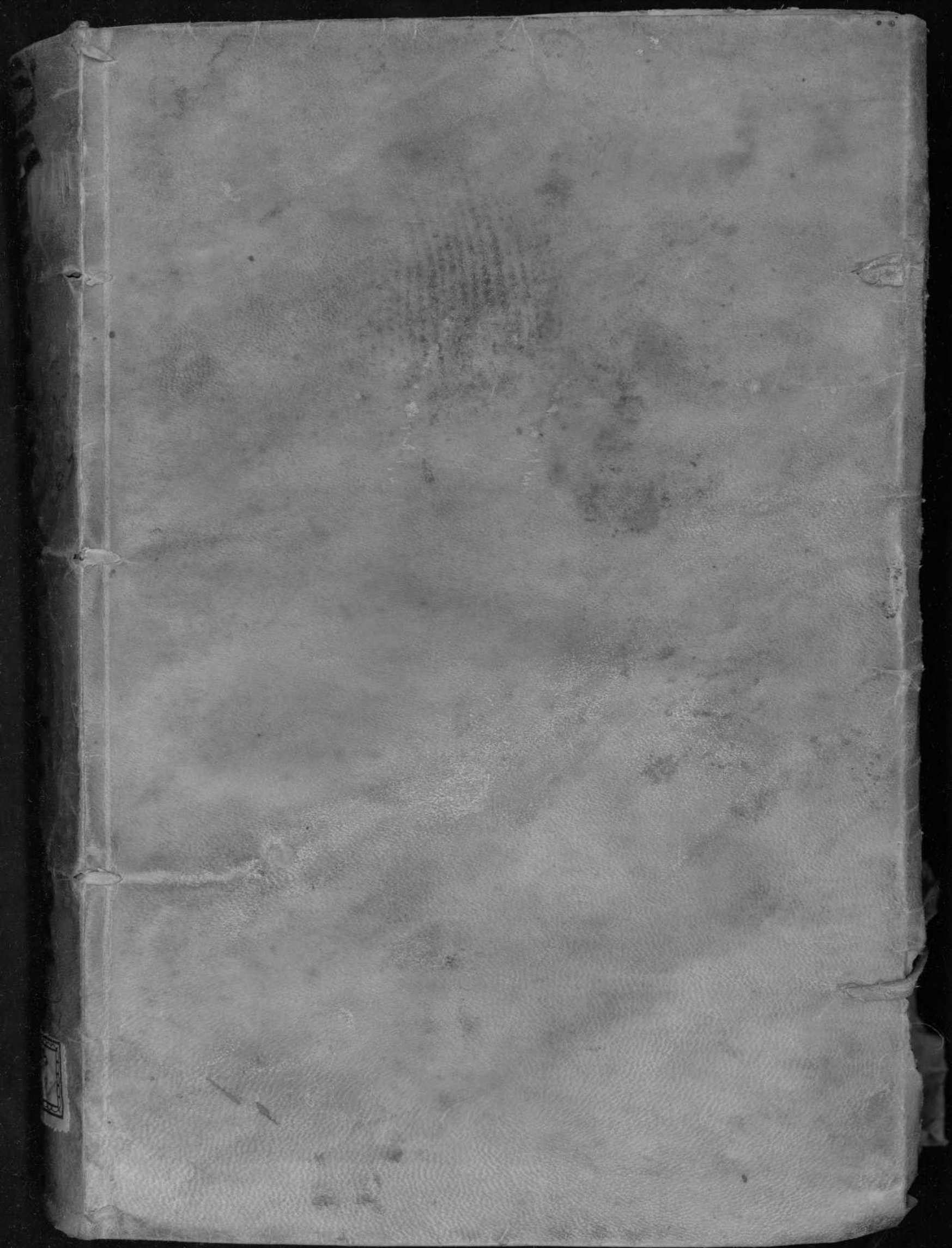

Don Diego Sanz de Montes,

DISQVISITIONES
MORALES
IN PRIMAM SECVNDÆ
D. THOMAE.

TRACTATVS DE LEGIBVS,
NATVRALI, DIVINA, POSITIVA, ET HVMANA,
Vbi Quæstiones Selectiores, quæ in hac tempestate exortæ sunt
circa easdem leges, & decem Præcepta Decalogi
dilucidantur.

ET RESOLVTIONES CIRCA MVLTAS,
quæ ab Antiquis leuiter, & pertransenam sunt discussa,
diffusius agitantur.

PER ADMODVM
REVERENDISSIMVM PATREM FRATREM
*Leandrum Montanum Aragonium, Murcianum, siue P. Leandrum à Murcia, Sacrae Theologiae Prælectorem, & olim vtriusque
Castellæ Ministrum Prouincialem, Regis Catholici Philippi IV.
Concionatorem, & Supremi Senatus Sanctæ Generalis
Inquisitionis Qualificatorem, Ordinis Minorum
Sancti Francisci Capucinorum.*

Ad Illustrissimum, & Reuerendissimum D. D. Antonium de
Benauides & Bazan, Sanctæ Cruciatæ Generalem
Commissarium, &c.

TOMVS SECVNDVS.

Cum Indice Disputationum, & Resolutionum in hoc libro contentarum
dilucidè disposito, & ordinato, necnon rerum, & verborum.

Cum Priuilegio, Matriti, apud Dominicum Garcia & Morrás, Sanctarum
Cathedralium Ecclesiarum Castellæ, & Legionis
Typographum. Anno 1670.

Sumptibus Antonij Riero & Texada, Sanctæ Inquisitionis Toletanæ
Familiaris, Librorum Mercatoris.

Vendese en su casa en la Carrera de San Geronimo.

De la libreria del Collegio de la Compañia de Soria

ILLVSTRISSIMO, ET REVERENDISSIMO
D. D. Antonio Benauides & Bazan, Equiti Militaris Ordinis de
Alcantara, Canonico, & Dignitati Sanctæ Ecclesiæ Toletanæ His-
paniarum Primatis, Regiæ Cortinæ Subministræ, Sanctæ Cruciatæ
Generali Apostolico Commissario, Regioque Consiliario, San-
ctissimi Domini nostri Clementis X. cum potestate Legati
De latere Internuntio, Iuriumque Cameræ Aposto-
licæ Collectori Generali.

Frater Leander à Murcia salutem, & æternam felicitatem.

COGITANTI mihi, Illustrissime, & Reuerendissime Do-
mine, de eligendo huius mei libri, & operis Patrono, in
mentem venerunt verba Eminentissimi, & Sanctissimi Pe-
tri Damiani Cardinalis epistola 3. opusc. 22. in præmio, scrip-
ta ad Cardinalem Bonifacium, Episcopum Albanensem, quæ Pa-
tronum elegit, & cui quædam sua opera, & scripta dedicauit, ea
potissimum ratione desumpta ex proportionem argumēti, eiusdem
libri ad dicti Cardinalis Bonifacii Personam in fulcimentum suæ
electionis adducens illud Ecclesiast. 23. qui asserit: *Cum viro Re-
ligioso tracta de sanctitate, & cum iusto de iustitia: de Sacerdoti-
bus ergo nulli congruentius sermo dirigitur, quam Sacerdoti.* Cum
ergo hic meus liber de componendis moribus, & de obseruantia
Diuiinarum, & humanarum Legum sedulo pertractet, cui alij Me-
cznati, quam vestræ Illustrissimæ Dominationi debebatur, cui mo-
rum grauitas, & honestas virtutum, splendor Diuiinarum, & huma-
narum Legum obseruātia, nobilissimi generis claritas, Fidei ardor,
& Religionis zelus cum cæteris animi, & corporis dotibus opitu-
lantur. Accedunt præterea causæ aliz eiusdem electionis, videlicet:
Tua in me benignitas, & humanitas, & in nostram Religionē Ca-
pucinatorum pietas, & munificentia, necnon tui Excellētissimi ger-
mani fratris D. D. Petri de Benauides & Bazan, Comitæ de Sancto
Stephano, Regni Nauarræ Pro-Regis, & Capitanei Generalis, atq;
Regni Galiciæ, & tandem Peruanæ Indiarū Regni, eisdem titulis cō-
decorati, & similiter D. D. Aluari de Benauides, tui etiā germani
fratris, & tuæ sororis Domini Marchionissæ de Guadalcazar, fauo-
res, & beneficia in me collata. Quare multis titulis hoc meū qua-
lecumque opus tibi debebatur: Quæ cum ita sint, librum hunc tan-
tis debitum nominibus tuo, tibi iure non dico, sed soluo; non dono,
sed reddo: Tuus est, quia tuo fauore prodit in lucem; Tuus sit, ut
tuo patrocinio defendatur.

Tuæ Illustrissimæ Dominationis addictissimus, & humillimus seruus, & Capellanus

Fr. Leander à Murcia.

SVMMA PRIVILEGII AD IMPRESSIONEM huius Libri.

Habet Reuerendissimus P. Fr. Leander à Murcia licentia m. & priuilegium. Regium Catholicæ Maiestatis, quò eidem conceditur facultas, vt possit typis mandare per spatium decem annorum librum a se compositum, cui titulus est: *Secundus tomus Disquisitionum Moralium*, & ne aliquis sine eius licentia, & facultate vel imprimere, vel vendere eundem librum possit, sub poenis in eodem priuilegio contentis. Subdatum Marti die 9. mensis Iunij anni 1665. Subscriptum a Secretario D. Ioanne de Subiza, & refrendatum a Gabriele Arelli, Cameræ Regiæ Scriba.

TASSA.

TAssaron los señores de el Consejo este libro, intitulado: *Disquisiciones Morales*, compuesto por el Padre Fray Leandro de Murcia, de la Orden de los Capuchinos, a seis maravedis cada pliego, como consta de su original, su fecha en 22. de Octubre de 1670.

ERRATA.

PAG. 2. col. 2. lin. 23. tribuntur, lege tribuuntur, pag. 3. col. 2. lin. 43. sit, lege fit, pag. 4. col. 1. lin. 5. intellectum, lege intellectu, pag. 4. col. 2. lin. 46. foratr, lege feratur, pag. 6. colun. 2. lin. 30. dominis, lege Dominus, pag. 6. col. 2. lin. vlt. Iurisdic, lege Iurisdictionis, pag. 8. col. 1. lin. 50. communem, lege commune, pag. 9. col. 2. lin. 45. obseruem, lege obseruent, pag. 14. col. 2. lin. 21. iudicit, lege inducit, pag. 14. lin. vlt. puniantur, lege puniant, pag. 17. col. 1. lin. 1. quæ, lege qua, pag. 134. col. 2. lin. 46. simimiliter, lege similiter, pag. 135. col. 1. lin. 56. concintia, lege conscientia, p. 163. col. 1. lin. 30. occultas, lege occultat, pag. 163. col. 1. lin. 56. destrutium, lege destrutium, pag. 326. col. 2. lin. 15. posder, lege possidet, pag. 333. col. 1. lin. 14. dilige, lege diligere, pag. 334. col. 1. lin. 10. ab extrinseca, lege ab extrinseco, pag. 368. col. 1. lin. 43. strupo, lege stupro, pag. 368. col. 2. lin. 23. sit, lege fit, pag. 368. col. 2. lin. 33. homini, lege hominis.

Liber hic nomine inscriptus: *Secundus tomus Disquisitionum Moralium*, demptis his mendis, responder suo exemplari. Datum Marti die 8. mensis Octobris anno 1670.

Lic. D. Francisco Forero
de Torres

PRAE

PRAEFATIO AD LECTOREM.

CVM in prima parte huius operis (amice Lector) rationem, & motiua, quae ad eius editionem tatis, superque in praefatione ad te ipsum tradiderim, nihil aliud modo notandum venit, nisi ea, quae multoties in his locubrationibus iam aduertis; scilicet quod quamuis intentio, & scopus eas scribendi ad id potissimum dirigatur, vt quaestiones, quae in re morali hac tempestate exortae sunt, vel ab antiquis leuiter, & pertransenam pertractatae, atque discussae fuerunt, extensius, & maiori claritate notescant, cum tamen haec quaestiones, vel singulares, vel parum tritae conuenienter sine fundamentis, & fulcris Sacrae Theologiae, & Sacrorum Canonum, quae multum trita, & communia sunt agitari non possint, necessarium fuit de eis multoties ex professo sermonem instituere, ne illa, de quibus praecipue agere intendimus, confusione, vel obscuritate difficilia reddantur, & ideo haec te monere, vt a meo scopo deflexisse non putes necessarium duxi. Vale ergo. & tua pia affectione ea quae, vel ex inaduertentia, vel incuria minus apte dicta sunt, supple.

CENSURA ET APPROBATIO *Theologorum Ordinis.*

NOS infra scripti Sacrae Theologiae Professores, & Lectores ex mandato, & commissione Reuerendissimi P. Fr. Marci Antonij à Carpenedulo, totius Ordinis Minorum S. Francisci Capucinorum Ministri Generalis, vidimus, & accurate examinauimus opus, cui titulus est: *Secundus Tomus Disquisitionum Moralium*, ab admodum R. P. Fr. Leandro a Murcia, Regio Concionatore, & Supremi Senatus Sanctae Generalis Inquisitionis Qualificatore, & huius Prouinciae vtriusque Castellae Patris, & ex Prouincialis, & nihil inuenimus Catholicae Fidei, & bonis moribus dissonum, imò multa scitu dignissima, & omnia concinne, & maturo iudicio, ac claritate discussa, & disposita, Sacrae Theologiae, & Sacrorum Canonum, auctoritate, Doctorumque, tam Theologorum, quam Iuristarum stabilita. Quapropter dignum iudicamus, vt opus ipsum quamtotius praelo maderetur, & publica lucem videat ad communem utilitatem, & nostrae Religionis decorem, & maiorem Deo gloriam. Marti die 12. Aprilis, anni Domini 1665.

Fr. Basilius Zamorensis.

Fr. Ludouicus à Torre.

FACULTAS REVERENDISSIMI PATRIS *Generalis Ordinis S. Francisci Capucinorum ad impressionem huius libri.*

NOS Fr. Marcus Antonius à Carpenedulo, Ordinis Fratrum Minorum S. P. N. Francisci Capucinorum Generalis Minister, licet immeritus, praesentium litterarum vigore facultatem elargimur Reuerendo admodum P. Leandro a Murcia, Religionis nostrae Theologo, & Regis Catholici Concionatori, Senatus Sanctae Generalis Inquisitionis Qualificatori, atque Prouinciae nostrae vtriusque Castellae ex Prouinciali, quatenus typis demandare valeat opus ab ipso compositum; nempe *Disquisitiones Morales in Primam Secundae Dni Thomae Tomus secundus*, iam a duobus nostris Theologis deputatis reuissum. Seruatis tamen alijs seruandis. Datum Brixiae die 20. Martij, anni 1663.

Locus + Sigilli.

Fr. Marcus Antonius Minister Generalis.

CENSURA, ET APPROBATIO REVERENDISSIMI P. M. FR. FRANCISCI DE
Arcos, Hispaniarum Regis Catholici & Concionibus, Supremi Inquisitionis Senatus Qualifica-
catoris, Toletanae Vniuersitatis Sacrae Scripturae Cathedrae, & in Prouincia Castellae
Ordinis Sanctissimae Trinitatis, Redemptionis Captiuorum
olim Prouincialis.

EX commissione, & ordine D. D. Carciae de Velasco, Matritensis, & eius ditionis
 Vicarij vidi, & per legi opus, cui titulus est: *Tomus secundus Disquisitionum Mora-*
lium, a Reuerendissimo P. M. Fr. Leandro a Murcia, Catholicae Maiestatis Concio-
 natore, Supremi Senatus Sanctae Generalis Inquisitionis Qualificatore, & olim Pro-
 uinciae vtriusque Castellae PP. Capuciuorum Ministro Prouinciali: Opus quidem
 omnibus numeris absolutum, doctrina admirabili, & eruditione refertum, & alijs ope-
 ribus a tanto Doctore in lucem editis similimum, in quo nihil inconcinnum, nihil non
 eruditum, nihil bonis moribus, aut Fidei Catholicae dissonum reperi, de quo optimè
 vsurpari potest illud Sancti Ambrosij: *Liber ipse per se loquitur*. Tanta enim inheren-
 tis sententiae, & doctrinae claritate, & grauitate pollet, vt nulla alia, nisi sui ipsius indi-
 gear approbatione, quapropter dignissimus est, vt lucē publicam videat, & ad com-
 munem vtilitatem praelo mandetur. Sic iudico, & sentio, In hoc Conuentu Sanctis-
 simae Trinitatis Matritensis die 1. Maij anni 1663.

Fr. Franciscus de Arcos.

LICENTIA ORDINARIA.

NOS el Licenciado D. Garcia de Velasco, Vicario desta Villa de Madrid, y su
 Partido, & c. por la presente, por lo que a nōstoca damos licencia para que se
 pueda imprimir, y vender vn libro intitulado: *Tomos segundo de las Disquisiciones Mora-*
les, compuesto por el Reuerendissimo Padre Fray Leandro de Murcia, Capuchino,
 Predicador de su Magestad, atenta la censura del Reuerendissimo P. Fr. Francisco
 de Arcos, asimismo Predicador de su Magestad, a quien lo remitimos, de la qual
 cōsta, no ay en el cosa contra nuestra Santa Fē, y buenas costumbres, Dada en Ma-
 drid a veinte de Mayo de 1663.

D. Garcia de Velasco.

Por su mandado.

Iuan Bautista Sanz Bravo.

CENSURA, ET APPROBATIO REVERENDISSIMI P. M. EMANVELIS DE
Naxera, Societatis Iesu, Regij Concionatoris, Supremi Senatus Sanctae Generalis Inquisitionis
Qualificatoris, & Politicorum in Collegio Imperiali Matritensi
Societatis Iesu Cathedrae.

EX mandato, & commissione Supremi Regij Senatus Castellae vidi, & accurate le-
 gi librum, cui titulus est: *Tomus secundus Disquisitionum Moralium in primam secun-*
da D. Thomae, a Reuerendissimo P. Fr. Leandro de Murcia, Regio Praedicator, & Su-
 premi Senatus Sanctae Generalis Inquisitionis Qualificatore, olimque Prouinciae
 Castellae PP. Capuciuorum Ministro Prouinciali compositum. Cuius Author propter sua
 multa, & erudita opera typis mandata tanta opinione suae eruditionis, & doctrinae omni-
 bus est conspicuus, vt eius opera legere, ad illa ipsa examinanda solum deferuire po-
 test, ad obedientiam id ipsum praecipientis exequendam, cum in eius scriptis tanta
 fecuritate, & doctrinae veritate procedi possit, vt non examinanda, sed applaudenda
 potius sint tanti Doctoris opera, in quibus nihil agitur, nisi singulari prudentia
 dispositum graui doctrina, & veritate resolutum, & nullatenus aliquid, quod contra
 Fidem Catholicam, aut bonos mores dissonum videatur, vt merito de ipso Authore
 viurpari possit illud Diui Hieronymi de doctrina, & libris Sancti Hilarij asserentis:
Hilarij libros inoffenso decurrat pede, quapropter dignissimum iudico, vt hoc opus pu-
 blicam lucem videat, & typis manderetur, sic iudico, saluo, & c. In hoc Imperiali Col-
 legio Societatis Iesu die 26. Maij anni 1665.

Manuel de Naxera.

IN:

DISPUTATIONVM, ET RESOLUTIONVM, QUÆ IN HIS LIBRIS de Legibus continentur.

LIBER TERTIVS

De legibus.

Disputatio Prima de natura, & essentia legis, pag. 1.

Resolutio prima, quid sit Lex: pag. 1.

Resolutio 2. An Lex sit actus intellectus, vel voluntatis: pag. 2.

Resolut. 3. de requisitis essentialibus ad constitutionem Legis, pag. 4.

Resolut. 4. Quomodo differant Lex, & præceptum: pag. 7.

Resolut. 5. An si Superior ferat legem,

quam tamen ex nulla iusta causa, vel solam iei ipse, & sui amici, & confidentes frequenter, ipso sciente, & consentiente transgrediuntur: Sit vera Lex, & obliget alios subditos in conscientia: pag. 9.

Resolut. 6. Quod sit subiectum, & obiectum Legis: pag. 10.

Resolut. 7. Qui sint effectus Legis, & qualiter ius a Lege differat: pag. 15.

DISPUTATIO SECUNDA.

De distinctione, & divisione Legum.

Resolut. 1. Quotuplex sit Lex: pagina 16.

Resolut. 2. Quid sit Lex æterna, & quomodo ab idæis distinguatur: p. 19.

Resolut. 3. An Lex æterna sit actus liber Diuinæ voluntatis, vel solum actus Diuini intellectus: pag. 18.

Resolut. 4. Quid sit Lex naturalis, & an sit recta ratio naturalis: pag. 23.

Resolut. 5. An Lex positiva Diuinæ distinguatur à naturali, & aliqua prohibeat, quia mala, vel è contra sint mala,

quia prohibita: pagina 27.

Resolut. 6. An Deus dispensare possit in Lege naturali, saltem de potentia absoluta: pag. 35.

Resolut. 7. In qua differitur de hiis actionibus, in quibus Deus videtur dispensasse in præceptis Legis naturalis, & qualiter non fuerint dispensationes, ostenditur, & explicatur, pag. 45.

Resolut. 8. An circa Legem naturalem possit dari epikia, vel Legis interpretatio: pag. 50.

LIBER QVARTVS.

De varijs questionibus pertinentibus ad ius naturale, & ad decem Præcepta Decalogi.

DISPUTATIO PRIMA.

*De Fide, & vitijs ei oppositis, præcipue de hæresi, de necessitate Fidei,
de absolutione ab hæresi, atque de præceptis
eiusdem virtutis.*

Res. 1. Quid sit Fides, & quæ requirantur ad assentiendum Fidei: pag. 55.

Index Disputationum,

Resolutio 2. Quæ sint vitia Fidei contraria, seu opposita, p. 6.

Resolut. 3. Quid proprie sit hæresis? & qui proprie dicendi sint hæretici? p. 58.

Resolut. 4. Vtrum Fides explicita de Mysterijs Trinitatis, & Incarnationis, sit medium necessarium ad salutem adultis post promulgationem Euangelij? pag. 61.

Resolut. 5. An Episcopi possint absolvere ab hæresi occulta suos subditos vigore Concilij Tridentini, necnon a casibus cæteris in Bulla Cœnæ contentis? pag. 67.

Resolut. 6. An Prælati Regulares habeant facultatem iure concessam absolvendi suos subditos à casibus Summo Pontifici reservatis? pag. 70.

Resolut. 7. An Prælati Regulares virtute suorum privilegiorum possint absolvere suos subditos a casibus Summo Pontifici reservatis? pag. 79.

Resolut. 8. An prædicta privilegia Prælati, & Confessarijs Regularibus concessa absolvendi Religiosos, & Sæculares a casibus Papæ, vel Ordinario reservatis, sint revocata per Decretum Urbani VIII. editum die 17. Novembris anni 1628. pag. 81.

Resolut. 9. An dicta Regularium privilegia sint revocata quoad absolutionem ab hæresi, vel suspensa per aliquod privilegium Sanctæ Inquisitionis Hispaniæ Tribunali concessum? pag. 86.

Resolut. 10. An vigore Bullæ Cruciatæ possit penitens ab unoquoque casu Pontifici reservato semel, licet per diuersas numero absolutiones intra publicationis annum eiusdem Bullæ absolui? p. 88.

Resolut. 11. An virtute Bullarum præteritarum possit quis absolui semel a casibus Papæ reservatis, si Bullis illis in ordine ad hunc effectum non sit usus? pagin. 93.

Resolut. 12. An Confessarius possit absolvere habentem Bullam Cruciatam a casibus Papæ reservatis, non solum semel in vita, & semel in mortis articulo, sed etiam toties quoties ea commiserit, dum tamen sint occulti? pag. 95.

Resolut. 13. An in Regnis, & Prouincijs, in quibus Sanctæ Inquisitionis Tribunal reperitur, seu in locis eius ditionis, possit Confessarius virtute Bullæ electus absolvere penitentem a crimine hæresis occultæ, pag. 99.

Resolut. 14. An virtute Bullæ Crucia-

tæ possint absolui semel in vita, & semel in morte, qui publicè delinquerint in criminibus reservatis Summo Pontifici contentis in primo Canone Bullæ Cœnæ, excepta hæresi? pag. 103.

Resolut. 15. An Confessarius virtute Bullæ Cruciatæ possit absolvere eum, qui culpabiliter misit denuntiare Confessarium in Confessione sollicitatem, vel de rebus turpibus loquentem? pagina 106.

Resolut. 16. An excommunicatus ex cōmunicatione Papæ reservata, & impeditus ad eundem Summum Pontificem adire, possit absolui ab Episcopo Diocesano? p. 107.

Resolut. 17. An hæreticus occultus impeditus adire Papam, impedimento perpetuo, vel diuturno possit absolui ab Episcopo, vel a Legato Summi Pontificis? pag. 110.

Resolut. 18. An qui longissimè distat à Roma, licet non habeat aliud impedimentum, nisi multorum tumultuum, & peragendi iter per mare cum periculo Pyratarum, seu Maurorum, & tempestatum maris, vel per terras extraneas, in quibus multoties accidunt pericula latronum, vel aliorum exterorum homines instantium, sit tutus in conscientia, si per se non adeat Pontificem pro absolutione ab hæresi; recurrendo per Procuratorem, seu per Confessarium, per litteras, tacito nomine, ad Pœnitentiarium maiorem, vel ad Papam? pagina 113.

Resolut. 19. An legitimè impeditus propter impedimentum perpetuum, vel valde diuturnum teneatur recurrere ad Papam, vel Pœnitentiarium maiorem per litteras, vel per Procuratorem ad obtinendam absolutionem ex cōmunicationis ob hæresim, vel ob alia crimina incursum? pag. 116.

Resolut. 20. An teneatur impeditus impedimento perpetuo adire Legatum, vel Nuntium ad id privilegio munitum pro absolutione ab hæresi, vel ab alijs criminibus reservatis? pag. 118.

Resolut. 21. Quanti temporis debeat esse impedimentum: vt dicatur esse diuturnum, & excalet impeditum adire Romam pro absolutione ab hæresi? pagina 119.

Resolut. 22. An ex cōmunicatus ex cōmunicatione Papæ reservata, præcipuè ob hæresim, si non pateat aditus ad habentem potestatem absolvendi, licet non

Et Resolutionum.

non sit impeditus adeundi Romam pro absolutione, & licet sit citramontanus, v.g. Italus, & velit quam totius arripere irer, possit absolui ab Episcopo sub cautione iuratoria se presentandi Summo Pontifici, & standi eius mandatis, interim dum proficiscitur, & iter peragit, pag. 122.

Resolut. 23. An post decretum Domini Alexandri VII. editum die 24. Septembris anni 1665, possint absolui a casibus Pontifici reservatis, præcipue in Bulla Coenæ, criminosi in illis comprehensi sine autoritate speciali eiusdem Pontificis, si sint omnino occulti? pag. 123.

Resolut. 24. An detur præceptum Fidei diuinæ, quod duplex sit, & ad quid obliget? pag. 127.

Resolut. 25. Quid sit necessarium explicitè credere necessitate præcepti, ac scire in Mysterijs Fidei, ac reliquis ad doctrinam Christianam spectantibus? pag. 129.

Resolut. 26. An Fideles teneantur ex præcepto addiscere, & habere memoriter symbolum, aut Articulos Fidei, & alia præcepta, non solum quoad res ipsas, sed etiam quoad verba, & eo ordine, quo sunt in Chatechismo? pagina 133.

Resolut. 27. An mutare aliquam circumstantiam leuem in Historia Sacra Scripturæ sit peccatum mortale? pagina 135.

Resolut. 28. An aliquando possit quis Fidem negare, aut habitum Infidelium assumere? pag. 139.

Resolut. 29. An qui Fidei Articulos crederet, & Sacramenta Ecclesiæ ea credendo in mortis articulo susciperet à Sacerdote Catholico, cum errore putans illum Sacerdotem esse prædicantem Lutheranum, vel Calvinianum, & sic decederet, moreretur in statu saluationis, vel potius decessisset in damnationis statu, credendum sit? pag. 144.

DISPUTATIO SECVNDA.

De Spe, Virtute Theologica, & vitijs illi oppositis.

Resolutio prima, Quid sit Spes Theologica? pag. 149.

Resolut. 2. Quod sit obiectum materiale primum, & secundarium Spei Theologicæ? pag. 150.

Resolut. 3. Quod sit obiectum formale Spei Theologicæ? pag. 152.

Resolut. 4. De necessitate virtutis Spei? pag. 152.

Resolut. 5. An detur speciale præceptum virtutis Spei affirmatiuum, obligans ad eliciendum actum specialem, proprium per se virtutis Spei? pag. 153.

Resolut. 6. An detur præceptum speciale timoris Dei, siue filialis, siue seruilis? pag. 155.

Resolut. 7. Quando obliget præceptum positium Spei? pagina 157.

Resolut. 8. An desperatio sit semper coniuncta cum hæresi? pag. 159.

Resolut. 9. An Deus de potentia ordinaria, vel absoluta possit alicui suam damnationem reuelare reuelatione absoluta, quam teneatur credere? pagina 160.

Resolut. 10. An ille, cui absolutè esset reuelata sua damnatio, posset licitè desperare de misericordia Dei? pagina 162.

Resolut. 11. Quid sit præsumptio? & an sit graue peccatum contra Spem? pagina 164.

DISPUTATIO TERTIA.

De Charitate, Virtute Theologica.

Resolutio prima, Quid sit Charitas Virtus Theologica? & quod eius obiectum? pag. 166.

Resolut. 2. An Charitas sit excelentis-

sima inter omnes virtutes? pag. 167.

Resolut. 3. An sit præceptum de diligendo Deo explicitè? pag. 170.

Resolut. 4. Quando obliget præceptum

Index Disputationum,

tum dilectionis Dei? pag. 177.

Resolut. 5. An præceptum Charitatis Dei obliget statim ætate adulta adueniente? pag. 179.

Resolut. 6. An possit consistere in adulto peccatum veniale, cum solo originali? pag. 182.

Resolut. 7. An præceptum dilectionis Dei obliget in alijs temporibus, præter assignata? pag. 187.

Resolut. 8. An detur præceptum de diligendo proximo, & quale sit? pag. 189.

Resolut. 9. An detur præceptum diligendi inimicos? & an sit naturale, vel so-

lum diuinum a Christo Domino impossum, & ad quid obliget? pag. 192.

Resolut. 10. An possit quis excludere inimicum a dilectione, & communibus beneficijs, alijs proximis libere impensis? pag. 193.

Resolut. 11. An teneatur quis salutare, & resalutare inimicum, illique remittere iniuriam? pag. 195.

Resolutio 12. An præceptum diligendi proximum, vel inimicum, possit impleri ab eo, qui exiit in peccato mortali? pag. 196.

DISPUTATIO QUARTA.

De Iuramento, atque de eius natura, & diuisione.

Resolut. prima, Quid, & quod duplex sit iuramentum? pag. 198.

Resolut. 2. An sit de essentia iuramenti intentio iurandi, & qualiter peccet iurans extrinsecè sine intentione iurandi? pag. 203.

Resolut. 3. Qualis culpa sit iurare vten do amphibologijs sine necessitate? pag. 206.

Resol. 4. An non legitimè interrogatus in iudicio possit amphibologijs vti, quando alia via patet defensio? pagina 208.

Resolut. 5. An quando quis iurat cum

intentione iurandi, & se obligandi iuramento, & deest sola intentio adimplendi rei promissæ, quia intendit illam non implere, illud iuramentum obliget iurantem? pag. 211.

Resolut. 6. An quando iurans habet animum iurandi, non vero iuramento se obligandi, obliget iuramentum? pag. 214.

Resolut. 7. An proponens aliquid facere in futurum cum iuramento facto Deo, vel homini, sine vlla tamen promissione, obligetur ad eius adimplentionem? pag. 216.

DISPUTATIO QUINTA.

De aliquibus difficultatibus, quæ ad tertium præceptum Decalogi spectant.

Resolut. 1. Vtrum post Bullâ Urbani VIII. de celebratione Fæstorum editâ Romæ idibus Septembris anni 1642. ablata sit Episcopis potestas instituendi dies Fæstos, vel Civitatibus, aut Communitatibus eos vouendi, ita vt ex obligatione seruentur? pag. 219.

Resolut. 2. An quis possit laborare in loco exempto in diebus Fæstis in dictis ex præcepto Episcopi? pag. 222.

Resol. 3. An opera seruilia prohibeantur in diebus Fæstis, & quod propriè dicendum sit opus seruile? pag. 223.

Resolut. 4. Adducuntur multa coro-

laria ex præcedenti doctrina pro cognoscendis operibus seruilibus in particulari? pag. 224.

Resolut. 5. An detur aliqua opera, nec liberalia, nec seruilia, & quomodo ad hoc præceptum comparentur? pag. 230.

Resolut. 6. Vtrum omne opus mercenarium seruile sit, & per consequens prohibum in die Fæsto? pag. 231.

Resolut. 7. De operibus naturalibus, & Religionis in diebus Fæstis non prohibitis? pag. 233.

Res. 8. An opera pietatis, & misericordie liceant in die Fæsto? pag. 234.

DIS-

Et Resolutionum.
DISPUTATIO SEXTA.

De Horis Canonicis, ac de earum obligatione circa recitationem earum, tempus, & modum, quo legi debent.

Resolut. 1. An omittens, vel non potens recitare Horam Canonicam tempore debito, teneatur intra eundem diem recitare illam, siue præponendo, siue postponendo? pag. 237.

Resolut. 2. An infirmitas excuset ad recitandum Diuinum Officium, & qualis esse debeat? pag. 239.

Resolut. 3. An sit peccatum mortale recitare Officium de Resurrectione, quando quis tenetur recitare Officium de Sancto, de Dominica, aut de Feria? pag. 241.

Resolut. 4. An si quis citra contemptum vna die omittat Horas Canonicas, peccet mortaliter? pag. 245.

Resolut. 5. An possit quis assumere Officium, cum quo nequit consistere Diuini Officij recitatio; si ad illud sit obligatus, vel si iam assumpsit Officium, teneatur illud dimittere? pag. 248.

Resolut. 6. An vna Communitas satisfaciatur obligationi recitandi, si recitet de Sancto in die Dominica, vel Feriali, & an peccet, si mutet tempus, vel inuertat ordinem Horarum in Choro? pag. 249.

Resolut. 7. An si contingat Canonicum grossam Canonicatus prius legitime lucrari, & postea non recitet Diuinum Officium, teneatur ad restitutionem

fructuum, quos ex grossa suscepit? pag. 251.

Resolut. 8. An Beneficiarius non recitans teneatur fructus Beneficij integre restituere, vel an tantum fructus, qui respondent recitationi, deductis fructibus, quos propter alia Beneficij munera meretur? pag. 253.

Resolut. 9. An Beneficiarius, qui aliquo die non recitauit, excusetur a restitutione fructuum, si altero die recitet, vel alia opera spiritualia faciat? pagina 254.

Resolut. 10. Quomodo tempus mediae noctis ad adimplendum præceptum recitandi, & alia præcepta Ecclesiastica desumendum sit, seu mensurandum? pag. 257.

Resolut. 11. An adimpleat præceptum recitandi ille, qui incepit recitare Officium hodiernum paulo ante mediam noctem diei sequentis, si illud prosequatur post completam mediam noctem? pag. 260.

Resolut. 12. An qui Matutinum, & Laudes vespere, id est, post occatum solis recitat, duorum dierum obligationi satisfaciatur? pag. 263.

Resolut. 13. De varijs difficultatibus circa obligationem recitandi Diuinum Officium, pag. 265.

DISPUTATIO SEPTIMA.

De Voto, & eius natura, & essentia.

Resolut. 1. Quid, & quoruplex sit votum? pag. 271.

Resolut. 2. An ad voti naturam requiratur non solum plena, sed etiam matura deliberatio, & consensus? pag. 273.

Resolut. 3. An in dubio, an votum factum sit, vel fuerit cum plena deliberatione, vel non, obliget votum ad sui adimplentionem? pag. 276.

Resolut. 4. An qui vouet animo promittendi, non tamen se obligandi, vel animo se obligandi, non tamen adimplendi, maneat obligatus ad adimple-

tionem voti? pagina 278.

Resolut. 5. An ad inducendam obligationem, vel ab ea eximendum sit spectandum, quid vouens faceret, vel non faceret, si præuidisset substantiam, vel circumstantias rei votæ? pag. 281.

Resolut. 6. An vota solemnia Religionis facta in Professione inualida, valeant saltem sicut vota simplicia? pagina 286.

Resolut. 7. An Episcopus possit dispensare in votis Castitatis, & Religionis emissis a persona alterius potestatis sub-

iecia, vt à filio coniugata, vel seruo, sine
licentia patris, viri, vel domini, & an
virtute Cruciatæ possit illa commu-

tare Confessor approbatus ab Ordine
rio? pag. 289.

DISPUTATIO OCTAVA.

De praecepto quarto Decalogi, honorandi parentes.

Resolut. 1. Quam obligationem ha-
beant ex vi huius praecepti filij erga pa-
rentes? pag. 291.

Resolut. 2. Quam obligationem ha-
beant parentes erga filios? pag. 293.

Resolut. 3. An qui detrahit de suis
Prælati, vel superioribus, peccet specia-
liter contra pietatem, vel obseruantiam,
& an debeat hæc circumstantia exprimi
in Confessione? pag. 295.

Resolut. 4. An teneatur Religiosus
professus exire de Religione ad subue-
niendum parentibus in necessitate con-
stitutis? pag. 298.

Resolut. 5. An stante Decreto Cle-
mentis Octauæ, de reformatione Regu-
larium, possint hodie eorum superiores
dare licentiam subditis ex causa subue-
niendi parentibus, vel ex alia iusta extra
Claustra permanendi, absque licentia
Summi Pontificis? pag. 303.

Resolut. 6. An Prælati Regulares pos-
sint concedere licentiam suis subditis,
vt exeant à Religione, habitu dimisso,
si id sit necessarium ad subueniendum
parentibus in graui necessitate consti-
tutis? pag. 304.

DISPUTATIO NONA.

De varijs difficultatibus ad quintum Decalogi præcep- tum pertinentibus, quo prohibetur occidere.

Resolut. 1. Quid sit occisio? & quæ
occisio prohibita sit per hoc quintum
præceptum? pag. 305.

Resolut. 2. An liceat occidere fal-
sum, vel iniustum accusatorem, vel
testem, propter cuius accusationem,
vel testimonium, sit aliquis morti da-
mandus, vel honorem, aut famam amis-
surus? pag. 311.

Resolut. 3. An liceat præuenire agres-
sorem, & eum priusquam inuadat oc-
cidere? pag. 314.

Resolut. 4. An liceat in foro conscien-
tiæ occidere aliquem pro defensione
honoris? pag. 316.

Resolut. 5. An liceat occidere inua-
sorem, si ex eius morte sequatur notabile
damnum Reipublicæ, quia est persona
illi valde necessaria? pag. 318.

Resolut. 6. An liceat occidere eum,
qui alteri mortem minatur? pag. 320.

Resolut. 7. An liceat occidere contu-
meliosum, quando aliter ea iniuria ar-
ceri nequit? pag. 321.

Resolut. 8. An in aliquo casu tene-
tur inuasus occidere inuasorem? pag.
322.

Resolut. 9. An miles, qui certò scit
bellum esse iniustum, licet possit mili-
tem contrarij exercitus iustum bellum
gerentis occidere ad sui defensionem?
pag. 323.

Resolut. 10. An sit licitum occidere
inuasorem pro defendendis proprijs
bonis? pag. 325.

Resolut. 11. An liceat pro defensione
vitæ proximi occidere iniustum inua-
sorem? pag. 328.

Resolut. 12. An liceat occidere ban-
nitum extra territorium proferentis?
pag. 329.

Resolut. 13. An liceat occidere ban-
nitum proditoricè, & per insidias? pag. 330.

Resolut. 14. An liceat exponere pro-
priam vitam pro conseruanda vita pro-
ximi, seu amici? pag. 331.

Resolutio 15. An aliquando licet
tunc

tum sit se mutilare? pag. 333.

Resolut. 16. An liceat occidere obfides, quando adactarii non stant promissis? pag. 335.

Resolut. 17. An si iudex desit, possit quis intrare in locum, ubi rem furatam in pacifica possessione fur retinet ad suam rem recuperandam, etsi ab eo inuadatur, illum occidere? pag. 336.

Resolut. 18. Quæ poenitentia iniungenda sit a Confessario, homini alium occidenti? pag. 336.

Resolut. 19. An si quis occidat inuaforem excedendo modum inculpatae tutelæ, teneatur ad restitutionem? pag. 337.

Resolut. 20. An si quis occidat inuaforem suarum rerum, etiam si eas recuperare iudicialiter possit, teneatur ad restitutionem? pag. 338.

Resolut. 21. An pro homicidio casuali debeat fieri restitutio? pagina 339.

Resolut. 22. An qui prouocauit alterum iniuria, vel conuicio, si ab eo inuadatur, possit in sui defensionem illum occidere, & an, si occidat, teneatur ad restitutionem? pag. 340.

Resolut. 23. An si inuasus possit fugere, & occidit aggressorem, teneatur ad restitutionem? pagina 341.

Resolut. 24. An ex occisione facta

ex duello, oriatur obligatio restitutionis? pag. 343.

Resolut. 25. Quid teneatur restituere homicida, vel mutilator? pag. 344.

Resolut. 26. An pro vitæ, vel membri priuatione, deformitate, aut cicatrice, aliqua restitutio facienda sit? pagina 346.

Resolut. 27. De diuersis difficultatibus circa restitutionem homicidij? pagina 348.

Resolut. 28. An si homicidium, quod Titius commisit, imputetur alteri innocenti, qui ob illud est captus, vel damnatur, teneatur homicida aliquid satisfacere illi innocenti, cui ipse homicida nihil imposuit, nec consuluit, ut imponeretur? pag. 351.

Resolut. 29. Quibus heredibus defuncti teneatur homicida restituere damnum, & lucrum cessans? pagina 352.

Resolut. 30. An ex homicidio voluntario omnino occulto nascatur irregularitas? pag. 355.

Resolut. 31. An qui commisit homicidium voluntarium, possit ab irregularitate ex eo contracta absolui virtute Bullæ Cruciatæ, vel Iubilæi, concedentis absolutionem ab omnibus censuris Papæ reservatis? pag. 357.

DISPUTATIO DECIMA.

De sexto, & nono Decalogi præcepto, scilicet non fornicabis, & non concupisces.

Resolut. 1. Quid sit luxuria, & quæ sint eius species? pag. 361.

Resolut. 2. An fornicatio simplex sit peccatum? & an possit de ea dari ignorantia inuincibilis? pag. 363.

Resolut. 3. Quid sit stuprum, & quando committatur? pag. 365.

Resolut. 4. Quid sit raptus, tertia species luxuriæ? pag. 368.

Resolut. 5. De adulterio, quarta spe-

cies luxuriæ, & quid, & quale peccatum sit? pag. 370.

Resolut. 6. Quid sit incestus, & quale peccatum sit? pag. 374.

Resolut. 7. Quid sit sacrilegium, sexta species luxuriæ? pag. 378.

Resolut. 8. Quid sit vitium contra naturam, & quomodo committatur? pag. 383.

DISPUTATIO VNDECIMA.

De septimo, & decimo Decalogi præcepto.

Resolut. 1. Quid sit furtum, & quomo-

do differat à rapina? pag. 386.

Index Disputationum,

Resolut. 2. An ordo à iure, seu à legibus præscriptus pro debitis soluendis, quando bona debitoris non sufficiunt pro omnibus creditoribus, obliget in conscientia ante sententiam iudicis? pag. 395.

Resolut. 3. An Ministri iustitiæ peccent accipientes munera, & teneantur ad restitutionem eorum, quæ accipiunt? pag. 400.

Resolut. 4. De his, quæ possunt iudices, & Ministri iustitiæ licite recipere? pag. 407.

Resolut. 5. An iudices Ecclesiastici possint dona sibi gratis oblata recipere, vel potius teneantur ad restitutionem? pag. 408.

Resolut. 6. An Leges civiles, & Canonicae admittentes in contractibus, emptionis, & venditionis, locationis, & conductionis, & similibus lationem infra, vel supra iustum pretium, dummodo dimidium iusti pretij non excedat, sint iustæ, & locum habeant in foro conscientia? pag. 410.

Resolut. 7. An Prælati, vel Religiosi, qui expendit aliqua in usus vanos, superfluos, aut turpes, & consequenter sine iusta causa, peccet graviter contra iustitiam, etiamsi Religiosus habeat licentiam saltem generalem expendendi ea, vel peculium à Prælato concessum? pag. 417.

DISPUTATIO DODECIMA.

De octavo Decalogi præcepto.

Resolut. prima. Quid prohibetur octavo præcepto Decalogi, & in primis de iudicio temerario, quid, & quale peccatum sit? pag. 421.

Resolut. 2. An temerè suspicari, sit peccatum mortale? pag. 424.

Resolut. 3. An omnia iudicia temeraria sint eiusdem speciei, vel diuersæ, & an temerè iudicans teneatur ad restitutionem? pag. 425.

Resolut. 4. Qualiter sunt dubia interpretanda? pag. 427.

Resolut. 5. Quid sit contumelia, & quale peccatum? pag. 428.

Resolut. 6. Ad quam restitutionem teneatur, qui alium contumelia afficit, obijciendo verum, sed occultum crimen? pag. 432.

Resolutio 7. Quid sit detractio, &

quale peccatum? pagina 433.

Resolut. 8. An detur obligatio restituendi famam, & quando? pag. 441.

Resolut. 9. An sit peccatum mortale saltem contra charitatem, detegere peccatum notorium facti, vel iuris in alio loco, ubi ignorabatur, & in quem facile eius fama non esset peruentura? pag. 447.

Resolut. 10. An infirmus debeat statim ante mortem restituere famam ablata? pag. 450.

Resolut. 11. An accusatus, vel denunciatus de aliquo delicto, de quo est infamatus, possit promoueri ad dignitates, officia, vel beneficia, pendente causa accusationis, vel denuntiationis, siue sit Regularis, seu Sæcularis? pag. 451.

LIBER QUINTVS.

De iure Diuino, siue de lege Diuina positina, atque de eius præceptis.

DISPUTATIO PRIMA.

De essentia, & natura Legis Diuinae positinae.

Resolut. prima. Quid, & quod duplex sit Lex Diuina positina? pag. 457.

Re;

Et Resolutionum.

Resolut. 2. An Lex positiva Diuina necessaria fuerit? pag. 459.

Resolut. 3. De praeceptis Legis Diui-

nae positivae, & qualiter habeant vim obligandi? pag. 460.

DISPUTATIO SECUNDA.

De praeceptis, quae pertinent ad Sacramenta novae Legis.

Resolut. 1. Quae intentio requiratur in Ministro Sacramenta ministrante? pag. 463.

Resolut. 2. Quae intentio requiratur in recipiente aliquod Sacramentum ad eius valorem? pag. 468.

Resolut. 3. An Minister consecratus, & deputatus ad ministranda Sacramenta, si ea in peccato mortali administret, peccet mortaliter? pag. 473.

Resolut. 4. An peccata legitimè confessi, & absoluta sit materia sufficiens novae confessionis? p. 477.

Resolut. 5. An peccatum oblitum in Confessione ex ignorantia, vel inadvertentia invincibili maneat absolutum directè, vel solum indirectè ex vi ablo-

lutionis eiusdem Sacramenti? pag. 480.

Resol. 6. An omnia Sacramenta habeant effectum recedente fide? pagina 486.

Resolut. 7. An si quis applicet Sacrificium Missae pro aliquo existente in peccato mortali, recedente obice, seu impedimento mortalis culpa per contritionem, vel per aliud Sacramentum debite susceptum Sacrificium Missae det illi suos effectus impetrationis, & satisfactionis? pag. 488.

Resolut. 8. An Sacrificium Missae remittat poenam debitam pro prioribus peccatis remissis existenti in peccato mortali, si pro eo offeratur? pag. 490.

LIBER SEXTVS.

De Lege positiva humana.

DISPUTATIO PRIMA.

De natura, necessitate, & divisione Legis positivae humanae.

Resolut. 1. Quid sit lex positiva humana, & cur sic dicta? pag. 491.

Resolut. 2. An Lex positiva humana

sit necessaria? pag. 492.

Resolut. 3. Quotuplex sit Lex positiva humana? pag. 493.

DISPUTATIO SECUNDA.

De Vi, & potestate Legum humanarum ad obligandum.

Resolut. 1. An ut Leges humanae, tam civiles, quam Pontificiae obligent, requiratur consensus, & acceptatio populi? pag. 495.

Resolut. 2. An peccent subditi, si non acceptent Legem à Principe legitimè promulgatam, si non habeant causam non acceptandi? pag. 497.

Resolut. 3. An quando dubium est, an Lex sit vtu recepta, vel non, praesumendum sit esse acceptatam? pag. 499.

Resolut. 4. An ut Lex non obliget, sit necessarius consensus tacitus Principis, scilicet ut noscat vtu suam Legem non recipi, & tamen quod tolleret? p. 501.

Resolut. 5. An Episcopi, & Principes

te.

Index Rerum, & Resolutionum.

reneantur promulgare Leges Pontificias, & curare, vt recipiantur, & oblectentur? pag. 502.

Resolut. 6. An liceat supplicationem super aliqua Lege interponere, & interim suspendere eius executionem, & obseruationem? pag. 503.

Resol. 7. An Leges Ecclesiasticæ obligent sub peccato mortali? pag. 505.

Resolut. 8. An potio chocolatica frangat ieiunium Ecclesiasticum? pag. 511.

Resolut. 9. An si quis quantitatem, quæ sumi potest in colatione serotina,

ita distribuatur, ut maneat quatuor vncias, & duabus, vel tribus horis, post prandium alias duas, & sero alias duas, frangat ieiunium? pag. 513.

Resolut. 10. An aliquis priuata auctoritate possit suam indulgentiam Deo pro defunctis offerre, per modum suffragij, vt potest ieiunia, & alia opera pia? pag. 515.

Resolut. 11. An præcepta primæ Regulæ Sanctæ Claræ per Innocentium IV. confirmatæ obligent ad aliquam culpam eiusdem Regulæ professores? pag. 523.

LIBER TERTIVS

DE LEGIBVS.

DISPVATIO PRIMA.

De natura, & essentia legis.

RESOLVTIO PRIMA.

QVID SIT LEX?

SVMMARIVM.

1. *Nomen, & ethimologiam legis Authores Sacri, & Prophani varie interpretantur, Cicero legem à legendo, siue à deligendo dictam esse asserit.*

2. *S. Isidorus legem à legendo dictam esse asserit, & ut hæc ethimologia possit legi adaptari ad lectionem interpretantur extendere oportet.*

3. *D. Thomas alligando dictam esse legem autumet.*

4. *Legis duæ proponuntur diffinitiones à D. Thoma, & quæ aptior sit?*

OMEN, Et ethimologiam legis Authores tam Sacri, quam Prophani varie interpretantur & in primis Cicero libr. 1. de Legibus,

legem à legendo, id est, deligendo dictam esse ait: *Quia nos (inquit) delectus vim in lege ponimus. Quam derivationem accipit ex eo, quia apud Latinos lego eligere significat, ut colligitur ex illo Virgilij: Qui legis flores, & humi nascentia flagra. Igitur quia leges delectu, & sapientiu prudentia sunt, lex à legendo, id est, deligendo, dicta est, prout vero S. Isidorus libr. 2. ethim. cap. 10. & libr. 3. cap. 3. à legendo, legem putat esse dictam, quod inde colligit, quia lex debet esse scripta, & ideo legenda est, sed quia in præsentia de lege loquimur, ut hæc ethimo-*

logia possit ad omnem legem adaptari, oportet legendi verbum ad interiorē lectionē, seu recogitationem extendere, ut docet Alensis 3. p. q. 26. memb. 1. Na sicut lex naturalis dicitur ab Apostolo ad Rom. 2. Scripta in cordibus, ita in eis, mēte, & cogitatione legi potest; imō, & debet; id est, meditari, & cogitari, ut secundum illam mores dirigantur. At D. Th. 1. 2. q. 90. ar. 1. Ethimologiam legis sumit alligando, putat autem eam alligando dictam esse, quia proprius effectus legis est ligare, seu obligare, & idē docet Gabriel in 3. dist. 37. ar. 1. & Clitoveus in Damasum lib. 4. fidei, cap. 23. Eandē ethimologiam legis venatur ex Casiodoro, eamque probat, & consonat Scripturæ Sacræ, quæ leges appellat vincula Hierem. 2. *Fregisti iugum meū rupisti vincula mea.* Sed quidquid sit, de ethimologia nominis.

2. Lex diffinitur à D. Th. 1. 2. q. 90. art. 1. *Lex est quædam regula, & mensura actuum, secundum quam inducitur aliquis ad agendum, vel ab agendo retrahitur.* Sed hæc diffinitio licet aliquomodo conveniat: in rigore autem non est propria diffinitio legis, quia non solum competit legi, sed etiam consilio: consilium enim, etiam est, quædam regula secundum quam aliquis inducitur ad agendum, vel ab agendo retrahitur: quapropter mihi magis placet eiusdē Sancti Doctoris alia diffinitio legis, quæ adducitur. 4. scilicet: *Lex est quædam rationis ordinatio ad boni commune, ab eo qui curam communitatis habet*

promulgata. Sub audi: Cum intentione obligandi subditos. Ad id enim redit promulgatio; ea enim, quæ volunt fieri superiores per modum puri, & meri consilij numquam promulgantur, nisi saltem obligent ad aliquam pœnam, quamvis non intendant obligare ad culpam, ut sunt leges, & statuta Religionum.

RESOLVTIO II.

An lex sit actus intellectus, vel voluntatis?

SVMMARIVM.

- 1 Prima sententia proponitur, quam tenent Scotus, & Bonaventura, quæ docet, legem consistere in actu voluntatis.
- 2.3.4. Prima sententia autoritate, & ratione probatur.
- 5 Secunda sententia D. Thom. docet consistere legem in actu intellectus.
- 6.7.8.9. Secunda sententia D. Thomæ, & Thomistarum probatur.
- 10 Tertia sententia Bonacina proponitur, quæ docet in utroque actu intellectus, & voluntatis consistere, & omnes tres
- 11.12 sententiæ tanquam probabiles adsequuntur sententia Becini legem distinguere in se, in Legislatore, & in subdito.

IN Hac difficultate prima sententia docet legem formaliter consistere in actu voluntatis, quo superior vult obligare subditum, ad aliquid, quod bono communi iudicat expedire. Ita multi ex antiquis, quos citat Azor 1. p. lib. 5. cap. 2. quæst. 1. præcipue Scotus in 2. dist. 6. q. 1. & dist. 36. q. 1. ad ult. & quod lib. 17. & in 3. dist. 36. q. 1. art. 2. quem sequuntur Scotista, D. Bonaventura, Almainus tract. 3. moral. cap. 2. Castro lib. 1. de lege pœnali, cap. 1. & 2. & Suarez lib. 1. de legibus, (non secundo vñale citatur a Ioanne Martinez de Prado in hac difficultate ex errore Typographi) ca. 4. & 5. quæ citat probat sententia Enrichum, Gabrielem, Ochamum, & volgarizantem, Gregorium, Durandum, & alios ex supra adductis. Eademque sententia sequitur, loquendo de ratione formalis legis, licet satis plausibilem vocet opinionem, quæ assertit, rationem legis consistere simul in utroque actu intellectus, & voluntatis, quam etiam ipse sequitur loquendo non de formalis, sed de adæquata ratione legis, ut videre est apud ipsam cap. 5. supra citatam.

to. Hæc sententia.

2 Probatur Primo. Quia Sacra Scriptura, & iura voluntatē Dei, vel Principis legem appellant, Plalm. 32. *Notas fecit vias suas Moysi filij Israel voluntates suas, id est, præcepta sua.* Et Pla. 142. *Domine facere voluntatem tuam.* 2. Machab. 1. *Dei vobis eor omnibus, ut colaris eum, & faciatis eius voluntatem.* Et Plal. 29. *In capite libri scriptum est de me, ut faciam voluntatem tuam, Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei.* Vbi expressè voluntatem Dei vocat eius legem. Et idem patet ex iure, s. sed & quod, insit. de iure natur. gent. & civili, ibi: *Quod Principi placuit legis habet vigorem.* Vnde etiam in eodem iure civili, lex dicitur, habere voluntatē suam, id est, exprimere voluntatem Principis; leg. in ambigua, ff. de legibus. Ergo lex consistit in actu voluntatis, Legislatoris, seu Principis eam ferentis.

3 Probatur 2. Et ostenditur ex proprietatibus legis, nā omnia, quæ tribuntur actui intellectus, magis conveniunt voluntati, & aliqua conveniunt voluntati, quæ intellectui tribui nō possunt: Ergo & maior probatur, quia in primis legi tribuitur, quod sit regula, & mensura, at hoc maxime convenit diuinæ voluntati, ut sumi potest ex D. Th. 1. 2. q. 4. art. 4. & q. 19. a. 9. & 2. 2. q. 26. a. ult. & expressius q. 105. ar. 1. ubi ait. *Diuinā voluntatē esse primā regulā, quā mensura debet humanæ actiones, voluntē autē superiorū hominū esse secundā regulā participatā a primā.* 2. Proprietas legis est illuminare, & dirigere subditos: quod etiā facit voluntas superioris, præcipietis, & eius obiectum, quod illuminat, & dirigit intellectum subditi in id, quod superior vult, vel præcipit fieri in bonum commune, altera proprietas legis est ordinare, at hoc propriissime pertinet ad voluntatē, nam illa est, quæ ordinat media ad finē: Ergo cū legis proprietates potius pertineant ad voluntatē, quā ad intellectum, lex potius dici debet actus voluntatis, quam intellectus.

4 Probatur 3. Quia sunt multæ conditiones ad legem necessariae, quæ pertinent ad voluntatē, & nulla ratione intellectui adaptari possunt, nam lex habet vim obligandi, quæ proprie est in voluntate, & non in intellectu, nam intellectus solum potest ostendere necessitatē, quæ est in ipso obiecto: quod si in ipso non sit non potest ipse illam tribuere voluntas vero tribuit necessitatē, quia in obiecto nō erat, & facit, v. g. in materia

iustitia, ut restanti, vel tanti valeat; & in materia aliarum virtutum, ut hic, & nunc sit necessarium operari, quod alias per se non esset. Itē ferre leges est actus iurisdictionis, & potestatis superioris, ut per se patet; & est usus cuiusdam domini: usus autē est actus voluntatis, praesertim usus domini, qui liber est. Præterea lex est actus iustitiæ legalis, nam Princeps dum fert legē, maximē debet ad commune bonū respicere: quod spectat ad iustitiam legalem: iustitia autem legalis est virtus voluntatis, quamvis indigeat directione prudentiæ, sed hoc commune est omnibus virtutibus voluntatis.

5 Secunda sententia docet legē esse actum intellectus practici, ita D. Tho. 2. 2. q. 90. art. 1. & sæpē alibi, quem sequuntur ibidem Thomistæ Caietan. Conradus, & alij, & 1. 2. q. 17. & in alijs locis, Vincenzius, Turresemata, Soto, Ricardus, S. Antoninus, Guillelmus, Paris. & Corduba, quos citat Suar. de legib. lib. 1. cap. 5. in princ. Item Greg. Martinez, M. Arango, Azor, Valēcia, Vazquez, Pasqualigus, quos novissimē citat & sequitur Ioannes Martinez de Prado, dicens esse communem Theologorum tom. 1. q. 9. præcip. cap. 3. q. 1. n. 8. Hæc sententia.

6 Probatur primò. Quia Sacra Scriptura legem tribuit rationi, siue Sapientiæ iuxta illud Prouerb. 8. Vbi Sapiētia dicit: *Per me legum conditores iusta decernunt.* Et idem docent Philosophi, ut Plato in Dialogo Minos, seu de lege, legem vocat *opinionem Civitatis probam.* Et Arist. lib. 1. Elench. cap. 12. in fine: legem esse dicit: *Opinionē multitudinis.* Et Cicero lib. 1. & 2. de legib. paulò post princ. dicit: *Lex est recta ratio in iubendo, & verando.* Ergo lex ad intellectum, & non ad voluntatem pertinet.

7 Probatur 2. Quia ad legem pertinet ordinare, vnde, & diffiniri solet, quod sit *ordinatio rationis*; sed ordinare nō ad voluntatē, sed ad intellectum spectat, quia includit rationē inationē quandam; vnde, quæ ratione carent, ordinare non possunt: Ergo lex actus intellectus est, & non voluntatis.

8 Probatur 3. Quia legis est, illuminare, & instruere iuxta illud Psalmi: *Luceat pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis.* Illuminare autem intellectus est: Ergo lex ad intellectum pertinet.

9 Probatur 4. Quia lex est regula, ut docet Basiliius in cap. 1. I. I. ubi vocat: *Regulā iustorū, & iniustorū.* Quod etiā habetur in leg. 2. de leg. Et ideo leges

Ecclesiasticæ vocantur Canones, id est, regulæ, ut ait Ilidorus 2. ethimol. sed voluntas nō est regula, quia potius ipsa regulanda est, ergo lex in ratione consistit.

10 Propter rationes adductas pro vtraque sententiā exurgit tertia alia, quæ docet legem in utroq; actu essentialitēr, & ex æquo consistere. Ita docet Greg. Ariam. in 1. di. 2. vl. q. 1. Namq; laudat, & approbat Suar. li. 1. de leg. c. 5. Illamq; tenēt Filiuca & Molfesius, quos refert, & sequitur Bonac. de legib. q. 1. punct. 1. n. 1. & alij. Quæ sententiā, loquēdo de lege adæquatē verissima est, formalitēr verò tā sententiā, quæ docet legē consistere in actu voluntatis, quam illa, quæ tenet in actu intellectus consistere, valde probabiles sunt, & quidem hæc questio magis Scholastica, quā moralis est. Et ideo ad nos qui de his, quæ ad mōres pertinent, agere decreuimus parū refert, cū non sit nostri instituti: in ea tamen valde placent ea, quæ adducit Becanustom. 2. tract. 3. de legib. c. 1. q. 1. qui totam rem valde dilucidē exposuit notando legem tribus modis expectari posse; primo secundum se, secundò, ut est in Legislatore, tertio ut est in subdito.

11 Si ergo lex in se spectetur, nihil aliud est, quam quædam regula, seu mensura, quæ nos dirigit, & obligat in nostris actionibus, ostendit enim, quid agendum, aut omittendum sit, & simul obligat, ut quod agendum est, agamus, & quod omittendum est, omittamus. Vnde patet, duo potissimum esse officia legis: vnum dirigere, seu illuminare, alterum obligare, lex enim dirigit in quantum est regula quædam humanorū actuum, obligat verò quatenus tenemur eam regulā sequi, & servare, siue illa obligatio oriatur ex natura rei, ut fit in lege naturali, siue ex voluntate, & potestate superioris, ut fit in legibus positivis; lex verò prout in se, vel secundū se non est iudicij practici, nec voluntas Legislatoris præcipiētis, vel obligantis, quia hoc nō est considerare legē secundū se; sed quatenus est in subdito, vel superiore: dicendū ergo est regulam actuum humanorum, quam vocamus legē secundū se spectatā, esse obiectū intellectus practici, non simplex, sed complexum, v.g. hoc complexum *furtum est fugiendum.* Est quædam regula, quæ nos dirigit in agendo, & hoc idem cōplexum est obiectū nostrī intellectus, quia apprehendimus illud intellectu, & iudicamus esse sequendū in nostris actionibus, tanquam

quid necessarium, seu obligatorium. Et hinc facile apparet in quo subiecto sit lex secundum se spectata: est enim fundamentaliter in rebus ipsis; obiectiue autem in intellectum nam in ipso furto, & est ratio furti, & ratio fugiendi, & propterea connexio harum duarum rationum, quam facit intellectus, seu potius considerat, hæc autem connexio constituit hanc regulam, seu hoc complexum. *Furtum necessario est fugiendum.*

12 Si vero lex consideratur, ut est in Legislatore, nihil aliud est; quam actus ille, quo Legislatores iudicat, vult, & imperat, ut hæc, aut illa regula a subditis seruetur, & ideo non est vnus actus, sed plures; tres enim potissimum actus requiruntur in Legislatore legem condente, præsertim quando lex est positia. Primus est iudicio, expediens esse bono communi, ut hæc regula seruetur a subditis. Secundus vollo, eam a subditis seruari. Tertius impero, ut deinceps seruetur. Et quidem primus actus pertinet ad prudentiam Legislatoris; debet enim prudenter, & sapienter iudicare, an expediat bono communi hoc, aut illud fieri a subditis: alioquin lex non esset iusta, ac proinde, nec vera lex, reliqui autem duo actus pertinent ad potestatem, & auctoritatem Legislatoris; non enim potest legitime velle, & imperare alijs, ut hoc, aut illud faciant nisi habeat potestatem id volendi, & imperandi. Porro tertius est quasi signum, & explicatio secundi, nam Legislatores non potest subditis manifestare suam voluntatem, quæ in animo latet, nisi per imperium, & promulgationem.

13 Si denique lex consideretur, ut est in subdito nihil aliud est, quam iudicium practicum quo subditus iudicat, hanc, vel illam regulam a superiore præscriptam, & promulgatam, sibi necessario, & ex obligatione observandam esse, unde patet, legem hoc modo spectatam, pertinere ad intellectum, non ad voluntatem, id enim, quod dirigit subditum in suis actionibus, non est voluntas eius, sed iudicium practicum, quod etiam ipsam voluntatem dirigere debet, cum ipsa alioquin cæca sit, porro hoc iudicium in subdito propriè, nec est, nec vocatur lex, nisi eo quod legem proponit; seu applicat, quod propriè est id, quod legem applicat, seu applicatio legis.

14 Ex dictis sequitur: quomodo intelligendum sit, legem tribus modis spectari

posse, primo secundum se, 2. ut est in Legislatore, 3. ut est in subdito. Nam lex secundum se, non debet ita sumi, quasi nullo modo sit in superiore, vel in subdito (est enim in illis obiectiue, id est, per modum obiecti cogniti, & voliti) sed, quod non sit in illis subiectiue, per modum actus intellectus, aut voluntatis, sicut est secundum, & tertio modo, id est, prout est in superiore, & in subdito.

15 Hinc 2. sequitur quomodo lex secundum se spectata possit dirigere, & obligare, dirigit enim subditum non per modum cognitionis, seu iudicii, sed per modum obiecti cogniti, sicut exemplar, quod artifex intuetur dirigit ipsum in operando. Obligat vero subditum, non quod effectiue, causando ipsam obligationem in subdito (hæc enim ut dixi ontur, vel ex ipsa natura rei, si sit lex naturalis; vel ex voluntate, & potestate Legislatoris, si sit lex positia) sed terminatiue, quia scilicet lex secundum se spectata, est terminus obligationis: est enim id, ad quod sequendum obligatur homo in suis actionibus: quo pacto, etiam obiectum dicitur mouere. Voluntatem non præcise, quod effectiue producat motum simul cum voluntate, sed etiam quia, id est, in quod voluntas tendit per suum motum, & operationem. Et quod eam excitat, & mouet ad operandum, similiter lex est qua homo se excitat, ad agendum id ad quod per legem obligatur.

RESOLVTIO III.

De requisitis essentialibus ad constitutionem legis?

SUMMARIVM.

- 1 Sunt aliqua conditiones essentielles quas S. Isidorus, & D. Thomas. requirunt ad constitutionem legis.
- 2 Ut aliqua sit vera lex debet esse iusta, & de materia iusta.
- 3 Vera lex non solum debet esse iusta, id est, de materia iusta, sed etiam informari iusta.
- 4 Ut lex iuste, & in forma iusta foratur, tres virtutes iustitiæ requiruntur.
- 5 Lex requirit essentialiter, quod propter commune bonum feratur.
- 6 Ad rationem legis requiritur, ut publica auctoritate fiat.
- 7 Ad constitutionem legis exigitur: ut publice promulgetur.

Non

Non sufficit, quod priuatim suam voluntatem declaret Legislator, sed requiritur, ut in publica forma, seu publico edicto promulgetur.

1 **A**D Constitutionem legis requiruntur aliquæ conditiones, quas tradit S. Isidorus lib. 4. ethimol. c. 21. & referuntur in cap. Erit autem lex, dist. 4. his verbis: Erit autem lex iusta, & honesta pro nullo priuato commodo, sed pro commune utilitate conscripta. Quibus addit Diu. Thom. 1. 2. quæst. 90. art. 4. asserens. Legem esse quandam rationis ordinationem ad bonum commune ab eo, qui curam habet communitatis promulgatam. Ex quibus colligitur ad constitutionem legis essentialiter requiri, quod lex sit iusta, siue honesta, quod ordinetur ad bonum commune, quod feratur publica autoritate, siue ab eo, qui curam habet communitatis, & quod sit promulgata.

2 Prima ergo conditio essentialis, ad constituendam legem, est, quod sit iusta, siue de materia honesta, & bona, vel si materia sit indifferens debet ex aliquo bono fine cohonestari: quod asseruit Diu. Augustin. lib. 1. de libert. arbit. cap. 5. ubi dicit: *Mihi lex esse non videtur, quæ iusta non fuerit.* Et idem docet lib. de Vera Religione, cap. 31. his verbis: *Conditor legum temporalium, si vit bonus est, & sapiens; legem consulit æternam, ut secundum eius incommutabiles regulas, quid sit pro tempore vitandum, inuendumque discernat.* Et ideo hæc veritas non solum est certa secundum fidem, sed etiam clara secundum naturalem rationem, & ideo non solum eam traddant Theologi, & Patres; sed etiam Philosophi. Et ratio est: Quia potestas condendi leges est a Deo iuxta illud Prou. 8. *Per me Reges regnant, & legum conditores iusta decernunt.* Quæ autem a Deo sunt ordinata sunt, ergo est data in bonum, & in ædificationem, & non in malum, seu in destructionem; ergo lex essentialiter requirit, quod sit iusta. Item, quia nullus inferior potest obligare contra legem, & voluntatem superioris: sed lex præcipiens prauum actum est contra legem Dei prohibentis illum: Ergo non potest obligare.

3 Vbi notandum venit, quod de ratione legis non solum est, ut in se iusta sit, id est, quod de materia iusta, & honesta feratur; sed etiam, quod iustè, & iu-

sto modo feratur, videlicet, quod non solum materia legis sit iusta; sed etiam forma. Et aliter lata non erit vera lex. Ita D. Th. 1. 2. q. 96. art. 4. ubi id tenent eius omnes Expositores, Soto, Medina, & alij, Castro lib. 1. de leg. p. anal. cap. 5. Victoria de potest. Papa, & Concil. n. 18. Panormit. in cap. cum in Ecclesiis, num. 9. Felin. ibid. nu. 40. & 41. & ibi alij de constit. quos refert, & sequitur Suar. lib. 1. de leg. c. 9. n. 10. & 12. Hoc assertum loquendo de diuinis legibus perspicuum est, per se enim euidenter est. Deum suas leges iustè ferre, in humanis vero necessariū esse eas iustè ferri generaliter, probatur: quia de ratione legis est, ut sit rationi consentanea, ut probat omnia supra adducta, & omnes etiam Philosophi agnouerunt. Ut autem sit rationi consentanea non satis est, ut habeat materiam honestam, sed etiam formam iustam, & rationabilem ferret, & hoc est iustè ferri: Ergo hoc est de ratione legis. Deinde declaratur in particulari supponendo: cum dicimus de ratione legis esse, ut iustè lata sit, non esse sermonem de modo iustè operandi ex parte operantis, sed ex parte operis. Nam modus ex parte operantis requirit, ut non solum ex parte legis, nihil deficiat: sed etiam, ut operans bono affectu, & non ex odio, vel cupiditate moueatur, & quod in modo, & circumstantijs operandi ex parte sua, prudenter se gerat. Hic autem modus studiosus, seu virtutis ex parte Legislatoris ferentis legem, non est necessarius ad valorem legis, nam potest Princeps in lege ferenda malè, & iniquè se gerere ex parte sua, & nihilominus iustam, & bonam, ac validam legem ferre. Modus autem requisitus ex parte legis est, ut non solum materia legis sit honesta, sed etiam forma. Tunc igitur dicitur lex iustè ferri, quando in ea seruat formam iustitiam: Ut D. Th. supr. d. art. 4. & q. 95. ar. 3. elegantè declarat.

4 Potestque in hunc modum amplius explicari. Nam ut lex iustè feratur: Tres virtutes iustitiæ in illius forma debent obseruari. Prima est iustitia legalis cuius minus est in commune bonum intendere, & iura communitati debita seruire, & lex hunc finem præcipue intendere debet, ut infra clariùs dicemus. Debet ergo lex iustè ferri secundum legalem iustitiam. Secunda est iustitia commutativa ad quam expectat, ut Legislator non plus præcipiat, quàm possit, quæ iustitia est maximè necessaria.

cessaria ad valorem legis, unde si Legislator legem ferat pro non subditis contra iustitiam commutativam peccat respectu illorum, etiam si actus de se utilis, & honestus præcipiat, quia nullo iusto titulo usurpat iurisdictionem, & potestatem, quam non habet. Tertia iustitia est distributiva, quæ etiam in lege requiritur, quia præcipiendo multitudini, quasi distribuit onus inter partes Reipublicæ, in ordine ad bonum eius, & ideo necesse est, ut in ea distributione servetur æqualitas proportionis, quæ ad iustitiam distributivam pertinet, & ideo iniusta erit lex, si in æqualiter onera dispense, etiam si res præcepta mala, vel iniqua non sit, constat ergo de ratione legis esse, ut iuste feratur omnibus prædictis modis, quod ex ratione in generali supra allata probatur. Et modo applicata in speciali roboratur, quia de ratione legis est, ut supra probavimus, ut sit rationi consentanea, & iusta, sed si non feratur concurrentibus illis tribus virtutibus iustitiæ non erit rationi consentanea, nec iusta: Ergo nec vera lex.

5 Secunda conditio essentialis est, ut lex propter commune bonum feratur. Et circa hanc conditionem nulla est inter Auctores controuersia: sed omnium commune axioma est, essentialiter requiri ad legis constitutionem, ut feratur propter bonum commune, ad ita docet D. Thom. dicta quest. 90. ubi Caietanus, Conradus, & alij moderni, & antiqui Soto, Ca. Bro. S. Antoni. Summisit omnes, verbo, Lex, Navarrus, Gregorius Lopez, & alij, quos refert, citat, & sequitur Suarez de legib. libr. 1. cap. 7. nu. 1. & sumitur hæc veritas ex Aristot. Platone, Cicerone, & alijs Philosophis, quos suis locis citatos refert, idem Suarez ibidem num. 1. Et loquendo de divinis legibus hæc veritas per se patet, Deus enim omnia opera sua ad eam, ordinat ad suum honorem, & nostrum commune bonum, & utilitatem, & ad dirigendos homines ad æternam beatitudinem, & simul ad hoc, ut homines consequantur, etiam temporalem pacem, & felicitatem. De legibus autem humanis, etiam patet, quod debeant ferri propter commune bonum: quia leges communitati imponuntur. Ergo propter commune bonum communitatis ferri debent. Alioquin in ordinatæ essent, Nam contra omnem rectitudinem

est, bonum commune ad priuatum ordinare seu totum ad partem propter ipsam referre: igitur cum lex pro communitate feratur: illius bonum per se primo intendere, & procurare debet. Itæ, quia potestas gubernativa conceditur a Deo hominibus, vel immediatè, ut est potestas spiritualis, vel mediatè interveniente populi consensu, ut est potestas temporalis, sed Deus concedit hanc potestatem in ædificationem totius communitatis, & non in destructionem, ut asserit Apostolus: ergo in bonum commune: ergo cū Legislatio sit actus istius potestatis, in bonum commune ordinari debet.

6 Tertia conditio est, ut lex publica autoritate feratur. Hæc conditio est etiam omnium Doctorum autoritate firmata. Maximè D. Thom. dicta quest. 90. art. 3. quem omnes antiqui, & moderni ibidem, & Summisit, verbo, Lex sequuntur. Et quidem loquendo de Divinis legibus, etiam per se patet Deus enim non solum habet potestatem, & superioritatem publicam, sed etiam suæ premam, & per essentiam independentem a creaturam tam in ordine naturali, quam supernaturali qua propter dicitur, Isai. 33. Dominus Iudex noster, Dominus Legisfer noster Dominus Rex noster. Et Iacobus Apostolus, cap. 4. suæ Epistolæ Canonice: Unus est Legislator, & Iudex, qui potest perdere. Quod vero æ leges humanas ferendas sit necessaria autoritas publica in Legislatore, probatur: quia nō omnis homo potest alteri præcipere, nec æqualis potest æqualem obligare (nisi forte ipse se obliget per aliquem contractum), ut est per se notum, quia nō est illa ratio cur unus magister neatur parere alteri, quam ē converso: Effetque bellum iustum ex utraque parte: Est ergo necessaria potestas superior ad præcipiendum, valide, & efficaciter: Unde cum lex sit essentialiter præceptum, etiā hoc erit de legis essentia, ac necessitate, etiam in humanis legibus, & confirmatur, quia leges aliæ qua autoritate debent ferri: sed non feruntur autoritate æconomica, nec ex dominio despotico: hæc enim autoritas, & dominium sunt particularia, & non se extendunt ad totam communitatem: sed ad particulares tantum personas: Ergo potestas condendi leges nascitur ex potestate politica, seu publica, vel est parseius: & potestatis iurisdicte.

Quare

7 Quarta conditio essentialis ad legis constitutionem: est promulgatio hęc conditio requiritur ad constitutionem, & complementum legis communiter a Doctoribus, ut constat ex D. Thom. di. 1. qu. 90. art. 4. & ex omnibus Scriptoribus ibi, & ex Summistis, verbo lex, & ex Iuristis, in cap. Brit autem lex, dist. 4. Habet autem hęc conditio specialem difficultatem in lege æterna, de qua breuiter dico ex mente Diui Thom. 1. 2. qu. 91. art. 1. ad 2. De ratione huius legis æternæ non esse promulgationem actu factam subditis, cum subditi non sint ab æterno, sed sufficere ut ex parte Legislatoris iam sit facta pro suo tempore: de qua difficultate videatur Suarez lib. 2. de legibus, cap. 1. per totum. Illa ergo omiſſa de alijs legibus seu de lege externa. Probatur: Quia ut lex plenè constituta, sit oportet, ut habeat vim obligandi: sed hanc non habet donec promulgetur: ergo ad eius constitutionem est necessaria promulgatio: maior est certa, quia in hoc differt lex a consilio, quia illud non habet vim obligandi, licet sit etiam quædam regula morum: lex vero habet vim obligandi ad sui observationem. Minor probatur: Quia ad hoc, ut regula obliget, necesse est, ut sit sufficienter proposita, est autem lex regula nō pro vna, vel altera persona, sed pro tota communitate lata. Ergo debet esse publico modo, & communitati a commodato proposita: talis ergo publicatio, & publica propositio promulgatio dicitur: Ergo ad constitutionem legis necessaria est. Et confirmatur: Quia lex postulat obedientiam a subditis: sed hęc præstari non potest, nisi lex sit sufficienter proposita, & quia non obligat singulos, nisi ut sint partes communitatis, idē debet communitati proponi publico, & a commodato modo ipsi communitati. Denique, quia lex est præceptum Principis, ut Princeps est: Ergo oportet, ut per eam loquatur Princeps, ut persona publica: sed hoc tunc facit, cum legem promulgat, & non quando priuato, ut priuatus loquitur: Ergo ad legem ferendam necessaria est promulgatio.

RESOLUTIO IV.

Quomodo differant lex, & præceptum.

SUMMARIVM:

- 1 Prima sententia Gabrielis Vazquez ad 4 dicitur, quæ triplicem differentiam constituit inter legem, & præceptum.
- 2 Secunda sententia Lorca, & Ioan. Martinez non admittit duas differentias ex tribus à Gabriele Vazquez adductis.
- 3 Sententia Vazquez defenditur efficaciter contra Lorcam, & Ioann. Martinez.
- 4 Sententia Vazquez, & Lorca in concordiam reducuntur.
- 5 Quomodo differant præceptum politicum, & economicum à lege.
- 6 Quæ adstruuntur de præcepto propriè dicto, non debent intelligi de mandato.
- 7 Non omnia quæ continentur in lege, traduntur per modum præcepti.

IN Hac difficultate Vazquez ad 2. disp. 151. cap. 3. & 4. constituit tres differentias inter præceptum, & legem: prima, quod lex imponitur communitati, præceptum vero priuatis personis: secunda vero, quod præceptum non fertur auctoritate publica, secus vero lex: tertia, quod lex perpetua est, præceptum vero finitur morte præcipientis Suarez autem lib. 1. de legibus, cap. 10. num. 9. & Bonacia de legibus, q. 1. punct. 1. n. 31. atque Thom. Hurt. tract. 3. cap. 5. ref. 32. primam, & tertiam differentiam admittunt, & Thom. Sanch. lib. 8. de matrim. disp. 28. num. 47. solum tertiam admittere videtur.

2 Lorca vero de legibus, disputat. 2. quem sequitur Ioannes Martinez de Prad. tom. 1. præcip. qq. cap. 3. quæst. 1. §. 5. num. 28. asserit: duas priores differentias falsas esse: primam, quia potest esse præceptum impositum toti communitati, quod tamen rationem legis non habet, quia videlicet non sit perpetuum: ut si toti communitati aliquid pro tempore limitato aliquid Rex præcipiat: Secunda, quia Princeps non solum dum leges fert, sed etiam dum aliquid singulare præcipit publica auctoritate.

te, quam habet, vititur. Nullo enim alio titulo posset particulares obligare, nec eis præcepta imponere.

3. Cæterum sententia Vazquez verissima est; si loquamur de præcepto, ut præceptum præcisè est, & de his, quæ illud præcisè præceptum constituunt abstrahendo a præcepto politico, & æconomico: quia præcepta æconomica verè sunt præcepta, & in rigore obligant in conscientia: ut præcepta patris filio, vel filiae sub patria potestate existètibz re iustam, & filiorum honori, vel honestati convenientem præcipientis; & præcepta matris filiae imposita, ad eius honestatem conservandam, ut si iuvenere cum hominibus iuvenibus lasciviis loqueretur; vel quid simile, & etià præcepta imposita servis in materia iusta, graui, & honesta: Sed ad imponenda hæc præcepta non est necessaria publica, vel politica autoritas, sed sufficit autoritas æconomica, nec est necesse. Quod pro tota communitate ferantur. Nec pro bono communi immediatè, sed pro particulari bono, alicuius personæ, vel aliquarum personarum illius familiæ tantum licet illud bonum particulare, habeat semper aliquam subordinationem ad bonum commune, & illud mediatè respiciat. Ergo ad rationem veri præcepti non requiruntur illæ conditiones, quas Lorca, & Martin. exigunt contra Vazquez.

4. Existimo igitur, has duas sententias in concordiam reduci posse: supponendo, duplex posse dari præceptum aliud politicum, æconomicum aliud. Politicum est, quod autoritate politica imponitur a superiore eam habente. Æconomicum est, quod autoritate æconomica imponitur, a superiore æconomico æconomicam auctoritatem habente. Secunda ergo sententia Lorca, & Martinez intelligi debet de præceptis politicis, quæ imponi non possunt nisi publica autoritate, ad totamque communitatem extendi possunt ex voluntate superioris, & ex iusta causa, & ob illius communem bonum licet præcepta solum sint, & non leges: & ideo præcepta politica solum vltima illa differentia ex tribus supra adductis differunt a legibus, ut benè docet supra citatus Thom. Sanch. scilicet, quia leges perpetuæ ex se, & permanentes sunt, & non expirant morte, vel naturali, vel civili Legislatoris: præcepta ve-

ro expirant morte, vel naturali, vel civili præcipientis, ut si a moueatur ab officio publico per priuationem, vel aliter illud relinquendo per renuntiationem, vel si per aliam formam, vel viam illo careat. Prima vero sententia Vazquez intelligenda est de præcepto, ut præcisè præceptum est, & ut abstrahit a politico, & æconomico; & ut sic non est necesse, ut fiat autoritate publica, nec immediatè ob bonum commune, sed solum ex quadam subordinatione ad illud, nec quod imponatur toti communitati.

5. Ex his colligitur, præceptum politicum differre a lege, quia lex debet ferri pro tota communitate, & ob bonum commune immediatè, & non solum ex subordinatione ad illud, & ex respectu mediato ad ipsum commune bonum. Præceptum vero politicum licet possit aliquando se extendere ad totam communitatem per accidens ex voluntate superioris. Id tamen ex sua natura non exigit sicut lex. Item, quia dictum præceptum politicum licet aliquando per accidens possit respicere immediatè commune bonum ex sua apte natura, id non exigit, quia potest immediatè dirigi ad bonum particulare alicuius, vel aliquarum personarum: licet quoad subordinationem, & mediato respectu bonum commune respiciat. Tertio, differt dictum præceptum politicum a lege, quia lex ex sua natura est perpetua saltem perpetuitate, quam vocant negativam, seu indefinitam, quia non imponitur pro certo termino, & præfixo, nec expirat morte Legislatoris eam ferentis præceptum, vero non est perpetuum, & expirat morte præcipientis. Convenit vero præceptum politicum cum lege, quia debet publica autoritate imponi sicut lex; & quia potest multoties per accidens immediatè ad bonum commune imponi: & quia etià aliquando ex voluntate superioris, & iusta causa potest toti communitati imponi. At præceptum æconomicum in omnibus supradictis differt a lege, quia non imponitur publica autoritate, nec immediatè pro bono communi, sed mediatè, nec imponitur toti communitati, nec est perpetuum; sed expirat morte præcipientis in quibus omnibus a lege in hoc, quod debet esse de materia iusta, & iustè impositum; & quia exigit

superioritatem in præcipiente: & aliquā auctoritatem, licet sit diuersa ab ea, quam lex exigit; hæc enim politicam, at præceptum æconomicum, solam æconomicam requirit.

10 Notandum autem est: Hæc omnia dicta intelligenda esse de præcepto proprie dicto, non vero de mandato. De quo agunt Doctores in cap. Gratum, & in cap. Relatum, de officio, & potest. Iudic. delegati. Hoc enim licet re integra, & non incepto negotio expiret morte mandantis: at re non integra, & negotio incepto non expirat morte mandantis, siue naturali, siue ciuili, est autem mandatum commissio, potestatis, seu facultatis, aut iuris; quod quis habet, siue ex officio, siue ex dominio, siue ex lege, quam per mandatum alteri commitit. Quod ideo volui advertere: quia non est coartandum mandatum (vt bene docet Suarez de legibus, lib. 1. cap. 10. n. 13. contra Ioann. Mart. de Prado, & alios ab eo citatos vbi supr. n. 34.) ad commissionem, seu delegationem solius iurisdictionis, propriè dictæ; nam etiam habet locum illa regula tradita a Doctoribus; scilicet, quod mandatum non expirat morte mandantis re non integra, & quod re integra expirat, in mandato procurandi donandi, seu agendi aliquid nomine alterius, vt constat ex leg. mandatum, C. mandati, & ex leg. 2. §. sed si quis, & ex leg. absentis, ff. de donat. & in Regno Castellæ, ex l. 23. tit. 5. p. 3. Et notant referentes alios Couarrub. in rubr. de matrima p. 3. nu. 13. & Anton. Gom. lib. 2. variar. cap. 4. n. 3.

11 Notandum etiam est, vt aduertit Ioann. Martin. de Prado vbi supr. n. 36. ex D. Th. 2. 2. q. 186. art. 9. ad 2. quod non omnia, quæ continentur in lege tradantur per modum præcepti, sed quædam proponuntur per modum cuiusdam ordinationis, vel statuti obligantis ad certam poenam, & sicut in lege ciuili eius transgressio, non facit semper dignum poena mortis corporalis, ita nec in lege Ecclesiastica omnes ordinationes, vel publica statuta obligant ad mortale, nec in regulis Religiosorum omnia statuta ad mortale obligant; imò frequenter solum ad poenam præcisè, & nullatenus ad vllam culpam.

RESOLVTIO V.

An si superior ferat legem, quam tamen ex nulla iusta causa, vel solum ex leui ipse, & sui familiares, clientes, & confidentes frequenter ipso sciente, & consentiente transgrediuntur, sit vera lex, & obliget alios subditos in conscientia?

SVMMARIVM.

- 1 Prima sententia asserit legem esse veram, & obligare licet ex voluntate superioris, etiam sine causa aliqui sint exempti ab obligatione legis, & probatur ratione.
2. 3. 4 Roboratur alijs rationibus prima sententia.
- 5 Secunda sententia D. Thom. Soto, Medinae, & aliorum qui negant esse veram legem, quæ sine causa iusta alios eximit, & alios obligat proponitur.
6. 7. 8. 9 Secunda sententia firmis rationibus stabilitur.
- 10 Non ob quamcumque etiam iniquam exceptionem lex est in valida.
- 11 Dispensatio facta cum aliquo ex iusta causa, & priuilegium, non reddunt legem invalidam.
12. 13. 14. 15 Argumentis facti pro prima sententia efficaciter respondetur ex iactis fundamentis pro contraria.
- 16 Ea quæ dicuntur circa valorem legis, vel eius nullitatem intelligi etiam debent de præcepto generali toti communitati imposito.

I N Hac difficultate primus modus dicendi esse potest, asserere: legem impositam, seu constitutam a superiore, si generalis sit, & ad omnes subditos dirigatur, esse veram legem, & obligare omnes alios subditos, etiam si superior, & sui clientes, familiares, & confidentes illam non obseruent, vel ex leui causa infringant, sciente, & consentiente superiore: Et probatur, quia ad

ad rationem legis obligantis in conscientia solum requiritur, vt supra resoluit. 3. latè tradidimus: quod sit iusta, & rationalis, & de materia iusta, & quod sit facta propter bonum commune, & auctoritate publica lata, atque legitime promulgata: sed licet superior, & illi, quos ipse vult reservare ab obligatione legis, eam non obseruent: lex (vt supponimus) habet omnia requisita ad rationem legis obligantis: Ergo obligat alios subditos, qui non sunt exempti a superiore.

2. Probatur 2. Quia aliter sequeretur: quod si aliqui dispensarentur in observatione legis a superiore, vel per privilegium, ab ea eximerentur: lex alios non dispensatos, nec exemptos non obligaret: quod est falsum, & contra communem Doctorum sensum.

3. Probatur 3. Quia obligatio: qua lex ligat subditos, eoque obligat ad sui observantiam, est quidam effectus moralis ipsius legis dependens a mera voluntate Legislatoris. Ergo si Legislator vult, vt aliqui sint exempti ab obligatione legis, alijs sub legis obligatione manentibus, primi non erunt obligati ad legis observationem, & secundi obligati remanebunt.

4. Probatur 4. Quia ad valorē legis non requiritur, vt lex sit iusta, & honesta ex parte operantis, seu Legislatoris, sed ex parte operis, vt rectè docet Suarez de legibus, libr. 1. cap. 9. num. 10. & idè licet Legislator ferat legem ex odio, prava affectione, vel ex alio pravo affectu, si tamen opus, quod præcipit, iustum est, & rationi congruum, bonoque communi expediens, erit lex valida, licet ipse peccet pro qualitate depravatae suae affectionis. Ergo licet superior ex parte sua peccet frangendo legem, & permittendo eam infringi a suis confidentibus: nihilominus lex habebit valorem, & obligabit alios subditos ad sui observationem. Et hanc sententiam videtur tenere Barthol. in leg. omnes populi, quæst. 5. num. 8. ff. de legibus: dū sentit, posse fieri legem, quæ vnam tantum partem Civitatis, vel Reipublicæ obligaret.

5. Nihilominus tamen contrariam sententiam tenent D. Thomas 1. 2. quæst. 96. artic. 4. vbi id docent omnes eius Expositores Soto, Medina, & alij, Castro lib. 1. de leg. penal. cap. 5. Vitoria de potest. Papæ, & Concil. num. 18. Pa-

normit. in cap. Cum in Ecclesiis, num. 9. Felinus ibidem num. 40. & 41. & ibi alij Doctores de constitut. quos refert, & sequitur Suarez de legib. lib. 1. cap. 9. num. 10. & 12. Qui docent legem non solum, debere esse iustam, id est, de materia iusta, sed etiam iuste latam, id est, modo, & forma iusta, iustitia, scilicet, legali, commutativa, & distributiva, qua onus legis omnes æqualiter, & generaliter attingat, & in hunc sensum interpretantur partem illam definitionis legis positam ab Isidoro, & relata in in Canone, erit autem lex, dist. 4. scilicet, quod lex est (honestæ, & iustæ,) omnes iuris periti in leg. 1. ff. de legib. in illa verba, lex est commune præceptum; quos refert lafon ibidem numer. 1. Alexander lege 4. in principio, columna 5. ff. de iur. iurando, & Antonius Gomez in lege 1. Tauri, numer. 5. Marcus Burgensis in proemio earundem legum, numer. 440. Gregorius Lupus in lege 9. numer. 2. titulo 1. partit. 1. Et hinc colligit lafon ex sententia Angeli in eadem legem primam, ff. de legibus, non posse fieri legem quæ obliget solum vnam partem Civitatis, alia relicta, quia lex debet esse commune præceptum, & hanc sententiam citatis multis ex supradictis Doctoribus tenet Vazq. tom. 2. in 1. 2. D. Thom. disp. 151. cap. 3. per totum: licet admittat posse ferri legem ex iusta causa, quæ solum partem Civitatis comprehendat.

6. Hæc sententia probatur in primis ex lege omnes populi, ff. de legibus, vbi dicitur: Quod lex est commune præceptum. Ergo si commune præceptum non sit, sed aliquos obliget, & alios non; vera lex non erit, nec habebit vim obligandi.

7. Probatur 2. Quia lex debet esse iusta, & iuste ferri, id est, servata forma iustitiæ, legalis, commutativæ, & distributivæ, vt supra resoluit. 3. probauimus: iustitia enim distributiva requiritur, quia præcipiendo multitudini quasi distribuit onus inter partes Reipublicæ in ordine ad bonum eius, & idè necessarium est, vt in ea distributione seruet æqualitatem proportionis, quæ ad iustitiam distributivam pertinet: Ergo iniusta erit lex, si inæqualiter onera dispenset, alios obligando, & ab obligatione alios absolviendo, etiam si res præcepta, mala, vel iniqua non sit. Et id circo dixit D. Thom. 1. 2. quæst. 90. art.

4. in forma legis iustæ requiri æqualitatem proportionis: Ergo si eam non seruet. Vt dictum est non erit lex nec obligabit in conscientia.

8. Probatur, 3. Quia vt constat ex Isidoro communiter recepto, in cap. *erit autem lex*, dist. 4. Lex debet esse rationi consona: sed non esset consona, si absque rationabili, & notabili causa alios obligaret & alios non: Ergo non esset tunc vera lex, nec haberet vim obligandi in conscientia.

9. Probatur, 4. Quia seruare illam proportionis æqualitatem secundum iustitiam distributiuam pertinet ad formam legis, vt supra dicta resol. 3. probauimus, sed ablata, vel non seruata forma tollitur res ipsa, quia tollitur id, quod ad eius essentiam pertinet: ergo ablata tali æqualitate proportionis, quæ pertinet ad formam legis non erit lex, nec obligabit.

10. Notandum vero est cum Suarez lib. 1. de legib. cap. 9. num. 14. non quæcumque leuem improportionem, reddere legem nullam, & sine valore obligandi, sed solum quando tanta est improportio, & inæqualitas legis, vt redundet in detrimentum commune, & in graue, & iniustum onus plurimum membrorum communitatis. At vero si contingat, legem de se vtilem esse exceptionem tamen aliquam esse iniquam, dum tamen nec frequens, esset, nec passim fieret, non propterea lex esset omni vlla, aut cessaret obligare alios: quia illis proprie non fit iniuria, seu iniustitia positiua (vt sic dicam) imponendo illis tale onus, quia hoc per se malum non erat, licet fiat solum quædam improportio respectu aliorum, & totius communitatis, quæ dum non est notabilis non videtur satis ad nullitatem legis, quod si ex quorundam exceptione grauentur alij ultra æquitatem, vel iustitiam, & libertatem priuentur, quando sine rationabili, & iusta causa exempti ea gaudent, sed ad illum excessum non obligantur, poterunt tamen obligare: quod ad illa, in quibus non esset iniustitia, quæ omnia etiam intelligenda sunt de præceptis generalibus toti communitati impositis, quæ licet non sint leges, si alias legis conditiones non habeant: debent tamen esse nulla iniustitia distributiva: & seruare prædictam æqualitatem proportionis, secundum eandem iustitiam, & cum hac limitatione nec le-

cunda sententia verissima est.

11. Ex his colligitur: quod dispensatio facta cum aliquo ex iusta causa circa obligationem legis, & similiter priuilegium ex iusta causa concessum alicui, quo eximitur ab obligatione communis legis nulla ratione auferunt valorem legis, nec ideo stante iusta causa in dicta dispensatione, & priuilegio fit contra iustitiam legis: nec contra æqualitatem iustæ distributionis ad legem requisitam: quia eum causa æquæ eximendi dispensatum, vel priuilegiatum: nulla ratione opponi potest iniustitiæ: imo in his casibus iniustitia ipsa exigente fit essentia ab obligatione legis.

12. Ad argumenta contrariæ sententiæ, & in primis ad primum respondetur, non sufficere ad valorem legis: quod sit de materia iusta, & ad bonum commune ordinatum, & quod sit publica authoritate lata, & legitime promulgata: si præter omnia ista non sit iuste facta, id est, in forma iusta, qui ad efficientem formam legis deficit eius essentia, & non habet vim obligandi ad formam autem legis pertinet, vt fiat cum iniustitia distributiva, id est, cum æqualitate iustæ distributionis: cum ergo in nostro casu talis æqualitas non interueniat: nec erit vera lex, nec habebit vim obligandi.

13. Ad secundum respondetur dispensationem, & priuilegium concessum ex iusta causa non tollere iustitiam, & iustam distributionem legis, quia sunt ipsa iustitia exigente: nulla vero ratione quod iniustum est potest esse contra iustitiam; at in casu proposito operatur superior contra iustitiam distributiuam.

14. Ad 3. respondetur obligationem legis esse effectum moralem dependentem a voluntate Legislatoris: non vt cumque, sed a iusta voluntate Legislatoris: quæ si non seruet iustitiam distributiuam, & æqualitatem distributionis in oneribus imponendis inter subditos non erit iusta non.

15. Ad 4. respondetur: quod licet lex ad sui valorem solum exigat quod sit iusta ex parte operis, & non ex parte operantis, si vero Legislator non seruet æqualitatem proportionis, & distributionis, vt dictum est neque erit iusta ex parte operantis, neque ex parte operationis: & ideo erit nulla, & non

it vim obligandi.

Denique aduertendum est omni-
upradicta intelligenda esse de lege,
de præcepto generali imposito toti
communitati non vero de præcepto
articulari alicui, vel aliquibus perso-
nis imposito. Ea enim non obstant ad
hoc vt superior ex causa iusta possit ali-
cui, vel aliquibus aliquod præceptum
iusta, & particulari causa imponere, il-
lum, vel illos obligando ad eius obser-
uationem alijs de communitate, in qui-
bus talis causa particularis non subest
liberis, & sine obligatione manentibus:
Nam cum præceptum particulare non
fit lex ex se non petit, quod omnes obli-
get, quia ex sua natura non est commu-
ne præceptum, nec iustam distributio-
nis æqualitatem exigit inter membra
communitatis sicut lex.

RESOLVTIO VI.

Quod sit subiectum, & obie-
ctum Legis?

SVMMARIVM.

- 1 Lex est in rebus ipsis fundamentaliter,
& in intellectu, & voluntate tanquam
in subiecto, & in voce, libris, & scrip-
turis tanquam in signo. Non est de es-
sentia legis quod sit in scriptis.
- 2 Lex qualiter differat à consuetudine.
- 3 Obiectum circa quod versatur lex sunt
humane actiones.
- 4 Quomodo differant lex, & præceptum
positiuium à negatiui?

DE Subiecto legis egimus su-
pra quat. 2. a num. 12. & se-
quent. vbi diximus legem esse in rebus
ipsis fundamēta liter, & in intellectu, &
voluntate tanquam in subiecto est, etiā
in voce, libris, & scripturis tanquam
in signo, quod per se satis notum est,
quod vltimum licet sit consuetudo, &
medium satis aptum, vt constet de teno-
re, & contextu legis, non tamen neces-
sarium est ad essentiam; & valorem leg-
is, & quod sit ita vltu receptū est res ma-
nifesta, & certa; quia non solum lex
Mosaica in Tabulis lapideis, & Euan-
gelica in Nouo Testamento scripta est:
sed etiam vt implurimum leges huma-
næ, tam Ecclesiasticæ, quam Ciuiles in
scriptis traditæ sunt, vt patet in toto iu,

re Canonico, & ciuili, & idēd Infortis,
vt supra resol. 1. diximus putat legem à
legendo dictam, quia in scriptis Codi-
cibus legitur, & idēd dixit Arist. lib. 1.
Rethoric. cap. 1. his verbis: *Lex est com-
munis Ciuitatis consensus qui scriptis præ-
ceperit, quomodo vnum quodque agendum
sit.* Quod vero non sit de essentia legis,
quod in scriptis exprimat expresse cō-
stat ex leg. 3. 2. ff. de legib. & ex Arist. lib.
10. & hic, cap. 9. dicente: *Scripta ne sint
leges, annon scripta interesse nihil videntur.*
Et idēd docet Cicero lib. 1. de legib. &
ratio est, quia si de lege, & constitutione
Principis constat per legitimam, & pu-
blicam promulgationem per accidens
se habet, quod scripta sit, vel nō scripta;
quia scriptura solum est signum quod-
dam demonstratiuum legis: vt de ea con-
stat: Ergo si aliande per publicam pro-
mulgationem constat, non est necessa-
rium tale signum.

2 Neque contra hoc facit: quod
lex in eo differt à consuetudine; quia
lex est ius scriptum: & consuetudo sit
ius non scriptum: ergo scriptura perti-
net ad essentiam legis. Vnde, §. ius, in-
stit. de iure nat. gent. & ciui. dicitur: *Ius
scripto, vel non scripto consistit scriptum au-
tem est lex plebiscitum Senatus Consultum
Principum placita, Magistratum edicta
responsa prudentium, sine scripto ius venit,
quod vltus comprobauit.* Et Canon ius natu-
rale, dist. 1. inquit: *lex est consuetudo scripta,
mos est longa consuetudo ex moribus videntur
tantummodo tracta.* Respondetur id inte-
resse, inter legem, & consuetudinem
quod consuetudo vltu tantum, & non
scripto, lex vero non solum vltu, sed etiā
scripto constare possit, non tamen sem-
per scripto, licet vt implurimum scrip-
ta sit: hæc de subiecto legis.

3 Ad obiectum autem devenien-
do, quod est materia circa quam versa-
tur lex dicendum est esse actiones hu-
manas, ita communiter Patres Theolo-
gi, & Philosophi, quos supra resol. 2. re-
tulimus, & probatur: Quia lex præcipit
actus bonos, prohibet malos, illos autē,
qui ex sua specie sunt indifferentes præ-
cipit, quatenus ad certum finem boni
communis sunt idonei, & eos prohibet
qui huius finem assequutionem impe-
diunt. Ergo circa eosdēd actus huma-
nos versatur. Et confirmatur inductio-
ne. Nam lex naturalis præcipit Deum
colere parentes honorare, proximum
diligere, qui actus natura sua boni sunt,
pro-

prohibet autem falsum testimonium, adulterium, furtum, homicidium: quæ omnia natura sua mala sunt, & idē est de lege positiva, tam Divina, quam humana, quæ semper præcipiunt actus bonos, & malos prohibent, vel ad certum finem boni communiscōducunt actus in sua specie indifferentes, & prohibent contrarios.

4. Notandum tamen est: Eam esse differentiam inter legem positivā, quæ præcipit (& idē est de præcepto) & legem negativā, quæ prohibet: quia negativa prohibet omnes actiones malas; affirmativa non præcipit omnes bonas; non enim tenemur omne bonum facere, multa namque bona solum sub consilio cadunt: tenemur autem abstinere ab omni malo. Altera etiam differentia est inter legem affirmativā, & negativā: quod lex negativa prohibet omne malum omni tempore, & pro omni tempore. Affirmativa vero non præcipit bonum pro omni tempore semper enim tenemur abstinere a quocumque malo: nō tamen semper tenemur facere quodcumque bonum, quia multoties tempus, occasio, vel aliud iustū impedimentum faciunt, ut bonum debite, & congrue fieri non possit, vel quod sit ad meliorem occasionem differendum pro qualitate eventus, vel ne bonū congruo effectu careat.

RESOLUTIO VII.

Qui sint effectus legis, & qualiter ius a lege differat

SUMMARIVM.

1. D. Thom. & S. Isidorus docent esse quatuor legis effectus, & qui sint.
2. Lex habet sex potissimum effectus erga subditos, & explicatur primus.
3. 4. 5. 6. 7. 8. Legis effectus singulatim explicantur.
9. Circa materiam, circa quam lex disponit habet etiam varios effectus, & qui illi sunt.
10. Lex, & ius aliquando pro eodem sumuntur: ius tamen habet varias acceptiones & significationes.
11. Ius iuxta strictiorem, & veram significationem est facultas quadam moralis, quam quisque habet circa rem suam, vel ad ipsam pertinentem, id est, in re, vel ad rem.

1. **E**timusiam de natura, & essentia legis de eius causa efficiēte, materiali, formali, & finali solum restat videre, qui sint eius effectus, & hi enumerantur, seu assignantur a D. Th. 1. 2. quæst. 92. art. 2. a Div. Isidoro libr. 5. etimol. cap. 19. & a leg. 7. ff. de legib. Qui docent quatuor esse legis effectus, nempe imperare, vetare, permittere, & punire. Ad quos addit idē Div. Thom. art. 1. Alium scilicet facere bonos subditos, alij autem Doctores alios etiam legis effectus addunt, videlicet, vel circa subditos, vel circa materiam legi subiectam, quos omnes optime explicat Becanus tom. 2. in 1. 2. tract. 3. capit. 1. quæstion. 7. in hunc modum.

2. Lex itaque habet sex potissimum effectus circa subditos. Primus est dirigere subditos; secundus obligare; 3. transgressorem facere obnoxium culpæ, & pænæ; 4. facere bonos subditos; 5. permittere indifferentia; 6. permittere minora mala ad evitanda maiora. Singulique explicandi sunt. Primus est directio subditorum; lex enim dirigit subditos in suis actionibus, imperando bona opera, & prohibendo mala; & idē vocatur regula humanorum actuum, & quidem lex secundū se sumpta dirigit per modum obiecti cogniti, sicut exemplar dirigit artificem: ut vero est in subdito dirigit per modum cognitionis, quia subditus per eam cognoscit, & iudicat, hoc esse faciendum, illud vero omittendum.

3. Alter effectus est obligatio subditorum, lex enim non solum dirigit, & ostendit quid sit faciendum, & quid sit omittendum, ut finem nobis propositum assequamur, sed etiam obligat, & quasi necessitatem quandam imponit, ut hoc agamus, & illud omittamus, in quo præcipue differt a Consilio, quod licet dirigat non tamen habet vim obligandi. Et idē dici solet: Legem habere non solum vim directivā, sed etiam coactivā. Hæc autem obligatio, vel oritur ex ipsa rerum natura, si lex sit naturalis, vel ex voluntate, & potestate superioris, si positiva est, & quidem secundum se sumpta obligat terminativē, per modum exemplaris, quod in nostris actionibus imitari, & sequi debemus, ut autem est in superiore obligat potius effectivē, quia voluntas superioris per modum

causæ efficientis inducit obligationem, ut denique est in subdito, obligat per modum iudicii, & naturalis conexio- nis inter voluntatem, & intellectum. Nam subditus tenetur conformare vo- luntatem suam recto iudicio, quo iudi- cat, hanc, vel illam regulam sibi servan- dam esse.

4. Tertius effectus est, transgresso- rem facere obnoxium culpe & poenæ, nisi per invincibilem ignorantiam ex- cusetur. Hic effectus secundarius est, quia non provenit à lege, nisi supposita ipsius violatione, & quamvis omni- legi communis sit, tamen designare, vel exprimere certam poenam, non con- venit, nisi quibusdam legibus, quæ prop- terea poenales appellantur. Cuiusmodi sunt multa humana in iure Civili, & Canonico, & illa Divina: *In quocunque die comederis ex eo, morte morieris*. Simili- ter infligere poenam ipso facto, non nisi paucorum est, præsertim Ecclesiastico- rum, quibus intelliguntur censura.

5. Sed quæ res an sicut effectus le- gis est, transgressorem facere dignum poenæ: sic etiam effectus eius sit, execu- torem facere dignum premio? Negat D. Thom. 1. 2. quæst. 92. ar. 2. ad 3. quem aliqui sequuntur. Primo, quia dare præ- mium non solum pertinet ad solum Mini- strum legis, sicut punire. Nam interdum is præmia tribuit, qui iurisdictionem non ha- bet, 2. quia non sola legis observatione meretur quis premium: sed quacumq; boni operis executione. Hæc tamē ratio- nes ut bene advertit Becanus ubi supra solum probant, quod dare præmii non sit effectus solius legis, quod verum est, sicut dirigere subditos non solum con- venit tanquam effectus legis, sed etiam consilio, ut per se notum est, nec ideo desinit esse simul legis effectus.

6. Quartus effectus legis est facere bonos subditos, hic partim differt a præ- cedentibus nam lex non aliter facit bo- nos subditos, quam dirigendo, obligan- do, & coercendo facit autem eos bo- nos, vel simpliciter, vel secundum eam rationem quæ legis subiecti sunt. Ut pa- tet ex intentione cuiusque legis, & ex ip- sius fine. Lex enim Evangelica intendit facere hominem bonum interius, & exte- rius virtutibus infusus ad finem gratiæ, & gloriæ, lex naturalis intendit facere ho- minem bonum virtutibus moralibus, quæ naturæ cōmēsuratæ sunt. Lex civilis in- tendit facere bonum civem ad bonum cōmu-

næ, tranquillitatem pacis, & felicitatem Ci- vitatis, vel Reipublicæ: lex Ecclesiastica intendit facere bonum hominem in or- dine ad Cultum Dei, & veram Religio- nem, & in ordine ad ea omnia, quæ ve- ram religioni cōgrua sunt, atque in or- dine ad finem supernaturalem.

7. Quintus effectus legis est, permit- tere indifferentia, quod potest fieri duobus modis. Primo negativè, nihil scilicet statuendo de re aliqua indifferenti, & sic non est propriè effectus legis. Se- cundo positivè statuendo aliquid de re indifferenti non per modum absoluti præcepti, aut prohibitionis: sed de cer- nendo talem rem debere esse liberam, & sic propriè est effectus legis, quia tamen potest revocari ad præceptum, vel prohibitionem. Et hoc modum ex Concilio Tridentino permittit etiam quæ opinionem de Conceptione Beate Virginis, id est, vel asserentem nullam immunem a peccato originali, vel ne- gantem iubendo, scilicet, ne eam pati- tem ab altera damnati. Item lex civilis permittit militi, ut post sententiam ex- ceptione utatur, id est, præcepti iudi- ci ne ab huiusmodi exceptione mili- tem arceat. Ex quo patet in hoc ge- nere permissionis includi semper ali- quod præceptum. Aut inhibitionem, quod expresse docuit Alphonsus de Castro lib. de leg. poenal. capit. 52. dicens in omnibus, quæ leges permit- tunt, est quoddam præceptum per mix- tum.

8. Sextus effectus legis est, permit- tere minora mala, ut evitentur maiora, qui duobus modis potest convenire le- gi: Primo negativè, quia non prohibet, nec statuit poenam in eos, qui huiusmodi mala committunt. Huiusmodi est permissio legis civilis, quæ permittit meretrices, & aliquando etiam vlturarios in Civitatibus: quia non prohibet, nec punit. Secundo positivè, quia exprimit, se permittere aliquid malum, & homi- nem non propterea debere puniri: talis est lex Græca, Cuius leg. Iul. de adulter. quæ tanx, non esse puniendum eum, qui alterum in adulterio deprehensum cum vxore occidit. Et etiam lex *Nec in ea*, ff. ad leg. Iul. de adulter. Quæ iubet, non esse puniendum pa- trem, qui filiam in adulterio deprehen- sam occiderit. Quæ permissio includi prohibitionem, & hoc inducit obliga- tionem in iudicibus, ut non puniant

tale crimen; in his vero, qui hoc crimen perpetrarunt inducit ius quoddam, ut non puniantur.

9 Circa materiam vero de qua lex disponit: habet etiam varios effectus: primus est reddere personas inhabiles ad aliquod munus, vel dominium acquirendum, vel ad aliquem contractum ineundum; tunc enim ipsæ personæ sunt materia legis. Huiusmodi sunt lex, quæ prohibet bigamum promoueri ad ordines, & quæ vetat spurium institui hæredem, & consanguineos contrahere matrimonium vique ad quartum gradum. Nota tamen aliquando inhabilitatem aliquando infligi per legem propter culpam. Et tunc habet rationem pœnæ, & pertinet ad effectum legis, qui est punire. Secundus est irritare contractus, nō quidem propter inhabilitatem personarum; sed propter defectum solemnitatis, a lege præscriptæ. Huiusmodi est lex irritans testamentū factū sine solemnitate a lege statuta, & quæ irritat clandestina matrimonia propter defectum Parochi, & testium. Tertius effectus legis est taxare rerum præcia, & æstimationes; quod plus est, quam obligare subditos ad culpam: quia non solum peccant subditi, quando, v.g. vendunt frumentum ultra pretium iustè taxatum a lege; sed etiam ex parte est irritus, & tenentur restituere, quidquid ultra pretiū taxatū a Republica acceperunt. Quartus est, reuocare priuilegia, & facultates, quæ antea erant concessæ. Huiusmodi sunt aliquæ leges Sixti Quinti, derogantes priuilegijs Religiosorum, porro lex habet hos effectus, ubi sufficienter, & legitimè fuerit promulgata, ut subditis innotescat.

10 Ex his deducitur qualiter differat lex a consilio, scilicet, ex eo, quod lex habeat vim obligandi, non item consilium; ut docet Diu. Thom. quæst. 108. artic. 4. hoc significat Diu. Hieronymus libr. 1. contra Iovin. cum ait: *Vbi consilium datur, offerentis arbitrium est. Vbi præceptum: necessitas est seruientis.* Igitur sicut lex est quædam regula, quæ nos dirigit, & obligat, ita consilium est regula, quæ dirigit; sed non obligat.

11 Circa secundum quod quaeritur in hac resolutione, id est, quomodo lex differat a iure breuiter dico; quod multoties ius sumitur pro lege. Ita ut ius, & lex idem sint. Ita constat ex 9. singulor-

um, Institut. de rer. diuis. & ex leg. Ius naturale, ff. de legibus. Et hac ratione leges ciuiles vocantur ius ciuile, & leges Ecclesiasticæ ius Canonicum. Interdum tamen ius alijs modis accipitur. Et in primis, aliqui eam vocem, ita interpretantur, ut ius idè dicatur: quod iuxta sit, id est, propè æquitatem. Ita apud Coganum libr. 1. comment. iuris ciuil. Sed hæc interpretatio valde remota, & dura est. Essè enim iuxta idem est, quod propè eos: sed non propè æqualitatem, vel iustitiam. Secunda, acceptio huius vocis a Latinis magis recepta est, ut indicatur a iubendo nam iussum participiū est verbi iubeo, & si a principio iussum secundam syllabam de manus ius relinquitur, vel certè si illas duas syllabas diuidas, orationem constitues. Quæ ipsam iussum, seu imperium dicit, se esse ius, seu iustum. Tertia derivatio est, ut ius a iustitia dicatur. Sic enim dixit Vlpianus leg. 1. ff. de iustit. & iur. *Est autem ius a iustitia appellatum.* Et ita etiam dixit Isidorus 5. etimolog. capit. 34. Ius esse dictum, quia iustum est. Augustin. etiam in Psalm. 145. circa finem: *Ius (inquit) est iniuria contraria sunt, ius enim est, quod iustum est.* Et ita communiter sumitur a Theologis, & Iuristis.

12 Et iuxta hanc vltimam communionem, & strictiorem significationem propriè solet ius vocari, facultas quædam moralis, quam vnusquisque habet, vel circa rem suam, vel ad rem sibi debitam; sic enim dominus rei dicitur habere ius in re, & operarius dicitur habere ius ad stipendium, ratione cuius dicitur dignus mercede sua. Et hæc significatio vocis frequens est non solum in iure, sed etiam in Sacra Scriptura: nam in iure hoc modo distinguuntur ius in re, & ius ad rem. Item iura seruitutum, seu iura prædiorum rusticorum, vel urbanorum, & iura vtendi, vel fruendi. Et similia, quæ latè videri possunt apud Britonium libr. 9. de verb. signif. significat. verbo, *Ius.* In Scriptura legimus dixisse Abraham ad filios Hebræos, Genes. 23. *Da te mihi ius sepulchri;* id est, potestatem sepeliendi: & capit. 31. de Iacob, quando discessit a loco, dicitur tulisse secum omnia: *Quæ sunt iuris erant.* Et similia loca sunt frequentia. Illa ergo actio, seu moralis facultas, quam vnusquisque habet, in re sua, vel ad rem suam, vel ad rem

ad se aliquomodo pertinentem, vocatur ius, & illud propriè videtur esse obiectum iustitiæ. Quæ est constans,

ac perpetua voluntas ius suum unicuique tribuendi, ut constat ex leg. 1. ff. de iust. & iure.

DISPUTATIO SECUNDA.

DE DISTINCTIONE, ET DIVISIONE LEGVM.

RESOLVTIO PRIMA.

Quotuplex sit Lex.

SVMMARIVM.

1. *Diversæ sunt diuisiones legis factæ a Iuristis, Theologis, & D. Thoma.*
2. *Diuisio Iuristarum adducitur, & ex parte rei rejicitur.*
3. 4. *Theologi diuidunt legem in naturalem & positiuam, & quæ illæ sint? Et in positiuam, Diuinam, & humanam. Et quæ sit lex positiuæ Diuinæ?*
5. *Quæ sit positiuæ humanæ, & vnde denominetur?*
6. *Ius gentium aliud est primarium: aliud secundarium; & quæ illa sint?*
7. *Quæ præcepta pertineant ad ius naturale, & quæ ad ius gentium?*
8. *Datur ius civile, & Canonicum, & quæ sint, & in quibus differant?*
9. 10. 11. 12. *D. Thomas diuidit legem, in æternam, naturalem, diuinam, & humanam, & quæ illæ sint.*

1. **V**ariæ sunt diuisiones legis, nam diuerso modo diuidunt Iuristæ legem, seu ius, aliter Theologi, & aliter denique D. Thom. infra citados. Et in primis Iuristæ omittebant ius Diuinum, & Canonicum: diuidunt ius in naturale, gentium, & civile, ut constat ex §. 1. institut. de iure natur. gent. & civili, & ex leg. 1. ff. de iust. & iure, vbi communiter Legistæ. Ius naturale dicunt, quod non est humani generis proprium: sed quod commune, est hominibus cum omnibus animantibus. Ut coniunctio maris, & foeminae, liberorum procreatio, & nutritio, & alia huius generis similia. Ius gentium appellant, quod est proprium hominibus, & illis omnibus, aut fere omnibus commune, ut

Religio erga Deum, obsequium erga patriam, & parentes, licentia vim repellendi, ius vero civile dicunt: quod est proprium alicui Reipublicæ, aut Ciuitati. Sed hæc diuisio, quoad primum eius membrum methaphorica est, & impropria, ut notat Suarez libr. 1. de legibus, cap. 3. num. 8. Quia animalia bruta non sunt propriæ legis capacia, cum nec ratione, nec libertate vrantur, nec propriè eorum subiectio dici possit obedientia, & idè non potest nisi per methaphoram illis attribui naturalis lex, quamvis enim in hoc differant ab insensibilibus, quod non solo pondere naturæ: sed etiam cognitione, & instinctu naturali ducuntur, qui instinctus est illis quasi lex, & hac ratione possit aliquantulum sustineri, illa acceptio Iurisconsultorum, nihilominus simpliciter est methaphorica, & valde analogica, & impropria.

2. Theologi vero aliter legem diuidunt præcipue Suarez libr. 1. de legibus, capit. 3. scilicet, in naturalem, & positiuam: lex naturalis propria, quæ ad moralem doctrinam, & Theologiam pertinet est illa, quæ humanæ menti insidet, ad discernendum honestum, à turpi, iuxta illud Psalm. 4. *Quis ostendit nobis bona? Signatum est super nos lumen vultus in Domine.* Ut explicat D. Thom. prima secundæ, question. 91. articul. 2. vbi concludit, *Legem naturalem esse participationem legis æternæ in rationali creatura.* Et in 4. distinction. 33. articul. 1. inquit: *Quia homo inter cetera animantia rationem finis cognoscit, & proportionem operis ad finem; idè naturalis conceptio*

tio ei indita, quæ dirigitur ad operandum convenienter, lex naturalis, seu ius naturale dicitur: in exteris autem naturalis estimatio vocatur. Hæc igitur lex naturalis dicitur, non solum prout naturale à supernaturali distinguitur: sed etiã prout distinguitur à libero, non quia eius executio naturalis sit, seu ex necessitate fiat, sicut executio naturalis inclinationis, est in brutis, vel in rebus inanimatis: sed quia lex est veluti proprietas quedam naturæ, & quia Deus illam naturæ inseruit: & ex hac parte hæc lex etiã est Diuina tamquam à Deo immediate lata, vt docet D. Th. dicta q. 91. & q. 94. art. 6. vbi adducit D. Augustinum 2. cōfess. cap. 14. dicentem ad Deum: *Lex tua scripta est in cordibus hominum*. Expressiũs que hanc legem Diuinam appellat Isidor. lib. 5. ethim. cap. 2.

3 Diuiditur etiã lex in positiuam de qua sciendum est, illam legem vocari positiuam, quæ non est innata cum natura, sed vltra illam ab aliquo principio extrinseco habente potestatem posita est, inde enim positiua dicta est, quia si addita naturali legi, non ex illa necessario manans. Vnde ab aliquibus ius positiuum vocatur.

4 Præterea lex positiua diuiditur à Theologis in diuinam, & humanam; lex positiua diuina dicitur, quæ ab ipso Deo immediatè lata est, & toti legi naturali addita, itaque lex diuina in præsentia non dicitur lex in Deo existens, sed à Deo manans speciali quodammodo, nõ enim significat legem conceptã, sed exhibitã, deinde difert hæc lex naturali, quia lex naturalis non additur à Deo speciali ter ipsi naturæ: hæc autem lex specialiter ponitur, & additur vltra illam, vnde lex naturalis non censetur per se primo, vt speciale donum legis, sed censetur idem donum cum ipsa natura: nam qui dat formam, dat consequentia ad formam: hæc autem lex datur per se primo tanquam donum additum naturæ. Itẽ differunt, quia lex naturalis generaliora præcepta tradit: lex diuina positiua dat præcepta magis specialia ad convenientiam hominum gubernationem, & humanarum actionum directionem. Hæc autem lex diuina positiua duplex est altera veteris testamenti, scilicet, lex Mosaica, altera Novi Testamenti, scilicet, lex Evangelica.

5 Præterea lex positiua diuiditur in legem positiuam humanam: quæ ita de

nominatur, a proximo principio, vnde manat: non enim dicitur lex humana, quia hominibus imposita sit, nec quia in illis sit, vt in his, qui per illam gubernandi sunt, quia licet hoc re vera conueniat huic legi, non est proprium eius: sed commune est omni legi tam humanæ, quam diuinæ, & naturali, dixi autem hanc legem humanam, ita denominari a proximo principio; quia primordialiter omnis lex humana derivatur aliquomodo, a lege æterna, iuxta illud: *Per me Reges regnant, & legum conditores iusta decernunt*. Prou. 8. Et quoad vim obligandi manat à potestate à Deo data: *Quia non est potestas nisi à Deo*, Roman. 13. Nihilominus lex ipsa, quæ humana dicitur actus est hominis, & ita ab illo proxime fertur: & inde humana vocatur. Denique lex humana, siue humanum ius sub diuiditur in ius gentium Ciuile, & Canonicum.

6 Ius gentium diuiditur in ius gentium primarium, & in ius gentium secundarium. Ita D. Thom. 2. 2. quæst. 57. art. 3. Dominic. Soto lib. 3. de iust. & iure, & communiter Iurista, quos sequuntur Couarrub. in regula peccatum, par. 2. §. 11. num. 4. & Suarez de legib. lib. 2. cap. 18. Albertus Bolognet tract. de legibus, & iuram. cap. 17. Pinell. in rubric. C. de rescind. vendit. & Becan. tract. 3. in primam secundam, cap. 3. quæst. 1. Ius igitur gentium, quod vocant primarium non distinguitur à iure naturali. Ius namque naturale est, vt supradiximus, quod omnibus hominibus commune est ex instinctu naturæ rationalis, siue ex dictamine practico eiusdem naturæ. Et hac ratione non includit multa, quæ ex solo iure gentium instituta sunt, ius vero gentium, quod vocant secundarium est illud, quod conuenit eidem naturæ rationali in societate, communi, & Republica ciuili constituta: & ille leges, quæ ab omnibus, vel fere ab omnibus hominibus, seu Republicis ex communi consensu stabilitæ, & acceptæ sunt, dicuntur ius gentium: & ideo propriè hoc ius dicitur humanum, quia ab ipsis hominibus ex communi consensu institutum est, & ab ipsis ex eodem communi consensu mutari, vel abrogari potest absolutè, & per se loquendo.

7 Hinc sequitur ad legem naturalem, seu ad ius naturale omnia illa præcepta pertinere, quæ recta ratio ex instinctu naturali, dicitur seruanda esse ho-

mini absolute considerato, scilicet, ut homo est, ut Deum esse colendum, parentes honorandos, nemini faciendam iniuriam, & alia huiusmodi. Ad ius gentium, quæ in civili societate communi. Populorum consensu constituta sunt: ut bonorum divisiones, dominia, præocupatio sedium, id est, dominia earum rerum, quæ conceduntur primo occupanti, bella, captivitates, & servitutes, quæ omnia non competunt homini præcisè, & absolute conservato, ut homo est, nec ex præciso instinctu naturæ rationalis, & ideo ad ius naturale, quod etiam ius gentium primum vocant, non expectant, sed ad ius gentium secundarium: quia non ex instinctu naturali solum, sed ex populorum consensu ad communem, & civilem vitam, & societatem conservandam sunt instituta, & acceptata.

8. Ius civile est illud, quod est proprium alicui Reipublicæ, aut Civitati, est enim lex civilis illa, quæ ad Reipublicæ, vel Civitatis Politicam gubernationem, & ad temporalia iura tuenda, & in pace, & iustitia, Reipublicam conservandam ordinatur, unde leges civiles circa hæc temporalia bona, seu corporalia versantur. Præter has autem Christiana Religio recognoscit leges Ecclesiasticas, seu ius Canonicum, & sunt illa decreta, seu statuta, quæ in sacris Canonibus, & decretis Pontificum continentur, quæ a civilibus differunt in potestate a qua proximè manant, quæ immediate data est a Deo Summo Pontifici, & ab eo derivatur in cæteros, qui hanc potestatem habent, differunt, etiam hæc leges in fine, & materia a legibus civilibus, quia lex Canonica dirigit hominem in finem supernaturalem, & intendit eum facere bonum bonitate supernaturali ad consecutionem vitæ æternæ, & cœlestis beatitudinis, at vero lex civilis intendit facere hominem bonum civilem in ordine ad bonum commune politicum, & ad consequendam pacem tranquillitatem, & felicitatem temporalem Reipublicæ. Præterea lex Civilis, & Canonica differunt in materia, nam civiles versantur circa ea, quæ conducunt, vel necessaria sunt ad bonam gubernationem politicam, & ad temporalem quietem, & felicitatem Reipublicæ eamque iniuriam conservandam Canonica vero versantur circa ea, quæ conducunt ad

supernaturalem finem, ad Divinum Cultum, & ad salutem animarum, itaque leges civiles circa bona temporalia, Canonica circa spiritualia, & ea quæ ad animæ salutem pertinent versantur: quæ omnia communi Theologorum calculo decernuntur.

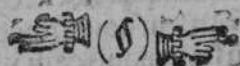
9. Tertiam divisionem legis tradit D. Thom. 1. 2. quæst. 91. Lex igitur secundum ipsum dividitur in legem æternam, naturalem, Divinam, & humanam, & in primis lex æterna potest sumi duobus modis; primo, pro qualibet regula practica, necessaria, & æternæ veritatis, ad quam naturaliter obligamur. Ut Deum esse colendum, parentes honorandos, nemini faciendam iniuriam, hæc enim regulæ sunt leges omnino immutabiles, ac proinde æternæ, ideoque recte dicimus in hoc sensu multas esse leges æternas. secundo, pro actu Divini intellectus, quod concipit, & indicat, illas regulas servandas esse a creatura cum voluntate eam obligandi, & hoc modo accipit D. Thom. legem æternam, quæst. 93. art. 1. cum ait: Nihil aliud eam esse, quam rationem, & divinæ sapientiæ secundum quam dirigit omnium creaturarum motus, & actiones in suos fines, sicut enim in Deo est ratio rerum creandarum, quæ dicitur idea sic etiam est ratio rerum gubernandarum quæ dicitur lex æterna, rursus sicut ratio rerum creandarum, nihil est aliud, quam conceptus Divinæ mentis, quo concipit rem, & indicat, quomodo illa sit facienda, sic ratio rerum gubernandarum, quam vocamus legem æternam nihil aliud est, quam conceptus Divinæ mentis, quod concipit, & indicat quomodo una quæque creatura debeat suas functiones obire, adiuncta simul voluntate eam obligandi, vel imprimendi obligationem ad tuam regulam servandam, & ex his patet; legem æternam dupliciter sumi posse, primo secundum se, ut est regula quædam practica æternæ veritatis. 2. Ut est in Deo, tamquam in Legislatore.

10. Potest etiam 3. Sumi illa regula, ut est in subdito, & ut sic non dicitur lex æterna, quia ut sic non est ab æterno nam regula illa practica, quæ Deus ab æterno concepit, & iudicavit servandam esse potest esse in nobis per modum obiecti, quia secundum dictam rectæ rationis iudicantem talem regulam servandam esse, nihilominus, qua-

quatenus in nobis est non vocatur lex æterna, quia non est in nobis ab æterno, sed per lumen naturale nobis promulgatur, & sic accepta dicitur lex naturalis, quæ ut supra diximus nihil aliud est, quam dictamen practicum rectæ rationis, quod humana menti insidet, ad discernendum honestum, à turpi iudicando illud esse faciendum, hoc vero fugiendum ex quibus manet expositum secundum membrum diuisionis D. Thomæ.

II Rursum D. Thomas diuidit legem in diuinam, & humanam: lex diuina est, ut supra diximus, quæ ab ipso Deo immediate lata est, & tunc legi naturali addita, & non est lex in Deo existens sicut lex æterna: sed a Deo manans speciali quoddammodo non enim dicitur lex concepta, sed exhibita. Ut latius supra num. 4. explicatum est. Et tandem diuidit D. Thomas legem humanam: quæ ita denominatur, ut supra diximus a proximo principio, scilicet, ab homine illam ferente: licet originaliter tamquam à primo principio habeat originem a lege æterna, & a Deo iuxta illud iam supra allegatum Pro. 8. *Per me Reges regnant, & legum conditores iusta decernunt.* Et quia leges humanas ferentes habent potestatem legislatiuam à Deo, secundum illud ad Rom. 13. *Non est potestas nisi à Deo.*

12 Præter hæc leges dubitari potest an sit aliqua alia lex, quæ vocetur lex peccati seu fomitis? Hoc enim videtur colligi ex Apostolo Rom. 7. 23. ibi: *Videō aliam legem in membris meis, repugnātem legi mentis meæ.* Respondetur Apostolum loqui de concupiscentia, quæ potest tripliciter spectari. 1. Quatenus homini molesta est, & sic est effectus quidam legis Diuinæ poenalis. 2. Quatenus directe impellit ad quædam opera naturæ, & sic subiicitur legi naturali. 3. Quatenus incitat ad peccatum: & sic ponitur esse discēssio à lege, quam lex, ut notat D. Thom. 1. 2. quæst. 91. artic. 6.

RESOLVTIO II.

Quid sit lex æterna, & an ab ideis distinguatur?

SVMMARIVM.

- 1 Lex æterna potest sumi pro qualibet regula practica, æternæ veritatis, vel pro actu diuinæ mentis simul cum actu voluntatis Diuinæ obligantis creaturam ad eas regulas seruandas. Et quæritur an idem sit cum idea.
- 2 An sicut plures sunt idee, ita plures sint leges æternæ?
- 3 An omnia subiiciantur legi æternæ, & qualiter?
- 4 Aliter subiiciuntur legi æternæ creature rationales, & aliter irrationales.
- 5 Deus propriè non est subiectus legi æternæ.
- 6 An lex æterna sit propriè, & vera lex proponitur ratio dubitandi?
- 7 Communis Theologorum sententia docet dari in Deo propriè legem æternam.
- 8 Communis sententia ratione probatur.
- 9 Ad rationes dubitandi, & ad argumēta pro ea aduēta respondetur.

I DIXIMUS iam in superiori resolutione legem æternam sumi posse, scilicet, vel pro qualibet regula practica necessariæ, & æternæ veritatis, ad quam seruandam naturaliter obligamur; ut Deum esse colendū, parentes horādos, nemini faciendā esse iniuriā; hæ enim ut diximus sunt leges omnino immutabiles, ac proinde æternæ: vel pro actu Diuinæ mentis, quo Deus concipit, vel iudicat, eas regulas seruandas esse a creatura simul cum voluntate eam obligandi, ut docet D. Thom. quæst. 93. art. 1. cum ait: Legem æternam nihil aliud esse, quam rationem Diuinæ Sapientiæ secundum quā dirigit omnium creaturarum motus, & actiones in suos fines. Sed quæritur an sit idē cum idea? Ad quod respondetur: Legem æternam secundo modo sumptam pro ut est in Deo Legislatore, realiter idem esse cum idea, & cum prouidentia Diuina, ratione tamen, & virtualiter ab illis distinguui. Et quidem ab idea distinguitur dupliciter. Primo, quia

quia idea est conceptus rei faciendæ lex vero æterna est conceptus rei gubernandæ, secundò, quia idea non includit voluntatem obligandi creaturam, quam includit lex æterna. Et similiter distinguitur a providentia. Primò, quia providentia respicit res singulas in individuo, nam alia est providentia circa Petrum, alia circa Paulum, alia circa Iudam, lex vero æternam non respicit res singulas, quia singulis, non imponuntur singulæ leges: sed vna eademque lege tenetur totum genus humanum. Secundò providentia non includit voluntatem obligandi, sicut lex æterna.

2 Secundo quæritur: An sicut res dicimus plures esse ideas, sic etiam plures esse leges æternas? Quatenus lex æterna sumitur pro conceptu Divino practico: nam si sumatur pro regula practica, certum est, sicut multæ sunt regulæ practicae ita multas esse leges æternas. Respondeo igitur recte dici posse de lege æterna sumpta pro conceptu practico Divinae mentis, quod de idea latè loquendo: nam sicut ideae multiplicantur per respectum ad diversas creaturas, quarum sunt conceptus, & exemplaria, ita etiam leges æternæ multiplicari possunt, respectu diversarum rerum, quæ alio, & alio modo gubernantur; alia enim est lex Angelorum, alia hominum, &c. At strictè loquendo lex æterna, vna est, & non plures, nam lex æterna per se primo refertur in commune bonum totius universi, quod unicum est, nempe mundi perfectio, & ab illo unico bono, tamquam a termino unitatem sumit. Licet secundario res singulas respiciat, ratione, scilicet, boni communis, in quantum ipsas ad illud dirigat: idem magis referuntur ad rerum singularum species, & naturas, neque includunt illum ordinem ad unum terminum. Ita D. Thom. 1. 2. quæst. 93. art. 1. ad 1. quam communiter sequuntur Thomistæ.

3 Tertio quæritur. An omnia subijciantur legi æternæ? Et circa hoc dico: quod omnes creaturæ tam rationales, quam irrationales subduntur legi æternæ. Licet non eodem modo. Ita D. Thom. quæst. 93. art. 1. & duobus sequentibus, & D. August. lib. 5. de Civit. Dei, cap. 11. & communiter Thomistæ, & alij Theologi. Et ratio est: Quia omnes creaturæ non solum creantur, sed etiã

gubernantur à Deo. Ergo Deus ab æterno concepit modum gubernandi creaturas, id est, concepit modum, quo vna quæque creatura deberet suas actiones exercere. Et in finem suum dirigere. hic autem conceptus Divinae mentis, nihil aliud est, quam lex æterna; omnes igitur creaturæ huic legi subiectæ sunt, id est, omnes secundum hanc legem diriguntur, & gubernantur secundum illud Sapient. 8. 1. *Attingens à fine, usque ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter.*

4 Quod verò aliter subdantur legi æternæ creaturæ rationales, & aliter irrationales docet etiam D. Thom. ibidem art. 6. quia creaturæ irrationales subduntur legi æternæ per naturalem tantum instinctum, & inclinationem rationales, verò per cognitionem, & iudicium; unde fit, ut hæc libere, illæ necessario subijciantur, item ut hæc propriè, illæ impropriè obligentur. Vbi enim libertas non est ibi, nec obligatio sub peccato. Hinc ulterius sequitur, legem æternam propriè non habere rationem legis, nisi respectu hominum, & Angelorum, quia illi soli habent liberum arbitrium; ac proinde soli propriè possunt obligari sub peccato.

5 Præterea Deus propriè loquendo non est subiectus legi æternæ. Ita D. Thom. art. 4. & communiter Thomistæ, & Theologi. Quia subiectum esse legi æternæ nihil est aliud, quam gubernari secundum legem æternam: sed Deus propriè non gubernatur: quia non habet superiorem, a quo gubernetur. Ergo non est subiectus legi æternæ. Quia ubi est summa æqualitas, & identitas ibi non potest esse subiectio: sed inter Deum, & legem æternam est summa æqualitas, & identitas, cum lex æterna sit conceptus Divinae mentis, qui est ipsa essentia Divina: Ergo Deus non potest esse subiectus legi æternæ.

6 Inquirunt etiam Theologi: utrum lex æterna sit vere, & propriè lex? Ratio dubitandi est: quia lex necessario requirit aliquem, cui possit imponi, sed ab æterno non fuit aliquis capax legis, videlicet, aliquis subditus: Ergo nec lex aliqua æterna esse potuit. Et confirmatur: quia ab æterno solum fuit Deus, cui lex imponi non potest, sicut nec imperium. Secundo: Quia hac ratione ab æterno non fuit dominium, nec iurisdic-

dictio, nec gubernatio, quia non erant aliqui, quibus dominaretur, Deus, vel quos gubernaret: sed lex est actus gubernationis, & dominij, seu iurisdictionis: Ergo eadem ratione non potuit esse aeterna: tertio, de rationes legis est promulgatio, ut supra diximus: sed ab aeterno non potuit esse promulgatio, quia non erat cui promulgaretur, nec intra Deum potuit promulgari: Ergo, &c. Propter has rationes Lorca de legib. disput. 5. memb. 2. Afferit, legem aeternam non esse verè, & propriè legem, licet habeat aliquam legis similitudinem, ratione cuius lex appellata est.

7 His tamen non obstantibus communis sententia Theologorum est: dari in Deo legem quandam aeternam: Ita D. Thom. 1. 2. quæst. 91. a. 1. & quæst. 93. per totam. Et ibi Caietanus, Soto, & alij Vincent. Beluac. in Speculo Morali, part. 2. dist. 1. Alensis 3. part. quæst. 26. memb. 1. Antonin. 1. part. tit. 11. cap. 1. §. 4. & tit. 12. a princ. Turrecrem. in cap. Omnes leges, dist. 1. quos citat, & sequitur Suarez de legib. lib. 2. cap. 1. num. 2. & sumitur ex Augustino lib. de Vera Relig. cap. 30. & lib. 1. de liber. arbit. cap. 5. & 6. & lib. 22. contra Faustum cap. 27. Imò, & Philosophi ipsi id tradiderunt, ut Cicero lib. 1. & 2. de legib. & Plato in Timeo.

8 Et ratione probatur à D. Thoma: Quia necesse est in Deo ipso esse aliquam legem, & hæc non potest esse nisi aeterna: Ergo necesse est esse in mundo aliquam legem aeternam. Minor supponitur. Quia Deus est immutabilis, nihil potest illi advenire de nouo. Major autem patet: quia cum Deus habeat providentiam; in eo necessario supponitur, aeterna quædam ratio practica, totius dispositionis, & gubernationis vniversi, iuxta illud Boetij 3. de consol. *O qui perpetuum mundum ratione gubernas.* Ergo illa ratio aeterna habet rationem legis. Item quia hominis lex participata supponit legem per essentiam; sed lex per essentiam aeterna est. Ergo datur lex aeterna.

9 Ad rationem dubitandi, & argumenta pro illa posita respondet Alensis, vbi supra ex Isidoro lib. 2. ethimol. legem vno modo dici à legendo, & alio alligando, priori modo legem Dei esse aeternam, quia in actu Diuinæ mentis legebatur ab aeterno, secundo modo non

esse aeternam, & sub ea tantum ratione indigere promulgatione. Quod si instes, quod lex, quæ non ligat, non meretur nomen, & rationem legis. Respondet in summa ad rationem legis satis esse, quod de se vim habeat ligandi, licet non dum actu liget, quia nondum est applicata; quod etiam videtur sentire D. Thom. 1. 2. quæst. 91. art. 1. ad 2. dum ait, quod illa lex habet promulgationem: *Ex parte Dei subiungens; sed ex parte creature audientis seu inspicientis, non potest esse promulgatio aeterna.* Ex qua doctrina D. Thomæ concluditur iuxta mentem eius de ratione huius legis aeternæ non esse promulgationem actu factam subditis; sed sufficere, ut ex parte Legislatoris, iam sit facta pro suo tempore: quæ doctrina eadem est cum illa, quam tradit Alensis, & vtramque verissimam esse censet Suarez de legib. lib. 2. cap. 1. n. 11. Additque esse singulare in illa lege aeterna; quod censeatur consummata, & perfecta in ratione legis, eo ipso, quod in mente Legislatoris ita stabilita est, aliæ verò leges non consumantur donec actu promulgentur. Ratio autem discriminis esse potest: quia decretum Dei aeternum immutabile est, & sine vlla sui mutatione pro suo tempore obligat, decretum autem hominis mutabile est, vnde quando non promulgatur per modum legis semper se habet per modum propositi ferendi legem; quam per modum legis firmiter stabilitæ, & latæ. Vnde in hac lege aeterna per se loquendo, nulla alia publica promulgatio requiritur, ut actu obliget: sed solum, quod veniat in notitiam subditi: vnde si per internam reuelationem, nobis innotesceret Diuinæ voluntatis decretum: sufficeret ad obligandum, quod non ita est in lege hominis. Nam licet subditis iam esse scriptam apud Regem sciatur, non obligatur illa, donec promulgetur: ordinariè autem Deus non obligat homines per legem aeternam, nisi mediante aliqua exteriori lege, quæ sit illius participatio, & significatio, & ita quando alix leges promulgantur hominibus, promulgatur ad extra lex ipsa aeterna: ideoque in illa, ut aeterna est, non habet locum propria promulgatio. Ex quibus etiam patet responsio ad alias rationes dubitandi, quæ visenim ab aeterno non sit propriè iurisdictionis, nec dominij Politicæ, nec Imperij, quia Deus qui est Legislator non potest Imperare sibi ipsi, cum non

fit sui ipsius superior. At illud imperiū, seu actus Dei Imperans, siue sit actus intellectus, siue voluntatis licet actu nō Imperet, quia ab æterno non fuit, cui Imperare posset, satis tamen est ad rationem legis æternæ, & veri Imperij, quod de se vim habeat Imperandi pro suo tempore eo modo quo supra diximus, satis esse ad rationem legis æternæ quod licet actu non obliget pro suo tempore obligare possit.

RESOLVTIO III.

An lex æterna sit actus liber
Diuinæ voluntatis? Vel
solum actus Diuini
intellectus?

SVMMARIVM.

- 1 An lex æterna sit actus Diuinæ voluntatis, vel intellectus dubitant Theologi propter verba Diui Augustini.
- 2 Aliqui putant legem æternam esse actum necessarium in Deo.
- 3 Lex æterna non est actus necessarius, sed liber in Deo.
- 4 Lex æterna eo ipso, quod est actus liber in Deo est actus voluntatis ipsius.
- 5 Lex æterna non est in actibus Diuini intellectus pro ut antecedunt decreta Dei libera.
- 6 Contra hanc sententiam proponitur argumentum. Et illi responderetur.
- 7 Recte potest opinari legem æternam consistere in actu Diuino intellectus pro ut ratione subsequitur decretum Dei liberam, & in hoc sensu recte interpretantur verba Augustini supra relata.

1 **D**ubitari in primis potest: An lex æterna sit actus Diuini intellectus solum, an etiam Diuinæ voluntatis, quia S. Augustinus lib. 22. contra Faustum, cap. 27. Hanc quæstionem indecise reliquidē videtur dicens: *Lex æterna est ratio Diuina, vel voluntas Dei ordinem naturalem conservari inuens, & perturbari vetans.* Ut autem ad hoc deueniamus primo querere oportet. An lex æterna sit aliquis actus liber in Deo, vel potius necessarius?

2 Aliqui autumant: legem æternā esse actum necessarium in Deo, quia putant eandem legem non esse ali-

quid formaliter nisi ideas diuinas, per quas res ad extra producuntur, quia existimant hanc legem non esse ad præcipiendum, sed solum, vt sit regula ad cuius instar omnia a Deo fiunt; ita Vazquez 1.2. quæst. 91. art. 1. num. 5. & alij.

3 Sed his non obstantibus dico: Legem æternam non esse actum necessarium in Deo. Ita D. Thom. Alensis, & alij, quos superiori resolutione citauimus. Et idem tenet Suarez de legib. lib. 2. cap. 3. num. 3. & colligitur ex verbis D. Augustini proximè citatis. Quia lex æterna habet pro materia opera Dei ad extra, nam inuit sequari ordinem naturalem, & prohibet ipsum inuerrere: ordo autem naturalis non est, nisi in rebus creatis. Ergo sicut hæc opera libera sunt ita lex æterna involuit respectum liberum ad ea. Confirmatur: Quia non potest lex esse sine respectu ad ea, quæ per illam gubernanda sunt sed lex æterna nō imponitur Deo nec personis diuinis, vt supra dictum est. Ergo propter creaturas: Ergo dicit respectum liberum ad illas. Vnde D. Thom. 1.2. quæst. 91. art. 1. ad 1. ait: *Æternus Diuina mentis conceptus habet rationem legis æternæ secundum quod ordinatur ad gubernationem rerum ab ipso præcognitarum*, quod circa ad illud, quod supra obijciunt Vazquez, & alij de idea, dicimus: Ideam non esse legem æternam: nam idea est conceptus rerum faciendarum, lex verò æternam est conceptus rerum gubernandarum, item idea non includit voluntatem obligandi creaturam, lex verò æterna illam includit. Imò ad huc stando in illa sententia recte aduertit Suarez vbi supra, conuenientius dici, non ideam secundum se, sed vt exemplar habere rationem legis æternæ. Differt enim idea ab exemplari; quid idea est mere naturalis in Deo, & ideo est etiam de rebus possibili- bus: exemplar verò inuoluit respectum liberum, quia exemplar inuoluit causalitatem aliquomodo actualem, ita vt aliquid ad illius imitationem fiat, vel futurum sit, a ergo legē dicere possent ideam vocari, vt est sub illo respectu: & non vt simpliciter necessaria est.

4 Ex his colligitur, quid dicendum sit circa præcipuū dubium huius resolutionis. An scilicet lex æterna sit actus intellectus Diuini, vel potius voluntatis? Et an sit actus liber eiusdem voluntatis? Afferendum enim est legē æternā necessario includere, seu postulare actum
Dici.

Diuinæ voluntatis, quia libertas Dei est formaliter in voluntate Diuina, sed lex æterna est aliquid liberum in Deo, ut supra probauimus. Ergo includit voluntatem & non vtrumque, sed actum liberum Diuinæ voluntatis. Neque hoc repugnat eius æternitati, quia etiam aliquid liberum intra Deum potest esse æternum; neque etiam repugnat eius immutabilitati: quia decreta libera Dei non solum sunt æterna, sed etiam immutabilia.

5 Ex his etiam colligitur: Legem æternam non esse in actibus Diuini intellectus, prout antecedunt ratione decreta libera Dei. Et probatur: Quia in illis, ut sic non est libertas. Ergo nec lex. Itē ob hanc rationē, nec prouidentia, nec prædestinatio intelligitur in intellectu Diuino ante omne decretū liberū voluntatis: quia tam prouidentia, quam prædestinatio dicunt liberum respectum ad creaturas, & per consequens etiā actū liberum. Ergo nec lex æterna potest intelligi in Diuino intellectu, ut sic spectato ante omne liberum decretum Diuinæ voluntatis.

6 Sed contradicēs: In intellectu Diuino ut sic concepto ante omne liberum decretum Diuinæ voluntatis, sunt dictamina legis naturalis: *Ut non est mentiendum, seruandum est promissum puniendæ sunt mala, &c.* Similia. Ergo saltem quoad hæc inuenitur lex æterna in Diuino intellectu ante omnem liberum actum voluntatis. Respondetur: Si illa dictamina considerentur in ordine ad ipsam voluntatem Diuinam, id est, quatenus dicantur de volendis ab ipso Deo, ut sic, non habere rationem legis, ut iam supra diximus: quia non possunt respectu Dei habere rationem imperij, vel præcepti. Si vero considerentur in ordine ad voluntatem creatam: quatenus dicantur, quid ab illa faciendum sit, aut vitandum, etiam ut sic non habent rationem legis, donec ad illa accedat voluntas Diuina, quia non sunt imperia, nec præcepta mouent, sed sunt quasi speculatiua cognitio talium obiectorum, ut infra iarius dicemus.

7 Si vero aliquis opinari voluerit legem æternam esse in intellectu Diuino poterit quidem id conuenienter asserere, dum tamen eam consideret in intellectu Diuino, ut subsequente secundum rationem liberum decretum voluntatis Diuinæ. Negari enim non po-

test, quod illud decretum sit veluti anima & virtus huius legis, a quo tota vis, vel obligandi, vel inclinandi efficiēter, descendit, tamen supposito illo decreto intelligi potest in mente Dei cognitio illius decreti, quæ ad illud sub sequitur, & quod ratione illius, iam intellectus Diuinus iudicat determinatē, quæ ratio tenenda sit in gubernatione rerum, atque ita in se præ concipere legem, quæ unicuique rei suo tempore præscribenda est. Et ita intelligitur, quod D. Thom. 1. 2. quæst. 92. art. 1. ad 1. docet dum ait: *Conceptum Dei æternum secundum, quod à Deo ordinatur ad ordinationem rerum ab ipso progeniturum esse legem Dei æternam.* Quia illa ordinatio non est aliud, quam decretum voluntatis liberum quod explicuimus, quod ut cognitum ab intellectu determinat illum, ad talem rerum gubernationem secundum talem rationem seu legem, & fortasse: quia vtrumque concurret ad legem, & vtrumque suo modo, & in bono sensu verum est, idē D. Augustinus contra Faustum, verbis supra relatis, sub distinctione est loquutus.

RESOLVTIO III.

Quid sit lex naturalis, & an sit recta ratio naturalis?

SVMMARIVM.

- 1 Prima sententia Gabr. Vazquez docet legem naturalem esse naturam rationalem secundum se consideratam.
- 2.3.4. Sententia Vazquez rationibus probatur.
- 5.6.7. Sententia Vazquez rejicitur, & refellitur varijs argumentis.
- 8 Communis Theologorum sententia tenet legem naturalem consistere in dictamine rectæ rationis.
- 9 Communis sententia ratione efficaciter probatur.
- 10.11. Alia argumenta pro sententia Vazquez facta, responderetur.
- 12 Legem naturalem alios consistere in actu, alios in habitu refertur, & ista sententia videntur esse quæstiones de nomine & de modo loquendi, & in concordiam reducuntur.

1 **D**iximus supra dari legem naturalem distinctam a lege positiva. Modo quaerimus, quae sit eius natura, & in quo consistat eius essentia? Et in hac difficultate prima sententia est Gabrielis Vazquez 1.2. disput. 150. cap. 3. & saepe alibi in tota materia de legibus. Afferentis naturam rationalem secundum se, & ut non implicat contradictionem, estque fundamentum omnis honestatis, actuum humanorum, vel convenientium tali naturae, vel contrariae turpitudinis, eorum, perdis convenientiam ad eandem, esse ipsam legem naturalem.

2 Et probatur primo: Quia sunt aliquae actiones ita intrinsece malae ex natura sua, ut nullo modo pendeant in malitia ex prohibitione extrinseca, neque ex iudicio, vel voluntate Divina, & eodem modo sunt aliae actiones, ita intrinsece bonae, & honestae, ut in hoc etiam non pendeant ex causa extrinseca: quod suppono ex communi sententia Theologorum, & ex D. Thom. 1.2. quaest. 100. art. 8. ubi communiter id docent Theologi. Et ratio est: quia actus morales habent suas naturas, & essentias intrinsecas immutabiles, quae non pendent a causa, vel voluntate intrinseca magis, quam aliae rerum essentiae, quae per se non implicant contradictionem; sed in his actionibus inuenitur honestas per conformitatem ad aliquam legem, & turpitudine perdis convenientiam, & non per conformitatem vel dissonantiam ad iudicium rationis. Ergo per conformitatem, vel dissonantiam ad ipsam rationalem naturam. Ergo ipsa natura secundum se est lex naturalis respectu omnium, quae praecipuntur, vel prohibentur, vel permittuntur lege naturali. Minor quoad primam partem probatur, seu potius supponitur ex illo ad Rom. 4. *Vbi non est lex, nec praeparatio.* Et ex definitione peccati tradita ab Augustino 22. contra Faustum, cap. 57. *Est dictum, factum, vel concupitum contra legem Dei.* Et quia omnis honestas virtutis, habet aliquam mensuram, quae habet rationem legis, & quo ad secundam partem probatur minor: quia mentiri, v.g. non ideo malum est, quia per rationem iudicatur malum; sed potius e converso, ideo vere iudicatur malum: quia per se malum est. Ergo iudicium non est mensura malitiae actus. Ergo nec est lex prohibens illum. Unde e converso probantur aliae consequen-

tiae: quia ille actus ideo malus est, quia secundum se, est disconueniens naturae rationali. Ergo ipsa natura est mensura talis, & consequenter est lex naturalis.

3 Probatur secundo: quia praecipita huius legis sunt, vel principia per se nota ex terminis, vel conclusiones evidenti necessitate ex illis elicita quae sunt priores omni iudicio rationis, non solum intellectus creati, sed etiam ipsius intellectus Divini, sicut enim essentiae rerum: quatenus non implicant contradictionem; sunt tales, vel tales in essentia ex se, & ante omnem causalitatem Dei, & quasi independentes ab ipso: ita honestas veritatis, & turpitudine mendacii, talis est ex se, & secundum aeternam veritatem. Ergo respectu talium actuum, vel praecipitorum. Non potest iudicium habere rationem legis, quandoquidem ante omne iudicium sunt boni, vel mali, atque adeo praecipiti, vel prohibiti. Ergo nihil potest habere rationem legis naturalis respectu illorum, nisi natura ipsa rationalis.

4 Probatur tertio: Quia in alijs naturis rerum inferiorum mensura boni, & mali, convenientis, & disconuenientis est, vniuscuiusque vel natura: ut, v.g. calor est disconueniens aquae, & frigus conueniens: quia aqua ex vi suae formae, & naturae, postulat frigus, & non calorem: sed potius illi repugnat; unde si velimus, menturam aliquam, & quasi legem assignare motionum convenientium, & disconuenientium tali rei, nullam inueniemus praeter eius naturam. Ergo idem cum proportionem est in natura rationali: in qua convenientia, vel disconuenientia actus liberi ad ipsam naturam rationalem, ut talis est; constituit honestatem, vel turpitudinem, & ita magis proprie pertinet ad rationem legis.

5 Sed licet haec sententia vera si quoad id quod asserit, vel supponit in fundamento de intrinseca honestate, vel malitia actuum, at quod asserit, scilicet, legem naturalem esse ipsam naturam secundum se non videtur verum: Primo, quia modus loquendi alienus est a modo loquendi omnium Theologorum, & Philosophorum. Secundo, quia natura ipsa rationalis praecise spectata, ut talis essentia est, nec praecipit, nec ostendit honestatem, aut malitiam, nec dirigit, aut illuminat, nec alium proprium esse-

etum legis habet. Ergo non potest dici lex, nisi velimus, valde equivoce, vel metaphoricè nomine legis vii. Quod enit totam disputationem nam supponimus cum communi sententia non solà Doctorum; sed etiam Canonum, & legumius naturale esse verumius, & legem naturalem esse veram legem.

6 Et confirmatur amplius: quia non omne id, quod est fundamentū honestatis, seu rectitudinis actus lege præcepti, vel quod est fundamentum turpitudinis actus lege prohibiti potest dici lex. Ergo licet natura rationalis, sit fundamentū honestatis obiectivæ actuum moralium humanorum non ideo potest dici lex, & eadē ratione, quāvis dicatur mensura nō ideo recte concluditur, quod sit lex, quia mensura latius patet, quā lex, quod probari potest multis exemplis. i. in eleemosina: quia indigentia pauperis, & facultas dantis est fundamentū honestatis, & mensura obligationis, actus eleemosinæ, & tamen nemo dicit, necessitatē pauperis esse legē eleemosinæ, simile est, quod de temperantia, tradit D. Th. 2.2. q. 141. ar. 6. Necessitatē corporis esse regulā temperantiae, nemo tamen dicit esse legē, sed esse fundamentū legis. Itē finis est regula, & mensura mediocritatis, & tamen non est lex, & obiectum similiter est mensura actuum, & nullatenus est lex.

7. Deinde non esse verā sententiā Vazquez potest probari ab inconvenienti: quia sequitur non minus propriè habere Deum suam legē naturalem, quā ipsi sum liget, & obliget, quā homines, quod videtur absurdum: sequella patet, quia enī Deo repugnat, v. g. mendatiū, quod est disconveniens excellenti naturæ suæ, & veritatis honestas est cōveniens. Ergo est natura Dei regula, & mensura actuum ipsius, & per consequens lex, deinde sequitur: legē naturalem non esse legē Divinā, neq; esse ex Deo: sequella probatur, quia iuxta illā sententiā præcepta huius legis non sunt ex Deo, quatenus necessitati honestatem habent, & illa conditio, quæ est in natura rationali, ratione cuius est mensura illius honestatis nō pendet à Deo in sua ratione, licet pendeat in existentia, nam quod mendatiū, v. g. sit disconveniens tali naturæ, non est ex Deo, nec pendet ex eius voluntate, imò ordine rationis est prius, quā iudicium Dei. Ergo lex naturalis præcedit iudicium & voluntatem Dei: Ergo non habet auctoritatem Deum, sed per se inest tali naturæ.

et eo modo, quod esse habet, quod sit rationalis essentia, & non alicuius; quod est absurdum, quia lex naturalis, utpote res creata debet dependere à Deo, & ab eius lege æterna.

8. Secunda sententia in natura rationali duo distinguit, unum est natura ipsa quatenus est veluti fundamentum, convenientiæ, vel disconvenientiæ actionū humanarū, ad ipsam, aliud est, vis quædam ipsius naturæ, quam habet ad discernendum inter operationes convenientes, & disconvenientes illi naturæ; quam rationem naturalem appellamus, priori modo dicimus, hanc naturam esse fundamentum honestatis naturalis. Posteriori autem modo, dicitur lex ipsa naturalis, quæ humanae voluntati præcipit, vel prohibet, quod agendum est ex naturali iure, hæc videtur esse mens Theologorum. Ut sumitur ex D. Tho. 1.2. q. 94. art. 1. & 2. & in 4. dist. 33. qu. 1. art. 1. Alensi. q. 27. Et ita sentiunt Abulenti. in Matth. cap. 19. q. 9. Soto lib. 1. de iustitia. q. 4. art. 1. Viguer. in instit. cap. 15 §. i. v. r. Et alij Theologi frequenter, & iurisperiti in tit. de iust. & iur. & cum eis Albert. Bolog. tract. de lege, & iure, & acquit. num. num. 25. & 26. Votatios refert, quos sequitur Suarez de leg. lib. 2. cap. 5. & ex modernis Becan. in 1. 2. cap. 3. tract. 3. q. 1. & Ioann. Martin. de Prado tom. 1. præcip. qq. cap. 3. q. 3. §. 3. Hanc sententiā latè probat Suarez ex Scriptura, & Patribus deinde.

9. Ratione probatur: Quia legis proprium est præcipere, & dominare, seu imperare; sed hoc solum comperit dictamini rectæ rationis, & non naturæ secūdū se. Ergo illud dictamen est lex naturalis, & non natura rationalis secundum se. Et confirmatur, quia effectus legis, qui in lege naturali considerari possunt, immediate proveniunt a dictamine rationis, & nullatenus nisi valde remotè, impropriè, & metaphoricè à natura rationali secundum se; nā illud dirigit, obligat, & est regula conscientie, quæ acculat, vel approbat facta. Ergo in eo consistit huiusmodi lex, hic tamē actus intellectus hominis, qui dicitur lex naturalis non est actus mere speculativus, quo homo cognoscit, v. g. mendatiū esse malum, cultum Dei esse bonum, parentes esse dignos veneratione homicidium esse praviū, & contra rectam rationem; itea dictamen practicum, quo iudicat, illa quæ sunt bona esse ample-

Atenda, & fugienda mala; nam cognitio speculatiua, nec precipit, nec obligat, & quasi compellit hominē ad recte operandū, nec ipsum retrahit a male operando, nec dirigit in operationibus, & ideo non est lex at dictamen practicū impellit, & dirigit, & quasi cogit ipsum hominē ad bene operandū, & retrahit ipsum a mala operatione; quare istud verē dicitur lex naturalis, illud neutiquam.

10 Ad argumenta prioris sententiae respondetur, illa solū concludere naturā rationālē secundū se esse fundamentum, & mensurā quandā remotam humanarum actionū, nullatenus vero esse proximam regulā ipsarum, & legem naturalem, cum proximē, nec dirigit, nec precipiat, aut imperet. Et ad illud, quod dicitur, quod sunt quaedam actiones humanae adeo intrinsecē bonae, vel malae, quod ante omne iudicium non solū ipsius hominis, sed etiam ante Dei iudiciū sunt bonae, vel malae. Et consequenter debent esse tales ex cōuenientia, vel disconuenientia ad naturam rationalem secundū se, vt v.g. mendaciū: quod quidem ante omne iudiciū ipsius Dei malū est. Respondemus tales quidē actiones esse bonas, vel malas ante omne iudiciū Dei practicū, & etiā ante decretum liberum voluntatis Diuinæ (quo illas precipiat, vel prohibeat) fundamentaliter, vel solum formaliter in adaequatē, non vero adaequate; sunt enim tunc boni, vel mali, illi actus in genere naturae, seu entitatiuē, non vero moralitēr, seu in genere moris adaequate, quia cum prima lex, sit lex aeterna, quae vt supra diximus resolūt. 3. est actus liber Diuinæ voluntatis, vel saltem intrinsecē illum includit, ante talem actum, quem legē aeternam vocamus licēt illae actiones, quas diximus ex se, & intrinsecē esse bonas, vel malas, sint quidē tales entitatiuē seu in genere naturae, cū tamen pro illo priori, seu pro illo tūc, nec sint praecepte nec prohibita non sunt bonae, vel malae moralitēr, seu in genere moris adaequate; quia secundū Apostolū vbi sup. *Vbi nō est lex, nec prauaricatio*: sed ante omne decretū liberū Dei nō est lex, quia lex aeterna est prima lex, a qua omnes aliae pēdent, & haec consistit in actu libero Diuinæ voluntatis, quod vt supponimus pro tūc non existit, pro tunc nō est lex, nec prauaricatio. Ergo illi actus pro tunc, licet sint intrinsecē mali, hoc habent ex quadam malitia entitatiua, & in genere na-

turae, & ex malitia in adaequata morali; seu in genere moris at illi actus intrinsecē mali entitatiuē, vel in genere naturae, mali ab aeterno secundū suas essentias, ante omne iudiciū Dei, & ante eius liberum decretū consideratas, quando in tēpore; humano intellectui obijciuntur, seu proponuntur; iam non solum sunt mali, malitia in genere naturae; sed etiā in genere moris adaequate, quia iam tunc sunt prohibiti lege aeterna, id est, libero decreto Dei, sicut etiam illi actus, qui intrinsecē ante iudiciū, & liberum decretū entitatiuē solum, & in genere naturae boni erant, postquam iam aeterna lege, seu libero Dei decreto sunt praecepti, & in tempore humano intellectui proponuntur, iam non solum sunt boni in genere naturae; sed etiam in genere moris: dum tamen intellectui humano non proponuntur: non ligant, nec obligant: quia pro tunc lex aeterna, quae actus malos prohibet, & bonos precipit, non est applicata intellectui hominis, nec est eidem quasi promulgata at vbi primū eidem homini sufficiens innotescit, & eius intellectui proponitur: statim elicit actum quandam practicū, vel dictamen rationis, quo indicat, illa bona, a lege aeterna praecepta, esse facienda, & e converso, mala ab eadem lege prohibita esse fugienda, & hoc dictamen, seu iudicium practicū quo homo dirigitur, & cogitur ad faciendam bonā praecepta a lege aeterna; & ad fugienda mala ab ea prohibita, est lex naturalis. Nam posito illo iudicio, seu dictamine pratico ex instinctu naturae indito, quo Deus illi intimat, suam legem aeternam esse seruandam a bona ab ea praecepta, esse facienda, & mala prohibita esse fugienda, statim homo se sentit obligatum ad fugienda mala, & ad sequenda bona, secundum illud Psalmi: *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine*; & non antea. Ergo illud dictamen est lex naturalis, & non aliud quidpiam; quod illud praecedat.

11 Sed adhuc dices: Illi actus intrinsecē mali sunt liberi ante omne iudiciū Dei, & ante omne decretum eius liberum. Ergo pro tunc non solū sunt mali adaequati in genere naturae; sed etiam adaequati in genere moris. Respondetur: In actu humano esse aliquam bonitatem, vel malitiam, ex vi obiecti praecise spectati, vt est consonum, vel dis-

disonum naturæ rationali, & secundum eam esse posse denominari, & malum, & peccatum: & culpabilem secundum illos respectus, seclusa habitudine ad propriam legem; præter hanc autem habet actus humanus specialem rationem boni, & mali in ordine ad Deum, addita Diuina lege prohibente, vel præcipiente, & secundum eam, vocatur humanus actus speciali modo, & denominatur peccatum, vel culpa apud Deum ratione transgressionis legis propriæ ipsius Dei, quam specialem malitiam, videtur Paulus significasse nomine præuaricationis, cum dixit: *Vbi non est lex, nec præuaricatio*. Hanc ergo deformitatem non haberet actus humanus rationali naturæ contrarius, posita illa hypothese, quod Deus illam non prohiberet, quia tunc non haberet illud contemptum Dei virtuale, quem continet transgressio legis respectu Legislatoris, secundum illud Pauli ad Rom. 2. *Per præuaricationem legis Deus in honores*. Et idcirco non esset ad æquaté malus malitia morali, licet ex alia malitia, quæ provenit ex dissonantia ad naturam rationalem esset moraliter malus, & peccatum, atque culpabilis.

12 Sed quæres: An hæc lex naturalis consistat in actu, vel in habitu, seu in lumine ipso naturali, id est, in aliquo actu primo? D. Th. 1. 2. q. 94. art. 1. & commun. Thomistæ ibi asserunt, esse actum secundum, quia lex est imperium, quod in actu consistit, & quia actus est propriè regula dirigens. Alensis vero 3. p. q. 27. membr. 2. per tres articulos iudicat esse habitum, ex eo, quia lex naturalis dicitur congenita cum natura, & semper permanens quæ non conueniunt actui, sed habitui, nomine enim habitus non intelligitur qualitas super addita potentia: sed ipsum intellectuale lumen, prout in actu primo spectatur. Sed hæc quæstio potius videtur de nomine, seu de modo loquendi: quia non videtur dubium, quin in actuali iudicio mentis propriissime existat lex naturalis, potest tamè etiam lumen naturale intellectus expeditum de se ad dictandum de agendis vocari lex naturalis, quia quamvis homines nil actu cogitent, vel iudicent, naturalem legem retinent in cordibus suis, considerandum est. Ergo legem naturalem prout de illa nunc loquimur, non spectari in ipso Legislatore, sed in ipsis hominibus, in quorum cordibus ipse illam descripsit, ut ait Paulus, & per lumen mentis, ut dicitur in Ps. 4. ibi: *Signatum est super nos lumen vultus tui*

Domine. Ergo sicut lex humana prout est extra Legislatorem; non solum significat actualem cognitionem, vel iudicium existens in subdito, sed etiam permanent signum in aliqua scriptura; quod potest semper excitare illam cognitionem. Ita in lege naturali, quæ in Legislatore, non est aliud quam lex æterna in subditis non solum actuale iudicium, vel imperium, sed etiam lumen ipsum, quod veluti permanentiter continet scriptam illam legem, & potest semper actu illam representare, & ad eius actualem cognitionem excitare. Ita Suar. lib. 2. de leg. c. 6. n. 14.

RESOLUTIO V.

An lex positiua Diuina distinguatur a naturali, & aliqua prohibeat, quia mala, vel e contra sint mala, quia prohibita?

S Y M M A R I U M.

1. Proponitur status quæstionis, & quæ sunt certa supponuntur, & ab incertis separantur.
2. vsq; ad 11. Prima sententia Ocham, Gersonis, & Garamyelis, asserentium legem naturalem consistere in mero imperio, & voluntate Diuina, proponitur, exponitur, & probatur.
12. Secunda sententia Gabr. Vazquez asserentis ante omnem Dei voluntatem dari legem naturalem, quæ consistit in ipsa natura rationali secundum se, proponitur, & probatur.
13. vsq; ad 16. Odium Dei ante omnem legem est intrinsecè malum moraliter, & alij similes actus, statuitur, & probatur.
17. vsq; ad 23. Legem Diuinam naturalem non solum esse indicantem, sed præceptiuam asseritur, & probatur.
24. Argumento in contrarium fit satis.
25. vsq; ad 31. Voluntas Dei prohibens, vel præcipiens non est tota ratio bonitatis, vel malitiæ actuum, adducitur, & probatur, atque exponitur hoc assertum.
32. 33. Argumentum in contrarium proponitur, eique respondetur.
34. 35. 36. Alia responsio Salas proponitur, & a contrariis instantijs tuetur.

37. *Quæritur an sit possibilis illa hypothesis, quod si nulla daretur lex Divina essent adhuc actus mali, & duo modi dicendi proponuntur. Et secundus approbatur, & defenditur.*

39. *Argumentum in contrarium proponitur & ei respondetur, & tota difficultas exponitur.*

1 **V**T Certa ab incertis separemus suppono in lege Divina positiva, vel potius ex vi illius multa esse mala solum, quia prohibita, & non prohibita, quia mala, ut, v.g. in lege Mosayca, quæ lex positiva Dei fuit prohibita erant multa ex se indifferentia, ut, v.g. elus carnis porcina, & aliorum ciborum qui in lege illa tanquam immundi prohibebantur, & præcipiebantur alia multa indifferentia ex natura sua. Et in lege Evangelica prohibetur circumcisio, & multa alia cæremonialia illius legis, quæ iam non solum est mortua, sed mortifera, & tamen illa ex se non sunt mala, nisi quia prohibentur lege positiva Dei, id est, lege Evangelica. Præterea certum est etiã ex vi legis humanæ positivæ, multa etiã esse solum mala, quia prohibita; ex se enim, & intrinsecè mala nō sunt, nisi supposita prohibitione facta per legem humanā positivam. Ut esus carniū in die veneris, & in Quadragesima, & alia multa similia. Tota ergo difficultas est: an aliqua ita sint intrinsecè mala ex sua natura, ut etiã ante omnem legem Dei, seu decretum eius liberū, quo illa prohibeat iam illa essent intrinsecè mala, ita ut etiã si per possibile, vel impossibile per talem legem Dei liberā non prohiberentur, non essent mala (quam legem alij vocant legem æternam, vel naturalem, quia consequitur ad naturale dictamen rectæ rationis Dei præcipiens ea, quod ipsum dictamen rectæ rationis Dei dicat esse faciendā, & prohibens ea, quæ dicat faciendā non esse: alij vero illā solum vocant positivā, quia nō videtur indita a natura: sed libere superaddita, cū consistat in libero decreto Dei, quod eo ipso, quod liberū est poruit nō esse in Deo.) Est ergo quæstio, an odiū Dei, v.g. mendaciū, infidelitas in promissis ex sua natura, intrinsecè, & independententer ab omni lege Dei sint mala; an vero sint mala, quia per Dei legem sunt prohibita; ita ut si per talem legem per possibile, vel impossibile non prohiberentur, non essent mala, nec tenerentur homines ea vitare? Hæc quæstio pendet ex illa, quā sub alijs terminis multi pertra-

ctant, an, scilicet, ante omnē Dei legem, vel ante omnē actū Divinæ voluntatis præcipientē actus bonos necessarios, & vetatē actus intrinsecè malos, detur lex naturalis Divina præcipiens actus intrinsecè bonos, & necessarios, & prohibens intrinsecè malos? Ex hac enim quæstione, & ex eius decisione pendet cognitio an dētur actus moraliter mali ante omnē legem, & actū Divinæ voluntatis prohibentē illos, nam facta hypothesis, quod sint mali moraliter ante omnē legem, & voluntatem Dei prohibentē, non erunt mali moraliter, quia prohibiti, sed ideò per legem, & voluntatem Dei superveniētē (ut ita dicam) seu subsequenter prohibiti, quia mali. Quæritur igitur, an ante omnē legem, & actū Divinæ voluntatis præcipientē, vel prohibentē detur lex naturalis Divina, præceptiva, vel prohibitiva, vel an potius ipsa Dei voluntas, quæ in Deo subsequitur dictamen Divinæ mentis, sit lex naturalis præceptiva.

2 In hac difficultate prima sententia docet, legem naturalem consistere in Divino imperio, vel præcepto, seu prohibitione procedente a voluntate Dei, ut auctore, & gubernatore naturæ, & consequenter, hanc legem, ut est in Deo, nihil aliud esse, quā legem æternā, ut præcipientem, vel prohibentem, in tali materia, ita ut tota ratio boni, vel mali moralis in rebus sit, vel quia præcipiuntur a Deo, vel quia ab eo prohibentur sine respectu aliquo consonantiæ, vel dissonantiæ ad naturam rationalem, vel ad dictamen rationis quare aliqui ex Doctoribus huius sententiæ illam legem vocant positivā; in nobis vero hanc legem naturalem esse iudiciū rationis, quatenus nobis significat voluntatē Dei de agendis, vel vitandis circa ea quæ rationi naturali consentanea sunt, ut expressiva, & indicativa legis Divinæ, ita docet Ochamin. 2. dist. 35. q. 19. ad 3. & 4. Vbi dicit nullū esse actū malū, nisi quatenus a Deo prohibitus est, & qui nō possit fieri bonus, si a Deo præcipiatur, ē conuerso. Unde supponit, totam legem naturalem consistere in præceptis Divinis a Deo positis, quæ ipse posset, auferre, & mutare; quod inisset aliquis talem legem, nō naturalem, sed positivā, ut in se respondet esse naturalem, quia est proportionata naturis rerum, nō quæstio sit extrinsecus a Deo posita, & in hanc sententiā inclinat Genes. p. 3. tract. de vit. spirit. lect. 1. corol. 10. & 11. alphab. 63. lit. D. & E. & ideò in lect. 2. &

ait: legem naturalem, quæ in nobis est, non esse tantum signum dictaminis re-
cti Diuini intellectus, sed etiam Diuinæ
voluntatis, & hanc sententia defendunt
latè Petrus de Aliaco in 1. quest. 14. ar.
3. vbi ait. Voluntatem Diuinam esse pri-
mam legem, & ideo posse creare homi-
nem ratione vtentem sine vlla lege idè
laudissimè Andreas de Nouo Castello in
1. dist. 48. quest. 1. art. 1. qui addunt to-
tam rationem boni, & mali in rebus ad
legem naturæ pertinentibus, positam
esse in voluntate Dei, & non in iudicio
rationis, etiam ipsius Dei, neque in re-
bus ipsis, quæ per talem legem vetantur,
vel præcipiuntur. Et nonissimè hanc
sententiam tæctur D. Ioannes Cara-
muel in Regul. S. Benedicti, libr. 1. disp.
2. art. 2. Vbi distinguit, in actibus dupli-
cem malitiam, aliam physicam, seu na-
turalem, quam consilium ait, in de ordi-
natione reali, & physica vnius entis er-
ga alium; aliam moralem, quæ est de
ordinatio moralis, actus respectu in di-
ctæ legis, unde infert, odium Dei, & ex-
tera, similia esse mala ante omnem le-
gem malitia, scilicet, physica, nec ideo
esse mala, quia prohibita, sed ex se ante
omnem legem, & prohibitionem physi-
cè mala esse, ipsum vero odium Dei, &
ceteri actus, qui sunt contra præcepta
Decalogi, ante omnem legem non esse
mala moraliter, sed solum post legem à
Deo latam, ex de ordinatione ad ipsam
legem Diuinam, & ideo solum esse mo-
raliter mala, quia sunt prohibita; &
hanc legem, ait esse decretum liberum
Diuinæ voluntatis indicens amorè Dei,
& proximi cum voluntate obligandi,
& hoc decretum, seu voluntatem Dei
liberam vocat legem naturalem mo-
ralem esseque ait partem entitativam,
non potestativam legis æternæ. Et hanc
eandem doctrinam confirmat in Theo-
logia fundamentali fundamenta 2. Vbi
pro hac opinione adducit præter supra
citatos Gabrielem in 3. dist. 37. quest. 1.
art. 2. Almainum 3. moral. cap. 13. ait:
que esse sententiam Scoti in 3. dist. 37.
quest. 1. *¶* *Hic dicitur, & sequent.* Et Sco-
tistarum quorum Theses Lobanij de-
fensas adducit, & in Epistola ad Bosium
eandem docet sententiam, asserens le-
gem naturalem esse legem Diuinam po-
sitivam vbi, & de Diana, & de Bosio ama-
re conquiritur eo, quod eius probabi-
lem doctrinam graui censura taxaue-
rit, & merito quidem, quia hæc eam

veram non existimem, vt postea videbi-
mus: cur vero illam censura dignam
existiment, non capio cum enim ipse D.
Caramiel certū de fide asserat, in hoc
rerum statu, & stante Diuina hac rerum
ordinatione legis Diuinæ, & naturalis,
fornicationem, adulterium, & similia
esse tam intrinsecè mala, vt nec ad tu-
endam propriam vitam, vel patriam, vel
ad euitandum quodcumque malum
pœnæ possint committi; quod asserat,
quod ex hypotesi possibili, vel impossi-
bili, quod si nulla lege Diuina prohibe-
rentur non essent mala moralia, nec ex
obligatione vitanda: nulla censura dig-
num est. Et credo præfatos Authores,
tam seuerè in Caramielse inuectos es-
se, quia valde perfuntorie, & per tran-
scuriam illam vidissent. Hac igitur sen-
tentia sic explicata.

3. Probatur primò. Quia actiones
nō sunt bonæ, vel malæ, nisi quia a Deo
præceptæ, vel prohibitæ; quia ipsemet
Deus non ideo vult hoc præcipere, vel
prohibere creature, quia malum est, aut
bonum, sed potius hoc est iustum, vel in-
iustum, quia Deus vult illud fieri, aut
non fieri, iuxta illud Anselmii in prælog.
cap. 11. *Illud est iustum, quod vis, & non
iustum quod non vis.* Quod etiam sentit
Hugo Victorius lib. de Sacram. par. 4.
cap. 1. & Ciprianus lib. de Singul. Cleri-
corum illi attributo.

4. Probatur secundò. Ex August. 2.
contra Faustum cap. 27. diffiniēte pec-
catum: *esse dictum, factum, vel concupitum
contra legem æternam;* & addente, *legem
æternam esse rationem, vel voluntatem Dei.*
Sentit ergo de ratione peccati illud, vt sit
contra legem Dei, & idem confirmat
diffinitio Ambrosij lib. de Paradiso ca-
pit. 8. *Peccatum est legis Diuinæ preuaria-
tio, & celestium in obedientia mandato-
rum.*

5. Probatur tertio. Ex Paulo ad Ro-
man. 4. dicente: *Vbi non est lex, nec preua-
ricatio.* Loquitur autem aperte de tota
lege non solum quoad ceremonialia,
& iudicialia præcepta, sed etiam, quoad
moralia præcepta: quæ sunt de lege na-
turæ. Ergo sentit aperte Paulus, quod
nulla stante lege Diuina nullam fore
preuicationem, peccatum, vel ma-
lum morale licet, tunc essent multa
realiter, & physicè mala. Et ideo Cara-
muel, & Doctores huius sententia do-
cent dictamen rationis non esse legem
naturalem, sed quandam eius partem.

tionem, seu applicatio nem eiusdem legis intellectui humano, vel promulgationem eiusdem legis. Et in hac parte coincidunt cum hac sententia Doctores asserentes, legem naturalem non esse legem præcipientem, sed indicantem, quid agendum, vel cauendum sit, quid natura sua intrinsecè bonum, & necessarium, & quid intrinsecè malum sit. Ita Gregor. in 2. dist. 34. quæst. 1. art. 2. paulo post principium, qui refert Hugonem de Sancto Vict. lib. 1. de Sacram. part. 6. cap. 6. & 7. sequitur Gabr. in 2. dist. 35. quæst. 1. art. 1. Almain. lib. 3. moral. cap. 16. Corduba lior. 3. de conscient. quæst. 10. ad 2.

6 Secunda sententia extrémè huic contraria est Gabriel Vazquez 1. 2. disput. 150. cap. 3. Et sæpè a libi asserentis legem naturalem dari ante omnem actum Diuinæ voluntas præcipientem actus bonos, necessarios, & vetantem actus intrinsecè malos, sed esse bonos, quia sunt conformes, vel malos, quia opponuntur naturæ rationali secundum se consideratæ ante omne Dei liberum decretum: quam ex alio fundamento tenet Caieranus 1. 2. quæst. 100. art. 8. Conradus, & alij ibi, Sotus lib. 2. de iustitia, qu. 3. art. 8. Victor. relectione de homicidio num. 3. & sequitur Ricardus in 3. dist. 37. art. 1. quæst. 5. Gabriel. quæst. 1. art. 2. concl. 3. & 4. Durandus in 1. distinct. 47. q. 4. n. 16.

7 Et probatur primò, Quia etiam si nulla esset lex Diuina: mentiri, & odio habere Deum, & similes actus essent mali: Ergo eorum malitia non consistit in contrarietate ad legem Dei. Et confirmatur, Primò, qui huiusmodi actus non sunt intrinsecè contra legem Dei; posset enim illos non prohibere (omnes enim Legislatores liberi sunt interendis legibus) & tamen sunt intrinsecè mali. Ergo eorum malitia non consistit in contrarietate ad legem Dei, & confirmatur. Secundò, quia licet peccatum sit contra dictamen rectæ rationis, tamen non ideo est peccatum, quia illa dicat esse malum; sed potius ideo recta ratio dicat esse malum, quia recta ipsa malum est. Ergo malitia eius non sumitur à recta ratione, ac proinde neque à lege Diuina, quamvis fateamur ipsam rectam rationem esse quandam Diuinam legem.

8 Probat, secundò: Quia possunt dari actus boni sine ordine ad legem Dei

uinam: Ergo, & mali eadem enim est ratio, & oppositorum eadem est disciplina. Antecedens probatur: quia si per impossibile non esset lex Dei, nec Deus, adhuc bonum esset diligere proximos, non ora re parentes, &c. Et licet Deus nulli legi subiectus sit, quia superiorem non habet. Tamen bene operatur, & si per impossibile mentiretur, male operaretur. Ergo bonitas, & malitia moralis non pendet à lege. Confirmatur: quia aliqua sunt adeo mala, ut Deus non possit ea velle, ut mentiri, violare promissum, &c. hoc autem non prouenit ex lege prohibente, cum nullam legem habeat, a se, vel à superiore aliquo impositam. Ergo eorum malitia non pendet à lege.

9 Probat, tertio. Quia D. Thomas 1. 2. q. 100. art. 8. quem sequuntur Thomistæ ibidè docet: aliquos actus ita esse malos ut nulla Dei dispensatione possint honestari: ergo tales actus non sunt mali ex lege, & prohibitione Dei. Deus enim in omnibus suis legibus dispensare potest, ac proinde tollere malitiam a illis prouenientem.

10 Probat, 4. Quia actus humanus sumit bonitatem, & malitiam ex obiecto, ut est dissonum naturæ rationali, sunt autem aliqua obiecta ex se, & seclusa lege superioris, dissona naturæ rationali. Ergo actus tendentes in talia obiecta erunt mali seclusa omni lege.

11 Probat, 5. Quia D. Thomas 1. 2. quæst. 71 art. 6. ad 5. dicit peccatum ut consideratur à Theologo autertere a lege æterna: ut vero à Philosopho, esse contra rationem. Ergo sentit peccatum in sua ratione non includere oppositionem cum lege æterna.

12 Probat, sexto. Quia lex naturalis non indicat Deum, ut Legislatorem vel imperantem, aut præcipientem, sed indicat quid in se bonum, vel malum sit, sicut visio talis obiecti indicat illud esse album, vel nigrum, & ut effectus Dei indicat Deum, ut authorem suum, non tamen ut Legislatorem. Ergo lex naturalis non est lex præceptiua Dei. His positis.

13 Sit prima Conclusio, odium Dei, mentiri, violare promissum, & similes actus ante omnem actum liberum Dei, vel legem ab ipso impositam sunt intrinsecè mali, non solum malitia naturali, sed etiam ex obiecto rationi na-

turali dissono; sed etiam malitia morali. Hæc assertio est contra Caramuelem, & Authores primæ sententiæ. Ita Salas in 1.2. quæst. 71. tom. 2. tract. 13. disp. 2. sectione 4. num. 57. Victoria relect. de perueniente ad vltimū rationis, num. 8. & 9. citans pro se Gregorium 123. distinct. 34. & idem tenet Maior. in 2. distinct. 41. quæst. 1. concl. 3. Vega 13. in Tridentinum, cap. 25. Suárez lib. 2. de legib. cap. 6. num. 7.

14. Et probatur: Quia illi actus ante omnem Dei legem, seu iuberem eius decretum considerati sunt actus liberi mali ex obiecto naturali rationi dissono. Ergo sunt mali non solum physice, sed etiam moraliter, antecedens est certum: quia illi actus procedunt a potentia libera, & indifferente, id est, a voluntate, quæ posita omnibus requisitis ad operandum, vel non operandum vult illos elicere. Ergo sunt liberi, deinde sunt mali ex obiecto recte rationi dissono. Ergo non solum sunt mali physice, sed etiam moraliter. Dices non esse malos moraliter, quia pro tunc non sunt contra legem Dei, quæ præ tunc, ut supponitur nondum existit. Sed contra quia licet pro tunc tales actus non habeant aliquam dissonantiam ad legem Dei, sed oppositionem ad illam, quia pro tunc supponitur non existere, habent tamen dissonantiam ad rectam rationem, & naturam rationalem. Ergo sunt ex obiecto mali; sed ad rationem malitiae non requiritur, quod actus sit malus ex omnibus dissonantijs, neque ex omnibus circumstantijs: sufficit enim, quod vel ex obiecto, vel ex aliqua circumstantia malus sit: quia bonum ex integra causa, malum vero ex quocumque defectu: igitur cum sit malus ex obiecto erit absolute malus. Et præterea est actus liber, & moralis, ut probatum est. Ergo est moraliter malus. Consequenter etiam videtur clara: quia actus moraliter malus in omnium sententia, est actus liber, seu humanus, qui tendit in obiectum malum, seu dissonum rationi, vel in malum finem, vel cum malis circumstantijs, sed illi actus pro tunc sic se habent. Ergo sunt mali non solum physice, sed etiam moraliter. Quare Salas vbi supra iudicat intolerabile, asserere, illos actus pro tunc solum physice esse malos, & non etiam moraliter.

15. Probatur secundo. Quia tunc actus charitatis, fidei, iustitiae, & veracitatis,

atque alij similes recte rationi conformes essent boni non solum physice, sed etiam moraliter. Ergo illi qui eidem rationi libere opposerentur, essent mali non solum physice, sed etiam moraliter.

16. Probatur tertio. Quia illi actus liberi rationi conformes, & illi, qui eidem opposerentur essent alteri præmio, alteri pœna digni. Ergo essent actus boni, vel mali non solum physice, sed etiam moraliter. Antecedens videtur certum: quia qui libere bene operatur dignus est præmio, & qui libere male operatur dignus est pœna. Actus enim meritoria est illa, quæ est bona ex obiecto, & circumstantijs, & est libera, & facta a persona digna, id est, Deo grata: & contra actio de meritoria, quæ cum sit libera est mala, ex obiecto, vel ex alia circumstantia: sed tunc illi actus boni haberent omnia requisita ad merendum, & mali ad demerendum. Ergo essent digni, vel præmio, vel pœna, & per consequens essent vel boni, vel mali, non solum physice, sed etiam moraliter.

17. Sit secunda Conclusio: lex naturalis non tantum est indicatiua boni, & mali, sed etiam continet propriam præceptionem boni, & prohibitionem mali. Est contra Gregorium Hugonem, & alios supra num. 5. in fine relatos. Ita D. Thom. 1.2. quæst. 71. art. 6. ad 4. & quæst. 100. art. 8. ad 2. D. Bonau. in 2. dist. 35. dub. 4. circa litteram, & expresse Gerson tract. de vita Spirit. lib. 2. per tot. præsertim cõtr. 11. 5. & defendit latè Victoria in relect. de peruen. ad vltimū rat. quos refert, citat, & sequitur Suárez de legib. lib. 2. cap. 6. num. 5. & sequent.

18. Probatur primo. Ex proprietate legis quia lex naturalis est propria lex, ita enim de illa loquitur, & sentiunt omnes Patres, Theologi, & Philosophi: sola autem iustitia, vel propositio obiecti, in mente existens, non potest dici lex, ut per se constat, & ex definitione legis supra data. Ergo lex naturalis non solum est indicatiua boni, & mali, sed etiam præceptiua.

19. Probatur secundo. Et declaratur in his actibus, qui solum sunt prohibiti lege humana, nam in illis etiam, ut homo peccet, necesse est; ut præcedat iudicium mentis, quo iudicet, obiectum illud esse malum, & tamen iudicium illud non habet rationem. Lex, seu pro-

hibitionis, quia solum manifestat id, quod est in objecto, vnde cumque illud sit. Ergo similiter licet in his, quae pertinent ad ius naturale ad operandum bene, vel male necessario procedere debeat iudicium indicans bonitatem, vel malitiam objecti, vel actus illud non habet rationem legis, vel prohibitionis, sed est mera notitia eius, quod iam esse supponitur tale, vel tale, vnde ille actus, qui per tale iudicium turpis esse cognoscitur, non ideo talis est, quia cognoscitur: sed quia est talis, ideo vere iudicatur talis. Ergo iudicium illud non est regula bonitatis, vel malitiae. Ergo neque est lex, nec prohibitio.

20 Probatur tertio. Quia alias Deus etiam haberet legem sibi naturalem respectu suae voluntatis, quia etiam in Deo ad voluntatem antecedit iudicium mentis secundum rationem indicans mentiri esse malum, servare promissum esse omnino bonum, & necessarium: si ergo hoc iudicium talis est ad rationem legis: etiam in Deo erit vera lex naturalis, quia tunc non obstat, quod Deus non habet superiorem; quia lex naturalis non imponitur ab aliquo superiore. Neque obstat identitas, quia sufficit rationis: distinctio, ut voluntas Dei vere dicatur ferri in id, quod intellectu manifestatur, & quia sic proponitur. Ergo sufficiet, ut sit lex: nam illud dicitur esse sufficiens ad rationem legis.

21 Probatur quarto. Quia iudicium indicans naturam actionis non est actus superioris, sed potest esse in aequali, vel inferiore, qui nullam vim habeat obligandi: Ergo non potest habere rationem legis, vel prohibitionis, alius doctor ostendens, quid sit bonum, vel malum legem imposeret. Quod dici non potest. Lex ergo est illud imperium, quod potest obligationem imponere. Iudicium autem illud non imponit obligationem, sed ostendit illam, quae supponi debeat. Ergo iudicium illud, ut habeat rationem legis debet indicare, & secum importare aliquid, quod imperium a quo talis obligatio oriatur.

22 Sit tertia Conclusio, lex naturalis praeceptiva coalescit ex dictamine rectae rationis Dei iudicante quid sit bonum, vel quid malum sit, & quod bonum necessarium sit faciendum, & malum omnino evitandum, & ex auctu voluntatis Dei, seu ex eius decreto, quo vult creaturam rationalem obligare ad faci-

ciendum bonum necessarium, & evitandum malum, ita ut iudicium illud Divinum praecedens Dei voluntatem sit conditio essentialiter requisita ad legem naturalem; ipsam vero decretum prout consequitur tale iudicium esse ipsam legem formaliter, quae ut est in Deo dicitur lex aeterna; ut vero creatura rationali per iudicium rectae rationis obijcitur, vel repraesentatur, dicitur lex naturalis: haec conclusio partim convenit cum primis, & partim cum secunda sententia, & partim ab aliis dissentit; ita D. Thomas 1. 2. quæst. 94. art. 1. & quæst. 93. per totam, & ibi Cajetanus, Soto, & alij, Vincentius Beluacensis in specul. moral. part. 2. distinct. 1. Alensis 3. part. quæst. 26. memb. 1. Antonius 1. part. tit. incipit. 1. § 4. & tit. 1. in principio. Turrescremata in cap. Omnes leges, dist. 7. Becanus 1. 2. tract. 3. cap. 2. quæst. 1. & patet ex D. Thom. dicta quæst. 94. art. 1. ubi ait: *Legem aeternam nihil aliud esse quam rationem Divine sapientiae secundum quam dirigunt omnia creaturarum motus, & actiones in suos fines.* Et ex Augustino 22. contra Faustum cap. 27. dicente: *Lex aeterna est ratio Divina, vel voluntas Dei ordinem naturalem conservari iubens, & perturbari vetans.* Quare D. Thomas dicta quæst. 94. art. 1. ad 1. inquit: *Aeternus Divinae mentis conceptus habet rationem legis aeternae secundum quod ordinatur ad gubernationem rerum ab ipso praecognitarum.* Sentit ergo D. Thomas legem aeternam, quae in nobis praesentatur per dictam rectam rationem, & dicitur lex naturalis, includere conceptum Divinae mentis, & simul ordinationem, ad gubernationem rerum a Deo praecognitarum, quae sit per decretum Divinae voluntatis. Prima ergo pars conclusionis, scilicet, quod ad legem aeternam requiratur iudicium Divinae mentis praecedens actum Divinae voluntatis, patet quia voluntas Dei non potest operari nisi non precedat actus intellectus Divini iudicans ea, quae bona, & necessaria sunt esse facienda, & a Divina voluntate praecipienda, & mala esse evitanda, & a Dei voluntate prohibenda, quia nihil voluit, quin praecogitavit. Ergo ad actum Divinae voluntatis praecipientis, & obligare volentis creaturas procedere debet tanquam essentialiter requisitum iudicium Divinae mentis, quo videtur, quid praecipiendo, quid vero prohibendum sit per eius voluntatem, & decretum, quod vero ip-

fum Dei iudicium non sit illud in quo formaliter consistit ipsa lex æterna præceptiva, sed solum actus Diuinæ voluntatis volentis obligare creaturam, quæ est secunda pars conclusionis. Probat-
tur: Quia in illo iudicio Diuinæ mentis, ut sic non est libertas. Ergo nec lex. Et confirmatur: Quia ob hanc rationem, nec providentia, nec prædestinatio intelliguntur in intellectu Diuino ante omne decretum liberum Diuinæ voluntatis: quia dicunt ordinē ad res creatas: sed lex æterna dicit eundem ordinem ad creaturas: quia lex ferri non potest nisi ad obligandum subditos. Ergo lex æterna non potest formaliter consistere in illo dictamine Diuinæ mentis, quod mere necessarium est in Deo. Item quia illud iudicium solum proponit obiectum Diuinæ voluntati, & dicitur, proponendo obiectum; quid sit bonum, & faciendum, & quid malum, & euitandum, non verò per se obligat, tamquam præceptū. Ergo necessarium est ad constituendam legem præceptiuam in Deo quod detur actus Diuinæ voluntatis, quod velit obligare creaturam. Et confirmatur, quia licet consilium dicat, quid sit bonum, & faciendum, quid sit malum, & euitandum, nihilominus non est lex, quia non obligat. Ergo licet dictamē, seu iudiciū Diuinæ mentis dicat, quid sit faciendum, vel euitandum cum non obliget, non erit lex, nisi accedat Diuinū decretum obligans creaturam. Hæc autem lex potest considerari, ut supra diximus dupliciter, vel ut est in Legislatore: vel ut est in subdito, ut est in Deo Legislatore, est libera Dei voluntas, subsequens eius iudicium practicum, quæ vult obligare creaturam ad faciendam, vel vitandam ea; quæ iudicium ipsum Diuinæ mentis iudicat esse faciendam, vel vitandam; & dicitur illa voluntas libera Dei, prout est in ipso lex æterna, quæ tamen prout est in subdito: id est, prout representata rationali creaturæ per dictamen seu iudicium recte rationis dicitur; & est lex naturalis; per naturalem illum instinctum intimata, & promulgata creaturæ ipsi rationali.

23 Ratione præterea declaratur conclusio a priori: quia omnia, quæ ratio naturalis dicit esse mala, prohibentur Deo speciali præcepto, & voluntate, quæ vult, nos teneri, & obligari ex vi authoritatis eius ad illa seruanda. Ergo

lex naturalis est propriè præceptiva, seu insinuativa proprii sui præcepti: Consequentia clara est, ant. probatur. Primo: Quia Deus habet perfectam providentiam hominum. Ergo ad illud, ut ad supremum gubernatorem naturæ spectat, vetare mala, & præcipere bona. Ergo quamvis ratio naturalis indicet, quid sit bonum, vel malum rationali naturæ, nihilominus Deus tantumquam Author, & gubernator talis naturæ præcipit id, quod ratio dicit esse faciendum, vel vitandum. Secundo: Quid quid contra rationem rectam sit, displicet Deo, & contrarium illi placet, quia cum voluntas Dei sit summe recta, & iusta, non potest illi non displicere, quod turpe est, nec non placere, quod honestum, quia voluntas Dei non potest esse irrationabilis, ut dixit Anselmus lib. 1. cur Deus homo, cap. 8. Ergo ratio naturalis, quæ indicat, quid sit per se malum, vel bonum homini consequenter indicat, esse secundum diuinam voluntatē, ut vnum fiat, & aliud vitetur.

24 Sed contra objicies. Quia ex voluntate complacentiæ, vel displicentiæ in Deo non sequitur, quod sit voluntas obligans per modum præcepti; tū quia hac ratione non tenemur conformari omni Diuinæ voluntati, quæ est per simplicem affectum, imò nec omni voluntati beneplaciti, seu efficaci, sed illi tantum, quæ vult nos obligare ut supponit ex D. Tho. & Theologis in 1. 2. quæst. 19. Unde hac ratione licet opera consiliorum placeant Deo, non inde infertur voluntas præcipiens; tum etiam, quia homini iusto, vel Beato displicet, quidquid a me contra rationem sit, & nihilominus tamen illa voluntas non est præceptiva. Respondetur primò: hic non esse sermonem de quacumque voluntate complacentiæ, sed de illa; quæ ita placet aliquid, ut bonum, ut contrarium, vel priuatiuè oppositum per omissionem, displiceat tamquam malum, opera autem consiliorum non placet hoc modo: sed ita placent, ut in oppositis omissionibus non displiceat aliqua malitia, & ideo illa complacentia vocatur simplex voluntas; prior autem, quæ aliquid ita placet, ut contrarium simpliciter displiceat, censetur magis absoluta: deinde dico talem voluntatem spectandam esse in Deo, tamquam in supremo gubernatore, & non ut inveniatur potest in persona priuata iusta, siue Beata, siue Via-

Viaticæ, Deus enim habens illā absolutam cōplacentiā, siue displicentiā, vult absolutē illud opus fieri, vel nō fieri, quā rū ad munus iustī gubernatoris spectat. Ergo est talis voluntas, vt per illum velit subditos obligare, vt id faciant, vel non faciant, nō enim potest esse voluntas efficiax, vt opus absolutē fiat, vel non fiat, alias nūquam opus aliter fieret, quā Deus vellet, quod nō ita est, vt constat, neq; id pertinet ad munus gubernatoris, ad quem spectat, ita velle bona, vt permittat mala, & sinat causas secundas liberas sua libertate vtī expedite, & sine impedimento. Ergo oportet, vt sit voluntas obligans, nam hoc modo prouidet subditis in hoc genere quantum ad rectitudinem, & prudentem prouidentiam expectat.

25 Sit quarta conclusio, hæc Dei voluntas, prohibitio, aut præceptio non est tota ratio bonitatis, & malitiæ, quæ est in obseruatione, vel transgressione legis naturalis, sed supponit in ipsis actibus intrinsecam quandam honestatem vel turpitudinem moralem, & illis adiungit specialem quādam legis Diuinæ obligationem; hæc assertio est contra Caramuelem, & Doctores primæ sententiæ, & sumitur ex D. Thoma locis supra citatis, maximē 1. 2. quæst. 100. art. 8. quem ibi sequuntur Thomistæ, & alij Authores, quos pro 1. conclusione citauimus, & nouissimē D. D. Ludouic. Crespi Episcopus Placentinus in quæst. Apolog. contra Caramuel. quæstion. 1. per totam. Itaque asserimus totalem bonitatem, vel malitiam moralem actuum humanorum coalescere ex malitia, vel honestate necessaria, quæ in ipsis inest, & ex speciali legis Diuinæ obligatione, & in hoc vltimo differt hæc quarta conclusio a prima supra tradita, & præter Doctores supra citatos expressē eam tenet Suarez de legib. lib. 2. cap. 6. num. 11. & seq.

26 Quo ad priorem partem præter rationes supra in prima conclusione adductas probari potest ex illo cōmuni axioma Theologorū, scilicet, quædam mala esse prohibita, quia mala, si enim prohibentur quia mala, non possunt primam rationem malitiæ accipere a prohibitione, quia effectus non est ratione suæ causæ. Hoc autem axioma habet fundamentum in Augustino lib. 2. de serm. Domini in monte, cap. 18. vbi ait: *Quædam esse, quæ non possunt bono ani-*

mo fieri, vt supra, adulteria, &c. Et clarius ex lib. 1. liberi arbitrij, cap. 3. vbi Eudius ait: *Adulteriū non esse malum; quia lege prohibitum, sed è conuerso.* Quod Augustinus tacite approbat. Et idem sentiunt Scholastici. Duran in 2. dist. 47. quæst. 4. num. 7. & 8. Scotus, Gabr. & alij, in 34 dist. 37. & Caiet. 1. 2. dicta quæst. 10. art. 1. Soto lib. 2. de iust. quæst. 3. art. 2. Estque aperta sententia Aristot. 2. Ethic. cap. 5. dicentis: *Sunt affectus non nulli, qui continuo nomine suo sunt cum prauitate connexi, vt malevolentia, imprudentia, & inuidia, & actus identidem, vt adulterium, furtum, homicidium, hæc enim vniuersa, & talia dicuntur, quia ipsa sunt praua, &c.* Probatur ex illo methaphysicæ principio, quod naturæ rerum, quo ad esse essentia sunt immutabiles, & consequenter etiam, quo ad conuenientiā, vel disconuenientiā propriam naturæ naturalium, nam licet res aliqua possit priuari proprietate naturali, vel contrariam accipere, non tamen fieri potest, vt ille status sit illi connaturalis, vt latē Victoria relect. de homicidio dist. 4. & sequent. & attingit Soto loco proxime citato. Et de essentijs creatis docuit Suarez disput. 3. methaph. in princ. Et lib. 9. de Trinit. cap. 6. & confirm. quia si odiū Dei v. g. non haberet aliquam rationem intrinsecam malitiæ priorem omni prohibitione, posset non prohiberi, nam cur non poterit, si non est malum de se? Ergo posset licere, vel esse honestū quod planē repugnat. Denique hanc partem sufficienter probant rationes adductæ, pro secunda sententia.

27 Quo ad vltimā verò partem colligitur assertio ex dictis in 2. & 3. conclusione nam lex naturalis prohibet ea, quæ secundum se mala sunt: sed hæc lex est vera lex Diuina, veraque prohibitio. Ergo necessē est, vt addat aliquam obligationem vitandi illud malū, quod de se, & natura sua malum est. Item nihil repugnat, quod rei de se honestæ addatur obligatio faciendi illam: Ergo neque, vt res de se turpi addatur obligatio vitandi illam. Imò existente vna obligatione potest addi alia, maximē alterius rationis, vt patet de voto, & lege humana, & similibus. Ergo etiam lex naturalis, vt est vera lex Diuina, addere obligationem propriam moralem ortam ex præcepto ultra naturalem, seu intrinsecam malitiam, seu honestatem, quam ex se habet materia, supra quam ex se

præceptum, atque hoc magis declarabitur respondendo ad rationem contrariam.

28 Ad fundamentum, ergo contrariæ sententiæ deueniendo: illud totum consistit circa hanc hypothese[m]: *Et si Deus non prohibeat, vel præcipiat ea, quæ sunt de lege naturæ nihilominus mentiri est malum, & colere parentes est bonum, & debitum.* Respondeo igitur cum Suariorum lib. 2. de leg. cap. 6. num. 4. 5. 6. 7. & 8. Ex vi illius hypothese[s], siue possibilis, siue impossibilis sit, de quo modo non disputamus, solum colligi, malitiam aliquam actus humani, vel omissionem eius formaliter non consistere in discordia, à præcepto proprio seu lege naturæ, v[er]o tante, aut præcipiente, vnde posita illa hypothese[s], rectè sequitur actum esse malum, & non prohibitum, non tamen inde inferri potest, illa duo esse in re separabilia: quod solum ad præsens institutum facit.

29 Sed adhuc dices contra nam in de sequitur data illa hypothese[s]: actum esse malum sine lege prohibente, seu illa precisa, & abstracta. Ergo etiam sequitur moraliter esse malum, quia supponitur esse liber, malitia autem actus liberi per disconuenientiam ad naturam rationalem, vt sic malitia moralis est. Ergo actus ille est moraliter malus, & non ex lege prohibente. Ergo etiam est peccatum præcisa repugnantia ad legem prohibentem, & ita ruunt fundamenta nostræ sententiæ. Ad hoc respondent aliqui, tunc quidem illum actum esse malum non vero peccatum; alij vero respondent esse quidem peccatum, sed non esse culpā. Sed vtraque solutio difficilis est, quia actus humanus malus, peccatum, & culpa conuertuntur, & idē sunt, vt docet D. Tho. 1. 2. quæst. 21. art. 1. quia actus malus est actus liber deuians, & oppositus rectæ rationi, & peccatum, & culpa nihil aliud sunt, quam actus liberi à ratione deuiantes, & illi oppositi, quod etiam docet D. Thom. eadem quæst. 21. art. 2.

30 Respondetur igitur ad argumentum in actu humano esse aliquam bonitatem, vel malitiam ex obiecto præcisè spectato, vt est consonum, vel dissonum rectæ rationi, & secundum eā posse denominari malum morale, & peccatum, & culpa, secundum illos respectus, seclusa habitudine ad propriam legem, præter hanc autem habere actum

humanum specialem rationem, & boni & mali, in ordine ad Deū addita Diuina lege, vel præcipiente, vel prohibente, & secundum eam denominatur actus humanus speciali modo peccatum, vel culpa apud Deum, ratione transgressionis legis propriæ ipsius Dei, qualem specialem malitiam, videtur D. Paulus significasse nomine præuaricationis, cū dixit: *Vbi non est lex, nec præuaricatio.* Hanc vero deformitatem non haberet actus humanus naturæ rationali contrarius posita illa hypothese[s], quod Deus illum non prohiberet, quia tunc non haberet illum virtuale[m] contemptum Dei, quem continet transgressio legis respectu Legislatoris secundum illud Pauli ad Rom. 2. *Per præuaricationem legis Deū in honores.* Vnde dixit Augustinus de Vera Relig. cap. 26. *Legem prohibentem omnia commissa conueniunt.* Quod explicans addit: *Nom enim simplex peccati est, non solum malum, sed etiam veritum admittere.*

31 Et hoc modo videtur D. Thomas 1. 2. quæst. 71. art. 6. ad 5. Peccatum distinguere vt est contra rationem, & vt est offensiuum Dei, & priori modo considerari à Philosopho morali, posteriori autem modo à Theologo, in illo ergo casu esset actus malus peccatum, & culpa, non tamen Theologice, seu in ordine ad Deum, itaque priori modo habet moralem in ordinationem, quia est dissonum naturæ rationali, tamen præter ipsam addita est lex æterna, & Diuina prohibitio, ad quam habet talē specialem repugnantiam, & consequenter inde habet specialem de ordinationem, quam non haberet si prohibitio Diuina non interuenisset, per quā completur ratio peccati Theologice, sumpti, & ratio culpæ simpliciter apud Deum, ita Suarez vbi supra.

32 Sed vt hæc solutio clariùs intelligatur adhuc instabis, & dices illa deformitas, quæ consistit in dissonantia, vel oppositione actus mali ad legem æternam nō est specialis, nec differt specie ab illa, quam habet actus malus ex dissonantia ad rationem, siue ad naturam rationalem. Ergo ille actus sufficienter, & totaliter completur essentialiter per dissonantiam ad naturam rationalem ante oppositionem, vel dissonantiam ad legem æternam, ant. probatur: Quia peccata non multiplicantur specie per oppositionem ad multas leges, vel ad va-

ria præcepta, idem enim furtum prohibetur lege naturali, & Diuina, positiua, & humana, Ecclesiastica, & ciuili, & tamen solum pertinet ad speciem iniustitiæ, nec ex eo, quod varijs legibus, & præceptis prohibeatur specie multiplicatur: licet illæ leges, & præcepta inter se specie distinguantur. Ergo licet actus malus ex dissonantia ad naturalem rationem, siue ad naturam rationalem opponatur de nouo legi Dei, siue legi æternæ; non ideo habebit nouam deformitatem specie distinctam per quam cõpleatur in esse peccati: præterea nullus obligatur ad exprimendam illam circumstantiam in confessione. Ergo illa non tribuit nouam speciem peccato aliter obligaretur ad illam aperendam in confessione.

33 Respondetur: Nouas leges, seu præcepta, etiam specie distincta nullatenus addere nouam speciem actus malo, si non opponantur diuersis virtutibus specie distinctis, seu earum obiectis: quia peccata non multiplicantur in specie ex multiplicatione legum, vel præceptorum etiam specie distinctorum si circa idem obiectum specie versentur. Si vero præcepta, seu leges diuersa prohibeant actum malum, in quantum opponitur alteri virtuti specie distinctæ: tunc illa lex, vel præceptum facit actum specie differre, & multiplicato, seu addito tali præcepto, multiplicatur species malitiæ in transgressione eiusdem, vt patet in vouente castitatem: quia si fornicetur addit supra deformitatem specificam, quam ex se habet actus fornicationis contra castitatem, aliam specie distinctam contra virtutem Religionis: Cum ergo actus malus ex dissonantia contra naturam rationalem, siue contra rectam rationem habeat alteram dissonantiam contra legem Dei, quæ illum constituit veram offensam Dei ex contemptu virtuali ipsius: non ex eo, quod addita sit lex prohibens ipsum, sed ex eo, quod additur noua dissonantia in actu resultante ex prohibitione, seu lege prohibente specie distincta, scilicet, esse veram Dei offensam, per quam illud peccatum, quod antea solum Phylolophicum erat, transit in peccatum Theologicum, & alterius speciei, & sit quasi alterius ordinis, constituitur, & completur in esse peccati. Quod adeo verum est, vt pro peccato solum recte rationi opposito si suppo-

namus illud, nondum esse prohibitum lege Dei, posset quilibet homo in gratia constitutus satisfacere ad æqualitatem. Saltem si interueniat pactum ex parte Dei sub conditione boni operis faciendi ab homine iusto, & ab ipso Deo acceptandi ad effectum illum; at pro peccato commisso contra Dei legem, & quod esset vera offensam Dei, non posset homo purus quantumvis Sanctus, etiam de potentia Dei absoluta, & supposito quod vis pacti ad æqualitatem satisfaciendi quia cum offensam Dei crearet ex dignitate personæ offensam, quæ est infinita, & satisfactio in eo casu delectaretur ex personæ satisfaciendi, quæ est limitata, non posset in quantumvis satisfactio esse ad æqualitatem; iniuriæ enim, & offensam mensuratur ex dignitate personæ offensæ licet satisfactio ex dignitate personæ satisfaciendi, atque peccatum solum esset contra rectam rationem, & non esset Dei offensam, seu iniuria, vt supponitur, quia non esset contra legem Dei, nec in eius contemptum virtuale, nulla datur ratio cur homo purus iustus non posset pro illo satisfacere, quia per actum amoris Dei super emnia, & eius perfectionem, vel per aliam, qui esset maioris perfectionis, & dignitatis, quam esset malitia peccati contra rectam rationem, commisi sufficientissime, in eo super abunde satisfacere posset. Ad confirmationem respondeo: Quod dato casu, quo aliquis vis committeret, idem peccatum vna vice solum contra rationem naturalem ex suppositione, quod ignoraret inuincibiliter, esse contra legem Dei. Et altera post sufficientem cognitionem legis Dei, illud prohibentis: ille deberet fateri in confessione istam circumstantiam, tamquam mutantem speciem: quia illud primum peccatum non fuisset offensam Dei. Secundum vero supra malitiam, quam habebat ex dissonantia ad rationem, haberet aliam specie distinctam, quia esset vera Dei offensam, & contemptus virtualis per oppositionem ad eius legem æternam. Nunc vero hæc circumstantia non est necessario confitenda, quia quodlibet peccatum contra dictamen rationis commune est, etiam contra legem æternam, seu naturalem; quod nullus quantumvis rusticus, & hebetis ingenij ignorat aut inuincibiliter ignorare potest, & id. o. confitendo peccatum quodlibet, eo ipso fateretur

quis illam circumstantiam, quia est generalis, & semper concomittatur peccata contra dictamen rationis committit.

34 Aliter responder Salas ubi supra argumentofacto, scilicet, quod posita illa hypothese, quod si Deus non praeceperet, vel prohiberet, ea quae lex naturalis praecipit, vel prohibet, adhuc mentiri esset malum, & honorare parentes bonum. Ad quod respondet, tunc quidem facta illa hypothese, vel per possibile, vel per impossibile, mentiri esse malum malitia morali completa non per solam dissonantiam ad rectam rationem, seu ad naturam rationalem, sed etiam per dissonantiam ad legem Dei quasi futuram, vel quae pro illo instanti rationis concipitur, ut futura. Unde in actu malo esset quidem deformitas contra naturam rationalem, & contra legem Dei vel ut futuram, essetque in illo, & ratio oppositi ad rationem, & ratio prohibendi per legem, per quas duas rationes compleretur in ratione malitiae: ita ut una deficiente non esset in malitia completus.

35 Sed instabis tunc, adhuc esset verum dicere; quod ille actus non esset malus, quia prohibendus: sed ideo prohibendus, quia malus. Ergo esset intrinsece malus sine ullo respectu ad prohibitionem, vel legem Dei prohibentem, vel prohibituram. Respondetur illas duas rationes in actu malo, scilicet, malitiae contra rationem rectam, & deformitatem provenientem ex eo, quod esset prohibendus a lege divina nullatenus esse separabiles, nec realiter distinctas, sed solum distinctas virtualiter, & quae ex causalitate quadam solum virtuali, & non reali ad invicem demonstrantur. Ut evenit in Divinis attributis; ideo namque dicimus Deum esse aeternum, quia est immutabilis, & esse immutabilem, quia est aeternus: ex eo vero non recte colligi potest inter illa attributa esse causalitatem aliquam realem, vel quodlibet ipsorum praecedere alterum prioritatem causae realis, aut esse posterioris effectus posterioritate, & similiter dici mus hominem esse rationalem quia habet principium ratiocinandi, & habere principium ratiocinandi, quia est rationalis ex eo tamen principium ratiocinandi, & rationale non distinguuntur realiter, nec alterum aliud praecedat reali praecedentia, sed virtualiter alterum per alterum demonstratur, simili-

ter in actu malo non est quid distinctum hoc, quod est esse malus ex dissonantia ad rationem, & hoc quod est esse prohibendus propter dissonantiam ad legem Dei, sed tantum istae duae rationes in actu malo virtualiter distinguuntur, & per se ipsas virtualiter demonstrantur. Ita ut sit verum dicere actum, ideo esse prohibendum, quia est malus, & esse malum, quia prohibendum per legem aeternam.

36 Sed instabis secundo: Quod si supponatur Deum nunquam laturum legem, per possibile, vel impossibile: Tunc actus malus, seu mentiri, v.g. non esset prohibendus, & tamen pro illo tunc esset malus. Ergo actus intrinsece malus, non est complete malus per ordinem, seu dissonantiam ad legem Dei, siue existentem, siue futuram. Respondetur: quod in illo tunc non esset malus actus, quia prohibendus haberet tamen quandam exigentiam, siue meritum, vel dignitatem (loquendo de merito, & dignitate in mala parte sumpto eo modo, quo dixit Apostolus: *Qui talia agunt digni sunt morte*.) qua exigerent, mererentur, & digni essent a lege Dei possibili prohiberi: & hoc sufficeret, ut haberent completam malitiam ex dissonantia ad legem Dei, tunc saltem possibilem. Sed ultimo instabis, adhuc si lex aeterna esset impossibilis data tali hypothese, adhuc mentiri esset malum. Ergo malitiam illam non habet per dissonantiam ad legem Dei, quia si non esset possibilis, non posset dari talis dissonantia. Respondetur: Tunc quidem non dari illam exigentiam, vel dignitatem, qua formaliter dignus esset, formaliter prohiberi, vel exigeret saltem per legem Dei possibilem prohiberi: dari tamen exigentiam illam, & dignitatem fundamentaliter, & virtualiter. Quia tunc daretur in illo fundamentum, & virtus, ut si lex Dei esset possibilis exigeret, & dignus esset prohiberi ab illa: ex quibus patet responsio ad propositum argumentum. Ex dictis colligitur quid dicendum sit ad id quod quaerimus in titulo huius resolutionis. An, scilicet, lex Divina prohibeat aliqua, quia mala, vel contra sint mala, quia prohibita ab ipsa lege: ex dictis namque constat, quod si loquamur de malitia Theologicæ, & complete, omnes actus qui intrinsece mali sunt, ideo sunt mali malitia completa, & consu-

mata, quia prohibita a lege æterna: si vero loquamur de ipsis moraliter philosophicè, idè sunt prohibiti à lege æterna, quia ex se, & intrinsecè mali sunt propter dissonantiam, seu oppositionem, quæ habent à naturâ rationalem, siue ad dictamen rectæ rationis Dei, ad quod sequitur lex diuina, quæ prout est in Deo Legislatore, dicitur lex æterna, pro vt vero conaturaliter cõsequitur iudiciũ rectæ rationis Dei, & in tẽpore intimatur, seu promulgatur hominĩ per iudiciũ, seu instinctũ rectæ rationis ipsius hominis, quo iudicat illã legẽ præceptiuã Dei, vel prohibitiuã, necessario esse obseruandã; dicitur lex naturalis, & nulloatenus positiua. Lex enim naturalis est illa, quæ consequitur ex dictamine, seu instinctu rectæ rationis naturalis; lex autem positiua est illa, quæ est posita, seu superposita, & addita legi naturali, & a Deo promulgatur, vt expressè docet D. Th. 2.2. q. 57. ar. 2. ad 3. dicens: *Ad tertium dicendum, quod ius diuinum dicitur, quod diuinitus promulgatur. Quod totum docuit idem D. Th. 1.2. q. 71. art. 6. ad 4. vbi sic habet: Cum dicitur, quod non omne peccatum idè est malum, quia prohibitum, intelligitur de prohibitione facta per ius positiuũ. Si autẽ referatur ad ius naturale, quod continetur, primo quidẽ in lege æterna; & secundo in iudicatorio naturali rationis humane; tunc omne peccatum est malum, quia prohibitum. Ex hoc enim, quod est inordinatum iuri naturali repugnat.* Hæc D. Thom.

37 Vt autẽ radicatus hæc difficultas explicetur, & clarius patefiat, & constet quomodo possit hæc prohibitio diuina intrinsecè, & per se pertinere ad legem naturæ, oportet exponere, an illa hypothesis supra a contrarijs adducta possibilis sit, id est, quod Deus per propriũ actũ suæ voluntatis non adianxerit legẽ propriam vetantẽ, vel præcipientem ea, quæ sunt de dictamine rationis naturalis, & quæ proprie dicatur lex naturalis in quo duo possunt excogitari modi dicendi, primus est: Deũ quidẽ posse de potẽtia absoluta nõ facere talẽ prohibitionem, quia non apparet implicatio cõtradictionis, vt videtur probare omnia, quæ Ocham, Gerson, Caramuel, & alij pro sua sententia congerunt; nihilominus tamen id fieri nõ posse secundum legẽ ordinariã diuinæ prouidentie rerũ naturis consentaneã, nam hoc ad minus probant rationes in contrariũ factæ pro nostra sententia, & hoc videri potest sufficiens, vt

lex naturalis dicatur includere propriũ præceptũ Dei, quia lex naturalis est illa, quæ est conformis naturis rerum.

38 Alter modus dicendi esse potest: illam hypotheseĩ esse omnino impossibilem, quia non potest Deus non prohibere id, quod est intrinsecè malum, & inordinatum in natura rationali, vel non præcipere contrarium. Hæc sententia est a parte D. Th. d. q. 72. art. 6. & clarius q. 100. art. 8. ad 2. quatenus ait decretũ diuinæ iustitiæ circa hanc legem esse immutabile, quod non potest intelligi de sola immutabilitate ex suppositione decreti: nam hoc modo quodlibet decretum Dei in quacumque lege positiua est immutabile loquitur, ergo D. Thomas de immutabilitate simpliciter. Vnde est censet non posse Deum in hoc auferit suæ iustitiæ ordinem, sicut non poterit negare se ipsum, vel sicut non potest nõ esse fidelis in promissis. Eandẽ opinionẽ supponit clarè Medin. 1.2. q. 18. art. 1. & ult. & latè Vid. relect. de peruen. ad vsũ rat. n. 9. & 10. vbi nec probabile, nec intelligibile esse censet aliquẽ posse peccare, & nõ habere superiorẽ, & præcepta, seu legem cui cõtraueniat. Vnde quam impossibile est hominem videntem ratione non posse peccare, vel non habere superiorẽ, cuius legi subdatur, tam impossibile credit esse posse; Deum non vetare illa, quæ secundum se mala sunt, aut nõ præcipere ea, quæ sunt necessaria ad naturalem honestatem. Ratio denique quæ probauimus de facto Deum ferre hanc legem, probat illam esse simpliciter necessariam, quia non potest Deo non displicere talis actus inordinatus, & malus, modo contentaneo suæ bonitati, & iustitiæ, ac prouidentie, ac per consequens non potest illum non prohibere.

39 Vt vero hæc ratio clarius innotescat, obijcitur: quia præceptum diuinum est actus voluntatis Dei, vel illum supponit, & ab ipsa Dei voluntate ducit originem: sed diuina voluntas est libera in omnibus actionibus ad extra. Ergo etiã est libera in illa voluntate: Ergo potest illam non habere, & per consequens potest non imponere tale præceptum. Respondent aliqui: ad legem naturalem sufficere naturale dictamen intellectus diuini, quo iudicat, hæc mala vitanda, & hæc bona facienda: nam ex cõsequitur, quod vbi primũ illud innotescat creaturæ per dictamen rationis virtualis, manet obligata ad faciendum quod

quod diuinum iudiciū, seu diuina ratione dicitur esse faciendū, & ad vitandū, quod dicitur esse vitandū: licet non detur decretū diuinæ voluntatis. Sed hæc responsio valde difficilis est; quia solum dictamen intellectus sine voluntate, non potest habere rationem præcepti, respectu alterius, nec inducere in illum specialem obligationem, quia obligatio est motio quadam moralis ad agendū, mouere autē alium ad operandum aliquid quasi quid necessariū, seu obligatorium opus voluntatis est. Itē, quia tota illa obligatio non transcendit vim obiecti, per se boni, vel mali, a quo habet actio, vt per se bona, vel mala sit, & iudiciū rationis solū habet rationē applicantis, vel ostendit tale obiectū, ac deniq; ratio naturalis ostendens bonū, vel malū, nō plus, vel magis obligat eo, quod sit participatio rationis diuinæ, quam obligaret secundum se spectata, ac si à se esset. Item quia dictamen rationis etiā Dei, vel cuiuslibet superioris, si non accedit, vel si simul non sit cum eius voluntate obligare volente solum habet rationem consilij, & non præcepti. Ergo solū dictamen diuinæ mentis, sine voluntate non potest habere rationem legis naturalis.

39. Dicendum est igitur cum Caietan. 1.2. q. 100. art. 8. Diuinā voluntatē licet simpliciter libera sit ad extra, tamen ex suppositione vnius actus liberi; posse necessitari ad alium, vt si vult promittere absolutē, necessitatur ad implendum promissum, & si vult loqui, aut revelare necessitate debet revelare verū, & cum eandem proportionem si vult creare mundum, & illum conservare in ordine ad tale finē, non potest non habere, providentiam illius, & supposita providendi voluntate, non potest non habere providentiam perfectā, & consentaneam suæ sapientiæ, & bonitati, ideōq; supposita voluntate creandi naturam rationalem, cum sufficienti cognitione ad operandum bonū, & malū, & cum sufficienti ratione ex parte Dei, ad vtrumque, non potuit Deum non velle, prohibere tamen creaturæ actus intrinsecē malos, vel nolle præcipere honestos necessarios; quia licet non potest Deus mentiri, nō potest inaspiceret, vel iniuste gubernare, esset autem providentia valde aliena ad diuinā sapientiā, & bonitatem, non prohibere, vel præcipere suis subditis, quæ talia sunt; sic ergo ad argumentum distinguitur minor: nā absolute posset

Deus nihil præcipere, vel prohibere. Tamen ex suppositione, quod voluit habere, subditos ratione vtentes: non potuit non esse Legislator eorū, saltem in his, quæ ad honestatem naturalem morum necessaria sunt. Itē ratio supra insinuatā est satis probabilis: quia non potest Deus non odisse malum rectæ rationi contrarium: habet autem hoc odiū nō tantum, vt priuata persona, sed etiam vt supremus gubernator: Ergo ratione huius odij vult obligare subditos, ne illud committant.

RESOLVTIO VI.

An Deus dispensare possit in lege naturali saltem de potentia absoluta?

SVMMARIVM.

1. Tria genera sunt præceptorum, quæ pertinent ad legem naturalem.
2. Prima sententia Ocham, & Petri Aliacensis, quæ affirmat posse Deum dispensare in lege naturali proponitur, & explicatur.
3. Sententia affirmatiua probatur, & postea rejicitur.
4. Sententia Caramuel asserentis posse Deum dispensare saltem permissiue confirmatur.
5. 6. 7. Sententia Scoti asserentis posse Deum dispensare in præceptis secundæ tabulæ non vero in præceptis primæ proponitur, & probatur.
8. 9. Scoti sententia rejicitur, & confirmatur.
10. 11. Duobus Scoti argumentis respondetur.
12. Tertia D. Thomæ sententia negantis etiam de potentia absoluta posse Deum dispensare in lege naturali proponitur.
13. 14. 15. Negatiua sententia D. Thomæ efficitur probatur, & firmis rationibus fulcitur.

AD intelligentiā huius questionis opus est distinguere tria genera præceptorū. 1. sunt præcepta vniuersalissima, seu vniuersalissima principia: vt malū non est faciendū, & bonū est prosequendum. 2. sunt quædam conclusiones immediate, & intrinsecē cōiunctæ dictis primis principiis, vt præcepta Decalogi. 3. sunt alia præcepta, quæ multo magis sūt remota a primis principiis, imo, & ab ipsis Decalogi præceptis. Vt sunt reddere depositum, custodire Ciuitatem, per custodias legē distributas: Itē præceptū seruandū votum, vel iuramentum.

tum, licet præceptum, quod prohibet polygamias, seu non ducere plures uxores iuvet, de primis non est controuersia inter Authores, nam certum est in ea non cade- re dispensationem respectu hominis libe- re, & moraliter operantis, nisi si Deus fa- ciat, ut homo carcat omni operatione morali, liberum usum rationis, & volunta- tis impediendo. Excusaretur homo ab omni lege naturali, quia nec bene, nec male operari posset; tamen illud non esset dispensare in lege naturali, sed esset im- pedire subiectum, nec esset capax obliga- tionis illius, sicut nunc infans non obliga- tur propriæ legi naturali: at vero si ho- mo relinquitur capax liberæ operatio- nis, absolui non potest ab omnibus illis principijs legis naturæ: quia posita quacunque dispensatione: necesse est, ut illa principia sint regula honesti operan- di, vel enim dispensatio facit operationem vel carentiam eius licitam, vel non facit: si non facit, nulla est dispensatio. Si vero facit ne- cesse est, ut ratio iudicet operationem hanc & nunc esse licitam. Ergo dispensatio non potest cadere in illud principium boni est prosequendum: controuersia ergo est de alijs duobus ordinibus præceptorum & præsertim tractatur a Doctoribus de secundo, nam de tertio pauca dicunt, & de illo in fine huius resolutionis aliquid breuiter attingemus.

2. In hac ergo difficultate prima senten- tia est Ocham, in 2. q. 19. ad 3. deb. Petri de Aliaco in 1. dist. 14. & And. de Castro nouo in 1. dist. 48. q. 1. ar. 1. Gerf. alph. 61. lit. E. & F. & probabiliter indicat Almain. 3. moral. cap. 15. & nouissime eam tenetur D. lon. Caram. li. 2. Theol. mor. c. 3. disp. 6. viq. 10. & probabiliter dicit Cordub. lib. 3. q. 10. præp. 3. fol. 192. qui generaliter affirmant posse Deum dispensare in om- nibus præceptis Decalogi, & consequen- ter docent non solum posse Deum dispensa- re, sed etiam abrogare totam illam legem au- ferendo omnino eius obligationem, vel prohibitionem, quod factum allerunt in DD. futura fuisse licita omnia, quæ lex natu- re prohibet, quæ autem mala nunc esse videantur ex quo tandem concludunt, non solum posse Deum non prohibere, sed etiam præcipere, ut fiant, quia si mala non sunt, sed licita non datur ratio cur non possit illa præcipere Caram. uero, ut suam sententiam explicet supponit triplicem esse dispensationem, permissiuam, contradicto- riam, & contrariam, dispensatio permissiua est illa quando permittitur non fieri, quod

præceptum est: contradictoria quando præcipitur non fieri, quod erat præcep- tum contraria quando contrarium præcep- tum fieri præcipit. Afferit igitur in præcep- tis primæ tabulæ posse Deum dispensare permissiuè. Aliquando contradictoriè, nunquam vero contrariè in præceptis, ve- ro secundæ tabulæ posse triplicem illo mo- do dispensare, in id per omnia Decalo- gi præcepta discurrens contendit de fa- cto dispensasse.

3. Hæc sententia præcipue fundatur, quia omnia, quæ cadunt sub lege naturæ non sunt mala, nisi quia prohibentur a Deo, & ipse libere ea prohibet, cum sit su- premus Dominus, & gubernator. Ergo pro- pter illa non prohibere, & si vult, etiam facere, quod cesset prohibitio, vel dispense- re in obligatione talis legis naturalis. Itæ, quia oppositum non implicat contra- dictionem: Ergo potest fieri à Deo talis dis- pensatio antecedens probatur. Quia illa omnia ideo sunt mala, & non possunt fieri, quia à Deo sunt prohibita per suam legem: Ergo ablata ab ipso Deo prohibitione, non essent mala, & licite fieri pote- runt. Hanc sententiam tanquam falsam, & absurdam ait Suar. lib. 2. de leg. cap. 15. n. 4. Ab omnibus alijs Theologis reijci, sed ego illam non esse veram præ- cedenti resolutione asserui, & ut minime videretur probavi. An vero sit absurda alij indicent, non enim facile inducor ad cõ- furandas aliorum opiniones, illamque non esse veram ex eo potissimum fundamento probavi: quia lex naturalis licet, ut est propria lex Diuina præcepta, & prohibi- tione Dei includat, nihilominus supponit in tua materia intrinsecam honestatem, vel malitiam, ab ea prorsus inseparabilem, & quia supposita Diuina prouidentia non potest Deus non prohibere mala illa, quæ ratio naturalis ostendit esse mala. Sed licet deus prohibitionem additam per voluntatem Dei possit auferri: nihilomi- nus prorsus repugnat, quod per se, & in- trinsece malum est, desinere esse malum, quia rei natura, & essentia non potest mu- tari: unde nec potest talis actus libere fie- ri quum malus sit, quia tunc esset intrin- sece dilonus naturæ rationali, & alias supponitur esse licet. Ergo licet deus possit auferri voluntatem Dei prohiben- tem adhuc malus intrinsece permanet, & videtur per se notum, quomodo enim fieri potest, quod odium Dei, vel mendacium non sint praua: unde a fortiori constat multo magis est illic

esset dicere: posse Deum homini præcipere, ut ipsummet Deum odio habeat, quod planè sequitur ex illa sententia. Nam si potest illum actum non prohibere, & ablata prohibitione, non est malus. Ergo potest illum præcipere. Consequens autem videtur absurdum, quia non potest Deus facere, ut ipsemet sit odio dignus, nam repugnat eius bonitati, neque etiam potest facere, ut sit rectum, & ordinatum odio habere rem amore dignam. Præterea esset ibi quædam contradictio, nam obedire Deo est quidam virtualis amor eius, & obligatio ad obediendum præsertim nascitur ex amore. Ergo repugnat obligari ex præcepto ad ipsummet Deum odio habendum, & idem argumentum fieri potest de mendatio, nam si Deus illud posset præcipere, posset etiam ipse mendacium dicere, quod erroneum est; sic enim tota certitudo fidei periret. Atque hæc etiam ratio probat de dispensatione nam si potest Deus dispensare in omnibus. Ergo in mendacio, non tantum officioso, sed etiam pernicioso, & in quacumque materia. Multo ergo magis poterit (ut ita dicam) secum ipse dispensare, vel potius sine dispensatione mentiri, quia respectu illius nulla est prohibitio, & alias dicitur actum secundum se malum non esse.

4 Et ex his etiam patet efficax ratio contra Caramuelem asserentem posse Deum dispensare permissuè, & contradictoriè, licet con contrariè in præceptis primæ tabulæ. Ex quo sequitur, posse Deum præcipere creaturæ, ut ipsummet Deum, nec amet, nec adoret, siue ut ipsum non recognoscat, & reueretur propter suam supremam, & summam excellentiam: quamvis non possit præcipere, ut Deum ipsum odio habeat, vel irreuerentiam positivam contra ipsum faciat, & secundum eius sententiam poterit permittere, ut ipsum non honoret, ut Deum, & alias creaturas, ut Deos reueretur licitè, & sine peccato, de potentia absoluta. Hæc enim omnia, vel pertinent ad dispensationem contradictoriam, vel ad permissivam quas admittit in præceptis primæ tabulæ. Sed contra: Quia Deus non potest facere, quod creatura non despondeat a Deo in sua essentia, & supposito, quod velit illa existere, etiam in sua existentia: & supposita hac existentia necesse est, quod Deus sit verus, & principalior eiusdem

creaturæ parens, & Dominus, & causa ipsius. Ergo debet illi creatura tanquam parenti, & Domino amor, & reuerentia, secundum illud Malachiæ, cap. nu. 6. *Filius honorat patrem; & servus dominum suum: si ergo Paterego sum, ubi est honor meus, & si Dominus ego sum, ubi est timor meus;* sed hoc debitum est inseparabile a creatura: etiam si fingamus Deum, vel abrogasse suam legem, vel in illa dispensare. Ergo nec Deus de potentia absoluta potest facere, ut creatura rationalis ipsum licitè non amet, vel ei. Debitum honorem, & reuerentiam non exhibeat. Minor in qua tota difficultas consistit probatur: quia hoc debitum nascitur in creatura ex dependentia essentiali, quam habet a Deo: sed Deus nec de potentia absoluta potest auferre hanc dependentiam. Ergo nec illud debitum. Consequentia vero probatur: quia mente illa dependentia, & debito illo contra dictamen rectæ rationis esset, & omnino naturæ rationali oppositum illud non reddere. Ergo esset intrinsecè malum: & per consequens, nec Deus de potentia absoluta potest illud facere bonum, vel licitum, neque sufficienter responderi potest, si quis dicat posse Deum de potentia absoluta remittere illud debitum. Ex quo sequitur, quod si illud remittat, quod sit licitum illud non solvere, id est, quod possit homo non exhibere illum amorem, & reuerentiam illi debitam. Nam contra est: quia Deus de potentia absoluta non potest auferre a se rationem primæ causæ, neque a creatura dependentiam essentiali, quam ab eo habet: sed extante illa dependentia, & ratione primæ causæ in Deo recta ratio dicat illi amorem, & reuerentiam deberi, & esse exhibendam a creatura, tanquam Domino, & Patri, & hoc dictamen in Deo est ante omnem actum liberum suæ voluntatis, & ab illo independens, & similiter eadem ratio recta Dei dicat malum esse ipsi Deo illam reuerentiam, & amorem debitum tanquam Domino, & Patri non exhibere. Ergo Deus per actum suum liberum non potest facere, quod negatio talis amoris, & reuerentiæ non sit mala, nec quod licita sit. Item, si Deus posset in negatione amoris, & honoris Deo debiti tanquam Domino, & Patri dispensare sequeretur contradictio nam ex una parte, scilicet, & ex dictamine rectæ rationis Dei esset ille honor, & amor

absolute illi debitus, & ex alia parte stante decreto dispensante, non esset debitus talis honor Deo, neque amor absolute: quia illud debitum creaturæ, erga Deum est inseparabile a creatura manente in esse creaturæ, & ex alia parte supposita dispensatione non maneret illud debitum, ut supponitur: Ergo esset debitum, & non debitum, quod apertam inuoluit contradictionem. Si dicas hæc præcepta esse positiva, & non obligare pro semper, & posse Deum auferre occasiones, & coniuncturas in quibus talia præcepta obligare possent. Præterquam, quod maxime dubium sit, an per totam æternitatem, id fieri posse a Deo, at dato, & non concesso hoc non esset dispensare in illis præceptis; sed auferre illorum aptam materiam nam facta illa suppositione non data occasione illa præcepta non obligarent. Ergo non posset dari dispensatio obligationis non extantis: esset enim dispensatio de subiecto non supponente. Sed potius esset nullius obligationis dispensatio. Præterea contra dictamen rectæ rationis est, ut creaturæ detur honor, & reuerentia latriæ, quæ soli Deo propter summam eius excellentiam debetur, & de qua creatura omnino est incapax, quia nec habet, nec habere potest summam excellentiam; nec Deus de potentia absoluta ei potest talem excellentiam concedere: Ergo non potest facere, quod creaturæ honor, & adoratio latriæ exhibeatur licite; nec facere, quod ordinatè hoc fiat, quia habet in se talis actus intrinsecam deordinationem, & est intrinsecè malus. Circa præcepta autem secundæ tabulæ in quibus Caramuel non solum admittit dispensationem, esse possibilem; sed etiam de facto extitisse postea redibit sermo cum Scoti opinionem examinabimus.

5. Secunda sententia est Scoti in 3. dist. 37. quæst. unica, & ibidem Gabrielis quæst. 1. art. 2. & Almaini ibidem, ut aliqui referunt, Scotum sequitur Scottista, qui distinguit inter præcepta primæ, & secundæ tabulæ, primæ tabulæ dicuntur prima tria præcepta Decalogi, quæ versantur circa Deum: de quibus, docet: duo prima, quæ negativa sunt, esse indispensable, tertium autem quatenus inuoluit circumstantiam Sabbati, & dispensabile, & abrogabile fuisse (quod est apud omnes compertum, quia quo ad id, non fuit naturale, sed

positiuum) quatenus vero continet affirmatiuum Cultus Diuini præceptum dubitat, an dispensabile sit: Præcepta secundæ tabulæ dicuntur reliqua septem, & in vniuersum omnia, quæ circa proximos, vel creaturas versantur, de quibus omnibus sentit Scotus dispensabilia esse.

6. Hæc sententia Scoti ab ipso probatur: Quia si hæc vltima, præcepta essent indispensable intellectus Diuinus, ut præuenit voluntatem tuam, necessario iudicaret, hos actus necessario esse a mandos, illos vero necessario esse odio habendos, & consequenter necessitatem imposeret Diuinæ voluntati ad a mandos actus, quos præcipit, & odio habendos, quos prohibet, sed hæc est absurdum, quia Deus omnino libere operatur circa ea, quæ sunt ad extra. Ergo dicendum est talia præcepta esse dispensabilia.

7. Probat secundo suam sententiam: Quia beatitudo hominis non pendet ex aliquo actu circa creaturam, nisi solo amore sui potest Deus hominem beatificare. Ergo nullus actus voluntatis humanæ circa creaturam est mediū necessarium secundum potentiam Dei absolutam ad beatitudinem hominis, neque etiam est impedimentum necessario illam excludens. Ergo nullus talis actus circa creaturas necessario præcipitur, aut prohibetur a Deo. Ergo potest in omni tali actu dispensare. Vnde concludit Scotus, omnia illa sepe præcepta Decalogi non esse conclusiones quæ necessario inferantur ex principiis per se notis, sed solum habere quandam convenientiam magnam cum natura hominis; ut illi præcipiantur, vel prohibeantur, ac proinde esse capacia dispensationis. Ponitque exemplum in occasione hominis cuius prohibitio non necessario inferitur ex principiis naturæ, ut in Abraham ostentum fuit, & huius sententiæ videtur esse Dion. Bonauentura in 1. dist. 47. solumque videtur differre, quod in præceptis primæ tabulæ indistinctè negat dispensationem. Ex quibus patet Scotum non admittere dispensationem in præceptis legis naturalis, sed potius præcepta secundæ tabulæ excludere a ratione legis naturalis, & ideo tenet, esse dispensabilia, vnde consequenter videtur non admittere propriè præceptum legis naturalis, nisi quod ad Deum pertineat. Vtrumque patet: quia

lex naturalis est illa, quæ ex vi rectæ rationis solius inducit obligationem: sed illa præcepta septem non sunt talia secundum Scotum quia affirmat, illa non necessario inferri ex principiis naturæ, & ita ea quæ per ipsa prohibentur non esse intrinsecè mala, sed solū mala esse si prohibeantur. Ergo.

8 At hæc Scoti sententia non videtur vera in primis in eo, quod asserit, quod præcepta secundæ tabulæ non sint de iure naturæ, quia si illa non essent de iure naturæ ante legē per Moysen datam, non obligassent homines ex vi solius rationis naturalis, quia per illam non poterat constare de speciali prohibitionē Divina; si ratio non ostendebat in actibus intrinsecam malitiam, vadē post datam legem illa præcepta immoralia non obligassent gētes, pro quibus non fuit lata lex Moysis; imò nec nunc quo ad nos suam vim retinerent, quia omnia præcepta illius legis quatenus positiua erant; cessarunt, & licēt fuerint renouata a Christo hoc non fuit in quantum positiua; sed in quantum erant præcepta naturalia, & illa magis explicuit. Ergo si nunc perseuerant, idē est, quia sunt naturalia. Deinde totum illud consequens videtur esse contra Paulum 2. ad Rom. dicentem: *Gentes, quæ legem non habent naturaliter ea quæ legis sunt faciunt, & qui sine lege peccauerunt, sine lege peribunt*, scilicet, sine lege positiua propter solam naturalem. Loquitur autem ibi Paulus de præceptis secundæ tabulæ cum ait: *Tradidit illis in reprobum sensum, ut faciant ea, quæ non conueniunt.*

9 Responderi potest, etiam si hæc præcepta non sint omnino necessaria de lege naturæ; esse tamen valdē convenientia naturæ humanæ: idēque ab omnibus gentibus sint introducta, & acceptata, & hoc satis esse, ut seclusa omni Dei lege positiua, seu prohibitionē, peccarent ea transgredientes. Sed contra: nam ex hoc ad summum sequitur, illa præcepta esse iuris gentium. Et hoc planē videtur Scotus sentire, cum illa comparat cum dominiorum diuisione, sed ius gentium, non solum a Deo: sed etiam ab hominibus mutabile est; tum quia loquendo, ut in præsentide iure gētum secundario, est mere humanum: tum quia possent homines, vel saltem aliqua Regna, & Prouintia, si inter se conuenirent homines: aliud statuere, vel in

aliā formā mutare. Præterea illa præcepta secundæ tabulæ sunt intrinsecè cōnexa cum amore proximi, ut constat ex Paulo ad Rom. 13. dicente: *Nam non occides, non machaberis, & in hoc verbo instauratur diliges proximum, cum sicut se ipsum.* In quibus verbis docet: illa præcepta esse intrinsecè, & ex natura rei connexa cum amore proximi, & non aliter pertinere ad Decalogum, nisi ut necessaria ad amorem proximi: per se autem notum videtur, amorem proximi maxime pertinere ad legem naturæ cum sine illo conseruari non possit natura ipsa, non solum in debito ordine, & educatione, verū etiā in suo esse. Ergo dicendum est illa præcepta esse legis naturalis, & per consequentiam necessariam se qui ex primis naturæ principijs, & hinc sequitur nō solum præcepta erga Deum esse simpliciter necessaria ex vi legis naturalis, sed etiam multa erga proximum.

10 Ad primum igitur argumentum Scoti respondetur: Quod sicut Caietanus, & alij notarunt: si efficaciter conuinceret; contra se ipsum probaret: nam a quo procedit contra priorem partē sententiæ ipsius Scoti, quia si aliquod præceptum primæ tabulæ est in dispensabile etiam diuinus intellectus, ut antecedit voluntatem necessario iudicat illud esse seruandum, & consequenter voluntas, etiam Diuina conformabitur huic iudicio, cū tamē veretur circa aliquid creatū: videlicet circa mores, vel actus humanos: illud ergo consequens quantum ad intellectum Dei spectat, nullum infert inconueniens, nam de omni veritate necessaria; necessarium habet iudicium, siue sit de re increata, siue creata, siue speculatiua, siue practica, aut operabili ab homine: quod autem attinet ad voluntatem Dei si loquamur de affectu simplicis complacentiæ, vel displicentiæ; etiam hunc potest Deus necessario habere circa illud, quod iudicat esse per se bonum, aut per se malum, maxime supposita voluntate libera, quam habet creandi hominem, si autem loquamur de voluntate aliqua beneplaciti, ferendi præceptum, vel obligandi homines positiua, & superaddita obligationes; probabiliter disputari potest illud consequens in vtramque partem, nos autem in præcedenti resolutione, ut probabilius ostendimus, etiam illo modo non esse

esse inconueniens necessitati Diuinam voluntatem ad illam prohibitionem ex suppositione; quod decreuit, naturam humanam condere, & illam gubernare; seu conuenientem prouidentiam circa illam habere.

11 Ad secundum Scoti argumentum, quod ab extrinseco sumit fundamentum, respondetur: Quod malitia, vel bonitas actus intrinseca ex obiecto p[er]sanda est, & non ex habitudine, vel necessitate ad vltimū finem: vnde mendacium iocosum, vel officiosum in rigore non priuat vltimo fine cum sit peccatū veniale, & nihilominus indispensabile est. Ergo quod actus sit necessarius, vel non necessarius ad consequendā beatitudinem, quod eius consecutionem impediatur, vel non impediatur nihil conducit ad hoc, vt sit dispensabilis, vel non dispensabilis.

12 Tertia igitur sententia docet hęc pręcepta Decalogi esse indispensabilia absolute, & simpliciter, etiā per potentiam Dei absolutā, ita D. Thom. 1.2. quęst. 100. art. 8. & ibi Cajetanus, & alij Sotus lib. 3. de iust. quęst. 3. art. 8. Victorius relect. de comici. Viguer in iust. Theol. cap. 15. §. 1. vers. 7. Vincent. in specul. moral. lib. 1. part. 2. dist. 6. Alfonsodoren. in summa, lib. 3. cap. 1. tra. 7. quęst. 5. Ricard. in 3. dist. 37. a. 1. quęst. 5. & ibi Paludan. Bafolis, & alij Abulens. in cap. 20. Exod. quęst. 35. Molinano 6. tract. 5. disp. 57. num. 6. quos citat, & sequitur Suarez lib. 2. de leg. cap. 15. num. 16. & nouissimē Ioan. Martinez de Prado to. qq. pręcip. cap. 3. quęst. 2. §. 4. num. 31. & D. D. Ludouicus Crespi Episcopus Placentinus in q. q. select. moral. Apolog. cōtra Caramuel. quęst. 2. per totam. Vbi latissimē, & eruditē ad argumenta Caramuelis respondet.

13 Hęc sententia probatur efficaciter a D. Thoma 1.2. quęst. 100. art. 8. ad 2. dicente: quod sicut Apostolus dicit. 2. ad. Thi. 2. *Deus fidelis permanet negare se ipsum non poterit: negaret, autem se ipsum si ordinem suę iustitię auferret cum ipse sit sua iustitia, & ideo in hoc Deus dispensare non potest, vt hominib[us] liceat, non ordinare se habere ad Deum, vel non subdi ordinem iustitię eius, etiam in his, secundum, quę homines ad inuicem ordinantur.*

14 Hęc igitur ratio D. Thomę explicatur, & ex eius mente vrgetur argumentum: Quia lex naturalis prohibet

ea, quę secundum se mala sunt, quatenus talia sunt, & ideo supponit in ipsis obiectis, seu actibus intrinsecam malitiam moralem, quia sunt contra naturam rationalem, & dictamen rectę rationis, & sunt actus liberi, & ideo supponit in ipsis obiectis, seu actibus intrinsecum debitum, vt non amentur, seu non fiant, & ē contrariū pręcipit bona, quatenus intrinsecam rationem, conceptionem, & necessitatem habent cum natura rationali, hoc autem debitum inseparabile est ab ipsis actibus, nō quia non sit dispensabile (sic enim pereretur principium) sed quia intrinsecē supponitur in ipsis rebus ante omnem legem extrinsecā, & ideo stantibus eisdē rebus auferri non potest, quia non pendet ex extrinseca Dei volūate, neq[ue] est res aliqua distincta ab ipsis rebus, sed quasi modus omnino intrinsecus, seu quasi relatio transcendentalis, siue essentialis quę impediri non potest posito fundamento, & termino: sed supposita tali malitia intrinseca si Deus per suā dispensationē efficeret, quod prędicti actus malitiam haberent sequeretur, quod simul essent boni, & nō boni, mali, & non mali: quia essent mali ex sua intrinseca rationem separabili, & boni ex dispensatione Dei. Ergo daretur manifesta contradictio. Quia illi actus sunt non solum oppositi ad naturam rationalem, & rectam rationem: sed etiam ad Dei naturam, seu ad eius attributa ante omnem legem, & voluntatem Dei liberam, quia odium Dei opponitur eius bonitati infidelitas in promissis eius fidelitati, mendacium eius veracitati, dolus eius veritati. Ergo si Deus dispensare in eis posset, posset negare se ipsum, & sibi ipsi esse contrariū, quod est absurdū: quia sua bonitas fidelitas veracitas, & veritas a Deo ipso nō distinguntur. Ergo si contra ipsas faceret, contra se ipsum operaretur, & se ipsum negaret.

15 Et specialiter probatur: Quod septem pręcepta secundę tabulę indispensabilia sunt: quia omnia pręcepta secundę tabulę reducuntur ad illud pręceptum: *Diliges proximum tuum, tuum sicut te ipsum.* Vt docet Apostolus ad Roman. 13. *Qui enim (inquit) diligit proximum legem impleuit, nam non adulterabis; non occides; non furaberis; non falsum testimonium dices; non concupisces, & si quod est aliud mandatum in hoc verbo instauratur, diliges proximum tuum sicut te ipsum.*

In quibus verbis docet illa præcepta esse intrinsecè, & ex natura rei connexa cum amore proximi, & non aliter pertinere (ut supra diximus) ad Decalogum, nisi ut necessaria ad proximi amorem; sed manifestum videtur amorem proximi maximè pertinere ad legem naturæ eam sine illo conservari non posse naturam ipsam; non solum in debito ordine & educatione; verum etiam in suo esse. Ergo dicendum est illa præcepta esse legis naturalis, & per necessariam consequentiam sequi ex primis naturæ principiis, & eorum transgressionem esse contra rectum ordinem naturæ rationalis, & contra rectum dictamen rationis ante omnem Dei legem, seu voluntatem extrinsecam, & consequenter intrinsecam, & essentialiter malam independentem a lege Dei, & ab omni eius voluntate extrinseca. Ergo Deus non potest in dicta transgressionem dispensare, quia sequeretur, prædictos actus transgressionis esse bonos, & non bonos; malos, & non malos, & quod Deus posset negare se ipsum; quod est absurdum, & manifesta contradictio.

16 Sententia hæc D. Thomæ verissima est: Sed quia negari non potest, Deum aliquando efficere, ut illi actus materiales liceant, qui alias non interveniente Deo ipso, & eius potestate; licet fieri non possent, ideo ut intelligatur quomodo hoc fiat, & cur illa non sit nec appelleretur dispensatio, & ad respondendum contrariorum argumentis sequens resolutio disputabitur.

RESOLUTIO VII.

In qua discutitur, de his actionibus in quibus Deus videtur dispensasse, in præceptis legis naturalis, & qualiter non fuerint dispensationes ostenditur, & explicatur.

SUMMARIVM.

Deus habet diversas rationes, scilicet Legislatoris, Domini, & iudicis, & Dominus potest mutare materias

legis naturalis, ita ut eo ipso sine aliqua dispensatione in ea facta non obliget.

2 Adducuntur varia exempla in quibus Deus immutando materiam, & non dispensando eximit à lege.

3 Aliquando possunt homines materiam immutando à legibus eximere.

4 Ex his respondetur argumentis, & exemplis pro contraria parte adductis.

5.6.7. Primum argumentum D. Caramuelis adducitur, eique respondetur.

8 Secundum argumentum eiusdem Caramuelis proponitur.

9 Ad Caramuelis mentem explicandam duplicem esse naturalem legem asseritur.

10.11. Secundo argumento Caramuelis satisfactis, & qualiter obliget præceptum se iustificandi in articulo mortis exponitur.

1 AD Maiorem intelligentiam huius resolutionis necessarium est distinguere in Deo varias rationes, est enim supremus Legislator, unde habet, ut possit nova, & varia præcepta imponere. Et etiam supremus Dominus, qui potest dominia mutare, vel concedere. Et item supremus Iudex, qui potest punire, vel unicuique tribuere, quod ei debetur; dispensatio ergo proprie pertinet ad Deum, sub prima consideratione, quia eiusdem potestatis est tollere, & conferre legem, itaque, ut intelligatur Deus dispensare oportet, ut utendo sola illa iurisdictione, & non adiungendo potestatem dominatiam per quam res ipsas immutat: licere faciat, quod antea non licebat, nam si per dominium suum mutet humanum dominium, hoc non erit dispensare, sed tollere materiam legis; quoties ergo Deus facit licitum actum, qui iure naturæ videbatur prohibitus, nunquam id facit, ut purus Legislator, sed utendo alia potestate, & ideo non dispensat.

2 Hoc videre licet in exemplis positus ab aliquibus, quando enim Deus, præceptis Abraham, interficere filium, id fecit tamquam Dominus vite, & mortis, cum Deus per se ipsum voluisset interficere Isaac, non indignisset dispensatione, sed ex suo dominio id facere posset. Ergo eodem modo potuit uti Abraham, ut instrumento, & quantum præceptum non prohibet esse instrumentum Dei, in occasione, si ipsi præceperit; idem

Idem sentit S. Thomas de facto Osee in
 & sumenda muliere fornicaria, ut pater
 dicta quest. 100. art. 8. ad 3. & 2.2. quest.
 154. potest enim Deus transferre in vi-
 rum dominium mulieris, sine consen-
 su eius, & ita efficere vinculum inter il-
 los ratione cuius illa copula fornicaria
 non sit, sed licet hoc sit verum de pote-
 tia absoluta, locus Osee non cogit ad
 hanc interpretationem, insit enim illi
 Deus assumere eam, quae antea fornicar-
 ia fuerat, non solum ad usum, sed etiam
 ad matrimonium, & in coniugem. Ut
 Hieronimus, Theodoretus, & alij inter-
 pretantur. Et Irenaeus lib. 4. contra Hae-
 reses, cap. 37. & Augustinus 22. contra
 Faustum, cap. 80. & 85. Simili modo non
 dispensavit cum Hebraeis, quando Egyp-
 tiorum spolia illis concessit, sed vel ta-
 quam supremus Dominus donavit, vel
 tamquam supremus Iudex reddidit eis
 mercedem, laborum suorum. Ut dicitur
 Sapient. 10. ita igitur in similibus om-
 nibus intelligendum est, neque potest
 aliter fieri, propter rationes adductas
 in superioribus resolutionibus. Idemque appli-
 cari potest ad praecepta affirmativa in
 quibus res est facilis, quia non obligant
 pro semper, sed itante opportunitate
 circa tale obiectum, quae circa illud in-
 ducat necessitatem, potest autem Deus,
 aut obiectum mutare cedendo iuri suo,
 vel hominum iura immutando, aut etiam
 necessitatem potest auferre adendo
 novas et circumstantias, quae illam impe-
 dian, & nihilominus praeceptum integ-
 rum manet, ut ex se semper obliget
 pro debita opportunitate, quod est sig-
 num non fuisse factam dispensatio-
 nem.

3. Et hic modus interpretationis ma-
 teriae circa praecepta interdum non so-
 lum est Deo possibilis, sed etiam homi-
 ni, quod docuit D. Thomas 1.2. quest.
 100. art. 8. ad 3. in negativis praeceptis,
 quando materia illorum cadit sub do-
 minio humano, & per homines immu-
 tari potest. Ut patet in praescriptione
 potuit enim Legislator humanus aufer-
 re dominium ab eo, qui erat verus rei
 Dominus, & concedere illud ob iustas
 causas homini illam praescribenti ex
 quo fit, ut retentio rei praescriptae, quae
 alias esset furtum, ex dispositione Legis
 concedentis praescriptionem furtum,
 non sit, quia res praescripta transijt in
 dominum praescribentis, & per legiti-
 mam praescriptionem fit sua in affirmati-
 va

tiis autem, quando per homines pos-
 sunt immutari circumstantiae, quae in-
 ducebant necessitatem operando, vel
 quando possunt homines gravius pae-
 ceptum imponere, ut si Rex praecipiat
 suo succedere parenti extreme indi-
 genti, ut incurrat Reipublicae periculi-
 tatem, Deus autem ob singularem excel-
 lentiam potest, quando vult ut absolu-
 ta potestate, & dominio, vnde etiam in-
 telligitur ratio ob quam non in omni-
 bus praeceptis negativis potest talis mu-
 ratio fieri per homines, ex parte mate-
 riae, in quibus potest fieri a Deo, ut, v.g.
 in praecepto non fornicandi, quia nimi-
 rum non habet homo illam potestatem
 in personam feminam, quam habet Deus,
 ut possit alteri tradere, in suam, prout
 voluerit, & ideo potuerunt leges huma-
 nae per viduacionem mutare dominia, ut
 supposita illa non sit furtum, quod non
 exstante illa furtum fuisset, non tamen
 ita potuerunt mutare dominia vxorū,
 & ideo non potest non esse adulterium,
 quod antea adulterium erat, & per se
 tale existit. Ex quibus etiam intelligitur,
 quod quotiescunque materia praecep-
 ti talis fuerit, ut honestas, vel turpitudi-
 nis non pendeat ex dominio Divino,
 tunc non solum indispensabile erit tale
 praeceptum, sed etiam ita immutabile, ut
 non possit vlla ratione licitum fieri, id
 quod prohibet, solum enim in negativis
 praeceptis hoc proprie inuenitur. Huius
 modi est primum praeceptum Decalo-
 gi quatenus negativum est, & prohibet
 habere, vel colere plures Deos; hoc
 enim nullo modo potest immutari,
 quia est contra rationem ultimi finis,
 & excellentiam Dei, ac unitatem
 eius, quam ipse mutare non potest,
 non enim potest, vel alium Deum
 constituere, vel aliquid facere, quod
 sit aequali honore dignum, mutatio er-
 go talis praecepti, seu materiae eius non
 cadit sub Divinum dominium. Idem est
 & secundo praecepto Decalogi: tunc,
 quia involuit prohibitionem mendacij,
 quod nulla ratione honestari potest, si
 mendacium manet, tum maxime, quia
 prohibet facere Deum Autorem men-
 dacij, quod etiam includit irreverentiam
 Dei, adeo repugnantem Divinae autho-
 ritati, ut non possit in hoc cedere iuri
 suo (ut sic dicam), & in hoc sensu verū
 est, quod asserit Scotus hanc alij praecep-
 tis esse immutabiliora.

4. Et ex his patet responsio ad ex-
 pla.

pla, quæ adducunt Authores primæ sententiæ adductæ resol. præcedenti, vt probent in septem præceptis Decalogi secundæ tabulæ non solum potuisse, sed de facto Deum dispensasse, illud enim de Abrahamo, & alia de facto Osæ, & de spoliatione Egyptiorum ab Hæbreis non per dispensationem legis naturalis, sed per mutationem materiæ a Deo tanquam supremo Domino, vel Iudice, & non tanquam a Legislatore facta sunt, eo modo quo supra expositum est.

§ Restat solum ad duo argumenta D. D. Ioannis Caramuelis respondere, in quibus contendit, Deum de facto dispensasse saltem dispensatione permiffua in primo præcepto Decalogi. Primum fundatur in facto Elisæi, & Naamani Syri 4. Regum 5. vbi Naaman recuperata salute ad Elisæum hæc verba fecit: *Non faciet ultra seruus tuus holocaustum, aut victimam dijs alienis, nisi Domino. Hoc tantum solum est, de quo depreceris Dominum pro seruo tuo, quando ingredietur Dominus meus Templum Remnon, vt adoret, & illo innitente super manum meam, si adorauero in Templo Remnon adorante eo eodem loco, vt ignoscat mihi Dominus seruo tuo pro hac re.* Cui consentiens Elisæus dixit: *abi in pace.* Ergo Naaman (inquit Caramuel) poterat tuta consciencia adorare Idolum Remnon. Patet consequentia, quia alias non dimitteret eum in pace; sed in peccati seruitute. Hæc Caramueli: sed hoc argumentum non valde vrget ad concedendam dispensationem in primo præcepto Decalogi, quia, vt supra satis ostendimus indispenfabile est præceptum de non exhibenda adoratione latriæ falsis dijs, vel creaturis; ille enim actus ex sua ratione essentiali, & intrinsecè ita est malus, vt nec Deus de potentia absoluta possit in illo dispensare, quia adoratio latriæ soli Deo debetur propter suam summam excellentiam, ita, vt ille solus sit capax talis adorationis, & quæcumque creatura omnino incapax sit ipsius adorationis taliter, quod nec Deus de potentia absoluta creaturam possit facere capacem talis cultus, & reuerentiæ, quia nec de potentia absoluta potest communicare creaturæ suam summam excellentiam, qua capax fiat talis adorationis. Vnde sequitur, quod exhibere talem cultum creaturæ est actus ex se, & intrinsece ex suo objecto inordinatus,

& contra ordinem naturæ rationalis, & dictamen rectæ rationis ante omnem actum Dei liberum, & independentem ab omni eius lege; quapropter nullatenus potest in eo dispensare, quia cum ille actus habeat intrinsecam, essentialem, & inseparabilem malitiam si per dispensationem fieret bonus, & licitus, sequeretur esse bonum, & non bonum, malum, & non malum, quod est manifesta contradictio, & implicatio interminis. Quare responderetur ad factum Naamani Syri, seu ad eius petitionem, & Elisæi responsum, ibi non intervenisse aliquam dispensationem, sed Prophetam condescendisse cum Naamano in facto de se licito; licitum enim erat Naamano adorare in Templo Remnon innitente super manum eius Regis, quando ipse Rex Remnonem adorabat: illa enim genuflexio Naamanis non erat ad adorandum idolum, vt satis indicat verba supra relata Sacri Textus: non enim dicit, vt ignoscat mihi, si adorauero Remnonem, sed solum: *Illo innitente super manum meam si adorauero in Templo Remnon adorante eo, in eodem loco.* Ex quibus verbis satis datur intelligi Naamanum non adorasse Remnonem, sed solum genuflexisse in Templo Remnon in obsequium Regis: actio enim genuflexionis ex se indifferens est: potest enim esse religiosa, vt si fiat in cultum Dei, & etiam politica, vt adorando Regem, vel alium Magistratum; vel æconomica, vt si fiat a seruo, vel famulo in obsequiū patrisfamilias; illa ergo Naamani adoratio, vel fuit politica in obsequium Regis, vel æconomica ex hi bita a Naamano Regi tanquam a famulo familiari Regis, non vero religiosa, nec in cultum idoli, & ideo non indiget dispensatione aliqua, quia ex se licita erat, solūque egebat, vt tanquam licita declaratur a Propheta Naamano, qui ex sua petitione dabat intelligi, quod ignoraret, eā esse licitā, vel saltem in eo dubitaret.

6 Sed instat Caramuel: Quia Naaman tenebatur saltem ratione scandalii ad non præstandum illud obsequium Regi. Ergo saltem quo ad hoc necessè est dicere dispensasse Prophetam: ad hoc responderet D. Ludouicus Crespi, & optime negando teneri Naamanum relinquere illud obsequium Regis ratione scandalii: quia id quod quis tenetur aliqua ratione facere, non est causa scandalii actiua, & Naaman officio suo fun-

gebatur, unde siue scirent omnes eum esse veri Dei cultorem, siue nescirent, nullius scandali causa actiua erat, quod si aliquis ex eo scandalizaretur, illud scandalum non actiuum, sed passiuum esset, & acceptum quidem, non vero datum.

7 Addo autem ego huic solutioni in eo casu nulla ratione posse scandalum interuenire: siue omnes scirent, Naamanum esse veri Dei cultorem, siue illud ignorarent: quia omnes, qui ad Templum Remmonis conueniebant erant Idololatræ, & illiusdoli cultui a deo addicti, quod licet, existimarent ipsum Naamanum non colere illud, non ideo, eiusdem Idoli cultum, & adorationem, desererent, & similiter licet scirent, Naamanum illud adorare, & colere, non ex eo fierent peioris conditionis, satis enim ipsi per se præciso Naamani ex ipso cultui sui falsi Dei erant addicti, & dediti: quando verò aliqui vident alios peccatores, sunt tamē videntes adeo in bono stabiles, ut nullo modo peccatis visis censeantur ad peccatum moueri, velita sunt deperditi, ut peccatum aliorum nihil illos immutet, ut in casu præsentis nulla ratione potest dari scandalum, ut optimè docent Salas tom. 1. in 1. 2. tract. 7. disput. 3. sect. 4. num. 48. Gasp. Hurtado tract. de charit. disput. 10. diff. 10. Sanchez in summa, tom. 1. lib. 1. cap. 6. n. 7. Alph. de Leon. de offic. conf. tom. 1. ref. 14. n. 24. Castr. Pala. to. 1. tract. 6. disp. 6. punct. 1. num. 4. Sanchez in select. disp. 46. num. 11. & Anton. Diana 3. p. tract. 7. resol. 3. in princ.

8 Secundo argumentatur D. Caramuel probare intendens Deum dispensasse in primo præcepto Decalogi, quia loco contritionis lege naturali requisitæ ad peccatorum remissionem dispensauit in Nouo Testamento, substituens attritionem cum Sacramento ad hominis iustificationem: quod probat, nam peccatum gratiæ opponitur, nec potest ex sua natura attritione fugari, sed contritione opus erat antequam Christus Sacramenta institui esset: at Christus ipse usus sua potentia absoluta Sacramentum poenitentiae instituit, & contritionem sibi debitam iure naturæ in attritionem, & confessionem commutauit; cum ergo commutare sit etiam dispensare dicendum est Christum in primo Decalogi præcepto, quod contritionem indicabat dispensasse,

9 Et in primis ne æquiuoce laboremus circa legem naturalem, docet Theologia hominem secundum duplicem naturam, & duplex rationis lumen considerari posse: primò, secundum puram naturam, seu substantiam animæ rationalis, & consequenter secundum rationis lumen illi connaturale: secundo iuxta naturam gratiæ desuper homini infusæ, & secundum diuinum, ac supernaturale lumen fidei, per quod profectu viæ regitur, & gubernatur, & iuxta hæc duo principia distinguit duplicem legem naturalem; aliam simpliciter naturalem respectu hominis aliā, quæ licet supernaturalis sit respectu hominis (quia totus ordo gratiæ illi super naturalis est) nihilominus naturalis dici potest respectu gratiæ, quia etiā gratia habet suā propriam essentiam, & naturam cui connaturale est lumen infusum, cui etiam connaturale est, dirigere homines, non solum ad rectam, & honestam, ac debitam operationem supernaturalem, sed etiam depellere tenebras, vel errores, circa ipsammet legem pure naturalem, & sub altiori ratione præcipere ipsiusmet legis naturalis obseruationem, sic igitur lex naturalis duplex distingui potest, una pura naturalis, alia simpliciter supernaturalis, naturalis vero respectiue per comparisonem ad gratiā, unde cum lex naturalis, etiam pura diuina sit: quia a Deo manat, multo magis lex naturalis diuini ordinis diuina est. Nam prior est a Deo mediante natura, a qua manat tamquam proprietate eius, posterior verò est a Deo per se infundente gratiam, & ipsum supernaturale lumen, ac actualiter etiam dirigente homines ad dictamina illius legis pure naturalis perficienda per auxilia gratiæ excitatis, & adiuuantis. Quando igitur D. Caramuel asserit hominem teneri ante institutionem Sacramentorum ex lege naturali elicere contritionem, ut posset consequi suam iustificationem, non loquitur de obligatione legis pure naturalis: sed de obligatione legis naturalis, siue connaturalis prouenientis ex dictamine luminis super naturalis infusi, de quo nullatenus potest dubitari de tanto Doctore, & sacre Theologiæ Magistro. Neque opus est tempus conterere in refutanda eius doctrina quasi de obligatione legis pure naturalis locutus sit, in quo frustra fatigatur D. D. Ludonicus Crepiti.

10 Ad argumentum igitur deueniendo, ad quod dictus Ludovicus Crespi latissimè varijs responsionibus satis facit; ergo breuiter me expediam. Nam homini in peccato esistenti non indicitur per legem aliquam per se, & immediate contritio, licet aliquando per legem obligetur immediate, & per te, vt auxilio gratiæ mediante procuret suam iustificationem. Hoc autem solū est in duobus casibus, scilicet, quando accepturus est aliquod Sacramentum: quod vocant viūorum, vt confirmationis, vel Eucharistiæ, aut alterum simile, vel aliquod est administraturus, & in articulo, seu periculo mortis. Et licet in hoc secundo casu obligetur præcepto, vel lege naturali ad procurandam suam iustificationem. At in primo casu quando recepturus est prædicta Sacramenta non obligatur præcepto naturali: sed solum lege positua diuina, ex vi, scilicet, institutionis ipsorum Sacramentorum, quæ tanquam viūorum Sacramenta instituta sunt a Christo Domino, & ideo exigunt, vt qui illa est recepturus sit vivus per gratiam, quæ lex etiam obligat quoslibet administrantes Sacramenta, ex illo præcepto morali legis Moysæ, quod videtur confirmatum a Christo ex vi institutionis Sacramentorum, videlicet: *Sancti eritis quoniam ego Sanctus sum*, quod in lege veteri Sacerdotibus, & sacris Ministris impositum erat. Nec dici potest, quod supposita institutione Sacramentorum hoc præceptum esse legis naturalis, seu virtutis Religionis iubentis: quod sancta, sanctæ tractentur, lex namque naturalis dicat, quod sancta sanctæ tractanda sint; hoc tamen non obstante tale præceptum videtur esse legis posituæ diuinæ proueniens ex dicta Sacramentorum institutione, & non ex lege naturali nam non obstante quod dicta naturalis lex dicat, quod sancta, sanctæ tractanda sunt, quod hæc sanctitas debeat esse, vel consistere in existentia in gratia habituali, & non in aliqua alia cerimonia, quæ antiquitus in lege veteri Sanctos legaliter reddebatur, & in noua posset institui videretur. Oritur ex ipsa institutione Sacramentorum. Nam Sacramenta Baptismi, & Pœnitentiæ, quæ vocantur Sacramenta mortuorum, licet sint sancta, non exigunt, vt eo modo sanctitas, scilicet, vt existendo in statu gratiæ tractentur, seu recipiantur: quod si existentiam in sta-

tu gratiæ non exigunt propter suam sanctitatem ad hoc, vt recte recipiantur videtur a fortiori, etiam talem statum non exigere in administrante ex legis naturalis; quia plus videtur requiri dispositionis in recipiente, quam in administrante; nam qui recipit Sacramenta est subiectum receptivum gratiæ habitualis, & causa intrinseca materialis, in qua tanquam in subiecto inhaeret ipsa gratia, & de cuius potentia obediuntialiter educitur. At administrans solum est causa efficiens instrumentalis gratiæ, & per consequens causa extrinseca, & quæ operatur per modum transeuntis circa productionem, & effectiorem ipsius gratiæ maior autem sanctitas requiritur ad recipiendam intrinsecè gratiam, quam ad eam extrinsecè, & per modum transeuntis producendam. Et tamen ille status gratiæ iure naturæ non exigitur in recipiente. Ergo a fortiori, nec in administrante, seu producente gratiam per ipsam administrationem; manet ergo, quod illud præceptum oritur ex institutione Sacramentorum, & non ex iure naturali. Unde sequitur consequenter nullum dari homini præceptum naturale constituendi se in statu gratiæ mediante Diuino auxilio, nisi in mortis periculo, vel articulo; tunc vero nulla ratione cessat præceptum illud, seu obligatio, quæ sequitur, seu potius consequitur ad præceptum se constituendi in statu gratiæ videlicet illiciti ad actum contritionis, vel saltem conati ad ipsum elliciendū, non obstante quod recipiat Sacramentum Pœnitentiæ, nec sufficere attritionem cognitam docent, etiam extra articulum mortis, Sotus, Victoria, Vega, Corduba, & alij, quos refert Suarez de pœnitentia, disp. 20. sect. 4. num. 7. & in articulo mortis non sufficere attritionem cognitam, docent Suarez disp. 13. sect. 4. num. 17. & 18. Sanchez Granado, Valencia, Zambrano, Nugnus, Tannerus, Præpositus, & alij, quos omnes refert, & citat Leander a Sacramento tom. 1. tractat. 3. quest. 10. Ergo stando in horum Doctorum sententia, etiam interveniente Sacramento Pœnitentiæ non cessat obligatio contritionis, in articulo mortis elliciendæ ex præcepto naturali se constituendi in statu gratiæ in illo articulo, & per consequens nulla datur dispensatio facta a Christo per institutionem Sacramenti Pœnitentiæ de præcepto contritionis.

11. Sed stando in opinione aliorum Doctorum videlicet Aegidij, Coninch, Ragundez, Salas, Becani, Laiman, Fabri, quos refert, & sequitur Diana 3. part. tract. 4. resol. 98. & 5. part. tract. 3. resol. 76. qui docent etiam in articulo mortis sufficere attritionem cognitam cum Sacramento ad iustificationem, & dato etiam, quod præceptum administrandi, & recipiendi Sacramenta, quæ exigunt statum gratiæ in eodem statu sit naturale, adhuc nulla ratione dici potest dispensatum fuisse per Christum post institutionem Sacramentorum: per illam namque Christus Dominus supeditavit, seu exhibuit aliud medium, quo homines sine contritione possent iustificari. Hoc autem non fuit dispensare in præcepto naturali contritionis: nullum enim tale datur per se, & immediatè, siquidem præceptum naturale pro illo tunc, non est præceptum contritionis per se, & immediatè, sed solum se iustificandi, per accidens autè, & consequenter ex vi illius præcepti tenebatur homo ad elliciendam contritionem ante institutionem Sacramentorum, quia non erat aliud medium ad se iustificandum; post prædictam vero institutionem Sacramentorum Christus Dominus instituit, & supeditavit medium aliud se iustificandi, videlicet per attritionem cum Sacramento: hoc autem non fuit dispensare in lege naturali contritionis, quia per se, & immediatè talis lex de contritione non datur, sed solum lex naturalis de se iustificando, per quodcumque medium: cum ergo non detur per se, & immediatè præceptum naturale contritionis, non potest dari dispensatio de illo, nec Christus supeditans aliud medium, potest dici dispensasse in præcepto, quod non erat, ut si quis haberet patrē in extrema necessitate constitutum, & nō haberet alia bona, vnde illi posset succurrere nisi propria, consequenter ex præcepto naturali succurrendi patri in ea necessitate constituto, teneretur ad succurrendum ei ex bonis proprijs; si autè quidā amicus supeditaret ei alia bona, vnde patri succurreret non teneretur filius sua propria bona expendere ad succurrendum patrem, posset enim tunc succurrere ex bonis alterius, in eo autem casu non benediceretur, amicum dispensare cum filio in lege naturali succurrendi patrem ex suis bonis; tum, quia amicus

non erat superior, sed æqualis, nemo autem, qui non est superior potest dispensare in lege superioris maxime in lege naturali a Deo lata: tum, quia præceptum succurrendi patrem nullatenus relaxatum est per amicum: sed semper per immutabile permansit in suo robore, & amicus solum supeditavit aliud medium, quo sine elisione bonorum filij, ipse posset adimplere præceptum illud naturale succurrendi patrem id ipsum igitur dicendum est in nostro casu Christus siquidem Dominus per institutionem Sacramentorum nullomodo abstulit, vel immutavit præceptum naturale, quod habet homo se iustificandi mediante Divino auxilio in mortis articulo: neque in eo dispensavit, sed illo præcepto immutabili permanente supeditavit aliud medium, quo sine contritione posset adimplere illud præceptum naturale se iustificandi, ex quibus patet solutio ad argumenta D. Caramuelis, ad quæ latissimè, & eruditè respondet D. Ludovicus Crespi dicta quæst. 2. cuius responsiones ibidem videri possunt.

RESOLUTIO VIII.

An circa legem naturalem possit dari epikia, vel legis interpretatio?

SUMMARIV.

- 1 Sententia Caietani admitentis epikiam in lege naturali proponitur, & explicatur.
- 2 Sententia Caietani affirmantis posse dari epikiam in lege naturali probatur.
- 3 Sententia Francisci Suarez extremè contraria negat posse dari epikiam in lege naturali.
- 4 Sententia Suarez negantis epikiam in lege naturali probatur.
- 5 Legis interpretatio, & rigurosa epikia valde differunt.
- 6 Propria epikia non habet locum per se in aliquo precepto naturali.
- 7 Argumentum in contrarium proponitur, & illi responderetur.
- 8.9 Secundum argumentum contrarium pro.

proponitur, & ei sit satis.

10. 11. *Si præcepta naturalia spectentur ut per legem positivam constituta sunt, admittunt epijKiam, & etiam si expositionem materia vocemus epijKiam.*

1. **I**N Hac difficultate prima sententia est, quæ docet EpijKiam posse cadere legem naturalem, & ab homine interdum fieri, ut a Papa, vel ab alio simili, qui potestatem habeat. Ita Caie. 2. 2. quæst. 120. art. 1. & idem tenet Soto lib. 1. de iust. quæst. 7. art. 3. ad 3. & lib. 10. quæst. 3. art. 4. Nauar. consil. 4. de despons. impub. num. 16. & 17. referens Couarrubiam, Felinus referens alios in cap. *Que in Ecclesiam*, de constit. num. 26. & alij.

2. Hæc sententia probatur: Quia hæc interpretatio, seu epijKia sæpè est moraliter necessaria. Ergo non est verisimile, eam sibi Deum reservare, sed suis ministris commisisse. Ant. patet, quia lex naturalis quo ad aliqua præcepta magis remota a primis principijs, versatur circa materiam mutabilem, & quæ in multis casibus potest deficere ut Aristoteles dixit 5. ethic. cap. 7. & 12. Ergo in illis est necessaria epijKia: quia alias sæpè esset iniusta, ut quando prohibet homicidium: accipit interpretationem, quod non prohibeat homicidium factum auctoritate publica, vel in iustam defensionem, vel quando prohibet accipere, vel tollere res alienas invito domino, recipit interpretationem, quod non intelligatur prohibitio facta, in extrema necessitate constituto, & in lege naturali, quæ obligat ad reddendū depositum, interpretamur, non obligare, quando illud reddere esset contra iustitiam, vel charitatem, ut si deponens exigeret gladium depositum ad occidendū hominem. Cōsequentia probatur: quia alias multum defuisset Deus hominibus in necessarijs, quod non est providentiæ ipsius consentaneum. Sequella patet, quia recursus ad Deum ipsum immediate non est homini possibilis neque est consentaneus ordini naturali. Ergo si in occasionibus occurrentibus non esset in hominibus potestas ad interpretandum ius naturale, etiam præter verba eius, si causa id postulet homines essent perplexi, & miraculo esset opus, vel speciali revelatione Divina ad dirigendas suas operationes quod re-

pugnat omni prudenti providentiæ, sicut inter homines repugnet Principi, ita reservare sibi interpretationem suarū legum, ut in nullo casu, etiam, quando esset impossibilis recursus ad ipsum, possent ministri eius legem interpretari.

3. Secunda sententia, extremè contraria est Francisci Suarez de legib. lib. 2. cap. 16. & consequenter aliorum Doctorum negantium posse Deum dispensare in præceptis legis naturalis, quos supra resol. 6. retulimus; qui docent nulla ratione proprie dari locū epijKiz in præceptis legis naturalis: neq; respectu Dei, neq; respectu hominis, neq; prædictā legē posse per epijKiā interpretari a Deo, vel ab hominibus: quia hæc sententia negat, legem naturalem ex sua natura esse capacem epijKiz, & consequenter tollit fundamentū dubitandi, an a Deo interpretari possit per ipsā epijKiam, nam ex hoc principio sequitur, neque Deum ipsum posse per veram, & propriam epijKiam catum aliquem excipere a lege naturali, nam si lex ipsa non est capax talis interpretationis nihil mirum est, quod neque a Deo ipso fieri possit. Hæc sententia.

4. Probatur ex dictis de dispensatione: nam eadem ratione, qua non potest in legē naturālē cadere dispensatio, ea etiam non potest cadere huiusmodi interpretatio, probatur: Quia idē in talia præcepta non cadit dispensatio, quia continent intrinsecam rationem iustitiæ, seu debiti honestatis, vel quod idem est, quia præcepta huius legis sunt quædam propositiones necessariae, quæ per necessariam consequentiam, ex principijs naturalibus inferuntur, sed huiusmodi propositiones in nullo indiguo possunt deficere, aut esse falsæ. Ergo non potest per aliquam interpretationem fieri, ut liceat facere, quod per illam prohibetur, quia est intrinsecè malum: neque ut liceat ommittere, quod per illam præcipitur, quia est per se bonum necessarium, seu per se necessarium ad honestatem, & quia alias pro illo casu, in quo fieret talis interpretatio, inveniatur falsum esse id, quod lex naturalis dicat, quod impossibile est, & omnino repugnat.

5. Ad resolutionem huius questionis suppono: esse valde distinctas legis interpretationem, & propriam epijKiam, seu æquitatem: Multo enim latius patet interpretatio legis, quam

epijKia; comparantur enim tamquam superius, & inferius, omnis enim epijKia est legis interpretatio, non verò ē conversio omnīs interpretatio legis est epijKia, ut docent Caietanus in dicta quat. 20. articulo. 1. & Suarez ubi supra num. 4. & summitur ex Aristotele 3. ethicor. cap. 10. In hoc enim sensu dicit epijKiam esse emendationem iusti legalis, qui aiunt sapē, vel potius semper leges indigere, interpretatione propter verborum obsecritatem, vel ambiguitatem, vel ob aliam similem causam, non tamen omnem huiusmodi interpretationem esse epijKiam, sed illam solam, per quam interpretamur legem deficere in aliquo particulari propter vniuersale, id est, quia lex vniuersaliter lata est, & in aliquo particulari ita deficit, ut iuste in illo servari non possit, quia lex non est servanda in casu, quo esset error practicus illam servare, & contra iustitiam, vel æquitatem naturalem idē dicitur epijKia emendatio, seu correctio legis, at verò possunt esse alie interpretationes legum, quæ non pertinent ad emendationem, seu correctionem earum, sed solum ad explicandum sensum earum in his, quæ habent ambiguitatem, ut v.g. quando interpretamur an lex prohibeat contractum, vel illum irritet nullam legis emendationem facimus; sed verum sensum eius inquirimus, ex quibus patet qualiter differant interpretatione in genere, & quæ sit per epijKiam.

6 Sit ergo prima conclusio: Propria epijKia non habet locum in aliquo præcepto naturali secundum se spectato; unde neque ab homine, neque a Deo fieri potest. Ita Doctores secundæ sententiæ sup. n. 3. relati. Et probatur illis rationibus pro ea sententiā adductis, & præcipue: quia lex naturalis solum præcipit illos actus, qui ex sua natura, & necessario, vel essentialiter boni sunt, & rectæ rationi consoni, & prohibet illos, qui intrinsecē, & essentialiter mali sunt, & rectæ ratione dissoni; & supposita illa bonitate necessaria non potest non præcipere bonos, & similiter non potest non prohibere malos supposita eorum malitia: sed manente eodem obiecto, & eisdem circumstantiis: illi actus vel boni, vel mali non possunt villo casu non esse intrinsecē boni,

vel mali: Ergo non poterit lex naturalis in villo casu non præcipere bonos necessarios, vel non prohibere intrinsecē malos, & cum illi actus intrinsecē habeant, vel bonitatem, vel malitiam, quā intrinsecē, & essentialiter accipiunt ab obiecto, & circumstantiis, si hæc non mutantur videlicet obiectū, & circumstantiæ: nullatenus poterit mutari in aliquo casu bonitas, vel malitia eorū, nec cessare lex naturalis per aliquam epijKiam, nec talis epijKia fieri a Deo, vel ab homine: quia talis lex supposita, vel bonitate intrinsecā, & necessaria in actibus bonis, quos præcipit, vel malitia intrinsecā in actibus, quos prohibet est incapax omnis epijKie: quod si mutetur obiectum, vel circumstantiæ, in aliquo actu, ita ut de bono fiat malus, vel ē contra. Tunc quidem cessavit illa obligatio legis naturalis non tamen per epijKiam, sed per mutationem materiæ, vel circumstantiarum.

7 Sed contra dices: Eadem ratio intervenit in præceptis positivis, ut in illis non detur epijKia, quæ inveniuntur in præceptis naturalibus: Ergo vel in illis non datur: vel in utrisque danda est. Ant. patet. Quia vel manet actus semper cum eisdem circumstantiis, & tunc impossibile est, ut præceptum negativum prohibens actum, nunc obliget, & postea, non obliget, vel circumstantiæ actus mutantur, & tunc etiam non erit epijKia; & idem cum proportionē dici potest de affirmativis. Respondetur negando consequentiā: Quia in lege positiva manente tota substantia actus, seu tota materia illius cū omnibus circumstantiis intrinsecis eius; potest per interpretationem æquā cessare obligatio, quāvis necesse sit, aliquam circumstantiā extrinsecam, occurrere, quo cogat ad talē interpretationem faciendam, & illa est propriissima epijKia: patet in exemplo vulgari de prohibitionē ferendi arma noctu: nam si sit evidens necessitas, & ita vrgens, ut non possit a superiori licentia postulari, iuste interpretamur: Tunc præceptum non obligare, non quia non sit illa materia talis præcepti, sed quia licet sit eadem ab illa est separabilis malitia ab lata prohibitionē; & tunc non est verisimile, intentionem Legislatoris ad illum casum extendi. At vero in lege naturali fieri non potest, ut itante in-

Integra materia cum eisdem circumstantiis intrinsecis, propter solas extrinsecas occasiones interpretemur, legem prohibentem non obligare. Quia impossibile est à tali materia suis intrinsecis conditionibus affecta, separari a malitia, & consequenter, nec naturalem prohibitionem, etiam si extrinsecus finis, vel circumstantiæ extrinsecæ varientur. Hoc declarat egregie exemplum de mendatio. De quo suppono, ita esse malum, ut propter nullam occasionem, vel necessitatem intrinsecam licere possit si manet mendatium, ut docet D. Augustinus in libr. de mendatio, & contra mendatium, & epist. 8. ad Hieronym. & Hieronymus in Apolog. contra Rufin. & epist. 65. & est receptum ab omnibus Theologis, cum Magistro in 3. dist. 38. & D. Thom. 2. 2. quæst. 110. art. 3. Nulla enim alia ratio huius verissimi dogmatis dari potest, nisi, quia extrinsecus finis, vel necessitas extrinsecæ non mutat obiectum, nec intrinsecas conditiones ad mendatium requisitas, à quo obiecto præcisè spectato habet mendatium, suam intrinsecam deformitatem. Et ideo nec dispensatio, nec episkia in eo locum habet, ut possit licere propter extrinsecas occasiones, necessitates, aut fines. Quoties ergo præceptum aliquod naturale videtur non obligare, in aliqua opportunitate, necesse est mutari materiam talis actus, quæ illi dabat malitiam, propter quam prohibetur lege naturali, & ita differt multum talis mutatio ab illa, quæ fit in lege positiua quando intervenit episkia.

8. Contradices secundo, nonnulla sunt naturalia præcepta, quæ propriissimam interpretationem episkie recipiunt, nam circa eosdem actus, & cum omnibus circumstantiis intrinsecis, quæ ordinatiè sufficiunt ad naturalem prohibitionem; propter extrinsecam necessitatem, vel finem extrinsecum interpretamur non obligare in aliquo casu. Huiusmodi est præceptum matrimonium prohibens cum sorore, quod in casu extremæ necessitatis non obligat propter conservationem speciei, idem est de præcepto non contrahendi cum secunda vivente prima, maxime si primum matrimonium fuit consummatum, nam in eadem necessitate generis humani si prima esset sterilis, liceret accipere secundam, & in præceptis pertinentibus ad impedimenta, quæ

iure naturæ irritant matrimonium inveniuntur multa similia.

9. Respondetur: Quod hoc non obstante illa generalis regula supra data, vera est, nimirum stante eadem materia præcepti negativi naturalis, fieri non posse, ut per episkiam iudicetur licitus actus prohibitus propter solam extrinsecam causam, seu finem, aut necessitatem, ut supra probatum est, quod si in aliquo præcepto accideret videtur pro aliquo casu, vel tale præceptum simpliciter naturale non est, sed naturali proximum, & consuetudine hominum receptum, & approbatum, ac proinde solius iuris gentium, & ideo mutabile, vel alterabile pro aliquo casu, vel si præceptum est naturale simpliciter, materia eius non erit actus, simpliciter, & abstracte sumptus, sed cum aliqua circumstantia, intrinsecæ, quæ sublata possit obligatio cessare. Non tamen per episkiam, sed per defectum propriæ materiæ, de illis ergo præceptis matrimonii, qualia sunt, disputant Doctores, & non eodem modo sentiunt; nunc vero supponendo illa esse verè præcepta naturalia respondetur per illa non prohiberi simpliciter matrimonium, v. g. inter fratres, vel cum secunda: sed prohiberi tale matrimonium, quatenus noxium humanæ naturæ, & ita contrarium naturali honestati, secundum rectam rationem, in casu vero illius necessitatis cessat, hæc ratio, & incipit esse matrimonium maxime commodum naturæ, ac subinde honestum, quia propter solam conservationem, naturæ necessariam suscipitur, qui finis, non est extrinsecus, sed intrinsecus tali actui: atque hoc modo mutatur materia præcepti negatiue, declaratur à simili in mutilatione proprii corporis, quæ sine necessitate, vel si necessaria non sit ad conservationem vitæ, intrinsecè mala est, & tamen in casu necessitatis propter conservandum corpus, licet, seu licita est, quia illa mutilatio non prohibetur, nec est per se mala, nisi ut noxia vitæ, tunc autem non est noxia, sed necessaria. Sic etiam verbum prolatus sine fine honesto, vel convenienti naturæ malum est: & iure naturæ prohibitum, idem autem verbum propter convenientem finem non prohibetur; quia non erat per se malum, ut tale verbum: sed ut otiosum, & inutile,

quæ deformitas tollitur, ex relatione ad finem honestum, vel utilem: & ex his exemplis videri potest quod aliquando cessat obligatio præcepti naturalis, non quia præceptum in sua materia non obliget semper, & pro semper si sit negatiuum, sine exceptione. sed quia mutata materia, iam non habet in illa locum, tale præceptum, vt naturale est.

10 Sit secunda conclusio: Si præcepta naturalia spectentur, vt per legem positiuam constituta sunt: tunc excipiunt exceptionem epij Kia, præsertim in ordine ad intentionem Legislatoris humani, licet secundum se, & vt naturalia sunt; illam propriè non admittant, & in hoc sensu videntur locuti Caietanus, & alij Doctores primæ sententiæ; quia de illis præceptis locuntur, vt latis per generalia verba, & sine limitatione, quam adhibet epij Kia, quod non habet locum in his præceptis, vt naturalia sunt: quia ipsa ratio naturalis dicat non esse obseruanda; quando non cõcurrant omnes circumstantiæ, quæ secundum dictam rectæ rationis obligant ad eorum obseruationem, non enim prohibent actus, nisi quando includunt omnia necessaria ad intrinsecam malitiam, & ita nullam possit admittere exceptionem, vt quando lex naturalis prohibet furtum, vt furtum est, vel homicidium ea ratione, quæ est intrinsecè malum, & inde efficaciter probatur conclusio: quia leges humanæ sæpè non attendunt ad excipiendos casus in quibus legis obseruatio practicè noxia esse potest: sed simpliciter præcipiunt actum, vt, v.g. reddere depositum vel soluere promissum. Ergo in his legibus, vt sic propositis potest habere locum epij Kia dixi autem hoc intelligi in ordine ad intentionem Legislatoris humani, quia sæpè contingere potest, vt Legislator humanus nihil de tali exceptione cogitauerit, nec illam expressè intenderit, sed potius absolutè,

& sine limitatione legem tulerit, sub verbis de se comprehendentibus eatum illum, & nihilominus interpretamur, non comprehendisse illum, quæ interpretatio respectu voluntatis Legislatoris humani est epij Kia, quia est quasi emendatio, & correctio eius, in se veto, & respectu legis naturalis est tantum explicatio mutationis factæ in materia ratione cuius actus cum talibus circumstantiis non habet per se malitiam, nec comprehenditur sub lege naturali.

11 Sit tertia conclusio, si nomine epij Kia improprie, & lato modo intelligamus interpretationem legis naturalis, vel vocemus explanationem materiæ exceptionem à lege, vocando epij Kia, solam expositionem veri sensus legis, seu verborum eius vt multi ex Doctoribus primæ sententiæ vocare videntur bene potest dari talis interpretatio, seu epij Kia in eo sensu intellecta in lege naturali. Hæc conclusio est certa: Quia omnes Doctores, tam Theologi, quam Canonistæ passim disputant de sensu, & verâ intelligentia diuersorum præceptorum naturalis legis, nec hoc est inconueniens cum hoc ipsum pertractent Sancti Patres in suis scriptis, imò de vero sensu Sacræ Scripturæ: quia hoc valde necessarium, & conueniens est: cum enim multoties, tam sensus talium præceptorum, quam Scripturæ Sacræ sit intellectu difficilis, & ambiguus, necessarium est, vt per eruditos, & a Deo illuminatos homines declaretur, ne parum docti, & ignorantes in errores labantur: neque hoc est legem naturalem, vel Sacram Scripturam corrigere, aut emendare, sed verum eius sensum exponere, vt eisdem præceptis homines facilius, & utilius se subdant, eisque obediunt. Ergo talis interpretatio non solum potest dari, & de facto datur, sed valde necessaria est, & conueniens.

LIBER

QUARTVS

DE VARIIS QVAESTIONIBVS PERTINENTIBVS, AD IVS NATVRALE, ET ad decem praecepta Decalogi.

DISPVATIO PRIMA.

DE FIDE, ET VITIIS EI OPPOSITIS, PRÆCIPVE
de Hæresi, de necessitate Fidei, de absolutione ab
Hæresi, atque de praeceptis eius-
dem virtutis.

RESOLVTIO I.

Quid sit Fides? Et quæ requi-
rantur ad assentien-
dum Fidei?

SVMMARIVM.

- 1 Nomen, & diffinitio Fide proponitur.
- 2 Quæ sint necessaria ad assensum Fidei ex-
ponuntur.
- 3 Diffinitio Fidei, & eius essentia per par-
tes declaratur.
- 4 Duo dantur actus Fidei internus, &
externus.

NOMEN Fidei varijs
modis desumi po-
test. Primo modo
pro fide, seu credu-
litate Diuina, qua
credimus vera esse
quæ a Deo dicta,
seu reuelata sunt. Ad Hebreos 11.6. *Si-
ne Fide impossibile est placere Deo.* Secundo
pro fide, seu credulitate humana, qua
credimus vera esse, quæ ab homine di-
cuntur Terentius in Andria: *Prope mo-
dum habeo tibi iam fidem.* Tertio pro
conscientia, Rom. 14.15. *Omne, quod non
est ex fide peccatum est, id est, omne, quod*

facit homo contra dictamen propriæ
conscientiæ peccatum est. Quarto, pro
fidelitate in seruandis promissis, 1. Ma-
chab. 10.27. *Perseuerate adhuc conseruare
ad nos fidem.* Nos igitur in præsentī agi-
mus. De fide primò modo sumpta, id
est, de fide Diuina qua credimus, vera
esse, quæ a Deo reuelata sunt, eius obie-
ctum duplex est; materiale, & formale;
materiale sunt res a Deo reuelatæ, quas
credimus, formale est Deus, non præ-
cisè, quia Deus est, sed qua verax est indi-
cendo, seu quatenus est prima veritas re-
uelans, cui credimus propter summam
authoritatem, & veracitatem. Ex his
igitur ita fides diffiniri potest: *Fides est
virtus Theologica, & supernaturalis diuini-
tus in intellectu infusa, qua illustratus homo;
certo, & firmiter credit seu assentitur his, quæ
a Deo sunt reuelatæ, & ab Ecclesia ad credē-
dum proposita.* Ita D. Thom. 2.2.q.4. art.
1. quem ibi sequuntur cōmuniter Theo-
logi, & colligitur ex illo Pauli ad Hebr.
11. *Fides est substantia sperandarum rerum,
argumentum, non apparentium.* Ex qua dif-
finitione inferitur, habitum, & actum fi-
dei esse in intellectu, quia assentiri veri-
tati, & iudicare, seu credere verum esse
aliquid est actus intellectus; & percon-
sequens actus fidei elliciuntur ab intel-
lectu: sed in eadem potentia, in qua sunt
actus alicuius virtutis debet collocari
habitus eiusdē virtutis: Ergo tam actus

fidei, quam habitus subieciatur in intellectu.

2 Ad assentiendum autem fidei prout est in nobis aliqua necessario requirantur: Primò, prædicatio rei credendæ. Secundo, motiva extrinseca, quæ faciunt rem illam credibilem, vt sunt miracula, & alia similia. Tertio inclinatio voluntatis, & pia quadam affectio ad credendum. Quarto, lumen fidei, hoc est habitus supernaturalis, respectu actuum, qui sunt ab homine fidei simul cum auxilio gratiæ, vel auxilium super naturale respectu primi actus, qui est dispositio ad habitum fides, quando fides habetur per proprium actum, vt in adultis, quantum assensus aliquis humanus circa res credendas, vt quod hoc, vel illud sit ab Ecclesia determinatum, & propositum ad credendum, & deinde ipsum articulum credimus fidei Diuina. Ita Trullenc. lib. 1. in Decal. cap. 1. dub. 1. num. 4. & ante ipsum Filiucius tract. 22. cap. 1. num. 4. & Granados controu. 1. de fide, tract. 9. disp. 1.

3 Ex his autem, quæ necessaria sunt ad credendum, multa deducuntur ex ipsa definitione fidei supra tradita, vt clarius patebit ex eius explicatione: dicitur, *virtus*, quia est habitus intellectus, eum infalibiliter inclinans in verum: dicitur, *Theologica*, quia immediate attingit Deum, tamquam obiectum principale, sub ratione Diuina, & increata, nam assentitur rebus reuelatis, propter veracitatem Diuinam, seu, quia, assertor, seu asserens est prima veritas per essentiam. Dicitur, *supernaturalis*, & *infusæ*, quia non acquiritur naturalibus actibus, & vt distinguatur à fide Hæreticorum, dæmonum, & damnatorum, quæ retinent circa aliquas veritates fidei. Dicitur, *quæ illustratus homo certo, & firmiter credit, seu assentitur*, quia fides non est scientia, sed assensus, qui immediate oriatur ex rei veritate; & dicitur, *certo, & firmiter*, nempe supra omne credibile, ne videlicet Deo faciamus iniuriam, dubitando de eo, quod ipse affirmat. Dicitur, *his quæ à Deo sunt reuelata*, quia fides est earum veritatum, quæ Dei reuelatione manifestate sunt; non earum, quæ ex humana disciplina, aut propria experientia habentur. Dicitur, *& ab Ecclesia ad credendum proposita*, vt indicetur Ecclesiæ solam habere rationem rerum fidei, seu auctoritatem eiusdem proponendi, quæ Deus toti Ecclesiæ manifestat, quæ

les sunt, quæ per Sacras Scripturas habentur, & per Apostolicas traditiones, & per summorum Pontificum, & Generalium Conciliorum decreta, & determinationes declarantur. Distinguitur autem à scientia naturali, tum quia hæc naturalis est, fides vero superna naturalis, & quia scientia naturalis non solum est certa, sed etiam euidentis, fides vero est obscura, licet habeat euidentiam in attestante, & certitudinem altioris ordinis.

4 Ex his deducitur dari duos actus fidei, internum, alterum; & alium externum: actus internus est actus intellectus, supernaturalis, quo credimus alii cui veritati; quia eam Deus reuelauit, vel dixit, seu propter auctoritatem, & veracitatem Dei reuelantis; actus externus fidei, est externa fidei confessio, præcipue, quando eius præceptum obligat. Et de his duobus actibus dantur duo præcepta affirmatiua, quæ obligant semper, sed non pro semper, & præterea aliud negativum non negandi fidem, quod semper, & pro semper obligat: sed de his omnibus infra dicemus.

RESOLUTIO II.

Quæ sint vitia Fidei contraria, seu opposita?

SUMMARIVM.

- 1 *Vitia fidei contraria generaliter comprehenduntur sub infidelitate, & differuntur, an omnis infidelitas sit peccatum.*
- 2 *Infidelitatis propria tres sunt species, Hæresis, Iudaismus, & Paganismus.*
3. 4. *Hæ tres species infidelitatis non distinguuntur essentialiter, sed accidentaliter.*
- 5 *Alia species infidelitatis est apostasia, & quid sit?*
- 6 *Vltima infidelitatis species solet enumerari blasphemia, & quid sit?*
- 7 *Blasphemia per se non est Hæresis; potest tamen per accidens multoties esse coniuncta cum Hæresi.*

1 **V**itia contraria fidei generaliter solent comprehendere sub infidelitate, de qua in primis queri potest, an omnis infidelitas sit peccatum? Do-

Doctores duplicem distinguunt infidelitatem, vna pure negatiua qualis est in multis Gentilibus, qui nihil audierunt de fide, altera contraria, qualis est, in illis, qui de fide audierunt, sed tamen, vel cōtemnunt illam, vel cōtradiciunt, vt sunt Hæretici, Turcæ, Iudæi, & multi Gentiles, quibus fides Catholica sufficienter promulgata, & proposita est; quæritur ergo num prior infidelitas, nempe pure negatiua, sit peccatum contra fidem? Nam de posteriori constat peccatum esse, solutio penderet ex alia questione. An, scilicet, in Gentilibus possit esse invincibilis ignorantia nostræ fidei? Nā si potest, iam illorum infidelitas non est peccatum, si non potest: eorum infidelitas peccatum erit. Hanc questionem tractauimus par. 1. lib. 2. disp. 4. res. 9. Vbi docuimus posse dari ignorantiam invincibilem fidei in multis Gentilibus; & de facto dari in Indis, & in alijs, ad quos nulla omnino notitia fidei, vnquam peruenit, vel si peruenit, aliqua nunquam tamen illis fides Christi sufficienter proposita est: quare in illis infidelitas pure negatiua nullum peccatum est, licet possit esse poena aliorum peccatorum, vt ibi latius diximus de hac difficultate agentes. Manet ergo, quod hæc negatiua infidelitas non sit peccatum, & quod infidelitas fidei contraria graue peccatum sit.

2 Infidelitatis igitur contrariæ tres sunt porissimum species nempe: Hæresis, Iudaismus, & Paganismus; ita D. Thomas 2. 2. quæst. 10. artic. 5. & communiter alij Doctores Theologi. Et probatur: Quia tot sunt species alicuius vitij, quot modis ipsum virtuti repugnat: at infidelitas potest tribus modis repugnare Fidei Christianæ: Ergo tres sunt species infidelitatis. Minor probatur: Quia potest repugnare fidei nondum receptæ, & tunc est Paganismus, vel Fidei susceptæ in figura; & tunc est Iudaismus vel Fidei susceptæ in veritate; & tunc est Hæresis, & quid dicendum sit de apostasia, & blasphemia dicemus infra in hac resolutione.

3 Hæ tres species infidelitatis non distinguuntur essentialiter in ratione malitiæ, & peccati, sed tantum accidentaliter. Ita colligitur ex D. Thom. dicta quæst. 10. artic. 5. ad primum, quem ibi multi Theologi sequuntur. Et probatur: Quia sicut virtus fidei in eo consistit, quod aliquis credat Diuinæ autho-

ritati reuelanti; ita vitium infidelitatis consistit in eo, quod quis se opponat. & contradicat ea, quæ Diuina autoritate reuelata sunt: hæc autem contradictio est eiusdem naturæ in Gentili, Iudæo, & Hæretico; licet non habeat easdem omnino circumstantias accidentales. Ergo. Hæ tres species infidelitatis nō distinguuntur essentialiter, sed accidentaliter. Et confirmatur: Quia formalis ratio peccati nō est quid positium; sed priuatum, vt diximus 1. part. lib. 2. disp. 2. res. solut. 1. & 2. Sed in Hæresi, Iudaismo, & Paganismo non sunt diuersæ priuationes essentialiter, seu specificè distinctæ: Ergo neque diuersæ malitiæ essentialiter, & specificè distinctæ. Minor probatur: Quia priuationes vnius eiusdemque formæ, non possunt essentialiter, seu specificè distinguī; sed prædictæ priuationes sunt vnius, eiusdemque formæ, nempe illius bonitatis, quæ est in assensu fidei: Ergo non distinguuntur essentialiter, seu specificè: Ergo Paganismus, Iudaismus, & Hæresis non sunt vitia essentialiter specificè distincta.

4 Hæ tres species infidelitatis distinguuntur accidentaliter secundum magis, & minus in eadem specie, id est, secundum maiorem, vel minorem oppositionem cum auctoritate Diuinæ. Ratio est: quia ceteris paribus maior est oppositio in Hæresi cum Fide, quam in Iudaismo, & maior in Iudaismo, quam in Paganismo, ibi enim maior est oppositio cum Fide, & eius veritate; vbi est maior contemptus Diuinæ autoritatis, & ibi est maior contemptus Diuinæ autoritatis, vbi maiora sunt fundamenta credibilitatis, rerum a Deo reuelatarum, sed hæc maiora sunt in Hæreticis, quam in Iudæis, & maiora in Iudæis, quam in Gentilibus, nam Hæretici agnoscunt Mesiam venisse, quod non agnoscunt Iudæi, & hi agnoscunt vetus testamentum, quod non agnoscunt Paganis: Ergo maior contemptus Diuinæ autoritatis datur in Hæreticis, quam in Iudæis, & in his maior contemptus, quam in Paganis; ex quo colligitur, quod inter has species infidelitatis grauissimum peccatum est Hæresis, & licet Paganis errant circa plura quam Iudæi, & hi circa plura quam Hæretici, hoc est solum extensiuè, quoad plura obiecta materialia, non vero intensiuè, quoad maiorem contemptum Diuinæ autoritatis. Quare præter illas quatuor species,

cies, quæ habet infidelitas, potest habere alias penes infinitas, quatenus respicit varios errores in materia fidei, alius enim error potest esse circa Trinitatem, alius circa Incarnationem, alius circa iustificationem, & alij circa varios Articulos Fidei, hæc tamen distinctio est tantum materialis, quia tantum sumitur ex varietate Articulorum Fidei, non autem formalis, quia non sumitur ex diuerso contemptu authoritatis Dei reuelantis, ita D. Thom. 2. 2. q. 10. art. 3. vbi alij Theologi.

5 Alia species infidelitatis est apostasia a fide, quæ propriè, vt docet D. Thomas, quæst. 12. art. 1. nihil aliud est, quam recessus a Deo: & hic sumitur, quatenus est recessus a fide: est ergo apostasia, quædam infidelitas, per quam quis omnino recedit a vera fide in Baptismo suscepta, vt quando ex Christiano fit Iudæus, vel Paganus, & essentialiter, siue specificè non distinguitur ab Hæresi, Iudaismo, & Paganismo; quia supra diximus de illis tribus speciebus infidelitatis, non distingui essentialiter, & specificè; quia priuant eadem indiuisibili forma, scilicet, eadem bonitatem assensus fidei, sic dicendum est de apostasia propter eandem rationem, quæ propter dicendum est, non esse specialem, seu diuersam speciem infidelitatis; sed includere quandam circumstantiam æggrauatam: ita D. Thom. d. q. 12. art. 1. ad 3. vbi alij Thomistæ.

6 Vltima species peccatorum contra fidem solet enumerari blasphemia: & iam vsu Patrum, & Theologorum receptum est, vt blasphemia significet sacrilegam maledictionem in Deum, vel Sanctos, & quæri potest, an blasphemia hoc modo sumpta sit peccatum contra virtutem fidei? An potius contra virtutem Religionis? D. Thom. vbi supr. tenet esse peccatum contra virtutem fidei, Valencia vero 2. p. q. 13. & alij docent, esse peccatum contra virtutem Religionis. Et ratio est: Quia blasphemia derogat honori, qui Deo debetur ex virtute Religionis: ergo est contra hanc virtutem. Dein de peccatum contra fidem consistit in falso assensu de Deo, vel in externa asseueratione illius falsi assensus: at blasphemia propriè consistit, non in tali assensu, vel asseueratione falsi, sed in falsa dictione de Deo.

7 Dicendum tamen est: quod blasphemia per se, & essentialiter, ac proinde

de ex sua primaria specie est contra virtutem Religionis; probaturque, quia eius malitia in eo posita est, quod sit contra Diuinum honorem, non contra reuelationem, vnde potest esse blasphemia sine peccato contra fidem. Primb in his, qui nihil audiunt de Diuina reuelatione, in rebus, quæ non sunt a Deo reuelatæ. At cum hac malitia contra Religionem potest coniungi altera malitia quæ sit veluti species secundaria in eodem actu, & propria contra virtutem fidei, vt si aliquid negetur de Deo, non solum cum eius conuitio, & maledictione, sed etiam contra reuelationem de ipso factam, vt si quis dicat Deum non esse misericordem, sed crudelem, vel non habere prouidentiam rerum humanarum, sed de eis omnino non curare, easque desplicere, vel si dicat Deum non esse omniscium, sed in multis esse ignorantem, vel saltem in aliquo. Nam in his actibus primaria malitia est contra honorem Deo debitum, ac proinde contra virtutem Religionis, secundaria vero, seu accidentalis malitia est contra virtutem fidei; quia per accidens est rem illam, quæ per blasphemiam negatur de Deo, esse a Deo reuelatam, & hæc dicitur blasphemia hæreticalis.

RESOLVTIO III.

Quid propriè sit Hæresis, & quid propriè dicendi sint Hæretici?

SVMMARIVM.

- 1 Hæresis prout in plurimum summitur in malam partem, & quid sit. Et distinctio illius per partes exponitur.
- 2 An vt aliquis sit Hæreticus, necessarium sit, vt professus fuerit fidem in Baptismo?
- 3 Vt aliquis sit Hæreticus, necessarium est, vt habeat errorem in intellectu.
- 4 An qui dubitat de rebus fidei sit verè Hæreticus?
- 5 Respondetur præmissæ quæstioni sub distinctione.

- 6 An ignorantia culpabilis excuset ab Hæresi?
- 7 An ignorantia crassa, & supina excuset ab Hæresi, & aliquando affectata. Cur ignorantia etiam culpabilis excuset a peccato Hæresis; & ab alijs peccatis non?

Hæresis, si vsum vocabuli spectetur prout in Ecclesia accipitur, semper sumitur in malam partem, & significat errorem in fide. Est ergo Hæresis: *Voluntarius error hominis Christiani, siue eius, qui fidem recepit contra aliquam fidei veritatem, cum pertinacia assertus.* Ita Sanchez in sum. lib. 2. cap. 7. num. 1. Azor lib. 8. instit. moral. cap. 9. quæst. 1. Becanustom. 3. cap. 14. quæst. 1. quos sequuntur in substantia Toletus, Suarez, Bonacina, Castro Palaus, & communiter Doctores, ut refert, & etiam sequitur Trullenc lib. 1. in Decal. cap. 2. dub. 2. Sousa in Bulla Cœnæ, cap. 2. n. 7. Araujo 2. 2. q. 11. & alij. Dicitur: *Error*, id est, erroneum iudicium, seu falsus assensus, qui in intellectu recipitur. Secundò dicitur, *error voluntarius*, quia sicut assensus fidei imperatur a voluntate, ita etiam assensus contra fidem. Dicitur, *Homini Christiani siue eius, qui fidem recepit*, quia qui non est Christianus, nec recepit, aut professus est fidem, quamvis erret circa fidem, non est Hæreticus, sed infidelis. Dicitur, *contra veritatem fidei*, quia error in alijs rebus, non est Hæresis, & additur *contra aliquam*; ut distinguatur ab apostasia, quæ est error contra totam fidem. Dicitur, *cum pertinacia assertus*, quia si quis erret contra veritatem fidei sine pertinacia non est propriè Hæreticus, sed male sentiens de fide. Hec omnia infra clariùs exponuntur.

2 Quæres primò. An ut aliquis sit Hæreticus, necessè sit, ut professus sit fidem in Baptismo? Affirmat D. Thom. 2. 2. q. 10. art. 5. & ibi Caietanus, & alij recentiores interpretes. Negat vero Alphonsus de Castro lib. 1. de iusta Hæretic. punitione, lib. 1. cap. 8. Asserens catholicum eum discedentem a fide, antequam baptizetur esse Hæreticum: quia catholicus eum discedit pertinaciter a fide, quam semel professus est licet non in Baptismo: Ergo est Hæreticus. Nihilominus tamen, ut aliquis ab Ecclesia puniatur tanquam Hæreticus, necessè est, ut discedat a Fide Christi, quam pro-

fessus sit in Baptismo. Ita communiter Doctores contra Alphonsum de Castro. Et ratio est, quia Ecclesia non potest aliquem punire, nisi ipsius iurisdictioni, & potestati subiectus sit: sed nemo est subiectus iurisdictioni, & potestati Ecclesiæ, nisi fidem professus sit in Baptismo. Ergo qui baptizatus non est, non potest tanquam Hæreticus ab Ecclesia puniri.

3 Præterea, ut aliquis sit Hæreticus, necessarium est, ut intellectu habeat erroneum iudicium contra fidem. Ita D. Thomas, quæst. 10. art. 2. & omnes communiter, ibidem, & sæpè alibi. Unde sequitur; externam ab negationem fidei, vel Idolorum culturam, non esse veram Hæresim, si non proveniat ex interno iudicio, seu errore intellectus: secundò excommunicationem lata contra Hæreticos non pertinere ad eos (saltem in foro conscientiæ) quia exterius tantum peccant contra fidem, & non habent internum errorem, in intellectu, ut docent Antonius, Angelus, Silvester, Nauarrus, Bañez, & alij, quos citat, & sequitur Azor lib. 8. instit. moral. cap. 9. quæst. 10. Hoc tamen non impedit, quatenus fidei censores, qui contra Hæreticos, authoritatem habent, possint eos iuste punire tanquam Hæreticos, quia ex signis externis, prudenter possunt, & debent præsumere, in eis dari peccatum Hæresis.

4 Quæres secundò. An non tantum sit Hæreticus, qui habet errorem contra fidem, sed etiam ille, qui dubitat de rebus fidei? Negant Canus lib. 12. de locis, cap. 9. Saa verb. Hæresis 1. quos refert, & sequitur Sanchez in sum. lib. 2. cap. 7. num. 12. Portel. in addit. ad dubia regul. verbo, Hæresis, num. 4. Tanerus, & Puteanus, quos refert Diana 2. part. tract. 2. Miscel. resol. 51. dicens: *Esse sententiam satis probabilem, & tutam in practica.* Malderus 2. 2. quæst. 11. art. 2. membr. 2. §. Respondeo, & Filiucius tract. 2. 2. cap. 7. quæst. 3. num. 159. Ratio est: Quia Hæresis essentialiter consistit in iudicio, & errore positivo intellectus contra fidem; at ille, qui dubius est, non habet iudiciū, & errorem positivum contra fidem, quia qui dubitat in neutram partem determinatur: Ergo non est Hæreticus. Alij autem affirmant, dubium in fide esse Hæreticum. Ita Antoninus, Adrianus, Gabriel, Turrecremata, & alij apud Valenciam 3. part. quæst. 11. punct. 1. dub.

dub. 2. Caietanus in sum. verbo. *Interrogatio* in 1. præcepto, Penā in direct. In; quæst. 2. part. commen. 1. ubi octo Doctores refert, & alios vltique ad sexdecim refert Thom. Sanchez num. 11. & alios septem citat Diana, ubi supra, & multo plures Farinacius de Hæresi, quæst. 178. §. 4. num. 90. & probatur ex iure Canonico; quia Stephanus Papa cap. Dubius, de Hæret. sic ait: *Dubius in fide infidelis est*, & ex Augustino lib. 3. de Trinit. cap. 5. ubi ait: Salvande non posse usurpari illam particulam *fidei*, in rebus fidei. Nam illa particula significat dubitationem, quætelles Augustino destruit rationem fidei. Et ratione probatur: Quia ad dubitandi nihil deficit ex definitione Hæresis siquidem dubitans de rebus fidei; erraret contra certitudinem fidei voluntarie. Ergo esset Hæreticus.

5 Respondeo igitur cum distinctione: Nam dubitatio duobus modis potest esse in intellectu, scilicet, negativæ, & positivæ: Negativa dubitatio est, quando intellectus apprehendens aliquam propositionem, non determinat se in aliquam partem, sed habet se merè negativæ: Positiva dubitatio est, quando intellectus positivè iudicat, rem, quæ proponitur, esse ambiguum, de qua iudiciū ferendum non sit; præmissa hac distinctione dicendum est: Negativam dubitationem, non sufficere ad Hæresim, & hoc benè probat ratio adducta proprio sententia: Positivam vero dubitationem sufficere ad constituendam Hæresim. Et ratio est: Quia ille censendus est Hæreticus, qui errat contra fidem: sed qui positivè dubitat de Articulis fidei errat circa certitudinem fidei, & circa fidem. Ergo est Hæreticus. Ita Becanus tom. 3. cap. 14. quæst. 2. num. 9. & alij, Canones vero, & D. Augustinus debent interpretari de positivâ dubitatione, non de negativâ.

6 Præterea ad hoc, ut quis sit vere Hæreticus; requiritur pertinacia, ita D. Thomas 2. 2. quæst. 11. art. 2. ad 3. ubi omnes Doctores; & sæpè alibi, & constat ex iure cap. dixit Apostolus 24. q. 3. & Clement. unica de Summa Trinit. consistit autem pertinacia, quæ ad Hæresim requiritur in eo, quod quis sciens, & prudens, teneat aliquid contra ea, quæ tamquam revelata a Deo, & de fide certa proponuntur ab Ecclesia Catholica, nolens se subdi Ecclesiæ iudicio. Ita Sanchez lib. 2. sum. cap. 7. num.

2. & alij communiter.

6 Quæres tertio. An ignorantia culpabilis excuset a peccato Hæresis, licet non excuset simpliciter a peccato: Ratio dubitandi est; quia nemo est Hæreticus, nisi sit pertinax in suo errore; & nemo est pertinax, nisi qui aduertit se sentire contra Ecclesiam. Ergo, qui hoc ignorat nec pertinax, nec Hæreticus est. Sed contra quia ignorantia culpabilis non excusat ab alijs peccatis. Ergo nec ab Hæresi, vel pertinacia, unde licet homicidium, siue fiat ex scientia, siue ex ignorantia culpabili, semper est peccatum homicidij; ita errore contra doctrinam Ecclesiæ, siue scienter, siue ignanter fiat, modo ignorantia, si culpabilis semper est peccatum Hæresis.

7 Suppono ignorantiam culpabilem esse duplicem, una est affectata, quædo quis de industria vult aliquid ignorare, altera est crassa, & lupina; quando quis non ex industria, & proposito, sed ex quadam negligentia ignorat ea, quæ potest, & debet scire, prior est directæ, & formaliter voluntaria, posterior indirectæ, & virtualiter, & utraque culpabilis. Quibus suppositis dicendum est nullum errorem contra fidem, ex ignorantia crassa esse Hæresim. Ita Vazquez 1. 2. disp. 126. cap. 2. Becanus to. 3. cap. 14. quæst. 2. num. 15. Navar. in Manuali, capitul. 11. numer. 22. Bonacina tom. 3. de censur. disp. 1. quæst. 2. punct. 1. num. 6. Corduba lib. 1. quæst. 17. §. 7. & est communis contra Sotum in 4. dist. 22. quæst. 2. art. 3. post. 5. concl. casum. Saurum lib. 3. cap. 4. num. 15. & alios, & probatur ex ratione supra adducta, quia ad rationem Hæresis requiritur pertinacia, & ad pertinaciam necesse est, quod quis sciens prudens, velit sentire contra Ecclesiam. Deinde etiam error contra fidem ex ignorantia affectata potest esse sine peccato Hæresis, ut si ignorantia affectata, sit ex odio addiscendi res fidei, ut si quem tædeat addiscere, & ideo affectet ignorare: sed qui sic errat non offendit auctoritatem Ecclesiæ tanquam pertinax. Ergo non est Hæreticus. Si vero ignorantia affectata sit ex falsa opinione contra Ecclesiam ex eo, quia putat parvi momenti esse ea, quæ ab Ecclesia proponuntur, & ideo, affectata ea ignorare esset Hæreticus: quia tunc ea ignorantia proveniret ex pertinacia, qua quis sciens, & prudens

velut parvi pendere tamquam fallas, vel parvi momenti res fidei ab Ecclesia propositas. Ergo esset hæreticus. Ita Vazquez, & Becanus ubi supra Filius. tract. 2. 2. cap. 6. n. 773. Trullæ. cap. 2. dub. 2. n. 20. & alij. Etsi quæras cur ignorantia culpabilis excuset a peccato hæresis, & non ab alijs peccatis? Resp. Quod causa est quia hæresis, includit essentialiter pertinaciam, nemo vero est pertinax, nisi sciat, & advertat expressè & formaliter se sentire contra Ecclesiam, & nihilominus, id expressè, & directè velit. Ergo qui hoc ignorat non est pertinax, nec hæreticus nisi in alijs peccatis, quæ non includunt pertinaciam, satis est ad malitiam cõstituendâ, quod sint voluntaria indirectè, vel in causa, vt in negligentia, vel tepido addiscendi, quæ quis tenetur scire, & addiscere, ex negligentia tamen grauiter culpabili præcipuè contra virtutem studiositatis ea non curat scire, seu addiscere, & in ea tanquam in causa indirectè vult peccatum, quod sequitur ex illa.

RESOLUTIO IV.

Utrum fides explicita de mysterijs Trinitatis, & Incarnationis sit medium necessarium ad salutem adultis, post promulgationem Euangelij.

SUMMARY.

- I Prima sententia affirmativa Sanchez, & aliorum proponitur, & probatur usque ad num. 4. inclusivè.
 - 5 Negativa sententia Soto, & aliorum adducitur, & probatur usque ad num. 10. inclusivè.
 - 11 Sententia media Cani, Banez, & aliorum proponitur, & rejicitur.
 - 12 Duplex est necessitas medij, & præcepti, ubi etiam multa supponuntur, & explicantur circa fidem.
- Per varias cõclusiones resolvitur quæstio in reliquis numeris usque ad finem.

38. **I**N hac difficultate cõmunior sententia partem affirmativam rucitur. Ita Thom. Sanch. in sum. to. 1. lib. 2. cap. 2. concl. 6. Molina p. q. 1. art. 1. dis. 2. Lorc. 2. 2. q. 2. ar. 3. dis. 2. 2. memb. 2. num. 4. Valencia tom. 3. quæst. 2. punct. 4. & 5. Malden. 2. 2. quæst. 2. art. 8. Layman in Theolog. moral. lib. 2. tract. 1. cap. 8. num. 3. Becanus 2. 2. cap. 12. quæst. 3. conclus. 3. Acosta de procuran. Indor. salut. lib. 5. cap. 5. numer. 3. & 4. Tannerus 2. 2. disputan. 1. quæst. 7. dub. 2. nu. 4. Silvius 2. 2. quæst. 3. art. 7. concl. 6. & videtur aperta sententia D. Thom. de veritate, quæst. 1. 4. de fide, art. 11. & in 3. dis. 2. 5. quæst. 2. art. 1. quæst. 1. ad primum, & quæst. 3. art. 2. ad 2. quem Thomistæ ibidem sequuntur, & alij penes Suarez de fide, disp. 1. 2. sect. 4. & Diana 3. p. 3. tract. 5. resol. 46. Hæc sententia.

2 Probatur 1. Ex illis Matth. 28. Vbi Christus Dñs postquæ præcepit Apostolis, vt docerent omnes gentes: *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, tubdit, qui crediderit, & baptizatus fuerit salvus erit, qui vero nō crediderit condemnabitur, id est, qui crediderit mysteriū Trinitatis, de quo ibi fit expressa mētio & mysteriū Incarnationis de quo a vobis instrui, & doceri debet salvus erit, qui vero non crediderit condemnabitur.* Ergo Christus Dominus statuit tanquam medium ad salutem necessarium adultis post promulgationem, & propositionem Euangelij fides expressa Trinitatis, & Incarnationis.

3 Probatur secundo. Quia cum rota lex Evangelica in Christo fundata sit prima Corinth. 3. omniumque hominum salus in Christi gloriam ordinetur in ea prædicanda ab initio nascentis Ecclesie, elaboratum sit, vt in re summi momenti ad nostram salutem, consentaneum sit, & rationi valde congruum ne Deus salutem hominibus, aliter concederet nisi mediante fides expressa in Christum. Ergo fidei expressi Christo, scilicet, Trinitatis, & Incarnationis necessaria est necessitate medij ad salutem. Ant. probatur: quia ideo baptismus, vel in re, vel in voto susceptus adultis necessarium est necessitate medij ad salutem, quia per ipsam, tamquam per ianuam in

Ecclesiam homines ingrediuntur, & militiæ Christi adscribuntur, & se esse Christianos profitentur: sed similiter per fidem expressam Christi se Christianos esse profitentur: & ab infidelibus distinguuntur, & separantur. Ergo talis fides est necessaria eadem medijs necessitate ac est Baptismus.

4 Probatur tertio. Quia alioquin sequeretur posse in hoc tempore aliquem salvari in lege Moysæ, ut si Iudæus invencibiliter ignoret fidem Evangelicam, & servet legem Moysæ, quæ implicitè continet fidem Christi, sed hoc non est dicendum. Ergo. Et idè hanc partem præter supra citatos tenet Granados, Bañez, Lorinus, Pescalicius, Fagúdez, Filiucius, Trullenc quos refert, & citat Leander a Sacramento in præcept. Decalog. 1. par. & in ordine 6. tract. 2. de fide, disp. 2. quæst. 8. num. 1. & hanc sententiam ita quam valde probabilem amplectitur.

5 Secunda sententia negat expressam fidem mysteriorum Trinitatis, & Incarnationis esse necessariam necessitate medijs ad salutem consequendam, etiam post promulgationem Evangelij, & illam tanquam probabilem sequitur Diana cum Tannero, & Laiman, atque Leander de Sacramento ubi supra, eamque absolutè docent Sotus in 4. dist. 5. quæst. vnic. tract. 2. Villalobos in sum. tom. 2. tract. 1. diff. 3. num. 6. & 7. Medin. in instruct. lib. 1. cap. 14. §. 2. Sa verb. Fides, num. 1. Turrianus 2. 2. to. 1. disp. 27. dub. 4. & 8. Gaspar Hurtad. de fid. diff. 8. & seq. & Ioannes de la Cruz in director. 1. part. præcept. 1. art. 1. atque idem tenent Scotus, Gabriel, Corduba, Vega, quos refert, & citat Suarez de fide, disp. 12. sect. 4. n. 10. ac denique Delgadillo tom. de poenit. cap. 8. dub. 7. num. 23.

6 Et probatur: quia ex contraria sententia sequeretur, eile aliquos adutos, quibus impossibile esset consequi salutem æternam. Quod omnino a se nū est a diuina pietate, & misericordia. Ergo nulla tenus est dicendum. Sequela patet. Qui possibile est dari aliquos homines, qui nutriti sint in silvis, & locis mortis in quibus nulla ratione a quoquā, neq. ab ipsis parentibus, qui etiā sicut ipsi in eisdem silvis nutriti nullū Magistrū, nullū fidei Doctore, seu præceptorē habuerunt, neque eis vnquā expressè fides Trinitatis, & Incarnationis, ab ali-

quo eis, sit sufficienter proposita. Ergo illi si fides expressa necessaria est ad salutem, eam consequi non possent: quod durissimum est.

7 Probatur 2. Quia infidelis, qui nunquā aliquid audiuit de SS. Trinitate, vel de Christi Incarnatione, & etiā surdus, & mutus, cui expressè eadē Incarnatio Christi, & mysteriū Trinitatis expressè proponi nō possunt necessario dānandi essent, nec suā possent consequi salutē; quod asserere durissimū, etiā est, vel recurrendū necessario ad miraculosā providentiā, & intimationē fidei expressæ, & ad potentiā Dei absolutā, ad hoc ut illi consequatur salutē. Si enim hoc admittitur dicendū etiā erit consequenter, Deū teneri ad impediendū carum causam naturāliū, ne moriatur infans in utero matris absq. baptismo: quod nullus admittet, & contrariū quod idā no experimento probatur. Ergo fides expressa Incarnationis, & Trinitatis non est necessariū mediū ad salutē. Sequela patet: quia est eadem ratio. Nā si ad salutē adulti, admittimus esse necessariam providentiā Dei miraculosam, ne sine sua culpa pereat, etiā erit necessaria ad salutē infantis, ne sine propria culpa vitam æternam amittat propter peccatum originale.

8 Probatur 3. Quia si talis fides expressa necessaria esset. Cum multis, ut iā vidimus expressè proponi non posset; videretur Deus deficere in providētia eorum, quæ necessaria sunt ad hominum salutem, quod omnino absurdum est.

9 Probatur 4. Quia cū in præmissis casibus, & similibus impossibile sit, quod homo consequi possit expressam fidem sequeretur, quod si illa necessaria sit ad salutem, Deum obligare hominem ad impossibile, quod est omnino absurdum.

10 Probatur 5. à priori: quia talis fides expressa, etiam post promulgationem Evangelij, neque requiritur ex natura rei: neque ex Dei lege. Ergo nullomodo est necessaria necessitate medijs ad salutem. Consequentiā est certa: quia nullus alius modus potest dari ex quo talis necessitas oriatur, nisi ex rei natura, vel ex diuina lege ant. probatur efficaciter à Ripalda disputat. 17. de fide, section. 15. numer. 243. Quia in primis non requiritur ex natura rei, quia sine fide expressa Trinitatis, & Incarnationis, potest

potest elici amor Dei, & detestatio peccatorum. Potest enim Deus proponi per fidem, summè, bonus, omnipotens, sapiens, misericors, & cū alijs attributis, quin proponatur explicitè Trinus, vel naturæ humanæ vnitus; Deus autem sic propositus amari potest super omnia amore supernaturali, & ad iustificationem sufficienti: rursus potest proponi, offensa Dei pro vt contraria summo bono, & summo benefactori, & alijs attributis summè perfectio seorsim à ratione Trinitatis, & Incarnationis, & sic odio haberi super omnia. Præterea nec requiritur ex lege Dei, qua nullum extat testimonium Sacrae Paginæ, ex quo talis lex arguatur, seu convincatur: nam ad Hebr. II. Paulus ad iustificationem solum exigit fidem Dei existētis, & remunerantis nostra merita, quin ullam fidem Trinitatis, vel Incarnationis exigit, ibi: *Credere autem oportet accedentem ad Deum, qui est, & in quibus servamur fit.* Ergo, &c. Et ideo pro hac sententia præter supra citatos, adducit Suarium, Torres, Coninch, Hurtadum Salmanticensem, Zumel, & Lugum.

II. Tertiā sententiam mediam inter duas supra allatas tenent Canus relection. de Sacrament. in genere, part. 2. quæstion. 2. Bannez 2. 2. quæstion. 2. artic. 8. quæstion. ultim. Martinus de Ledesma in 4. part. 1. quæst. 9. artic. 2. asserentes: Explicitam horum mysteriorum fidem, non esse necessariam, seu medium necessarium ad obtinendam gratiam, esse vero necessarium medium ad obtinendam gloriam. Sed hæc sententia communiter rejicitur, & est contra Div. Thomam in quart. distinction. 9. artic. 1. Vbi ait: *Ad secundam quæstionem dicendum, quod gratia est sufficiens causa gloriæ, unde omne illud, sine quo obtineri potest gratia, non est de necessitate salutis.* Et eam rejicit Sotus vbi supra. Et in quarto argumento eam vocat temerariam, cogit enim absque necessitate fateri, aut non posse sic iustificatum in statu gratiæ decedere, quo usque fidem explicitam Trinitatis, & Incarnationis eliciuerit, aut sic decedentem, nec posse salutem consequi; vtpotè carentem fide explicita, nec posse damnari, vtpotè gratia præditum. Sed quidquid sit de

hac censura, non enim libenter ad censurandas aliorum opiniones duco. Hæc sententia omnino rejicienda est, quia firmo non nititur fundamento, & multis patet difficultatibus, & inconvenientibus. Hispositis.

12. Ad huius quæstionis elucidationem, suppono vulgarem illam distinctionem necessitatis: est namque duplex necessitas: alia est necessitas medijs, alia præcepti: necessarium igitur necessitate medijs ad salutem, illud est; quod est medium necessarium ad illam consequendam, ita, vt sine illo nullatenus salus obtineri possit, ita, vt si omittatur, vel ex ignorantia etiam invincibili, vel impotentia quacumque, salus non obtinebitur. Quia ratione baptismus, vel in re, vel in voto susceptus, necessarius est ad salutem, & Ordo Sacerdotalis in conscientie Sacramentum Eucharistiæ, & ad absolvendum a peccatis: quia ad hos effectus consequendos, nil iuvabit, quod ex ignorantia invincibili, vel omnimoda impotentia Sacerdotali ordine non sit munitus, qui ea Sacramenta administrat, nec in Baptismo, quod ex ignorantia, vel impotentia non sit susceptus, vel in re, vel in voto nil conducet ad salutem consequendam. Aliud verò dicitur necessarium necessitate præcepti. Quia scilicet aliqua lex, vel præceptum superioris obligat, seu cogit, ad illud exequendum, qua ratione ieiunium in Quadragesima, & abstinencia à carnibus in sexta FERIA, dicuntur necessaria necessitate præcepti. A quo potest exculare, vel ignorantia invincibilis præcepti, vel impotentia, vel alia quævis gravis necessitas, vel alia causa de quibus latissimè tractant Doctores.

Suppono secundò. Fidem esse duplicem: aliam implicitam; explicitam aliam: implicita dicitur, cum res aliqua fidei non creditur expressè, & in particulari, & in se ipsa, sed in aliqua alia expressè credita, in qua illa implicitè continetur. Vt expressè credens, quod Ecclēsia credit, implicitè mysterium Trinitatis, & Incarnationis, & reliqua fidei mysteria credit. Explicita vero est qua

in particulari, & in se ipsa creditur expressé aliqua res fidei, vt cum expressé credit quis Incarnationis mysterium. Sic explicat Gabriel in 4. dist. 15. quest. vnic. artic. 1. notab. 2. Toledo libr. 4. summ. cap. 2. num. 9. Valencia 2. 2. dist. 1. q. 2. punct. 3. in princip. Azor tom 1. instit. moral. lib. 8. cap. 6. in fine.

Suppono tertio. Aliud esse necessarium in re, a iud in voto. Necessarium in re illud dicitur, quod nisi re ipsa ponatur, non poterit quis consequi finem, ad quem in re est necessarium, vt Baptismus infantibus, siue non adultis dicitur necessarius ad consequendam salutem, id est, gratiam, & gloriam, quia si illum reuera non susceperint, & moriantur, non consequentur salutem. Necessarium in voto dicitur, quod licet non sit necessarium illud poni, aut exhiberi re ipsa ad consequendum finem, est tamen necessarium ad ipsum finem consequendum, quod ponatur in affectu, & voluntate, seu desiderio; quod idem est ac dicere, quod affectus, ac voluntas, seu desiderium adipiscendi, & habenditatem rem est necessarium ad consequendum illum finem, qua ratione Baptismus necessarius est adultis, vel in re, vel in voto ad salutem, quia si in re adipisci non potest, vel defectu Ministri, aut materiae, vel ex alia causa, erit tunc necessarius affectus, & desiderium consequendi illum, simul cum contritione, vel amore Dei super omnia ad adipiscendam salutem.

Suppono quarto. Votum seu affectum, & desiderium consequendi, v. g. Baptismi, vel Poenitentiam, posse esse duplex, vel explicitum, vel implicitum. Votum explicitum est illud, quo volumus, vel desideramus expressé rem aliquam in particulari, & in se ipsa; vt quando quis desiderat recipere Baptismum in se ipso, & re ipsa. Votum implicitum dicitur cum res aliqua desideratur, non expressé, & immediatè, nec in se ipsa, & in particulari; sed in alia aliqua expressé voluta, & desiderata, in qua res illa implicitè continetur; vt qui ex amore Dei super omnia vult, & desiderat facere quicquid Deus precipit; eo ipso implicitè vult recipere Baptismum a Deo præceptum, voto implicito, licet de hoc præcepto, non habeat aliquam expressam

noticiam. Et similiter ex illo affectu, & desiderio generali implicite vult implere quodlibet aliud Dei præceptum; quia hæc voluntas adimplendi præceptum quodlibet particulare in illa generali voluntate, & desiderio adimplendi quicquid Deus præcipit continetur.

Suppono quinto. Ex communi Theologorum sententia præcipue ex Medina libr. 4. de recta in Deum fide, cap. 8. ad finem, Valencia 2. 2. disput. 1. quest. 2. punct. 3. conclus. 1. & Sanchez libr. 2. summ. cap. 2. num. 5. & alijs: quod omnibus semper fuit necessarium necessitate medijs, seu finis credere explicitè Deum esse, & esse remuneratorem bonorum, & Authorem Donorum supernaturalium, & malorum punitorem, atque ita fides Dei, vt Authoris supernaturalis necessitas requiritur: vt constat ex illo Pauli ad Hebræos 11. *Sine fide impossibile est placere Deo: credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est, & inquirentibus se remuneratorem esse.* Quæ verba Dei noticiam ad salutem postulant: hæc autem veritatem nequit solum circa Deum, vt Authorem naturæ. Quippè cum notitia fidei dirigat hominem ad supernaturalem finem, vt salvari possit, non sat esset sola cognitio Dei, vt naturalis remuneratoris, vt qui tenderet in suum finem supernaturalem. Nam credendo Deum esse, & esse summum bonum auxilio Dei supernaturali adiutus iudicare debet esse amabilem super omnia, & eum super omnia amare, & ad eum se suaque omnia tamquam in suum ultimum finem dirigere.

Suppono sexto. Etiam ex communi Doctorum sententia in 3. distinction. 25. & specialiter ex Valencia 2. 2. disputation. 1. question. 2. punct. 4. latissime id probante, quod post Adam lapsum semper fuit necessaria necessitate medijs, siue finis ad primam, & ultimam salutem, id est, ad gratiam, & gloriam consequendam fides in Christum tamquam mediatoris, & reimpensoris, cuius meritis hæc ardequenda erant. Et probatur ex Paulo ad Roman. tert. quart. & quint. & ad Galat. 2. & 3. & ad 1. Corin. 10. Vbi fides in Christum omnibus, tam-

tanquam ad salutem necessaria commendatur. Et Actor. 4. dicitur: Nullum aliud nomen sub Cælo datum esse hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri, præter Christi nomen. Et ratio est: Quia omni tempore debuerunt omnes credere id, per quod beatitudinem consecuturi erant, tale autem est Incarnationis mysterium: Ergo illud saltem implicite credere debebant.

Suppono septimo. Quod ante adventum Christi, & post eiusdem adventum ante sufficientem Evangelij promulgationem, sufficiens fuit fides Christi implicita, ad gratiam, & gloriam adipiscendam: quæ in aliquo supernaturali actu debuit contineri, quo videlicet supernaturaliter, & explicitè crederetur, Deum esse, & esse authorem donorum supernaturalium, ad peccatorum remedium. Et ita sufficiens fuit sic in vniuersali, & implicite credere redemptorem, & liberatorem, tametsi nescirent homines explicitè, & in specie, eum futurum Deum, & hominem passibilem. Ita Valencia dicto puncto. 4. paulo post principium, & alij, quos ipse citat, & sequitur, & Sanchez lib. 2. sum. cap. 2. num. 7. Et ratio est: Quia Deus neminem obligat ad impossibile, sed ante adventum Christi, & promulgationem Evangelij non poterant homines habere notitiam specialem, & expressam Incarnationis, sed solum implicitam eo modo, quo dictum est. Ergo ad eam solum tenebantur. His positis.

13. Sit prima conclusio. Fides explicita, seu expressa Sanctissimæ Trinitatis, & Incarnationis in re absolute loquendo, non est necessaria necessitate medijs ad salutem, etiam post promulgationem Evangelij. Hanc conclusionem efficaciter probant Doctores, & rationes supra adductæ pro secunda sententia, qui hanc conclusionem formaliter tenent, & firmis fundamentis probant.

14. Sit secunda conclusio: fides expressa horum mysterium absolute loquendo non est necessaria necessitate medijs ad salutem, in voto formali, & expresso, nec ante Incarnationem, & promulgationem Evangelij, nec post eius promulgationem. Hanc conclusionem, etiam in expressè tenent Doctores secunda sententia, & rationibus pro ea adductis probatur. Quod patet in eo, qui insitutus enutritus, vel gentili-

rio ritu educatus, nunquam aliquid audivit de Trinitate, & Incarnatione, & in surdo simul, & muto, qui nulla ratione, nec minimè quis percipere potuit de his mysterijs, sed nil voluit, quin præcognitum. Ergo isti qui non poterunt habere cognitionem ullam expressam horum mysteriorum, non poterunt velle expresse, illa credere, nec habere votum expressum, illa credendi, & per consequens, si tale votum esset, necessarium ad salutem. Supradicti necessario essent damnandi, sed hoc est valde alienum a Divina misericordia. Ergo non est dicendum. Et confirmatur, quia tale votum expressum neque ex natura rei, neque ex Dei lege est necessarium necessitate medijs, ut supra num. 10. manet probatum. Ergo ex nullo capite necessarium est.

15. Tertia conclusio: Fides expressa Sancti Trinitatis, & Incarnationis in voto implicito necessaria fuit ante Incarnationem, & ante promulgationem Evangelij, ut supradictum est, & nunc post promulgationem eiusdem Evangelij necessaria est absolute loquendo ad salutem necessitate medijs, & finis. Hanc conclusionem a tortiori tenent Doctores pro prima sententia supra allegati, & rationes pro ea adductæ efficaciter illam probant. Et confirmatur: quia ad hominis iustificationem ad minus, necesse est, ut credat, quod Deus sit, & quod bonorum operum remunerator sit, ut constet ex verbis Pauli supra relatis ex Epistol. ad Hebr. cap. 11. ad hoc enim, ut quis amet Deum, super omnia necessarium est, ut credat eum esse, immo esse summè bonum, & remuneratorem bonorum, & quod velit credere, & facere omnia, quæ præcipit, & speret ab eo remunerari: sed in hac voluntate implicitè continetur votum credendi mysteria Trinitatis, & Incarnationis: quia cum Deus præcipiat credere mysteria Trinitatis, & Incarnationis, qui vult credere, & facere omnia, quæ Deus præcipit, eo ipso implicitè vult credere ea mysteria. Ergo saltem implicitè tale votum necessarium fuit ad salutem necessitate medijs absolute loquendo ante adventum Christi, & promulgationem Evangelij, & nunc necessarium est post dicti Evangelij promulgationem.

16. Sit quarta conclusio post promulgationem Evangelij, loquendo ex

suppositione quod fides sit sufficienter proposita alicui, non solum ex parte proponentis, sed etiam ex parte eam audientis, scilicet, si proponatur homini capaci, & expedito ad percipiendum, & sufficientibus rationibus, ut possit si velit veritati assentire fides expressa Trinitatis, & Incarnationis erit tali homini necessaria non solum necessitate precepti, sed etiam necessitate medij, & finis ad salutem, ita, ut si talis homo invincibiliter ignoraret preceptum expressé credendi prædicta mysteria, facta tamen illi sufficienti propositione, modo supra exposito, si expressé non crederet ipsa mysteria damnaretur. Ita Doctores primæ sententiæ supra adductæ, qui expressé, & a fortiori hanc tenent conclusionem, & eorum argumenta iam efficaciter probant: præcipue primum desumptum ex illo Marc. vi. timo: *Predicite Evangelium omni creature baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritu Sancti: qui crediderit, & baptizatus fuerit salvus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur.* Vnde clare exprimit, quod si aliquis post prædicationem & propositionem Evangelij sufficientem ab Apostolis faciendam non crediderit, condemnabitur. Ergo expressa fides horum mysteriorum necessaria est necessitate medij, supposita promulgatione, & sufficiente propositione Evangelij.

17. Sit quinta conclusio: Fides expressa mysteriorum Incarnationis, & Trinitatis post promulgationem Evangelij, imo, & omnium contentorum in Symbolo Apostolorum, & in articulis fidei contentis in Catechismo regulariter loquendo, necessaria est necessitate precepti. Ita omnes Doctores primæ, & secundæ sententiæ. Et constat ex supra relatis verbis Christi Domini, quæ non solum indicant necessitatem medij, sed etiam precepti, ex alijs cap. 28. Matthæi contentis: scilicet: *Euntes ergo docete omnes gentes baptizantes eos, &c.* Et infra: *Docentes eos servare omnia quæcumque mandavi vobis.* Et cum expressam Trinitatis, & Incarnationis fidem mandaverit in varijs Evangelij locis, satis constat necessariam esse talem fidem expressam necessitate precepti: sed de hoc latè tractandum est infra resol. 17. & sequentibus. Dixi tamen regulariter loquendo: quia propter ignorantiam invincibilem,

& propter impotentiam poterunt mul-
ti excusari a tali precepto: & hac ratione excusantur homines rustici, & alij adeo rudes, ut licet adhibuerint diligentiam ad intelligenda, & addiscenda fidei mysteria propter ruditatem ingenij, & magnam incapacitatem ad discere illa non potuerunt: nec propterea illis deneganda est absolutio sacramentalis, nec severis increpationibus sunt molestandi, sed potius leniter, & charitative sunt exhortandi, ut perseverent in cura addiscendi mysteria fidei facientes quod possint, sed de hoc precepto, vide infra resol. 18. & seq.

18. Ad argumenta primæ sententiæ responderetur, ut efficaciter probare nostram quartam conclusionem, scilicet, quod post promulgationem Evangelij ex suppositione, quod fides mysteriorum Trinitatis, & Incarnationis expressé, & sufficienter proposita sit alicui tam ex parte proponentis, quam audientis erit illi necessaria necessitate medij ad salutem Christus enim Dominus in illis verbis adductis, ex Matth. cap. 28. clare loquitur ex suppositione, quod Apostoli postquam factam promulgationem Evangelij in die Pentecostes ipsum Evangelium prædicent, & omnibus expressé, & sufficienter proponant, non vero loquitur absolute quare absolute expressa fides istorum mysteriorum necessaria non est neque in re, neque in voto expresso, & formali, licet sit absolute necessaria in voto implicito, & hac ratione salus hominum semper ordinatur ad gloriam Christi, vel explicitè, si explicitè proposita sit, vel implicitè si non sit sufficienter proposita, ex quo patet ad secundum argumentum. Tertium vero supposita sufficienti, & expressa propositione fidei post promulgationem Evangelij magnam vim habet esset namque gravissimum inconueniens quod Iudæus, etiam si invincibiliter ignoraret preceptum expressé credendi fidem Christi supposito, quod illi facta fuisset expressa, & sufficienti propositio fidei non credens, & legem Moysis observans, saluaretur si vero illi sufficienter proposita non esset fides Christi nec expressé edocta: nullum esset inconueniens: quod observando legem Moysis in cuius observatione includitur votum Fidei Christianæ, & fides ipsa voto implicito profiteretur, & admittitur talis Iudæus saluaretur: quia fides

des expressa, vt saepe dictum est non est necessaria, neque in re, neque in voto formali, & expressio absolute ad salutem, sed solum in voto implicito, quod vt supponimus talis iudex iam haberet.

RESOLVTIO V.

An Episcopi possit absolvere ab Hæresi occulta sups subditos vigore Concilij Tridentini, nec non ab alijs casibus in Bulla Cœnæ contentis?

SUMMARIVM.

- 1 Sententia negatiua Sanctij, & Suarij atque aliorum proponitur.
 - 2.3.4.5 Eadem sententia aliquibus argumentis probatur.
 - 6 Sententia affirmatiua Enriquez, Palacios, & Bannez atque aliorum adducitur.
 - 7.8.9.10.11. Varijs argumentis probatur sententia affirmatiua.
 - 12.13.14. Eadem sententia affirmatiua alijs rationibus, & firmis fundamentis, quibus opposita sententia fit satis comprobatur.
 - 15 Iudicium Authoris de vtraque sententia adducitur, vt amque valde probabilem esse autumans. Nihilominus sententiam negatiuam in praxi omnino esse sequendam asseritur, & in hac parte Sancta Inquisitionis dispositio standum esse, neque ab ea vllatrenus recedendum asseritur.
- Decreueram nil amplius de necessitate, & præceptis fidei agere, ne in his, quæ ab omnibus ita sunt tractata, tempus contererem, & ideo de vitijs fidei oppositis, vt de hæresi, & de eius absolutione cepi de-riuare tractatum: sed cum iam tractatus ipse de absolutione ab hæresi esset absolutus obuias causas, & ne mutius remaneret visum fuit, redire ad tractandum de præceptis fidei, & ideo aliquantisper, & inuerso ordine hac sunt posita.

1 IN Hæc difficultate negatiuam sententiam tenet Thomas Sanchez in summ. to. 1. lib. 2. cap. 11. num. 27. Suarez to. 4. in 3. part. siue de poenitentia, disput. 30. sect. 2. num. 11. Molina to. 4. de iust. disp. 64. nu. 8. Azor. to. 1. in sit. moral. cap. 19. quest. 3. & cap. 10. quest. 10. Gutierrez lib. 1. q. canonic. cap. 13. in fine in prima edit. Ricciolus, Barbosa cum multis alijs quos ipsi citant. Riccius, Villalobos, Gracianus, Vellochius, Sancti rellus, Raynuius, Scordia, Nonarinus, Sianus, Faber, Homobonus, Antonutius, Megala, Fiorinus, Torreblanca, Vaserus, quos citat suis locis Diana 1. part. tract. 3. resoluit.

2 Hæc sententia probatur. Quia in vltima Bulla Cœnæ clauisula expressè habetur, vt ab illis casibus nulla persona etiam Episcopali dignitate prædita prætextu cuiuscunque facultatis etiam per cuiusvis Concilij decreta in genere, vel in specie concele, sed non latuit Pontificem, nullam aliâ decretum præterquam in Tridentini concedere hanc facultatem Episcopis, nec abique causa addidit in genere, vel in specie, sed ad significandum non solus vniuersales facultates, reuocari: sed etiam ad speciales casus concessas. Ergo facultas eisdem Episcopis concessa per Tridentinam per dictam Bullam reuocata est.

3 Probatur, secundo. Quia id ipsum declarauit Congregatio vniuersalis Cardinalium, vt refert Maranta lib. 3. de poenitentia, tit. 9. cap. 30. his verbis: Episcopus, aut inquisitor absolvere non possunt hominem hæreticum in suo consensu licet hæc facultas a Concilio sit ipsis tradita. Ergo ipsis Episcopis reus facultas per dictam Bullam Cœnæ adempta est.

4 Probatur tertio. Quia ita etiam declarauit Summi Pontifices Pius V. & Gregorius XII. vt testatur Nauarrus in Manuali in vltima edit. cap. 27. num. 275. versio. 14. & Azor asserit se audiuisse a viro Religioso docto & pie ita declarasse Clementem VII. Ergo iam Episcopi non poterant illa facultate uti. Et addit Penna in directorio Inquisitorum 3. part. quest. 92. comment. 141. versio. penult. Quod in supremo Generalis Inquisitionis Prætorio Romano, saepe pronuntiatum esse, non posse iam Episcopos ab hæresi occulta absolvere siue quia per Bullam Cœnæ sit

fit Tridentino derogatum, siue quia Pius V. & Gregorius XIII. id declarauerunt.

5. Probatur quarto. Quia ut refert Suarez tomo 4. in 3. part. seu de poenitentia disput. 3. sect. 2. num. 12. Congregatio Cardinalium consulta circa hoc Tridentini decretum: An locum habeat in casibus post illud in noua sedis Apostolica constitutione reueruatis, & ad Summum Pontificem delatis, sic respondit: *Gregorius XIII. laudata relatione Congregationis respondit: non habere locum.* Cum ergo haereticis, & alijs bullae Coenae casus referuerunt in ea post illud Tridentini decretum non habebit in eis locum, & licet non omnes Authores relati loquantur de casibus alijs bullae Coenae, sed de sola haeresi; at in omnibus casibus militat eadem ratio: quia clausula bullae Coenae, reuocans facultates a Concilio Generali concessas loquitur de omnibus bullae eiusdem casibus; atque ita de omnibus illis, idem tenent Molina ubi supra Philareus de officio Sacerdot. to. 1. p. 2. lib. 2. c. 25. paulo post princip. & lib. 4. c. 22 paulo post princip. Vinaldus in Candelab. in edit. nouissima anni 1602. 1. p. tit. 11. de absolut. Sacram. num. 18. Vgo inus de casib. Pontif. referu. 2. part. cap. 2. §. 4. super verberationem praetextu quarumcumque facultatum, num. 3. Felicianus in inquiridio de excommunicatione cap. 18.

6. Secunda sententia docet facultatem datam Episcopis in Concilij Tridentini decreto, non esse reuocaram, & ita posse hodie Episcopos absolueri ab haeresi occulta, ac caeteris casibus bullae Coenae, ita Henriquez lib. 6. de poenitentia, cap. 14. num. 7. litt. M. in comment. Corduba lib. 1. quaest. 1. art. 1. & in sum. casu 8. Palacios in 3. dist. 25. quaest. 7. pag. 301. Bannez 2. 2. quaest. 12. art. 4. dub. 2. pag. 656. Angles titulo de Confessione quaest. 4. cap. 5. difficult. 6. Rodriguez in Bull. Graec. §. 9. num. 70. Petrus de Ledesma in sum. 10. 2. tractat. 1. cap. 6. post 20. conclus. difficult. 7. Granados controu. 1. de fide, tractat. 15. disp. 14. sect. 2. Fagundez de praecip. Eccl. tractat. 2. lib. 8. cap. 8. nu. 32. & 33. Portel in addit. ad dub. regul. verbo, Episcopus, num. 1. Puteanus Soula, Lorca, Nugentis, Emanuel Sa, quos citat Diana. 1. part. tract. 5. resol. 2. Simancas, Zaballus, Vela, Campegius, Bartolomeus a Ledesma Blannias, Gasaneus, Antonius Go-

mez, Gutierrez in posteriori editione, Enriquez ubi supra referens plurimos a se de hac re consultos Nauarrus in summa Latina nouiori, cap. 27. num. 160. in fine, & lib. 3. consil. in prima constitutione de sent. excommun. consil. 15. quaest. 1. & in secunda edit. tit. de priuileg. consil. 11. quaest. 1. Vega, Aragon, & ceteri esse probabilem Suarez 5. to. in 3. part. seu de censuris, disput. 21. sect. 3. num. 5. Rutilius Benzoni, quos refert, & suis locis citat. Sanchez in summa, lib. 2. cap. 11. num. 27. & nouissime Leander a Sanctissimo Sacramento 4. to. de censur. tract. 2. de excommun. quaest. 43. & 46. plures citans probae sententia.

7. Et probatur, primo: Quia bulla Coenae intelligenda est de casibus publicis circa quos reuocat facultates, quas Episcopi, & alij habebant absolueendi ab illis, & ab excommunicatione ob eos incurta decretum vero Tridentini expresse loquitur de casibus occultis: Ergo non reuocatur facultas per illud Episcopis concessa circa absolutionem, & dispensationem in eis casibus, ant. probatur. Quia lex posterior generaliter, & indistincte loquens limitanda est per specialem antiquiorem, si expressis verbis illi non contradicat: quamuis in lege noua sit clausula non obstante lege contraria, quae non potest cum hac sublineri si tolli potest contradictio. Per aliquam limitationem, vel distinctionem (ut multis citatis probat Sanchez lib. 2. de matr. disp. 24. num. 6.) & hoc ut iurium correctio vitetur, quae maxime odiosa est, & nullatenus nisi ex praecisa necessitate admittenda; cum ergo clausula bullae Coenae referuans eorum casuum absolutionem, reuocansque facultates absolueendi prius concessas possit intelligi per aliquam limitationem ut non contradicat legi priori Tridentini: neque intelligendo reuocari facultates, quae concedunt absolutionem eorum, clauum, quando publici sunt, sic intelligenda est: ergo facultas concessa Episcopis pro casibus occultis in decreto Concilij Tridentini nullatenus reuocatur per clausulam generalem bullae Coenae.

8. Nec obstat dici in praedicta bullae Coenae clausula: *Etiā si casus hi in genere vel in specie in praedictis facultatibus concedantur.* Quia adhuc potest intelligi de casibus bullae Coenae non occultis nunc

con-

concedantur in genere, siue in specie. Atque ita firmum manebit decretum Tridentini, quod eos casus non concedit, quando publici sunt, sed tantum quando occulti.

9. Probatur secundo. Quia cum Comitulus de hac re facram Congregationem Cardinalium consultasset, ut ipse affirmat Cardinalis Carrasa nomine Congregationis illi respondit nihil per bullam Coenae derogatum esse, aut hoc temper derogari antiquis Episcoporum priuilegijs. Quod idem fecisse Pium V. docet Vinaldus in editione nouiori, 1. part. tit. II. de absolut. Sacrament. num. 13. Et alij quam plures Doctores huius sententiae, & Rodriguez in bulla, §. 9. num. 70. refert Cardinalem Quirogam Inquisitorem Generalem facta consultatione cum Episcopis in Concilio Toletano anno 1586. ita sensisse, & dixisse.

10. Probatur tertio. Ex motu proprio Sixti Quinti ubi reuocans facultatem aboluendi a casibus ibi contentis iniquae susceptionis ordinum concessam Episcopis per Tridentinum subdit haec uerba: *Etiam si crimem penitus occultum fuerit.* Manifeste insinuans reuocationem facultatum generalem non extendi ad casus occultos cum tamen expresserit ibi de concessis a Tridentino facultatibus eam reuocationem esse. Ergo a fortiori reuocatio bullae Coenae generalis facultatum a Concilio Generali concessarum non facta mentione Tridentini, nec casuum occultorum ad hos non erit trahenda.

11. Probatur 4. Quia a tempore Sixti V. additur in bulla Coenae noua clausula restringens prioris uerba scilicet: *Nisi in eis etiam casus praesentibus literis expressi comprehendantur.* Acclare Tridentinum in praedicta facultate comprehendit casus Coenae dum haeresim exprimit, in qua concedenda est multo maior difficultas, quam in alijs, alioquin in id apertum absurdum incideremus, ut dicendum esset eam facultatem non reuocari quoad haeresim, bene tamen quoad alios Coenae casus.

12. Probatur quinto. Quia ratione praedictae clausulae non censetur reuocata facultas Bullae Cruciae concedentis cui ubi confessario approbato posse aboluere semel in uita, & semel in mortis articulo a casibus bullae Coenae. Ergo a fortiori id censendum est de con-

cessionem facta per Tridentinum tam maturo consilio Episcopis.

13. Probatur sexto. Quia authenticè non constat de ea Pontificum declaratione, & cum res adeò grauis sit illud Tridentini decretum reuocare, & ita diu scientibus Pontificibus nouas bullas Coenae edentibus controuersa, id profecto amplius, uel in eadem bulla Coenae nouae edita, uel in aliquo motu proprio authenticè declarassent, quod tantum abest ut fegerint, quin potius a tempore Sixti Quinti addita sit clausula ferè à per se contrariam Pontificum intentionem declarans, cum tamen Sixtus Quintus uolens in motu proprio nuper citato, & in alio de abortibus praedictae Tridentinae facultatem reuocare, id expressis uerbis dixerit. Et confirmatur: quia esto quod de illa Pij Quinti, & Gregorij XIII. declaratione constaret nihil probaretur, quin declaratum eam mentem fuisse in illis bullis Coenae, quae iam spirarunt, & non mirum si ita intellexerint, ut reuocarent per defectus facultates per Concilium concessas, ut porè quae in distincte, & generaliter reuocabant omnes facultates uirtute cuiusuis generalis Concilij concessas. At a tempore Sixti Quinti, utque nunc additur clausula eam generalitatem restringens quae planè non reuocat facultatem Tridentini.

14. Tandem quia non obstat declaratio Gregorij XIII. num. praecedenti relata, quae ait praedictam Tridentinam facultatem non extendi ad casus in posterum a Pontificibus reuelandos. Nam, quae bene explicat Suarez, 4. tom. in 3. part. disp. 36. sect. 2. num. 13. & 14. intelligi, quando noua reservatio fieret cum clausula sufficienter exprimentem. Per eam reuocari praedictam Tridentinam facultatem. Ad ea autem quae ex praedicta responsione Pontificum Pij V. & Gregorij XIII. facram Congregationis Eminentissimorum Cardinalium atque ex alijs bullis, uel libris proprijs aliorum Pontificum opponi possunt respondet Leander a Sacramentis dicta quaest. 46. his uerbis dicendum est, de his authenticè non constare, quantum est necesse ad soluendos Episcopos sua possessione, & ita non obstantibus quocumque possent ab haeresi, & alijs casibus occultis bullae Coenae aboluere, & alij adiunt, quod deberent tales bullae Episcopis authenticè notificari, ut possent iustitiam

coram Summo Pontifice tueri. Grados vero ubi supra respondet ad obiecta Sanctæ Generalis Inquisitionis, & Congregationis Cardinalium, id pronuntiatum esse in hoc grauissimo, & Sanctissimo Tribunali secundum oppositam sententiam; quæ probabilissima est, sed quoniam nondum nobis præcepit eam amplecti, licitum est, contrariam etiam reputare valde probabilem, sicut, & multi reputarunt. Et ad responsa Eminentissim. Cardinalium respondet, easse magnæ auctoritatis, sed non sufficere ad tollendam contrariæ sententiæ probabilitatem.

15 Hæc sunt, quæ pro utraq; sententia congerere potui. Sed ut ferè eisdem verbis doctissimi Thomæ Sanchez ubi supra utar fateor rem esse valde dubiā, & utrimque urgere rationes, & auctoritatē grauium Doctorum, quæ utramque partem probabilissimam reddere videntur, at nihilominus tenenda est omnino prior sententia quam Doctores non poenitentia Pōtifice, declarata testantur, & Supremæ Inquisitionis Tribunal amplecti disponit, nec in re tam graui amplectenda est sententia incerta, & minus tuta, imo in præfenti post decretum D. Alexandri VII. editi die 24. Septēbris anni 1665. eam, defendere, vel praticare prohibitū est, quod si non sufficēter publicatū, & debite admissum obligat ad sui obseruationē.

RESOLVTIO VI.

An Prælati Regulares habent facultatem a iure concessam absoluendi suos subditos a casibus Summo Pontifici reser-

uatis?

SUMMARIVM.

Hæc questio agitur præfisso omni priuilegio Sanctæ Inquisitionis facultatem Concilij Tridentini Prælati concessam reuocante. Proponitur questio, & decretum Tridentini adducitur.

Qui sunt illi, qui sub illa particula (Episcopis) in decreto Con-

cilij contenta comprehendantur? An (sub eadem particula (Episcopis) comprehendantur Prælati Regulares? Queritur, & negatiua sententia Suarij, & aliorum ad iucitur.

Affirmatiua sententia Thomæ Sanchez, & aliorum refertur.

6.7.8. Eadem affirmatiua sententia rationibus solidis probatur.

9.10.11. Argumentis in contrarium fit satisfactis.

12.13.14.15. Prælati Regulares possunt absolueri suos subditos a casibus Papæ reservatis, & etiam in his illa Cœnæ contentis, & a reservatis Dominis Inquisitoribus.

16.17. Quid sit intelligendum nomine criminis occulti?

18.19. An possint Prælati Regulares absolueri a suspensione, & censuris bullæ Sixti V. contra male promotos?

20.21.22. Quid intelligatur per illam clausulam Concilij (quoscunque sibi subditos in diocesi sua) & per illam per Vicarium a se specialiter deputatum.

23.24. An si Episcopus, vel alius habens facultatem quasi Episcopalem incidat in casus reservatos possit absolui per Vicarium?

25. An hæc facultas se extendat ad casus reservatos per nouam legem?

1 IN Hæc difficultate non quærimus an modo perseueret facultas a iure concessa Prælati Regularibus circa casus omnes Pontifici reservatos præcipue circa hæresim, de qua postea redibit sermo; sed solum quærimus, an stando in solo iure, & præfata omni reuocatione iuris, postea a Pontificibus facta, vel per aliquod motum proprium, vel priuilegium Sanctæ Inquisitioni concessa, ac quibus etiā infra agendū est. Habent prædicti Prælati facultatem ex iure absoluendi suos subditos a casibus Papæ reservatis?

2 In hac ergo difficultate primum dubium, quod circa ipsam offerri potest, est utrum competat Prælati Regularibus ex iure potestatem quasi Episcopalem habentibus, absolutio, quam Concilium Tridentinum de casibus occultis Summo Pontifici reservatis concessit Episcopis in foro tantum

tum conscientiae, & consequenter
vtrum possint Prouinciales absoluer
per se, vel per Vicarium, aut confessa
rium, ad id specialiter deputatum suos
subditos vigore facultatis, quam dictū
Concilium sessione 24. cap. 6. conce
ssit Episcopis ad cuius expositionem
eam reteram de verbo ad verbum, quæ
est tenoris sequentis: *Licet Episcopis in
irregularitatibus, & suspensionibus omni
bus, ex delicto occulto prouenientibus, excep
ta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario,
& exceptis alijs deductis ad forum conten
tiosum dispensare, & in quibuscumque casu
bus occultis etiam Sedi Apostolicæ reserua
tis, delinquentes quoscumque, sibi subditos,
in Diocesi sua, perse ipsos, aut Vicarium ad
id specialiter deputandum, in foro conscien
tiæ gratis absoluerè imposita penitentia sa
lutari, idem, & in hæresis crimine, in eodē fo
ro conscientie, eis tantum, non eorum Vica
rijs sit permisum.* Hucusque Conci
lium.

3. Circa quod decretum primum,
quod dubitari potest est, qui sint illi,
qui sub illa particula *Episcopis* compre
henduntur? Ad quod primo respondeo
quod vt communiter tenent Docto
res, quos latè referunt, & citant San
chez in sum. lib. 2. cap. 11. & Suarez to.
4. in 3. part. disp. 30. sect. 2. Comprehe
duntur non solum Episcopi consecra
ti, sed etiam non consecrati, electi ta
men, & confirmati. Quia tales Episco
pi a iure habent omne illud, quod ad po
testatem iurisdictionis attinet, vt con
stat ex cap. *Transmissum*, de electione, cum
ibi notatis communiter per Doctores. Et
ideo ob eandem rationem verior opi
nio tenet, quod Capitulum, sede vacan
te, comprehenditur etiam in hoc de
creto sub Episcoporum nomine, vt do
cent idem Sanchez vbi supra, num. 4.
& lib. 8. de Matrim. disp. 2. num. 10. Vbi
multos, & graues Doctores citat pro
hac sententia, quia Capitulum, sede va
cante, ex dispositione iuris communis
succedit Episcopo in his, quæ pertinet
ad iurisdictionem, vt patet ex cap. *His*,
quæ de cap. Cum olim, de maiestate, &
obediencia, quod in specie declarat Glo
ssa de absoluendi potestate in cap. *Ad abo
lendum*, de hereticis, & in cap. 2. ne sede va
cante aliquid inueneretur, & in cap. 1. de ma
iestate, & obediencia. Præcipue in his,
quæ Capitulum sede vacante, efficere
potest per Vicarium specialiter à se de
putatum, sed hæc absolutio potest dari

ab ipso Capitulo per Vicarium specia
liter deputatum, & ea ipsa antea ad
Episcopum pertinebat, cuius loco ip
sum Capitulum succedit in iurisdictione.
Ergo, facultas illa absoluendi ad
ipsum Capitulum, sede vacante, perti
nebit.

4. Tota ergo difficultas est vtrum
hec particula *Episcopis* comprehendat
Prælatos regulares iurisdictionem qua
si Episcopalem habentes? In hac ergo
difficultate prima sententia est Patris
Suarez vbi supra, & aliorum, qui tenent
prædictos Prælatos regulares sub illo
verbo, *Episcopis*, non esse comprehen
sos in supradicto Concilij decreto.
Quod probant quia sic declarauit Sa
cra Cardinalium Congregatio his ver
bis: *In hoc decreto non comprehenduntur in
feriores habentes iurisdictionem ordinariā,
& quasi Episcopalem, sed tantum Episcopi
primatiue, quo ad omnes alios.* Item, quia
hec facultas cõceditur Episcopis ex iu
re speciali, & ratione authoritatis, &
dignitatis, quam habent. Ergo non de
bet extendi ad alios, qui nō sunt Episco
pi, nec eandem dignitatem habent,
etiam si habeant iurisdictionem quasi
Episcopalem.

5. Sed his non obstantibus contra
riam sententiam tenet Sanchez lib. 8.
de Matrim. disp. 2. num. 10. 12. 13. & dis.
3. num. 9. & lib. 2. sum. cap. 11. num. 5.
Sayrus in Clau. Regia lib. 6. cap. 11. nu.
83. in fine. Auila de censuris, part. 7. dis.
10. dub. 6. & expressè in casu hæresis
occultæ id tenet Manuel Rodericus 2.
tom. sum. cap. 10. num. 6. concl. 6. quæ
etiam sententiam tenent multi, & gra
ues Doctores, quos refert, & citat idem
Thomas Sanchez in eodem lib. 8. de
Matrim. dicta disp. 2. num. 12.

6. Et probatur primo. Quia hoc
Concilij decretum est fauorabile. Er
go licet non esset ius commune quod
reuera est, sed tantum facultas de lega
ta, deberet late interpretari, & ita vt nō
solum competat Episcopis, sed etiam
omnibus iurisdictionem quasi Episco
palem habentibus. Consequentia pro
batur: quia leges fauorabiles latissime
debent interpretari cap. *Tua* 25. de deci
mis, & cap. *Quædam lex* 35. quæst. 3. & ca.
1. & finali, vbi Ioannes Andreas de filijs
Præbiteror. in 6. lege 1. C. de sententia passi
& resit. Et lege cum quidam. ff. de li
beris, & posthumis, & cap. *Ordinatio* de regu
lis iuris in 6. vbi communiter Doctores. Sed
di-

dictum Concilij decretum est lex fauorabilis. Ergo non solum extendi debet ad Episcopos, sed etiam ad omnes illos, qui habent potestatem quasi Episcopalem & consequenter ad Prælatos regulares.

7. Probatur secundo. Quia prædicti Prælati regulares habent plenariam iurisdictionem Episcopalem, & solum differunt ab Episcopis in consecratione, vel solum ab eis differunt eo modo, quod differunt Episcopi electi, & non firmati a consecratis, sed Suárez, & Authores contrariæ sententiæ extendunt prædictam facultatem Concilij ad Episcopos electos, & confirmatos, licet non sint consecrati, & hoc ipsum tenet communis Doctorum sententia. Ergo similiter extendi debet ad Prælatos regulares; cum in eis militet eadem ratio maiorem partem docent Doctores in materia de voto, & in alijs, & potest confirmari, quia prædicti Prælati approbāt Religiosos ad audiendas confessiones, in suis districtis, cum hoc solum competat Episcopis ex determinatione Concilij Tridentini sess. 23, Ergo præmissi Prælati habent iurisdictionem Episcopalem licet non sint consecrati.

8. Probatur tercio. Quia prædicti casus, & celsæ occultariæ non censentur, esse casus Summo Pontifici reservati, nec esse Papales, & comprehenduntur sub iurisdictione Episcopali latè sumpta præcipue, cum hoc ius non sit nouum, nec ab antiquo exorbitans, ut multi graues Doctores tenent, imo quadā restitutione illius iuris, quod antiquitus pertinebat Episcopis, & cum in corpore iuris includatur debet, latè interpretari, ut obime docet, & probat Sanchez num. 12. citato, & idem tenet Enriq. ab eodem Sanchez ibid. adductus.

9. Nec contra prædicta obstat declaratio Eminentissim. Cardinalium, quam adducit Suárez ad firmandam suam sententiam: quia ut asserit idem Sanchez num. 10. de ea non constat authenticè, & licet constaret, nullatenus necessarium esset, stare eius determinationi, quia ius non constituit, licet magnam habeat auctoritatem, & adhuc ea admissa, per ipsam non excluduntur, qui habent auctoritatem quasi Episcopalem, si sint essentia ab Episcopi iurisdictione, quia solum declarat ab illa facultate Concilij excludi eos, qui Episcopis inferiores sunt, hoc est, illi, qui ip-

sium Episcopum tanquam Prælatum proprium, & superiorem recognoscunt, ut sunt aliqui Archi-Presbyteri, & Abbates Episcopo subiecti, quod nullatenus competit Prælati essentia ab eorum iurisdictione ut sunt Prælati Regulares.

10. Nec obstat, dicere, quod hæc facultas conceditur a Concilio Episcopis ratione suæ auctoritatis, & dignitatis, quia licet hæc facultas sit specialis, non tamen ex iure speciali competit eisdem Episcopis, sed ex iure communi, & quia eisdem talis facultas conceditur ratione suæ auctoritatis, & iurisdictionis; debet etiam competere Prælati Regularibus, qui eandem iurisdictionem habent, & auctoritatem quasi Episcopalem. Neque etiam conuenit, quod idem Suárez asserit, videlicet, quod si hæc facultas eadem esset Prælati Regularibus, valde mitigaret disciplinam Ecclesiasticam, seu eius rigorem in gravissimis materiis: quia hæc extensio solum fit ad personas in dignitate constitutas, habentes eandem auctoritatem, & iurisdictionem, vel similem illi, quam Episcopi habent. Eodem modo, quo si novus Episcopatus crearetur, non ideo dicendum esset propter ea rigorem Ecclesiasticæ disciplinæ, vel mitigari, vel relaxari, ex eo, quod tunc hæc facultas extenderetur ad Episcopum de nouo creatum: quia Episcopus de nouo creatus eandem auctoritatem, & iurisdictionem, haberet quam habent alij antiquiores Episcopi.

11. Nec contra hoc facit, quod Pius Quintus in quodam motu proprio quem asserit Manuel Rodericus in bullario fol. 920. de quo etiam meminit Portel. in dubijs regul. Verbo *Abbas*, & Sanchez de Matrim. to. 2. lib. 8. disp. 2. num. 3. & Suárez to. 4. in 3. part. disput. 10. sect. 2. num. 7. non declarat, prædictos Prælatos essentia includi in decreto Concilij Tridentini, neque illud Concilij decretum ad ipsos extendatur, sed potius asserit ipsum Pontificem per illum motum proprium ipsum decretum ad eos extendat eisdem virtute sui privilegij præmissam facultatem concedens quod manifestum signum est, præmissam facultatem Concilij ad dictos Prælatos Regulares ante illum motum proprium non competere virtute decreti Concilij Tridentini, nec

ad illos extendi. Virtute eiusdem decreti, sed obiectio non obstat, quia respondetur: Pontificem in illo motu proprio respondisse ad ea de quibus fuit interrogatus, & in eadem forma, & modo, quo interrogatus fuit, & quod non fuit interrogatus, an decretum Concilij Tridentini extenderetur ad Prælatos essentios, sed potius ab eo expostularunt regulares, seu ipsorum Prælati, ut ad eosdē præmissum decretū extenderet, clarē, & expressē, ad tolendā omnem ambiguitatē, & obscuritatē, & nullatenus implicat, ut quod implicite, & equipolenter dictum, & determinatum est in iure, quod postea expressius, & clarius per aliquod privilegium concedatur.

12 Ex his colligunt Authores huius sententiæ posse Prælatos regulares, vel per se ipsos, vel per Vicariū specialiter ad id deputatū absolvere suos subditos ab omnibus casibus occultis Papæ reservatis, etiā ab illis, qui continentur in bulla Cœnæ Dñi, atque etiā ab hæresi occulta. Quod loquendo de Episcopis expressē docent Granad. Fernād. Gutier. Anton. Gom. Rodrig. Vega, Aragon, Llanas, Cerola, quos refert, citat, & sequitur Antonin. Dian. 4. p. tract. 4. resol. 239. Et eandem sententiā sustinent Puteanus, Fagundez, Portel, Soufa, Lorca, Nugnus, Ledetma, Emanuel Sà, Enriq. cum alijs multis, quos citat idem Dian. 1. p. tract. 5. resol. 2. & licet omnes hi Doctores loquantur de Episcopis; supposito vero, quod Prælati regulares includantur, ut probatum est supra in decreto Concilij Tridentini, in eis militat eadem ratio. Et expressē loquendo de eisdem Prælati regularibus. Idem tenent Soufa in bulla Cœnæ, cap. 23. disp. 100. concl. 7. numer. 3. Peirinis de privileg. Minor. tom. 1. constitut. 4. Sixti IV. §. 5. numer. 6. & sequent. Villalobos in summa, tom. 1. tractat. 9. difficult. 41. Suarez de Religion. tom. 4. libr. 2. tractat. 9. cap. 20. numer. 11. Coriolanus nosse de casibus reservat. par. 1. sect. 1. c. 1. artic. 23. numer. 6. qui duo ultimi tenent, quod hæc facultas pertinet ad Prælatos regulares, supposito, quod eadem facultas Episcopis sublatā non sit, & in hoc casu idem sustinet Megala 1. part. cap. 13. numer. 10. Et probatur: Quia licet in bulla Cœnæ dicatur, quod nullus etiam si sit Episcopus, vel maioris dignitatis, possit a prædictis casibus ab-

solvere præter Romanum Pontificem, etiam prætextu cuiusvis privilegij, vel concessionis factæ per cuiusvis Concilij Generalis decreta a tempore tamen Sixti V. addita est clausula restringens prædicta verba, scilicet: *Nisi in eis etiam casus præsentibus litteris expressi comprehendantur.* Sed in decreto Concilij, & facultate ab eo concessa Prælati regularibus essentios casus in eadem bulla expressi comprehenduntur. Ergo per dictam bullam Cœnæ non est ablata Prælati regularibus facultas absolvendi ab illis (si sint occulti) suos subditos.

13 Et confirmatur: Quia illa verba bullæ Cœnæ, quæ auferunt facultatem absolvendi a casibus in ea contentis, licet talis facultas sit concessa per cuiusvis Concilij decreta: sunt valde generalia, & nullatenus specificæ, vel particulariter expriment clausulam decreti Concilij Tridentini, quod videtur necessarium fuisse, ut decretum ipsum Concilij maneret derogatum, quia specialis lex non reuocatur per legem generalem, siue illam præcedat, siue ad eam subsequatur, ut constat ex *Glossa in Authentica offerat. C. de litis contestatione, Et Decio in regula 1. ff. de regulis iuris, communiter à Doctores receptis.* Item, quia Concilium ob gravissimas causas præmissam facultatem concessit per suū decretum, quod valde recens erat quādo in bulla Cœnæ addita sunt illa verba, ac cuiusvis Concilij decreta. Ergo non videtur verosimile, quod Pontifices tam facile illā reuocare velent, de ea non facta specifica, seu expressa declaratione, & confirmatur præterea, quia bulla Cœnæ solum videtur derogare voluisse facultates concessas aliquibus personis particularibus, etiā per clausulam Concilij generalis extra mortis articulum, & Vivaldus in candelab. 1. part. de absol. n. 13. pag. 231. inquit huius opinionis fuisse multos, & doctos viros Hispaniæ, & præcipuè Vniuersitatis Salmanticensis tam Theologos, quam Iuristas, & idem tenuisse multos Episcopos yriuique facultatis.

14 Et ad verba bullæ Cœnæ respondent Authores huius sententiæ ab eius reuocatione generali excipi per eandē bullā eas facultates, in quibus eiusdē bullæ casus expressi comprehenduntur, ut supradictum est: in facultate autem prædecretum Concilij concessa Episcopis, & Prælati Regularibus casus

eiusdem Bullæ expressi comprehenduntur. Deinde docent per eandem Bullam non reuocari priuilegia, sed solum prohiberi absolvere, eorum prætextu, per hoc autem non excluditur, quod legitima facultate sit, quia verbum prætextus, est velamen quo moueri se quis ad aliquid agendum simulat, vt docet Soula, & Gonçalez in regul. 8. Cancellariæ, Glossa 57. numer. 2. idem verbum declarans dicit: *Dictio sub prætextu, idem significat, quod sub velamine, vel colore alienius rei, quæ non est, vel iam desinit esse, seu falsa est, quod probatur, per legem sub prætextu 1. C. de transactionibus, cap. Inter Monasteriū, cap. Suborta, de re iudicata, & capit. 2. de probationibus.* Itaque prætextus, solum est quæsitus color ad faciendum quicquid, quod vult, & non vera concessio, vel facultas, & ideo nullatenus veram facultatem, & concessionem, quam habent Episcopi, & Prælati Regulares ex iure sub suo nomine, vel conceptu comprehendit, beneficium, vel priuilegium Principis debet esse nuntium, & perseverans, maxime si in iure insertum sit, & in dubio non debet intelligi esse reuocatum. Et ideo tenent communiter Doctores, quod priuilegium bullæ Cruciatæ non reuocatur per bullam Coenæ. Et esset maximum inconueniens, quod Summus Pontifex concederet alicui Missionario eunti ad conuersionem fidelium ad Regionem longinquas, vt ad Indiam, vel aliam distantem Regionem facultatem absolvendæ a casibus bullæ Coenæ, & quod post breuissimum tempus, illam reuocaret per bullæ Coenæ reuocationem: sed hæc sententia iam non habet locum, quia Urbanus Octavus reuocauit in hac parte priuilegia Regularium, & Episcoporum absolvendæ a casibus Summo Pontifici reservatis, etiam occultis præcipue in bulla Coenæ contentis: & similiter reuocauit priuilegia Regularium absolvendæ a casibus Episcopis reservatis, etiam extra Italiam, & nunc Sanctissimus Dominus Alexander VII. præmissam sententiam tanquam scandalosam prohibuit, & damnauit, & disputari defendi, aut doceri sub poena excommunicationis latæ sententiæ vetuit, & sub præcepto ad praxim reduci prohibuit per bullam datam Romæ mense Septembris anni 1665. cui omni no estandum est si sit sufficienter promulgata, & legitime recepta.

15 Ex his vero quæ adduximus pro illa sententia a fortiori colligebant prædicti Doctores, dictos Episcopos, & Prælatos Regulares, posse absolvere a casibus Dominis Inquisitoribus reservatis, vt sunt veneficia, sortilegia, sollicitationes in confessione, blasphemie, hereticæ, superstitiones, item pactum cum dæmonæ, lectio librorum Magicorum, vel hereticorum: dum tamen hæc omnia sint occulta præcipue, si delinquentes in his criminibus non habuerint errorem in intellectu, circa fidem, quia cui licet quod est plus, licet vtiq; quod est minus, cap. Cui de regulis iuris, Sed prædictis Episcopis, & Prælatibus Regularibus licet absolvere ab omnibus casibus, & censuris Papæ reservatis, si sint occulti, & dispensare in omnibus irregularitatibus, & suspensionibus ortis ex delicto occulto excepta illa, quæ prouenit ex homicidio voluntario vigore prædicti decreti Concilij Tridentini. Ergo a fortiori licebit eis, quod est minus, vt est absolvere a casibus occultis Sancto Officio reservatis. Et ideo hæc sententia verissima est stado præcisè in iure communi, & decreto Concilij Tridentini. Nam quid dicendum sit circa hanc difficultatem stado in priuilegijs DD. Inquisitorum, de quibus nunc non loquimur postea videbimus de hac questione agendo suppositis prædictis Sancti Officij priuilegijs.

16 Sed circa hoc decretum potest quis dubitare: quid intelligendum sit nomine criminis occultis. In qua difficultate Nauarres in Manuali, cap. 27. nu. 254. & Castro in libr. 2. de lege poenali, cap. 2. docent, illum casum, seu illud crimen esse occultum, quod quauis iudicialiter probari possit, non tamen adeo publicum est, vt de eo scandalum oriri possit. At noster Sorbus in resolutione materiæ de absolutione notat illud crimen dici occultum, quod quauis publicum sit, non tamen est publicum, quis illius sit Author, vel quis illud commiserit. Suarez vero tom. 4. in 3. p. disput. 30. sect. 2. Docet illud crimen esse occultum, de quo reus non est publice infamatus, seu de quo publicam non patitur infamiam etiam si aliqui illud sciant. Et quod tunc reus publica laborat infamia cum delictum est cognitum a maiore parte Collegij, vel communitalis, aut vicinitatis, seu Ciuitatis. Et licet omnes hæc opi-

niones probabiles sint mihi valde arri-
det, quod notat noster Cuorsers, siue
Cyprianus de Antuerpia in caput 7.
Regul. Sanct. Francisc. scilicet, quod
Concilium Tridentinum latius vide-
tur accipere in predicto decreto ver-
bum occultum, quia dicit: *Acceptis a-*
lijs de luctis ad forum contentiosum; qui-
bus verbis manifeste indicat, quod dum
delictum non est deductum ad forum
contentiosum, sed iudicandum tamquam
occultum, ad hoc, ut possit absolvi
reus, & dispensari in foro conscientie.
Quod patet ex illo communi Iuris-
tum axioma, quod exceptio firmat
regulam in contrarium, sed Concilium
solum excipit a ratione delicti occult-
ti, quod est deductum ad forum con-
tentiosum. Ergo solum illud non est
iudicandum occultum in ordine ad ab-
solutionem, & dispensationem, per de-
cretum Concilij concessam. Ita etiam
docent Basil. Pontius, & alij Doctores
graues, quos refert, & citat, Antonin.
Diana part. 11. tract. 8. resol. 68. & p. 12.
tract. 2. resol. 21.

17 Potest etiam dubitari circa hoc
Concilij decretum. An delictum in
aliquo loco esset publicum, in loco ve-
ro ubi reus petit absolutionem esset oc-
cultum: posset reus absolvi in foro con-
scientie virtute predicti decreti. Negat
Suarez ubi supra eo ductus fundamen-
to: quia quod in aliquo loco est publi-
cum, absolute dicitur, & est publicum:
sed virtute huius decreti solum absolvi
potest reus a delicti occultis. Ergo nullo
latenus absolvi poterit quando in lo-
co aliquo publicum est. Sed ut bene
Sanchez in summa, lib. 2. cap. 11. quod
solum in vno loco est publicum, solum
respectu eiusdem loci est, & dici po-
test publicum, non vero respectu alie-
rius loci in alio enim loco ubi delictum
notorium non est, & est valde distans a
loco ubi publicum est, non est publi-
cum, sed occultum, & ideo ibi potest
reus absolvi, nisi forte esset iam dedu-
ctum ad forum contentiosum, ut asse-
rit Concilium. Ut si reus iam delatus,
vel denunciatus esset, licet delictum non
esset probatum. At non iudicaretur le-
gitime delatus, seu denunciatus, si de-
fectu plenarie probationis, iam reus iu-
dicialiter esset absolutus. Ut docet idem
Sanchez etiam si falsis testis innocen-
tiam probasset, siue absolutus esset dif-
finitiva sententia, siue solum ab instan-

tia neque etiam indicatur reus delatus,
sed denunciatus, si reo delatio, seu de-
nuntiatio non est notificata: quia tunc
adhuc non est nec dici potest lis con-
testata. Sed non placet, quod addit
idem Sanchez nempe non esse neces-
sarium ad hoc, ut reus dicatur denun-
tius, quod denunciatio, siue delatio sit
iusta: quia denunciatio non legitima,
& iniusta non est vera denunciatio, prae-
cipue in foro conscientie. Imo non est
denuntiatio: quia denunciatio nulla, &
non facta parificatur, cap. Proueniens,
de filiis Presbyt. & communiter Docto-
res in cap. In praesentia de probat. F. 2.
minus Parisius, de confident. quest.
46. num. 30. quod enim nullum est mi-
hi est, leg. 4. §. Condemnatum, ff. de re
iudic. Alexander vol. 1. consil. 33. in
principio, Franch. Becci. consil. 12. num.
54. quos refert Marin. Anton. libr. 1. va-
riar. resol. 78. num. 10. Anton. de Due-
fias in axiomat. iur. verb. Nullum, num.
83. & 84. Ergo iniuste, & nulliter de-
nuntiatus in foro praecipue conscien-
tie pro denunciato haberi non debet, &
per consequens in eodem foro absolvi
potest.

18 Dubitatur praeterea. An vigore
huius decreti Tridentini possint Epis-
copi, & Praelati Regulares absolvere a
suspensione imposita per bullam Sixti
Quinti contra male promotos: Et res-
pondetur negativè. Quia suspensiones
illius bullae solum a Summo Pontifice
absolvi possunt: quia dicitur: quod nul-
lus praeter Romanum Pontificem pos-
sit absolvere, vel dispensare in censu-
ris, & poenis in ipsa impositis, etiam si
crimina, ob quae factum incursum sunt
occulta. Et expresse derogat in hac
parte privilegia Praelatorum Regula-
rium: & similiter expresse tollit facul-
tatem concessam Episcopis, & Regu-
laribus, per Concilij decretum. Et licet
verum sit, quod postea Clemens VIII.
reduxit hanc bullam Sixti ad terminos
iuris communis, non tamen quoad poe-
nas impositas in ea contra male pro-
mouentes, & male promotos per simo-
niam, & ideo virtute decreti Concilij
Tridentini, tales promouentes, vel pro-
moti simoniacè absolvi non possunt.
Poterunt tamen absolvi semel in vita,
& semel in mortis articulo per facul-
tatem concessam in bulla Crucia-
ta: quia licet in eadem bulla Six-
ti eadem bullae Cruciatæ derogetur

at cum Cruciatu quotannis publicetur, & sit noua bulla, eo ipso derogat antiquiorem Constitutionem Sixti contrariam, vt tenent multi, & graues Doctores; & præter illos quos citat Enriquez libr. 7. capit. 13. numer. 3. in Glossa, littera Y. & Z. hanc sententiam sustinent Ledesma, Garcia, Bonacina, Gaspar Hurtado, Trullench, Auila, quos refert, & suis locis citat; & sequitur Antoni. Dian. 4. part. tractat. 4. resolution. 115.

19 Sed adhuc quæres. An saltem præmissus casus possit absolvi virtute noui priuilegij post Sixtum Quintum regularibus concessi a successoribus Pontificibus: vt si alicui Religioni, vel Religioso aliquis Pontifex Sixti Quinti successor concederet priuilegium, quo expressè illi daretur facultas absolvendi ab hæresi, & alijs casibus Papæ reservatis, an posset a dicto casu male, seu simoniacæ promotionis absolueret? Ratio dubitandi est: Quia cum hic casus sit specialissimè a Sixto Quinto reservatus, non videtur concessus, per generalem Papalium casuum concessionem nisi de eo specialis mentio fiat ad quod respondetur: Summum Pontificem Paulum Quintum de hoc casu interrogatum a Patre Fr. Francisco de Ibarra, qui eo tempore erat custos Capituli nostri Generalis celebrati Romæ anno 1608 eidem Patri Fr. Francisco Ibernienti viæ vocis oraculo respondisse, (vt testatur P. Fr. Cyprianus Coursers suæ Antuerpiensis Prouincialis Minister Prouinciæ Flandriæ per tractatum Renni) eum qui ab hæresi absolueret potest, posse etiam saltem semel in vita absolueret quemquam a casibus bullæ Cœnæ, & ab alijs casibus Papæ reservatis toties, quoties ex qua declaratione sequitur consequenter eum, qui posset ex præmissis priuilegio absolueret ab hæresi, posse etiam casu iniquæ, vel simoniacæ promotionis ad ordines absolueret. Quod valdè notandum venit pro illis Regionibus, in quibus non est Tribunal Sanctæ Inquisitionis: Nam pro illis, in quibus Sanctum Tribunal Inquisitionis maxime Hispanensis viget non credo, quod Summus Pontifex alicui tale priuilegium concesserit, nec concedet in alijs vero regionibus, in quibus dictum Tribunal non est introductum ex præmissis priuilegio potest

sunt, qui illo gaudent prædictum casum absolueret. Nec contra hoc obijci potest: quod Sixtus Quintus decreuit, quod huius casus absolutio non debet comprehendi sub quibuscumque facultatibus absolvendi a casibus Papæ reservatis, etiam si facultas datur ad absolvendum a casibus bullæ Cœnæ, neque in Iubilibus Generalibus, vel in bulla Sanctæ Cruciatæ, quia responderetur Sixtum Quintum non potuisse obligare Summos Pontifices suos successores, nec eorum ligare manus, ne in suis generalibus facultatibus; seu concessionibus absolvendi a casibus Papæ reservatis comprehenderent præmissum casum iniquæ promotionis, nec potuisse se suis successoribus formare præscribere, sub qua suas concessionibus, seu priuilegiis expedirent quapropter cum facultas generalis absolvendi ab hæresi, & a casibus bullæ Cœnæ, nec non ab omnibus casibus Papæ reservatis sufficienter comprehendat hunc casum simoniacæ iniquæ promotionis, præcipue ex regula iuris: *Cui licet, quod est plus licet vique quod est minus*. In eodem scilicet genere hoc sufficiet, vt qui præmissam habet facultatem possit etiam ab hoc casu absolueret.

20 Quæres præterea: qui comprehendantur in hoc Concilij decreto sub illa clausula: *Quoscumque sibi subditos in Diocesi sua*. Loquendo de illis casibus, pro quibus neque ab Urbano Octavo, neque ab Alexandro Septimo non est reuocatum si qui sint, vel si de nouo per eorum successores concederetur facultas data Episcopis per Tridentinum. Respondeo cum Suarez vbi supra, & Sanchez, etiam vbi supra num. 5. & alijs comprehendere, non solum subditos qui habent domiciliū in Diocesi, & in eius districto; sed etiam Peregrinos, Scholasticos mercatores, & vagabundos. Dum sunt seu morantur in Diocesi, quia pro tunc ex cōsuetudine subditi sunt Episcopi eius Diocesis in qua morantur, & a fortiori illi, qui per aliquam annu partem in Diocesi habent domiciliū: comprehenduntur etiam Religiosi essenti ad effectum obtinendi absolutionem ab Episcopo de licentia suorum Prælatorum: casu, quo ipsi illos absolueret non possint, vt volunt aliqui Doctores. Et dixi de licentia suorum Prælatorum, quia sine illa etiam ad prædictum

effectum absolutionis non possunt Religiosi essentia se sub de re Episcopo: nullus enim subditus particularis, seu priuatus potest etiam in suum commodum renuntiare essentiali privilegio; imò nec Prælati inferior potest hanc licentiam concedere, nisi de interpretatiua licentia de præsentia, & non de præsumpta de futuro sui generalis. Et nomine suæ Diocesis intelligitur, non existentia, seu assistentia materialis in Diocesi, sed existentia sub iurisdictione Episcopi. Et ideo possent proprium subditum, etiam in aliena Diocesi absolvere; quia cum hæc iurisdicção non sit cõtentiosa, sed voluntaria potest Episcopus, etiam in aliena Diocesi illam exercere.

21. Quæres deinde quomodo intelligenda sint illa verba, *in Diocesi sua*, respectu Prælatorum regularium? Respondetur: Intelligenda esse proportionate servata eodem modo, quo intelliguntur respectu Episcoporum, ita ut Generalis possit absolvere suos subditos in tota sua Religione, Prouincialis in tota sua Prouincia, & Custos in sua custodia, & hi ultimi possunt absolvere Fratres Hospites, iter agentes, seu transeuntes per suas Prouincias, seu custodias, & suos subditos, ubicumque sint. Et Idem potest Reuerendissimus Generalis.

22. Quæres item: quod intelligendum sit per illam clausulam in decreto contentam, scilicet, *per Vicarium ad id specialiter deputatum*. Respondetur pro habilitate hanc clausulam, non ita debere intelligi, ita ut teneatur necessario Episcopus ad quantumque absolutionem Vicarium specialiter deputare, seu alicui specialem dare commissionem sed teneri Episcopum ad hos casus alicui specialem, seu particularem commissionem præbere, id est, alicui personæ, quam specialiter ad hos casus; tamquam specialem suum Vicarium deputat. Ita Nauarrus lib. 4. consil. in prima edit. tit. de sentent. excommuni. consil. 15. num. 3. & in 2. edit. tit. de privileg. consil. 11. num. 14. Qui prælatum Concilium explicans ait, Concilium debere, ita intelligi in hac parte, ut vellet quod nullatenus Vicarius Generalis Episcopi, ex vi generalis commissionis habeat facultatem ad absolvendum de his casibus, nisi eidem per specialem a tiam commissionem prædicta absolutio committatur. Et

idem docet Sanchez libr. 2. de Matrimon. disputat. 40. Sed quod pro quantumque absolutione noua commissio danda sit, imò id requiri non solum respectu Vicarij Generalis, sed omnium aliorum quibus committitur talis facultas fortè verius est; ut infra videbimus num. 22.

23. Quæres præterea, an si Episcopus, vel alius auctoritatem quasi Episcopalem habens in prædictos casus incideret: posset absolvi virtute præmissi decreti Tridentini ab eisdem casibus per confessarium ad id a se specialiter electum; seu deputatum; per eandem facultatem, quam ipse habet erga suos subditos? Respondetur, quod circa hanc difficultatem consuluerunt Episcopi Sacram Cardinalium Congregationem. Quæ respondit; posse in eo casu Episcopum virtute facultatis Concilij eligere, & deputare specialiter confessarium, qui cum a prædictis casibus absoluat, super quæ verba Sacra Congregationis optimè notauit Suarez Sacram Congregationem loqui de absolutione prædictorum casuum, sine vlla limitatione, quare sicut potest Episcopus eligere Confessorem, qui cum absoluat ab alijs casibus in decreto Concilij contentis, posset similiter eligere, & deputare specialiter confessarium, qui cum ab hæresi occulta similiter absolueret. Si (quod absit) in eam cecidisset. Et de Prælati regularibus, qui hanc facultatem habent, docet Sanchez libr. 8. de Matrimon. disputation. 34. Quod sicut suos subditos absolvere possunt per se, vel per Vicarium specialiter deputatum. Ita pro se ipsis possunt virtute eiusdem facultatis eligere confessarium, qui eos a prædictis casibus absoluat; non enim debent esse peioris conditionis in hac parte, quam sui subditi.

24. Potest etiam dubitari? Quomodo intelligenda sit illa clausula Concilij: *Idem, & in hæresi crimine in eodem foro conscientie, ei tantum, non eorum Vicarijs sit permittum*. Respondetur per præmissam clausulam non prohiberi Episcopis, ut non possint committere absolutionem ab hæresi alijs, neque per illam obli-

obligari ad impertiendam dictā absolutionem necessario per se ipsos, sed solum prohiberi, ne possint hac facultatem committere suis Vicarijs Generalibus ex vi Vicariæ suæ commissionis generalis, ut bene adnotavit cum alijs Corduba in summa quæst. 8. Et probatur: Quia hæc facultas competit Episcopis ex lege vniuersali Ecclesiæ, seu ex lege Concilij vniuersalis, vel ex priuilegio ipsis ab eodem Concilio concessa, & eorum dignitati, & officio perpetuo anexo, & in corpore iuris conciliaris cōtēto: sed facultas seu iurisdictio, quæ alicui competit, vel ex lege generali, vel ex priuilegio, suo officio, & dignitati anexo, est iurisdictio ordinaria, ut cōmuniter tenent Doctores, & multis allegatis, & suis locis citatis docet Sanchez lib. 2. de Matrim. disp. 40. num. 14. Ergo eam poterit Episcopus alteri delegare, seu specialiter committere, sed quia Concilium magnam vult habere differentiam inter specialitatem huius commissionis, seu delegationis, & aliarum. Videtur necessarium, quod hæc facultas committatur non solum per specialem, sed etiam per singularem delegationem: ita, ut ad singulas absolutiones singulæ dētur, seu cōcedantur commissiones: ita ut ad quem libet indiuiduant absolutionem particularis, & indiuidua facultas, seu commissio delegetur. Quæ omnia docent Azor, Enriquez, Manuel Sà, quoscitat, & sequitur Thomas Sanchez in summa lib. 2. cap. 11. num. 23. Et idem, quod diximus de Episcopis proportionem seruata intelligendum est de his, qui habent iurisditionem quasi Episcopalem. Ut docet idem Sanchez.

25. Quæ res etiam, an hæc facultas Episcopis concessa per Concilij decretum extendenda sit ad casus reſeruatos per nouam legem a Pontifice latam post Concilium? Hæc difficultas, fuit Sacræ Congregationi proposita, & ab eadem Congregatione Summo Pontifici Gregorio XIII. ut refert Suarez, qui respondit eidem Congregationi in hac forma: *S. D. N. Gregorius XIII. audita relatione Congregationis respondit non habere locum. Sed non obstante prædicto responſo docet Suarez decretum illud Concilij nullatenus debere restringi ad casus reſeruatos ante Conciliū: per leges Pontificias, ante ipsum Conciliū latas: quia nulla est efficax ratio, quæ ad hoc cogat, quia si aliqua ratio cogeret,*

solum ea esset, quod Concilium, scilicet, solum concedere casus reſeruatos per leges Pontificias ante ipsum Concilium intenderit, & nullatenus illos, qui post ipsum Concilium per easdem leges reſeruandi essent, sed hæc ratio non est sufficiens, quia Concilij mens, & intentio sui moderare reſeruationes Pontificias tam casuum, quam censurarum, præcipue in eis casibus, & censuris Pontifici reſeruatis, qui frequentius accidere possunt, ut sint casus occulti, ne pro eorum absolutione cogerentur fideles ad Sedē Apostolicam recurrere, quod multoties est difficile, & valde onerosum. Hoc autem motuum æqualiter currit tam in casibus ante Concilium, quam post Concilium reſeruatis. Ergo intentio Concilij ad omnes se extendit in concessione illius facultatis. Et ideo poterunt absolvere a casibus tam reſeruatis ante Concilium, quam ab illis, qui post ipsum sunt reſeruati. Neque obstat, quod Concilium concedat possint absolvere solum a reſeruatis, & non dicat a reſeruandis: Quia non debent vocari casus reſeruati respectu temporis, quo illud decretum Concilij factum est: sed respectu temporis quo absolutio de illis est impertienda, quod intelligi debet de casibus, & censuris, & non de suspensionibus, & irregularitatibus, quæ censure non sunt, nam de his absolute loquitur Concilium concedendo auctoritatem absoluedi, seu dispensandi in omnibus, si oriantur ex delicto occulto, & ita in eis non currit ratio supradicta. Ad oraculum Gregorij XIII. Respondet Suarez, debere intelligi de casibus per nouam legem reſeruatis, cū clausula, quæ specialiter huic Concilij decreto deroget, ipsumque reuocet: sed hæc omnia præmissa dubia, & eorum resolutiones iam non habent locum post bullas reuocatorias prædicti decreti editas ab Urbano VIII. & Alexandro VII.

RESOLVTIO VII.

An Prælati Regulares virtute
suorum priuilegiorum pos-
sint absolvere suos subditos
à casibus Summo Pon-
tifici refer-
uatis.

SVMMARI V M.

- 1.2 Referuntur varia priuilegia Regula-
rium Prælatorum ad absoluendum
suos subditos à reservatis.
- 3 Prima sententia negativa Toleti, Na-
uarri, & aliorum refertur.
- 4.5.6 Sententia negativa, quæ docet non
posse Prælatos regulares absolvere
subditos à casibus bullæ Cœnæ ratio-
nibus probatur.
- 7 Sententia affirmatiua Bannez, Le-
desmae, & aliorum proponitur.
- 8.9 Affirmatiua sententia efficaciter pro-
batur.
- 10.11. Eadem affirmatiua sententia alijs
rationibus probatur.
- 12 Primo argumento sententia negati-
ua fit satis.
- 13 Secundo, tertio, & quarto argumen-
to eiusdem negatiua sententia effi-
caciter responderetur.
- 14 Prælati regulares debent absolvere
suos subditos à prædictis casibus,
vel per se, vel per Vicarium ad id
specialiter deputatum ad quicumque
que absolutionem.

SUppono in primis multos
Summos Pontifices conce-
dente per sua priuilegia Præ-
latis regularibus, vt possint absolvere
suos subditos à casibus Papæ reservatis,
etiam ab illis, quæ in bulla Cœnæ con-
tinentur. Et vt possint eum eis in omni
irregularitate, & inhabilitate in quauis
causa incurfa dispensare. Vt patet ex
concessionibus Clementis IV. Marti-
ni V. Alexandri VI. & Pij V. quas ad-
ducit Casarrubios in Compendio Pri-
uileg. verb. Absolutio ordinaria, quoad
fratres, & Manuel Roderic. tom. 1. qq.
Regul. quæ. 20. tit. 1. quas ego forma-
liter earum expressis verbis retuli in

meis quæst. select. & exposit. in Regul.
Santi Francisci cap. 21 super 7. Regul.
fol. 370. & præter priuilegia, & con-
cessiones ibi adductas idem concessit
Eugenius V. anno 1441. fratribus Sacti
Ambrosij in bulla, quæ incipit *Regimini*,
quæ est 22. apud Cherubinum, §. 8. &
9. & similiter anno 1476. id ipsum con-
cessit Sixtus IV. Eremitis S. Petri, nunc
S. Hieronymi de Pisis in bulla, quæ in-
cipit *Sedes Apostolica*, 13. apud Cherubi-
num, §. 11. Idem concessit Leo X. quod
iam a Iulio II. fuerat concessum, de no-
uo autem id concessit, & confirmauit
anno 1516. fratribus S. Mariæ de Mer-
cede in bulla, quæ incipit *Dû grata Deo*,
in apendice bullarij Romani impressi
Lugduni. Et similiter idem concessit in
ampliori forma Monachis Benedic-
tis Casinensibus Pius V. anno 1571. in
bullâ, quæ incipit *Dum ad Congregationem*
129. apud Cherubinum. Et id ipsum cō-
cessit Gregorius XIV. Congregationi
Clericorum Regularium ministrantiū
infirmis, anno 1591. in bulla, quæ inci-
pit *Illius qui*, apud Cherubinum 17.

2 Hæc sunt principalia priuilegia,
quæ circa absolutionem censurarum,
& casuum Papæ reſervatorum, etiam
eorum, quæ bulla Cœnæ continentur
habent Prælati Regulares erga suos sub-
ditos, quibus gaudent omnes illi Regu-
lares qui priuilegium habent participa-
tionis, vt nos Capucini, & alij. Et ex his
sequitur, quod Prælati regulares possint
absolvere omnes suos subditos in foro
conscientiæ ab omnibus censuris, & ca-
sibus occultis Summo Pontifici reserva-
tis, & ex concessione Clementis IV. quæ
adducit Catarrubios, & nos adduximus
vbi supra: possunt etiam absolvere eos-
dem subditos à dictis censuris, & casibus
Papæ reservatis, etiam si sint publici in
foro tamen conscientiæ, exceptis hære-
ticis relapsis, schismaticis, fallarijs litte-
rarum Apostolicarum, & deferentibus
prohibita ad infideles, & licet in dictis
priuilegijs cōcedatur præmissis Prælati
regularibus, vt per se ipsos suos subditos
a præmissis casibus possint absolvere,
non ita est intelligendum, vt per specia-
lem commissionem hanc facultatem
alteri non possint delegare; solumque
eis prohibetur, vt suis Vicarijs Ordina-
rijs eam ex generali delegatione, seu ex
vi generalis Vicarij possint committe-
re. Et probatur, quia hæc facultas com-
petit Prælati regularibus en priuilegio,
suo

suo officio, & dignitati perpetuo anexo. Ergo est iurisdictio ordinaria, & per consequens poterunt illam alteri per specialem commissionem delegare, vt docet Sanchez lib. 2. de Matrim. disp. 40. num. 14. Et nos diximus precedenti resolutione. Videatur Hieronymus Rodriguez resol. 3. num. 23. per totum. Villalobos tom. 1. sum. 2. tractatu 9. difficul. 64. num. 2. qui citat Bartolum, Baldum, Couarrubiam, Syluestrum, & Thomam Sanchez, sed vt ad hanc difficultatem enodandam congrue procedamus id in primis suppositum esse volumus, in hac resolutione sicut in precedentibus nos non agere de absolutio- ne ab his casibus rebus prout nunc stan- tibus, & suppositis priuilegijs Sanctæ Inquisitionis, & dominorum Inquisito- rum de hoc enim postea redibit sermo: sed de potestate quam habent Prælati Regulares in vim suorum priuilegio- rum, etiam non obstante bulla Cœnæ Domini nisi aliunde obstat: vel alio ma- iori priuilegio contrario impediatur. His suppositis.

3 Tota difficultas huius questio- nis est, vtrum facultas ex vi suorum pri- uilegiorum concessa Prælati Regularibus ad absoluendum suos subditos a ca- sibus Papæ reservatis, se extendat ad ca- sus in bulla Cœnæ contentos, præcipue vero ad hæresim occultam? Circa quā, 1. sententia est Toleti lib. 1. sum. cap. 30. & Nauarri in manual. cap. 17. num. 275. Sairi de censur. lib. 3. cap. 25. num. 5. Azorij to. 1. lib. 8. cap. 10. Thomæ Sa- ches lib. 2. cap. 11. num. 26. & aliorum qui docent facultatem, quam habent Prælati Regulares absoluendi a casibus Pontifici reservatis non extendi ad ca- sus bullæ Cœnæ præcipue ad hæresim occultam. Hæc sententia.

4 Probatum primo. Quia in bulla Cœnæ expressè reuocantur omnia pri- uilegia absoluendi de illis casibus. Ergo cum in ea reuocata; ex vi illorum, nullatenus possunt Prælati regulares suos subditos a præmissis casibus absol- uere.

5 Probatum secundo. Quia Pius Quintus, & Gregorius XIII. de hac dif- ficultate consulti declararunt prædi- ctos Prælatos ex vi suorum priuilegio- rum non posse absoluere suos subditos a casibus in bulla Cœnæ contentis. Er- go nulla ratione id possunt.

6 Probatum tertio. Quia Sacra Cō-

gregatio Eminentissimæ Cardinalium die 17. Nouembris anno 1628. de præ- senti questione consulta. Respondit: Non posse Prælatos Regulares in vim suorum priuilegiorum absoluere suos subditos a casibus in bulla Cœnæ con- tentis. Ergo ex vi prædictorum priuile- giorum id non poterunt.

7 Contrariam tamen sententiam tenent Banez 2. 2. quest. 4. dub. 2. Ledes- ma 2. part. sum. tract. 1. ca. 6. Vivald. 1. part. tract. de absolut. num. 13. Sousa ad bullam Cœnæ, dif. 100. concl. 3. Ara- gon 2. 2. quest. 4. art. 3. vers. *Sed dubium est*, Villalobos 1. part. tract. 9. diffic. 61. & alij, qui docent: Priuilegia Regularium Prælatorum ad absoluendum suos subditos ab omnibus censuris, & casibus occultis in bulla Cœnæ conten- tis, non esse reuocata.

8 Hæc sententia probatur primo: Quia priuilegium Principis debet esse firmum, & stabile, nec in casu dubij cæ- setur reuocatum; vt constat ex iure in Cap. decet de regul. iur. in 6. ubi communi- ter Doctores. Et Glossa ibidem, lege tenetur ubi Iason num. 2. ff. de re iudicata, & lege pri- uilegia quadam, ff. de regul. iur. ubi etiam Doctores, & lege aratem, & lege fatmam, §. quam suam, ff. de censibus. Ergo priuilegia Regularium dum expressè non reuo- cantur facta de eis expressè mentione non censentur reuocata: sed in bulla Cœnæ non reuocantur facta de eis me- tionem expressam. Ergo non sunt reuoca- ta.

9 Probatum secundo. Quia in bulla Cœnæ post generalem priuilegiorum reuocationem post Sixtum V. addita est illa clausula: *Nisi eiusmodi casus* (scilicet eiusdem bullæ Cœnæ) *in eis presenti- bus litteris expressi comprehendantur*. Sed in priuilegijs Regularium expressè cō- prehendantur omnes casus, & censuræ eiusdem bullæ. Ergo per illam exceptio- nem eximuntur a reuocatione genera- li priuilegiorum, quæ per ipsam bullam reuocantur.

10 Probatum tertio. Quia commu- niter tenent Doctores per bullam Cœ- næ non reuocari priuilegium Crucia- tæ: Quia cum in ea expressè concedan- tur casus eiusdem bullæ Cœnæ excep- ta hæresi: videretur Pontifex sibi esse contrarius si illud priuilegium reuoca- ret, quia reuocaret, quod immediatè concesserat, & simul videretur incon- stans in suo proposito, & in suis actibus.

Quod

Quod nullatenus de ipso credendum est: sed idem dici posset, si post concessio- nem expressam eandem bullam per privilegia regularium factam, con- tinuo illam, per bullam Coenae reuoca- ret. Ergo nulla ratione dicendum est, privilegia praedicta per bullam Coenae re- uocari.

11. Probatur quarto. Quia esset magnum inconueniens: quod iunithus Pontifex concederet facultatem absol- uendi a casibus, & censuris bullae Coe- nae alicui Religioso, v.g. ultramontano: & quod antea, quam ad suam perueni- ret Prouinciam, iam per praemissam bul- lam, dici posset, reuocatam esse facul- tatem illi concessam; hac enim ratione nihil fixum, & stabile, nihil firmum, & constans esset in concessionibus Papa- libus: quod est omnino absurdum. Prop- ter haec fundamenta, quae valde cogunt iudico hanc secundam opinionem esse probabiliorem stando praecise in priui- legijs regularium, & in dispositione bul- lae Coenae. Et si aliunde non obstat aliud maius privilegium, vel Pontificis expres- sa reuocatio.

12. Ad argumenta contrariae sen- tentiae respondetur. Per reuocationem illam generalem omnium privilegiorum in bulla Coenae factam, non reuocari privilegia regularium: Tum, quia de eis non fit expressa, & specialis mentio in illa reuocatione: Tum, quia per clau- sulam bullae supra positam excipiuntur illa privilegia in quibus casus bullae Coe- nae expressi comprehenduntur, in priui- legijs autem regularium illi casus expres- si comprehenduntur, & expressè conce- duntur.

13. Ad secundum 3. & 4. argumen- tum, respondetur: De illis declarationi- bus Pij V. Gregorij XIII. & Sacrae Congregationis authentice non constare, & quamuis de eis constaret autheti- ce, illi Pontifices non potuerunt ligare manus suorum successorum ne possent excipere a reuocatione generali priui- legia Regularium, sicut de facto exce- perunt per illam clausulam exceptiuam additam, a Sixto V. quam supra retuli- mus.

14. Debent tamen advertere Prae- lati Regulares, quod stando in hac opinio- ne, & si aliud privilegium maius, vel Pon- tificis dispositio non obstat, si absolutio- nem ab haeresi occulta suis subditis im- pendere velint, debere illam, vel per se

iplos, vel per alium, ad id specialiter depu- ratum ad quamlibet absolutio- nem, illam impartiri: Quia non solum decretum Concilij Tridentini, sed etiam privile- gium Pij V. quod praecipuum est in hac materia id expressè exigunt, ut supra la- tius diximus, sed nunc per nouum decre- tum D. Alexandri VII. haec facultas concessa Praelatis Regularibus ablata est, & sufficienter est publicatum, & ad- missum.

RESOLUTIO VIII.

An praedicta privilegia Prae- latis, & Confessarijs Regulari- bus concessa absolvendi Reli- giosos, & Saeculares a casibus Papae, vel ordinario reserva- tis, sint reuocata per decre- tum Urbani VIII. editum die 17. Nouembris an- ni 1628.

SVMMARI VM.

1. 2. Proponitur status questionis, & reser- tur decretum Urbani VIII.
3. Refertur sententia Ludouici a Cruce, & aliorum negantium, Praelatos Regulares posse absolueresubditos, vel Saeculares a casibus Papae, vel Ordinario reservatis post decretum Urbani.
4. 5. 6. Sententia Ludouici a Cruce proba- tur, & esse valde probabilem asse- ritur.
7. Sententia Cypriani de Croufers, Can- didi, & aliorum affirmantium, pri- uilegia Regularium non esse reuoca- ta per decretum Urbani VIII. posse quae Regulares absolueres Religiosos, & Saeculares a casibus bullae Coenae, & a reservatis ab Ordinario post di- ctum decretum proponitur.
8. 9. 10. 11. Probatur efficaciter sententia Croufers, & Candidi.
12. Probatur eadem sententia ex defectu promulgationis eiusdem decreti Ur- bani, sed haec ratio non admitti- tur propter contrarium solum cu- rie.

13. 14. 15 Alijs argumentis probatur hæc sententia quoad absolutionem sacrarium.

1 **S**uppono in primis hæc difficultate non procedere in vim bullæ Cœnæ Domini, de qua iam supradiximus, non reuocare priuilegia Prælatorum Regularium neque etiam supposito alio maiori priuilegio Sanctæ Inquisitionis, vel censorum fidei, de quo intra agendum est. Sed solum in vim decreti ab Urbano VIII. editi die 17. Nouëbris anno 1628. quod ut melius pateat hæc difficultas libet de verbo ad verbum referre, & sic se habet.

2 **S**acra Congregatio S. R. E. Cardinalium negotijs, & consultationibus Episcoporum, & Regularium præposita censuit per confirmationes priuilegiorum, quas Regulares à Sede Apostolica post Sacrum Concilium Tridentinum obtinuerunt, ne perquam renixisse priuilegia prius ab eodem Concilio, ac deinde etiam ipsius Congregationis decretis sublata, atque extincta, si qua habebant absolendi à casibus Ordinario reservatis, quemadmodum absolendi à casibus contentis, in bulla, quæ in die Cœnæ Domini legi consuevit, utpote sublata, per annuam ipsius bullæ publicationem, vires, aut robur acquisuisse ex sequentibus priuilegiorum confirmationibus, ac proinde Regulares cuiusvis Ordinis, Congregationis, Societatis, & Instituti, etiam necessario exprimendi, nec intra, neque extra Italiam, in vim priuilegiorum, aut confirmationum eiusmodi, quas, vel hæcenus obtinuerunt, vel deinceps fortè obtinebunt, posse quemquam absolueri, ab eisdem casibus in bulla Cœnæ, aut Ordinario loci reservatis: Ac si secus egissent absolutiones nullas, atque irritas fuisse, ac fore à alijs vero casibus, & censuris, Sedi Apostolicæ reservatis siquidem Regulares habeant à Sede Apostolica absolendi facultatem, illam extra Italiam, minime sublata fuisse ipsæ Sacre Congregationis decretis, hac de re editis ipsæ Sanctæ memoriæ Clementis VIII. quam Sacre Congregationis sententiam, sanctitas sua, ad se relata, approbuit, mandauitque ab omnibus, ad quos pertinet, inuiolabiliter observari. Romæ 17. Nouëbris 1628. Fr. A. Cardinal. S. Onofrij. Ita referunt præmissum decretum aliqui Doctores, ut Ant. Quintana duenas tract. 3. singularium, qq. singul. 15. & Leander à Sacram. de censur. to. 4. tract. 2. disp. 17. §. 2. quæst. 77. Bassens noster in florib. verbo, Casus reservatus, num. 58. & Ludonius à Cruce disput. 1. in

bullæ Cœnæ, cap. 4.

3 In hac difficultate Ludonius à Cruce de bulla Cruc. disp. 1. cap. 3. dub. 4. & 5. Ioann. Maria Nouar. in lucerna regul. verbo, Absolutio, num. 1. Barbosa in summa Apostol. decision. verbo, Hæresis, & verbo, Absolutio, in collect. aneis, collect. 9. num. 7. Diana 1. partura. 5. resol. 6. & 3. part. tract. 2. resol. 122. & 3. tract. 6. res. 54. & tract. 7. resol. 63. & part. 8. tract. 7. resol. 50. Lezana in summa, qq. regulato. 1. cap. 19. num. 17. Machado to. 2. lib. 5. part. 3. tract. 2. docum. 5. num. 1. qui omnes docent: post præmissum decretum Urbani VIII. iam non posse Regulares absolueri a casibus contentis in bulla Cœnæ etiam occultis, ut ab hæresi occulta, & alijs in ea contentis, etiam tuos subditos. Hæc sententia.

4 **P**robatur. Quia in prædicto decreto reuocantur expresse omnia priuilegia Regularium tam illa, quæ ante Tridentinum illis concessa fuerunt, quam ea, quæ postea vel sunt concessa, vel concedentur ad aboluendum a casibus in bulla Cœnæ contentis, vel Ordinario loci reservatis tam intra, quam extra Italiam. Eorum tenores præexpresse habendo. Ergo cum talia priuilegia iam sint reuocata, virtute illorum non poterunt aliquem a præmissis casibus absolueri, & si faciant de facto, absolutio erit nulla.

5 **P**robatur secundo. Quia prædictum decretum solum excipit a reuocatione priuilegia, quæ habent Regulares ad aboluendum a casibus Papæ reservatis non contentis in bulla Cœnæ: sed exceptio firmat Regulam in contrarium. Ergo præter illa quæ exceptuantur omnia alia scilicet omnia, quæ concedebant Regularibus potestatem absolendi a casibus bullæ Cœnæ, & a casibus reservatis Ordinario loci omnino manent reuocata virtute præmissi decreti.

6 **P**robatur tertio. Quia prædicta priuilegia Regularium sunt odiosa, quia valde exorbitant a iure communi, & ab Ordinario iure, quod Episcopis, seu Ordinarijs locorum competit ex suo officio & dignitate, & ex dispositione iuris communis. Ergo strictè sunt interpretanda, & è contra eorum reuocatio maximè facta in amplissima forma tanquam fauorabilis latissimè est interpretanda. Ergo cum in præmissis decreto Urbani VIII. omnia priuilegia

gia Regularium ad absolvendum à casibus bullæ Coenæ, & a reservatis Ordinario sint in amplissima forma reuocata, iam nullatenus subsistere possunt ad præmissos effectus. Propter hæc fundamenta hæc opinio mihi semper vilâ est valdè probabilis, & eam tenui in meis qq. select. regul. & expositione Regulæ Sancti Francisci, cap. 20. in cap. 7. Regulæ, num. 12. fol. 367. & cap. 21. numer. etiam 12. fol. 371.

7 Sed non minus probabiliter assero: prædicta privilegia Regularibus concessa absolvendi suos subditos à casibus Papæ etiam in bulla Coenæ reservatis, & quoscumque sæculares ad eos advenientes, & similiter à casibus Episcopis reservatis, nullatenus esse reuocata per præmissum decretum Urbani VIII. ita Stephanus Bauni quoad subditos Religiosos, tract. 4. de poenitentia, quæst. 32. & tom. 2. de censur. tract. 2. disp. 3. quæst. 26. & de Regularibus, ac etiam de Sæcularibus, quod possint absolvi ab omnibus casibus, & censuris Summo Pontifici reservatis etiam in bulla Coenæ Domini, & à casibus Episcopo reservatis virtute dictorum privilegiorum docet noster Cyprianus Croufers, siue Antuerpiensis in exposit. Regul. Sancti Francisci lect. 12. ad cap. 7. Regul. Sancti Francisci, & lect. 28. & idem tenet Vincentius Candidus tom. 1. disquisit. 22. art. 47. in fine, & art. 49. & 50. Quintana duenas in singul. qq. tract. 3. singul. 14. 15. & 16. & me citato nouissime Leander à Sacramento de censur. tom. 4. tract. 2. disp. 17. §. 2. quæst. 77. per totam qui omnes docent; privilegium Alexandri VI. quod ego adduxi in meis qq. select. Regul. & exposit. in Regul. S. Francisci cap. 27. in septimum Regulæ eiusdem sancti, & privilegium Urbani IV. concessum Patribus Ordinis S. Dominici, quo conceditur omnibus Confessoribus expositis eiusdem Ordinis: ut possint absolvere omnes Christi fideles, ad eos occurrentes ab omnibus peccatis, & censuris, nisi talia essent, propter quæ consulenda esset merito Apostolica Sedes, non esse reuocata per dictum decretum, & Sixtus IV. declaravit exponendo quædam litteras Clementis IV. ut haberetur in monumentis nostri Ordinis Minorum, fol. 143. alias 59. conclus. 145. Quæ essent illa, propter quæ, Sedes Apostolica esset merito consulenda, scilicet, si hæretici sint re-

lapsi, si sint schismatici, si litteras Apostolicas falsificassent, & si ad infideles prohibita derulissent. Et similiter reuocata non esse omnia illa privilegia absolvendi a casibus Pontifici, & Episcopis reservatis, quæ ego aduxi supra in hac disputatione, resolut. 4. num. 1. Et idè virtute illorum nisi obiter aliud maius privilegium contrarium Sanctæ Inquisitionis siue D. D. Inquisitorum, poterunt absolvere quoscumque fideles, siue Religiosos, siue Sæculares, ab omnibus casibus, siue Papæ, siue Episcopis reservatis si occulti sint, etiam ab hæresi occulta, dummodo non sit in relapsis, & alijs tribus casibus supra relatis, propter quos merito est Sedes Apostolica consulenda. Hæc sententia.

8 Probat ut efficaciter à Doctis PP. Leandro à Sanctissimo Sacramento, & Antonio Quintana duenas vbi supra sequentibus argumentis. Primo quia valdè probabile est; quod per prædictum decretum Urbani non reuocetur privilegium saltem absolvendi ab omnibus casibus occultis Papæ reservatis, concessum Regularibus per Concilium Tridentinum sess. 24. cap. 6. iuxta declarationem Pij V. die 21. Iulij anni 1571. Factâ in gratiâ Ordinis Prædicatorum quam adducit. Hinojosa in directorio, decill. Regul. verb. Confirmatio gratiæ, fol. 121. & citatus Leander vbi supra quæst. 76. quæ est tenoris sequentis: *Quia Sacrum Concilium Tridentinum concessit Episcopis, ut absolvere possint in foro conscientie tantum, ab omnibus peccatis, & dispensare super irregularitatibus, ut habetur sess. 24. cap. 6. In Priores Conventuales, & alij superiores deterioris conditionis sint quâ Laici, & Clerici; concedimus eis, ut ipsi per se ipsos, idem omnino possint in fratres, & moniales sibi subditos, quod possunt Episcopi in Clericos, & Laicos, sibi subiectos, quoad absolvendum, & dispensandum, & alia ibidem concessa.* Ergo præcise alio maiori privilegio Sanctæ Inquisitionis (de quo postea agendum est) adhuc post dictum decretum Urbani possunt regulares absolvere suos subditos, ab omnibus casibus occultis Papæ reservatis. Consequentia est legitima ant. probatur: quia in illo decreto nulla, nec explicita, neque implicita mentio fit facultatis concessæ per Concilium Tridentinum. Ergo per illud nullomodo derogatur facultati, seu privilegio absolvendi a casibus Papæ reservatis præ-

fatius Regularibus in Tridentino concessio patet consequentia, quia per clausulam generalem nullo modo censetur derogari facultati, seu privilegio Concilij Generalis, præcipue Tridentini, quod est vltimum, & celeberrimum in Ecclesia Catholica, ut constat ex cap. ex parte, de capell. Monach. & ibi Glossa, verbo, *Nulla mentio*, cap. non nulli de rescript, ubi Glossa, verbo *Fecerint mentionem*, ubi etiam Felinus, Archidiaconus, Baldus, Selua, Decius, & alij multi. Nec dici potest Concilium solum loqui in illo decreto de Episcopis, non vero de Prælati Regularibus nomine enim Episcopi veniunt omnes habentes iurisdictionem quasi Episcopalem, ut sunt Prælati Regulares, & Abbates, atque Priores Sæculares, quos vocant nullius Dioecesis; alioquin non esset sufficienter per Concilium prouisum, nec Regularibus, nec Clericis, & Laicis subditis Abbatibus, & Prioribus, quos vocat nullius Dioecesis. Quod non est dicendum, ut multis citatis docet Sanchez lib. 8. de Matrim. disp. 2. num. 12. & in summa, ca. 21. num. 5. & tenent alij quos citat, & sequitur Leander a Sacramento, to. 4. de censur. tract. 1. disp. 17. §. 2. quæst. 44. quod etiam ego late probavi supra in hac disputatione resol. 3. multis citatis Doctoribus, & firmis fundamentis. Et præterea illa facultas non provenit Prælati Regularibus ex vi solius privilegij Pij V. Sed ex interpretatione iuris seu Concilij propter bonam Ecclesiæ regimen ab eodem Pio facta, ne scilicet, deterioris conditionis sint professores perfectionis, itatus, quam Clerici, & Sæculares Laici.

9 Probatur secundo. Quia valde probabile est: quod prædictum decretum, & privilegium Concilij atque Pij V. non reuocetur per promulgationem annuam bullæ Cœne, ut late supra probauimus in hac disputatione resol. 2. 3. & 4. etiam si in clausula reuocatoria fiat mentio facultatis, seu privilegij concessi per decretum cuiusvis Concilij. Ergo cum in hoc decreto Urbani nec adhuc in generali fiat mentio reuocatoria alicuius privilegij concessi ab aliquo generali Concilio a fortiori est dicendum non reuocari per illud facultas, seu privilegium concessum Regularibus a Concilio Tridentino. Præterea, quod facultas Prælatorum Regularium absolueri suos subditos a prædictis ca-

sibus non reuocetur per decretum Urbani Ostendit patet manifeste, quia in eo nulla fit mentio de Regularibus, nec de eorum abolitione a reuerentis, sed solum de abolitione Sæcularium ab eisdem reuerentis. Ergo privilegia Prælatorum Regularium manent integra, & in suo robore respectus suorum subditorum Regularium.

10 Probatur tertio. Quia per decretum Urbani tantum reuocantur privilegia aliunde a Tridentino annullata, seu ablata, licet post ipsum confirmata fuerint, ut ex illis verbis patet: *Censuit per confirmationes privilegiorum, quas regulares a Sede Apostolica post sacrum Concilium Tridentinum obtinuerunt, nequaquam venisse privilegia prius ab eodem Concilio, ac de inde ipsius Congregationis decretis sublata, atque extincta, si quæ habebant absolueri a casibus Ordinario reservatis, quemadmodum, ne indulta absolueri a casibus contentis in bulla, quæ in die Cœne Domini legi consuevit, &c.* Ergo cum prædictum privilegium absolueri ab occultis reservatis Regularibus concessum non solum non sit per Tridentinum extinctum, sed potius ab eo emanatum, ut ex supradictis constat: plane sequitur, quod decretum Urbani VIII. nec circa illud privilegium, nec circa declarationem illius a Pio V. factam, versetur, ac proinde, nec hanc, nec illud reuocet, seu annullat.

11 Nec obstat quod postea additur in eodem decreto: *Ac proinde Regulares cuiusvis ordinis in vim privilegiorum, aut confirmationum eiusmodi quas, vel hæcenus obtinuerunt, vel in futurum obtinebunt: nec posse quemquam absolueri ab eisdem casibus in bulla Cœne, aut Ordinario loci reservatis.* Quia cum de eisdem privilegijs, & confirmationibus sermo sit, ut ostendit particula, *eiusmodi*, seu *huiusmodi* quæ relativa est præcedenti cum omnibus suis qualitatibus, ut docet Glossa in cap. Abbas de elect. in 6. Rebusus in leg. 1. ff. de verb. signific. Nauarr. in cap. si quæ de, num. 5. de rescript. Rota Romana apud Farinacium decil. 373. num. 6. to. 1. part. 2. hinc fit quod si nec privilegia, nec confirmationes abrogate sunt per Tridentinum, ut revera non sunt, sed potius ab ipso emanata, quod nec per hoc decretum Urbani abrogentur.

12 Probatur quarto. Quia sicut lex non obligat ante sufficientem, & authenticam promulgationem, ita nec re-

reuocatio priuilegij cum sit quædam lex vt docent Suarez de legibus, libr. 8. cap. 40. Salas disput. 17. sect. 1. num. 8. Bonacina de priuileg. disput. 1. quest. 3. punct. 8. num. 20. & alij communiter. Sed hæc reuocatio priuilegiorum Regularibus concessorum circa prædictam abolitionem a casibus Papæ reservatis. Non est sufficienter promulgata, & intimata Regularibus, vt omnes Religiosi, & Prælati Regulares testantur: Ergo illos non obligat, & per consequens poterunt vti suis priuilegijs illa non obstante. Sed vt verum fatear hoc argumentum non me multum mouet, quia quando reuocatio priuilegiorum fit per modum legis generalis, seu est reuocatio generalis facta per legem non indiget alia promulgatione quam illa quæ fit in curia, scilicet, in acie campi floræ, & ad Balbas D. Petri, vt docet Suarez cum multis citatis ab eo, vbi supra, & non videtur verosimile talem promulgationem huius decreti Urbani VIII. hoc modo non fuisse factam; cum similes alie leges, & decreta secundum stylum Curie Romanæ hoc modo publicentur.

13 Probatur 5. Quia vt testatur Basilius noster in floribus, verb. Hæresis, n. 18. hæc sententia approbata est a Sacra Cardinalium Congregatione seu eam tolerauit etiam post decretum Urbani VIII. Ergo, & a nobis debet merito tolerari, ant. est prædicti Basili vbi supra, qui ibidem nostram sententiam, vt probabilem defendit.

14 Probatur 6. Hæc sententia quo ad secundam eius partem, quæ agit de abolitione secularium; quia posito, quod valde probabile est, quod priuilegijs Mendicantium non derogetur per annuam bullæ Cœnæ publicationem, vt supra probauimus resol. 4. huius dissertationis, & docent Sousa, Peirinis, Villalobos, Portet, Suarez, quos tuus locus citat Diana 3. part. tract. 2. de dub. Regul. resol. 10. & alij. Possunt Religiosi Mendicantes approbati secundum formam iuris, absolvere seculares a casibus bullæ Cœnæ, & ab hæresi occulta. Quod probatur primo, ex concessione Urbani IV. apud Rodriguez tom. 1. qq. Regul. quest. 61. artit. 3. & apud cõpendiu priuileg. Medic. verb. Absolutio, quo ad seculares 1. num. 18. in qua concecit Fratribus Carmelitis, vt de licentia Prælatorum Ecclesiæ (id est,

prout declarauit Sixtus IV. modo fiat. Confessores secundum formam iuris præsentati) possint audire cõfessiones omnium Christi fidelium, causa deuotio, nis ad eos recurrentium, nisi talia cõmiserint, propter quæ esset Sedes Apostolica merito consulenda. Sed pro hæresi, nisi ille, qui illam commisit coram iudice comperenti abiuratum, in eam postea relapsus sit, non est mento consulenda Sedes Apostolica secundum declarationem Sixti IV. supra a nobis allatam, num. 7. Ergo ab hæresi occulta possunt præfati Confessores seculares absolvere. Et præterea probatur specialiter de casibus Episcopo reservatis; quia priuilegium, quo gaudent Regulares absolendi a casibus Episcopo reservatis est intertum in corpore iuris cõmunis, vt probat ex Clementina dudum, & Extrauaganti inter cunctas, Pannormitanus, Felinus, Bonitacius, Ioannes de Lignano, S. Antoninus, Angelus, Tabiena, & Armilla, quos citat, & sequitur Rodriguez tom. 1. qq. Regul. q. 61. art. 2. Ergo nec per Conciliū Tridentinum, nec per decreta Pontificiū maxime per hoc decretū Urbani VIII. abrogatur. Patet consequentia, quia neque in Concilio, neque in dictis decretis fit expressa abrogatio iuris communis: sed sic est, quod in generali derogatione priuilegiorum non cõprehenditur priuilegiū intertū in corpore iuris si de eo non fiat expressa, & specifica derogatio, vt docent Greg. Lop. Barth. Bald. Felinus, Perez, Menoch. & Sanch. quos refert, & sequitur Quintana ducen. tract. 3. singul. singul. 16. & 17. Ergo, &c. Et ideo hanc sententiā tenent post decretum Urbani VIII. Bauni, Laiman, & alij apud Leandrum vbi supra, scilicet, tom. 4. tract. 2. disp. 17. §. 3. quest. 79.

15 Probatur 7. Ex cõcessione Sixti IV. facta nobis Fratribus Minoribus, vt habetur in eodẽ cõpendio, verb. Absolutio quo ad seculares 1. n. 20. Qua nobis concedit, facultates cõfessiones audiendi, & ab omnibus casibus, & censuris excommunicationis, suspensionis, interdicti, ac super quacumque irregularitate Ordinario tam a iure, quam ab homine reservatis, toties, quoties opus fuerit, absolendi dispensandi, & vota quacumque permittendi, & relaxandi, & penitentiam salutarem iniungendi sicut potest

Dioecesis. Sed hæresis occulta, seu in iudicium nondum deducta, tam iure antiquo, quam nouo Tridentini reservatur Ordinarijs. Ergo licet hi possint ab illa absolvere; ita & Confessarij supradicti. Et consequenter à reliquis bullæ Cœnæ casibus. Et confirmatur: Quia quando hi casus sunt occulti, iam non sunt Summo Pontifici reservati. Sed iure ordinario, & non speciali competunt Episcopis. Et annexi sunt Dignitati Episcopali, ut patet ex Tridentinis session. 24. capit. 6. Unde dicendum est: Per Tridentini decretum casus hos occultos, iam non esse Papales, sed Episcopales, ut docent Sanchez libr. 4. summ. cap. 54. num. 27. Diana 1. part. tractat. 11. resolution. 28. & part. 3. tractat. 2. resolution. 13. & Puteranus, Fagundez, Portel, Sousa, Lorca, Nugnus, Petrus de Ledesma, Emanuel Sa, Enriquez, Ricciullus, Barbosa, quos adducit, & suis locis citat Diana 1. part. tractat. 5. resolution. 2. & alij multi, quos citat Thom. Sanchez in summ. tom. 1. libr. 2. cap. 11. num. 27. & probabilem dicit Ioann. Sancius in select. disputat. 50. num. 32. qui omnes tenent prædictos casus esse Episcopales non obstante bulla Cœnæ si sint occulti. Immo Diana 4. part. tractat. 4. resol. 239. Volens conciliare facultatem per Tridentinum Episcopis concessam, cum bulla Cœnæ postea promulgata sic docet rectè dici potest, bullam Cœnæ solum prohibere absolutionem hæresis, & aliorum criminum, quando publica sunt; & idè non derogare facultati Tridentini in qua de occultis criminibus sermo est. Hæc Diana, & Bæus ubi supra, postquam hæc omnia reulit addit undè prædicta sententia anno 1629. 18. Iulij in Consistorio Eminentissim. Cardinalium, visa: retractata est. Et tamquam probabilis à multis huius Academiæ Duacensis Sacræ Theologiæ Doctoribus admissa. Huc usque noster Bæus. Ex hisigitur constat: quod per decretum Urbani VIII. non sint reuocata privilegia Regularium, quoad absolutionem à reservatis Papæ, & Episcopis, & per consequens, quod possint ab illis absolvere tam subditos suos, quam seculares nisi aliud maius contrarium privilegium obstat, post hæc scripta edit decretum Sanctissim. Alexandri VII. die 24. Septembris anni 1665. declarantis per bullam Cœ-

næ non solum reservari Summo Pontifici casus publicos in ea contentos, sed etiam occultos concessos Episcopis per decretum Concilij Tridentini, hoc tamen non expressit, de casibus occultis, quorum absolutio conceditur Prælati Regularibus respectu tuorum subditorum per privilegium bullat. Pij V. supra relatam, quare etiam post dictum decretum Alexandri VII. non videtur reuocatum, quia reuocatio est res odiosa, & stricti iuris, & nullatenus extendi debeat, etiam si adsit similis ratio extra ea, quæ in ipso decreto exprimuntur. An vero hoc illis sit prohibitum quantum ad absolutionem ab hæresi per aliud privilegium Sancti. Inquisitioni, & DD. Inquisitionibus concessum postea dicemus in sequenti resolutione.

RESOLUTIO IX.

An dicta Regularium privilegia sint reuocata quoad absolutionem ab hæresi, vel suspensionem, per aliquod privilegium, Sanctæ Inquisitionis Hispanæ Tribunalis concessum?

SYMMARIUM.

1. Petri Hurtado de Mendoza opinio refertur.
- Eius fundamenta rescinduntur.
- Ex renuntiatione Privilegiorum facta à P. Generali Iesuitarum non rectè colligitur, quod alie Religiones sua privilegia renunciant, neque illa non esse in usu.
2. Privilegia Regularium circa absolutionem hæresis occultæ, tam circa Regulares, quam erga Seculares, suspensa, & abrogata sunt per privilegium Apostolicum Tribunalis Inquisitionis Hispanæ concessum, & idè in diuisione eisdem Tribunalis, non possunt Regulares ab hæresi occulta absolvere.
- Ex traditionem S. Inquisitionis Hispanæ possunt tam Episcopi, quam Regulares pri suis privilegijs,

IN Hac difficultate Petrus Hurtado de Mendoza de fide, volum. 2. disputat. 84. section. 2. §. 45. quem refert, & refutat Leander a Sacramento tom. 4. de censur. tractat. 2. disputation. 17. §. 2. question. 79. affirmat esse reuocata Regularium priuilegia per priuilegium Sanctæ Inquisitioni Hispaniæ concessum, quia priuilegium in præcedenti resolutione adductum ab Urbano Quarto concessum Patribus Ordinis Prædicatorum putat non esse in usu, & quia priuilegium sacre Societatis Iesu Religionis, a Iulio Tertio, & Gregorio Decimotertio concessum fuit renunciatum a Reuerendissimo Pat. Claudio Aquaviva ad instantiam Illustrissimi Inquisitoris Generalis Hispaniæ. Ex quo infert, nec ullam aliam Religionem simili priuilegio gaudere: quia non est verisimile, quod si alia Religionis illo priuilegio gauderent Inquisitor Generalis petiuisset a Reuerendissimo Generali Aquaviva, ut suum illud priuilegium circa absolutionem hæresis nomine totius Religionis pro vniuersis Prouincijs Hispaniæ renuntiaret, asserit vero, quod in alijs Prouincijs ex traditionem Hispaniæ Inquisitionis possant tam Iesuitæ, quam Minoritæ, & alij Religiosi vti suis priuilegijs circa absolutionem hæresis. Sed ut benè aduertit Leander supradictus fallitur in eo, quod asserit, quod priuilegia Patrum Prædicatorum, & Minorum non sint in usu, & etiam, quia colligit prædictas Religiones non gaudere priuilegio absoluedi ab hæresi, ex eo, quod Religio Sacra Societatis Iesu suo priuilegio pro Hispanijs renunciauerit, alia namque Religiones, nec suis priuilegijs renunciarunt; nec illi priuilegio Societatis Iesu, quo per communicationem priuilegiorum æquè principaliter gaudent. Itaque fundamenta adducta pro illa opinione non placent. Nec Leandro a Sacramento, nec mihi, & alijs, & eandem sententiam tenet Suarez tom. 4. in 3. part. siue de poenitentia, disput. 30. sect. 2. num. 7.

2. In hac ergo difficultate dicendum est: talia priuilegia Regularibus concessa quoad absolutionem ab hæ-

resi occulta esse suspensa, & abrogata per priuilegium generale Apostolicum concessum Sanctissimo Tribunali Inquisitionis Hispaniæ, & idè in omni eius diuisione, & districtu siue in Hispania, siue extra illam, nullomodo possunt absolueri Regulares, siue suos subditos Religiosos, siue sæculares à prædicto crimine, etiam in foro conscientie, nisi ex commissioe, & concessione speciali Sancti Tribunalis Inquisitionis, siue D. D. Inquisitorum. Hoc probatur: quia ipsi D. D. Inquisitores ab aliquibus vtris doctis interrogati de hoc priuilegio, illud habere Sanctum Inquisitionis Tribunal testati sunt quorum assertionis veritas, utpote tam grauium, timoratum, & Doctorum virorum nulla ratione in dubium verti potest. Et præterea probatur: quia id ipsum declararunt Pius V. & Gregorius XIII. ut testatur Nauarrus in manuali, cap. 27. nu. 275. vers. 14. Cuius attestatiōi tamquam viri grauissimi, & doctissimi, & tamquam testis oculati, qui tunc aderat in Romana Curia omnino credendū est, & id sæpè pronunciatum esse in Supremo Consistorio Romano Sanctæ Generalis Inquisitionis testatur Peña in directorio, 3. part. quest. 92. commento 141. vers. penultimo, & Suarez tom. 4. in 3. part. id est, de poenitentia, disput. 30. lect. 2. num. 11. refert sic declarasse Congregationem Emmentiss. Cardinalium, & hanc sententiam absolute tenent, ipse Suarez tom. 5. in 3. part. disputation. 21. section. 4. numer. 5. Maiolus, Toletus, Guierrez, Felicianus, Falcus, Bartholom. ab Angelo, Antonutius, Azor, Viualdus, Paramus, Molina, Hugolinus, Philarcus, quos omnes refert, & suis locis citat, & sequitur Thomas Sanchez libr. 2. sum. capit. 11. numer. 27. in fine. Et Farinacius, Garcias, Riccius, Ragutius, Lucerna Parrochorum, Faber, Floronus, Torre-Blanca, Villalobos, Trullenc, Gracianus, Bellocius, Sanctarellus, Scorceia, Nouarus, Silvius, Homobonus, Valerus, Lezana, Franciscus Bardus, Diana, quos refert, & suis locis citat Leander a Sanctissimo Sacramento tom. 4. de censur. tractat. 2. disputation. 17. §. 2. question. 45. manet ergo firmum, quod stante hoc

S. Inquisitionis Apostolico privilegio si sit legitimè iudicatum neque Episcopos, neque Regulares, posse absolvere ab hæresi occulta in omni ditione S. Inquisitionis Hispanæ. In alijs vero locis, & Provincijs, ubi Tribunal S. Inquisitionis non viget poterunt tam Episcopi, quam Regulares suis uti privilegijs tã quoad absolutionem ab hæresi occulta suorum subditorum regularium, quã circa absolutionem sæcularium ab eodem crimine occulto. Quæ omnia docui in meis quæstion. selectis regul. & exposui. Regulæ Sancti Francisci, cap. 20. in septimum Regulæ, num. 12. & cap. 21, num. etiam 12. Sed hæc opinio post novum decretum D. N. Alexandri Septimi editum Romæ mense Septembris anni 1665. iustineri non potest, eam enim tamquam scandalosam damnat, & prohibet etiam in privatis disputationibus, illamque ad praxim reduci sub præcepto sanctæ obedientiæ prohibet cui decreto, & omnibus in eo contentis omnino standum est, per quod prohibet opinari, vel quomodocumque, vel publicè, vel privatim docere regulares per sua privilegia vel Episcopos vigore decreti Concilij Tridentini posse absolvere ab hæresi occulta, & ab alijs casibus Pontifici reservatis in bulla Coenæ contentis. Quod decretum si sit sufficienter promulgatum, & legitimè receptum omnino observandum est.

RESOLUTIO X.

An vigore Bullæ Cruciatæ possit pœnitens absolvi ab vno quoque casu Pontifici reservato semel, licet per diversas numero absolutiones intra publicationis annum eiusdem bullæ?

SUMMARIVM.

- 1 Sententia Leandri à Sanctissimo Sacramento refertur, & declaratur.
- 2.3.4.5 Eadem sententia probatur varijs argumentis.

- 6 Communis contraria sententia proponitur.
- 7.8.9.10 Firmi rationibus communis sententia stabilitur.
- 11 Argumento primo primæ sententia respondetur.
- 12 Secundo argumento pro prima sententia fit satis.
- 13 Argumento tertio pro prima sententia respondetur.
- 14 Quartum argumentum pro prima sententia diluitur, & responsio exemplo, & ratione illustratur desumpta ab eodem inconvenienti, quod etiam sequitur ex contraria sententia.

IN Hac difficultate prima sententia est Leandri à Sanctissimo Sacramento tom. 4. de censur. tractat. 2. disput. 17. §. 3. quæst. 8. Quintana Duena tom. 2. singul. tract. 4. de casibus refer. singulari 2. numer. 2. afferentis esse probabilem. Et aliquotum, quos tacito nomine refert Ludovicus a Cruce in bullam Cruciatam disp. 1. cap. 3. dub. 13. qui docent, clausulam bullæ Cruciatæ qua conceditur Confessario approbato, & ab habente bullam electo posse absolvere pœnitentem a casibus Papæ reservatis, etiam in bulla Coenæ, excepta hæresi, semel in vita, & semel in articulo mortis: ita debere intelligi; ut Confessarius non solum possit unica absolutione semel in vita durante anno publicationis absolvere pœnitentem ab omnibus peccatis, & censuris Papæ reservatis; sed etiam pluribus absolutionibus; dum tamen peccatum Papæ reservatum quod pœnitens confitetur sit diversæ speciei ab alio quoquam, vel ab alijs, quæ altera confessione factus sit, durante anno publicationis, quia cum peccatum, quodlibet diversæ speciei unica sola vice sit absolutum, nec eiusdem speciei culpa alia distincta confessione sit confessæ: videntur planè verba bullæ verificari, quia de peccato illo sola vna vice absolvitur pœnitens in vita durante anno publicationis, & ideo rectè intelligitur, quod semel in vita ab eo absolvitur, quare licet diversis numero, & pluribus Sacramentis, seu absolutionibus absolvatur: si qualibet absolutione peccatum diversæ speciei absolvatur, & quod altera vice durante anno publica-

tionis, eiusdem speciei culpa reservata Papæ non sit absoluta, rectè dicitur, quod a singulis peccatis huiusmodi, semel in vita absolueretur. Et per consequens poterit absolvi virtute bullæ toties quoties peccatum diversæ speciei, alia vice nec ipsum, nec aliud, numero distinctum eiusdem speciei factus sit. Hæc sententia ita explicata.

2. Probatur primo : Quia privilegium illud, per quod concedit Pontifex facultatem absolvendi a casibus sibi reservatis semel in vita, & semel in mortis articulo cum sit favor Principis, sine alterius præiudicio, & opus liberalitatis, & clementiæ, est latè interpretandum, & ad casus si milles expressis extendendum, ut communiter docent Doctores. Ergo si illa verba, & limitatio Pontificis, scilicet, semel in vita, & semel in morte possunt ampliari modo supra explicato : quia illum sensum sine ulla violentia facta verbis Pontificis admittunt, in eo sensu ampliari debent.

3. Secundo probatur : Quia si poenitens omnibus casibus, seu peccatis Pontifici reservatis esset irretitus ; posset simul, & per unicum absolutionem absolvi ab omnibus virtute clausulæ dictæ bullæ, ut concedunt communiter Doctores. Ergo similiter poterit absolvi ab eisdem per plures, & iteratas absolutiones modo explicato. Patet consequentia : Cum per hoc non ampliatur concessio, & nil amplius privilegium extendatur ex parte rerum concessarum.

4. Probatur tertio : Quia si prædicta interpretatio verborum bullæ non esset vera ; sequeretur : quod is, qui in plura incidisset peccata Papæ reservata : maiore frueretur privilegio, & favore, quam alius, qui in pauciora incidisset, quod videtur alienum a iustitia distributiva. Sequella patet : quia si quis committeret omnia peccata Papæ reservata, & ea confiteretur, & vi bullæ absolveretur ab omnibus, per unicum Sacramentum : maiori frueretur privilegio, quam alius, qui semel in unicum incidisset reservatum, & postquam vi eiusdem bullæ fuisset, in confessione ab eo absolutus, statim incideret in aliud reservatum

alterius speciei, si ab hoc per novam confessionem virtute bullæ non posset absolvi. Siquidem primus virtute bullæ ab omnibus peccatis Papæ reservatis foret absolutus, secundus vero solum ab unico peccato Papæ reservato posset absolvi. Quod menti Pontificis, cuiusque pietati, imo, & rationi ipsi repugnare videtur.

5. Quarto : Quia ex opposita sententia aliud grave inconveniens sequeretur, videlicet : quia si quis sciret, quod semel absolutus a reservatis virtute bullæ, vel etiam ab unico reservato : postea virtute eiusdem bullæ non posset absolvi ab alijs reservatis etiam diversæ speciei : vellet potius in peccatis inordescere, & in illis permanere, nec ad confessionem illico recurrere, ut ab eisdem absolveretur, verius, ne si postea in alia incideret reservata virtute eiusdem bullæ non posset absolvi : & ideo, mallet differre confessionem, usque ad ultimum anni publicationis bullæ, ut tunc simul, & semel omnia confitens ab omnibus posset absolvi. Quod maximum est inconveniens, & in damnum grave salutis animarum vrgens.

6. Contrariam tamen sententiam tenent communiter Doctores : asserentes virtute eiusdem bullæ nulla tenus posse absolvi poenitentem nisi semel, id est, unica vice ; videlicet unico solo Sacramento, & unica absolutione a peccatis Papæ reservatis in vita, & semel etiam, id est, unico Sacramento, & absolutione, in mortis articulo, nec ullatenus posse iteratis Sacramentis, seu absolutionibus virtute eiusdem bullæ a peccatis Papæ reservatis absolvi etiam a peccatis diversæ speciei, alias non confessis durante anno publicationis. Si iam semel poenitens in vita unico, scilicet, Sacramento, & absolutione a peccatis Papæ reservatis absolutus fuerit, siue sint eiusdem, siue diversæ rationis speciei. Ita tenent Petrus de Ledsma in summa, tom. 1. tractat. de poenitent. cap. 13. conclus. 2. dub. 1. Villalobos tom. 1. tractat. 27. clausula 9. §. 2. numer. 5. Ludouicus à Cruce in bullam Cruciat. disputat. 1. cap. 3. dub. 13. Manuel Rodericus in bulla, §. non. numer. 35. Mentit in exa-

examine Theolog. Moral. part. 3. cap. 9. §. 9. num. 1. Machado lib. 1. part. 3. tractat. 1. docum. 5. & tract. 8. docum. 4. numer. 2. Trullene in bullam, lib. 1. §. 7. cap. 2. dub. 3. num. 2. Franciscus Bardi in summaria explicat. bullæ, §. 15. Mendo in bullam, disp. 23. cap. 1. num. 7. & alij communiter, contra Leandrum à Sacramento, qui sepe singularis est in sectanda opinione contraria, qui etiam contra se ubi supra citat Dianam 1. par tractat. 11. resolut. 18. sed ibi Diana, nec ullum verbum dicit de hac questione. Hac igitur communis, & secunda sententia.

7 Probatur, primò: Quia verba priuilegij, & cuiusvis dispositionis quando possunt habere duplicem sententiam sunt reducenda ad communem, & vsitatum sensum, cap. ex litteris, ubi Abbas num. 2. de sponsal. idem Abbas in cap. 37. de iudic. & Barthol. in leg. Labeo, à num. 1. de supell. legat. Sed illa verba bullæ, in quibus Pontifex concedit, ut à reservatis Papæ possint Confessores approbati virtutem bullæ electi, absolvere poenitentes semel in vita, & semel in articulo mortis, in communi, & vsitato sensu intelliguntur, de singularitate absolutionis. & non de singularitate peccati commissi, & absoluti, id est, ita intelliguntur, ut absolutio semel possit impertiri de peccatis Papæ reservatis, & non quod semel possit impendi absolutio, de quolibet peccato, specie distincto, etiam iteratis absolutionibus, dum tamen de quolibet vnica sit absolutio. Ergo non de peccatis semel commissis: sed de absolutione semel impensa, intelligenda sunt. Minor, in qua est difficultas probatur: quia quando aliquis superior, v. g. alicuius Religionis concedit facultatem Confessarijs approbatis, ut possint semel absolvere suos subditos, à peccatis sibi reservatis: nullus vnquam intellexit, quod possint eos absolvere, nisi semel, id est, vnica absolutione tantum, de omnibus peccatis reservatis, quæ in illa confessione continentur. Non vero quod pluribus absolutionibus, possint eos absolvere, de quolibet peccato, specie diuerso, alias non confessi, licet ab alijs alterius speciei virtute illius concessionis, seu potestatis à superiore date absoluendi semel subditos à sibi reservatis non essent absoluti: Hac enim ratione, daretur ansa subditis, multiplicandi peccata diuersarum specierum: ita ut qui hodie fuisset absolutus

virtute dictæ potestatis, à simplici fornicatione reservatus: eas posset ex eius potestatis confidentia, committere adulterium reservatum, & ab illo absolui, & alio die molliem, &c. Et similiter absolui quod nullus concedet quia est contra communem sensum, & intelligentiam omnium vsitatum. Quia intentio Prælati non fuit, taliter illam facultatem concedere, ut ex ea sequerentur relaxationes subditorum, & Religionis perniciēs: sed idem sequitur in nostro casu. Ergo nullatenus illa interpretatio verborum bullæ admittenda est.

8 Sed dices: Esse disparē rationē de priuilegio Principis, ac de gratia, seu facultate concessa à Prælato, quia beneficium Principis factum sine alterius præiudicio latissimè est interpretandum, non vero facultas data à Prælato. Sed contra: Quia gratia, & fauora quocumque superiore fiant, maximè si respiciant fauorem animarum latissimè etiam interpretandi sunt, ut constat ex cap. 4. & cap. tua 25. de decim. cap. odia, ubi communiter DD. de regul. iuris in 6. & cap. quadam, lex 35. quæst. 3. & cap. 1. & final. ubi Ioann. Andreas de filiis Præbys. in 6. & leg. 1. de sent. pass. & rest. & leg. cum quidam, ff. de liber. & posthum. Ergo cum facultas Prælati supradicta sit gratia, & fauor in salutem, & bonum animarum latissimè est interpretanda, & tamen hoc non obstante eius verba non intelliguntur, taliter, quod à sensu communi extrahantur. Ergo similiter licet verba bullæ, seu cuiusvis priuilegij tamquam beneficium Principis la tam exigant interpretationem, non tamen talem, quæ illā extrahant à communi, & vsitato sensu. Præterquam, quia sicut illa interpretatio facultatis Prælati cederet in damnum Religionis, sic eadē facta de verbis bullæ cederet, in damnum, & perniciem animarum, & in morum relex actionem Christianæ Reipublicæ.

9 Probatur secundo. Quia quando verba priuilegij possunt habere duos, vel plures sentus interpretari debent secundum verba præcedentia, ut tenet Abbas in dicto cap. ex litteris 1. num. 3. de sponsal. Cardoso in praxi iud. & advocat. verbo, Verbum, num. 8. & alij. Sed verba præcedentia bullæ in quibus concedit, ut Confessor electus virtute ipsius possit absolvere poenitentem a calibus Episcopo, vel Ordinario reuertatis plane intelliguntur non solum de peccatis

commisissis: sed de eorum absolutione. Ergo verba sequentia bullæ, in quibus conceditur absolutio à peccatis Papæ reservatis, cum illa limitatione semel in vita, & semel in mortis articulo, debent intelligi eodem modo, scilicet, de absolutione peccatorum reservatorum, semel tantum impendenda, & non de peccatis semel commissis, & nondum confessis, ne violentia fiat contextui, & genuino bullæ sensui.

10 Probatur tertio. Quia in illis verbis bullæ, quibus conceditur, quod a casibus Papæ reservatis possit Confessor electus virtute bullæ absolvere poenitentem, semel in vita, & semel in mortis articulo includitur, quædā negatio implicita, scilicet, quod possit illū absolvere non amplius, quā semel: sed negatio est malignantis naturæ, & negat in omnibus. Ergo per illa verba non solum negatur quod peccatū semel confessum non possit absolvi; sed etiā negatur omnes absolutiones peccatorum Papæ reservatorum, præter unicam, & semel datam. Nec dici potest. Quod cum illa negatio non sit explicita non debet eundem causare effectum, ac si esset explicita: quia taciti, & expressi eadem est natura, & idem iudicium, ut constat ex leg. Cum quid, ff. si certum petatur, ubi communiter tenent Doctores, leg. Si filius familias, ff. eodem titulo, leg. ult. in princip. ff. de legat. 2. leg. Item quia, ff. de pact. leg. ultim. C. qui bon. cedere poss. Couarr. in repet. cap. Quamvis pactum, de pact. lib. 6. par. 2. in initio, num. 6. Menchac. contr. illust. cap. 33. num. 26. Flammin. de resign. tom. 1. libr. 1. quæst. 1. num. 3. cum sequent. & quæst. 13. num. 13. González ad regul. 8. Cancellar. Gloss. 14. num. 64. Et cobar de ratioc. cap. 7. num. 7. Franciscus Molina de ritu nupt. libr. 3. quæst. 80. num. n. 30. Morla, Hugolinus, Souta, Franc. Leo, Cardinal. Tuscus, Campanile, Ioann. Mar. Nouar. quos sequitur, refert, & suis locis citat D. Ant. de Questas in axiom. iuris, verbo Taciti §. num. 13.

11 Probatur quarto. Quia illa verba bullæ, quibus, dicitur, quod possit Confessarius virtute ipsius electus absolvere à reservatis Papæ semel in vita, & semel in mortis articulo. Vel ita intelliguntur, ut illa limitatio, semel, sit intelligenda de absolutione semel danda, vel de peccato reservato semel in illa specie commissio. Si intelligantur pri-

mo modo. Ergo data semel unica absolutione, non poterit alia impartiri, etiam de peccato diuersæ speciei semel commissio, & non confessio. Si vero secundo modo intelligantur. Ergo si peccatum sit pluries commissum, non poterit, nec prima vice absolvi. Quod omnino evertit privilegium bullæ, & est contra communem omnium sensum, & intelligentiam. Dices intelligenda esse de vna specie peccati, nondum confessa, siue de ea sint vnum, vel multa peccata. Sed hoc manifestè liberè, & voluntariè dicitur. Sine fundamento ex verbis bullæ desumpto, cum enim bulla genericè loquatur de peccatis Papæ reservatis, cur potius illa verba trahenda sunt ad vnam speciem non confessam quam ad peccata eiusdem speciei solo numero distincta, & nondum confessa cum etiam sint sub eodem genere si autem de peccato semel commissio intelligantur verba solum de vno, id est, de vno peccato semel commissio poterit dari absolutio, & non de alijs eiusdem speciei non semel commissis. Quod omnino limitat, & evertit privilegium bullæ.

12 Probatur quinto. Quia verba privilegijs sunt propriè, seu ingenuina proprietate intelligenda, ut constat ex leg. 3. *hæc verba*, ubi communiter id docent Doctores, ff. de negot. gest. De cius in leg. non vult, num. 6. ff. de regul. iur. Sed verba illa bullæ, quæ asserunt, quod Confessor electus per bullam, seu eius virtute possit absolvere poenitentem à peccatis Ordinario reservatis toties quoties illa commiserint, à peccatis vero Sedi Apost. reservatis semel in vita, & semel in mortis articulo in sua genuina & propria significatione locuntur de absolutione impertienda, & de peccatis Papæ reservatis in genere excepta hæresi, nec excipiunt ab illa limitatione, *semel*, peccata diuersæ speciei nondum confessa. Ergo de absolutione absolutè intelligi debet, & non de peccato alterius speciei semel admissio, & nondum confessio. Hæc sententia propter sua fundamenta, & quia communis, & fere omnium est mihi verissima videtur, nec iudico recedendum a communi opinione, nisi propter urgentissimas rationes: quod vero argumenta à Leandro à Sacramento alioquin viro docto, pio, & de Republica Christiana benemerito. Adducta pro contraria opinione, non

vergeant ex reipositione ad illa parebit.

13. Ad primum igitur respondeo privilegium, & beneficium Principis late esse interpretandum, dumtamen non extrahantur eius verba a communi sensu, & intelligentia, & dum interpretatio possit sine violentia adaptari contextui eiusdem privilegij, modus autem præfatus interpretandi verba præmissæ bullæ Cruciatæ, est contra communem, & vñstatum sensum verborum, & cum eo, bullæ contextui, & verborum genuinæ proprietati sit violentia, & voluntarie verba, quæ in genere dicuntur: trahuntur ad speciem peccatorum semel commissam nec dicendum est, privilegium hoc esse omnino sine alterius præiudicio cum valde exorbitet a iure communi, & a iurisdictione Ordinario Episcopis & Papæ cōpetenti, & ex hac parte debet strictè interpretari, tamquam odiosum, quia privilegium a iure exorbitans, & contra ius debet strictè interpretari. Ut constat ex capite *Olim*, ubi DD. & Abbas num. 3. de verb. sign. & cap. in his, ubi communiter Doctores de priv. cap. pluribus de priv. lib. 6. Ant. de Butrio in dicto cap. olim; Angelus, & Iason in leg. beneficium num. 33. de cons. Prin. Ergo nullatenus verba bullæ tam late sunt interpretanda.

14. Ad secundum responderetur: Quod licet verum sit, quod si quis commisit omnia peccata Papæ reservata (excepta hæresi) posset virtute illius clausulæ bullæ, scilicet *semel in vita*, &c., absolvi ab omnibus illis vnica absolutione, sed id eo non legitur, quod si ab illis non sit absolutus, quia illa non commiserit, nec sit confessus, possit postea absolvi toties, quoties illa commiserit, si sint diuersæ speciei, quia per accidens se habet, quod penitens confiteatur plura, vel pauciora peccata, in vnica illa cōfessione, & absolutione a reservatis Papæ, quæ ei conceditur per privilegium bullæ ad rationem privilegij sicut per accidens est ad rationem Sacramenti Pœnitentiæ, quod plura, vel pauciora confiteatur penitens, nec propter hoc, quod pauciora sit confessus, & a paucioribus sit absolutus in illa cōfessione, & absolutione a reservatis Papæ semel concessa, acquirit ius, ut per aliam absolutionem possit absolvi ab alijs peccatis, eidem Papæ reservatis, etiam si sint diuersæ speciei, cum Summus Pontifex solam vnica concedat, per illud ver-

bum *semel*, & implicite, quamlibet aliam vel plures alias deneger. Quod etiam patet, nam si quis virtute Iubilæi absolueretur a vno, vel altero eatur Papæ reservato, & non a pluribus eo, quod illa non commisit, & hæc confessus sit, dici non potest, quod transacto tempore Iubilæi haberet ius, ut in pluribus Papæ reservata peccata committeret ab illis posset absolvi. Quot omnino falsum est. Et si forte dicas, esse disparatam rationem, quia transactum iam est tunc tempus Iubilæi, in nostro autem casu non est transactus annus publicationis bullæ. Sed hoc non multum, convincit, quia cum Pontifex etiam durante anno publicationis solum concedat ab omni onem a sibi reservatis, semel, id est, vnica transacto illo ætate non potest penitens iterum absolvi a Papæ reservatis, nec Confessor electus virtute bullæ illum absolovere; quia data illa absolutione de peccatis Papæ reservatis, cum vnica tantum concedatur, iam functus est officio suo, & pro illo anno publicationis potestas ei a Pontifice concessa respectu illius penitentis, expiravit; sicut transacto tempore Iubilæi expiravit facultas absolventi regulariter loquendo a reservatis. Quod si alia absolutio daretur non solum valde extenderetur privilegium, sed etiam extra ipsius metas, & intentionem Papæ, & absolutio non valeret, esset namque nova absolutio, & novum privilegium.

15. Ad tertium responderetur. Negando sequellam, nam absolvi a pluribus, vel a paucioribus peccatis, per accidens se habet ad rationem privilegij, gratiæ, & fauoris, vel ad eius maioritatem, vel minoritatem, ex parte enim privilegij, & Principis concedentis illud, æquale est privilegium, & æqualis fauor, cum virtus illius sit insiciens ex se, ad hoc, ut ab omnibus reservatis possit absolvi privilegiatus, si illa commisit. Quod si illa non commisit, & id eo non confiteretur, hoc non se tenet, ex parte privilegij, nec id eo evenit, quia sit illius fauor minor, sed per accidens ex parte privilegiati, nec hoc dimittit magnitudinem privilegij, sicut nec posset dici maiorem fauorem, seu maius privilegium esse a Christo Domino collatum, ei qui per Sacramentum Pœnitentiæ absoluitur a multis, grauib, & diuersis peccatis, quam ei, qui a paucis absoluitur. Sacramentum enim ex se remissivum erat mul-

multorum, sicut, & paucorum, per accidens vero non remittit multa ei, qui pauca confitetur. Neque ex hoc recte diceretur esse contra iustitiam distributionem, & contra rationem, maiorem fauorem impendere maiora, & plura peccata confitenti, quam minora, & pauciora. Et idem dicendum est de hoc privilegio bullæ proportionem seruata.

16 Ad quartum respondetur: Hoc inconueniens, non resultare ex confessione, & privilegio bullæ, neque ex facto Pontificis illud concedentis; sed ex pura malitia abutentis privilegio. Et ideo de illo nullatenus est curandum: si enim privilegiatus ex sua malitia in sordescat in peccatis, nec velit per bullam semel in vita absolui, usque ad vltimum anni publicationis, ut plura peccata reservata patrandi, postea ab omnibus absoluat; id sibi, suæ quæ malitiæ imputare debet, non vero Pontificis beneficio, & privilegio, ad eius spirituale bonum concessio. Et si hoc argumentum aliquid probaret, æqualiter faceret contra opinionem contrariam. In ea enim idem inconueniens sequitur siquidem si quis præuidens, quod si unica confessione confiteretur multa peccata, vel vnus, vel diuersæ speciei quod postea, de peccatis, eiusdem speciei, si in illa reincideret, iam non posset iterum absolui, differret confessionem usque ad vltimos dies anni publicationis, ut posset absolui ab omnibus, & interim in illis peccatis Papæ reservatis in sordesceret. Ergo illud inconueniens si verum esset: æqualiter sequeretur in opinione contraria, sicut in nostra, cum tamen id non ex natura privilegi; sed ex malitia operantis eueniat. De eo non multum curandum est. Sed licet hæc opinio propter sua fundamenta sit probabilior, & tutior nihilominus opinio

præmissi Leandri videtur probabilis.

RESOLVTIO XI.

An virtute bullarum præteritarum possit quis absolui semel à casibus Papæ reservatis, si bullis illis, in ordine ad hunc effectum non sit usus?

SUMMARIVM.

1. Proponitur status questionis, & declaratur.
2. Prima sententia Manuelis, & aliorum refertur.
3. 4. Sententia Manuelis probatur.
5. Secunda sententia Nauarri, & aliorum adducitur.
6. 7. 8. Nauarri sententia rationibus probatur.
9. Primo argumento pro contraria sententia Manuelis respondetur.
10. Secundum argumentum eiusdem sententia diluitur, & iudicium Antho- nis refertur.

EVenire potest, ut qui assumpsit bullam Cruciatam annis præteritis, non sit vltus, aliquibus facultatibus in bulla contentis, præceptis illis, qua conceditur assumenti bullam, ut semel in vita, & semel in mortis articulo, possit absolui à casibus Papæ reservatis. Quibus facultatibus, publicata iam bulla sequentis anni, ut non potest; eo, quod maneant suspensæ, per verba generalis suspensionis, à Generali Commissario factæ, videlicet, quod suspendit omnes facultates, & gratias, etiam si sint concessæ, per aliam similem Cruciatam. Sed cum præfens bulla reuallidet omnes facultates, & gratias pro eo, qui eam assumpsit, quas suspendit pro illo, qui eam non suscepit. Dubitari potest. Vtrum, qui in præterito anno bullam assumpsit, possit uti omnibus illis facultatibus, & gratiis, quibus annis præteritis non est vltus; præceptis illis, qua ponit à peccatis Papæ reservatis absolui semel in vita, & semel in mortis articulo; ita, ut si præterito anno non fuit absolutus à peccatis Papæ reservatis, semel in vita, & semel in articulo mortis; possit in præteritis anno, bis absolui in vita, & bis

in

in mortis articulo, virtute bullarum præteritarum? Vt si duobus, vel tribus annis præteritis, non fuerit à dictis casibus absolutus, possit in præsentis anno, vel quater absolui ab eisdem, si præsentis anni bullam assumat?

2 In hac difficultate prima sententia est Manuelis Roderici in bullam, §. 12. num. 1. verum. *O de otra semejante Cruzada*, Ludouici à Cruce in bullam, disp. 1. cap. 9. dub. 3. num. 2. Ægidij Trullene in exposit. Bullæ, lib. 1. §. 9. dub. 2. num. 2. Francisci Bardi in bullam, tract. 6. c. 1. sect. 2. num. 11. Et aliorum recentiorum, qui docent, facultates, & gratias præteritarum bullarum, non suspendi, & reuolidari per bullam præsentis anni, sed totaliter abrogari, ita, vt etiam assumptæ bulla anni præsentis, eis vti non possit. Hæc sententia.

3 Probatur primo. Ex verbis bullæ quæ solum concedit: *illos frui posse privilegijs bullæ quæ intra annu à die publicationis, &c.* Ergo elapso anno publicationis, illis vti non potuerunt. Probatur cõsequentiā: Quia illæ facultates, & priuilegia expirant expirante anno publicationis: Ergo iam non habent vim, aliquam, vel vigorem.

4 Probatur secundo. Quia Pontifex concedit, quod possint fideles secundam bullam assumere; & quod ea assumpta: possint bis frui, bullæ privilegijs. Ergo supponit Pontifex, quod ipsi fideles ad hunc effectum non possunt vti facultatibus, & gratijs bullarum præcedentium. Quia si id possent superflua, & superuacanea esset secunda bullæ concessio: igitur nulla ratione illis vti possunt.

5 Secunda sententia est Nauarri lib. 5. consil. consil. 17. Et aliorum, quos tacito nomine refert Manuel. Roder. vbi supra. Eamque nouissimè tenet Leander à Sanctis, Sacra. to. 4. de cens. tract. 2. disp. 17. §. 1. quæst. 82. pro ea citans Enríquez ad eundem eam probabile reputare Trullene, & Machado qui docent facultates, & gratias præteritarum bullarum suspendi, & reuolidari per bullam præsentis anni. Hæc igitur sententia.

6 Probatur primo: Quia illæ facultates, & gratiæ reuolidantur per præsentem bullam, quæ per eam suspenduntur pro his, qui eam non accipiunt, sed sic est, quod ipsa bulla dicit, quod suspendit omnes facultates, & gratias

etiam si sint concessæ à simili Cruciatæ. Ergo eadem, id est, facultates, & gratias per aliam, seu per alias, bullas Cruciatas concessas reuolidat pro eis, quæ eam assument.

7 Probatur secundo. Quia quando Pontifex bullam de nouo concedit: asserit, le illam prorogare. Ergo signum est, quod illas facultates per præcedentes concessas velit prorogare, & non abrogare, id est, velle, quod illæ facultates, quæ si non prorogarentur expirarent, & non durarent, propter suspensionem per nouam factam darent, & non expirarent, sed prorogentur.

8 Probatur tertio. Quia licet reuocatio gratiæ, vel priuilegij, auferat ius quod in futurum, per illud acquiri posset, non tamen priuat iure iam per illud adquisito. Vt constat ex cap. si is cui, vbi communiter Doctores de Præben. lib. 6. & cap. quodam per litteras eodem titulo, & libro, Cardoto in praxi, verbo Gratia, num. 7. Ergo licet per nouam bullam, & eius publicationem, remaneant reuocate gratiæ, & facultates bullarum præteritarum in futurum. Illæ gratiæ, & facultates, de quibus iam ius adquisierat, qui bullam assumpsit, nullo modo manent reuocate: & consequenter Commissarius Generalis per nouam bullam, easdem suspendere potest, imo, & de facto illas suspendit, sed cum reuolidet pro his, qui nouam assument bullam illas facultates, quas suspendit, pro non assumptis; consequenter sequitur quod per bullam præsentis anni suspendantur, & reuolidentur priuilegia antecedentiū bullarum.

9 Ad argumenta contrariæ sententiæ respondetur: negando facultates adquisitas, & ius per bullam adquisitum expirare finito anno publicationis: quia ius per gratiam Principis adquisitum ex sua natura est perpetuum dum non reuocatur: & licet per bullam nouam reuocetur, pro his, qui illam non accipiunt, at pro illis, qui eam assument, reuolidatur, & ideo accipiens nouam bullam vt suo iure adquisito potest præmissis vti facultatibus præcedentium bullarum quibus, non fuerat usus, anno, vel annis elapsis, quod adeo verum est, vt si noua bulla non suspenderet illud ius adquisitum per præcedentes bullas; ex sua natura erat perpetuum etiam si bulla, per quam adquisitum fuit, expiraret:

Quia

Quia gratia non expirat morte concedentis, etiam re integra. Vt communiter docent iurista in cap. si cui. de præben. lib. 6. & tenet Ioan. Andre. & Fracus in proam. lib. 6. Giga de pension. quæst. 34. num. 1. & Ant. Cardos. in praxi iud. & aduoc. verbo Gratia, num. 2. in medio, & ideo gratia de qua iam est ius adquisitum, habet veram existentiam, vim, & firmitatem, & ideo potest commissarius illam suspendere, & talis suspensio per bullam nouam facta, est vera suspensio, & nullatenus reuocatio, aut abrogatio; & eo ipso, quod illam suspendit, illam de nouo reualidat per nouam bullam. Et ideo potest, quia tali gratia, vel facultatibus præcedentium bullarum non est usus: assumpta noua bulla illis uti, & absolui a casibus Papæ referuatis. Vt supradiximus.

10. Ad secundum responderetur, summum Pontificem concedere bis gratias, & facultates in bulla contentas, duas bullas assumptibus: Quia supponit assumptam bullam usum fuisse gratis, & facultatibus per præcedentes bullas sibi concessas, ita ut iam fuerit semel absolutus in vita, & forte in periculo mortis seu articulo, etiam semel, a peccatis Papæ referuatis; & ideo si velint, iterum semel absolui in vita, & iterum in mortis articulo, illis concedit, ut possint assumere secundam bullam, virtute cuius possint absolui. Et ideo ex hac secunda, concessione non potest deduci argumentum efficax contra nostram sententiam, ille enim, qui facultatibus bullæ usus est, si de nouo vellent absolui, a casibus Papæ referuatis, indiget alia bulla, quam, ei Pontifex non in vacuū, sed valde fructuose concedit propter hæc fundamenta hæc sententia semper mihi visa est valde probabilis, eamque reui in meo libro de suspensione facultatum, & gratiarum quod Magistra-
clauem vocauit 1. part. quæst. 10. & modo etiam teneo, & libenter amplector.

RESOLVTIO XII.

An Confessarius possit absolvere habentem bullam Cruciatam a casibus Papæ referuatis, non solum semel in vita, & semel in mortis articulo, sed etiam toties quoties ea commiserit, dum tamen sint occulti?

SVMMA RIVM.

1. Prima sententia negativa Enriquez, & aliorum proponitur.

2. 3. 4. 5. Sententia negativa varijs rationibus probatur.

6. Sententia affirmativa Thomæ Sanchez, & Egidij, Trullenc adducitur.

7. 8. 9. 10. Affirmativa sententia firmis argumentis fulcitur.

11. 12. 13. 14. Argumenta negative sententia diluuntur, & ipsi firmis fundamentis respondetur, & fit satis.

15. Ex præmissis deducitur crimen occultum hæresis posse absolui virtute bullæ Cruciatæ, vel Iubilæ ex traditionem S. Inquisitionis, non verò in traclusu dirionem.

1. IN præsentis questione prima sententia est Enriquez lib. 6. cap. 14. num. 7. Manuelis Roder. in bullam, §. 9. num. 18. alias 135. Bañez 2. 2. quæst. 64. art. ult. in fine, Vega in sum. verbo. Absolutio, casu. 39. Rectij in addit. ad §. 9. bullæ num. 36. Ludou. a Cruce. in bullam, disp. 1. cap. 3. dub. 13. num. 3. Fracisci Bardi p. 2. in bullæ Cruciatæ tract. 6. cap. 1. sect. 10. num. 87. Machado lib. 1. part. 3. tra. 8. docum. 4. num. 3. & est communis inter Doctores, qui asserunt: Per privilegium bullæ neminem absolui posse a Papæ referuatis, nisi semel in vita, & semel in mortis articulo, si vna assumat bullam, & si accipiat duas bis in vita, & bis in mortis articulo. Hæc sententia.

2. Probatur primo. Quia summus Pontifex solum concedit, ut virtute cuiusque bullæ possit absolui penitens.

à peccatis Papæ reservatis semel in vita, & semel in mortis articulo, nec distinguit inter casus publicos, & occultos, sed absolute loquitur de omnibus. Ergo à casibus Papæ reservatis, siue sint publici, siue sint occulti, solum semel in vita, & semel in morte absolui potest penitens, virtute cuiusque bullæ, ubi enim Pontificis privilegium non distinguit, nec nos distinguere debemus.

3. Probaturs secundo. Quia privilegium à iure communi exorbitans, strictè est interpretandum, ut resol. 7. num. 13. probauimus ex cap. olim, ubi communiter Doctores, & Abbas num. 3. de verò sign. & ex cap. in his, ubi etiam Doctores communiter, de priuil. & cap. si pluribus, de priuil. lib. 6. Sed hoc privilegium absolendi à casibus Papæ reservatis valde exorbitat à iure communi. Ergo strictè est interpretandum: sed si ista limitatio posita per verbum semel à Pontifice coartetur ad solos casus publicos extendendo privilegium absolutionis ad omnes casus occultos Papæ reservatos valde extenditur privilegium hoc, quod valde exorbitat à iure. Ergo nulla ratione est interpretandum.

4. Probaturs tertio. Quia limitata causa limitatum parit, seu producit effectum. Ut constat, ex leg. in agris, ff. de acquir. rer. dom. leg. Cancellauerat, ff. de his, que intest. delent. l. 2. ff. de ser. ex por. leg. ex facto, §. item quero, ff. de vulg. & pap. subst. leg. cum Pater, §. dulcissimi, ff. de legat. 2. cap. ea noscitur, extra. de sent. ex comm. & late tradit Tiraquellus in tract. cessante causa, part. 1. num. 147. & de retract. linag. §. 32. Glossa 1. num. 49. Sordus consil. 10. num. 49. & consil. 127. num. 68. Vgolus de officio, & potest. Episcopi, cap. 57. §. 2. num. 6. vers. 3. Gonzalez ad reg. 8. Cancell. §. 5. pro em. num. 6. Stephan. Gracianus de cis. 56. num. 5. & discept. Forens. cap. 647. num. 5. Ioan. Aloisius Riccius in praxi rer. fori Eccl. de cis. 518. num. 5. Bruno à Sole in locis commun. verbo causa 9. Ant. Cardoso in praxi indi. & aduoc. verbo ex iust. num. 3. Gutierrez pract. lib. 3. quest. 31. num. 7. & alij. Sed privilegium bullæ est limitatum per illud verbum semel in vita, & semel in articulo mortis. Ergo tamquam limitata causa solum producit limitatum effectum, scilicet, potestatem limitatam ad absol. uendum semel in vita, & semel in mortis articulo à peccatis Papæ reservatis.

5. Probaturs quarto. Quia licet Cō-

cilium Tridentinum sess. 24. cap. 6. cedat Episcopis tamquam privilegium annexum eorum dignitati, & officio, ut possint aboluere a casibus Pontifici reservatis occultis, ex verbis illis eiusdem Concilij, scilicet: *Per se ipsos, et Vicarium ad id specialiter deputandum*, Cogit nolitur delecta industria personarum, non ad aboluendum ab eisdem casibus; etiam hoc illis competat ex officio, & iurisdictione ordinaria, per quam possunt illos casus alicui specialiter deputato delegare sed ad electionem delegati congrui, & apti, ad tam graue ministerium. Ergo illi casus Papæ reservati etiam occulti, non sunt absolute delegati, seu delegabiles, sed mediante Episcopi delegatione ad quam delecta est eiusdem Episcopi industria, & auctoritas. Ergo virtute bullæ non poterunt quouis Confessario approbato absolui penitentes, ab eisdem, siue speciali delegatione Episcopi: Concilium enim illis, verò, satis indicat nolle dari delegatum ad illos casus, nisi industria Episcopi ad eos deputatum specialiter. Quia propter licet Pontifex concedat generanter, ut Confessarius virtute bullæ Cruciatæ electus possit aboluere poenitentem a casibus Episcopo reservatis, in hac generali concessione, non intelliguntur concessi, & delegati illi casus, ad quos, requiritur specialis delegatio ex industria personarum Episcopi faciendarum, quia in generali concessione non veniunt ea, quæ quis non esset in specie concessurus. Propter hæc fundamenta, & auctoritatem Doctorum, hanc opinionem sectantium eadem mihi valde probabilis videtur.

6. Secundam sententiam præmissæ opinioni contrariam tenent Thomas Sanchez in summ. lib. 4. cap. 54. num. 27. & Trullenc in bullam, lib. 1. §. 7. capit. 2. dub. 6. num. 5. Diana a. part. tract. 11. resol. 28. & part. 3. tract. 2. resol. 13. versiculi. Nota quarto, & ibidem in additione, resol. 17. Vbi asserit, hanc sententiam esse probabilissimam, & in praxi tutam, ut sentiunt multi viri Docti Societatis lesu, & suæ Religionis. Et esse probabilem probat Franciscus Bardi part. 2. in bullam, tract. 6. cap. 1. sect. 10. num. 87. & idem tenet noster Croulers ad cap. septimum Regul. S. Fran. lect. 28. fol. 771. & 772. & Marullus tom. 1. disp. 1. cap. 2. difficult. 11. num. 154. & Balaeus noster verbo Casus reier

uatus, numer. 39. & nouissime Leander a Sanctissimo Sacramento tom. 4. de censur. tractat. 2. disputation. 17. §. 3. question. 84. qui omnes docent posse quemlibet Confessarium virtute bullæ Cruciatæ electum absolvere toties, quoties poenitentem habentem eandem bullam a casibus Papæ reservatis, quæ sententia.

7. Probatur primo: Quia Confessarius potest absolvere poenitentem virtute bullæ a casibus Episcopo reservatis, toties, quoties opus fuerit, vel illos fuerit confessus, ut patet ex contextu eiusdem bullæ manifeste: sed sic est, quod casus Papæ reservati, quando sunt occulti, facti sunt Episcopales à Tridentino sess. 24. cap. 6. Ergo poterit Confessarius virtute bullæ electus absolvere poenitentem toties, quoties illos confessus fuerit, a prædictis casibus.

8. Probatur secundo: Quia reservatio est odiosa, & ideo limitanda, atque strictè interpretanda; quando verba dictam limitationem, & restrictionem patiuntur: sed quando Pontifex in bulla concedit potestatem absolventi a casibus suis reservatis semel in vita cōcine, & sine violentia limitari, & interpretari potest de casibus, qui publici sunt, & sunt soli Pontifici reservati, non autem de illis, qui sunt occulti, & qui per decretum Concilij Tridentini Episcopis conceduntur. De quibus non potest absolutè, & simpliciter dici, quod sunt soli Pontifici reservati. Ergo præ nulla reservatio, ita est limitanda, & restringenda. Et iuxta eam asserendum est, Confessarium virtute bullæ electum posse absolvere toties, quoties poenitentem à præmissis casibus.

9. Probatur tertio quia in dubio: An casus sit reservatus, vel non præsumitur non reservatus, ut tenent Suarez, Sa. Ochagavia, Gaspar Hurtado, Homobonus, Filiucius, & alij, quos citant, & sequuntur Laurentius Portel in dubijs regul. verb. Casus reservati, numer. 7. & Diana part. 4. tractat. 3. resol. 4. Quia dubia, & ambigua, in meliorem & favorabiliorem partem semper sunt interpretanda, cap. Esto te de regul. iur. Molina de ritu nupiar. libr. 13. col. 3. 17. numer. 2. Aloysius Riccius in collect. decis. part. collect. 220. Farinacius 3. part. praxis crimin. quest. 25. a

num. 37. Sed supposito decreto Concilij Tridentini supra relato valde dubium est, an casus occulti Papæ reservati, manerint post illud decretum reservati. Ergo debent præsumi, & haberi pro non reservatis.

10. Probatur quarto. Quia in dubio, vel pari causa melior est conditio possidentis: sed reservatio occultorum, quæ antè Concilium erant Papæ reservata, est valde dubia post decretum Concilij, & potest ideo stat. pro libertate poenitentis, & non pro reservatione: quia ut diximus 1. part. & probavimus disputat. unica, resol. 7. numer. 6. possessio est retentio rei, vel alicuius iuris, recte rationis adminiculo interveniente. Ergo in hoc casu melior est conditio hominis possidentis suam libertatem, quam legis reservantis. Consequentia patet: Quia supposito decreto Concilij valde quæsum est, an lex reservans sit intelligenda de casibus publicis, vel de occultis. Ergo ius legis reservantis est dubium, è contra vero ius libertatis est certum, dum certo non constat de reservatione: recta vero ratio dicat, quod ius certum vincat ius incertum. Ergo homo retinet suam libertatem recte rationis adminiculo interveniente. Ergo illam possidet: & lex reservationis non possidet, igitur in hoc casu melior est conditio hominis, quam legis reservantis. Et per consequens casus occulti non debent reputari tamquam Papæ reservati.

11. Ad argumenta contrariæ sententia respondetur, & in primis ad primam: Illam limitationem bullæ, scilicet, quod solum absolvi possit poenitens virtute eiusdem bullæ semel in vita, &c. esse intelligendam de casibus publicis Papæ reservatis. Et ad id, quod dicitur, quod ubi privilegium non distinguit, nec nos distinguere debere. Respondetur: esse verum, quando non datur lex, vel statutum distinguens ea, quæ per privilegium conceduntur, in præsentia tamen casu decretum Concilij, seu lex conciliaris clarè distinguit inter casus occultos, & publicos, casusque occultos expressè concedit Episcopis, eoque eo ipso facit Episcopales, & non Papales: & per consequens: cum privilegium bullæ concedat, quod de casibus Episcopalis possit poenitens virtute

bullæ absolvi eo ipso concedit, quod de casibus occultis, quæ ante Concilium soli Papæ erant reservati, & post Concilium iam sunt Episcopales possit poenitentis, quoties ea, fuerit confessus à prædicto Confessario absolui.

12 Ad secundum respondetur: Supposito nouo iure Concilij Tridentini, illud priuilegium bullæ non exorbitare à iure communi, sed esse valde conforme illi; quia stante decreto Concilij Papa iam non habet ius ordinarium sibi soli reservatum ad casus occultos, cum ipso iure, & lege conciliarum, iam competunt Episcopis, & ideo illud priuilegium non strictè est interpretandum tamquam exorbitans à iure ordinario Papæ competenti, sed latè, tamquam beneficium Principis à iure communi non exorbitans maximè cum verba priuilegij concedentis accipient bullam, quod toties quoties a casibus Episcopalibus possit absolui clara, & perspicua sint.

13 Ad tertium respondetur: Limitatam causam limitatum producere effectum in eo, ad quod se extendit limitatio: limitatio autem bullæ ut constat ex supra traditis, solum se extendit ad casus publicos, quia illi solum sunt Papales, non verò ad occultos, qui post Concilium facti sunt Episcopales.

14 Ad quartum respondetur: Quod dato, quod Concilium Tridentinum in illo decreto præscripserit certam formam delegandi Confessarijs casus occultos Papæ reservatos, & quod stando in iure communi ipsius Concilij delecta sit industria personæ ipsius Episcopi ad eligendum Ministrum aptum huius delegationis. At Concilium non potuit ligare manus Pontifici, ut per priuilegium ex iusta causa concessum, non posset præscribere iam formam delegandi præmissos casus. Hanc autem præscribere Pontifex in præmissis bullæ priuilegio delegans prædictam facultatem, Confessario examinato, & approbato per Episcopum, supponens, quod Confessarius per examen, & approbationem Episcopi, idoneus reputatus, esset aptus Minister ad præmissam delegationem: & supposita tali approbatione, & aptitudine ex parte ministri, valde verisimile est, Pontificem illi velle con-

cedere in specie præmissam delegatio nem tamquam ministro ad id a specialiter deputato, & tamquam idoneo ad tale ministerium per examen, & approbationem Episcopi qualificato. Et ex prædictis pro hac sententia, & solutione argumentorum, satis abundeque patet eam esse valde probabilem, & impræsumptam: Cum efficacibus rationibus, tantorumque grauium Doctorum auctoritate sit munita.

15 Ex his deducitur: quid dicendum sit de hæresi occulta: Quia cum post decretum Concilij, illa in opinione valde probabili, quam supra retulimus, non sit casus Papalis, sed Episcopalis, virtute Iubilæi, vel bullæ Cruciatæ poterit ab illa absolui poenitens, etiam si expressè excipiat, tam in Iubilæo, quam in bulla, quia illa exceptio, ut dictum est intelligi debet, de crimine hæresis publicæ, non verò de delicto occulto. Quare in locis, & prouincijs, quæ non sunt intra ditionem, vel districtum Tribunalis Sanctæ Inquisitionis, satis probabile est, post poenitentem virtute Iubilæi vel bullæ S. Cruciatæ absolui ab illo crimine occulto. Ut si aliquis Hispanus, vel Gallus, Germanus, vel Flandricus accipiat bullam Cruciatam in Hispania, & postea proficiscatur in Galliam, Germaniam, vel Flandriam, ubi S. Inquisitionis iurisdicção non se extendit; intra annum publicationis bullæ, in illis prouincijs poterit a dicta hæresi occulta absolui, virtute bullæ; nullatenus tamen poterit ab ea absolui quamuis occultis in ditionibus, & districtis, seu locis, in quibus Sanctæ Inquisitionis Tribunal habet iurisdictionem, propter rationem in sequenti resolutione exhibendam. Ita docent Mazuchellus tractat. de casibus reservatis. disputation. 11. quæstion. 4. diffinitio. 6. num. 15. & Bosius tractat. de Iubilæo, section. 1. casu 9. numer. 3. & esse probabilem affirmat Franciscus Bardit tractat. 6. de bulla Cruciatæ. capit. 2. section. 7. & consequenter tenent omnes, qui affirmant, per bullam Coenæ solum esse casum Pontifici reservatum, crimen hæresis publicæ, & non occultæ. Sic Diana part. 4. tractat. 4. resolution. 239. & Granados 2. 2. controuers. 1. tractat. 15. disputat. 14. lect. 2. a numer. 8. Et cum alijs Balæus, verbo Hæresis, numer. 18. Ioann. de So-

ria part. 2. tractat. 1. section. 2. dub. 9. Et expressé citatis multis nouissimé Leander à Sacramento tom. 4. tractat. 2. disputation. 17. §. 3. quæstion. 85. Tenet hæreticum occultum posse absolvi virtute Iubilæi, vel bullæ Cruciatæ in eis locis, in quibus non datur Tribunal, seu iurisdicção Sanctæ Inquisitionis contra Trullenc in bullam §. 7. cap. 2. dub. 7. num. 7. & contra Anton. de Quintana Duesis tractat. duarum hebdom. cap. 25. num. 1. Aragonium 2. 2. quæstion. 31. articul. 3. & Henriquez libr. 6. cap. cap. 11. num. 2. Vbi referunt, quod duo Prædicatores, qui Cordubæ, & Murcia, temerè prædicarunt ad Populum, per bullam Cruciatam absolvi posse ab omni casu bullæ Coenæ, & etiam ab hæresi coacti sunt per censores fidei publicè retractari. Sed vt bene allegerit præmissus Leander meritò prædicti Prædicatores iussi sunt retractari à fidei censoribus, quia affirmarunt, posse absolvi virtute bullæ Cruciatæ hæresim, etiam occultam in Regnis, & Prouincijs, in quibus Sanctæ Inquisitionis Tribunal reperitur, seu in locis eius ditionis, vel quia fortè præmissi Prædicatores dixerunt posse per dictā bullam absolvi, non solum hæresis occulta, sed etiam publica. Quod omnino temerè dictum fuit, sed hæc sententia Thomæ Sanchez, Trullenc, Leandri à Sanctissimo Sacramento, & aliorum per novum decretum D. N. Alexandri VII. tamquam scandalosa damnatur, & prohibetur tam in publicis, quàm in priuatis disputationibus, sub poena excommunicationis latæ sententiæ Summo Pontifici reservatæ præterquam in mortis articulo, & sub præcepto sanctæ obedienciæ in praxi reduci prohibetur, cui decreto omnino iam standum est edito die 24. Septembris anno 1665. si sit sufficienter promulgatum, & legitimè admissum, seu receptum.

RESOLVTIO XIII.

An in Regnis, & Prouincijs in quibus S. Inquisitionis Tribunal reperitur, seu in locis eius ditionis, possit Confessarius virtute bullæ electus absolvere pœnitentem à crimine hæresis occultæ?

SVMMARIVM.

- 1 De crimine hæresis publico nemo potest absolvere in Regnis in quibus reperitur Tribunal S. Inquisitionis præter Dominos Inquisitores, vel de eorum facultate.
- 2 Sententia affirmatiua Mazuchelli, & Cordubæ proponitur.
3. 4. 5. 6 Affirmatiua sententia varijs argumentis probatur.
- 7 Negatiua communis sententiæ Henriquez & aliorum proponitur.
8. 9. 10. 11 Eadem negatiua sententia firmis fundamentis, & argumentis subicitur.
- 12 Iudicium Auctores adducitur.
- 13 Pro sententia affirmatiua adducitur non leue argumentum.
- 14 Argumento adducto pro affirmatiua sententia fit satis.

SVpopno in primis tāquam certum, nullum Confessarium nec virtute bullæ Cruciatæ, nec alterius cuiuscumque priuilegij posse ab hæresi publica absolvere, quia iurisdicção, quā habet S. Inquisitionis Tribunal circa hæresim publicam est priuatiua, & ita illi a Summis Pontificibus priuatiuè concessa; vt alijs, nisi ex commissione, & facultate DD. Inquisitorum, omnino sit interdicta non solum in foro externo, sed etiam in foro conscientie, & ideo in hac resolutione solum de occulta hæresi est quæstio. An scilicet Confessarius possit solū in foro conscientie absolvere pœnitentē ab hæresi occulta in Regnis, in quibus S. Inquisitionis Tribunal reperitur?

2 In hac difficultate affirmatiuā sententiā videtur tenere Mazuc, qui docet pote

Confessarium virtute Iubilæi, quo conceditur facultas absolvendi ab omnibus casibus cōtentis in bulla Cœnæ; absolvere pœnitentem ab hæresi occulta, etiam si in Iubilæo excipiat hæresis. Quæ consequenter tenere videtur, quod virtute bullæ Cruciatæ possit absolvi pœnitens nulla facta exceptione de Regnis, & prouincijs, vbi Sanctæ Inquisitionis Tribunal reperitur, nec locorum, ad quæ illius iurisdicção extenditur; cum absolutè illam sententiam teneat tractat. de casibus referuat. disputation. 11. quæst. 4. difficult. 6. num. 13. Et eam etiam tenet Corduba apud Ludouicū de la Cruz in expos. bullæ, disputat. 1. cap. 3. dub. 7. & licet ipse Ludouicus a Cruce conclusioni dissentiat, putat tamen esse legitimam, si hæresis occulta sit casus Episcopalis; & idem docet Thom. Hurtado tom. 2. variat. resolut. tract. 12. cap. 1. numer. 1018. Et esse probabilem absolutè loquendo docet Franciscus Bardi tract. 6. de bull. Cruciatæ, cap. 2. section. 1. Vbi etiam innuit sic sentire debere, qui sentiunt, per bullam Cœnæ, non esse reuocata facultatem, quam Episcopis concedit Concilium Tridentinum absolvendi suos subditos a casibus Pontificijs, si sint occulti, quos ego in magno numero retuli supra resolution. 5. huius disputation. num. 6. Quinvis ego ibi cum Sanchez in praxi standum esse iudicio Sanctæ Tribunalis Inquisitionis asserui. Et nihilominus huius sententiæ fundamenta a Leandro de Sanctissimo Sacramento adducta, tom. 4. de censur. tractat. 2. disputat. 17. §. 3. quæst. 86. Referam, & postea refellam, licet Leander ipse pro dicta opinione nullum referat Authorem.

3. Probatur igitur primo præmissa sententia, quia simpliciter, & absolutè loquendo virtute bullæ Cruciatæ potest Confessarius absolvere pœnitentem ab hæresi occulta, vt præcedenti resolutione probauimus, si non obstat aliquod privilegium Sanctæ Inquisitionis. Ergo quamvis Sanctæ Inquisitionis Tribunal obtineat a Summo Pontificibus indulta quam plurima, & privilegia, vt nullum præter ipsum, in Regnis, in quibus reperitur, possit adhuc virtute Cruciatæ absolvere quemquam ab hæresi occulta: adhuc poterit Confessarius virtute eiusdem bullæ electus absolvere pœnitentem a dicto crimi-

ne. Consequentia probatur: Nam vel privilegia a Tribunali ad id obtenta fuerint ante concessionem bullæ Cruciatæ, quæ nunc pœnitens gaudet, aut post concessionem dictæ bullæ: Si fuerint ante concessionem bullæ, clare videntur abrogari per clausulas contrarias, quæ in bulla continentur, & ideo non obstantibus privilegijs a Sancto Tribunali obtentis, poterit Confessarius virtute bullæ absolvere pœnitentem ab hæresi occulta; si vero fuerint obtenta post concessionem bullæ Cruciatæ idem est dicendum, quia Commissarius ex privilegio Apostolico, habet potestatem suspendendi, & abrogandi, quæ sunt bullæ contraria, quamvis includant clausulam nulli suspensioni oppositam, vt relictos esse viros doctissimos, ab ipsomet Commissario consultos, refert Ludouic. a Cruce in bull. disputation. 1. cap. 4. dub. 6. numer. 9. Ergo poterit Confessarius virtute bullæ non obstantibus privilegijs Sanctæ Inquisitionis absolvere hæreticum occultum.

4. Probatur secundo. Prædicta sententia a simili: quia valdè probabile est, quod per bullam Cruciatam potest, quis absolvi ab excommunicatione lata a Sixto Quinto contra causantes, procurantes, vel consulentes abortum, etiam si talem excommunicationem, sibi soli reservauerit, cum clausula, vt neque virtute Cruciatæ, præfati possint absolvi. Ergo probabile erit, quod hæretici occulti poterint absolvi, virtute eiusdem Cruciatæ, etiam si privilegia Sanctæ Inquisitionis contraria habeant similem clausulam bullæ Cruciatæ oppositam. Consequentia videtur a paritate legitima, aut, vero docent Henriquez libr. 6. capit. 10. numer. 2. & in Glossa, litter. K. & libr. 10. cap. 35. litter. F. Ludouicus a Cruce dub. 6. citato, a numer. 7. Trullenc. in bull. libr. 1. §. 7. capit. 2. dub. 8. numer. 5. Francisc. Bardi in bull. tractat. 6. cap. 1. section. 14. Diana part. 5. tractat. 9. resolution. 40. Eoducti fundamento, quod Pontifices Sixti Quinti successores, et necessitates bullam cum clausulis derogatorijs omnium Constitutionum, & privilegiorum Apostolicorum in contrarium eo ipso derogarunt Constitutionem Sixti, & per suas bullas novas, seu nouiores eadem constitu-

ione, potestate concedunt Confessarijs, ut virtute ipsarum possint absolvere procurantes, causantes, & consulentes abortum. Et licet circa hoc iam non sit difficultas, quia illa excommunicatio à Sixto Quinto lata, ablata fuit per Gregorium Decimum quartum anno 1591. tamen præmissi Auctores loquuntur, adhuc stante, & durante præmissa excommunicatione, & constitutione, & quacumque alia, similem clausulam bullam derogantem, continente; omnes enim similes adveniente nova bullæ publicatione, & concessione, manent abrogatæ, per clausulas derogatorias in eadem bulla contentas.

5. Probatur tertio. Quia Pontifices, qui Sancti Inquisitioni concesserunt prædicta privilegia cum clausulis derogatorijs bullæ Cruciatæ: nullo modo potuerunt ligare manus suorum successorum, ut prædicta privilegia per suas novas bullas Cruciatæ cum clausulis sufficienter derogatorijs, non possent derogare. Ergo cum novæ bullæ Cruciatæ a successoribus Pontificibus concessæ, & publicatæ habeant clausulas, derogatorias Constitutionum Apostolicarum, & privilegiorum in contrarium præmissa privilegia S. Inquisitionis per eas revocata, & derogata manserunt.

6. Probatur quarto. Quia licet Urbanus Octavus per specialem motum proprium decrevit, & declaravit, suam, & Apostolicæ Sedis intentionem esse, ac fuisse, quod Regulares nullo modo possint absolvi, virtute bullæ Cruciatæ a casibus suis Prælati reservatis absque eorum licentia expressa, vel saltem tacita, multi Authores moderni, & multi alij, quos ego adduxi, & citavi in meis questionibus selectis, & expositis in Regul. Sancti Francisci, question. prima select. in capit. 7. Regul. numer. 3. fol. 372. Non obstante præmissis decreto, & declaratione tenent, posse prædictos Regulares absolvi a casibus, suis præfatis reservatis virtute eiusdem bullæ Cruciatæ, maxime post mortem Urbani: quia cum bullæ Cruciatæ per eius successores concessæ, sint novæ, & de novo publicentur, & habeant clausulas derogatorias, omnium Constitutionum Apostolicarum, & privilegiorum in contrarium: eo ipso clarè vi-

dentur derogare Constitutionem Urbani, & aliam similem quacumque, vel quodcumque privilegium contrarium. Ergo idè dicendū est in casu nostro, non obstantibus privilegijs Sancti Inquisitionis, licet habeant clausulas, expressæ, bullam derogantes.

7. Contraria tamen sententia omnino tenenda est, in Regnis, & Provincijs, ubi reperitur Tribunal Sancti Inquisitionis, & in locis ad quos se extendit eius iurisdicção. Ita communiter Doctores præcipue Enriquez, Anton. de Quirata-Ducñas, Trullenc præcedenti resolutione citati num. 15. Diana 5. part. tractat. 12. resolution. 35. & part. 8. tractat. 7. resolution. 67. Turrianus libr. 2. disputat. 25. dub. 1. in fine. Petrus Hurtado de Mendoza 2. 2. tom. 1. disputat. 84. section. 6. & nonissimè Leander a Sanctissimosacramento tomo 4. de censur. tractat. 2. disputat. 17. §. 3. quæst. 86. & denique Amadeus Gimenius tract. de fide, proposit. 3. & alij communiter.

8. Et probatur. Quia Sancti Inquisitionis Tribunal habet speciale privilegium, a Sede Apostolica concessum, ut nullus præter ipsum, vel de eius facultate possit absolvere ab hæresi quæcumbis occulta, etiam virtute bullæ Cruciatæ, vel alterius privilegij, cum clausula derogatoria, & derogatarum, revocatoria. Quod testatur Turrianus ubi supra se audivisse ab aliquibus D. D. Inquisitionis doctis, & pijs, quod tamquam certum credendum esse, ait citatus Leander ubi supra. Et ita declarasse Gregorium XII. tradit Petrus Hurtado de Mendoza ubi supra. Ergo stanti tali privilegio Sancti Inquisitionis, nullus etiam virtute Cruciatæ poterit absolvere ab hæresi occulta nisi ex facultate, & commissionum DD. Inquisitionum.

9. Probatur secundo. Quia privilegium remunerativum, seu concessum ob servitia, facta Principi, vel Republicæ, nulla ratione cœnetur per generales derogatorias derogatum, nisi de eo fiat specialis, & expressa mentio. Ut constat ex leg. *Quicumque possessiones, C. de feud. patrimon. lib. 1. c. 1. & ex capit. 1. de feud. sine culp. & divi Baldus in leg. Qui se patris, C. Unde liberi, & l. 1. ff. de cons. Princ. & cap. 1. de...*

seu. tenet Petrus de Ancharano in cap. Quo-
niam iam de concess. Præbend. lib. 6. Andreas de
Hernia in constitut. Regn. vers. Ea, quæ ad
decus. Alexander de Inola consil. 1. column.
6. lib. 2. & consil. 208. col. 4. Iason in leg.
non amplius, §. si certum, num. 14. ff. de leg.
gat. 1. Sed privilegium hoc S. Inquisitionis
nidatum, fuit illi concessum ob exi-
mia merita, & servitia Summo Pontifi-
ci, & vniuersali Ecclesiæ in negotio fi-
dei exhibitæ. Ergo neque per bullam,
neque per aliud quodcumque privile-
gium, censetur derogatum, si de eo non
fiat specialis, & expressa mentio. Et per
consequens nullus sine facultate S. In-
quisitionis poterit absolvere ab hæresi
occulta.

10. Probatur tertio. Quia privile-
gium per pactum a Principe concessum
non potest ab eo reuocari, dum privi-
legiatum adimplet ea, ad quæ per pa-
ctum se obligauit. Ut tenent Innocen-
cius in cap. nouit, de iudic. Abbas in cap.
sugestum, num. 6. de decim. Paulus de Cast.
in leg. si quis Curialis, C. de Episcop. & Cle-
ric. Anton. de Butrio in cap. cum dilecti, de
temp. ordin. Archidiaconus in cap. quicum-
que 10. quæst. 1. Baldus in leg. cum nihil ff.
de dolo, Bartholus in leg. quod semel, ff. de de-
cret. ab ord. fact. Iason in l. non amplius, §.
si certum, num. 13. ff. de legat. 1. Sed præta-
tum privilegium Apostolicum conces-
sum est S. Tribunali eo pacto, ut in-
vigilet in conservanda fide, & hæresibus
extirpandis; quod exactissime exequi-
quitur: Ergo nullo pacto censetur re-
uocatum per bullam, vel aliud quod-
cumque privilegium.

11. Probatur quarto. Quia fauor
fidei præferendus est, fauori cuiuslibet
causæ privilegiatæ argumento text. in
leg. sunt personæ, ff. de Relig. & sumpt.
tunerum si enim Ecclesiæ fauor præ-
fertur alijs causis privilegiatis, argum.
eiusdem textus, ut docent Socinus lu-
nior in leg. 1. ff. solut. matrim. numer.
259. Gait. de credit. cap. 4. tit. 1. quæsit.
11. num. 2022. 2033. & 2035. quia fa-
uor Ecclesiæ est dignior; a fortiori fa-
uor fidei, in qua Ecclesia fundatur dig-
nior reputari debet. Et privilegium in
favorem fidei concessum debet præferri
privilegijs quibuscumque, utpote
causæ dignioris, & excellentioris; sed
privilegium S. Inquisitionis concessum
est in favorem fidei. Ergo præferendus
est cuiuslibet alijs privilegio, etiam S. Cru-
ciatæ: & cum illud bullam Cruciatam

derogat specialiter: nullo modo dice-
dum est, ipsum per illam derogari, &
per consequens nullus virtute eiusdem
bullæ poterit absolvere poenitentes, ab
hæresi occulta, nisi ex facultate ipsius
S. Tribunalis.

12. Ex dictis efficaciter manent
euerfa contraria opinionis fundamen-
ta maneat, ergo fixum, & firmum, nul-
lum posse absolvere hæreticum occul-
tum, quantumvis poenitens, & emen-
datum, sine facultate, & commissione
eiusdem S. Tribunalis, in Regnis, & Pro-
uincijs, ubi ipsum reperitur, & in locis,
ad quæ eius iurisdiclio se extendit. Et
quod contrarium nulla ratione susti-
neri possit.

13. Sed contradices: Privilegium
bullæ Cruciatæ est etiam concessum in
favorem fidei, & Ecclesiæ, & ad earum
defensionem, ut scilicet fiat bellum
contra infideles, fidem, & Ecclesiam
persequentes, & infestantes, & con-
ceditur per modum contractus, & in
remunerationem auxilij, & expensarum:
quæ sunt in bello contra eisdem
infideles. Ergo ad minus ex his capi-
bus, est æquale, cum privilegijs Inqui-
sitionis. Et ex alia parte est nouum per
nouam publicationem, & per ipsum re-
uocatur, vel suspenditur quodcumque
aliud privilegium contrarium. Ergo privile-
gium Inquisitionis, quod est antiquius ma-
net per bullam reuocatum, vel suspen-
sum. Maxime, quia privilegiatus contra
æqualiter privilegiatum suo privilegio
non gaudet, leg. sed, & milites 8. (alias
10.) in princ. ff. de excusat. tutor. leg. a fiduis,
vers. in duabus, C. qui potior, in pign. habet. leg.
scire, ubi Gl. ver. Ad hæreses C. de priuil. dot.
& resoluunt communiter Doctores in Authen.
quæ actiones C. de Sac. Ecclis. Conar. in re-
gula possessor. 2. par. §. 2. num. 4. & pract.
cap. 7. nu. 4. Surd. de aliment. tit. 8. priuil. 18
nu. 5. & 7. & priuil. 61. num. 11. & consil.
335. num. 7. Peregrin. de fidei com. art. 3. nu.
70. Azbedeo in leg. 10. tit. 3. num. 15. 17. &
18. lib. 5. nouæ Recopil. seu reg. collec. Man-
rus, de restit. in integ. cap. 218. Sforcia eodem
tract. quæst. 18. art. 4. num. 31. & art. 5. Cu-
ria Philip. part. 2. §. 17. n. 32. Cevallos com-
mun. cont. comm. quæst. 756. num. 45. &
quæst. 822. num. 46. Steph. Gratian. decif.
196. num. 18. & 19. & discept. Foren. tom.
4. cap. 674. num. 3. Castillo, Cardinalis Adan-
tica, Petrus Barbosa, Cardoso, Cardinal. Tos-
cus, Mari. Anton. Mar. Nouar. Mangil. Po-
lidor. quod refert citat, & sequitur, D. Anto-
nius

ius de Duenas in axiomat. iuris, verbo Priuilegiatus, nu. 174. & idem de priuilegiis paup. & miserab. person. quæst. 52. num. 59. part. 1. Ergo cum priuilegium bullæ Cruciatæ sit æquale cum priuilegio S. Inquisitionis eiusdem Inquisitionis Tribunal respectu Cruciatæ non gaudet suo priuilegio, & standum est in terminis iuris communis; sed in his terminis priuilegium nouum derogat priuilegio antiquo contrario: Ergo cum bulla Cruciatæ quotta nis per nouam publicationem sit noua, derogat antiquiori priuilegio Inquisitionis, & Sancti Tribunalis.

14. Fateor ingenuè hoc argumentum non parum virgere; & valde conducere ad probabilitatem huius sententiae, sed non adeo, vt possit veritatem nostræ sententiae, & eius firmissima fundamenta, vel euertere, vel obscurescere. Et ideo respondeo quod dato, quod priuilegium Cruciatæ, & priuilegium S. Inquisitionis ex capitibus supra relatis æqualia sint, priuilegium S. Inquisitionis ex alio capite fortius est, scilicet: quia eius clausula derogatoria expressæ, & specialiter derogat bullam Cruciatam; at clausula bullæ Cruciatæ, non expressæ, & specialiter, sed per clausulam generalem derogat priuilegium Sanctæ Inquisitionis. Quod vero habens fortius priuilegium, per illud deroget priuilegium minus forte, licet ambo aliunde sint æqualiter priuilegiati constat interminis, ex leg. sed, & milites, ff. de excusat. tut. & ibi verb. Fortior, Ioan. Mar. Nowar. quæst. 21. num. 20. Stephan. Gratia. discept. Foren. to. 4. cap. 661. num. 11. usque ad 29. Sfort. Odd. de restit. in integ. part. 1. quæst. 18. art. 4. num. 3. 2. Quod vero priuilegium speciale deroget priuilegium generale, & habens clausulas expressæ, & specialiter derogatorias illud, quod solum habet derogatorias generales constat interminis, ex cap. auditis, de in integ. restit. Mar. Antoni. var. lib. 2. res. 3. nu. 59. Ioan. Ant. Mangil. de impur. quæ. 118. n. 25. & q. 120. n. 12. Sfort. ibi supra num. 34. Sed priuilegium S. Inquisitionis est speciale, priuilegium vero bullæ Cruciatæ est generale. Et illud habet clausulam specialiter derogatoriam bullæ Cruciatæ, & illam expressæ derogantem, bulla autem Cruciatæ solum habet clausulam generalem derogantem. Ergo illud Sanctæ Inquisitionis est fortius, priuilegio bullæ. Sicut enim

in concessione generali non veniunt ea, quæ quis non esset in specie concessurus. Non obstante, quod concessio, & gratia sit materia fauorabilis: sic à fortiori in generali renouatione non veniunt ea, quæ quis in specie non esset derogaturus, maxime, cum derogatio sit odiosa, & consequenter istud interpretanda. Maneat ergo inconcussa ex dictis veritas nostræ sententiae. Sed iam rationes contrariæ sententiae omnino cessant, nec vim ullam habere possunt post decretum nouum editum a D. N. Alexandro VII. & a Sancta Generali Inquisitione prohibente, & damne tamquam temerariam sententiam asserentem, casus occultos in bulla Cœnæ contentos non esse Summo Pontifici reservatos, sed solum publicos, cui decreto iam omnino standum est. Quod editum fuit die 24. Septembris 1665. si sit sufficienter, & legitimè promulgatum, & receptum.

RESOLVTIO XIV.

An virtute bullæ Cruciatæ possint absolvi semel in vita, & semel in morte, qui publicè deliquerunt in criminibus reservatis Summo Pontifici contentis in primo Canonone bullæ Cœnæ

excepta heresi?

SVMMARIVM.

1. Prima sententia negativa Ioannis Azor, & aliorum proponitur.
2. 3. 4. Negativa sententia argumentis, & ratione probatur.
5. Secunda sententia affirmativa Francisci Suarez, & aliorum adducitur, & explicatur ad maiorem intelligentiam.
6. 7. 8. Affirmativa sententia Francisci Suarez, & aliorum summis rationibus stabilitur.
9. 10. 11. Argumentis primæ sententiae respondetur.

- 12 Confessarius virtute bullæ Cruciatæ potest absolvere à casibus ceteris in primo Canone bullæ Cœnæ semel in vita, & semel in morte de alijs vero contentis in edicto Sanctæ Inquisitionis toties quoties de illis confiteatur excepta semper hæresi.

1 **I**n hac difficultate prima sententia est Ioan. Azor. to. 1. lib. 8. cap. 15. quæst. 2. & tenet Alcerius, tom. 1. lib. 3. disp. 2. c. 9. in fin. Manuel. Roder. in bul. Cruc. §. 9. num. 70. vers. Excepto la heresia, & in addit. ad bull. §. 9. num. 66. & 67. Petr. de Ledesma tom. 2. summa tract. 1. cap. 6. in fine, Turrianus. 2. 2. to. 1. disp. 52. dub. 2. Fernand. de x in examine Theol. Mor. part. 3. cap. 9. §. 16. sect. 1. num. 1. Qui docent sub nomine hæresis includi alia delicta non solum contenta in primo Canone bullæ Cœnæ, sed etiam crimina contenta in edicto S. Inquisitionis, ex quo inferunt, nullum Confessarium virtute bullæ ab ipsis posse absolvere, nisi auctoritate Apostolica, vel commissione D. D. Inquisitorum. Hæc sententia.

2 Probatur primo: Quia omnes casus qui in primo Canone bullæ Cœnæ, qui in edicto S. Inquisitionis continentur comprehenduntur nomine hæresis, omnes enim sapiunt, hæresim, vel de ea faciunt suspectos delinquentes: Ergo cum hæresis sit reservata soli Sancto Tribunali Inquisitionis, etiam omnes illi casus sunt eidem reservati, nec ullus sine eius facultate ab eis absolvere poterit, etiam virtute bullæ Cruciatæ.

3 Probatur secundo. Quia illi casus tam contenti in primo Canone bullæ Cœnæ, quam comprehensi in edicto absolute, & privative sunt a Summo Pontifice delegati Sanctæ Inquisitioni. Ergo in utroque foro: quia, ubi lex; seu delegatio non distinguit, nec nos distinguere debemus. Ergo cum cognitio horum casuum soli S. Inquisitionis Tribunali privative competat. Nullus alius neque in foro interno, neque in externo, de eis poterit cognoscere, & delinquentem absolvere.

4 Probatur tertio. Quia delinquentes his criminibus, qui a Sancto Tribunali, ab excommunicatione ob illa incuria, absoluntur, non solum manent liberi ab excommunicatione in foro fori, seu externo, sed etiam in foro conscientie, seu in terro, ita ut supposita ab

solutione à quocumque approbato Confessario poterint absolui ab illis peccatis, & delictis: Ergo signum est, quod illa excommunicatio contra prædictos delinquentes lata, non solum erat reservata D. D. Inquisitoribus pro foro externo: sed etiam in foro conscientie. Hæc sententia propter hæc fundamenta, & auctoritatem Doctorum, illam tenentium, est probabilis, & ego eam aliquando tenui, in meis qq. select. regul. & exposit. in Regul. S. Franc. in cap. 7. Regul.

5 Secunda sententia est Francisco Suarez de fide, disp. 2. 4. sect. 1. num. 1. Thom. Sanchez in summa. lib. 2. cap. 12. num. 12. Henriquez lib. 5. cap. 16. num. 2. in Gloss. liter. L. Porcel in addit. ad dub. regul. verbo Libri prohibiti num. 14. Farinacii de hæresi, quæst. 180. Riccio in addit. ad bul. Cruc. Rodriguez 1. part. §. 9. sect. 3. num. 95. Trullenc in bullam Cruciatæ, lib. 1. §. 7. cap. 2. dub. 7. num. 13. & in Decalog. lib. 1. cap. 3. dub. 6. num. 4. D. Bart. in bulla Cœnæ, lib. 3. §. 2. quæst. 3. num. 8. Ludou. à Cruce in bullam, disp. 1. cap. 3. dub. 8. num. 2. Diana 1. part. tract. 5. resol. 7. Guss. Hurado de fide, disp. 11. diff. 14. Franc. Bardi in bull. tra. 1. 6. cap. 2. sect. 4. num. 38. & sect. 5. 44. Acosta, Filiucij, Freitas, Ortiz, Delg. Raphaelis de la Torre, Gipsy, quos refert, & sequitur Diana ubi supra. Qui docent, prædictos delinquentes contentos in primo Canone bullæ Cœnæ posse absolui virtute bullæ Cruciatæ semel in vita, & semel in mortis articulo dum tamen non sint hæretici, neque errorem contra fidem admitterint. Et novissimè hæc sententia tenet Leander à S. Sacramento, tom. 4. de censur. tract. 2. disp. 17. §. 3. quæst. 37. & alij. Et hæc sententia efficaciter.

6 Probatur primo: Quia in bulla Cruciatæ solum excipiunt hæresis crimen, & expresse conceditur: quod prænitens virtute bullæ semel in vita, & semel in morte possit absolui ab omnibus casibus, & censuris Papæ reservatis etiam in bulla Cœnæ contentis: Ergo præter hæresim ab omnibus alijs casibus contentis, siue in primo Canone, siue in ceteris poterit præmissus penites absolvi virtute bullæ Cruciatæ.

7 Probatur secundo. Quia exceptio firmat regulam in contrarium, & docent communiter Iuristæ ex leg. nam quod liquide, §. final. primo respons. ff. de pen. legat. & ex leg. quæstum, §. idem respondit. ubi Gloss. ff. de fund. instenct. & Canon §. e in cap.

cap. 2. de coniug. leproso. Et interminis huius casus notat Ant. à Sousa in relect. decens. bullæ Cœnæ, cap. 20. disp. 96. num. 1. & omnes. Sed in absolutione danda virtute bullæ Cruciatæ semel in vita, & semel in mortis articulo, ab omnibus casibus, & centuris Papæ reservatis, etiam in bulla Cœnæ contentis, solum excipitur hæresis: Ergo omnes alij casus, & centuræ eiusdem bullæ Cœnæ si non contineant hæresim virtute eiusdem bullæ Cruciatæ poterunt absolui.

8. Probatum tertio. Quia quando verba privilegij sunt clara, & expressa, & generaliter loquuntur maximè si privilegium sit Principis latissimè, & generaliter sunt interpretanda, leg. 3. ff. de const. Princ. leg. quod verò ff. de legib. leg. 3. Si quando, C. de inoffic. testam. leg. 2. C. de no. cal. action. leg. Cum multa, C. de boni. quælibet, cap. Cum dilecti extra, de donat. cap. Quia circa, de privileg. cap. Olim, de verb. signific. Menochius de præsumpt. lib. 3. quæst. 103. num. 31. Tiraquel. de nobilit. cap. 37. num. 59. Alvar. Valsc. consulti. 38. num. 11. Sanchez de matrim. lib. 8. disp. 1. num. 4. Cardin. Tuschlitter. B. concl. 49. & 50. Cardosò in prax. iudic. & advoc. verbo, Beneficium, num. 47. Moneta tract. de distrib. quotid. part. 2. quæst. 14. num. 6. & 39. Ioseph. de Alderete in allegat. iur. pro omnimoda regul. exempt. part. 3. cap. 6. num. 12. & alij multi. Sed verba bullæ Cruciatæ sunt clara, & generalia, & bulla eadem est Beneficium Principis Ecclesiæ: ergo generaliter. Et latissimè sunt interpretanda: Ergo cum nullum casum Papæ reservatum etiã contentum in bulla Cœnæ præter hæresim. Excipiat Censendum est concedere, ut Confessarius ab illis possit absolvere virtute illius poenitentem ab omnibus contentis in dicta bulla Cœnæ in primo Canone, & ab omnibus contentis in edicto Sanctæ Inquisitionis excepta hæresi. Hæc sententia est verissima, & ideo ad argumenta primæ sententiæ responderetur.

9. Ad primum: Quod licet de hæc contenta in primo Canone bullæ Cœnæ sapiant hæresim, & de ea sint suspecta: sitamen non sint ad missa cum errore intellectus circa fidem; nullum eorum dici potest hæresis formalis, & idè dicendum est de delictis contentis in edicto S. Inquisitionis: cum ergo bulla Cruciatæ solum excipiat crimen hæresis, hinc sit, quod eo ipso firmet regulam in contrarium, & concedit, quod om-

nia alia Papæ reservata, siue in primo Canone bullæ Cœnæ, siue alias possint absolui virtute eiusdem bullæ.

10. Ad secundum responderetur: Illos casus, qui hæresim sapient, vel de ea faciunt suspectos delinquentes, esse qui dem priuatiuè commissos, seu delegatos S. Inquisitioni a Summo Pontifice in foro externo, quia præsumptio iuris in eodem foro stat contra eosdem reos, & ideo iustissimè eorum causa in eodem foro S. Tribunali Inquisitionis priuatiuè a Summo Pontifice commissa, & delegata sunt. At si in foro conscientie constet certò de veritate, & verè, & realitèr præmissi delinquentes non habuerint errorem contra fidem, nec fuerint hæretici, in crimen hæresis reuertuntur nulla ratione incidisse dicendum est, & ideo in foro ipso conscientie casus illi, in quibus non interuenit error contra fidem, nullo modo ad Tribunal S. Inquisitionis expectat, nec obstat, quod absolute priuatiuè talia crimina S. Inquisitioni sint delegata, nam hoc fundatur in dicta præsumptione: quæ cessante in foro interno, nullo modo ad eam pertinent, & cum alias per privilegium bullæ prædictæ delinquentibus concedatur, vt semel in vita, & semel in morte ab eis possint absolui, si non in cludant hæresim, vel errorem contra fidem, ab eis poterunt absolui.

11. Ad tertium responderetur: Verum esse, absolutos ab excommunicatione a fidei censoribus incuria ob illa crimina, manere etiam liberos ab eadem censure in foro interno. Hoc vero non prouenit, quia Domini Inquisitores habent iurisdictionem per se, & directè super eadem crimina in foro conscientie, quando, illa non inuoluunt hæresim, vel errorem, sed ex natura ipsius excommunicationis, quæ lata in foro externo, consequenter impedit receptionem, seu participationem pasquam, vel communionem Sacramentorum: & eadem ratione ipsa ablata in foro externo, tollitur impedimentum recipiendi Sacramentum Poenitentiae & a foris Sacramentorum: quia ablata causa impedimenti tollitur impedimentum, quia remouetur id, quod prohibet receptionem Sacramenti Poenitentiae, & absolutionem à peccatis ex hoc autem non bene inducitur, quod censores fidei habeant per se, & directè iurisdictionem priuatiuam in eos casus in foro conscientie.

tia, quando non includunt hæresim, vel errorem circa fidem.

12 Notandum tamen in fine huius resolutionis, quod bene advertunt Sanchez, Filiucius, Alterius, & Suarez, quos refert citat, & sequitur Diana dicta 2. part. tract. 5. resol. 7. scilicet, quod a supradictis casibus contentis in primo Canone bullæ excepta hæresi poterit Confessarius virtute bullæ Cruciatæ absolvere poenitentem semel in vita, & semel in mortis articulo: at malefici, sortilegi, sollicitantes in confessione blasphemantes hæreticaliter, & similes contenti in edicto S. Inquisitionis possunt absolvi virtute bullæ Cruciatæ, toties, quoties, quia talia, & similia delicta non includuntur in primo Canone bullæ Coenæ, & non sunt casus Papales quando non in volunt hæresim, nec errorem contra fidem.

RESOLVTIO XV.

An Confessarius virtute bullæ Cruciatæ possit absolvere eum, qui culpabiliter omisit denuntiare Confessarium in confessione sollicitantem, vec de rebus turpibus loquentem?

SUMMARY.

1. Affirmativa sententia Santarelli, & aliorum proponitur.

2. 3. 4. Eadem sententia affirmativa argumentis fulcitur.

5. Negativa sententia Avila, & aliorum proponitur, & admittitur, cum quodam temperamento, & limitatione.

6. 7. 8. Sententia negans quo ad utramque partem probatur firmis rationibus.

1. **I**N hac difficultate affirmativam sententiam tenent Santarellus tractatu de hæresi, cap. 9. dub. unico, num. 10. Navarrus lib. 5. conciliorum de heretico, consil. 3. Freitas quæst. 21. num. 25. Ortiz in summ. cap. 24. num. 9. Et consequenter videntur tenere omnes Doctores, qui affirmant poenitentem, existentem in

proxima occasione debere absolvi etiam si illam non rejecerit, dum tamen habeat firmum propositum, rei sciendi sine mora occasionem, licet bis, vel ter promissis in confessione non steterit.

2. Et probatur primo: Quia in foro poenitentis credidit poenitenti, in omnibus quæ dicit, & pro te, & contra te: Ergo fiduciat se habere firmum propositum denuntiandi Confessorem sollicitatem, debetur illi fides, quod sine mora illam denunciabit: Ergo nullatenus ipsi fidenda est absolutio ex eo, quod ipsum non denunciauerit, usque dum denunciaret, maxime si alia vice fidem non fregerit.

3. Probatur secundo: Quia licet aliquis habeat in domo concubinam, cum qua frequenter copulatur, & sit in occasione proxima peccandi licet semel, & iterum promissis Confessario de re non steterit de eiicienda concubina si habeat propositum eiiciendi sine mora concubinam e domo, debet absolvi, antequam illa eiiciatur, non obstante, quod voluntarie persistere in occasione proxima peccati sit intrinsecè malum: Ergo a fortiori, qui non denunciauit Confessarium sollicitatem, vel ex negligentia, vel ex alia causa culpabili: si firmiter proponat, denuntiare illum sine mora debet absolvi, antequam ipsum denunciaret, præcipue cum alia vice non fregerit nedem Confessario datam.

4. Probatur tertio. Quia humana fragilitati parcendum est, nec adeo rigide cum poenitente est agendum, ut etiam si semel, & iterum, fidem fregerit non stando promissis Confessario datis vel repellendi occasionem proximam, vel restituendi, propterea ei sit illi deneganda absolutio usque dum prius vel occasionem repellat, vel restituat, si firmiter proponat autem occasione, vel restituere sine mora, ut communiter tenent Doctores. Ergo etiam in nostro casu humana fragilitati est parcendum, nec ideo sibi debet periuadere Confessarius, quod non denunciabit quia ad præsens in mora fuit, si propositum habeat firmum, sine mora denunciandi.

5. Contrariam tamen sententiam tenent Avila. 2. part. de censur. cap. 7. disp. 3. dub. 7. in fine, Zanardus in director. Theol. part. 2. præcep. 2. cap. 11. in fine. Eman. vel Roderic. tom. 2. summ. cap. 34. num. 6. Peirir. tom. 1. de priv. Minim. in Conf. 5. 7. ego. XV. §. 9. num. 24. Acuña de Confess. foli. cit.

cit. quest. 27. a num. 7. Diana 1. part. tract. 4. resol. 27. & part. 4. tract. 5. resol. 35. Trulenc lib. 1. in Decal. cap. 2. dub. 18. num. 94. & 95. Ioan. Sancius in select. disp. disp. 11. a num. 62. Enriquez lib. 5. cap. 10. num. 11. litt. T. Bardi in bull. tract. 6. cap. 2. sect. 6. num. 50. 52. & 55. Didacus Gracia in simili fidei, quest. 2. cap. 7. num. 17. & Sanchez lib. 2. sum. cap. 13. a num. 17. Quos omnes refert nouissimè, & sequitur Leander à S. Sacramento tom. 4. decens. tra. 2. disp. 17. §. 3. quest. quest. 89. qui docent, non posse Confessarium, poenitentem prædictum absoluerè antequam denunciet, tuæque obligationi satisfaciatur, nisi in casu, quoad sit iusta causa differendi denunciationem, quia tunc bene poterit illum absoluerè, si firmiter proponat, & promittat, quod data possibilitate, & opportunitate, illum Confessorem denunciabit. Iusta autem causa erit, si necessitas communicandi urgeat ad vitandum scandalum, vel infamiam, vel magna utilitas, ut quando confessio fit tempore iubilæi; & Tribunal longè distans sit; vel si forte denunciaturo imminet aliquod graue periculum, honoris vitæ, vel famæ. Ex aliqua causa, vel occasione extrinseca, quod obliget ad differendam denunciationem.

6 Hæc sententia probatur primo. Ex edicto S. Inquisitionis, ubi datur præceptum Confessarijs de nō absoluerendo nisi prius facta denunciatione. Ergo idem Confessarij non poterunt absoluerè præmissum poenitentem, nisi prius denunciet Confessorem sollicitantem.

7 Probatum secundo. Quia hoc præceptum positum est à legitimo superiori, & iustissima causa in tuorem fidei, & rectæ administrationis Sacramenti Poenitentiae, & ad tollendū eius abusum in grauissimum animarum damnum, & perniciem, cedentem. Ergo regulariter loquendo, si non ad sit grauis causa excusans obligabit ad mortale.

8 Secunda pars huius assertionis probatur. Quia quando datur impotentia physica, vel moralis, vel quando datur graue impedimentum, seu in commodum leges humanæ etiam si iustissimæ non obligant ad sui obseruationem; tum, quia si ad impossibile etiam morale obligarent essent iniustæ, & per consequens nō essent leges, tum, quia ex benigna, & recta voluntate Legislatorū, scilicet, DD. Inquisitorū præsumendum est

in tali euentu non velle obligare cum tanto damno ad adimplentionem sui præcepti, & edicti. Et hæc sententia cum hac limitatione est verissima, & omnino tenenda: neque fundamenta contrariæ sententiæ cōuincunt illa enim solū probant quod non extrane præcepto superiorum in contrarium credendum sit poenitenti, quod stabit promissis de denunciando, quod verissimum est. At statè præcepto in contrarium. Nullatenus licet Confessario, sine graui, & iusta causa oppositum operari.

RESOLVTIO XVI.

An excommunicatus excommunicatione Papæ reseruatus, & impeditus ad eundem Summum Pontificem adire; possit absolui ab Episcopo Diocesano?

SVMMARIVM.

- 1 Propter grauem difficultatem consequendi absolutionem in casibus Papalibus necesse est inquirere remedium.
- 2 Prima sententia Siluestri, & aliorum asserentium impeditum non teneri adire Papam prouinitur.
3. 4. 5. Sententia Siluestri, & aliorum probatur firmis argumentis.
- 6 Sententia Innocentij, & aliorum dicentis teneri adire Summum Pontificem impeditum præter casum percussione Clerici proponitur.
7. 8. Sententia Innocentij, & aliorum probatur.
- 9 Quilibet Confessarius expositus non potest absoluerè talem impeditum, sed solus Episcopus.
10. 11. Non posse absoluerè nisi Episcopum probatur.
12. Ab Episcopo potest absolui impeditus adire Papam.
13. 14. Argumentis pro sententia Innocentij fit satis.

1 CVM ex superioribus resolutionibus constet, quam occlusa sit ianuam miseris animabus, quæ in aliquod crimen ex reseruatis Papæ commiserunt, ad absolutionem, vel prop-

propter impotentiam perpetuam ad eundem Papam, vel Inquisitores, vel ad alios, qui possint absolueri ab his casibus, maxime ab hæresi occulta, vel quia Inquisitores opinentur, se non posse absolueri ab hæresi occulta, in foro conscientiarum, vel nolunt absolueri nisi coram Notario, aut Secretario, & præmissa abiuratione, quæ mandetur in scriptis, quod frequentius in praxi videmus observari, & poenitentes nolunt tantum de decus pari, & ex alia parte facultas Episcoporum, & aliorum Prælatorum, etiam pro foro conscientiarum sit tam incerta, quantum præmissæ opinionēs in superioribus resolutionibus adductæ manifestant, opere precium est videre an aliquod remedium suppetat, quo adiuti poenitentes in baratrum desperationis, & æternæ damnationis non ruant propter hoc in primis hanc questionem agimus, & alias sequentes pertractabimus.

2. Et loquendo in primis de alijs delictis Papæ reservatis excepta hæresi, Sicut verbo Absolutio 3. in fine, & verbo Absolutio 4. §. 5. dub. 1. Suarez disp. 22. de censur. sect. 1. Thomas Sanchez lib. 2. sum. cap. 13. num. 36. Enriquez lib. 1. de excommunicat. cap. 27. num. 3. & lib. 6. de poenit. cap. 16. n. 1. & cap. 9. num. 7. & cap. 10. num. 1. & 2. Navarrus cap. 27. num. 89. Covarrubias cap. Amm. inter, 1. part. §. 11. num. 15. qui docet esse communem sententiæ Doctorum, Margarita Confessorum in quest. moralib. fol. 140. pag. 2. Sairo in Thesaur. casuum. tom. 1. lib. 3. cap. 28. num. 39. Vgolino de censur. tabula. 1. c. 4. §. 5. n. 13. Abb. c. de cetero, n. 1. not. ult. de sent. excomm. Ancharranus cap. eos qui, de sent. excomm. in 6. num. 1. notabili 3. & ibi Dominicus num. 5. Felinus cap. quamvis in fine, de sent. exco. 1. Angelus, verbo Absolutio, num. 17. Tabiena verbo Excommunicatio, 3. casu 1. num. 46. & alij docent, impediri impedimento perpetuo, vel diuturno, ut paupertate inimicitijs, senectute, infirmitate, clausura Religiosa, carcere perpetuo, vel diuturno, sexu femineo, sterilitate, vel alia quavis impotentia arbitrio prudentis, & docti viri iudicanda, non teneri Papam adire, sed posse ab Episcopo absolui, non iure decreti Concilij Tridentini concedentis casus occultos Episcopis, quod iam per decreta Urbani VIII. & D. Alexan-

dri VII. est renovatum, sed iure communi, quod etiam extensum debet ad eos qui quasi Episcopalem habent potestatem respectu suorum subditorum in sententiâ Sanchez lib. 8. de matrim. dist. 2. n. 10. 12. & 13. & aliorum quos retuli, & citavi supra resol. 5. art. 1. m. 5. Qui omnes de omni excommunicatione Papæ reservata nulla excepta loquuntur, præter Sanchez, qui excipit excommunicationem propter hæresim. Hæc sententiæ.

3. Probatur primo. Quia in cap. canonizatur, & cap. de his, de sent. excomm. decernitur, impeditos absolui posse, perinde, ac si mortis articulo existentes: sed ratio illorum textuum in omnibus excommunicationibus Papæ reservatis militat, & est solâ illi de excommunicatione ob percussione Clerici loquantur. Ergo ad omnes casus est extendenda illorum dispositio.

4. Probatur secundo. Quia lex patitur extensionem præcipue in favorabilibus quando datur eadem ratio, quæ tunc non dicitur extensio, sed idem ius, propter identitatem rationis. Ergo quædam §. nummularios, vbi Bartolus, Baldus, Angelus, Fulgositus, Iason, & communiter alij, ita edendo, & cap. 1. de tempore ordinat. ubi etiam communiter Doctores, ergo cum supra dicti textus sint locustæ favorabiles, & in eis datur eadem ratio, quæ militat in alijs excommunicationibus Papæ reservatis erga impeditos, erit eadem dispositio. Ergo, & idem ius datur præterea omnes excommunicationes Papæ reservatas erga eodem impeditos.

5. Probatur tertio. Quia Enriquez lib. 6. de poenit. cap. 10. num. 1. & 2. & alij docent quod comprehensi in casibus in moribus Sixti V. contentis cum expressa Tridentini Concilij derogatione si sint impediti adire summam Pontificem possunt absolui ab ea excommunicatione per Episcopum. Ergo idem dicendum est de alijs casibus Papæ reservatis.

6. Contraria vero sententia tenent Innocentius cap. quamvis in fine, de sent. excomm. & ibi Antonius in fine Cardinalis quest. penult. Henricus in fine, Rabenas in fine, qui asserunt, textus supra allatos, qui concedunt impedito non adire Papam solum loqui in casu percussione Clerici, & ideo in ea debere admitti, & non in alijs excommunicationibus Papalibus. Hæc sententia,

Pro-

7 Probatur: Quia limitata causa limitatum parit effectum: sed Indulgentia, & concessio absolutionis exhibita in illis Canonibus supra relatis est limitata, & solum concessa impedito in casu percussiois Clerici: Ergo solum in eo casu potest habere effectum, & non in alijs.

8 Probatur 2. Quia in generali concessione non veniunt ea, quæ in specie non esset quis verisimiliter concessurus: Ergo à fortiori in speciali concessione non veniunt ea, quæ quis non esset verisimiliter concessurus generaliter. Sed Summus Pontifex propter gravitatem criminum sibi reservatorum absolutionem sibi reservavit generaliter: Ergo non est verisimile, quod propter specialem concessionem in casu aliquod determinato, ut in casu percussiois Clerici velit eam in omnibus casibus sibi reservatis concedere.

9 Sit 1. conclusio: Absolutio concessa impeditis adire Papam non indulgetur illis tali pacto, quod possint absolvi à Confessarijs quibuscumque expositis, vel à Parochis. Hæc conclusio est contra Castr. Pala. rom. 1. tract. 4. disp. 4. punct. 3. §. 5. numer. 5. Afferentem etiam in casu hæresis posse impeditum adire Papam (dummodo impedimentum perpetuum sit) absolvi a quolibet Confessario exposito. Cujus sententiam refert, & non improbat Dian. p. 8. tract. 7. mit. ref. 15 & pro eadē sententia refert Homobon. in ex amin. p. 3. tract. 15. cap. 7. q. 20. ref. 2. qui citat Duard. & Trullenc lib. 1. in Decal. c. 3. dub. 7. n. 19. Et existimat esse sententiam probabilem, & posse tuto sequi si impedimentum sit perpetuum, qui DD. fundatur in eo, quod hoc privilegium concessum est propter necessitatem poenitentis, & quia hæc necessitas in impedito impedito perpetuo iudicatur æqualis necessitati existentis in periculo mortis, sed nostra conclusio tenent Nauarr. in manuali. cap. 27. n. 90. in fin. Suar. de poenit. disp. 30. sect. 2. nu. 12. & 13. Lugo de poenit. disp. 20. n. 225. Trull. lib. 1. in Decal. cap. 3. du. 4. n. 13. in fin. Granad. 2. 2. D. Tho. controu. 1. tra. 15. dil. 16. sect. 4. n. 18 Sanch. lib. 2. sum. cap. 13. in fine, Ioan. Martin. de Prad. qui dicit communem esse sententiam.

10 Et probatur: Quia relati textus concedunt impeditis, quod possint absolvi, propter necessitatem, & impotentiam ad eundem Summum Pontificem. Ergo solum

volunt concedere eam facultatem, quantum exigitur, ut provideatur tali necessitati, & impotentia: sed illis sufficienter providetur si pateat additus ad Episcopum, ut absolvar: Ergo solus Episcopus, & non alij inferiores poterunt absolvere taliter impeditum, & similiter habentes quasi Episcopalem auctoritatem respectu suorum subditorum, & non Prælati inferiores.

11 Probatur 2. Quia si quilibet Confessor expositus posset talem impeditum absolvere frustra retur omnino intentio Ecclesie in his reservationibus, quæ ideo absolutionem in his criminibus referuat, ut per difficultatem eiusdem absolutionis, seu ob difficultatem eam obtinendi deterreat fideles ab eisdem criminibus patradis: Ergo videtur velle obligare impeditum adire Papam, vel saltem Episcopum adeat si ad eum patet additus, saltem per Confessarium, qui ab eo tacito nomine poenitentis, obtineat facultatem absolvendi prædictum impeditum. Ergo quando præmissi Canones concedunt, impeditum posse absolvi sub intelligendi sunt ab Episcopo, & non ab alio inferiore.

12 Sit secunda conclusio: Comprehenso in casibus Summo Pontifici reservatis (excepta hæresi) possunt absolvi ab eisdem casibus per Episcopum, vel si sint nullius Diocesis, vel exempti per Prælatum habentem auctoritatem quasi Episcopalem. Ita Doctores primæ sententia, & probatur rationibus supra adductis num. 3. 4. & 5. quæ satis efficaciter, probant dictam conclusionem.

13 Ad argumenta contraria seu secundæ sententiæ Innocentij, & aliorum respondetur, & in primis ad primum, limitatam causam limitatum producere effectum negamus tamen dispositionem capitis ea nolitur, & capitis de his, de sententia excom. esse causas limitatas ad id, quod solum expresse disponunt, quia cum eorum ratio decidendi, & motivum sit universale, & comprehendat omnes casus Papæ reservatos, & sit dispositio favorabilis ad omnes eos casus extendenda est præcipue quia lex patitur extensionem, quando datur eadem ratio; quia tunc non dicitur extensio, sed idem ius propter identitatem rationis, ut supra diximus.

14 Ad secundum respondetur in concessione speciali, non venire ea, quæ generaliter quis non esset concessurus, si concessio fiat ob rationem, & motivum speciale, at si concessio

specialis fiat ob motivum generale, & generaliter comprehendens multas alias concessiones, debere extendi ad omnes illas, quæ in eo comprehenduntur licet concessio, siue dispositio sit specialis, & solum de aliquo specialiter disponat, ut fit in præsentī, & planè constat ex contextu supradictorum Canonum. Denique pro calce notandum est Episcopos non posse impendere absolutionem horum casuum Papæ reservatorum virtute decreti Concilij Tridentini concedentis casus occultos reservados Papæ, quia talis facultas iam derogata est per bullam Cœnæ, & per decreta Urbani VIII. & D. Alexandri VII. Sed virtute supradictorum Canonum, scilicet, capituli ea nescitur, & capituli de his, de sent. excomm. quibus expressè prædicta decreta non derogant, cum sint leges in corpore iuris intactæ ad quarum derogationem requiritur expressa, & specialis mentio, ut communiter tenent Doctores.

RESOLUTIO XVII.

An hæreticus occultus impeditus adire Papam in impedimento perpetuo, vel diuturno possit absolvi ab Episcopo, vel à Legato Summi Pontificis?

SUMMARY.

- 1 Licet impeditus adire Summum Pontificem pro absolutione aliorum casuum reservatorum, in opinione communis impedimentum sit perpetuum possit absolvi ab Episcopo, est tamen specialis difficultas de hæresi propter strictam reservationem huius criminis.
- 2 Prima sententia Castri Palai, & aliorum asserentium: æquè de hæresi, ac de alijs casibus reservatis esse philosophandum refertur.
3. 4. 5. 6. 7. 8 Sententia Palai varijs argumentis probatur, & fulcitur.
- 9 Quando est moraliter impossibilis aditus ad Papam potest absolvi inferior.
- 10 Impeditus impedimento perpetuo pos-

test absolvi virtute Cruciatæ.
 11 Regulares eosdem impeditos non possunt absolvi virtute suorum privilegiorum post decreta Urbani VIII. & Alexandri VII.
 12 Secunda sententia Sanchez, & aliorum negantium impeditum posse absolvi ab hæresi nisi per Summum Pontificem refertur.
 13. 14. 15. 16 Sententia negativa varijs argumentis stabilitur.
 17 Ex fundamentis sententiæ negativæ, quæ securior est, respondetur argumentis factis pro prima sententia.
 Q Vamvis in resolutione superiori dixissem impeditum adire Summum Pontificem impedimento perpetuo, vel diuturno posse absolvi ab omnibus casibus eidem reservatis excepi tamen hæresim de qua est specialis difficultas propter specialissimam, & strictissimam reservationem huius criminis, propter eius gravitatem, & enormitatem, & ex alia parte habent gravissimam, & specialissimam difficultatem poenitentes se præsentandi, & requirendi, seu petendi absolutionem ab Inquisitoribus, & latendi crimen hæresis coram Inquisitore, & Notario, quæ redigatur in scriptis, & in libris Sanctæ Inquisitionis annotetur simul cum adiuratione, quia nolunt tantum dedecus pati, & aliter idem Inquisitores, vel opinantur non posse, vel nolunt ob enormitatem criminis absolvere: quæ propter videre oportet, quid possint in tali casu agere poenitentes, ne forte in baratrum desperationis, & in æternæ mortis, & damnationis chaos ruant.

2 In hac difficultate prima sententia est Castro Palai tom. 1. tractat. 4. disputat. 4. punct. 3. §. 5. numer. 5. qui docet æquè de hæresi, ac de alijs criminibus Papæ reservatis philosophandum esse, scilicet, impeditum impedimento perpetuo, vel diuturno absolvi a quolibet Confessario (quod intelligendum Credo) ab approbato legitime per Episcopum. Quam sententiam refert, & non improbat Diana 8. part. tractat. 7. miscel. resol. 15. & 4. part. tract. 4. miscel. resol. 89. Et eandem sententiam tenet Homobonus in exam. part. 3. tractat. 15. cap. 7. quest. 20. resol. 2. qui citat Ruadum, & probabilem esse asserit Trullenc ab.

1. in Decalog. cap. 3. dub. 7. num. 19. *Ita* possit tunc sequi dum modo impedimen-
tum sit perpetuum, & tandem senten-
tiam consequenter tenent omnes Do-
ctores, qui extendunt dispositionem
cap. non duobus, & cap. quod de his, &
cap. quamvis, de sententia excom. Ad omne
excommunicationem Papæ reservatam
nulla excepta, ita Silvester, Nauarrus,
Suarez, Conarubias, qui affir-
mat esse communem Doctorum, Mar-
gorita, Comestor, Saurus, Hugolinus, Abb.
Ancharanus, Dominicus Felinus, Pa-
biena quos superiori resol. citavi num.
2. excepto Sanchez, qui quoad hæresim
contrariam tenet. Hæc sententia.

3. Probatur primo. Quia in præ-
missis textibus, & in cap. ea noster, &
cap. de his supra relatis, de sententia ex-
comm. Decernitur absolvi posse impe-
ditos perpetuo impedimento, perinde ac
in mortis articulo existentes: sed ratio
illorum textuum in omnibus excom-
municationibus Papæ reservatis nul-
la excepta militat, licet illi solum de
excommunicatione ob percussione[m]
Clerici loquantur. Ergo extendenda
est illorum dispositio etiam ad casum
hæresis.

4. Probatur secundo. Quia lex pati-
tur extensionem maxime in tanorabili-
bus quando datur eadem ratio, quia
tunc non dicitur extensio, sed idem ius
propter identitatem rationis, ut constat
ex textibus supra adductis in superio-
ri resolutione numer. 4. Ergo cum su-
pra dicti textus sint leges favorabiles,
& in eis datur eadem ratio respectu im-
peditorum ad eundem Papam ad obti-
nendam absolutionem ab hæresi qua
militat in alijs impeditis illam adire ob
alias excommunicationes Papales erit
respectu illorum eadem dispositio, &
idem ius.

5. Probatur tertio. Ratione addu-
cta a Castro Palao ubi supra, quia pote-
stas vten[te] hoc privilegio fundatur in
necessitate poenitentis, at quod delictum
est grauius, maiorem necessitatem ha-
bet poenitens. Ergo non ob grauitatem
hæresis limitandum est.

6. Probatur quarto, ratione D. Ber-
nardi de præcepto, & dispensatione cir-
ca principium, quia quod est institutum
pro charitate contra charitatem non
debet militare. Sed reservatio est institu-
ta pro charitate, & bono animæ delin-
quentis in grauius, vel grauius

delictis. Ergo non debet militare in
eius perniciem, & desperationem: sed
si impeditur adire Papam maxime im-
pedimento perpetuo, vel saltem tam
durum, aut vincendi difficili, ut ef-
fet mortaliter impossibile, vel valde
difficile aditus ad Summum Pontifi-
cem, si ab Episcopo non posset absol-
ui remaneret moraliter loquendo, si-
ne remedio. Ergo ne reservatio in-
stituta pro bono animæ, & sua san-
ctis spiritualis vertatur in eius perni-
ciem, & desperationem, omnino
congruit, ut ab Episcopo possit absol-
ui.

7. Probatur quinto. Quia potestas,
quam habet Pontifex ex iure Diuino
est in ædificationem, & non in destru-
ctionem, neque ea in destructio-
nem, & perniciem animarum uti po-
test, sed si taliter impedito negaretur
absolutio danda à Prælato inferiori
Summo Pontifice, videretur Pontifex
sua potestate in destructionem, & non
in ædificationem. Ergo nullatenus
credendum est eum, qui est Pius Pater
fidelium, nec piam Matrem Ecclesiam
velle homini verè poenitenti remanere
occlusam ianuam salutis per denega-
tionem absolutionis.

8. Probatur sexto: quia ut docet
Diu. Thomas in 4. distincti. 17. qua-
stion. 3. articulo. 3. ad 6. *Peccaret pro-*
prius Sacerdos si n[on] esset facilis ad præben-
dam licentiam confitendi alteri, quia multo
sunt ad id infirmi, quod potius sine confes-
sione morerentur, quam tali Sacerdoti confite-
rentur. Ergo Summus Pontifex non
potest taliter uti reservatione, ut ob dif-
ficultatem in obtinendi absolutionem mul-
ti pereant.

9. Propter aliqua ex his fundamen-
tis Ioann. Martinez de Prado tom. 1.
p[re]cip. question. capit. 8. de hæresi.
quest. 9. numer. 11. tenet, quod quan-
do potens absolvere ab hæresi occulta,
tam longè abest, ut additus ad eum sit
moraliter impossibilis est probabile,
quod Episcopus, vel immediatus Reli-
gionis Prælat[us] (habens scilicet auctorita-
tem quasi Episcopalem) valet dire-
ctè absolvere in foro conscientie, do-
cetque generaliter tradidisse Suarez
tom. 4. id est, de poenitentia, disputat. 30.
sect. 3. numer. 8. & late probat Hurta-
do de Mendocça 2. 2. disputation. 84. se-
ction. 9. conclus. 2. §. 181. & duobus
sequent. & alij, ut Nauarrus, Enriquez,

Molina, quos idem Ioann. Martinez citat ibidem numer. 14. qui omnes tenent simul cum Authoribus huius sententiae supra numer. 2. citatis, tunc non absolvi Episcopum, vel Praelatum iure proprio Concilij Tridentini concedentis casus occultos Papae reservatos Episcopis, cum hoc iam reuocatum sit per Urbanum Octavum, & Alexandrum Septimum, sed iure communi ex privilegio concessio impeditur per supra relatos Canones tituli de sententia excommunicationis.

10 Ex his colligunt aliqui praedictos impeditos posse absolvi ab haereticis occulta virtute Cruciatæ, quia casus haereticis respectu impeditorum non est Papalis, cum ex privilegio iuris per praedictos Canones concessio (licet non iure proprio Concilij Tridentini concedentis casus occultos Episcopis, quod iam reuocatum est ut supradiximus) possit absolvi ab Episcopo, & licet bulla ipsa Cruciatæ excipiat expressè haereticis crimen, etiam expressè loquitur de crimine haereticis absolute Papae reservato in bulla Oenæ, non vero de crimine haereticis, respectu impeditorum, qui est casus concessus Episcopis, propter impedimentum, ex privilegio iuris, quo supposito, & in corpore iuris existente casus iste iam respectu impeditorum, solum est casus Episcopo reservatus, de quo ex concessione bullæ Confessor approbatus ab Ordinario potest absolvere.

11 Secundo colligunt, Regulae res posse absolvi praedictos impeditos saeculares virtute suorum privilegiorum non obstantibus decretis Urbani VIII. & Alexandri VII. quia praemissa decreta solum derogarunt facultatem concessam per illa privilegia absolventi peccata ab ipsis Episcopis sibi reservata. Sed hoc nullo firmo nititur fundamento, quia in eis decretis clarè derogatur privilegijs Regularium absolventi saeculares ab omnibus casibus Episcopis reservatis, siue sint ab eisdem Episcopis sibi reservati, siue in iure, siue in constitutionibus Synodalibus, quia illa decreta absolute loquuntur, & omnes casus quomodocumque Episcopis reservatos comprehendunt.

12 Contrariam tamè sententiam, scilicet, haereticum impeditum adire Papam non posse absolvi ab Episcopo, sed necessarium sibi esse recurrere, vel

per procuratorem, vel per litteras ad Poenitentiarium maiorem Pontificis ad obviendam facultatem, ut absolvi possit docent Thomas Sanchez, libr. 2. sum. cap. 13. numer. 37. Soto in 4. distinct. 2. 2. quæst. 2. artic. 3. ad finem, Bartholomeus Ledesma, Vivaldus, & Emanuel Rodericus, quos ibidem refert, & citat Thomas Sanchez, Villalobostom. 2. tractat. 1. diff. 13. num. 8. Granados de fide, controuers. 1. tract. 15. disputat. 15. section. 4. num. 18. Candidus tom. 1. di. quæst. 3. artic. 8. dub. 5. num. 5. Et pro locis ubi viget Inquisitio Hypatia Hurtado de Mendoza 2. 2. disputation. 84. section. 9. §. 170. Et alij multi, & probiliorem esse debet Magist. Ioann. Martinez de Prado ubi supra numer. 10. in fine. Hæc sententia.

13 Probatur primo: Quia Canones supra relati concedentes absolvi posse impeditos solum loquuntur in casu percussione Clerici. Ergo non sunt entendendi ad alios casus Papae reservatos, maxime ad haereticis crimen, quod gravissimum est. Probatur consequentia, quia ut superiori resolutione diximus limitata causa limitatum pariter effectum: sed dispositio illorum textuum solum loquitur de impeditis ob percussione Clerici, & non de alijs criminibus praecipue de haereticis. Ergo generaliter ad omnes casus Papae reservatos non est extendenda.

14 Probatur 2. Quia in generali concessione non veniunt ea, quæ quis non esset verisimiliter in specie concessurus. Ergo licet illud privilegium iuris esset generale pro omnibus criminosis impeditis adire summum Pontificem, non esset intelligendum pro haereticis, quibus verisimiliter non creditur Pontificem illud privilegium concessurum.

15 Probatur 3. Quia reservatio haereticis est strictissima, nec communis cum alijs casibus Pontifici reservatis. Ergo si expressè non concedatur eius absolutio, numquam potest intelligi a Pontifice esse concessam.

16 Probatur 4. Quia crimen haereticis est atrocissimum. Ergo convenientissimum est tam stricta reservatione, & poena homines ab illo deterreri.

17 Hæc 2. sententia sine dubio securior est, & ex eius fundamentis sufficienter patet responsio ad argumenta primæ opinionis, & id in casu contingenti ego con-

consulerem sic impeditum, & grauati
crimine hæresis ad Sanctum Tribunal
S. Inquisitionis per Confessarium con-
fugere qui obli- to supplici libello ta-
citò nomine poenitentis petat authorita-
tem absolvendi, qui in fine dubio a ple-
tissimo Tribunale, supposita vera poeni-
tentine poenitentis & quod casus oc-
cultus, nec deducibilis in iudicium ex
eo, quia solus poenitens est confitens
delicti consequatur, non enim iacrum
Tribunal Inquisitionis ad hoc tulerim
est, ut semper rigore iustitiae, & nullare-
missio petati adhaereat erga miseros poe-
nitentes, ut multi Doctores iud depin-
gunt, ut patet, in casus contingenti,
qui mihi occurrit, nam cum quidam hæ-
reticus occultus, cuius crimen non erat
deducibile in iudicium, quia soli Deo,
& sibi erat notum in foro confessionis
ad me advenisset, Ego casum referens,
ut in le erat, & veram poenitentiam poe-
nitentis tacito eius nomine per suppli-
cem libellum sacro Senatu S. Genera-
lis Inquisitionis oblatum ab eo peti a u-
thoritate, & facultatem absolvendi
præmissam poenitentem, cum in prædi-
cto sacro Senatu Præsideret Excellen-
tissimus, & sapientissimus D. D. Didac-
cus de Arce & Reyno Inquisitor Ge-
neralis Hispaniæ, qui habito Consilio
cum præmissis Senatu D. D. Francisco
Parasino eiusdem Generalis Inquisi-
tionis Senatori commisit, ut ex me
cercior fieret, de veritate narrationis in
præmissis supplici libello contentæ, & si
ita esset, ut in libello continebatur, ex
parte D. D. Inquisitoris Generalis, & to-
tius Senatus mihi concederet faculta-
tatem absolvendi prædictum poeniten-
tem observatis prius debitis ab Ecclesia
requiritis, ad absolutionem in foro poe-
nitentiæ Sacramentalis, & comperta
veritate narrationis, mihi commissa fuit
facultas illum absolvendi, quod, & feci,
qui postea in vera poenitentia, & multis
pijs operibus perieversit usque ad mor-
tem, per quam optima dispositione, &
omnibus Ecclesiæ Sacramentis mun-
tus cum maxima omnium edificatio-
ne, exelsit e vita, omnium iudicio, &
pia credulitate de sua æterna sa-
lute securus.

RESOLUTIO XVIII.

An qui longissimè distat à Ro-
ma licet non habeat aliud im-
peditum nisi multorum sumip-
tuum, & peragendi iter per
mare cum periculo Pyratarum,
seu Maurorum, & tem-
pestatum maris, vel per ter-
ras extraneas, in quibus mul-
tories accidunt pericula la-
tronum, vel aliorum exterorum
homines infestantium, sit tu-
tus in conscientia si per se nō
adeat Pontificem pro abso-
lutione ab hæresi, recurren-
do per Procuratorem, seu
Confessarium per litteras ta-
cito nomine ad Poeniten-
tiarum maiorem, vel
ad Papam?

SUMMARY.

1. Et quæstio agitur propter Hispanos, & Germanos, qui longissimè distant à Roma, & necessario debent facere magnos sumptos, & grava pericula subire.
2. Ratio dubitandi in hac difficultate proponitur.
3. Quando iter maritimum infestatur Pyratibus, & Mauris, vel in terris, per quas iter agendum est grassatur pestis, bellum, vel alia similia incommoda potest his impeditus absolvi ab inferiore.
4. Sententia Nauarri, & Ioann. Martini supponentium teneri longè distantes per se ipsos adire Romam proponitur.
5. Valde differunt petere licentiam, ad confitendum alij, quam superiori, vel recurrere ad ipsum per procura- torem pro casibus reservatis.

6 *Hæreticus occultus non satisfacit reservationi si se sistat per procuratorem, & non per se Summo Pontifici.*

7 *Ex causa iusta legitimi impediementi licitum est hæretico occulto petere, & impetrare facultatem per procuratorem à Papa, vel eius Pœnitentiario confitendi.*

8.9.10 *Alteri inferiori, qui eum absolvat ab excommunicatione incursa propter hæresim. Hoc assertum probatur efficaciter.*

11 *Ad argumenta in contrarium respondetur.*

1 **H**ÆC quæstio agitari potest propter Hispanos, & Germanos, & alios qui longissime distant à Roma, & necessario debent facere multos sumptus ad eundo, & se exponere grauibz periculis iter agendo per mare, vel terras extraneas, vbi communiter sunt homines grauitè exteros infestantes. Qui possunt euadere prædictas vexationes, & pericula mittendo per Cōfessariū tacito nomine ad Pœnitentiariū maiore faciēdo mentionē de præmissis difficultatibus, non ad eundi per se ad Papam humiliter efflagitando, vt eidem Cōfessario vel alij idoneo mittat facultatem absolventi ab hæresi occulta, seu ad iudicium non deducta, nec publica præmiū pœnitentem?

2 Ratio dubitandæ est, quia communiter Doctores, non solum asserunt, sed etiam supponunt prædictos criminosos debere per se adire Summum Pontificem, & Canones disponentes de absolutione hæreticorū, inuent eos eiusdem Pontificis adire præsentiam pro hæresis absolutione. Ita expressè docet Nauarrus cap. 27. num. 90. §. ad quintam, & supponunt Hugolinus, Enriquez, & Quardus, quos refert Bonacina de censuris in communi, disputat. 1. quæst. 3. punct. 2. num. 4. & citat ibidē, Auila quem citat Cornejo tractat. 5. de excommunic. disput. 11. num. 2. Caspensis tom. 2. tractat. 25. disput. 2. sect. 12. num. 134. & Diana part. 7. tractat. 10. miscel. resol. 23. Ergo si Canones, & Doctores obligant prædictos hæreticos Pontificis per se adire præsentiam non sufficeret adire per procuratorem, vel per literas nisi ipsi se vadant, & personaliter præsententur.

3 Et suppono in primis, quod quando iter maximum inueniatur frequenter, & quasi continuo Piratis, vel Mauris, & quando in terris, per quas iter agendum est grauatè pellis, bellum, vel in eis sunt hæretici latrocinantes, vel alia similia incommoda, & impediementa non teneri hæreticum per se ipsum Romam, seu Pontificem adire, tunc enim de ipso idem iudicium est faciendum, ac de alijs legitime impeditis, de quibus in superiori resolutione egimus. Tota. Ergo difficultas est, quando nullum aliud est impediementum, nisi illa, quæ communiter accidunt iter agentibus per mare, vel terras, & extraneas regiones, & multorū sumptuum, qui in sumendis sunt in itinere.

4 In hac difficultate Nauarrus in manual. cap. 27. num. 90. & Ioan. Martinez de Prado vbi supra num. 30. Non tam asserunt, quam supponunt, talem hæreticum teneri personaliter Pontificis adire præsentiam, & alij supra citati, quod patet, quia de his impediementis nulla tenus curant, docentes vltimontanum, vt Hispanum, & Germanum impediemento non perpetuo impeditum, neque diuturno debere iter arripere, & adire Pontificem per se ipsum.

5 Hæc sententia probatur ex cap. quamvis, & cap. quod de his, de sentent. excomm. lib. 6. in quibus inuenitur præmissis excommunicatis, vt se sistant, quam citius commodè poterūt personaliter Pontifici, & in cap. eos qui eodem titulo in 6. Præcipitur his, qui ob impediementum legitimum fuerunt absoluti, vt suolato impediemento idem faciant, & quod si non fecerint incendant, seu recidant in excommunicationem. Ergo qui non habent aliud impediementum, nisi illa, quæ communia sunt omnibus iter agentibus tenentur personaliter adire Summum Pontificem. Et confirmatur: Quia finis reservationis in his casibus est, vt propter prædicta incommoda deterreantur homines à perpetratione horum criminum. Ergo non obstantibus eisdem incommodis tenentur per se, & non solum per procuratorem, vel literas recurrere ad Pontificem denique, quia vt decernitur in cap. quem pœnitet, de pœnitentia, dist. 1. Pœnitentia non potest explicari per procuratorem. Ergo non sufficit hæretico declarare suam

pœnitentiam, & petere absolutionem per procuratorem, vel Confessarium.

6. Attamen Dñus Thomas in quantum ad recursum pro licentia confitendi in 4. dist. 17. quest. 3. art. 3. ad 6. Generaliter supponit, posse pœnitentem petere licentiam a superiori alteri confitendi, & superiorem debere esse facilem in ea concedenda, quæ licentia pro casibus quibuscumque reservatis posse peti per alium docent. Thomas Sanchez, Soto, Bartholomæa Ledesma, Viualdus, Villalobos, & alij superiori resolutione citati num. 12. & communiter Doctores, vel potius id supponunt, & valde diuersum est petere licentiam, seu facultatem a superiori ad confitendum alteri Sacerdoti inferiori, seu cum altero inferiori, per alium, vel per procuratorem; ab hoc, quod est se præsentare superiori per procuratorem pro casu reservato, quando superior expressè iuvet in reservatione, ut pœnitens per se ipsum, personaliter se præsentet, & confiteatur casum reservatum eidem superiori: nam illud primum fieri potest per alium, seu per procuratorem, cum nullum ius, nec lex vlla Ecclesiastica hoc prohibeat, nec in lege reservationis continetur prohibitio petendi facultatem a superiore, ut pœnitens possit Sacerdoti inferiori confiteri, at se præsentare per procuratorem, seu per tertiam personam, ut per Confessarium. Quando lex reservationis iuvet expressè, ut pœnitens personaliter præsentetur, & confiteatur superiori, non sufficit ad tollendam reservationem, sed necesse est, ut per se ipsum, & personaliter se sistat superiori. His positis.

7. Sit prima conclusio hæreticus occultus non satisfacit reservationi, nec liber manet ab eadem reservatione, & ab excommunicatione ob hæresim incurtam si se sistat Summo Pontifici per procuratorem, seu per litteras missas a Confessario tacito nomine pœnitentis ex eius speciali mandato, si non habeat impedimentum perpetuum, vel diuturnum propter quod ab inferiori, scilicet ab Episcopo, vel ex eius speciali commissione a Parrocho, vel ab alio exposito possit absolui ab excommunicatione reservata. Hæc conclusio probatur a partē, tum ex fundamento posito in ratione dubitandi, tum ex iuribus, & rationibus supra adductis num. 3. pro senten-

tia communis Naturæ, & aliorum, quos nunc pertrahimus, & citabimus in suis proprijs locis.

8. Sit secunda conclusio. Ex causis iustis alicuius impedimenti licet non sit perpetuum, vel valde diuturnum, licetum est hæretico occulto petere, & impetrare facultatem a Summo Pontifici, vel ab eius maiore Pœnitentiario, quod possit absolui a censure incurta propter hæresim ab Episcopo, vel ab alio Confessore exposito. Hæc conclusio sequitur ex communione omnium sententia asserente, conditorem legis, seu Principem posse ex iusta causa dispensare in sua lege, & subditum posse ab eo petere etiam ex causa iusta, & impetrare dispensationem: sed lex reservationis, qua iuvetur hæretico se personaliter præsentare Summo Pontifici: ab eodem Pontifice est condita, & auctoritate Pontificia lata: Ergo ab eo potest dispensari. Quod vero sit causa iusta impedimentum graue, licet non sit perpetuum, vel valde diuturnum probatur. Quia quando hæreticus degit in Hispania, Germania, vel in alijs locis valde distantibus a Romana Curia iuste se excusat ab itinere, quia Ordinarie, & regulariter in itinere patiuntur iuvenantes valde graues molestias, & ingentes difficultates, tum propter multa pericula, quæ in tam longo itinere frequenter accidunt itinerantibus per regiones extraneas, vel per mare, tum propter ingentes expensas, quas faciunt, tum propter insolentiam, & inurbanitatem, quibus a multis miseris exterius per tractantur: sed grauis difficultas adimplendi legem est sufficiens causa, (ut omnes faterentur) ad dispensationem eiusdem legis. Ergo ex parte pœnitentis est sufficiens causa petendi, & impetrandi dispensationem in lege obligante ipsum ad comparandum personaliter, & ex parte Pontificis, seu eiusdem Pœnitentiaris maioris ad dispensandum.

9. Probatur secundo. Hæc conclusio, quia quando datur, seu est in subdito gravis difficultas se presentandi personaliter Præbato pro reservatione, siue pro absolutione reservatorum tenetur Præbatus ex charitate, concedere eidem subdito, ut alteri confiteatur, siue ob nimiam verecundiam, siue ob aliam causam, quæ reddat difficilem præsentationem personalem, ut tenet Suarez, quem citat, & sequitur Ciprianus de Cour-

Coursens in Regul. S. Francisci lect. 20. parenetica, §. quares prope finē, & nos docuimus in qq. selecti. regularum Regul. S. Francisci cap. 17. super caput. 7. Regul. num. 22. fol. 34. v. 1. Pregunta 10. & est expressa sententia D. Thomae in 4. dist. 17. q. 3. art. 3. ad. 6. Sed praemissum montano qui longissime distat a Roma valde difficile est comparere ibi personam literis. Ergo ex charitate tenetur poenitentia rursus maior licet non habeat impedimentum perpetuum, vel aliud, quod ex iure ipsum excuset, si per procuratorem, vel Confessarium petat dispensationem in lege comparandi personaliter, & facultatem, qua possit ab alio absolui ab excommunicatione incursa propter haeresim, eam ipsi misericorditer concedere. Et confirmatur ex regula potest quis 68. de regul. iuris in 6. vbi dicitur: *Potest quis per alium, quod potest facere per se ipsum*; sed per se ipsum potest sic impeditus petere, & impetrare facultatem, ut ab inferiore absolueretur; ergo id etiam potest per procuratorem, vel nuntium de suo speciali mandato.

10. Probatum tertio: Quia in moralibus, ea, quae valde difficilia sunt, iudicantur quasi impossibilia; sed praesentatio personarum, & aditus ad Summum Pontificem, ei, qui longissime distat a Romana Curia est valde difficilis, ut supra probatum est. Ergo debet reputari quasi impossibilis, estque sufficiens causa ad dispensationem.

11. Ad argumenta facta in contrarium sufficienter patet responsio ex dictis. Et ad illud, quod obijciatur ex cap. quem poenitet, de poenitentia, dist. 1. Respondetur, poenitentiam in foro Sacramentali non posse explicari, seu declarari per procuratorem, haec enim necessario petit praesentiam poenitentis, & absolventis, absolutio enim Sacramentalis nullatenus potest dari absenti, ut decrevit Clemens VIII. quod etiam in dicto Canone, quem poenitet decernitur, neque ad hoc sufficit declarare poenitentem petentem per procuratorem. Negamus vero, quod petere facultatem, ad hoc, ut poenitens absolvatur ab inferiore Praelate, seu Confessore non liceat per procuratorem, & quod, dispensatio in lege comparandi personaliter, non possit dari absenti humiliter eam petenti per procuratorem, seu per Confessarium per litteras ex causa iusta, & rationabili, videlicet ob magnam distan-

ciam tem se praesentandi, & comparandi personaliter.

RESOLUTIO XIX.

An legitime impeditus propter impedimentum perpetuum, vel valde diuturnum teneatur recurrere ad Papam, vel Poenitentiarium maiorem per litteras, vel per procuratorem ad obtinendam absolutionem excommunicationis ob haeresim, vel ob alia crimina incursum?

SUMMARIUM.

1. In hac questione non agitur de illis, qui non laborant legitimo impedimento, sed de his, qui legitime, vel perpetuo impediti sunt impediti personaliter adire Papam.
2. Prima sententia Thomae Sanchez, & aliorum, asserentium haereticum impeditum teneri saltem per litteras, vel per procuratorem adire Summum Pontificem, & aliter non esse securum.
3. Negativa sententia Cornesio, & Diana proponitur eadem negativa sententia probatur ibidem.
4. Ad argumentum contraria sententia respondetur.

Pontifex nullatenus obligat legitime impeditos recurrere ad eum per litteras, vel per procuratorem cum in cap. ea nescitur, & cap. de his, de sententia excommunicationis, clarissime concedat impeditis adire Romanam, impedimento perpetuo, quod possint absolui ab Episcopo, vel alio inferiore sine onere recurrendi ad eundem Pontificem per litteras, vel per procuratorem, vel nuntium ad id specialiter destinatum.

1. In hac questione non agimus de illis impeditis, qui vel ob distantiam a Romana Curia, vel ob alias similes difficultates dicuntur impediti adire Ro-

nam, qui nihilominus tenentur, vel personaliter comparere, vel impetrare facultatem non se presentandi personaliter, & ad hoc, quod absolui possint per Episcopum, vel alium Papae inferiorem, eam petendo per procuratorem, vel per litteras à Confessario mittendas ad maiorem Poenitentiarium. Quia de his non est dubium, quod vel per se ipsos, vel per procuratorem teneantur procurare absolutionem, tota ergo difficultas est de illis, qui perperuo impedito, vel valde diuturno laborant, de quibus communior opinio tenet, non obligari Romam adire, & posse absolui ab Episcopo, vel ab alio Summo Pontifice inferiore si habeat ad id facultatem, ut à Legato Papae, vel alio habente eam facultatem queritur: ergo an isti perperuo impediti teneantur saltem per litteras, vel per procuratorem, petere à Summo Pontifice, vel Poenentiariorum absolutionem ab excommunicatione, ita ut aliter non possint absolui praesertim ab haereticis?

2 In hac difficultate loquendo de haereticis Thomas Sanchez lib. 2. in Decal. cap. 13. in fine docet, taliter impeditum debere mittere Romam, pro absolutione, vel per litteras, vel per procuratorem, & aliter non esse securam absolutionem ab haereticis datam per inferiorem Summo Pontifice, & idem tenent Sotus in 4. dist. 22. quaest. 2. art. 3. ad finem, Vivaldus in Candelabro in ultima impressione 1602. 1. part. tit. 11. de absolutione, num. 14. & in casibus in motibus Sixti V. reservatis Manu. Rodericus in bulla Crucata, §. 9. num. 55. vers. *Lo sexto*, Bonacina decens. in communi. disp. 1. q. 3. punct. 2. n. 4. qui docet, istum impeditum teneri mittere saltem epistolam, vel nuncium si commodè potest pro absolutione obtinenda; qui omnes eorum fundamenta ducuntur, quod non est credibile, Papam velle ab Episcopo absolutionem impendi, quando patet recursus ad eum, seu ad Sedem Apostolicam per procuratorem, vel epistolam.

3 Contrariam tamen sententiam tenet Cornejo tract. 5. de excommunicatione. disp. 11. dub. 2. quaest. 3. & Diana part. 7. tract. 10. miscel. resol. 23. Caspensis tom. 2. tract. 25. disp. 2. sect. 12. num. 134. qui loquuntur adhuc quando delictum est publicum. Enriquez, Hugolinus, & Quardus, quos citat, & non se-

quitur Bonacina ubi supra, & de nique Nauarrus cap. 27. num. 90. §. ad quintam. Qui dorent, legitime impeditum non teneri recurrere ad Papam per epistolam, vel nuncium. Haec sententia verissima est, & probatur ratione adducta à Nauarrus, quia ius non obligat tale excommunicatum ad recurrendum ad Pontificem, per epistolam, vel nuncium; sed ad hoc, ut si possit ipse eat. Ergo si non possit, non tenetur mittere epistolam, vel nuncium, & confirmatur: quia leges odiosa strictissime sunt interpretanda, nec vlla ratione sunt extendenda ad id, quod expresse non praecipunt, ut ex receptissima regula iuris omnes admittant, etiam quando datur eadem, vel maior ratio praecipendi, seu decedendi: sed ius in hoc casu non obligat eum, qui per se ire non potest Romam admittendam epistolam, vel nuncium: Ergo nulla ratione ad id obligatur.

4 Ad rationem oppositam sententiae responderetur: negando non esse credibile, quod Papa velit impeditum posse absolui ab Episcopo cum pateat recursus ad eum per epistolam, vel nuncium, imo contrarium videtur omnino in credibile. Cum in cap. ea noscitur, & cap. de his, de sent. excommuni. Pontifex concedendo expresse impediri impedimento perperuo, quod possint absolui ab inferiore, clarissime eisdem eximit ab obligatione mittendi epistolam, vel nuncium, alioquin absolute, & sine hae conditione non eis concederet, quod possent absolui ab inferiore non servata ea conditione, & tamen sine ea illud absolute concessit: Ergo non est incredibile, sed potius valde credibile, & verissimile, nolle Pontificem illud onus illis imponere, quo

illi Auctores illos onerant.

RESOLVTIO. XX.

An teneatur impeditus impedimento perpetuo adire Legatum, vel Nuntium ad id privilegio munitum pro absolutione ab hæresi, vel ab alijs criminibus reservatis?

SUMMARIUM.

1. Prima sententia negativa. Castri Palai Homoboni, & aliorum proponitur.

2. 3. 4. Sententia Palai, & Homoboni rationibus fulcitur.

5. Sententia Lugonis, & Ioan. Martine proponitur, quæ affirmat, impeditum adire Papam, teneat adire Legatum, sufficienti privilegio munitum.

6. 7. 8. Sententia Lugonis, & Martine rationibus, & argumentis probatur, & confirmatur.

9. Iudicii Authoris ad lucitur de utraq; sententia, & utraq; probabilem esse asseritur, quamvis primam in praxi magis consulenda esse videatur.

1. **I**N hac difficultate omnes, illi, qui tenent legitime impeditum perpetuo vel valde diuturno impedimento non tenent adire Episcopum pro absolutione etiam hæresis, sed posse absolui a quocumque Confessario (quod ego intelligo a Confessario exposito, siue ab Episcopo approbato) consequenter docent, non teneri eundem taliter impeditum recurrere ad Legatum, seu Nuntium Papæ, ad id sufficienti privilegio munitum. Ita Castri Palai, Homoboni, & Ruardus, & probabilem censent Diana, & Trullenc, quos adduxi resol. 14. supra num. 2. eoque proprijs locis citaui.

2. Hæc sententia probatur 1. Quia Summus Pontifex solum obligat ea excommunicatione ligatum, ut si possit eat Romam, & personaliter se sistat Pontifici, & si sit impeditus perpetuo impedimento, vel valde diuturno illi inau-

get in dictis capitulis, ea nescitur, & cap. de his, ut possit absolui a Confessario exposito: Ergo non tenetur Nuntium, quam privilegio absoluit ab hæresi munitum adire. Quia Pontifex taliter impedito hoc quædam non apponit: Ergo cum Papa ei non imponit tale gravamen in istis textibus non est aliud ius, quod illud imponat: nullam rationem talis impeditus debet habere, præcipue, quia in textibus istis nulla ratio debet extendi ad id, quod expressè, & penales non imponuntur.

3. Probatur secundo. Quia privilegium illud concessum in iure impeditis, ut a Confessario exposito possint absolui ratione necessitatis est beneficium Principis: sed beneficium Principis secundum regulam iuris iuris est interpretandum præcipue in fauorem, & consolationem animarum. Ergo cum sine illo gravamen concessum sit, non est cur illud restringi debeat ad hoc, ut sine eo onere non possit absolui legitime impeditus.

4. Probatur tertio. Quia nullus tenetur uti suo privilegio, & multo minus alieno ad adimplendum aliquod præceptum, quia ratione daret probabilius opinio, non teneri habentem bullam Cruciatam adire sacrum tempore interdicti Ecclesiastici, & si illa laudabiliter faciet: Ergo si impeditus non tenetur uti privilegio Legati Summi Pontificis, ut absoluitur a centura.

5. Contrariam tamen sententiam tenent Lugo de poenit. disp. 20. num. 221. & Aueria quæst. 17. rect. 5. pag. 3. 2. & Ioan. Martin. de Prado to 1. præc. p. qq. cap. 8. de hæresi, quæst. 9 § 1. nu. 4. & Nauarrus cap. 27. num. 90. vers. ad 4. qui docent, non solum non posse absolui a Confessario exposito, sed neque ab Episcopo prædictum impeditum, si possit adire Legatum Papæ ad id sufficienti privilegio munitum.

6. Hæc sententia probatur primo. Quia tunc cessat ratio cur absolutio reservata excommunicationis committitur inferioribus Prelatis ratione, scilicet, impedimenti: Ergo impeditus si non possit adire Romam, & possit Legatum adire ad id tenebitur: quia ad hoc nullum habet impedimentum.

7. Probatur secundo. Quia hæc privilegium, scilicet, quod impediti possint absolui ab inferiori conceditur ipsi ratione necessitatis, sed si possint adi-

re Nancium: cessat necessitas: Ergo illud debent adire.

8 Probatum tertio. Quia si impeditur adire Papam, non teneretur adire Legatum, seu Nancium sufficienti privilegio munitum ad absoluendum ab hæresi, frustraretur omnino intentio Ecclesiæ in his reservationibus, quæ idcirco absolutionem in his criminibus reservat, ut per difficultatē obtinendæ absolutionis deterreantur homines ab illis patrandis: Ergo videtur velle, ut impeditus adire Romam, quia id non potest saltem efficiat totum, quod potest ad eundem Legatum, quando ad eum patet additus.

9 Vtraque hæc opositio valde probabilis est; & in facti contingentia secundam considerem, licet primam habere firma fundamenta, quæ illam in praxi tutam reddant non dubitem, si occludatur additus in Tribunali S. Inquisitionis, quod mihi ex ipsa experientia credibile non est.

RESOLUTIO XXI.

Quanti temporis debeat esse impedimentum, ut dicatur esse diuturnum, & excuset impeditum adire Romam pro absolutione ab hæresi?

SUMMARIVM.

- 1 Hurtado de Mendoza dubitat an una nox interiecta sit sufficiens tempus, ut impeditus possit absolui, sed nihil resolvit.
- 2 Sententia Navarri refertur, & exponitur.
- 3 An impeditus adire Romam perse, interim dum recurrit per procuratorem, vel Nuntium, aut litteras possit absolui directe ab inferiori? Habens legitimam causam, ut dispensetur ne perse adeat Pontificem, dum mittit pro dispensatione, & interim dum non venit dispensatio est legitime impeditus, & potest absolui cum cautione.

1 In hac difficultate Hurtado de Mendoza de fide, disp. 84. sect. 7. §. 190. de ipsa agens sic ait: ut optarem ego, ut Pater Suarez, & alij exponerent, an interiecta una nox esset breve tempus? An longum? Et ex illis verbis Christi, Lucæ cap. 12. vers. 20. *Stulte hæc nocte repitent animam tuam à te.* Adiecta expositione S. Augustini to. 10. homil. 48. & Authoris libri de Spiritu documentis cap. 53. apud S. August. tom. 4. concludit, non esse differendam poenitentiam, a nocte in diem sequentem, & posse esse rationabilem causam, exemplum tot hominum ex lecto raptorum ad tumultum de repente, & nullum, nisi in sanum posse in mortali dormire peccato. Sed postea concludit Hurtado, his verbis: *At nihil audeo decernere, quia quæstionem hanc nullibi vidi, nec volo assequi in alterutram partem præire.* Hæc Hurtado, quem fideliter refert, & citat Ioan. Martinez de Prado.

2 Sed doctissimus Navarrus in manu. cap. 27. num. 90. in ultima editione cuius etiam verba ad amulum refert idem Author sic scribit ad secundam partem quanti temporis debeat esse impedimentum, unius, an plurium mensium, vel annorum? Respondeo, quæstionem hanc novam, & gravem esse, qua mature expensa, videtur primo, non esse habenda ratio, apudsted discessus: a alioquin omnes penè Hispani haberent impedimentum duorum, triumve mensium secundo sufficere impedimentum tanti temporis, quantum est necessarium ad discessum ad apulum, tum quia optat Ecclesia ne agens, quod in se est, ob impedimentum, in excommunicatione moriatur; cap. *qua fronte*, de appellat. Tum, quia non videtur determinari posse tempus apertius, omnibus casibus, & conformius Canonibus; tum, quia falso existente impedimento, nulla erit absolutio, & si cessante impedimento non arripuit iter, re indicit in eandem excommunicationem dicti capituli eos, desunt. exco. m. per quæ duo cessat occasio fingendi talia impedimenta, & intentio Matris Ecclesiæ servatur. Hæc Navarrus, cuius assertum approbat, & aplaudit Ioan. Martinez de Prado tom. 1. qq. præcip. cap. 8. de hæresi quæstio. 9 §. 3. num. 20. ubi illud refert ad litteram. Et ex eo patet, quod Hupanus, v. g. qui est impeditus per

per duos vel tres menses, antequam possit arripere iter versus Romam, habere impedimentum legitimum, ut propter eum statim possit absolui, eo tamen pacto, ut iuret, quod cessante impedimento quantotius moraliter loquendo iter arripierit; quod si non fecerit incidet, seu potius reincident in excommunicationem dicti capituli eos de sent. excommunic.

3 Sed suppositis his quæ diximus resol. 15. nihil alia fortè non minus gravis sub oritur quæstio, quam à nemine video tractatam. Videlicet, an suppositis his quæ in ea quæstione 15. diximus, scilicet, magnam distantiam itineris, ut quando eundem est ab Hispania, vel Germania, vel alia simili Regione valde distante, & difficultatem itineris, & expensarum esse sufficientem causam, ut quis per procuratorem, vel Nunciū recurrat ad Sedem Apostolicam ad optinendam facultatem, ut possit absolui ab excommunicatione Papæ reservata ab inferiori Prælato, vel ab alio Confessario à Papa, vel ab eius Pœnitentiariorum maiore Delegato, interim dum per præmissum procuratorem recurrat, & dum non habet responsum, possit absolui tamquam impeditus præstito iuramento de obediendo Summo Pontifici, & de adeundo Romam sine mora si non optineat dispensationem in lege de comparando personaliter, & facultatem Summi Pontificis, vel Pœnitentiariorum absoluat in qua difficultate sub correctione Sanctæ Matris Ecclesiæ, & Doctorum Virorum, videtur dicendum, talem posse absolui sub iuramento præstito de stando mandatis Summi Pontificis, & de adeundo Romam, sine mora, si non optineat, præmissam facultatem, & ratio est, quia cū iste habeat iustam causam, ut dispensetur in comparando personaliter, ut ibi probauimus dicta resolutione 15. videtur legitimè impeditus, dum non habet responsum, & si habito responso negativo, non arripiat iter reincident in excommunicationem, per id quod deciditur in cap. eos, supra allegato, per quod videtur nos non discedere ab opinione Nauarri, & Ioan. Martinez assertentium eum legitimè esse impeditum, qui per duos, vel tres menses habet legitimam causam non arripiendi, iter, & quod ea cessante, si iter non arripiat reincident in excommunicationem: videtur autem in causa iusta rationabilis expecta-

re dispensationem supradictam, à Sede Apostolica ex causa iusta, & rationi consona, quæ dum venit responsum præstat legitimum impedimentum arripiedi iter, quæ propter, qui illud habet potest interim directè absolui præstito iuramento eo modo, quo dictum est.

RESOLVTIO XXII.

An excommunicatus excommunicatione Papæ reservata præcipuè ob hæresim, si non pateat aditus ad habentem potestatem absolvendi, licet non sit impeditus adeundi Romam pro absolutione, & licet sit citramontanus, v.g. Italus, & velit quantotius arripere iter, possit absolui ab Episcopo sub cautione iuratoria se presentandi Summo Pontifici, & standi eius mandatis, interim dum proficiscitur, & iter peragitur?

SUMMARIVM.

- 1 Licet Hurtado de Mendoza desideraverit, an quæstionem videre decisam à Doctoribus, eam tamen ipse non resoluit, neque etiam Nauarrus, & alij.
- 2 Refertur sententia Nauarri, & Vgolini assertentium Hæreticum non esse absoluendum, donec se sistat personaliter Summo Pontifici.
- 3 Sententiam tamen affirmatiuam debent tenere, si consequentiam seruet Siluester, Conarrubius, & alij.
- 4 Ad Summum Pontificem potest recurrere excommunicatus excommunicatione illi reservata, vel per viam appellationis, vel per viam simplicis recursus, & ille primus recursus est difficilior.
- 5 Excommunicatus excommunicatione

ne reservata Pontifici paratus sine mora iter arripere, & se sistere personaliter Pontifici statim debet absolvi cum cautione.

6.7. *Hac sententia affirmativa probatur, & respondetur argumento in contrarium.*

8 *Per hanc sententiam cessant questiones de absolutione indirecta, & indirecta.*

Hanc questionem non video a Doctoribus pertractari, & quamvis Hurtado de Mendoza desideraret a Patre Suarez, & ab alijs Doctoribus agitari, & resolvi, ipse noluit in eiusdem resolutione alijs Doctoribus anteire, ut diximus precedenti resolutione in principio, & quamvis Nauarrus, & Ioannes Martinez de Prado, ut vidimus eadem precedenti resolutione, taxaverint tempus, quo talis excommunicatus possit dici esse verè impeditum, non tamen resolvunt, an ille, qui impeditus non est pro interim dum arripit, & dum durat iter sit absolvendus, vel non, imò videntur supponere non esse absolvendum usque dum se sistat personaliter Summo Pontifici, vel maiori Poenitentiario, & cum ex hac resolutione maxime dependeat animarum remedium, & consolatio decreui divino auxilio fretus hanc Provinciam assumere sub correctione Sanctæ Matris Ecclesiæ, & Doctorum virorum.

2 In hac ergo questione Doctores communiter supponunt, talem non impeditum non esse absolvendum usque dum se sistat personaliter Summo Pontifici, ita expressè docet Nauarrus, & supponunt Hugolinus, Enriquez, Duardus, Bonacina, Anila, Cornejo, & Diana, quos supra resolution. 15. numer. 2. retuli, & citavi, atque alijs ea ratione fulti, quia Canones, & iura non impeditos, per se ipsos Pontificem adire iuvent pro absolutione. Ergo dum eidem Pontifici non se sistunt, a nullo alio possunt absolvi.

3 Contrariam tamen sententiam debent tenere si consequentiam servant omnes Doctores, quos supra resolutione 13. retuli numer. 2. & citavi videlicet Sylvestri, Couarrubias, Margarita Confessorum, Saius, Abas, Ancharrapus, Felix,

Angelus, & alijs ibi adducti, docentes, impeditos Romam adire, posse absolvi ab Episcopo, quia hoc privilegium eisdem impeditis conceditur in iure per cap. ea notitur, & capit. de his, de sentent. excommunication. Quia licet illi textus solum loquantur in casu percussione Clerici ratio illorum extenditur ad omnes excommunicatos excommunicatione Papali, si sint impediti, quia ubi reperitur eadem ratio datur idem ius propter identitatem rationis, cum vero illi qui absolute non sunt impediti adire Romam pro absolutione obtinenda sint tamen impediti consequendi absolutionem dum proficiscuntur, & iter agunt usque dum Romam perveniant pro eo tempore tamquam impediti iudicandi sunt, & per consequens stando in præmissa opinione, Sylvestri, Couarrubias, & aliorum absolventi.

4 In hac ergo questione antequam meam sententiam proferam, suppono ad Summum Pontificem posse recurri pro absolutione excommunicationis, vel per viam appellationis, vel per viam simplicis recurritus, quando non agitur in foro contentioso, sed voluntario, & difficiliorem debere esse recursum in foro contentioso, quando pars contraria appellat de eo, contendens excommunicatum, non esse absolvendum interim dum ad Papam recurrit, usque dum idem excommunicatus personaliter se sistat Pontifici, & ratio est clata: Quia in primo recurso datur pars contradicens, & forum est contentiosum, in quo maxime debet attendi ad ius partis contradicentis, in secundo vero forum non est contentiosum, nec datur pars contradicens, quæ habeat ius, ad quod attendi debeat, sed solum ad bonum anime recurrentis. His positis.

5 Sit conclusio: Cum excommunicatus excommunicatione reservata, licet non impeditus, paratus tamen est sine mora iter arripere, & illud per agere usque dum se sistat personaliter Summo Pontifici, statim debet absolvi directè ab Episcopo cum cautione iuratoria, quod sine mora iter arripiet, & se Summo Pontifici præsentabit. Cum ad monitionem, quod si id non faciat reincidet in excommunicationem capitales, de sen-

rent. excommunic. Hæc sententia sic explicata.

6 Probat: Quia in casu fortiori, scilicet, quando in iudicio contentioso pars opposita excommunicato, appellat de recursu, & absolutione, quam petit excommunicatus interim dum iter arripit, & vadit ad Papam in cap. qua fronte, de sentent. excommuni. disponitur ut non obstante appellatione partis oppositæ detur absolutio excommunicato interim dum addit Pontificem cum præmissa cautione ne moriatur in excommunicatione, dum vadit, qui facit quantum in se est, ut textus non loquitur de excommunicato constituto in periculo, vel articulo mortis, quia in eo supponitur esse aptum, & paratum iter arripere, qualiter non esset si esset in illo periculo, vel articulo, & qui Glossa, ibi verbo Decedat, inquit: *Quia propter peccatum homo citius mori præsumitur.* Videlicet, quia præsumitur, quod homo existens in peccato, & excommunicatus est valde contingens, quod moriatur in eodem peccato, & excommunicatione; sed ratio huius textus non solum se extendit ad recurrentem ad Pontificem pro absolutione in foro contentioso, sed etiam ad recurrentem in foro animæ, quod vocant voluntariam, imo fortiori ratione, quia non datur pars opposita, cum iure se opponendi: cum talis excommunicatus faciens, quod in se est, sit contingens, ut interim dum vadit decedat in excommunicatione. Ergo cum respectu eius detur identitas rationis datur idem ius, & cum prædicta cautione debet absolvi antequam arripiat iter. Quia si Doctores supra relati communiter tenent, posse absolvi ab Episcopo impeditum non obstante, quod iura, & Canones supra relati solum loquantur in casu percussonis Clerici, & asserunt debere extendi ad omnes excommunicatos excommunicatione Papæ reservata impeditos, propter identitatem rationis, quæ facit, & constituit idem ius consequenter idem tenere debent in hoc casu quia datur identitas rationis, imo fortior ratio, ne de incontinentia arguantur.

7 Nec contra nostram conclusionem opponi potest, quod si illa vera sit corrumpit omnino reservatio

maximè hæresis, quæ strictissima est, si enim ab Episcopo directe potest absolvi hæreticus non impeditus adire Papam. Ergo eius excommunicatio iam non est reservata Pontifici. Quia respondetur: Negando consequentiam siquidem in eo casu, non impeditur absolutio excommunicato absolute, & sine vilo onere sed cum onere sustinendi quanto primum commodè possit Pontifici, & cum onere etiam, quod si non arripiat iter, quando primum possit, vel voluntarie non se listat Pontifici reincidat in excommunicationem simili modo reservatam, & cum cautione iuratoria de stando mandatis Papæ, quæ omnia observari debent propter reservationem strictissimam hæresis, & illa non existente, vel alia alterius casus Pontifici reservati, observari non deberent, per illam enim absolutionem datam cum tot tantisque oneribus, non intendit pia Mater Ecclesia præmissum excommunicatum eximere à reservatione, sed solum a periculo, ne scilicet moriatur cum excommunicatione, quod supponit esse valde contingens, si non absolvatur.

8 Ex his colliges, quod per hanc opinionem occurritur dubio supra in principio superioris resolutionis proposito a Hurtado de Mendoza. Secundo colliges, supposita hac opinione, cessare, quæstiones quas Doctores circa absolutionem præmissi excommunicati agitant, an scilicet possit absolvi tacito in confessione peccato reservato, & confitendo alia non reservata, ut sic a non reservatis directe, & indirecte à reservatis absolvatur; quia licet illa confessio ex iusta, & legitima causa materialiter non sit integra: Erigatur tamen integra formaliter. Cessat etiam alia quæstio an videlicet tam reservata, quam non reservata simul debeant confiteri propter præceptum integritatis confessionis: ut sic etiam directe a non reservatis, & indirecte à reservatis maneat absolutus. Ac denique etiam cessat alia an supposita excommunicatione Papali, quæ impedit excommunicatum accipere poenitentiae Sacramentum, possit nihilominus valide absolvi, si peccata reservata, & non reservata confiteatur. Cum enim sit pariter iter

arripere, & illud peragere, vique dum se sistat Pontifici; possit illico cum præmissa cautione directè ab Episcopo absolvi, cessant præmissæ quaestiones. Illud tamen advertendum est, tunc Episcopum non absolvere talem excommunicatum iure proprio Concilij Tridentini concedentis casus occultos Episcopis, quod iam derogatum est per decreta Urbani VIII. & Alexandri VII. declarantis casus reservatos in bulla Cœnæ esse non solum publicos, sed etiam occultos, nec posse Episcopos virtute decreti supradicti, Concilij Tridentini ab eis absolvere; sed iure communi virtute dicti capitis *qua fronte*, id eidem concedentis.

RESOLVTIO XXIII.

An post decretum D. Alexandri Septimi editum die 24. Septembris anni 1665. possint absolvi à casibus Pontifici reservatis præcipue in bulla Cœnæ, criminosi in illis comprehensi, sine autoritate speciali eiusdem Pontificis si sint omninò occultis?

SUMMARYM.

1. Post decretum D. Alexandri VII. non potest defendi, quod non sint reservati in bulla Cœnæ casus occultis, sed solum publici in ea contenti, nec de hoc disputari publice, aut privatim, neque opinio asserens solum intelligendos esse casus publicos, in ea reservari ad praxim reduci potest sub penis in ea contentis.
2. Occultum dici potest varijs modis, ut colligitur ex iure, & ex Concilio Tridentino.
3. Post decretum D. Alexandri nullatenus defendi potest, casus, qui idèò sunt tantum occultis, quia non sunt deducti in forum contentiosum, vel non sunt publici posse absolvi ab Episcopo, vel alio Papa inferiori.

4. Hæc difficultas procedit de facto, & non de possibili, nam tamquam certum tenendum est, quodcumque crimen externum posse ab Ecclesia reservari sententia affirmativa Alphonsi de Castro, & aliorum refertur.
- 6.7.8.9.10.11 Sententia affirmativa varijs rationibus, & argumentis probatur.
12. Communis sententia Nauarri, Enriques, & aliorum adducitur.
- 13.14.15 Sententia communis probatur, & confirmatur.
16. Responsio ad ultimū argumentū factū pro communi sententia refertur eadēq; confutatur, & magni ponderis esse syllogismi in Curie in dispensationibus, & absolutionibus casuum Summo Pontifici reservatorum asseritur, & ex fundamentis opinionis communis contraria sententia sit satis.

IN Hac difficultate suppono tamquam certum post decretum Alexandri VII. editum die 24. Septembris anni 1665. vbi sufficienter est publicatum, & admissum, non posse ab illo doceri, vel teneri aliquem sine autoritate Papæ posse absolvere a casibus Pontifici reservatos, nec asserere in bulla Cœnæ solum reservari casus publicos, & non occultos, vel quod ab eis possint absolvi si occulti sint. Episcopi virtute decreti Concilij Tridentini concedentis eosdem casus occultos eidem Episcopis, neq; de hoc publicè, aut privatim disputari posse, vel eam opinionem in praxim reduci, & quod taliter asserentes, vel disputantes, vel tractantes, ipso facto incidunt in excommunicationem Papæ reservatam, & eam opinionem in praxim reducetes peccare mortaliter contra præceptum ab eodem Pontifice in eodem decreto impositum, cum tamen idem Pontifex licet prohibeat asserere, vel opinari, in bulla Cœnæ non reservari casus occultos, sed publicos, & casus ipsi possint esse occulti varijs modis, nec ipse Pontifex expresse, de quibus occultis id prohibeat opinari, posse absolvi ab Episcopis, vel ab alijs Papæ inferioribus: a multis dubitatum est de quibus casibus occultis sit intelligendum decretum illud, & prohibitio contrarium opinandi?

2. Et pro maiori huius quaestionis claritate supponendum est, occultum

posse dici, & esse varijs modis. Et cum hic precipue agamus de actibus humanis occultis de his videndum est qualiter, & quomodo possint esse occulti. Primo igitur modo dicitur actus humanus occultus per se. Et hac ratione dicuntur occulti actus meré, & puré interni, ut sunt actus intellectus, & voluntatis alij actus humani dicuntur per accidens occulti, & sunt illi, qui licet sint actus externi, & per se, & ratione suæ exterioritatis cognosci, vel videri possint per accidens tamen, quia nulli alij noti sunt, nisi illi, qui eos efficiunt, sunt occulti, & quia nullo modo deducibiles sunt in iudicium, nisi per confessionem voluntariam; eos operantis: alij actus humani dicuntur occulti, quia licet sint deducibiles per se in iudicium, vel forum contentiosum, quia aliquibus noti sunt, non tamen sunt deducti: a lijs denique dicuntur occulti, quia licet a pluribus sint noti, non tamen sunt publici, aut notorii, quia non venerunt in notitiam maioris partis, Collegij, vicinæ, Communitatis, vel Oppidi, aut Civitatis.

3 Suppono 3. Quod post præmissum decretum D. Alexandri VII. nullatenus posse opinari, vel in dubium verti, aut disputari, nec publicé, nec privatum, aut ad praxim reduci, seu asseri, & doceri casus in bulla Coenæ contentos, & in ea Pontifici reservatos, qui ideò sunt occulti, quia non sunt deducti ad forum contentiosum, vel quia nullatenus sunt publici, vel quia paucis notuerunt, & ideò nec deducti sunt, nec verisimiliter deducuntur in iudicium, seu forum contentiosum posse absolvi ab Episcopis virtute decreti Concilij Tridentini concedentis Episcopis quod possint absolvere à casibus occultis Papæ reservatis, quia idem Pontifex decernit, & declarat per bullam Coenæ non solum reservari casus publicos, sed etiam occultos, quos prius in vim decreti supradicti Concilij poterant absolvere Episcopi, seu eosdem committentes, in foro tantum conscientiae, derogando facultatem eidem Episcopis concessam per idem Concilium: Sed occulti, de quibus poterant prius absolvere Episcopi in vim præmissi decreti Concilij erant illi, qui nullatenus erant publici, nec deducti in forum contentiosum, ut claré constat ex verbis Concilij in c. 6. sess. 24. quæ sic se habet: *Liceat Episcopis in irregularita-*

tib. & suspension. omnib. ex delicto occ. lro proventibus excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis alijs deductis ad forum contentiosum, dispensare, & in quibuscumque casibus occultis, etiâ Sedi Apostolicæ reservatis, delinquentes quoscumque, sibi subditos in Diocesi sua per se ipsos, aut Vicarium ad id specialiter deputandû in foro conscientie gratis absolvere. Ergo post præmissum decretum, nullatenus affirmari, aut defendi potest, Episcopos posse absolvere delinquentes in casibus occultis, qui ideò dicuntur occulti, vel quia non sunt deducti ad forum contentiosum, nec veri similiter deducuntur, vel quia nullatenus sunt publici, aut notorii.

4 Tota ergo difficultas est de illis casibus, per accidens occultis, qui ideò dicuntur occulti, quia solum sunt noti ipsis delinquentibus, & Deo, & qui nullatenus sunt deducibiles in iudicium, nisi per spontaneam confessionem ipsorum delinquentium, & difficultas non procedit de possibili. An, scilicet, possit Ecclesia hos casus reservare, quia licet eadem Ecclesia forté non possit reservare actus puré internos, qui nullatenus sunt externi, & de facto, nullos puré internos reservet etiâ hæresim, si omnino interna sit, at actus externos quoscumque reservare potest; quia cû per se sint externi licet per accidens sint occulti possunt per se ab Ecclesia reservari: quæstio igitur non procedit de possibili, sed de facto, an, scilicet de facto sint, ita Pontifici reservari, ut nullus inferior possit ab eis absolvere?

5 In hac difficultate 1. sentent. est Alphonsi de Castr. lib. 2. de leg. poenali, cap. ult. concl. 3. asserentis, irregularitatem homicidij voluntarij sibi, ita occultum ut solum Deo, & ipsi homicidæ notum sit, non incurri à tali delincente, seu homicida, vel saltem in ea posse dispensare Episcopum, non obstante, quod expressissime reservetur irregularitas homicidij voluntarij soli Summo Pontifici, qui consequenter debet tenere idè de absolutio-
ne aliorum casuum Pontifici reservatorum, si eodem modo sint occulti, & eandem sententiâ tamquam probabilem defendit Emanuel Rodericus, quem refert, & sequitur Pelizarius in manuali regular. tom. 2. tractat. 9. cap. 3. sect. 4. quæstion. 23. 24. & 27. numer. 27. Quam etiâ tenent omnes illi, qui asserunt occultum in hac materia, & in terminis decreti præmissi, Concilij Tridentini

intelligendum esse secundum terminos iuris, videlicet, quod non potest probari. Ita Gutierrez qq. Canon. lib. 1. cap. 15. num. 27. Angles in Floribus, prima part. de confess. quest. 4. art. 5. diff. 6. Rodriguez in bulla Cruciat. §. 9. numer. 69. Grasis tom. 2. consil. de homicidio, consil. 2. Garcia de benef. par. 7. cap. 11. num. 46. Armendariz addit. ad recopil. legum Navarra. lib. 1. titul. 18. leg. 7. de irregul. in declarat. numer. 25. Sousa in Aphorism. lib. 3. cap. 4. num. 6. & 8. Et a fortiori hanc sententiam tenent, qui afferunt, occultum in premissis decreto Tridentini intelligi illud, quod probari potest, quia notum, sed tam paucis, quod nec est vulgare, aut publicum, nec quod in iudicium deductum. Ita Nauarrus, Sanchez, Fagundez, Azorius, Lessius, Suarez, & alij decem, quos citat, & sequitur Diana p. 7. tract. 2. resol. 5. Hæc sententia.

6. Probatur primo. Ex cap. ex tenore, de tempor. ordinat. ubi ait Alexander III. *Verumtamen quia peccatum occultum est, si promoueri voluerit, non debet aliquæ ratione prohiberi.* Est autem ibi sermo de delicto digno degradatione. Ergo quando casus est occultus, ita ut non sit vlla ratione deducibilis in iudiciū contentiosum, ob illum non incurritur irregularitas. Vel saltem in ea dispensari potest, vel si irregularitas ex delicto sit censura, ut probabilior fert opinio poterit absolvi ab Episcopo. Sed in alijs centuris Papæ reservatis militat eadem ratio huius textus. Ergo eius dispositio ad omnes centuras, & casus Papales debet extendi.

7. Nec sufficit dicere cum Petro Cornejo de irregularit. disput. 1. dub. 1. quest. 3. Quod licet ex dicto capite ex tenore non excipiat ab illa generali propositione, qua vniuersaliter delinquens occultus liberatur a censura irregularitatis, excipitur tamen homicidium voluntarium in cap. finali, eodem titulo, quod est ius posterius, & correctorium prioris; sed hæc solutio non sufficit: quia caput finale præmissum non loquitur de homicidio voluntario occultis, quod nulla ratione deduci potest in iudicium, nec sine vrgentissima necessitate, correctio iurium admittenda est, ut tenent communiter Doctores.

8. Probatur secundo prædicta sententia: Quia irregularitas solummodo

incurritur in casibus in iure expressis, in nullo autem iure expressum est, quod propter delictum omnino occultum incurrat censura irregularitatis, nam iura, quæ dicunt irregularitatem incurri ob delictum occultum, non loquuntur de delicto, quod sit omnino occultum, imo Concil. Trident. sess. 14. de reformatione cap. 7. Quod posset adduci in contrarium, aperte loquitur, de homicidio occulto quod scilicet non sit probatum in iudicio nec sit publicum, non verò de homicidio quod sit occultum est, quod nulla ratione sit deducibile in iudiciū, ut patet ex eius verbis, quæ talia sunt: *Etiā si crimen id, nec ordine iudiciario probatum, nec alia ratione publicum, sed occultum fuerit.* Ergo si non incurritur censura irregularitatis, vel si ab ea potest absolvi delinquens, ita ut possit promoueri, ut constat ex dicto cap. ex tenore: poterit etiā absolvi ab alia quacūque si casus sit eodem modo occultus.

9. Probatur tertio: Quia excommunicatus, vel suspensus ex delicto omnino occulto non tenetur se abstinere ab usu ordinum, ne se prodatur, ut docent omnes teste Nauarro cap. 27. num. 239. Ergo constat Ecclesiam nolle poenam præcipuè externam infligere ob delictum omnino occultum: Nec hucusque vllam intulisse contra talia delicta; licet enim excommunicatio statim incurrat. Ob delictum omnino occultum, exterius commissum, quo ad priuationem iussuagiorum, & bonorum communium omnibus fidelibus, quæ est occulta, & secreta, at non incurritur quoad communicationem exteriorē, & participationem Sacramentorum, cum in tali casu excommunicatus possit se ingerere, ne se prodatur, ac infamet: Ergo saltem tunc cum delictum sit omnino occultum, & non excipiat a generali regula capitis ex tenore, qua generaliter delinquentes occulti liberantur a censura reservata poterit ab ea per absolutionem liberari.

10. Probatur quarto in specie huius casus. Quia bulla Coenæ, & decretum D. Alexandri reservantes etiam casus occultos: sunt leges poenales, & per consequens, sunt strictissime interpretandæ, ita, ut minus cedant quantum sit possibile. Ergo non debent ampliari, si eorum dispositio possit habere congruam interpretationem, ita, ut non frustretur earum effectus sine illa am-

pliatione, & admissa ipsorum restrictione; sed licet non intelligantur reservati per prædictas leges casus omnino occulti, & nulla ratione in iudiciū deducibiles præmissæ leges possunt congruè intelligi de casibus occultis, qui licet sint deducibiles in iudiciū, non sunt deducti, & in casibus, qui non sunt vlla ratione publici, & circa eosdem habere convenientem effectum, & non frustrariorum dispositionem: Ergo non sunt extendi ad casus omnino occultos.

11 Probat. Quia licet propositio indefinita aliquando æquivalet vniuersali, & in præmissis legibus indefinite reserventur casus occulti, hoc tamen non euenit nisi in rebus, quæ sunt per se vel essentialiter tales, non vero in his, quæ sunt per accidens, & non per se tales, & ideo licet hæc propositiones. Homo est animal, vel homo est rationalis, quæ sunt indefinite æquivalet vniuersalibus, scilicet, omnis homo est animal, vel omnis homo est rationalis: at in materia accidentali, vel in his, quæ per accidens, & non per se sunt tales, propositiones indefinite nula tenus æquivalent vniuersalibus, vt videre est in his propositionibus indefinitis. homo est albus, homo est niger: sed delicta occulta externa licet non sint deducibilia ad iudiciū, & sint omnino occulta, non sunt occulta per se, & essentialiter, sed per accidens. Ergo propositiones indefinite de eisdem occultis nullatenus æquivalent vniuersalibus, sed Pontifex declarat, indefinite, quod casus reservati in bulla Cœnæ non solum sunt publici, sed etiam illi, qui sunt occulti: Ergo cum sit in materia accidentali talis indefinita non æquualet vniuersali, nec debet intelligi de omnibus, sed de illis casibus occultis, qui secundum terminos iuris dicuntur occulti, videlicet, de illis, qui non possunt probari, vel non sunt deducti ad forum contentiosum. Et ex hac sententia colligunt eius Auctores posse regulares per sua privilegia absoluerè delinquentes in his criminibus omnino occultis, quia licet sint reuocata eorum privilegia ad absoluen- dos casus Papæ reservatos, etiam occultos, non tamen ad absoluen- dos casus occultos omnino, nam illa reuocatio intelligenda est de casibus in bulla Cœnæ reservatis, quæ licet sint occulta non tamen omnino quod etiam est intelli-

gendum de alijs Papæ reservatis non omnino occultis, occulti enim omnino non censentur reservati stando in præmissa opinione.

12 Contrariam tamen sententiam tenent communiter Doctores loquendo de irregularitate homicidij voluntarij occulti quorum sententia extendi potest ad omnem censuram reueruatam ex delicto occulto. Ita Nauarrus cap. 27. num. 124. Enríquez lib. 14. cap. 2. §. 2. Sairus lib. 7. cap. 1. num. 6. Couarrubias in Clement. si furiosus, de homicid. part. 2. §. 13. num. 4. Diana, & Cornejo vbi supra, Cordaba, D. Antoninus, Martinus de Ledema, Gibellinus, & alij, quos refert, & sequitur Leander à Sanctissimo Sacramento tom. 9. de irregular. tract. 2. disp. 10. quæst. 5.

13 Hæc sententia probatur primo. Ex dicto cap. finali de temp. ordinat. & ex Concilio Tridentino sess. 14. de reformat. cap. 7. Vbi imponit poenam irregularitatis homicidio voluntario indefinite etiam occulto: Ergo quolibet homicidio voluntario, etiam occulto, incurritur dicta poena, seu censura, sed eadem est ratio de alijs censuris: Ergo etiam incurruntur etiam si casus sine omnino occultis.

14 Probat. secundo. Quia poena, seu censura imposita indefinite homicidio occulto in iure æquualet vniuersali scilicet, cuiusque homicidio voluntario quomodolibet occulto: Ergo ex quolibet incurritur prædicta censura, & per consequens etiam incurruntur aliæ censuræ Papæ reueruatæ, etiam si casus sint omnino occulti. Probat. antecedens: Quia tales propositiones indefinite in iure debent intelligi humano modo, & moraliter, qualiter solent intelligi inter homines communiter, quæ semper accipiuntur pro vniuersalibus, vt si quis dicat, nobiles exemptos esse à gabelis, intelligitur, quod omnes nobiles exempti sint, & si dicatur iniciatos in sacris teneri ad cœlibatum intelligitur, quod omnes iniciati in sacris sint obligati. Ergo cum in iure, & decreto Pontificio reserventur indefinite casus occulti omnes casus occulti Papæ reservati debent intelligi, quomodocumque occulti sint.

15 Probat. tertio. Quia teste Diana vbi supra dispensatio, seu absolutio a censuris irregularitatis ex homicidio voluntario etiam omnino occulto, in-

curis, & absolutio aliarum celsurarum Papæ reservatarum ex alijs delictis omnino occultis censentur stylo omnium Tribunalium Curia Romanæ solum ad Papam pertinere, sed stylus Curia facit legem: Ergo solum Romano Pontifice tales delinquentes poterunt absolvi, & dispensari.

16 Huic argumento respondet Author contrariae sententiae quod stylus Curia in casu praesenti solum fundatur in opinione probabili sententiae contrariae, quare cum non fundetur in certa aliqua decisione Pontificis, solum efficere opinionem probabilem, & non legem. Sed quid quid sit de hoc stylus Curia est magni ponderis, praecipue in materia dispensationis, & absolutionis quare hæc secunda sententia maxime post decretum D. Alexandri VII. omnino tenenda est tamquam probabilior licet contraria propter sua satis verosimilia fundamenta, & tam grauium Doctorum authoritatem sit probabilis. Ad argumenta contrariae sententiae satis patet responsio ex fundamentis supra iactis pro hac secunda sententia:

RESOLVTIO XXIV.

An detur præceptum Fidei

Diuinæ, quod duplex sit,

& ad quid obliget?

SUMMARIUM.

- 1 Non est intentio Authoris agere de his quæ trita sunt in re morali, sed de quibusdam selectioribus, multoties tamen necessarium est, quia sunt fundamenta selectiorum.
- 2 Ad fidem tria præcepta reducuntur.
- 3 Duplex datur præceptum fidei aliud positivum, negativum aliud, & positivum obligat pro certis temporibus, & primo quando fideli, vel infideli sufficienter proponitur.
- 4.5 Quod fidei præceptum obliget, quando sufficienter proponitur probatur.
- 6 Fidei præceptum obligat quando aliquis tentationes contra fidem patitur.

7. Item idem fidei præceptum obligat in mortis articulo.
- 8 Non obligat singulis annis fidei præceptum.
- 9 Præceptum fidei obligat quando aliquis est agendum, quod sine illo congrue fieri, seu exequi non potest.
- 10 Fidei præceptum obligat quando renetur quis gratiam amissam recuperare.
- 11 Quando dicendum sit, fidem esse sufficienter propositam infideli, ut reneatur eidem fidei assentire, ita ut si non assenserit peccet contra præceptum de admitenda fide.
- 12 Item dicendum est de fideli inter infideles nutrito, quod dicitur de infideli.

Licet meæ intentionis non fuerit in hoc opusculo de his quæ communiter, & frequenter ab omnibus tractantur in re morali disputare, sed de aliquibus selectioribus quæ maiorem difficultatem ingerere videntur: Cum tamen ista fundamentum multoties habeant, in his, quæ communiter circunferuntur, & sine illis recte exponi, vel disputari non possint: necessarium est de his communibus, & frequenter a Doctoribus pertractatis, multoties instituere sermonem, saltem breuiter, & quasi per transennam, ne semper cogamur illa supponere, quæ multoties ad intelligentiam. Eorum, quæ pertractantur in memoria in reuocare necesse est, & ideo de præcepto fidei, atque de eius obligatione, & necessitate breuiter agere institui ut alia, de quibus infra agendum est magis pateat, licet materia hæc ab omnibus communiter trita sit.

2. Suppono in primis: Fidem Incarnationis, & Trinitatis, Baptismi, & Pœnitentiæ post lapsum, post promulgationem, & sufficientem propositionem Euangelij, tam ex parte proponentis, quam audientis, necessariam esse necessitate mediæ ad salutem. Ut supradiximus resoluit. 1. huius disputationis. Vbi egimus de fide in quantum est necessaria necessitate mediæ ad salutem, ubi etiam esse necessariam, necessitate præcepti probauimus. Ad fidem vero tria præcepta reducuntur, ut constat ex omnium Doctorum consensu maxime Azorij tom. 1. instit. moral. lib. 8. cap. 7. quæst.

quæst. 1. & Thomæ Sanchez in summ. lib. 2. cap. 1. num. 1. Nempé ad præcepta, credendi, sciendi res fidei, & illas exterius confitendi. In hac ergo resolutione de credendi præcepto, & de obligatione addiscendi, & sciendi res fidei erit sermo.

3 Duplex vero datur præceptum fidei internæ: scilicet, aliud negativum, affirmativum, aliud, id est, præceptum de non neganda fide, siue interius, siue exterius, quod est præceptum negativum, & aliud positivum, scilicet, eliciendi actus fidei: primum illud sicut alia præcepta negativa obligat semper, & pro semper. At affirmativum obligat quidem semper; sed non pro semper. Quæritur ergo pro quo tempore obliget. Varia ergo proponuntur tempora a Doctoribus, in quibus hoc fidei præceptum obliget. Primum igitur tempus quo hoc præceptum obligat est, quando, scilicet, alicui fides sufficienter proponitur, siue infidelis sit, siue fidelis, ut infantes baptizati, & inter fideles nutriti, cum perveniunt ad rationis usum, ac fidei mysteria audiunt, apprehendentes illam, ut rem ad salutem necessariam, nec ullam dubitandi rationem habentes, tenentur statim credere, id est, sine mora, notabili, moraliter arbitrio prudentis iudicanda. Sicut alij, qui denovo ad fidem convertuntur. Ita docet Azor. to. 1. in fit. moral. lib. 8. cap. 2. §. quæst. 8. Valencia 2. 2. disp. 1. quæst. 2. punct. 5. q. 2. Caietanus 2. 2. quæst. 1. art. 4. vers. 13. cedum est igitur, Victoria relect. priori de indif. num. 34. Vazquez 1. 2. quæst. 76. arti. 2. disp. 120. cap. 5. in principio. Toledo lib. 4. summ. cap. 2. num. 2. Bañez 2. 2. quæst. 10. art. 1. dub. 3. concl. 2. & ibi Aragon col. 4. vers. sed dubitabit. Pet. de Ledesma tom. 2. summ. tract. 1. cap. 5. concl. 4.

4 Et probatur. Quia in eo tempore ad sunt omnia necessaria ad assentiendum fidei, & ex alia parte datur præceptum fidei, quo quis tenetur credere: Ergo cum omnia suppetant ad fidem necessaria, tenetur credere, siue fidelis, siue infidelis sit.

5 Probatur secundo. Quia fides est medium necessarium ad salutem: Ergo cum nihil obstat, quod rationabiliter illud impediatur, tenetur quisque sine mora illud amplecti, eidem fidei assensum præbendo.

6 Secundum tempus, quo obligat hoc præceptum, est, quando, quis graue

aliquam tentationem contra fidem patitur. Tunc enim tempus est resistendi contrariis fidei actibus, ac se in fide confortandi, & confirmandi: ita tenent Valencia ubi supra, Azor. tom. 1. in fit. moral. lib. 8. cap. 7. quæst. 6. Pet. de Ledesma tom. 2. summ. tract. 1. cap. 8. concl. 8. Sanchez in summ. lib. 2. cap. 1. num. 3. qui duo vltimi bene notant hoc non esse intelligendum de his, qui frequentibus scrupulis vexantur: quia hi in fide firmi sunt, & scrupulorum vexatio cogit eos, exultimare, esse infirmos in fide, eiusve amittenda periculum pati.

7 Tertium tempus est in mortis articulo. Tunc enim tenetur quis elicere actum fidei ex hoc præcepto, quo se aduersus Decemonis tentationes muniat, & coniungat cum Deo per huius virtutis actum, quæ prima est, & quasi reliquarum omnium fundamentum. Sic Valencia 2. 2. disp. 1. quæst. 2. punct. 5. q. 2. sed hoc non admittit Sanchez ubi supra, quia inquit nulla ratio, aut textu probatur. Sed mihi valde arridet, quia illud tempus præcipue est, in quo frequenter tentationibus contra fidem, solent agitari. Ut experientia in omnibus fere moribundis patet. Quod si aliquis, eo tempore illas non patitur, per accidens, non tenebitur hoc præcepto.

8 Quartum tempus assignat Ledesma dicto cap. 8. concl. 4. semel singulis annis eoductus fundamento, quod Ecclesia Spiritu Sancto inspirante hoc tempus alijs præceptis, ut confessionis, & communionis, assignet. Sed hæc obligatio voluntarie assumitur, cum nullum extet de hoc præceptum Ecclesiasticum, sicut de confessione, & communionem; ut bene notauit Sanchez ubi supra.

9 Quintum tempus est, quando tenetur quispiam aliquid exterius facere quod nequit commodè præstare sine interno fidei actu, ut si teneatur; tunc ipsam fidem confiteri. Ita Valencia eodem puncto 5. quæst. 2. & Sanchez ubi supra num. 3. qui bene notant, tunc non obligare hoc præceptum per se, sed per accidens ratione præcepti adiuncti, confitenda fidei, unde in se sunt vnicum admitti peccatum, non eliciendo actum fidei, nimirum contra illud præceptum adiunctum, quod impletum non est.

10 Vltimum tempus est, quando tenetur quis gratiam amissam recuperare; tunc enim actum fidei explicitum,

vel implicitum habere tenetur, quippe actus Poenitentiae ad diuinam gratiam recuperandam necessarius, est coniunctus cum actu, spei, quo peccator veniam sperat, spes autem non est sine fide; ita Azor. lib. 8. instit. moral. c. 27. quæst. 8. & Sanchez vbi supra. Hæc tamen obligatio actus fidei tunc eliciendi, (vt optimè ait Sanchez) non est per se, & ex vi huius præcepti, sed per accidens, ratione præcepti gratiæ recuperandæ, tunc occurrentis. Quæ remissio actus credendi, non esset distinctum peccatum à culpa non recuperandæ gratiæ.

11 Sed dubitabis. Quando dicatur fides sufficienter infideli proposita, vt non credendo, infidelitatis peccatum admittere dicendum sit? Et in hac difficultate imprimis *Vazquez* 1. 2. quæst. 76. art. 2. disp. 120. cap. 5. in principio, *Le-desma* tom. 2. sum. tra. c. 1. cap. 5. concl. 4. *Bañez* 2. 2. quæst. 10. art. 1. dubio. 3. *Azor.* lib. 8. instit. moral. cap. 7. quæst. 6. *Aragon* 2. 2. quæst. 10. art. 1. col. 4. vers. Sed dubitabit. *Toledo* lib. 4. sum. c. p. 2. num. 2. *Sanchez* lib. 2. sum. cap. 1. num. 4. docent: Infidelent non confestim, ac fidem sibi promulgatam audierit, teneri eum credere. Non enim prudentis est, statim, auditis, præuere fidem, præcipue in his, quæ, ad salutem æternam pertinent. Ac potius id temerarium esset, nisi id, ab aliquo homine fidedigno, quem infidelis probe nosset, audiret. Sed infidelis ignorat, qualis sit, illa noua doctrinam proponens: Ergo tunc non tenetur ei fidem dare. Deindè, quia eadem ratione falsæ sectæ propositæ, non tenetur infidelis, fidem dare: Ergo nec veræ fidei, quia ex modo propositionis, non potest infidelis colligere, nec cerciorari, qualis illarum sit veræ, vel falsæ, cum ambæ tamen veræ illi proponantur.

12 Ideo Thomas Sanchez vbi supra aserit, tunc res fidei, ita sufficienter infidelibus proponi, vt ipsi præcepto diuino ad credendum astringantur, & non credentibus culpa infidelitatis imputetur, quando ita fides rationibus, vitæ sanctitate, contrariorum errorum confutatione, signis aliquibus confirmatur, vt prudenter ratio ipsa incipiat ostendere, res fidei auditas esse credendas, & contrarias sectas esse falsas, nec sufficere, quod infidelis iudicet, res fidei esse credibiles, & probabiles, si suam sectam, iudicat esse æque probabilem, vel saltem esse probabilem, tunc enim prudenter

posset sequi suam sectam, quam etiam probabilem iudicat: quæ sententia Thomæ Sanchez videtur efficaciter probari: Quia tunc infidelis habet conscientiam dictamen; quod res fidei, vtpotè veræ credi debeant, & quod sua, & aliorum sectæ sint falsæ. Ergo si non credit facit contra dictamen naturale, & contra lumen naturæ sibi à Deo inditum, & præterea contra præceptum fidei sibi iam, vt supponimus sufficienter propositum: & ideo in substantia hanc sententiam tenent *Victoria relect. priori de indis. Aragon* vbi supra, *Vazquez*, etiam vbi supra *Azor.* tom. 1. instit. moral. lib. 8. cap. 7. quæst. 6.

13 Hinc optimè deducit Sanchez vbi supra num. 8. Idem, quod supra dictum est de infidelibus, dicendum etiā esse, de fidelibus seu baptizatis inter infideles nutritis, ab infantia, siue inter hæreticos: hi enim non tenentur statim credere, nec hæretici reputabuntur, donec fidem sibi sufficienter propositam, modo supra explicatam, respiciant, ratio est; quia cum sola fides in Baptismo infusa, absque aliqua exterius docentis voce, non satis sit ad credendum ignorantia excusabuntur a pertinacia ad hæresim requisita, donec fidem sibi sufficienter propositam negent. Vt de his infantibus, inter infideles nutritis docent optimè *Castro* lib. 1. de iusta hæret. punit. cap. 8. dub. 2. *Simancas* de Catholic. instit. tit. 3. i. num. 7. *Aragon* 2. 2. quæst. 1. i. art. 2. dub. vlt.

RESOLUTIO XXV.

Quid sit necessariū explicite credere, necessitate præcepti, ac scire in misteriis fidei, ac reliquis ad Doctrinam Christi-

aniam spectantibus?

SUMMARIVM.

1. Ea quæ fideles tenentur credere, tenentur etiam scire, & addiscere.
2. Pastores, & Doctores non solum fidei Articulos, sed etiā alias fidei veritates,

tes, & subtilitates circa fidem tenentur scire.

3. Prima sententia Innocent. & aliorum proponitur, & rejicitur tanquam erronea, & cum quodam temperamento admittitur, ut probabilis.

4. Secunda sententia Gabrielis, & Marsilij atque aliorum proponitur, quæ assertit, teneri fideles expressè credere omnia cōtenta in Symbolo Apostolorum.

5. 6. 7. Sententia Gabrielis firmis rationibus fulcitur.

8. Sententia D. Bonaventuræ, & Scoti proponitur, & probatur.

9. 10. Sententia D. Thomæ, & aliorum tenentium, debere fideles credere expressè 14. articulos fidei proponitur, & probatur.

11. Ex his sententijs sententia Gabrielis, & D. Thomæ probabiliores sunt, & in idem recidunt.

12. 13. 14. 15. Fideles tenentur expressè credere septem Sacramenta, præcepta Decalogi, & Ecclesiæ non vero Oratorem Dominicam, Salutationem Angelicam, Salutem Regina, nec 14. opera misericordiæ, nec se signare signo Crucis sub mortali obligant, cætera vero obligant sub mortali iure divino, vel Ecclesiastico.

1. **S**uppono in primis cum communi Theologorum, & Canonistarum: Ea quæ fideles tenentur explicitè credere: teneri etiam inquirere, & addiscere; si enim illa ignorent, nulla ratione ea explicitè credere poterunt, intellectus enim non potest expressè assentire, nisi veritati prius illi obierit, & proposita. Ita Thomas Sanchez lib. 2. sum. cap. 3. num. 1. & Valencia 2. 2. disp. 1. quæst. 2. punct. 3. in fine; Azor. lib. 1. instit. moral. cap. 6. quæst. 1. & omnes. At quæ ad eod. ut benè aduertit Thomas Sanchez idem est querere, quid necessitate præcepti, fideles expressè credere teneantur, & quid scire adstricti sint? Ac proinde Doctores utrumque terminum, credendi, & sciendi pro eodem frequenter usurpant.

2. Suppono secundo cum D. Thoma, & Theologis communiter 2. 2. quæst. 2. art. 5. omnes, quibus ex officio incumbit alios erudire, & confirmare in fide, ut Pastores, & Doctores, non solos fidei articulos in simbolo propositos, sed etiam alias fidei veritates, plu-

res, vel pauciores, pro cuiusque officio, & gradu, teneri explicitè credere, & doctrinam circa ipsos tenere, & illorum, & fidei articulos distinctius, & clarius, doctrinam ipsam, quam alios fideles calere, & intelligere; parros enim, tenetur, ita eam nosse, ut possint congruè, & sufficienter, de rebus fidei, & morum docere suas oves. Episcopi vero debent tantam earum notitiam habere, ut etiam Christianæ doctrinæ subtilitates, & difficultates caleant, ita, ut possint eas tanquam fidei Magistri, & Doctores alios inferiores Pastores, & Ministros docere: secundum illud Pauli ad Thimot. 3. *Opportet Episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris virum, sobrium, prudentem, ornatum, pudicum, Hospitalem doctorem*; & ad Titum cap. 1. *Opportet enim Episcopum sine crimine esse, & amplectentem eum, qui secundum doctrinam est fidelem sermonem, ut potens sit exortari in doctrina sana, & eos, qui contradicunt arguere*. Difficultas ergo est quid teneantur omnes fideles, necessitate præcepti, explicitè credere, & cōsequenter scire: atque addiscere? Quæ ex multitudine, & varietate opinionum implexa, & confusa est.

3. In hac ergo questione prima sententia est Innocentij in cap. firmiter, de Summa Trinit. & Fide Catholica, in fine; Ioan. Andree rubrica, eodem titulo, num. 26. Abbatis num. 6. Hostiensis num. 11. & 18. Immoles num. 11. & 12. Ananij cap. firmissimè, de heret. num. 8. Baldi. C. de Sum. Trinit. in rubrica, num. 7. & 3. Zanchini de heret. cap. 2. num. 7. & Roselle verbo Fides, num. 1. qui docent. Rusticis satis esse Articulos Fidei, implicitè credere, nempe credendo, quid quid credit Ecclesia, ac proinde nullam culpam committere, si Mysteriorum Trinitatis ignorent, & ex ignorantia circa illud errent; dum tamen credant expressè Deum esse, & eile remuneratorem bonorum, & malorum punitorem iuxta præscriptum ab Apostolo ad Hebr. 11. *Credere autem oportet accedentem ad Deum, quia est, & inquirentibus se remunerator sit*. Sed hanc sententiam esse erroneam merito censent Valencia 2. 2. disp. 1. quæst. 2. punct. 4. post. 2. assertionem. Petr. de Ledesma 2. tom. sum. tract. 1. cap. 2. in fine, & hæreticam appellat. Bañez 2. 2. q. 11. art. 2. col. 3. vers. sed aduertendum, & Eimericus in 2. part. directorij Inquisitorum quæst. 10. hæresis illam refert inter hæreses de mandato Pontificis

cis ab Aragoniæ Inquisitoribus, damnatas. At licet hæc opinio, ut iacet tamquam erronea omnino reiicienda sit. Si vero ita temperetur, ut concedat, rusticos teneri necessitate præcepti ad habendam expressam fidem Trinitatis, & Incarnationes Christi, ut si expresse credant Christum Dominum esse verum Dei Filium, & verum hominem, & propter hominum salutem mortuum esse, atque esse unum Deum, & tres Personas distinctas in Trinitate, & esse remuneratorem bonorum, & malorum positorem, & cætera fidei mysteria implicitè credant, credendo, quid quid credit Ecclesia, sententia hæc non solum non erit erronea, nec improbabilis: sed esse non parum probabile iudicandum est. Et ita tenere videntur pro rudibus, seu pro rudi vulgo *Gabriel in 3. dist. 2. 5. quæst. unica, art. 2. post. 5. Conclus. Vazquez 1. 2. quæst. 76. art. 2. disp. 1. 21. cap. 2. num. 3. & Sanchez lib. 2. sum. cap. 3. num. 17. in fin.* quibus addo illos omnes, qui docent, sufficientes fidei præcepto satisfacere, qui explicitè credunt ea, quæ ex necessitate mediè credi debent, videlicet mysterium Trinitatis, & Incarnationis, Baptismus, & lapsus Poenitentia, vel in re, vel in voto esse suscipienda, cætera verò generalitèr, & implicitè credendo omnia quæ credit Ecclesia, ita S. Thomas, Medina, Ricardus, Rosella, Gabriel, quos refert, & citat Leander à S. Sacramento in præcepto Decalogi tract. 2. disput. 2. quæst. 18. Dum tamen hæc quæ pertinent ad substantiam præceptorum Decalogi, & Ecclesiæ sciant, & Sacramenta quæ suscipiunt præcipuè Eucharistiæ Sacramentum, & orationem Dominicam licet non eo ordine, & modo, quo in Catechismo continentur. Ut sciât esse peccatum, peierare, occidere furari, fornicare, non audire sacrum intellus, non ieiunare in diebus præceptis, &c. Et ratio est. Quia ius diuinum, vel naturale, aut Ecclesiasticum non videntur obligare, nisi iuxta cuiusque caput, & capacitatem, hoc enim rectè rationi congruit. Ergo cum rustici, & rudis vulgus valde tenuem habeant capacitatem, & alias etiam non multum instructi sint immo, nec moraliter loquendo instrui possint, dicendum est, illos ad nihil amplius teneri. Quod est valde notandum ad sedandos scrupulos Parochorum, & Confessorum, horum, & similibus hominum confessiones excipientium.

4. Secunda sententia docet: Teneri omnes fideles explicitè credere, & consequenter scire omnia fidei mysteria in Apostolorum Symbolo contenta, ita Gabriel in 3. dist. 2. 5. quæst. unica art. 2. post. 5. concl. Marfilus in 3. dist. 14. art. 3. concl. 5. Castro lib. 1. de iustis hæret. punit. cap. 9. col. 5. Bañez 2. 2. quæst. 2. art. 8. dub. 2. Aragon eadem quæst. 2. art. 6. in principio, Valenti 2. 2. disp. 1. quæst. 2. punct. 3. concl. 2. & punct. 4. in quæst. de credendis necessitate præcepti: in dubio, quod movet post. 2. conclusionem, Sayrus in clavi Regia, lib. 2. cap. 9. numer. 15. & novissimè sine villa exceptione eam tenet Leander à S. Sacramento 1. part. in præcepto Decalogi, & in ordine 6. tract. 2. de fide, disp. 2. quæst. 20. verò Ego absolute qui pro eadem sententia præter supra adductos refert citat, & sequitur Belarminum, Becanum, Laiman, Fagundè, Turrianum, utrumque Hurtado, Galparem, & Petrum, Tannerum, Palau, Bonacinam, Quiado, & Ariaga, licet aliqui ex his Doctoribus aliquem excipiant articulum. Hæc sententia.

5. Probatur. Ex iure cap. ante viginti, 54. cap. baptizandos 52. cap. non liceat 58. de consecratione, dist. 4. & ex Catechismo Pij V. in initio ubi præcipitur: ne adulti ad Baptismum recipiantur, qui prius sciuerint mysteria in Symbolo Apostolorum contenta.

6. Probatur secundo. Quia hoc Symbolum Apostoli composuerunt, ut eo omnes fideles instruantur circa fidem: Ergo omnia in eo contenta debent fideles credere explicitè.

7. Probatur tertio. Quia cum dubium sit apud Auctores, an omnes fidei articulos, an tantum aliquos, teneantur omnes fideles explicitè credere: Apponitur aliqua regula iudicii, quia controversia dirimatur: scilicet nulla aptior apparet, quam ipsa publica Ecclesiæ Symboli propositio: Ergo, &c.

8. Tertia sententia docet, non teneri omnes fideles explicitè credere universos fidei articulos, ut in Catechismo continentur, sed eos, quos Ecclesia solemni ritu celebrat. Nam adhuc finem videtur Ecclesia ipsa, illos solemniter proponere, ut vel sic facile illos intellegant, & explicitè credant. Ita S. Bonaventura in 3. dist. 2. 5. art. 1. quæst. 3. & ibi Scotus quæst. 1. si sed politico, Ricardus art. 4. quæst. 1. Angelus verbo fides,

des, num. 7. & ibi Syluester quest. 3. Tabiena verbo. Credere, quest. 3. num. 4. Michael de Medina lib. 4. de recta in Deum fide, cap. 6. Nauar. in summa, cap. 11. in Latina, num. 22. Hispana, num. 18. Nauarra lib. 2. de rest. cap. 4. dub. 9. in noua edit. nu. 92. Albertus Magn. in 3. dist. 25. art. 6. in fine, & ibi Durand. quest. 1. num. 9. Almarinus quest. unica. Sed hæc sententia videtur valde diminuta, quia in ea multi articuli fidei ab Ecclesia propositi in Symbolo Apostolorum, & in quatuordecim articulis considerantur, scilicet, Sanctam Ecclesiam Catholicam Sanctorum communionem, remissionem peccatorum, & iudicium vniuersale, quos articulos credere expresse, necessarium necessitate præcepti omnino videtur.

9. Quarta sententia docet: Teneri omnes explicitè credere, ac consequenter scire omnes quatuordecim articulos fidei in Catechismo contentos. Hæc sententia videtur expresse D. Thomæ 2. 2. quest. 2. art. 3. ad finem dicentis: *Quantum ad credibilia, quæ sunt articuli fidei, tenetur homo explicitè credere, sicut tenetur habere fidem quantum vero ad alia credibilia, satis est implicitè.* Et tenent Armita, verbo Credere, num. 2. Bymericus prima part. directorij Inquisit. quest. 3. num. 3. & ibi Peña commento 20. vers. *Quantum ad prima, Pet. de Led. tom. 1. sum. tr. 1. cap. 2. concl. 5. Vazquez 1. 2. quest. 76. art. 2. disp. 1. 2. cap. 2. num. 2. Eman. Roderi. tom. 1. unum, secunda edit. cap. 88. num. 1. Ludou. Lopez 1. par. instruct. cap. 4. column. 2. vers. Veniale est, Azor. tom. 1. instit. moral. lib. 8. cap. 6. quest. 2. 3. & 4. & cap. 7. quest. 3. Quibus in locis docet teneri fideles explicitè credere omnes fidei articulos, vel sicut in Symbolo Apostolorum duo decim sententijs complectuntur, vel sicut in Catechismo quatuordecim articulis circumferuntur. Et denique omnes hos citans tenet Tho. Sanchez lib. 2. sum. cap. 3. num. 6. Hæc sententia.*

10. Probat. Quia omnes hi articuli solemniter celebrantur, & publicè circumferuntur in Ecclesia: Ergo videtur illos proponere tanquam expresse credendos: & confirmatur, quia hos articulos ex Symbolis Apostolorum, & Nicæno extractos, tanquam prima fidei rudimenta expresse credendos proponit: Ergo omnes tenentur illos credere expresse, & deniq; quia cū dubiū sit, quod

teneantur fideles expresse credere aliter, quæ regula tradenda est, quæ possint fideles scire, quæ sibi sint expresse credenda ne in incertum laborent, & scrupulis angantur.

11. Sit prima conclusio: Ex his sententijs secunda, & quarta probabiliores videntur, & fere in idem recidunt, seu idem tenere videntur. Ita Azor ubi supra, & Auctores pro utraque supra adducti, & rationes pro ipsa iustitate. Quæ id ipsum etiam citæ probant.

12. Sit secunda conclusio: Tenentur etiam fideles scire Sacramentum Eucharistiæ expresse, & quod in illo continetur verum corpus, & verus Christi Dei, & hominis sanguis, & quod verè, & realitèr in eo totus Christus continetur, & præsentia liter existit. Item Sacramenta Baptismi, & Pœnitentiæ: Tum, quia hæc sacramenta sunt necessaria ex præcepto. Tum, quia sunt præcipua ad salutem consequendam. Tum, quia frequentissimè, & passim ab Ecclesia proponuntur Eucharistia tamquam excellentissimū fidei Misteriū, Baptismus tanquam ianua aliorum sacramentorum, & in quo fideles se esse Christianos, & ad præcepta vitæ Christianæ observanda se obligari profitentur, & quia illa tanquam necessaria in necessitate medijs ad ipsam salutem consequendam, vel in re, vel in voto recipere obligantur. Evidem est de pœnitentia, quæ eodem modo lapsi necessaria est. Ita Enriquez Valencia, Bañez, Pet. de Ledesma, quos citat, & sequitur Sanchez dict. lib. 2. sum. cap. 3. num. 9.

13. Sit tertia conclusio: Omnes item fideles obligantur scire cetera sacramenta quæ recipiunt, & eorum substantiam cognoscere, & intelligere expresse. Ita Doctores in præcedenti numero allegati: Et ratio est, quia scire illa ad statum veri Christiani pertinent, & illa sacramenta congrue, & debito modo, si illorum substantiam ignorent recipere non possunt.

14. Sit quarta conclusio: Similiter tenentur omnes fideles expresse scire præcepta Decalogi, & Ecclesiæ, & orationem Dominicam: Ita allegati Doctores: Quia illa præcepta servare tenentur, vel iure diuino, vel Ecclesiastico: sed illa servare non possunt, nisi ipsa sciant: Ergo ad id tenentur, præterea fideles ex iure diuino, aliquando orare tenentur, nec diu in gratia sine oratio-

ne perseverare possunt: Ergo cum in oratione Dominica præcipua à Deo petenda contineantur: illam scire tenentur. Item, quia in Concilio Rhemenſi cap. 2. & in Moguntino primo, cap. 45. id videtur præcipi. Sed nihilominus contraria sententia est verior, scilicet, non esse obligatos fideles ad sciendam orationem Dominicam sub mortali. Ita Suar. disp. 13. de fide, sect. 4. n. 12. Nauarr. in sum. cap. 11. n. 22. Palud. in 4. dist. 15. ar. 5. Gran. contron. 1. ar. 70. disp. 3. sect. 2. in fin. Gasp. Hurt. disp. 8. diff. 11. Et ratio est: quia de oratione Dominica scienda nullum extat præceptum expressum. Nec Concilia Rhemenſe, & Moguntinū expresse id iuvent sub præcepto, neq; multiplicanda sunt præcepta sine necessitate. Erit autē peccatū veniale, illam orationē, & Salutationē Angelicam, & Salve Regina ex negligentia addiscendi ignorare, ut præmissi Doctores tenent. Quia hæ orationes sunt vtilissimæ ad Divinum auxiliū a Deo, & à SS. Virgine impetrandum, & sunt rudimenta Christianæ doctrinæ. Et idē est dicendū de his qui ignorant se signare signo Crucis.

15 Sit 5. concl. fideles nō tenentur scire, & addiscere memoriter quatuordecim opera Misericordiæ, sed sufficit quod sciant, illos teneri, & obligari aliquando ad subveniendum proximū in necessitatibus præcipue grauib; quas, vel in corpore, vel in anima patitur. Ita Sanchez ubi sup. n. 10. Trullenc lib. 1. cap. 1. dub. 3. n. 19. Fagund. lib. 1. cap. 2. n. 47. & notissimē Leand. a S. Sacram. de fide, tractat. 2. disp. 2. q. 56. Et probatur: Quia descendere ad casus particulares, seu speciales iudicare quæ quando sit extrema necessitas, aut gravis obligans, & quando concurrant circumstantiæ ad id necessariæ: vis docti assequuntur. At homines vulgares ad id non tenentur: sed sufficiet, quod in casu occurrenti possint dubitare, & de eo, doctos consulere.

16 Sit 6. concl. Hoc fidei præceptū de expresse credendis tā circa illa quæ sunt necessaria necessitate meij quam circa omnes fidei articulos in Symbolo Apostolorū, & in Catechismo contentos, & circa præcepta Decalogi, & Sacramenta est de iure diuino præceptū autē sciendi Ecclesiæ præcepta est de iure Canonico, seu Ecclesiastico, & omnia illa obligat ad mortale. Ita cōmuniter DD. cum I. nom. Sach. ubi supra prima pars probatur ex illo Marc. ultimo prædicare

Evangelium omni creature, qui crediderit, & baptizatus fuerit saluus erit, qui vero nō crediderit condemnabitur. Vbi satis clarē datur præceptum diuinum de credendis explicite his, quæ ab Apostolis prædicanda erant, videlicet mysteria fidei, & præcepta Decalogi, & Sacramentorū. Secunda pars circa Ecclesiæ præcepta patet, quia eodē iure tenentur fideles illa addiscere, & scire, quo præcipiuntur; non enim illa possent observare, si ea nescirent: sed illa præcepta sunt imposita iure Ecclesiastico, & Canonico. Ergo illa expresse scire eodem iure obligat. Tertia pars probatur: quia omnia ista præcepta sunt de materia graui, & valde ad æternam salutem conducente. Ergo grauiter obligant, & ad peccatum lethale adstringunt.

RESOLUTIO XXVI.

An fideles teneantur ex præcepto addiscere, & habere memoriter Simbolum, aut articulos fidei, & alia præcepta non solū quoad res ipsas, sed etiā quoad verba, & eo ordine, quo sunt in Catechismo?

SUMMARIUM.

- 1 Adducitur prima sententia Gasparis Hurtado, & aliorum negantium, dari vllum præceptum addiscendi, vel sciendi res fidei, eo ordine, quo sunt in Catechismo, seu verbis in eodē Catechismo contentis, & probatur.
- 2 Secunda sententia Niderij, & Palacios quæ affirmat dari præceptū obligans ad mortale addiscendi, & sciendi res fidei eo ordine, & verbis, quibus continentur in Catechismo refertur, & probatur.
- 3 Tertia sententia Suarij, & aliorum adducitur assertivum, non dari præceptū obligans ad mortale, addiscendi, & sciendi res fidei verbis, & ordine contentis in Catechismo, dummodo sciatur, quoad arum substantiam, sed solum dari præceptum obligans ad veniale, & hanc esse veram asseritur, & probatur.

1 **I**nhæc difficultate prima sententia est Gasparis Hurtado de fide, disp. 8. diff. 11. Tru lenc. libr. 1. cap. 1. dub. 3. n. 20. & tenet uterque Medina, alter de recta in Deum fide, cap. 6. & alter C. de oratione, cap. 10. & Mach. lib. 2. p. 2. tract. 2. docu. 4. n. 4. Qui negat dari vllum præceptum addiscendi, vel habendi memoriter Symbolum, articulos fidei, præcepta Decalogi, & Ecclesiæ præcepta, & Sacramenta, & alias res fidei verbaliter, & eo ordine quo in Catechismo continentur, sed sufficere eas memoria addicere, & retinere quoad substantiam. Et ratio est: Quia præceptum addiscendi, & sciendi res fidei, solum obligat in quantum eas scire memoriter est necessarium ad illas expresse credendum, & præceptum sciendi præcepta, in quantum illa scientia est necessaria ad illa observanda: sed ad hoc sufficit illas scire quoad substantiam, & nulla tenus necessarium eas verbaliter, & ordine quo sunt in Catechismo eas vel addiscere, vel memoria retinere. Ergo de hoc nullum datur præceptum obligans, vel ad mortale, vel ad veniale.

2 Secund. sent. huic opposita est Niderij in sum. præc. 1. c. 3. Palacian 4. dist. 15. disp. 9. Naldi in sum. verb. Christianus, n. 1. Ioan. de la Cruz in direct. p. 1. art. 1. dub. 1. concl. 2. S. Ivis 2. q. 2. art. 8. concl. 8. Farinacij de hæresi, q. 189. §. 5. n. 8. Qui asserunt teneri fideles addicere, & scire res fidei, & alia præcepta non solum quoad substantiam, sed etiam quoad verba, & eo ordine, qui continentur in Symbolo Apostolorum, & in articulis fidei, & alijs præceptis prout in Catechismo continentur. Fundamentum huius sententiæ est, quia sic videntur præcipere multa concilia Rhemense cap. 1. Bracarense cap. 2. & Cabilonense cap. 46. & Moguntinum cap. 46. & Forliense. Sed hoc fundamentum non multum præmit; tum, quia prædicta Concilia non sunt generalia, nec eorum præcepta obligat totam Ecclesiam; tum quia eorum verba, solum videntur obligare ad sciendam substantiam præceptorum, & articulo- rum fidei. Non vero verba ipsa, & eorum ordinem, prout sunt in Catechismo.

3 Tertiam sententiam tenent Sanchez lib. 2. in Decal. cap. 3. n. 16. & 19. Bonac. tract. de leg. disp. 3. q. 6. punct. 2. nu. 14. Nauarr. in man. 10. cap. 11. n. 22. Ludou. Lop. 1. p. instruct. cap. 41. vers. Veniale est. Filhuc, tom. 2. tract. 22. cap. 2.

q. 3. n. 27. Azor tom. 1. inst. mor. libr. 8. cap. 7. q. 30. Dian. 2. p. tract. 16. resol. 14. in impressione Matritensi anno 1638. Laim. lib. 2. tract. 1. cap. 9. n. 4. Fagund. lib. 1. in Decal. cap. 2. n. 62. Palaus tract. 4. disp. 1. punct. 10. nu. 8. & 9. Tannerus 2. 2. disp. 1. q. 7. dub. 3. n. 57. Machad. lib. 1. cap. 1. dub. 3. n. 20. Suar. disp. 13. de fide sect. 5. n. 8. Qui docent fideles non obligari sub mortali, sed sub veniali addicere, & scire res fidei, & præcepta Decalogi, & Ecclesiæ quoad verba, & ordinem quem præscribit Catechismus, adimplereque præceptum fidei præcipiens sub mortali, si præmissa addiscant, & sciant quoad substantiam. Fundamenta huius sententiæ, pulcre adducit. Suarez de fide, disp. 13. sect. 5. n. 8. ubi asserit. Certum est, non esse obligationem gratiam retinendi memoriæ, verba Symboli, vel præceptorum, ita ut sit peccatum mortale hoc omittere, & ratio esse potest, quia vel de præcepto non satis constat, quia neque ab aliquo Pontifice, nec ab illo Concilio generali, latum invenitur, vel quia alij Canones, qui de hoc loquuntur, de substantia Mysteriorum, sufficienter intelliguntur, vel certe, quia materia illa levis est, si præcisè in verbis, vel in eorum ordine sistatur. Probabile autem est, si ex pura negligentia hoc omittatur, non carere aliqua culpa saltem veniali, quia præter Canones, qui hoc insinuant, iuxta communem usum Ecclesiæ talis negligentia censetur, aliquo modo culpabilis, & in alijs aliquando scandalum generat. Si vero quis meliorem diligentiam adhibeat, & nihilominus ob naturalem defectum, vel incapacitatem, verba retinere non possit, facile poterit ab omni culpa excusari. Hæc Suarius cuius sententia propter sua firma fundamenta tenenda omnino est. Quæri hic solet ab aliquibus Doctoribus: an dari possit ignorantia rerum fidei invincibilis apud infideles, & similibi iter, an possit eadem ignorantia invincibilis apud fideles dari, & denique si possit dari ignorantia invincibilis iuris naturalis, & an debeant absolvi poenitentes ignorantes res ipsas fidei, vel præcepta Decalogi, sed de his latè egimus 1.

p. lib. 1. disput. 4. resol. 9. 10. & 11. Vbi videri possunt.

RESOLUTIO XXVII.

An mutare aliquam circumstantiam leuem in Historia Sacrae Scripturae sit peccatum mortale?

SUMMARIUM.

- 1 Prima sententia negatiua Arriaga refertur.
- 2.3.4.5.6 Sententia negatiua varijs argumentis probatur.
- 7 Sententia affirmatiua S. Antonini, & Syluestri proponitur.
- 8.9.10.11.12 Affirmatiua sententia varijs rationibus probatur.
- 13 Varijs modis possunt mutari verba Scripturae.
- 14.15.16.17.18.19 Per sex conclusiones resolvitur praefata difficultas.
- 20 Ad argumenta sententiae affirmatiuae efficaciter respondetur.

IN Hac difficultate prima sententia negat esse peccatum mortale, & solum peccatum veniale agnoscit in hac mutatione levis circumstantiae in narratione Sacrae Scripturae. Ita Arriaga in cursu Theologiae, tom. 5. disp. 21. sect. 5. num. 35. Et eam videtur tenere Salas 1. 2. tom. 1. tract. 3. disp. 4. sect. 2. num. 15. & in manus scriptis de fide, art. 3. dub. 1. cuius verba refert Eugo Cardinal. disp. 13. sect. 3. num. 51. & ipse eam sequitur in tota illa sect. 3. Haec sententia.

2. Probatur 1. Nam videtur communis praxis, etiam coru, qui in hac materia timoratae conscientiae sunt, hoc ipsum convincere, constat enim & religiosis viros, & concionatores sine peccati mortalis scrupulo narrare Historias Sacras, licet aliquando, se in vno vel altero verbo, aut circumstantia, parvi momenti errare putent, nec vllus vniquam coegit sub mortali, ita ad amicum Scripturam referre, vt aliquam leuem circumstantiam non mutet; teneretur autem sub graui culpa, si illam mutatio esset grauis.

3. Probatur 2. Quia iuxta communem acceptionem talis narrans illam Historiam

Scripturae Sacrae addendo, vel diminuendo aliquam circumstantiam leuem, non intendit vlllo modo, Deum facere Authorem mendacii, sed supponitur narrans ea tanquam dicta a Deo, quia ita ipse putat, vnde si comprehendatur res illa non contineri in Scriptura, non Deo iniuria facit, sed ostenditur in Scriptura non valde veritatem, aut male illam legisse, aut denique debilis memoriae, indirecte videtur aliquam in Deum iniuriam seu irreuerentiam committere, eo, quod Dei verba scripta petant, quod homo ea diligentius legat, nec ita facile proferat tamquam dictum a Deo, quod re vera dictum non est. Haec autem negligentia in materia leui, non videtur esse mortalis: vt patet in re scriptis Papae, vel Imperatoris, in quibus si quis vnum, vel alterum verbum mutet, in materia leui, non censetur grauem iniuriam facere Papae, vel Imperatori. Ergo idem dicendum est in praesenti casu.

4. Probatur 3. Quia iuxta communem doctrinam, vt mendacium sit peccatum mortale debet esse graue perniciiosum, & vbi non est grauis perniciosa mendacium solum est peccatum veniale: sed in nostro casu mendacium non est perniciiosum, supponimus enim ex eo nullum damnum, vel scandalum auditoru, ex eo oriri: Ergo non erit mendacium perniciiosum, & graue, sed leue, & officiosum.

5. Probatur quarto. Quia mentiri in contione si non sit in materia graui, sed leui non est amplius, quam peccatum veniale, vt docet Saverbo mendacium, num. 2. Ergo quambis aliquis ex leui incuria, vel negligentia, non ita exacte referat verba Sacrae Scripturae, & deficiat in aliqua leui circumstantia non erit peccatum mortale.

6. Probatur quinto. Quia allegare vnum Prophetam pro alio (& idem est vnum Sanctum, vel Doctorem pro alio) non est mortale, quia hoc est mentiri circa accidentalium doctrinam, vt docent Caietanus secundam secundae, quaestion. 116. articul. 4. in fine, & Nauareus in Manuali, cap. 18. numer. 4. Sed in nostro casu error, seu mendacium est circa accidentalium doctrinam. Ergo non est peccatum mortale. Hanc sententiam refert, & probat Diana part. 10. tractat. 16. resolution. 37. Sed ipse nihil definit. Eam tamen vendentur tenere consequenter Salsus in clari Reg. a, lib. 2. cap.

cap. 2. num. 19. dicens: *In materia fidei potest esse peccatum veniale potest enim esse tam leuissimum verbum, ut esset heresis tantum venialis.* Et idem dicit Alphonsus de Leone de officio Confess. part. 1. recoll. 7. num. 45. Escobar Theol. mor. lib. 3. problemate 30. num. 169.

7 Secunda in sententiam tenent S. Antonin. 2. part. tit. 10. cap. 1. §. 3. Syluest. verb. *Mendacium*, quest. 3. Armilla, ibide; num. 1. infine, Caiet. verb. *Predicatorum peccata*, Petr. de Ledesma 2. part. tract. 18. cap. 2. in fine; Nauarrus cap. 18. num. 4. in manuali, & cap. 23. num. 141. Azor tom. 3. lib. 13. cap. 1. dub. 5. & 6. Bonacina circa 8. Decalogi preceptum, disputat. 10. quest. 1. punct. 2. Filineus tractat. 40. cap. 2. num. 2. quos citat, & sequitur Ioann. Martinez de Prado tom. 1. qq. precipue, cap. 7. quest. 7. §. 2. numer. 7. & 8. Qui docet, quod macare aliquod verbum, vel aliquam leuem circumstantiam in materia fidei, seu in Historia Sacrae Scripturae esse peccatum mortale, & mendacium perniciosum, & hac sententia videtur esse D. Thom. 2. 2. quest. 110. art. 4. vbi dicit: *Mendacium secundum se contrariatur charitati, ex ipsa falsa significatione, quae quidem sistit circa res diuinas: contrariatur charitati Dei, cuius veritatem aliquis tali mendatio occultas, vel corrumpit, unde huiusmodi mendacium non solum opponitur virtuti charitatis, sed etiam virtuti fidei, & charitatis, & ideo hoc mendacium est grave, & mortale.*

8 Et probatur 1. Hac sententia ex cap. 22. Apocalip. vers. 18. in illis verbis: *Si quis apposuerit ad haec, apponet Deus super eum plagas scriptas in libro isto.* Vbi S. Thom. Ille enim apponit, qui mendacium adiungit, & talis absque dubio gravissime punietur. Et plagas interpretatur, id est, penas aeternas, siue temporales: & postea docet idem Apostolus delendos illos de libro vitae. Quod solum fit propter peccatum mortale. Ergo addere aliquod mendacium etiam leuissimum verbis Sacrae Scripturae peccatum mortale est. Et confirmatur ex illo Matt. 5. *Da haec transseat Coelum, & terra iota unius, aut unus apex non praeteribit a lege.* Ergo etiam in re leuissimum verbum praeterire peccatum erit mortale.

9 Probatur 2. Quia certissimum est inter Theologos, quod in assensu inrendo contra obiectum reuelatum, quamuis alias leuissimum, est peccatum mortale heresis, & destructio fidei, ut docet Diana, & ad hoc plures DD. conge-

rit 5. part. tractat. 5. resol. 28. & docere Doctores omnes vbi supra numer. 44. vers. Suppono secundo, & ipse, ut indubitatum sequitur ibi, & num. 47. & 49. & latius disp. 2. o. sect. 1. num. 29. & ideo docet D. Augustinus, epist. 19. & 8. Tho. 2. 2. q. 110. art. 3. ad 1. Quod si aliquod, vel leue mendacium Deo tribuatur ruit securitas, & firmitas nostra fidei, quia non est ratio quare reputetur verax in maximis, si non est verax in minimis: sed non est magis perniciosum, imo minus, dissentire minimae circumstantiae Sacrae Scripturae, quam eam scienter alijs manifestare. Ergo si primum negare destruit internam fidem: secundum scienter proferre etiam in minimis, opponitur precepto negativo non negandi fidem, & est peccatum mortale.

10 3. Probatur a priori ex doctrina D. August. lib. de mendacio, ca. 14. *Quod mendacium maxime perniciosum est, quod fit in his, quae ad Christianam religionem pertinent, quem communiter omnes Theologi sequuntur.* Ergo, qui scienter mentitur, dicens aliquid minimum a Deo esse reuelatum, cum reuelatum non sit, falsarius est contra religionem fidei Christianae, ac proinde mortaliter peccat.

11 Probatur quarto. Quia, qui falsa miracula praedicant, aut scriptis mandant, peccant mortaliter, ut communiter tenent Theologi, & docent Caietan. 2. 2. quest. 93. artic. 1. in fine, & Thom. Sanchez lib. 2. summ. cap. 37. numer. 9. Et alij frequenter, eo, quod est cultus falsus, & perniciosus veram miraculorum fidem eneruans, sed magis expresse loquitur Deus in Scripturis Sacris, quam loquitur in miraculis, quia expressiora sunt verba, & scripta, quam opera. Ergo mentiri, & dicere aliquid a Deo reuelatum, cum reuelatum non sit, est mendacium perniciosum, & est homo falsarius in re magni momenti, quando ita mentitur, & mortaliter peccat.

12 Probatur quinto. Ex lege 2. C. de haeretic. vbi dicitur: *Haereticorum autem vocabulo continentur, & latis ab eo sanctionibus succumbere debent, qui vel leui argumento a iudicio Catholicae Religionis, & tramite recti fuerint deuiare.* In quo textu illa verba, vel leui argumento. Idem significant, ac tenent materiam, quod collat ex contextu, & quia apud iudicem

argumentum solet significare materiam, iuxta illud Ciceronis: *Quoniam nullum scribendi argumentum mihi reliatum.* Et quia eam legem sic communiter intelligunt Doctores præcipue Peña, Farinacius, plures referens Lugo, Castus Palaus, quos refert, & sequitur Ioan. Martinez de Prado ubi supra, nu. 13. in fine: Ergo, qui deuiat a textu Sacrae Scripturae etiam in leui materia tamquam hæreticus reputandus est. Et mortaliter peccat.

13. Ad huius questionis resolutionem suppono: Mutationem accidentalem circa verba, & Historiam Sacrae Scripturae multipliciter contingere posse addendo, vel minuendo. Primò modo potest addi, vel minui in verbis, & Historia Scripturae Sacrae per modum interpretationis Paraphrastice in qua ad intelligendum verum sensum Sacrae Scripturae multoties Interpretes, siue ad venandum verum sensum litteralem, siue mysticum addunt multa verba, quasi sint eiusdem Scripturae vel etiam minuunt. Secundò modo potest fieri mutatio accidentalis quando, scilicet, retento vero sensu, loco verborum Scripturae dicunt alia, quæ eundem sensum redolent: tertio, quando referendo verba ipsa Scripturae, qui illa refert, vel serio, vel ob memoriae inopiam verba illa Tribunt diuerso Scripturae Authori vel Sacro Scriptori, vti verba Hieremias attribuit Isaiæ, vel verba Moisis, Salomoni, vel Dauidi, vnum pro altero allegando, quod etiam euenit in concionibus quando vnum Sanctum, vel Doctorem pro altero allegatur. Quarto, potest fieri mutatio in Scriptura per equiuocationem quando quis bona fide aliquid dicit tamquam contentum in Scriptura, quod reuera in illa non continetur, non tamen discordando a sensu Catholico, quod etiam facere posset quis non æquiuocatione, & bona fide, sed serio ex negligentia, & incuria, erga Scripturam Sacram. Denique potest aliquis aduertenter mutare verba Scripturae addendo, vel minuendo contra, vel præter eius verum sensum. His positis.

14. Sit prima conclusio: Siquis mutet Sacrae Scripturae verba addendo, vel minuendo per modum interpretationis Paraphrastice, vt melius pateat verus sensus, vel litteralis, vel mysticus eiusdem Scripturae. Nulla ratione peccat

nec moraliter, nec venialiter. Hæc conclusio patet ex vsu, & praxi Sanctorum, & Interpretum eiusdem Scripturae, qui id frequentissimè facere solent, nec propterea vllus vnquam dixit, Sanctos, vel Interpretes per hanc mutationem Sacrae Scripturae corrumpere, vel alterare. Et confirmatur: quia verba, quæ addunt, vel diminuunt in Paraphrasi conducunt ad venandum verum sensum Scripturae. Ergo propter hanc mutationem non potest dici, quod illa corrumpant, sed potius, quod ipsam elucident, explicent, & clariorem reddant Sacrae Scripturae studiosis, & alijs fidelibus.

15. Sit secunda conclusio. Quando retento vero sensu Sacrae Scripturae aliquis eam mutat dicendo alia verba, quæ non sunt eadem, quæ adducit Scriptura, redolent tamen eundem sensum, & idem prorsus omnino significant. Hæc mutatio non est peccatum mortale, & multoties fieri potest sine veniali, si bona fide, vel fortè ob memoriae inopiam fiat. Hæc conclusio patet. Quia in eo casu nulla fit mutatio substantialis, siue quo ad substantiam in Scriptura, & substantialiter retinetur verus eius sensus, & solum accidentalis fit mutatio commutando verba pro alijs æquivalentibus: Ergo non est peccatum mortale, & si fiat bona fide, vel aliquando ob inopiam memoriae non erit venialis culpa. Et confirmatur: Quia si hoc esset peccatum, præcipue mortale; deberet esse propter corruptionem, deprauationem, vel mutationem sensus Sacrae Scripturae, sed sensus Sacrae Scripturae nullo modo substantialiter corrumpitur, vel mutatur. Ergo non est peccatum mortale. Et confirmatur secundò: Quia alias non esset licitum vti versionibus, & translationibus. Vatabili, Sanctes Pagnini, Theodotionis, & Septuaginta Interpretum, atque aliarum. Quia istæ translationes licet retineant substantialiter eundem sensum, illum tamen explicant prout implorimum in ueris verbis ab his, quæ in Vulgata editione continentur, sed hoc est falsum, & contra praxim omnium Interpretum Sacrae Scripturae, & etiam Sanctorum, qui multoties varijs versionibus præcipue Theodotionis, Siriacæ, & Septuaginta Interpretum, Græcæ, & Caldaicæ editionum vtiuntur sine vlla peccati laque: Ergo nec in nostro

casu erit peccatum mortale, immo multoties, nec veniale illa mutatio. Et ita tenent Doctores primæ sententiæ supra pro ea adducti num. 1.

15 Sit 3. conclusio. Quando referendo verba Scripturæ Sacræ, illa referens dicit eadem verba pro ut in Sacro Textu continentur nihil prorsus adendo, vel minuendo, illa tamen, vel serio, vel ob negligentiam, vel ob memoriæ inopiam diuerso Scriptori Sacro, quam illi, cuius sunt attribuit, ut allegando vnum Prophetam pro alio vel Dauidem pro Salomne. Hæc mutatio non est peccatum mortale, & si fiat, vel bona fide, vel ob memoriæ inopiam, & sine notabili negligentia, nec culpa venialiserit. Ita Doctores primæ sententiæ, quorum rationes hoc præcipue efficaciter probant, maxime Caietanus, & Nauarrus, qui in proprijs terminis de hoc casu loquuntur. Et probant. Quia hæc mutatio non est substantialis, sed accidentalis. Et præterea probatur: Quia præcipuus, & primarius Author Sacræ Scripturæ est Spiritus Sanctus alij autem solum sunt secundarij Authores, & veluti organa, & instrumenta eiusdem Diuini Spiritus: Ergo cum præcipuus Author Diuinæ Scripturæ non mutetur illa mutatio non est substantialis, licet alij secundarij Authores, & Sacri Scriptores mutantur.

17 Sit quarta Conclusio. Si quis per æquiuocationem, vel ob inopiam memoriæ, & non serio, nec cum plena deliberatione, mutat verba, vel sensum Sacræ Scripturæ, non retorquendo illa in sensum erroneum non peccat mortaliter, poterit autem esse veniale peccatum ex aliqua negligentia, vel in curia leui. Ita Doctores primæ sententiæ, quorum rationis id efficaciter probant. Præcipue, quia sine plena deliberatione in nulla materia potest esse peccatum mortale. Si vero hæc mutatio sit substantialis, etiam si non sit contra, sed præter sensum verum Sacræ Scripturæ & procedat ex ignorantia crassa, vel notabili negligentia, & serio, & aduertenter licet cum ignorantia illa quis operetur peccabit mortaliter. Ita Doctores secundæ sententiæ, quorum rationes id præcipue efficaciter probant. Maxime illa, quia corrumpere sensum Scripturæ Sacræ, vel serio, vel per ignorantiam crassam, vel negligentiam notabilem est mendacium valde perniciosum, & iniuriosum Deo, præcipuo Sac

cræ Scripturæ Authori, & ex eo enervatur ipsius Dei, & Scripturæ Sacræ authoritas, & veracitas: Ergo est peccatum mortale.

18 Sit quinta conclusio: Mutare verba Sacræ Scripturæ serio, & aduertenter non solum contra, sed etiam præter eius sensum; dum tamen verus sensus eiusdem Scripturæ corrumpatur, vel euertatur. Est peccatum mortale, etiam si hoc fiat, per ablationem, vel additionem solum vnius verbi. Ita Doctores secundæ sententiæ, quorum argumenta nostram conclusionem efficaciter conuincunt. Quia in eo euentu etiam per ablationem, vel additionem vnius verbi corrumpitur verus sensus Sacræ Scripturæ, & fit grauis iniuria eius præcipuo Authori, scilicet, Deo, & eius authoritas enervatur. Ergo illud mendacium est perniciosum, in grauissima materia, & per consequens gratie peccatum mortale.

19 Sit sexta conclusio: Addere, vel auferre vnicum verbum Sacræ Scripturæ, vel, serio, & cum plebaria aduertentia, vel ex negligentia culpabili, dum tamen illud verbum, quod aufertur, vel additur, non euertat, vel mutet, aut corrumpat verum sensum Sacræ Scripturæ non est peccatum mortale, sed tantum veniale. Ita Doctores primæ sententiæ contra Ioannem Martinez de Prado, & alios secundæ sententiæ Authores. Et efficaciter probatur: Quia ex communi Theologorum sententia auferre a formis Sacramentorum, in eorum confectione vnum verbum, quod non aufert verum illarum sensum, ut v.g. in confectione Eucharistiæ auferre verbum *Enim*, à forma non est peccatum mortale: sed illa formæ verba tamquam spectant ad Consecrationem Hostiæ, quam Calicis, sunt verba Sacræ Scripturæ, scilicet, Sacri Euangelij, & à Christo Domino prolata, & actio consecrandi, est sanctior, & sacratior actio he concionandi, vel interpretandi Scripturam, & tamen qui illud verbum aufert, quod non tollit verum sensum verborum consecrationis, vel si addat aliud, quod etiam illum verum sensum non mutet substantialiter, ut si bis repetat verbum *Est*, in communi Theologorum sententia non peccat mortaliter. Ergo idem est dicendum quando aliquis addit, vel minuit vnicum verbum Sacræ Scripturæ, quod non aufert, nec

nec corrumpat, aut mutet substantialiter eius sensum. Et confirmatur, quia tunc nullam iniuriam facit Deo Auctori Sacrae Scripturae, nec eius auctoritatem eneruat; imo nec dicit ullum mendacium, vel si aliquod leue dicat nullatenus est perniciosum grauiter. Et confirmatur, quia in iuramento assertorio adducitur Deus in testem eorum, quæ quis affirmat, vel negat, & tamen si in substantia verum dicat licet in aliqua leui, & accidentali circumstantia deficiat vel augendo, vel minuendo aliquod verbum, non peccat mortaliter, quia realiter, & substantialiter, verum dicit, nec Deum adducit in testem alicuius falsitatis; sed idem euenit in nostro casu: Ergo idem est dicendum.

20 Ad argumenta adducta a Ioanne Martinez pro secunda sententia respondetur, solum convincere, & probare nostram 5. conclusionem, scilicet, esse peccatum mortale, quando per obligationem etiam vnius verbi Scripturae, vel diminutionem corrumpitur, vel mutatur substantialiter verus sensus Sacrae Scripturae, non vero quando per illud verbum, nec corrumpitur, nec substantialiter mutatur verus sensus. Et D. Thomas, & alij Doctores pro secunda addati, & eorum argumenta solum id probant, & intendunt, & non amplius; si enim non mutetur verus sensus Scripturae, nec mendacium est perniciosum, nec Deo, & Scripturae fit iniuria, nec eius auctoritas eneruatur. Nec contra hoc est, quod qui actu interno assentitur alicui errori contra fidem etiam minimo, & qui falsa miracula prædicat peccent mortaliter; quia hi substantialiter euertunt sensum Sacrae Scripturae, vel Dei veram fidem, negando, vel non credendo, quod à Deo reuelatum est, & substantialiter opponuntur eius veracitati: Et qui falsa miracula prædicat, etiam substantialiter eneruat auctoritatem Dei per vera miracula aliquid testificantis. Et hæc sufficiant de

presenti questione.

RESOLVTIO XXVIII.

An aliquando possit quis fidem negare, aut habitum infidelium assumere?

SUMMARIUM.

1. De fide certum est dari præceptum affirmatiuum confitende fidei, & negatiuum eam non negandi.
- 2.3.4. Quando obligent hæc præcepta fidei affirmatiuum, & negatiuum. Et quantis modis possit quis transgredi negatiuum per verba, & varias actiones ei repugnantes?
5. Hæc questio præcipue agitur propter casum, à Caraniuele adductum.
6. Adducitur sententia, quæ asserit peccare mortaliter simulans se esse Turcam.
- 7.8.9.10.11. Hæc sententia firmis argumentis fulcitur.
- 12.13.14.15. Non peccasse mortaliter tenent alij Doctores. Et argumentis probant.
- 16.17.18. Per tres conclusiones resoluitur probabile esse non peccasse simulante se esse Turcam.
- 19.20. Argumentis in contrarium respondetur.

I Certissimum & de fide est dari præceptum diuinum affirmatiuum externæ confessionis fidei, vt constat ex illo Luca 9. Qui in eum rubuerit, & in eos sermones, erubescam, & ego eum, coram Patre meo. Erubescere enim dicitur non solum, qui negat, sed etiam, qui non confitetur, cum debet. Et ad Rom. 10. dicit Apostolus: Corde enim creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Quæ verba communiter explicant Patres, & Doctores de obligatione confessionis externæ fidei. Et latè de ea esse intelligenda, probat Lorca disp. 24. num. 16. & 17.

2. Quando autem hoc præceptum obliget optime explicat S. Thomas cōmuniter receptus 2.2. quæst. 3. art. 2. dicens: Sic ergo confiteri fidem, non semper, neque in quolibet loco, est de necessitate salu-

is; sed in aliquo loco, & tempore; quando, scilicet, per omissionem huius confessionis, subtraheretur honor debitus Deo, & etiam utilitas proximi impendenda; puta, si aliquis interrogatus de fide, taceret, & ex hoc crederetur, vel quod non haberet, fidem, vel quod fides non esset vera; vel alij per eius tacurnitatem auerterentur à fide in huiusmodi enim casibus confessio fidei est de necessitate salutis.

3 Hec autem D. Thomæ, & communis doctrina accipienda est, quando a persona fungente publica auctoritate, aut à iudice interrogatio fieret, tunc enim tacens, reus esset mortalis culpæ in fidei confessionem, secus, si a priuato quia publica potestate aliquo interrogante; magnus ex fidei confessione honor in Deum redundat, qui tacendo illi subtrahitur. Et ita docent Azor to. 1. lib. 8. instit. moral. cap. 27. quæst. 1. Pet. de Ledesma in sum. tom. 2. tract. 1. cap. 4. concl. 6. Valencia 2.2. disp. 1. quæst. 3. punct. 2. dub. 3. Bañez 2.2. quæst. 3. art. 2. dub. 1. concl. 3. Ludou. Lopez 1. part. instruct. cap. 41. ver. Peccat mortaliter, Sanchez in sum. lib. 2. cap. 4. nu. 6. & ob eandem rationem non refert, siue publicè, aut iuridicè, siue priuatim à publica potestate ea interrogatio fiat. Ita Bañez, & Sanchez ubi supra, quod late probant Suarez de fide disp. 14. sect. 3. num. 7. & Lugo disp. 14. sect. 2. num. 36. atque Granados de fide, tract. 11. sect. 2. num. 7. Thomas Hurtado tract. 5. cap. 5. resol. 40. §. 4. ad 3. num. 469. Sed non placet, quod ait Valencia ubi supra teneri quem confiteri fidem, licet qui habet publicam auctoritatem non sit superior interrogati, si ab eo, de fide interrogetur, & quod etiam tenetur confiteri eandem fidem si interrogetur quis de sua fide a persona priuata graui. Ita quod utrumque hoc non placet, quia tales interrogantes de fide non habent ius ad interrogandum: Ergo interrogatus non tenetur respondere ad interrogationem eorum: quare communiter sine his duabus exceptionibus Doctores docent: non teneri quem respondere interroganti de fide sua, si interrogans sit persona priuata sed posse illum deludere verbis æquiuocis, vel ambiguis, quia hoc non est fidem negare, sed interrogantem iniuste, deludere de simulando fidem. Ita Azor dicto lib. 8. cap. 27. quæst. 1. Filiucius tom. 2. tract. 22. cap. 3. num. 65. & Diana 3. part. tract. 5. resol. 49. atque Bassens noster verbo fides l.

nu. 2. qui citat præter citatos Siluim, Binnacinam, Tolatum, Bañez, & Manualem, Rodericum, item Petrus de Ledesma, Ludouic. Lopez, Tabiena, Gaspar Hurtado, Tannerus, Granados, Pelau, Arriaga, Pet. Hurtado, Villalob. Trullenc, Reginald. Malder. quos citat suis locis Leander à S. Sacram. part. 1. in præcept. Decal. & in ordine 6. tra. 2. de fide, disp. 2. quæst. 7. Et ratio est, quia in hoc casu non subtrahitur magnus honor Deo, nec proximi utilitas impeditur, nec scandalum sequitur. Et interrogatus potest permittere huiusmodi deceptionem in interrogante, cum iniuræ, & sine causa, vel iurisdictione, & potestate intorregetur a priuato, vel ab eo, qui non est eius superior.

4 Ut autem ad nostram quæstionem tandem deueniamus suppono cum communi Doctorum sententia præcipue cum Reginaldo lib. 17. num. 23. Maldero 2.2. quæst. 3. art. 2. memb. 2. Valencia 2.2. disp. 1. quæst. 3. punct. 2. dub. 4. Siluio 2.2. quæst. 3. art. 2. concl. 3. & alijs, quod ex præcepto negativo, numquam fidem negandi, tenemur abstinere a dictis, vel factis, quibus fides negatur, unde contra præceptum negativum fidei peccat regulariter loquendo, qui se dicit Turcam, vel hæreticum, aut Iudæum esse, item qui vitur signis, vel factis, ex sua natura protestatiuis, falsæ sectæ, seu religionis, etiam si hoc non faciat animo negandæ fidei, aut protestandi falsam religionem, sed animo celandi propriam veram religionem, & ideo non licet ingredi templa hæreticorum communicando cum eis in eorum ceremonijs, & falso cultu, etiam si id fiat animo occultandæ veram religionem, & protestando solum hoc fieri exterius animo obediendi regi hæretico, ut declarauit, Paulus V. pro Anglis quia hoc per se est intrinsece malum. Item peccat, qui sacrificat Idolis, aut imaginem tallorum Deorum ad collum appensam portat, aut alias actiones religiosas facit falsæ religionis ex sua natura protestatiuas. Secus dicendum, quando actiones, & signa sunt ex sua natura indifferentia, tunc enim secundum probabilior sententiam, Sanchez lib. 2. sum. cap. 4. num. 18. 19. & 20. Azorij to. 1. lib. 8. cap. 27. quæst. 4. & 6. Bonacina. to. 2. disp. 3. quæst. 2. punct. 3. num. 20. Diana 3. part. tract. 5. miscel. resol. 49. Tanneri 2.2. disp. 1. quæst. 7. dub. 5. art. 110. Suarez de fide, disp. 14. sect. 5. num. 7. L. Man. lib. 2. tract.

tract. 1. cap. 1. num. 4. & aliorum. Non esset mortale contra præceptum fidei, illis vi, citra scandalum, & citra animi significandæ, vel protestandæ falsæ religionis, & proinde, qui iusta de causa, (quæ semper in his, & similibus casibus necessaria est, vt docent S. Antonin. Angelus, Tabiena, Syluester, Armilla, i. o. letus, quos refert citat, & sequitur Sanchez lib. 2. cap. 4. sum. num. 17. in fine; quia id quæ iam simulatio, & occultatio veræ fidei est, & quandam speciem mali præ se præfert, & ideo indiget causa iusta, ad huius facti executionem.) Vt si quis metu mortis gesserit galerum flatum, vel aliud genus vestium, quo Hæbrei vtuntur, non peccat mortaliter nec qui transeundo per Oppida hæreticorum in die veneris ne occidatur si dignoscatur esse Catholicus vel citur carnibus. Vt v. g. si hoc faciat, vt euadat quando queritur a satellitibus ad nece, vel aliam grauem poenam, ob delictum a se commissum. Item etiam si signum, & vestis sint falsæ religionis propria, & instituta gratia discernendæ Religionis, nimirum, vt dignoscantur, qui illius sectatores sint causa euadendæ mortis, vel vitandi aliud grauedamnum, potest rit quis sine peccato mortali, illis, vt si absit scandalum, & non sit tempus, quo obligat præceptum confitendæ fidei, quia cum ea vestis, & signum, licet ex institutione infidelium, sint instituta ad discernendos sectatores falsæ religionis ex se tamen sunt res indifferentes, nec institutione infidelium potest immutare naturam rerum: Ergo tale signum vel vestis non est professio, vel protestatio falsæ religionis. Ita Palacios, Aragon, Bañez, Azor, Benzonius, Rutilius, Petrus de Ledesma, Ludou. Lopez, quos refert, & sequitur Sanchez in summ. tom. 1. lib. 2. cap. 4. num. 19. Et ob eandem rationem ex prædicta causa licitum est vti illis vestibus, quæ sunt institutæ ad falsam religionem profitendam vt sunt illæ, quas Princeps præscriberet ad talem sectam profitendam, vel tanquam proprias talis sectæ, vt tenent Azor tom. 1. lib. 8. cap. 27. quæst. 4. Sanchez lib. 2. sum. cap. 4. num. 20. Viagers 2. 2. q. 3. art. 2. num. 96. & Bassus verbo Fides 2. num. 6. vers. Dubium tamen. Et ob eandem rationem excusantur Milites Catholici assumptes insignia infidelium, vel hæreticorum, vt ipsi in bello occidant, vel ne ab ipsis capiantur modo ex sua natura illa signa non sunt pro

testatiua falsæ sectæ, quemadmodum sunt imago Mahumeti in vexillis Maurorum de picta, vel Martis aut Mercurij, vel aliorum fallorū Deorum, quos Gentiles colunt: Ita Reginaldus lib. 17. num. 30. Sanchez vbi supra, num. 22. & 23. Becanus de fide, cap. 9. quæst. 5. num. 34. Bassus dicto num. 6. Et propter ea est illicitus vsus vestium, quæ actualiter important protestationem actualem falsæ religionis, & quibus Sacerdotes vtuntur dum actualiter sacrificant Idolis, vel Deo veroritu tamen hæretico. Hæc autem omnia intelliguntur, quando serio, & non ioco fides illa falsa simularetur, quia si solum representationis gratia, vt fit in comedijs, aut ioci causa, id fieret: abique controuersia id licere omnes assuunt, vt aient Valencia 2. 2. disp. 1. quæst. 3. punct. 2. dubio. 4. & Sanchez tom. 1. sum. lib. 2. cap. 4. num. 15.

5 Tota ergo hæc difficultas agitur propter casu adductum ad Ioannem Caramuel in Theologia fundam. mentali, fundamento 46. num. 1041. §. 12. quæ alijs, disputandum, & reuocandum proponit, licet aliquas rationes dubitandi afferat; casus igitur eius verbis proponam, vt ad resolutionem procedamus. Casus: Commisit Viennæ homicidium Franciscus; vt euadatur a sumis vestem Sacerdotalem Turcicam, & satellites talia Rogatur, quis nam sit Et respondet: se esse Zelimum Mupham, aulæ Regalis, & ob negotia sui Bassi, hærere Viennæ apud Constantinopolitanum Legatum, instant, eum Christianum esse, negat, senondum esse delictum, vt delictum sit esse Christianus, & alias similes blasphemias profert, more Turcico, & tandem, sic elabitur, & vbi securum se purtat, veste illa Sacerdotali deposita Petrum agitur Confessionum venit, & an peccauerit? Interrogat, & vult veritatem doceri. Huc vsque Caramuel.

6 In hoc casu peccasse mortaliter Franciscum tenent omnes illi, qui affirmant, nec ob periculum mortis posse aliquem terre signa, vel vestes, quando illa, & ista sunt propria falsæ religionis & instituta gratia discernendæ religionis, nimirum, vt dignoscantur, qui illius falsæ sectæ, & religionis sunt. Ita Caceranus 2. 2. quæst. 3. art. 2. dub. 1. in fine, Valencia 2. 2. disp. 1. quæst. 3. punct. 2. dub. 4. & 5. vers. Et hoc etiam, Toledo lib. 4. sum. cap. 2. num. 7. D. Antonius 2. part. tit. 12. cap. 6. ad finem, Angelus verbo

verbo Infidelitas, num. 9. & verbo Fides num. 9. Syluester verbo Apostasia, quaest. 1. num. 4. & verbo Fides, quaest. 5. nu. 8. Armilla verbo Fides, in fine, & verbo Infidelitas, in fine, Tabiena verbo Fides, quaest. ult. & verbo Infidelitas, in fine, Nauar. in summ. cap. 11. Hispane, num. 25. Latine, num. 27. vers. 4. Philarc. de officio Sacerd. tom. 1. part. 2. lib. 3. cap. 9. Et Franciscus peccasse mortaliter etiam docent, qui expressè tenent peccare mortaliter, qui ob quodlibet periculum gestat, vestes, quæ destinatae sunt ad Authoris falsæ sectæ cultum. Ita Banez, Aragon, Pet. de Ledesma, Manuel Roder. Rutilius Benzonius, quos refert citat, & sequitur Sanchez tom. 1. sum. lib. 2. cap. 4. num. 21. Quia in casu proposito Franciscus vltus est vestibus, & signis proprijs falsæ religionis, id est, Turcicæ siue Mahumetanæ, & eius gratia discernendæ institutis. Et etiam veste Sacerdotali ad cultum Mahometi destinata. Hæc ergo sententia.

7 Probatur primo. Quia illis vestibus uti est eo ipso profiteri, utentem illis esse illius falsæ sectæ: ergo Franciscus illis utens peccauit mortaliter. Et confirmatur: Quia siue verbis, siue factis falsam sectam profiteri exterius est peccatum mortale, etiam si interius quis veram fidem teneat: sed Franciscus verbis, & factis falsam fidem est professus: Ergo peccauit mortaliter contra præceptum negatiuum non negandæ fidei.

8 Probatur secundo. Quia quævis vestes ex se sint in differentes ad significandum, vel professionem falsæ sectæ vel aliam rem suppositam tamen institutione, & consuetudine solum falsæ sectæ professionem significant: Ergo illis uti est peccatum mortale.

9 Probatur tertio. Quia licet alia signa ad placitum significant, id, quod aliquis illis significare vult, at voces sunt signa naturalia conceptum, & solum id significant, quod sonant: sed Franciscus expressè blasphemauit de Christi fide: Ergo illis vocibus exterius illam negauit contra eius præceptum negatiuum.

10 Probatur quarto. Quia quambis aliquando ob mortis periculum, vel aliud graue damnum, liceat alicui verbis ambiguis, & æquiuocis, siue amphibologicis deludere interrogantem de fide, præcipuè, si interrogat sine publi-

ca auctoritate, at negare fidem, nec coram interrogante publica auctoritate, nec coram interrogant auctoritate priuata vllatenus licet, quia est intrinsecè malum: Sed Franciscus expressè fidem negauit coram satellitibus fungentibus publica auctoritate: Ergo peccauit mortaliter.

11 Probatur quinto. Quia blasphemare serio, & aduertenter etiam materialiter est intrinsecè malum: Sed Franciscus in hoc casu serio, & aduertenter blasphemauit de Christo, & eius fide: Ergo peccauit mortaliter. Hæc sententia est valde probabilis.

12 Contrariam sententiā tenent omnes illi, qui docent, quando non vrger præceptum consistendæ fidei, licere ex graui causa, ut ad vitandum mortis periculum, signis, & vestibus infidelium uti, etiam institutis ad discernendam religionem falsam a cæteris non solum ob finem Politicum, sed etiam ob finem eiusdem Religionis. Ita Azor tom. 1. lib. 8. cap. 27. quaest. 4. & Diana part. 3. tra. 5. resol. 49. item Tannerus, Banesius, Laiman, Sanchez, Villalobos, Emanuel Sa, Coninhi, Suarez, Pet. de Ledesma, Ludou. Lopez, Rodriguez, Turrianus, Pet. Hurtado, Gaspar Hurtado, Vazquez, Granados, Palaus, Aragon, Acaicius de Velasco, Trullenc, quos citat, & sequitur Diana vbi supra, & eos citat & non sequitur Leander a S. Sacramento tom. 1. in præcept. Decal. & in ordine 6. tract. 2. de fide disp. 4. quaest. 29. Et eandem sententiā, scilicet, non peccasse Franciscum in hoc casu tenent omnes illi, qui affirmant ad euitandum mortis periculum licitum esse Christiano, uti vestibus di rectè, & pte destinatis ad cultum, vel honorem, falsis Dijs exhibendum ut sunt vestes Sacerdotalles. Ita tenet, & late probat Petrus Hurtado de fide, disp. 48. sect. 4. §. 54. qui pro hac sententia, citat, & sequitur Lorcam, Caietanum, Medinam, Valenciā, Sancium, & Azorium, licet hos duos vltimos ad suam sententiā retorquere dicat Quieto de fide controu. 3. punct. 5. nu. 60. & 61. Similiter docere debent non peccasse mortaliter Franciscum, in casu supra posito, immo id a fortiori asserere, qui docent ob metum mortis, vel aliam grauem causam, licere homini fidei factis, verbis, & rebus falsam sectam simulare, dum tamen interius veram fidem retineat. Ita Adrianus in

In 4. tract. 1. de baptismo, quæst. 1. art. 2. ad 5. argum. & hanc sententiam non esse improbabilem tenet Valencia 2. 2. disp. 1. quæst. 3. punct. 2. dub. 4. & esse probabilem clare designat Bonacina disp. 3. quæst. 2. punct. 3. num. 28. Et pro hac sententia adducunt aliqui D. Hieronimum in cap. 2. ad Galat. & epist. 89. ad D. Augustinum. Et eam sequitur Medina in 2. parte, quæst. 103. & nouissimè Lorca 2. 2. quæst. 6. disp. 24. num. 7. quos pro ea etiam citat Diana ubi supra.

13. Probatur: Quia licet Franciscus videatur exterius veram fidem negasse verbis, & factis, hoc tamen non fecit in propria persona, sed Zelimi Mustaphæ personam agens, & representans, cui bene conueniebant negatio fidei Christianæ, & verba blasphemiarum, quæ in eius nomine protulit; cum tamen Franciscus ipse in propria persona, veram fidem interius retinere: Ergo non peccauit mortaliter, ex causa enim tam graui licebat Franciscò occultare personam propriam, & representare aliam.

14. Probatur secundo. Quia in hoc casu, & in eo euentu non erat tempus, in quo obligaret præceptum continentie fidei, nec satellites, scire eius veram fidem prætendebant, nec cum hac intentione interrogabant: Ergo potuit Franciscus illorum intentum ad euitandam mortem cum eo habitu, & representatione Zelimi deludere.

15. Probatur tertio. Quia satellites non habebant ius, sicut habent Magistratus interrogandi Franciscum de sua fide, & religione, & circa hoc erant personæ priuatae, nec aliquis magnus honor adquirebatur Deo, aut proximo utilitas ex eius confessione: Ergo potuit ex tam graui causa personam, & verba Zelimi assumendo eos deludere. Hypothesis pro resolutione.

16. Sit prima conclusio: Probabile est, Franciscum cauta euadendæ mortis potuisse, uti vestibus Zelimi, etiam Sacerdotalibus, & ad cultum sacræ sedis destinatis. Ita Petrus Hurtado, & alij supra pro hac sententia allegati. Et probatur: Quia illæ vestes ex sua natura sunt res indifferentes, nec institutio Paganorum, seu Infidelium potest ab eis auferre, id quod ex sua natura habet, id est, illam naturalem indifferentiam: Ergo Franciscus in tanto periculo po-

tuit illis uti tamquam indifferentibus, nec propterea dicendus est profanum fidem Mahumeticam, aut Mahumetum cultum, cum alias interius veram fidem profiteretur.

17. Sit secunda conclusio in præsentia: Si probabile est, quod non tenebatur Franciscus confiteri se esse Christianum, sed retenta interius vera fide potuit negare se Christianum esse. Ita Medina, Lorca, & Adrianus atque alij hu. 12. supra citati in fine. Et probatur: Quia satellites non interrogauerunt Franciscum, an esset Christianus ex intentione cognoscendi eius veram fidem, sed ut cognoscerent, an esset reus commisi homicidij: Ergo potuit negare esse Christianum reum homicidij, retenta interius vera fide, & amphibologia, quod non esset Christianus homicidij reus, ut ipsis pateficeret. Et confirmatur: Quia quando aliquis interrogatur ab hostibus in bello, vel extra bellum an sit Christianus, ea intentione, ut si cognoscant esse hostem, vel esse opprobrii factionis, vel nationis, eum occidant potest negare se esse Christianum, ut tenet communis opinio, quam tueritur Azor tom. 1. lib. 3. cap. 27. quæst. 1. & 2. Bañez 2. 2. quæst. 3. art. 2. dub. 1. concl. 4. Sanch. lib. 1. sum. cap. 4. numer. 8. Suarez de fide, disp. 14. lect. 3. num. 10. Fagundez lib. 1. cap. 3. num. 6. Filiucius tract. 22. cap. 3. quæst. 2. dicto 3. num. 65. Trullenc lib. 1. cap. 1. dud. 7. num. 7. Gaspar Hurtado disp. 9. dist. 2. Bonac. disp. 3. quæst. 2. punct. 3. Arriaga disp. 22. lect. 2. num. 15. & ceteri res. 339. num. 7. & nouissimè Leander à Sanctissimo Sacramento tom. 1. in præcep. Decalog. & in ordine 6. tract. 2. de fide, disp. 3. quæst. 20. Sed in hoc casu Franciscus interrogabatur a satellitibus, an esset Christianus, ea intentione an esset reus, vel hostis Reipublicæ, ut eum caperent, & occiderent, & non in intentione veræ fidei inquirendæ. Ergo potuit negare se esse Christianum.

18. Sit tertia conclusio. Probabile est, in hoc casu potuisse Franciscum assumere representationem personæ Zelimi, & in eius persona dicere blasphemias materialiter, ut euaderet periculum mortis. Ita Lorca, Medina, Adrianus, & alij num. 12. in fine allegati. Et probatur: Quia dicere blasphemias materialiter, & recitative in persona alicuius, cui iure possint attribui non est pec-

peccatum, nec quidem veniale, si quis interius veram reuerentiam Deo, & Christianæ Fidei debitam conferuet, nec vlla ratione est intrinsecè malum, nam prædicatores Catholici, vt incutiant peccatoribus timorem, & hororem, poenarum inferni solent representare damnatos in poenis inferni existentes, & blasphemantes, Deum, Virginem Mariam, & Sanctos omnes, & eorum nomine proferunt materialiter eorum blasphemias materialiter, nec ob illas vñquam aliquis eos reos esse alicuius peccati, dixit: Ergo proferre blasphemias alieno nomine, & representando personam damnati, vel infidelis non est peccatum, nec intrinsecè malum. Et confirmatur: Quia etiam in representationibus, & comædijs fit hoc frequenter, & tamen representantes, seu mimi ob hoc a nullo tamquam rei alicuius culpæ damnantur: Ergo ex causa mortis euitandæ potuit Franciscus tales blasphemias non in propria persona, sed in persona Zelimi Mupthæ Mahometici representando proferre.

19 Ex dictis patet solutio ad argumenta contrariæ sententiæ, quæ solum probant, Franciscum in propria persona, & non representando personam infidelis hominis, nec potuisse negare fidem, nec eam blasphemare, nec signis, & vestibus falsæ religionis uti, etiam retenta vera fide interius; quia hæc omnia in propria persona sunt intrinsecè mala; at alienam infidelis hominis representando, ista non sunt mala intrinsecè, & concurrente graui causa, vt in præsentī, non sunt peccatum mortale, imo nec veniale, si amphibologia vitatur, ad euitandum mendacium.

20 Quod si dicas esse disparem rationem, quia ab omnibus scitur, quod tam prædicatores, quam representantes, dicant illas blasphemias materiales, nomine damnatorum, vel infidelium, quibus conueniunt; at Franciscus ab omnibus credebatur nomine proprio blasphemare, quod nullatenus licet. Respondetur: sufficere quod Franciscus alieno nomine infidelis hominis, materialiter blasphemaret, & non suo, vt non peccaret, licet audientes deciperentur, credentes blasphemare proprio nomine; quia ipse habebat ius occultandi propriam personam cum quaereretur ad necem, nec tenebatur confiteri fidem, eo tem-

pore, quo præceptum confitendi fidei non obligabat, cum nec auctoritate publica interrogaretur, cum satellites eam ad hoc non haberent, sicut habent Magistratus, nec propriè de fide interrogaretur, sed sola intentione conoscendi, an ipse esset reus homicidij: cum autem ipse formaliter non blasphemaret, nec etiam materialiter proprio nomine; per accidens est, quod alij deciperentur sine scandalo, quod in eo euentu nullatenus dabatur; quia omnes non Franciscum, sed Zelimam blasphemare putabant, cuius blasphemie ipsos non ad ruinam spiritualem circa res fidei, sed potius ad earum detestationem impellebant. Ex his patet, quod licet prima sententia sit probabilior, secunda tamē est sufficienter probabilis, vt ex supradictis constat.

RESOLVTIO XXIX.

An qui fidei Articulos crederet, & Sacramenta Ecclesiæ ea credendo in mortis articulo susciperet à Sacerdote Catholico cum errore putans, illum Sacerdotem esse prædicantem Luteranum, vel Calvinianum, & sic, decederet, moreretur in statu saluationis, vel potius decessisset in damnationis statu credendum sit?

S V M M A R I V M.

- 1 Hæc questio agitur propter casum à Caramuelo adductum, qui disputandus proponitur.
- 2 Primus modus dicendi est, hominem credentem fidei articulos, quasi à Lutero propositos decessisse in malo statu.
- 3.4.5. Primus modus dicendi varijs argumentis probatur.
- 6 Secundus modus dicendi est decessisse in statu salutis; & probatur.
- 7.8.9. Secundus modus dicendi alijs argumentis.

mentis fulcitur, & esse probabilem asseritur.

10. 11. 12. 13 Argumentis pro primo modo dicendi factis respondetur.

14 Quæritur, quid dicendum sit, si Catholicus deciperetur ab hæretico dicente, se esse Catholicum, & sub hoc prætextu præberet assensum his, quæ à Lutero proponuntur.

15 Respondetur huic difficultati, & quid dicendum sit si Catholicus decipitur ab hæretico esset in peccato mortali, adstruitur, & præterea, quid esset asserendum de his, ad quæ ex præcepto fidei tenebatur.

1 **H**Æc quæstio agitur ad elidendum casum, quem D. Ioannes Caramuel in Theologia fundamentali, fundamento 46. num. 1040. §. 8. proponit, & alijs disputandum reliquit. Est igitur casus eiusdem Caramuelis verbis sic expressus: Viennæ defuncta Medicis, quidam mercator: iuuet sibi vocari aliquem Ministrum Luteranum & famuli accerunt Catholicum, hic ut venit, laudat aliquas dotes Luteri (nam in ipso met. dæmone sunt aliqua bona naturalia) conciliat sibi ægrotum, instruit in Religione Catholica, audit ipsius confessionem, dat ipsi communionem, & usque ad ultimum anhelitum, ad actus contritionis hortatur. Ergo iste mercator omnia credidit, quæ nos credimus, omnia fecit, quæ nos solemus facere, & in hoc solummodo erravit, quod crediderit, sic docuisse Luterum, si enim sciisset, aliter Luteranos docere, non fecisset. Interrogo: an obierit in hæresi? Et an possimus pie de eius salute, & beatitudine sperare? Huc usque Caramuel ubi supra.

2 In hac difficultate primus modus dicendi esse potest, affirmare, hunc mercatorem decessisse in statu damnationis. Et probatur primo: Quia fides supernaturalis necessaria ad salutem debet credere illa, quæ a Deo sunt reuelata, quia illa Deus reuelauit, & credere, quod Deus illa reuelauit, quia ea tamquam à Deo reuelata proponit Ecclesia: sed hic mercator, non credit Deum illa reuelasse, quia ea ut a Deo reuelata proponit Ecclesia Catholica, Romana, sed quia, ut a Deo reuelata proposuit Luterus. Ergo iste non habuit veram fidem supernaturalem

ad salutem necessariam. Ergo obiit in statu damnationis, quia sine fide impossibile est placere Deo. Vt inquit Apostolus, ad Hebræos cap. 11.

3 Probatur secundo: Quia duo actus contrarij circa idem obiectum se invicem excludentes à proprijs conceptibus non possunt esse, simul in eod. subiecto: sed iste homo, quia profitebatur sectæ Luteri nolebat credere, quod credit Ecclesia Catholica, & quod tamquam à Deo reuelatum ead. Ecclesia proponit. Ergo simul non potuit credere, quod Ecclesia proponit credendum tamquam à Deo reuelatum, & quod eadem Ecclesia credit, & profitetur.

4 Probatur tertio: Quia hic mercator nullatenus credidit articulum Sanctæ Ecclesiæ Catholicæ, imò si sciret ea, quæ credidit esse proposita ab Ecclesia Romana minimè illa crederet. Ergo cum hic articulus sit necessarius necessitate præcepti: quod ipse in mortis articulo non observauit, obiit in statu peccatis mortalis, & damnationis.

5 Probatur quarto. Quia error causat involuntarium, & excludit consensum, leg. Si per errorem, ff. de iurisdic. omn. iudic. Rota Roman. decisio. 190. numer. 2. Anton. Monach. Lucensis decis. 59. numer. 10. Bertaz. ol. tractat. clausul. instrument. claus. 11. Gloss. 3. numer. 2. Thomas de Thoma. regul. 198. Surd. consil. 28. numer. 122. & consil. 202. numer. 10. Parisi. consil. 150. numer. 22. volun. 4. Mari. Anton. variar. lib. 1. resolut. 2. numer. 6. Menoch. de præsumption. lib. 2. præsumpt. 19. Scacch. de com. §. 1. quæst. 7. part. 2. ampliation. 19. numer. 77. Molin. de ritu nuptiar. lib. 2. different. 4. numer. Anton. Riccius. de iure person. extra Eccles. gremi. exist. lib. 5. cap. 7. num. 12. Stephan. Gratian. discept. Forens. tom. 5. cap. 983. nu. 6. Sed iste homo habuit errorem, credens mysteria fidei esse proposita à Lutero, & non ab Ecclesia, & ut sic ea credidit, aliter non crediturus. Ergo libere non assensit mysterijs fidei, & per consequens dicendum est, obiisse in hæresi Lutera. Quod autem habuerit errorem manifestum est, quia error est aliud pro alio putare, ut constat ex cap. in quibus 22. quæst. 2. & cap. quæ nvis. dist. 18. Decius in leg. Nihil consentui, §. Nihil videtur, numer. 2. ff. de regul. iur. Angel. verb. Errare in princ. Quoniam errantis nullus est consensus, nec voluntas, leg. Sed hoc, ita vbi communiter Docto

res, ff. de aqua. pluvi. arcen. Ergo cum prædictus homo aliud pro alio putaverit, scilicet, habendo mysteria ab Ecclesia proposita, pro propositis à Lutero, sine dubio errorem habuit, & per consequens, non assensit voluntariè mysterijs fidei Catholicæ, & in hæresi Luterana decessit.

6 Secundus modus dicendi esse potest: asserere, istum mercatorem decessisse in statu salutis. Quod probatur primò. Quia licet regulariter loquendo, ad credendum aliquid esse a Deo reuelatum, requiritur tamquam conditio necessaria, credere esse propositum ab Ecclesia: absolute tamen hæc conditio non est necessaria, ad eliciendum actum supernaturalem fidei; ut patet in Apostolis, & Discipulis, Christi Domini ante eius Passionem; illi enim cum ex miraculis, & ex eius doctrina, cognoscerent, esse verum Deum, & verum Dei Filium; credebant ea, quæ ab ipso proponebantur, tamquam dicta, seu reuelata a Deo, & tamen tunc illa, nec proposita erant a Synagoga, ut per se patet saltem explicitè, neque ab Ecclesia, quia tunc modum erat Ecclesia, nec Lex Evangelica erat promulgata. Ergo bene potest dari fides supernaturalis, sine eo, quod aliquis credat, quod id, quod est reuelatum a Deo, proponit Ecclesia. Et confirmatur: Quia si Deus aliquid reuelaret, alicui homini priuato, dando ei simul certitudinem suæ reuelationis, id est, quod illa reuelatio esset a Deo; teneretur credere, & tunc illa fides esset supernaturalis; & tamen illud, quod Deus in particulari, & illi soli reuelaret non esset propositum ab Ecclesia, item si homo nutritus in sylvis, cui à nemine esset proposita fides Christiana; si Dei auxilio supernaturali adiutus: crederet Deum esse, & esse remuneratorem bonorum, & malorum punitorem, credens, se in hoc a Deo esse edoctum, & illuminatum: verè crederet fide supernaturali, & adimpleret præceptum fidei, circa ea, quæ crederet, ut diximus supra resolution. I. huius disputationis, & tamen, licet tunc crederet fide supernaturali, non crederet ea, tamquam ab Ecclesia proposita; quia ne sciret, an esset Ecclesia, vel an aliquid proponeret. Ergo quod res reuelata, sit proposita ab Ecclesia, non est conditio neces-

saria per se, & absolute ad habendam fidem supernaturalem: sed iste mercator credidit omnia, quæ credit Ecclesia, tamquam reuelata a Deo, licet non tamquam proposita ab eadem Ecclesia. Ergo habuit fidem supernaturalem, sufficientem simul cum contritione, & Sacramento Poenitentiae, & alijs Sacramentis, quæ recepit ad iustificationem, & ad salutem gratiæ, & gloriæ.

7 Probatur secundo. Quia iste homo non solum credidit fide supernaturali omnia quæ sunt necessaria necessitate medijs ad salutem; sed etiam omnia, quæ sunt necessaria necessitate præcepti, præter articulum Ecclesiæ Sanctæ, quem expresse in opinione multorum non tenebatur credere, multi enim docent hunc articulum non esse necessarium necessitate præcepti, rusticis, & hominibus vulgaribus, qui non sunt bene instructi in fide, & a fortiori, nec iste qui semper erat in Luterana secta nutritus, & fortè nec quidquam de hoc articulo audierat. Et ex alia parte eliciendo actum amoris Dei super omnia inclusum in actibus illis contritionis, quos in facto, & casu proposito dicitur eliciuisse, virtualiter, & implicite voluit credere, & facere, quidquid Deus iussisset. Ergo etiam implicite hunc articulum Sanctæ Ecclesiæ credidit. Et cum alia fecerit ad salutem necessaria obiit in statu æternæ salutis.

8 Probatur tertio. Quia homo iste in fide Luterana nutritus ignorabat ignorantia invincibili articulum Sanctæ Ecclesiæ: quia ei, nunquam sufficienter fuerat propositus. Ergo ex eadem ignorantia invincibili fuit excusatus a peccato omissionis, circa hoc præceptum: sed ex alia parte credidit non solum necessaria necessitate medijs ad salutem, sed omnia alia necessitate præcepti, & fecit omnia requisita ad salutem consequendam. Ergo obiit in statu æternæ salutis.

9 Probatur quarto. Quia licet iste homo crederet articulos fidei, & alia necessaria necessitate præcepti ex eo, quia credebatur, esse proposita a Lutero, hic tamen finis solum erat impulsivus, non præcipue, tamquam finis motivo motus est, quia ea, quæ credebatur erant reuelata a Deo, & in se vera: sed etiam si deficiat finis impulsivus non viciatur, nec definit esse ex eo, substantia actus, seu actus, quo ad substantiam. Ergo licet ha-

habuerit tamquam finem impulsivum credendi articulos fidei, quod putaverit esse propositos a Lutero, hoc non viciavit, nec destruxit substantiam fidei supernaturalis, & cum ex alia parte ex ignorantia invincibili crederet esse vera, & à Deo revelata, quæ à Lutero proponebantur, videtur non permanisse in hæresi, nec in illa decessisse, sed in statu æternæ salutis, propter hæc fundamenta hic modus dicendi, videtur mihi satis probabilis, quod latius patebit ex solutione argumentorum contra factorum.

10 Ad primum respondetur, quod licet regulariter loquendo sit conditio necessaria post promulgationem Evangelij, credere illa, quæ à Deo sunt revelata, tamquam proposita ab Ecclesia; at absolute loquendo, ut patet in casibus supra positis, hæc conditio non est necessaria ad fidem supernaturalem, dum tamen credens ex alio capite habeat prudens iudicium, quod ea quæ credit sunt à Deo revelata, & ideo illa credat tanquam vera, & certa. Cum ergo mercator iste de quo loquimur ex rationibus sibi propositis à Sacerdote, qui cum instruxit in fide, prudenter iudicaverit, omnia illa, quæ sibi proponebantur credenda, esse à Deo revelata, & ideo illa crediderit, verè habuit fidem supernaturalem, ad salutem necessariam, maxime cum ex ignorantia invincibili ne sciret articulum Sanctæ Ecclesiæ Catholicæ, & quod necessarium esset credere, quæ ab illa proponebantur tamquam à Deo revelata, & licet ea credidit tanquam proposita à Calvino, aut Lutero, seu quia credebatur ea, ab ipso, siue à Lutero esse proposita, hoc fecit ex fine impulsivo, non vero ex fine motivo, nam præcipue mysteria credidit, quia erant vera, & à Deo revelata, quare cum actus fidei summat suam specificationem, & essentiam ab objecto motivo actus fidei huius hominis, fuit verè supernaturalis, & sufficiens ad constituendum illum simul cum alijs actibus concurrentibus in hoc casu in statu salutis æternæ.

11 Ad secundum respondetur. Quod licet duo actus contrarii de eodem objecto, sub eadem ratione formali, & sub eisdem circumstantijs non possint esse simul, in eodem subiecto, non vero si habeant diversum obiectum formale, & diverfas circumstantias: at homo iste licet ex fine impulsivo, nolebat credere,

quod ab Ecclesia proponebatur, ex fine tamen formali, & motivo sub diversa ratione formali; ea ipsa credebatur, id est, tamquam vera, & à Deo revelata, nec obstat, quod si sciisset illa, quæ credebatur esse proposita ab Ecclesia, ea non crederet, nam hoc non tollit, quod de facto crediderit mysteria fidei tanquam vera, & tanquam à Deo revelata, ex quo sequitur, quod voluntarie illa crediderit, quia ille error non fuit circa substantiam actus, sed circa eius accidentia, & ideo non potuit viciare actum fidei, vel illum invalidare, seu destruere. Hoc enim evenit in omnibus actibus humanis: nam multi sunt, qui si scirent omnes, vel saltem plures ex difficultatibus, quæ in observantia voti solemnitis Religionis occurrunt, illud non emisissent, & tamen, quia cognoverunt ea, quæ pertinent ad illius voti substantiam validum, & firmum est votum, licet multa accidentia ignoraverint, quæ ipsum observandi difficilem reddunt, & idem dicendum est in matrimonio, & in alijs contractibus, aliter nihil fixum esset in commercio humano. Ergo cum ille homo sciuerit substantiam eorum, quæ credidit, & prudenter iudicaverit à Deo esse revelata, & ideo illa credidit, licet alias non crederet, si sciret aliqua accidentia, quæ ignoravit, tamen de facto actus fidei fuit verus, & supernaturalis actus, nec propter ignorantiam circumstantiarum accidentalis potuit infirmari, aut viciari, vel non esse voluntarius.

12 Ad tertium respondetur: Verum esse, hunc hominem explicitè non credidisse articulum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, quia cum esset nutritus in hæresi Lutherana, & in ea semper educatus, nunquam ei fuerat sufficienter propositus hic articulus fidei, & ideo de illo habebat ignorantiam invincibilem, & cum fides huius articuli non sit necessaria necessitate mediæ ad salutem, sed tantum necessitate præcepti ex ignorantia invincibili fuit excusatus ad illius observantiam, & à peccato omissionis huius præcepti. Et ad id, quod dicitur, quod si sciisset, ea, quæ credidit esse proposita ab Ecclesia, illa non crederet, hoc procedebat ex eadem ignorantia invincibili ex eo, quod ei non erat sufficienter propositus hic articulus, neque obligatio, quam habebat credendi res ab Ecclesia tanquam de fide propositas, & cum alias propositio Ecclesiæ rerum fidei absolute non sit

necessaria ad habendam fidem supernaturalem, ut supra probatum est, dumtamen quis credat res fidei, ut a Deo reuelatas, & quia ab ipso Deo reuelatae sunt, quod fecit hic mercator; verè credidit fide supernaturali, ad salutem necessaria, nec obstat, quod non credidisset, si sciret ab Ecclesia illos articulos esse propositos, quia cum hoc non pertineat ad substantiam actus fidei, eius defectus non potuit viciare, aut destruere ipsum fidei actum; licet sit verum, quod illum non eliciisset, si sciret, illos articulos propositos esse ab Ecclesia, ut numero precedenti probatum est. Et præterea licet illum articulum expressè non credidit, illum tamen implicitè credidit per actum contritionis, & amoris Dei super omnia, quem multoties fecisse asseritur in facto huius casus, quia eo ipso, quod Deum super omnia dilexit, voluit credere, & facere, quidquid Deus iuuet, & cum iuueat hunc articulum credere, in illo actu dilectionis Dei, implicitè voluit illum credere, & de facto implicitè credidit.

13 Ad quartum respondetur. Errorem circa substantiam actus, tollere voluntarium, & excludere consensum, non verò, circa ea, quæ ad actum accidentaliter pertinent, ut constat ex latè, & plenè traditis per Franciscum Molinam de ritu nupt. libr. 2. differ. 4. num. 3. quæst. 10. & sequentibus, & ex dictis supra num. 11. Cum ergo præmissus mercator crediderit, & sciuerit omnia, quæ sunt necessaria ad actum fidei supernaturalem, & ea, quæ ad eius substantiam pertinent, licet habuerit errorem circa accidentalia; talis error non potuit destruere, vel invalidare actum fidei, supernaturalem, quem fecit, nec illum viciare, aut reddere involuntarium. Ex quo sequitur, quod cum habuerit fidem supernaturalem ad salutem necessariam, & omnia alia perfecit, quæ requiruntur ad hominis iustificationem, videtur dicendum, quod in statu salutis decesserit.

14 Ex his deducitur, quid dicendum sit in ea questione, quæ ex opposito facto huius casus, exurgere potest. Si, v.g. aliquis homo vulgaris, seu rusticus Catholicus, sed non plenè, nec multum in fide Catholica instructus, in mortis articulo constitutus; iussisset, vocari sibi

Sacerdotem Catholicum, ut eum instrueret plenè in rebus fidei Catholicae, & in alijs iuua ret, quæ ad animæ salutem pertinent: & tunc loco Sacerdotis Catholici ab aliquo vocatus Minister Luteranus, vel Calvinista adveniret: vel ipse se ingereret, fingens, se esse Sacerdotem Catholicum, & ægrotum in fide Luterana, vel Calviniana instrueret: & ægrotus omnia crederet, & perficeret, quæ sibi à Ministro hæretico, tanquam ab Ecclesia Catholica proposita, suggererentur, & sic deccederet, dubitari potest, an hic ægrotus in statu salutis obierit? Vel an in statu damnationis decesserit?

15 Respondetur, quod si hic ægrotus nō haberet peccatum mortale, vel si haberet, illud vel ante adventum Ministri hæretici, vel post, per actum contritionis illud expiasset, se ipsum, in statu salutis, mediante diuino auxilio, per gratiam constitueret, sed si actum contritionis non faceret, cum etiam nullum Sacramentum reciperet, in statu damnationis deccederet. At loquendo de his, quæ ex præcepto fidei, præcisè tenebatur facere, in statu salutis decessisse, dicendum est. Quia vel hic ægrotus ignorabat res fidei ex ignorantia culpabili, vel ex inculpabili, & invincibili, si illas ignorabat ignorantia culpabili, per actum contritionis, si illum eliceret, ut supponitur, peccatum illud ignorantia expiasset, & ex alia parte iste ægrotus vocando Sacerdotem Catholicum, qui eum instrueret, fecit, quod potuit, & quod in se erat, ad addiscendas res fidei, & ad eiusdem fidei præceptum adimplendum, & cum Luterus, & Calvinus credant, & admittant Mystèria Trinitatis, & Incarnationis Christi, quorum fides ex communi opinionione est necessaria necessitate medijs ad salutem, sine dubio ab illo Ministro hæretico, de his instrueretur, & per consequens crederet ea, quæ necessitate medijs necessaria sunt ad salutem. Ergo cum ex alia parte ægrotus fecerit quidquid in se erat, ad adimplendum præceptum fidei; ad nihil aliud tenebatur, neque ex necessitate medijs, neque ex necessitate præcepti fidei, & per consequens omnia adimpleuit, quæ sibi necessaria erant ad salutem consequendam, & licet à Ministro hæretico, circa alias res fidei, deciperetur; in his tamen laboraret ignorantia invincibili.

cibili, & ex ea excusaretur à peccato credendi ea, quæ præceptum fidei prohibet. Ergo ex parte fidei præcisse, in statu salutis decederet. Velegrotus laborabat ignorantia invincibili; & tunc ad nihil amplius tenebatur, quam ad procurandum in futurum, eam ignorantiam vincere, quod fecit vocando, seu vocare iubendo Sacerdotem Ca-

tholicum: igitur cum crederet Mysteriorum Trinitatis, & Incarnationis, & ex alia parte, faciens, quod in se erat, adimpleverit præceptum fidei, dicendum est omnia fecisse, quæ sibi necessaria erant, tam necessitate medijs, quam necessitate præcepti, & per consequens, decesse in statu salutis.

DISPUTATIO SECVNDA.

DE SPE VIRTUTE THEOLOGICA, & virijs illi oppositis.

RESOLVTIO PRIMA.

Quid sit spes Theologica?

SVMMARIVM.

1. *Spes diversimode sumitur in Sacra Scriptura.*
2. *Diffinitur spes Theologica, & explicatur eius essentia, & natura.*
Diffinitio spei per omnes suas partes declaratur, ut clarius innotescat eius natura, & essentia, & quæ ratione sit virtus Theologica exponitur, & qualiter sit virtus infusa, & supernaturalis.

Spes diversimode sumitur in Sacra Scriptura. Primò obiectivè pro re, quam speramus, ut ad Rom. 8. 24. *Spes, quæ videtur non est spes.* Secundò, etiam obiectivè, pro eo in cuius auxilio, & potestate speramus. Ut Psalm. 21. 10. *Tu es spes mea, ab vberibus matris meæ.* Tertio, formaliter pro actu sperandi, ad Roman. 8. 24. *Spe salvi facti sumus.* Quarto, formaliter pro habitu spei, ut 1. ad Corinth. 13. 13. *Nunc autem manent tria hæc, fides, spes, charitas.*

2. Est ergo spes Theologica. Virtus supernaturalis, & Theologica, quæ bona supernaturalia præscilicet Beatitudinem, Divino auxilio obtinenda speramus. Dicitur: *Virtus supernaturalis*, quia est habitus, supernaturalis, id est, excedens vires naturæ, à Deo infusus, & nulla ra-

tione virtute naturali acquisitus. Dicitur: *Theologica*, quia immediatè attingit, seu respicit Deum, & non mediante aliquo bono creato, sicut virtutes morales. Dicitur: *Qua bona supernaturalia Divino auxilio obtinenda speramus*: quia per spem speramus consequi Divino auxilio illa bona, quæ naturæ vires superant, ut sunt gratia habitualis, & alia dona, quæ solū sunt media ad consequendā beatitudinē, & à solo Deo cōferri possunt. Dicitur præcipuè beatitudinem, scilicet, obiectivam, quæ est Deus ipse in quantum est bonum nostrum, siue prout est bonus nobis, vel formalem, scilicet, visionem claram Dei, amorem & fruitionem ipsius Dei, quibus beamur, & posidemus Deum, non solum amore amicitiae prout in se bonus est; sed etiam amore concupiscentiæ prout est bonus nobis, qui est proprius actus spei. Ita communiter DD. præcipuè D. Thom. 2. 2. q. 17. ar. 2. ubi communiter etiam Thomistæ, & Vazq. 1. 2. disp. 15. Suar. de spe, disp. 1. c. 1. Sanch. tom. 3. sum. lib. 2. cap. 33. Azor 10. 1. instit. moral. lib. 9. cap. 1. & 10. Fagund. lib. 1. in Decal. à cap. 31. Trullenc lib. 1. cap. 4. Bonacina di put. 3. quest. 3. lib. punct. 1. & 2. & alij.

(150)

RESOLUTIO II.

Quod sit obiectum materia-
le primum, & secun-
darium spei Theo-
logicæ?

SUMMARIVM.

1 Certum est, primum obiectum spei
esse æternam Beatitudinem, non ta-
men certum est, an sit Beatitudo ob-
iectiva, vel formalis.

2 Prima sententia Durandi proponi-
tur.

3 Sententia Durandi probatur, & per
duos sequentes numeros.

6 Sententia Paludani, & aliorum pro-
ponitur.

7 Secunda sententia Paludani, & alio-
rum probatur, & per duos sequen-
tes numeros.

10 Argumentis, prima sententia Du-
randi efficaciter respondetur, & per
illos duos sequentes numeros.

13 Non dona, & auxilia gratiæ sunt obiecti
secundarium spei Theologicæ.

SUppono tamquam certum:
Primum obiectum spei,
esse æternam beatitudinem, seu vitam
æternam, vel gloriam Filiorum Dei,
nam illa est, quam præcipue speramus,
& desideramus in hac vita, & constat ex
illo ad Roman. 5. *Gloriamur in spe glo-
riæ, secundum spem vite æternæ, quam pro-
misit, qui non mentitur Deus.* Cum autem
duplex sit æterna beatitudo: altera ob-
iectiva, quæ est ipse Deus, cuius possessio-
ne beamur, altera formalis, quæ est vi-
sio Dei intuitiva, quæ ipsum posside-
mus. Difficultas est, utrumque sit ob-
iectum materiale primum virtutis
spei? Id est, an speremus Deum ipsum
immediate, an visionem Dei?

2 In hac difficultate prima senten-
tia est Durandi in 3. dist. 26. quæst. 2.
qui docet: Beatitudinem formalem ei-
se obiectum spei, eamque valde proba-
bilem indicant Vazquez tom. 1. in 1.2.
disp. 15. cap. 2. & 3. & Becanus tom. 3.
cap. 17. quæst. 1. num. 1. Itaque hæc sen-
tentia docet, spem proximam, & imme-
diatam versari circa visionem Dei, non

autem circa ipsum Deum, nisi mediatam
& remotam.

3 Probatur 1. Quia quidquid spera-
mus per virtutem spei, hoc amamus amo-
re concupiscentiæ: quia in hoc differunt
charitas, & spes, quia charitas tendit in
Deum, ut est bonus in se, spes vero, ut est
bonus nobis: sed Deum non amamus amo-
re concupiscentiæ, sed visionem Dei. Er-
go ipsa visio est obiectum spei. Minor
Probatur: Quia quod amamus amore
concupiscentiæ hoc amamus propter
nos, sed Deum non amamus propter
nos; quia hoc est contra rectum ordi-
nem charitatis, qui præscribit, ut Deus
ametur propter seipsum, rectus enim
ordo charitatis exigit, quod finis non a-
mictur propter media, sed potius media
propter finem, Deus autem est finis vi-
tutis, ad quem omnia debent referri.
Ergo obiectum spei, non est ipse Deus,
sed visio Beatifica.

4 Probatur secundo. Quia obiectum
spei est aliquod bonum futurum, & ar-
duum, ut docet D. Thom. 1. 2. quæst. 40.
art. 1. Sed Deus non est bonum futurum
sed visio Dei; neque Deus in se est ali-
quid arduum, & difficile; sed eius con-
secutio: Ergo Deum non speramus, sed
visionem Dei.

5 Probatur tertio. Quia idem est
obiectum spei, & desperationis, quia
contraria versantur circa idem, sed des-
peratio proxime versatur circa visionem
Dei: & non circa Deum ipsum, quia
nemo desperat de Deo, sed de consecuti-
one Dei: Ergo idem dicendum est de
spe. Et confirmatur. Quia sicut se habet
timor ad malum, ita spes, & desiderium
ad bonum: sed timor non est proxime
de Deo secundum se, cum Deus se-
cundum se non sit malus, sed de poenitentia
Dei infligenda, quam timeamus: Ergo
etiam spes, & desiderium non sunt pro-
xime de Deo, sed de visione Dei.

6 Secunda sententia est Paludani
in 4. disp. 49. quæst. 2. art. 2. Holcot, in
suis determinationibus, quæst. 7. Grego-
rij in 1. dist. 1. quæst. 5. art. 1. Maioris
quæst. 5. dub. 2. sub finem quæst. O. K. a
quæst. 4. art. 3. ad sextam rationem, Du-
randi Marfilij in 1. quæst. 4. art. 2. & Ca-
jerani 2. 7. quæst. 17. art. 5. Vbi latius ne-
cessariam prosequitur sententiam, & alij re-
centiores, quos supressio nomine refert
Vazquez 1. 2. disp. 15. cap. 2. numer. 4.
§. Verum non desunt, qui docent, spem
proximam, & immediatam versari circa ip-
sum

sum Deum, tamquam circa obiectum totale primum, & visionem Dei esse tantum conditionem, quæ obiectam illud repræsentat. Hæc sententia.

7. Probatur primo. Quia alias sequeretur virtutem spei non esse Theologicam, quia non attingeret Deum immediate, sed tantum mediante actu creato, quo pacto etiam religio illum attingit. Ergo vel religio est virtus Theologica, quod est falsum; vel spes immediate vertatur circa Deum, & non circa visionem.

8. Probatur secundo. Quia spes speramus mercedem a Deo dandam: sed merces est ipse Deus iuxta illud Genes. Iuxta illud Genes. 15. 1. *Ego merces tua magnanimis*, & visio solum est applicatio mercedis. Ergo Deus ipse, & non visio est obiectum spei.

9. Probatur tertio. Quia idem est obiectum spei, & delectationis, quæ succedit spei re iam obtenta: sed obiectum delectationis est Deus ipse, & non visio. Dei nam voluntas non delectatur, nisi de obiecto cognito. Deus autem est obiectum cognitum per visionem, ipsa vero visio non est propriè obiectum cognitum, sed cognitio obiecti, & licet ipsa visio possit cognosci per cognitionem reflexam, eadem tamen visio non est obiectum beatitudinis. Ergo nec spei. Propter hæc argumenta hæc sententia mihi probabilior videtur, & licet Vazquez, & Becanus ubi supra velint satis probabiliter, utrumque, scilicet, Deum, & visionem Dei esse obiectum spei. Propriè autem visio solū est conditio applicans obiectū, nō vero obiectū ipsum, voluntas enim fertur in obiectū cognitum ut bonū, nō vero in ipsam cognitionē.

10. Ad argumenta primæ sententiæ respondetur, & in primis ad primum: Quod amor concupiscentiæ non consistit in eo, quod amamus Deum, propter nos, tanquam propter finem, quia ille amor esset perversus, & inordinatus, sed quod amamus Deum nobis, id est, in nostrum commodum, & utilitatem, amare enim Deum, ut bonum nobis, nulla ratione opponitur, amor, & charitas, quæ illum amamus, ut bonus in se, itaque, & amamus illum præcipue, quia est bonus in se, & secundario, quia bonus nobis est. Quod recte fieri potest.

Ad secundam responderetur, verum esse obiectum spei esse bonum futurum, & arduum, sed tamen per bo-

num futurum non necessario intelligimus, futurum, quo ad existentiam ipsius boni, sed quo ad consecutionem, & possessionem: nam actus spei potest verari circa bonum iam existens, ut circa pecuniam vel agrum existentem, non possessum, non vero circa bonum iam obtentum seu possessum, sed obtinendum, & possidendum. Hoc ergo modo speramus Deum, non simpliciter quatenus existens est, sed quatenus per intuitivam visionem possidendus, & hac ratione potest etiam vocari arduus, quia solis naturæ viribus obtineri, & possideri non potest.

Ad tertium respondetur. Idem esse obiectum spei, & desperationis, nempe spei per modum prosecutionis, est Deus ut possidendus, & ut iudicamus, possibile esse, nos eum possidere, desperationis, vero per modum fugæ est ipse Deus quatenus ab aliquo iudicatur, impossibile esse eum possidere ex hoc, vero non recte colligitur, quod Deus ipse non sit obiectum spei, quatenus iudicamus, possibile esse, ut eum possideamus, & amemus, ut boni nostri, siue, ut boni nobis. Ad illud vero de timore respondetur ipse posse sperare, & desiderare immediate Deum tanquam boni nostri, quia in hoc nulla est contradictio, siue Deum, ut conferentem nobis æternam præmiū, & similiter eum timere, non secundum se, (quia Deus secundum se non potest esse malus) sed ut intelligens poenam, & in hoc aliquomodo differt obiectum spei, & timoris, quia licet sit ipse Deus obiectum utriusque spei, scilicet, & timoris, pro ut est obiectum spei attenditur immediate, ut per se est bonum nostrum siue bonum nobis, pro ut vero obiectum est timoris, attenditur, non immediate in se, sed ut infligens poenam, at nihilominus Deus idem, & est obiectum per se spei, & simul timoris pro ut infligens poenam; sed ex hoc non sequitur, quod immediate non sit per se obiectum spei nostræ.

13. Dico præterea, quod dona, & auxilia gratiæ, & alia media ad consequendam beatitudinem, sunt obiectum secundarium spei. Ita communiter Doctores. Et patet, quia per illa auxilia speramus consequi beatitudinem, & ea ipsa, & alia media speramus nobis concedenda a Deo, ut beatitudinem consequamur. Ergo sunt obiectum secundarium nostræ spei.

RESOLVTIO III.

Quod sit obiectum formale
spei Theologicæ?

SVMMARIVM.

1 *Prima opinio Vazquez, & aliorum proponitur, & explicatur.*

2 *Eadem opinio Vazquez ratione probatur, & esse satis probabilem asseritur.*

3 *Secunda sententia Suarez, Beccani, Castro Palai, & aliorum proponitur, & firma ratione fulcitur.*

1 **A**liqui Doctores, existimant, obiectum formale adæquatum spei non esse ipsum Deum, vt nobis conuenientem, & bonum, siue vt nos beantem, sed vt auxiliatorem nostrum. Cum attributis, quæ ad præstandum nobis auxilium, in quo spes nostra innitatur conferunt, ideoque esse simul cum auxilio creato Omnipotentia Diuina, & pietatem propter quæ motus spei tendit in bona sperata, quæ sunt materiale obiectum spei, itaque isti Doctores existimant formale obiectum spei, quo constituitur in ratione Theologicæ virtutis, non esse id quod speratur: sed is à quo speratur: ita vt opus, & affectus Theologicæ virtutis sit sperare à Deo iustitiam, & remissionem peccatorum. Ita Vazquez 1. part. disputat. 84. cap. 1. & disput. 235. cap. 4. & 1. 2. disp. 15. cap. 5. Turrianus 2. 2. disp. 60. dub. 2. Meratius disp. 30. per totam.

2 Hæc sententia probatur: Quia formale obiectum fidei non est id, quod credimus, sed is cui credimus: Ergo formale obiectum spei non est id, quod speramus, sed is à quo speramus. Et confirmatur: Quia formale obiectum spei est difficile: difficultas autem in eo est, vt ab alio aliquid speretur præterea si quis speraret Regnum Cælorum, & ipsum Deum ab aliquo Angelo, vel homine spes non esset diuina, & Theologica, sed Angelica, vel humana: Ergo formale obiectum spei est is à quo speratur. Hæc sententia est valde probabilis.

3 Secunda sententia docet, quod obiectum formale spei est ipsemet Deus sub ea ratione, qua nobis est summe bo-

nus, & conueniens, nempe ratione, qua nos beatificat, & a nobis possidetur. Probatur: Quia sicut obiectum materiale est res sperata, ita obiectum formale est ratio formalis propter quam illa speratur, & amatur à nobis vt omnes fatentur: sed Deus speratur, & amatur à nobis quia habet bonitatem nobis conuenientem, & quia bonum est nobis illum habere, & non quia illum simus habituri, ab omnipotentia, vel ab auxilio diuino eodem enim modo illum appeteremus si ab alijs principijs esset futura beatitudo, vel si per impossibile nullo interueniente principio Deum possemus adquirere: Ergo, &c. Hæc sententia videtur probabilior, & eam tenent Suarez disp. 1. sect. 3. Becanus cap. 17. quæst. 1. concl. 3. num. 8. Trullenc lib. 1. Decalog. cap. 4. dub. 1. num. 3. Castro Palaius tom. 1. tract. 3. disp. vnic. punct. 1. num. 6. Ripalda disputat. 23. sect. 1. & sequitur, Arriaga disp. 27. sect. 1. & 2. Leand. à SS. Sacramento plures citans, tom. 1. in Decal. tract. 3. disp. 1. quæst. 4. Et ex fundamentis huius sententiæ satis patet responsio ad argumenta contrariæ opinionis.

RESOLVTIO IV.

De necessitate virtutis
spei.

SVMMARIVM.

1 *Actus virtutis spei est necessarius necessitate mediæ ad salutem.*

2 *De fide est certum dari præceptum virtutis spei. Et ex eo oritur præceptum negatiuum non desperandi.*

1 **I**N Hæc disputatione breuiter me expediam, pauca enim sunt quæ de hac virtute pertinent ad Theologum moralem. Et in primis loquendo de necessitate virtutis spei. Dico primo: Actus virtutis spei, seu actus sperandi in Deo, & à Deo remissionem peccatorum gratiam, & gloriam, est necessarius necessitate mediæ ad vitam æternam. Ita determinatur expressè in Concilio Tridentino, sess. 6. cap. 6. vbi expressè docet, necessarium esse ab obtinenda iustificatione, & vitam æternam, sperare veniam peccatorum, &

ipsam gloriam: Ergo actus sperandi in Deo est necessarius necessitate medijs ad salutem. Et confirmatur: Quia fundamentum charitatis, & Divinae gratiae sunt fides, & spes. Ergo sine ipsis non poterit consurgere adificium charitatis, & gratiae ad obtinendam gloriam. Item, quia Deus, ut dicitur Psalm. 16. est qui salvos facit sperantes in se: quasi dicat, quod solum eus salvet, qui in ipso sperant: Ergo spes necessaria est necessitate medijs ad salutem. Ita D. Thom. 2. 2. quaest. 22. art. 1. Suarez de spe, disp. 2. sect. 1. num. 1. Sanchez lib. 2. cap. 33. num. 1. Valenc. to. 3. disp. 2. q. 4. punct. 2. Bonac. dis. 3. q. 3. punct. 2. n. 1. Fagun. lib. 2. in Decal. c. 31. n. 4. Castr. Pa. a. 10. 1. tract. 5. disp. unica, punct. 4. Lorca 2. 2. disp. 17. Gaspar Hurtado disp. 2. de spe, distic. 6. Aragon. 2. 2. quaest. 22. art. 1. in Comment. Becanus de fide cap. 17. quaest. 7. Ouedo tract. de spe. contr. 3. punct. 7. Petr. Hurtado disp. 118. lect. 1. & alij.

2 Dico secundo de fide est certum. Dari praecipuum affirmativum spei; quo omnes fideles tenemur aliquando sperare in Deo, & a Deo beatitudinem aeternam, remissionem peccatorum, & alia, quae sunt media necessaria ad eam consequendam. Ita omnes Doctores numero praecedenti allegati. Et constat ex sacra Scriptura Psalm. 4. *Sacrificate sacrificium iustitiae, & sperate in Domino.* Et Psalm. 16. *Qui salvos facit sperantes in se.* Et ad Titum 2. *Expectantes beatam spem, & adventum gloriae magni Dei.* Et Psalm. 38. *Spera in Domino, & fac bonitatem.* Et ibidem, vers. 5. *Revela Domino viam tuam, & spera in eo.* Et Psalm. 61. *Sperate in eo omnis congregatio Populi.* Et in alijs multis locis Sacri Textus. Deinde probatur ratione, quia de omni actu necessario ad obtinendam vitam aeternam datur praecipuum: sed huiusmodi est, sperare veniam peccatorum, gratiam, & gloriam, et praecedenti numero probavimus: Ergo de illo datur praecipuum. Ex hoc vero praecipuo affirmativo, quo tenemur sperare in Deo, ut omnes docentur, oritur aliud praecipuum negativum, quo obligamur, non desperare, nec diffidere de Dei misericordia, & bonitate, atque de eius promissionibus. Differunt autem praecipuum affirmativum, & negativum, eodem modo, quo alia praecipua affirmativa, & negativa, nam affirmativa obligant aliquando, sed non pro semper, at negativa obligant sem-

per, & pro semper. Nam omnes actus desperationis sunt contrarii spei, & destructivi illius: Ergo semper sunt intrinsece mali, malitia spei opposita: Ergo semper sunt prohibiti. Ita D. Tho. 2. 2. quaest. 22. art. 1. ubi communiter Thomista, & omnes Theologi.

RESOLUTIO V.

An detur speciale praecipuum virtutis spei affirmativum, obligans ad eliciendum actum specialem, proprium per se virtutis spei?

SUMMARIVM.

- 1 Prima sententia Petri Hurtado proponitur, qui negat praecipuum spei esse determinatum de actibus elicitis a virtute spei.
- 2 Sententia Petri Hurtado probatur rationibus usque ad num. 4. inclusivum.
- 3 Sententia Ouedo, & aliorum asserentium dari speciale praecipuum virtutis spei refertur.
6. 7. Sententia Ouedo, & aliorum probatur efficere.
8. 9. 10. Argumentis factis pro contraria sententia respondetur.
- 11 Ratiocina a priori sententia Ouedo confirmatur.

1 **I**N hac difficultate prima sententia docet: Praecipuum spei non esse determinatum de actibus elicitis per habitum spei Theologicae, distinctum ab alijs virtutibus, sed indeterminate de illis actibus, aut aliarum virtutum. Ita Petr. Hurtado de Mendoza 2. 2. tom. 2. disp. 118. lect. 1. §. 18. Grados 2. 2. controu. de spe, tra. 4. disp. 1. num. 3. §. alterum est, Soto tom. 2. disp. 8. quaest. 5. punct. 4. vers. Quibus ita probatis, Suarez disp. 2. lect. 1. num. 4. Gaspar Hurtado de spe, disp. 2. distic. 6. & Metacius disp. 35. in principio. Hac sententia.

2 Probatur primo: Quia nullus actus spei potest esse quin Deus ametur, ut nobis conveniens: quia est secundum for-

formale eiusdem spei Theologicæ; sed non tenemur diligere Deum, ut nobis conuenientem, cum Deus potius debeat amari propter se, & propter suam bonitatem, nam ita illum amando ordinat se homo, & omnia ad ipsum tanquam ad ultimum finem, si autem amet Deum, ut sibi conuenientem, potius ordinat Deum ad seipsum, quod videtur aliquammodo contra rationem ultimi finis: Ergo non datur præceptum positivum, quod per se obliget ad eliciendum actum spei ex proprio, & speciali motiuo eiusdem spei Theologicæ.

3 Probatur secundo. Quia hoc speciale præceptum nullibi datur; cum enim speramus ex charitate sufficienti finem satisfacimus præcepto sperandi in Deo; nec alicubi reperitur præceptum sperandi ex proprio, & speciali motiuo spei Theologicæ: Ergo nullatenus datur talis specialis obligatio.

4 Probatur tertio. Quia quando Deus præcipit, ut amemus deam, ut efficaciter id non solum sufficienter, ut dictum est, sed multo melius præstatur per virtutem charitatis, quæ & visionem beatam amat ex obiecto nobiliore, & efficacior est, quam spes ipsa ad exercenda opera virtutum conducentia ad vitam æternam: Ergo sine necessitate introducitur illud speciale præceptum spei Theologicæ ex eius proprio obiecto, & motiuo, sed hæc sententia iam prohibita est per decretum D. Alexandri VII. edito 24. Septembris anni 1655.

5 Secunda sententia docet: Dari speciale præceptum affirmativum, obligans per se ad eliciendum actum specialem, per se proprium virtutis spei Theologicæ. Ita Doctores omnes, in præcedenti resolutione propria, & secunda conclusione allegati, præter eos, quos supra pro contraria sententia num. 1. citauimus. Eamque expressè tenet Ouiedo controu. 3. punct. 7. num. 92. quem non rectè pro contraria sententia refert Ioan. Martinez de Prado ubi intra. Et eandem tenet Leander à SS. Sacramento tra. 3. de spe, disp. 2. quæst. 3. Sanchez lib. 2. sum. cap. 33. alios referens, & Ioan. Martinez tom. 1. præcip. qq. cap. 11. quæst. 1. §. 3. num. 7. Hæc sententia.

6 Probatur primo. Ex locis Scripturæ supra relatis, in 1. resol. num. qui expressè actum virtutis spei, & non aliarum virtutum præcipiunt: Ergo ad actus ip-

sus spei, & non ad actus aliarum virtutum diriguntur: Ergo præceptum spei de actu eiusdem virtutis Theologicæ debet intelligi, & non de actibus aliarum virtutum.

7 Probatur secundo: Quia ubi est necessarius specialis actus virtutis Theologicæ super naturalis, a reliquis Theologicis virtutibus, specie distinctis, ibi est speciale præceptum: sed spes est virtus Theologica specie distincta, ut cum D. Thom. 2. 2. quæst. 17. art. 6. docent omnes Theologi: & ex alia parte est necessaria ad hominis iustificationem, & salutem, ut constat est Concil. Tridentino sess. 6. cap. 7. ubi inquit: *Nam fides, nisi ad eam spes accedat, & charitas, neque vnit per se cum Christo, &c.* Ergo de spe est speciale præceptum. Hæc sententia est communis, & videtur verior propter sua fundamenta, quod clariùs patebit ex solutione argumentorum primæ sententiæ.

8 Ad primum. Ergo argumentum respondentur: Quod aliud est amare Deum propter nos tanquam propter finem ultimum; quod nullo modo licet; aliud vero amare Deum, incommodum, & vtilitatem nostram, quod licitum, & honestum est, nam per hoc, quod amamus Deum in nostram vtilitatem, non excluditur, quin amemus Deum propter se ipsum, tanquam finem ultimum; & ideo non opponitur motiuum virtutis charitatis, motiuum virtutis spei Theologicæ, nec est contra rationem charitatis, quod simul teneamur præcepto virtutis spei, amare illum ex motiuo eiusdem virtutis, tanquam bonum nostrum.

9 Ad secundum negamus nullibi dari præceptum spei speciale, quia cum in omnibus locis Sacre Scripturæ supra relatis, & in alijs pluribus detur præceptum spei, nec in eis, assignetur aliud motiuum sperandi pertinens ad alias virtutes, eo ipso intelligitur illud præceptum esse speciale propter motiuum proprium eiusdem virtutis spei Theologicæ; nec sufficienter contrarium probari potest, cum enim iuuemur habere spem, eo ipso iuuemur habere illam secundum propriam eius naturam, & motiuum: sicut quando iuuemur habere charitatem, eo ipso obligamur ad illam habendam ex proprio ipsius motiuo, & secundum eius naturam, & non ex motiuo aliarum virtutum.

Ad

10 Ad tertium responderetur: Authores contrariæ sententiæ confundere duas quæstiones omnino diuersas: altera est, an ex ter speciale præceptum de exercendo speciali actu spei virtutis Theologice ab alijs distincto? Altera est, an dato, quod extet tale præceptum speciale spei, illi satis fiat actu charitatis, quæ est legis plenitudo, eminenter continens exercitia aliarum virtutum, & earum actus? Has quæstiones esse distinctas manifestum est, a simili nam ex Sacra Scriptura constat; peccatores teneri agere poenitentiam, & tamen communior Theologorum sententia docet, quod si peccator Dei auxilio, & gratia adiutus, elicere actum charitatis Dei super omnia nihil cogitans de peccato: iustificaretur, & satisfaceret præcepto poenitentiae, fatemur ergo, quod præcepto speciali spei, posse satisfieri per actum charitatis, quæ eminenter continet actum proprium, & specialem virtutis spei: sicut præcepto poenitentiae sit satis per actum charitatis. Hoc tamen non tollit, quod detur præceptum speciale spei, sicut ex eo, quod præcepto poenitentiae satis fiat per actum charitatis, non tollitur, quod detur speciale præceptum poenitentiae. Authores ergo contrariæ sententiæ licet probent; quod per actum charitatis satisfiat præcepto speciali spei, at nullatenus conuincunt, non dari præceptum speciale spei.

11 Immo ex hoc exurgit ratio a priori, vt bene notauit Ioan. Martinez vbi supra num. 5. quia distinctio virtutum sumitur ex distinctionibus formalibus obiectorum, vt docent communiter Theologi cum Sancto Thoma 1.2. quæst. 54. art. 2. & quæst. 63. art. 4. & hinc nascitur distinctio specialis præceptorum ex motiuo formali, & proximo. Io. quod vt ex Philosopho 3. Ethic. cap. 1. ait S. Thomas 1.2. quæst. 92. art. 2. *Præcipit lex actus omnes virtutum.* Et ideo ex eo ipso, quod ipse sit virtus necessaria a reliquis distincta actus eius cadit sub præcepto à reliquis distincto, & speciali.

RESOLUTIO VI.

An detur præceptum speciale timoris Dei, siue filialis siue seruilis?

SUMMARIUM.

- 1 Timor est triplex filialis, seruilis, & mundanus.
- 2 Timor Dei seruilis, quo timemus Deum propter penas ab eo infligendas est honestus.
- 3 Certum est dari præceptum de Timore, filiali, & seruili.
- 4 Quæstio est an detur præceptum speciale de his timoribus.
- 5 Prima sententia Bañez dari specialia præcepta de his timoribus.
- 6, 7, 8. Sententia Bañez rationibus probatur.
- 9 Negatiua sententia Hurtado, & Sanchez proponitur.
- 10, 11, 12. Sententia negatiua rationibus probatur.
- 13 Ad primum, & secundum argumentum primæ sententiæ responderetur.
- 14 Tercio argumento primæ sententiæ sit satis.

1 **S**ecundus actus virtutis spei est timor Dei, vt communiter docent Theologi; qui diuidunt timorem in tres species, vide scilicet, in timore filialem, seruilem, & mundanum, ita omnes cum S. Thomas 2.2. quæst. 19. art. 2. Timor ergo filialis est ille, quo quis timet malum culpæ, ne Deum communem patrem offendat, instar boni filij, qui timet patri penitus displicere ob amorem filialem, quo ipsum diligit. Secundus timor, id est, seruilis, seu seruorum est, quo quis metu gemina a Deo peccatoribus inflictæ seu infligendæ, peccatum vitæ, ab ipsoque acerretur, instar seruorum, qui metu verberum, ac formidine poenarum ab horrent, male operari. Denique timor mundanus, seu hominum mundanorum est, quo, quis ne subeat ignominiam, & dedecus, ne infamiam incurrat, aut ne pati cogatur corporis dolores, vel ne bonorum temporalium iacturam faciat, virtutis officium, seu exercitium deserat. More mundanorum hominum, id de hoc timore modo

do non est questio, nec ad nostrum institutum facit.

2 In hac ergo questione suppono in primis tanquam de fide certum ex Concilio Trident. sess. 14. cap. 4. Quod timor seruilis, quo, quis commiserit peccatum, propter poenas a Deo infligendas siue in Inferno, siue in Purgatorio, est bonus, & honestus, & utilis ad nostram salutem, concilium enim ibi definit, attritionem, qua peccata detestamur propter metum poenae aeternae esse donum Dei, & fieri ex impulsu Spiritus Sancti: Et sess. 6. canon. 8. diffinit. Metum, gemna esse posse absque ullo peccato, quia potest dolorem peccatorum praeteritorum excitare, & a futuris committendis auertere, & ad querendam Dei misericordiam hominem conuertere. Et ita tenent omnes Catholici contra Lutherum, & alios haereticos contrarium asserentes.

3 Suppono secundo. Tanquam certum dari praecipuum de Dei timore filiali, & seruali, & expresse probatur ex cap. 1. Sapientiae, v. 27. & 28. ibi: *Qui sine timore est non poterit iustificari.* Et de filiali constat, Deuter. 10. *Quid Dominus Deus petit a te, nisi ut timeas Dominum Deum tuum, & ambules in vijs eius, & diligas eum.* Et de timore seruali, Matth. 10. & Luca. 12. *Eum time, qui postquam occiderit corpus, habet potestatem, & corpus, & animam perdere in gehennam.* Ita D. Thomas 2. 2. quest. 2. art. 2. quem ibi sequuntur communiter Theologi, idque certum esse omnino. Afferunt.

4 Difficultas igitur est; an praecipua de his timoribus sint specialia? Ita ut aliquando ex aliquo horum timorum defectu, contingat committi speciale peccatum, an vero pertineant ad ipsam charitatis, & aliarum virtutum praecipua, seu potius sint eadem cum ipsis, quae exigunt ipsos timores, quatenus per illos ab eorum transgressione homo retrahitur.

5 In hac difficultate prima sententia est Bñz 2. 2. quest. 22. art. 2. in solut. ad 1. & secundum. Vbi docet esse specialia praecipua, obligareque praecipuum timoris filialis, quando quis est in periculo peccandi, & solo timore orto ex amore Dei ad cauenda peccata ducitur. Praecipuum vero timoris serualis tunc obligare, quando necessitas vitandi peccati occurrit, nec ducitur quis ad id vitandum nisi poenae timore. Hanc essen-

tiam tenent nouissime Acacius de Velasco resol. 293. num. 5. & Ioan. Martinez de Prado vbi supra, num. 9. qui dicit esse sententiam S. Thomae 22. quest. 22. art. 2. ad 2. & aliorum, & in eam inclinat Filiucius tract. 2. 2. cap. 8. quest. 5. num. 135. licet quest. 6. sequenti oppositum sequatur. Haec igitur sententia affirmatiua.

6 Probatur: Quia sepe quis graui tentatione vexatus, eam solummodo vincit, eo, quod timeat, ne offendant Deum summe bonum, ne ve in poenas inferni incurrat, de quo forte habet experientiam, videlicet, quod solo hoc vel illo timore deterritus a peccato abstineat: Ergo huius timoris praecipuum speciale tunc obligat.

7 Probatur secundo. Quia supposita illa experientia, timere Deum, vel filialiter, vel serualiter, est medium necessarium ad euitandum peccatum: Ergo tunc obligat praecipuum speciale timoris.

8 Probatur tertio. Quia actus timoris Dei est actus spei consistens in fuga mali contrarij bono ad quod affectu prosecutionis aspirat spes; & specie distinctus ab alijs actibus in prosecutione boni consistentibus: sed actus virtutis specialis, & necessarius cadit sub praecipuo speciali, ut supra resol. praecedenti num. ultimo probauimus, ex S. Thoma, & ex Philosopho: Ergo de timore Dei, seu de eius actibus datur speciale praecipuum.

9 Contrariam tamen sententiam tenent Petr. Hurtado disp. 18. sect. 3. Sanchez in sum. lib. 2. cap. 31. num. 4. Gaspar Hurtado disp. 2. dist. 6. Quicquid controu. 4. punct. 4. num. 112. Palastrat. 5. disp. vnic. punct. 4. num. 6. Trullenc lib. 1. cap. 4. dub. 2. num. ult. Machado lib. 2. par. 2. tract. 5. docum. 2. num. 8. Filiucius tract. 2. 2. cap. 8. quest. 6. Villalobos part. 2. tract. 2. diff. 1. num. 3. Valencia 2. 2. disp. 2. quest. 4. punct. 2. in fine, & nouissime Leander a SS. Sacrament. to tom. 1. in praecip. Decal. tra. 3. quest. 9. Qui omnes docent, non dari speciale praecipuum timoris: sed eisdem praecipuis, quibus aliae virtutes praecipuntur, etiam praecipui timorem, per quem homo retrahitur a transgrediendis illarum praecipuis. Haec sententia sic explicata.

10 Probatur primo. Quia nullus ex his timoribus expresse, & formaliter

sumptus, est simpliciter necessarius ad iustificationem impij cum sufficiat illi habere virtualiter, potest enim ex Dei auxilio moveri ad detestationem peccatorum ex amore Dei super omnia: Ergo cum expressé, & formaliter hi duo timores non sint necessarij: nullum speciale præceptum de ipsis datur.

11 Probatur secundo. Quia defectus ille timoris est circumstantia generalis, reperta in omnibus peccatis admisis: Ergo non constituit specialem aliquam culpam.

12 Probatur tertio. Quia defectus considerationis rerum diuinarum, & aliorum mediourum, quæ à peccato possent auertere hominem, illumque ab eo deterere, & à peccante negliguntur non constituit speciale peccatum, nec illa consideratio cadit sub speciali præcepto, quia eius negligentia, seu ea inconsideratio est circumstantia generalis concurrens in omni peccato; sicut generalis inobedientia, vel ingratitude, quæ etiam non constituunt specialem culpam: sed defectus timoris Dei est circumstantia generalis. Ergo non constituit speciale peccatum. Hæc sententia propter sua firma fundamenta, & propter auctoritatem Doctorum, qui illam sequuntur videtur mihi probalior & ad contraria argumenta, & rationes respondetur, & in primis.

13 Ad primum, & secundum: Negando in graui tentatione esse medium necessarium actum timoris Dei, ad vincendam illam: posset enim quis ex charitate, vel ex aliqua pia consideratione Dei auxilio adiutus illam vincere: & cum sint alia media ad vincendam tentationem: non tenetur quis elicere timoris actum ad eam euincendam.

14 Ad tertium respondetur: Quod licet actus timoris sit actus specie distinctus ab actibus spei consistentibus in prosecutione boni: cum autem non sit necessarius ad non peccandum, vel ad respuendum peccatum, non datur de illo speciale præceptum.

RESOLVTIO VII.

Quando obliget præceptum positivum spei?

SVMMARIVM.

- 1 Datur præceptum negativum spei, quod obligat semper, & pro semper.
- 2 Tota difficultas est de præcepto positivo, de quo varietas opinionum confussionem parit.
- 3 Præceptum spei obligat hominem non immediate post assecutum usum rationis, sed postquam sufficienter ei est proposita vita æterna.
- 4 Hæc præceptum obligat per se in articulo mortis.
- 5 Idem præceptum obligat per se quando quis graui tentatione contra spem vexatur.
- 6 Adducuntur varij casus in quibus præceptum spei obligat non per se, sed per accidens.
- 7 Quando præceptum spei non obligat per se sed ratione alterius virtutis non tenetur homo ad eliciendum actum formalem spei, sed sufficit virtualis.

1 **S**uppono in primis tanquam certum præceptum negativum spei obligare, ut alia præcepta negativa semper, & pro semper; quia omnes actus desperationis sunt contrarij spei, immo & destructivi illius, & per consequens sunt intrinsecè mali, malitia spei contraria. Ergo semper, & pro semper sunt prohibiti: sic omnes Doctores cum D. Thoma 2.2. quæst. 22. art. 1.

2 Tota ergo difficultas est de præcepto positivo spei, quo tempore obliget ad eliciendum actum positivum spei: In qua difficultate variae sunt Doctorum sententiae quæ potius confussionem, quàm lucem generant. Et ideo huic quæstioni breuiter per aliquas conclusiones satisficiam.

3 Sit prima conclusio: præceptum spei obligat hominem, non immediate post assecutum usum rationis sed postquam sufficienter ei est proposita vita æterna, & se ad illam à Deo fuisse creatum tanquam ad ultimum suum finem, & utilitas magna, quæ ei euenit ex eius consecutione, & ecòtra magnum damnum ex eius amissione probatur, quia tunc nulla est ratio differendi actum spei, & maxime oportet ad rectam vitam instituendam, & ad ponenda media ad eius

consecutionem intendere, & sperare beatitudinem. Ergo tunc obligat dictū præceptum. Et confirmatur: Quia a proposita sufficienter beatitudine, & eius bono, & utilitate, vel illam amat, seu desiderat, vel illam respuit, nec vult eā consequi. Si hoc postremum facit manifeste peccat mortaliter contra præceptū negativum spei, & ex omissione actus positivi illius, & si illam amat, & desiderat facit actum spei, & adimplet eius præceptum. Ergo in eo casu, ut illud adimpleat, & ne peccet contra eius præceptum negativum debet elicere actū spei. Ita Lorca disp. 18. n. 10. Suarez de fide, disp. 2. sect. 1. n. 3. Petr. Hurtad. disp. 118. sect. 2. §. 18. Fagund. lib. 1. cap. 31. n. 7. Ovied. controu. 3. punct. 7. n. 97. Cruz in sum. præcept. 1. art. 2. de spe, concl. 3. Bañ. Ledesin. & Aragonatq; alij Thomistæ cum D. Th. 2. 2. q. 22. art. 1.

4. Sit secunda conclusio. Hoc præceptum spei obligat per se ad actum sperandum gloriati in articulo mortis, ita Petr. Hurtad. 2. 2. disp. 118. sect. 2. §. 19. Dian. p. 5. tract. 15. rel. 106. Cruz in sum. præcept. 1. art. 2. de spe, concl. 3. Et probatur: Quia ut supra diximus in hoc lib. 4. disp. 1. resol. 13. n. 7. in articulo mortis obligat præceptum fidei per se. Ergo & præceptum spei obligat in eodem articulo. Et confirmatur: Quia cum homo sit creatus ad beatitudinem, & in articulo mortis constitutus, iam sit in ultimo termino, ultra quem iam non poterit ponere aliquod medium ad illam consequendam: tenetur per se eam tunc amare, & ex eius amore, & spe ponere illa media, quæ efficacius ad eā consequendam conducunt, ne se exponat periculo amittendi vitam æternam, & incurrendi suam damnationem. Ergo tunc tenetur elicere actū spei, & ex eo conari ad consequendam beatitudinem.

5. Sit tertia conclusio. Quando homo gravi tentatione desperationis vexatur. Et in succumbendi periculo est, nisi actus spei animū confirmet, tenetur per se ex præcepto eiusdem spei, cum actū elicere. Ita Sanchez. lib. 2. sum. cap. 33. num. 3. & Bañez, Petr. de Ledesin. & Aragon supra num. 3. allegati, Bonacina disput. 3. quest. 3. punct. 2. nu. 2. Reginald. lib. 17. n. 78. Victorell. in annotat. ad Toller. lib. 4. cap. 7. Villalobos 2. part. tract. 2. diff. 1. num. 3. Trullenc. lib. 1. in Decal. cap. 4. dub. 2. num. 4. Becanus cap. 17. quest. 7. num. 2. Azor. lib. 9. cap. 3.

quest. 6. in fine, Granados controu. 2. de spe, tract. 4. disput. 1. num. 2. Cruz in sum. præcept. 1. art. 2. de spe, dict. conclus. 3. Et probatur: Quia nullum dari potest tempus ad eliciendum actum spei opportunius, quam in ea occasione, in qua homo graviter vexatur tentatione contra ipsam spei. Ergo tunc per se obligat præceptum spei. Et confirmatur: Quia præcepta affirmativa aliam virtutem, tunc maxime obligant, quando datur tempus opportunum, in quo earum actus efficaciter conducent ad salutem, & sine quibus periclitatur salus operantis: ut patet de præcepto exterius confitende fidei, quod obligat, quando quis publica autoritate interrogatur de fide: quia tunc est opportunum tempus confitende fidei. Ergo idem dicendum est de præcepto affirmativo spei.

6. Sit quarta conclusio: Quando quis Deum orat tenetur orare cum spe impetrandi, quando aliquis poenitentiam agit tenetur, illam agere cum spe veniæ: ite quando aliquid sub præcepto faciendum est, quod sine spe præstari non potest tenetur eam habere: item quando est necessarium munire animum cum spe ad vincendas graves tentationes, in alijs materijs, quando, scilicet, tentationes sunt non contra spem, sed contra alias virtutes tenetur ad habendam spem non per se, sed per accidens, at in omnibus his casibus non obligabit præceptum spei per se, & ex vi præcepti eiusdem virtutis, sed per accidens, ratione præcepti superandæ illius tentationis, quare non elicere tunc actum spei, minime erit distinctum peccatum, necessario fatendum ab eo, quod committitur succumbendo tentationi, aut succumbendi periculo, se exponendo. Et probatur: Quia in casibus præmissis actus spei non requirebatur tunc per se, cum tentatio, ut supponitur non esset contra spem, sed ratione præcepti vitandi alterius peccati, contra aliam virtutem, ad quod tentatio impellebat, vel ratione adimplendi præceptum alterius virtutis ab spe diuersæ: Ergo omisio actus spei pro illo: tunc proprie, & per se non est contra virtutem spei, nec contra aliquod eius præceptum, sed contra præceptum illius virtutis ad cuius implementationem requirebatur spes. Ita Sanchez, Valencia, Laimam, quos citat & sequitur Trullenc in Decalog. lib. 1. cap.

cap. 4. dub. 2. n. 5. Ouie. Fagund. Hurtado, & alij, quos citat, & sequitur Leand. a SS. Sacramento tom. 1. in Decal. tract. 3. disp. 2. q. 9. per totam.

7 Sit quinta conclusio. Quando præceptum virtutis spei non obligat per se, sed ratione adimplendi præceptum alterius virtutis, vt, v.g. poenitentia, orationis, vel alterius non tenetur homo ad eliciendum actum formalem spei, seu expressum: sed sufficit implicitum, & virtuale. Ita Suarez de spe, disp. 2. sect. 1. num. 2. Palaus tract. 5. punct. 4. num. 3. in fine, quos citat, & sequitur Leander à Sanctissimo Sacramento dict. quæst. 9. & Petr. Hurtado, Granados, Soto, & Meraeus, quos supra resol. 2. huius disput. num. 1. citavi. Et probatur: Quia qui petit a Deo aliquod beneficium, non tenetur illud petere ex amore sui, & ex relatione, & ordine ad beatitudinem sibi convenientem: potest enim illud petere, & sperare consequi ex amore amicitia, vel alio honesto fine, vt si speret veniam peccatorum à Deo dandam ob summam eius bonitatem, vel ob merita Christi, vel ob summam Dei pietatem, misericordiam, & mansuetudinem, nihil cogitando de beatitudine: Ergo non tenetur elicere formalem actum spei.

RESOLVTIO VIII.

An desperatio sit semper coniuncta cum hæresi?

SUMMARIVM.

1. Quid sit desperatio explicatur eius essentia, & traditur definitio.

2. Desperationem esse actum voluntatis, non intellectus probatur.

3. Desperatio non semper est coniuncta cum hæresi.

4. Aliquando esse potest cum hæresi coniuncta.

Communiter Theologi enumerant duo vitia opposita spei, alterum per defectum, per excessum alterum; scilicet, desperationem, & præsumptionem. De prima nunc agimus supponoque in primis, desperationem esse, voluntatem efficacem nolendi prosecutionem gloriæ, siue beatitudinis, seu quod idem est, non apponendi media ad eam consequendam. Quod ex eo constat, quia essentia, & natura desperationis de-

sumi debet ex contrarietate, quã habet, cum spe, sed spes consistit in voluntate efficaci obtinendi beatitudinem, & eã procurandi, vt per se patet. Ergo desperatio consistit in voluntate efficaci nolendi beatitudinem, siue nolendi appositionem mediorum ad illam obtinendam. Ita commun. DD. præcip. Pala. to. 1. tr. 5. disp. vnic. punct. 5. n. 1. & Ouie. tr. de spe, controu. 6. punct. 1.

2. Suppono 2. Desperationem esse actum voluntatis, non intellectus. Et probatur: Quia spes est actus voluntatis efficaci volendi beatitudinem, & apponendi media ad eius consecutionem: Ergo cum desperatio sit motus contrarius formaliter spei, debet esse motus, seu actus voluntatis nolendi efficaciter beatitudinem, & nolendi apponere media ad eam consequendam. Et confirmatur: Quia actus quo quis non vult consequi beatitudinem, propter eius difficultatem, est actus voluntatis, & propriissime opponitur spei, & illius obiecto, sed talis actus proprie est actus desperationis. Ergo consistit formaliter in actu voluntatis. Ita D. Th. 2. 2. q. 20. art. 2. & 1. 2. q. 40. art. 4. & ibi Bannez, Caietanus, Aragon, & alij Thomistæ Suarez de spe, disput. 2. sect. 2. Valencia disp. 2. quæst. 3. punct. 2. Coninc. Granados, Lorca, Gaspar Hurtado, Meraeus, Petr. Hurtado, quos citat, & sequitur Ouiedo controuers. 6. punct. 1. & Ripalda disputat. 28. sect. 1. num. 6. His positus.

3. Sit conclusio: Desperatio non semper est coniuncta cum hæresi, sed absq; illa potest dari. Ita communiter DD. cum D. Th. 2. 2. q. 20. art. 1. & 2. & tepet Ripalda disp. 28. lect. 4. nu. 67. & Ouiedo controu. 6. punct. 1. n. 17. Et probatur: Quia potest quis desperare, credens de futuram salutem, non quia de futura sit gratia sufficiens, & misericordia diuina, sed quia de futura est eius cooperatio, ratione difficultatis, & impossibilitatis moralis, quam imbecillitas propria virtutis, & vitiorum frequentia, passionumque vehementia persuadet, cuius desperationis malitia consistit, in eo, quod nolens eam difficultatem superare, specialibus auxilijs, gratia, quæ Deus orantibus, & conantibus crebro, largitur, vult ab oratione, & bonorum operum, aliorumque mediorum prosecutione desistere, desperans, se consequi posse beatitudinem: sed qui sic operaretur nullatenus faceret contra fidem, & tamen culpam desperatio-

tionis incurreret; Ergo desperatio non semper est coniuncta cum hæresi; qui autem desperaret existimans, misericordiam Dei non esse sufficientem, ut ipse per veram poenitentiam ex gratia Christi factam, veniam impetraret peccatorum, aut eum esse impotentem ei beatitudinem largiri, peccaret non solum contra spem, sed etiam contra fidem, & esset hæreticus. Siquidem iudicium, quo quis iudicaret, vel misericordiam Dei esse insufficientem, ad ei concedendam veniam peccatorum, vel Deum non posse, illam concedere manifeste est contra fidem.

RESOLUTIO IX.

An Deus de potentia ordinaria, vel absoluta possit alicui suam damnationem reuelare, reuelatione absoluta, quam teneatur credere?

SUMMARIVM.

1 De potentia ordinaria non potest Deus reuelare alicui viatori suam damnationem.

2 Altiſiodorensis, S. Bonaventura, & alij negant id posse fieri à Deo etiam de potentia absoluta.

3 Posse Deum reuelare viatori suam damnationem de potentia absoluta tenent Ripalda, & alij.

4 Si ille cui fieret reuelatio suæ damnationis, remansurus esset post illam viator Deus non potest illam reuelationem etiam de potentia absoluta facere.

5 Posset Deus, id facere de potentia absoluta, dumtamen ille homo post reuelationem non remaneret viator.

6 Homo cui facta fuisset talis reuelatio adhuc posset petere, & sperare aliqua auxilia gratiæ.

7 Billiciana argumentum in contrarium, & latius explicatur huius difficultatis status.

1 **C**onveniunt Doctores, Deum non posse, de potentia ordinaria, seu iuxta leges ordinariæ suæ providentiæ, reuelare alicui viatori suam

damnationem, reuelatione absoluta, seu non posse reuelare viatori suam damnationem absolute futuram. Quare, si alicui aliquando talis reuelatio fuit facta, censenda est, vel illusoria ex parte excipientis reuelationem, id est, quod ipse circa eam illusus sit, vel a doemone, vel à proprio spiritu, vel comminatoria; si realiter vera sit, & à Deo facta, vel saltem conditionata nisi se emendaverit. Et ratio est: Quia non est conforme suavitati Divinæ Providentiæ homini suam damnationem absolute futuram reuelare. Ergo iuxta leges eiusdem suavis, & ordinariæ providentiæ non potest homini viatori suam damnationem absolute reuelare. Ant. prob. Quia ad suavitatem Divinæ Providentiæ spectat, homines viatores ad omne exercitium virtutum spe præmij allicere, & prouocare; sed reuelatio illa damnationis futuræ redere hominem pigrum, tepidum, & omnino grauem, & tardum ad virtutum studia; quia sine spe præmij ægre, & difficulter mouetur quilibet ad studia virtutum. Ergo illa reuelatio non esset conformis suavitati, dignæ ordinariæ providentiæ; quare quambis aliquando Christus Dñs Pharisæis suam damnationem reuelauerit, ut Ioan. 8. *In peccato vestro moriemini.* Id tamen semper intelligendum est conditionaliter, & comminatorie, ut idē Dominus, sua verba explicans dixit: *Dixi ergo vobis, quia moriemini in peccatis vestris, si non credideritis, quia ego sum.* Et quambis damnatio Antichristi reuelata sit absolute futura, forte ipse Antichristus eam reuelationem non interpretabitur de se ipso, ne de se intelligendā credet. Vel dicendum est, cum Ripald. disp. 28. sect. 2. n. 27. & 28. Providentiam Dei erga Antichristum, non esse ordinariam, & cæteris hominibus communem, sed extraordinariam, & irregularem, atque exorbitantem, à communi hominum providentiā, propter altissimos fines quibus Deus eius viam decreuit disponere. De potentia autem ordinaria, nulli homini viatori reuelat Deus suam futuram damnationem. Ita docet D. Th. de veritate, q. 23. art. 8. ad 2. quem commun. seq. DD. quos latè refert, & sequitur Ripalda ubi supra citat. Sed maior difficultas est, an saltem de potentia absoluta possit Deus alicui homini certo reuelare suam damnationem absolute futuram in qua difficultate negatiuam sententiam tenent Al-

Alasidorensis lib. 8. tract. 5. D. Bonuenera in 1. dist. 48. dub. 1. Gregorius ibid. ad 3. Dionisius Pichellius Dialogo de iudicio animæ, artic. 5. & alij. Dicuntur, quia videtur repugnare diuinæ, & infinitæ misericordiæ homini viatori suam damnationem absolutè futuram reuelare. Item, quia talis homo esset simul viator, & non viator: viator, quia ut supponitur, huic homini dum viueret, & ante mortem, hæc reuelatio fieret. Non viator, quia talis homo iam supposita illa reuelatione non posset tendere ad beatitudinem: sed hoc involuit manifestam repugnantiam: Ergo Deus id facere non potest etiam de potentia absoluta.

3 Contrariam tamen sententiam tenet Ripalda vbi supra, Arriaga, Quiado, Hurtado, Suarez, Vazquez, Lorca, Turrianus, Palas, Fagundez, Becanus, Tannerus, Valencia, Azor, Bañez, & alij quos refert, citat, & sequitur nouissimè Leander à Sanctissimo Sacer. entotom. 1. in Decal. tract. 3. de ipe, disp. 3. quest. 7. & 8. Afferentes, posse Deum de potentia absoluta facere dictam reuelationem homini adhuc in hac vita de genti. Dicuntur: Quia reuelatio hæc nullam involuit repugnantiam, & contradictionem, nec ex parte Dei, enim potest quod voluit, & a se ipso, ut si verum sit. Ergo hæc reuelatio cum vera sit non opponitur diuinæ veritati. Itē neque diuinæ Omnipotentia, cum ea reuelatio possibilis sit, & comprehensa intra terminum, & obiectum diuinæ Omnipotentia, neque repugnat diuinæ misericordiæ, & bonitati, quia cum hæc prouidentia in Deo non esset communis, & regularis, sed irregularis, & exorbitans a communi prouidentia sine dubio futura esset propter altissimos fines diuinæ bonitati, & clementiæ convenientes, & eis minime repugnantes. Similiter talis reuelatio non repugnet ex parte hominis, cui fieret reuelatio, quia supponitur eius damnationem futuram propter ipsius peccata, quibus suppositis, nulla ei fieret iniuria: immo iustissime damnare, ut, id ipsum exigens, iustitia, neque repugnat ex parte ipsius rei, quia hæc reuelatio, non est aliquid moraliter malum, vel inhonestum, vel legi æternæ, repugnans, aut recte rationi contrarium. Ergo ex nulla parte involuit contradictionem. Et confirmatur: Quia hæc reuelatio de fa-

cto extat de damnatione Anti Christi ex prouidentia Dei erga ipsum extraordinaria, & irregulari, ut diximus supra. Ergo ex eadem irregulari prouidentia, & absoluta potentia fieri potest à Deo. Hispositis.

4 Sit prima conclusio: Si hic homo cui hæc reuelatio fieret non solum esset viator, sed post ipsam, remansurus esset viator. Deus facta hac suppositione non posset, etiam de potentia absoluta illi reuelare certo suam damnationem absolutè futuram. Ita Doctores primæ sententiæ. Et probatur: Quia ex suppositione hic homo esset viator, & non viator, esset viator, quia sic supponitur remansurus adhuc facta tali reuelatione, & non viator, quia ille non posset tendere efficaciter in beatitudinem, nec ponere media efficaciam ad eam, quia supposita tali reuelatione de sua damnatione absoluta futura, illi esset omnino impossibile consequi beatitudinem: Nemo autem potest intendere efficaciter finem, cuius consecutionem certo nouit esse impossibilem; si prudenter operetur, nec potest ponere media efficaciam ad illum consequendum. Ergo esset viator, & non viator: sed hoc repugnat, & involuit contradictionem. Ergo Deus etiam de potentia absoluta non potest illud facere.

5 Sit secunda conclusio. Posset Deus reuelare alicui viatori suam damnationem futuram absolutè de potentia absoluta, eo tamen pacto, quod post reuelationem non remaneret viator. Ita Doctores secundæ sententiæ. Et probatur: Quia illa reuelatio, ut benè probat ratio secundæ sententiæ ex nullo capite repugnat, nisi solum ratione status viatoris. Ergo si supponamus talem hominem non esse viatorem, seu non remanere viatorem post reuelationem ex nulla parte erit repugnantia.

6 Sit tertia conclusio: Ille homo cui facta esset dicta reuelatio adhuc posset petere, & sperare a Deo aliqua auxilia gratiæ ad eliciendos aliquos virtutum actus & ad evitanda noua peccata, non tamen ex intentione beatitudinis: nec sperando, vel procurando eam, tanquam media ad beatitudinem. Ita Becanus tom. 3. cap. 17. quest. 10. cencel. 2. tenent, etiam a torrenti, Azor tom. 1. lib. 2. cap. 21. quest. 3. Vazquez 1. 2. disp. 72. cap. 3. num. 15. Valencia tom. 3. disp. 2. quest. 4. punct. 1. & alij. Et

ratio est: Quia hoc non repugnat reuelationi factæ: bene enim potest quis sperare, & petere a Deo auxilia gratiæ ad eliciendos virtutum actus, & ad euitanda noua peccata, sine intentione consequendi beatitudinem: Ergo illa petere, & sperare non repugnat prædictæ reuelationi.

7 Sed contradices: Si iste homo peteret, & speraret, & consequeretur auxilia gratiæ ad eliciendos actus virtutis, & euitanda noua peccata, & ex illis efficeret tales actus, & se in statu gratiæ constitueret, mereretur per illos augmentum gratiæ, & gloriæ: Ergo esset viator, & alias supposita dicta reuelatione, non esset viator, quia non posset tendere ad beatitudinem: Ergo simul esset viator, & non viator quod omnino implicat, vt dictum est. Respondetur: Hunc hominem secundum præsentem iustitiam per illos actus virtutum mereri, quidem augmentum gratiæ, & gloriæ, & esse viatorem secundum quid, tamen, cum eodem actus virtutum non posset facere ex intentione beatitudinis, nec illi actus virtutum possent esse media ad eam consequendam, & cum eis non posset tendere ad ipsam beatitudinem absolute non esset viator. Esse autem viatorem secundum quid, & non esse viatorem absolute nullo modo repugnat, nec contradictionem inuoluit: Et licet talis homo posset ex diuino auxilio consequi gratiam non tamen posset sperare, nec consequi finalem perseuerantiam, vt infra dicemus.

8 Pro quo notandum est cum Becano vbi supra num. 4. reuelationem reprobationis, posse tribus modis concipi. Primò, vt alicui reuelatur se reprobatum esse ex sola Dei voluntate, nullo habito respectu malorum operum, hoc modo nec fit, nec forte fieri potest reprobatio: quia licet non repugnet ex parte Omnipotentis Dei, videtur tamen repugnare ex parte ipsius bonitatis. Secundo, vt alicui reuelatur, se reprobatum esse propter peccata præterita, quæ Deus nec remisit, nec statuit remittere, hoc modo posset fieri reprobatio, & eius reuelatio, & tunc certum est talem hominem non posse sperare beatitudinem, nec media ad beatitudinem, nec remissionem peccatorum, nec auxilia gratiæ efficacia ad se constituendum in statu gratiæ, & per consequens, nec posse sperare habiturum meritum,

quo mereretur augmentum gratiæ, vel gloriæ: posset tamen sperare auxilium gratiæ ad euitanda noua peccata. Tertiò, posset alicui fieri reuelatio, quod esset reprobatus propter peccata futura, & tunc potest dubitari, an talis homo posset sperare beatitudinem, & media ad illam consequendam. In eo ergo casu iste posset petere, & sperare auxilia gratiæ ad remissionem peccatorum præteritorum, & ad se constituendum in statu gratiæ, & ad facienda opera bona, seu actus virtutum, qui secundum præsentem iustitiam essent meritorij augmenti gratiæ, & gloriæ, & ad euitanda aliqua noua peccata, non tamen ea omnia, vel singula posset petere, nec sperare ex intentione efficaci consequendi beatitudinem, nec tamquam media ad eam obtinendam, nec finalem perseuerantiam: Quia ista omnia repugnant reuelationi tali homini factæ de sua reprobatione propter peccata futura, quæ secum inuoluit reuelationem de eius finali in poenitentia, & de carentia ultimæ perseuerantiæ. Licet Becanus teneat, hunc hominem posse sperare beatitudinem, & media ad illam consequendam.

RESOLUTIO X.

An ille, cui absolute esset reuelata sua damnatio, posset licite desperare de misericordia Dei?

SUMMARIVM.

1. Refertur prima sententia Vazquez, & Azorij negantium illum hominem posse desperare, imò affirmantium ad sperandum teneri.
2. 3. Negatiua sententia ratione probatur.
4. Sententia Suarez, & aliorum adducitur dicentium, hominem illum posse se non sperare, nec posse positinè sperare, non tamen positinè desperare.
5. Sententia Suarez quo ad utramque partem probatur.
6. Tertia sententia Bañez, & Turriani affirmantium, illum hominem posse desperare refertur.
7. 8. Tertia sententia probatur, & pro-

ea iudicium Authoris adducitur.

9.10. *Argumentis in contrarium respondetur.*

1 **I**n hac difficultate prima sententia est Vazquez 1.2. disp. 72. cap. 3. num. 15. Azorij tom. 1. lib. 2. cap. 21. quæst. 3. Valentia tom. 3. disp. 2. quæst. 4. punct. 1. & Victoria apud Aragon quæst. 22. art. 1. Atque aliorum, & eam probabilem dicit Leander a S. Sacramento tom. 1. in Decal. tract. 3. quæst. 9. qui omnes tenent; in prædicto casu, hominem illum posse sperare de misericordia Dei, ac proinde debere, nec posse licite desperare; hæc sententia.

2 Probatur primo: Quia ille homo ante reuelationem habebat præceptum sperandi in Deo: sed reuelatio non abtulit præceptum: Ergo tenebatur post reuelationem adhuc sperare in Deo.

3 Probatur secundo. Quia talis homo adhuc supposita reuelatione poterat sperare in Deo: Ergo ad id tenebatur. Ant. probatur: Quia ad sperandum satis est, obiectum secundum se esse possibile; sed in eo casu adhuc supposita reuelatione beatitudo huius hominis secundum se esset possibilis: Ergo poterat illam sperare: & per consequens debebat.

4 Secunda sententia docet, hominem, illum posse non sperare, nec posse positive sperare, non posse tamen positive desperare. Ita Suarez de spe, disp. 2. sect. 2. num. 7. quem sequitur Fagundes libr. 1. cap. 31. à num. 5. & Eam etiã dicit probabilem Leander ubi supra.

5 Probatur primo. Hæc sententia, quo ad primam partem: quia in eo casu ablata esset potestas sperandi ab illo homine: Ergo etiam obligatio, quia nemo obligatur ad impossibile. Antecedens patet: Quia non potest sperari beatitudo, nisi intellectus iudicet, posse beatitudinem obtineri, sed hoc iudicium non posset esse in eo, cui facta esset reuelatio suæ damnationis, absolute; siue suæ reprobationis: Ergo ablata esset illi potestas sperandi beatitudinem. Secunda pars, huius sententia, nempe, illum hominem non posse desperare de misericordia Dei. Probatur: Quia non necessitatur proprie ad desperandum: Ergo potest non elicere talem actum, & alias talis actus desperationis nullam habet rationem: Ergo illum elicere non

posset. Deinde ille homo quambis deberet credere, se fore damnandum, simul tamen credere deberet, non ex defectu misericordiae Diuinæ, sed ex suo defectu fore damnandum: Ergo non posset proprie desperare de Deo. Denique ille non posset odio habere beatitudinem, & Deum, nec desiderare carere illa; Ergo deberet potius desiderare, & conari, ad faciendum, quod in se est.

6 Tertia denique sententia docet, illum hominem in præmissis casu, posse licite desperare de misericordia Dei. Ita Turrianus disputat. 65. dub. 2. Choninc. disputat. 20. dub. 3. Bañez, & Aragon apud Ouedum 2.2. quæst. 22. art. 1. Meracius disp. 35. Gasp. Hurtad. disp. 2. diff. 7. Castillo disp. 2. de timore, quæst. 5. num. 3. Hæc sententia.

7 Probatur primo: Quia hic, & nunc positus illis conditionibus iudicatur impossibile sperare, voluntas autem, & si per veletatem, seu actum inefficacem, feratur in obiectum secundum se, tamen secundum actum efficacem tendit in obiectum, ut hic, & nunc possibile futurum, sed hic, & nunc non posset tendere in beatitudinem, ut possibile futuram actu efficaci: Ergo posset desperare illam consequi. Nam si non obstante reuelatione de sua absoluta damnatione haberet iudicium, quo speraret beatitudinem possibilem futuram. Peccaret grauius contra fidem, quia non crederet Deo contrarium reuelanti: Ergo non posset facere tale iudicium, & per consequens, nec efficaciter sperare.

8 Probatur secundo. Quia homo se haberet ad suam beatitudinem, sicut nunc nos ad reprobos in confuso, sed nos non possumus sperare, vel efficaciter desiderare beatitudinem reprobis, imo possumus de illa desperare. Ergo, & ille homo posset desperare de sua beatitudine. Vnde Augustinus 21. de Ciuit. cap. 15. ait. Si certo sciremus, qui essent reprobi, non posse nos pro eorum æterna salute orare. Et de Genesi ad litteram cap. 11. cap. suo 17. & 18. ait. Primum Angelum non præciuisse suum cætum quia non posset perseverantiam sperare, & idem dicit cap. 3. de primo homine. Hæc sententia propter sua fundamenta mihi videtur probabilior: Nam prima supponit, quod probare debebat, scilicet, sufficere ad sperandum, efficaciter, quod res sit secundum se possibilis: si hic, & nunc, & his suppositis circum-

stan-

stantiis impossibilis sit, & secunda potius videtur speculatiue vera, quam in praxi; quis enim si certo scit ex diuina reuelatione se esse absolutè damnandum moraliter loquendo postquam fecit iudicium practicum hic, & nunc de impossibilitate suæ salutis, & de certitudine suæ damnationis, suspendet voluntatem, eamq; cohibebit ne eliciat actum desperationis, & licet hoc speculatiue sit possibile, at in praxi res est valde difficultatis. Cum igitur, quod valde difficile est, moraliter iudicetur impossibile; ille homo in tali casu non teneretur ad non desperandum.

9 Ad argumenta secundæ sententiæ respondentur: Absolutè illum hominem posse non elicere talem actum desperationis, tamen supposita illa reuelatione de sua damnatione, & supposito iudicio, quod hic, & nunc faceret suæ absolutæ damnationis, magnæ difficulté illi esset suspendere actum desperationis, & moraliter impossibile & idè ad id non teneretur. Ad secundum respondetur: Quod quambis ille actus desperationis nullam haberet honestatem nihilominus ille homo posset illum elicere; sicut etiam nullam habet honestatem actus desperationis salutis reprobatorum in confuso, & tamen frequenter nos desperamus de eorū salute, eo quod certo supponimus, & iudicamus absolutè esse reprobatos. Ad vltimum concedimus, illum hominem iudicatum se esse reprobatum propter sua peccata, & ex defectu suo, & non ex defectu misericordiæ Dei, at tunc etiam iudicaret, quod suppositis suis peccatis sine dubio esset damnandum, id exigente diuina Iustitia; & idè supposito Dei absolute decreto de sua damnatione, non posse illi prodesse diuinam misericordiam, & id circo posset de illa desperare, non tamquam de re sibi noxiua, sed tamquam de re sibi non profectura: hæc enim ratio, quambis nos sciamus reprobos damnandos esse, ex suo defectu & non ex defectu diuinæ misericordiæ desperamus de eorum salute. Et ad confirmationem dico: Illum hominem non posse odisse suam beatitudinem, & Deum, illamque amaturum, & desideraturum actu inefficaci, seu actu uoluntatis, vellet enim si posset saluari: at supposito iudicio, quod supposito decreto absolute Dei de sua damnatione, esset illi impossibile consequi beatitudinē

non posset illam velle efficaciter, & posset de ea desperare.

10 Sed dices, Ex dictis sequitur desperationem non esse intrinsecè malam; quia in aliquo casu potest esse licita. Respondetur esse de facto intrinsecè malam, si supponamus, quod re ipsa factum est, Deum promississe, quod non velit alicui negare suam misericordiā, in hac vita, at sublata hac suppositione, non erit intrinsecè mala, præsertim si Deus reuelaret, se non velle præstare misericordiam.

RESOLVTIO XI.

Quid sit præsumptio, & an sit graue peccatum contra spem?

SVMMARIVM.

- 1 Quid sit præsumptio spei contraria adducitur eius definitio, & eiusdem natura declaratur.
- 2 Præsumptio ex genere suo est peccatum mortale, exponuntur varij casus in quibus contra spem, præsumptione delinquitur.
- 3 Qui spe veniæ in vltimam senectam penitentiam protraheret, non peccaret mortaliter per præsumptionem: Qui vero illam differret vsque ad articulum mortis peccaret quidem mortaliter, non vero contra spem, sed contra charitatem, exponendo se periculo suæ damnationis.
- 4 Qui se sanctiorem reputat, quam est semper peccat peccato præsumptionis, non tamen semper mortaliter: sed multoties solum venialiter.

1 Diximus supra, duo vitia spei & præsumptionem, egimus autem in superioribus de desperatione modo videndum est, quid sit præsumptio, virtutis spei contraria? Est igitur præsumptio *Motus, seu affectus voluntatis, quo speramus aliquid à Deo, vel à creaturis inordinate.* Id est, spes obtinendi à Deo remissionem peccatorum, gratiam, & alia similia superna turalia bona, aliter, quam ipse statuit, vel ea obtinendi ab ipsis crea-

uris, vel a proprijs viribus naturalibus dona supernaturalia, quæ nec a creaturis, nec per proprias vires naturales obtineri possunt. Ita communiter Doctores cum D. Thoma, 2.2. quæst. 21. art. 1. quem ibi sequuntur Thomistæ, & alij Theologi, & sæpè alibi, præcipuè Sanchez in sum. lib. 2. cap. 33. num. 7. Trullenc lib. 1. cap. 4. dub. 3. a num. 6. Suarez disp. 2. de spe, sect. 3. Fagundez lib. 1. cap. 31. num. 18. & sequen. Palaustriact. 5. pun. 6.

2. Est autem ex genere suo præsumptio spei contraria peccatum mortale. Ita Sanchez, vbi supra num. 7. Suarez disp. 2. sect. 3. num. 2. Bonacina disp. 3. quæst. 3. punct. 1. num. 5. Valencia 2. 2. disp. 2. quæst. 3. punct. 1. Azor tom. 1. lib. 9. cap. 2. quæst. 7. Toletus lib. 4. cap. 7. num. 9. & alij communiter. Colligitur ex illo Ecclesiastici 18. *Vidi præsumptionem cordis eorum, quam mala.* Et probatur: Quia voluntas obtinendi gratiam, aut gloriam, vel alia dona supernaturalia præter ordinem diuinæ providentiæ est illusoria, inutilis, & diuinæ Sapientiæ, & potentiæ contraria: Ergo grauem malitiam continet. Quare talis præsumptio regulariter non potest a mortali exculari, nisi ex defectu deliberationis. Quare qui vellet impetrare remissionem peccatorum, aut gloriam, vel proprijs viribus, vel sine poenitentia crimine mortale præsumptionis committeret. Et similiter, qui suam æternam salutem a creaturis speraret, suam spem in eis collocans, tanquam in remedio, quod solum iusticeret ad salutem consequendam peccaret mortaliter. Vel etiam, quia Deo speraret de suis meritis, vel de illis consideret, quod posset impetrare a Deo tantam gratiam quantum habuit B. Virgo Deipara: quia vere speraret a Deo dona supernaturalia præter ordinem diuinæ providentiæ, ad ipsum namque spectat, ratione finis ad quem Virginem in Matrem suam elegit, ei tantam gratiam conferre, quantum, nulla alia creatura debeat comparare. Ita communiter Doctores Ripalda disp. 27. sect. 5. num. 91. Suarez disp. 2. sect. 3. num. 2. Fagundez lib. 1. in Decal. cap. 31. num. 91. Petr. Hurtado disp. 117. §. 2.

3. Qui vero spe veniæ obtinendæ poenitentiam de peccatis, in ultimam tenebatur differret, non peccaret mor-

taliter, nisi tempus occurrat, quo præceptum poenitentiae obliget, & tunc tale peccatum non esset propriè præsumptionis, & contra spem, quia non speratur beatitudo absque poenitentia, & Dei adiutorio. Ita Sanchez vbi supra num. 7. in fine, Bonacina disp. 3. quæst. 3. punct. 1. num. 6. Trullenc lib. 1. cap. 4. dub. ult. num. 6. Acacius resol. 293. nu. 4. & Palaustriact. 5. punct. 6. num. 3. At qui poenitentiam differret usque articulum mortis, & si non peccaret peccato præsumptionis propter rationem dictam, quia non speraret veniam peccatorum, sine poenitentia, & diuino auxilio, peccaret tamen mortaliter peccato contra charitatem, quia se exponeret periculo damnationis æternæ propter difficultatē maximam poenitendi in illo articulo, & propter occurrētias maximè difficiles, quæ in illo articulo occurrere solent, quæ hominem frequentissime impediunt, vel etiam impotentiam reddunt ad faciendam poenitentiam. Vt notat D. Augustinus dicens: *Digna animæ uisio percutitur peccator, ut in morte obliuiscatur sui, qui dum uiuere oblitus est Dei.*

4. Denique si quæras: An peccato graui præsumptionis delinquat, qui se reputat sanctiorem, quam est? Vt de illo Phariseo dicitur, Luca. 18. qui ita apud se orabat: *Deus gratus ago tibi, quia non sum sicut ceteri homines, &c.* Respondetur, talem hominem semper peccato præsumptionis, quia illa exultatio de seipso, semper est inanis, & vana, atque illusoria, non tamen semper est peccatum mortale; si eam præsumptionem habeat, & ex ea non procedat, ad iudicandum temerariè de alijs, eos despiciendo vel de illis grauitèr detrahendo: quando enim illa deceptio, & vana de se exultatio, est cum cognitione gratiæ Dei, & propria imbecillitatis, & cum gratiarum actione de accepta gratia, tunc solum est deceptio, de maiori gratia in articulo, & ideo solum venialis. Ita Petr. Hurtado disp. 117. §. 6. quem refert, & sequitur Leander a SS. Sacramento totam præcepta Decal. tract. 3. quæst. 16. In eadem autem supra adductis de Phariseo, dicendum est, non ideo grauitèr peccasse, quia se sanctiorem iudicabat, quam erat, sed quia alios despiciebat, vel forte de illis temerariè iudicabat.

DISPUTATIO TERTIA.

DE CHARITATE VIRTUTE THEOLOGICA.

RESOLUTIO PRIMA.

Quid sit Charitas virtus Theologica? Et quod eius obiectum?

SUMMARIVM.

1 Charitatem Theologicam non esse creatam, sed ipsum Deum falso putavit Magister sententiarum potestamen charitas intelligi intriplici acceptione.

2 Quid sit charitas sumpta pro habitu virtutis Theologicae?

3 Obiectum charitatis est duplex aliud materiale, formale aliud, & quid sit quodlibet ipsorum?

4 Quid intelligatur nomine proximi, quem debemus diligere ex precepto charitatis?

1 **S**uppono tanquam certum, charitatem esse virtutem creatam, contra Magistrum, in 2. dist. 17. asserentem, charitatem habitualement non esse aliud, quam ipsam Deum, & per appropriationem esse Spiritum Sanctum. At esse virtutem creatam definit Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 7. Ita omnes Theologi excepto Magistro, Gregorio, & Aureolo, qui in hoc ipsum sunt secuti ibidem, scilicet, in 1. dist. 17. q. 1. ar. 1. Ceteri vero sententiam Magistri, alij improbabilē, alij temerariū, alij erroneam, & contra fidē esse dicunt, charitas vero intriplici acceptione sumi potest, ut observat Suarez in proximo primo pro ipso Deo, pro ut est obiectum amoris benevolentiae secundum illud, 1. Ioan. 4. *Deus charitas est, & qui manet in charitate in Deo manet.* Secundo, pro actu dilectionis Dei erga nos, vel nostri erga Deum; tertio pro habitu super naturalī, qui est virtus voluntatem elevans, & inclinans ad amandum Deum, amore benevolentiae supernaturali, & haec est propria acceptio charitatis: de qua agunt Theologicum S. Thomas 2. 2. quest. 23.

2 Charitas igitur sumpta pro habi-

tu est, habitus, seu virtus Theologica, & supernaturalis à Deo infusa, qua Deum propter se ipsum, & suam bonitatem, super omnia diligimus, & reliqua omnia propter Deum. Ita D. Thomas 2. 2. quest. 23. & ibi Theologi precipue Valencia disp. 3. quest. 1. punct. 1. Bonacina disp. 3. quest. 4. num. 1. Trullenc lib. 1. Decal. cap. 5. dub. 1. n. 2. & alij.

3 Deinde obiectum charitatis duplex est, (sicut diximus de fide, & spe) scilicet, materiale, & formale, materiale sunt res ipsae, quae amantur, ut Deus, Angeli homines, formale, est ratio, seu motuum propter, quod amantur. Hoc motuum est infinita Dei bonitas, quae ipse in se bonus est; propter hanc enim amamus Deum, Angelos, & homines, amore charitatis, seu benevolentiae, ut distinguitur ab amore concupiscentiae, quo amamus Deum pro ut bonum nobis, qui pertinet ad virtutem spei pro ut supradiximus, ita communiter Theologice cum S. Th. 2. 2. quest. 25. art. 1. & 2. quest. 23. art. 5. ad 2. & ar. 6. in corpore, dixi, vero Deum, Angelos, & homines esse obiectum materiale charitatis, quia ex precepto eiusdem charitatis tenemur amare Deum, super omnia, & proximum sicut nos metipsos: quod infra explicandum est.

4 Sed quaeres: Quid intelligatur nomine proximi? Respondetur: Per se omnis rationalis creatura, quae est capax beatitudinis: Ita Augustinus lib. 1. de Doctrina Christiana, cap. 26. & 30. & alij Patres, qui licet speciatim loquantur de hominibus, siue de creaturis rationalibus, extendi etiam id potest ad creaturas intellectuales, id est, ad Angelos, ut docet D. Thomas 2. 2. quest. 25. art. 10. & alij Theologi in 3. dist. 23. & merito, quia est eadem omnino ratio adde nomine proximi intelligi etiam Christi, ut hominem, quia ut hic est eiusdem na-

tura nobiscum, & consors eiusdem beatitudinis, quod notant Sancti in Parabola Samaritani, Lucæ 10. & Doctores in 4. dist. 1.

RESOLVTIO II.

An charitas sit excellentissima inter omnes virtutes?

SVMMARIVM.

- 1 Charitas excellit omnes virtutes etiam & spem in genere moris.
- 2 Charitas excellit omnes virtutes (excepta fide) etiam spem, etiam in genere naturæ.
3. 4. 5. Sententia Caietani, & aliorum affirmantium charitatem esse præstantiorem fide in genere naturæ referitur, & probatur.
- 6 Sententia Vazquezæ affirmantis esse præstantiorem fidem in genere naturæ charitate referitur, & probatur usque ad n. 9. inclusive.
- 10 Argumentum pro prima sententia Caietani proponitur, & diluitur.
- 11 Alijs argumentis factis pro sententia Caietani fit satis.

Suppono tamquam certum, charitatem esse excellentissimam omnium virtutum in genere moris. Ita omnes Theologi cum S. Thoma 2. 2. quæst. 23. art. 8. præcipue, Suarez disp. 3. de charitate, sect. 1. num. 3. & 4. Lorca disp. 9. Ouiedo controu. 2. punct. 2. num. 20. & seq. Ripalda disp. 29. sect. 1. Arriaga tom. 1. in primam secundæ, disp. 27. sect. 1. & 2. & constat ex Sacra Scriptura ex Paulo 1. ad Corin. 13. Nunc autem manent fides, spes, charitas, tria hæc, maior autem horum est charitas. Et ad Colos. 3. Super omnia hæc charitas habet, quod est vinculum perfectionis. Et 1. ad Thimot. 1. Finis præcepti est charitas. Et Math. 22. dixit Christus Dominus: Hæc est primum, & maximum mandatum. Ex quibus constat, charitatem esse omnium virtutum tam Theologicarum, quam Moralium maximam, altim in esse moris. Et probatur: Quia virtutes Theologice sunt perfectiores omnibus virtutibus moralibus, quia Theologicæ virtutes immediate versantur circa Deum,

virtutes vero morales versantur circa ipsum mediante aliquo effectu creato, ut v. g. religio attingit Deum mediante cultu quem ei exhibere intendit: sed charitas est perfectior omnibus virtutibus Theologicis: Ergo à fortiori, erit perfectior omnibus virtutibus moralibus.

2 Maior vero difficultas est: An charitas sit excellentior cæteris virtutibus non solum in genere moris, sed etiam in genere naturæ? Et in hac difficultate loquendo de omnibus virtutibus (excepta fide, de qua infradicemus) dico, quod charitas excellit omnes alias virtutes non solum morales, sed etiam spem Theologicam, non solum in genere moris, sed etiam in genere naturæ, seu physico. Ita communiter Doctores, quos num. sequenti referam, & suis locis citabo. Et probatur: Quia perfectio virtutis sumitur ex perfectione obiecti formalis: sed charitas habet perfectius obiectum formale, quam alie virtutes: Ergo est perfectior, & excellentior illis. Minor probatur: Quia omnes alie virtutes morales non respiciunt immediate Deum, nec earum formale motuum pertinet immediate ad Deum ipsum, vel ad aliquam eius perfectionem; sed mediante aliquo creato: Charitas vero immediate tendit in Deum, & ipsum amat propter eius infinitam bonitatem: Ergo excellit omnes alias virtutes morales. Quod vero sit excellentior spe probatur, quia habet excellentius obiectum spes siquidem respicit Deum, ut bonum sperantis, & amantis, id est, ut illi bonus est, a more concupiscentiæ: Charitas vero amat Deum amore amicitiae, ut in se infinite bonus est, & propter eius infinitam bonitatem, & perfectionem: Ergo charitas perfectior virtus est spe Theologica, & cæteris virtutibus moralibus, non solum in genere moris, sed etiam in genere naturæ, & physico.

3 Præcipua vero difficultas est: An charitas in genere naturæ sit excellentior quam fides? Affirmant Caietanus 2. 2. quæst. 23. art. 6. & alij Thomæ, Suarez disp. 3. de charit. sect. 1. num. 3. & 4. Coninch disp. 21. dub. 5. Granados tra. 1. de charit. disp. 4. Meratius disp. 38. Salas 1. 2. to. 1. quæst. 3. tra. 2. disp. 2. sect. 5. §. 5. Petrus Hurtado disp. 132. sect. 2. Ouiedo controu. 2. punct. 2. a num. 20. Lorca disp. 9. Arriaga in 1. 2. tom. 1. disp. 27. sect. 1. & 2. & de nique Ripalda disp. 29. sect. 1. num. 4. Qui omnes tenent, cha-

charitatem tam ingenere moris, quam in genere naturæ esse præstantiorem virtutem, quam fidem. Hæc sententia.

4 Probatur primo: Quia charitas excedit fidem in modo respiciendi obiectum formale diuinum, nam charitas mouetur adæquate, ex sola, & omni perfectione diuina, fides vero solum in adæquate, quoad actus præcipuos, cum necessario moriui creati consortio, nempe, reuelationis: Ergo charitas excedit fidem in perfectione.

5 Probatur secundo: Quia fides, quoad actus præcipuos respicit Deum obscure, & propter vnam, vel alteram perfectionem, charitas vero non solum obscure, sed etiam clare, propter omnes eius perfectiones: Ergo est fide perfectior. Ita etiam Leander a S. Sacramento disp. 1. quæst. 5.

6 Contrariam tamen sententiam tenet Gaspar Hurtado, qui pro se citat Caieranum 1. part. quæst. 82. art. 3. Ferraram, 3. contra gentes, cap. 26. & eandem sententiam tenent Vazquez 1. 2. disp. 11. num. 45. Ludou. Turrianus 2. 2. disp. 41. & eam esse probabilem docet Leander a S. Sacramento vbi supra, vbi contrariam, solum docet esse probabiliorem: Hi igitur Doctores docent, fidem in genere naturæ esse virtutem præstantiorem, & excellentiorem charitate. Et hæc sententia.

7 Probatur primo. Quia actus, & habitus fidei pertinent ad nobiliorem potentiam, & habentem perfectiorem modum operandi, nempe intellectum, qui quidem perfectior est, quam voluntas ad quam pertinet charitas, nec dependet in sua operatione a voluntate, cum hæc ab illo dependeat tanquam potentia exca nil enim est volitum, quin præcognitum: Ergo actus, & habitus fidei perfectiores sunt charitate in genere naturæ seu physico.

8 Probatur secundo. Quia virtutes intellectus sunt perfectiores virtutibus voluntatis, vt patet in prudentia, quæ excellentior est omnibus virtutibus moralibus: sed fides est virtus intellectus, & charitas voluntatis. Ergo ingenere naturæ est perfectior charitate.

8 Probatur tertio. Quia lumen gloriæ, & visio beatifica sunt excellentiora charitate Patriæ: Ergo habitus, & actus fidei sunt excellentiores charitate viæ consequentia probatur, quia sicut se habent lumen gloriæ, & visio beata ad

amorem Patriæ, se habent habitus, & actus fidei ad amorem viæ.

9 Probatur quarto a priori: Quia si des habet pro suo obiecto Deum, vt veracem, siue veracitatem Dei: sed veracitas Dei includit omnem perfectionem Dei, quam attingit perfectiori modo quam charitas, quia operatur per intellectum, qui perfectius operatur, quam voluntas, cuius actus est charitas: Ergo fides est perfectior ingenere naturæ, quam charitas minor, scilicet, quod veracitas Dei includat omnem perfectionem diuinam. Probatur: Quia verascitas Dei coalescit, & quasi componitur ex infinita scientia Dei, quam nulla tenus potest falli, & ex infinita Dei bonitate, qua non potest, quæ quam fallere, vel fallere, velle sed infinita Dei bonitas includit omnes perfectiones diuinas, est enim veluti quoddam aggregatum omnium diuinarum perfectionum, seu quædam aggregatio, seu integritas, coalescens ex omni diuina perfectione: Ergo veracitas Dei includit formaliter saltem per conceptus implicitos omnem diuinam perfectionem: Ergo cum fides eam respiciat tamquam obiectum eiusdem fidei obiectum erit omnium perfectissimum, & ex alia parte licet charitas respiciat tamquam obiectum eandem bonitatem includentem omnem diuinam perfectionem operatur per voluntatem, cuius modus operandi non est tam perfectus, quam modus operandi intellectus, per quem fides operatur: Ergo fides perfectius attingit obiectum Diuinæ bonitatis, quam Charitas, & per consequens est perfectior ingenere naturæ, quam eadem charitas propter hæc fundamenta. Hæc secunda opinio mihi probabilior videtur.

10 Sed contradices: Bonitas summa Dei dupliciter intellegi potest primo, vt attributum distinctum ab alijs, & importans summam perfectionem in operando, & hoc modo non est adæquata ratio dilectionis Dei, quia Deus non solum est amabilis ex charitate, quia bonus est, sed etiam quia sapiens, iustus, misericors, &c. sicut etiam hæc sola ratio non potest esse causa adæquata beatificans hominem. Alio modo bonitas significat absolutam perfectionem in omni genere excellentiæ, seu absolutam excellentiam in omni genere perfectionis, & hoc modo est ratio formalis obiecti charitatis propria, & specialis,

lis, quia licet sit vniuersalis in con-
tendo perfectionem omnem; prop-
ter, quod sufficiens est, ad explen-
dam capacitatem, & appetitum ho-
minis, tamen in se est simplicissima
ratio, quæ specialem modum dile-
ctionis requirit: sed ratio motiua fi-
dei, vel obiectum eius formale, id
est, veracitas Dei licet includat, Dei
bonitatem prout bonitas est specia-
le attributum diuinum, distinctum
ab alijs, & importans summam per-
fectionem in operando, non inclu-
dit diuinam bonitatem prout signifi-
cat absolutam perfectionem in omni
genere excellentiæ, seu absolutam
excellentiā in omni genere perfe-
ctionis, sicut includit obiectum for-
male charitatis. Ergo charitas est ex-
cellentior fide, non solum in gene-
re moris, sed etiam in genere natu-
ræ. Respondetur: Negando, vera-
citatem Dei, solum includere Dei
bonitatem, prout est attributum di-
uinum ab alijs distinctum, & non
prout significat absolutam perfectio-
nem in omni genere excellentiæ, seu
absolutam excellentiā in omni ge-
nere perfectionis, id est, integri-
tatem quandam absolutam coalecen-
tem ex omnibus diuinis perfectioni-
bus. Nam cum mendacium, & fal-
latia opponatur non solum bonitati
diuinæ prout speciali attributo; sed
etiam omnibus diuinis perfectioni-
bus, ad hoc, vt sit perfectissimè ve-
rax non solum necessarium est, quod
sit infinite sapiens, ne possit falli, &
infinite bonus bonitate speciali, quæ
est attributum eius distinctum, a cæ-
teris attributis, quo redditur infinite
perfectus in operando: sed quod ab-
solute sit bonus, & perfectus in om-
ni genere: nam fallacia passiva, id
est, posse falli opponitur infinitæ eius
scientiæ, mendacium vero dictum vel
ex odio Dei, vel ex odio proximi op-
ponitur eius diuinæ charitati, prola-
tum vero ex infirmitate, & timore
opponitur eius diuinæ fortitudini, con-
stantiæ, & omnipotentia, prolatum
vero ex affectu ad prauam aliquam
sectam opponitur Dei veritati, & di-
ctum ex affectu nocendi alicui op-
ponitur diuinæ iustitiæ, &c. Quare
vt Deus sit infinite, & infallibiliter
verax non solum debet esse bonus bo-
nitate illa specialis attributi, sed bo-

nitate includente omnem excellen-
tiam, & perfectionem, in quo ex
parte obiecti formalis fides est æqua-
lis charitati, & ex alio capite est per-
fectior in modo tendendi in obiectum,
quia tendit in ipsum per actum intelle-
ctus charitas vero per actum volun-
tatis, qui est minus perfectus, seu imper-
fectior actu intellectus.

II Ex dictis patet solutio ad argu-
menta contrariæ sententiæ. Et in pri-
mis ad primum respondetur negando
fidem moueri solum inadæquate ex
aliqua solum perfectione diuina, &
non ex omni adæquata perfectione si-
cut charitas. Mouetur enim ex adæ-
quata bonitate includente omnem per-
fectionem, vt supra probatum est, & si-
militer negamus imperfectiori modo
tendere in obiectum, imo in illud per
actum intellectus tendit, qui est perfe-
ctior actu voluntatis, per quem tendit
charitas, negamus etiam non rendere
immediatè in perfectionem diuinam,
quia cum sit virtus Theologica imme-
diatè in Deum tendit: reuelatio autem
proprie non intrat rationem obiecti fi-
dei, sed est quædam conditio, & applica-
tio diuinæ veracitatis, quæ est pro-
prium, & formale obiectum fidei. Et ad
secundum sufficienter patet ex dictis.
Et ad id quod dicitur, quod charitas
perfectiori modo attingit obiectum,
quia respicit illud clarè, fides vero obs-
cure. Respond. Per accidens esse ad ra-
tionem charitatis, & ad eius essentia-
lem perfectionem clarè, vel obscurè
attingere obiectum: quia vt probabilior
fert opinio charitas Patriæ, & charitas
viæ essentialiter, & specificè non distin-
guntur, & tamen in viâ obscure, in Pa-
tria clarè obiectum attingit; sed hoc
non se tenet ex parte obiecti formalis
charitatis, quod semper idem est siue in
viâ, siue in Patria; sed ex parte cognitio-
nis, seu conditionis applicantis illud ob-
iectum in viâ obscure, & in Patria cla-
rè in viâ per fidem, & in Patria,

per claram visio-

nem.

RESOLVTIO III.

An sit præceptum de diligēdo Deo explicitè?

SUMMARIVM.

1. Dari præceptum de diligendo Deo saltem implicitè certum est.
2. Sententia Maldonati negantis dari speciale præceptum charitatis proponitur & probatur usque ad 5. numerum inclusivè.
6. Communis sententia D. Thoma, & aliorum proponitur, & probatur dari speciale præceptum, usque ad num. 9. inclusivè, & sententiam Maldonati esse probabilem adstruitur: & respondetur argumentis in contrarium usque ad n. 13. inclusivè.
14. Argumentis pro prima sententia fit satis usque ad num. 16. & hoc præceptum solum obligare ad amandum Deum super omnia àpreciativè probatur numero 17.
18. An datur præceptum naturale de diligendo Deo, & an amore naturali impleatur præceptum charitatis ibi usque ad finem per omnes numeros.

Suppono in primis tamquam certum dari præceptum de implicitè diligendo Deo. Tunc autem quis diligit Deum implicitè, quando, scilicet, nō vult aliquod peccatum mortale admittere, quo eius deperdat amicitiam; implicitè enim quis alterum amat, qui nō vult illum graviter offendere, nec amicitiam, cum eo initam dissolvere, & hūc implicitum amorem Dei esse sub obligatione, est certissimum, at talis obligatio immediatè provenit, ab eis præceptis, quæ negatiua dicuntur, ut illa, quæ prohibent non occidere non fornicari, non furandi, &c. Et in hoc sensu, præceptum illud obligat semper, & pro semper; semper enim teneor Deum nō offendere, provenire etiam ab alijs præceptis affirmatiuis, ut ab illis, quæ præcipiunt Deum colere, honorare parentes, &c. Et tunc licet obliget semper, sed non pro semper. In præsentī, ergo non agimus de eo amore implicito, possumus vero Deum alio modo amare, scilicet, proprio, & vero amore, eo scilicet

quo erga eius infinitam bonitatem, à nobis, siue per fidem, siue per lumen naturale cognitam, benè afficimur, eamque affectu benevolentiae, prosequimur. Et de hoc solo amore in præsentī est quaestio, an scilicet, sit sub præcepto.

2. In hac difficultate prima sententia docet hoc præceptum charitatis Dei non esse speciale, sed generale, & transcendens omnia præcepta, & illorū impletionem, adimpleri. Hæc sententia est Maldonati in Matth. 22. vers. 39. Gasp. Hurtad. disp. 4. diff. 1. Ioann. Sanctij in select. disp. 1. num. 21. qui citant pro sua sententia Iansenium in concordia Evangel. cap. 82. Vazq. de poenit. q. 90. art. 1. dub. 4. num. 46. & Molinam 1. p. quæst. 63. art. 2. & 3. disp. vniū. memb. 2. sed hi Doctores ab eis citati dilucide, & expressè eam sententiam non tuerentur. Eam tamen expressè tenet Ioannes Enriquez Augustinianus in summ. quæst. 9. ubi sic scribit: *La más probable, y literal inteligencia de amar a Dios, es, que se ha de entender este precepto transcendentalmente, respecto de los demás preceptos, de modo, que aunque es distinto de los demás, con todo esso está enterada su observancia en guardar los demás.* Et addit ita expressè tradere D. Augustinum, his verbis, serm. 53. de tempore datis, scilicet: *Dei vero dilectio in observatione mandatorū eius tota consistit.* Et Ioannes Sanctius pro eadem sententia assertit D. Gregor. homil. 20. *Vere enim Deum diligimus, si mandata eius custodimus.* Et eam clarè videtur tenere Caiet. 2. 2. q. 180. a. 2. dū ait: *Infra límites præceptorū communi modo servandorū saluatur dilectio Dei super omnia.* Idē tenet Bañ. 2. 2. q. 44. art. 1. dub. 1. concl. 2. Et tanquam probabilem refert hanc sententiam Tambur. in præcept. Decal. lib. 2. cap. 3. § 2. dicens: *Non ignobiles Doctores docent, hoc præceptum nō esse speciale, sed generale imbutum in omnibus præceptis sicuti secundū præceptū de dilectione proximi non est speciale.* Eadem sententia nō leue fundamentū habet apud S. Th. imo satis perspicue illā docet 2. 2. q. 44. art. 1. ad 3. dicens: *Et ideo præcepta charitatis non fuerunt connumeranda, sed in omnibus continetur.* Ergo si expressè non fuerunt connumeranda; sed contenta in alijs implicitè; expressè illa data non sunt, sed implicitè, & generaliter in alijs. Hæc sententia.

3. Probatur 1. Quia in Decalogo nō continetur hoc præceptū speciale de diligendo Deo, Ergo præceptū ipsū non est

speciale, sed generale transcendens, & in alijs præceptis implicitè inclusum.

4. Probatur secundò. Quia Ioann. 14. dicitur: *Qui habet mandata mea, & servat ea, ille est, qui diligit me.* Ergo ex sententia Salvatoris servare mandata eius, est idem, quod eum diligere: Ergo dilectio Dei continetur implicitè in omnibus eius præceptis generaliter, & per ea generaliter transcendit. Et confirmatur ex 1. Epist. Ioan. cap. 2. *Quia autem servat verbum eius, vere in hoc charitas Dei perfecta est.* Ergo qui servat verbum Dei, id est eius mandata perfectè servat, & præceptum charitatis.

5. Probatur tertio. Quia amare Deum, est velle illi bonum propter suam perfectionem adequatam ab omnibus amabilem. Quare si quis amet Deum, volendo illi bona intrinseca, quæ habet hic amor solum potest esse simplicis cōplacentiæ, seu inefficax: cum enim bona intrinseca Dei, nullus possit auferre ab eo, nec illi addere, vel minuere de eius intrinsecis, nec etiam illa ipsa bona quæ Deus intrinsecè habet possit illi quicquam aliquāliter, vel largiri, vel cōfirmare, id est, eum in eis magis roborare, aut firmare: ille amor, quo amamus Dei bonitatem, & eius bona intrinseca non potest esse efficax, quia nullum omnino effectum potest producere, neque in Deo, neque erga Deum: nisi quatenus cum eo simul habet homo voluntatem efficacem, qua vult Deo, cultum, honorem, gloriam, obedientiam, & amorem omnium creaturarum, quæ sunt bona extrinseca Dei, quæ voluntas efficax, qua ista bona extrinseca illi volumus, est verus amor erga ipsum, qui propriè præcipitur præcepto virtutis charitatis, iuxta illud Deut. 6. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis;* id est, amor Dei super omnia; quo homo efficaciter apretiative magis velit de ferre Deo debitum cultum, honorem, gloriam, obedientiam, & reverentiam, quam habere aliud quodpiam bonum creaturæ, ita ut malit perdere cum effectu famam, honorem, & propriam vitā, aliaque bona temporalia, quam non deferre Deo debitum cultum, honorem, reverentiam, & obedientiam, sed præcepta Decalogi idem omnino præcipiunt, illa enim omnia tendunt ad reddendum Deo debitum cultum, honorem, reverentiam, & obedi-

tiam circa ea quæ erga se ipsam, vel erga proximum Deus præcipit: Ergo obiectum præcepti charitatis, & obiectum præceptorum Decalogi idem est omnino: igitur illud præceptum charitatis, & præcepta Decalogi non distinguuntur, sed se invicem includunt, & præceptum charitatis est generale, & inclusum in cæteris præceptis, & non est speciale præceptum. Consequentia patet; quia præcepta, quæ habent idem obiectum, & idem modum non distinguuntur specie: sed præceptum amandi Deum respicit cultum, honorem, obedientiam, & reverentiam Deo reddendas tanquam illi debitas propter summam illius bonitatem, & excellentiam, & illas ipsas respiciunt præcepta Decalogi: Ergo non distinguuntur propriè specificè, sed se invicem includunt.

6. Secunda sententia communis docet dari speciale præceptum de diligendo Deo, amore proprio, & formali, ultra generale, quod in omnibus præceptis, inclusum esse, & dari tenet prima opinio, quæ sententia est D. Tho. 2. 2. quæst. 44. art. 1. ad 1. & sæpè alibi ubi cōmuniter Thomistæ, & ceteri Theol.

Probatur 1. ex illo Deut. 6. *Diliges Dominum Deum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, &c.* Et ex illo 1. ad Thimor. 1. *Finis autem præcepti est charitas de corde puro, &c.* Et Matt. 22. Hoc est maximum, & primum mandatum in his omnibus expetisè, & specialitèr præcipitur Dei amor: Ergo datur speciale mandatum, & præceptum de amore Dei.

7. Probatur 2. Quia charitas est specialis virtus, cuius actus est necessarius necessitate mediæ ad salutem, iuxta illud Epist. Ioann. primæ, cap. 3. nu. 14. *Qui non diligit manet in morte.* Ergo de illo actu est speciale præceptum.

8. Probatur 3. ex illo Matth. 22. & Marc. 12. ubi Phariseo interroganti de mandato magno legis: Respondit Christus Dominus, illud, scilicet: *Diliges Dominum, Deum tuum est maximum, & primum mandatum secundum simile est huic: diliges proximum tuum sicut te ipsum.* In his duobus mandatis universa lex pender, & Propheta. In his verbis tria sunt, quæ evidenter ostendunt hæc esse specialia mandata, & ab alijs distincta primum comparatio in numero. Quomodo enim potest fieri, numeratio primi, secundi, & tertij inter ea, quæ diversa non sunt? Secundum comparatio indiguitate, nam

si non differunt, comparatio abusiua, & futilis esset. Tertium dependentia totius legis ab his, nihil enim dependet a se ipso, præsertim, quia ut omnes Patres interpretantur, dependentia, hæc est, ut ramorū a radice, mēbrorū a capite, effectum a principio, riuorum a fonte. His enim vocibus explicant dependentiam hanc Chrysostomus, Hieronimus, Anselmus, & alij Patres in hunc locum.

9 Probatur 4. Quia de fide & spe datur speciale præceptum. Ergo a fortiori datur de charitate, quæ nos Deo perfectius vnit. Sic tenet communis Doctorū sententia cum S. Th. 2. 2. q. 44. art. 1. in corp. & 1. 2. q. 100. ar. 10. & tenet D. Bonau. in 3. dist. 37. art. 2. q. 1. Scot. dist. 27 q. vnic. Durand. dist. 37. q. 1. n. 10. Sotus lib. 2. de iust. & iur. q. 3. art. 10. Caiet. 2. 2. q. 44. art. 1. Aragon ibidem, Nauarr. in manual. cap. 11. num. 7. Valencia tom. 3. disp. 3. q. 19. punct. 1. Azor. tom. 1. lib. 9. cap. 3. & 4. Sua r. disp. 5. de charit. sect. 1. & 2. Lorca disput. 57. vbi latè multis argumentis probat hanc sententiam Thomas Sanchez in sum. lib. 2. cap. 35. num. 1. 2. & 3. Turrianus disp. 97. dub. 1. & 2. Ruardus Almainus, Gabriel, Medina, Ferrara, Petr. Hurtado, Arriaga, Palaus, Filiucius, Trullenc, Aufonius, & Machado, quos citat, & sequitur Leãdera SS. Sacramento tom. 1. in Decal. tract. 4. disp. 2. q. 2. Hæc sententia est verissima, & omn. no. tenenda: sed primā esse probabilem: tum propter sua fundamenta, tum propter grauium Doctorum authoritatem, qui illam sequuntur docent multi Doctores nō enim vident: Cur aliqui Doctores, non solum nota improbabilitatis, sed etiam alia maiori iurant. Si enim placitum aliquorū Doctorum verosimili, & recta ratione fundatum. Est probabilis opinio, maximè si non detur fundamentum certo convincens contra ipsam, etiam si sit contra communem sententiam; cur hæc sententia prima inquit quæ multos, & graues Patronos habet, & non contemnenda ratione fulcitur, contra quam etiā nulla datur pro nostra sententia ratio euidenter edvincens, cui satis probabiliter, & verosimiliter responderi non possit; non est dicenda probabilis? Alioquin a dict. DD. volunt doceri: an in aliquo præter dicta consistat essentia probabilitatis? Sed hoc non obstante post decretum D. Alex. VII. editū die 24. Septēbris an. 1665. prima sententia nec defendi, nec praticari potest, si illud decretum sit

sufficienter, & legitimè promulgatum, & receptum.

10 Quod vero argumentis pro 2. nostra sententia probabiliter responderi possit constabit, eis respondendo: Nam ad primū ex Sacra Scriptura deductū. Resp. Verum esse dari præceptum generale, virtuale, & transcendens charitatis, idque colligi certissimè ex locis allegatis Sacri Textus: negatur verò tale præceptum esse speciale, neque ut speciale colligi, ex dictis locis.

11 Ad 2. respondetur charitatem esse specialem virtutē Theologicā, & habere actū specialem, & formalem propriū, & specificū: negamus tamen illū esse necessariū necessitate medijs ad salutē, ad hanc enim consequendā sufficit charitas virtualis, generalis, & transcendens per omnia præcepta: ille enim qui eadē præcepta seruat ne Deū offendant, vel eius honorē, & reuerentiā ledat: verè Deum amat iuxta illud Ioan. 14. qui habet mandata mea, & seruat ea, ille est qui diligit me.

12 Ad 3. deductū ex Mar. 22. & Marc. 12. Respondetur, Christū Dñm ad maiorem expositionē præceptorum charitatis vocasse præceptū charitatis Dei primū: & præceptū charitatis proximi secundū. Non quidē ordine numerico, sed dignitatis, & excellentiæ: quia dignius est præceptū charitatis Dei, quā præceptū charitatis proximi, quod patet: quia interrogatio Pharisei non fuit de ordine numerico præceptorū: sed de ordine dignitatis, ut patet ex eius verbis, scilicet, *Magister, quod est primū, & magnū mandatu?* Ex hoc autē non sequitur; quod præceptū charitatis Dei sit numero distinctū a cæteris, & similiter distinguatur præceptū charitatis proximi, sed ut demonstraret. præexcellentiā, præceptorū, prout terminantur, & respiciunt Deū, & eius honorē gloriā, & cultū, atq; obedientiā ab illis ipsis prout terminantur ad creaturā, id est, ad proximum. Sic enim illi, qui tenent Deū, & proximum eodem actu dilectionis amari, nihilominus dicunt, digniorem esse dilectionem Dei, proximi dilectione, non quia putent esse ibi duos actus distinctos numero, sed ut significant distinctionem obiectorum materialium, & maiorem dignitatem Dei respectu creaturæ, & simul, ut significant, digniorem esse ordinem, quem dicit ad Deum actus charitatis, quam illum quem dicit ad proximum; licet idem actus sit, non enim implicat, quod res eadem concipiatur per duos

duos conceptus inadæquatos, quorum alter sit de aliqua ratione formali, seu de aliqua formalitate, quæ sit dignior alia, ut patet in homine, qui inadæquate conceptus, est sentiens per rationem genericam, quæ non est tam perfecta, quam ratio, & differentia specifica, & si militer inadæquate, seu per alium conceptum inadæquatum concipimus hominem præcisè, ut rationalem, quæ ratio in homine, est dignior, & perfectior; & tamen utraque illa ratio, neque realiter inter se, neque ab homine, realiter distinguitur. Ergo bene poterunt in eodem actu charitatis, siue in eodem præcepto duos conceptus inadæquatos reperiri, quorum alter sit perfectior alioquin multiplicentur, vel actus, vel præcepta, & quin realiter distinguantur. Et ad id, quod ultimo obiicitur in hoc argumento, scilicet, quod nil dicitur dependere à se ipso responderetur Christum Dominum non dixisse, quod ab his mandatis charitatis, Dei, scilicet, & proximi dependeat vniuersa lex, & Prophetæ. Hac enim ratione loqueretur de vera aliqua dependentia, quæ necessario includeret distinctionem realem inter rem, quæ dependet, & rem a qua dependet; verba autem Christi Domini sunt: *In his duobus mandatis, vniuersa lex pendet, & Prophetæ*, id est, in his mandatis tota lex consistit, & Prophetæ: Quæ interpretatio est secundam communem modum loquendi hominum, cōgruè enim dicimus, quando volumus significare, in quo sit posita, vel substantia, vel difficultas alicuius rei, vel negotij: in hoc pendet totum negotium, vel in hoc pendet tota negotij difficultas: in his autem verbis nullatenus volumus significare aliquam dependentiam realem, sed exprimere grauitatem, vel substantiam, aut difficultatem in eo consistere. Cum ergo diuinæ legis substantia consistat in his duobus præceptis charitatis congruè dixit Christus in illis vniuersam legem pendere, seu consistere. Quod quidem efficaciter confirmat præceptum charitatis esse transcendens, & inclusum in alijs diuinæ legis præceptis.

13 Ad quartum respondetur: Esse disparem rationem de fide, & spe, ac est de charitate. Nam fides, & spes, seu earum præcepta non transcendunt per alia præcepta diuinæ legis, sicut transcendit præceptum charitatis: quia præ-

ceptum charitatis, & præcepta legis diuinæ habent idem obiectum. At præcepta fidei, & spei habent suum proprium, & speciale obiectum, nec transcendunt per alia præcepta diuinæ legis; quia earum virtutum obiecta sunt limitata, & restricta intra propriam suam speciem: at obiectum charitatis, seu præcepti eiusdem se extendit, & sub se comprehendit obiecta aliorum præceptorum diuinæ legis. Ex his patet sufficientissime responderi argumentis secundæ sententiæ, nec illa vlla ratione certo, & euidenter convincere, nec posse infirmare probabilitatem contrariæ opinionis. Quidquid dicant eiusdem sententiæ rigidi censores post hæc scripta exijt decretum Sanctissimi D. Alexandri VII. prohibens tanquam scandalosam hanc primam sententiam, cui omnino standum est non obstantibus eius fundamentis supra positis, ut constat ex eodē decreto edito die 24. Septemb. an. elapsi 1665. si sit publicatū, & admissū.

14 Nihilominus secundam sententiā, & communissimam, & probabiliorē esse cenleo. Et ideo ad argumenta facta pro prima sententiā, & in primis ad primum responderetur: vel quod præceptum dilectionis Dei continetur in primo præcepto, ut volunt aliqui, ibi enim præcipitur dare Deo cultum, & honorem debitum; & licet exhibere illi talem cultum per se sit præceptum virtutis religionis, at illi exhibere honorem, & cultū propter suā adæquatam perfectionē, & bonitatē est actus virtutis charitatis, sed dato quod in primo præcepto nō cōtineatur præceptū dilectionis Dei cōtineretur in primis principijs. Ita ut sit Basis, & primū fundamentū colendi Deū: neque enim honorem Deo digne deferre possumus, quin illum prius agnoscamus, & diligamus. Sic cum S. Thom. 2. 2. quæst. 44. art. 1. ad 3. respondent communiter Doctores. Sed brevius respondetur: Quod licet illud præceptum non sit expressum in Decalogo, est tamen expressissimum in Deuter. cap. 6. verbis supra citatis.

15 Ad secundū respondetur. Quod qui observat præcepta verè diligit Deū, non tamen positiuo proprio, & formalitè dilectionis, de quo (ut diximus) est præceptum, sed solo amore implicito, & virtuali, ac interpretatiuo, quatenus interpretari potest, Deum diligere, qui eius voluntatem servan-

do præcepta exequitur.

16 Ad tertium responderetur. Obiectum materiale præcepti charitatis, & materiale obiectum præceptorum diuinæ legis idem esse; at obiectum formale esse diuersum, quia charitas obseruat præcepta omnia; & Deo in illis omnibus obedit propter summam eius bonitatem; at quodlibet ex præceptis diuinæ legis habet suum proprium, & speciale obiectum formale, vt, v.g. primum præceptum habet proprium, & speciale obiectum virtutis religionis, & quartum proprium virtutis pietatis, & quintum virtutis iustitiæ. Et sic de cæteris. Cum igitur habeant illa præcepta diuersa obiecta formalia ab obiecto formali charitatis diuersa, & distincta præcepta sunt à præcepto charitatis, quod habet suum speciale obiectum distinctum specie ab obiectis aliorum præceptorum.

17 Sed quæres: An hoc præceptum charitatis obliget ad amandum Deum super omnia, non solum apreciatuè, sed etiam intensuè? Responderetur aliquos dixisse, ex vi huius præcepti teneri hominem ad amandum Deum super omnia, non solum apreciatuè, sed etiam intensuè. Ita Adrianus in 4. quæst. 2. de poenit. & quodlibet. 5. art. 3. Durandus, & alij. Sed hæc sententia ab omnibus reiicitur. Communiter itaque tenent fere omnes Doctores, hoc præceptum obligare quidem ad amandum Deum super omnia non intensuè, sed apreciatuè, & ideo non est peccatum antate intensuè patrem, matrem, filium, vel amicum, plusquam Deum, dum Deus super omnes istos, & super omnia apreciatuè diligitur. Ita communiter Theologi cum D. Thoma 2. 2. quæst. 44. art. 4. Et ratio est: Quia intensio non pertinet ad substantiam actus dilectionis Dei: est enim modus tenens se ex parte diligentis: sed præceptum solum præcipit substantiam actus dilectionis Dei: & non modum. Ergo intensio non cadit sub præcepto. Præterea intensio potest habere diuersos gradus: & nulla datur ratio conuincens cur magis obligaret in vno gradu, quam in alio: Ergo in nullo determinato obligat. Aliter homines essent valde perplexi in ad impletionem huius præcepti, & pateret via infinitis scrupulis, & anxietatibus. Quod nullatenus cum recta ratione congruit.

18 Quæres secundo. Andetur præceptum naturale de diligendo Deo, & an actu dilectionis, naturalis satis fiat præcepto charitatis. Et in hac difficultate suppono: Dari posse amorem Dei naturalem, quo amemus Deum, tamquam Authorem naturæ, & vt cognoscibilem lumine naturali, distincto ab amore super naturali charitatis, quo diligitur Deus, vt cognitus per fidem, vel per visionem beatam. Ita communiter Theologi cum D. Thoma 1. 2. quæst. 109. art. 3. & q. 2. quæst. 26. art. 3. quos refert, & latè sequitur Suarez lib. 1. de gratia, cap. 30. & etiam Lorca de charitate, disp. 6. Hic autem naturalis amor Dei potest esse vera amicitia. Vt docent Scotus in 3. dist. 27. quæst. vnica, art. 3. In solutione argumentorum, quam sententiam esse communem Theologorum præcorum probant Ripalda de charitate, disp. 33. num. 8. & Tannerus de charitate, disp. 2. quæst. 2. num. 37. Quia cum solo affectu pertinente ad ordinem naturæ potest esse vinculum strictissimæ beneuolentiæ ad amicitiam sufficiens. Et idem docet D. Thom. 8. Ethic. lectio. 12. Qui ex Philosopho affirmat dari amicitiam naturalem inter hominem, & Deum. Et 10. Ethic. lect. 13. Id ipsum docet. Quæ sententia verissima est quid quid dicant Bañez 2. 2. quæst. 23. art. 1. concl. 3. Granad. ibi, controu. 3. tract. 1. disp. 3. sect. 3. Vazquez 12. dis. 105. cap. 2. & 3. Suarez disp. 3. de charit. sect. 5. concl. 4. Coninh. disp. 2. 1. num. 26. & alij. Licet hæc amicitia quamvis sit vera amicitia est tamen imperfecta, quia non habet amicitia statum, quale habet amicitia iustorum per gratiā, & charitatem, vt optimè adnotauit Ioannes a S. Thoma de charitate, disp. 14. art. 2. per quæ cessant argumenta adducta in contrarium à Doctoribus contrariæ sententiæ, quæ solum probant, amicitiam naturalem erga Deum non posse esse omnino perfectam.

19 Suppono secundo. Dari præceptum naturale de diligendo Deo Authore naturæ non tantum amore imperfecto concupiscentiæ, sed etiam amore perfecto amicitia, quo homo illum diligit plusquam se ipsum, quod efficaciter probat S. Thomas 1. part. quæst. 60. art. 5. Quia inclinatio naturalis in his rebus quæ sunt sine ratione, demonstrat inclinationem naturalem in voluntate intellectualis naturæ: sed in rebus natu-

ralibus pars se exponit mortis periculo pro conseruando toto, & bonus Ciuis idem facit pro conseruanda Patria; & magis diligit eam, quam se ipsum: quia natura ipsa inclinatur, ad amandum plus bonum vniuersale, quam particulare etiam sui ipsius. Ergo cum Deus sit bonum vniuersale tenetur homo ex recto dictamine rationis eum plus diligere, quam se ipsum. Licet vero detur hoc præceptum naturale amoris Dei, fideles communiter de illo non instruuntur; quia vt bene docet Lorca de charit. disp. 6. sect. 3. num. 21. Amor hic naturalis neque est debitus, neque in vtu apud fideles regulariter receptus, quomodo in serie præceptorum legis naturæ includatur sicut enim lex gratiæ, legem naturæ continet, & includit, sic charitas amorem illum naturalem eminenter amplectitur, nam qui diligit Deum finem super naturalem eo ipso diligit eum tamquam finem naturalem; est enim idem Deus, & cum diligitur secundum maiorem bonitatis gradum, diligitur etiam secundum minorem: Et ideo, qui implet præceptum charitatis implet; etiam præceptum amoris naturalis. Posset autem hic amor naturalis tripliciter venire in vtu, vt docet idem Lorca vbi supra num. 21. Primo, non pro vt nunc est rerum status, sed ex hypothesi, si homo conditus esset impuris naturalibus absque donis gratiæ, & institutione rerum super naturalium; tunc enim non solum utilis, sed etiam debitus esset amor naturalis; nullaque esset obligatio charitatis super naturalis. Secundo, etiam nunc si aliquis ignorantia inuincibilis rerum fidei laboraret, & cognosceret solum legem naturæ, & Deum finem naturalem (quem calum esse possibilem diximus supra disp. de fide) iste obligaretur præcepto dilectionis Dei finis naturalis. Tercio, adhuc in ipsis fidelibus potest amor hic esse utilis, licet non sit debitus, si enim aliquis vtens sola naturali cognitione, & apprehendendo Deum solum, vt lumine naturali innotescit præcisè, & hic apprehensum diligeret, vt Authorem naturæ actum bonum efficeret; sed vtum satisfaceret præcepto charitatis super naturalis; quo absolute, tenetur. Difficultas præcipua est.

20 In qua Almainus tract. de charitate, cap. 9. affirmat, posse præceptum charitatis obseruari amore naturali cu-

ius sententiā communiter omnes reijciunt. Alij vero, vt Egidius Coninhe disp. 24. de charitate, dub. 2. num. 32. Castropalaus tract. 6. disp. 1. punct. 3. per totum, & probabilem dicit esse Trullench lib. 1. in Decal. cap. 5. dub. 3. num. 8. docent: Nos obligari ex præcepto charitatis ad amandum Deum amore super naturali, non quidem directe, sed tantum in directe, scilicet, quatenus omnes obligamur, vt quantum cum Dei gratia possumus elaboramus, vt simus instatu gratiæ, quo posito, eo ipso, quod sumus instatu gratiæ, eliciendo actum charitatis necessario eliciamus actum amoris super naturalis: ducuntur quia licet, absolute loquendo sit in nostra potestate habita gratia præueniente, & auxilio super naturali elicere actum amoris Dei super omnia, tamen non est in nostra potestate efficere, vt hic actus sit potius super naturalis, quam naturalis vel e contra, nec scire; an actus ille fuerit super naturalis, multoties enim contingere poterit, vt quis credat actum super naturalem eliciuisse, & tamen, quod non eliciat super naturalem, sed naturalem; quia licet credat se eliciuisse illum actum ex motu super naturali, illum tamen non elicit ex super naturali motu, sed ex naturali. Ergo cum homo possit scire, si illud præceptum de diligendo Deo ad implet, vel non: ad illud directe non tenebitur; sed solum indirecte, quatenus tenetur conari ad efficiendum actum super naturalem, vel ad se ipsum contrahendum, cum diuino auxilio instatu gratiæ. Et præterea, quia præceptum de diligendo Deo, solum est præceptum de diligendo Deo super omnia; non vero de diligendo Deo directe actu super naturali, vt patet ex illo Deuter. 6. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &c.* Hæc sententia vocatur a Ioanne Martinez de Prado tom. 1. princip. q. 1. cap. 12. de charitate, quæst. 2. §. 3. num. 13. propè finem, absurda. Sed ego non video cur tam rigida nota inurenda sit cum fundamento, & ratione non contemnenda nitatur. Licet eam veram non existimem eam tamen tanquam probabilem amplectuntur Leander a SS. Sacramento tom. 1. in præcep. Decal. tract. 4. disp. 2. quæst. 10. & Ariaga 2. 2. disp. 36. sect. 3. num. 14.

21 Sed contraria sententiā, quæ docet, nos directe teneri ex præcepto

char;

charitatis ad amorem super naturalem, & non satisfacere eidem præcepto amore naturali communis est inter Theologos. Ita Sanchez in sum. lib. 2. cap. 33. num. 4. Lorca de charit. disp. 6. sect. 3. num. 21. Vazquez 1.3. disp. 196. cap. 5. num. 25. Suarez disp. 5. de charit. sect. 1. num. 3. Valencia 2.2. disp. 3. quest. 19. punct. 1. concl. 2. Villalobos tom. 2. tract. 3. diff. 2. num. 3. Montesinos de gratia, disp. 28. quest. 4. num. 55. Soto 1. denat. & grat. cap. 22. post. 3. concl. Pet. de Ledesma, Granados, Gregor. Martinez, Pet. Hurtado, quos refert, & sequitur Ioan. Martinez de Prado ubi supra num. 14. & Ripalda tom. 1. lib. 3. de ente super. disp. 44. sect. 5. num. 32. Hæc sententia verissima est.

22 Et probatur primo. Quia ad illam dilectionem obligamur ex Dei mado directè, quam esse necessariam, & à Deo præceptam, Sacra Scriptura, & Patres nos docent; sed Sacra Scriptura, Patres, & Concilia nos docent amorem Dei ab ipso præceptum esse super naturalem. Ergo Dei præcepto obligamur ad amorem super naturalem. Maior est certa, & ex ipsis terminis nota minor constat ex Sacra Scriptura ad Rom. 5. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis.* Et ad Ephesios 6. *Charitas cum fide à Deo Patre, & Domino Iesu Christo.* Et ad Galat. 5. *Fructus autem Spiritus est Charitas.* Et 1. Ioan. 4. *Charitas ex Deo est.* Et idem constat ex Concilio Arausicano 2. cap. 25. *Propterea donum Dei est diligere Deum.* Et ex Miletitano cap. 4. *Cum dicat Apostolus: sciencia inquit, charitas vero edificat: valde impium est, ut credamus, ad eam, quæ inquit nos habere gratiam Christi, & ad eam, quæ edificat non habere.* Et ex Augustino de Ciuit. Dei cap. 9. & lib. 218 cap. 16. & lib. de gratia, & libero arbitrio, cap. 18. dicente: *Vnde est in hominibus charitas Dei, & proximi, nisi ex ipso Deo? Nam si non ex Deo, sed ex hominibus: vicerunt Pelagiani, si autem ex Deo vicimus Pelagianos.* Et ex Sancto Prospero de vita contempl. cap. 4. in fine, & contra Collator. cap. 30. consequentia vero legitima est. Et concludens.

23 Probatur secundo. In Sacra Scriptura directè præcepta est illa dilectio, cuius Deo promissa est tamquam præmium vitæ æternæ: iuxta illud Iacobi 1. vers. 12. *Accipiet coronam vitæ, quam repromissit Deus diligenteribus se:* Sed est de

fide; quod vitæ æternæ non, est promissa soli operibus naturæ iuxta illud ad Rom. 6. vers. 23. *Gratia autem Dei vitæ æternæ in Christo Iesu Domino nostro.* Ergo directè præcepta sunt opera super naturalia, inter quæ nobilissimum est actus charitatis.

24 Probatur tertio. Quia magis directè, præcipitur actus charitatis, quam præcipiuntur actus aliarum virtutum: si quidem magis directè præcipitur finis, quam media, sed hæreticum est asserere, quod homini eleuato ad finem super naturalem, nullum impossibile sit à Deo præceptum super naturale, ut patet de præceptis reuelatis in Sacra Scriptura de fide, & Sacramentis: quæ negare a Deo esse imposita esset hæreticum. Ergo a fortiori dicendum, præceptum charitatis, quod est primum, & maximum præceptorum, esse directè de amore super naturali.

25 Ad argumentum primæ sententiae, respondetur: Quod ex eo, quod Deus nobis præcipiat actum super naturalem amoris, non sequitur; quod nobis præcipiat aliquid impossibile, cum promptissimum nobis offerat auxilium, neque sequitur præceptum esse de habenda gratia; sed præceptum est, de officio nostro, seu de eo, quod in nostra potestate est facere supposito auxilio diuino, & de eo, quod ad nos pertinet efficere, quod diuinitus adiutum sub sequitur gratia. Nec asserere, neminem posse scire an effecerit actum charitatis super naturalem aliquid probat contra nostram sententiam, ex inde enim solum colligitur; neminem sine privilegio speciali reuelationis diuinæ posse scire, an sit in gratia. Quod de fide certum est. Ex eo vero, quod quis ignoret, an fecerit actum charitatis supernaturalem, vel an actus à se elicitus fuerit amoris naturalis, non sequitur; illum non teneri ad eliciendum actum super naturalem faciendo, quod in se est supposito auxilio diuino; sed solum: quod si bona fide effecerit, quod est in se ad adimplendum præceptum de charitate super naturali, si forte ex ignorantia non fecerit actum super naturalem, & naturalem solum efficiat, excusabitur a peccato contra hoc præceptum. Quod verissimum est. Ut docent Nauar. in manuali, cap. 11. num. 10. Valencia, quem refert, & sequitur Sanchez in sum. lib. 2. cap. 35. num. 5. in fine, Trullenc lib. 2. De.

Decal. cap. 5. dub. 3. num. 13. quos refert, & sequitur Ioan. Martinez vbi supra num. 21. & alij.

RESOLVTIO III.

Quando obliget præceptum dilectionis Dei?

SUMMARIVM.

1. *Sententia Sanchez, & aliorum asserentium præceptum charitatis obligare, quando insurgunt graues tentationes proponitur, & rejicitur.*
2. *Sententia Vazquez asserentis solum obligare in articulo mortis repellitur.*
3. *Sententia Scoti asserentis hoc præceptum obligare pro quolibet die Fes-
to non admittitur.*
4. *Sententia Capreoli dicentis hoc præceptum obligare per se, quoties ad implendum est quodcumque aliud præceptum excluditur.*
5. *Sententia Soridicentis hoc præceptum obligare quoties quis recipit magnum beneficium à Deo est probabilis, sed communiter non admittitur.*
6. *Alij Doctores varia tempora huius obligationis assignant, vt quando subeundum est Martirium, vel egregium opus est faciendum, aut quando quis aliquem in Deum blasphemare audit, item si adulta ætate quis recipiat Baptismum, alij obligare quolibet anno docent, & alij arbitrio prudentis relinquunt dum tamen non multum differatur.*

Difficilis planè hæc quæstio est, & mille implexa difficultatibus in qua ferè tot sunt sententiæ, quod capita, & nihil certum diffiniri potest. Igitur primo claritatis gratia illas sententias reteremus, quas firmo fundamento non inniti iudicamus, vt ab illis expediti, de alijs, quæ maiora habent fulcimenta disputemus.

1. Ergo sententia, quam secuntur Thomas Sanchez in sum lib. 2. cap. 35. num. 9. Trullene lib. 1. cap. 5. dub. 3. num. 4. Villalobos tom. 2. tract. 3. diff. 2. num. 7. & Bonacina disputat. 3. de charit. quæst. 4. punct. 2. num. 2. Docer

obligare hoc præceptum charitatis hominem, quando insurgunt graues tentationes contra Deum; & sine amoris actu datur periculum, illis succumbendi, quia tunc amor Dei est medium necessarium ad diuinam amicitiam conservandam. Sed hanc sententiam merito rejciunt Azor tom. 1. lib. 9. cap. 4. quæst. 1. & Castro Palaus tract. 6. disp. 1. punct. 4. num. 9. Suarez disp. 5. de charit. sect. 3. num. 3. vers. Alij addunt, Contra hanc disp. 24. dub. 3. num. 45. & 55. Villalobos tom. 2. tract. 3. diff. 2. num. 6. & licet num. 7. allegato videatur sibi contrarius: Sed ego credo, ibi loqui in casu, quo amor Dei sit medium omnino necessarium ad vincendam tentationem, hic autem num. 6. in casu, quo talis amor non sit medium necessarium ad tentationes vincendas. Sed cerrè supponit falsum cum censet, illum amorem aliquando esse necessarium medium ad tentationes superandas, itaque hæc sententia merito rejicitur, quia alijs vijs superari tentatio potest, scilicet, oratione, seu spe gloriæ excitata per considerationem præmij promissi, viriliter certantibus contra tentationes, vel etiam Dei timore excitato per considerationem supplicij æterni succumbentibus imminenti: Ergo amor Dei non est medium necessarium ad vincendas tentationes, & per consequens durante earum instantia non obligabit præceptum charitatis.

2. Secunda sententia est Gabr. Vazquez de poenit. quæst. 86. art. 2. dub. 6. num. 11. & quæst. 99. art. 1. dub. 4. num. 40. & Ioan. Sandrij in select. disp. 1. num. 21. in princ. Qui docent, præceptum charitatis solum obligare in articulo mortis. Ducuntur: Quia nullum tempus determinauit Deus, nec Ecclesia ad impletionis huius præcepti: Ergo liberum reliquit hominem, vt tempore a se eligendo, seu determinando obligationem exequatur. Et cum articulus mortis sit, vltimum vitæ tempus, si vsque tunc distulit ad impletionem huius præcepti, & aliud iam tempus non suppetat, necessario ex præcepto charitatis illud debet eligere. Quare isti Doctores docent in alijs temporibus non obligare hoc præceptum positium: Sed sufficere nil facere dilectioni contrarium. Sed hanc sententiam merito etiam rejciunt Sanchez vbi supra num. 8. Azor tom. 1. lib. 9. cap. 4. quæst. 1. Lorca disp. 5. num. 3.

Soto lib. 1. de nat. & gratia, cap. 22. §. dicamus ergo Suarez, & Valentia; quos refert, & sequitur Castro Palaus tract. 6. disp. 1. punct. 4. num. 4. & alij Doctores communiter. Et probatur: Quia præceptum dilectionis Dei ordinatur ad conciliandam, & conservandam amicitiam cum Deo, & ad benemerendum, ut per maiora merita homo non solum consequatur beatitudinem: sed etiam maiores gradus gratiæ & gloriæ: Ergo fallum est solum obligare quando iam non est tempus benemerendi, nec eiusdem charitatis actus exercendi. Et confirmatur: Quia ex charitate tota diuina lex pender, tamquam ex fine, ad quem omnia præcepta naturalia, & diuina ordinantur, ut homo iuste, & ex recta rationis præscripto viuat: Ergo fallum est dicere, id, quod dirigit ad recte viuendum: non obligare, nisi quando est vita emigrandum est.

3 Tertia sententia est Scoti in 4. dist. 27. quæst. unica, §. quantum ad secundum dico, Tabienæ verbo Charitas, quæst. 20. Angeli verbo Feria, num. 41. & Gabrielis in 3. dist. 37. quæst. unica, art. 3. & aliorum asserentium: Præceptum de diligendo Deo obligare per se quolibet die festo. Sed hæc sententia non admittitur communiter a Doctoribus, eamque non admittunt D. Thomas 2. 2. quæst. 122. ubi Caietanus, & alij Thomistæ Sanchez in sum. lib. 2. cap. 35. num. 8. Suarez disp. 5. de charitate, sect. 3. num. 1. Bonacina de charit. disp. 3. quæst. 4. punct. 2. Coninhe disp. 24. dub. 3. d. 43. Soto, & Nauarr. quos citat Suarez, Castro Palaus tract. 6. disp. 1. punct. 4. Quia nec datur ratio aliqua, vel lex diuina, quæ obliget ad eliciendum actum charitatis diebus festis. Et omnia ad quæ lex humana obligat ad perfectam obseruantiam diei festi, exequi iustitiam possunt sine tali actu.

4 Quarta sententia est Capreoli in 2. dist. 18. quæst. unic. art. 2. Conrad. 1. 2. quæst. 100. art. 10. asserentium hoc præceptum obligare per se, ad eliciendum actum amoris Dei, toties, quoties, obligat, quodcumque aliud præceptum eo, quod nullum præceptum possit perfectè ad impleri, nisi interueniat charitas. Sed hæc sententia etiam rejicitur a Doctoribus: Quia ut perse patet nullatenus est necessaria usus amoris Dei ad obseruantiam cuiuslibet præcepti cum sine illo obseruari possit.

5 Quinta sententia est Soti lib. 2. de iust. quæst. 3. art. 10. vers. Responsio horum; Valentia 2. 2. disp. 3. punct. 1. Toleti lib. 4. cap. 9. num. 9. & 10. & Medina in summa lib. 1. cap. 14. §. 2. Asserunt hoc præceptum de diligendo Deo obligare, cum quis beneficium magnum, à Deo accipit, ut si ab eminenti mortis periculo liberetur a Deo, dignum quippe est, ut is quem Deus diligit, & aliquo magno beneficio afficit, Deum redamet: Et se gratum reddat. Sed hæc sententia licet sit probabilis, a multis non recipitur existimantibus illam nullo firmo fundamento inniti. Quia post acceptum beneficium satis erit gratias agere, ut quis satisfaciat præcepto, quo iure naturali adstringitur ad gratias referendas benefactori, quod raro etiam grauiter obligabit, seu grauem inducet obligationem. Ita Azor lib. 9. cap. 4. quæst. 1. Nauar. in man. cap. 11. num. 7. Palaus tract. 6. punct. 4. num. 9. Sanchez in sum. lib. 2. cap. 35. num. 9. & Suarez disp. 5. de charit. sect. 3. num. 2. & alij.

6 Alij etiam varia tempora huius obligationis assignant. Ut Valentia 2. 2. disp. 3. quæst. 19. punct. 1. Soto lib. 1. de natura & gratia, cap. 22. & alij tempus, in quo subeundum est martirium: Quia tunc homo tenetur ob firmare animum per charitatem ad opus tam arduum. Tolerus vero lib. 4. sum. cap. 9. num. 9. docet hoc præceptum obligare hominem, quoties aliquod egregium opus, & arduum agreditur in Dei obsequium. Quia ad tantum opus perfectè obeundum, est necessarium Dei amore munire animum. Nauarrus autem in sum. cap. 11. num. 16. Manu. Roderic. tom. 1. sum. in 2. edit. cap. 11. num. 13. Medina 1. 2. quæst. 106. art. 4. tenent præceptum diligendi Deum obligare cum quis, aliquem in Deum blasphemantem audit, aut illi grauem iniuriam inferentem: Quia vera ratio amicitiae exigit, ut tunc blasphemantem arguat, Deumque tunc diligat, ut amorem illi per blasphemiam ablatum actu amoris compenlet. Præterea Nauarrus in manual. cap. 11. num. 9. Valencia 2. 2. disp. 3. quæst. 19. punct. 1. & alij docent, eum, qui adulta ætate recipit baptismum teneri, ex vi huius præcepti elicere actum amoris Dei; quia qui baptismum adultus recipit, se feruum Christi proficitur, & per totam vitam promittit eius legem seruare, & in hoc proposito peruenire. Ergo vi pos-

possit hoc adimplere, tenetur animum Dei amore obfirmare. Enriquez, quem refert, & sequitur Filius ius tract. 2. cap. 9. quest. 8. num. 290. Dicunt hoc præceptum quinto quolibet anno obligare. Quia non debet quis per maius tempus amorem Dei sui omittere: & ob eandem rationem Castro Palau ultra tres annos non posse differri autumat. Suarez vero disp. 5. de charitat. sect. 3. num. 4. ait, eum qui per multos annos differt adimplerem huius præcepti peccare mortaliter, per quantum vero temporis spatium differri possit prudentis arbitrio relinquit. Ledesma vero tom. 2. tractat. 3. cap. 5. conclus. 6. docet, vno quoque anno istud præceptum obligare. Quod colligit ex vñ Ecclesiæ, quæ alia præcepta iuris diuini, vt confessio- nis, & communionis. Ad vñum quod- que annum reduxit; tempus illo- rum præceptorum, & obligationis eo- rum determinando. Sed cum in om- nibus præmissis nullum fundamentum certum afferant, vel saltem, quod graui aliquo. Argumento mentem cogat, nec aliquid, vel a Diuina Lege, Scriptura Sacra, vel a rectæ rationis dictamine, vel saltem ab Ecclesiâ præscriptum, vel determinatum adducant: necessitatem huius præcepti pro temporibus ab eis assignatis, nullatenus probant. At de hoc vltimo à Ledesma, & alijs assignato pro vno quoque, scilicet, anno infra re- dicit termino, & de tempore quo hoc præceptum obliget resol. 7.

RESOLVTIO V.

An præceptum charitatis Dei obliget, statim ætate adulta adveniente?

SVMMARIVM.

- 1 Durandus, Vazquez, Sanchez, & alij negant dari præceptum charita- tis in primo instanti vsus ratio- nis.
2. 3. 4. Sententia Durandi firmis rationi- bus probatur.
- 5 Sententia affirmatiua D. Thomæ pro- ponitur. Et tribus modis à Thomi- stis explicatur.

- 6 Tertius modus explicandi D. Thomæ admittitur, & exponitur.
7. 8 Sententia D. Thomæ secundum ter- tium modum probatur.
- 9 Argumentum contra hunc tertium modum proponitur, & diluitur.
- 10 Qui faceret actum non insequendi vir- tutem non peccaret peccato speciali contra charitatem.
- 11 Argumentum D. Thomæ proponitur, & illi responderetur resolutione se- quenti.

IN Hac difficultate prima sen- tentia est Durandi in 4. dist. 16. quest. 2. num. 7. Gabr. Vazquez i. 2. disp. 146. cap. 2. Sanchez in summi. libr. 2. cap. 35. num. 7. Et apud eum Valen- cia, Azor, & Philarcus, Suarez de pœ- nit. disp. 1. sect. 2. num. 14. & de charit. disp. 5. sect. 3. num. 2. Villalobos tom. 2. tractat. 3. diff. 2. num. 5. Castro Palau tract. 6. disp. 1. punct. 4. num. 2. & 3. Bo- nacina tom. 2. disputation. 2. de pecca- tis, questio. 1. punct. 1. num. 3. & alij, qui omnes negant, præceptum dilectionis Dei obligare hominem, in principio vi- tæ rationalis; & moralis, statim, scili- cet, quod ad vitam rationalem, scilicet æta- tem adultam perveniat. Hæc senten- tia.

2 Probatur primo: Quia suauitati legis diuinæ non videtur consonum, vt præceptum tam arctum, sub mortali culpa obliget in tam tenera ætate, sta- tim adimplendum, eo vel maxime, quod vniuersi pueri huiusmodi igno- rantia illius præcepti laborent, quipè, qui nec rationem dubitandi, nec in- quirendi de illo habuerint, nec habere potuerint, nec vñus vmquam puer no- uit primum momentum vsus ratio- nis.

3 Probatur 2. Quia vsus rationis pue- rorum, etiam postquam adulti sunt, seu ad illumiptionem rationis vñum pervene- rint est valde tenuis præcipue circa in- telligentiam rerum diuinarum, & su- pernaturalium, quæ illis difficulter in- mentem veniunt; imo multoties in- structi, vel à parentibus, vel a magistris licet ea secundum sonum verborum addiscant, & memoria teneant, tamen eorum sensum, & intelligentiam non callent, nec percipiunt. Ergo etiam post adeptum vñum rationis non sunt capa- ces percipiendi, nec exequendi hoc præ- ceptum.

4. Probatur tertio. Quia etiam si admittamus hoc præceptum, non euaditur, quod puer primo possit peccare venialiter, antequam mortaliter, & ita dabitur veniale cum originale solo, quod opposita sententia euitare conatur. Probatur assumptum: Quia circa omnia præcepta tempore, quo obligant, potest dari culpa venialis ex defectu deliberationis, cur ergo hic defectus non poterit in puero reperiri? Potest etiam mente diuagari, quæ diuagatio ad summum est venialis. Ergo primo poterit peccare venialiter, antequam mortaliter, & antequam in Deum conuertatur. Ergo hac de causa perueniens ad usum rationis, non tenetur ad Deum converti. Et cum amare super omnia.

5. Secunda sententia huic contraria est expressa D. Thom. 1. 2. quæst. 89. art. 6. ad 3. & idem docet in 4. dist. 45. quæst. 1. artic. 3. ad 5. & quæst. 24. de veritate, artic. 1. ad 2. & quæst. 5. de malo, artic. 2. ad 8. & quæst. 7. artic. 10. ad 8. quem sequuntur ibi Caietanus, Conradus Medina, Alvarez, Gregor. Martinez, Araujo, Serra, Zumel, Curiel, Montefinos, Cornejo, Tabiena, Canus Capreolus, Soto, Bañez, Sylvester, & Victoria, & præter relatos alij 20. Authores, quos refert, & sequitur Ioann. Martinez de Prado tom. 1. præcip. qq. cap. 1. 2. quæst. 3. §. 2. numer. 3. & communiter omnes Thomistæ: qui licet omnes conveniant in sententia D. Thomæ: dissident tamen in modo eam explicandi, nam alij exponunt de amore explicito Dei habendo in primo instanti physico vsus rationis, siue immediate post ipsum. Ita Capreolus in 4. distinction. 19. quæst. 1. artic. 3. & in 2. distinction. 40. artic. 3. ad argumenta Durandi contra secundum. Et Soto libr. 2. de inst. & iure, quæst. 3. artic. 10. §. Responsio, & alij, quambis Soto ponus videtur de instanti morali, & non de physico interpretari D. Thomam deinde alij exponunt, non de primo instanti vsus rationis physice, vel metaphysice sumpto, sed de illo sumpto moraliter. Ita Soto dicta quæst. 3. artic. 10. Bañez, Lorca, Trullenc, Fagundez, quos citat, & sequitur Leander a Sacramento tom. 1. in præcept. Decal. tract. 3. disput. 2. quæst. 10. 14. in fine. Denique alij explicant D. Thomam, de cognitione Dei

confusa, & implicita, & de amore boni honesti per modum finis ad quem actiones suas adules dirigit. Ita Caietan. 1. 2. quæst. 89. art. 6. ad 3. vbi Conradus, Medina, & fere omnes Thomistæ, & 2. 2. quæst. 20. art. 4. & Victoria 2. & 3. parte relectionis. Idem tenet Montefinos 1. 2. dicta quæst. 89. art. 6. num. 18. Gregor. Martinez concl. 3. Serra, & multi alij. Quod ira intelligunt, & explicat aliqui, scilicet, quod puer cum peruenit ad perfectum usum rationis, illi proponuntur duæ viæ altera virtutis, qua ad Deum peruenitur, & ad consecutionem gloriæ; altera vitiorum, qua itur ad perditionem, & ad infernum, & per quam homo discedit a Deo suo ultimo fine, & accedit ad creaturam. Tunc igitur cum homini istæ duæ viæ sufficienter sunt propositæ, debet eligere, & amplecti viam virtutis, qua consequetur ultimum finem vitium, & vitam æternam: in qua electione implicite Deum tamquam suum finem ultimum diligit, & amat. Et facta hac electione adimplet hoc præceptum charitatis. Quod sit sufficienter propositis illis duabus vijs eligat secundam, scilicet, viam vitiorum. Peccabit mortaliter contra hoc præceptum charitatis.

6. Ex his ergo tribus modis dicendi hic ultimus plus mihi placet, quia contra ipsum nihil probant argumenta prioris sententiæ: illa enim solum convincunt, quod nullatenus congruit suauitatis Diuinæ legis obligare hominem in tam tenera ætate, ad amorem Dei, explicitum, eo vel maxime, quia tunc non est adeptus perfectam Dei notitiam, & cognitionem, neque illi expressè proposita est magnitudo bonitatis, & perfectionem diuinam, & beneficia a Deo accepta, neque præceptum dilectionis, & gratitudinis Deo debite: & nil potest amari, quin prius cognoscatur. At stando in hoc tertio modo dicendi, non obligamus propter dictas causas ad amandum Deum explicitè, sed solum implicitè, cum perfectè eidem proponitur virtutis via, eiusque convenientia, & rectitudo atque honestas, & vitiorum malitia, & turpitudine, & disconuenientia, quibus cognitis ratio ipsa naturalis, & dictamen rectæ rationis dicat virtutem amplectendam, & vitia esse fugienda. Præcipue, quia cognitio perfecta utriusque viæ virtutis, & vitij non

ad-

advenit homini regulariter loquendo immediatē post adeptum vsum rationis, sed aliquo tempore elapso, quod aequaliter non euenit in omnibus: alij enim prius, alij vero posterius eam assequuntur secundum maiorem, vel minorem ingenij aciem, vel secundum maiorem, vel minorem instructionem, vel parentum, vel Magistrorum, quare stando in hac sententia euenire potest, quod puer post adeptum vsum rationis, etiam tractato non paruo temporis spatio non obligetur hoc praecepto. Licet hoc ad multum tempus protrahi non possit regulariter loquendo, quia synderesis, seu dictamen rectae rationis quo cognoscat viam virtutis esse sequendam, & vitium fugiendum non multum detinetur advenire homini secundum illud Psalm. 4. *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine.*

7 Hec sententia probatur: Quia supposita perfecta cognitione honestatis, quae est in virtute, & quod eam sequi sit opus placitum Deo, & ab eo remunerandum, & e contra supposita etiam perfecta vitij cognitione, & eius turpitudinis, & malitiae. & quod eius sequela Deo maxime displiceat, & grauissimò suppositio sit plectenda ipsa ratio naturalis, & dictamen rectae rationis dictat, quod, quis debet virtutem sequi, & vitium fugere: Ergo si quis proposita tali cognitione perfecte, velit virtutem de serere, & vitium amplecti: faciet contra dictamen rectae rationis in re graui, & per consequens peccabit mortaliter.

8 Quod autem non teneatur adulescentulus ad amorem Dei explicitum non solum in instanti physico, sed etiam in instanti morali, vt Authores secundi modo explicant Diuum Thomam. Probatur: Quia illi Doctores exigunt ad hoc, vt amor Dei explicitus obliget ad ultimum, vt habeat explicitam cognitionem Dei, bonitatis ipsius, & beneficiorum eius, atque perfectionum ipsius: Afferentes autem istam cognitionem, vel habitam ex fide, vel ex doctrina eiusdem fidei, vel ex lumine naturali nullatenus obligari ad se converrendum ad Deum, ad illumque amandum ex praecepto charitatis; sed hanc tam expressam Dei, bonitatis & perfectionum eius cognitio regulariter loquendo non advenit homini, nisi per longum tempus, vt experientia rerum Magistra docet: Ergo

etiam per longas temporis moras non tenebitur homo ad Deum converti, neque ad hoc praeceptum dilictionis. Quod omnino est contra mentem Diui Thomae, & contra rectam rationem.

9 Sed contra dices: Qui post adeptum vsum perfectum rationis perfecte cognosceret viam virtutis, & vitij, & nollet amplecti virtutis viam, sed vitij, peccaret quidem contra virtutem in communi, sed non contra charitatem, nec contra aliam virtutem specialem, quia hic actus nolo sequi virtutem, sed vitium non opponitur alicui virtuti speciali; sed virtuti in communi, & est diuersa speciei, quam sunt alij actus peccaminosi, qui opponuntur alicui virtuti speciali: Ergo cum adulescentulus nolens sequi viam virtutis non peccet contra charitatem. Non obligatur ex praecepto charitatis ad amplectendam eam viam virtutis, & vitium respuendum. Respondetur: Illum actum peccaminosum, scilicet, nolo sequi viam virtutis formaliter non opponi, nec charitati, nec alteri virtuti speciali, neque expresse, & explicitē illis, vel cuilibet illarum esse contrarium, vt bene probat argumentum, quia non opponitur specialiter expresse obiecto charitatis, vel alterius cuiusque virtutis, nec formali, & expresso praecepto illarum: opponitur autem charitati praecipue virtualiter, & implicitē, & eiusdem praecepto implicito: quia cum charitas sit forma omnium virtutum, & finis illarum, & ille actus opponatur expresse, & formaliter virtuti, & eius actibus, consequenter virtualiter, & implicitē opponitur eius fini, qui est charitas, & praecepto de habenda charitate implicitē, & virtualiter: cum autem haec sententia non exigit in adulto actum charitatis expressum, & formalem, sed solum virtutalem, & implicitum; neque asserat dari praeceptum de charitate explicita, & formali, sed solum de virtuali, & implicita, hinc fit, quod consequenter asserat actum illum peccaminosum, scilicet, nolo insequi viam virtutis, nullo modo opponi charitati formaliter, & expresse: sed tantum virtualiter, & implicitē: quod sufficit ad peccandum mortaliter contra charitatem virtualiter, & implicitē praeceptam.

10 Ex his sequitur: quod ille, qui faceret illum actum, nolo sequi viam virtutis, non peccaret alio distincto peccato, mutante speciem, ex eo, quod opponitur præcepto charitatis; quia cum illud præceptum non sit de habendo actu formali, & expressio charitatis, sed de habendo actu virtuali, & implicito, eius fractio non opponitur formaliter, & expressè charitati, sed tantum implicitè, & virtualiter; quod non est sufficiens ad constituendum illum actum in diuersa specie; ut patet a simili in scandalo indirecto, quod licet opponatur virtualiter, & implicitè charitati, non tamen constituit novam speciem peccati contra virtutem charitatis: quia formaliter, & expressè, non opponitur contra eandem charitatem, cum directè, & formaliter, qui illo peccato delinquit non intendat ruinam spiritualem proximi, sed tantum virtualiter, & implicitè.

10 Sed contra dices cum Div. Thoma: Si puer ubi primum pervenit ad usum rationis non teneretur converti se ad Deum per amorem Dei super omnia sequeretur, quod si non esset baptizatus, in illo intervallo post primum instans rationis posset peccare venialiter, antequam mortaliter, & etiam posset contingere, quod cum veniali, & solo originali, moreretur, sed tunc non esset locus ex destinatis à Deo in quo posset recipi anima huius pueri. Ergo dicendum est, illum teneri immediatè post primum instans physicum adepti usum rationis, ad convertendum se ad Deum; quia si ad eum converteretur, & Dei gratiam consequeretur per conversionem, reciperetur in Cælo, sin minus peccaret mortaliter, & reciperetur in inferno, si tunc temporis è vita excederet. Quod vero si ille puer decederet cum veniali, & solo originali non esset locus ex destinatis à Deo in quo reciperetur eius anima patet. Quia in primis in Cælo recipi non posset, quia decesserat cum originali, & veniali, neque in Purgatorio, quia ille est locus ubi purgantur animæ iustorum, iste vero decessit in peccato originali, & non esset iustus, neque in Limbo, quia ille locus solum est destinatus à Deo pro illis, qui decedunt cum solo originali iste vero haberet, simul cum originali culpam actua-

lem venialem neque posset recipi in inferno, quia ille locus est destinatus pro illis qui decedunt cum culpa actuali mortali. Ergo in nullo loco ex his, qui destinati sunt à Deo pro recipiendis animabus hominum. Posset recipi: igitur dicendum est, nullum posse decedere cum solo originali, & veniali. Hoc argumentum propter suam efficaciam torfit Theologorum, præcipuè antiquorum ingenia, quia propter propriam solutionem sit.

RESOLUTIO VI.

An possit consistere in adulto peccatum veniale cum solo originali?

SUMMARIVM.

- 1 Argumentum S. Thomæ eius verbis proponitur, quo probare intendit non posse consistere veniale peccatum cum solo originali.
- 2.3 Prima sententia Ioann. Maioris adducitur asserentis hominem habentem veniale cum solo originali, luiturum veniale in Purgatorio, & originale in Limbo puerorum; & esse probabilem asseritur.
- 4 Sententia D. Thomæ proponitur asserentis habentem solum originale cum veniali luiturum esse peccatum veniale in inferno.
- 5 Sententia Suarez, & aliorum proponitur, & defenditur asserentium luiturum in Limbo.
- 6.7.8 Proponuntur argumenta contra sententiam Suarez, & dissolvuntur.
- 9 Sententia Azor, & Vazquez adducitur asserentium ad Divinam Providentiam pertinere, facere, ut quis cum veniali, & solo originali non decedat.

Argumentum Doctoris Angelici supra relatum, quod facit S. Doctor 1.2. quæst. 89. art. 6. in argumento sed contra, nunc illius verbis brevius, quam supra proponimus: Pro peccato originali (inquit) puniuntur homines in

in Limbo puerorum, ubi non est poena sensus, ut infra dicitur, in Inferno autem detru-
duntur homines propter solum peccatum mor-
tale: Ergo non erit locus in quo posset puniri
ille, qui habet veniale cum originali solo.
Ad hoc argumentum Doctores varijs
solutionibus satisfacere, eique respon-
dere conantur.

2 Et in primis Maior, in 2. dist. 42.
quaest. 8. dub. 5. respondet; quod de-
cedens cum originali, & veniali, lueret in
Purgatorio veniale, & post plenam so-
lutionem illius, descenderet ad Limbū
pro originali. Sed hanc responsionem
multi respuunt: Quia Purgatorium so-
lum est destinatum pro hominibus prae-
destinatis ad vitam aeternam, ut soluant
poenas mortalium, vel venialium, pro
quibus non plenē satisfecerunt in hac
vita, ut satis perspicue colligitur ex Tri-
dentino sess. 6. Canone. 30. & sess. 25. in
principio. Et expressius sess. 22. cap. 2. in
fine, & Canone. 3. Nec Ecclesia vniuer-
saliter oraret pro animabus Purgato-
rij, ut pro Dei amicis, si agnosceret ibi
detineri, animas à Deo auertas per pec-
catum originale.

3 Præterea confutatur hæc respon-
sio ex doctrina S. Thomæ 1. 2. quaest.
87. art. 3. ubi sic ait: *Remanente causa re-*
manet effectus, vnde colligit art. 5. ad 3.
quod peccatum veniale illius, qui de-
cedit in mortali, est per accidens irremis-
sibile, propter statum subiecti, quia sine
gratia non remittitur: Ergo falsum est,
quod peccatum veniale decedentis cum
illo, & originali deleatur. Et purgetur in
Purgatorio, & quod postea descendat
ad Limbum pro originali. Sed his non
obstantibus mihi solutio Ioannis Ma-
ioris videtur satis probabilis: quia limitata
causa limitatum parit effectum, leg. in
agris, ff. de acquir. rer. dominio, leg. Cancellau-
erat ff. de his, quæ in testam. delent. leg. 2.
ubi Baldus ff. de ser. export. leg. ex facto, §.
item quæro, ff. de vulg. & pupil. subsl. cap. ea
noscitur extra de sent. excomm. l. late Ti-
raquellus in tract. cessante causa, part. 1. nu-
mer. 147. Surdus consil. 10. num. 49. & co-
fl. 127. num. 38. Vgolin. de offic. & potest.
Episc. cap. 57. §. 2. num. 6. vers. Tercio Epis-
copus, Gonzales ad regul. Cancellar. regul. 8.
§. 5. prohem. num. 6. Stephanus Gracianus
de dec. 56. numer. 3. & disceptat. forens. cap.
647. num. 5. Ioan. Aloys. Riccius in praxi
rer. fori Eccles. de dec. 118. nam. 3. Bruno, Car-
doso, Caesar Argel. Gutierrez, Marin. Ant. m.
Rota Rom. apud Farinac. Ioan. Ant. Man-

gil. quos late refert citat, & sequitur Anton.
de Dueñas in axiomat. iur. verb. *Causa num.*
48. Sed peccatum veniale, solum est
causa limitata producens reatum poe-
næ temporalis, cum limitatione tem-
poris. Ergo propter illum non potest ho-
mo pati aeternam poenam. Nec sufficit
dicere, quod remanente causa remanet
effectus, nam licet verum sit, quod quā-
do causa est necessaria, & actualiter
causat, necessario remanet effectus: si
autem causa etiam necessaria sit limita-
tae potentiae non potest agere ultra limi-
tes suae potentiae, & ideo ignis non po-
test agere extra spheram suae actiuita-
tis, & licet remaneat causa, id est, ipse
ignis non datur effectus eius extra spha-
ram actiuitatis illius, & idem dicendū
est de causis etiam necessarijs, si in dura-
tione, & tempore suae actiuitatis sint li-
mitatae, quod dicimus de eisdem causis
respectu spacijs, seu sphaerae suae actiuita-
tis, sicut enim causa nō potest agere ex-
tra spaciū loci ad quod se extendit sphaera
actiuitatis eius, ita causa limitata in te-
pore, nō potest agere ultra tēpus suae du-
rationis, cum ergo peccatum veniale
producat reatum poenæ temporalis nō
poterit producere reatum poenæ aeternae,
nec sufficienter responderetur si dica-
tur; habere illum effectum tunc pecca-
tum veniale non per se; sed per acci-
dens: quia causa nec per se, nec per ac-
cidens de potentia ordinaria potest ope-
rari ultra spheram suae potentiae, & acti-
uitatis. Ergo neque ultra tempus, & du-
rationem suae actiuitatis. Tunc ergo il-
le ad ultos lueret poenam peccati venialis
temporaliter in Purgatorio satis pacien-
do pro eo, & cum iam satis passus esset,
transiret in Limbum, licet tunc confer-
uaret maculam peccati venialis non re-
missi, quo ad culpam in anima, quæ in
ipso duraret per totam aeternitatem cum
macula peccati originalis, illa enim ma-
cula esset irremissibilis ex eo, quia remit-
ti non potest nisi infusione gratiae de le-
ge ordinaria, cum vero illi nunquam
sit infundenda gratia: nec macula vni-
quam erit abolenda. Nec datur vllum
inconueniens, quod perpetuo illa ma-
cula venialis maneat in anima habentis
originalem maculam, nihil enim re-
fert, quod tam grauiter maculato in
aeternum, alia parua macula peccati ve-
nialis accedat sicut in temporalibus be-
nē potest dari macula infantiae prode-
niens exturto vnius regalis: simul cum

macula infamiae furti centum, vel mille aureorum, nec obstat, quod regulariter Purgatorium sit destinatum pro animabus iustis potest enim ex causa etiā de potentia ordinaria inferuire pro homine habente originale, & veniale. Sicut carcer Episcopi est regulariter deputatus pro Clericis, & Sacerdotibus, & aliquando ex iusta causa recluditur in eo aliquis secularis, nec dicere Ecclesiam habere consuetudinem orandi pro omnibus animabus existentibus in Purgatorio, Dei amicus, quod non faceret, si intelligeret, quod existentes in Purgatorio non essent omnes Deo grati, aliquantulum praeiit. Nam Ecclesia non intendit orare nisi pro omnibus fidelibus defunctis, qui in Domino sunt mortui, & amici Dei sunt, nec Ecclesiae praesentes intelligendae sunt pro omnibus existentibus in Purgatorio quasi literaliter, & secundum sonum verborum: sed secundum eiuspiam intentionem; quae nullo modo se extendit ad damnatos etiam poena damni per originale.

4. Ar S. Thomas quaest. 5. de malo, art. 2. ad 8. & in 2. dist. 42. quaest. 1. art. 5. ad 7. dicit: *si ponatur per impossibile (mori) aliquem cum veniale, & solo originali tunc talis puniretur sensibili poena in inferno, & poena illa esset aeterna.* Et licet S. Doctor loquatur de possibili, ut ex verbis ipsius constat, eius tamen sententiam, supponendo casum possibilem esse, de facto tenent Bonacina de peccato. disp. 2. quaest. 1. punct. 1. num. 3. & Ricardus apud Suarez 3. part. disp. 42. sect. 2. vers. *Statim vero*, quia (inquiunt) sicut decedens in peccato mortali, & veniali puniendus est in aeternum, non solum pro mortali, verum etiam pro veniali, ut docent Sairus lib. 2. cap. 13. num. 11. cum Valencia, Vazquez, & alijs, quos ibidem citat, ita puniendus est in aeternum, qui cum originali, & solo veniali decedit, quia multis non adeo graui poena puniendus sit, ac puniretur, si cum mortali peccati conscientia decederet. Sed haec sententia valde rigida est, siue loquamur de eo, qui cum peccato mortali, & veniali decedit, siue de illo, qui cum solo originali, & veniali moritur. Illos enim aeternae poenae obnoxios reddit propter peccatum veniale, quod mihi durissimum videtur: quia ut supra diximus limitata causa limitatum producit effectum: sed peccatum veniale solum causat reatum poenae temporalis;

Ergo postquam illi eam temporaliter lucrint, & pro ea satis passi sint: nullatenus ultra pro eadem patientur. Nec obstat, quod macula peccati venialis in eis in aeternum sit duratura: quia nunquam consecuturi sint gratiam, per quam eis remittatur, quia bene stat, quod macula venialis peccati in eis, in aeternum duret, & quod reatus poenae eiusdem peccati venialis finiatur. quia hic reatus est quaedam obligatio ad poenam temporalem pro veniali peccato. Ergo tota poena temporali, siue in eo qui decedit simul cum mortali, & veniali, siue in illo, qui cum solo originali, & veniali moritur. Finitur reatus, siue cessat obligatio ad temporalem poenam: reatus enim poenae temporalis nullam connexionem habet cum macula peccati, ut patet in animabus Purgatorii, in quibus non obstante, quod deleta sit peccati macula, quo ad culpā manet nihilominus reatus poenae temporalis. Ergo non habet ullam connexionem cum macula peccati, aliter enim, si cotiexione haberet necessariam, cum illa ablata macula, tolleretur reatus poenae temporalis: sed ablata macula peccati remanet reatus poenae temporalis. Ergo cum illa non habet necessariam connexionem. Ergo similiter potest contingere, quod ablato reatu poenae temporalis: remaneat macula peccati venialis, cum inter se nullam habeant necessariam connexionem, nec sufficit dicere; hoc posset evenire per accidens ratione subiecti; cui nunquam remittenda est culpa per gratiam, quia ut supra probauimus neque per se, neque per accidens causa limitata potest producere effectum extra terminum suae limitationis. Quia propter in Inferno finiri reatum poenae, & poenam ipsam peccati venialis transacta satis passione licet eius macula in aeternum duret, tenent Scotus, Gabriel, Nauarrus, Medina apud Azor. to. 1. lib. 4. cap. 10. quaest. 5.

5. Alii vero Doctores, ut Suarez de poenit. disp. 11. num. 18. & Castro Palaut tract. 6. disp. 1. punct. 4. num. 3. atque Agidius Coninhe de charit. disp. 24. dub. 3. num. 40. & 41. respondent, decedentem cum veniali, & solo originali pertinere ad limbum purgatorum, ibique perpetua poena ob originali, & aliqua temporali contusionis orta ex displicentia sui ob illud peccatum veniale, esse puniendum. Haec sententia verissima est.

est: Quia ut sepius dixi limitata causa limitatum producit effectum: Ergo cum peccatum veniale sit causa limitata, quod solum potest producere, seu causare reatum poenae temporalis, qui reatus soluta poena, per satis passionem temporalem ultra durare non potest: etiam si macula ipsius venialis in aeternum duraret, poena praedicti peccati solum temporaliter durabit: igitur cum illa poena sensus solum brevissimo tempore, sit duratura non est necesse assignare homini decedenti cum solo originali, & veniali, alium locum praeter Limbum: licet enim, qui ibi existunt, nullam poenam sensus paciantur, & ille locus non sit destinatus ad poenas sensus tolerandas illa poena peccati venialis huius hominis, tam levis modica, & brevis futura esset, ut pro nihilo reputetur: & ideo homo idem non videtur habere statum notabiliter diversum ab his, qui sunt in Limbo cum solo originali: Ergo cum habeat fere eundem statum, ad eundem locum pertinebit.

6 Sed contradices durante causa necessaria durat effectus; sed in isto homine durare debet necessario macula peccati venialis, quae aboleri non potest nisi per gratiam, quam ille namquam recipiet: Ergo in illo durare debet reatus poenae, & poena ipsa sensus in aeternum. Respondetur: Durante causa necessaria durare quidem effectum, dum in eum actu influit, at peccatum veniale, & eius macula cum sint causae limitatae, quae solum possunt producere limitatum effectum, id est, reatum poenae temporalis: soluta poena temporali per satis passionem, iam non influit in effectum, id est, iam non producant, vel conservant reatum, quia cum ille sit obligatio ad temporalem poenam; illa soluta, cessat reatus ipse, & simul poena ipsa temporalis. Vel melius adhuc respondetur quod adhuc dato; quod durante causa durat effectus; falsum esse, quod reatus peccati, sit effectus maculae ipsius nam macula ipsa, & reatus poenae sunt effectus peccati actualis, sine ulla connexionem, & dependentiam inter se, ut supra vidimus, nam possunt, alter ab altero separari & uno durante, & existente, non durare, nec existere alium, in animabus enim Purgatorii non durante, neque existente macula peccati, durat, & existit reatus poenae temporalis, cum igitur macula pecca-

ti venialis, non sit causa reatus poenae temporalis, nec cum illo connexionem necessariam habeat: potest quidem macula in aeternum durare, non durante reatu poenae, nec poena ipsa, quia ex sua natura temporales sunt.

7 Contradices secundo. Limbus est locus destinatus a Deo pro solis, qui decedunt in solo originali: sed, qui decedit cum originali, & veniali habet peccatum actuale: Ergo non potest recipi in Limbo. Respondetur: Limbum esse locum regulariter destinatum, pro decedentibus cum solo originali, at habere simul cum originali peccatum veniale non facit notabiliter differre statum, illud habentis, ab statu solum habentium originale; & ideo ad eundem locum pertinet, qui habet originale, & veniale, ad quem pertinet habens solum originale: & licet regulariter locus ille sit destinatus pro eis, qui solum decedunt cum originali, ex dispositione tamen irregulari Divinae Providentiae idem locus pertinet, etiam ad eum, qui decedit cum originali, & veniali, quae providentia licet sit ordinaria, circa talem casum dicitur irregularis, quia eius dispositio non est omnino iuxta regulam circa Limbum observari solitam, videlicet, quod ibi detineantur, qui cum solo originali decedunt: Quod autem ea loca, quae pro certis, & determinatis personis, regulariter sunt destinata, aliquando ex dispositione ordinariae providentiae irregulari. Saltem pro determinato tempore eas non contineant, sed in alijs locis, vel sint, vel crucientur: constat ex varijs locis Evangelij: licet enim ignis inferni, & infernum ipsum sit locus destinatus a Deo pro Daemonibus cruciandis, ut patet ex illo Matth. 25. *Item maledicti in ignem aeternum, quod paratum est Diabolo, & Angelis eius.* Tamen pro determinato tempore extra infernum cruciantur: ut videre est, in Daemonibus, hominum corpora obsidentibus: & in legione integra ipsorum, qui a Christo Domino a corpore cuiusdam obfessi, iussi, ut exirent Luc. 8. *Rogabant illum, ne imperaret illis, ut in abyssum irent.* Ergo licet regulariter illa loca sint destinata pro certis personis, ex irregulari dispositione Divinae Providentiae possunt esse, & cruciari, extra illa loca; quod etiam manifeste patet, in animabus aliquorum fidelium, qui ut constat passim ex Historijs Ecclesiasticis extra

cum communem Purgatorii, habent suum proprium purgatorium, in alijs diuersis locis, vel in quibus peccauerant, vel in quibus iusto Dei iudicio, ex irregulari dispositione, determinatum Purgatorium habent. Ergo licet Limbus, Purgatorium, & Infernum sint loca destinata, ad certum genus personarum, ad luendas poenas pro peccatis commissis ex regulari dispositione Diuinæ Providentiæ, bene poterunt aliæ personæ, quæ ad ea loca non pertinent ex dispositione irregulari in illis cruciari. In eo vero casu, quod aliquis decederet cum originali solo, & veniali, ex eadem irregulari dispositione in Limbo esset excipiendus. Imo videtur: Quod cum peccatum veniale notabiliter non mutet statum habentis originale, sed tantum leuiter, & ex parua differentia, ex ipsa regulari providentia ad Limbum pertineat, qui cum solo originali, & veniali decedit.

8. Contradices tertio. Cum M. Ioanne Martinez de Prado tom. 1. præcip. q. 9. cap. 12. quæst. 3. §. 3. num. 25. iussit, qui decedant cum venialibus secundum Fidem Catholicam, puniuntur igne Purgatorii cuius poenæ secundum Patres, & Theologos excedunt in comparabiliter omnes poenas huius vitæ, sed absurdum est: minus in alia vita puniri, eos, qui non decedant in gratia, quam iustos filios Dei. Ergo non erunt puniendi qui decedunt cum originali, & veniali, sola illa confusione peccati. Sed ut verum fatear hoc argumentum videtur, non multum premere. Quia comparatio non est facienda solum de poena sensus decedentis cum originali, & veniali, ad poenam sensus existentium in Purgatorio. Sed de totali poena illius, & animarum Purgatorii: cum ergo ille patiatur poenam eternam damni, quæ est grauissima poenarum, & quæ solum propriæ conituit hominē in statu damnationis, & existentes in Purgatorio solum patientur poenam damni temporalem: insensate excedit poena decedentis cum solo originali, & veniali poenæ existentium in Purgatorio. Licet forte poenæ sensus eorum sint maiores, quæ erunt temporales sunt. Ergo ex hoc capite parum, vel nihil probat argumentum.

9. Denique Azor, Suarez, & Vazq. quos refert citat, & sequitur Thomas Sanchez lib. 2. sum. cap. 35. num. 7. an

sine, respondent, quod ad Diuinam Providentiam pertinet, ne permittat quod aliquis decedat cum solo originali, & veniali; quod est necessarium supposita Dei ordinatione, qua morituris loca destinavit, inter quæ non est decedenti cum solo originali, & veniali, quæ admodum pertinet ad eandem providentiam, quod licet homo prædestinatus sit in statu peccati mortalis, supposita diuina prædestinatione, non moriatur in eo statu, sed in statu gratiæ: qua possit consequi vitam æternam ad quam prædestinatus est. Sed contra hoc arguunt aliqui Thomistæ. Nam est manifestum in conueniens, quod detur de facto, aliquis status hominum, in quo peccato illorum non corresponsdeat debitus locus poenæ; quod patet in exemplo adducto de prædestinato. Nam licet ex suppositione prædestinationis, non possit prædestinatus in peccato mortali decedere, tamen illius peccato correspondet poena inferni secundum præsentem iustitiam. Sed respondetur: Quod licet hoc videatur inconueniens stando in providentia Dei regulari, non tamen in casibus irregularibus, sicut est præsens; factis enim ex dictis constat, in prædictis casibus saltem pro tempore determinato, animas hominum, & spiritus Dæmonum ex ordinatione irregulari Diuinæ Providentiæ pertinere ad alia loca, diuersa ab his in quibus aliæ animæ regulariter cruciantur. Et secundo respondetur: Hominem illum existentem in originali solo, & veniali secundum præsentem iustitiam, dum non moritur pertinere ad Limbum; quia cum eius status notabiliter non differat, a statu existentium in solo originali, ut supra dictum est, moraliter reputandum est, esse in eodem statu, & pertinere ad eundem locum. Omnes hæc solutiones ad argumentum Sancti Thomæ mihi probabiles videntur. Sed has duas ultimas à Suarez, & Sanchez adductas libentissimè amplector: quia firmiter, & veriora habent fundamenta, & facilius argumentis contrarijs respondent.

✱ O T O ✱

RESOLUTIO VII.

An præceptum dilectionis Dei obliget in alijs temporibus præter assignata?

SUMMARIVM.

- 1 Sententia negativa Thomæ Sanchez & aliorum proponitur.
- 2 Præceptum dilectionis Dei obligat per se pro singulis annis.
- 3 Præceptum charitatis obligat quoties quis tenet uel elicere contritionem extra Sacramentum.
- 4 Præceptum charitatis tunc obligare per se, tenent Nauarrus, & Valencia, non obligare per se docent Azor, & Sanchez quando obligat præceptum contritionis.
- 5 Præceptum charitatis virtualis obligat per se, quando obligat præceptum contritionis.
- 6 Præceptum charitatis formalis nec per se, nec per accidens obligat ratione contritionis.
- 7 Actus amoris Dei virtualis, seu eius præceptum obligat per se in articulo mortis, eum qui habet conscientiam peccati mortalis, & etiam si illam non habeat per se, & etiam ratione periculi per accidens, quia homo in articulo debet omni meliori modo sibi possibili asscurare suam æternam salutem.

VT Breuius me expediam ab hac difficultate respondebo ad singulas quæstiones per singulas conclusiones. Et primo quæritur: An hoc præceptum dilectionis Dei, obliget per se semel in quolibet anno? Negat Sanchez lib. 2. sum. cap. 35. num. 8. in fin. negant etiam omnes illi, quos supra soluti diximus tenere. Et multum distat præceptum in specie de diligendo Deo, negant item Vazquez, qui & Ioann. Sancio, qui ut supra diximus resoluit, docent, hoc præceptum solum obligare per se in mortis articulo: quos omnes dictis resolution. 3. & 4. refutauimus.

2 Sit igitur prima conclusio: Hoc

præceptum semel in quolibet anno per se obligat. Ita Ledesma in sum. tom. 2. tract. 3. de charit. cap. 5. concl. 7. Pet. Hartad. 2. 2. disp. 147. sect. 5. sublect. 2. §. 26. Lorea 2. 2. disp. 58. sect. 3. num. 8. in fine, Trullenc lib. 1. in Decal. cap. 5. dub. 3. num. 5. Rocafull. in praxi Theol. Moral. part. 3. lib. 3. sect. 2. par. 3. de præcept. charit. cap. 1. ver. Secundo obligat. Et nouissimè Leander à SS. Sacrament. tom. 1. in præcept. Decal. tract. 4. disp. 2. quæst. 17. Et probatur: Quia Ecclesia determinauit præceptum diuinum de poenitentia agenda obligare per singulos annos: sed præceptum charitatis est maximum, & primum mandatum. Ergo a fortiori obligabit eodem tempore, scilicet, per singulos annos. Nec obstat, quod præcepta fidei, & ipsi non eodem modo obligent, ut supra diximus. Quia licet sint illæ virtutes Theologicæ non sunt tamen in genere moris tam excellentes, quam charitas, & quia illæ præcipue fides habent ex ipso iure diuino determinata tempora obligationis. Ut quando quis interrogatur a tyranno de propria fide, uel quando fidei ueritas, & honor Dei, uel ipsius fidei periclitatur. Ut iam dictum est supra.

3 Quæres secundo. An præceptum dilectionis Dei obliget per se, quoties quis contritionem peccatorum habere tenetur, aut veram detestationem ipsorum extra Sacramentum? Conueniunt quidem Doctores in hoc, quod tunc detur præceptum charitatis, seu amoris Dei, sed difficultas est, an tunc obliget per se tale præceptum, uel solum per accidens ratione contritionis?

4 Obligare per se tenent Nauarr. in sum. cap. 11. num. 8. Valencia 2. 2. disp. 3. quæst. 19. punct. 1. casu 3. Trullenc lib. 1. in Decal. cap. 5. dub. 3. dicto. 4. nu. 6. Saverbo Charitas, numer. 1. Granados 2. 2. tract. 14. num. 2. Bonacina disp. 3. quæst. 4. punct. 2. in fine. Villalob. 2. part. tract. 2. diff. 2. num. 7. Rocafull. in praxi Theol. mor. 3. part. lib. 3. & 3. part. de charit. cap. 1. ver. Secundo obligat, & alij multi, Azor uero quem citat, & sequitur Sanchez lib. 2. sum. cap. 35. num. 9. Tertium tempus, Silius 2. 2. quæst. 44. art. 6. quæst. 3. Diana part. 5. tract. 14. resol. 105. in fine, Filicinus tract. 22. cap. 9. quæst. 9. num. 291. Cominch disp. 14. lib. 3. concl. 5. num. 14. Arriaza 2. 2. disp. 3. sect. 3. nu. 17. Docent hoc præceptum charitatis tunc non

non obligare per se, sed per accidens; quod probant, quia tunc solum obligat ex eo, quia obligat præceptum contritionis, quæ haberi non potest, sine actu amoris Dei. Ergo non obligat per se, sed rationi contritionis habendæ, & per accidens.

5 Sit secunda conclusio. In hoc casu præceptum charitatis obligat virtualiter per se, & non solum, per accidens. Ita Doctores primæ sententiæ. Et probatur: Quia ut supponitur. Tunc obligat præceptum contritionis, & perfectæ detestationis peccatorum per se: sed ad perfectam detestationem peccatorum, seu ad contritionem perfectam per se requiritur, quod fiat propter Deum summè bonum: Ergo saltem virtualiter, tunc obligat per se præceptum charitatis.

6 Sit tertia conclusio: Præceptum charitatis formalis, seu præceptum eliciendi actum formalem amoris Dei super omnia nec per se, nec per accidens obligat, quando obligat præceptum contritionis, vel detestationis perfectæ peccatorum. Hæc conclusio sequitur ex præcedenti. Et probatur: Quia quando obligat per se præceptum contritionis ad eam eliciendam non est necessarius actus formalis charitatis, seu amoris Dei, sed sufficit actus virtualis, scilicet, quod detestatio illa peccatorum fiat ex motu charitatis, videlicet propter Deum summè bonum, vel super omnia amabilem. Ergo per se non requiritur actus formalis charitatis: Imò, nec per accidens; quia posito quod detestatio fiat ex motu charitatis si simul, quis faciat actum formalis amoris per accidens, ille actus erit quidem valde meritorius, & conducat ad consequendum maiorem gratiam: absolute tamen non est necessarius ad iustificationem: neque ad eliciendum verum actum contritionis: Ergo adhuc si obliget præceptum contritionis per se, non obligabit adhuc per accidens præceptum amoris Dei formalis.

7 Ex his colligitur: Quod si quis non adimpleat præceptum contritionis quando obligat per se non peccabit duplici peccato uno, scilicet, contra præceptum contritionis, & alio contra præceptum charitatis; quia licet præceptum charitatis virtualis obliget hominem per se ex præcepto habendæ contritionis per se, at cum non obliget, neque

per se, neque per accidens ad habendum actum formalem amoris Dei, sed tantum virtualiter actus ille omissionis non opponitur formaliter charitati, sed tantum virtualiter, ad hoc autem, ut esset duplex peccatum: necessarium erat, ut opponeretur formaliter virtuti poenitentiae, & virtuti charitatis: in eo vero casu omittens actum contritionis, formaliter quidem opponeretur virtuti poenitentiae, non vero charitatis virtuti, sed tantum virtualiter: Ergo unico solum peccato delinqueret contra poenitentiam, non vero duplici contra poenitentiam, & charitatem.

8 Ex dictis sequitur: In articulo mortis obligare per se actum amoris Dei virtualem, illi, qui habet conscientiam peccati mortalis, si non habet copiam confessoris, vel ex alio capite non possit suscipere Sacramentum Poenitentiae: quia tunc per se obligat præceptum perfectæ contritionis, ut est certum apud omnes: sed ad eliciendam perfectam contritionem requiritur amor Dei super omnia saltem virtualis per se. Ergo præceptum habendi illum obligat per se in illo tempore homini constituto in præmissis mortis articulo.

9 Denique rogabis: An præceptum amoris Dei obliget per se hominem non solum quando in articulo mortis constitutus habet conscientiam peccati mortalis, sed etiam si talem conscientiam non habeat? Negant Thomas Sanchez lib. 2. sum. cap. 35. num. 9. Azor tom. 1. lib. 9. cap. 4. quest. 1. & Castro Palas tract. 6. disp. 1. punct. 4. num. 9. & alij. Arriaga vero disp. 36. sect. 2. num. 17. & alij docent: Obligare, quidem præceptum charitatis in eo articulo, non tamen per se, sed ratione periculi. Alij vero tenent in eo articulo obligare præceptum charitatis per se, & ratione periculi per accidens. Ita Suarez tom. 4. in 3. part. disp. 5. sect. 4. nu. 9. & de charit. disp. 5. sect. 3. num. 3. Valencia tom. 3. disp. 3. quest. 19. punct. 1. Coninch disp. 24. dub. 3. concl. 3. num. 524 Turrianus, disp. 97. dub. 2. Soto, Nauarrus, Pet. Hurtado, Diana, Granados, Toletus, quos refert, & sequitur Leâder a Santissimo Sacramento tom. 1. in præcepta Decal. tractat. 4. disp. 2. quest. 20.

10 Sit quarta conclusio præceptum charitatis obligat hominem in mortis articulo constitutum per se, &

ratione periculi. Ita Doctores citati pro secunda sententia quo ad obligationem per se, & quo ad obligationem per accidens Authores citat pro prima. Et precipue Arriaga. Quo ad primam partem probatur; quia recta ratio non solum naturalis, sed etiam supernaturalis dicitur: quod veri filij Dei, tunc precipue recurrant ad Patrem, non solum per spem, & confidentiam; sed etiam per amorem filialem, quando sunt in maiori necessitate, & magis eius auxilio egent: sed constitutus in mortis articulo si sit iustus est verus Filius Dei adoptivus per gratiam, & est in maxima necessitate. Ergo tunc precipue tenetur recurrere ad Deum, tamquam ad suum pietissimum Patrem, per spem, confidentiam, & amorem filialem; ut eum amoris brachijs amplectatur in morte, & suis auxilijs foveat, & tueatur. Secunda pars conclusionis probatur: Quia lege propriæ charitatis tenemur ad procurandam securitatem vitæ, æternæ quanto exactius fieri possit, & ad vitandum discrimen æternæ damnationis; sed actu dilectionis Dei super omnia vitantur omnia pericula æternæ damnationis reddimurque securi æternæ vitæ ea maiori securitate, quæ sine speciali revelatione Dei, haberi potest, eumque actum possumus exercere mediante divina gratia, & auxilio supernaturali, quod semper in promptu nobis offertur a Deo, ex meritis Christi. Ergo tenemur eum actum exercere. Finge (inquit Petrus Hurtado 2.2. disp. 174. sect. 5. sub sect. 2. §. 27.) te non esse rite baptizatum, aut absolutum, & te in scium eorum eventum accessisse ad Sacramentum sine contritione perfecta, aut charitate; damnaberis perfecto. At licet nunquam fueris baptizatus rite ablutus, neque absolutus à Sacerdote, si Deum diligis super omnia charitate Theologica, non dubium, quin in eas vitam salutis æternæ evigiletur experientia est alea contingit eum eum, cum in tua potestate gratia Dei salutem tuam constituerit. Hæc Pet. Hurtado, & optime. Et ex his deducet: Quid dicendum sit de eo, qui martyrium subitus est: cum enim sit in mortis articulo constitutus, tenebitur per se, & ratione periculi elicere actum charitatis Dei licet non habeat conscientiam peccati mortalis.

RESOLUTIO VIII.

An detur præceptum de diligendo proximo; & quale sit?

SUMMARIVM.

1. Certum est de fide dari præceptum de diligendo proximo.
2. Certum etiam dari præceptum naturale de diligendo proximo a more naturali.
3. Certum est etiam dari præceptum diligendi proximum a more super naturali.
4. Præceptum naturale de diligendo proximo non est speciale, sed transcendens per præcepta secundæ tabulæ.
5. Præceptum de diligendo proximum a more supernaturali est speciale.
6. Qualiter, & quando obliget præceptum de dilectione proximi tam naturali, quam supernaturali?
7. Præceptum negativum de non odinando proximo obligat semper, & pro semper.
8. Quando obliget præceptum charitativum ad amandum proximum actu interno?
9. Quando obliget idem præceptum ad amandum proximum actu externo?

Diximus iam resolut. 1. huius disputationis num. 4. quis dicendus sit noster proximus, & quid intelligatur nomini proximi. Et in primis suppono tamquam de fide certum, dari præceptum, non solum de non nocendo, vel iniuriando proximo; sed etiam de eum diligendo ex charitate sicut nos met ipsos, ut constat ex illo Matth. 22. Diliges proximum tuum, sicut te ipsum. Dictio vero illa sicut, non denotat æqualitatem totalem, sed similitudinem. Ut communiter advertunt Theologi cum S. Thom. 2. 2. q. 44. ar. 2. Suppono secundo. Dari præceptum naturale de diligendo proximo a more naturali. Ita Azor tom. 2. lib. 12. cap. 2. quest. 2. Nauarr. in Manual. cap. 14. num. 6. & seq. Suarez de charitate, disp. 3. sect. 4. num. 2. Trullenc lib. 1.

in Decal. cap. 5. dub. 4. numer. 2. & 3. & alij communiter. Et probatur: Quia rectum rationis dictamen naturale dicitur, proximum esse diligendum propter se, & quia homo est, & nobis in natura similis, ei videlicet desiderando naturalia bona, ut honorem salutem, vitam, & alia bona temporalia. Hic autem amor non procedit a virtute charitatis Theologicæ, neque ordinis supernaturalis, sed tantum naturalis, procedit vero a virtute naturali, siue morali charitatis, licet hoc multi negent, dicentes solum dari virtutes circa ea opera bona in quibus reperitur difficultas, quod quidem verum est, quia cum habitus virtuosus sit facilitas ad operandum opera virtutis, non videtur necessarius ad ea opera bona, quæ ex se ipsis facile operantur, & nullam habent difficultatem. Cum vero inquirunt amare proximum non sit opus difficile, ad hoc non est necessarius habitus virtuosus. Sed certè hi Doctores supponunt, quod probare debeant, scilicet, quod amare proximum non sit opus difficile: Quia licet aliquoties non sit opus difficile proximum amare. At multoties res est plena difficultatibus. Vt si, v.g. proximus fuerit nobis infestus, vel persecutiones mouerit etiâ zelo iustitiæ. Vel si testimonium dixit contra nos etiam verum in causa ciuili, vel criminali, vel si res nostras furatus sit, vel occiderit patrem, fratrem, vel amicum, vel honorem, vel famam læserit: Ergo ad eas difficultates vincendas requiritur aliquis habitus virtutis. Licet absolutè ad quemlibet actum præcipue remissum a moris naturalis, non sit necessarius distributiuè loquendo: ad actus vero intensos, vel heroicos necessarius est talis habitus: quia sine illo non poterit vinci difficultas, quæ in illis reperitur.

3. Suppono etiam tamquam communiter receptum a Doctoribus contra Caietanum, Deuter. 10. 6. & Matth. 22. & Nauar. in Manual. cap. 14. num. 8. & 9. & tamquam certum dari præceptum diuinum, de amando proximo amore supernaturali, & ideo Ioann. Martinez de Prado tom. 1. præcip. q. q. cap. 12. quæst. 4. num. 4. ab illa sententia Caietanum, & Nauar. rû vindicare conatur præcipue Caietanum, eius mentem ita explicans, vt a communi nunquam discessisse intelligatur. Dari itaque tale præceptum de amore proximi super

naturali. Probatur ex cap. 13. Ioan. vbi dixit Christus Dominus Discipulis: *Mandatum nouum de vobis, vt diligatis inuicem sicut dilexi vos.* Sed Christus Dominus dilexit nos amore supernaturali: Ergo præceptum de amore proximi, est de charitate supernaturali. Ita omnes Theologi cum S. Thoma 2. 2. quæst. 44. art. 2. & Suarez de charit. disp. 5. sect. 4. num. 3. dicit esse de fide.

4. Sed difficultas est: An hoc præceptum charitatis proximi sit speciale? Dubitari autem potest, de præcepto naturali, & de supernaturali. Circa primum ergo dico: præceptum naturale de diligendo proximo non est speciale: sed transcendens per omnia mandata secundæ tabulæ, & in eis contentum. Ita Azor tom. 2. lib. 12. cap. 5. quæst. 2. Nauar. in Manuali, cap. 14. num. 6. & tenet Caietanus, Matth. 22. §. 39. §. Tercio ex eo; & nouissimè Ioan. Martinez tom. 1. præcip. q. q. cap. 12. quæst. 4. §. 2. num. 144. Et probatur: Quia dilectio debita proximo seclusa charitate sufficienter impletur, seruando præcepta iustitiæ, & partium eius, vt honorando parentes non occidendo, non adulterando, non furando, &c. & ita unicuique reddendo, & quæcumque volumus, vt nobis cum faciant alij cum illis faciendo, & e contra, quæcumque nolumus, vt nobis cum faciant alij, cum eis non faciendū: hoc enim proprie est amare proximum velle, scilicet, illi bonum, & nolle malum: Ergo, qui hæc omnia exequitur proprie dicitur amare illum, & adimplere præceptum charitatis naturale.

5. Circa secundum autem, scilicet, deest speciale charitatis supernaturalis de diligendo proximo. Dico similiter: Dari speciale præceptum. Ita tenent Theologi cum S. Thoma 1. 2. quæst. 109. art. 3. ad primum, & præcipue Ledesma tom. 2. tract. 3. cap. 5. concl. 6. diff. 2. & 3. Lorca de charit. sect. 3. disputatio. 58. num. 10. Bañez 2. 2. quæst. 44. art. 2. dub. 2. concl. 3. Trullene lib. 1. in Decal. cap. 5. dub. 4. num. 3. Villalob. tom. 2. tract. 3. difficult. 1. num. 4. Ioan. Martinez vbi supra num. 15. & Leander a SS. Sacramento tom. 1. in præcep. Decalogi, tract. 4. disp. 3. quæst. 5. 6. & sequent. Et probatur. Quia eodem modo loquutus est Christus Dominus, Matth. 22. de amore proximi, ac loquutus est de amore Dei, illis verbis: *Diligas Dominum*

Deum tuum, &c. Hoc est maximum, & pri-
mum mandatum. Et consequenter addit:
Secundum autem simile est hunc; diliges pro-
ximum tuum sicut te ipsum: Ergo si de dili-
gendo Deo datur speciale præceptum
similiter datur de diligendo proximo.
Et confirmatur: Quia eo ipso quod
Christus Dominus dixit illud de diligen-
do proximum esse secundum mandatū
asseruit esse duo distincta mandata simi-
lia igitur si primum de diligendo Deo
est speciale sic dicendum est de præcep-
to dilectionis proximi.

6 Sed quæres qualiter, & quando obligent ista duo præcepta, scilicet amoris supernaturalis, & naturalis proximi. Ad hoc respondeo verbis P. Francisci Suarez de charitate, disp. 5. sect. 4. num. 4. quæ sic se habent: *Difficultas est, quando obliget hoc præceptum? Breuiter de utroque amore naturali, & supernaturali in genere. Dico: Quod spectat ad exercitium interiorum actuum, per se non obligari nos ad illum actum eliciendum in illo sistendo, id est, propter amandum tantum; sicut diximus de de amore Dei. Ratio differentie est: Quia amor internus per se, non patet proximo sicut patet Deo, item amor Dei per se, est quidam cultus Deo debitus; non vero sic est amor proximi. Hinc fit, hunc amorem interio-rem, solum cadere in præceptum, vel quan- do necessarius est ad opus externum, & bene- ficiū proximo præstandum; vel ad vitan- dum odium, vel offensionem proximi; unde tunc obligabit, quando occurrerit necessitas misericordie de qua supra. Vel necessitas vi- tandi odium, periculum, &c. Et tunc tantum obligari ad hunc actum, quantum ad hos fi- nes fuerit necessarium. Unde ulterius fit, ut regulariter sufficiat amor naturalis; hic enim sufficit ad opera, quæ frequenter occurrunt. Sæ- pè tamen oportebit, hunc actum esse super- naturalem, quando vel opus est valde diffici- le, & supernaturale, vel est tam magna ten- tatio, aut periculum odij, & vindictæ; ut moraliter non nisi supernaturali amore vinci posse credatur. Quibus verbis pulchre to- tani hanc difficultatem explicuisse vi- detur in genere tamen, ut ipse Suarez aduertit, ut autem specialius, & expres- sitis eam declaremus, breuiter assero quæ sequuntur.*

7 Quo ad præceptum negatiuum certum est, obligare semper, & pro semper, quia nunquam possumus odio habere proximum, & semper tenemur in præparatione animi cum diligere, hoc est semper esse parati ipsum amare, &

ei subuenire in casu necessitatis, vt docet Nauarrus cap. 14. num. 8. & 9.

8. At in quantum ad præceptum affirmatiuū valde disident Doctores, & sententiarum varietate, rem totam confusam reddunt. Ideo claritati studens, verisimiliores sententias amplectens breuiter dico: quod præceptum charitatis proximi, quoad actum internum obligat. Primò, quando graues tentationes odij contra illum insurgunt, quæ aliter superari, nequeunt, ita Lorca disp. 58. num. 10. Secundò, quando inimicus veniam petit; tunc enim debet odium deponere, & cum illo reconciliari, vt docet Filiucius tract. 28. cap. 1. Tertio, quando proximus in extrema necessitate constitutus, talis amoris nostri actui indiget, vt penitus salutem spiritualem, vel corporalem consequatur, vt docet Nauarrus dicto cap. 14. num. 9. Et si necessitas administrandi ei Sacramentum qui extrema necessitate laborat, vel alia similis causa ad id compellat, & obliget: quod totum etiam docet Trulleneia Decal. lib. 1. cap. 5. dub. 4. a num. 6. v[er]que ad. 12. omnes casus supra allatos congerendo.

9 Actualiter vero obligat hoc præceptum non solum ad actum internū, charitatis proximi, sed etiam ad externum, quoties proximus in extrema necessitate, vel spiritali, vel temporali constitutus, indiget nostro auxilio, vel consilio ad gratiam, & salutem spiritualem, vel temporalem consequendam. Vt docet Nauarrus dicto cap. 14. num. 9. & Trullene ubi supra. Sed quia isti casus possunt esse multi, & multoties irregulares sunt non possunt sub vna particulari regula comprehendi, & ar-

bittio prudentis sunt relin-
quendi.

RESOLVTIO IX.

An detur præceptum diligendi inimicos? Et an sit naturale, vel solum diuinum à Christo Domino impositum,

& ad quid obliget?

SYMMARIUM.

1 Certum est de fide dari præceptum diuinum de amore inimicorum: & præterea datur præceptum naturale de eodem amore, quod obligabat ante promulgationem Euangelij etiam ad amandum hostes ex alijs nationibus.

2 An teneamur amare inimicos actu interno? Et quando obliget hoc præceptum amandi inimicos eo actu interno?

3 Tenemur amare inimicum, non solum actu interno, sed etiam externo, quoties ille in extrema necessitate constitutus indiget nostro auxilio, vel consilio tam ad salutem spiritualem, quam temporalem, vel ad euadendum ipsi suum periculum.

1 **D**ari præceptum diligendi inimicos de fide certum est. Ut constat ex illo Matth. 5. Ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos, & orate pro persequentibus, & calumntiantibus vos. Et in hoc sensu exponunt prædicta verba Christi Domini omnes Patres, & Doctores Scholastici cum S. Tho. 2. 2. quæst. 25. art. 8. potest tamen dubitari: An hoc præceptum sit tantum Diuinum a Christo impositum in Euangelio vel an sit præceptum naturale, & temper obligauerit iure naturæ etiam ante promulgationem Euangelij? Et in hac difficultate dico: Quod hoc præceptum non solum est diuinum posuitum: sed etiam naturale, quod etiam ante promulgationem Euangelij obligabat. Ita communiter Theologum S. Thom. 1. 2. quæst. 108. & 2. 2. quæst. 25. art. 8. vbi omnes Thomistæ, Suarez de charit. disp. 5. sect. 5. Petrus Hurtado disp. 153. sect. 3.

Lorca 2. 2. quæst. 25. art. 8. sect. 3. disp. 25. Trullenc lib. 1. in Decal. cap. 1. dub. 5. Bonacina disp. 3. quæst. 4. punct. 3. & seq. Arriaga disp. 39. sect. 2. Continch. Castro Palaus, Granados, Quiédo quos citat, & sequitur Leander a SS. Sacramento tom. 1. in præcep. Decal. tract. 4. disp. 4. quæst. 1. Et probatur: Quia rectoratio dicitur, quod id, quod aliquis sibi vult, alijs velit, & quod sibi non vult, nec alteri velit, aut faciat. Sed nullus etiam si inimicus sit alterius sibi vult odio haberi ab inimico, & potius vult etiam ab ipso diligi. Ergo idem tenetur alteri inimico præstare, & velle. Item, quia ut docet D. Thomas 1. 2. dicta quæst. 118. & Suarez vbi supra, atque alij, Christus Dominus nullum præceptum imposuit hominibus, præter præcepta Sacramentorum, in lege Evangelica nisi ea, quæ iure naturæ eos obligabant. Ergo cum hoc imposuerit, iam naturali iure, latum erat, nec obstat, quod Christus dicat hoc præceptum esse suum, vel se illud præcipere, quia hoc dixit, quia illud iam pene a cordibus hominum abolitum, innouauit. Neque in lege Moïsis vnumquam contrarium, aut concessum fuit, aut permissum, licet citata à Phariseis falso doceretur imo Levit. 19. præcipiebatur: Non oderis fratrem tuum in corde tuo, sed publice argue eum ne habeas super illo peccatum non queras ultionem, nec memoreris iniuriæ cinium tuorum. Quod adeo verum est, ut adhuc exteros inimicos aliarum nationum iure naturæ tenerentur Hebræi diligere ex charitate debita proximo, quia etiam si hostes Iudeorum essent, erant tamen proximi. Licet zelo iustitiæ, & religionis, & multoties ex præcepto Dei tenerentur eos persequi, & occidere, & bona ipsorum vel sibi ipsis applicare, vel quando Deus iubebat illa dissipare, perdere, & comburere non odiendo eorum personas, sed peccata, & ipsos puniendo, vel ad eorum correctionem, vel ad publicam vindictam, & aliorum exemplum, & præcautionem. Ita communiter Doctores præcipue Magister in 3. dist. 30. vbi S. Tho. q. 1. art. 1. ad 2. S. Bonau. q. 4. ad arg. Durand. q. 1. ad 3. Gloss. Lira, Abulens. Titelmanus, & Iansenius in cap. 5. Matth.

2 Sed quæres secundo. An teneamur amare inimicos ex vi huius præcepti amore interno? Respondeo: Tenemur quidem nos amare inimicum actu interno, quando, & quomodo tenemur

eodem actu interno amare alios proximos: quia esse inimicum non tollit ab eo rationem proximi. Amor itaque internus solum cadit in præceptum, vel quando necessarius est ad opus externum, & beneficium proximo præstandum, vel ad vitandum odium, vel offensionem proximi; unde tunc obligabit quando occurrerit necessitas misericordiae, vel necessitas vitandi odium, vel proximum eruen- di a periculo, &c. Et tantum obligamur ad hunc actum, quantum ad hos fines, fuerit necessarium. Et ratio est: Quia proximum non debemus amare eodem modo, ac Deum regulariter loquendo, id est, actu interno. Tum, quia amor internus non pater illi sicut Deo. Tum, quia amor internus debetur Deo in cultum, & obsequium non vero proximo. Ita Suarez de charitat. disputat. 5. sectio. 4. num. 4. & communiter omnes: sed quando specialiter obligemur diligere, vel actu interno, vel externo proximum, & consequenter inimicum? Vide in resolutione præcedenti a num. 7. & seq.

3 Actu vero externo tenemur inimicum diligere quoties ille in extrema necessitate constitutus, vel spirituali, vel corporali, indiget nostro auxilio, vel consilio ad consequendam salutem spiritualem, vel temporalem. Ita Nauarrus, & Tullene ubi supra resolutione præcedenti, numer. 9. & omnes communiter Doctores.

RESOLUTIO X.

An possit quis excludere inimicum a dilectione, & communibus beneficijs, alijs proximis libere impensis?

SUMMARIVM.

- 1 Non licet excludere inimicum a beneficijs, quæ sunt debita toti communitati.
- 2 Non licet excludere inimicum ex odio a beneficijs liberaliter concessis

toti communitati; nec sine odio si inter veniat scandalum.

- 3 Prima sententia negatiua D. Thomæ & Thomistarum quæ communis est proponitur, & probatur assertis etiam sine odio non posse excludi inimicum.
- 4 Secunda sententia affirmatiua Avrigæ, & Leandri proponitur, & probatur.
- 5 Iudicium Authoris de utraque sententia adducitur.
- 6.7 Ad primum, & secundum argumentum secunda sententia respondetur.

1 **I**N Hac difficultate suppono in primis: Nullum posse excludere suum inimicum a beneficijs, quæ sunt debita toti communitati. Et ratio est: Quia inimicus est pars communitatis. Ergo habet ius ad bona, & beneficia totius communitatis. Ergo illum excludere propter inimicitiam erit peccatum suapte natura mortale; ita communiter Doctores præcipue D. Thom. 2. 2. q. 25. art. 9. quem ibi omnes sequuntur.

2 Suppono secundò. Quod etiam si beneficia exhibita, vel exhibenda toti communitati non sint debita, sed liberaliter facta non licet excludere inimicum ab illis ex affectu odij, vel etiam sine illo si interveniat scandalum. Et probatur. Quia oddisse inimicum est intrinsecè malum. Ergo licet exclusio a beneficio non sit contra aliquod debitum morale, & ex hac parte non sit peccatum, erit tamen graue peccatum causa eiusdem exclusionis, scilicet, odium secunda vero pars patet: quia esse causam ruinæ spiritualis proximi est peccatum mortale: sed qui excludendo inimicum a beneficijs communibus, præberet sufficiens motivum, ut alij crederent, id facere ex odio esset causa ruinæ spiritualis aliorum. Ergo graue peccaret peccato scandalii. Ita D. Thom. ubi supra, & ibidem communiter DD.

3 Tota ergo difficultas est: An cessante odio, & scandalo possit quis excludere inimicum a beneficijs, vel impensis, vel impendendis toti communitati, quando illa non sunt debita, sed facta ex mera liberalitate facientis.

Et in hac questione prima sententia est communis, quam tenet D. Thom. 2. 2. quæst. 25. articul. 9. ubi communiter Thomistæ, qui docent etiam

cessante odio, & scandalo, non posse quem excludere inimicum suum, a beneficijs communitati toti etiam liberaliter exhibitis, vel exhibendis: quia hæc exclusio semper procedit, & dimanat ex actu odij, & priuatæ vindictæ. Sed talis affectus intrinsecè est malus. Ergo est peccatum mortale. Antecedens in quo est tota difficultas probatur: Quia odium est affectus, quo quis alteri malum vult: sed qui excludit inimicum a communi beneficio communitatis, vult illi carentiam illius boni, quo fruitur tota communitas. Ergo vult illi malum, & ipsum odit. Sed dices: Tunc, quem non velle malum suo inimico, sed solum priuationem alicuius boni, quod illi dare non tenetur, neque ex debito iustitiæ, vel gratitudinis, aut ex alio quo piam. Ergo non est velle illi malum, vel ipsum oddisse, sed responderetur: ad hoc, vt quis dicatur oddisse inimicum non esse necessarium velle illi malum positum, sed sufficere velle illi malum priuativum, qui enim alicui ex displicentia personæ vult alicui mortem, vel infamiam solum vult priuationem vitæ, vel famæ, & tamen nullus dicit, illum non oddisse illum, cui vult mortem, vel infamiam. Et ideo hanc sententiam sustinent Nauarrus capit. 24. numer. 75. Sylvester verbo Charitas, Azor tom. 2. libr. 12. capit. 3. quæstion. 2. Caietanus secunda secundæ, quæstion. 25. articuli. 9. vbi etiam Bañez, Aragon, & multi Thomistæ, Petr. Hurtado disputatio. 153. sectio. 4. §. 53. Trullenc lib. 1. in Decalog. cap. 5. dub. 5. nu. 4. Gaspar Hurtado disputatio. 4. difficult. 3. Grados tractat. 6. disputat. 6. numer. 5. Coninchi disputat. 24. dub. 6. numer. 85. & sequent. Filiucius tom. 2. tractat. 28. numer. 18. Valencia tom. 3. disputat. 3. quæstio. 3. punct. 2. in fine, Castro Palaus tractat. 6. disputatio. 1. numer. 4. & denique Suarez de charitat. disputat. 5. sect. 5. numer. & Villalobos tom. 2. tractat. 3. diff. 6. concl. 6. num. 8.

4. Secunda sententia est Arriagæ secunda secundæ, disputat. 39. sect. 2. quæst. 4. numer. 17. & aliorum, quos nouissimè Leander à Sanctissimo Sacramento tom. 1. in præcept. Decalog. tractat. 4. disputat. 4. quæst. 5. vel. Res-

pondeo tertio assentientium, posse quem licitè excludere inimicum a beneficijs exhibitis, vel exhibendis toti communitati dumtamen illa non sint debita, sed ex liberalitate facta, vel facienda, & dum hoc non faciat ex odio, vel cum scandalo. Hæc sententia probatur: Quia ille qui hæc opera facit gratis, & prolibito facit, & nullatenus ex debito, aut obligatione vlla. Ergo libere poterit cui voluerit ea conferre, & cui voluerit denegare. Et confirmatur: Quia præceptum positivum de diligendo inimico non obligat semper, & pro semper sicut negativum de non oddiendo, id est, solum obligat quoties in extrema, vel etiam aliquando in valde graui necessitate indiget nostro auxilio, vel consilio, & non alias, si non adsit simul aliqua obligatio iustitiæ, vel charitatis, vt odij vitandi, vel scandali: sed potest quis facere aliquod beneficium toti communitati, tempore, quo inimicus, nec extreme, nec grauius illo egeat, excludendo inimicum sine odio iniustitiæ, aut scandalo. Ergo licitè potest illum excludere.

5. Hæc secunda sententia propter sua fundamenta probabilis est, sed prima probabilior. Tum, quia communis, & tam grauium Doctorum suffulta suffragio, & propter rationes quibus nititur. Quibus adde aliam a suario vbi supra adductam: Quia actio illa excludendi inimicum a beneficijs communibus etiam in debitis, & liberaliter factis supposita gratia facta communitati est iniuriola proximo excluso, quia excluditur proximus tamquam indignior alijs, & parit animorum diuisionem, & amaritudinem, etiam excluso scandalo aliorum. Et ideo Villalobos vbi supra dicit esse contra iustitiam, propter iniuriam, & contemptum proximi. Ergo nulla ratione licet adhuc excluso odio, & scandalo, quod manifestius constat ex iure vbi dicitur: quod iniuria est negare, quod alijs conceditur leg. prima, §. Permittitur, ff. de aqua quodid. & alij. & ibi Barthol. n. 1. D. Ioann. Baptista de Larrea allegat. 8. n. 18. p. 1.

6. Ad argumenta contrariæ sententiæ, & in primis ad primum respondet Diu. Thomas 2. 2. quæst. 83. artic. 3. & ex illo Suarez interdum simpliciter, & absolute non teneri nos ad

aliquid faciendum, si tamen facimus, tenemur debito ordine, & modo facere, ut saepe no tenemur orare, sed si oras teneris attente orare, nec teneris celebrare Missa sacrificiū: at si celebres teneris ritē celebrare. Ita ergo in proposito licet nō tenearis beneficium facere cōmunitati, ut supponitur: si tamen facias debes, ita illud facere, ut sit sine iniuria, & contemptu alicuius, qui sit pars eiusdem cōmunitatis.

7 Ad secundum responderetur: excludentem inimicū a cōmuni beneficio cōmunitatis; non peccare ex transgressione praecepti positivi charitatis, seu dilectionis inimicōrum; sed ex transgressione praecepti negativi; quia per illam actionem satis demonstrat, illum oddisse, ut supra probatum est, & praeterea, quia facit contra iustitiam, faciendo illi iniuriam, & indigniorem iudicando alijs, atque illum contemnendo.

RESOLUTIO XI.

An teneatur quis, salutare,
& resalutare inimicum,
illique remittere
iniuriam?

SUMMARIVM.

- 1 Nemo tenetur per se loquendo salutare inimicum potest tamen teneri per accidens.
- 2 Quilibet tenetur resalutare inimicum regulariter loquendo.
- 3 Respondetur argumento in cōtrarium factō.
- 4 Quando, & quomodo teneamur remittere iniuriam inimicō?
- 5 Non tenetur quis remittere satisfactionem pro iniuria inimo, sed potest ius suū prosequi ante legitimam potestatem, hoc tamen debet fieri, cum certo, & determinato moderamine.

1 **I**N Hac difficultate conveniūt Doctores cum Sanct. Thom. 2, 2. quæst. 25. art. 6. quam praeterea do-

cet Suarez de charitat. disputat. 5. secti. 5. num. 8. Villalobos tom. 2. tractat. 3. difficult. 6. conclus. 3. num. 4. Bañez, & Aragon cum Sanct. Thom. ubi supra, & artic. 9. & alij cōmuniter. Simpliciter, & absolute loquendo neminem teneri salutare inimicum. Et ratio est: Quia salutatio est signum particularis amicitiae, & benivolentiae, quod nullus tenetur exhibere inimico per se, secus per accidens, vel ratione scandali, vel si necessarium iudicaretur, ad deponendum internum odium, vel certe ad placandum inimicum, & efficiendum, ut ipse deponat odium, nā pro salute eius interdum hoc facere tenemur.

2 Dico praeterea quemlibet absolute, & simpliciter loquendo teneri ad resalutandum inimicum salutem. Ita Div. Thom. ubi supra, ubi Bañez, Aragon, & Caietanus, & alij Thomistae, Sylvester verbo Caritas, quæstion. 6. Suarez ubi supra, Villalobos ubi supra, conclus. 4. & alij cōmuniter praecipue Valencia, Lorea, Bonacina, Coninch, Sa, quos citat, & sequitur Castro laus, tractat. 6. disputat. 1. punct. 6. numer. 6. Et ratio est: Quia moraliter, imo ex natura rei, non resalutare inimicum est signum odij, unde de se generat scandalum, & odium in alio, & habetur tamquam quid iniuriosum, adeo, ut etiam ex hac causa generetur discordia inter amicos. Ergo a fortiori erit peccatum non resalutare inimicum. Quod ita intellege nisi non resalutans sit persona tam gravis, vel illustris, & salutans sit tam infimae conditionis, ut non sit in usu, vel raro fiat resalutatio, sufficiet enim tunc aliquod parvum signum affabilitatis ostendere, vel nullum si magna sit distantia personarum.

3 Sed dices: Non teneor resalutare omnem salutantem, sicut, nec respondere omni loquenti. Respondetur etiam teneri ex quadam urbanitate, quambis si omittam solum erit veniale, non enim est gravis laesio charitatis, per se tamen respectu inimici, quia hic, & nunc pensatis omnibus, circumstantijs, illa omisio est significativa odij, ideo ex genere suo gravius est peccatum, & contra charitatem, quambis in individuo saepe possit esse veniale, attentis conditione personarum, & alijs circumstantijs.

4 Quæres secundò : Quando , & quomodo teneamur remittere iniuriam inimicis? Ad quod suppono: Quod multa nonnunc huius remissionis intelliguntur. Primum interioris odij depositio. Et hoc modo semper est in præcepto hæc remissio, iuxta illud Matth. 18. numer. 35. *Sic & Pater meus Cælestis faciet vobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris.* Quod omnino certum est, & ut tale tenent omnes Doctores cum Diu. Thoma locis supra citatis. Secundò, intelligitur exterior manifestatio interioris animi, qua eum, qui iniuriam intulit, in amicitiam recipiamus, & nos omne odium deposuisse ostendamus. Et hoc simpliciter, & absolutè non est præceptum, nisi quando id ommittere, moraliter esset, se se ostendere, & gerere, ut inimicum. Et ratio est: Quia non semper tenemur exhibere signa amicitiae, vnde colligunt Authores citati, & indicat Diu. Thomas 2. 2. quæstion. 83. Quando, qui iniuriam intulit veniam petit; teneri alterum ad exhibenda signa amicitiae, quæ sufficienter ostendant depositionem odij; quia tunc in illis circumstantiis ea ommittere est morale signum odij; item est scandalum, & prouocare alterum ad perleuerandum in inimicitia, quia putat, se non in venire locum veniæ, ut potest colligi ex Mattheo cap. 6. & 18. & ex Luca cap. 6. & tenent Doctores supra adducti, & communiter omnes.

5 Tertiò. Intelligitur condonatio omnis satisfactionis, & hoc simpliciter non est in præcepto, nam potest quis iustè ius suum prosequi per legitimam potestatem, ut constat ex iure lege prima, ubi communiter Doctores, & leg. lex Cornelia, ff. de iniurijs, cap. Parrochianos, ubi communiter Doctores, & Glossa, verbo *Satisfaciant* de sentent. excommunication. Et id confirmat omnium Authorum consensus, & usus virorum proborum. Ratio est: Quia ille de se est actus consentaneus iustitiæ, quod maximè habet locum, quando quis intendit, ut sibi restituantur bona externa, vel honor, aut fama. Sed cauendum est, ne milceatur odium. Secundò, ne nimium proximus præmatur, ita ut cum notabili detrimento suo cogatur, vel minimo dāno satisfacere, nā interdum id poterit esse contra charitatem. Ut pater Mas-

th. 13. & 18. Vnde norant Syluester, & Suarez vbi supra, si qui intulit iniuriam, satisfecit, quoad potuit, contra charitatem esse, illum amplius urgere, ut faciat, quod non poterit, quod præterea intelligendum est, nisi intendatur perse iusta poena propter commissum delictum: quod etiam si debito modo fiat, iustum esse potest, & interdictum præceptum. Ut in materia de iustitia tractatur.

RESOLVTIO XII.

An præceptum diligendi proximum, vel inimicum possit impleri ab eo, qui existit in peccato mortali?

SVMMARIVM.

1. 2 Ratio dubitandi ex veraque parte proponitur.
- 3 Sententia Nauarri, Azor, & aliorum asserentium sufficere proximum amare amore naturali adducitur.
- 4 Doctores asserentes, non teneri aliquem amare proximum amore supernaturali; consequenter tenentur asserere, vel non dari præceptum supernaturale, vel non obligare, nisi dum homo est in statu gratiæ.
- 5 Potest homo adimplere præceptum amandi proximum amore supernaturali, licet non sit in statu gratiæ: quia potest eum diligere amore supernaturali proveniente ex auxilio supernaturali, qui non sit charitas Theologica.

IN Hac difficultate videtur, quod præceptum diligendi proximum, non possit impleri a peccatore existente in peccato mortali: quia præceptum supernaturale dilectionis proximi obligat ad actum supernaturalem charitatis: sed actus supernaturalis charitatis non potest esse in peccatore manente in statu

tu peccatit alioquin haberet simul duos fines ultimos, & simul existeret in gratia, & peccato, quod est absurdum: Ergo peccator non poterit adimplere hoc præceptum charitatis proximi.

2 Ex alia parte videtur nimis durum, obligare peccatorem ad eliciendum actum contritionis, quoties obligatur ad adimplendum præceptum dilectionis proximi, cum præceptum dilectionis Dei, quod maius est, non obliget ipsum, ad convertendum se ad Deum ex præcepto speciali, ut omnes tenent; nisi forte necessario administraturus sit, vel recepturus aliquod Sacramentum.

3 Propterea Nauarrus in Manuali, cap. 14. num. 8. Azor tom. 2. lib. 12. cap. 5. quæst. 5. vers. Quares, Pet. de Ledetm. tom. 2. cap. 5. de charitat. concl. 6. in fine, Trullené de charit. cap. 5. dub. 4. nu. 15. Suar. de charit. disp. 5. sect. 4. nu. 4. & alij docent, durum nimis esse, peccatorem ex hoc præcepto ad contritionem obligare sufficereque si charitate, seu dilectione naturali proximum diligat, ei subveniendo in necessitatibus spiritualibus, vel corporalibus. Quod probant: Quia præceptum hoc est annexum præcepto dilectionis Dei, & ordinatur tamquam medium ad implementationem præcepti diuinæ charitatis, tamquam ad finem: sed peccator non obligatur ex præcepto charitatis Dei, a peccato exire, & ad se constituendum in gratiæ statu, ut Deum verò actu charitatis diligat: Ergo minus tenebitur a peccato resilire, ut proximum amet.

4 Sed qui hanc sententiam sequuntur meo videri tenentur consequenter asserere, vel non dari præceptum supernaturale dilectionis proximi supernaturalis, vel numquam obligare hominem, nisi sit in statu gratiæ. Et eo ipso nullatenus obligare peccatorem. Quod nulla ratione sustineri debet.

5 Quia propter Granados controu.

3. de charit. tract. 14. num. 4. in fine, V. zquez 1. de adorat. disput. 6. cap. 2. Lorca disp. 7. & 24. de charit. docent, amorem supernaturalem, quo proximum diligimus, vel propter se, vel propter dona supernaturalia non pertinere ad charitatem Theologicam, & probabilem dicit Suarez lib. 3. de Relig. cap. 5. num. 12. & de charit. disp. 1. sect. 3. num. 5. & 8. & tradit Durand. in 3. distin. 9. quæst. 13. ad prim. Et iterum Granados controu. 3. tract. 1. disp. 3. sect. 5. Et multi alij quos refert, & sequitur Ripalda de charitat. disp. 3. 2. sect. 2. & 3. & sequent. & videtur esse D. Thomæ 2. 2. quæst. 103. art. 3. ad 2. Ex qua sententia sequitur, hunc amorem supernaturalem, quo proximus diligitur, ex supernaturali auxilio provenientem, posse in peccatore, sicut est in illo actus fidei, & spei, & amoris imperfecti supernaturalis: poterit igitur hoc amore supernaturali, licet non proveniente ex charitate Theologica, quæ illum in statu gratiæ constituat, sed solum ex auxilio supernaturali, etiam si in peccato permaneat, ad implere præceptum de diligendo proximo amore supernaturali, quod tunc illum obligabit, cum proximus in extrema necessitate, vel valde gravi sine spirituali, siue corporali indigeat nostro auxilio, vel consilio, & in eis dandis, vel præstandis ad sint graves difficultates; ad quas evincendas speciale Dei auxilium supernaturale necessarium sit (quod ex parte Dei semper est in promptu) ad eliciendum amorem supernaturalem, quo homo moveatur ad succurrendum proximo in prædicta necessitate constituto. At quando non adeo graves concurrant difficultates, sufficet amor naturalis; quo homo moveatur ad præstandum proximo in ea necessitate existenti auxilium, vel consilium, ad præsens damnum evitandum, ut docet Suarez dicta disput. 5. de charit. lect. 4.

DISPUTATIO QUARTA.

DE IVRAMENTO, ATQVE DE EIVS
natura, & diuisione.

RESOLVTIO PRIMA.

Quid, & quotuplex sit iuramentum?

SVMMARIVM.

1. *Iurare est, Deum in testem adducere, in alicuius dicti testimonium.*
2. *Oratio essentialiter differt à iuramento.*
3. *Quatuor species accidentales iuramentidantur, & quæ illæ sint.*
4. *In iuramento promissorio includitur iuramentum assertorium.*
5. *In iuramento execratorio, quando est falsum, non admittitur duplex culpa.*
6. *Iuramenta omnia in ratione iuramenti sunt eiusdem speciei infima.*
7. *Ad iuramentum requiritur intentio iurandi, vel formalis, vel virtualis.*
8. *vsque ad 16. Quæ sit materia iuramenti Deo præstiti, & quæ sit materia iuramenti præstiti homini.*
16. *Qui sint comites iuramenti, & qualiter obligent à num. 16. vsque ad finem.*

Iurare est, Deum in testem adducere in alicuius dicti testimonium. Ita D. Thomas 2.2. quæst. 89. art. 1. quem ibi omnes Doctores sequuntur itaque iuramentum est inuocatio Diuini Nominis in alicuius dicti testimonium: Hæc autem inuocatio in eo consistit, vt communiter docent Doctores, vt iurans quantum in se est, intendat, & velit, Deum declarare, id, quod iuramento affirmat, seu attestatur, tamquam id, quod est a Deo notum, & verum, & hoc siue in hac vita, siue in altera, Deus illud manifestare velit abstrahit enim iurans, & à vita præteriti, & à futura. Hæc autem inuocatio Diuini Nominis potest esse expressa, vt cum per Deum ipsum expresse iuratur, vel tacita, vt cum iuratur per creaturas, quatenus in eis relucet Deus, iurans

namque non respicit creaturam per quam iurat in se ipsa, neque eandem, pro vt in se est adducit in testem infallibilem veritatis, hoc enim esset blasphemare, attribuendo creaturæ, id, quod soli Deo conuenire potest, sed iurat per Deum in creaturis relucentem, atque ita creaturam in testem vocat tamquam aliquid Dei, seu potius Deum pro vt in ea creatura elucet: Quare vt iuramentum sit, requiritur, vt fiat per illas creaturas, in quibus specialiter resplendet Deus, siue eius bonitas, sapientia, aut potentia, & nõ per illas, in quibus specialiter Deus non elucet, & ita iurare per Cælum, per terram, per Sanctos, vel per B. Virginem verum iuramentum est, quia in eis diuina bonitas, sapientia, & potentia valde elucet, & eo maius est iuramentum, quod sit per creaturam, in qua magis Deus splendet, vnde iuramentum quod sit per B. Virginem est maius, quam illud, quod sit per aliquem alium Sanctum, magis enim splendet diuina bonitas, sapientia, & potentia, in gloriosa Virgine, quam in cæteris Sanctis.

2. Licet autem oratio etiam Diuini Nominis inuocatio sit, valde differt a iuramento, quia per orationem Deum inuocamus, vt nobis auxilium præbeat tamquam misericors, & omnipotens in his omnibus, quæ nobis vel conueniunt, vel necessaria sunt, per iuramentum vero perimus, vt tamquam testis infallibilis veritatis testetur ea, quæ iuramento asserimus.

3. Quatuor autem sunt modi iurandi seu iuramenta: Assertorium, quando scilicet, cum iuramento aliquid asseritur, vel affirmando, vel negando siue præteritum, siue præteritum, seu existens sit: Promissorium, videlicet, quando cum iuramento promittitur aliquid futu-

turum; Comminatorium, scilicet, quando aliquid iuratur comminando, seu cum comminatione aliqua, & denique execratorium; vel imprecatorium; quando videlicet verba iuramenti non immediate significant inuocationem Dei in testem, sed voluntatem, qua iurans, se, vel sua diuino iudicio offert, vt in eis Deus iniuriam sibi irrogatam vltiscatur, si falso eius testimonium inuocatur, & ideo in hac iurandi forma Deus pariter adducitur in testem veritatis, & iurantem vindicem, si ita non sit. Vt quando quis dicit, nō me Deus adiuet, vel non amplius viuam, vel æternam non consequar salutem, si hoc verum non est.

4. Est autem aduertendum, quod in iuramento promissio includitur etiam assertorium, nam idem iuramentum promissorium est simul assertorium respectu veritatis presentis in promissione inclusa, quæ est, promittentem, habere verum implendi iuramenti animum, promissorium vero dicitur respectu veritatis futuræ; & quia ad hanc promissionem firmandam, & stabilendam potissimum ordinatur: dicitur potius, & absolute promissorium.

5. Aduertendum etiā est secundō: Quod in iuramento execratorio, quando falsa est assertio, in cuius confirmationem execratoriē iuratur, non admitti duplicem culpam, alteram periurij, alteram execrationis contra propriam, vel personæ coniunctæ charitatem, vt si sibi, vel filiis, aut parentibus, malum aliquod graue iurans imprecatur: sed vnicam tantum culpam esse periurij quoniam periurus hic non ex animo id sibi malum imprecatur. Ita Caietanus 2.2. quæst. 89. art. 1. vers. Ad id autem, Nauarrus in Manuali, cap. 12. num. 1. in fine, Valencia 2.2. disputat. 6. quæst. 7. punct. 2. Petr. de Ledesma 2. tom. summ. tract. 11. cap. 1. dub. 3. Suar. tom. 2. de Relig. tract. de iuramento, lib. 1. cap. 12. in fine, Saitus in Clau. Regla, lib. 5. cap. 2. licet contrarium teneat Laxius lib. 2. de iust. cap. 42. dub. 2. num. 9.

6. Tertiū aduertendum est: Iuramentum quodcumque, quibuscumque verbis fiat, & quocumque modo, siue per execrationem, siue per simplicem attestationem, siue assertorium, siue promissorium siue comminatorium sit, siue iuratur per Deum, siue per creatu-

ras, siue tactis Euangelij, vel qualibet alia re sacra, siue nec illis, nec illa tactis esse eiusdem speciei in ratione iuramenti. Quia cum ratio iuramenti consistat in inuocatione Dei in testem, formaliter, materialiter, & per accidens se habet, huius, vel illius inuocationis modus, ac proinde speciem minimè variat. Ita Caietanus 2.2. quæst. 89. art. 1. paulo post princ. Sorus lib. 8. de iust. quæst. 1. art. 1. ad finem, Conarrub. de pactis, 1. part. in princ. num. 3. Laxius lib. 2. de iust. cap. 42. dub. 2. num. 9. Azor tom. 1. lib. 11. institut. moral. cap. 2. quæst. 7. & per 3. sequent. Saito dicto lib. 5. cap. 22. num. 2. Valencia 2.2. disp. 6. quæst. 7. punct. 2. Suarez dicto lib. 1. cap. 5. num. 13. & cap. 9. num. 2. & plures alij. Dixi autem in ratione iuramenti, non esse diuersas species: quia si iuramentum sit simul blasphemia, vel cōtineat grauem iniustitiam, constituet diuersas species in confessione necessario explicandas, quod non euenit, si solus modus iurandi sit diuersus, tunc enim illa circumstantia, cum non mutet speciem, non est necessario exprimenda in confessione.

7. Ad iuramentum præterea requiritur intentio iurandi, vel formalis, vel virtualis, aliter enim non erit iuramentum videndum, itaque est, vtrum verba proferens intendat formaliter, vel virtualiter, invocare diuinum testimonium, tunc enim erit iuramentum. Dixi vel virtualiter, quia non requiritur adiurandum, vt quis explicite, & formaliter intelligens, quid sit invocare diuinum testimonium, velit id facere, sed satis est, velle verba proferre in eo sensu, in quo pro aliorum iurantium consuetudine usurpari solent; hoc enim est tacite, seu virtualiter velle iurare, quapropter in hoc maxime attendenda est consuetudo patriæ, & communis estimationis, seu intelligentiæ verborum, aut scilicet, in communi estimatione, & intelligentia habeantur, vt iuramenta. Ita Valencia 2.2. disputat. 6. quæst. 7. punct. 2. Suarez tom. 2. de Relig. lib. 1. de iuramento, cap. 12. num. 2. Sanchez in summ. lib. 3. cap. 2. num. 1. & alij cōmuniter. Quare dicere, *in mea conscientia, per fidem meam, per fidem boni viri, aut boni equitis, per fidem Religiosi*, & similia non sunt iuramenta, quia hæc verba proferentes communiter loquendo non intendunt iurare, & similiter dicentes, *per vitam meam*

meam, per fidem Christiani, sic me Deus adiuvet, & alia huiusmodi si proferantur sine intentione iurandi non sunt iuramenta; dicere vero: *Per vitam animæ meæ, voueo Deo, per Deum vivum, per Christum, per Sancta Sacramenta, per Sancta Evangelia, & similia* prolata cum ea intentione, qua communiter usurpantur, & intelliguntur sunt vera iuramenta; item, *Vivit Deus, vivit Christus, per Sacramentum Altaris, per Cælum Dei, per S. Ioannem, per Sanctum Petrum, &c.* Si proferantur in eodem sensu, vel cum intentione iurandi sunt vera iuramenta. Sed de varijs formulis iurandi quando sint iuramenta vide latissime apud Thomam Sanchez lib. 3. sum. cap. 2. per totum.

8 Sed quæres: Quid sit materia iuramenti? Seu quæ sit materia capax obligationis iuramenti? Ad quod ut respondeam, distinguendum est, inter iuramentum factum ipsi Deo, & factum homini in eius utilitatem, & quidem quando Deo soli fit, non est multum difficile præmissam obligationem, seu materiã capacem obligationis iuramenti assignare: quia cum induat naturã voti, exigitur eadem materia ad eius valorẽ, quã votũ ad sui valorẽ petit, & ideo sicut votũ de re mala, aut impossibili, aut indifferenti, aut impediẽte maius bonum, contrariaque divinis consilijs, non obligat; ita nec iuramentum de his, quia iuramentum non est vinculum iniquitatis, quia quis obligari potest ad malum, cap. quanto, de iure iur. cap. non est obligatorium, de regul. iur. in 6. Nec Deus ad aliquid vanum seu otiosum, quale est res indifferens, aut ad aliquid eius consilijs contrarium vel impossibile obligare vult, atque ita quando res est mala, aut divinis consilijs contraria, docent D. Thomas 2. 2. quæst. 89. art. 7. ad 2. Caietanus in sum. verbo Periurium, cap. 3. Sotus lib. 8. de iust. quæst. 1. art. 7. ad 2. Covarrub. de pact. 1. p. §. 6. n. 6. & 7. Gutierrez, de iuram. 1. part. cap. 72. num. 5. 6. 7. N. matrus in sum. cap. 12. num. 16. & 17. Læsius lib. 2. de iust. cap. 42. dub. 4. num. 20. Sairo in Clavi Reg. lib. 5. cap. 7. num. 3. & alij multi. Et quod non obliget iuramentum quando materia est indifferens, & attentis circumstantijs talis nuncet; docent Caietanus, Nauarrus, Gutierrez, Læsius vbi supra, & Sairus ibidem, Angelus verbo iuramentum §. num. 3. Azortom. 1. inst. moral. lib. 11. cap. 5. quæst. 1. Suarez tom. 2. de Relig. tract.

de iuram. lib. 2. cap. 16. num. vlt. & cap. 17. à num. 1. vlt. que ad 6. & alij, atque idem docent, quando est de materia impossibili. Sotus vbi supra, Aragon 2. 2. quæst. 89. art. 7. & Valencia 2. 2. dis. 6. quæst. 7. punct. 4. quos refert, & sequitur Tho. Sanchez in sum. lib. 3. cap. 9. num. 11.

9 Aduertunt tamen Sotus, & Aragon quos sequitur Sanchez ibidem, seculum esse, quando materia esset difficilima, tunc enim aiunt, iuramentum obligare, & si causam relaxandi tale iuramentum ea ingens difficultas præbeat; quod quidem verum iudico: quando materia esset difficilis, tunc enim obligat iuramentum; difficultas enim, nec physice, nec moraliter, reddit rem impossibilem; quãvis sufficientem causam præbeat ad relaxationem iuramenti: quando materia est difficilima, nequaquam obligat iuramentum: quia licet tunc illa materia physice, & absolute sit possibilis, moraliter vero res difficilima iudicatur impossibilis; quia difficultas magna impossibilitati æquiparatur. Ut constat ex iure in leg. ex quo, & leg. continuus, §. cum quis, ff. de verb. obl. & docent, & probant Farin. fracm. crimin. 1. part. litter. D. num. 143. Magon decis. Florent 2. num. 9. & latè Antonius de Dueñas de privileg. pauper. & miserabil. person. part. 1. quæst. 53. numer. 15. & Doctores communiter in dictis legibus: sed iuramentum non obligat ad impossibile: Ergo neque ad id, quod est difficilimum.

10 Et hæc omnia, quæ supra diximus de materia iuramenti facti Deo; vera sunt; & si id iuramentum factum soli Deo, non includat promissionem, sed solum simplicem assertionem, honesti operis faciendi in Dei honorem, quia, & si propriè non sit votum, utpote, quod promissione destituitur induit tamen voti naturam, cum instar illius; soli Deo in eius honorem fiat. Et ita docet Suarez eodem lib. 2. cap. 12. num. 18. quem sequitur Thomas Sanchez vbi supra num. 12. qui benè addunt; id verum esse, & si non sit expressè, & directè tale opus relatum in Deum, siue in Dei honorem, quia, & si non referatur in Deum, cum tamen non iuretur alicui tertio, in eius utilitatem, sed soli Deo, & sit opus honestum, refertur ex eius materia natura in Deum.

Ita idem Suarez vbi supra num. 23. & 24. & Sanchez dicto num. 12.

11 Loquendo vero de iuramento homini præstito in eius utilitatem, id attendendum est, ut iuramentum hoc obliget iurantem, an res illa iuramento promissa possit absque peccato mortali, & veniali impleri a iurante, hoc enim tantum necessarium est, ut illum obliget, quare tunc tantum non obligat, quando sine culpa iurantis etiam veniali impleri nequit, constat ex cap. quambis pactum de pact. in 6. & cap. cum contingat, de iure iur. Vbi tamquam regula generalis traditur: Iuramentum homini præstitum, quod absque salutis æternæ dispendio, servari potest, esse necessario servandum. Nomine autem dispendij salutis æternæ intelligitur secundum omnes, quod etiam sine peccato veniali servari nequit, quipè, & si non impediatur salutem æternam; disponit ad illam perdendam, quare hanc regulam generalem tradunt Abbas eo cap. cum contingat, num. 7. Molina tom. 1. de iust. disp. 149. col. 3. vers. His exemplis, & tota columna sequenti, Suarez tom. 2. de Relig. tract. de iurament. lib. 2. cap. 22. num. 3. & Sanchez lib. 1. de matrim. disp. 32. num. 1. Qua propter, & si votum rei indifferentis, vel rei bonæ impediens maius bonum, ut si impediatur servare aliquod Consilium Evangelicum, continens maius bonum, non obliget; & non consequenter, nec iuramentum eiusdem rei soli Deo præstitum, ut supra diximus. At si iuramentum homini præstetur in eius utilitatem, obligabit, & si impediatur maius bonum, vel consilij Evangelici impletionem, ut optime docent Palud. in 4. dist. 38. quæst. 1. num. 29. Siluest. verb. Iuramentum, 4. quæst. 20. Suarez eodem lib. 2. cap. 12. num. 14. Rebel. de iust. part. 2. lib. 1. quæst. 9. num. 4. & num. vit. Molina dicta disp. 149. Lessius lib. 2. de iust. cap. 42. dub. 4. num. 20. & 21. Sairo in Clavi Reg. lib. 5. cap. 5. Et idem dicendum est de iuramento homini præstito de re indifferenti in eius utilitatem. Ut docent Angel. verbo Iuramentum, 5. num. 5. & Nauarrus in summa cap. 12. num. 17. Abbas, Molina, Suarez, & Sanchez supra citati. Et ratio differentie inter iuramentum seu votum Deo præstitum, & inter iuramentum præstitum homini, ea est, quia iuramentum promissorium factum homini de re non illicitaatenus ad sui

impletionem obligat, quatenus is, cui est præstitum, vult illud impleri. Deus vero indifferentia, & maius bonum impediencia, non vult in suum obsequium impleri, & ideo id iuramentum Deo factum non obligat, sed debet esse necessario de re moraliter bona, & quæ maius bonum non impediatur: cum tamen homo indifferentia, & maius bonum impediencia velit, ac in ipsius utilitatem credere possint inde est, ut iuramentum de his homini præstitum, obliget. Et confirmatur: Quia iuramentum ducendæ faminae ipsi præstitum, obligat, quambis impediatur maius castitatis bonum, & consilium Evangelicum de celibatu. Nec licet iuranti eligere cælibem vitam absque voto, (ut probat Sanchez lib. 1. de matrim. disp. 46. num. 4.) cum tamen idem iuramentum factum soli Deo, sit prorsus irritum, nisi in eo casu, in quo melius esset iuranti matrimonium initiare ob frequentes carnis lapsus.

12 Denique quando non potest res iuramento promissa impleri absque culpa, etiam veniali, iuramentum non obligare constat, quia iuramentum nequit esse vinculum iniquitatis, cap. quanto, de iure iur. At esset illius vinculum, si obligaret ad sui executionem cum culpa veniali: Ergo eius impletio non obligat. Item, quia implicat obligari quem præ ad culpam venialem.

13 Vtrum vero sit necessarium ad hanc obligationem, actum promissum esse actum virtutis? Respondetur affirmative, ita communiter Doctores præsertim Caietanus, Vazquez, Soto, Aragon, Valencia, quos citat, & sequitur Thomas Sanchez lib. 3. sum. cap. 11. num. 3. §. Sed adhuc non videtur. Quod ideo probat Caietanus, quia cum actus in individuo non possit esse indifferens in sententia D. Thomæ, quæ communior est inter Theologos necessario si materia iurata non est bona moraliter, & actus virtutis, erit necessario mala, & præterea adhuc non admittitur opinio D. Thomæ probatur: Quia materia legis, vel præcepti debet necessario esse bona saltem ex hæc: Ergo materia præcepti particularis, quod quis sibi imponit per iuramentum debet esse bona moraliter, & actus virtutis.

14 Neque inde inferendum est, iuramentum rei indifferentis non obligare contra id, quod supra diximus. Quia ut recte docent Lessius lib. 2. de iust. cap.

42. deb. 6. num. 26. & Suarez to m. 2. de Relig. tract. de iuram. lib. 2. cap. 16. nu. 4. quos sequitur Tho. Sanchez lib. 3. sum. cap. 11. dicto num. 3. Non est necessarium ad rationem iuramenti, & ad eius obligationem: quod eius materia sit perse, & nude considerata actus virtutis; sed satis est, ut ex se sit indifferens, & seclusa promissione, nam ea supposita in utilitatem hominis, erit individuo actus honestus, & virtutis, scilicet fidelitatis, liberalitatis, beneficentiae, vel alterius.

15 Et licet videatur, quod iuramentum factum homini de re indifferenti, vel mino. is boni impeditur a solum obligare, quando iuramentum continet promissionem eidem homini factam, quia quando non includit promissionem, solum in eo reperitur obligatio religionis erga Deum, (ut diximus supra) videtur de eo iudicandum eodem modo ac de voto, vel iuramento soli Deo factum. Sed nihilominus Suarez dicto lib. 2. cap. 12. a num. 12. vsque ad 22. quem sequitur Sanchez lib. 3. sum. cap. 9. num. 20. dicit; iudicandum de hoc iuramento, eodem modo, ac de illo, quod includit promissionem. Quia, & si iuramentum istud non contineat proprie pactum, aut promissionem, vere sit proximo, & in eius utilitatem, & ideo ad veritatem iuramenti spectat, ut ipsa veritas impleatur, sicut proiata est, & id circo de illo iudicatur, sicut de includente promissionem.

16 Præterea conveniunt omnes Theologi cum S. Tho. 2.2. quæst. 89. art. 3. & communiter Canonici: Iure diuino, & naturali, tres circumstantias seu comites requiri ex parte modi iurandi, videlicet iuretur hæc sunt veritas, iustitia, & iudicium quæ habentur Ierem. 4. *Iurabis vivit Dominus in iustitia, in iudicio, in veritate.* Veritas in iuramento assertorio in eo consistit, ut iurans arbitretur esse verum, id quod iuramento assertit. In iuramento autem promissorio duplex veritas exigitur. Altera de præsentis, ut ad sit animus implendi rem iuramento promissam, in quo convenit cum iuramento assertorio: altera de futuro, ut res promissa impleatur suo tempore, quare inter assertionem simplicem, & iuramentum promissorium, hæc datur differentia, quod ad illius veritatem satis sit, affirmantem aliquid, in animo habere, id implere quod affirmat, nec

erit mendax, si postea mutata voluntate non impleat. Ut si quis affirmet simpliciter assertionem se in die sequenti, qui non est festivus auditorum sacrum ex devotione verax est, si tunc id in animo habet, & si postea mutata voluntate sacrum non audiat, ad iuramenti autem promissorii veritatem, utraque veritas desideratur, & ut habeat animum implendi quod promittit de præsentis, & quod postea impleat, quod promissit. Ita docent D. Thomas 2.2. quæst. 89. art. 7. ad primum. Et ibi Caietan. circa eam solutionem, Sotus lib. 8. de iust. quæst. 1. art. 7. ad 1. & communiter Doctores.

17 Iustitia in eo consistit, ut actus iurandi sit iustus, & rectus, is est si ne ullius iniuria, & damno, & quod sit actus virtuosus, & non sit peccatum, seu, actio moraliter mala.

18 Iudicium autem est discretio, & providentia quædam in omni iuramento necessaria, ad quam requiritur necessitas, scilicet, ut veritas iuramenti, nequeat alia via comprobari, ut docet Sotus lib. 8. de iust. quæst. 1. art. 3. ad finem corporis, quippe patentissimas veritates, vel res parvi momenti iuramento firmare contra discretionem, & prudentiam est quam debemus adhibere iniurando, deinde ad hoc ut iuramentum fiat cum iudicio, requiritur, ut subsit necessaria, aut pia iurandi causa, & denique, ut debita diuini nominis in testem adducti reuerentia iuretur. Itaque ad iuramentum debite præstandum, ut vno verbo dicam requiruntur tres circumstantiæ, seu comites iuramenti, nempe, veritas, iustitia, & necessitas. Sed cum ea differentia, quod veritas ita necessario adhiberi debeat in omni iuramento, ut si desit, per se sic iurare sit peccatum mortale, si vero desit iuramento iustitia in re graui, ut si aliquis iuret in graue præiudicium terti, vel cum graui eius iniuria etiam est peccatum mortale, secus si damnum, vel præiudicium leue esset, tunc enim tantum erit veniale. Denique si iuramento deficiat necessitas, vel iudicium, quod attinet ad necessariam iurandi causam, & debitam reuerentiam est solum venialis culpa, quia, scilicet, non est grauis hæc irreuerentia, siquidem solius vanitatis, & superfluitatis peccatum est. Ita Suarez lib. 3. de iuram. cap. 12. num. 3. Saito in Clavi Reg. lib. 5. cap. 4. num. 32. Lessius lib. 1.

de iust. cap. 42. dub. 3. num. 17. Angelus verbo iuramentum 3. num. 7. Sylvester verb. iuramentum 2. iur. 8. S. Antonin. 2. part. tit. 10. cap. 7. §. 1. Nauarrus in Manuali, cap. 12. num. 3. & communiter Theologi, & Canonistae. Et haec dicta iufficiant de natura, diuisione, & circumstantijs iuramenti. Vt actis communibus fundamentis ad speciliora progrediamur.

RESOLVTIO II.

An sit de essentia iuramenti intentio iurandi, & qualiter peccet iurans extrinsecè sine intentione iurandi?

SVMMARIVM.

- 1 *Iuramentum sine intentione iurandi non est iuramentum, quia intentio est de eius essentia.*
- 2 *Prima sententia Caietani, & aliorum docet iurare sine intentione semper esse peccatum mortale.*
- 3 *Secunda sententia Soti, & aliorum negat esse peccatum mortale iurare verum sine intentione iurandi.*
- 4.5 *Sententia Soti probatur duplici argumento.*
- 6 *Iurans verum sine intentione quando iuramentum exigitur ab homine priuato non est peccatum mortale.*
- 7 *Quando quis iurat sine intentione cum amphibologia cum irrationabiliter ab eo exigitur iuramentum non peccat, neque mortaliter, neque venialiter.*
- 8 *Siquis sua sponte iuret verum sine intentione ex leuitate non peccat mortaliter.*
- 9 *Iurans falsum sine intentione intendens iuramento confirmare falsitatem peccat mortaliter.*
- 10 *Iurans falsum sine intentione cum amphibologia non intendens confirmare falsitatem non peccat mortaliter.*
- 11 *Iurans sine intentione quando verba non accipiuntur, vt iuramentum, non peccat mortaliter.*

1 **C**onueniunt communiter Doctores asserentes: Iuramentum solis verbis prolatum, sine intentione iurandi, non esse iuramentum, eo quod ad substantiam, & essentiam eiusdem iuramenti requiratur intentio iurandi, & adducendi Deum in testem, eius, quod iuratur. Ita D. Thomas 2. 2. quæst. 89. art. 7. ad 4. D. Antonin. 2. part. tit. 10. cap. 7. §. 3. Angelus verbo Iuramentum 4. in principio. Silvester verbo Iuramentum 3. quæst. 2. Tabiena verbo Iurare, quæst. 13. num. 14. Armilla verbo Iuramentum, num. 16. Nauar. in manu. cap. 12. num. 13. Hostiensis, & alij quos refert, & sequitur Couarrub. de pactis, 1. part. §. 5. num. 1. & 2. Parladorus de rebus quotidianis, lib. 2. cap. final. 1. part. §. 4. num. 15. Et ratio est. Quia cum inferior intentio sit, quasi verborum animâ, dans illis esse hæc enim ad illam explicandam, suapte natura sunt ordinata, quando deest inferior iurandi intentio, iuramentum verbis externis prolatum, non est vere iuramentum. Sicut matrimonium exterius absque interiori animo est fictum, & nullam ex vi matrimonij, obligationem inducens.

2 Dubium tamen est: An qui verbis externis profert iuramentum, sine intentione iurandi peccet, & qualiter? In hac difficultate prima sententia est Caietani 2. 2. quæst. 89. art. 7. colum. penult. vers. Ad hoc dicitur, & colum. vltima vers. Ad euidentiam, Armilla verb. Periurium, num. 3. Couarrubia de pactis, 1. part. §. 5. num. 2. Asserentium iurare sine intentione iurandi in omni euentu esse mortale, siue verum, siue falsum sit id, quod iuratur. Fundatur: Quia quando verum est, id quod iuratur, id iuramentum est perniciosum in ordine ad Deum, cuius diuino testimonio per id illuditur, cum actu externo illud inuocetur, interno vero actu eius inuocationi dissentiat. Est etiam perniciosum toti generi humano, tollens iuramento externo finem, qui est verè adhiberi ad veritatis confirmationem, eneruatque fidem iuramento externo habendam, quando autem iuratur falsum, siue in iuramento assertorio, affirmando falsum, siue in promissorio non habendo animum implendi, ultra prædictam rationem militat alia, quipè exterior ille latræ cultus, ad quem iuramentum pertinet, exhibetur materiæ in

in debita, nempe rei falsæ, sicut est mortale, externum latræ cultum fictæ Idolis exhibere, ut potest, quæ in debita illius cultus externi materia sunt.

3 Secunda sententia est Soti lib. 8. de iust. quæst. 1. ar. 7. in solut. ad 4. a vers. Ex secundo autem mēbro, Aragon 2. 3. quæst. 89. art. 7. circa solut. ad 4. conclus. 6. Petri de Ledesma 2. tom. sum. tract. 11. cap. 3. dub. 6. Lasi lib. 2. de iustitia, cap. 42. dub. 8. num. 42. & 43. Suarez tom. 2. de Relig. tract. de iuram. lib. 3. cap. 17. à num. 3. usque ad 6. Qui docent, iurare sine intentione iurandi esse peccatum mortale, quando id iuramentum est circa materiam falsam, siue de presenti, siue de futuro, & similiter quando est circa quancumque materiam si legitimè iudex exigit iuramentum, vel ratione contractus id legitimè petitur, negant autem peccare mortaliter, qui iurat sine intentione iurandi, quando est circa materiam veram, nec iuramentum à iudice, vel ratione contractus legitimè petitur. Quod potest contingere scrupuloso, qui cum iuramento verum asserat, aut promittat vero implendi animo: non vult scrupulo agiturus habere verum iurandi animum, vel alicui qui ne contristet amicum iuramentum exigentem, iurat, siue intentione iurandi id quod credit esse verum. Quare tunc dicunt esse culpam venialem, sic iurare, quia est mendacium, cum ille verè se iurare protestetur, verè tamen non iurans, non tamen esse peccatum mortale.

4 Et probatur: Quia in eo casu non irrogatur iniuria alicui proximo habenti ius veri iuramenti, nec enim Deo quia cum is non iuret, se iurare id iuramentum non cadit in illud fictionis iurandi mendacium. & ita quambis fictæ diuinum testimonium adducatur, est ad confirmandum verum, nec est diuini testimonij illusio, cum Deo non irroget in iuriam: Ergo sic fictè iurans non peccat mortaliter.

5 Probatur secundo. Quia cum quis non tenetur orandi, aut Dei colendi præcepto, non illuderet Deo, nec mortaliter delinqueret, solo actu externo fingens se orare, aut colere Deum: Ergo licet iurans verum sine intentione iurandi extrinsecè fingat, se iurare non irrogat iniuriam Deo, nec illudit Dei testimonio. His præmissis.

6 Sit prima conclusio: Quando

quispiam non habet obligationem iurandi, sed irrationabiliter ab eo exigitur iuramentum a persona, cui resistere sine incommodo, vel sine inconuenienti non potest: si iurans dicit verum, tunc solum peccat venialiter, quando vult significare, se habere iurandi animum, quem re vera non habet. Ita Valencia 2. 2. disp. 6. quæst. 7. punct. 4. colum. vltima, & Sanchez lib. 3. sum. cap. 6. num. 10. & Doctores pro secunda sententia numer. 3. allegant. Et probatur: Quia in eo casu iurans solum committit mendacium non perniciosum: Ergo solum peccat venialiter.

7 Sit secunda conclusio: si iurans in eo casu sine intentione iurandi, non intendat significare, se habere verum iurandi animum, sed quoddam aliud disparatum, licet exigens irrationabiliter iuramentum, credat, illum vere iurare. Nulla ratione peccat nec venialiter, nec mortaliter. Ita Valencia, & Sanchez ubi supra, num. præcedenti. Et probatur: Quia ut supponitur talis iurans non tenetur præstare iuramentum, & alioquin irrationabiliter ab eo exigitur: Ergo non tenetur præstare verum iuramentum; & alias ipse non intendit significare, se habere verum iurandi animum, neque etiam falsum dicit: Ergo nec mentitur, nec aliquod aliud committit peccatum.

8 Sit tertia conclusio: Si iurante nullus exigit iuramentum, neque ab illo illud extorqueat, sed ipse sua sponte, & liberè vel ex leuitate animi, vel ex aliqua vtilitate, aut alia simili causa, quæ peccatum mortale non sit, & ille iuret verum, sine intentione, & animo iurandi absque alicuius præiudicio, peccabit quidem illud iuramentum fictum faciens, non tamen mortaliter, sed tantum venialiter. Ita Doctores secundæ sententiæ. Et probatur ratione ab ipsis aducta: Quia eo iuramento nec iniuriam irrogat Deo, nec alicui proximo, sed solum committit mendacium non perniciosum: Ergo solum peccat venialiter.

9 Sit quarta conclusio: Si aliquis iurat falsum sine intentione, & sine animo iurandi, velitque illa externi iuramenti verba referre ad materiam falsam, confirmando illa, cum eo externo iuramento. Peccat mortaliter. Ita Doctores primæ, & secundæ sententiæ, & probatur efficaciter argumentis pro prima sententiæ allatis: quia sic iurans facit

facit in iuram. Deo, & proximo, & dicit mendacium perniciosum toti generi humano auferendo finem proprium iuramenti, qui est confirmare veritatem per illud, insuper tollit fidem eidem iuramento debitam, & certitudinem, & securitatem in humanis commercijs: si enim licet sic iurare, nihil fixum, nihil certum statui posset in commercio humano, quod frequenter ex iuramento confirmatur, & roboratur. Ergo sic iurare est peccatum mortale.

10. Si quinta conclusio, si iurans verbis externis falsum sine intentione interna iurandi nolit illa verba ad materiam falsam referre, nec potest ob aliquas rei circumstantias, rationabiliter ab alijs putari id velle, & inde scandalizetur, sed tantum iure suo utens, vituperat ea verba ad significandum aliquid aliud interius conceptum, quod verum sit, vel vituperat ea tantum materialiter, ut per ea confirmare volens, non peccat mortaliter, nec applicatur iuramentum in debita materia; immo, nec venialiter in eo casu. Ita Sorus lib. 8. de iustit. quest. 1. artic. 7. in solut. ad 4. & Thom. Sanchez lib. 3. unum. capit. 6. num. 10. Sylvester, Angelus, & multi alij, quos refert, & sequitur idem Sanchez ibidem numer. 38. 39. 40. & triplici sequenti. Hoc euenire potest, ut si quis vel solus, vel coram alijs, siue sponte siue interrogatus, siue recreationis gratia, siue quocumque alio fine, qui minus non sit, iuret se non fecisse aliquid, quod reuera fecit, intelligendo intrase aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam diem, ab ea in qua fecit, vel quodvis aliud additam verum. Et probatur: Quia in hoc casu nullum est mendacium, & alia se agit causa iurata ut illi æquiuocatione, ut supponitur, ille qui in eo euentu vituperat iure suo. Ergo nulla ratione peccabit. Quod si talis causa sufficiens non detur peccabit venialiter, quia vitatur illa simulatione sine iusta causa, non tamen erit periurus, quia supposita illa æquiuocatione verum dicit, & alias non habet verum iurandi animum, ut supponitur in conclusione.

11. Si sexta conclusio: Si verba per que quis videtur extrinsecè iurare, non sint talia, quæ, ut iuramentum adduci solent, vel talia sint, quæ ab audientibus tanquam iuramenta non accipiuntur, & alias in proferente ea verba non

sit animus iurandi, tunc non est mortale ea adducere sine iurandi animo ad confirmandum aliquod veniale mendacium. Ita Angelus verbo periurium, paulo post principium, qui pro eadem sententia citat Aureolum, Sylvester eodem verbo, question. primi, Azor tom. 1. institut. moral. lib. 11. capit. 12. question. 5. & Thomas Sanchez eodem lib. 3. sum. m. cap. 6. num. 11. Et probatur: Quia eo modo iurans verè non iurat enim verbis externis, quia audientes non credunt ea iurare, ita ut illis vellet se obligare, vel astringere tanquam iuramento, & ex alia parte illa verba proferens non habet animum iurandi. Ergo licet illis verbis vellet confirmare aliquod mendacium non perniciosum, solum peccabit venialiter. Hoc contingere potest, quando pater ex aliquo fastidio iurat se quasi turum caput filio, vel illum occisurum, vel famulum: nullus enim astantium credit, cum verè iurare per illa verba, nec se velle astringere obligatione iuramenti, & alias ipse pater non proferat illa verba animo iurandi, sed incutiendi timorem filio, vel famulo, ut eos ad meliorem fragem reducat, & idè cum illud verè iuramentum non sit, non tenetur ad eius implerionem. Item idem euenire potest, quando nobiles causa honore prauemendi alium amicum iurant, se nullo modo praecepturos, vel in aliquo ingressu portæ, vel nulla ratione dextrum iatus assumpturos, vel quid simile, qui tamen nec animum habent iurandi, aut se obligandi iuramento, nec ullus astantium, illa verba, tanquam iuramentum obligatorium concipit; immo dicere solent tanquam vulgare proverbum, quod verba verbanitatis non obligant. Similiter non sunt iuramenta multa quæ sine affirmatione, vel negatione proferuntur, ex dolore, ira, vel indignatione, aut passione animi, sed potius sunt interiectiones dolentium, vel frases significantes animi dolorem, ut cum dicitur: *Inio Deum, vel Deo voveo*, & statim subiungat aliquis: *Hoc necum fit, hoc in mundo toleratur, hoc facere iussit homo ingenuus sicut ego*. Vel similia, in quibus, nullo modo intendit adiuuere Deum in resem alicuius veritatis, cum nihil affecerit, vel neger, & cum illa verba, ut

sic prolata sint interiectiones ad significandum dolorem animi, nec prolata animo iurandi, & in eo sensu accipiuntur ab audientibus, nullatenus sunt iuramenta, item etiam quando, & si ille qui verba iuramenti profert aliquid affirmans, vel negans ea tamen verba sonant exaggerationem, vel hyperbolem, & in sensu hyperbolico accipiuntur ab audientibus, & non ut sonant, ut si quis dicat: *Iuro Deum quod nullus homo sit tam infelix quam ego*, vel si asserat, *voueo Deo: quod hic filius meus, vel famulus est nebulo omnium maior*. Itaque enim sunt frases, & interiectiones dolentium, & ille qui iurat non intendit iurare in eo sensu, quem verba habent ad litteram, nec audientes in eo sensu accipiunt, sed in sensu hyperbolico exaggerantis suum dolorem, & ideo nec continent mendacium, nec sunt proprie falsa iuramenta.

RESOLVTIO III.

Qualis culpa sit iurare vtendo amphibologijs sine necessitate?

SUMMARIVM.

1. *Licetum est vti amphibologijs in iuramento, quando necessarium, vel valde utile est. Et e contra peccatum est eis vti sine necessitate, vel magna utilitate.*
2. *Prima sententia Angeli, & aliorum docet esse peccatum mortale vti amphibologijs sine necessitate.*
3. *Secunda sententia Sanchez tenet esse veniale si non fiat iniudicio, & sit sine praeiudicio.*
4. *Refertur sententia Sanchez asserentis iurare cum amphibologia animo fallendi esse mortale.*
5. *Adducitur sententia negans, quod iurare cum amphibologia animo fallendi si sit extra iudicium, & sine damno tertij, sit peccatum mortale, & probatur.*
6. *Argumento facto pro sententia Sanchez responderetur.*

Conveniunt Doctores, licere vti his amphibologijs in iuramento, quoties iusta adest causa in iurante, ut quando necessarium, vel valde utile est ad tuendam salutem animae, aut corporis, vel ad tuendum honorem, famam, res familiares, vel ad servandum secretum commissum, vel alias obligatorium, quando amphibologia est necessaria in bonum, vel favorem nostrum, vel proximi. Ita communiter omnes, qui id affirmant licere, quoties occultatio veritatis pertinet ad quolibet virtutis actum, & censetur expediens, virtuosa, & studiosa. Et ita docent Angelus verbo Iuramentum 4. Sylvester verbo Iuramentum 3. quest. 2. Caietan. 2. 2. quest. 89. art. 7. column. penult. Sotus de secreto, memb. 3. quest. 110. 3. Nauarrus in cap. Humana aures 22. quest. 5. q. 1. ad finem, Suarez libr. 3. de iurament. cap. 10. num. 10. & capit. 11. numer. 6. Sairo in Clavi Regia libr. 5. cap. 4. numer. 21. Lasius libr. 2. de iustit. capit. 42. dub. 9. Toledo libr. 4. summ. cap. 21. Et omnes qui docent vti amphibologijs sine iusta causa esse peccatum, quia illis non vti, & respondere in communi, & vero sensu postulat veritas, & hoc etiam communis hominum victus exigit, quambis illa verba in alio sensu prolata non sint mendacia: aliter enim humanum commercium claudicaret, & vnus commercians redderetur alteri suspectus de veritate, & nihil verum, & securum esset in humano convictu.

2. Difficultas tamen est, qualiter peccet, vtens sine necessitate praedictis amphibologijs? Et in hac questione prima sententia est Angelus verbo Iuramentum 4. in principio, Tabienae verbo Iurare, quest. 13. numer. 14. Armillae verbo Iuramentum, numer. 16. Nauarii in capit. Humana aures 22. quest. 5. in quest. 3. numer. 9. & in summ. capit. 12. numer. 8. & 13. Toletus, Sairus, Lasius, Ludouici Lopez prima part. instruction. capit. 42. column. 5. versicul. Dolose iurans, Philarchi, quos refert, & citat Thom. Sanchez libr. 3. summ. capit. 6. numer. 21. & 22. qui docent: Quod iurare vtendo amphibologijs, sine necessitate est peccatum mortale. Et

pro-

Probat: Quia ita iurare est contra iuramenti finem præcipuum, qui est veritatem determinatam testificari. Ergo est peccatum mortale. Et confirmatur: Quia sic iurare est eludere auctoritatem divini testimonij, illamque omnino evadere, & frustrari. Item est tollere fidem, & securitatem humanis commercijs, quæ præcipue iuramento stabiliantur, & confirmantur; & si uti, liceret amphibologijs, omnino eorum veritas, & securitas evanesceret. Ergo ille uti sine necessitate est peccatum mortale.

3. Secundam sententiam tenent Caietanus 2. 2. quæst. 89. artic. 7. column. penultim. Thomas Sanchez in summa tom. 1. libr. 3. cap. 6. num. 22. Filiucius tom. 2. qq. moral. tractat. 25. cap. 11. numer. 331. Bonacina tractat. de leg. disput. 4. quæst. 1. punct. 12. numer. 13. qui docent: quod quando iuramentum non fit in iudicio iudice legitime interrogante, vel in materia, quæ proximo possit notabiliter præiudicare, solum esse culpam venialem, si intentio dicentis sit veritatem occultare, & non fallere audientem. Et probatur: Quia hoc iuramentum eo modo factum non continet mendacium, nec aliquam iniustitiam, quia nec iuramentum est iniudicio, nec in materia, quæ alicui præiudicet, quare sola discretio huic iuramento deficit, eo, quod divinum testimonium non debeat absque necessitate his amphibologijs immisceri: quoniam autem sola discretio iuramento deficit, est veniale. Ad argumenta autem contrariæ sententiæ respondetur, non ob stare, quod hæc amphibologia sine necessitate opponatur aliqua ratione fini iuramenti; & quod eadem ratione videatur aequaliter infirmare divinum testimonium, & humanum commercium aliquomodo suspectum reddat; quia hæc omnia contingunt in hoc casu in materia levi. Ac proinde non est mortale sicut etiam iuramento rem venialiter malam promittere advertatur sine iuramento, & aequaliter divinum iudicium auctoritatem, eique iniuriam facit, quia iuramentum ad rem iustam confirmandam auctoritate divina infirmatum est. Sed quia materia est levis est veniale. Et ideo hanc sententiam quam veriorē iudico novissime sustinet Diana 2. part. tractat. 15. resol. 25.

4. Sed maior difficultas est, si utens his equivoocationibus ex iusta causa, vel sine illa, & sine necessitate, non intendat occultare solum veritatem, sed proximum fallere? Et in hac difficultate Thom. Sanchez tom. 1. in summa. libr. 3. cap. 6. num. 18. Decet esse probabilius, sic iurantem ex intentione fallendi peccare mortaliter, & in eam partem videtur inclinare Sylvester verbo Iuramentum 3. quæst. 2. vers. Licet autem, dum asserit quod ad hoc, quod quis sine peccato mortali utatur his amphibologijs debet, habere intentionem, occultandi veritatem, & non fallendi: & clarius hæc iuramenta vocat perjuria ibidem, & idem tenet Angelus verbo Iuramentum 4. in principio. Et probatur: Quia eo modo iurans intendit persuadere, & fingit aliud, quam in mente tenet. Ergo mentitur cum iuramento, & eodem iuramento confirmat mendacium: sed confirmare mendacium cum iuramento est peccatum mortale. Ergo peccat mortaliter.

5. Contrariam sententiam, scilicet, quod sic iurare non sit peccatum mortale, sed tantum veniale videtur iudicare ipse Sanchez ibidem probabilis, & merito, quia hoc iuramentum non continet gravem inordinationem, cum supponamus non ferri in iudicio, iudice legitime interrogante, neque iniuria gravis proximo inferitur, cum supponamus non esse in præiudicium tertij, ut potest, qui usque ad id iuramentum non habeat. Ergo solum est peccatum veniale. Et confirmatur: Quia hic nil falsum significare illis verbis vult, sed ut alter decipiatur non intelligens sensum ab eo intentum. Ergo solum est culpa venialis. Quia ibi nullum datur iuramentum falsum.

6. Ad argumentum contrariæ sententiæ concedimus ibi dari simulationem sine iusta causa, qua vult taliter iurans, ut proximus, in re levi aliter intelligens, ac ipse iurans habet in mente; sed ducatur. Negamus tamen ibi dari mendacium, seu iuramentum ad confirmandum mendacium, ut tenet Navarrus in capit. Humanæ aures 22. quæstion. 5. in quæstion. sua 2. numer. 12. Valentia 2. 2. disputat. 5. quæstion. 13. punct. 2. column. penultim. & 4. tom. in 3. part. disputat. 7. quæst. 13. punct. ult. column. 2. Salon. 1. 2. quæst. 69. artic. 2.

controuers. 11. in 4. ratione, & in solut. ad primum, & ad quintum, Toletus lib. 4. summ. cap. 21. num. 9. Manuel Roderic. de ordine iudicia. cap. 10. num. 4. & 1. tom. summ. in secunda edition. cap. 191. numer. 7. Philarcus de officio Sacerd. tom. 1. part. 2. lib. 3. cap. 14. Suarez libr. 3. de iurament. cap. 11. num. 6. Lessius lib. 2. de iust. cap. 42. dub. 9. num. 48. & dicit esse probabilem Man. Sa in sum. verbo Iuramentum, num. 6. Ergo cum in eo casu non detur iuramentum falsum in ordinatio est leuis, & finis intentus a iurante, scilicet, ut proximus se ducatur in re leui non continet grauem deformitatem. Ergo nec culpam, quæ excedat venialem.

RESOLVTIO III.

An non legitimè interrogatus in iudicio, possit amphibologijs uti, quando alia via patet defensio?

SVMMARIVM.

1. prima sententia Soti negantis refertur, & probatur.
2. Secunda sententia Nauarri, & aliorum affirmantium, sine peccato mortali posse aliquem amphibologijs uti in iuramento, sine præcisa necessitate adducitur.
3. 4. 5. Secunda sententia firmis rationibus soluitur.
6. Argumento primæ sententiæ efficaciter respondetur.
7. Licet testis ex causa iusta uti amphibologijs in iudicio.
8. Licet si sine amphibologijs, uti si per iniuriam extorqueatur iuramentum.
9. Licet amphibologijs uti ex causa iusta quando quis interrogatur ab homine priuato.
10. Licet etiam ex causa iusta non reuelare bona abscondita utendo amphibologijs.
11. Potest testis iuridice alias interrogatus uti amphibologijs, si non teneatur ferre testimonium.

IN Hac difficultate Sotus de secreto, memb. 3. quæst. 3. conc. 3. quem approbare videtur Thom. Sanchez tom. 1. summ. cap. 6. numer. 17. docet: Nullatenus licere illi, qui legitimè non interrogatur in iudicio uti amphibologijs, si alia via se possit tueri, quando, scilicet facili, & abique criminis suspitione, interrogatus posset se defendere, ut non respondendo, vel appellando ab iniqua interrogatione. Hac sententia probatur: Quia defensio debet adhiberi cum moderamine inculpatae tutelæ: sed si illegitimè interrogatus potens se alia via tueri, utatur amphibologijs, ponet medium non necessarium, & per consequens illicitum ad suam defensionem. Ergo non se defendit cum moderamine inculpatae tutelæ & consequenter peccabit.

2. Contraria tamen sententiam tenent omnes illi, qui docent, ad hoc, ut causa sit iusta utendi amphibologijs, sufficere, non esse in alicuius præiudicium, nec in iudicio, iudicè legitimè interrogante, & quod sit utilis interrogatoris licet non sit præcisè necessaria. Ita Nauarrus in cap. humane aures 2. quæst. 5. ad finem, & in quæst. 2. num. 10. Sanchez ubi supra numer. 19. & Diana 2. part. tract. 15. resol. 25. & alij Doctores, quos in præcedenti resolutione citauimus.

3. Hac sententia probatur: Quia qui utitur illis amphibologijs utitur suo iure. Ergo nemini facit iniuriam, non iudici, quia ut supponimus legitimè, & iuridicè non interrogat, non proximo, quia talis reus non intendit alicui iniuriam facere; sed se defendere, non veritatis quia supposita amphibologia verum dicit. Ergo nulli.

4. Probatur 2. Quia vnusquisque habet ius non solum ad ea, quæ præcisè necessaria sunt ad tuendam suam vitam, honorem, & famam: sed etiam ad ea, quæ ad eundem finem sine præiudicio alterius conducunt. Ergo cum uti amphibologijs sit utile reo in hoc casu, licet non sit præcisè necessarium, ad id habet ius, & illis uti poterit sine alterius præiudicio.

5. Probatur 3. Quia se defendere appellando induceret reum in nouam difficultatem, & obligaret ad sustinendum onus probandi iustitiam iudicis, & si taceret euidenter redderetur suspectus de crimine: & si græue sit de:

delictum, & eorum, quod poena corporali puniuntur, posset compelli ad respondendum per torturam: cum tamen sola amphibologia facilius, sceleris posset. Ergo non tenetur aliter se defendere: Quia propter Sanchez vbi supra num. 17. ingenue fatetur, numquam vel fere numquam dari posse casum, in quo reus possit sine suspitione delicti, vel sine graui incommodo aliter se tueri, quam per amphibologias. Præterquam, quod id, quod asserit Sorus, scilicet, quod reus sceleretur appellando ab iniqua interrogatione: est contra ius, & contra praxim in iuditijs obseruari solitam: Quia in iniuditijs nulla ratione admittitur appellatio ab actu viæ executiæ, vt ab incarceratione rei, & similibus, actibus eiusdem viæ. Interrogatio autem, qua iudex reum interrogat, an commiserit delictum est actus viæ executiæ, a quo nec appellari potest, nec admittitur appellatio. Et ideo secundam sententiam tamquam verissimam amplector.

6 Ad argumentum primæ sententiæ responderetur: Quod ad hoc vt quis in sua defensione non excedat moderamen inculpate tutelæ: sufficit, quod quis iudicē se tueatur, sine cuiusquam præiudicio; & ad id non requiritur, quod amphibologia præcisē necessaria sit ad suam defensionem; sed solum, quod subsit iusta causa vtendi eadem amphibologia, quæ causa sufficiens iustificatur, si sine cuiuspiam præiudicio sit utilis; & conueniens reo respondenti, iudici non legitime, nec iudicē interroganti; vniquisque enim habet ius ad ea quæ sibi expediunt, & vtilia sunt ad tuendam suam vitam honorem, famam, vel res familiares, sine alicuius præiudicio. Qui autem vitæ suæ iure nemini facit iniuriam, nec excedit moderamen inculpate tutelæ.

7 Ex his colligitur: Idem licere reo non legitime, nec iudicē interrogato a iudice de re, quam expedit occultare, ob suam, vel proximam indemnitate: hic enim potest vti amphibologia respondendo eidem iudici, licet præcisē necessarii non sit, dum tamen sit utilis ad occultationem veritatis, sibi, vel proximo conuenientem, sine cuiuspiam præiudicio tertiis in eo casu vitur suo, vel proximo iure; & ideo, nemini facit iniuriam. Ita Nauarrus communiter receptus in c. p. humanae aures 22.

quæst. 5. in quæst. 1. num. 9. Sairus in Clau. Regia, lib. 1. cap. 5. num. 24. & lib. 12. cap. 17. num. 29. & Sanchez citatis alijs, tom. 1. sum. 110. 3. cap. 6. num. 23. & 24.

8 Colligitur secundo à fortiori, si per iniuria extorqueatur promisso iurata alicuius pecuniæ dāda, vel alterius rei licere iurari, vt æquiuocatione, vel amphibologia sibi vtili, licet non præcisē necessaria ad excluendam iniuriam. Ita Angelus verbo Iuramentum, 5. num. 8. casu 9. Sylvester verbo Iuramentum, 4. quæst. 7. dicto. 2. Nauar. cap. humanae aures 22. quæst. 5. in quæst. 32. num. 6. in fine, & in manual. cap. 12. num. 14. Azor tom. 1. inst. mor. lib. 11. cap. 4. quæst. 5. regula. 3. Valencia 2. 2. disp. 6. quæst. 7. pand. 4. column. ante penult.

9 Colligitur tertio. Quod interrogatus in communi colloquio, vel ab homine priuato, de re, quam secreto seruari expedit, si iurare compellatur, eo, quod, is, qui exigit iuramentum est vir magnæ authoritatis, vel ex alia simili causa, poterit vti æquiuocatione, vel amphibologia sibi vtili, & si non præcisē necessaria, dicendo se ne scire, retinendo in mente, vt eidem reueller, vel quid simile. Ita Sylvester verbo Mendacium, quæst. ult. vers. 4. Sorus lib. 5. de iust. quæst. 6. art. 2. column. penult. Ledesma 1. part. 4. quæst. 10. art. primo, dub. 6. Nauarra de restit. lib. 2. cap. 4. in noua edit. & Thom. Sanchez tom. 1. sum. lib. 3. cap. 6. num. 25. Et probatur: Quia locutio est vera, & causa vtendi amphibologia est iusta, & utilis ad bonum iurantis.

10 Colligitur quarto. Eum cui licitum est aliqua bona abscondere eo, quod his ad vitam sustentandam egeat, ne à creditoribus capiantur, & sic cogatur mendicare: posse rogatum a iudice iurare vtendo suprascripta amphibologia sibi vtili, se nulla bona habere, atque idem possunt iurare id sciētes, dum modo illis constet, licet, cum bona abscondere ad hunc finem. Intelligendo secum non habere bona abscondita, quæ iudici manifestare teneatur. Hæc enim est intentio illius interrogationis. Ita Sanchez vbi supra num. 31.

11 Colligitur quinto. Quod possit testis in iudicio, vt prædictis æquiuocationibus, vel amphibologis etiam si alias iudicē interrogat, quotiescum

que non tenetur ob aliquam causam ferre testimonium, ut quia notabile damnum ipsi sequetur, vel alijs de crimine innoxijs, vel nondum infamatis, vel etiam si quis extra iudicium à iudice competente interrogetur, si ad sit eadē causa poterit etiam amphibologijs uti, quia cum ea causa excusante non teneatur testificari, verē dicit, se nescire, non vidisse, neque audiuisse, intelligendo, ita ut dicere teneatur. Ita Nauar. dicto cap. humanæ aures 22. quæst. 5. in quæst. 1. num. 6. quem omnes communiter sequuntur Sairus in Clavi Regia lib. 4. cap. 5. num. 24. & lib. 12. cap. 17. Thomas Sanchez dicto lib. 3. summa, cap. 6. num. 23. & 24. & idem tenent Ananias, & Angelus, quos refert, & sequitur Suar. tom. 2. de Relig. tract. de iuram. lib. 3. cap. 9. num. 7. & idem Nauar. in man. cap. 12. num. 8. ac denique Salon. 2. 2. quæst. 69. art. 2. controu. 11.

12 Et ut hoc vltimum corollarium melius intelligatur; notandum est: Iudicē dupliciter posse iuridicē, & legitimē interrogare reum, vel testem in iudicio primo; quando interrogat quidē iuridicē, quia habet ius ad inquirendum inquisitione speciali, & consequenter ad interrogandum reum, vel testem in iudicio, ut si iam habeat legitimam infamiam probationem, contra eundem reū de delicto, de quo interrogat, vel si prius processit legitima denunciatio, vel accusatio; & tunc licet iudex legitimē, & iuridicē interroget, si alias non habeat saltem semiplenam probationem contra reum, nec testis, nec reus ipse tenentur respondere sine amphibologia, imò possunt occultare veritatem, vtendo amphibologia, quia licet iudex ex sua parte iuridicē interroget, non habet tamen ius, ut testis, vel reus, dum semiplene non est probatum delictum, teneantur respondere, & propallare delictum ipsum, imò in eo casu debet testis occultare culpā rei, licet illā sciat, ex præcepto charitatis. Secundò potest iudex iuridicē interrogare, scilicet, quando habet ius, non solum ad interrogandum, sed etiam ad hoc, ut sine amphibologia teneatur illi respondere testis, ad mentē interrogantis, imò in cōmuni Theologorū opinione etiā reus. Et est quando iudex non solum habet probatam infamiam, vel est iuridicē, & legitime reus accusatus, vel denunciatus, sed etiam ha-

bet semiplenam probationem contra reum, vel probata plenē inditia, quæ æquiualeant probationi semiplenæ. Ita communiter Doctores tam Theologi, quam Canonistæ.

13 Sed quæres quid agendum sit, quando testis interrogatur, & ignorat: An detur semiplena probatio contra reum? Nam videtur, tunc necessario testem debere respondere iudici sine amphibologia, quia præsumptio semper iniure stat pro iudice, vel iurato, aut Superiore interrogante, semper enim præsumi debet, quod iudex legitimē interroget, dum non constat de contrario: cum enim iudex legitimus, vel superior sint in possessione suæ potestatis, semper pro eis stat præsumptio iuris: Ergo quando interrogat testem. Cum indubio melior sit conditio possidentis, & testis ipse sit dubius, an iudex habeat semiplenam probationem, necne? Tenetur iudicare pro iudice, scilicet, quod habeat probationem semiplenam, & quod iustē, & iuridicē interroget, & per consequens tenebitur illi respondere sine amphibologia iuxta mentem interrogantis. Responderet, in eodubio, testem debere iudicium ferre pro iudice, iudicando iudicem iustē, & legitimē interrogare dum clarē non constet de contrario: quia iudex legitimus est in possessione suæ potestatis, & iurisdictionis; & ideo pro eo est præsumptio iuris, & stante dubio an legitimē, & iustē interroget, vel non; melior semper est conditio iudicis possidentis, & propterea semper credendum est iuridicē interrogare, præcedente, scilicet, probata infamia rei, de illo delicto, vel legitima accusatione, aut denunciatione. At ex eo, si dubitet testis, an legitimē, & iuridicē interroget iudex iure, scilicet, obligante testem ad respondendum sine amphibologia ad mentem interrogantis? Non potest propallare, vel revelare iudici culpam rei; sed potest, & debet vtendo amphibologia illam celare, & occultare. Et ratio est: Quia in dubio melior est conditio possidentis: sed reus est in possessione suæ indemnitate certissimē, & iudex non est in possessione iuris obligantis, testē, ad respondendum ei sine amphibologia: quia licet habeat possessionem suæ potestatis, & ex hoc debeat exilimari verus iudex, & debeat testis, credere, quod habeat verum ius ad interrogandum.

reum, & quod iuste, & legitimè interrogetur: cum vero dubitet, de alio iure iudicis, quo dei competit ratione semiplene probationis factæ contra reum, quod obligat reum ad interrogata respondere sine amphibologia, iuxta mentem interrogantis: stante tali dubio, & simul stante reo in possessione suæ indemnitis, melior est conditio rei possidentis, quàm iudicis non possidentis in iudice enim datur duplex ius, a quo dicitur iuridice procedere contra reum. Aliud nascitur (supposita legiti- ma authoritate, & potestate in iudice) ex infamia probata, vel legitima denunciatione facta contra reum, seu ex accusatione; quod ius, dat ei facultatem, quod iuste, & iuridicè procedat ad inquisitionem specialem contra reum: Et supposito, quod specialitèr inquirat de aliquo delicto contra reum, & de illo interroget testem, debet testis iudicium ferre pro iudice credendo iuridicè interrogare, id est, præcedente infamia probata, aut legitima denunciatione, quia præsumptio iuris stat pro iudice, & quia est in possessione suæ potestatis in dubio melior est eius conditio. At vero hoc ius licet det ei facultatem interrogandi testem, vel reum, non tamen dat ei potestatem obligandi reum, vel testem ad respondendum sine amphibologia ad mentem interrogantis? Secundum illud, quod habet iudex ex quo dicitur iuridicè interrogare nascitur, ex infamia rei probata, vel ex accusatione, aut denunciatione legitima, & de semiplena probatione facta contra reum, de quibus si non constet testi, vel reo, & dubitent an dentur, vel non; hoc secundum ius competens iudici ex infamia probata, vel accusatione, aut denunciatione, & ex semiplena probatione facta contra reum, non erit certum in ipso iudice: cum ergo reus sit in certa, & indubitata possessione suæ indemnitis, & iudex non sit in possessione huius secundi iuris, quia illud certo non retinet, stante hoc dubio, melior est conditio rei possidentis, quam iudicis interrogantis: & idè debet testis, vel reus, sine amphibologia ad occultandum rei delictum. Maxime, quia ut constat ex iure, & ex communi Doctorum in dubio fauendum est reo: præcipue quia (ut diximus) est in possessione suæ indemnitis, quia possessio (ut alibi dixi) est retentio rei; iuris vel recte rationis adminiculo interveniente. Cum

igitur reus certo retineat suam indemnitatem, & iudex certo non retineat illud secundum ius: quia de illo datur verum dubium tamen in teste, quàm in reo possessio stat pro reo, & teste, & non pro iudice, & idè est melior illorum conditio. Et idcirco possunt deponere pro rei indemnitate, vitando amphibologia, nec tenentur respondere contra ipsum reum ad mentem iudicis interrogantis, quia tunc dubium est an iuridicè interroget? Ex vi illius secundi iuris obligantis, reum, & testem, ad responderendum ad eius mentem sine amphibologia; ex alia parte ius rei, & testis pro rei indemnitate, supposita eiusdem indemnitis possessione, est certum. Ita communiter Doctores, qui docent, iudicem legitimè, & iuridicè posse procedere contra reum in inquisitione speciali, si contra ipsum sit probata infamia de delicto, de quo inquiritur, vel adsit legitima denunciatio, vel accusatio: Et quod testis, vel reus non tenentur respondere ad mentem iudicis interrogantis, si illis non constet præter infamiam, & accusationem esse semiplene probatum delictum, vel esse probata plenarie inditia, quæ faciant semiplenam probationem; quia si hæc non adsint, non interrogat iuridicè. Ita ut possit obligare, ut ad eius mentem teneantur respondere sine amphibologia reus, & testis.

RESOLUTIO V.

An quando quis iurat cum intentione iurandi, & se obligandi iuramento, & deest sola intentio adimplendæ rei promissæ, quia intendit illam non implere, illud iuramentum obliget iurantem?

SUMMARIVM.

1. Prima sententia D. Bonaventuræ, & Almaini esset tale iuramentum non obligare.
2. 3. 4. Sententia D. Bonaventuræ tribus ar-

gumentis probatur.

5 Secunda sententia Suariz, & Sanchez, quæ affirmat iurantem sine intentione adimplendi obligari iuramento o proponitur.

6.7.8 Secunda sententia Suariz, & Sanchez probatur.

9 Si quis intendat verè iurare, & se obligare, licet non habeat intentionem implendi, manet obligatus.

10.11 Moraliter loquendo, qui non intendit adimplere iuramentum non vult se obligare.

12 Iuramenta extorta per iniuriam sine intentione se obligandi, vel implendi non obligant, nec egent dispensatione; & similiter iuramenta comminatoria eodem modo facta.

13 Quod dicunt Iurista, scilicet, iuramentum non addere novam obligationem substantialem, sed solum circumstantiam Religionis intelligitur in iuramento promissorio, sed saltem in assertorio.

1 In hac difficultate prima sententia docet; illud iuramentum factum sine intentione adimplendi rem promissam non obligare. Ita D. Bonavent. in 3. dist. 39. art. 3. quest. 2. & expressè Almainus in 3. dist. 39. quest. unica, pro sua sententia citans Sectum. Et non esse improbabilem dicit Læsius lib. 2. de iust. cap. 42. dub. 8.

2 Probatur: Quia de essentia iuramenti promissorii est vera promissio, sed qui promittit sine intentione adimplendi, & si extrinsecè videatur promittere, vcre, & realiter non promittit. Ergo iuramentum illud non obligat. Maior prob. Quia iuramentum promissorium essentialiter distinguitur ab assertorio in ratione talis iuramenti promissorii per promissionem, quam assertorium in ratione talis non includit. Minor probatur: Quia promissio, sine intentione adimplendi non est vera, sed ficta promissio. Et consequentia est legitima.

3 Probatur secundò: Quia qui promittit sine intentione adimplendi, quavis videatur promissionem confirmare iuramento, nullatenus vult efficaciter, nec intendit eo iuramento, se obligare: sed qui non intendit efficaciter se iuramento obligare non contrahit obligationem iuramenti. Ergo qui sine intentione adimplendi iurat non manet obligatus ex vi iuramenti. Maior probatur.

Quia effectus proprius voluntatis se obligandi est adimpletio iuramenti. Ergo qui non vult adimplere, non vult proprium effectum voluntatis se obligandi: Ergo nec vult efficaciter, id est, cum effectu se obligare: sed qui non vult se obligare non tenetur iuramento. Ergo talis non manet obligatus ad adimplentionem.

4 Probatur tertio: Quia qui se iurat non intendit efficaciter adducere Deum in testem, adimplentionis suæ promissionis cum non intendat implere; præcipue si utatur aliqua amphibologia etiam sine iusta causa: ut si iuramento promittat, se aliquid daturum titio, si illud debeat ex iustitia, cum nil ipsi debeat ex iustitia, retenta mente, seu intentione illa conditione. Ergo cum promissio sit ficta, & iuramento supposita amphibologia non sit falsum, sed potius verum, etiam si non adimpleat, quod exterius videtur promittere, non obligabitur ex vi iuramenti. Et dixi ex vi iuramenti: quia an teneatur ex alio capite non disputamus.

5 Secunda sententia docet; eum, qui iurat animo iurandi, & se obligandi iuramento: licet habeat intentionem non implendi: manere obligatum ex iuramento. Ita Suarez tom. 2. de Relig. tract. de iuram. lib. 2. cap. 7. num. 21. & alij multi, quos citat, & sequitur Thomas Sanchez lib. 3. summ. cap. 10. num. 5. & 7. quam sententiam, tamquam sibi certam tenet idem Sanchez ibidem.

6 Probatur primò: Quia intentio non contraria sustantia contractus, illum non viciat, nec eius obligationem impedit, ut potè, quæ ex ipso contractu manente valido oritur: sed intentio adimplendi iuramentum, non est de iuramenti essentia, sicut nec intentio adimplendi, ea quæ quis patiscitur, in quocumque contractu, est de eius essentia. Ergo intentio non implendi iuramenti, non tollit eius substantiam, & consequenter, nec obligandi vim illi annexam.

7 Probatur secundò: Quia prius est obligari, quam exequi obligationem executio enim ab obligatione nascitur. Ergo ex eo, quod definit animus exequendi, non tollitur animus se obligandi, nec obligatio, quipè sublato posteriori, non tollitur, quod prius est.

8 Probatur tertio. Quia quando de est sola intentio promittendi iuramentum

tum adhuc obligat, quia adhuc stat, & permanet, substantia veri iuramenti de futuro: obligans ad veritatem illam futuram iuratum implendam, quamvis in eo iuramento nulla contineatur promissio, aut irrita sit, ut probat Sanchez tom. 1. sum. lib. 3. cap. 9. num. 5. & 6. Ergo defectus solius intentionis promittendi non aduersatur substantiæ iuramenti, hac efficaciter obligandi. Sed eadem ratione idem dicendum est quando deest animus non adimplendi: Ergo si talis animus deficiat iniurante, nihilominus obligabitur iuramento. His positis:

9 Sit 1. conclusio: Siquis iurat animo iurandi, & verè intendit se obligare iuramento, licet habeat intentionem non implendi manet obligatus ex iuramento. Ita Doctores secundæ sententiæ, quæ communis est. Et probatur rationibus pro ea allatis, quæ id efficaciter probant.

10 Sit secunda conclusio: Regulariter, & moraliter loquendo homines quando iurant sine intentione adimplendi, non intendunt se obligare, valde enim mens esset, qui se velet obligare ad implendum, quod promittit iuramento; si alias velet non implere, & idè Doctores primæ sententiæ pro eodem reputant non habere intentionem se obligandi & non habere intentionem implendi quia licet absolute, & physicè sint res diuersæ: at raro eueniet, ut quis velit se obligare iuramento, & quod simul velit non implere: quod supponere videretur D. Bonaventura ubi supra dicens: Ecclesiam non compellere ad iuramenta metu extorta, quod præsumat ea præstita animo periculi euadendi, & non implendi iuramenti. Vbi satis exprimit, talia iuramenta non fuisse facta cum voluntate, & intentione se obligandi, quia dicit, ea fuisse extorta, & solum extrinsecè facta; ad euadendum periculum, & similiter clarè supponit, animum non implendi iuramenti, sufficere ad hoc, ut non obliget. Et Almainus, qui expressè asserit, iuramentum sine animo implendi factum, non obligare. Citat pro hac sententiâ Scotum, qui solum tenet iuramentum sine animo, se obligandi factum, non obligare; ut optimè notauit Sanchez ubi supra, ex quo manifestè colligitur Almainum pro eodem reputare moraliter, non habere animum implendi, & non habere intentionem se obligandi, quia ut com-

muniter, & frequenter accidit, semper ista coniunguntur in operante, siue iurante. Quare Valencia tom. 3. disp. 6. quæst. 6. punct. 1. Hanc sententiâ sustinet, ex hoc fundamento: quia qui non habuit animum exequendi rem voto, vel iuramento promissam, potest probabiliter existimare se non habuisse animum verè promittendi, atque iurandi, aut se obligandi, raro enim contingit dari propositum se obligandi sine animo implendi, & simul cum animo non exsequendi.

11 Ex dictis colligitur, quod licet physicè, & absolute possit euenire, quod quis habeat animum se obligandi iuramento, & non implendi, & quod tunc maneat obligatus ex iuramento, ut bene probant Authores secundæ sententiæ. At communiter, & ut frequenter accidit inter homines, & moraliter loquendo, qui iurat sine intentione adimplendi, iurat sine intentione se obligandi, & idè semper, vel fere semper (excepto aliquo raro contingenti) talia iuramenta, sine animo adimplendi non obligant ad sui impletionem, quia fiunt sine intentione se obligandi iuramento, quod sufficit ad hoc, ut iuramentum non inducat obligationem, ut videbitur sequenti resolutione.

12 Ex dictis etiam colliges: Iuramenta extorta per iniuriam sine intentione, & voluntate se obligandi, vel ad implendi, nullo modo obligare iurantem, ad sui adimplentionem, nec egere vlla dispensatione, aut relaxatione, & similiter iuramenta comminatoria, ut illud quo Pater iratus iurat se quæ satrum caput filij, vel filium occisurum, vel quando herus iurat seruum vulnèraturum, vel etiam, si non graue malum minetur, sed aliquod, quod possit esse iusta materia iuramenti, sine intentione tamen implendi cum non fiant animo se obligandi, nullo modo obligare iurantem, ad eorum impletionem. Quod etiam dicendum est de alijs similibus iuramentis.

13 Hic vero obiter notandum venit circa naturam iuramenti, quod communiter docent Iuriste, scilicet, iuramentum non addere nouam obligationem substantialem præter eam, quæ nascitur ex natura actus, seu contractus, sed solam qualitatem, seu circumstantiam ortam ex virtute Religionis. Quæ doctrina verè est in iuramento promitt-

torio circa eius adimpletionem de futuro. Fallit verò in iuramento assertorio: nam si quis affirmet aliquid falsum mendatio solum officioso, ex natura actus solum est peccatum veniale, si verò illud affirmet cum iuramento; est graue periurium, & peccat mortaliter licet illud mendatium officiosum ex natura actus solum esset veniale. Et si quis promittat aliquid parui momenti ex natura actus solum obligatur sub veniali, si vero id promittat sub iuramento tenetur sub mortali habere propositum implendi. Et idem est dicendum in alijs casibus similibus.

RESOLVTIO VI.

An quando iurans habet animum iurandi, non vero iuramento se obligandi, obliget iuramentum?

SVMMARIVM.

1. Prima sententia Hostiensis, & aliorum, quæ assertit iurantem sine intentione se obligandi, manere obligatum ex iuramento proponitur.
2. 3. 4. Sententia Hostiensis efficaciter probatur.
5. Secunda sententia Antonij, & Abbatum, atque aliorum negantium, iurantem sine intentione, se obligandi, manere obligatum proponitur.
6. 7. 8. Sententia Abbatum negatiua firmis argumentis stabilitur.
9. Ad Argumenta primæ sententiæ efficaciter respondetur, & utramque opinionem esse valde probabilem assertitur secundam tamen esse probabiliorem.

IN hac difficultate prima sententia docet, eum, qui sine animo se obligandi, iurat, intendens tamen iurare vellet, aut nollet manere ex iuramento obligatum. Ita Hostiensis in cap. ad audientiam, num. 1. super verbo Resignauit, de his, quæ vi, & ibi Ioan.

Andreas num. 8. vbi aiunt: Quævis promissio non obliget absque animo se obligandi, at in iuramento, aliud statueret Ecclesia, sed eos intelligit immola num. 5. Ut sentiant, in conscientia id iuramentum non obligare, sed in solo Ecclesiæ externo foro, eo, quod non credat asserenti, caruisse animo se obligandi. Et videntur etiam tenere Angelus verbo Iuramentum, 4. in principio, & Syluester verbo Iuramentum, 3. quæst. 2. vbi docent. Aliter contrahi obligationem in voto, aliter in iuramento, in illo enim contrahitur per intentionem, in hoc vero per deliberatam verborum attestationem. Et in proprijs terminis docent Caietanus 2. 2. quæst. 89. art. 7. ad 4. Sotus lib. 8. de iust. quæst. 1. art. 7. ad 4. vers. At vero profecto, Covarrubias de pactis, 1. part. §. 5. num. 2. Gutierrez qq. Canon. lib. 2. cap. 27. num. 31. Ludou. Lopez 1. part. instruct. cap. 42. vers. secundum, Sorum, Manuel Roder. 1. part. sum. in 2. edit. cap. 192. num. 4. & tom. 2. cap. 92. num. 7. Aragon 2. 2. quæst. 89. num. 7. vers. Quarta conclusio, Henriquez lib. 11. de Matrimonio. cap. 13. num. 2. in comment. littera Z. Suarez tom. 2. de Relig. tract. de iuram. lib. 2. cap. 7. a num. 11. vsque infinem, Valencia 2. 2. disp. 6. quæst. 7. pñct. 4. colum. pen. Læsius lib. 2. de iust. cap. 42. dub. 8. nu. 38. Sairus in Clau. Reg. libr. 5. capit. 6. numer. 8. Hæc sententia.

2. Probatur primo. Quia iurans vera intentione iurandi, vere iurat, & adducit Deum in testem, non solius præsentis veritatis, ibi inclusa, sed etiam veritatis futuræ implendæ, alias non esset periurus non habendo animum implendi, quod omnes negant: Ergo eo ipso oritur obligatio legis naturalis implendi iuramenti; ab eo inseparabilis, quando materia est obligationis capax. Nil ergo refert priuata iurantis voluntas, volentis ab eo iuramento separare obligandi vim, nec potest illam separare. Sicut neque ab eo, quatenus assertorium est, separare vim, obligandi ad dicendam veritatem de præsentibus; habendo de præsentibus animum implendi.

3. Probatur secundo. Quia si habens animum non se obligandi, non maneret obligatus neuiquam esset per iurij, mortalis reus, habens animum non implendi; quippe sciens, se in peccatum non esse obligatum, scit enim se

non peccaturum, postea id non implendo: Ergo nec antea peccauit, habendo propositum non faciendi.

4 Probatur tertio. Quia in actibus, quorum substantia consistit in obligatione, animus non se obligandi destruit eorum substantiam, ut contingit in voto, in matrimonio, & in contractibus: at secus est in actibus, quorum substantia non consistit in ea obligatione, sed hæc est effectus ex illa subsecutus, tunc enim velis, nolis exercens actum, manet obligatus, ut interficiens hominē, velis, nolis subiicitur poenæ æternæ, & temporali per leges statuta: at substantia iuramenti promissorii non consistit in obligatione implendi, sed hæc est effectus eius, ratio enim iuramenti, solum consistit in adducendo Deum in testem. Ergo verē illum adducens in testem, qualiter adducit habens iurandi animum, subiicitur obligationi implendi, velis, nolis, nec potest hunc effectum naturalem iuramenti impedire, propria voluntate, volendo non se obligare.

5 Secunda sententia tenet: Tunc iuramentum non obligare. Ita Antonius cap. si verō num. 5. de iure iur. & ibi Abbas in fine, Alexander de Nevo, num. 37. in fine, & num. 38. Immo in fine, Scotus in 3. dist. 39. quæst. vnica, art. 3. D. Bonauentura ibi art. 3. quæst. 1. num. 46. Gabriel quæst. 1. art. concl. 5. Almainus ibi. quæst. vnica, Ricardus ibi. art. 2. quæst. 1. & 2. Fortunius de ult. fine, illat 22. num. 477. & sequenti. D. Antonin. 2. part. tit. 10. cap. 6. vers. Quintus casus in fine, Rosella verbo iurare, num. 19. Angel. verbo iuramentum 5. num. 8. & 10. & 32. Sylvester verbo iuramentum 4. quæst. 7. & 17. & 19. Felinus cap. si verō de iure iur. num. 8. vers. & declara Armilla verbo iuramentum num. 14. Ioan. de Medina tract. de Confession, quæst. de dispensatione super reuelanda Confessione, in solut. ad 7. Palacios in 4. dist. 29. disp. 1. fol. 665. column. 1. Nauarrus in comment. capit. humanæ aures 22. quæst. 5. num. 6. vers. Suboritur tamen, Philarcus de officio Sacerd. tom. 1. part. 2. lib. 3. cap. 16. vers. Sed dubium est, Seraphinus de privilegijs iuramenti, privilegio 110. num. 16. Gutierrez de iuram. 1. part. cap. 57. num. 20. Et eam sequitur tanquam valde probabilem Azor tom. 1. inst. moral. lib. 1. cap. 4. quæst. 2. & dicit esse communem, & valde probabilem Læsius la-

pra num. 1. in fine citatus eodem dub. 8. num. 37.

6 Et probatur primo. Quia apponens conditionem contrariam substantiæ rei, vel proprietati commitanti, ita ut absque illa consistere nequeat, eo ipso destruit essentiam, sicut quamvis de essentia matrimonij tantum sit coniunctio maritalis inter legitimas personas, indiuiduam vitæ consuetudinem retinens; sicut enim diffinitur cap. illud in fine de præsumpt. At non tantum destruit matrimonium, ac illud irritum facit, qui exterius contraheret, nollens ad eam vitæ consuetudinem obligare, sed etiam, qui nollet ad proprietates necessarias, commitantes illam essentiam, ab illa que emanantes se obligare, ut si in ipso contractu nollet se obligare ad seruandam fidem coniugi, aut prolem educandam, aut reddendum debitum, ut probat Thomas Sanchez lib. 2. de matrim. disp. 20. num. 12. Similiter quamvis essentia venditionis non consistat in traditione rei venditæ emptori, seu obligatione ad tradendū, sed in translatione domini in illum, ex qua tamquam ex passione necessaria, sequitur obligatio ad tradendum: at destrueret venditionem, illamque irritam redderet, volens vendere, & non obligari ad tradendam, sed ad retinendam rem illam, quam vedit: sed de essentia iuramenti, quatenus est promissorium, seu obligatorium ad rem futuram veram faciendam, est obligatio ad id, quando materia est capax obligationis, vel saltem est passio ita illi coniuncta, ut absque illa esse non possit, ut fatentur contrarij, & hoc fundamento probant suam sententiam: Ergo eo ipso, quo quis vult iurare, ita tamen, ut inde non maneat obligatus, destruit essentiam iuramenti, seu eius naturam, apposita conditione cum qua non possit consistere, & ideo verē non intendit iurare, sed ore tantum, & sic non manebit obligatus.

7 Probatur secundo. Quia quando ex intentione operantis nequit mutari opus ipsum externum, non mutatur, nec omnes suos effectus amittit ab contrariam intentionem, ut qui sciens fornicatur, est verē fornicationis reus, quamvis habeat intentionem non fornicandi: at secus contingit quando opus externum pender ex intentione operantis, & ex illa variari potest, ut negans exterius fidem cum intentione contra-

ria interna, non est veré hæreticus, & quantumvis vellet esse hæreticus negando exterius fidem, cum hac conditione, vt interius non dissentiat rebus fidei, non esset veré hæreticus ob conditionem impossibilem adiectam: sed sic contingit in iuramento, siue assertorio, siue promissorio, potest enim ex intentione iurantis fieri ne sit verum iuramentum, vt si re vera desit intentio iurandi, vt omnes fatentur: Ergo re vera efficitur ex intentione iurantis, ne sit verum iuramentum assertorium, sed fictum quando non vult iurare absoluté, sed cum intentione impossibile cum illo, scilicet, non se obligandi ad dicendam veritatem de præfenti: Et similiter quando vult iuramentum obligatorium, scilicet, promissorium emittere cum intentione impossibile cum illo, qualis est intentio non contrahendi aliquam obligationem de futuro.

8 Probatur tertio. Quia promissio, & votum cum animo non se obligandi non obligant, quâmbisenim ex ipsis oriatur naturaliter obligatio, velut nolit promittens, aut vouens hoc tamen est, supposita promissione, & voti natura, & valore, tunc autem non adest ea natura, quia apponitur conditio illi contraria, & cum ea impossibile, quâ tumvis ille velit promittere, & vouere. Similiter ergo supposita iuramenti veritate, & valore, confurgit ex illo obligatio, velut, nolit iurans. At quando in ipsa emissionem iuramenti apponit conditionem contrariam naturæ ipsius iuramenti, & cum illa impossibilem, vt obligatorium est rei futuræ implendæ non erit verum, sed fictum iuramentum vt tale est.

9 Ad argumenta contrariæ sententiæ responderetur: Iurantem sine intentione se obligandi, licet in foro externo, si non velit implere, quod promissit iudicetur periurus, quia in foro externo præsumptio stat contra iurantem, & semper præsumitur, se voluisse obligare ex iuramento Ecclesia enim non iudicat de occultis, & exterius ille veré protulit verba iuramenti, cum obligantia, adimplentionem rei futuræ iurata. At in foro interno licet sic iurans peccet mortaliter: quia dicit mendacium perniciosum, non tamen est periurus: quia supposita intentione contraria naturæ iuramenti, & cum ea impossi-

sibile, illud non est iuramentum: & cum non sit veré iuramentum in foro interno, non obligat ad sui implentionem. Licet enim supposito, quod quis veré iuret, velut nolit manere obligatus ad iuramenti implentionem: quia obligatio est effectus necessarius, quia sequitur ex natura iuramenti. At si ea non datur, nulla dabitur obligatio. Cum ergo conditio non se obligandi sit incompatible cum iuramenti natura, illamque destruat. Ita, vt non sit, nec existat, ex ea non poterit nasci obligatio tamquam eius effectus, quia causa non existens non potest aliquem effectum causare, seu producere. Vtraque hæc opinio valde probabilis est, propter sua fundamenta, & Doctores, illam sequentes, hæc tamen secunda est probabilior, & firmiora habet falcimenta. Et ideo eam tenent Sancti in summa, lib. 3. cap. 10. num. 8. & nouissimè Fagundez in Decal. tom. 1. præcept. lib. 2. cap. 9. num. 9. & Diana part. 2. tract. 8. resol. 17.

RESOLVTIO VII.

An proponens aliquid facere in futurum cum iuramento facto homini, vel Deo, sine vlla tamen promissione obligetur ad eius adimplentionem?

SYMMARIUM.

- 1 Explicatur titulus resolutionis, & casus in ea propositus; moraliter esse possibilem demonstratur, & probatur auctoritate Doctorem.
- 2 In dubio an propositum firmatum iuramento includat promissionem iudicandum est in fauorem libertatis, & quod non includat promissionem.
3. 4. 5. 6 Prima sententia Saarij, & Sanchez proponitur, assensum propositum firmatum iuramento præter intentionem de præfenti adimplendi illud obligare graniter ad eius implentionem. Et tribus numeris sequentibus probatur.

7.8.9 *Secunda sententia B. Thomae, & aliorum assertum, non teneri graviter adimplendum propositum ex vi iuramentis, sed pro qualitate materiae proponitur, & probatur.*
10.11 *Argumentis factis pro contraria sententia responderetur.*

IN Hac difficultate primo præmittendum est, & si iuramentum de realiqua futura, contineat regulariter promissionem illius faciendæ, aut omittendæ, posse tamen non continere illam, siue iuramentum illud soli Deo, siue homini fiat, quia sicut simplex assertio de futuro potest solum continere propositam illius rei faciendæ, vel omittendæ absque vlla promissione. Ita iuramentum potest cadere, supra id propositum absque promissione aliqua. Hac ratione potest quis iurare actum proprium de futuro, ut se daturum nummos utitur, vel se ingressurum religionem, vel ducturum in uxorem libertam testando in his omnibus, simplex illius actus propositum absque vlla promissione illius; ita ut non intendat iurans id promittere, sed solum firmare voluntatem suam in eo proposito; quod fieri posse absque vlla promissione. Docent Læsius libr. 2. de iustit. capit. 4. dub. 11. num. 53. vers. Respondeo tale iuramentum, Suarez tom. 2. de Religio. tractat. de iurament. libr. 2. capit. 1. à numer. 3. & capit. 2. num. 6. & Sanchez in summ. libr. 3. cap. 9. num. 5. & alij multi, quos idem Sanchez refert, & sequitur libr. 8. de matrimon. disputat. 13. num. 4. Et iuramentum hoc rei futuræ non includens promissionem, est medium inter merè assertorium, quod est propriè de re præsentis, aut præteritis, & inter verè promissorium, & idè imperfecte. & secundum quid potest dici promissorium Ita Th. Sanch. vbi sup. & Suar. tom. 2. de Relig. lib. 2. cap. 12. à num. 12. vsq. ad 22.

2 Quando autem non constat ex intentione iurantis, utro ex his modis iurare intenderit, id erit ex circumstantiis coniectandum, & ex iurandi occasione; quod si omnibus pensatis res fuerit dubia, docent Sanchez in summ. libr. 3. cap. 9. num. 5. & Suarez tom. 2. de Relig. tractat. de iuram. lib. 2. cap. 2. in fine. Iudicandum esse includere promissionem, eo quod iudicent, quod cū communis hic sit iurandi modus, scilicet, cum

promissione, præsumptio stat pro promissione. Sed his non obstantibus dicendum est, in hoc dubio iudicandum esse hoc iuramentum non includere promissionem. Tum, quia tunc possessio stat pro libertate iurantis, dum contrarium non probatur; libertas enim est certa, at obligatio promissionis est dubia debet autem ius certum libertatis vincere ius dubium promissionis. Nam possessio, ut latè docuimus 1. par. libr. 1. resolution. 7. à numer. 6.) est retentio alicuius rei, vel iuris, rectæ rationis adminiculo interveniente; sed iurans in hoc casu retinet suam libertatem rectæ rationis adminiculo interveniente; quia recta ratio dicat, quod ius certum libertatis, præferatur iuri dubio promissionis. Ergo possessio stat pro libertate, & nullatenus pro promissione, & idè nullo modo tenendum est, præmissum iuramentum in dubio continere promissionem. Et præterea: Quia in dubio obligationis, ut constat ex iure leg. semper, ff. de regul. iur. cap. ultim. de transact. & docet Thomas de Thomafero in floribus legum, regul. 145. semper in benigniorem partem est inclinandum. Ergo in hoc casu potius pro benigniore parte libertatis, quàm pro obligatione promissionis stare debemus.

3 Dubium tamen præcipuum est: An iuramentum rei futuræ destitutum à promissione, ac solum propositum firmans, inducat obligationem in futurum, propositi illius explendi, an vero, solum requirat solam veritatem præsentem, instar iuramenti merè assertorii? In hac difficultate prima sententia est Suarez tom. 2. de Relig. lib. 2. cap. 1. num. 11. vsque ad finem, & Læsi lib. 1. de iust. cap. 42. dub. 11. num. 53. vers. Respondeo tale iuramentum, quos refert, & sequitur Thom. Sanchez in summ. lib. 3. cap. 9. num. 6. in fine, qui docent, illud iuramentum, ultra obligationem dicendæ veritatis de præsentis, habendo animum propositi illius explendi, inducere obligationem, ad exequendam rem iurata in. Hac sententia.

4 Probatur 1. Quia obligatio iuramenti ad exequendam rem illo firmatâ, non pendet ab obligatione promissionis, cum contingere possit promissionem esse irritam, & tamen iuramentum obligare, ut contingit in iuramento solvendi usuras, iuxta capit. debitores, de iur. iur. In quo casu constat, promissionem

illam

Illam nihil prorsus conferre ad iuramentum obligationem, quod enim est irritum, nihil operari potest. Ergo nil refert ad iuramenti de futuro obligationem, siue promissio intercedat, siue non.

5 Secundò probatur: Quia (vt rectè docet Diu. Thomas secunda secundæ, quæst. 89. artic. 7. ad 1.) non est iuranda veritas, nisi de qua aliquis firmus est. Ergo vt iurans rem futuram, rectè iuret; tenetur firmiter esse certus, de illa exequenda, ac proinde ex vi iuramenti tenetur illam exequi.

6 Probatur tertio. Quia iurans assertionem futuram; tenetur dare illi totam veritatis firmitatem, quam potest habere; alias temerè iuraret, si non esset certus, ac firmus de veritate futura: hæc autem firmitas consistit in animo exequendi tunc habito, & in obligatione ad exequendum in posterum. Ergo tenemur postea id exequi.

7 Contrariam tamen sententiam consequenter tenent omnes illi qui docent, non esse verè, & propriè mendacium, non implere promissionem, recta implendi intentione factam, sed esse infidelitatem: hi enim Doctores a fortiori tenere debent, non esse mendacium, non implere propositum recta implendi intentione factum. Quod de promissione expressè docet Diu. Thomas secunda secundæ, quæstion. 110. articuli. 3. ad 5. ibi: *Qui aliquid promittit, si habet animum faciendi, quod promittit, non mentitur: quia non loquitur contra id, quod gerit in mente, si vero non faciat, quod promittit, tunc videtur infideliter agere, per hoc, quod animum mutat.* Ex quo sequitur, quod qui aliquid proponit cum iuramento, si habet animum exequendi, quando proponit, & iurat, quod si postea non adimpleat, erit quidem inconstans, per defectum perseuerantiæ in proposito, non tamen faciet contra veritatem iuratum, cum non mentiatur, nec contra fidelitatem, cum non adfuerit promissio: itaque clarè docet, talem non esse reum grauis perijurij, sed solum peccare venialiter, quia non perseuerat in re proposita, seu in proposito facto sub diuina auctoritate, sicut qui promittit rem parvi valoris cum iuramento, & postea non adimplet, peccat venialiter, quia est infidelis in re promissa sub diuina auctoritate, & quamvis non sit periurus;

quia vt dictum est, non deficit in veritate iuramenti, nec mentitur, deficit tamen in debita reuerentia diuinæ auctoritati, quia est infidelis in re promissa, sub auctoritate diuina: ideo, si promissio non sit rei magni momenti, venialiter peccat. Ita D. Anronin. 2. part. tituli. 10. capit. 4. §. 1. Angelus verbo *Iuramentum* 5. numer. 41. Syluester verbo *Iuramentum* 4. quæstion. 1. in fine, Sorus libr. 8. de iustit. quæstion. 2. artic. 7. dub. 1. Nauarrus mutans sententiam in Manuali, capit. 18. numer. 10. & capit. 18. numer. 7. Azor tom. 2. quæstion. 89. artic. 3. fol. 1061. Azor tom. 1. instit. moral. lib. 5. capit. 27. quæstion. 3. vers. *Animad vertendum* igitur est, in fine, & libr. 1. capit. 5. quæstion. 3. Henriquez libr. 5. de penitent. capit. 20. numer. 4. in comment. litteræ M. Manuel Roderic. 1. tom. summ. in 2. edit. capit. 192. numer. 5. Petrus de Ledesma 2. tom. summ. tractat. 11. capit. 3. dub. 1. Eman. Sà in summ. verbo *Iuramentum* num. 13. & alij. Hæc sententia est verior.

8 Et probatur primò. Quia non implens illud propositum iuramento firmatum, & factum animo implendi, (& idem est de promissione) non mentitur, ac proinde non affert Deum, tamquam mendacii testem; sed est inconstans, vel infidelis, si adsit promissio in re, vel proposita, vel promissa sub diuina auctoritate. Ergo longè est ratio veritatis primariæ petitiæ in iuramento proponentis de futuro, vel promissorio, nempe, vt tunc adsit intentio implendi, cuius defectus est mendacium, & afferre Deum, tamquam testem mendacii: & veritatis secundariæ, nempe, vt propositum, vel promissio impleatur, cuius defectus est sola inconstantia, vel infidelitas, & ideo licet in defectu prioris, & primariæ veritatis non possit dari paruitas materię, poterit vtique dari in defectu posterioris.

9 Probatur secundò: Quia dum homo affertur tamquam testis promissionis, inducitur tantum, vt attestetur de contractu præsentis, & obligatione inde orta: At respectu executionis futuræ, non adducitur in testem, sed vt præstet auctoritatem, per modum cuiusdam fidei iussoris. Ergo similiter quando non impletur promissio (& idem a fortiori est de proposito) non adducitur Deus tamquam testis mendacii.

10 Ad argumenta prioris sententiae respondetur: Verum esse obligationem iuramenti non pendere ab obligatione promissionis, solum enim dependet ab eodem principio, a quo nascitur, seu ex quo resultat, & sequitur, scilicet, ab invocatione Diuini nominis, & ab auctoritate Dei adducti in testem, seu diuini testimonij adducti ad firmandam veritatem, quae obligat iurantem ad dicendum verum. At vero cum veritas primaria petita in iuramento, non consistat in adimplerione propositi, vel promissionis futurae: sed in intentione vera de praesenti adimplendi propositum, vel promissionem, quam iurans in nostro casu habuit, nullo modo mentitur, nec est periurus, licet si postea non adimpleat, sit inconstans, si non exequitur propositum; vel infidelis, si non adimpleat promissionem. Cum vero hoc pertineat ad

veritatem secundariam petitam in iuramento, si res non sit grauis, defectus huius secundae, seu secundariae veritatis solum erit peccatum veniale.

11 Ad secundo, & tertio respondetur: Iurantem teneri esse certum de veritate, & dare totam firmitatem assertioni, de praeterito, vel de praesenti, circa quam solum in rigore versatur iuramentum assertorium, ne adducat Deum in testem falsae assertionis; veritas enim illa vel de praeterito, vel de praesenti est veritas primaria iuramenti cuius defectus facit iurantem mendacem, & periurum, & ideo tenetur quantum potest ei dare firmitatem. At non implere propositum solum cum constituit inconstantem, & non implere promissionem infidelem. Quod si hoc non sit in materia magni momenti solum erit venialis culpa.

DISPUTATIO QUINTA.

DE ALIQUIBVS DIFFICVLTATIBVS, QVAE AD TERTIUM Decalogi praecipuum spectant.

RESOLVTIO PRIMA.

Verum post bullam Urbani VIII. de celebratione Festorum editam Romae idibus Septembris anni 1642. ablata sit Episcopis potestas instituendi dies Festos, vel Ciuitatibus, aut Communitatibus, eos vouendi, ita vt ex obligatione seruentur?

SUMMARIVM.

- 1 Certum est, Summum Pontificem, & Concilium Generale posse instituere, & abrogare dies festos sacros in vniuersa Ecclesia.
- 2 Certum est etiam ex vi iuris communis, posse Episcopos eosdem dies festos instituere, & abrogare in suis Diocesibus.
- 3 Certum etiam est, Principes, & Magistratus saeculares non posse instituere dies festos sacros in suis ditionibus.
- 4 Ciuitas, vel Ciuitatis Senatus, vel quae libet communitas etiam Laicorum

potest se voto personali adstringere ad observandum aliquod festum.

- 5 Quid disponat bulla Urbani VIII. circa celebrationem festorum.

6.7.8 Prima opinio negans posse Episcopos noua festa instituere post bullam Urbani VIII. refertur. Et probatur.

- 9.10.11. Sententia Quintana-Duenas affirmatiua refertur, & probatur.

- 12 Potestas instituendi festa ab aliqua communitate, familia, vel Religione per votum, aut iuramentum non est abrogata per bullam Urbani VIII.

- 13 Urbani abstulit, nec abrogauit obligationem

observandi festa instituta in aliqua Communitate, Conventu, aut Religione ex voto, iuramento, vel precepto Prælati.

1 **S**uppono in primis, tamquam certum; posse Summū Pontificem, & Concilium Generale instituere, & abrogare festa in tota Ecclesia; quia super eam, absolutam, & omnimodam potestatem, quoad ea, quæ ad ius positivum pertinent, in rebus Ecclesiasticis habent.

2 Suppono secundò tamquam indubitatum: Ex iure communi, Episcopos in suis Diocesis habere etiā hanc potestatem instituendi dies festos, ut constat ex cap. *Pronunciandum, de consecrat. dist. 3.* & ex cap. *Conquestus, de feriis, ac eadē ex Trident. sess. 2. c. 3. de reform. cap. 12.* ubi sic statuitur: *Dies etiā festi, quos in Diocesi sua, servandos præceperint, ab exemptis omnibus, etiam regularibus, servantur.*

3 Suppono tertio etiam tamquam certum: Principes, & Magistratus seculares non posse dies festos, tamquam sacros instituere, ut in eis fideles sub peccato teneantur, Missam audire, & ab operibus servilibus abstinere. Ut communiter tenent Theologi, quos citat, & sequitur Suarez tom. 1. de Relig. cap. 12. num. 2. Possunt tamen, quoad publicam gubernationem, aliquos dies feriales, sub grauib. poenis iubere, ut notat Castro Palau 2. part. disput. 2. punct. 2. numer. 7.

4 Suppono quarto: Posse Civitatem aut Civitatis Senatum, vel quamlibet aliam Laicorum, vel Ecclesiasticorum, Communitatem, se voto, vel iuramento obligare; obligatione personali ad colendum aliquem diem festum, vel si inducatur consuetudo legitima cum approbatione Prælati. Ita Ioann. Azor 2. part. institut. moral. lib. 1. capit. 26. Trullenot lib. 3. in Decalog. cap. 1. dub. 2. numer. 5. Fagund. & in primum Eccles. præcept. lib. 1. cap. 6. num. 8. & Filiucius tract. 28. cap. 6. q. 9. atque alij.

5 Igitur Sanctissimus Dominus Urbanus Papa Octavus incommoda non leuiter perpendens, quæ ex magna festorum multitudine oriebantur, in singulis præsertim Provinciis, & Diocesisibus introducta: plurima abrogavit, pro vniuersali tamen Ecclesia tantum abrogari iussit, quæ exprimit in præmissa huius abrogationis, quæ tenet: Er-

go in præsentī resolutione, an per dictam bullam ablata sit Episcopis facultas quam habent, tam ex iure communi antiquo, quàm ex nouo iure Concilij Tridentini?

6 Et in hac difficultate prima sententia consequenter est illorum omnium Doctorum, qui docent, legem, seu scriptum Papæ, seu alterius Principis esse iudicandum fauorabile, si finis legis, siue Legislatoris sit fauorabilis, id est, si intendat facere per illā legē aliquē fauorem subditis, etiam si alias alicui intērat aliquod grauamen, vel aliquibus: & tunc extendendam esse legem ad omnia, quæ sub illo fine, siue virtualiter, siue formaliter comprehenduntur. Quare cum in hac bulla Urbani Octauiani Pontificis sit, releuare fideles aggrauamine, & in commodis, quæ ex multiplicata observatione festorum sequēbantur, quod est valde fauorabile, extendenda est eius dispositio ad omnia illa facta, quæ de nouo Episcopi instituere vellent, quia illa eadem incommoda, quæ Pontifex vult remouere secū afferrent, & ideo a Pontifice eorum institutio censetur prohibita. Ita Glossa in cap. *Si propter, de recript. in 6.* & Glossa in cap. *Etiā cuncti, de elect. in 5.* quas sequitur Dominicus ibi, & docet Panormitanus in cap. *Non dubium, de sent. excomm. num. 3.* ubi *Felinus numer. 2. leg. Si quis nec causam, ff. si certum petatur.* Iterum Panormitanus in cap. 1. de locato, numer. 10. Nauarrus consil. 11. de constitution. & consil. 31. alias 32. de regular. Bartholus, Baldus, & Alexander, & alij, quos refert Tiracquellus in præfat. ad retract. num. 56. & 65. & tractat. 1. de retract. §. 30. Glossa 1. numer. 5. Vbi etiam nonnulla adducit iura ex quibus id colligi potest facit etiam cap. 2. §. 1. de decimis.

7 Probat igitur: Hanc potestatem instituendi noua festa ablata esse, tam Prælati, quam Communitatibus ex intentione Pontificis expressa in hac bulla minuendi, scilicet, in posterum dies festos, quia eorum multitudo pauperibus valde damnosa est, ad quotidianum victum comparandum suis laboribus: si autem potestas dies festos instituendi in futurum Prælati, & vouendi communitatibus relinqueretur. Pontificis intentio, & finis frustrarentur; cum possent ab illis institui tot, aut plures dies festi, quàm hi, qui abrogantur a Pontifice. Er-

go licet ex hac bulla videatur diminui potestas Prælatorum, & Communitatum, quod aliquantulum ipsis odiosum est, cum hæc bulla in commune bonum, & maiorem pauperum edita sit, & Pontifex illis fauere intendat, tamquam fauorabilis extendenda est eius dispositio ad ea omnia, ad quæ motivum, & intentio Pontificis: sed eadem ratio est in festis præteritis ad abrogationem, quam in his, quæ de nouo institui possent, quia si eunt illa grauabant pauperes, ne solum quotidianum victum acquirere suis laboribus possent, sic ista inducent idem grauamen. Ergo sicut illorum institutio fuit abrogata, ita, & istorum noua institutio abrogata censeri debet.

8 Probatursæcundò, ex ipsius bullæ verbis, quæ sic se habent: *Ne autem dies festos à Laicorum ordinarijs, nimia aliquorum facilitate, aut populorum importunitate deinceps, iterum multiplicari contingat, eosdem ordinarios in Domino mouemus, ut ad Ecclesiasticam ubique seruandam equalitatem, de cetero perpetuis, futuris temporibus ab in dictione sub præcepto novorum festorum se abstinere.* Ergo Pontificis intentio in id clarè tendit, ut nullatenus in futurum noua festa instituantur.

9 Contraria tamen sententia non nillimè docet Quintana-Dueñas tom. 2. singularium, tractat. 1. ad primum Ecclesiæ præceptum singul. 8. num. 3. Et omnes istarum referendi, qui tenent, facultates concessas iure communi præsertim conciliari, nullatenus abrogari, nisi de eodem iure communi, & conciliari expressa mentio fiat in derogatione. Hæc secunda sententia.

10 Probatursæcundò. Quia cum dicta hæc potestas ex iure communi, ac ex Tridentino competat: ad hoc, ut illis auferretur, necessarium erat, ut expressa, ac specialis mentio fieret decreti iuris communis, ac Tridentini, quod abrogandum esset per hanc bullam, ut docent Miranda, Henriquez, Fagundez, Laiman, Villalobos, Burgos de Paz, Rebusus, Mandosius, Decius, & alij, quos citat & sequitur Diana 3. part. tract. 2. resolut. 1. Nulla autem mentio futuri concedentis hanc facultatem. Ergo nulla ratione censetur abrogata.

11 Probatursæcundò. Quia nullum verbum est in hac bulla, ex quo prædictam potestatem auferri Episcopis iudicari possit: illud enim verbum *Mouemus*, non præceptum, sed consilium, &

exhortationem præfert. Ergo præmissa facultas per illam, nullatenus abrogata est.

12 Et idem dicendum est, de potestate ad institutionem festorum factam à Communitate etiam Laicorum, vel à Ciuitate, per iuramentum, aut votum, nam hæc minime abrogatur à Pontifice in hac bulla, seu constitutione, dimittit enim à iure Diuino, & humano, ex qua quis, ut potè suæ libertatis possessor, & Dominus, potest se ea abdicare, & iuramento, vel voto obligare, ad rem meliorem, Deoque gratiorem, ut est festorum observantia debitis circumstantijs instituta, & similiter poterit Episcopus hoc votum, vel iuramentum approbare, festumque eo voto in dictum, obseruandum præcipere, sicut potest, noua festa instituere. Notandum verò, quod festa hoc modo instituta, ante præmissam constitutionem Domini Urbani VIII. iam non obligant, abrogantur enim ab ipso omnes præter illos ab eo assignatos, quos siue ex præcepto, siue ex consuetudine, siue ex deuotione, Christi fideles, tamquam festiuos celebrant.

13 Hoc autem intelligendum est de festis, quæ in Populo, siue in vniuersa Ecclesia, siue in quavis Natione, aut Regno, Prouincia, aut Loco ante prædictam constitutionem obseruabantur ex præcepto, seu cū obligatione, non vero de his festis, quæ vel ex præcepto Prælati, aut consuetudine, aut ex iuramento, seu voto ab aliqua Communitate, confraternitate, vel in aliqua secularium familia, aut in aliquo Religioso Conuentu, seu in tota Religione obseruabantur, ante præmissam Urbani constitutionem, ipse enim per bullam illam solum derogat festis, quæ in Populo, vel vniuersa Ecclesia siue in quavis Natione, vel Regno, Prouincia, aut Loco ante eius bullam obseruabantur: non vero his festis, quæ ab aliqua communitate, confraternitate, vel in aliqua secularium familia, Conuentu, vel Religione ex obligatione erant obseruata. Exceptio autem (ut docet regula communiter accepta à Iuristis) firmat regulam in contrarium. Ergo cum solum illa festa supra dicta exipiat Pontifex ab obseruatione, reliqua remanent in suo vigore, & firmitate. Item, quia in his festis non exceptis non datur ratio, & motivum illius dispositionis Pontificis, quia

cum illa sint particulares communitates non sequuntur in commoda, quæ pauperibus eueniunt ex obseruatione, & multitudine festorum. Ergo de illis non intelligitur hæc dispositio. Quod, ut clariùs innotescat verba eiusdem constitutionis referam, quæ abrogant festa: *Quæ in Populo hæcenus, siue in vniuersa Ecclesia, siue in quauis Natione, aut Regno, Prouincia, aut Loco, quomodocumque, siue ex præcepto, siue ex consuetudine, siue ex deuotione Christi fideles celebrarunt. Ita Quintana-Duennas tom. 2. singul. tract. 1. singul. 1. num. 6.*

14 Ad argumenta contrariæ sententiæ respondetur ex communi Doctorum placito. Quod finis legis non cadit sub lege, nec obligat, sicut materia præcepta per legem, quia materia legis est illi intrinseca. At finis legis, seu Legislatoris est quid extrinsecum eidem legi, & ideo non inducit obligationem, sicut ipsa lex.

15 Ad secundum respondetur: In verbis illis huius Pontificiæ constitutionis, nulla ratione dari aliquod verbum, quod inducat præceptum, vel prohibitionem, verbum enim *Monemus*, quod ibi adducitur, non denotat præceptum, sed consiliū, & exortationem. Vt docent *Gutiérrez lib. 1. cap. 7. num. 25. Cenedus ad decretum collect. 34. num. 2. Philarcus de officio Sacerdotis tom. 1. part. 2. lib. 3. cap. 2. dist. 3. Azor 1. par. lib. 5. cap. 6. quæst. 5. Vázquez 1. 2. quæst. 96. art. 4. disp. 158. cap. 3. num. 23. Saurus lib. 3. cap. 7. num. 28. Sanchez tom. 2. in Decalog. lib. 6. cap. 4. numer. 40. & plures alij. Consilium ergo Pontifex, & exortatur ordinarios, ne noua festa instituant propter pauperum incommoda; absolute tamen non prohibet, nec contrarium præcipit.*

RESOLVTIO II.

An quis possit laborare in loco exempto in diebus festis, in dictis ex præcepto Episcopi?

SUMMARIVM.

1 Prima sententia Fagundæ, & Díaz

na affirmatiua refertur, & probatur.

2 Fadem prima sententia probatur exemplo censurarum.

3 Secunda sententia negatiua proponitur probatur, & approbatur, & prima omnino rejicitur.

4 & 5 Ad argumenta contraria sententiæ affirmatiuæ efficaciter respondetur.

1 **I**N Hac difficultate affirmatiuam sententiam tenet Fagundæ de præcept. Ecclesiæ tract. 1. lib. 1. cap. 7. num. 8. quem sequitur Diana 1. par. resol. 14. §. ex his omnibus. Et probant: Quia locus essentus pro extraneo habetur, & quasi esset extra territorium Episcopatus: Ergo in eo non obligant præcepta Episcopi.

2 Probatur secundo. Quia, vt docent Auila de censur. part. 2. cap. 3. dub. 5. Henriquez lib. 13. cap. 26. num. 1. & alij, excommunicatio Episcopi pro tota Diocesi non ligat eos subditos, qui commorantur in loco exempto intra eandem Diocesim, ipsius Diocesis eiusdem Episcopi, qui censuram fert.

3 Sed salua eorum pace, hæc sententia, quo ad obseruationem festorum sustineri non potest: quia contrarium expresse decernitur in Concilio Tridentino sess. 25. de reformation. cap. 12. vbi loquens de Episcopo, sic ait. *Dies etiam festos, quos in Diocesi sua seruandos præceperit ab exemptis omnibus, etiam regularibus, seruentur.* Ergo ex præcepto Concilij nullus exemptus est ab obseruatione festorum, ex præcepto Episcopi indictorum, licet alias exemptus sit. Et confirmatur: Quia illa verba Concilij, *ab exemptis omnibus, etiam regularibus, seruentur.* Manifeste sunt verba præceptiua. Vt constat ex cap. exij. de verb. sign. & ex Clement. exiui, eodem titulo, vbi communiter Doctores: Ergo ex præcepto Concilij nullus est exemptus, etiam si alias exemptus sit ab obseruatione festorum ex præcepto Episcopi indictorum.

4 Ad argumenta contraria respondetur, & in primis ad primum: Locum exemptum iudicari extraneum, & quasi extra territorium Diocesis, in his, in quibus est exemptus, non vero in illis, in quibus exemptus non est; & nullatenus exemptum esse circa celebrationem, seu obseruationem festorum, vt patet ex manifestis verbis Concilij, quæ nulla

ter-

tergiuersione, aut quæsto prætextu celari possunt.

5 Ad secundum responderetur: Disparem esse rationem de excommunicatione, & præcepto ieiunij: nam quo ad illa locus exemptus iudicatur extraneus, & quasi esset extra Diocesim: quia cum nulla lege Pontificia, aut Conciliaria, in his subdatur Episcopo circa ea, absolutè retinet suam exemptionem. At verò quo ad obseruationem festorum ex præcepto, & lege Conciliaria Episcopo subditur: Ergo in his nullatenus exemptus dicendus est, nec ut extraneus reputandus.

RESOLVTIO III.

An opera seruilia prohibeantur in diebus festis, & quod propriè dicendum sit opus seruale?

SVMMA RIVM.

- 1 Certum est in tertio præcepto Decalogi prohiberi opera seruilia.
- 2 Diffinitur opus seruale, & explicatur eiusdem operis seruilis natura, & essentia, & in quo propriè consistat. Quid sit opus mechanicum, & in quo differat à liberali?
- 3 Tam opus liberale, quam mechanicum sunt ab anima, tamquam à principio dirigente.
- 4 Opus mechanicum respicit, tamquam finem, & effectum proximum opus materiale, & corporeum, remote vero respicit spirituale opus.
- 5 Opus liberale respicit per se proximum, & principaliter spirituale opus. Secundariè vero, materiale vero secundario.
- 6 Ratio operis seruilis exigit, ut sit opus mechanicum, & ut respiciat ut proximum, & immediatum effectum opus materiale.

1 Certum est, & sine controuersia ab omnibus receptum in tertio præcepto Decalogi prohiberi opera seruilia, quia hoc præceptum impositum est ab Ecclesia instar præcepti Hebreis impositi, in lege veteri; in quo prohibet opera corporalia, & externa

ad similitudinem præcepti antiqui; sed lex antiqua prohibebat in die festo opera seruilia. Vt constat ex illo. Leuit. 23. Omne opus seruale non facietis in eor. Ergo, & Ecclesia idem prohibet. Ita S. Antoninus 2. part. tit. 9. cap. 7. §. quantum ad 3. Ricardus in 3. dist. 37. art. 2. quæst. 4. Alexander Alens. 3. part. quæst. 3. 2. m. 4. art. 4. Angelus verbo Feria. §. 9. Syluester verbo Dominica, quæst. 3. Tabiena verbo Feria, quæst. 15. Toletus lib. 4. sum. cap. 24. Saurus in Clau. Reg. lib. 7. cap. 2. num. 2. Suarez tom. 1. de Relig. lib. 2. cap. 17. §. 20. Fagundæ de primo præcepto. Eccl. lib. 1. cap. 11. num. 8. Bonacina in 3. præcepto. Decal. disp. 5. quæst. unica, punct. 2. num. 23. Sánchez in consil. lib. 5. cap. 2. dub. 6. Castro Palau tom. 2. oper. mor. disput. 2. punct. 5. num. 1. Trullenc lib. 5. in Decal. cap. 1. dub. 8. num. 11. Laiman tom. 2. Theol. mor. lib. 4. tract. 7. cap. 2. num. 2. sequitur D. Thomam 2. 2. quæst. 122. art. 4. ad 4.

2 Dubitari autem potest, quid propriè sit opus seruale? In qua difficultate D. Thomas adducit descriptionem operis seruilis, 2. 2. quæst. 122. art. 4. & in 3. dist. 37. art. 5. quæst. 2. ad 2. ubi sic ait: Opera seruilia propriè esse illa, ad quorum exercitium seruos deputatos habemus, in quibus debent artes mechanicæ dirigere, quæ à liberalibus distinguuntur. Eo in hac descriptionem consentiunt communiter Doctores, præcipuè Caietanus 2. 2. quæst. 122. art. 4. Nauarrus cap. 13. num. 3. Toletus cap. 24. num. 8. Reginaldus lib. 19. num. 4. Bonacina tom. 2. disp. 5. quæst. unica, punct. 2. num. 4. §. 23. Castro Palau tom. 2. disp. 2. punct. 5. Sánchez lib. 5. consil. cap. 2. dub. 6. num. 2. Laiman tom. 2. lib. 4. tract. 7. cap. 2. num. 2. Fagundæ de primo præcepto Eccl. lib. 1. cap. 10. num. 6. & cap. 11. per totum, Villalobos tom. 2. tract. 3. 2. difficult. 2. num. 2. Trullenc lib. 3. in Decal. cap. 1. dub. 8. num. 1. Et præter superiorem descriptionem operis seruilis addit D. Tho. 2. 2. dicta quæst. 122. art. 4. hæc verba: Opus seruale esse aliquod corporale opus, ex his, in quibus unus homo alteri de seruire solet. Vtramque autem descriptionem optimè explicat Suarez tom. 1. de Relig. lib. 2. cap. 20. num. 4. asserens, non omnia, quæ per corpus exercentur, licet per ea possit unus homo alium iutare; esse seruilia, sed illa, quæ per mechanicas artes dirigi possunt, nam in his operibus, dicitur propriè, unus homo alteri seruire, quia circa corpus propriè versantur, secundum, quod attendi-

ditur vnius hominis ad alterum. Hinc opus seruale, a liberali distinguitur, quia illud primum dicitur esse opus corporale, & materiale, quasi per antonomasiam, hoc verò secundum dicitur magis opus mentis, & spirituale. Recte autem aduertit Caietanus dicto art. 4. §. ad primum horum. Vtrumque opus esse ab anima, & a mente tamquam à principio, & per corpus exerceri, tamquam per organum, & priori ratione etiam opus mechanicum posse dici spirituale, quia mēte, & ratione dirigitur, posteriori autem ratione, etiam opus liberalis artis, corporale esse, & non spirituale in sua substantia, sicut est loqui scribere, &c. Ideòque ex terminis, seu passionibus proxime intentis, distinguenda esse hæc opera, nam opus mechanicum ita est ab anima, & exercetur per corpus, vt pro fine habeat aliquod opus materiale, & corporeum, & in corporis utilitatem proximè cedens, vt est calceos vestes, domus, & alia similia arte facta conficere, & omnia, quæ ad culturam terræ ordinantur, opus autem liberale, licet corporeo organo fiat, quia homo non potest exponere alijs mentē suam nisi in medio organo corporeo, tamen immediatē non sit propter materialem passionem, sed ordinatur ad spirituales, vt ad instruendum alium, ad illuminandum, vel excitandum animum.

3 Itaque ratio operis seruilis in primis postulat, vt sit opus mechanicum, & corporale non solum ex parte instrumenti, sed etiam ex proximo effectu, ad quem natura sua, vel ex vi sue institutionis ordinatur, atque hoc modo excluditur a prohibitione huius præcepti omne opus liberale, quantum est ex parte vniuersalis prohibitionis, operis seruilis, nisi alias prohibitum sit, ira Suarez tom. 1. de Relig. lib. 2. cap. 20. quod

clarius patebit, ex adducendis corollarijs, in sequenti resolutione.

RESOLVTIO III.

Adducuntur multa corollaria ex præcedenti doctrina pro cognoscendis operibus seruilibus in particulari?

SUMMARIUM.

- 1 Actio scribendi, siue quis scribat proprios conceptus, siue alienos, siue intelligat, siue non intelligat idioma, quod scribit, siue transcribat, siue faciat ob lucrum, siue siue illo non est seruilis.
- 2 Venatio, & piscatio sunt opera seruilia, sunt tamen licita ex legitima consuetudine.
3. 4 Actio ipsa bellandi seruile opus est, regere vero militiam, & disponere necessaria ad bellum est opus liberale.
- 5 Probabile est actum pingendi esse seruilem.
- 6 Probabilius est eundem actum pingendi, & recamandi, & similes esse liberales.
- 7 Iter agere quocumque modo fiat, non est opus seruile.
8. 9 Placitum, iudicium ad mortem siue ad penam, mercatus, & iuramentum licent sint actiones liberales prohibentur in iure in die festo.
- 10 Mercatus, & nundina ubi sunt ex consuetudine legitime præscripta licent in festis.
- 11 Emptiones, & venditiones, quæ ex causa necessitatis introducuntur sunt ex legitima consuetudine, licite sunt.
- 12 Omnes actiones forenses, quæ pertinent ad strepitum iudicij prohibita sunt in die festo, & quid intelligatur in iure nomine placiti.
- 13 In ferijs festiuitatum non possunt patres ex conventionem renuntiare iuri festiuitatis, in alijs vero possunt.
- 14 Iudicium iudicis arbitri est prohibitum in diebus festis.
- 15 Iuramentum solemne in iudicio prohibitum est in diebus festis, & similiter iuramenta extra iudicialia, quæ solemniter fiunt ad confirmandam pacta

Haec, & contractus, non vero alia iuramenta extrajudicialia.

1 **E**X His colligitur primo: Actionem scribendi non esse seruilem, sed liberalem; ita D. Thomas, Caietanus, Silvester, Sotus, quos refert, & sequitur Suarez tom. 1. de Relig. lib. 2. cap. 24. & communiter omnes. Et probatur: Quia est opus mentis non solum effectiue, & directiue, quod habet opus cuiuslibet artis, sed etiam terminatiue, & quasi finaliter, nam scriptio est quaedam locutio permansens; ut Caietanus loquitur ordinata ad exprimendos conceptus, proprios, & gignendos similes in mente loquentis, & legentis, & ideo rota ordinatur ad animum: Ergo liberalis, & non seruilis est quod intelligendum est, siue quis scribat sibi, id est, tuos conceptus, siue dictata ab alio, siue intelligat, quod scribit, siue non intelligat, vel etiam si transcribat, vel sua, vel aliorum scripta. Siue hoc faciat ob stipendium, siue non: quia spectanda est natura actionis, non accidentalis conditionis scribentis, quod vero aliquis non intelligat idioma dictantis, vel quod transcribat, vel scribat propter stipendium, vel lucrum, accidentarium est, actio vero natura sua mentalis, & spiritualis est: Ergo per se, scribere quocumque modo fiat: opus liberale est, & non seruile.

2 Colligo secundo. Venationem, & piscationem, esse opera seruilia, siue fiant ob quantum, siue ob voluptatem, aut recreationis gratia. Ita Panormitanus, & Doctores in cap. licet, de ferijs, Glossa in cap. qui venatoribus, dist. 86. & videtur haberi in cap. an putatis, eadem dist. 5. Ambrosius in serm. 3. alias 41. in Domin. 3. Quadrag. & Suarez de Relig. tom. 1. lib. 2. cap. 28. num. 3. Et probatur: Quia venatoria, & piscatoria actio per se loquendo inter mechanicas computatur ut ex disiecta constat. Secundò, quia est opus corporale laboriosum, sistens omnino in materia, & effectum corporalem, unde quodammodo est commune homini cum bestijs, nam illæ etiam venationi insunt, & solum addit homo artem, & industriam, ac varia instrumenta venationum, & utitur etiam his animalibus brutis, ad venandum apris, ut in eo opere inuenitur: tota verò hæc industria in materia, & corpore sistit, & ideo non transcendit actionem seruilem, & præ-

rea non magis honestus est sitis voluptatis, quam finis adquirendi lucrum; immo hic posterius facilius potest honestari, quia ordinariè qui illo fine venatur, vel piscatur, indiget illo inuamine ad suam sustentationem; præcipue quia solus finis extrinsecus nullo modo intrinsecè mutat rationem operis, seu eius naturam: Ergo cum actiones venandi, & piscandi ex sua natura sint mechanicae, & seruiles finis extrinsecus, siue fiant ob lucrum, siue ob voluptatem non immutabit earum naturam, licet autem piscatio, & venatio ex sua natura opera seruilia sint, excusantur tamen dummodo non impediant auditionem Missæ in die festo ex consuetudine, quæ potest legem remittere, & in hac parte iam præualuit, scientibus, & contentientibus Ecclesiæ Pastoribus, neque inde scandalum sumitur propter eandem consuetudinem introductam, dummodo piscatio fiat in fluminibus, siue retibus, vel sine magno labore; piscatio vero in mari cum retibus, & cum magno labore exercita est valde seruilis, & ideo prohibita in iure, neque est in consuetudine; ut constat ex cap. licet, de ferijs, nisi ob peculiarem necessitatem, ut euenit in piscatione tumorum, necesse est enim illos picari, quando transeunt, quod si sit in die festo, & tunc non picantur, seu capiuntur perditur piscationis occasio. Ita Suarez ubi supra num. 5. & 6.

3 Colligitur tertio. Artem bellandi, seu actionem actualis pugnae seruilem esse ex sua natura, siue bellum sit iustum, siue iniustum loquendo de opere ipso, quo ad executionem, nam regere militiam, & ordinare necessaria ad illam opus liberale est quia est potius opus mentis, quam corporis, atque actualis pugnae congressus opus seruile est. Primo, quia circa hoc ars militaris inter mechanicas computatur, item quia hæc ars per actualem vsum membrorum corporis, & instrumentorum pugnae exercetur, est enim tam exercitii huius artis & actus, ipse bellandi modus corporalis, & laboriosus, & circa effectus corporales omnino insitens, colorem mediate respiciens. Præterea, quia si militare occisio nisi ferarum seruile opus est, cur non magis intendere occisioni hominum? Ita Abbas, & Antonius in cap. 1. de ferijs, & idem docet Suarez tom. 1. de Relig. lib. 2. cap. 28. & licet ius civile in leg. Diuus. ff. de ferijs,

rijs, & in leg. omnes iudices, C. de ferijs. Dicat, quod ea, quæ ad militarem disciplinam pertinent etiam diebus feriatis esse peragenda; & ibi Glossæ hoc asserant, tamen cum bellum possit esse defensuum, & offensuum illæ leges de defensione bello intelligendæ sunt: defensionemque sine dubio in die festo licita est non vero de bello offensivo, seu aggressivo, quod non licet in die festo ordinari loquendo nam per epikiam, & dispensationem, capitis licet, de ferijs (cum proportionem applicata) licebit in bello iusto, si se offerat bona occasio comparandi victoriam, quæ semel amissa non facile solet redire, bellare in die festo, vel ex alia causa iusta.

4 Quod si obijcias: quod actus bellicandi, & ars ipsa militaris non sunt serviles, quia a nobilibus, & ingenuis hominibus exerceri solent, & non a servis. Respondet, nihil ob stare, actionem a liqua ex sua natura esse servilem, & nihilominus ab ingenuis, & nobilibus exerceri, præcipue hanc actionem militarem, habet enim nobilitatem suam, non ex fine proximo, ex quo attenditur ratio operis servilis, quid enim magis servile, quam homines occidere, sed habet illam nobilitatem; tum ex fine remoto, quia ad Rei publicæ defensionem, & ad famam, & nobilitatem captandam ordinatur, tum etiam, quia si iusta causa fiat; insignis actus virtutis fortitudinis est, & inditum præstantis animi, & fortis corporis, & magnarum virium, & hoc solum probat ratio in contrarium facta, ideo non obstat, quod hoc opus ex se; servile sit, licet aliunde nobilitatem accipiat.

5 Colligo quarto. Actum pingendi similiter esse servilem, siue fiat ob lucrum, siue ob recreationem, aut animi diversionem. Et probatur primo, quia ars pingendi mechanica est, ex omnium sententia: Ergo actus eius servilis etiam est; item, quia est opus corporale terminatum ad extrinsecam materiam, & dirigibile per artem mechanicam, sed per has conditiones describit opus servile D. Thomas, ut superiori resolutione diximus: Ergo opus pingendi est opus servile. Tertio sequeretur: Quod licet aliquæ transgressione huius præcepti posset hoc opus exerceri per totum diem festum: quod est contra communem praxim, & vlam fidelium. Quarto: Quia si depingere imaginem non esset opus servile, similiter, nec sculpere, vel

conflare imaginem, quod est falsum. Ita Caietanus, quem refert, & sequitur Suarez tom. 1. de Relig. lib. 2. cap. 26. num. 1. in fine.

6 Contrariam tamen sententiam tenet Medina in instructio. Confessor. lib. 1. cap. 14. §. 8. Ludovic. Lopez in instructor. 1. part. cap. 15. Angelus verbo FERIA, num. 31. Sylvester verbo DOMINICA, quæstion. 5. §. quinta, & Armilla verbo Festum, numer. 21. Rosella, & alij Summistæ, quos refert Suarez tom. 1. de Relig. lib. 2. cap. 26. num. 3. in fine: Quid docent actionem pingendi non esse servilem, & similiter, recamaturas facere, ut solent puellæ, quæ acu de pingunt, item designare in cartis, quæ a liqui phantasia fingunt, servile opus non esse. Et probatur: Quia pingere non magis servile opus est quam scribere, vel transcribere, quia exterius solum consistit interendis quibusdam lineis, vel figuris, quod etiam in scriptura fit, interius autem est opus mentis, & ad mentis in formationem ordinatur, unde etiam pictura historiam quodammodo narrat, & memoriam conservat; est ergo eadem ratio de pictura quæ de scriptura. Secundò: Quia opus pingendi non est opus servorum proprium, unde licet mechanicum sit, quod negare non potest, tamen est ita nobile, ut a quolibet libero homine exerceri possit, quia solum consistit ut dixi, in quadam velati descriptione, non est ergo opus servile. Tertio: Si esset opus servile numquam liceret in die festo etiam ob voluptatem, quia prohibitio est absoluta, & universalis, & illi fines non possunt extrahere actionem, a ratione operis servilis, si natura sua talis est, licet ob necessitatem possit excusari opus, vel propter levitatem materiæ, saltem a mortali; consequens autem est falsum, quia omnes fatentur, esse licitum pingere in festo, tantum voluptatis causa, vel ad artem addiscendam, occupari in die festo, aliqua imagine pro exemplariproposita, illam imitando, & delineando; illam atente intuendo, quæ certè non licerent, si pingere per se servile esset. Propter hæc fundamenta hæc opinio valde probabilis est, dum tamen pingere, vel recamaturas facere nant, sine aliorum scandalo, multi enim ignorant hoc licere, quos oportet instruere, ne scandalum sumant.

7 Colligo quinto. Iter agere, siue fiat propriis pedibus, siue equitando non esse

esse opus seruile, nec prohibitum, si auditionem Missæ non impediatur in die festo. Ita Angelus, Rosella, & Nauarrus, quos citat, & sequitur Suarez tom. 1. de Relig. lib. 2. cap. 27. num. 3. Et probatur: Quia hoc opus non est tale, ut animum impediatur, quo minus possit vacare Deo: Ergo cum in particulari non prohibeatur, non est cur ex generali prohibitione contineri censeatur. Itē, quia iter agere non est opus proprium seruorum, sed commune liberis, & seruis, & licet pedibus proprijs iter peragere videatur opus seruorum, sed etiā liberis, & ingenui multoties proprijs pedibus iter agunt, si iter non sit valde protensum, per accidens autem est ad rationem operis seruilis, quod opus ex se sit laboriosum, si non sit proprium seruorum; quia etiam multa liberalia opera sunt valde laboriosa, & tamen non prohibentur in die festo. Præterea ultra naturam itinerationis, quæ non est operis seruilis ex consuetudine ab omnibus recepta, & approbata ipsum opus itinertandi licet, & ex eadem consuetudine licet diebus festis. Multonibus, & alijs similibus onerare malos, vel asinos, & alia necessaria preparare ad iter agendum, & similiter aurigis: quia licet hæc opera seruilia sint, licent tamen, tum ex communi, & recepta consuetudine, tum ex necessitate.

8 Præter has actiones, quæ seruiles sunt, & ideo sub generali prohibitione comprehenduntur, sunt etiam alia, quæ licet sint liberales, speciali iure prohibentur, sunt autem hæ actiones quinque, ut constat ex cap. 1. de ferijs, ubi prohibentur mercatus, placitum iudicium ad mortem, vel ad poenam, & iuramentum, in alijs etiam iuribus inueniuntur prohibita quædam ex his, ut in cap. ult. eiusdem tituli, prohibentur omnia, quæ ad iudicium pertinent sub nomine, *preceptus iudicialis*, sub quo placitum, & iudicium ad poenam comprehenduntur. Itaque duo genera actionum sunt principaliter prohibita, scilicet, mercaturæ, & fori, seu iudicij in solo autem dicto capite 1. Additur iuramentum, quod multi putant sub iudicio comprehendendi, sed an hoc sit in quæsum verum? Postea dicemus, & consonat hæc prohibitio iuricij, in lege prima 2. & ultim. C. ferijs. Constat autem has actiones de se seruiles non esse, quia nec sunt propriæ seruorum, nec sunt mechanicæ, sed ad

cognitionem, & conuictum humanum ordinantur; specialiter ergo prohibentur, licet liberales sint, & magna quidē ratione, propter iurgia, & dissensiones, & sæcularem distractionem, quam secū afferunt, vnde quietem, & vacationem Deo in die festo intentam maximē impedirent. Hæc autem ratio in mercimonijs, & contractibus temporalibus, nō minorē vim habet, & propterea ius canonicum has etiam actiones expresse prohibuit, & quia de se pertrahunt ad peccatum, ut notauit Panormitanus cap. ult. de ferijs, præter has autem actiones non inueniuntur alia liberales specialiter prohibita, neque in alijs, tam generaliter habent locum rationes factæ. Ita ergo prohibitio ad prædictas actiones reuocanda, seu reducenda est, de quibus breuiter aliqua notanda sunt.

9 Circa mercatum ergo, si vim iuris attendamus, & propriam illius vocis significationem, per illam prohibentur omnes contractus emptionum, & venditionum, locationum, & permutationum ut omnes Doctores in eis textibus, & Summistæ Caietanus, Soto, & alij notant. Aduertit tamen Caietanus, nunquam fuisse prohibitum emere necessaria ad illius diei victum, & potum, quod Suarez censet verum de illis, quæ ante illum diem commodè emi non possunt aut vbicumque moralis necessitas occurrat, tamen, quæ facillè vitari possunt, vitanda sunt, nisi propter leuitatem materiarum, & communem vltimū excusentur. Præcipue verò prohibentur publicæ nundinæ, quæ cum magno hominū concursu incertis locis fieri solent, ad quæ variæ merces de portantur, negotiationis causa, ad quas nundinas solent certi dies semel, aut bis in anno assignari: illi ergo dies ex vi huius juris festi esse non debent, & idem est de nundinis priuatis, quæ in singulis hebdomadis certo quodam die fiunt, quæ iam vulgo mercatus vocantur: si ergo in illum diē festum aliquod occurrerit, cessandum est a mercatu, & in alium diem est transferendus. Similiter prohibentur priuati contractus, præsertim si publicè, vel publica solemnitate fiant, quia in his etiā propriissime mercatus sit, qui absolute prohibetur.

10 Notandum verò est, quod in multis Regnis, & Prouincijs publicæ nundinæ fiunt in diebus festis non solum quando contingit diem festum in die

nun-

nundinis deputato, sed etiam ex directa intentione festum designando, quia in eo celebriores sunt nundinae, quam si in pro festo fiat, deinde bona mortuorum solent in diebus festis subhastari, & voce praconis publicè vendi; item simili modo solent beneficia, aut Ecclesiarum prouentus, aut terrae publicè ad locandum proponi, item solent operarij conducere in die festo, & mitti in villam à praedio. Item mercenarij artifices solent in die festo vendere merces, aut calceos publicè, & haec omnia à Pastoribus Ecclesiae tollerantur conformando se cōmuni Ecclesiae, & Populorum praxi. Et ideo in eis non videtur vlla ratione dari peccatum, saltem graue, seu mortale, immo, nec veniale regulariter loquendo; ita sentiunt *Caietanus in summa, verbo Festorum violatio*, Nauarrus in *Manuali* cap. 13. nu. 8. & Suarez tom. 1. de Relig. lib. 2. cap. 29. num. 4. & ratio clara est, quia tota haec festorum observatio est de lege humana cui potest per consuetudinem derogari. Ergo cum supradictae actiones sint iam ex legitima consuetudine introductae scientibus, & non contradicentibus Ecclesiae Praelatis in die festo sine peccato exerceri possunt in eodem die festo; eiusque observatio, quoad praedicta, per dictam consuetudinem derogata est, & lex etiam Ecclesiastica quoad hanc partem abrogata. At hoc non obstante conueniens valde videtur has consuetudines, quoad fieri possit, cauendas, vel moderandas esse; ita vt nec introducantur vbi non sunt, nec extendantur vbi sunt.

11. Aliae etiam emptiones, & venditiones, quae ex consuetudine, ex aliqua necessitate causa introductae sunt, licite fiunt in festis, etiam si publicè fiant, praesertim in paruis oppidis, quia alias pauci essent emptores, cum in pro testis haberent in villis, seu domibus ruralibus, occupati in operibus quotidianis terrae colendae, & res vilissimae venderentur. Et similes causa cum proportionem reperiuntur in alijs casibus, quibus excusentur a peccato emptio, & venditio in die festo. Interdum etiam venditio potest illo die fieri in gratiam emptoris, qui fortasse est rusticus agricola, aut peregrinus, qui alio die adesse ibi non potest, vel alia ratione indigere tali venditione, sibi vrgenter necessaria. Interdum vero in gratiam venditoris, qui alio die non posset vendere ex defectu ementium, &c. Quae omnia spectanda ad pu-

blicam utilitatem pertinent, & ideo alii quid participant de dispensatione, capitulis licet, de ferijs. His tamen non obstantibus lex ipsa canonica per se suam vim retinet, & seruanda est, vbi non fuerit in aliquo casu particulari per consuetudinem derogata.

12. Circa aliam partem, de placito, seu iudicio forensi. Certum est prohibitum esse in diebus festis. Et consequenter actiones iudiciales, sub quibus comprehenduntur omnes actiones, quae proprie forenses, & publicae sunt, & pertinent quasi intrinsecè ad acta iudicij, & expressè, vel virtualiter in cap. 1. & vlt. de ferijs continentur, hoc in primis constat generali ratione, quia haec prohibitio nititur in lege Ecclesiastica. Ergo tanta est, quantum lex Ecclesiastica exigit, seu eius verba imponunt, verba autem canonica indicto cap. vlt. sunt haec. *Debet iudicialis, strepitus, diebus conquiscere feriatis, qui ob reuerentiam Dei noscuntur esse statuti.* In fine vero hanc cessatio duobus verbis declaratur, scilicet, *vt nec habeantur processus, nec feratur sententia.* Ergo ex vi illius iuris, ea omnia, quae pertinent ad formationem processus, iudicialis, & ad prolationem sententiae prohibita sunt, in cap. autem, primo eiusdem tituli, his verbis declaratur haec prohibitio: *In diebus nec placitum fiat, neque aliquis ad mortem, vel ad poenam iudicetur, nec sacramenta, (id est iuramenta) praesententur.* In quibus, quid nomine placiti ex vi canonico sumendum est, quia extra illos non inuenio vocem illam in hac significatione, vt forensi causam, vel litem significet, proprie enim significare solet voluntatis electionem, & consensum, vnde etiam obiectum voluntate approbatum, placitum vocatur. Genesi 24. *A Domino egressus est sermo, non possumus extra placitum eius quidquam loqui.* Vel etiam significat mentis decretum. Quomodo dicuntur esse Philosophorum, vel Medicorum placita. Atque hoc modo, quae decreta sunt à Deo, vel Principibus, vel Senatu placita vocantur, Probertus 10. *Labia iusti considerant placita.* Ac denique terminus diffinitus ad aliquid agendum placitum vocari solet, 2. Regum 20. *Moratus est extra placitum quod ei constituerat Rex.* Quia ergo in forensi iudicio iuxta voluntatem, & arbitrium iudicis legibus regulatum, vel termini constituuntur, vel decreta, aut sententiae dantur. Ideo tota causa iudicialis, & to-

forensis tractatio nomine placiti in iure canonico significatur. Vt videre licet in dicto capit. 1. §. 4. quæst. 4. iuxta hanc ergo interpretationem, idem est prohiberi in die festo placitum, ac prohiberi strepitum iudiciale, licet autem prohibitio placito videbatur prohibiti omnes actus iudiciales, scilicet, iudiciū, & iuramentum, & sententia ad mortem, vel ad poenam, tamen maioris explicationis gratia addita sunt in illo Canone. Præsertim vero, quia vt docet Panormitanus in illo capite citans cap. *Placita* 13. quæst. 4. placitum præcipue significat causam civilem, ideo post placitum prohibetur iudiciū, seu sententia, ad mortem, vel ad poenam, quæ pertinet ad causam criminalem.

3 Ex his patet, in die festo prohibitas esse omnes partes iudicii, quæ ad tres reuocantur, scilicet, introitio causæ quæ à citatione maxime incipere videtur. Et ideo nullus potest citari, vt in die festo respondere teneatur, secunda est processus formatio, & causæ cognitio; tertia terminus iudicii, seu sententiæ prolatio & ita docet omnes DD. quia in his actionibus præcipue consistit strepitus iudicialis; addit vero dictū cap. ult. de fer. duo valde notanda, vnum est, tales actiones, non solum esse prohibitas in die festo, sed etiam esse ipso iure nullas, nam empreise additur: *Nec processus habitus teneat, nec sententia*; quæ verba magis clara sunt, quæ illa quæ habentur in iure civili, leg. vt in die, C. de feriis in fin. *Quod contra hoc factū fuerit, omnibus modis irritetur.* Nā ex vi verbi irritetur, dubitari potest, & merito, an esset irritū ipso facto, vel per iudicē irritā dū illud non licet contrariū teneat Suarez to. 1. de Rel. lib. 2. c. 30. n. 1. Censeo ex vi dictæ legis, nullatenus irritū ipso facto sed irritandum per iudicem videtur. Ius ea, quæ diximus i. p. lib. 2. disp. 6. resol. 1. per tot. Ius autem Canonicum clarissime decernit, totum esse ipso facto nullū semper tamē est differentia, quia lex civilis potuit non irritare processus factos in die festo, nec sententiā in eo prolatā in ipso facto, & solum præcipere per iudicem fore irritā idā, hoc vero non potuit disponere in causis Ecclesiasticis, lex autem Ecclesiastica in omnibus. Item lex illa Imperatoris in Regnis Imperio non subiectis potuit non feruari; lex vero Ecclesiastica, & Canonica vbiq; obligat. Aliud in dict. cap. additum est; ita esse prohibitas has actiones

in die festo, vt neque ex cōuentione partium fieri possint; neque etiam si fiant, factæ teneant, ita enim in textu expressè declaratur, vt Gloss. verb. *Quibus* notauit, quam omnes sequuntur.

13 Et in hoc constituitur in eodē capite differentia inter ferias festiuitatum, & aliorū temporū; quod his posterioribus possunt partes renūtiare, non vero prioribus. Et ratio clara est, quia hæc temporales ferie in partium leuamen conceduntur, festiuales verò in honorē Dei, & Sanctorum, in hoc tamen potest notari differentia, & conuenientia inter mercatum, & placitum, seu iudiciū, quod neutrum licet in die festo, etiā ex cōuentione partium, propter illam rationem, quod vtrumque est, in honorē Dei prohibitum; & nihilominus contractus, ita factus in die festo validus est, & instrumentum etiam extra iudiciū factus ad illius confirmationem validum est, acta verò in iudicio non sunt valida. Ratio autem est, quia lex infra prohibens mercatum, non irritat illum, vt patet ex dicto cap. 1. de feriis, lex vero prohibens acta iudicii irritat illa. Ita sumitur ex Ioanne Andrea, & Panormitano in dict. cap. ultim. de feriis, & notat Sylvester in verb. *Dominica*, quæst. 3. in fine.

14 Ex his colligitur, etiam iudiciū iudicis arbitri esse prohibitum, quia iudex arbitri si sumatur in rigore pro arbitro iudicialiter procedit, & ideo non licet coram eo in die festo causam agere, & ita expressè habetur in leg. omnes dies, C. de feriis, vbi dicitur: *Nec apud ipsos arbitros, vel à iudicibus flagitatos, vel sponte electos vlla sit cognitio iurgiorum.* Licet tamen exercere officium arbitratoris, vt tenet Abbas d. cap. ult. de feriis, & docet Suar. to. 1. de Relig. lib. 2. cap. 30. n. 5. Quia arbitrator est ille qui extra iudicialiter causam cōponit, & est solum amicabile fœderator, & cū eius acta non sint iudicialia nullo iure prohibentur in die festo. Quod etiā afferit Panormitan. quæ ibidem allegat, & sequitur Suar. Itē nullo modo sunt prohibite actiones pertinentes ad forum voluntarium, & non contentiosum: quia istæ non fiunt cum strepitu iudicii, vt sunt dispensationes, relaxationes iuramenti, & aliæ similes. Et similiter non prohibetur aduocatis informare iudicem, vel scribere informationes iudici præsentandas, quia hæc actiones extraiudiciales, & nullo iure

prohibitas, & alias ex se sunt liberales, & non serviles.

15 Tandem quæri potest: An iuramentum extraiudiciale sit licitum in die festo? De iuramento enim in iudicio forensi solemniter facto iam dictum est esse prohibitum; est enim actus iudicialis, & ex his, qui pertinent ad strepitum iudicii: de alijs igitur iuramentis etiam extraiudicialibus, Panormitanus in dicto cap. i. de ferijs, num. 8. & clarius in cap. ultim. sentit omnia iuramenta esse prohibita: quia ibi solum excipitur iuramentum pro pace, quod cum sit extraiudiciale videntur alia iuramenta extraiudicialia prohibita, quia exceptio firmat regulam in contrarium. Caietanus vero, quem citat Suarez ubi supra num. 16. Tenet nullum iuramentum esse prohibitum in die festo, nisi solemniter factum in iudicio; tum, quia textus iuxta subiectam materiam, videtur loqui de iudicialibus actionibus; tum, quia cum lex illa sit odiosa stricte est interpretanda. At Suarez tom. 1. de Relig. lib. 2. cap. 30. num. 17. Media via procedens asserit, omnia iuramenta extraiudicialia esse licita in die festo præter illa quæ solemniter fiunt ad confirmanda pacta, seu contractus, seu ipsorum publica instrumenta in emptionibus, & venditionibus. Quia nomine mercatus tales venditiones, & emptiones sunt prohibita, & consequenter omnia illa sine quibus tales actiones solemniter fieri non possunt, ut est ipsum iuramentum. Nisi causa necessitatis, vel pietatis fiat, ut iuramentum pro pace, quod est illud, quod discordes, & eos componentes in quocunque litigio, vel lite faciunt ad pacem & concordiam firmandam, seu confirmandam. In alijs vero contractibus, vel iudicijs etiam Ecclesiasticis, seu pro rebus spiritualibus (ut vocant) nulla ratione licere sine necessitate exercere actus iudiciales, & contractus solemnes, vel præstare iuramentum, hæc Suarez.

ibi, & benelice opinio

Caietani, sit valde probabilis.

RESOLUTIO V.

An detur aliqua opera, nec liberalia, nec servilia, & quomodo ad hoc præceptum comparentur?

SUMMARY.

- 1 Prima sententia Suarij negantis dari opera, quæ nec sint liberalia, nec servilia proponitur, & probatur.
- 2 Secunda sententia D. Thomæ Caietani, & aliorum affirmativa proponitur.
- 3 Sententia affirmativa D. Thomæ, & Caietani affirmantium efficaciter probatur, & ratione, & inductione Argumentis, & fundamento Patris Francisci Suarez efficaciter respondetur, & fit satis.
- 4 Opera non dicuntur nec sunt servilia, vel liberalia ex conditione personarum actualiter operantium, sed ex eo, quod ex natura sua petant fieri a servis, & liberalia a liberis.

I. IN hac difficultate P. Suar. tom. 1. de Relig. lib. 2. c. 23. per totam negativam sententiam tenet. Et probatur. Quia inter homines, servum, & liberum non datur medium. Ergo nec inter opera servilia, & libera. Consequentia probatur a paritate rationis, quia ideo in eadem divisione non datur medium; quia illa membra, vel privative opponuntur, vel includunt immediatam contradictionem: sed eadem ratio militat in operibus. Ergo in illis non datur medium. Et confirmatur. Quia nullum opus videtur posse indifferens esse, nam si opus liberale fiat a servo in eo non se geret, ut servus, & si servile fiat libero in eo non se geret, ut liber. Ergo ex personis non potest opus denominari, & esse, vel servile, vel liberum: sed ex ipsa natura operis, vel servilis, vel liberalis; nam si ex sua natura petit fieri a servo erit servile licet fiat a persona libera: & si ex sua natura petit fieri a libero erit liberum, licet fiat ab aliquo servo: sed omne opus ex sua natura petit fieri, vel a servo, vel a libero. Ergo nullum datur, quod nec servile sit, nec liberum.

2 Secunda sententia huic contraria est D. Thomae 2. 2. quaest. 122. art. 4. & Caietani ibidem, verum. In tertio casu, & verum. In eodem, & in summa, verbo Festum, §. de violentia autem, & §. quaedam, vero, & tenent alij docti iuniores quos suppresso nomine refert, & sequitur Thom. Sanchez libr. 5. consil. cap. 2. dub. 7. tom. 2. & praeter hos tenenteandem sententiam multi Doctores inter quos Maiorin. 3. distinct. 37. Astensis, & Rodolphus, quos refert & sequitur Rosella verb. Feria, nu. 20. & 25. Sorus lib. 2. de iust. quaest. 4. art. 4. verum. Tertium, Armilla verb. Festum, n. 13. & 14. Alcozer in summa cap. 17. Nauarius in Manual. cap. 13. num. 6. quibus adde Bonacinam tom. 2. disp. 5. q. vnica, punct. 2. num. 24. Castro Palao tom. 2. disp. 2. punct. 5. num. 1. Pedraza praecipit. 3. fol. 27. pag. 2. Filiucium, quos refert, & sequitur Lcander a SS. Sacram. de quinque praecipit. Eccles. tractat. 1. de observ. fest. disp. 4. q. 4.

3 Haec secunda sententia probatur: Quia opera servilia sunt ea, quae sunt propria servorum, liberalia vero, quae sunt propria liberorum, seu Dominorum: at sunt multa utrisque communia. Ergo illa nec erunt propria servorum solum, nec solum liberorum. Et confirmatur: In ductione, nam iter agere, & scribere est commune servis, ac liberis, pingere, aut ludere, & alia similes. Ergo ista nec dici possunt liberorum propria neque servorum. Haec secunda sententia propter auctoritatem tantorum Doctorum, & propter sua fundamenta nihili videretur probabilior.

4 Ad fundamentum Suarez respondetur: Opera non dici servilia, vel liberalia, ex conditione personarum, quae actualiter illas exercent, bene enim probat, quod opus ex se servile possit aliquando actu exerceri a Dominis, & liberis, & e contra opus liberale a servis. Sed ex eo, dicitur opus servile, quia ex sua natura petit fieri a servis, licet per accidens actualiter aliquando fiat a liberis, & e contra liberale opus est illud, quod ex sua natura petit fieri a liberis, licet per accidens actualiter fiat a servis: cum ergo sint multa opera, quae ex sua natura, nec petant fieri a servis, nec a liberis: quia sunt utrisque communia ex natura sua, ut iter agere, & similia hinc fit, quod praeter opera servilia, & liberalia detur aliud tertium genus operum, quae ne proprie sunt liberalia, nec servilia;

5 Et ex his colligitur: quod ista opera Dominis, & servis communia possint fieri in die festo (seclusa speciali prohibitione, si aliquando sint) quia in eo solum ex communi prohibitione opera servilia prohibentur. Cumque ista proprie, nec servilia sint, nec liberalia, nulla ratione censentur prohibita, praecipue cum haec lex odiosa sit, & consequenter stricte interpretanda.

RESOLUTIO VI.

Verum omne opus mercenarium servile sit, & per consequens prohibitum in die festo?

SUMMARY.

- 1 Status, & titulus, quae rationes exponuntur.
- 2 Prima sententia affirmativa Canonistarum refertur, & eius fundamentum adducitur quae docet, quod si opus liberale sit ex hoc eo ipso sit servile.
- 3 Sententia Canonistarum reijcitur.
- 4 Secunda sententia antiquorum Summarum asserentium, opus liberale, si fiat ob stipendium fieri servile adducitur, & confutatur.
- 5 Tertia sententia Caietani, Medinae, & Suarez, & inter modernos communis adducitur: quae docet, opus ex se liberale, non fieri servile, nec prohibitum in generali prohibitione operum servilium per respectum ad lucrum, seu ad stipendium.
- 6 Tertia sententia ibidem efficaciter probatur, quia Ecclesia non prohibet fieri opera ex hoc, vel illo fine, sed praecise opera, quae ex se, & ex natura sua sunt servilia.

Difficultas est: An opus, siue servile sit, siue liberale si fiat ob mercedem: ex hoc solo respectu fiat specialiter servile, & prohibitum hoc praecipit, ita ut si servile sit, & fiat ob mercedem sit prohibitum ex duplici capite servitutis, si vero sit liberale eo ipso, quod fiat ob mercedem: fiat servile, & prohibitum.

2 Et in hac difficultate prima sententia affirmativa est plurimum Canonistarum in cap. 1. de servis Anton. ibi. & Abbas ibi. n. 4. qui docent, opus sufficiens dici, & esse servile ex solo respectu ad lucrum temporale, etiam si ex nullo alio capite servile sit, unde si extra

hunc respectum habuerit opus conditionem seruilem, pluribus modis erit seruile. Et hæc sententia tenet tertiā plures Legistæ in lege *omnes Iudices*, C. de feriis, qui latē referuntur in additione ad Abbatem dicto cap. 1. de fer. num. 4. & per Iacobum Abbarotium in proæmio feudorum cap. 1. & ita expressē tenent Ricardus, Sylvester, Angelus, & alij, & eandem ferē sententiam docet Abulensis Exodi 2. quæstion. 25. fundamentum est, quia operari propter lucrum est proprium fervorum, & non Dominorum.

3 Sed hanc sententiā merito rejicit Caietanus secunda secunda, quæst. 122. artic. 4. dub. vltim. in 1. supposit. Et eum sequuntur Sotus, Nauarrus, & alij, ubi infra dicendum igitur est, solum respectum ad lucrum ex intentione operantis, non facere opus seruile, neque prohibitum in die festo. Quia operari spe lucri non est proprium fervorum; quod patet, quia nobiles, & Principes illa spe, & intentione sapē operantur, & nulli se propterea seruire reputant; tum etiam, quia nulli re vera seruiunt, quia nec ratione operis, cum non tendat de se ad commodum alterius, nec ratione intentionis, quia intendendo lucrum, potius quis operatur propter se. Et ratio moralis est, quia Ecclesia per hoc præceptum non prohibet operari hac, vel illa intentione, sed prohibet facere hoc, vel illud opus. Ergo si opus per se non est contra prohibitionem Ecclesiæ, neque factum ex intentione lucri, erit contra prohibitionem eius. Ergo signum est non fieri opus seruile propter solam intentionem.

4 Secunda sententia est antiquiorum Summistarum, Asteris lib. 1. titul. 22. artic. 4. summa Confessor. lib. 1. titul. 12. quæstion. 9. Angeli verbo Feriæ, num. 9. Sylvestri verbo Dominica, quæstion. 4. & 5. conclus. 3. Tabienæ verbo Feriæ, numer. 39. Rosellæ num. 7. Qui docent, opus fieri seruile ratione mercedis stipendij, id est, quando non ob lucrum solū, sed ob stipendium, & mercedem fit opus. Et ratio est, quia qui operatur propter stipendium operatur, in obsequium alterius propter mercedem. Ergo operatur seruiter, sed hæc sententia refellitur eodem fundamento quo prima; quia Ecclesia non prohibet opus fieri sub hac, vel illa in-

tentione, sed opus ipsum. Ergo si opus ex se non sit seruile non prohibetur a Ecclesia ex eo, quod fiat spe, & sine consequendi stipendij, seu mercedis. Et præterea, qui operatur propter stipendium, licet operetur in utilitatem alterius, præcipue dirigit illud opus in suam propriam utilitatem, & commodum. Item operari propter stipendium non est proprium fervorum, sed nobilius nam nobiles in bello operantur propter stipendium, & Governatores Republicæ & Senatores, propter suum laborem recipiunt stipendium a Republica. Immo, Principes ipsi recipiunt a Republica tributum, propter suas vigilias, curas, & labores. Ergo ex eo solum, quod opus fiat propter stipendium non est dicendum seruile.

5 Tertia denique sententia docet: Opus, nec propter lucrum, nec propter stipendium fieri seruile, si alias non sit ex sua natura seruile, sed liberum, seu liberale. Immo addit, quod licet opus ex se seruile sit, ac mechanicum, ac per se prohibitum in die festo, si hic, & nunc occurrat necessitas, vel causa iusta excusans a præcepto, non esse illicitum, nec contra præceptum, illud facere propter mercedem, & non alias, ac subinde iam tunc non fieri specialiter illud opus seruile ex relatione ad mercedem. Ita Caietanus 2.2. quæst. 122. art. 4. Sotus ibidem. Medina in instruct. confessor. lib. 1. cap. 14. §. 8. Ludouic. López in instruct. 1. par. cap. 25. Nauarrus in manual. cap. 13. an. 5. Armilla verb. Feriæ, n. 22. Azor 2. p. lib. 1. cap. 28. quæst. 1. & moderni communiter, quos omnes refert, & sequitur Suarez tom. 1. de Religion. lib. 2. cap. 19. num. 5. Et probatur: Quia Ecclesia nlla libi prohibuit operari in die festo propter mercedem, nisi in quantum prohibet ipsum opus quotietcumque. Ergo ex vitæsti, non prohibet ipsum opus non prohibet, nec curat, an fiat propter mercedem, vel gratis, hoc enim naturali iuri, & perfectioni relinquit. Ergo opus de se non prohibitum, quia de se liberale est, & non seruile non prohibetur in die festo, etiam si ob mercedem fiat, & licet alias opus de se sit seruile, & prohibitum in die festo, si hic, & nunc permittatur in die festo ex causa, licet non fiat sine mercede, non propterea magis violatur festum, quam

quoniam si gratis fieret, nisi in casu. quo permisso sit, ex dispensatione, sub illa conditione concessa, scilicet, ut gratis fiat, quia tunc est specialis ratio, quæ potius confirmat hanc sententiam, quam infirmat. Et ex dictis patet ad fundamenta contrariarum opinionum efficacis responsio. Et ideo hanc sententiam, tamquam veriore, & probabiliorem libenter amplector. Ex his colliges, eum qui ex iusta dispensatione in die festo operatur, seu laborat in aliquo opere publico, vel privato, posse accipere stipendium, seu mercedem sui laboris, ut si laboret ex iusta dispensatione in die festo in ædificio alicuius theatri ad festa publica, vel in alijs necessarijs ad eadem publica festa, vel si laboret in area ventilando triticum in die festo ex dispensatione, ne pluvia superveniente, paciatur grave, vel notabile detrimentum vel damnum, & in alijs casibus similibus poterunt laborantes in die festo accipere, & exigere stipendium, seu pretium sui laboris sine violatione diei festi.

RESOLUTIO VII.

De operibus naturalibus, & Religionis in diebus Festis non prohibitis?

SUMMARY.

1. *Opera naturalia ex se, nec sunt liberalia, nec servilia, & ideo non prohibentur in diebus festis.*

2. *Parare cibos, & alia, quæ necessaria sunt ad preparationem mensæ, & coquina sunt opera accessoria operibus naturalibus sequuntur naturam sui principalis in ordine ad hoc præceptum, & ideo licita sunt in die festo, non tamen ea opera, quæ proximè non sunt accessoria naturalibus, nisi detur necessitas.*

3. *Opera Religionis licet sint mechanica non sunt servilia, quia ordinantur non in obsequium hominum, sed Dei, & ideo licet in die festo, & similiter illa quæ illis sunt proximè accessoria, non verò, quæ sunt remota sine necessitate.*

4. **I**n hac resolutione prima diffinita est circa opera natura-

lia, ut comedere, & bibere, quæ ordinariè sunt necessaria corpori humano quotidiè ad sui sustentationem, & circa ea, quæ parare ad cibum quotidianum necessarium est, hæc enim ultima iuxta descriptionem supra traditam servilia sunt, quia & corporalia sunt, & circa corporalem terminum versantur. Circa opera ergo naturalia, ut comedere, & bibere dicendum est, non esse servilia, item generatè, vel licitè actu matrimoniali, vel illicitè, ut per actum fornicarium, similiter opus lavandi non solum manus, aut faciem, sed etiam totum corpus, & etiam alia actiones, quæ corpus humanum vitare non potest in diebus festis, ut vestiri, & spoliari, & alia similes. Ita DD. communiter. Et ratio est: Quia opus naturale non intrat rationem, vel servilis, vel liberalis. Ergo cum non intret ratione servilis non prohibetur hoc præcepto. Ant. patet: Quia ut satis indicat D. Th. opus, quod in servile, & liberale dividitur est opus artificiale aliquo modo, quod aliquo modo per artem dirigipotest, quodq; inventum est ad adiuvandam naturam, in spiritualibus, vel temporalibus ab opere autem sic sumpto potest distinguui opus naturale, & ideo propriè servile non est, nec liberale, sed naturale. Ergo cum prohibitum solum sit opus servile: naturale opus nullo modo prohibetur.

2. Hinc fit, quod cuncta, quæ necessaria sunt ad comedendum, & bibendum preparari debeat, & necessariū sit, vel coquere, vel assare cibos, & alia, quæ ad præparationem mensæ, & coquina sunt sicut veluti accessoria ad prædicta naturalia opera, licet ex se sint servilia, in ordine ad hoc præceptum sequuntur naturam sui principalis, & sicut opera naturalia licet in die festo, sic etiā licet ea, quæ sunt accessoria, unde ista licitè fiunt in die festo, non solum quia excusantur ratione necessitatis, aut consuetudinis, ut optimè advertit Suarez. ro. 1. de Relig. lib. 2. c. 2. in. 3. Sed quia propriè non comprehenduntur in prohibitionem operis servilis, tum, quia cum sint accessoria naturalibus reputantur naturalia; tum quia, ex usu, & consuetudine, semper illa lex habuit hanc interpretationem, scilicet, quod nunquam prohibuerit Ecclesia ista quæ accessoria sunt ad victum, & vitum vitæ humanæ. Et licet ista prohibita fuerint Iudæis in lege veteri, Ecclesia tamen licet fecerit hanc prohibitionem ad instar illius legis veteris, sed

non adæqualitatem. Imo prohibet festa Christianorum Iudaicè observari, id est, abstinendo etiam ab his operibus: illa autem dicuntur accessoria naturalibus operibus, & per consequens licita in die festo, quæ proximè necessaria sunt ad illa exequenda: nam illa opera, quæ remotè conducunt, non censentur accessoria, ut coquere panem, vel animalia maiora occidere, & excoiare, hæc enim congruè preparari possunt ante diem festum, & alia similia, nisi ob multitudinem populi non sufficerent, quæ in pro festo sunt præparata, vel nisi multi dies festi immediate succedant. Tunc enim propter necessitatem, possent coqui panes, & massa fieri, & animalia maiora occidi, & alia huiusmodi ex eadem causa licerent in die festo. Ita Suarez cum S. Thom. & alijs communiter ubi supra.

3. Circa secundam difficultatem de operibus Religionis idem dicendum est, ac diximus de operibus naturalibus, scilicet, ea opera, quæ immediate spectant ad Religionem, & cultum Dei non esse servilia, sed liberalia; licet enim opera mechanica ex sua natura servilia sint, ut supra diximus, quia ordinatiæ ad ea servos deputatos habemus, & quia ordinantur ad res corporeas, & materiales, & principaliter hunc effectum habent: at si fiant ad cultum Dei non sunt serviles; tum, quia tunc non fiunt in obsequium hominum, sed in Dei obsequium; tum, quia illa ut sic non sunt propriè servorum; sed communia Dominis, & servis: licet ergo in die festo præpare vestes sacras, ornare Altaria, verrere Tempia, & alia, quæ immediate ad Dei cultum pertinent, etiam si sint laboriosa, & similiter omnia quæ ad hæc congruè per agenda immediate necessaria sunt, quia illa censentur cultui Dei accessoria, & sequuntur naturam sui principalis. Et in hoc genere computantur pulsare campanas, & organa, & flautella movere ad ipsa organa pulsanda, & similia; illa verò quæ remotè conducunt ad cultum Dei, ut facere tabulatum ad erigendum Altare ad Processionem, vel operire parietes Templi tapetibus, & alia huiusmodi ante diem festum præparanda sunt, nec in illo die festo fieri licite possunt, quia cum remotè conducant ad Dei cultum, non sunt ei proximè accessoria, nec debent sequi naturam rerum ad Dei cultum ex-

pectantium, nisi fortè essent parvi labores, & brevi tempore essent perficienda; tunc enim propter parvitatem materiam saltem non esset peccatum grave eas efficere, vel si congrue in die profesto fieri non possent, quia etiam tunc propter necessitatem excusarentur à peccato. Ita communiter Doctores, & præcipue Suarez dicto tom. 1. de Relig. lib. 2. cap. 2. n. 8. & 9.

RESOLUTIO VIII.

An opera pietatis, & misericordie liceant in die festo?

SUMMARIVM.

1. Status questionis proponitur, & titulus declaratur.

2. Opera pietatis, & religionis alia sunt, quæ pro ipso die festo urgent, alia quæ vel præveniri, vel postponi possunt.

3. Opera Religionis, vel pietatis alia sunt quasi materialia, quia materialiter conducunt ad Religionem solam ex fine operis, alia sunt formaliter opera Religionis, vel pietatis, quia materialiter, & formaliter ordinantur ad pietatem, vel Religionem.

4. Opera servilia pietatis, quæ urgent in die festo, licet fiant ob lucrum, vel stipendium, licite fiunt.

5. Opera servilia, quæ non urgent pro die festo, & materialiter conducunt ad pietatem, si fiant ob lucrum, vel stipendium non possunt licite fieri in diebus festis.

6. 7. 8. 9. Opera servilia si materialiter, & formaliter pertinent ad pietatem, etiam si non urgeat necessitas possunt fieri in die festo. Et respondetur ad argumentum contrarium, & quando alia quæ non sunt formaliter, sed tantum materialiter pia, nec datur necessitas urgens ad ea, possint fieri ex dispensatione?

IN Hac resolutione non est questio de operibus pietatis, & misericordiarum non servilibus, de his enim nulla potest esse dubitatio, tum quia si

seruilia non sint, non prohibentur in die festo, etiam si essent profana, tum quia ad hoc præcipue festa instituta sunt: ut operibus pietatis Religionis; & misericordie in illis Deum honorificemus. Quæstio ergo est an opera seruilia facta ob pietatem, vel misericordiam possint licite fieri in die festo.

2. In qua difficultate ad maiorem claritatem suppono, alia esse necessaria, vel ad cultum Dei, vel ad subueniendum proximo, taliter, quod necessitas pro ipso die festo urget, ut si vena sit scindenda infirmo, & potio conficienda, vel curatio aliqua exhibenda sit alicui ægroto a chirurgo, quæ omnia in ipso die festo urgent, vel si in cultum Dei aliquod opus mechanicum necessario, pro die festo agendum sit, quod nec præueniri ante eum diem, nec post eum postponi possit. Alia autem sunt opera seruilia necessaria quidem ad cultum Dei vel subuentionem proximi, quæ tamen non urgent pro die festo, ut de alba reparietes templi, arare agrum Ecclesiæ, cuius fructus est depuratus, ut necessaria ex eo ad cultum Dei emanant. Item consuere vestes pauperis in die festo, & alia similia, quæ & si necessaria sunt, vel ad cultum Dei, vel ad subuentionem proximi non tamen urgent, ut in die festo fiant.

3. Suppono secundo: Opera pietatis, & Religionis esse in duplici differentia. Alia enim solæ sunt quasi materialia, quia materialiter solum pertinet ad Religionem, aut pietatem, ut v.g. opera mechanica, quæ ad ædificandam Ecclesiam, vel ornandam ab artificibus fiunt, ob motuum consequendi lucrum, vel stipendium & nullatenus ob motuum Religionis, vel cultus Dei, seu ad subueniendum proximis ex eodem motu sine consideratione ad misericordiam, vel pietatem, ut scindere venam infirmi vel consuere vestes pauperis ob solum lucrum, vel stipendium: hæc enim quantvis ex se sint opera Religionis, vel pietatis, si tamen præcipue ob lucrum, vel stipendium fiant, solum materialiter, & non formaliter ad Religionem, vel pietatem pertinet. Alia vero sunt quæ materialiter, & formaliter ad pietatem, vel Religionem pertinet; ut si quis gratis, vel sine ulla stipendio, vel lucro ob motuum Religionis, & cultus Dei laboret in ædificio templi, vel ad illud lapides, vel ligna conducatur, aut si vestes paupe-

ris consuat gratis, & sine stipendio, aut lucro, solum ob motuum pietatis, & misericordie. His positis.

4. Sit prima conclusio: Opera seruilia pietatis, vel Religionis, quando ita urget necessitas, ut necessarium sit, ea exequi in die festo, licet fiant ob locum, vel stipendium, licet fiant. Ita communiter Doctores, quos citat, & sequitur Suarez ubi supra num. 9. ubi refert D. Thomam, Caietanum, Sotum, & omnes. Hæc conclusio quoad primam partem clarissima est: quia opera illa (ut supponimus) sunt necessaria præcisè in die festo, vel ad cultum Dei, vel ad subuentionem proximi. Ergo ex ipso iure naturaliter licet fieri possunt. Et manifestè probatur etiam ex iure Canonico in cap. *Conquassus de feriis*, ibi: *Nisi necessitas urgeat, vel pietas suadeat*. Vbi Fontex prohibendo opera seruilia in die festo, excipit illa, quæ ex urgenti necessitate, vel pietate fiunt: sed in casu præsentis interueniunt vrgens necessitas, & pietas. Ergo censetur exceptus a prohibitione. Secunda pars, scilicet, quod in eo casu liceant illa opera in die festo, etiam si ob lucrum, vel stipendium fiant, satis probata manet ex his, quæ supra diximus resol. 6.

5. Sit secunda conclusio. Opera mechanica, seu seruilia, quæ præcipue ob lucrum, vel stipendium fiunt, etiam si materialiter, & remote ad cultum Dei vel proximi subuentionem pertineant, non possunt fieri in die festo. Ita Caietanus, Sotus, & Nauarrus, quos citat, & sequitur Suarez dicto tom. 1. de Religionem, lib. 2. cap. 21. n. 12. Et ratio est. Quia dicta opera remote, & materialiter expectant ad Religionem, & pietatem, & alioquin ab operante præcipue diriguntur (ut supponimus) in suum commodum, & lucrum. Ergo propriè, & formaliter non sunt opera pietatis, & Religionis. Ergo ex hac parte exculari non possunt à generali prohibitione, sed ex alia parte constat esse mechanica, & seruilia. Ergo eo ipso inclusa censentur in eadem generali prohibitionem operum seruiliū: & per consequens ea facere non licet in festis.

6. Sit tertia conclusio. Opera seruilia, & mechanica, quæ materialiter solum conducunt ad cultum Dei, ut laborare ad ædificationem templi, vel ad subueniendam miseriam proximi, ut consuere vestes pauperis, vel alferre illi ligna,

na, ut calefiat, si ab operante gratis, & ob solum motuum pietatis, vel Religio nis præcipue fiant; possunt exequi licite in die festo. Ita Angelus ver. *Feria nim.* 28. & 30. Sylvester ver. *Dominica.* quest. 4. ver. *Tertia* in fine, S. Anton. 2. p. tit. 9. cap. 7. & 5. quos sequuntur Abbas, & alij Doctores in cap. *Conquestus*, de feriis.

7. Et probatur primo ex cap. *Conquestus*, de feriis. Vbi post factam prohibitionem de faciendis operibus seruili bus in die festo addit textus: *Nisi necessitas urgeat, aut pietas suadeat.* Vbi Glossa ad verbum illud *Pietas*, rationem reddit: *Quia in operibus misericordie dierum distinctio non est habenda.* Sed opera quæ fiunt gratis ex motu misericordie vel Religionis sunt opera pietatis. Ergo manet excepta in prohibitione operum seruili um in die festo. Et confirmatur: Quia textus sub illa disiunctiua, *aut*, excipit totaliter opera seruilia, quæ ex urgenti, necessitate fiunt in die festo, & quæ sunt causa pietatis, ut sunt opera misericordie, & Religionis, ita, ut quilibet ex his causis sufficiat ad excusationem præcepti, & sit causa totalis, & adæquata. Ergo licet prædicta opera pietatis non sint necessaria pro die festo, sed solum taliter, quod possint præueniri, vel postponi cum tamen sint verè opera pietatis, & ex hac sola causa sint excepta a prohibitionem fieri poterunt in die festo, sine ulla dispensatione. Et confirmatur: Quia si præter pietatem requireretur necessitas vrgens superflua essent in textu illa verba, *aut pietas suadeat*, quia necessitas sola vrgens est, adæquata causa excusationis a prohibitionem operum seruili um. Ergo superflue adderetur causa pietatis. Et præterea si quis prætendat vtramque causam esse necessariam collectivè sequeretur, necessitatem vrgentem solam non sufficere, nisi simul concurreat causa pietatis, quod est absurdum, & contra ius ipsum naturæ, & praxim totius Ecclesiæ: Ergo illæ causæ assignatæ in textu sunt disiunctivæ, & adæquatæ. Sed non est maior ratio cur vna, scilicet, causa necessitatis sit adæquata, & altera, scilicet, pietatis causa inadæquata, seu partialis: Ergo ambæ adæquatæ, & totales sunt, & vna sine altera sufficit sine dispensatione ad excusandum a prohibitionem operum seruili um. Hæc sententia tam firmis, & clavis nimirum fudamentis, & tantorum Doctorum auctoritate communiter illam sequen-

tium super dictum caput *conquestus*, de feriis, ut valde mirer, cur aliqui Doctores moderni eam reiiciant sine aliqua vrgenti ratione non enim noua onera excogitanda scrupulose sunt, quibus fideles grauentur, contra claram iuris dispositionem.

8. Sed contradices cum Suario vbi supra num. 15. Quia si hæc interpretatio dicti capitis *conquestus*, de feriis, admittenda esset, sequeretur, quod omnes artifices Reipublicæ possent laborare in die festo, ut ex uero elemosinam facerent. Et si voto hoc offerrent Deo, votum esset neutrum, quod est falsum, & contra communem vltum, & praxim Ecclesiæ. Responderetur concedendo sequellam: si enim omnes artifices hoc facerent secreto, vel sine scandalo pusillorum, opus meritorium, & virtuosum faceret esset enim opus misericordie, & pietatis, nulla ratione per legem Ecclesiasticam prohibitum, imo a prohibitionem exceptum: quod etiam multoties ego vidi fieri sine scandalo, congregari, scilicet, ex publico, & communi conducto omnes rusticos, & mercenarios in die festo ad portandum lapides, & ligna ad adificationem alicuius Templi, vel Eremitorii, & fabros lignarios ad ea dolanda, & expollienda, & camentarios ad laborandum in adificationem Templi, vel Eremitorii, sine alia dispensatione, quā permissio Pastorum Ecclesiæ, & communis omnium permissio, quod cum hoc facerent gratis ad opus pium, & Religiosum illis liceret. Ordinariè autem in foro externo hoc non permittitur propter scandalum, & propterea ad illud tollendum solet impetrari dispensatio, quādo talia opera publicè exequenda sunt. Non enim communiter homines vulgares, & rudes norunt, hæc licere causa pietatis, quare ne scandalum sumant in foro externo, vsus optinuit, ut hæc fiant cum dispensatione; præciso vero et scandalo talia opera facta in die festo virtuosa sunt, & meritoria, & ex his patet responsio ad illam instantiam de voto optimè enim fieri posset illud votum, & esset meritorium, & obligatorium; quia esset de meliori bono, & de opere virtuoso, & nulla ratione prohibito si debite, & sine scandalo exequeretur.

9. Sit quarta conclusio. Sufficiens causa est ad concedendam dispensationem, ut possint fieri in die festo opera me-

mechanica, & servilia, etiam ex lucro, vel stipendio, quod sint opera pietatis, vel Religionis saltem materialiter, ut illa, quæ sunt ad edificationem Templi, vel ad portanda ligna pro pauperibus, vel conuendaseorum, vestes, & similia. Itaque, icet hæc opera non sint necessaria, id est, non urgeat necessitas, ut fiat in die festo, tamen alioquin necessaria sunt, vel ad cultum Dei, vel ad subventionem proximi, & ex alia parte ex fine operis sunt opera pietatis, & Religionis. Ergo cum in dicto cap. *conquestus*, excipitur a prohibitione generali opera necessaria, & opera pietatis videntur talia opera excepta: sed cum necessitas illa nõ urgeat, ut fiat in ipso die festo, & licet ex fine operis, & quæ si materialiter sint pia, quia tamẽ ex fine operantis nõ diriguntur ad pietatem, sed ad propriũ

lucrum, seu commodum, formaliter, & proximẽ non videntur conducere ad pietatem, & ideo merito dubitari potest, an sint excepta in dicto capite *conquestus*, tam ex causa necessitatis, quam ex causa pietatis. Ex quo sequitur: Dari sufficientem causam ad dispensationẽ, quando enim datur dubium, an lex aliqua obliget, vel non: Dubium ipsum est causa sufficiens ad dispensationem, ut probauimus 1. part. lib. 1. disput. vnic. res. sol. 10. per totam, fol. 55. Ergo cum in his casibus detur dubium, an lex obliget, vel non, & an illa necessitas non urgeat, & pietatis ille actus, non tam proximẽ & formalitẽr conducens ad pietatem, sit causa sufficiens, eo ipso dabitur causa legitima ad dispensandum. Vide etiam me ipsum dicta 1. part. resol. 74. num. 22. fol. 32.

DISPUTATIO SEXTA.

DE HORIS CANONICIS, AC DE EARVM OBLIGATIONE
ne circa recitationem earum, tempus, & modum
quo legi debent.

RESOLVTIO PRIMA.

An omittens, vel non potens recitare Horam Canonicam tempore debito teneatur intra eundem diem recitare illam, siue præponendo, siue postponendo?

SVMMARIVM.

1. Hæc questio ampliatur à modernis ultra terminos ab antiquis præfixos.
2. Prima opinio communis docet, debere in eo casu eũ qui præuidet, se habita- rum impedimentum in euitabile, anteponere, vel postponere Diuinum Officiũ.
3. Prima sententia ratione probatur.
4. Multorum sententia docens, in eo casu non teneri anteponere, vel

- postponere proponitur, & explicatur.
5. Secunda sententia ratione probatur.
6. Veramque sententiam esse probabilem asseritur, & primam probabiliorem.
7. Prima sententia intelligenda est, quando infirmus est fortis, & validus extra tempus impedimenti.

1. **L**icet hæc materia de Horis Canonicis valde trita sit, & com-

communiter ab omnibus exacte agitata, & controuersa: quia tamen ab aliquibus modernis aliqua non leues quaestiones circa eam sunt excitatae decreui saltem eas ipsas, quas idem moderni excitauit pro mea tenuitate agitare, & resolvere, & in primis hanc, quae licet ab antiquis est pertractata, & discussa, illam aliqui postea, non parum extendunt, & ampliant extra terminos ab antiquis praefixos.

2 In hac ergo difficultate communis opinio docet, cum, qui ob morbum, vel inuitabilem occupationem, seu impedimentum, prauidet, se debito tempore non posse recitare Horas Canonicas debere, eas, vel antepone, vel postponere, ut suae obligationi satisfaciat, alioquin namque, si hoc prauideat, & tamen nolit, nec antepone, nec postponere, ante, vel post infirmitatem, vel occupationem recitando, aiunt peccare mortaliter. Ita Nauarrus in sum. Latina, & Hispana, cap. 25. num. 100. Maior. in. 4. dist. 12. quaest. 3. iterum Nauarrus de orat. cap. 11. num. 3. Felizarius tom. 1. tract. 5. cap. 8. sect. 1. quaest. 28. num. 119. Sanchez lib. 7. consil. cap. 2. dub. 43. num. 4. Lessius lib. 2. de iust. cap. 37. num. 43. qui duo ultimi docent contrariam sententiam esse probabilem Trullenc lib. 1. in Decal. cap. 7. dub. 27. num. 5. in fine. Palaus tom. 1. disp. 2. punct. 6. num. 26. Villalobos in sum. tom. 1. tract. 24. dist. 16. num. 7. Ludouicus de Torres in sum. 1. part. cap. 120. num. dub. 14. Leandera Sanctissimo Sacramento tom. 1. in praecip. Decal. tract. 8. disp. 5. quaest. 50. citans me ipsum in quaest. regul. cap. 1. sup. 3. Reg. S. Francisci §. 2. num. 20.

3 Et probatur: quia terminus obligationis recitandi substantialiter Diuinum Officium, seu adimplendi eius obligationem, quo ad substantiam est dies integer naturalis, & quod tali, vel tali hora recitetur est solum circumstantia accidentalis: Ergo licet haec ex impedimento inuitabili, morbi, vel violentiae, aut inuitabilis occupationis non possit impleri, semper manet obligatio substantialis Officii Diuini durante termino, seu die integro naturali ad eius adimplerionem.

4 Secunda sententia est multorum Doctorum, qui tenent, quod si aliqui prauideat esse impediendum aliquo impedimento inuitabili siue ex morbo, siue ex violentia, siue ex inuitabili occu-

patione, dum tamen haec non sit voluntaria, & liberé assumenda, sed necessaria independenter a propria voluntate, & libertate, non tenetur, ad praueeniendum, seu anteponendum officium, nec ad illud postponendum. Ita Canus in relect. de poenit. part. 5. dub. 31. Henriquez lib. 4. cap. 4. num. 7. Caramuel in Regul. S. Benedicti, disp. 16. num. 242. Eman. Sa verbo Hora, in prima editione, Ludouica Conceptione in examine, tract. ult. illat. 1. post 5. conel. num. 9. & 10. asserens opinionem Sae non esse eam quam tenent Vmbertus, & antiqui infra referendi, nec esse reprobata a Magistro Sacri Palatii, sed veram, quam huius sententiae Autores sequuntur, Olierius Bonartius de Horis Canon. lib. 2. cap. 38. num. 8. Diana 4. part. tract. 4. resol. 10. & part. 7. tract. 11. resol. 14. Candidas tom. 2. disquisit. 14. art. 28. dub. 34. & haec sententiam esse probabilem docent Sanchez lib. 7. consil. cap. 2. dub. 43. num. 72. Lessius lib. 2. de iust. cap. 37. num. 43. Io. Martinez de Prado tom. 2. praecip. qq. cap. 30. quaest. 8. §. 8. num. 73. illam etiam tenet Ledesma tom. 1. tract. de poenit. cap. 8. fol. 49 r. Rainaldus quem citat, & sequitur iterum Diana 5. part. tract. 14. & 2. miscel. reso. 46. in fine, & ex antiquis eam tenet Vmbertus, quem refert, & sequitur Turrecremata in cap. Praebiter, dist. 91. num. 6. Alexandrinus, & Cosmas, ut refert Nauarrus ubi supra. Quamvis hi Doctores antiqui non recte teneant, teneri quem sub peccato mortali dicere officium statutis horis.

5 Haec secunda sententia probatur: Quia facultas, quae conceditur ab Ecclesia anteponendi, aut postponendi concessio integro die naturali, est priuilegium fauoris, & non vinculum necessitatis. Ergo nemo tenetur illa vi ex obligatione necessaria tunc, qui tempore praefixo ab Ecclesia non potest recitare non tenetur antepone, vel postponere Officium Diuinum. Et confirmatur: Quia qui prauidet tempore Paschatis non habiturum occasionem communicandi, seu habiturum impedimentum, quo communicare impediatur, non tenetur antepone, vel postponere communionem ab Ecclesia praecipiam: Ergo nec Diuinum Officium.

6 Vtraque haec sententia est probabilis: Sed prima probabilior. At pro his, qui secundam se qui voluerint aduertendum est cum eius Doctoribus, tempus dicen-

dicendi extra Chorum Horas Canonicas esse pro Matutino, & Laudibus a media nocte, usque ad horam decimam, post eandem mediam noctem inclusivè sed hoc salva pace ipsorum non videtur congrue dictum, sed potius pro Matutino, & Laudibus, illud tempus assignandum est, quod currit a media nocte, usque ad horam, qua in Choro Prima dici consuevit exclusivè, nam si post dictam Primam dicantur seu recitentur Matutinum, & Laudes, iam invertitur ordo ab Ecclesia assignatus ad recitandas Horas Canonicas. Horas vero minores, scilicet Primam, Tertiam, Sextam, & Nonam toto tempore ante meridiem, & similiter Vesperarum tempore Quadragesimæ extra dies Dominicos, at in alijs temporibus Vesperarum dicendæ sunt a meridie usque ad occasum Solis, & Completorium ab occasu usque ad mediam noctem. Quare qui secundum hanc opinionem ante meridiem, Matutinas horas vel Laudes, vel minores non potuit recitare non tenetur postea, nec si Vesperas dicere non potuit in Quadragesimâ ante meridiem, extra Quadragesimam, & in diebus Dominicis Quadragesimæ usque ad occasum Solis, post occasum ad illas non tenetur. At licet hæc sententia, ut ait Prædo ubi supra, in a multis in paxi teneatur, seu potius prædicetur. Id tamen a viris doctis, & multum pijs non audio praticari.

7. Notandum tamen est cum Sanchez, & Leandro a Sanctissimo Sacramento, quod stando in prima nostra opinione, esse intelligendam, quando in illa parte diei, in qua infirmum obligamus ad recitationem, sit fortis, & validus ad recitationem, alias non tenebitur recitare.

RESOLUTIO II.

An infirmitas excuset a recitando Divino Officio, & qualis esse debeat?

SUMMARY.

1. Certum est infirmitatem esse sufficientem causam ad excusandum a recitatione officij dum tamen sit notabilis, & damnum sequendam ex recitatio-

ne etiam sit notabile arbitrio boni viri, & in dubio Medici, & Prælati non tamen requiritur, quod sit grave.

2. Etiam si infirmi banam diei partem insomant in colloquutionibus familiaribus, vel in lectione aliquorum librorum ad diversionem animi, non sequitur, quod tenentur recitare.

3. Convalescentes ex infirmitate, etiam si a febre sint liberi non tenentur recitare per aliquos dies, usque dum vires resumant.

4. De habentibus febrem quartanam, vel tertianam, quæ simplex dici solet, certa regula statui non potest.

Grauis quartana, seu cum gravibus acciditibus eveniens excusat a recitatione officij.

In dubio consulendus est Medicus, & Prælati, & si non adfuerint potest infirmus id ex sua indispositione colligere sine peccato, sed de tertiana, & quartana vide numerum quintum.

Conveniunt Doctores communiter asserentes morbum, & imbecillitatem corporis sufficienter excusare a Divini Officij recitatione. Et colligitur aperte ex cap. Clericus, dist. 91. ex Concilio Cartaginensi; & ex cap. unico, de Clericis non residentibus in 6. Item illam esse sufficientem infirmitatem ad excusandum quæ impedit, quominus attentè fiat oratio, ut sunt dolores graves, & etiam illa quæ in grauesceret ex labore posito in oratione arbitrio prudètis viri; in re tamen dubia consilium Medici, & auctoritas Prælati intercedere debet. Ita Sotus lib. 10. de iustitia, quæst. 5. artic. 3. Sylvest. verb. Hora, quæst. 4. & ibi Armilla num. 16. Nauarrus de oratione cap. 11. Hispanè, num. 2. Latine, num. 1. Sandoval tract. de Officijs Ecclesiasticis 5. part. cap. 3. Dubium tamen est, quædamnam excuset infirmum a recitando: in qua difficultate dicendum est, nec modicum, seu leve excusare semper ab orando, nec necessarium esse semper grave damnum, sed in hoc est tenenda quedam via media: ita quod, qui eger est, si ex recitatione horarum verisimiliter credat stomachi aliquam cruditerem sibi evenituram, vel capitis gravedinem, vel vitium latitudinem, vel si credit febrem tardius remittendam, excusatur ab Officio Divino. Ita Sanchez lib. 7. consilior. cap. 2. dub. 46. num. 13. qui citat

tat aliquos doctos recentiores, eorum nomine suppresso. Et probatur: Quia huiusmodi damna, quæ in corpore valido sunt leuia in ægroto sunt graua mala. Et confirmatur: Quia cum omnia præcepta caritati deserviant, quæ valde benigna erga infirmos est; non est verisimile, quod Ecclesia, quæ est pietissimamater, hominibus morbo affectis velit addere molestiam orandi, etiam si non multum lædantur. Confirmatur secundo: Quia in dicto cap. Clericus, dist. 91. habetur pro legitima causa non orandi, inæqualitatis corporis, quæ non sonat morbum graue, sed potius leuem.

2. Dicendum præterea est: Quod etiam si huiusmodi infirmi, dum febri, vel alio morbo laborant, bonam diem partem confabulationibus familiaribus expendant, atque etiam libros animi recreandi gratia, legant, ac multa colloquantur; non inde sequitur, teneri recitare Horas Canonicas. Ita Sanchez allegatis doctis recentioribus ubi supra num. 4. Et probatur: Quia sermones illi, & lectio sine voluptate ægris afferunt, nec morbus inde ingrauescit, quia potius decreuit: at vero recitatio est res seria, ac suapte natura grauat caput, & maiorem atque molestiam infert. Ergo licet possit sine damno prædictis sermonibus, & lectioni vacare, non sequitur, quod sine illo recitare possit. Ita etiam Ioan. Sanchez, Pelizarius, Trullene, Tamburinus, Diana Verriellus, Escobar a Cerro, quos citat, & sequitur Leander a Sanctissimo Sacramento tom. 1. in Decalog. tract. 8. disp. 5. quest. 28.

3. Dicendum similiter est: Quod postquam febris infirmum deseruit, dum adhuc vires sunt imbecilles, dumque homo conualecit, potest post aliquos dies non recitare. Ita idem Sanchez cum doctis iunioribus supra relatis. Et ratio est: Quia illa imbecillitas adhuc censetur infirmitas. Item, quia valde verisimile est, Ecclesiam ægris post tot labores velle requiem aliquam concedere; immo (ut prædicti Doctores afferunt) potest esse quod quis celebrare possit, & non recitare. Ita etiam Tamburinus, Trullene, Pelizarius, quos citat, & sequitur Leander a Sanctissimo Sacramento tom. 1. in præcep. Decal. tra. 8. quest. 26. disput. 5.

4. Tandem assero, quod de habente febrem quartanam, aut aliam acuem,

non potest dari certa regula; sed iudicandum est iuxta dicta arbitrio Medici, aut boni viri; ut bene docent Sylvester verb. Horas, quest. 4. dicto 1. & Sanchez, & præmissi docti recentiores ubi supra num. 6. & potest contingere, quod quartana sit tam grauis, & leuissima accidentia afferat, ut vehementem capitis dolorem, vel eam corporis intemperiem, ut merito videatur notabilis infirmitas, & sic excusare. Vnde in his, quando fuerit dubium standum est iudicio Medici, & Prælati, qui stante illo dubio dispensare potest, & si non ad sit Medicus, & Prælati, qui bona fide se excusari existimans, propter in dispositionem, quam experitur, omiserit recitare non peccabit. Ita Sanchez, & alij supra.

5. Dicendum præterea absolute febri tertiana, vel quartana laborantem, nec teneri eo die, quo febrem patitur recitare officium, nec illa die, vel duobus quibus a febre liber est: ita quo ad primam partem Tamburinus, & Pelizarius quos citat, & sequitur Leander a Sanctissimo Sacramento ubi supra quest. 23. & 24. & quo ad secundam, scilicet quod excusetur diebus intermedijs Escobar a Cerro, quem citat, & sequitur idem Leander dicta quest. 24. versic. *Respondeo secundo*, contra Nauarrum de orat. cap. 11. num. 3. Azorium lib. 10. cap. 13. num. 1. Bonacinam de horis disp. 1. quest. 6. punct. 1. num. 2. Trullene lib. 1. in Decal. cap. 7. dub. 27. num. 2. Hermannum Bulembaum in medulla Theol. lib. 4. dub. 2. art. 3. num. 1. Bales, verb. Hora Canonica 6. num. 1. sententiam tamen Escobar, & Leander, quo ad utramque partem videtur tenere Sanchez, & si non expresse implice, ut colligitur ex eius doctrina supra lib. 2. consil. cap. 2. dub. 46. num. 2. Probatur quo ad primam partem. Quia hæc febres moraliter reddunt ægrum impotentem ad recitandum eo die, qui eueniunt, qui ante Aduentum secum adducunt notabilem intemperiem, & animi, ac corporis tristitiam, & tedium, & postquam dicunt relinquunt hominem defessum, tædio, & tristitia affectum. Ergo moraliter loquendo est ineptus ad recitandum, & per consequens non tenetur. Et confirmatur: Quia ut supra num. 1. diximus ex Sancto damna, quæ in corpore valido sunt, leuia in corpore ægroto sunt graua mala, & cum omnia præcepta ordinentur ad cha-

charitatem non est credibile piam Matrem Ecclesiam velle infirmis supra laborem suae infirmitatis, hunc recitatio Officium super addere, cosque magis gravare. Licet in hoc non adeo gravem molestiam inferat. Item, quia in cap. Clericus, dist. 91. Sola intemperies corporis admittitur pro iusta excusatione à recitando Divino Officio; sed hæc, ut experientia docet, semper evenit indie febris ante eam infirmis, & post eam eadem intemperies, & defessio: Ergo eo die excusantur à recitatione. Secunda pars superioris assertionis probatur fere omnibus rationibus supra positis: quia in illis diebus, quibus infirmi sunt liberi à febre manent debiles tam corpore, quam capite, & tadio, ac tristitia affecti ex infirmitate, & semper aliquam, & si non gravem intemperiem sentiunt, & defessi manent ex præcedenti febre; imò ut bene notant Elscouar, & Leander multoties maiorem grauedinem defessione, & tadium patiuntur inter febrem, & febrim, quam in ipso die febris; & confirmatur ex communi Doctorum sententia, quæ refert, & sequitur citatis multis Leander à SS. Sacram. 3. part. tract. 5. de ieiunio, disp. 8. quæst. 64. qui tenent, quod laborantes minimè tenentur ad ieiunium in diebus, in quibus non laborant, nempe, quando vno, vel altero die propter festum occurrens, vel aliam causam non laborant; eo quod durum esset eos ad ieiunandum obligare illis diebus, cum remanserint debiles, & defessi ex alijs diebus, in quibus laborant, vel futuris sint debiles ad laborandum sequenti die: sed prædicti quartanarii prima die post quartanam manent defessi, & debiles, & secunda redduntur debiles, & defessi ad quartanam superuenturam, & alioquin fere semper patiuntur tadium intemperiem, & tristitiam: quod à fortiori evenit in his qui patiuntur tertianam. Ergo neutri tenentur ad recitandum neque in diebus febris, nec in interpositis quæ omnia intelligi debent, de his infirmis, qui debiles, & invalidi reperiuntur; non vero de his, qui non obstante febre tertianæ, vel quartanæ, validos, & fortes esse constat, quod ex ipsa experientia cognoscere possunt. Atque de his ultimis videntur clarè loqui Nauarrus, & alij pro contraria

opinionem supra adducti.

RESOLVTIO III.

An sit peccatum mortale, recitare Officium de Resurrectione quando quis tenetur recitare Officium de Sancto, de Dominica, aut de feria?

SUMMARIUM.

- 1 Communis opinio docet, tantum esse peccatum veniale etiam dedita opera qualitatem Officii commutare.
- 2 Affirmativa sententia Dianæ, & Baldi proponitur, & probatur ratione.
3. 4 Eadem affirmativa sententia alijs rationibus stabilitur.
- 5 Negativa sententia D. Ioannis Caramueles, & Leandri à SS. Sacramento proponitur.
6. 7. 8. 9 Eadem negativa sententia rationibus probatur.
10. 11. 12. 13 Argumentis factis contra opinionem negativam Ioannis Caramueles, & Leandri à SS. Sacramento efficaciter respondetur.
- 14 Sententiam affirmativam esse probabiliorem maxime probabilitate extrinseca asseritur, negativam vero esse probabilem ratione probatur.

Hæc difficultas procedit de recitatione priuata, & nullatenus de publica, & solemnī, quæ dicuntur; seu cantantur Divinæ Laudes in Choro. Et ut clarius pateant ea, quæ infradicenda sunt: suppono, communem sententiam (licet contraria etiam communis sit) docere; tantum esse peccatum veniale, etiam aduertenter, & dedita opera; longius Officium in brevius commutare; etiam sine causa, concurrente autem causa iusta; nec veniale esse, si in die qua secundum Breuiarii Romani Rubricas recitandum esset de feria, vel Dominica, quis evitandi laboris causa, vel ut brevius se expediat recitet de Sancto aliquo. Et ratio est: Quia substantia præcepti recitandi Officium Divinum solum consistit in recita-

tionem quotidiana septem Horarum Canoniarum. Ergo recitatio de Dominica, de feria, vel de Sancto solum pertinere potest ad ritum, seu modum accidentalem; sed modus præcepti, non cadit sub præcepto. Ergo, illum non seruare non est contra substantiam præcepti, & per consequens nec peccatum mortale. Præterea si adsit causa iusta mutandi modum, ut si quis esset valde occupatus infrequentibus concionibus, lectionibus S. Theologiæ, vel audientia confessionum, aut in alia graui, & continua occupatione, tunc modus ipse non obligat. Ergo tali existente causa, nec peccaret venialiter, qui vnum Officium Diuinum, in aliud quoad modum commutaret. Ita Caietanus, Syluester, Armilla, Pedraza, Nieua, Victoria, Medina, Sotus, quos refert, & citat Sanch. to. 2. consil. lib. 7. c. 2. dub. 25. Læsius, Laiman, Zerolla, Valécia, Binsfeld, Azor dicens esse communem sententiam, quos refert, citat, & sequitur Dian. 2. p. tra. 1. 2. res. 3. Vega, cuius verba ad longum refert, & sequitur Leander à SS. Sacram. 2. p. tra. 6. disp. 13. q. 27. & ipse Vega asserit, se multos viros graues, & doctos Societatis Iesu consuluisse, & P. Ioannem Pontium Legionensem: qui hanc sententiam tenuerunt.

2 Ad questionem igitur propositam deueniendo, affirmatiuam sententiam a fortiori tenent omnes Doctores, qui affirmant: peccare mortaliter eum, qui mutat Officium, assignatum in rubricis Breuiarij Romani pro aliquo die in aliud breuius, ut si in die Dominica, vel feriali recitet de Sancto aliquo. Ita Vazquez, Reginaldus, Suarez, Moure, seu Fernandez, Fabrus, Homobonus, Gratiarum, Onufrius, Nauar. Graffis, Philarc. Rodriguez, Bellarmin. Tolerus, Ledesma, Ragus. Squillante, Tabiena, Molfes, Naldus, Filiuc. Summa Corona, Bonacina, & penes ipsum Garcia, ita etiam Philibertus, qui etiam pro hac parte citat Rodriguez, & Vegam: Trullench, & penes ipsum Palao. & Sanchez. Item Machiado, & apud illum Barboza; tenent etiam Baldellus, & Lublinus, quos omnes refert, & citat Leander à SS. Sacramento tom. 2. tra. 6. disp. 13. q. 27. Et ex his qui tenent, non peccare mortaliter, qui Officium diei assignatum non recitat, sed eius loco aliud breuius, ut si in die Dominica, recitet de Sancto; expressè affirmatiuam sententiam, scilicet, peccare mortaliter recitantem de Re-

surrectione: docent Diana 5. p. tra. 5. res. 26. & Baldellus tom. 1. libr. 5. dub. 24. num. 5. & alij. Hæc sententia probatur. Primo, ex ratione communi adducta à Doctoribus asserentibus esse peccatum mortale commutare Officium proprium alicuius diei in aliud breuius: quia, scilicet, in Breuiario non tantum præcipitur recitare Diuinum Officium; sed etiam recitare secundum formam præscriptam a Pontifice, & secundum modum ibi traditum; ut constat ex bulla Pij V. in principio Breuiarij posita. Ergo non solum cadit sub præcepto recitatio Diuini Officij, sed etiam modus ipse, & forma recitandi. Ergo qui non seruatur modum, & formam prædictam, violat præceptum & peccat mortaliter: sed qui recitat de Resurrectione non seruatur modum, neque formam à Pontifice præscriptam. Ergo peccat mortaliter.

3 Probatur. Secundo specialiter de Officio Resurrectionis: quia licet quis mutet, v.g. Officium ferie in Officio de Sancto; notabiliter, & grauiter non mutat modum, & formam ab Ecclesia præscriptam; & licet id serio, & voluntarie agat, non videtur grauiter defraudare modum ab Ecclesia præscriptum: sed qui recitat de Resurrectione facit notabilem fraudem Diuino Officio, & grauem deformitatem committit, non solum circa substantiam Officij, sed etiam circa modum, & formam præscriptam ab Ecclesia. Ergo peccat mortaliter.

4 Probatur tertio: Quia si quis recitaret in Dominica Passionis, vel Palmarum de Resurrectione, substantialiter inuerteret intentionem Ecclesiæ, & significationem Officij illius diei: tunc enim Ecclesia ipsa intendit reuocare in memoriam fidelium Passionem, & mortem Christi: at Officium Resurrectionis reuocat in memoriam gloriam, & triumphos Resurrectionis Christi: Ergo per illud Officium inuertitur totaliter, & substantialiter intentio Ecclesiæ, & mysteriorum significatio; sed hæc est grauis deformitas, non solum contra substantiam Officij Diuini, sed etiam contra modum, & formam ab Ecclesia præscriptam: Ergo qui illam committeret, peccat mortaliter.

5 Negatiuam tamen sententiam tenent D. Ioannes Catamuel in Theolog. fundamentali fund. 53. §. 12. n. 1100. & Banditius ab eodem Catamuele relatus num. 1107. & nouissime Leander à SS. Sacram. 2. tom. tra. 6. disp. 13. q. 28. &

expressius totum in Decalatra tract. 8. disp. 3. q. 1. & 45. & Ludovic. a Conceptione in examine Theologie moralis. p. tract. 2. de rest. cat. 6. vbi p. n. 2. quod dicitur: quod si quis, quanta continuas, vel consuetudinis, de iteratione in recitando Officio Resurrectionis Dominice, excuset a mortali quando absque causa factum contigerit. Et respondet dicendo: *Non est significatione, et ex temporis qualitate fore peccatum.* Unde a Paschate Resurrectionis, quod ad septimum exclusum, et ad Nativitatem Domini usque ad Septuagesimum, qui recipiuntur in hebdomada Officium Resurrectionis, et excipio festa solemnia non illud ad peccatum mortale condemnare, nec similiter ad restitutionem aliquam obligare. Et eandem sententiam videntur tenere fere expressius aliqui Doctores ex his, qui docent mutationem unius Officii pro alio non esse substantialem contra preceptum recitandi. Ita Lessius cuius hæc sunt verba: *Itaque sub iuramento præcepti servatur, quodcumque Officium Breviarii concessi dicitur.* Ita ille lib. 2. de iust. cap. 37. quib. 1. n. 77. & Azor apud Leandrum Sacerdoti supra 2. p. inquit: *Invis est Canonici septem preces horarum recitari, quod autem hoc Officium, vel illud persolvatur, non attinet ad substantiam legis, sed præcepti, & Caietan verb. Horarum: Non est prætereas peccati mortalis commutatio qualitatem horarum.* Et ubi dicitur: *omnis officium in molimine in iuris.* Probatur 2. Nam probabile est, imò communiter receptum, ut constat ex Doctoribus in principio huius resolutionis a nobis allegatis, non esse culpam mortalem unum Officium pro alio privatum recitare, etiam inadvertenter, & sine causa, quamvis brevis sit illud Officium, quod recitatur, quam illud, quod pro illa die assignatum est in Breviario Romano. Ergo etiam erit probabile, quod si recitet de Resurrectione, non peccabit mortaliter. Consequentia videtur necessario concedenda, concessa antecedenti, aut ergo negandum est antecedens, & aliterandum, non esse probabilem sententiam quæ in principio huius resolutionis a talibus, quod probabilius videretur, cum illa tot, et tam graves Patronos habeat, & rationes non contemnendas, & esse probabilem multo, & graves Doctores contrariam sententiam asserant, aut concedenda consequentia, atque affirmare negativam sententiam esse probabilem, & non peccare mortaliter recitantes Officium Resurrectionis pro Officio determinato, & assignato.

nato ab Ecclesia. Probatur 2. Quia stando in præmissa sententia initio posita, qui recitat tempore Horas Canonicas in Resurrectione ab Ecclesia approbata adimplet præceptum de recitatione Horas Canonice, quoad substantiam, quia præceptum iustitiam in eo consistit, ut non adimplet illud quoad modum, & peccet venialiter, non mortaliter, qui recitat Officium Resurrectionis, quando recitat de feria, vel Dominica, recitat Officium 7. Horas Canonice, et constituta in Breviario a Sede Apostolica approbatum. Ergo adimplet præceptum recitandi Horas Canonicas, quoad substantiam, imò nec non quoad modum, & consequenter peccat venialiter, & non mortaliter. Probatur 3. Quia si sola postulat Officium ab Ecclesia assignatum in Officio Resurrectionis, & non in aliud, esset mortale, ut videtur aliquis, eodem modo esset, vel ratione significationis, vel quia Officium longius, vel longissimum, in brevius commutatur, sed hæc non obstat, ut dicamus recitare de Resurrectione, non esse mortale. Ergo tenendum est, solvere veniale, vel alicuius mutationem in aliud quodlibet Officium esse mortale. Probatur 1. præmissis. Nam omnia in Officio SS. Trinitatis representantur, & significantur, ac constituntur plura mysteria huius diei festi, quæ si de aliquo Sancto fiat Officium, non habebit illam significationem, & nihilominus sententia Authores omnes sapienter in principio huius resolutionis adducti, quod potest quis absque inculpato peccati mortalis, illud recitare, quoad recitandum erat de SS. Trinitate, & de die festo die Annuntiationis, vel Incarnationis Dominice recites de S. Petri, aut de S. Francisci, vel de alio Sancto, Ergo significatio nil obstat. Secunda pars probatur. Quia stando in ea opinione initio posita, potest quis sine laque peccati mortalis in die Dominica recitare de S. Dominico, vel Francisco, vel de alio Sancto, non de festo, sed sic est, quod etiam in hoc casu si mutatio longissimi Officii in breve Dominice in aliud brevius, Ergo licet fiat commutatio in Officium Resurrectionis non erit peccatum mortale. Minor patet, quia Officium Dominice habet in Matutino, vitra novem Psalmos, qui recitantur in festis Sanctorum, alios novem, & plura suffragia, & in prima vitra communes Psalmos alios duos longissimos, & præces. Ergo si commutatio tam longi Officii in aliud multo brevius in eorum sententia.

rentia non est peccatum mortale, nec si militer erit illud commutare in Officium Resurrectionis.

9. Probatum quarto. Quia si festum Annunciationis incideret in maiori hebdomada, & aliquis Sacerdos (licite, vel illicitè) diceret Missam de Annunciatione, qui illam audiret, sine dubio satisfaceret præcepto audiendi Missam, non obstante, quod Missam de Annuntiatione esset valde brevis, respectu Missæ pro illo die assignatæ ab Ecclesia, quæ longissima est, & continet totam historiam Passionis Dominicæ: quia tamen vera præceptum quoad substantiam solū est de audienda Missa, non vero de hac, vel illa audienda: sed præceptum recitandi quoad substantiam, solū præcipit recitare septem Horas Canonicas iuxta Breuiarium ab Ecclesia approbarum: & qui recitat de Resurrectione quoad substantiam illud adimplet. Ergo non peccat mortaliter.

10. Ad argumenta contrariæ sententiæ responderetur. Et in primis ad primum. Concedendo Ecclesiam præcipere non solum recitare Divinum Officium, & septem Horas Canonicas, sed etiam modum, & formam eas recitandi: at obligatio recitandi horas, pertinet ab substantiam præcepti Ecclesiastici: quod vero officium fiat hoc, vel illo modo, de materia, scilicet, vel de Sancto, non pertinet ad substantiam præcepti, sed ad accidentalem modum seruandi ipsum præceptum: modus autem non solū in præcepto recitandi, sed etiam in alijs, non obligat sub peccato mortali: nam etiam præcipit Ecclesia, quod omnes Horas Canonicas deuotè præstentur, & tamen si quis eas recitaret sine actuali deuotione ex negligentiâ, & desidia, dum tamen eas substantialiter diceret, solū peccaret venialiter: quia modus ille recitandi deuotè, non cadit sub præcepto quoad substantiam: nec efficaciter quis argueret, si ita formaret argumentum: Ecclesia non solū præcipit recitare horas, sed etiam deuotè recitare. Ergo deuotio cadit sub obligatione grati peccati mortalis: sed eadem forma argumentatur Auctores contrariæ sententiæ in hoc primo argumento. Ergo inefficaciter id probare intendunt. Minor clarè patet ex eo de argumento supra adducto, quod sic se habet: Ecclesia non solū præcipit recitare horas, sed etiam modum, & formam recitandi: Ergo modus obligat sub mortali. Sed prima argumentatio in omnium sententiâ est inefficax, & nullius roboris,

seu firmitatis. Ergo & secunda.

11. Ad 2. responderetur: Verū esse, recitantem de Resurrectione defraudare quoad notabiliter quoad modum. Diuinum Officium, non vero quoad substantiam: si cut etiam recitans de Sancto nouem lectionum in die Dominica, notabiliter defraudat Officium Diuinum quoad modum. Sicut ergo iste, stando in communis sententiâ in principio huius resolutionis à nobis adducta, non peccat mortaliter, quia non violat præceptum recitandi quoad substantiam, sed tantum quoad modum: idem dicendum est de recitante officium Resurrectionis pro alio. Nec defraudatio maior, vel minor aliquid ponit, vel detrahitis ab obligatione peccati mortalis, cum sit infra rationem modi recitandi, & non pertineat ad substantiam recitationis præceptæ: solū enim ex hoc sequitur peccatum illud in ratione peccati venialis, & intra genus eiusdem venialis, esse magis, vel minus graue, non vero esse mortale, cum non sit transgressio præcepti recitandi horas quoad substantiam, sed tantum quoad modum, & defraudatio illa maior. Dicitur Officium solum sit circa modum accidentalem eiusdem officij.

12. Ad 3. de significatione responderetur in primis ex supra dictis hoc enim in eo ueniens similiter sequitur stando in communi opinioni in principio posita asserit quod commutatione vnius officij pro alio non esse substantialem, nec peccatum mortale, nam si quis recitet in die Ss. Trinitatis, vel Annuntiationis de S. Dominico, nullatenus seruatur festi significatio, & tamen Auctores istius sententiæ nullatenus dantur tanquam reū peccati mortalis eū, qui in illis diebus recitaret de S. Dominico: Ergo idē dicendum est de illo qui in quacūq; alia die recitaret de Resurrectione. Præterea significatio illa non pertinet ad substantiam præcepti recitandi, sed ad modum, & ad finem, quæ intendit Ecclesia qui est repræsentare illi mysterij, quod celebratur de exitu dā, fidē, seu deuotionē fidelium circa illud. Finis vero præcepti non cadit sub præcepto, alias intemperatē, seu lautē comedens in comestione meridiana finē, notabili salutis damno in die ieiunij præcepti ab Ecclesia, peccaret mortaliter, quia Ecclesia intendit per ieiunium temperantiam, & macerationem carnis in fidelibus, quod est saluum.

13. Ex his duabus sententijs, probabilius est, maxime probabilitate extrinseca de-

desūpia ex autoritate Doctorū, illā tenentiū: non audeo tamen 2. sententiam negatiuam improbabilitatis nota inurere; tum, quia graues habet Patronos, tum, quia supposita sententia communi assentientium commutationem vnius officij pro alio non esse substantialem, nec peccatum mortale, efficaciter ratione fundatur; tum denique, quia optimē ad argumenta contraria respondet. Quod si opinio his fulcris stabilita non est dicenda probabilis, quælibet alia probabilis, improbabilitatis nota inuri poterit post hæc scripta edit decretū SS. D. Alexand. VII. damnantis, & prohibentis opinionem assentientem quod in die palmarum recitans Officiū Paschale satisfacit præcepto. Quod decretū editum est die 23. Mart. an. 1666. cuius dispositioni omnino standū est, notādū tamē est, ipsum decretū nō esse extendendū, neq; eius dispositionem ad alios anni dies præter diem palmarum, etiam si circa illos, militet eadem ratio, quia est in materia odiola.

RESOLVTIO IV.

**An si quis citra contemptum
vna die omittat Horas
Canonicas, peccet
mortaliter?**

SUMMARIUM.

1. *Negatiua sententia Barrii Angli, & Angel, & aliorum proponitur.*
- 2.3. *Eadem sententia negatiua probatur.*
4. *Sententia affirmatiua Tabienæ Syluestri, Nauarri, & aliorum proponitur, & probatur ex cap. dolentes, de celebr. Missar. & approbatur.*
3. *Quis propriè dicatur habere consuetudinem delinquendi stando i foro exteriori, & forensi?*
6. *Stando in foro interno quis propriè dicatur habere consuetudinem peccandi, seu delinquendi.*
Ille propriè dicitur habere consuetudinem peccandi, qui hæc habitum peccaminosum, id est, facilitatem ad operandum peccaminosè.

1. **N**egatiuam sententiam tenet Erricus Anglicus, quem refert, & sequitur Angelus verb. Hora, numer. 10. & pro hac sententia citantur Aragon 2. q. 83. art. 12. dub. 5. & Ro-

driguez in summ. 1. par. cap. 141. n. 3. docentes; eum qui semel, aut bis omittet Divinum Officiū sine contemptu, nō peccare mortaliter. Sed certē hi duo Auctores (vt benè aduertit Leander a SS. Sacramento 2. part. tract. 6. disp. 13. q. 29.) id nullatenus asserunt. Eam tamen tenent omnes illi Doctores, qui affirmant, leges Ecclesiasticas tum solū obligare ad mortale, quando, vel ex contemptu formali, vel saltem ex virtuali, seu interpretatiuo, scilicet, ex consuetudine violantur: quando vero non ex consuetudine, sed ex negligentia, tadio, vel alia passione transgrediuntur; non esse peccatum mortale. Affirmantque Auctores huius sententiæ ad incurrendam culpam letalē in transgressionē prædictarum legum, non requiri contemptū formale; sed sufficere virtuale, & interpretatiuū ex dicta consuetudine. Quia licet peccare ex consuetudine, non sit peccare ex cōtemptu formali, nec propriè ex virtuali, vt probant Baseus ver. Contemptus, n. 5. & Suar. lib. 3. de legib. cap. 28. n. 7. Quia multiplicatio actuum, qui efficiūt consuetudinē, potest oriri ex negligentia, passione, vel praua inclinatione, & non ex contemptu; tamen qui peccat ex consuetudine dicitur impropriè peccare ex contemptu virtuali, seu interpretatiuo: quia ex frequentia transgressionū legis colligitur aliqua despicientia, seu contemptus ipsius legis, aut Legislatoris. Hanc sententiam tenet idem Angelus ver. Inobedientia, & pro ea refert Patrum normitanum, ipsamq; constare ex pluribus iuribus ibidē a se allegatis, affirmat. Et idem tenent Ricard. quodlib. 1. q. 19. Henricus quodlib. 3. q. 22. in fin. & sequitur Gemitanus in cap. generali, de electione in 6. c. 13. expresse tenet S. Bernardus de præcepto, & dispensatione, cap. 11. & loquendo in specie de præcepto audiendi Missam diebus festis, tenent expresse hanc sententiam idē Angelus verb. Feria, n. 42. Rosell. verb. Missa, n. 18. Tabiena cod. ver. §. 43. Astensis lib. 4. tit. 16. c. 1. q. 1. & præfatus Ricard. lib. 1. q. 17. Glossa in cap. omnes, de consecr. dist. 1. & Turrecem. in Can. Miss. Eaque tacitè admittit, vt probabilē Suar. lib. 4. de legib. cap. 17. dum eā referens, & eius fundamenta adducēs, nulla improbabilitatis nota illā inurit, cū aliam assentientē non esse peccatū mortale, violare leges Ecclesiasticas sine contemptu formali; tanquam minus probabilē rejiciat. Et ex modernis eā sē-

sententiam tueretur D. Ioannes Caramuel in Theologia fundam. fundam. 53. §. 24 num. 1124. formaliter loquendo de hac questione, siue in terminis huius difficultatis circa obligationem Diuini Officii, & Bruno Cassaing. de priuilegiis regul. p. 2. tract. 8. cap. 4. prop. 4. quibus fauet Sotus de iust. lib. 10. q. 3. art. 3. Caram. vero probabilitatem huius sententiae colligit ex doctrina Ioannis de la Cruz, Medinae, & Ludou. Lopez, quos citat Dian. 2. p. resol. 34. afferentes, beneficium relinquentem Horas Canonicas in anno decies non teneri ad restitutionem, ex quibus colligit Caramuel, a fortiori non recitanti Diuinum Officium decies in vno anno non peccare mortaliter, quia obligatio illa beneficiarii ad restitutionem est de iure naturae, & obligatio recitandi in Clerico sacris initiato est de iure Ecclesiastico: sed in opinione illorum Doctorum Beneficiarius non recitans in vno anno decies, non tenetur ad restitutionem. Ergo a fortiori non peccabit mortaliter Clericus sacris initiatus recitare omittens decies in anno. Sed salva eius pace hoc argumentum, & si apparenter videatur efficax, reuera non premit: quia obligatio beneficiarii ad restitutionem, si non recitet, nascitur ex lege Ecclesiastica disponente, quod beneficiarius non recitans non faciat fructus suos, quia supposita si non recitet tenetur ex iure naturae ad restitutionem: quia nemo ex eodem iure naturae potest retinere, quod suum non est: cum ergo tota obligatio restituendi radicaliter oriatur ex iure Ecclesiastico, & illa lex non faciendi fructus suos, sit valde poenalis; ideo praefati Doctores stricte esse interpretandam ex benigna pia Matris Ecclesiae intentione iudicant. At lex recitandi Diuinum Officium, licet sit laboriosa, & multis videatur onerosa, & grauis, non tamen est poenalis; quia non imponit illud in poenam: & ideo non admittit strictam illam interpretationem sicut lex, quae proprie poenalis est, & idcirco non bene colligitur, quod ex eo, quod beneficiarius in eo casu non teneatur ad restitutionem ex iure naturae, similiter non teneatur Clericus in vno anno decies ad recitandum, vel saltem, quod non peccet mortaliter: obligatio enim beneficiarii ad restitutionem habet originem a iure Ecclesiastico minus obligante, quam obligatio Clerici, quae etiam obligat ex

eodem iure, strictius, & grauius adstringente. Sed quidquid illud sit, praestitum Caramuel hanc sustinet sententiam, ut ex eius verbis non obscure colligitur. Haec sententia.

2 Probatur primo: Quia non est verisimile, intentionem Summi Pontificis seu aliorum Praelatorum Ecclesiae esse, obligare sub mortali ad impletionem legum, seu praepceptorum, quando ex consuetudine non violantur, cum per vnam, vel alteram transgressionem non ex toto frustratur finis ipsarum legum. Ergo licet vna, vel altera vice violentur leges Ecclesiasticae, si non sit ex consuetudine, non erit peccatum mortale. Antecedens probatur: Quia in observatione, vel violatione legis, ut docent communiter Doctores maxime Suarez lib. 3. de legib. cap. 26. num. 11. Est valde considerata proportio medij ad finem legis, seu ad finem lege intentum, oportet enim, ut multum conferat ad finem, & quod eius defectus multum illum impediatur, aut diminuat, ut defectus grauis sit, nam si leuiter illum impediatur, aut diminuat, aut non integre, & complete, quamvis finis in se grauis sit, lesio eius, per lesionem, talis huius non potest grauis reputari: sed si transgressio legis Ecclesiasticae non sit continuata, & ex consuetudine, non integre, & complete, nec ex toto frustratur finis talis legis. Ergo quamvis finis grauis sit, ex vna, vel altera transgressionem, non incurratur peccatum mortale. E conuerso vero consuetudo peccandi potest multum officere, & valde conferre, ut finis legis, seu Legislatoris, quem intendit in praedictis legibus grauius violetur, vel in toto frustratur. Ergo fieri potest, ut propter consuetudinem peccandi sit mortale, quod alias non esset.

3 Et confirmatur ex illo Luc. cap. 10. ubi Christus loquens cum Apostolis, ait: Qui vos audit, me audit; & qui vos spernit, me spernit. Vbi notandum venit, quod non dixit, qui vos audit, me audit; & qui vos non audit, id est, non obedit, me spernit. Ergo violatio praepcepti, si non adsit contemptus saltem virtualis, & interpretatiuus, non est contemptus, seu iniuria Christi, & per consequens nec peccatum mortale. Patet consequentia: Quia Christus non dixit, se esse contemptum, ex eo precise, quod quis non audit, id est, non obediatur praepceptis Praelatorum Ecclesiae.

fiat. Sed requirit ad hoc, vt dicatur Chri-
stus contemptus, quod Prelati, siue eorum
præcepta contemnantur saltem virtuali-
ter, & interpretatiue per consuetudinē
delinquendi, & hæc est strictior inter-
pretatio, quæ dari potest dictis verbis
Christi Domini, intelligendo, scilicet,
ea, non tantum de contemptu formali;
sed etiam de virtuali, & interpretatiuo,
qui incurritur per consuetudinem. Er-
go si hæc non adsit nullatenus dicit
Christus se esse contemptū, & iniuria-
tum, per inobedientiam Prælatorum.
Ergo non erit peccatum mortale. Hæc
sententia propter sua fundamenta, &
authoritatem tot, & tantorum Docto-
rum mihi videtur probauillis, & ex ea se-
quitur omittentem, semel vel iterum
Diuinum Officiū ex desidia, vel ne-
gligentia, & sine iusta causā dumtamen
non sit ex consuetudinē, & frequenter
non peccare mortaliter.

4. Contrariam tamen sententiam, scilicet, omittentem, semel, aut iterum Diuinum Officium, vel eius partem notabilem peccare mortaliter, tenent Tabiena verbo Hora, num. 18. Syluester eodem verbo, quaest. 12. dicto. 5. Nauarrus in manual. cap. 25. num. 96. & 97. Medina, Sandobal, & Franciscus de los Sanctos, quos refert, & sequitur Sanchez tom. 2. consil. lib. 7. cap. 2. dub. 11. Bonacina disp. 1. de Horis, quaest. 5. punct. 1. num. 1. Machado lib. 2. part. 3. tract. 2. docum. 2. & communiter Doctores, quos sequitur Leander a Sanctissimo Sacramento 2. part. tractat. 6. disp. 13. quaest. 29. Et probatur: Quia qui omittit Diuinum Officium, vel partem eius notabilem, transgreditur præceptum Ecclesiæ impositum in cap. dolentes, de celebrat. Missar. cuius transgressio in re graui est peccatum mortale, etiam si non ad sit contemptus. Ergo peccat mortaliter. Hæc sententia est communior, & probabilior, & ideo illi libentissimè ad hæreo.

5 Sed dato quod aliquis velit sententia negatiuam amplecti: Quæres; quando quis dicatur habere consuetudinem peccandi? Vt dignosci possit; quando in transgressione legis Ecclesiasticæ committatur peccatum mortale. Ad hanc difficultatem respondeo; quod in foro exteriori in criminalibus consuetudo inducitur ex duobus, vel tribus modis, seu vicibus, vt homo dicatur consuetus delinquere; vt constat ex

cap. ita 25. quæst. 2. & lege nemo de inceptis
ubi Glossa ver. Consuetudini, ubi commun.
DD. C. de Episcop. aud. & Glossa ver. Tertio,
& Abbas num. 41. in cap. cum Ecclesia Sui-
rina, de causa possessionis, & proprietatis,
Iason in lege ait Prætor l. §. iurari, num. 14.
ff. de iure iur. Bartolus in lege de quibus, nu-
m. 12. delectione 2. ff. de legibus.

6 Sed loquendo in foro conscientia: ille proprie dicitur habere consuetudinē peccandi, vel transgrediendi legem, qui habet habitum vitiosum contrarium virtuti per legem præceptæ, ex multis actibus generatum. Habitus vero, siue virtuosus, siue vitiosus diffinitur communiter a Philosophis, & Theologis: quod sit qualitas facili-
tans potentiam ad operandum. Ex qua diffinitione colligitur: illum propriē habere habitum vitiosum, seu consuetudinem peccandi, & transgrediendi aliquam legem, qui habet facilitatem ad eius transgressionem, seu ad peccandum contra ipsam, id est, quando ex leuibus causis sine vlla difficultate, & facili-
ter quis operatur frequenter contra legem seu committit peccatum contra illam. Et ex hac regula manifestē colligi potest, quando quis dicatur, ex cōsuetudine transgredi legem Ecclesiasticam: quod tunc eveniet, quādo aliquis facili-
ter, & sine difficultate ex leuibus causis se mobet ad transgrediendam legem, frequenter contra illam operando. Si autē vnā, vel altera vice, & cū difficultate legem transgrediatur, non dicitur illam transgredi ex consuetudine, vel ex habitu vitioso. Et ex his colliges: quis dicatur operari contra legem ex cōtemp-
tū virtuali, seu interpretatiuo, & quis sine vilo cōtemp-

quis sine vilo contemp-

...tur.

RESOLVTIO V.

An possit quis assumere Offici-
cium, cum quo nequit consi-
stere Diuini Officij recitatio, si
ad illud sit obligatus: vel si
iam assumpsit Officium
teneatur illud di-
mittere?

SYMMARIVM.

1. *Hec questio potius est speculatiua; quam practica, raro enim continget, ut quis habeat Officium, vel occupationem permanentem impossibilem cum Diuino Officio.*
2. *Proponitur sententia D. Caramuelis asserentis, posse aliquem assumere Officium impossibile cum recitatione Horarum, & eius fundamenta adducuntur.*
3. *Sententia Suarez, & aliorum negantium, posse aliquem assumere Officium impossibile cum recitatione horarum proponitur, & probatur.*
4. *Argumentis factis contra primam sententiam respondetur.*
5. *Quando obligatio recitandi nascitur ex virtute sola Religionis, potest assumi Officium impossibile cum ipsa, non vero si obligatio oriatur ex iustitia, & Religione.*

1. **H**EC questio potius est speculatiua; quam practica. Raro enim, vel nunquam dari poterit casus, in quo permanenter, & ex Officio quis ita sit occupatus, ut non possit Diuini Officij penitus perfoluere, quilibet enim etiam si sit Summus Pontifex, Cardinalis, Magnæ Diocesis Archiepiscopus, vel Episcopus, vel Auditor Rotæ, potest præuenire occupationes, & negotia, etiam si illis in restante parte diei sit obruendus, ut Diuinum recitet Officium. Et quamuis in praxi, & moraliter videatur impossibilis, aliqui Doctores nihilominus de iure, facta illa hypothefi, quod Officium, vel occupatio permanens sit impossibile cum horarum recitatione disputant: Anteneatur

obligatus ad Diuinum Officium recitandum, non admittere tale Officium, vel iam admissum relinquere?

2. In hac difficultate prima sententia facta tali hypothefi est D. Ioannis Caramuelis in Regul. D. Benedicti disp. 116. num. 1438. & in Theol. fundam. fundam. 53. §. 1. num. 1085. & tenet Antonius Perez in Regul. D. Benedict. cap. 30. num. 5. qui docent, cum qui tenetur ad Horas Canonicas recitandas, nec teneri ad non acceptandū officium cum eis impossibile, nec si iam admisit, obligari ad illud dimittendum. Hæc sententia probatur: Quia nemo tenetur, non admittere Officium impossibile cum ieiunio præcepto ab Ecclesia, vel iam admissum dimittere, ut v.g. Officiū fossoris, coementarij, fabri ferrarij, vel lignarij. Ergo nec tenetur quis vel non admittere, vel dimittere Officium impossibile cum recitatione, ne ab Ecclesia præcepta. Consequentia patet: Quia tam præceptum ieiunij, quàm præceptum recitandi, sunt præcepta Ecclesiastica æqualiter obligantia ad mortale. Ergo si præceptum ieiunij non obligat, neque præceptum recitandi obligabit. Neque sufficiens respondet quis si dicat, illos officiales, videlicet fabros, & alios, ideò non obligari, quia illa officia sunt valde necessaria Republicæ. Nam etiam Officium, v.g. concionandi legendi publice, seu docendi, gubernandi Rempublicam valde necessaria sunt, & maioris spheræ, seu dignitatis, ac maioris utilitatis: Ergo si aliquis ea exercere non posset recitando Diuinum Officium, ad illud non teneretur.

3. Contrariam tamen sententiam sequuntur Suar. lib. 4. de Horis Canon. cap. 27. num. 33. Trullenc in Decal. tom. 1. lib. 1. cap. 7. dub. 28. nu. 2. Machado de perfecto Confessore, tom. 1. lib. 2. p. 3. tra. 3. docum. 3. n. 5. Balcan in floribus Theol. verbo Horæ Canonicæ 6. num. 4. Moneta de distribut. part. 2. quæst. 5. num. 25. & 28. Oliuerius Bonartius de Horis Canon. lib. 2. cap. 39. num. 3. Et probatur: Quia qui tale officium impossibile cum recitatione horarum, vel de nouo admittit, vel admissum non relinquit, implicite vult omissionem horarum, sed hoc est contra præceptum Ecclesiasticum. Ergo peccat mortaliter. Limitant tamen tri Doctores tuam sententiam modo non ad sit grauis necessitas illud suscipien-

di, vel nisi specialis ratio charitatis aliud suadeat. Item si occupationes Officij impediunt recitationem, rarius, vel ex improposito occurrant; quia tunc propter necessitatem, iure a recitando excusari quis poterit. Et similiter in die quod lecturus est quispiam de oppositione, & in similibus.

4. Ad argumentum contrariae sententiae facile respondet Caramuel, nam ad illud, quod dicitur: quod admittens Officium impossibile cum recitatione horarum, implicite admittit omissionem Officij. Respondet concedendo, non solum illam omissionem admittere implicite, sed si velint contrarij etiam explicitè, sed quid (inquit) inde? Respondet igitur distinguendo. In eo casu vult omissionem recitationis obligatoriae nego, non obligatoriae concedo. Nam si ratio illa conuinceret, etiam probaretur neminem posse petere, vel admittere voti dispensationem, aut commutationem, quia etiam iste aut implicite, aut explicitè, vellet dimittere actum, ad quem tenebatur ex voto, quam ob rem dicendum est, a iudice velle carere obligatione, & postea recitationem non obligatoriam omittere, & aliud dixerim omnino velle, omittere recitationem eo die, quo recitare tenemur.

5. Sed mihi valde arridet pro hoc casu distinctio adducta ab eodem Caramuele in Theologia fundametalis, tumq. dam. 53. §. 2. num. 1088. distinguit enim obligationem praecise ortam ex praeccepto virtutis Religionis, ab Ecclesia imposito sacris iniunctis ad recitandum Divinum Officium, ut v.g. illam, quam habent Religiosi ad recitandum ex eodem praeccepto Ecclesia: & obligationem aliam ortam ex virtute iustitiae, & Religionis simul, ut est illa, quam habent beneficiarij ad recitandum Divinum Officium ratione eiusdem beneficii, & propter prouentus, & fructus, quos ex eo percipiunt. Respondet igitur non posse admittere officium impossibile cum obligationibus, ad quas aliquis tenetur ex iustitia, & hinc est, Capellanum, qui ob beneficium, vel prauendam, &c. Tenetur celebrare, aut Canonicas Horas recitare quotidie, non posse admittere occupationem, aut officium aliquod impossibile cum ea obligatione: omni enim gratia, aut charitati debet iustitiae obligatio anteponi, quod manifesto exemplo ostenditur: nam faber ligna-

rius, v.g. qui tecum pactus, pro domo erigenda, pecuniam accepit, tenebitur tibi seruire ex iustitia in erectione domus; nec poterit acceptare officium, quod impedimentum afferat, & sit in causa, ne tibi satisfacere possit. At vero si obligatio recitandi officium, non oriatur ex iustitia, sed tantum ex praeccepto virtutis Religionis, non tenebitur quis non admittere officium, vel admissum dimittere, impossibile cum recitatione horarum, si sibi, vel Reipublicae, aut communitati valde expediat: & in hoc casu efficaciter conuincit exemplum de acceptante, vel retinente officium impossibile cum iuramento praeccepto ab Ecclesia, quod supra allatum est.

RESOLUTIO VI.

An vna communitas satisfaciat obligationi recitandi, si recitet de Sancto in die Dominica, vel feriali, & an peccet si mutet tempus, vel inuertat ordinem horarum in choro?

SVMMARIVM.

1. *Affirmatiua Sententia Caramuelis proponitur, & probatur, qui docet in eo casu satisfacere Communitatem.*
2. *Sententia Suarez, & aliorum, qui negat communitatem satisfacere, si mutet qualitatem officij, & esse peccatum mortale proponitur, & probatur.*
3. *Sententia Valenciae, & aliorum asserentium, quod inuerrere tempus, vel ordinem horarum in Choro seculi, si scandalum non sit peccatum mortale adducitur, & probatur.*
4. *Sententia Vazquez, & aliorum asserentium esse peccatum mortale inuerrere tempus, vel ordinem horarum in Choro refertur, & probatur. Et utramque sententiam Valenciae, scilicet, & Vazquez esse probabilem asseritur, sententiam vero Valenciae probabilior.*

*Caramuelis sententia eodem iudicio
fundamento, ac sententia Valentia,
Et idem esse probabiliores affectura
An recitans Matutinum de Sancto, et
horas diurnas de feria, satisfaciens
praecepto recitandi?*

Negat Caramuel in Regulas
S. Benedicti Commenta-
rio num. 1321. & in Theologia funda-
ment. fundam. 53. §. 16. num. 113. com-
munitatem recitantem in Choro unum
Officium pro alio eiusdem Brenarii
peccare mortaliter, sed tantum venia-
liter, dum tamen absit scandalum. Du-
citur: Quia violare praeceptum quoad
modum, & non quoad substantiam so-
lum est peccatum veniale; ut docent
communiter Doctores cum S. Thoma
1. 2. quest. 83. art. 4. ad 2. Sed recitan-
tes in Choro de Sancto pro Officio fe-
riali solum violant praeceptum Ecclē-
siasticum quoad modum, & non quo-
ad substantiam. Ergo non peccant mor-
taliter. Et confirmatur: Quia inverte-
re ordinem horarum, vel eas recitare ex-
tra tempora ipsis praefixa etiam in Cho-
ro, si absit scandalum, non est pecca-
tum mortale; ut docent Doctores infra
referendi. Ergo neque mutare Officiū
quoad modum.

2. Contrariam tamen sententiam
tenent Suarez, & alij infra citandi. Quia
licet violare praeceptum solum quoad
modum in recitatione privata possit
alicui secundum probabilem opinio-
nem, solum videri veniale: at in Choro,
& publica recitatione horarum hic de-
fectus continet notabilem deformati-
tem propter solemnitatem, & gravita-
tem illius actus. Ergo recitantes in Cho-
ro Officiū de Sancto pro Officio fe-
riali, vel alio simili peccant mortaliter.
Et haec sententia propter laum funda-
mentum, & graves Patronos, quos ha-
bet est valde probabilis, & in praxi om-
nino tenenda.

3. Quoad secundam partem reso-
lutionis huius, an, scilicet, invertere tē-
pus, vel ordinem Horarum Canonica-
rum sit peccatum mortale, vel solum
veniale. Primam sententiam tenet Va-
lencia tom. 3. disp. 6. quest. 2. punct. 10.
& Bonacina tract. de Horis Canonicis,
disp. 1. quest. 3. p. n. 3. num. 7. & Gau-
tus in comm. Rubr. Missa, tom. 2. lect. 1.
cap. 3. tit. 3. num. 3. & 9. Layman in re-
sol. moral. lib. 8. tract. 1. cap. 3. num. 6.

& alij, quos suppressio nomine refert, &
sequitur Diana 2. part. tract. 12. resol.
14. & 16. afferentes recitantes Officiū
in Choro extra horas praescriptas, & in-
vertentes ordinem horarum, si absit
scandalum, non peccare mortaliter, sed
substantialiter satisfacere obligationi
recitandi. Et probatur: Quia tempus, &
ordo non sunt de substantia Divini Of-
ficij, & per consequens eorum defectus
veratur in quodam accidente. Ergo
non est peccatum mortale, immo veniale.
O. 4. Secundam sententiam affirmat
tiam, scilicet, praedictos peccare mor-
taliter tenet Vazquez opuscul. de bene-
dict. cap. 4. §. 1. art. 1. sub. 4. num. 66. Fi-
lius eius tom. 1. tract. 2. cap. 1. num. 17.
Suarez de Religione, tom. 2. lib. 4. cap.
13. n. 1. Azorius p. 1. lib. 10. c. 9. §. 1. &
alii. Et probatur: Quia inverteutes tem-
pus, vel ordinem in Choro, iniuriā dei
rogant consuetudini communi Ec-
clesiae, & debito ordini ab eadem Ecclē-
sia consueti, & committerent gravem de-
formitatem committendo, & inverte-
do solennē Ritum Ecclesiae in sollem-
ni, & publica recitatione. Ergo peccant
mortaliter. Vnde haec sententia
probabilis est prima tamen Valentia,
& Bonacina videntur probabilior, quia
firmiori nituntur fundamento, si absit
scandalum.

4. Ex quibus colliges: sententiam
Caramuelis supra num. 1. relata, esse
idem fateri fundamentum esse, ac sententia
Valentia, & Bonacina, atque aliorum.
Sicut enim tempus, & ordo non perti-
nent ad substantiam Divini Officij, si-
militer neque modus, seu qualitas eius-
dem Officij. Ergo si tempus, & ordo
quia non pertinent ad substantiam Of-
ficij, non obligant sub mortali; simili-
ter cum qualitas Officij sit quid accide-
tale, eam mutare non erit peccatum
mortale, etiam in Choro si absit scan-
dalum.

6. Notandum vero est quod licet
Praefatus alicuius Religionis non possit
mutare aliquid de Breuiario Romano
absque licentia Papae; nam idclare pra-
ecipit Pius V. in bulla praefixa dicto Bre-
uiario unde non potest praecipere, ut re-
citetur Officiū, non contentum in
dicto Breuiario, nec concessum ordi-
ni per aliquod privilegium, potest tamen
ex causa iusta dispensare, una, vel altera
vice, ut aliquod Officiū dicatur, extra
illud appositum in Breuiario, pro ma-
die.

die. Et ita docet Portel in dub. regul. vob. Hora Canonica, num. 7. Suarez de Relig. tom. 2. lib. 4. cap. 13. num. 6. qui citat D. Antonium, Tabienam, Armillam, & Nauarrum; quibus adde Raphaellem de la Torre, 2. 2. tom. 1. controu. 8. num. 6. quos refert, & sequitur Diana 2. part. tract. 12. resol. 36. Et quauis dicat, se audiuisse, quod nouissimè contrarium decreuerit Sacra Cardinalium Congregatio, & quod ipse ignoret an sit verum; de tali tamen decreto non constat authenticè. Sed quæres an si quis dicat Matutinum de Sancto, & Horas omnes, vel aliquas diurnas de feria, vel è contra Matutinum de feria, & Horas de Sancto; satisfaciatur præcepto recitandi? Huic difficultati respondet Carumel in comment. ad Regulam S. Benedicti num. 1403. & in Theolog. fundament. fundam. 53. §. 19. num. 1116. quem videtur sequi Diana part. 7. tract. 11. resol. 11. duas esse sententias: alteram quæ docet singulis Horis singula præcepta respondere alteram omnes Horas claudicare vniço præcepto, & iuxta primam debere dici, cum, qui ita citat satisfecisse singulis præceptis quoad substantiam, & peccasse venialiter in modo, recitando contra modum præscriptum ab Ecclesia. Et iuxta secundam, debere dici, non satisfecisse quoad substantiam, & peccasse mortaliter, quia Matutinum de Sancto, & Horæ Diurnæ de feria non constituunt vnum Diuinum Officium: sed duæ medietates diuersi Officii ab Ecclesia non instituti: sed adhuc stando in secunda sententia videtur illum satisfecisse quoad substantiam, quia substantia Officio Ecclesiastici consistit in recitando septem Horas; nec plures, nec pauciores cum tot Psalmis, Antiphonis, Capitulis, Versiculis, & Oratione: quod autem vel totum Officium, vel Horæ diuersæ sint de feria, vel de Sancto, hoc non ad substantiam, sed ad qualitatem Officii Diuini Ecclesiastici pertinet: sed ille recitauit septem Horas cum Psalmis, Capitulis, Antiphonis, Versiculis, & Oratione: Ergo satisfecit præcepto quoad substantiam,

RESOLVTIO VII.

An si contingat Canonicum grossam Canonicatus prius legitimè lucrari, & postea non recitet Diuinum Officium teneatur ad restitutionem fructuum, quos ex grossa suscepit?

SVMMARIVM.

1. Prima sententia negatiua Ioannis de Salas, & aliorum proponitur.
 2. 3. Sententia Ioannis de Salas probatur efficaciter.
 4. Affirmatiua sententia Suarez, Vazquez, & aliorum proponitur.
 5. 6. 7. Sententia Suarez, & Vazquez firmis rationibus, & argumentis stabilitur, & firmatur.
- Vtraque sententiam esse probabilem propter sua fundamenta, & graues Patronos, sententiam tamen Suarez, & Vazquez esse probabiliorē asseritur.

IN Hac difficultate prima sententia est Ioannis de Salas de legibus, disp. 15. sect. 2. num. 29. asserentis, quod si contingat Canonicum grossam Canonicatus, prius legitimè, verè, & absolutè lucrari, antequam Officium omittat, quamuis postea non recitet, non teneri aliquid eius restituere, & eandem sententiam videtur tenere Dianam, vel saltem probabilem reputare, 2. part. tract. 12. resol. 8. quia eam tamquam notatu dignam proponit, & non improbat. Et a fortiori eam tenent multi Magistri, & docti recentiores, quos suppresso nomine refert Sanchez lib. 2. consil. cap. 2. dub. 82. Qui asserunt decretum Concilij Lateranensis, & motu propriu Pij V. quoad restitutionem fructuum perceptorum ab his, qui non recitant non esse vlare ceptum, & probabiliter de hoc dubitari posse, ait Simoncas de Cathol. inslit. 9. num. 208. & eandem sententiam tenent illi, qui affirmant, beneficiarios non recitantes non

teneri in conscientia ad restitutionem fructuum, ante sententiam iudicis saltem declaratoriam. Sic Petrus de Soto lib. de inst. Sacerdotum, tract. de vlt. Sacerdot. lib. 4. vers. *Nec illud*, & Medina lib. 1. instrum. Confess. cap. 14. §. 11. Hæc sententia.

2 Probatur primo. Quia tam decretum Concilij Lateranensis, quam motus Pij V. imponunt poenam beneficiario non recitanti; solum vt non faciat fructus suos, non verò, vt fructus, quos iam legitimè suos fecit restituat; sed qui legitimè ante omissionem Officij grossam fructuum fecerat suam, absque dubio illam legitimè, & iustè realitèrque, & verè illam possidet, & tanquàm suam retinet. Ergo illa poena Concilij, & Pij V. de eo non est intelligenda, cū non iubeat restituere fructus legitimè possessos, sed non facere suos, quos post omissionem suscepit. Et confirmatur ex verbis decreti Concilij Lateranensis, & motus Pij V. ibi: *Beneficiorum suorum fructus pro rata omissionis Officij, & temporis suis non faciat sed eos tanquàm in iuste perceptos, in fabricas ipsorum beneficiorum, vel pauperum elemosinas erogare teneatur.* Concilium solum iauet restituere fructus iniuste perceptos: sed grossa illa fructum iustè percepta est. Ergo licet postea, qui illam percepit, non recitet, non tenebitur illam restituere.

3 Probatur tertio. Quia illa lex nō solum poenalis est, vt omnes fatentur, sed valdè rigida, & odiosa. Ergo strictissime interpretanda est, nec vlla ratione vltra propriam, & strictam verborum significationem extendenda: iuxta regulam iuris in cap. odia, de regul. iur. in 6. Sed verba legis solum iuuent restituere fructus iniuste perceptos, id est, illos quos quis postquàm non recitauit percepit, eolq; nō facere suos, & nullatenus eos, quos quis legitimè, & iustè percepit, & iam verè fecerat suos. Ergo illos non tenebitur restituere ex vi illius legis.

4 Contrariam tamen sententiam tenent Suarez lib. 5. de legib. cap. 7. num. 10. & Vazquez tom. 2. in 1. 2. disp. 168. cap. 4. num. 33. & apud Salas, & Dianā ubi supra, & videtur esse communis modus interpretandi illam legem Concilij Lateranensis, & motus Pij V. scilicet, vt ita sit intelligenda, vt si quis post perceptam grossam fructuum non recitauerit teneatur restituere pro rata,

etiam illos fructus, quos anticipatè ex grossa percepit. Hæc sententia.

5 Probatur primo. Quia qui percepit fructus omnes grossè sub ea conditione percepit, quod deberet recitare, & non omittere Diuinum Officium, & sub illo onere recitandi. Ergo si non recitet; iniuste illos retinet, & tenetur eos restituere. Et confirmatur: Quia si recepisset grossam fructuum cum animo non recitandi, sine dubio contradicente lege Concilij illi perceptioni, nō fecisset suos illos fructus. Ergo si bono animo, & intentione recitandi illos percepit: si postea non recitet, illos iniuste retinebit, cum mens expressa Concilij sit, vt fructibus non gaudeat, si non recitet.

6 Probatur tertio. Quia illa perceptio fructuum, quos Canonicus recipit ex grossa est quædam anticipata solutio recitationis futuræ, & licet ille bono animo recipiens prædictos fructus, illos faciat suos, non tamen plenè, & absolutè, sed sub modo, & conditione tali, vt illa non impleta amittatur dominium. Ergo si non recitet eo ipso illud amittit, & tenetur ad restitutionem pro rata ex vi legis Concilij.

7 Probatur quarto. Quia stante lege Concilij in hoc casu interuenit, quidam contractus, scilicet, *Lb. vt Des.* Ergo cum Ecclesia det fructus suos beneficiario, vt ille det ex sua parte Diuinum Officium, seu eius recitationem, si ad impleto onere ex parte Ecclesie ipse suum non adimpleat tenebitur ad restitutionem. Et ideo nouissimi hanc sententiam tenent Pellizarius, & Castrus Palaus, quos citat, & sequitur Leander à Sanctissimo Sacramento tom. 1. in præcepta Decal. tract. 8. disp. 7. quest. 16.

8 Vtraque hæc opinio propter sua fundamenta, & graues Patronos, quos habet mihi probabilis videtur. Secunda tamen est verior, probabili-

lior, & communis inter Doctores.

RESOLUTIO VIII.

An Beneficiarius non recitans teneatur fructus Beneficij integre restituere, vel tantum fructus, qui respondent recitationi, deductis fructibus, quos propter alia Beneficij munera meretur?

SUMMARIVM.

- 1 Sententia Nauarri afferentis, beneficium non recitantem, teneri restituere omnes fructus correspondentes illi diei, etiam si habeat alia ministeria proponitur, & probatur.
- 2 Medina, & Enriquez sententia afferentium solum teneri beneficium ad restitutionem fructuum correspondentium recitationi, si non recitet proponitur.
- 3.4 Sententia Medina, & Enriquez probatur, & approbatur.
- 5 Ad argumenta Nauarri respondetur.
- 6 Quantum partem teneretur restituere beneficarius non recitans, si habeat alia ministeria inquiritur.
- 7 Variæ sententiæ circa quottam restitutionis referuntur, & sententia Sanchez, & Enriquez approbatur.

IN Hac difficultate prima sententia est Nauarri in Manual. cap. 23. n. 121. & 122. & Suar. de Relig. lib. 4. de Hor. Canon. cap. 30. n. 6. atque aliorum, qui docent, beneficarios non recitantes teneri restituere integros fructus, etiam si habeant alia ministeria, præter recitationem Officij Diuini. Et probatur quia Concilium Lateranense expressè loquitur de Beneficiario curato, & non curato, & dicit: non recitantem teneri restituere integros fructus, prorata omissionis: sed Beneficium curatum alia ministeria habet præter horarum recitationem. Ergo licet beneficarius ex beneficio habeat alia ministeria tenebitur ad restitutionem integram

fructuum prorata si non recitet.

2 Contrariam verò sententiam tenent Medina in sum. lib. 1. cap. 14. §. 11. idem tenet Enriq. lib. 13. de excom. cap. 13. n. 2. Manuel Roder. 1. tom. sum. cap. 143. n. 4. & Aragon 2. 2. q. 83. art. 12. fol. 869. & plures recentiores, quos suppresio nomine refert, & sequitur Thom. Sanchez lib. 2. consil. cap. 2. dub. 83. & idem docent Silvius, Homebonus, Molfesius, Sorus, Pet. de Ledesm. Raphael de la Torre, Læsius, quos citatis suis locis sequitur Dian. 2. p. tract. 12. res. 8. qui docent Beneficium non recitantem non teneri restituere omnes fructus, quando beneficium habet aliud ministerium, ut residentiam, vel obligationem aliquoties Missam celebrandi, vel ad curam animarum, &c. sed deducendam esse illam partem, quæ iudicio prudentis correspondet alijs ministerijs, & ceteri fructus sunt restituendi prorata omissionis.

3 Probatur quia cum beneficium illud detur non tantum propter officium illud recitandi Horas Canonicas, sed etiam propter alia ministeria: ratio ipsa postulare videtur, ut ex eo, quod non recitat non teneatur, omnes fructus restituere, sed tantum eos, qui arbitrio prudentis correspondent illi ministerio recitationis: Ergo Concilium Lateranense sic est intelligendum. Et confirmatur: Quia ipsum Concilium affert hanc rationem ad obligandum beneficarium non recitantem ad restituendum fructus; quia, scilicet beneficium datur propter Officium: Ergo quando est aliud Officium debet deduci, quod correspondere debet illi fructus ex aliqua parte. Item, quia poenæ sunt restringenda, iuxta caput. Oia, de regulis in 6. Sed ista est poena, & graui. Ergo restringenda est secundum prædictum modum. Maxime quia talis restrictio est valde conformis iuri naturali.

4 Probatur tertio: Quia nemo militat suis stipendijs vnquam, & ius naturæ postulat, ut laboranti detur sua merces: sed prædicti laborant in alijs ministerijs. Ergo propter illa, & suos labores debetur illis merces, & stipendium fructuum illis correspondens. Hæc sententia propter sua firma fundamenta est probabilior.

5 Ad argumentum in contrarium respondetur cum Sanchez, & alijs legibus illam Concilij Lateranensis, & motum Pij Quinti, non esse receptos cum

tante rigore, ut obliget ad restituendum integrè omnes fructus: sed solum illos prorata, qui correspondent recitationi. aliter enim videretur exorbitare contra ius naturæ priuare beneficiarium mercede sui laboris, quæ ex ipso iure naturæ illi debetur dignus est enim mercenarius mercede sua.

6 Sed quæres, quantam partem obligandus sit restituere ex fructibus Beneficij beneficiarius non recitans? Ad resolutionem huius dubij in primis suppono quottam huius restitutionis esse taxatam, & declaratam à Pio V. in suo proprio motu. Cuius hæc sunt verba: *Qui uno, vel pluribus diebus, omnes Horas Canonicas intermiserit, omnes fructus amittat, qui illi, vel illis diebus, correspondent: si quotidie diuiderentur.* Et addit Pontifex, quod si beneficiarius non vna die, integrum Officium prætermittat, pro dimidia Officij prætermissa parte, restituat dimidiam partem fructuum, illi diei correspondentium, dimidiam autem partem Officij declarauit esse Matutinum, & alias sex horas constituere aliam dimidietatē Officij, quas, quia inter se æquales reputauit, idè pro vniuersiusque omissione sextam partem fructuum eiusdem diei amitti declarauit. His ergo tanquam certis statutis, quærimus quid sit restituendum à beneficiario non recitante, si beneficium aliam munera habeat præter Officium Diuinum?

7 In qua difficultate varix sunt Doctorum sententiæ in assignanda quotta huius restitutionis arbitrio prudentis faciendæ: quas, qui videre voluerit, inueniet apud Thom. Sanchez libr. 2. consil. cap. 2. dub. 84. & in alijs modernis, pro nunc vero mihi placet opinio Enriquez libr. 13. de excommunic. cap. 13. num. 2. in comment. litt. V. & Z. quem sequitur Sanchez dicto dub. 84. & eandem sententiam tenent Ludou. Lopez, Peña, Cuenas, Gallo, & alij, quos idem Enriquez assert pro sua opinione, & dicit esse communem recentiorum sententiam, & eam tutam esse docet Trullene in exposit. bullæ Cruc. libr. 3. cap. 2. numer. 3. qui omnes docent, Episcopum, & Curatum non recitantes teneri ad restituendam quintam partem fructuum illi diei, in quo non recitant correspondentem, Canonicum, quartam, alios vero beneficiarios simplices tertiam. Quia Episcopus, & Cu-

ratus pro animarum cura Ecclesiæ regimine, & administratione Sacramentorum congruè alios fructus præter. Quintam partem retinent, Canonicus vero pro titulo Canonicatus & eius causis quartam, atque pro residentia, beneficiarius autem simplex pro titulo, & eius causa tertiam partem iuste sibi reseruant. Semper enim titulus etiam simplicis beneficij, seu præbendæ, aut pensionis datur propter merita, vel propria beneficij, aut pensionarij, vel parentum, & præterea, ut bene aduertit Enriq. ubi supra ante constituit, Pij V. multi opinabantur beneficiarios habentes præbendam, & pensionarios non recitantes ad nullam restitutionem teneri, quia propter hæc tam rigida constitutio videtur acceptata cum hoc moderamine iudicio prudentum, & non aliter.

RESOLVTIO IX.

An beneficiarius, qui aliquo die non recitauit excusetur a restitutione fructuum, si altero die recitet, vel alia opera spiritualia faciat?

SUMMARIUM.

- 1 Sententia negatiua Diana, & Pellii, & alij proponitur, & probatur.
- 2.3 Eadem sententia negatiua alijs argumentis falsatur.
- 4 Sententia affirmatiua Nauarri, Reginaldi, Suarez, & aliorum proponitur.
- 5.6 Affirmatiua sententia probatur: & confirmatur, & approbatur.
- 7 Ad rationes sententiæ negatiuæ respondetur.
- 8 Beneficiarius si pauper est, potest sibi applicare, quod restituere tenetur.
- 9 Beneficiarius vere pauper non indiget ad hanc applicationem consilio Confessoris.
- 10 Sententia Quintana-Dueñas assertentis beneficiarium pauperem non posse sibi applicare, quod debet restituere, si decur statum contrarium, resistitur.

IN Hac difficultate prima sententia est Antonini Diana par. 9. tractat. 9. resolut. 24. quem sequuntur Pellizarius in Manual. Regul. tom. 1. tractat. 3. cap. 8. sect. 4. num. 221. Eleouar de Corro tractat. de Hor. Canon. quest. 5. §. 4. nu. 10. qui docent, præmissum beneficiarium non recitantem aliqua die, non posse restituere, seu satisfacere obligationi restituendi recitando alia die Officium, quod omisit. Et probatur, ex Concilio Lateranensi, & Bulla Pij V. in quibus dicitur: eum, qui non recitat suo tempore, non facere fructus suos, scilicet, correspondentes illi diei, in quo non recitauit. Ergo obligatio recitandi est alligata diei cui libet, & per consequens, si altera die recitet, non satisfaciet obligationi illi diei correspondenti: igitur eo ipso tenebitur ad restitutionem.

2 Probatur 2. Quia beneficiarius eo ipso, quod non recitat, statim abque alia iudicis declaratione, incurrit poenam restitutionis fructuum: sed post incursionem poenæ nemo propria auctoritate potest se eximere ab eadem poena: imposita per legem superioris. Ergo non satisfaciet alio die recitando.

3 Probatur 3. Quia omittens Missam, vel ieiunium in diebus præceptis, non satisfacit præcepto, etiam si alia die, vel audiat Missam, vel ieiunet. Ergo qui non recitat, non satisfacit obligationi recitandi, etiam si alia die recitet: & per consequens manet eum onere restituendi fructus illi diei correspondentes.

4 Contrariam tamen sententiam tenent Nauarrus cap. 25. nu. 122. Reginaldus lib. 30. sect. 4. n. 45. Suar. tom. 2. de Relig. lib. 4. cap. 30. n. 48. Filiuc. tom. 2. ter. 3. cap. 10. num. 325. Bonacin. de Horis, disp. 1. quest. 5. punct. 4. num. 4. & nouissimè Quintana-Duchastom. 5. singular. tract. 8. singul. 6. num. 4. Afferentes quod qui non recitauit una die satisfaciat altera die recitando, vel alijs operibus compensando, quod expresse tenent etiam Maior, Peladanus, & Ledesma apud Enriquez lib. 13. cap. 13. n. 2. & idem Suarez tom. 2. de Relig. lib. 4. cap. 27. n. 5. & cap. 9. num. 11. Mollesius cap. 5. n. 17. Filiuc. cap. 10. n. 307. & alij, qui docent, non solum beneficiarium non recitantem aliqua die satisfacere obligationi restituendi, si Officium omisissum altera die recitet, vel alia opera spiritualia iudicio prudentis æquivalentia

faciat, ut celebrando, vel Rosariū, & alia opera spiritualia faciendo, seu recitando pro Animabus Purgatorii, quæ verè pauperes sunt, & omni auxilio destitutæ, vel pro fundatore, vel fundatoribus Capellanæ, seu Beneficii, imò addunt non solum posse hoc facere per se, sed etiam per alium, ut dando elemosynam pauperi sacerdoti, ut celebret pro sua intentione, vel alteri, ut recitet, vel Officium, vel Rosarium, vel ut faciat alia suffragia pro defunctis.

5 Probatur. Quia licet beneficiarius ille non recitauerit suo tempore, & ideo contraxerit debitum restituendi, tamen si postea recitet, vel celebret, seu recitare, aut celebrare faciat reddit æquale, vel in eadē specie, vel in simili æquivalentis. Ergo satisfacit illi debito, quod contraxerat. Et confirmatur: Quia intentio Ecclesiæ imponens illā obligationem restituendi eo tendit, ut non defraudentur fideles fructu piorum operum, a se institutorum: sed reddendo æquiualens prædicti fideles consequuntur fructum tuorum piorum operum. Ergo dictas beneficiarius satisfacit oneri restituendi. Itē, quia Capellanus qui tenetur ratione Capellanæ hac die celebrare satisfacit, si alia die celebret pro intentione institutoris Capellanæ. Ergo non recitans hodie satisfaciet, si alio die recitet.

6 Nec obstat, quod sit diuersa persona, quæ debitum soluit pro beneficiario, pro eius, scilicet, intentione recitans, vel celebrans. Quia etiam iuxta DD. citatos beneficiarius, seu Capellanus satisfacit Missarū debito ex suis beneficijs, seu Capellanijis sufficienter, si alij ad Sacerdotes Missas celebrent pro defunctis, stipēdia illis erogando. Ergo similiter satisfaciet, si intuitu huius restitutionis, vel per se, vel per alios faciat alia pia opera, ut sunt auditio Missæ, flagellatio, Indulgentiarum lucratio, & his similia. Et hæc sententia videtur satis probabilis, licet prima sit communior.

7 Ad rationes contrariæ sententiæ responderetur: Admittendo beneficiarium, qui semel omittit Officium, non satisfacere præcepto recitationis; imò peccare mortaliter, satisfacit tamen oneri contracto restitutionis alio die recitando, vel per se, vel per alium, vel alia opera spiritualia æquivalentia iudicio prudentis faciendo, hæc enim obligatio non est affixa diei, in quo recitandum erat Diuinum Offici-

quod fuit omiffum, in Miffa verò auditione, vel ieiunio, cum ex eorum omiffione non debetur aliqua reftitutio, & præcepti adimpleri diei alligata fit nō potest hæc in alium diem transferri. Ad uertit verò Quintana. Dueñas ubi fupra num. 11. in fine, fatisfacere prædictum beneficiarium, qui non recitauit, etiam fi poft duos, tres, vel plures. mentes recitet; imò fi ante diem, quo tenetur recitare, recitet, quia folvit anticipata folutione.

8. Præterea excufari potest à reftitutione Beneficiarius, vel Capellanus, fi uerè ipfe pauper eft, fibique ut uero pauperi applicare illas eleemofynas, quæ ex præfcripto Concilij Lateranenfis ad fatisfaciendum oneri reftitutionis, funt faciendæ, vel pauperibus; vel fabricæ Capellæ, vel Ecclefiæ, ubi fitum eft beneficium. Potest etiam pauperibus cognatis eas eleemofynas præbere ad faciendam reftitutionem: ita Nauarr. fupr. nu. 51. Suarez, n. 21. Filiuc. n. 136. Bonac. n. 9. Macignius cap. 28. num. 28. Læfius libr. 2. cap. 34. dub. 32. num. 122. Petr. Nauarr. libr. 2. cap. 2. num. 191. Toletus libr. 2. capit. 12. num. 5. Reginaldus fupra num. 45. Molfefius cap. 5. numer. 22. Naldus uerb. Officium, num. 3. & alij. Et ratio eft: Quia non eft deterius conditionis beneficiarius, quam alij pauperes, quam uis enim peccauerit, officium omittendo, tamen cum reftitutio fit pauperibus faciendæ, & ipfe fit pauper non eft, cur hæc eleemofyna illi fit deneganda, nec tunc fibi retinet pecuniam reftituendam, fed applicatam, ut eleemofynam accipit, ut applicatam a Summo Pontifice.

9. Nec indiget ad hanc applicationem, confilio, aut iudicio Confefloris, ut hanc docet Quintana. Dueñas ubi fupra num. 7. contra Suarez, & Reginaldum, fi fibi de fua, vel fuorum paupertate certo conftet (fecus uerò fi res dubia effer) potest enim inconfulto Confeflore, fibi, vel cognatis applicare, ficut ille cui certo conftaret de neceffitate edendæ carnes, vel non ieiunandi, in diebus, quibus præcipitur ieiunium, non indigeret Medici, aut Confefloris licentia, vel declaratione; hæ enim folum neceffaria funt, quando reft dubia, ut omnes docent.

10. Addit Quintana. Dueñas nu. 8. quod licet beneficiarius pauper fit, vel reftituat recitando alia die, vel alia ope-

ra fpiritualia faciendo, hoc nō fufficiet, ut reftitutio legitimè, & debitè fiat, fi ex confuetudine, vel ftatuto particulari, fit faciendæ reftitutio applicanda in aliquod eorum opus, vel alijs. Canonicis, aut Clericis illius Ecclefiæ cedat, ut accidit in distributionibus quotidianis, ex cap. unico, de Cleric. non refident. Et ex Tridentino felf. 2. cap. 3. & felf. 24. cap. 12. Quia nec Concilium Lateranèfe, nec Pius V. abrogarunt, huiusmodi ftatuta; citatque pro hac fententia Aragon, Naldum, Molfefium Toletum, Suarezum, Filiucium, Rodriguez, & alios apud Macignium cap. 28. numer. 27. & Garciam 3. part. cap. 1. num. 35. Sed hoc non obftat, cum lex Conciliaris fit pofterior dictis ftatutis, & contrariū difponat, eo ipfo derogat quod difponunt præmiſſa ftatuta, nifi poſtea per Summū Pontificē facta mentione legis Conciliaris reualidetur. Ut conftat ex leg. de quibus in fin. ubi Gloſſ. ultim. & laſſon numer. 33. C. de legib. & ex §. fed naturalia, ubi communiter Doctores inſtit. de legib. Gloſſ. Tanto tempore, in cap. fi de terra, de priuileg. & facit text. in leg. 2. in princip. ubi Bald. C. de conſt. pecun. & cap. in illis, §. leges, diſt. 4. Præterea etiā fi prædicta ftatuta non eſſent abrogata folum funt intelligenda in caſu, quo reftitutio fit faciendæ pauperibus, fabricæ, vel alij operi pio: quando uero quis recitando altera die, vel compenſando æquiualeuter reſtituit fundatoribus beneficii recitando pro eorum intentione non poteſt per ftatutum alteri pio operi applicari; quia ftatutum non poteſt inuertere, vel mutare piam uoluntatem, vel intentionem fundatoris, hæc enim eſſet contra eius uoluntatem difponere de eius bonis: quod eſſet contra iuſtitiam, & eo ipſo ftatutum eſſet iniuſtum, & nō poſſet habere uim legis, nec obligare in conſcientia, & reſtitutio faciendæ pauperibus ex præſcripto Concilij, ſolum intelligitur in defectum reſtitutionis faciendæ fundatori, ut proprio creditori, ut faltem eleemofyna data pauperibus cedat in bonum animæ illius, id eſt, fundatori. Si uerò reſtitutio eſſet faciendæ alijs, vel alij, & non proprio creditori, id eſt, fundatori, uidelicet pauperibus: poſſet tunc ftatutum fi non eſſet derogatum applicare, his pauperibus, & non alijs, vel huic pio operi, & non alteri: Denique notandum eſt cum Suarez num. 20. & Reginald. num.

41. Beneficiarium non recitanti si pauper sit, posse sibi applicare quantitatem restituendam, etiam si naturalis, vel domiciliarius non sit illius Parochia, vel oppidi, in quo situm est beneficium, & idem est si restituat alijs pauperibus etiam si non sint naturales, omnes enim pauperes Christi, Christiana charitas complectitur, & Concilium Lateranense, & Pius V. non iuvent, ut restitutio fiat praecise pauperibus naturalibus, & vbi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus.

RESOLVTIO X.

Quomodo tempus mediae noctis ad adimplendum praecceptum recitandi, & alia praeccepta Ecclesiastica, desumendum sit, seu mensurandum?

SVMMA RIVM.

1. Prima sententia Salas, & Manuelis asserentium tempus mediae noctis ad adimplenda praeccepta computandū esse Mathematicè proponitur.
2. 3. Sententia Salas, & Manuelis probatur.
4. Sententia Caramuelis, & aliorum asserentium tempus mediae noctis ad adimplenda praeccepta computandū esse ciuilitè, & moralitè proponitur.
5. Fundamentum sententiae Caramuelis adducitur.
6. Quodlibet horologium benè regulatū facit opinionem probabilem.
7. 8. 9. 10. Ad argumenta Manuelis, & aliorum respondetur.
11. Nullum horologium rotarum certo assignat horā mediae noctis, & ideo nulli est standum.

1. **T**ota haec difficultas consistit, in assignatione, seu determinatione temporis mediae noctis: An, scilicet, sit computandum Mathematicè, vel solum ciuilitè, & moralitè? Et in hac quaestione 1. sententia est Emanuelis Roderici tom. 1. sum. cap. 105. num. 6 & Salas in 2. par. D. Thom. tract. 8. disp.

vnica, sect. 25. num. 264. Merolla tom. 1. disp. 3. cap. 3. coroll. 1. n. 139. Ioann. de Lugo Cardinalis de Eucharistia, disput. 15. sect. 7. num. 37. & tenet Praepositus in part. 2. D. Thom. quaest. 19. art. 6. dub. 5. num. 8. Diana 7. part. tract. 11. resolut. 15. & nouissimè Ioannes Martinez de Prado 2. par. praecip. qq. cap. 30. quaest. 8. §. 7. num. 69. & alij. Quod docent, tempus mediae noctis ad adimplenda praeccepta Ecclesiastica debere computari Mathematicè, regulando medianā noctem ex pulsu alicuius horologii benè regulati, licet alij ex his Doctoribus, dicant, quodlibet horologium benè regulatum efficere opinionem probabilem, & ex eius ductu posse quem regulare medianā noctem, & in hac parte admittant moralem computationem; alij vero id negant non admittentes posse aliquem ad aliud horologium (vt dicunt) appellare. Et ex eisdem Doctoribus aliqui finiri diem naturalem, & incipere alium sequentē asserunt in primo pulsu horologii a lijsque ad vltimum pulsum id extendunt. Haec igitur sententia in primis probatur ex communi sensu Doctorum, qui ita videntur sentire esse tale tempus computandum.

2. Deinde probatur: Quia obligatio haec, scilicet recitandi, vel ieiunandi est affixa vnaquaque cuiuslibet diei naturali: sed dato vltimo pulsu horologii finitur dies naturalis, & incipit alter. Ergo iam non poterit quis aliquid comedere, si dies sequens sit dies ieiunij, vel si quis sit communicaturus, vel celebraturus aliquid comedere, vel bibere, nec poterit recitare Officium diei praecedentis, vel aliquam eius partem.

3. Probatur 3. Quia ex contraria sententia sequeretur, quod quis statim post horam duodecimam noctis posset Completorium dicere, vel posset comedere carnes, & obseruare ieiunium sequentis diei, & etiam sequenti die communicare. Quae omnia valde dubia, & controuersa sunt apud Doctores, & videntur absurda. Praecipue addit Rodrig. quia in hoc praeccepto non debemus nos probabilitatibus alligari.

4. Contrariam tamen sententiam, scilicet, tempus mediae noctis ad adimplenda praeccepta Ecclesiastica computandum esse ciuilitè, & moralitè, & non Mathematicè, tenent D. Ioann. Caramel in Regula Sancti Benedicti, disputat. 101. numer. 1328. & in

Theologia fundam. fundam. 10. quæst. de horologijs, num. 205. & sequent. & Pasqualigus decil. 338. nu. 6. & sequent. & à fortiori eam tenet Leander à Sanctissimo Sacramento tom. 2. tractat. 6. disp. 13. quæst. 23. Qui docet esse probabile, quod præceptum recitandi implet ille, qui incepit recitare Officium nocturnum, paulò ante mediam noctem, si illud sine interruptione prosequatur post Completam mediam noctem. Tenet etiam præmissam sententiam Ioannes Marcus Doctor Pragensis consultus a D. Caramuele: & in libello de longitudine, seu differentia inter duos Meridianos, vnam cum motu vero Lunæ inveniendò, posuit. 12. problem. 7. & idè asserunt P. Moretus, & P. Antonius Rheita, omnes viri valde eruditi ab eodem Caramuele consulti. Vt videre est apud ipsum in Theologia fundam. vbi supra.

5. Fundamentum præcipuum huius sententiæ est: quia ut asserunt Astrologi viri peritissimi impossibile est saltem moraliter cognoscere physicè, & Mathematicè tempus, seu punctum mediæ noctis: sed Ecclesia nec vult, nec potest suis præceptis obligare fideles ad id, quod est impossibile. Ergo cum tempus mediæ noctis præfigit, ut incipiat, vel finiat obligatio suorum præceptorum, hoc moraliter, & non physicè, seu Mathematicè intelligendum est. Et confirmatur: Quia Ecclesia regulariter loquendo circa alia præcepta solum obligat moraliter, & non physicè. Ergo etiam circa hoc solum moraliter, & non physicè, & Mathematicè obligabit. His positis.

6. Sit prima conclusio circa tempus mediæ noctis ad observanda præcepta Ecclesiastica quodlibet horologium benè regulatum (id est, si non sit tale, quod ordinariè male regeretur) faciat opinionem probabilem. Hæc conclusio est contra Rodriguez, Salas, & Præpositum, & contra Merollam supra citatos. Eam verò tenent Sanchez de matrim. tom. 1. lib. 2. disp. 41. num. 40. & Diana 3. part. tract. 4. resol. 36. & part. 4. tract. 3. resol. 19. Fagandez de præcept. Eccles. præcept. 4. lib. 1. cap. 10. num. 3. Ioannes Sanchez in elect. disp. 42. num. 28. Vilalobos in summ. tom. 1. acc. 12. c. 12. num. 7. Pharaonis tract. de Sacramento. Pœnitentiæ append. tell. 3. cap. 14. casu 12. Ioannes Caramuel vbi supra nu-

mer. 207. Et ratio est: Quia qui dirigitur secundum directionem horologii benè regulati prudenter legerit, & habet rationem probabilem, qua sibi persuadeat horam mediæ noctis ab illo assignatam saltem moraliter benè computari, seu assignari. Ergo qui sequitur ductum talis horologii probabiliter operatur: & cum quilibet possit sequi opinionem practicè probabilem, quam maluerit, poterit, sequi ductum cuiuslibet horologii benè regulati, siue primi, siue secundi, &c. Et appellare à primo, secundo, vel tertio ad ultimum. Et confirmatur: Quia horologia benè regulata ordinariè componuntur, & conformantur cum horologijs solaribus regulatis, & factis à peritis artibus Astronomiæ secundum altitudinem Poli, cuiusque Regionis. Ergo probabiliter potest credi, quod parum deficiant, vel exorbitent a puncto Mathematico mediæ noctis.

7. Nec rationes Rodrig. & Ioannis Præpositi aliquid urgent ad probandum, quod intendunt, scilicet, quod dato primo pulsu primi horologii, nullus appellare ad alterum sequens, nec aliquid comedere, aut bibere potest post primum pulsum primi horologii, si sequenti die sit communicaturus, etiam si comedat, & bibat ante pulsum alterius ultimi horologii, quia (inquit) præceptum non communicandi post cibum sumptum obligat etiam quando quis dubitat verum comederit post mediam noctem: sed possessio stat pro præcepto; & in parcauta, vel dubio melior est conditio possidentis. Ergo tunc debet præceptum prævalere, & homo tenetur illi obedire sub mortali. Sed hæc ratio parum premit: quia licet in dubio negatio, id est, quando intellectus est suspensus, seu suspenditur sententia, quia est in æquilibrio utriusque partis apprehensæ, & sibi propositæ, melior sit conditio possidentis; at in dubio opinatio, non est possidentis conditio melior, unusquisque enim poterit sequi suam opinionem practicè probabilem, non obstante, quod pars contraria possideat, vel sit in possessione: Aliter enim aduocatus, & etiam litigans si de iudicio fuisset in iudicio possessorio, non posset agere contra adversarium in iudicio peritorio, quod est falsum, & contra communem praxim, non solum in foro externo, sed etiam in foro interno observatam a iustis moratis, & doctis. Quare, cum ille,

cui

qui ducitur per ultimum horologium sequatur opinionem probabilem, & non habeat dubium negativum, sed opinativum poterit sequi suam opinionem probabilem, etiam si demus, quod præceptum sit in possessione: At re vera præceptum nullatenus in possessione est. 1. quia cū dubium sit an inceperit dies sequens, ex eo quod ignoratur, an dato primo pulsū primi horologii sit verè tempus mediæ noctis, etiam dubium est, an datur pro tunc præceptum: sed quod non habet esse certum, non potest habere certam possessionem. Ergo pro tunc, nec certè datur præceptum nec certè tale præceptum est in possessione. Secundo: Quia possessio est retentionis rei, vel iuris rectæ rationis adminiculo interveniente: ut probauimus 1. part. lib. 1. disp. unica, resol. 7. num. 17. Sed præceptum, & eius obligatio est dubia. Ergo non retinet certò ius aliquod obligandi; è cōtra vero ius libertatis est certū: quia homo certò retinet suam libertatem, & eam retinet rectæ rationis adminiculo interveniente; quia recta ratio dicat, quod ius certum libertatis præferatur in certò iuri præcepti. Ergo homo possidet suam libertatem; & præceptum non possidet ius obligandi: igitur possessio non pro præcepto, stat, sed pro libertate.

8. Deinde subiungit Rodriguez: (respondo que en este precepto de celebrar en ayunas no nos auemos de atar a probabilidades) hoc est respondeo, quod in hoc præcepto, quo in dicitur, ut celebremus ieiuni non debemus probabilitatibus alligari: sed hæc verba, ut benè notat Caramuel includunt implicationem in adiecto: nam qui probabiliter philosophatur, neutri parti se alligat, neutri se obligat, sed manet liber ad utramque partem. Quod si velit dicere, hoc præceptum tanto rigore esse obseruandum, ut non debeamus probabilibus sententijs circa eius obseruationem assentiri, interrogandus est, cur potius in hoc præcepto, quam in alijs non debeamus opinionibus probabiles admittere? Quare circa hoc subdit hæc verba idem Ioannes Caramuel num. 209. in fine: *Ego enim hanc propositionem (in hoc præcepto non habent locum opiniones probabiles) non iam probabiliter falsam, sed erroneam, & absurdam pronuncio, quid quid enim de hoc præcepto probabiliter dicitur, prudenter dicitur, & potest ad praxim reddi*

ci. Hæc Caramuel sed quid quid sit de hac censura: ego illam propositionem cōtra omnium Doctorum sensum esse, assero. Et ex his colligo: omnes illos Authores, quos supra pro nostra conclusionem citauimus, admittere, tempus mediæ noctis ad obseruationem huius præcepti; non physicè, & mathematicè, sed moraliter desumendum esse; cum teneant, quod liber horologium benè regulatum facere opinionem probabilem.

9. Ad argumenta primæ sententiæ respondetur, & in primis ad primū negando, suam opinionem esse omnium Doctorum placitū, cū contra eam stent Doctores secundæ sententiæ, & omnes illi, quos pro nostra conclusione adduximus. Ad secundum respondetur: Verū esse, quod præceptū ieiunii vel recitandi sit affixū cū liber diei naturali, negamus tamen diem naturalem finire in primo pulsū primi horologii, & incipere diē sequentē, quia cū quolibet horologiū faciat opinionem probabilem stando in opinione probabili alterius horologii posterioris; nec finitur dies præsens naturalis in primo pulsū horologii prioris, nec incipit dies sequens, quare cum præceptum sit alligatum diei naturali, dum non est finitum potest, quilibet adimplere præceptum illi diei correspondens, & dum altera dies non incipit, non currit præceptum ipsi alligatum, & ideo licet primum horologium sonuerit, potest quis appellare ad ultimum, & licet interim completorium, v. g. huius diei recitet, adimplebit præceptum recitandi diei præsentis, & si ante pulsū ultimi horologii comederit, vel biberit, etiam post pulsū primi, poterit sequenti die communicare.

10. Ad tertium respondetur concedendo omnia illa, de quibus agit argumentū licet fieri possit. Negamus tamen tunc recitantem Completorium, illud recitare post finitū diem naturalem, quia stando in opinione probabili horologii posterioris, non est finitū, & similiter non est inceptus sequens; & ideo licet comedat, vel bibat ante pulsū ultimi horologii, & post pulsū primi poterit sequenti die communicare. Nec hæc sunt absurda, sed verissima, & tuta in praxi.

11. Sit secundæ conclusio nullum rotarum horologiū esse infallibile, id est

nullum certò mathematica tempora, & momenta assignat, aut distinguit. Ideòque nulli necessario est standum. Ita Ioannes Caramuel, & Doctores supra adducti pro secunda sententia. Et probatur: Quia assequi, seu cognoscere horam præcipue noctis certò mathematicè est adeò difficile, ut saltem moraliter censendum sit impossibile: Ergo horologia rotarum etiam si peritissimis gubernentur, non possunt tempus, & momenta mathematica certò assignare. Antecedens constat experientia, quia viri eminentissimi in arte Astronomiæ ut fuerunt Tycho Braheus, Ioannes Kepplerus, Gotefridus Vvindelinius adhibita summa diligentia, & appositis multis exquisitis instrumentis, prius cesserunt fatis, quam fixam horam noctis assequi potuerint, imo Kepplerus, & Vvindelinius viri doctissimi in calculanda, seu assignanda fixa hora etiam solari, aliquando 34. minorum differentiam habuerunt, scilicet dimidiè horæ, & quatuor minorum, ut refert Kepplerus ipse loquens de suis observationibus circa Lunæ eclipses adductus à Caramuele ubi supra num. 220. videndus est ipse Tycho Braheus Progymnasmatum lib. 1. cap. 2. §. quæ, Grego, pagin. 149. ubi demonstrat summam discernendi temporis nocturni difficultatem.

12. Sed dices: potest quis a sequi, & cognoscere tempus mediæ diei per lineam Meridionalem, & tunc potest quodlibet bonum, vel saltem exquisitum horologium rotarum, eidem lineæ conformari, rectè eum dirigendo. Ergo tale horologium certò post duodecim horas, tempus mediæ noctis assignabit? Respondetur: Quod licet quolibet horologium exquisitum ad lineam Meridionalem iustissimè componatur, seu conformetur nihilominus certò tempus mediæ noctis non assignabit. Horologia enim Tyconia fuerunt exquisitissima, & à Ioanne Kepplero in hac arte peritissimo gubernata, tamen in assignanda hora mediæ noctis, per quadrantem, & per quadrantem, & dimidium, imo, & media hora differebant, quia cum rotarum motus non possit esse uniformis, tum ex temporis intemperie, tum ex aliquo leui pulvere interposito, vel quia rota ipsa aliqualem contrahit rubiginem, hinc fit, ut aliquando motus unius horologii sit velocior, vel tardior

motu alterius; restat ergo dicendum nullum horologium certò horam mediæ noctis Mathematicè assignare: quod si exquisita horologia id tempus certò assignare nequeunt horologia ciuica, quæ sæpè ab hominibus stupidis, & stolidis reguntur, multo minus illud assignabunt, ut notat Caramuel, & prudenter potest quis opinari horologia ciuica etiam benè gubernata per quadrantem horæ, vel deficere, vel exorbitare à puncto mediæ noctis, & ideò quadrantem horæ antequam sonet duodecima incipit dies sequens probabiliter, & æquè probabiliter, antecedens dies finitur, quadrante postquam sonueris hora duodecima. Et ex his etiam sequitur: quod si quis in pago, vel in eremo fuerit, ubi solum est vnum horologium benè regulatum, probabiliter potest credere, illud plusquam horæ quadrante, vel deficere, vel exorbitare à puncto Mathematico mediæ noctis. Hæc Caramuel, & Doctores adducti pro secunda sententia, quæ mihi non solum probabilis, sed verissima videtur. Licet Ioannes Martinez de Prado ubi supra hanc opinionem, dicat esse improbabilem, sed nescio, quo fundamento, cum graves Patronos habeat, optima ratione fulciatur, & contrariorum argumenta probabilissimè dissoluat, vel dicat, quid aliud necesse sit ad probabilitatem alicuius opinionis: aliter nulla erit probabilis.

RESOLVTIO XI.

An adimpleat præceptum recitandi ille, qui incepit recitare Officium Hodiernum paulò ante mediam noctem dici sequentis, si illud prosequatur post Completam mediam noctem?

SVMMARI VM.

1. Affirmatiua sententia Leandri à Sanctissimo Sacramento refertur, & rationes ab eo allatæ pro sua sententia adducuntur.

Ne.

2. *Negativam sententiam docent Doctores communiter.*
3. 4. 5. *Negativa sententia communis approbatur, & probatur.*
6. *Ad argumenta Leandri respondetur.*
7. *Leandri responsio, & instantia rejicitur, & eidem fit satis.*
8. 9. *Alijs argumentis communis sententia confirmatur.*
10. *Argumentum a simili parum valet in iure, & valde fragile, & infirmum reputatur a Doctoribus.*

IN Hanc difficultate Leander a Sanctissimo Sacramento 10. 2. tract. 6. disp. 13. quæst. 25. docet affirmativam sententiam esse probabilem. Ducitur primò: Quia omnes septem horæ sunt unica oratio, cū omnes habeat rationem obiecti præcepti vnius diei, vt fatentur Nauarrus, Lælius, Bonacina, & alij: res autem vna, & indiuidua incepta in tempore apto, optimè finiri potest, (in id. & debet) tempore consequenti, si id in continenti fiat. Item, quia sicut vespera trahit ad se diem sequentē, ita illa hora trahit ad se partem diei sequentis, iuxta Glossam cap. *Quod a patribus*, dist. 75. Rursum probatur: Quia datur præceptum, ne quis dicat Missam post meridiem: & tamen potest quis eā incipere paulò post meridiem, & postea illam prosequi, vt ex præxi communi docet Henriquez lib. 9. cap. 24. Item potest Episcopus ordines, quos incepit dare in Sabbato complere in mane Dominicæ sequentis, vt habetur cap. *Quod a patribus*, dist. 75. Quia mane diei Dominicæ fictione iuristrasit ad Sabbatum, in quo cepta sunt ordinatio. Ergo si recitatio incipiat tempore habili, finiri potest tempore non habili.

2. Contrariam tamen sententiam tenent communiter Doctores. Ita expressè Suarez de relig. tract. 4. lib. 4. cap. 27. num. 4. Sylvester verbo *Horarum*, 2. Antonia. 2. partit. 9. cap. 13. §. vii. Nauarrus cap. 3. num. 54. Raphael de la Torre controu. 9. de Horis Canon. num. 3. Azor. 1. part. lib. 10. ca. 9. §. 6. Bonacina, Villalobos, Gaudius, Trullenc, Castrus Palas, Bauri, quos refert, citat, & sequitur Ioan. Martinez de Prado 2. tom. præcip. qq. cap. 30. quæst. 2. §. 7. num. 69. 70. & 71. dicens opinionem Leandri esse improbabilem, & contra omnes Doctores. Leander vero tom. 1. in præcep. Decal. tract.

8. disp. 4. quæst. 109. citat pro sua sententia Basilium Legionensem, Ludouicū a Conceptione, & Franciscum a Sancto Iuliano, & esse probabile suam sententiam multis argumentis probat, sed omissa censura Ioan. Martinez, ego enim aliorum opiniones, censurare non soleo maxime vitorum Doctorum.

3. Hæc communis verissima est. Et probatur in primis a Ioan. Martinez, retorquendo argumenta Leandri, quia ex illis posset quis inferre, quod vespere antecedenti posset dici Horæ Diurnæ diei sequentis, quia vt docet Leander Vespere ad se trahit diem sequentem. Item ex suis principijs posset deduci, quod Officiū inceptū vespere pertinet ad diem hodiernum posset mane sequenti compleri, quia inceptum tunc in tempore habili, & quod incipitur in tempore habili potest compleri in tempore non habili, quod falsum est.

4. Et probatur a priori: Quia obligatio recitandi integre omnes horas Canonicas affixa est vni integro diei naturali ita, vt extra illum impleri non possit: Ergo, qui ultra illum in sequenti die recitat, non adimplet præceptum, nec incipiat recitare ante finitum diem.

5. Probatū tertio. Quia absurdum esset dicere: quod quis posset adimplere præceptum ieiunandi diei præsentis, si inciperet ieiunare paulò ante mediam noctem, & prosequeretur ieiunium toto die sequenti, & tamen dici posset, quod talis incepit adimplere præceptū in tempore habili, & quod posset complere ad impletionem præcepti in tempore non habili. Quæ omnia sunt absurda, & futilia, & secuntur ex illo principio a Leander adducto.

6. Ad argumenta in contrarium adducta respondetur cum Ioanne Martinez. Quod in his, quæ sunt iurispositiui non valet paritas, quod si hoc est præceptum, aliud, quod est simile est præceptum, & quod si hoc non est præceptum, vel prohibitum aliud simile non est præceptum vel prohibitum. Quia hoc pendet ex facto, & multa prohiberi æquum esset, quæ non sunt prohibita, & e contra alie prohibitiones iuste possent auferri, quæ obligant dum non auferuntur; cum ergo consuetudo habeat vim legis, in præceptis iuris positiui hoc est valde obseruandum, quod ex præxi servatur quæ observatio quorundam præceptorum est introducta, non nec

et arguere ad alia præcepta, quæ diuersimode sunt intellecta, & practica, quia consuetudo est optima legum interpretres, cum ergo communiter Doctores, imo, & omnes fideles sic hæc præcepta intelligant, & obseruent, ut æfixa, & alligata dei vnico naturali, nõ est cur ea extra metas, & terminos præfixos, extrahamus ad eludendam Diuini Officij piam, & religiosam obligationem.

7 Sed hanc responsionem elidere conatur Leander, & argumenta contra suam opinionem facta supra, dicendo exempla supra adducta non conuincere, quia ipse loquitur de actu qui incipit in tempore habili, & prosequitur continuo, licet prosecutio sit in tempore non habili, sed eius pace in primis negamus suppositum, actus enim indiuisibilis, seu respiciens obiectum, tãquam quid vnum indiuisibile, ut supponit Leander ipse, esse totum Diuinum Officium, quia est obiectum vnius, & eiusdem præcepti si ita incipitur, ut non possit prosequi, & finire in tempore habili nõ incipitur in tempore habili, quia habilitas principij dicit necessariam connexionem, & ordinem ad mediam, & finem, quando res est vna, & indiuisa. Ergo si prosecutio Diuini Officij, & eius finis non possunt existere in tempore habili neque eius initium sumitur in tempore habili.

8 Et confirmatur, quia lex Ecclesiastica præfixit terminum, recitandi Officium, scilicet, integrum diem naturalem, & non amplius (excepta Hora Matutini, & Laudum, quæ ex consuetudine recepta, & communi praxi Ecclesiæ recitari potest post Vesperas, diei præcedentis), sed quando lex assignat tempus eiusdem legis adimplende, & suum præceptum affixit eidem, tempori, tempus præfixum est de forma, & essentia, seu de intrinseca ratione legis. Ergo qui non recitat integre notabiliter intra diem naturalem, peccat contra substantiam legis, & præcepti, & consequenter mortaliter. Maior est certa minor constat expressè ex iure in Authent. que supplicatio, C. de precib. imperat. offeren. Vbi Baldus, Salicetus, & Iason num. 5. & communiter Doctores Paulus de Castro in leg. qui Roma, §. Callimachus, ff. de verb. obligat. Matth. de Afflictis decis. 73. num. 6. Cardot in praxi iud. & Aduoc. verb.

Tempus, num. 1. Consequentia igitur est legitima.

9 Confirmatur: Quia quando lex, vel statutum præcipit aliquid faciendum intra certum, & determinatum tempus, (si moraliter est possibile, vel aliquod non sequatur absurdum) tempus præfixum a lege debet computari de momento ad momentum (saltem morale, ut diximus præcedenti resolutione) ut constet ex lege denique §. minor, ubi Glossa verbo Momentum, & communiter Doctores. Et Ioan. Andreas in cap. super. ubi etiam Abbas num. 12. de appellat. & Alexander, & Iason num. 21. in lege 1. ff. si quis cant. Ergo cum tempus recitandi præfixum a lege Ecclesiastica sit dies integer naturalis Completo illo præceptum recitandi adimpleri non poterit, etiam si incipit ante diem Completum: quia partes notabiles Officij, quæ non sunt recitata intra diem naturalem computatum de momento saltem morali ad momentum morale. Iam non possunt recitari ad adimplendum præceptum.

10 Et argumentum à simili parum valet in iure, & valde fragile est, ut docent Seraphin. de priuilegiis, priuileg. 74. num. 185. Barthol. Peret. ad Extrauag. Ambrosius de rebus Ecclesiæ non alien. pag. 100. num. 56. Cald. Pereira de resol. emphit. cap. 2. num. 26. Bertazol. in repet. leg. si quis maior, C. de transact. num. 752. Marcus Antonin. variar. lib. 3. resol. 39. num. 34. & licet Leander dicat esse argumentum efficax à similitudine quando datur eadem ratio. At in hoc casu diuersa ratio est in exemplis ab eo adductis: nam illa vel ex dispositione iuris, vel ex consuetudine, & praxi Ecclesiæ illam habent interpretationem. At circa recitatione Diuini Officij contraria est consuetudo, & praxis Ecclesiæ. Et præterea, quævis detur eadem ratio in argumento à simili illud non est efficax contra claram iuris dispositionem. Ut probat Garzia Girond. de priuilegiis seu exempt. explicat. num. 555. circa Officium vero Diuinum recitandum intra diem naturalem datur clara dispositio iuris; ut constet ex cap. Presbiter, de celebrat. Missar. & in cap. Presbiter, dist. 91. & ex cap. dolentes, de celebrat. Missar. & in alijs. Ergo contra eam nullatenus admittendum est argumentum à simili.

RESOLVTIO XII.

An qui Matutinum, & Laudes Vespere, id est, post occasum Solis recitat, duorum dierum obligationi satisfaciatur?

SVMMARIVM.

1. Prima sententia affirmatiua probatur.
2. 3. 4. Affirmatiua sententia ratione probatur.
5. Negatiua sententia proponitur, & approbatur.
6. 7. 8. 9. 10. 11. Eadem negatiua sententia firmis rationibus stabilitur, & argumeto cuidam respondetur.
12. Ad argumentum primum primae sententiae respondetur ex condonatione Ecclesiae, quae creditrix est duorum obligationum, quae condonatio colligitur ex consuetudine, & communi praxi eiusdem Ecclesiae.
13. 14. Ad duo argumenta ultima facta pro prima sententia firmis rationibus respondetur.

1. **M**ouit hanc questionem D. Ioannes Caramuel in Regul. D. Benedicti disp. 13. art. 2. num. 14. 20. Et pro ea duas sententias refert affirmatiuam, & negatiuam, & quamvis ultimo nihil definiat, sed alijs relinquat discernendū, videtur inclinari in affirmatiuam sententiam. Supponendo primo, posse dari in vna die Officium, v. g. vnius Confessoris, & in sequenti Officium alternis eiusdem qualitatis, vel saltem licet Officium sequens sit de feria, posse quem mutare qualitatem Officij recitando de eodem Confessore, vel de auctore sine peccato mortali quibus possumus inquit, aliquis recitare Matutinum, & Laudes post Solis occasum, recitaturus die altera sequenti de eodem, vel de alio Confessore adimpleat praecipuum duorum dierum. Et sententia affirmatiua.

2. Probatur primo. Quia vnica, & eadem actione potest scilicet simul satisfacere duobus praecipis, numero distin-

ctis eodem tempore concurrentibus, sed in hoc casu concurrunt duo praecipua numero distincta eodem tempore circa Officium Diuinum. Ergo potest vnica, & simplici actione vtrique satisfacere. Maior est certa nam datur praecipuum de audienda Missa diebus Dominicis datur etiam aliud de Missa audienda in festo, v. g. S. Petri, quod si festum S. Petri in Dominicam incidat, tenetur quis etiam ex vi praecipii pro festo Sancti Petri, impositi audire Missam: non quidem duas, sed vnā tantum. Ergo vnica, & simplici actione potest quis duobus praecipis numero distinctis, simul in eodem tempore concurrentibus satisfacere.

3. Probatur secundo in praecipis negatiuis: Nam quinto Decalogi praecipio interdicitur homicidium, & idem homicidium prohibetur lege morali humana: sed eadem abstinencia ad homicidium adimplet quis haec duo praecipua numero distincta. Ergo vna, & eadem actione, siue eadem abstinencia potest quis obligationi duorum numero praecipiorum satisfacere, & ne extra materiam recitationis vagemur.

4. Probatur tertio. Quia Frater Minor tenetur ex praecipio Regulae obligante ad mortale ad recitandum Diuinum Officium secundum ordinem S. Romanae Ecclesiae, & alias tenetur illud recitare ratione ordinis sacri, distincto numero praecipio: sed vnica, & eadem recitatione satisfacit obligationi, vtriusque praecipii. Ergo vnica, & eadem simplici actione potest quis satisfacere duobus praecipis numero distinctis eodem tempore concurrentibus. Et per consequens vnica recitatione Matutini obligationi duorum dierum.

5. Contrariam tamen sententiam ego verissimam iudico, quae negat vnico Matutino, & Laudibus posse quem satisfacere obligationi duorum dierum. Et licet Caramuel solum adducat pro hac sententia aliqua argumenta a posteriori, & ab inconuenienti, quae parum praevalent: ego aliquibus firmis rationibus illam probare intendo.

6. Probatur primo. Quia in hoc casu non concurrunt duo praecipua numero distincta, quia praecipuum recitandi Matutinam, & Laudes sequentis diei non incipit vsque ad Completam mediam noctem, solum enim adimpleri potest ante mediam noctem Completam ex

ex privilegio introducto per consuetudinem. Ergo cum non concurrant duo præcepta numero distincta, non potest aliquis satisfacere obligationi utriusque per unam simplicem actionem.

7 Sed contradices cum Caramuele ubi supra num. 1424. Quia vel Petrus Vespere legens Matutinas præces satisfacit præcepto, vel non, si non. Ergo tenebitur easdem præces repetere die altera sequenti, quod nemo admittet, si satisfecisse dicatur. Ergo datur tunc præceptum cui satisfaceret. Probatur consequentia: Quia audiens Missam Sabbato; non satisfacit pro Dominica; & ratio est, quia cum pondus sit Dominica non dum incipit præceptum illud obligare. Ergo si Petrus Vespere Matutinas præces diei sequentis legit, & satisfacit: signum est, quod præceptum dicendi Matutinum in die sequenti, in ceperit post Vesperas diei antecedentis. Respondetur: Petrum non satisfacere Vespere recitando Matutinum diei. Sequentis ex eo, quod inceperit post Vesperas diei antecedentis præceptum diei sequentis, nec eius obligatio; sed quia ex privilegio Ecclesie per consuetudinem introducto, admittitur tanquam anticipata solutio futuræ obligationis recitatio Matutini in die precedenti. Hoc autem non convincit, quod iam inceperit præceptum, vel obligatio recitandi Matutinas præces diei subsequentis.

8 Probatur secundò. Quia si quis vult, v.g. dare centum aureos pauperibus, & postea voueat similiter eisdem pauperibus centum aureos dare non adimpleret obligationes duorum numero votorum, si postea solum det centum, & velit una, & eadem actione satisfacere obligationi duorum votorum: sed debet dare ducentos aureos, ut utrique obligationi satisfaciatur. Ergo qui Deo debet pro duobus diebus duplices Matutinas præces non satisfaciet utrique obligationi unicas Matutinas præces pro utraque obligatione recitando.

9 Probatur tertio. Ex fine intento ab Ecclesia in his præceptis, qui est, ut quotidie septem Horis Canonicis distinctis Deus laudetur, & colatur: sed qui pro obligatione duorum dierum, solum unicum matutinum recitat: non laudat, nec colit Deum quotidiano obsequio septem Horarum distinctarum pro quolibet die. Ergo non adimplet Ecclesie præceptum.

10 Probatur quarto. Quia materia totalis, & adæquata cuiuslibet præcepti recitandi in quolibet die, sunt septem Horæ Canonice integræ, & distinctæ: sed qui unica recitatione Matutini vellet satisfacere pro duobus præceptis numero distinctis deficeret circa materiam adæquatam unius ex illis, quia materia adæquata duorum præceptorum sunt duo Matutina, & materia adæquata cuiuslibet præcepti sunt septem horæ integræ, & distinctæ. Ergo non adimpleret Ecclesie præceptum.

11 Probatur quinto. Quia lex præcipue Canonica non est fraudanda, & qui directè, vel in directè facit in fraudem legis aliquid graue præcipientis peccat mortaliter, ut constat ex cap. constitutus, de concess. præb. ubi commun. DD. & lege si quis patrè, familias. §. is autem, ff. ad Senat. Consult. Macedon. ubi etiam per Doctores, sed qui unico actu vult adimplere præceptum legis cum illa duos actus præcipit, & qui exequitur præceptum legis ex parte, excludendo partem materie, adæquatæ præcepti manifestè defraudat legem, & eius vim eludit, & operatur in fraudem legis. Ergo peccat mortaliter non adimplendo præceptum legis. Sed hæc omnia interueniunt in præsentis casu. Ergo qui unico Matutino vellet adimplere duo præcepta peccaret mortaliter.

12 Ad argumenta primæ sententiae respondetur, & in primis ad primū, negando suppositum, scilicet in nostro casu concurrere duo præcepta, numero distincta, recitandi Matutinas præces, sicut concurrunt, quando dies S. Petri, vel alius dies festus alterius Sancti, vel Christi Domini, aut B. Virginis Mariæ incidit in die Dominica, ut supra probauimus, num. 7. deinde respondetur: quod ex natura rei; quando concurrunt Dominica, & dies festus deberent audiri duæ Missæ ad satisfaciendum utrique præcepto, numero distincto, de audienda Missa. At ex condonatione piæ Matris Ecclesie, quæ creditrix est utriusque obligationis, satisfaciunt fideles unam tantum audiendo, quæ condonatio manifestè patet ex communi consuetudine, & praxi Ecclesie non exigentis a fidelibus duplicem Missam, & non admittentis, quod possint denuntiari, qui solum unam Missam audiunt, tanquam transgressores præcepti Ecclesiastici. At circa recitationem uniuscuius

Matutini ad adimplendam obligationem præceptorum duorum dierum est contraria praxis Ecclesiæ, & omnium viro- rum timoratorum, & piorum, & ideo nullum datur fundamentum ad præsumendam condonationem eiusdem Ecclesiæ circa hoc præceptum recitandi, imò ex motiuo principali, quod habet eadem Ecclesia in his duobus præceptis numero distinctis colligitur omnino contrarium.

13 Ad secundum de præceptis negatiuis respondetur, quod cum adimpletio præcepti negatiui consistat in abstinentia, verb. grat. ab occisione proximi, & hæc non possit multiplicari, quia consistit in negatione occidendi, quæ negatio cum sit circa eandem formam semper est eadem non potest duplici abstinentia adimpleri duplex præceptum legis naturalis, & humanæ: & illa vnica abstinentia occidendi dicitur respectum ad vtrumque præceptum, quod sufficit ad adimplendum vtrumque.

14 Ad tertium respondetur Sanctum Patrem Franciscum in sua Regula, & Ecclesiam etiam ipsam respectu habentis plura beneficia, & alium quemcumque Legislatorem non habere intentionem imponendi novum præceptum obligantem ad recitandum bis Diuinum Officium, seu duplicem obligationem ad replicandam recitationem, sed solum, vel le amplius firmare, seu confirmare præceptum, quod quis habet recitandi ex ordine Sacro, quod etiam patet ex communi vsu, & praxi Ecclesiæ: At in recitatione vnica Matutini pro duobus diebus contraria est Ecclesiæ praxis, ex qua colligitur Ecclesiæ intentionem esse obligare ad duplicem recitationem.

RESOLVTIO XIII.

De varijs difficultatibus circa obligationem recitandi Diuinum Officium.

SUMMARIUM.

- 1.2 An qui recitat sine intentione satisfaciendi si velit postea satisfacere satisfaciatur, refertur duplex sententia, & secunda probatur.
- 3.4.5 An qui recitat sine attentione inferiori neque actuali, neque virtuali adimpleat præceptum recitandi refertur duplex sententia, quarum prima est probabilior, secunda probabilis. Et respondetur argumento primæ sententiæ facto contra secundam.
- 6 Stando in secunda sententia, qui ex inadvertentia recitat sine attentione extrinseca actuali, nec peccat, nec tenetur repetere, quia habet virtutalem attentionem.
- 7.8 An qui priuatim recitat Diuinum Officium debeat illud pronuntiare ita, ut se ipsum audiat adducitur duplex sententia, & negatiua approbatur.
- 9 An qui recitat cum notabili abscessione syllabarum peccet mortaliter?
- 10 Que nam pars omisse Diuini Officii obliget Beneficiarium ad restitutionem?
- 11.12 An notabilis temporis interruptio in Diuino Officio, sine causa sit peccatum mortale?
- 13.14.15.16 An qui priuatim recitat si non recitet horis determinatis sine iusta causa peccat venialiter, refertur duplex sententia, & tandem iudicium Authoris circa vtramque.
- 17 Ad argumenta in contrarium adducta respondetur.
- 18 Priuilegium non recitandi ex certis causis pro regularibus adducitur.

1 QVæres primò: An qui recitat Officium animo non satisfaciendi pro tunc, sed postea recitandi, si postea animo pertectus, velit satisfacere obli-

obligationi cum illa recitatione sine intentione satisfaciendi facta, an verè satisfaciatur. Negant Azor tom. 1. lib. 10. cap. 2. quest. 7. & Macignus tract. de Hbris Canon. cap. 48. num. 8. Ducuntur: quia actus quo leges præsertim Ecclesiasticæ debent executioni mandari debet esse humanus; sed actus recitandi sine intentione adimplendi præcepti Ecclesiastici non est humanus circa adimplentionem præcepti, quia voluntariè, & liberè non intendit homo per illum præcepto satisfacere: Ergo non satisfacit.

2 Contrariam tamen sententiam tenent Vazquez opusc. de benefic. cap. 4. §. 1. dub. 7. num. 114. Sanchez in sum. tom. 1. lib. 1. cap. 13. num. 16. Enriquez lib. 9. cap. 15. num. 9. Lessus lib. 2. cap. 37. dub. 19. num. 39. Portel, Gæcia, Squillante, Molfesius, Filiucius, Valencia, Naldus, quos refert, & sequitur Antonin. Diana 2. p. tra. 12. resol. 37. Et ratio est: Quia ad adimplendam obligationem legis, sufficit, ut fiat omne illud, quod præcipitur per legem, quamvis non habeat intentionem satisfaciendi tali legi, per leges enim totam præcipitur libera, & humana externi operis executio, & non ut fiat ex tali intentione: Cum ergo talis verè actu humano, & libero Officium recitet, quantumvis nollit satisfacere verè præcepto satisfaciendi, nec indiget nova intentione satisfaciendi; sed solum, quod iudicium faciat se satisfecisse, ut verè satisfaciatur, & nulla ratione peccet. Ita Sanchez, Diana, & alij contra Suarium tom. 3. in 3. p. disp. 88. sect. 3. & Aragon. 2. 2. q. 83. art. 13. & alios.

3 Quæres secundò: An qui tenentur recitare Divinum Officium, si recitent sine attentione ultimi virtuti, satisfaciant obligationi impositæ in cap. dolentes, de celebratione Missarum? In qua difficultate communis sententia docet, recitantes sine attentione non satisfacere præcepto capitis dolentes, de celebrat. Miss. ita Caietanus 2. 2. quest. 83. art. 13. Sorus lib. 10. quest. 5. artic. 5. concl. 7. Nauarrus de oration. capit. 17. num. 18. & 19. Vazquez in 1. 2. tom. 2. disputat. 106. num. 30. & 31. Suarez de Religio. tom. 2. lib. 4. cap. 26. numer. 3. Fernandez, Villalobos, Lopez, Emanuel Sà, Medina, Pefantius, Zerolla, Bria, Comitulus, Maldèrus, Moneta, Macignus, Molfesius, Silvius, Ledesma, Azor, Rodriguez, & alij multi, quos re-

fert, & sequitur Diana 2. part. tractat. 12. resol. 2. & probatur ex dicto cap. dolentes, de celebrat. Missar. ubi præcipitur, ut Officium Divinum celebretur, studiosè pariter, & devotè, quod significat internam attentionem, & devotionem. Iuxta Glossam ibi dicentem, devotè quantum ad Officium mentis. Secundò, quia in dicto cap. dolentes Ecclesia præcipit verum actum orationis; sed actus externus, sine interno non est actus verus orationis. Ergo non solum actus externus, sed etiam internus præcipitur. Minor probatur: Quia oratio constituit in actu interno est enim colloquium cum Deo. Ergo requirit attentionem erga Deum. Hæc sententia verissima est, tum, quia communis, tum quia optimis fuleris stabilitur.

4 Contrariam tamen sententiam tenuit Durandus in 4. dist. 15. quest. 12. Sylvester verb. Horæ, num. 13. Paludanus in 4. distinct. 25. quest. 5. artic. 2. conclus. 4. Angelus verb. Horæ numer. 17. D. Antonin. 3. part. tit. 13. cap. 4. §. 8. Rosella verbo Horæ, num. 13. Medina Codice de oratione, questio. 14. & ex modernis eam tenet Egidius Coninch de Sacrament. 3. part. questio. 83. artic. 6. numer. 291. & Ioann. Valerius in different. utriusque fori, verbo Horæ Canonice, different. 1. per totam. Et eam probabilem censent Diana dicta 2. part. tract. 12. resol. 2. Lessus lib. 2. cap. 37. dub. 2. numer. 63. in fine, Enriquez lib. 9. capit. 25. numer. 5. in Glossa, litt. P. Victorellus in sum. Tolerti lib. 2. cap. 13. Laiman in Theol. moral. lib. 4. tractat. 1. cap. 5. num. 10. qui afferunt, quod si quis cum distractione voluntaria recitaret Horas Canonicas, impleteret præceptum, & consequenter non peccaret mortaliter, neque teneretur repetere, aut fructus beneficii restituere. Et probatur: Quia nemo potest præcipere, aut vetare, quod non potest punire, quia in lege vis coactiva habet necessariam connexionem cum vi directiva, aliter enim esset imperfecta, & frustranea vi directiva; nec potest punire, quod non potest cognoscere, & iudicare sed Ecclesia extra confessionem non potest cognoscere, & iudicare actus internos. Ergo nec potest illos præcipere, aut vetare.

5 Ad argumentum 1. respondent Authores huius sententiae: in illo cap. Dolentes, solum præcipi actum

studiosum externum, ut videlicet exercetur cum talibus circumstantiis externis, quæ necessaria sunt ad continentiam actum externum Religionis; & hoc patet ex contextu, nam ibi agitur contra illos, qui in Divino Officio fabulantur cum secularibus. Ad secundum argumentum respondent: Actum externum orationis debite factum cum externa attentione, scilicet, sine confabulationibus, risu, &c. esse verum actum externum virtutis Religionis, quemadmodum adoratio externa Idolo facta, est verus actus externus idololatriæ, licet illum exercens non intendat interius adorare Idolum, nec illud tanquam verum Deum reneretur. Hæc sententia; tum propter auctoritatem Doctorum, illam sequentium; tum propter sua fundamenta est valde probabilis. Et hanc doctrinam extendunt aliqui ad celebrationem Missæ, dum tamen Sacerdos verba consecrationis cum intentione, & attentione interna proferat, & ad auditionem eiusdem Missæ dummodo externa reverentia, & sine confabulationibus audiat. Ita Egidius Coninch supra numer. 297. & Laimania Theolog. moral. libr. 4. tractat. 7. cap. 3. numer. 2. Et satis consequenter quibus adde Sylvestrum verb. Missa, quæst. 11. num. 6. Præpositum in 3. part. Div. Thom. quæstion. 83. articul. 6. dub. 5. numer. 225. Gasp. Hurtado tractat. de Sacrament. tom. 2. de Sacrific. Missæ, disputat. 5. difficult. 2. & Caramuel in Regul. D. Bened. disp. 108. art. 1. num. 1377.

6. Notandum prætereà est, quod stando in hac ultima sententia, si recitans Horas Canonicas careat attentione extrinseca, ex inadvertentia, nec peccat, nec tenetur repetere, quæ ita recitavit. Ita Valencia 2. 2. disput. 6. quæst. 2. punct. 10. Navarrus in Manuali, cap. 25. num. 107. & Laimania in opus spe 59. inst. 5. Et ratio est: Quia licet stando quis in prima opinione teneatur recitans habere internam attentionem, si tamen ex inadvertentia illam non habeat actualiter satisfaciat obligationi recitandi, cum sola attentione virtuali. Ergo licet stando in secunda opinione requiratur ad adimplendum præceptum recitandi attentio extrinseca, si tamen quis illam non habeat ex inadvertentia, & solum eam habeat virtualiter, quia, scilicet, a principio voluit recitare cum attentio-

ne extrinseca, licet postea involuntarie ex inadvertentia distractus sit, satisfaciet præcepto recitandi. Hanc sententiam probabilem iudicat Caramuel stando in secunda sententia, quam ipse amplectitur, non tamen veram: quia inquit eodem modo tenetur quis attendere, extrinsece, quo legere Horas Canonicas, sed qui ex inadvertentia lectionem omittet, tenetur repetere. Ergo etiã, qui non attendit extrinsece, sed hoc argumentum meo videtur parum premit. Et idco negamus assumptum: non enim eodem modo tenetur quis attendere extrinsece, quo tenetur recitare, nam qui non recitat etiam ex inadvertentia, si postea comprehendat se non recitasse tenetur repetere, at qui ex inadvertentia non attendit actualiter, etiam stando in prima sententia, quæ requirit attentionem internam non tenetur repetere, sufficit enim adimplendum præceptum attentio virtualis. Ergo similiter stando in secunda sententia si ex inadvertentia non habeat actualem extrinsecam attentionem, sed solum virtuale; satisfaciet præcepto recitandi.

7. Quæres tertio. An qui privatim Officium Divinum recitat, debeat ita illud pronuntiare, ut se ipsum audiat? Affirmant Reginald. in praxi tom. 2. libr. 8. cap. 12. dub. 5. num. 174. Suarez tom. 2. de Relig. lib. 4. cap. 7. num. 6. Escovar tract. de Hor. Canon. quæst. 4. num. 84. qui pro hac opinione citat Molesium, Toletum, Valentiam, Faustum, & alios. Et probatur: Quia vox debet esse audibilis. Ergo saltem ab ipso recitante nam etiam physice loquendo vix potest formari vox, quæ ab ipso loquente non audiat, reclusis extrinsecis impedimentis, ut ait Suarez, ubi supra.

8. Contrariam tamen sententiam tenent Azor tom. 1. lib. 10. cap. 11. quæstion. 4. Perr. de Ledesma summ. tom. 2. tract. de orat. cap. 3. concl. 19. ex errore typografi 10. Leander a SS. Sacramento tom. 2. tractat. 6. disput. 16. quæstion. 18. Caramuel in Theolog. regul. disput. 108. num. 1381. Baldeus in florib. Theol. verb. Horæ Canonicæ 2. numer. 15. Baldeus in Theol. moral. tom. 2. libr. 3. disp. 34. num. 15. Martin. de S. Iosepho in monit. confess. tom. 1. lib. 2. tract. 4. num. 15. & a fortiori Navarrus de orat. cap. 12. num. 88. & cap. 20. num. 14. Qui docet, privatim recitantes non tene-

Diuinum Officium priuatim satisfacere, si vocem formet, articulando, seu mouendo labia, etiam si à se ipso non audiatur nec audiri possit. Et ratio est, quia non datur præceptum de auditione, sed de pronuntiatione. Ergo si pronuntiatione ponatur seclusa auditione, nihil fiet contra præceptum; vtraque hæc sententia satis probabilis est.

9 Quæres quartò: An qui recitat Officium cum notabili abscissione syllabarum peccet mortaliter, & teneatur repetere holas sic recitatas? Respondetur negatiue, nisi corruptio tanta sit, ut auferat sensum verborum. Ita Azor tom. 1. lib. 10. cap. 4. quæst. 11. Filiucius tom. 2. tract. 23. cap. 7. num. 142. Diana 2. part. tract. 1. 2. resol. 32. Caramuel, Sánchez, Villalobos, in sum. tractat. 24. dub. 10. nu. 7. Et probatur: Quia qui sic recitat, dicit Diuinum Officium, quoad substantiam. Ergo adimplet præceptum recitandi: licet si hoc faciat voluntarie, & sine causa peccet venialiter. Ex quo sequitur, quod illi qui simul cum his abscedentibus syllabas recitant, à fortiori satisfacere præcepto recitandi, quia si illi, qui sunt in culpa abscissionis syllabarum satisfaciunt. Ergo illi qui cum eis recitant, & in culpa non sunt, melius satisfaciunt; quod bene adnotauit Diana cum alijs, vbi supra.

10 Quæres quintò: Quæ nam pars horarum omissa à Beneficiario sit leuis, ita ut non obliget ad restitutionem? Respondetur pro omissione minore vnius horæ non esse aliquid restituendum, ita que potest beneficiarius peccare mortaliter omitendo dimidiam horam, & tamen non teneri ad restitutionem. Ita Filiucius tom. 2. tract. 23. cap. 10. num. 219. & idem tenet Moneta tractat. de distrib. part. 2. cap. 3. num. 21. & 43. quos sequitur Anton. Diana 2. part. tract. 12. resol. 26. & probabilem iudicat Bonacina de Horis Canonice disput. 1. quæst. 5. punct. 2. num. 15. contra Suarez, quem refert, citat, & sequitur Reginaldus lib. 30. tractat. 3. cap. 4. numer. 44. Qui asserunt omissionem, quæ in recitatione Officij constituit peccatum mortale, obligare ad restitutionem. Sententia igitur Filiucij, & aliorum quæ mihi probabilior videtur. Probat: Quia lex Canonica pro singulis horis restitutionem definit faciendam ab omittente, non vero pro parte etiam

notabili cuiuslibet horæ. Ergo solam tenetur restituere si omittat horam integram. Quare, qui tenent Matutinum, & Laudes vnicam horam continuere, si omittat Laudes integras non tenetur restituere, etiam si peccet mortaliter, & etiam si fructus correspondentes omissioni illius horæ sint notabilis quantitatis. Ita Bonarius de Horis Canon. lib. 2. cap. 11. num. 10. quem citat, & sequitur Diana 4. part. tract. 4. resol. 220. & idem sentiunt Moneta de distrib. part. 2. quæst. 3. num. 22. & Filiucius tom. 2. tract. 23. cap. 10. qu. 7. quos sequitur Castus Palaut tom. 2. disput. 2. punct. 7. num. 5. & Diana dicta resol. 220. de eo, qui partem leuam in singulis horis omittit, cuius omissio comparatione Officij totius diei gravis quantitas censeri potest. Et ratio est: Quia neque lex Concilij Lateranensis, neque Pius V. in proprio motu aliquid assignant, vel præcipiunt restituendum ab omittente partem horarum. Ergo qui illam omittit non tenetur aliquid restituere. Et confirmatur: Quia hæc lex est valde poenalis. Ergo nullatenus est extendenda, etiam ob similem rationem ad id, quod non præcipit. Vide Dianam 5. part. tractat. 3. resol. 54. & tractat. 14. resolution. 46. & 47. & part. 9. tract. 9. resol. 24. & part. 11. tract. 1. resol. 44.

11 Quæres sextò: An peccet mortaliter, qui per tempus notabile interrumpit Diuinum Officium vel inter Psalmos eiusdem horæ, vel inter Psalmos, & lectiones, vel aliter? Affirmatiuam sententiam tenent multi docentes, quod si interruptio sit notabilis, & ad longum tempus, & sine iusta causa esse peccatum mortale, nisi postea repetatur Officium: quia vnitas partium Diuini Officij pertinet ad solemnem ritum ipsius, & ad eius integritatem, & formam, quia partes eiusdem Officij se iunctæ non faciunt Officium Diuinum. Ergo qui notabiliter eas separat per interruptionem notabilem sine iusta causa peccat mortaliter. Ita Nauar. de orat. c. 16. n. 75. Suar. de Rel. to. 2. lib. 4. c. 24. n. 10. Azor to. 1. lib. 10. c. 8. q. 5. Vazq. opusc. de benefic. ca. 4. §. 1. dub. 6. n. 109. Regin. to. 2. lib. 13. cap. 12. sect. 4. n. 162. Molfes. in sum. tom. 1. tract. 5. cap. 2. n. 38. & alij.

12 Contrariam tamen sententiam tenent alij asserentes, quod quauis interruptio sit magni spacijs, &

fieri sine iusta causa, non est peccatum mortale, non reperere recitata, nec incipere ab initio. Et ratio est: Quia hæc continuatione non pertinet ad substantiam Divini Officii. Ergo illam non servans, si omnia recitet, nihil substantiale omittit. Ergo non peccavit mortaliter. Item, quia omnes Psalmi per se habent suam significationem distinctam ab alijs; imò omnes versus cuiusque Psalmi habent suam significationem distinctam, & suam diversam sententiam independentem ab alijs, nec habentem necessitatem connexionem cum illis. Ergo licet quis eos separaret per interruptionem nihil substantiale ab Officio Divino aufert. Et per consequens, nec peccat mortaliter, ita Lessius lib. 1. cap. 37. dub. 10. num. 57. Ledesma in summ. tom. 2. tractat. 9. capit. 1. fol. mihi 522. Laiman Theolog. Moral. lib. 4. tractat. 1. cap. 5. numer. 6. Rodriguez in summ. tom. 1. cap. 143. conclus. 3. num. 3. Villalobos in summ. tom. 1. tractat. 24. difficult. 11. num. 2. Aragon secunda secunda, question. 83. artic. 12. in fine, Vega in summ. cap. 128. tom. 1. casu 21. Fernandez in exam. Theolog. part. 3. cap. 13. §. 7. num. 15. Zenard in direct. par. 2. cap. 23 in explicat. 3. præcep. fol. mihi 624. Barbosa in collect. tom. 1. lib. 3. tit. 41. cap. 9. num. 17. & alij.

13. Quæres septimò: An si quis privatim recitans, non recitet Horas Canonicas temporibus determinatis sine causa rationabili peccet venialiter? Et licet ut bene advertit Caramuel in Theolog. fundamentall. fundam. 33. §. 20. h. 117. tam levis causa sit illa, quæ proponitur à Doctoribus, ut sine peccato possit quis recitare horas non servatis temporibus determinatis, ut potius videatur hic casus Metaphysicus, quam moralis assignant enim causas rationabiles esse; occupationem studendi, relegendi, concionandi, negotium aliquod temporale expediendi; negotium etiam aliquod pertinens ad propriam, vel aliorum utilitatem, vel ad causam publicam, &c. nihilominus, quia hæc questio pertractatur à Doctoribus agentibus de morali, necessarium censui de illa breviter disputare. In hac difficultate D. Ioann. Caramuel ubi supra, & in Theolog. regul. disp. 112. art. 1. num. 141. docet, quod si quis sine causa non recitet privatim Horas Canonicas temporibus determinatis, non peccat venialiter. Et probat ex

praxi virorum gravium, & timoram conscientia, quia vix pauci determinatas horas in lectione privata obsecrant. Unde etiam si lex aliqua olim fuisset de legendo Officio determinatis horis, hæc iam fuisset abolita per contrariam consuetudinem, sed neque sanctio invenitur, quæ horas, & tempora pro officio privato constituat. Probat: Quia vel id decernunt constitutiones ipsæ, quæ horas publico Officio præscribunt, vel alia, neutra. Ergo, &c. Primo non alia, vel quæ contrarium opinatur legem ostendat, quæ Officio privato horas determinet. Secundo illas sanctiones, quæ publico Officio tempora determinata præscribunt, minime se ad privatim extendunt alias teneremur eadem hora Matutinum privatim recitare, quæ publicè, quo nemo admittet. Denique caput *Solent* de consecrat. dist. 1. disponens, quod in Quadragesima dicantur Vesperæ ante prandium debet exponi de Officio publico, si quidem Caietan. 2. 2. q. 147. art. 7. dub. 3. & alij communiter docent, adhuc in Quadragesima non esse peccatum veniale, dicere Vesperas post prandium: *Nec movetur alia ratione ad hoc* (inquit Caietan.) *nisi quia nec scripta legis, nec consuetudinis præcepto ad hoc artamur.* Et sicut Sanchez lib. 7. consil. cap. 2. dub. 36. n. 5. docet rubricam feriat. 4. Citerum de diebus Vesperis ante prandium, non esse præceptum, quod singulos privatim obliget, ita vniuersaliter dici posset, non esse peccatum etiam veniale Horas Canonicas temporibus statutis non recitare.

14. Contrariam tamen sententiam tenet Diana part. 7. tract. 11. resol. 12. & mordicus defendit Ioann. Martinez de Prado 2. tom. præcip. qq. cap. 30. §. 4. numer. 48. estque communis inter Doctores; quam nititur probare Ioann. Martinez ex cap. 1. de celebratione Missarum, dicente: *Presbyter mane Matutinali Officio expleto, pensum servantis sue, videlicet Primam, Tertiam, Sextam, Nonam, Vesperamque persolvat, ita tamen ut horis competentibus iuxta possibilitatem, aut a se, aut ab Scholaribus publicè compleantur.* Et ratione probatur: Quia Ecclesia ad augmentum divinum, & ad maiorem continuationem orationis statuit diversa tempora, produciis Horis Canonicis. Ergo ipsæ horæ ductis temporibus ab Ecclesia statutis dicendæ sunt. Et si aliter fiat fortè in Completorio dicere: *Ita lucis orto fidere*, quod esset ablatum. Item,

Qui ex decencia tenemur dicere Diuinum Officiū statutis horis, decet enim debitum horis Deum laudare. Item, quia modus observandi præceptum cadit sub præcepto peccati venialis, vt docent D. Thomas, & omnes. Ergo cum tempus præfixum pertineat ad debitum modum observandi præceptum obligabit sub veniali.

15. In hac difficultate dico primo: Nullum ius datur, quo obligemur priuatim recitantes, ad recitandum certis, & præfixis horis. Hoc patet, quia nullus Canon datur hoc præcipiens: nam caput *Presbyter* primum, de celebr. Nullum, nullatenus loquitur de priuata recitatione, vt clare constat ex ipsius verbis, ibi: *Aut à se, aut ab scholaribus publice compleantur*. Ergo manifestè loquitur de publica recitatione, & alia iura, quæ ad hoc intentum, vel adducuntur, vel adduci possunt solum de publica, non de priuata oratione loquuntur. Quod ingenue fatetur Diana vbi supra, quamvis Ioannes Martinez id neget, & non probet.

16. Dico secundo, ex consuetudine & praxi virorum grauium, & timoratorum obligante sub veniali tenemur dicere (non existente aliqua causa iusta ex supra relatis, quæ excuset a culpa) Officiū Diuinum, ita vt Matutinum, Laudes, Prima, Sexta, & Nona ante prandium, seu ante duodecimam horam meridianam recitentur, Vesperæ autem, & Completorium, post eandem duodecimam meridianam excepto tempore Quadragesimæ, quo ante prandium dici possunt, & anteponeere; vel postponere sine causa ob negligentiam erit peccatum veniale. Et ratio est: Quia communiter, seu ex communi praxi virorum grauium, & timoratorum, solum arguitur negligentia, qui Matutinum, Laudes, Primam, Sextam, & Nonam ante prandium, seu ante duodecimam horam meridianam non recitauit priuatim, vel anticipationis viciose, qui Vesperas, & Completorium dixit ante meridiem, sine iusta causa. Ergo ex consuetudine tenemur priuatim recitantes his temporibus recitare. Et hanc consuetudinem iam fatetur, etiam ingenue Ioannes Garanus in Theologia fundamentali vbi supra. Absolute vero neque ex iure, neque ex consuetudine priuatim recitantes, tenentur determinatis horis recitare, nisi ex præmi-

sa consuetudine, vt dictum est.

17. Argumenta verò in contrarium facta partim præmunt, nam vt ex dictis patet nullum ius id præcipit, & caput *Presbyter*, à Ioanne Martinez adductum clare loquitur de recitatione publica, & non de priuata. Et licet Ecclesia statuta tempora assignauerit, ad recitandas horas, vt augeatur diuinus cultus publicus, & quada in continuatione fiat oratio, hoc non statuit de priuata recitatione: nec est indecens priuatim non recitare horis præfixis, cum id non præcipiatur, qui enim vitur iure suo non committit indecentiam, nec vlli facit iniuriam, & licet multoties non conveniat tempus cum significatione Hymnorum, hoc etiam euenit recitando statutis horis nam media nocte recitatur Matutinum, & dicitur in Hymno: *Præcedit iam sonat, & hoc excitatus Lucifer soluit populum caligine*, & in choro recitatur. Completorium in hieme prima hora noctis currente, & dicitur in Hymno, *Te lucis ante terminum*, & prima in hieme dicitur hora integra ante ortum Solis. Et in Hymno dicitur, *Iam lucis orto sidere*, denique quamvis modus debitus seruandi præceptum, cadat sub præcepto peccati venialis, hoc intelligitur quando datur præceptum. At vbi non datur præceptum, non potest modus præcepti obligare ad veniale, vbi enim non est præceptum non potest dari modus debitus observandi ipsum: in præsentia autem nullum datur præceptum, vt supra probatum est. Et idem nec modus debitus observandi ipsum.

18. Quares ultimo: Anderetur aliquod privilegium eximens Regulares a recitatione Diuini Officii certis quibusdā causis interuenientibus? Respondetur: Clementem Septimum in bulla, quæ incipit dudum, quæ est 38. in Bullario Cherubini anno 1533. Patribus Teatinis quædam exemptionem ab obligatione recitandi Diuinum Officiū concessit pro occupatis in certis, & determinatis ministerijs per hæc verba: *Vt superiores vestri præpositi nuncupati pro tempore existentes, et Clerici, & Socii sui, qui in supradictis pietatis operibus, Prædicationis Verbi Dei, audientiæ Confessionum, & Sacra Theologia, ac Sacrorum Canonum studijs, aut studio litterarum Sacrarum occuparentur, seu infirmitate, aut infirmorum curatione, & ministerio pro tempore præpoderentur super recitatione Diuinorum Officiorum, ad hoc, et ipsi*

occupati, vel impediti, certum Psalmorum, per ipsos superiores, eis assignandorum numerum, non minus septem, aut sex cum diviso ne, ac orationem Dominicam septies, Symbolicam Apostolorum bis, graviter autem agrotantes, orationem Dominicam semel, & Salutationem Angelicam septies in die recitando, septem Floris Canonice, & totum Divinum Officium, satisfacere censentur, & cum quibusvis Clericis, vel Socijs vestris in praeveniando, vel pospo-

nendo, uniendo, vel decidendo, in communi, vel speciali horas Canonicas, ac imbreuantibus, & protelandis lectionibus, licite dispensare possint, in perpetuum concessimus. Et cum hoc privilegium clarissimum sit, & authenticum bulla concessum, nihil occurrat dicendum circa ipsum, nisi quod omnes Religiones habentes privilegium participationis eo gaudent, & singulorum Religiosi.

DISPUTATIO SEPTIMA.

DE VOTO, ET EIVS NATURA, ET ESSENTIA.

RESOLUTIO PRIMA.

Quid, & quod simplex sit votum?

SUMMARIVM.

1. Quid sit votum? Et quae sint conditiones pertinentes ad eius naturam?
2. Explicantur conditiones ad votum pertinentes.
3. Non sufficit semiplena deliberatio, ut obliget votum etiam sub veniali.
4. Qualiter distinguatur deliberatio, propositum, & promissio requisita ad votum.
5. Explicantur duae conditiones voti, scilicet, quod promissio fiat Deo, & sit de meliori bono.
6. Quod simplex sit votum, seu quae sint eius species.
7. Dividitur votum in reale, personale, & mixtum, & in temporale, & perpetuum, in simplex, & solemne, & quid sit utrumque.
8. In conditionale, & absolutum, & quod modis dicatur conditionale.
9. Votum ut docet D. Thomas 2. 2. qu. 88. art. 1. & 2. Secundo communiter Doctores: est promissio Deo facta de meliori bono, ut autem promissio sit valida, & obligatoria, requiritur, quod sit voluntaria, & libera, & ideo aliquae conditiones necessariae sunt, ut hae promissio sit voluntaria, semel deliberatio, propositum, vera promissio, item, quod ea promissio fiat

Deo, ac denique, ut sit de meliori bono, quas omnes conditiones, exigit S. Thomas ubi supra art. 1. in corpore, & art. 2. etiam in corpore, & art. 5. in soluta 3. quem communiter sequuntur Doctores esse autem de meliori bono, ita debet intelligi, ut docent Azor lib. 11. inst. Moral. cap. 14. quaest. 10. & Doctores communiter non quasi id, quod vouetur, debeat semper esse optimum, aut debeat solum esse opus consilij, sed quia ad Officium maioris virtutis pertinet, quod in votum cadit, quam eius contrarium, ut si conit aliquis, v.g. recitare Psalterium Virginis, vel ieiunium hae sunt meliora suis contrariis: ratio autem priorum trium conditionum est, quod votum sit quidam lex privata, quam homo sibi ipse, sibi nec imponit, obligatio autem non oritur ex simplici proposito, sed ex promissione, hae autem promittendi propositum petit, quod est a deo voluntatis procedens ex debita deliberatione consentientia obedi, ac promittendi votum deliberationem, propositum, & promissionem. Ratio autem quarta, & quinta conditionis ea est, quod votum sit aeternae Religionis essentia aliq. ad Deo, & proinde in eius cultum dirigat, & debet esse de re ei magis grata, quam opposita, neque enim accepta Deo obligatione sibi facta, impediunt maius bonum, seu maius suum obsequium. Et

2. Et ut melius constent, quæ sit votum, naturæ necessarium est breuiter conditiones supra positas exponere: circa deliberationem igitur, quæ prima conditio est, ad rationem voti, dicendum est, sufficere, & exigere plenam deliberationem, non quæ sit diuturna, & minutæ, ut aliqui voluerunt, quos bene refutat Thomas Sanchez lib. 1. de matrim. disp. 8. num. 4. Sed ut distinguitur contra motus primo primos, in quibus nulla est libertas, sed absque vlla deliberatione, res obiecta statim placet, & etiam prout distinguitur contra motus secundo primos, in quibus est sola semiplena deliberatio, & imperfecta libertas ad solam venialem culpam sufficiens, sed exigitur ea deliberatio plena, quæ sufficiens est, ad culpam latalem contrahendam, quæ si quis ira, aut alio passionis motu percipit, si tanta est passio, ut rationis iudicium obtenebrauerit, & deliberationem ad mortale requisitam, impedierit, ita, ut si in eo subito motu hominem interimeret, liber esset a mortali; non valeret votum, defectu deliberationis; si autem non ita deliberationem impedit, quin homicidium illud ita commissum esset mortale, votum valeret; ut bene probat Sanchez dicto lib. 1. de matrim. disp. 8. num. 5.

3. Ex his colligitur non sufficere semiplenam deliberationem ad rationem voti, & ad hoc, quod obliget etiam subreatu venialis culpæ, & ratio est, quia ut homo disponat de suis actionibus, sibi, vel alteri obligationem imponens, necesse est, ut tanquam perfecte, & absolute dominus de illis disponat; neque enim actibus imperfectis, & semiplenis videtur quis se obligare velle, quod secus est, ut aequaliter premio, aut poena afficiatur ex bono, vel malo opere cum sola semiplena deliberatione tacto, satis enim est, rectitudo in opere quouis modo libero, ad hoc, ut premio dignum sit, & contra defectus in opere, etiam quouis modo libero, ut poena afficiatur, & venialis culpa contrahatur ad hoc enim non requiritur in homine plenum, & totale dominium suarum actionum quia recta ratio dicat, ut etiam illo semipleno dominio recte utatur ut premio aliquo dignus sit, & si abutatur, sit dignus aliqua poena, quod ex ipso naturali iure, & dictamine rectæ rationis provenit, & necessario consequitur. At quod homo animat, & imponat sibi novam

obligationem per votum, ad quam ex ipsa iure naturæ non tenebatur, nec necessario artabatur, exigit, plenam, & perfectam deliberationem, maior enim libertas exigitur ad illud opus, quod omnino liberè, & sine vlla necessitate præcepti assumitur cum onere novæ obligationis, quam ad illud, ad quod necessitate præcepti obligatus saltem sub culpa veniali exequi debet. Ita communiter Doctores præcipue Maior. in 4. dist. 38. q. 1. paulo post principium; Viguerius lib. 1. instit. cap. 5. § 5. ver. 14. Scotus lib. 7. de iust. q. 88. art. 1. concl. 1. Molin. to. 2. de iust. disp. 267. in prin. Tolet. lib. 4. sum. c. 17. n. 4. Manuel Roder. to. 2. c. 92. n. 1. Leda. 2. to. sum. tract. 10. c. 1. dub. ult. concl. 2. Sanchez in sum. lib. 4. cap. 1. num. 8.

4. Præter deliberationem autem diximus ad voti valorem requiri propositum, & promissio distinguntur autem deliberatio, & propositum, ex eo, quod illa sit iudicium sequens actus rationis, quo quis deliberat, & iudicat, num sibi vouere expediat, hoc autem est actus voluntatis, quo vouens apud se statuit promittere, ut ex sententia Caietani docet Azor lib. 11. iust. moral. cap. 13. quest. 4. in fine. Hæc autem est differentia inter nudum propositum, & promissionem, quod illud procedat ex deliberatione solius convenientiæ rei faciendæ. Hæc autem ex deliberatione acceptandæ obligationis, sibi quæ illius imponendæ, ut bene, & late tradidit Valencia 1. 2. disp. 6. q. 6. punct. 1. quest. 1.

5. Deinde alia duæ conditiones requiritæ ad voti valorem, sunt quod illa promissio, in qua votum consistit fiat Deo, & quod sit de meliori bono, circa primam igitur dicendum est, quod quamvis aliqua sanctis promittantur, promittuntur ipsis, in quantum Deus in illis honoratur, atque ita promissio illa tendit in Deum, sicut cum iuratur per Sanctos, iuratur per Deum, in ipsis, & luculentem; ut docet D. Tho. 2. 2. quest. 88. art. 5. ad 3. quem omnes sequuntur, & optime exponit Azor lib. 11. iust. moral. cap. 13. in fine. Ultima conditio est, quod votum debet esse promissio de meliori bono, quod qualiter intelligendum sit, & quod dicendum sit maius bonum explicuimus supra num. 1. & ideo de hac conditione nil ultra addere necessarium est.

6. Quoad secundam partem, resolutionis, in qua quaeritur, quod triplex sit

votum? Dicendum est, quod votum est multiplex; diuiditur enim. *Primo*, a Doctoribus, in reale, personale, & mixtum: votum reale dicitur, quod promittitur pecunia vel pecunia estimabile, quod non sit actio hominis vouentis. Personale est, quod Deo promittitur aliqua actio ipsius personae vouentis, vel aliqua omisio. Mixtum verò includit personale, & reale, & est illud, quod præter hominis actionem, includit reales sumptus, ut peregrinatio cum intentione offerendi aliquid. *Secundo* votum aliud est temporale, aliud perpetuum; temporale dicitur, quod durat ad vsque certum tempus, ut votum continentiae ad annum. Perpetuum verò dicitur, quod durat per totam vitam vouentis. *Tertio* diuiditur in simplex, & solemne, dicitur verò solemne, quod susceptioni Ordinis Sacri est annexum, & illud, quod fit in professione Religionis approbata, simplex est omne aliud votum, etiam si perpetuum sit, quod in nuda promissione Deo facta consistit, quale est, professio Religionis non approbata. *Quarto* aliud est expressum, aliud tacitum: expressum est, quod verbis disertis exprimitur; tacitum est, quod censetur fieri eo ipso, quod voluntarie aliquid agitur, cuiusmodi votum concubum est, vel supponitur tale est, quod fit in susceptione ordinis sacri, & gestatione habitus professorum expleto professionis anno, debita ætate, & alijs iure requisitis ad Professionem Religiosam. *Quinto* diuiditur votum, in conditionale, & absolutum; conditionale fit sub aliqua conditione, absolutum verò sub nulla conditione emittitur. Rursus conditionale aliud est, simpliciter conditionale, videlicet, quod non fit sub conditione delicti futuri, in poenam, sed sub alia, v.g. sub conditione alicuius mali diuina ope vitandi, quasi per modum contractus; aliud est poenale, quando quis in poenam delicti, aliquid vouet, si forte in illud inciderit, quod vifariam fieri oportet. *Primo*, si solum voueat poenam de delicto, non autem euitationem, & hoc est simplex votum poenale. *Secundo*, si non solum voueat poenam in euentum delicti, sed etiam cautionem delicti, & hoc votum non est simplex, sed duplex, quia duo vota continet de his diuisionibus, vide Sylvestrum verbo Votum 2. quæst. 5. Toterum lib. 4. cap. 18. Valenciam 2. 2. disp. 6. quæst. 6. punct. 5. Lessium lib. 2. cap. 40. dub. 6. Filiucium tractat. 26.

cap. 2. quæst. 12. Malderum tract. de voto, cap. 5. dub. 3.

RESOLVTIO II.

An ad voti naturam requiratur non solum plena, sed etiam matura deliberatio, & consensus?

SVMMA RI VM.

1. Hec difficultas non agitur hic pro foro exteriori, sed pro foro conscientiae, & in eo quæritur an ad naturam voti requiratur matura deliberatio?
2. Prima sententia affirmatiua Hostiensis, Antonij, & Panormitani proponitur.
3. 4. 5. Sententia affirmatiua probatur ex iure, & ratione.
6. Sententia affirmatiua est probabilis, & saltem deferre poterit, ut votum iudicetur dispensabile per Episcopum de quo proponitur, & resoluitur quidam casus.
7. Secunda sententia communis docet sufficere ad naturam voti plenam deliberationem, eam, scilicet, quæ sufficeret ad peccatum mortale.
8. 9. Secunda sententia probatur efficaciter ex iure, & ratione.
10. Ad naturam voti requiritur, ut is qui vouet faciat comparationem eius de quo deliberat ad emittendum votum cum eius opposito.

Diximus in superiori resolutione ad essentiam, & naturam voti requiri plenam deliberationem, nec sufficere semiplenam, etiam ad hoc ut votum obliget sub culpa veniali. Nunc quærimus, an etiam requiratur non solum plena, sed etiam matura deliberatio, id est, ea, quæ maturo ex iudicio, & consideratione, & non ex calore iracundiae, vel ex aliqua alia vehementi, vel saltem graui passione procedat, ut ex graui metu siue ab intrinseco apprehenso, siue ab extrinseco incusso: nec hæc quæstionem nunc tractamus pro ut pertineat potest ad forum fori, seu externum, hoc enim in præsentem nullatenus ad nostrum institutum pertinet, & de ea latissime tractant Iuristæ toto titulo de his,

quæ vi, metus ve causa sunt, & ipsi, & Theologi sæpe alibi, ut in tractatu de cō tractibus, de matrimonio, de iuramento, tota ergo hæc questio procedit, & agitur pro foro conscientiarum, sentinter nos.

1 In hac ergo difficultate prima sententia est Glossæ in cap. dudum, verbo Calore, & ibi Hostiensis super eodē, verbo, & Antonius cap. sicut ex litteris, num. 9. de iure iuran. Panormitanus dicto cap. dudum, num. 8. & cap. sicut ex litteris, num. 2. & cap. si verò, num. 7. de iure iuran. Roman. singul. 308. Tiracquel. de pœnis temp. causa 1. nu. 26. & 27. & ex Theologis Ricard. in 4. dist. 38. art. 2. q. 2. qui docent, votū, vel iuramentū, factum sine matura deliberatione calore iracundiæ, vel alterius passionis vehementis, vel saltem grauis etiam si alias plena deliberatione fiat, ut satis ex eorū doctrina colligitur, non esse validum, sed omnino ad naturam voti, exigi, ut ex matura deliberatione, id est, ea, quæ ex maturo iudicio, & consideratione, fiat, & non ex calore iracundiæ, metus vel ex alia passione procedat.

3 Probatur hæc sententia in primis ex dict. capitibus, scilicet, ex cap. dudum, verbo Calore, & ex cap. sicut ex litteris, & cap. si verò, ubi decernit iuramenta facta calore iracundiæ, vel ex alia simili passione, esse inualida: sed iuramentum, & etiam votum possunt fieri calore iracundiæ, vel alterius passionis, quæ tamen non auferant plenam deliberationem, calorem enim iracundiæ, vel motus alterius passionis potest durare post mortem primò primos voluntatis, & post secundo primos. Ergo ad votum requiritur non solum plena, sed etiam matura deliberatio.

4 Probatur secundo. Quia maior deliberatio requiritur ad vouendum, quam ad peccandum. Ergo licet ad peccandum mortaliter sufficiat plena deliberatio ad vouendum non sola plena, sed etiam matura requiritur. Ant. probatur: Quia ad peccandum nulla, vel fere nulla requiritur consultatio circa honestatem, vel turpitudinem actionis, nec circa obligationem evitandi turpitudinem, hæc enim regulariter loquendo valde obuia sunt operanti, qui libet enim scire actum contra legem vel ciuicam, vel naturalem, aut humanam, iam diu cognitas, & sibi notas esse turpem, & euitandum sub mortali: at circa

votum emittendum requiritur consultatio de grauitate nouæ obligationis, quam sibi imponit vouens, tum ob difficultates, quæ sibi possunt occurrere in obseruatione voti, tum ob diuturnitatem, & perpetuitatem obligationis. Ergo non sufficit plena deliberatio, sed requiritur matura, & ex maturo iudicio proueniens.

5 Probatur tertio. Quia ad vouendum requiritur exacta consideratio, & consultatio de meliori bono, facta comparatione cum opposito, an scilicet, melius illi sit bonum, quod vouet, quam oppositum, ut si vouens velit vouere castitatem, necesse est, ut perpendat, an salubrius sibi bonum castitatis, quam iurare matrimonium sit, propter frequentes, aut forte vehementes carnis stimulos, quos sentit. Ergo non solum plena, sed matura, & exacta deliberatio requiritur ad vouendum, ad peccandum autem nullatenus necessarium est consultatio de meliori bono quicquid enim sine ulla consultatione scit sibi melius bonum esse non peccare, quam Deum offendere, imò illud omnino sibi bonum, & conuenientissimum esse, hoc autem omnino malum, Deo displicens, & sibi illatium æternæ mortis.

6 Hæc sententia præter authoritatem Doctorum illam sequentium, & propter fundamenta rationis non contemnenda, est probabilis, & aliquoties deferuire poterit saltem ad hoc, ut votum iudicetur dispensabile, sine recurſu ad Summum Pontificem, vel per Episcopum, vel per priuilegia Regularium, maxime si concurrant aliquæ circumstantiæ, quæ deliberationem votientis suaſceant non fuisse ex affectu ad virtutem votum, sed ex affectu orto ex calore iracundiæ, vel ex aliqua passione vehementi, qua percitus vouens licet cum plena deliberatione votum emissit, ut mihi in facti contingencia occurrit, in casu cuiusdam iuuenis nobilissimi, de quo consultus sum, nam cum Præfatus iuuenis cum alia nobilissima virgine parentum utriusque interuentu iam sponsalia celebraturus esset, interim alterius puellæ amore vehementissimo captus, cum multis donis, & obsequiis ad sui amorem excitare, & attrahere conaretur: nulla ratione, id optinere potuit. Quia propter cum sede spectum videret, vehementi desperatione, & iracundiæ calore, non ex affectu ad castitatem, sed ex dolore

deperditæ spei fruendi concupitis delictis suæ amissæ, votum emisit castitatis. Consultus sum an hoc votum esset votum absolutum castitatis Pontifici reservatum? Et consultationi respondi: Illud votum non esse absolutum, nec Papæ reservatum; tum, quia factum non fuerat ex amore, vel affectu ad castitatem, sed potius ex affectu amoris vehementis sensualis, ex quo dolor illi, & desperatio, a quibus ortum habuit illa voti emissio, procedebant; tum, quia factum fuit, ex vehementi dolore, quod tanta obsequia, & dona in vanū sibi celsissent, in ordine ad consecutionem effectus sui desiderij sensualis; & ideo votum castitatis emisit, quasi præcauens, ne alia vice ab altera foemina despiceretur, nec sibi suus amor, & obsequia frustrarentur, & in vanum cederent. Quæ omnia non ex affectu ad castitatem; sed potius ex affectu inordinati amoris, & ex vehementissima passione sensualis dilectionis, ut per se patet, procedebant. Cū ergo Doctores communiter asserant, votum pœnale castitatis non esse votum eiusdem castitatis absolutum: quia non fit ex affectu huius virtutis, sed potius, ex quodam quasi odio, & displicetia ipsius, quia in eo casu alimur in pœnam delicti, pœna autem, est quoddam malū, quod ut sic non est obiectum prosecutionis, sed potius fugæ voluntatis. Quare cū non fiat ex affectu castitatis, non censetur votum absolutum, nec Papæ reservatum: sed dispensabile per Episcopum, vel per privilegia Regularium, & commutabile per bullam Cruciatam, similiter in casu mihi consulto idem dicendū est: quia votum illud ab illo nobilissimo iuvene emissum non processit ex affectu castitatis; sed potius ex affectu contrario; quia, scilicet, impeditus, est violare castitatem, & quia non est admissus ad eius violationem, & quia sibi in vanū cesserunt media appolita ad eandem violationem. Congruenter igitur censui dicendum illud votum, nec esse votum castitatis absolutum, nec Papæ reservatum: sed per Episcopum, vel per privilegia Regularium dispensabile, & commutabile per bullam Cruciatam.

7 Secundam sententiam tenent Ioan. Andreas in cap. dudum, num. 20. de conuers. coniug. vbi Anton. num. 25. Cardinal. num. 2. oppos. 5. Ancharan. num. 10. Alexander de Nevo cap. sicut ex Litteris de iure iur. num. 12. vbi. Im-

mola in fine, & Felin. nu. 3. & 4. Decius regul. quidquid, num. 2. ff. de regul. iur. Nauar. in sum. cap. 12. num. 24. & 26. & cap. non dicatis 12. quest. 1. in p. ioti edit. num. 100. Sylvest. verbo Votum 2. quest. 13. & verbo Iuramentum 4. quest. 9. Angelus verbo Iuramentum 5. num. 8. Tabiena verbo Votum 1. quest. 1. Armilla verbo Votum, num. 5. Guierrez lib. 2. qq. Canon. cap. 22. num. 7. & ex Theologis idem docent Paludan. in 4. dist. 38. quest. 1. num. 9. & 10. D. Antonin. 2. part. tit. 11. cap. 2. in initio, Caiet. 2. 2. quest. 88. art. 1. & in sum. verbo Votum, Soto lib. 7. de iust. quest. 1. art. 2. Viguerius lib. inst. cap. 5 §. 5. vers. 14. Alcerzer lib. de ludo, cap. 13. Medina lib. 1. sum. cap. 14. §. 6. Palacios in 4. dist. 18. disp. 1. Manuel Roder. in sum. cap. 92. num. 1. Aragon 2. 2. quest. 68. art. 1. fol. 965. Angles in floribus, 2. part. quest. 1. de voto art. 1. dist. 3. Ludou. Lopez 1. part. instruct. cap. 43. qui docent, ad hoc quod votum vel iuramentum sit validū sufficere, & exigi plenam deliberationem, tantam, scilicet, quanta requiritur ad peccandum mortaliter; nec requiri ultra eam maturam, vel diuturnam deliberationem, aut considerationem. Hæc sententia est verissima.

8 Probatur primo. Quia votum de re graui suapte natura obligat ad mortale. Ergo petit deliberationem ad mortale requisitam, & non maiorem. Et confirmatur: Quia minor deliberatio non est sufficiens ad violandam Fidem Deo prestitam per promissionem, seu votum ipsi præstitum, nec ut actus sit simpliciter voluntarius, semiplena enim deliberatio non facit voluntarium simpliciter, & absolute, sed tantum secundum quid. Ergo ut votum sit absolute voluntarium, quod est de intrinseca ratione promissionis, ut inducat obligationem exigitur plena, & perfecta deliberatio. Et hæc, & non maior sufficiensissima est.

9 Quod vero non sit necessaria maturam, & diuturnam deliberatio ad votum probatur: quia in cap. ant. qui opes 47. quest. 4. & cap. veniens, de voto. Deciditur votum personale factum post septennium expletum a puero esse validum, sed in illa tenera ætate, impossibile est puerum maturam deliberatione, & consilio præstitum esse, moraliter loquendo, vixque ea gaudebit, quæ ad culpam mortalem desideratur. Ergo ad votum non est

est necessaria matura, sed tantum plena requiritur. Et confirmatur: Quia ad ipso Italia celebranda: quæ sunt quædam promissiones factæ de matrimonio futuro inter contrahentes, sufficit ad eorum valorem in contrahentibus septenium expletum, ut constat ex cap. litteras, cap. accessit, cap. ad dissolvendum de desponsat. Imp. non obstante, quod in eis moraliter non possit dari matura deliberatio. Ergo cum votum sit quædam promissio Deo facta non amplius requiret. Probatur præterea: quia deliberatio plena, licet non matura sufficiens est ad tradendum se diabolo per peccatum mortale. Ergo a fortiori ad tradendum se Deo per votum sufficiet. Et ex his patet responsio ad argumenta primæ sententiæ: non enim maior deliberatio, nec maturior debet exigi, ut quis se Deo dicet, & traddat, quam, ut se diabolo traddat per peccatum mortale: cum ergo ad peccandum mortaliter non sit necessaria illarum consultationes, & considerationes, quas Authores primæ sententiæ exigunt, neque etiam ad ipsum votum necessaria erunt. Et ad textus primo adductos respondetur: eos textus intelligi, cum iracundia priuat rationis usum, & deliberatione requisita ad culpam mortalem.

10 Pro coronide tamen huius resolutionis præremittere nolui doctrinam Paludani in 5. dist. 38. quæst. 1. num. 3. D. Antonin. 2. part. tit. 1. cap. 2. in principio, versic. nota. 6. & Caietani 2. 2. quæst. 88. art. 1. circa primum conditionem ad votum requisitam, quos citat, & sequitur Sanchez lib. 1. de matr. disp. 8. num. 7. quod ut adsit deliberatio sufficiens ad mortale, & sic ad votum, debet præmeditariis qui vouet, causam, nempe, iram, angustiam, morbi, belli, vel aliâ passionem, & amorem impellentem, & finem, quem intendit, quod magis explicat Caietanus a priori, dicens, requiri, ut aliquis conferat id de quo deliberat cum eius opposito, alias non esse simpliciter liberum, & huius ratio est, quia discursus, quo intellectus rem aliquam cum eius opposito confert apperit via, ut voluntas possit rem illam amplecti, vel repudiare, illi ostendens in utroque aliquam boni rationem, quam eligat, quare ubi non est talis collatio, non est simpliciter, & perfectè libertas, non tamen mora temporis magna ad hanc deliberationem exigitur, etiam dum iudicium aliqua passione conturbatum est;

ut bene docent Paludanus num. 9. Sylvest. verb. Votum 2. quæst. 13. D. Antoninus, & Caietanus proximè citati quæ valde notanda sunt etiam stando in secunda nostra sententia.

RESOLUTIO III.

An in dubio an votum factum sit vel fuerit cum plena deliberatione, vel non, obliget votum ad suam adimpletionem?

SUMMARIVM:

- 1 Status questionis proponitur, & circa quæ versetur declaratur.
- 2 Sententiæ affirmatiæ Cordubæ, & aliorum proponitur, & probatur ratione.
- 3 Sententiæ negatiæ Medinæ, Soti, Suarez, & aliorum proponitur, & firmis rationibus probatur indubio melior est conditio possidentis in omni materia iuratum, & non solum in materia iussuræ.
- Declaratur quid proprie sit possessio.
- Argumento contrariæ affirmatiæ sententiæ respondetur.

1 **S**uppono in primis dubium de plena deliberatione emittentis votum, posse procedere, vel quia factum est subito calore iracundiæ, vel ex metu infirmitate animi perturbatione, aut ex alia passione, vel etiam extenuata ætate vouentis, ut si dubiteretur an factum sit ante, vel post septenium impletum, vel cū plenario usu rationis, aut sine illo, & de his omnibus casibus procedit præsens difficultas, & similiter quando quis dubitat an illud emisserit, vel non?

2 In hac ergo questione prima sententia est Cordubæ in sum. quæst. 1476 Antonij Perez certamine 10. Scholastico, dub. 2. num. 132. Vazquez 1. 2. quæst. 19. art. 6. disp. 165. cap. 3. in fine, Azor tom. 1. inst. moral. lib. 2. cap. 19. quæst. 10. & lib. 11. cap. 13. quæst. 1. Salmi in Clavi Reg. lib. 1. cap. 13. num. 36. Salas 1. 2. quæst. 1. tract. 8. disp. unica, sect. 17. num. 162. & sect. 25. num. 252. & 253. qui

qui docent, quod si aliquis sit dubius an votum, vel iuramentum emitterit, vel in illud cum plena deliberatione fecerit, nec praemissa debita diligentia potest dubium vincere, illum voto, vel iuramento manere obligatum. Et probatur: Quia in re dubia necessario semper pars tutior est eligenda. Ergo cum res dubia sit, & tutior pars sit etiam se iudicare voto obligatum, id tenendum est. Nec iuramentum possit extra iustitiae materiam iuxta opinionem Vazquez, & aliorum, quos refert Sanchez lib. 1. sum. cap. 10. num. 10. quos etiam nos pro ea opinione retulimus 1. part. lib. 1. disp. unica, resol. 7. num. 2.

3. Secunda sententia est Medina lib. 1. sum. cap. 14. §. 7. fol. 90. Soti lib. 7. de iust. quest. 3. art. 2. document. 2. vers. versicul. Sed est hic, Suarez 3. tom. in 3. part. id est, de censur. disp. 40. sect. 3. num. 15. Emanuelis Sa in sum. verb. Dubium, num. 2. & verb. Votum, num. 2. in principio, Ludon. Lopez 1. part. instruct. cap. 4. §. vers. Dubitans de voto, Enriquez lib. 8. de Eucharist. cap. 45. num. 3. in comment. littera P. & lib. 11. de matrimonio cap. 11. num. 5. Manuel Roder. 2. tom. sum. cap. 99. num. 5. Graff. 1. part. decis. lib. 2. cap. 26. num. 7. Rebelij de iust. part. 3. lib. 1. quest. 3. sect. 2. num. 10. qui docent, quod in dubio emissionis voti, siue quando quis dubitat, an illud cum plena deliberatione emitterit, non tenet voto, siue dubium nascatur ex defectu caritatis necessariae ad usum rationis, siue ex vehementi aliqua passione, siue ex meto, vel ex morbo, aut animi conturbatione; dum tamen verum dubium sit, quod vocant negativum, scilicet, quando intellectus manet pendulus, & suspendit assensum circa utramque partem oppositam sibi obiectam. Haec sententia est verissima.

4. Probatur: Quia in dubio, vel pari causa melior est conditio possidentis non solum in materia iustitiae, sed etiam in materia cuiuscumque virtutis, ut citatis multis praecipue Suarior diximus prima part. lib. primo, disputat. unica, resol. 7. & probavimus, sed in hoc casu possessio non stat pro voto, sed pro libertate operantis. Ergo operans non tenetur voto stante praedicto dubio. Maiorem suppono ex Doctoribus, & rationibus ante adductis dicta resol. 7. Minor vero

probat: Quia possessio est retentio rei rectae rationis, vel iuris adminiculo interveniente, ut docet D. Antoninus ab omnibus receptus sed cum dubia sit existentia voti, vel quia operans dubitat an illud emittere, vel an eam plenam deliberationem fecerit, quod in idem recidit, cum plena deliberatio sit de essentia voti non potest votum retinere ius certum obligandi ad sui observationem, quia quod certo non existit non potest certo retinere ius aliquod, & alia voluntas vouentis certo, & sine dubio, retinet ius suae libertatis, dum certo non constat de contrario. Ergo cum voluntas certo retineat ius suae libertatis, & votum non retineat; imo nec habeat ius obligandi possessio stat pro iure libertatis: sed in dubio melior est conditio possidentis. Ergo in hoc dubio melior est conditio voluntatis possidentis ius suae libertatis, quam voti non possidentis ius obligandi. Quod enim hoc sit rectae rationis, vel iuris adminiculo interveniente ex eo patet: quia recta ratio, & ius aequum dicant, quod ius certum, & indubitatum praevaleat iuri in certo, & dubio. Sed ius libertatis est certum, & indubitatum, & ius obligationis voti est incertum, & dubium. Ergo recta ratio, & aequitas iuris omnimodum iuvant, & protegunt ius libertatis, & nullatenus ius incertum, & dubium obligationis voti. Ad argumentum contrariae sententiae. Responderetur Negando possessionem nil iuvare extra materiam iustitiae iuvat enim in materiis omnium virtutum, ut in illa resolutione 7. primae part. lib. 1. disputat. unica probavimus. Et praeterea in dubio non est necessario eligenda tutior pars, si pars contraria sit tuta, sequi enim tutiorem partem, res confusa est, non necessaria, sufficit enim quod quis tuto operetur: nec requiritur tutissime operari, licet hoc sit perfectius, nemo autem tenetur operari, quod perfectius est, sed sufficit, quod bene operetur, & iuxta rectae rationis dictamen, hoc autem dicitur, quod ius libertatis certum praevaleat iuri obligationis voti incerto, & dubio. Et hanc sententiam tenet etiam absolute Thom. Sanchez in sum. lib. 1. cap. 10. num. 36. postea tamen in eadem sum. lib. 4. cap. 1. num. 12. Eam generaliter, & absolute non admittit asse-

rens, possessionem in dubio emissionis voti, vel deliberationis in eo emit-
tendo aliquando esse provoto, aliquan-
do pro libertate voluntatis iuxta re-
gulam, quam ipse tradidit dicto lib.
1. cap. 10. num. 18. ubi asserit possessione
stare pro eo, pro quo stat presumptio iu-
ris. Sed hanc regulam tanquam insuf-
ficientem, & incertam nos reieci-
mus in prima part. lib. 1. disputat. vni-
ca dicta resolut. 7. numer. 16. Et nunc
etiam non admittimus, ubi enim cer-
to constat de iure libertatis, dum con-
trariū certo non probatur, non est recu-
rrendum ad presumptiones iuris: prae-
sumptio enim non habet locum, ubi
de veritate certo constat, & eadem
presumptio semper debet cedere ve-
ritati, quando de eadem veritate da-
tur constans notitia. Ut patet ex leg.
nuptura filio, ff. de iure dotis, leg. fin.
in princip. ff. de eo, quod met. causa,
leg. cum de in debito, ff. de probat.
Surdus consil. 37. numer. 17. & consil.
80. num. 19. Stephan. Gratiani. forens.
discep. tom. 5. capit. 832. numer. 15.
Cardinal. Tuschus littera. P. concl.
212. Et ratio est: Quia praesumptio
est specimen veritatis super re dubia,
& in certa, ut constat ex Glossa in
leg. vnica, §. accedit, verb. Praesu-
matur, C. de rei uxoris, & doce Ab-
bas in capit. is qui, numer. 6. de spon-
sal. Alciat. tract. de praesumpt. Me-
nochius de praesumpt. Simancas de
Cathol. institut. titul. 150. Sed quan-
do constat de veritate, seu de iure
certo alicuius partis, nec circa il-
lud ius datur dubium, nec datur ne-
cessitas inquirendi veritatem per eius
specimen, quia superfluum est qua-
rere, quod tenetur. Ergo cum de iure,
& possessione libertatis constet
nullatenus recurrendum est ad
presumptionem iuris ad
eam venandam.

RESOLUTIO IV.

An qui vouet animo promit-
tendi, non tamen se obligandi
vel animo se obligandi, non
tamen adimplendi maneat
obligatus ad adim-
pletionem
voti?

SUMMARIUM.

- 1 Non est verum votum, quando vouens
non habet animum promittendi, nec in-
ducit aliquam obligationem.
- 2 Votū obligat, vouere si habuit veri ani-
mum promittendi, & sit conscius obliga-
tionis voti, licet pro tunc de ea nō cogitet.
- 3 Votum non obligat si vouens nō habuit
implicitā, vel explicitā intentionē se
obligandi, licet expresse velit promittere.
- 4.5 Prima sententia Soti, & Ludou. Lopez
docet obligatum manere ex voto qui ha-
buit intentionē vouendi, & promitten-
di, non tamen se obligandi, & probatur.
- 6.7.8.9.10 Sententiam negativam in eo
assuenerunt Ricardus, & De Bonanone.
& alij: sententia negativa probatur,
& respondetur fundamento contrariae
sententiae.
- 11.12.13.14 Azor, & Tho. Sanchez ar-
que alij tenent eum qui vouet cum in-
tentione vouendi, & se obligandi, non
tamen implendi manere obligatum, &
eorum fundamenta adducuntur.
- 15.16.17.18. Contraria sententia De
Bonanone a propositis probatur, &
argumento in contra respondetur.

1 **S**uppono in primis, minime ef-
ficere votum, quando vouens non
habuit verum promittendi animum,
nec ex vi voti aliquam obligatio-
nem confluere, sed esse quandam
voti fictionem. Ut communiter docent
Doctores, quos refert, citat, & sequitur
Thomas Sanchez lib. 1. de matrim. dis-
put. 9.

2 Suppono 2. Obligare votum, quan-
do cum vero promittendi proposito,
emittitur ab eo, qui conscius est obliga-
tionis ex voto confluentis, licet tunc
illius non meminerit, quia virtute, &

implicitè voluit obligari, ut benè docet, & probat Thom. Sanchez ibi supra, scilicet tamen esset, si non adverteret per illa verba, verum votum emitti, tunc enim votum non obligaret, vtpotè, quod ex in deliberatione processit. Vt patet ex supradictis circa deliberationem essentialiter necessariam ad naturam voti, & docet idem Sanchez in sum. lib. 4. cap. 1. num. 35.

3. Suppono tertio: Tanquam certum, votum non obligare, quando vouens habuit veram promittendi intentionem, & nec expresse intentionem se obligandi exclusit, nec expressam, neque implicitam se obligandi intentionem habuit, quod contingere potest, quia vouens existimabat, votum non obligare, aut hoc ignorabat, quia, scilicet, de hoc numquam cogitavit, nec audiuit. Et ratio est: Quia re vera nullam obligationem per illa verba voti, intendit sibi imponere, sed id solum enuntiare, quod per illa verba significatur, credens ea non obligare, aut ignorans obligationem, nisi ignorans promissionis naturam, vel itea intentione promittere, qua ceteri promittunt, quia tunc virtute, & implicitè se obligare vult.

4. Toti ergo difficultas est: An quando quis habet animum vouendi, seu promittendi, non tamen se obligandi, maneat nihilominus obligatus obligatione voti? Et in hac difficultate prima sententia est socii libr. 7. de iustit. quest. 1. artic. 2. ver. Tertio eodemque medio; Ludouici Lopez, 1. part. in sum. cap. 42. §. secundum Sotum, vbi pro eadem sententia citat Petram Martini, & Oder. 2. tom. sum. cap. 92. num. 7. Aragon 2. 2. quest. 88. art. 1. fol. 962. §. contrariam tamen, Gutierrez libr. 2. qq. Canon. cap. 37. num. 11. qui docent, votum factum animo vouendi, & promittendi non verò se obligandi, obligare vouentem ad sui adimplerionem. Hæc sententia.

5. Probatur primò: Quia obligatio est naturalis effectus voti, & promissionis Deo factæ, sicut ignis calefacere. Ergo sicut posito igne, velis, nolit apponens, calefactio sequetur; ita posito voto, & promissione, & animo promittendi, sitim confluet obligatio. Et confirmatur: Quia qui vult antecedens, vult etiam consequens, necessario ex

illo sequendum, leg. 1. §. 1. ff. si vñs fructus petatur, ibi: Et ideo si vñs fructus legatur, necesse est tamen, ut sequatur etiam adiutus. Et latè Euerardus loco a concessione antecedentis, ad concessionem consequentis. Sed obligatio consequitur promissionem. Ergo, qui vult promissionem consequenter vult obligationem.

6. Contrariam tamen sententiam, scilicet, vouentem animo promittendi, non tamen se obligandi, non manere obligatum, tenent Ricard. in 4. dist. 38. quest. 2. art. 3. ad 2. D. Bonau. ibi. art. 1. quest. 1. num. 13. & in 3. dist. 39. art. 3. quest. 1. num. 46. D. Antonin. 2. part. tit. 11. ca. 2. Angelus verbo Pactum, num. 4. & verbo Votum 1. n. 7. Sylvester verb. Merus, q. 8. & verbo Pactum, quest. 4. vbi Armilla n. 2. & verb. Iuramentum, num. 14. Tabiena verbo Pactum, quest. 2. Medina C. de rest. quest. 23. §. his non obstantibus, Nauarrus in sum. cap. 12. num. 38. Viguerius cap. 3. §. 5. ver. 14. Palac. in 4. dist. 29. disp. 1. fol. 665. col. 1. Hæc sententia.

7. Probatur primò, ex cap. fin. de condit. apposit. Vbi conditio contraria substantiæ matrimonij, ipsum an nullat, licet verba, & intentio esset contrahendi. Ergo cum de natura voti, & promissionis Deo factæ sit animus se obligandi; vbi contrarius animus ad fuerit; nullum erit votum, & promissio Deo facta.

8. Probatur secundò. Quia omnis obligatio, quæ non est ex lege oritur ex privata hominis voluntate. Ergo vbi deest se obligandi voluntas, deficit obligatio. Dices: Votum, seu promissionem Deo factam ex hominis voluntate consistere: eo tamen factò, obligatio est ex iure Diuino, & naturali. Ergo posita hominis voluntate volentis vouere, & promittere velit nolit, manebit ex Diuino, & naturali iure obligatus. Hoc tamen non obstat, quia lex Diuina, & naturalis non obligat circa rem spontaneam, nisi supposita voluntate hominis obligationem sibi imponentis. Ergo si deest animus se obligandi, deest obligatio ex voto confluentis.

9. Probatur tertio. Quia obligatio voti, & promissionis Deo factæ confluet ex lege privata, quam promittens sibi imponit, sed nulla lex obligat, nisi Legislator obligare intendant. Ergo cum

in hoc casu vouens, seu promittens sit priuatus Legislator, & nolit se obligare per suam legem priuatam, non manebit obligatus; propter hæc fundamenta hæc sententia videtur verior, & probabilior.

10 Et ad fundamentum contrariæ sententiæ respondetur, obligatio ne mortuam ex promissione, non esse effectum naturalem, & omnino necessario consequentem eandem promissionem, sicut calefactio est effectus naturalis, & necessario consecutus ad ignem, & ad eius applicationem; est enim effectus necessarius, & naturalis eiusdem promissionis, non ut cumque, sed promissionis cum intentione se obligandi: cum enim promissio sit actus ex sua natura, & essentia liber, includit liberam intentionem, nec potest habere aliquem effectum, qui ab eadem libera intentione non dependeat. Cumque in casu præsentis promittens non intendat se obligare promissio non potest habere vim, vel effectum, ipsum obligandi. Obligatio enim est quidam effectus moralis, qui dependet ab intentione Legislatoris in omni lege, & ideo lex non plus obligat, quam quod intendit, & vult Legislator: cum ergo vouens sit velut quidam priuatus Legislator sibi priuatam legem imponens. Solum manebit obligatus iuxta intentionem, quam habet se obligandi. Actus enim agentium libere, & moraliter non se extendunt ultra intentionem agentium. Cum ergo per votum non intendat in hoc casu se obligare per suam promissionem nulla ratione manebit obligatus.

11 Quoad secundam partem huius resolutionis maior est difficultas: An, scilicet, vouens cum animo promittendi, & se obligandi, si non habeat quando vouet intentionem adimplendi, quod promittit, maneat nihilominus ex voto obligatus ad adimplendam promissionem, & non obstante ea intentione non implendi sit illud verum votum obligans vouentem ad sui adimplentionem?

12 In hac difficultate omnes Doctores, quos supra num. 4. attulimus, pro prima sententia a fortiori affirmant, vouentem cum intentione promittendi, & se obligandi, non tamen implendi, efficere verum votum, ipsum obligans ad sui adimplentionem, & præter ipsos eandem sententiam tenent tanquam

certam Azor libr. 11. instit. moral. cap. 4. quest. 2. & cap. 13. quest. 9. & Tho. Sanchez in sum. lib. 4. cap. 1. num. 23. Hæc sententia.

13 Probatur primo: Quia intentio non contraria substantiæ contractus, illud non viciat, nec eius obligationem impedit, ut potest, quæ ex ipso contractu manente valido eritur, sed intentio adimplendi votum, non est de voti essentia, sicut nec intentio adimplendi ea, quæ quis pascitur, in quo cumque contractu est de eius essentia: Ergo intentio non implendi votum non tollit eius substantiam, & per consequens, nec obligandi vim illi anexam.

14 Probatur secundo. Quia prius est obligari, quam exequi obligationem, executio enim ab obligatione nascitur. Ergo ex eo, quod desinit animus exequendi, non tollitur animus se obligandi, nec obligatio, quippe sublato posteriori non tollitur quod prius est.

15 Secunda sententia est D. Bonaventuræ in 3. dist. 39. art. 3. quest. 2. & expressè Almaini in 3. dist. 39. quest. vii. ea, qui pro sua sententia citat Scotum, & non esse improbabilem docet Lasius lib. 2. de iust. cap. 42. eamque tenet, & multis probat Valécia 2. 2. disp. 6. quest. 6. punct. 1. colum. 4. & sequent. ubi latè probat, votum in quo est animus promittendi, & se obligandi, non tamen implendi, non esse verè votum, sed fictitiu, nec posse simul stare verum promittendi, & se obligandi animum, cum proposito non exequendi. Cui sententiæ videtur etiam valde fauere D. Thomas statim citandus.

16 Et probatur primo. Ex sententia eiusdem D. Thomæ 2. 2. quest. 88. art. 1. in corpore docentis, promissionem procedere ex animo exequendæ rei promissæ: ut supponit, non stare veram promissionem, cum animo non implendi promissionem: sed votum debet esse vera promissio Deo facta. Ergo, qui non habet animum implendi, non habet verum animum, sed fictum vouendi, & promittendi.

17 Probatur secundo. Quia voluntas vere promittendi, & se obligandi simul cum voluntate non adimplendi, nullatenus coalescere possunt, & simul stare in eodem actu vouendi, quia se invicem destruant, & implicent in proprijs conceptibus. Si enim quod quis promittit, quando illud promittit non

vult implere, quid promittit? Cum promissio respiciat tamquam obiectum, & terminum adimpletionem promissi. Et ergo ablato obiecto, & termino promissionis, nec subsistere, nec intelligi potest promissio. Et confirmatur: Quia si quis promittit animo se obligandi, cum conditione, & intentione non adimplendi, illa conditio, & intentio sunt contra substantiam actus vouendited conditio seu intentio posita contra substantiam actus reddit actum nullum, ut supra num. 7. probauimus. Ergo votum, & promissio Deo facta cum conditione, & intentione non adimplendi est nulla. Hæc sententia mihi valde placet, quia licet forte phytice loquedo possit copari intentio promittendi, & se obligandi cum intentione non adimplendi, ut in simili loquens de iuramento promissorio dixi hoc ipso libro disp. 4. resolut. 5. at moraliter semper, vel ter semper promissio cum intentione se obligandi, & intentio simultanea, non implendi coalescere, & stare non poterant in eodem actu vouendi, quia se inuicem destruunt, & illa conditio, seu intentio non adimplendi posita, seu addita actui promissionis est contra substantiam actus promittendi.

18 Ad argumenta contrariæ sententiæ, & in primis ad primum responderetur: Intentionem non adimplendi esse contrariam substantiæ actus promittendi, quia promissio cum intentione non adimplendi, non est vera promissio, sed ficta, & ideo nec est verum votum, nec vera promissio Deo facta, nec habet vim aliquam obligandi. Ad secundum respondeo: Quod quia quis promittit, & se obligare sit primum in executione, quam adimplere promissionem, & obligationem, seu illa exequatur in intentione, prius est velle exequi, quod promittitur, vel saltem simul, quis vult vouere, promittere, & obligare, atque exequi promissionem, & obligationem: quare, promittere, & obligari, seu voluntas promittendi, & se obligandi non sunt priores, & independentes ab intentione adimplendi, imo illa intentio promittendi, & se obligandi habent necessariam connexionem cum intentione implendi; ita ut si hæc deficiat, vel detur actus non adimplendi destruet naturam actus promissionis, & obligationis voti, & per consequens verum ipsum: quia talis actus est contrarius substantiæ, & ei-

sententiæ eiusdem voti, & promissionis, & cum illa omnino incompotibilis, eam enim reddit fictitiam, futilem, sine veritate, & realiter falsam.

RESOLVTIO V.

An ad inducendam obligationem, vel ab ea eximendum, sit spectandum, quid vouens faceret, vel non faceret, si prævidisset substantiam, vel circumstantias rei votæ?

SVMMARIVM.

- 1 Prima sententia Innocentij, & Abbatis proponitur docentium spectandum esse, quid vouens faceret, vel non faceret si prævidisset substantiam, vel circumstantias voti, & iuxta hoc esse regulandam obligationem voti.
- 2.3.4 Sententia Abbatis, & Innocentij efficaciter probatur.
- 5 Sententia Vazquez, Valentia, & aliorum asserentium valere votum si substantia actionis, & rei votæ cognoscatur a vouente licet circumstantia accidentaria ignorentur.
- 6.7.8.9 Sententia Vazquez, & Valentia probatur.
- 10 Sententia Soti, & Aragon asserentium sufficere ad nullitatem voti, quod ignoretur circumstantia magni momenti, & iam si cognoscatur substantia rei votæ, & actionis vouendi proponitur.
- 11.12.13 Sententia Soti, & Aragon efficaciter probatur, & approbatur.
- 14.15.16.17 Argumentis adductis pro sententia Vazquez, & Valentia efficaciter respondetur.
- 18 Deducuntur aliqua corollaria ex sententia Soti, & Aragon.
- 19 Deducitur ex eadem sententia responsio ad quendam casum.

I N Hæc resolutione quaerimus: An ignorantia, vel error circa substantiam, & circumstantias rei promissæ in ipsa inuentas, tempore, quo votum emittitur, auferat necessariam

ad votum deliberationem ac proinde ipsum irritet? Prima igitur sententia est Innocentij in cap. veniens, num. vnico, de iure iurando, & ibi Abbas num. 4. Antonius cap. quemadmodum, num. 13. eodem titulo, Hostiensis in summa, eodem titulo, num. 3. vers. Item si iuro stare, D. Antoninus 2. part. tit. 10. cap. 6. §. 5. Angelus verbo Iuramentum 4. in fine, principij, Sylvester verbo Votum 2. quest. 17. in fine, & verbo Iuramentum 3. quest. 3. particula 3. in fine, & particula 9. & quest. 2. & verbo Iuramentum 4. quest. 6. & quest. 13. in fine, Tabiena verbo Iurare, quest. 15. num. 16. Armilla verbo Iuramentum, num. 35. in fine. Nauarrus in sum. cap. 18. Hispané, num. 5. Latine num. 7. in fine, Molina tom. 2. de iust. disp. 272. colum. 2. versicul. Deinde ea rerum mutatio, & colum. 7. notabili. 4. qui docent, quod nemo per votum, aut promissionem quamcumque obligatur, ultra id, ad quod se obligare voluisset, si id sciret, vel aduerteret dum promissit; & ex hoc colligunt hi Doctores præcipue Molina ubi supra, eam rerum mutationem à promissionis executione de obligare, quæ si promittenti occurreret, dum promissit eam exciperet, aut de ea, tunc interrogatus responderet, mentem suam non esse in eo euentu se obligare, quamvis absolute promissit, nil de illis euentibus cogitas. Hæc sententia.

2. Probatur primò: Quia liberalis promissio non est extendenda vitra promittentis intentionem: sed intentio promittentis est, nolle se in eo euentu obligare. Ergo nullatenus manet obligatus.

3. Probatur secundò: Quia in generali concessione non veniunt ea, quæ quis non esset verisimiliter concessurus, cap. in generali, de regul. iur. in 6. Ergo similiter in promissione absoluta non veniunt euentus, quos exciperet promittens, si in speciali cum his, vel illis circumstantijs sibi proponerentur.

Probatur tertio: Quia votum est lex quædam priuata, quam vouens sibi imer imponit, sed in legibus locum habet epikcia ad excipiendos euentus, quos Legislator sibi occurrentes exciperet: Ergo idem est dicendum in voto, & in promissione.

4. Probatur quarto: Quia error excludit consentum, l. ge si per errorem,

ff. de iurisd. omnium iudic. Cardinalis Seraphin. Rotæ Romanæ decis. 1190. num. 2. Anton. Monachus Lucenc. decis. 59. num. 10. Bertazol. tract. clausul. instrum. clausul. 11. Gloss. 3. nu. 2. Thomas de Thomafer. regul. 198. Surd. consil. 28. num. 122. Parisius consil. 150. nu. 22. volum. 4. Mari. Anton. variar. lib. 1. resol. 2. num. 6. Menochius de præsumption. lib. 2. præsumpt. 19. Barga. de dolo, libr. 2. cap. de dolo vero, & dolo præsumpto, diu. 1. num. 47. fol. 74. Scaccia, Molina, Anton. Riccius, Stephan. Gratian. Carol. de Graf. quos citat & sequitur Ant. Duëns de axiomat. iuris, lit. E. verb. Error, nu. 48. Sed qui ignorat substantiam, vel circumstantias rei veræ tempore, quo votum emittit habet errorem circa ipsas: Ergo circa easdem non habet consentum: & per consequens non contrahit obligationem voti.

5. Secundam sententiam tenent Vazquez 1. 2. quest. 7. art. 4. disput. 30. cap. 4. num. 25. & 26. & Thom. Sanchez in sum. lib. 4. cap. 2. num. 8. Valencia 2. disp. 6. q. 6. punct. 4. in fine, & disp. 5. q. 20. punct. 4. col. 2. concl. 4. Caietan. 2. 2. quest. 88. art. 3. colum. penult. vers. Ad hoc dicitur, & in sum. verb. Votum, cap. penult. in fine, Armilla verb. Votum, num. 11. Sorus lib. 7. de iust. quest. 2. art. 1. ad 3. vers. Ex his quæ, Molina to. 2. de iust. disp. 272. colum. 5. vers. Quantum valde, qui docent, attendendam esse ipsius actionis vouendi substantiam, & si illa non ignoratur non esse involuntariam, & si erratur circa circumstantias accidentarias, quamuis scilicet eo errore actio illa non fieret. Hæc sententia.

6. Probatur primò, à Vazquez varijs exēplis, & præcipue ex eo: quia si quis elemosynam pauperi eroget, ignorans esse suum inimicum, nec id sciens largiretur, valet elemosyna, quia ad eius substantiam sola recipientis paupertas pertinet in qua non errauit. Circumstantia verò inimicitie ignorata est accidentaria. Ergo quando substantia actionis non ignoratur licet sit error circa circumstantias accidentarias, actio absoluta non est involuntaria.

7. Probatur secundò: Quia ignorantia, & error ea sola involuntaria reddunt, in quæ cadunt; sed si substantia actionis sit cognita, etiam si circumstantie accidentarie ignorentur: error, & ignorantia non cadunt in substantiam

tiam a filionis. Ergo illam non reddunt inuoluntariam, licet inuoluntaria sit erga circumstantias accidentarias: Ergo licet non fieret actio, si tales circumstantiae scirentur. nihilominus actio, quoad substantiam voluntaria fuit, & valida.

8. Probatur tertio: Quia votivator non petit omnium difficultatum considerationem, sed tantum deliberationem ad peccatum mortale sufficientem; sed qui novit difficultates substantiales: seu ad substantiam voti pertinentes tribet illam sufficientem deliberationem, licet ignoret accidentarias circumstantias. Ergo valide votum emittit.

9. Probatur quarto. Quia si semper actus esset inuoluntarius, & conditionalis, quoties si quis scisset circumstantiam aliquam, illum noluisse: nil fore ratum, & firmum esset in commercijs humanis, si quidem illud si sciuisse noluisse, tunc semper locum haberet in hominum consilijs, ut potest, qui non omnes circumstantias norunt. Ergo ignorantia circumstantiarum accidentalium, non tollit actum fuisse voluntarium.

10. Tertiā sententiam, quæ media est inter duas supra relatas tenent Sotus lib. 7. de iust. quest. 1. art. 2. colum. 6. versic. Scilicitaris, Aragon 2. 2. quest. 88. art. 1. fol. 956. colum. 2. versic. Interro 3. & fol. 957. colum. 1. in solut. ad confirmationem tertij Ludovici. Lopez 1. part. instruct. cap. 50. in fine, Manuel 2. tom. sum. cap. 92. num. 4. & Thomas Sanchez in sum. lib. 4. cap. 2. num. 11. temperans sententiam, quam sequutus fuerat, num. 8. cum Vazquez, Caietano, & Valencis, licet num. 3. & in hoc nu.

11. Conetur confundere substantiam voti, seu rei votæ cum circumstantijs valde notabilibus, earque vocet substantiales, quæ tamen cura accidentariæ sint licet, sint graues valde diuersæ sunt a substantia actionis vouendi. Igitur Doctores huius tertiæ sententiæ docent, quod licet quis noceat substantiam voti, quod emittit; siue substantiam rei votæ, si tamen non prævidet, vel ignorat, seu habet errorem circa aliquam, vel aliquas circumstantias, quæ notabiliter augeant difficultatem adimplendi votum; notabiliterque ex estimationem vouentis superent, & sint magni momenti, quibus cognitis non vouisset; votum est inuoluntarium, & irritum, vti si quis voueat Religionem Minorum ignorans quatuor

tum votum perpetuæ abstinentiæ acarnibus, vel Religionem Carthusianorum ignorans ex instituto illius Religionis teneri ad eam abstinentiam, vel si vouens Religionem S. Francisci ignoraret præceptum non accipiendi pecuniam, vel præceptum non habendi proprium etiam in communi; vel si quis voueat peregrinationem Hierosolymitanam ignorans Hierosolymam non posse sine navigatione adiri: tunc vero si ignorantia, vel error sit circa circumstantias accidentarias, quæ non sunt magnæ considerationis, nec excedunt notabiliter vouentis estimationem, et si voueat peregrinationem ad locum distantem centum leucas, & postea reperiat distare centum, & decem. Aut si voueat aliquam peregrinationem, credens iter ad eam esse amenum, & planum postea reperiat esse in amenum, & asperum. Hæc igitur sententia sic exponitur.

11. Probatur: Quia potest quis cognoscere perfectè substantiam actionis vouendi, vel rei votæ: tempore emissionis voti, & tamen postea ex aliqua circumstantia notabili, quam si quis sciisset, non vouisset, fieri votum inuoluntarium, & nullum. Ergo ad nullitatem ratione inuoluntarij, seu non plenariæ libertatis, non semper requiritur ignorantia, vel error circa substantiam vouendi, vel circa substantiam rei votæ; sed sufficit dari circumstantiam notabilem, quæ si fuisset præuisa, votum non fieret. Ant. probatur: Quia si quis actu non habens filios ex legitimo matrimonio, imò nec spem habendi ipsos promississet, seu vouisset dare maiorem suorum bonorum partem pauperibus, vel alicui xenodochio, aut locupio: si postea habeat filios ex legitimo matrimonio natos; non tenetur ad adimplendum voti non obstante, quod tempore emissionis voti optime cognouit substantiam actionis vouendi, & rei votæ; & tamen quia ignorauit circumstantiam illam notabilem superuenientem habendi filios, quam si sciisset, non vouisset votum est inuoluntarium, & irritum. Ergo ad hoc ut votum sit nullum defectu voluntarij, seu plenariæ libertatis non est necessarium, quod ignoretur actio quoad substantiam eius, sed sufficit, quod ignoretur aliqua notabilis circumstantia quam si vouens sciisset, non vouisset; nec sufficit. Si dicas, tunc fieri votum nullum, non ex defectu volun-

tarij, seu plenarie libertatis, sed ex mutatione materiae, quae post susceptum filium legitimum transijt de licita in illicitam, quia nemo licet, & iuste potest per suum votum, vel per aliam inofficiosam donationem priuare filium legitimum sua legitima, vel hae reditate legitimae sibi cōperente: quia licet hoc verum sit, tamen illud votum non solum fuit irritum ratione mutationis materiae sed etiam, quia fuit inuoluntarium, nam etiam si vouens posset licite priuare filium legitimum hae reditate paterna, nullatenus si sciisset tempore emissionis voti, se habiturum filium legitimum voveret illam eleemosynam erogare, priuando filium maiori suorum bonorum parte, quia ex naturali affectu, & amore erga ipsum filium recte praesumitur, seu colligitur, quod potius vellet eidem filio dare bona sua, quam cuilibet, vel quibuslibet extraneis etiam pauperibus, vel xenodochio, vel loco pio, quia ex maiori, & naturali pietate fereretur erga filium, quam circa extraneum quemlibet, & ideo, etiam si sibi liceret votum illud emittere, si sciisset se habiturum filium non emisisset. Ergo votum illud non solum esset irritum ratione mutationis materiae: sed etiam ratione inuoluntarij.

12 Probatur secundò. Quia sicut in generali concessione non veniunt ea, quae quis verisimiliter non esset in specie concessurus, ita neque in generali promissione veniunt ea, quae quis verisimiliter non esset in specie promissurus: sed quando quis vouet aliquid cum ignorantia alicuius notabilis circumstantiae, quae notabiliter superet, & excedat suam existimationem licet sciat substantiam rei votae illamque absolutè, & generaliter promittat, nullatenus in specie id promitteret si sciret illam circumstantiam. Ergo in eius promissione generali, seu voto absoluto non comprehenditur illud speciale, quod si sciisset non vouisset: & circa illud omnino votum fuit inuoluntarium, & per consequens nullum, non obitante, quod substantia actionis, & rei votae cognita fuerit a vouente.

13 Probatur tertio. Quia multoties circumstantiae accidentariae voti, seu rei votae maioris ponderis sunt, quam ipsa vota, seu quam res quae absolute vouetur, & magis excedunt existimationem vouentis, quam eadem res vota: & eius substantia. Ergo licet quis sciat substan-

tiam rei votae, si ignoret talè circumstantiam, quae maiorem difficultatem includeret, & maius grauiamen inferret, & in separabilis esset a re vota quam si ciuisset, non vouisset, non est censendus voluntarius in emissionem voti neque ad ipsum obligari. Ant. probatur: Quia si vir pauper ex deuotione S. Petri, & Pauli voueret, se iturum Romam ad inuiscendam eorum Ecclesiam, non cogitans, nec aduertens pro tunc de modo, & circumstantijs illius itineris, qui si post votum aduertit, propter suam paupertatem, necessarium sibi esse, quod eat pedester, & mendicando, quam circumstantiam si aduertet cum votum emisit, nullatenus illud emisisset, quia illa sola maioris ponderis, & grauioris est, & magis excedit existimationem vouentis, quam substantia voti, seu rei votae, & propterea non intendit ad illam se obligare, sed tunc error ille dedit causam emissionis voti. Ergo licet bene cognouerit tempore eiusdem emissionis voti, eius substantiam, cum ad illam circumstantiam non aduertet nullatenus fuit voluntarius circa votum, nec ad illud obligabitur. Ergo scire substantiam rei votae, seu ipsius voti, & actionis vouendi, non sufficit ad inducendam obligationem voti, si alias qui vouet ignorat circumstantiam aliquam grauis momenti, quam si sciisset, non vouisset. Et pro hac sententia a fortiori faciunt argumenta omnia, supra adducta pro prima opinione, quae efficacissime probant huius placiti veritatem quam libentissime amplector, & ideo ad argumenta secundae sententiae ex iactis fundamentis respondebimus.

14 Ad primum igitur argumentum respondeo: Circumstantiam inimicitiae non esse notabilem, nec magni ponderis, nec valde superare existimationem hominis Christiani ad huiusmodi eleemosynam ab eo factam inimico, licet forte si illam circumstantiam sciisset, non dedisset, quia homo fidelis esset irrationabiliter multus circa eleemosynam datam inimico pauperi, cum ex Dei praecepto teneatur illum diligere, & non odire, nec credendum est eleemosynam sub conditione donasse, scilicet, si non esset pauper ille, suus inimicus, & si cum aliqua repugnantia, & inuoluntario secundum quid, & non simpliciter, & absolute eam erogauerit, quare donatio illa absolute loquendo valida, & libera fuit. Inuoluntarium enim secundum quid

quid non tollit libertatem absolutam disponentis, seu dantis eleemosynam. Quod si repugnantia illa tanta fuisset, quod vellet dare eleemosynam sub conditione tacita, seu expressa; tunc donatio illa nulla esset, etiam si cognovisset substantiam actionis: quod nullatenus militat contra nostram resolutionem in genere enim fatemur, quodcumque votum factum sub quacumque conditione, illa non secuta non obligare, licet conditio non magni momenti sit: quia volitum sub conditione si non ponatur conditio non est propriè; & absolutè volitum, nec voluntarium. At hic non loquimur in casu, quo quis vouet, sub conditione tacita, vel expressa; sed in casu, quo datur error, vel ignorantia in vouente aliquis circumstantiæ magni momenti quam si sciisset, non vouisset, circumstantia autem inimicitia in homine fidelis nec magni momenti, nec rationabilis iudicatur, ad excludendam libertatē absolutē, & simpliciter, licet secundum quid tollat voluntarium; quod non sufficit, ad irritandam donationē, vel eleemosynam inimico factam; cum absolutē, & simpliciter libera, & voluntaria fuerit; præcipuè cum circumstantia prædicta inimicitia accidentaria, & parui momenti iudicanda sit propter præmissas rationes.

15 Ad secundum respondetur: Error, & ignorantiam non solum reddere involuntaria illa in quæ cadunt præcisè, sed etiam ea, quæ cum ipsis habent necessariam, & inseparabilem connexionem, non solum physicam, sed etiam solam moralem, nam si quis donaret gladium Petro illum a se petenti ignorans, quod illum peteret ad occidendum dantem, licet non ignoraret substantiam actionis donandi, sed solum circumstantiam prauæ intentionis Petri, quæ post donationem gladii, vult occidere donantem, non solum esset involuntarius circa illationem sui mortis: sed etiam circa donationem gladii, quo donatarius vult ipsum occidere; ex eo, quia supposita illa praua intentione Petri donatio moraliter habet connexionem cum occisione donantis. Item, si quis faciat aliquam magnam donationem Titio putans, bona fide, illum non fore ingratum erga donantem maximè in re graui, si postea experiat Titium esse ingrati, & maleuolum, erga se non solum erit involuntarius, erga ingratitudinem Titii,

sed etiam erga donationem illi factam, licet bene caluerit substantiam actionis donandi, quia in gratitudo illa Titii, & involuntarium circa eam habet connexionem moralem cum involuntario donationis in donante: optimè ergo evenire potest, quod licet quis sciat substantiam actionis præcisè, sit involuntarius circa eam, propter aliquam notabilem circumstantiam ignoratam ab agente, quæ vel physicam, vel moralem connexionem habeat cum substantia actionis. Ergo ea ignorata, & propter ignorantiam involuntaria, reddet etiam involuntariam substantiam actionis propter necessariam connexionem (saltem moralem) cum illa.

16 Ad tertium respondetur, valorem voti non requirere notitiam omnium circumstantiarum, maximè accidentalium, & parui momenti, exigere tamen notitiam non solum substantiæ actionis vouendi, & rei votæ: sed etiam circumstantiarum magni momenti, quæ connexionem saltem moralem habent cum substantia voti, seu rei votæ aliter enim cum illæ maximè excedant existimationem vouentis, & valde augeant difficultatem voti, qui eas ignorat non solum est involuntarius circa illas, sed etiam circa voti substantiam, cum qua habent necessariam connexionem.

17 Ad quartum respondetur negando: quod si circumstantia magni momenti ignorata irritas actiones redderent nihil fixum foret in commerciis humanis, quia ea ignorantia circumstantiarum notabilem, & magni ponderis, non frequenter, nec passim accidit in humanis commerciis, sed raro, & non frequenter, quare ex eo non sequitur, nihil fore fixum in eisdem commerciis: quia ad eorum stabilitatē & firmitatem, parum obstant ea, quæ raro, & non frequenter accidunt, neque trahenda sunt in consequentiam iuxta regulam iuris dicentis: *Ea quæ raro accidunt non sunt trahenda in consequentiam.*

18 Ex his colligitur, quod iam supra tactum est, scilicet, quod si quis voueat voto simplici Religionem aliquam determinatam, ut Religionem Minimorum, vel Carthusianorum, & ignoret, in eis esse obligandum ad perpetuam abstinentiam carniū, & postea habeat notitiam illius obligationis, quam si ab initio sciisset non vouisset, non obligari voto, & idem est, si promissit eodem voto simplici determinatam Religionem S.

Franc

Francisci ignorans præceptum de non recipienda pecunia vel de paupertate in communi, quæ si sciisset non vouisset, qui si postea habeat notitiam illorum præceptorum non tenebitur voto, quia sunt circumstantiæ gravis ponderis notabiliter excedentes estimationem voluntatis. Similiter si quis voueat determinate aliquam Religionem, ut quietius, securius, & deuotius Deo seruiat, si post votum simplex ante ingressum Religionis noscat in ea iurgia dissensiones, & factiones vigere, quod si sciisset non vouisset non obligabitur ad executionem voti, & si post assumptum habitum vouit profiteri ignorans illas dissensiones in ea Religione vigere, quas si sciret, non vouisset habita illarum notitia non tenetur, ad professionem. Item, si quis vouit Religionem determinatam ex austerioribus, & in ea profiteri, credens a peritatis illius Religionis esse mitiores, quod si in annis nouitarius experiatum esse valde rigidas, & sibi valde difficiles, quod si sciisset non vouisset profiteri, non tenetur ad professionem, & idem est si post emissum votum inciderit in aliquam infirmitatem ex qua notabiliter debilius remansit. Præterea si quis vouisset obedientiam alicui Confessori particulari, vel Patri spirituali, putans illum se cum prudenter acturum, aliter non promissurus eam obedientiam, si postea comperiat illum Confessorem, vel Patrem spirituales esse imprudentem, & imprudenter sibi præcipere res valde difficiles, & extraordinarias poenitentias, & austeritates, non tenetur ex eo voto illi parere. In eis, quæ notabiliter excedunt legem existimationem. Hæc autem omnia intelligi debent de votis simplicibus. Nam de votis solennibus iam emissis aliter philosophandum est, quia licet votum simplex, & solenne sint eiuſdem speciei in abstracto ratione voti, valde differunt in ratione contractus indisolubilis, & in alijs multis, quæ faciunt variare iudicium conscientie circa utrumque, & de hoc vide latissimam resolutionem apud me ipsum 4. part. lib. 2. resol. 24. fol. 258.

19. Ex his etiam patet responsio ad quendam casum, qui fuit in fidei contingencia dum essem compluti consultus est: de quadam femina nobili vidua quæ post mortem mariti remansit diues, vel saltem bonis sufficientibus ancta ad conseruationem, & decentiam suum status, quæ licet iuuenis, & pulchra valde

esset, ut quietius, purius, & deuotius Deo deseruiret emisit votum castitatis. Sed post duos vel tres annos ex quodam accidit propria bona amissit, & in aliquas incidit infirmitates: occasione autem paupertatis a multis ad in honesta sollicitabatur propter eius singularem pulcritudinem; & ideo eius castitas non parum periclitabatur, quia nec alimenta habebat unde viveret, & propter suum status decentiam, & frequentes infirmitates a nobili femina etiam ex Hispania Magnatibus deseruire non poterat. Ea autem in hoc rerum statu permanente accidit, ut quidam vir, nobilissimus capus eius pulcritudine, venustate, & honestate, cum magna nobilitate coniunctis, eam expectaret ad matrimonium, eamque simul sex millibus scutis dora ret: quæsum est a me, an hæc femina nobilis posset matrimonium inire sine dispensatione voti castitatis; præcipue, quia periculum erat in mora, quia virille nobilis, qui eam expectabat in matrimonium ad graui negotia erat profecturus in breui, in aliam longinquam ciuitatem, per multum tempus non reuerturus. Eia occasione amissa forte postea mutaret propositum, & cum alla iniret matrimonium dicebat aures prædictæ feminae se votum castitatis emisse in eo maxime fratre, quia sufficientissime habebat pro tunc unde viveret secundum decentiam suum status, & quia iudicauit, non egere matrimonio, ut aleretur a marito, nec credebatur, se in eas paupertatis angustias deuenturam, ut non haberet necessaria alimenta, & quod præterea solitanda foret ad in honesta, quæ omnia si sciisset, non vouisset castitatem, quia certo licet careret, sibi magis expediens esse matrimonium, quam coelibatum. In quo casu respondit prædictam feminam non teneri ad votum castitatis, & sine dispensatione ponere inire matrimonium, tum ex multitudine materis, quia iam tunc sibi melius erat matrimonium, quam coelibatus, quia in coelibatu propter eius paupertatem non habebat alimenta unde viveret, & a multis, ideo sollicitabatur ad in honesta, & periclitabatur eius castitas, & decor, quæ omnia cessabant per matrimonium, & ascurabatur eius castitas; & cum votum debeat esse de meliori bono, & tunc non esset illi coelibatus maius bonum, utpote, qui suppositis supra allatis erat ei valde periculosus, & continuis terrificationibus, & sollicitationibus expositus.

matrimonium autem erat illi maius bonum: quia cum extra tentationes, & pericula constituebat. Tum etiam, quia cum has adeo graues circumstantias non praeuidisset tempore emissionis voti notabilissime excedebant existimationem vuentis, & si illas sciuisset, ut illa aiebat non vouisset, votum fuit irritum ob defectum voluntarii, seu plenarie libertatis. Et mea resolutioni subscripserunt multi Doctores Complutenses, & Cathedralici Sacrae Theologiae, & Sacrorum Canonum professores doctissimi illius Vniuersitatis quibus postea casus consultus est.

RESOLVTIO VI.

An vota solemnia Religionis facta in professione inualida, valeant saltem, sicut vota simplicia?

SVMMARIVM.

1. Quando professio fuit inualida defectu legitimae aetatis non potest obligare etiam, ut votum simplex.
2. Prima sententia negativa Bartholomei de Bechis, & Diana proponitur.
3. 4. 5. Sententia negativa rationibus efficaciter probatur.
6. Sententia affirmatiua Thomae Sanchez, & aliorum adducitur.
7. 8. Affirmatiua sententia ex iure, & ratione probatur.
9. Iudicium Authoris de vtriusque sententia proponitur.
10. 11. 12. Prima sententia negativa alijs rationibus, & iuribus efficaciter vtriusque probatur, & confirmatur.
13. Ad argumenta contraria affirmatiuae sententiae, & ad iura pro ea adducta fit satis, & respondetur.

IN Hae difficultate suppono; Quod quando professio fuit inualida ex defectu legitimae aetatis, non potest obligare etiam, ut simplex votum. Quia ita expresse decernit Concilium Tridentinum sess. 25. de regular. cap. 15. vbi decernit: Eum, qui ante decimum sextum suae aetatis proficitur, siue in Monasterijs virorum, siue in mulierum Conuentibus, nullatenus maneat obligatus

virtute dictae professionis, nec amplius quam si professionem non emisisset. Totam ergo difficultatem consistit, in eo casu, quando ex alijs causis fuit nulla professio? Vt si sit admixta a non habente legitimam potestatem, & auctoritatem, vel si sit emissam in Religione non approbata a Sede Apostolica, vel ex alia simili causa, an in eo euentu saltem obliget, ut votum simplex.

2. In hac difficultate prima sententia est Antonini Diana 4. pars. tract. 4. resol. 183. §. non desinam tamen. Hanc tenet noster Bartholomeus de Bechis in praxi nouitiorum disp. 13. dub. 6. num. 10. quem idem Diana citat, & sequitur qui docent: Eum, qui fecit professionem nullam, si alias non habuit specialem intentionem faciendi aliquid speciale, seu particulare votum, praeter votum ipsum professionis, nullatenus manere obligatum ex ipsa professione tanquam ex voto simplici. Hae sententia.

3. Probatum primo. Quia quod nullum est nullum effectum potest producere, ut docet Nauarrus consil. 5. de regularibus, quod etiam ipsa ratio naturalis docet, ad hoc enim, ut res aliqua possit aliquid producere, vel habere aliquid effectum, necessarium est, ut ipsa habeat esse; quia, quod non est, nihil potest producere; quia quod esse non habet, non potest dare esse alteri, sed professio nulla nullum habuit esse igitur nullo modo potest aliquam obligationem causare.

4. Probatum secundo. Quia votum non extenditur ultra intentionem vuentis, quia actus humanus, seu liber, ut est actus votendi non potest extendi ad amplius, quam ad id: ad quod extenditur intentio: sed qui fecit professionem in aliqua Religione, taliter, quod professio de facto fuit nulla, ea praecise intentione emisit tria vota solemnia Religionis, ut in eadem Religione permaneret, & hunc solum finem intendit. Ergo cessante dicto fine, non videtur, se voluisse obligare ad vota Religionis.

5. Probatum tertio. Quia ut docet Thom. Sanchez lib. 7. de matrim. disp. 32. num. 13 sequutus Gregorium Lopez. Mulier, seu vxor, quae in saeculo manens fecit votum castitatis, ut maritus possit profiteri in aliqua Religione, si ille non profiteatur, non obligatur ex voto castitatis, quia censetur, ideo votum emisisse, ut maritus profiteretur solemniter

ter in illa Religione; & eam præcisse intentionem habuisse emittendo votum castitatis; quæ intentio cessat cessante maritali professione: sed in nostro casu cessat etiam finis totaliter eius, qui professionem emisit, si re vera nulla sit, ideo enim tria vota Religionis fecit, ut in eadem Religione per totam vitam permaneret. Ergo illo cessante cessat etiam totalis obligatio eiusdem voti.

6 Secundam tamen contrariam sententiam tenent Sanchez lib. 5. operum moral. cap. 4. num. 104. & 105. & Innocentius, Ancharranus, Henricus, Abbas, Alexander de Nevo, & alij, quos ibidem citatos sequitur idem Sanchez, qui docent eum, qui fecit professionem nullam, teneri ex ea tanquam ex voto simplici.

7 Probatur primo. Ex cap. consultis, Qui Clerici, vel vouentes. Vbi inquit textus: *Habitus sine professione suscipitur, ne contrahatur impedit, sed contractum nequaquam dissolvit.* Vbi Abbas num. 3. explicat illud verbum, *sine professione*, id est, *sine professione valida susceptus.* Et merito, quia aliter habitus a nouicio sine ulla professione susceptus, nullatenus matrimonium impedire potest, at quando habitus tunc susceptus sine professione valida inquit textus, quod matrimonium impedit. Ergo professio invalida obligat tanquam simplex votum. Et confirmatur ex cap. quidam, & ex cap. placent, de consensu coniugum. Vbi decernitur, professionem nullam coniugati, tanquam votum simplex castitatis obligare ad non petendum debitum ab altero coniuge: quia ad hoc solum se obligare potuit. Ergo professio nulla ab aliquo emissam talem nullam tanquam votum simplex obligat.

8 Probatur secundo. Ex cap. unico, de desponsatione impub. in 6. §. idem quoque, ubi decernitur: quod quando adus non valet eo modo, quo est factus, valet tamen eo modo quo potest, & ideo ibidem decernitur Pontifice, quod matrimonium contractum inter impuberes, licet non valeat, ut matrimonium, valere tamen, ut sponsalia. Ergo si professio nulla, valere non potuit tanquam votum solemne: valebit talim, ut votum simplex. Verum tamen est, quod ipse Sanchez ibidem fatetur num. 105. quod si ille qui emisit professionem nullam, intendit vota solemnia facere animo perpetuo perseverandi in Religione, & eo fine vota solemnia emisit, non remanet obli-

gatus ex eadem professione, vltio modo etiam tanquam ex voto simplici.

9 Vtraque ex his sententijs propter sua fundamenta, & auctoritatem Doctorum, illam sequentium valde probabilis est: tunc autem prior sententia, & eius fundamenta magis urgent, eo maxime, quia semper, vel tere semper, qui solemnem professionem emittunt, eo animo profitentur, in illa Religione, ut in ea, usque ad finem vite perseverent, nisi alia particularem intentionem habeant quod rarissime eveniet. Et ideo præter rationes alias pro prima sententia illam sequentibus confirmatur.

10 Quia obligatio, quæ vel nunquam fuit, vel esse desinit, non potest habere esse, nisi de nouo fiat: obligatio enim semel extincta reuiuiscere non potest, sed oportet ut alia fiat, lege inter stipulantes, §. si agram, ubi Bartholus, Angelus, Alexander, Iason, & alij ff. de verb. obligat. & leg. quæ res sunt, §. vnam, ff. de solut. & leg. cum ex causa, ubi Doctores C. de remis. pignori: Sed obligatio professionis, vel nunquam fuit, vel cessauit in eo, qui nullam fecit, professionem, igitur non potest reuiuiscere tanquam ex voto simplici.

11 Nec sufficit si contra hoc dicas: Obligationem tanquam ex voto simplici nunquam cessare, & ideo necesse non esse, ut de nouo reuiuiscat: cum semper permanens, & permaneat. Quia contra hoc facit: Quod qui solemniter proficitur solum intendit vota solemnia emittere, non vero simul efficere votum simplex eorum, quæ solemniter proficitur, intendit enim semper permanere in Religione, & si interrogaretur utrum si esset nulla eius professio, vellet remanere obligatus tanquam ex voto simplici, ad obedientiam, castitatem, & paupertatem verosimiliter responderet, se nolle ad ea ex voto simplici manere obligatum, & pro dicto habetur, quod verosimiliter fuisset dispositum, si disponens de hoc fuisset interrogatus. Argumento cap. iuripiscimus, de regul. iur. in 6. leg. tale pactum §. final, ff. de pact. igitur nullus ex professione nulla debet censeri obligatus tanquam ex voto simplici.

12 Probatur vltimo: quia obligatio generalis semper intelligitur cum conditione tacita, si res in eodem statu persistat, quo erat tempore contractus, & ideo obligatio generalis non obligat, si interuenit aliquis casus nouus, de quo non

fuit actum, nec cogitatum tempore contractus. *leg. Quod servitus, ff. de conditionibus, causat. & leg. Quero, §. Inter locatorem, ubi Bartholus, ff. locati, & leg. Cui quis, in princio, ff. de solut. & cap. 2. de renunciatione. & cap. Quemadmodum, de iure iurand. & cap. Ne quis, ad finem 22. quest. 2. Alexander consil. 107. num. 15. lib. 3. Ancharanus consil. 402. num. 3. Felinus consil. 32. numer. 8. Anton. consil. 95. num. 3. Sed in casu presenti non remanet vouens in eodem statu. Ergo censendum est, non se voluisse ulterius obligare, nisi ad tria vota solemnia; & quod si nulla essent, ad nihil amplius obligari.*

Ad idem pro contraria opinione adducta responderetur: Solum loqui in illis casibus, in quibus ex natura actus sufficienter colligitur, quod contrahentes, vel vouentes intenderint se obligare quantum possunt; non vero quando ex natura actus non potest colligi, se obligare voluisse ultra id, quod formaliter continent verba; & actus se obligandi; in nostro vero casu, cum vouens expressè voueat vota solemnia ad permanendam per totam vitam in Religione ex natura ipsa actus, & ex verbis expressis vouentis colligitur, noluisse se obligare, seu manere obligatum extra Religionem ex voto simplici, quod nulla tenus emittere intendit.

RESOLUTIO VII.

An Episcopus possit dispensare in votis castitatis, & Religionis emissis à persona alterius potestati subiecta, ut à filio, coniugata, vel servo, sine licentia patris, viri, vel domini, & an virtute Cruciatæ possit illa commutare Confessor approbatus ab Ordinario?

fit illa commutare Confessor approbatus ab Ordinario?

SUMMARIVM.

Nec Episcopus, nec Confessor virtute Cruciatæ possunt dispensare in votis reservatis filiorum, vxoris, aut ser-

vi in eam merita circa quam parentes, maritus, vel dominus non habent potestatem dominatiam.

2. Negativa sententia Sanchez & Suarez proponitur.

3. 4. Eadem negativa sententia ratione probatur.

5. Affirmativa sententia Ioannis Guriæ, & aliorum adducitur, & explicatur.

6. 7. 8. Eadem sententia affirmativa ratione probatur.

9. Ad argumenta negativæ sententiæ efficaciter respondetur, & ipsorum auctoritas circa veramque sententiæ adducitur.

IN Hæc difficultate supponitur Episcopum non posse dispensare, nec Confessarium virtute Cruciatæ commutare vota filiorum, vxoris, vel servi, circa quorum materiam prædicti non sunt subiecti parentibus, viro, vel domino, propter potestatem dominatiam, quia circa ea nec pater, maritus, aut dominus habent potestatem iustitiam, & si sint reservata, necessario recurrendum est ad Summum Pontificem, pro eorum dispensatione præcipue ad continentiam dispensationem in votis castitatis, & Religionis. Tota ergo difficultas est, quando materia prædictorum votorum castitatis, & Religionis, ea sit sub potestate dominatiam, per quam possent irritari, a patre, viro, vel domino. Ut pater in voto castitatis facto à filio impubere, aut etiam in voto Religionis ab eodem emissio, quæ possunt a patre irritari, an scilicet, similiter possint ab Episcopo dispensari? Vota Confessario commutari virtute bullæ Cruciatæ?

2. In hac ergo questione negativam sententiam tenet Thom. Sanchez libr. 8. de matrim. disp. 2. m. 4. & Saar. de Relig. to. 2. lib. 6. de voto, cap. 26. n. 3. Maldesius, 2. tract. 20. cap. 17. dub. 2. quos refert, & sequitur Antonin. Dian. to. 1. tract. 11. resol. 84. Hæc sententia

Probatur primo. Quia potestas irritandi, & dispensandi sunt longè distinctæ, & ex principijs distinctis oriuntur, & ideo ab una ad aliam argumentari non licet, unde quævis parens, vel maritus possit irritare vota filii, aut vxoris, non tamen potest in illis dispensare; ut bene omnes notant cum Soto libr. 7. de iustit. question. 3. artic. 1. Ergo ex eo, quod pater possit

irritare hæc vota filij impuberis non recte colligitur, posse Episcopum illa dispensare, vel Confessarium virtute bullæ Cruciatæ commutare.

4 Probatur secundò: Quia dispensationis potestas non opponitur irritationi, quia non tollit potestatem dominatiam, solum enim opponitur iurisdictioni, quam subtrahit, ac limitat. Ergo licet facta reservatione pater possit irritare, nihilominus non potest Episcopus dispensare, quia propter si pater nolit irritare votum filij, castitatis, aut Religionis, non propterea poterit Episcopus dispensare: quia est votum validum, ac simpliciter talis materiæ reservata, ac proinde reservatum. In seruo autem non habet locum illud exemplum, quia non potest Dominus irritare votum castitatis serui, nec propriè votum Religionis, licet possit eius executionem impedire, votum vero peregrinationis Hierosolymitanæ, forte potest irritare, & illo admisso, non sequitur posse Episcopum in illo dispensare cum iurisdictionem non habeat, & idem est in omnibus similibus.

5 Secundam sententiam tenent Nauarrus, Sylvester, Sorus, & alij, quos refert, citat, & sequitur Ioann. Gutierrez lib. 2. qq. Canonicarum, cap. 22. numer. 49. (quamvis prædicti Doctores, quos citat, in specie de solis coniugibus loquantur, ut benè advertit Suarez ubi supra num. 2.) ubi generalem regulam constituit omne votum subditi irritabile a suo superiore, seu domino, etià si sit castitatis, Religionis, aut simile, posse dispensari ab Episcopo, ponit autem exemplum in votis coniugum, regulam vero extendit ad parentes, dominos, ac Prælatos. Hæc sententia.

6 Probatur: Quia potestas iurisdictionis spiritualis est maior, & dignior, seu excellentior, quam potestas dominatiam potest pater, v.g. irritare votum filij impuberis, etiam castitatis, & Religionis sine recurſu ad Summum Pontificem. Ergo a fortiori poterit illud Episcopus dispensare sine eiusdem recurſu.

7 Probatur secundò: Quia licet ma-

teria illorum votorum absolute loquendo sit reservata; propter imbeciliores tantæ ætatem, & infirmum iudicium impuberum, vel propter subiectionem respectu aliorum, qui subſunt alterius dominio, aut potestate non sunt reservata respectu irritationis. Ergo nec debent cenſeri reservata respectu dispensationis.

8 Probatur tertio: Quia materia reservationis est odiosa, & secundum iuris regulas, debet restringi, ut minus lædat, quantum fieri possit, ex benigna interpretatione voluntatis Summi Pontificis: sed Summus Pontifex non reservat ea vota respectu irritationis, in impuberibus, vel subiecti potestatis a lictis. Ergo nec credendum est ea velle reservare respectu dispensationis.

9 Ad argumenta primæ sententiæ respondetur concedendo: Potestatem irritandi, & dispensandi esse diversas, & habere diversa principia, versantur tamen circa eandem materiam voti, quod quandoque est dispensabile, quandoque irritabile, & aliquando utrumque, & habent similitudinem non solum, quia versantur circa eandem materiam: sed quia irritatio, & dispensatio supponunt potestatem irritantem, & dispensantem, & subiectionem in subdito, & habent eundem effectum, scilicet, liberari ab obligatione voti, qua propter ex similitudine de una ad alteram potest de summe, efficax argumentum licet alias sint diversæ. Nam in iure multoties fit argumentum de bello ad pacem, de milite armato ad militem militiæ coelestis, de matrimonio corporali ad spirituale, de morte naturali ad mortem civilem, & in alijs multis pro ea parte, qua vel habent aliquam similitudinem, vel eundem effectum licet ea omnia valde diversa sint, & diversa habeant principia, argumentum igitur de irritatione ad dispensationem satis efficax iudicari debet, cum utraque habeat eandem materiam, & eosdem effectus. Utraque igitur hæc opinio satis probabilis est, sed

prima communior,
(1)

DISPUTATIO OCTAVA.

DE PRÆCEPTO QUARTO DECALOGI
honorandi parentes.

RESOLUTIO PRIMA.

Quam obligationem habeant ex vi huius præcepti
filij erga parentes?

SUMMARIUM.

- 1 De obligationibus parentum erga filios, & filiorum, erga parentes tractatur, ne mutilus maneat tractatus ipse de decem Decalogi præceptis.
- 2 *Ethimologia filij a nomine Græco philo, id est, amans deducitur: & quot sint filiorum genera exponitur.*
- 3 Filij tenentur parentes diligere, qui amor consistit præcipue in fuga odij.
- 4 Filij tenentur succurrere parentibus in necessitate spirituali.
- 5 Filij obligantur parentibus exhibere exteriorem, & interiorem reuerentiam.
- 6 Filius tenetur obedire patri in omnibus, in quibus est illi subiectus, & quæ illa sint?
- 7 Filius tenetur subuenire non solum parentum necessitati spirituali, sed etiam corporali quantum potest.
- 8 Filius non potest ingredi Religionem, parentibus, id est, patre, aut matre ad egestatem reductis.
- 9 Filius tenetur fideliter a simplici ordinata in testamento patris.
- 10 Quibus de causis liberetur filius a patris potestate?

Quamvis obligationes filiorum erga parentes, & parentum erga filios valde trita, & communes, atque obvia apud omnes sint; & nostrum institutum sit ea, quæ præcipua in aliquant, seu particularem difficultatem habent, exponere, cum tamen de decem præceptis Decalogi agere decreuerimus, ne mutilus sit tractatus aliqua, quæ ad quartum præceptum spectant, quæ obvia sint apud Doctores, & ab om-

nibus trita explicare, necessarium censui.

Filius igitur a philos nomine Græco, quod est idem, ac Latine amans dicitur: quia nil tam proprium, & instituta natura, quam amor filiorum erga parentes. Sunt ergo filij in multiplici differentia, ut tradunt Panormitanus in cap. innotuit de elect. & Sylvester verb. Filius, num. 1. Atque alij communiter dantur. Ergo quinque species filiorum: alij enim sunt naturales, & legitimi, ut sunt illi, qui sunt nati ex legitimo matrimonio; alij autem dicuntur tantum legitimi, ut adoptivi, alij autem dicuntur naturales tantum, ut nati ex vna concubina domini retenta tamquam vxore, seu ex ambobus parentibus solutis, alij appellantur (purij), qui nec naturales, nec legitimi sunt, ut nati ex adulterio, aut concubina, aut meretrice, aut vago concubitu, aut ex Religioso, vel Clerico in sacris, etiam si ante ordinum susceptionem mulier fuerit eius legitima vxor. Ac denique alij sunt legitimi, & spirituales, ut suscepti ex Baptismo, & Confirmatione.

2 Filiorum igitur erga parentes variae sunt obligationes. Primo enim tenentur filij parentes amore prosequi, qui amor consistit præcipue in fuga odij, quod est præceptum negativum obligans sæper, & pro sæper, non habendo, scilicet, odio parentis, & in exhibitione signorum amoris, quod est præceptum affirmativum, obligans ad amandum parentes, saltem cum tibi sit necessitas, qua iudicio viri prudentis, amoris signa exhibere teneantur. Unde graviter peccant illi, qui parentes odio prosequuntur, vel graue aliquod malum animæ, vel corporis, illis exoptant, ut, v.g. cupiendo illis mortem, ut quæ

primum illis in hereditatem succedant; & hæc circumstantia odij, vel iniuriæ contra parentes in confessione est aperienda, quia habet malitiam oppositam pietati parentibus dedite. Ita Reginald. lib. 20. cap. 2. num. 7. & 8. Sairus in Clavi Regia. lib. 7. cap. 5. num. 7. Filius tract. 28. cap. 1. num. 3. part. 2. Nauarr. cap. 14. num. 11. Tolet. lib. 5. cap. 1.

3. Deinde obligantur, in necessitate spirituali parentum illis succurrere, & idè peccant mortaliter, si non curent, ut in articulo mortis constentur, vel si prohibeant eleemosynas, vel pia legata facere pro salute animæ, & multo magis si voluntatem eorum auertant a facienda restitutione eorum, quæ restitue retineantur. Sic Reginaldus ubi supra num. 9. Filius, etiam ubi supra.

4. Tenentur præterea filij reuerentiam suis parentibus exhibere, non solum exteriorem, quæ verbis exhibetur, & alijs signis, videlicet honorificè loquendo, non detrahendo de parentibus, assurgendo, caput inclinando, tamulando, impediendo damna, &c. Verum etiam interiorem, quæ sit per recognitionem superioritatis, & per timorem quandam filialem. Ita Sylvester verb. Filij, quest. 22. Molfesius in sum. tract. 2. cap. 18. num. 52. & Basens in floribus, verb. Filij, num. 4. atque alij. Et idè grauiter peccant filij qui parentes animo deliberato ad notabilem provocant iracundiam in verbis contumeliosis, & qui in eos verba proferunt, quæ ex se sunt pro uocatiua in magnam iram, etiam si parentes re ipsa indignationem non concipiant. Deinde mortaliter peccant, qui parentes percutiunt, quamvis percussio levis sit, hæc enim communi hominum sensu grauis iniuria reputatur. Idem dicendum, si filius manum eleuet ad percutiendum eum sufficienti deliberatione. Ita Grasis 1. part. libr. 2. cap. 56. num. 6. Sairus in Clavi Regia lib. 5. cap. 3. num. 3. & alij. Illi vero, qui dedignantur, vel contemnunt, vel non volunt agnoscere parentes, vel maledicta in parentes viuos, aut mortuos coniiciunt similiter peccant mortaliter, quamvis à mortali possent excusari filij, qui exterius solum dissimulant, & dedignantur ex iusta causa, absque contemptu interno, g. si parentes sint, vel fuerint infames, proditores, aut hæretici. Ut docent Azor tom. 1. libr. 2. capit. 2. quæstion. 10, Tolet. lib. 5.

cap. 1. numer. 9. Bonacina tom. 2. disputat. 6. quæst. vnica, punct. 2. & nouissimè Basens noster in floribus, verb. Filius, num. 4.

5. Item tenetur filius obedire patri, in omnibus his, in quibus est illi subiectus, v.g. in his, quæ pertinent ad domesticam gubernationem, modo res grauis sit, & ad bonos mores, salutemque animæ, ut in vitandis prauis amicitijs, infugiendis meretricibus, ludis prohibitis, & alijs inuisibilibus. Et ratio est: Quia filius iure naturæ subditus est parentibus, quoad domesticam gubernationem, & morum instructionem, vidè si dispenseret bona paterna sine licentia patris, mortaliter peccabit, etiam si hæres vnicus sit. In rebus autem illis, in quibus non iubet pater, non peccat si non obediatur, v.g. in rebus malis, & iniustis, in electione status perfectioris, siue de Clericali, siue de statu Religionis, imò in materia matrimonij non tenetur semper filius obedire patri, licet in duobus casibus si non obediatur peccet mortaliter, videlicet si contra voluntatem patris contrahat cum indigna, id est, cum aliqua infra statum suum, notabiliter, vel si dignam ducat, adest tamen aliqua necessitas in familia, ut iuxta patris voluntatem contrahat. Ita docent Nauarr. cap. 14. num. 15. Manuel Roderus in sum. 1. part. cap. 14. num. 2. Sairus libr. 7. cap. 5. num. 9. 10, & Reginald. lib. 20. num. 16. & 17. Bonacina tom. 2. disp. 6. quæst. vnica, punct. 4. Extra similes casus non tenetur filius obedire patri præcipienti coniugium aliquod, imò non peccat contrahendo inuitis parentibus, si iustam causam habeat, ut si iniuste prohiberetur ab illis a matrimonio iuste prætenso, aut si vellent eum collocare in matrimonio, à quo aborret, ut cum imprudēti, vel aegritudine laborante, vel valde inaequali in ætate vellent eum coniungere. Quod si filius non habeat iustam causam contrahendi inuitis parentibus, tunc eos consulere, non tamē tenetur eorum consilium sequi sub peccato mortali. Et ratio est: Quia in matrimonio est quasi seruitus perpetua, ad quam nemo potest compelli, cum sit libera conditio, & quisque libertatem debeat habere, in electione status sui, ut docent communiter DD. quos refert, & sequitur Gasp. Hurt. tract. de matrim. disp. 6. diff. 10. num. 32, & 36.

6 Præterea non solum tenetur filius parentum necessitati spiritali subvenire, sed corporali quantum potest, & ideo graviter peccat filius, qui parentes infirmos non visitat, vel ipsorum famulari non consulit, vel incarcerare detentos, aut mente captos liberari non curat, vel in magna necessitate constitutis non succurrit, etiam si parentes alioquin possent sibi per aliquam artem statui suo indecentem, subvenire, vel alijs inferendo. Secus si possent sibi subvenire per officium, vel artem, quæ non sit de decori suo statui, ita D. Thomas 2. 2. quest. 125. ar. 5. Toletus lib. 5. cap. 1. Filius tract. 28. part. 2. numer. 3. Salus in Clavi Regia lib. 7. cap. 5. numer. 15.

7 Deinde filius non potest ingredi Religionem parentibus, id est, patre, aut matre ad egestatem reductis, vel extremam, vel gravem, sed debent eis subvenire. Erratio est: Quia præceptum debet præferri consilio; sed status Religionis est res consilij, & maioris perfectionis, subvenire vero parentibus in necessitate positus est præceptum Divinum, & naturale. Ergo præferri debet consilio, ad hoc tamen requiruntur aliquæ conditiones: prima, ut paupertas sit præsens, vel certo de proximo imminens; secundo, ut necessitas sit extrema, vel gravis, quæ talis dicitur, dum parentes quidem possent sine ope alterius vivere, sed cum notabili iactura, & detrimento sui status, & conditionis, ut mendicando, vel famulando alijs; tertio, ut filius remanendo in sæculo, possit subvenire tali necessitati de præsentibus, & ingrediendo Religionem non possit; quarto, ut non sit alius, qui possit, & velit subvenire; quinto, ut filius remanendo in sæculo non sit in gravi periculo peccandi mortaliter, a quo liberetur per ingressum Religionis, ita D. Thom. 2. 2. quest. 101. art. 4. id 2. Nauarr. cap. 14. nu. 14. Salmus in Clavi Regia, lib. 7. cap. 6. Sylvest. verb. Religio 2. quest. 7. Bonacini tom. 2. disp. 6. quest. unica, punct. 3. numer. 4. An vero filius profectus teneatur egredi Religionem, ad subveniendum parentibus in extrema, vel gravi necessitate constitutis. Infra videbimus.

8 Præterea tenentur filij adimplere cum primum poterunt, quæ sunt ordinata in testamento parentum circa debita, & legata, eaque notabiliter differre sine iusta causa est peccatum mortale.

Ita Nauarr. cap. 14. num. 16. Filius tract. 28. cap. 1. par. 2. nu. 3.

9 Filius vero liberatur a patria potestate per mortem patris, per professionem Religionis ipsius patris, aut filij per promotionem ipsius ad Episcopatum, aut quando pater perpetuo sit exul, & deportatus est, aut quando sit hæreticus, aut quando exponit filium infantem, vel languidum, aut alij exponenti consentit, aut id ratum habet, aut quando filius emancipatur a patre coram iudice competente, aut quando pater scilicet contrahit incestuosas nuptias, aut si captus bello iusto, aut servus sit, ut quando filius matrimonium contrahit, sed de his plura videri possunt apud Reginaldum lib. 20. num. 23. & Emanuelen Sa. verb. Filius, num. 23. & apud furi. consultos.

RESOLUTIO II.

Quam obligationem habeant parentes erga filios?

SUMMARIVM.

- 1 Parentum nomine, quos in honore habendos esse præcipitur in quarto Decalogi præcepto qui sint intelligendi?
- 2 Parentes in quinque casibus possunt denegare alimenta filijs.
- 3 Tres tenentur prestare servi erga hos suos.
- 4 Maritus prestare uxori amorem, & honorem, & signa veriusque tenetur.
- 5 Uxor debet viro exhibere obedientiam, amorem, honorem, & reverentiam.
- 6 Coniux provocans alterum coniugem ad iram, vel blasphemias peccat mortaliter.
- 7 Peccat mortaliter coniux, seu uxor, qui ex contemptu detrectat obedire marito; quando ei aliquid notabile imperat, eiusque iustum præceptum non implet, quale est, ut superfluum, & vana, moresque incompósitos abdicet.
- 8 Si absit contemptus præceptum viro uxori impositum non semper erit mortale, licet interdum ad mortale obligare possit, iuxta materiam.

circumstantias, & formam precipiendi, ut quando materia est gravis & maritus ex modo, & forma precipiendi ostendat, velle obligare ad mortale.

1 **P**arentum nomine, quos in honore habendos esse statuitur in quarto præcepto Decalogi præcipue intelligi debent hi, qui carnaliter nos genuerunt, & etiam Domini respectu servorum, viri respectu vxorum, obligationes. Ergo parentum, erga filios ad sequentes reduci possunt. 1. sub ministrare filiis necessaria ad vitam, si possunt, & contra faciētes peccāt mortaliter. Secundo, non transmittere filios ad domus hospitalium, vel eos exponere in publicis, vel priuatis, nisi in necessitate extrema, vel graui. Tertio, instituere bonis moribus per se, vel per alios, & consequenter eos corrigere. Quarto, non vendere illos absque iusta causa, qualis esset ad euitandam propriam mortem, aut filiorum, aut in casu in quo parentes se ipsos vendere possunt. Quinto, liberare à seruitute, vel quia capti fuerunt in bello, vel quia geniti sunt à patre ex alia qua serua. Sexto, providere filiis studere volentes, si modo parentes possunt, si studium sit conueniens eorum statui, si in eo progressum faciant. Ita Nauarrus in Manuali, cap. 14. numer. 17. Filiucius tract. 28. part. 2. cap. 2. num. 21. & sequent. Toletus libr. 5. cap. 1. Tabiena verb. Filius §. 19. Et ideo peccant parentes, si filios absque causa rationabili à progressu in bono reuocent, & impediant, v.g. si reuocant vota filiorum, quæ bona eorum venia fecerunt, si ab ingressu Religionis absque iusta causa impediunt, si filios post emissā vota continentiam, in ætate sufficienti ad deliberandum, vi aut dolo, ab eorum adimplerione retrahant, aut consulant, aut cogant eos ad matrimonium. Item, qui sine iusta causa inuitos, filios, aut filias matrimonio iungant, item, qui dolo, aut minis inuitas filias, nisi in casibus à iure expressis ad ingressum Monasterij, vel susceptionem habitus, vel professionem Religionis faciendam cogunt, in quo ultimo casu per Concilium Tridentinum sess. 25. cap. 18. excommunicantur, item si patiantur, si filias suas à matre habere, ob malum finem, vel eas à malis consortijs non separent.

2 Præterea parentes in quinque ca-

sibus negare possunt alimenta filiis. Primo, si patre accusent extra calumnia cessos. Secundo, si ipsimet alimentis egeat ad sustentandam propriam personam. Tertio, si fuissent ingrati. Quarto, si artem habeant, aut aliquid aliud, quo sustentari possint, secundum suum statum. Quinto, si aliquid facerent eorum, ob quæ possunt a parentibus exheredari legitimè. Ita Syluester verb. Filius, §. 24. Angelus verb. Filius, §. 21. Filiucius tractat. 28. part. 2. cap. 2. numer. 23. & alij.

3 Ad tria præcipue, & generaliter tenetur pater. *Primum*, est providere filiis in futurum, quantum honeste potest, habita ratione circumstantiarum particularium. *Secundum*, est quod non potest exheredare filios sine iusta causa. *Tertium*, est quod tenetur dotare filias etiam spurias, quia dos est loco alimentorum, & si pater ob paupertatem non posset, tenetur mater; ita D. Thomas 2. 2. quæst. 107. art. 2. Nauarrus cap. 14. num. 17. & alij.

4 Tria tenentur seruare famuli, & serui erga heros suos, videlicet honorem, reuerentiam, & obsequium. Et Dominus vicissim tria debet seruo, scilicet honestam sustentationem, quo ad victum, & vestitum, & habitationem. *Secundum*, institutionem in rebus Fidei, & Christianæ Religionis, si Christianus sit. *Tertium*, correctionem fraternam, ne viciolus euadat, de quibus plura Summistæ verb. Familia, & verb. Famulus, Syluester, Angelus, Armilla, & Azor 10. 2. lib. 2. cap. 38. quæst. 1.

5 Maritus debet præstare vxori amorem, & honorem, ei que vtriusque signa exhibere, & præcipue debet amare eam procurando bonum animæ & etiam bonæ corporis, & ideo peccat mortaliter maritus, qui absque causa iusta prohibet vxori, ne diebus festis audiat Missam, aut cogit violare præceptum Diuinum, vel Ecclesiasticum obligans sub poena peccati mortalis, ut si prohibeat ne ieiunet ieiunia præcepta, & alia huius generis. Ita S. Antoninus 2. par. tit. 9. cap. 10. §. 2. & Nauarrus cap. 14. num. 19. Et si infirmetur debet habere curam suæ salutis, & eandem curam habere debet honoris, & bonæ famæ vxoris, eiusque bonæ recte, & legitimè administrare quare, si ea dissipet, vel prodige illis utatur peccat mortaliter, & si immoderate percutit, aut verberat conjugem, aut sine iusta,

insta, & honesta causa, si quidem neque feruum; ita cedere debet, leg. 1. ff. de his qui sunt sui, vel alieni iuris, & §. final. in ist. eodem titulo, Nauarrus dicto cap. 14. num. 25. & commun. alij. Et similiter peccat maritus, qui causa coniugandi, vel infamandi notabiliter, deliberate aliquod verbum licet suapte natura minimè iniurium coniugi impingit, vel e contrario sine animo difamandi, vel iniuriam irrogandi aliquid dicit, quod suapte natura vergit in infamiam, & inde infamia subsequitur, vel saltem subest probabile infamiae periculūta; D. Thomas 2.2. quæst. 75. art. 2. vbi communiter Thomistæ, & Nauarr. cap. 14. num. 26.

6 Similiter vxor debet viro exhibere obedientiam, amorem, honorem, & reuerentiam. Et ideo peccat mortaliter, quæ marito est notabiliter inobediens in his, quæ ad regimen domus, & familiæ, bonosque mores pertinent; ita in cap. est ordo, & cap. Hæc imago 33. quæst. 4. & Ricardus, quem citat, & sequitur Nauarrus cap. 14. num. 17. & alij. Peccat præterea vxor renuens se qui maritum alio migrantem cum subreatu culpæ mortalis teneatur comitari, vt constat ex cap. vnaquæque 13. quæst. 1. vbi Doctores, Nauarrus dicto cap. 14. num. 28. Nisi pactum præcesserit inter eos, ne maritus alio migraret, tunc enim non teneretur, nisi viro aliqua necessitas iusta alio migrandi superueniret, vt morbus, aut capitalis inimicitia, non etiam teneretur sequi maritum bagabundum, si tempore, quo matrimonium contraxerunt, non solebat vagari, vel vxor eiusmodi morem non intellexerat, ita Glossa in dicto cap. vna quæque, & cap. si quis necessitate 34. quæst. 1. vbi Doctores, & Nauarrus vbi supra cap. 14. num. 28. Etenim si hoc præciuit à principio teneretur eum sequi, quando honesta causa vagaretur, secus si obturpem causam id faceret, vel circumduceret exponendo eam, peccati, vel mortis periculo, tunc enim nullatenus eum sequi teneretur, siquidem, qui ita vagatur, abique dubio peccat, ac proinde non est illi consentiendum. Argumento capitis non semper 11. quæst. 3. ita Silvester verb. Vxor, quæst. 8. Nauarrus vbi supra, & multi alij.

7 Qui, vel quæ coniux rixis, & iurgiis ad blasphemiam prouocat coniugem, & sciens, vel scire debens, illum, vel

illam, ad blasphemiam, vel aliam culpam mortalem prouocatum iri, non se reprimat, peccat mortaliter: argumento capitis fin. de iur. iuran. & Nauarr. vbi supra num. 29.

8 Peccat mortaliter vxor, quæ ex contemptu de trechtat marito debitam obedientiam, atque obseruantiam præstare quando illi, aliquid notabile imperat; eius vel iustum præceptum non implet, quale est præceptum, vt superflua, & vana, moresque incompositos abdicet, & exuat: argumento capitis cum ea 33. quæst. 5. & docet Nauarrus vbi supra num. 30. Dixi ex contemptu de trechtat quoniam cum præceptum mariti non sit maius, quam Ecclesiæ, illudque non obliget semper sub mortali, si desit contemptus (vt docet D. Thomas 2.2. q. 186. art. 9. & ibi Thomistæ, & latè Nauarrus in rubrica de poenit. & communis opinio.) Non etiam eius præceptum semper obligabit ad mortale, si contemptus absit, licet interdum obligare poterit iuxta materiam, circumstantias, & formam præcipiendi: si enim materia est gravis, & maritus ex modo, & forma præcipiendi ostendat, se velle ad mortale obligare peccabit mortaliter vxor non obediendo.

RESOLVTIO III.

An qui detrahit de suis Prælati, vel Superioribus peccet specialiter contra pietatem, vel obseruantiam, & an debeat hæc circumstantia exprimi in confessione?

SVMMARIVM.

I Filij tenentur ex virtute pietatis ad amandum, & reuerendum parentes, & ideo dicendum de vxore respectu viri, de agnatis, & cognatis inter se, & de seruis respectu dominorum. Et ideo circumstantia odij contra præfatos, vel iniurie, aut infamia in confessione necessario est aperienda. Difficultas vero versatur circa Prælatos, an de trahere de ipsis sit circumstantia mortalis speciemus.

1. *Prima sententia Reginaldi, Sauri, & aliorum affirmantium proponitur, Affirmativa sententia probatur.*
2. *Sententia negativa D. Thomae, & Thomistarum proponitur, & probatur.*
3. *Sententia negativa D. Thomae confirmatur.*
4. *Diferentia inter virtutem pietatis, & virtutem observantiae, adducitur.*
5. *Detrahere de Prælati non est specialis circumstantia contra virtutem observantiae, neque necessario exprimi debet in confessione.*
6. *Detrahere de Prælati, quamvis non sit circumstantia mutans speciem contra virtutem observantiae, aut pietatis, est tamen circumstantia aggravans peccatum contra iustitiam.*

IN hac difficultate suppono in primis Filios teneri ad amandum, & honorandos parentes, & ad exhibendam eis reverentiam, & obsequium, & idem dicendum est de vxoribus respectu virorum, & de seruis respectu suorum dominorum, atque de agnatis, & cognatis, inter se ipsos, qui omnes ex virtute pietatis debent exhibere specialem amorem, & honorem parentibus, coniugibus, Dominis, agnatis, & cognatis, quia hi omnes naturali vinculo coniuncti sunt, filij parentibus, quia eos genuerunt, vxores viris, & e contra, quia sunt facti vna caro, serui dominis, quia illis vitam conseruauerunt, eum eos a prois in bello iusto possent occidere unde serui asseruando dicti sunt, vel quia eos alunt, & necessaria ipsis ad victum, & vestitum præbent, & eos tanquam bona propria habent, agnati, & cognati, quia ab eisdem parentibus descendunt, & ex eadem naturali origine procedunt, quare circumstantia orij in parentes, & alios supradictos, vel iniurie, vel infamiae in confessione necessario exprimenda est, quia differt specie cum sit contra specialem virtutem pietatis, quæ obligat non solum ad reuerendum, & honorandum parentes, & alios vinculo naturali coniunctos, sed etiam ad amandum illos speciali amore contra quem faciunt, qui oderunt, vel iniuriam faciunt, aut famam laedunt, ita Reginaldus lib. 20. cap. 2. num. 7. & 8. Saurus in Clau. Regia. lib. 7. cap. 3. num. 7. Filiucius tractat. 23. cap. 1. part. 2. num. 3. Nauarrus cap. 14. num. 11. Toletus lib. 2. cap. 4.

2. Tota ergo difficultas est; circa Prælatos, & Superiores an debeamus illis exhibere specialem amorem, & reuerentiam, & honorem sicut parentibus, agnatis, & cognatis, & alijs qui nobis naturali vinculo coniuncti sunt ex virtute pietatis, ita vt illos odisse, vel iniuriare, aut infamare sit contra specialem virtutem pietatis, & hæc circumstantia debeat in confessione exprimi. In hac difficultate Reginaldus, Saurus, Filiucius, Nauarrus, Toletus vbi supra num. 1. quos refert, & sequitur Balcanus noster verbo Filius, num. 2. & verbo Parentes num. 1. docent Prælatos venire nomine parentum, & quælibet teneri amare, reuereri, & honorare Prælatos ex virtute pietatis, & quæ circumstantiam necessario aperiendam in confessione, eos odisse, vel iniuriam fecisse, aut famam laesisse, eo modo quo tenetur hanc circumstantiam, tanquam mutantem speciem confiteri, quando quis odit parentes, vel eis iniuriam irrogat, vel famam laedit, quia opponitur virtuti speciali, seu ab alijs virtutibus specie distinctæ, scilicet pietati, eisdem Prælati, & Superioribus debita. Hac sententia.

3. Probat: Quia Prælati censentur velut patres suorum subditorum, quia vel illos genuerunt spiritualiter in Christo, vel alunt doctrina, & exemplo, eosque vt patres amant, & laborant virtutum facere studiosos, paternoque affectu corrigunt: Ergo idem amor, & honor illis debentur ex virtute pietatis, qui debentur parentibus, & alijs naturali vinculo nobis conexus. Quod clarius patet, ex illo Pauli ad Galat. 4. 19. *Filioli mei quos iterum parturio donec formetur Christus in vobis*, & multorum aliorum, & passim ex epistolis Canonicis Ioannis Evangelistæ. Constat, quod se ipsum vocet patrem suorum subditorum, & eodẽ subditos filios. Ergo Prælatos, & Superiores eodẽ amore, & honore debemus prosequi, quo prosequimur patres naturales, & alios qui naturali vinculo nobis coniuncti sunt ex speciali virtute pietatis sed qui detrahit patri, vel alijs, qui eodem naturali vinculo cum eo sunt coniuncti peccat contra virtutem pietatis, & debet fateri hanc circumstantiam in confessione. Ergo etiam ille, qui detrahit Prælato, vel superiori.

4. Contrariam tamen sententiam tenet D. Thomas 2. 2. quæst. 101. art. 1. & ibidem communiter Thomistæ, &

Summa verb. Pietas, Petr. de Ledefina
2. com. lum. tract. 13. cap. 1. & 2. qui do-
cent: Virtutem pietatis solum se exten-
dere ad parentes naturales, & ad alios,
qui nobis cum naturali vinculo coniun-
cti sunt, & ad patriam, & quod hæc obli-
gatio est maior, vel minor secundum
maius, vel minus vinculum coniunctio-
nis naturalis non vero ad Prælatos, vel
superiores eos enim reuereri, & honora-
re non pertinet ad virtutem pietatis,
nec ad eius officium, nisi per quandam
analogiam, & non propriè, sed impro-
priè; quia propriè loquendo, honor Præ-
latis debitus pertinet ad virtutem obser-
uantia. Hæc sententia probatur: Quia vir-
tutes Religionis, pietatis, & obseruantia
vt tenet D. Thomas dicta quæst. 1. art. 1.
& sequentibus, & communiter Tho-
mistæ, & omnes Theologi differunt spe-
cie. Ergo debet habere distincta obiecta
specie distincta ad virtutem enim Reli-
gionis pertinet Deum honorare, & ei
cultum debitum, & reuerentiam exhi-
bere propter eius supremam excellen-
tiam ad virtutem vero pietatis amare, &
honore parentes, & eos, qui nobis natu-
rali vinculo coniuncti sunt, & patriam
tanquam propriam matrem propter na-
turalem originem, & quasi præexcellen-
tiam, quam super nos habent, ad virtu-
tem vero obseruantia spectat honora-
re, & reuereri Prælatos, & Superiores
propter eorum præminentiam: quam
etiam super nos habent, non ex iure na-
tura, sed vel ex iure diuino, vt Summus
Pontifex, vel ex iure positiuo huma-
no, vt alij Prælati, & Superiores, pro-
pter iurisdictionem iure ipso illis conces-
sam mediata, vel immediata, immédia-
te si sint Prælati ordinarij, mediate si
sint superiores delegati: sed si virtus pie-
tatis se extenderet ad Prælatos, & Supe-
riores confunderentur officia, & ob-
iecta virtutum, scilicet, eiusdè pietatis, &
virtutis obseruantia. Ergo reuereri Præ-
latos non ad pietatem, sed ad obseruan-
tiam pertinet: igitur, qui detrahit Præla-
to, vel Superiori non peccat peccato spe-
ciali contra virtutem pietatis.

5. Probatum secundo. Quia reueren-
tia, & honor alicui debitus differt specie
ad differentiam specificam excellentia
personæ cui defertur, sed excellentia di-
uina, & excellentia paterna, & excellen-
tia Prælatorum sunt diuersæ, speciei, &
diuersi ordinis, quia excellentia Dei est
prima, & suprema excellentia, nullam

habens causam, quia est excellentia a se,
& non per participationem, & excellen-
tia paterna est excellentia naturalis,
propter originem, & esse naturale, quod
ab eis accepimus, vel si sit erga cognat-
os, & agnatos, propter eundè originem na-
turalem, quæ cum eis participamus excel-
lentia vero Prælatorum non est excel-
lentia naturalis, sed præheminentia, quæ
dam eis a iure concessa propter potestatem,
& iurisdictionem, quam super nos
habent. Ergo hæ tres excellentia differ-
runt specie, & consequenter reueren-
tia, & honores propter ipsas debiti diuer-
sis personis, specie differunt, & sunt adus
diuersarum virtutum: igitur honor de-
bitus Prælatis specie differt ab honore
debito parentibus, & per consequens,
qui Prælatos non reueretur, vel eis iniu-
riam infert non peccat specialiter con-
tra pietatem. Hæc sententia verissima
est.

6. Sed pro resolutione huius diffi-
cultatis notandum est. Eam esse differen-
tiam inter virtutem pietatis, & virtutem
obseruantia: quod virtus pietatis non so-
lum obligat ad honorandos parentes, &
alios nobis valde coniunctos naturali
vinculo, sed etiam ad eos speciali amore
prolequendos, quare, qui illos odit, vel
iniuriam infert, vel infamat per detra-
ctionem, peccat speciali peccato contra
pietatem, quia ille, qui odit parentes in-
terno odio, vel de illis detrahit in absen-
tia, licet non peccet denegando eis ho-
norem, & reuerentiam, qui respiciunt
personam præsentem, peccat amore
illum specialem eis denegando, ad quem
ex virtute pietatis tenebatur. At virtus
obseruantia non obligat ad amorem
specialem erga Prælatos, quos solum te-
nemur diligere ex virtute charitatis si-
cut alios proximos, & ex virtute iustitia
debemus eorum famam non ledere, li-
cet hoc debitum sit maius intra speciem
charitatis, & iustitia propter præminen-
tiam, quam erga nos habent, obligat ve-
rò virtus obseruantia ad deferendum
specialem honorem, & reuerentiam
Prælatis, & Superioribus præsentibus
propter eorum præminentiam, qua-
propter qui Prælato contumeliam, vel
iniuriam facit peccat mortaliter contra
virtutem obseruantia, & debet apertè
in confessione hanc circumstantiam tan-
quam mutantem speciem. Ita D. Tho-
mas 2.2. quæst. 102. art. 1. & 2. & ibi com-
muniter Thomistæ, & alij Theologi.

7 Sit ergo conclusio: detrahere de Prælati, vel alijs superioribus non est contra specialem virtutem obseruantia formaliter, neque est circumstantia quæ debet necessario exprimi in confessione; ne probatur ex doctrina D. Thomæ dicta quæst. 102. art. 1. & 2. & omnium Thomistarum, & ex communi sensu Theologorum: Quia asserum officium proprium virtutis obseruantia, seu eius obiectum formale esse, exhibere honorem, seu reuerentiam specialem, Prælati, & Superioribus propter eorum excellentiam, seu præminentiam, sed honor, & reuerentia propriæ, & formaliter solum respiciunt personam presentem, & non absentem, & detractio, seu infamatio respicit personam absentem, & non presentem. Ergo qui de Prælati absentibus detrahit, formaliter non facit contra virtutem obseruantia, & peccat sequens non tenetur hanc circumstantiam exprimere in confessione: licet peccet contra charitatem, & iustitiam.

8 Sit secunda conclusio: Qui detrahit de Prælati, seu eos infamat in absentia, licet non peccet specialiter contra pietatem, neque contra virtutem obseruantia; peccat tamen multo grauius intra eandem speciem iniustitie, & hæc circumstantia est aggrauans peccatum detractionis. Hanc conclusionem a fortiori tenent Doctores supra adducti propria sententia. Et probatur: Quia licet Prælati non sint nobis coniuncti vinculo naturali, & ideo eis non debeamus specialem amorem ex virtute pietatis, nec sint patres naturales debemus tamen eis, maiorem amorem tanquam patribus spiritualibus, & licet non propriæ, & formaliter, saltem per quandam analogiam pertinet ad virtutem pietatis, eos maiori dilectione diligere, quam alios homines priuatos: sed qui de ipsis detrahit, præter peccatum iniustitie, peccat etiam contra illam intensiorem charitatem, quam eis exhibere debet ex pietate tanquam patribus spiritualibus. Ergo illud peccatum detractionis Prælatorum grauius est, quam peccatum detractionis priuatorum cum tamen formaliter, & propriè non sit contra virtutem pietatis, sed tantum per quandam analogiam, quæ reperitur inter patres naturales, & spirituales, nullo modo est peccatum speciale contra pietatem, nec contra illam specialem dilectionem, quam ex eadem pietate debemus exhibere illis

qui naturali vinculo nobis coniuncti sunt, sed solum contra charitatem, quæ debemus exhibere alijs proximis, licet illam intensius, & principalius exhibere debeamus Prælati, tanquam patribus spiritualibus. Per quod patet ad fundamenta contrariæ sententiæ illa enim solum probant Prælatos, & Superiores esse patres spirituales, & habere quandam comparisonem, & analogiam ad patres naturales: cum autem formaliter, & propriè, ut supra probatum est pietas solum se extendat ad eos, qui nobis naturali vinculo coniuncti sunt: detrahere de Prælati propriè, & formaliter non erit contra virtutem pietatis, & per consequens nec peccatum speciale contra eandem virtutem, aut circumstantia mutans speciem, & necessario in confessione aperienda. Patribus namque naturalibus, licet forte nos oderint, semper debemus specialem amorem, quia ab ipsis originem, & esse naturale accepimus, quodam viuimus trinuaturat Prælati licet debeamus semper honorem, & reuerentiam ex virtute obseruantia propter eorum præminentiam, non tamen amorem specialem, maxime si nos oderint, sed solum charitatem, quæ debemus exhibere alijs proximis: nisi ipsi vel nos diligant, & nobis beneficiant, tunc enim ex virtute gratitudinis debemus eos specialiter diligere, & seruiri, & beneficijs amorem, & beneficia repende-

RESOLUTIO IV.

An teneatur Religiosus professus exire de Religione ad subueniendum parentibus in necessitate constitutis?

SVMMARIVM.
1 Si filius succurrere potest suis parentibus per aliquam artem honestam, manendo in Religione, non potest ab illa exire ad eorum subuentio-
2 Filius tenetur egredi ex Religione quantumvis repugante Prælato ad subueniendum parentibus in extrema necessitate constitutis.

3.4.5. Refertur sententia Angeli, Sylvestri, & aliorum asserentium teneri filium ad egrediendum ex Religione ad subueniendum parentibus ingruui necessitate constitutis, si tempore professionis, vel assumptionis habitus erant iam in illa necessitate positi, secus, si non erant. Et rationibus probatur.

6.7.8. Sententia Alesensis, Caietani, & aliorum asserentium, non teneri Religiosum dimittere habitum ad subueniendum parentibus, debere tamen omnibus vijs, & medijs honestis in Religione illis succurrere proponitur, & probatur.

9.10.11.12.13. Sententia Anecone, Gandauensis, & aliorum asserentium, debere filium exire de Religione, etiam inuito Prelato, ad subueniendum parentibus, adducitur, & probatur.

14. Idem dicendum est, de alijs ascendentibus, & de proximis descendibus.

15.16.17. Ad argumenta contraria duarum priorum opinionum respondetur, & tertia sententia Anecone, & Gandauensis firmiter stabiliatur.

Suppono in primis, quod si filius manendo in Religione possit succurrere necessitati parentum, vel sua industria, aut per exercitium alicuius artis honestæ quæ permanendo in Religione exerceri potest, v.g. per artē picturæ, vel sculpturæ, aut alterius similis vel si parentibus iuxta decentiam sui status, licet non copiose, competentē tamen succurratur ab ipsa Religione, non posse ab ea exire, vt illis succurrat, nec Prelatos posse in eo euentu eidem, excusā de licentia concedere.

2. Suppono secundō: Filium teneri egrediē Religione, quantumuis repugnantē superiore ad succurrendum ius parentibus in extrema necessitate constitutis. Ita communiter Doctores præcipue Caietanus, Maior, Adrianus, Abulensis, Medina, Tabiena, Armilla, Nauarrus, Passarelus, Corduba, Ledesma, Manuel Roder, Angelus, Ludouicus Lopez, Corradus, quos refert, citat, & sequitur Thom. Sanchez in sum. lib. 4. cap. 20. num. 14. Et ratio est manifesta: Quia etiam ad subueniendum extraneo in hac necessitate teneretur quilibet renitente Prelato, claustrum egredi, vt si extraneus in puteum incidisset, cui solus Religiosus subuenire posset, teneretur succurrere egrediendo de Monaste-

rio inuito etiam Prelato. At si necessitas non urget debet petere licentiam a Superiore, & sineget; nil curandum est, vt bene docent Caietanus, Ledesma, & Passarelus vbi supra, & citatus Thom. Sanchez, etiam vbi supra: nam sicut cap. licet de Regulari, decernitur profectum in laxiori Religione, volentem, transire ad strictiorem teneri petere a Superiore licentiam, quamuis petita, & non obtenta, integrum ei sit, transire ad strictiorem. Ita similiter in nostro casu poterit egredi ad subueniendum parentibus, licentia petita, & non obtenta. Asserunt autem Angles in floribus 2. part. quest. v. ca. de voto, art. 2. dist. 13. & Bartholomeus de Medina lib. 1. summe cap. 14. §. 14. non posse illum ad subueniendum ei necessitati dimittere habitum: sed dubitandum non est, teneri etiam dimittere habitum, si id opulsit, quia præponderat ea necessitas, vt docet Corduba in summa quest. 141. art. 2. opinione 4. punct. 2. verlic. *Y no es lo mismo*, quem sequitur Sanchez in sum. lib. 4. cap. 20. num. 14. Qui etiam aduertunt non facile Regiosum esse decipiendum existimando necessitati esse extremam, quæ solummodo est grauis: quia necessitas extrema citissime transit, modicumque ad eius remedium sufficit. Et denique tenetur professus ad Monasteriū reddere, cum primum ei necessitati subuenierit, eo, quod causa egressus iam cessauerit, vt bene docet Nauarrus lib. 3. consil. tit. de Regal. in 1. edit. consil. 26. num. vnico, in secunda, consil. 3. num. vnico, Corradus in suis caluum responsis, to. 1. quest. 61. quos etiam sequitur Sanchez vbi supra. Tota ergo difficultas consistit, quando parentes non sunt in extrema, sed in graui necessitate, an tunc filius Religiosus professus si aliter patribus subueniri non possit, teneatur exire de Religione ad subueniendum parentibus. Ea autem differentia est inter extremam, & grauem necessitatem: quod extrema necessitas est illa, quando aliquid tam necessarium est indigenti, per signa, quæ videntur, vt si illud ipsum, de quo eget ipsi non exhibeatur, vitam amittet. Necessitas autem grauis est, illa, quæ licet non tantum præmit, sicut extrema, causat tamen ex sua natura graue damnum, grauemque molestiam patienti, vt infirmitas grauis, & diuturna, v.g. lepræ, aut etiam infamia, aut captiuitas, aut grauis famis, licet non extre-

ma, talis tamen, ut magna labore, necessitas sit eam leuare magnaque difficultate succurrere, & cum aliquo de decore, & huius generis est necessitas grauis circa statum personae, & est illa, quae necessario requirit aliquid ad conseruationem, vel recuperationem status, ut ea quae exigit, ut indigentia, victu, & vestitu succurratur tam praecise, ut si illi victu, & vestitu non succurratur, necessarium sibi sit, alijs inferuire licet sit vir nobilis, vel cum suo de decore artem, mechanicam exercere, vel mendicare, ut sustentari possit. Ita docent communiter Doctores, & Portel in dubijs regul. verb. Parentes fratrum, atque Thom. Sanchez lib. 4. sum. cap. 20. num. 4. per totum; quod sibi igitur est an existentibus parentibus, vel aliquo ipsorum ingraui necessitate teneatur filius exire de Religione, ut illis succurrat.

3 In hac difficultate prima sententia est Angeli verbo Religiosus, nam 312 Syluestri verbo Religio 6. quaest. 2. Nauarrus in manu. cap. 14. num. 14. & comment. 3. de Regul. num. 48. Anton. G. qui lib. 3. instit. Maior. tit. 1. num. 126. Toler. lib. 3. sum. c. 1. n. 6. Ludo. Lop. 2. part. instit. cap. 34. Manuel. Roder. 2. tom. sum. cap. 6. num. 4. qui in hac parte distinctione videntur. Quia, vel parentes Religiosi, quando assumpsit habitum Religionis, vel quando professionem emisit, erant in graui necessitate; vel non; si non erant in graui necessitate affirmant hi Doctores, non licere Religioso exire de Religione ad subueniendum parentibus; si vero tempore, quo habitum assumpsit, vel professus est, iam erant in graui necessitate constituti, docent, teneri exire de Religione ad subueniendum parentibus.

4 Hae sententia probatur primo: Quia filius ante professionem, erat obligatus succurrere parentibus: igitur cum hoc onere introiit in Religionem, & in potestatem Praelati, quia, ut constat exiure, *res cum onere suo transit in possessorem*, cap. ex litteris, de pignoris: Neque obligatio superueniens potest prauiudicare priori, & antiquiori obligationi. Ergo neque professio impedire potest, ne filius succurrat parentibus, in necessitate graui constitutis.

5 Probatur secundo. Quia obligationes, quae oriuntur ex delictis, seu ex iniurijs sequuntur caput, seu personam delinquentis, quocumque ierit; legatu-

relas, & iniuriarum, si. de capitis diminutione: Sed filius ingrediens Religiosum, & relinqueas patres ingraui necessitate illis iniuriam intulit. Ergo semper secum deferret obligationem rescindi, seu satisfaciendi patrum iniurijs, & per consequens teneretur ad id ipsum exire de Religione.

6 Secunda sententiam tenent Alen. Cajetanus, Gabriel, Sairus, Abulensis, Cardinalis Turrecremata, S. Antonius, Roell. Cordub. Angles, Passarelus, Corradus, Emanuel Sa., & Manuel. Rodericus, & videtur esse D. Thomae, quos omnes refert, citat, & sequitur Thom. Sanchez lib. 4. sum. cap. 20. num. 17. & docent Religiosum non teneri exire de Religione, ad succurrendum suis patribus in necessitate constitutis: debere tamen permanere in Religione, eis succurre omnibus vijs, & medijs possibilibus, scilicet, vel ita inducitur, & honestis exercitijs, v.g. pingendo, scribendo, vel quaerendo ad eos valendos elemosinas, etiam pecuniarias, licet sit Frater Minor, dumtaxat non ipse per se, vel per interpositam personam non accipiat, nec eis politice utatur, & quod ad haec omnia, & admissa applicandas, atque ad exenadum e domo, vel conuentu, toties, quoties ad hoc necessarium fuerit, debet illi Praelatus licentiam concedere, & quod ea denegeret, aut probabiliter credat ab eo sibi esse denegandam, poterit ipse sine licentia e domo exire, non obstante Praelati precepto, vel excommunicatione. Hae sententia.

7 Probatur primo: Quia praecipuum subueniendi parentibus, non eodem modo obligat filium, in quocumque statu constitutum, sed ut subueniat eo modo, quo status patitur, ut si sit coniugatus non obligat ad habitandum cum parentibus causa eis succurrendi relicta uxoris cohabitatio, ne, eo, quod status matrimonij, id non patitur, Genes. 2. *Propter hanc relinquet homo patrem, & matrem, & adhaerebit uxori suae; nec filius sit Clericus tenebitur militari exercitio vacare, quamuis eo solo modo, parentibus subuenire valeat, eo, quod status id non patitur. Ergo nec professus tenebitur Monasterio dimisso, id enim statui professionis aduersatur.*

8 Probatur secundo: Quia per professionem traditur Religiosus Praelato, in eiusque potestatem transit, ita ut

mortuus saculo reputetur, sed res vni-
tadita nequit auferri, vt parentibus
subueniatur, quando necessitas eo-
rum non est extrema, vt si promissi Ec-
clesiæ centum aureos, possum illos da-
re parentibus, superueniente graui eo-
rum indigentia, cui illis solum succur-
re possum, ac si se ipsa tradiderim Ec-
clesiæ, non possunt arripere, vt patri sub-
ueniam. Ergo cum Religiosus se ipsa
per professionem se ipsum tradiderit
Religioni, non potest semetipsum Re-
ligioni subripere, vt subueniat parenti-
bus.

9 Tertiā sententiā tenent
Ancona de potestat. Papæ, quæstion. 5.
art. 1. Gandabo quodlib. 6. quæstion. 19.
Iansenius in concordia Euangelica,
cap. 16. in ea verba: *Vos autem dicitis*, Vi-
guerus lib. instit. cap. 3. §. 7. statim in
principio, Corduba in Regul. Sancti
Francisci, cap. 2. quæstion. 6. articul. 2.
post. 4. opinionem, Palacios in 4. disti-
ction. 38. disputation. 1. in solution. ad
3. fol. 853. qui docent, teneri professum
egredi de Religione invito Prælato ad
subueniendum parentibus in graui ne-
cessitate constitutis.

10 Et probatur primò: Quia quod
ex materia defectu impediret obliga-
tionem voti, si tempore eius emissionis
adesset; impedit similiter eius obliga-
tionem postea superveniens (vt citatis
alijs docet Thom. Sanchez lib. 4. sum-
capit. 2. num. 23.) sed si adesset hæc ne-
cessitas parentum ante professionem
filij; impediret professionis obligatio-
nem, defectu materiae licite. Ergo ea-
dem ei superveniens impedit eius obliga-
tionem, in quantum obstat parentum
subventioni.

11 Probatur secundò: Quia si ali-
qua res præcise omni voto est melior;
quam quælibet eius contradictoria, ea
exequenda est post quodlibet votum;
vtpote, quod non impedit maius bonum;
sed præcise professione, melius est pa-
rentibus subvenire, quam manere in
Religione. Ergo idem ea sequuta dicen-
dum est.

12 Probatur tertio: Quia ad ali-
quid amplius obligandus est filius res-
pectu parentum, quam respectu cuius-
libet extranei; cui tamen in extrema
necessitate, tenetur subvenire, relicta
Religione, vt supra diximas. Ergo
in graui necessitate parentum tenebitur
eis succurrere etiam Religione relicta.

13 Probatur quarto: Quia ratio-
ne egestatis integrum est patris, filios
venire, leg. 2. C. de patribus, qui
filios distraxerunt. Ergo à totiori à
Religione extrahere. Hæc sententia
propter eius fundamenta, & authorita-
tem Doctorum, eam sequentium mihi
probabilior videtur.

14 Vltimo notandum venit: hæc
nunc in hac resolutione dicta de paren-
tum necessitate, intelligenda quoque
esse de ceterorum ascendendum indi-
gentia, quia omnes illi reputantur
vt patres, & ita sunt hæredes neces-
sarij descendendum in recta linea, &
descendentes ipsorum, & mutuo si-
bi alimenta præstare tenentur: si ne-
cessitas præmat, & idem iudicium
faciendum est de obligatione paren-
tum respectu filiorum, seu descen-
dentium in necessitate existentium
propter rationem dictam, quæ æqua-
liter currit in utroque: ita Thom.
Sanchez lib. 4. summ. cap. 20. nume-
ro 23.

15 Ad argumenta igitur duarum
priorum opinionum. Respondetur,
& in primis ad primum: Quod licet
parentum necessitas superueniat exi-
stente iam filio in Religione, seu in
ea professo: sufficit; vt filius exi-
re possit de Religione, quia idem est,
quod materia voti fiat illicita post
eiusdem voti emissionem, ac si an-
te illicita esset. Vt probatum est, su-
perueniente autem necessitate paren-
tum post professionem fit illicita ma-
teria voti, cum illicitum sit non sub-
venire parentibus in necessitate con-
stitutis propter ingressum; vel pro-
fessionem Religionis, ante emissio-
nem voti, quia non licet omittere
tem præceptam; ad exequendam
rem, quæ solum est consilij. Ergo
etiam post professionem superuenien-
te necessitate parentum fiet illicita
perseuerantia in Religione, quia ob-
ligatio alendi parentes in graui eo-
rum necessitate est de iure natura-
li, quæ nunquam potest immuta-
ri, etiam per votum filij superve-
niens, quia iura naturalia semper fir-
ma, & stabilia permanent, §. iura
instit. de iure natur. gent. & civil. Ac
votum etiam solenne, seu eius ma-
teria potest mutari, & fieri illicita
etiam post eius emissionem, quia or-
tum hæc a libera hominis volun-

que, & non ex iure naturæ, & in quacumque tempore eadem iam natura opponatur nec illicita, ut patet in casu presenti.

16. Ad primum argumentum secundæ sententiæ respondetur: Finum teneri subvenire parentibus in gravi necessitate constitutis in quocumque statu reperitur, si status non sit impossibilis cum subventione parentum, conjugatum vero cohabitare cum propria vxore præcipue ad redditionem debiti conjugalis, & ad adimplendas alias obligationes intrinsecè matrimonio annexas non est impossibile cum subventione parentum, nec status Clericalis impossibilis est, cum eorum subventionem, & idè tam conjugatus, quam Clericus tenentur non relinquere suum statum, ad subueniendam parentibus, cum possint recedere suo statu, illis succurrere. Sed dato, & non cõcesso, quod prædicti status essent impossibiles cum parentum subventionem tunc restarentur, tam conjugatus, quam Clericus: Primus ad dimittendam, vel suspendendam cohabitationem cum vxore & secundus ad militandum, ut parentibus subuenirent, dato hoc, quod moraliter est impossibile, scilicet, quod pulchrum aliud medium inueniri posset, ad parentum subventionem: quia obligatio, quam conjugatus habet ad cohabitandum cum vxore nascitur ex virtute iustitiæ, & obligatio, quam Clericus habet ad non militandum oritur ex virtute Religionis: obligatio autem, quæ habet uterque succurrendi parentibus in necessitate constitutis ortum habet ex virtutibus pietatis, & charitatis, quæ sunt virtutes maioris dignitatis, & principales ex suo obiecto quam iustitiæ, & Religio, quando autem concurrunt duo præcepta diversarum virtutum, incompensabilia, & quæ simul observari non possunt, debet observari præceptum illius virtutis, quæ principalior, & excellentior est, relicto alio, quæ est virtutis minus excellentis. Militare autem Clericum non est quid intrinsecè malum: & idè si non suppetat aliud medium, deberet illud assumere ad parentum subventionem, sicut sine dubio illud deberent assumere si parentes essent in extrema necessitate. Quod patet manifesto exemplo: Nam si patria Clerici, vel conjugati esset in gravi periculo ex obsidione inimicorum, & ad eius defensionem

necessarium esset, ut Clericus militaret, & arma assumeret, & ut conjugatus etiam per multum tempus relicta cohabitatione vxoris militaret, & observaret excubias militares, & alia militum munia continue obiret, quæ essent incompensabilia cum vxoris cohabitatione, uterque tenerentur alter ad militandum, & alter ad dimittendam vxoris cohabitationem, ut militis munia obiret, quia præceptum de defenda patria est præceptum pietatis, & charitatis, præceptum vero non militandi in Clerico est præceptum Religionis, & in conjugato præceptum cohabitandi cum vxore, est præceptum iustitiæ: debet autem præponderare præceptum pietatis, & charitatis præceptis Religionis, & iustitiæ. Ergo idem dicendum est in nostro casu.

17. Ad secundum argumentum secundæ sententiæ respondetur negando minorem, quæ asserit esse illicitum, auferre ab aliquo maxime diuite rem suam ab subueniendum parentum gravi necessitati, etiam si iam loco pio data, vel tradita esset, quia ut multi, & graves Doctores docent in materia charitatis licet in gravi necessitate constituto bona aliena auferre ad subueniendum suæ necessitati, dum tamen ille, a quo auferuntur, non sit inæquali, vel grauiori necessitate, & idem dicunt de illo qui ad subueniendum alteri constituto in gravi necessitate subripit aliena bona, si non suppetat aliud medium succurrendi eidem necessitati. Licet cum necessitas non sit extrema tenebitur dum in pinguiorem fortunam venerit, ad eorum restitutionem; & idè etiam nullo modo conuenit, quod ex eo, quod Religiosus se ipsum tradiderit per professionem Prælato, non possit se ipsum auferre ab eius obedientia ad subueniendum parentibus in gravi necessitate constitutis.

RESOLVTIO V.

An stante decreto Clementis VIII. de reformatione Regularium possint hodie eorum Superiores dare licentiam subditis ex causa subueniendi parentibus, vel ex alia iusta extra claustra permanendi, absque licentia Summi Pontificis?

SUMMARIVM.

Negatiua sententia Pellizarij, & Lecanæ proponitur, & probatur: ex verbis decreti Clementis Octauij.

Sententia affirmatiua Gihilini, & Nauarri asserentium non obstante decreto Clementis, posse Praelatos Regularium licentiam subditis concedere, exeundi a Religione ad subueniendum parentibus.

Sententia affirmatiua Nauarri, & Gihilini, efficaciter probatur, & pro ea iudicium Authoris adducitur; & argumento Pellizarij, & Lecanæ pro contraria sententia adducto ex eadē doctrina responderetur.

IN Hæc difficultate negatiua sententiam tenent Pellicia-
rius in Manuali Regularium tom. 2. tract. 9. cap. 3. sect. 4. num. 174. & Lezana in sum. tom. 1. cap. 16. numer. 23. Pel-
rinus de subdito Religios. tom. 1. ques-
tion. 1. cap. 23. quos sequitur Diana
part. 10. tract. 11. resol. 30. qui negant ta-
lem licentiam posse dari à Prælati Regularium
suis subditis etiam ex qualibet iusta causa
siue habitu retento, siue dimisso adhuc;
ab subuentionem parentum in graui necessitate
eorum. Quamvis Pelrinus asserat; quod si de facto
derint talem licentiam, erit valida quia
Summi Pontifices licet prohibeant Præla-
tis dare talem licentiam, eam tamen non
annullant. Ducuntur hi Doctores: quia
Clementis VIII. in decretis reformatio-
nis Regularium, ita disponit: *Ineatur
ratio, quæ sublati licentijs, ac facili-
tatis, hactenus quibuscumque concess-*

*sis, de gentes extra conuentus claustra,
ad ea, quam primum reuocentur, nec de qua-
reio, nisi ex grauissima causa, a Sede Apo-
stolica approbanda, huiusmodi facultates
concedi possint. Quod decretum postea
innouauit Urbanus VIII. Ergo licet
ex iure antiquo, Prælati Regularium
posset huiusmodi licentias ex iusta
causa præbere subditis, nunc ex iure
nouo constitutionum Clementis, &
Urbani non poterunt, & ad hoc iusta,
& grauissima causa requiritur a Sede
Apostolica approbanda, & Summi
Pontificis licentia.*

2. Contrariam tamen senten-
tiam adhuc post decreta Clementis, &
Urbani VIII. docent Gihilinus de clau-
sur. disquisit. 2. capitul. 2. §. 3. numer.
38. cum sequentibus, & Fagundem
tom. 1. in Decalogum, lib. 4. cap. 2. n. 28.
& eam tenuit Nauartus comment. 3. de
Regularium numero 49. qui docent
Prælatos Regularium posse conce-
dere suis subditis licentiam anedi ex-
tra claustra ex aliqua iusta causa maxi-
mè ad subueniendum parentibus in gra-
ui necessitate constitutis, si aliud non
supperat medium ad eorum subuentionem.
Hæc sententia.

3. Probatur primo. Quia lex de
nouo statuta a Principe non deroga-
gat privilegijs, potestis, & insertis in
corpore iuris communis etiam positis
quibuscumque circumstantijs, & clau-
sulis generalibus, nisi faciat de illis spe-
cialem mentionem. Vt docet Bartholus
quem citat, & sequitur Miranda in ma-
nuali Prælati question. 43. art. 6. &
Glossa in lege 2. §. legati, ff. de rei vin-
dicat. Et probat Bonacina multos
allegans de censibus disputat. 2. quest.
6. punct. 2. num. 15. sed posse Prælatos
Regulares concedere talem licentiam
privilegium est insertum in corpore
iuris communis: ut patet ex capitulo
Pastoralis 2. question. 7. & capit. placuit
1. & 2. & capitul. Monachi 1. & 2. 16.
question. 1. & in dictis decretis Cle-
mentis VIII. & Urbani non fit specialis
mentio huius privilegijs in derogatio-
nem facultatis Prælatorum Regularium
dandi tales licentias: siue privilegijs
eorum inserti in corpore iuris: Er-
go tale privilegium per illa decreta nec
est derogatum.

4. Probatur 2. Quia facultas, imò obli-
gatio, quæ habet filij Religiosi ad sub-
ueniendum parentibus in graui necessitate

Constitutis etiam exeundo extra claustra, quando id ad eorum subventionem necessarium est, est de iure naturæ: Ergo hæc facultas, & obligatio non potest abrogari per Summum Pontificem: maxime, quia Religioso pauperi non facile patet additus ad Summum Pontificem ad impetrandam præmissam licentiam, cum hæc sine multis expensis, & magna sollicitudine consequi non possit. Ergo ex ipsa iura naturæ, habet actionem ad hoc, ut suus Prælatus ei concedat præmissam licentiam, & per consequens idem Prælatus eam poterit ei concedere. Vtraque hæc sententia probabilis est; sed secunda probabilior, quia firmiora habet fundamenta, & per ea patet responsio ad rationem contrariæ opinionis, quod solum fundatur in nouo iure inducto per Constitutiones Clementis VIII. & Urbani. Quod cum ex dictis non deroget iuri antiquo Prælatorum inserto in corpore iuris communis nullo modo convincit, per illud esse ablatam facultatem Prælati Regularibus, quam ius commune illis concedit.

RESOLVTIO VI.

An Prælati Regulares possint concedere licentiam suis subditis, ut exeant à Religione habitu dimisso, si id sit necessarium ad subueniendum parentibus, in graui necessitate constitutis?

SUMMARIUM.

- 1 Sententia negatiua refertur, & probatur.
- 2 Sententia affirmatiua Fagundæ, & Nauarri adducitur, afferentium posse Prælatos Regularium dare licentiam subditis ad exeundum ex Religione ad subueniendum parentibus, etiam habitu dimisso, si necessarium sit, & probatur.
- 3 Affirmatiua sententia Fagundæ, & Nauarri confirmatur.
- 4 Argumentis negatiua sententia refutatur.

IN Hac difficultate DD. quos præcedenti resolutione adduximus propria sententia consequenter negant, nullum præter Summum Pontificem posse concedere licentiam Religioso professo ad exeundum a Religione habitu dimisso, etiam pro subueniendis parentibus, in graui necessitate constitutis, ita ipsi, & expressè Diana, part. 6. tract. 7. resol. 19. ducuntur: quia licentia dimittendi habitum, cum sit res grauissima a solo Papa concedi potest, & est tam aliena a statu Religioso, ut nec Episcopus Religiosus habitum Religionis possit dimittere.

2 Contrariam tamen sententiā tenent Fagundæ, to. 1. in Decal. lib. 4. cap. 1. n. 28. & Nauarr. comment. 3. de regul. num. 49. qui docent posse Prælatum Regularem concedere licentiam subdito ad exeundum de Religione habitu dimisso si necessarium sit ad subventionem parentum in graui necessitate existentium. Et probant: Quia in eo casu licitus est egressus Religionis, & licite possunt dare Prælati Regulares licentiam subdito Religioso ad exeundum a Religione ad subventionem suorum parentum, ut probatum est duabus præcedentibus resolutionibus. Ergo si licet egredi ad hunc finem similiter si dimittere habitum sit medium necessarium ad illum consequendum, licebit habitum dimittere, & Prælato hanc licentiam concedere. Probatur consequentia: Quia qui habet ius ad finem, habet etiam ius ad media necessaria ad finem, sed Religioso licet exire de Religione ad subueniendum parentibus, & Prælato eam licentiam concedere. Ergo si dimittere habitum sit medium necessarium ad eum finem consequendum, licebit Religioso illum dimittere, & Prælato licentiam dare.

3 Probatur 2. ex sententiâ Manuel. Roder. tom. 3. qq. regul. quest. 53. art. 3. & Nauarri. lib. 3. consil. tit. de regul. consil. 74. & Peirini de subdito Religioso, tom. 1. quest. 1. cap. 23. afferentium, posse Generalem alicuius Religionis dare facultatem Patri alicui iniquo, & insolenti, qui propter sua delicta damnatus fuit ad tritremes, (& idem est de damnato ad alteram poenam æquivalentem) & ab his postea restitutos, ut possint Heremiticam regulariter vitam ducere, vel aliquo Hospitali, vel Ecclesiâ præstita per eum obedientia ordinari.

¶ Iloci, seu ipsi Generali, quia cū iste talis sit naturaliter iniquitas, & inuolens, si aliqui frantum ei inuoluerint, sua delicta, non de facili posuissent, & erit nouissimus error, prior prioribus, sed maior ratio datur, ut hanc licentia detur alicui Religioso causa pietatis ad subventionem parentum, quam alteri causa impietatis, inquietudinis, & inuolentia. Ergo a fortiori poterit P. Generalis ex dicta causa pietatis concedere alicui subdito, ut dimisso habitu maneat extra claustra præcipue cum decreta Clementis VIII. & Vrbani non deo-

generint privilegium Regularum, quia est inuolens in celis, & inuolens, hanc licentiam valde probabilem, in hijs videtur.

¶ Ad argumentum contrariæ sententia respondetur: Non esse simile exemplum adductum de Religioso Episcopo, qui non potest dimittere habitum Religionis sine licentia, quia nulla necessitas cogit Religiosum Episcopum ad dimittendum habitum suæ Religionis, in præfenti vero casu, datur necessitas grauis, & vigēs, ut filius Religiosus dimittat habitum ad subueniendum parentibus.

DISPUTATIO NONA.

DE VARIIS DIFFICULTATIBVS AD QVINTVM

Decalogi præceptum pertinentibus, quo prohibetur non occidere.

RESOLVTIO PRIM A.

Quid sit occisio, & quæ occisio prohibita sit per hoc quintum præceptum?

SVMMARIVM.

1. Homicidium prohibitum per quintum Decalogi præceptum est iniusta hominis occisio.
2. Non licet occidere malefactores priuata auctoritate.
3. 4. 5. 6. 7. 8. An liceat marito occidere uxorem, & adulterum in adulterio flagranti deprehensum.
9. Homini priuato non licet occidere Principem legitimum ex titulo legitimo, etiam si tyrannice regat. Bene vero tyrannum sine iusto titulo intrusum quibusdam conditionibus.
10. Nulli licet directe se ipsum occidere.
11. Sunt multi casus in quibus quis non tenetur propriam vitam seruare.
12. An liceat ieiunij, & alijs austeritatibus sibi vitam notabiliter abbreviare, & qualiter?
13. An liceat sibi mortem ex optare ad vitanda mala temporalia?

14. Non licet femina se ipsam occidere, ne ab alio violetur.
15. Non licet directe occidere innocentem; & quid si tyrannus minetur excidium Civitati nisi occidat?
16. Ut licitum sit occidere aliquem ad sui defensionem, plura requiruntur, & quæ illa sunt?
17. Licite potest quis occidere furiosum, vel ebrium se iniuste inuadentem ad sui defensionem.
18. Potest quis licite occidere satellites se iniuste inuadentes, secus si iuste.
19. Licet licitum sit occidere iniustum inuasorem ad id tamen regulariter non tenemur.
20. Inuasus, si non possit se tueri sine periculo innocentis, quo inuasor se tueri potest se tueri cum illo periculo.

i. **H**omicidium prohibitum per quintum Decalogi præceptum dicitur: Iniusta hominis occisio, ex qua definitione constat, quod hoc

præcepto, omnis, & sola illi hominis occisio prohibetur, quæ rectæ rationi consona, & discordans est, hoc est, quæ homo priuatur vita rationali contra rectam rationem, & rationabilem hominis voluntatem, quæ propter homicidium est peccatum mortale, tantoque grauius, quanto iniustitia, quæ fit homini, dum vita priuatur maior est. Ita D. Thom. prima secunda q. 100. art. 8. ad 3. vbi communiter Thomistæ, & Victoria de homicidio num. 14. ad 20. & Toletus lib. 3. cap. 5. & Summista verb. Homicidium.

2 Ex hac diffinitione homicidij colligitur: Quod non licet occidere malefactores priuata auctoritate, sed tantum publica: quia non licet interficere peccatores, nisi ob bonum Reipublicæ, sed procuratio boni publici pertinet ad publicam potestatem, quæ est in Principe, vel in Magistratibus. Ergo per solam illam occidi possunt. Hinc proscripti, contra quos lata est sententia capitis, a quolibet exequenda. qui etiam vocantur Banniti possunt à priuato homine occidi, quia hoc fit publica auctoritate iustitiæ, cuius quilibet est minister respectu proscriptorum, tamen si proscriptus esset extra territorium eius, qui eum damnauit, non posset occidi, nisi Princeps illius loci facultatem concedat eum occidendi, immo proscripti possunt, se ipsos inuicem, etiam proditoriis, & per insidias occidere, propter propositum sibi premium à Principe, vel ob promissam libertatem, seu propriam remissionem; quia hoc fit publica auctoritate, & multo magis, expedit bono communi. Ita D. Thomas 2. 2. quest. 64. art. 2. Aragon ibi dem, Azorius 3. part. lib. 2. cap. 2. quest. 2. & 4. Reginald. lib. 2. num. 18. Siluius 2. 2. quest. 64. art. 2. Syluester verb. Homicidium 1. num. 7. & communiter Summista verb. Homicidium, & verb. Bannitus.

3 Sed an liceat marito occidere uxorem, & adulterum in flagranti crimine adulterij deprehensos, & patri filiam similiter adulterantem? Questio est, in qua Castillo in leg. 82. Tauri, num. 6. Antonius Gomez, ibi num. 51. Menchaca de success. creat. §. 7. num. 22. & vñ frequ. cap. 8. & illustrat. cap. 94. nu. 4. Azuero lib. 8. tit. 20. leg. 1. in fine, & lib. 4. tit. 10. leg. 1. nu. 22. docent licere marito occidere uxorem, & adulterum in adulterio deprehensos, Et hanc sententiam

reputat probabilem Læsius lib. 20. cap. 9. dub. 5. num. 16. quam sententiam referens Bassius Pontius de matrim. lib. 9. c. 13. n. 20. & in n. 4. testatur: Huic opinioni subscripsit in eo tempore, multos Theologos Salamanticenses, quorum auctoritatem, alij probabilem, & omnitemperam liberam asseruerunt, & licet Magister Sacri Palatii correxerit Emanuele Saasserentem, hanc sententiam esse probabilem. Tamen nec a Sacra Congregatione iudicis, nec a Generalibus Synodionibus, tam Romana, quam Hispana in indice librorum prohibitorum, seu in expurgatorio reprobata est, aut abacti, seu deleri iussa.

4 Hec sententia probatur: Quia tunc maritus id non efficit tamquam priuata persona, sed tamquam Minister Iustitiæ a legibus deputatus: vt patet ex leg. maritus ff. de adulteriis, & ex leg. Gracchus, eodem titulo. Ergo licet id faciat. Nec contra hoc valet dicere: Has leges esse iniustas, nam, vt ait Læsius, mirum est, tot tam præclara ingenia Græcorum, & Romanorum, hanc iniustitiam tot oculis non vidisse, eamque legibus, & moribus a tempore Salonis probasse, deinde eadem leges reddere iustas in Codicibus Iustiniani Principis Christiani, & a reliquis Principibus, & Iurisperitis Christianis acceptas origi initali callo, publicum iustiarum legum, maritos nudiferos mortis efficit, & id recte fieri potest, lege lata, etiam inaudita adultera, quia notorius excessus examinatione non indiget, cap. bona, de elect. Quia non enim crimen est notorium per deprehensionem in flagranti, & nullatenus excusari potest, nec est necessaria citatio, nec sententia ad poenam irroganda.

5 Hanc tamen sententiam communiter reijciunt Theologi tanquam falsam. Ita Bassius Pontius vbi supra, qui eam improbabilem esse censet, illamque reprobant licet non improbant Gaspar Hurtado de reth. disp. 11. diff. 4. & alij 48. Doctores, quos citat, & sequitur Barbosa in collect. tom. 4. part. 2. cap. inter hæc 33. quest. 2. vbi Nicolaus scribens Alberio Archiepiscopo, dicit: Non licere secundum Ecclesiasticas leges, uxorem adulteram interficere.

6 Probatur secundo: Quia si illa lex, quæ concedit marito uxorem adulteram occidere sine causa cognitione eilet vera lex, innumeris fraudibus, & marito-

tum insidijs aperiret viam, nam cum vir odio haberet uxorem, aliquemque sibi haberet offensum; conaretur eos occidere, sollicitando sub aliquo pretextu, ut homo sibi exosus ad eius domum veniret, & diceret, se illos in flagranti adulterio deprehendisse. Ergo talis lex nec iusta, nec esse vllatenus potest.

7. Probaturssecundò: Quia lex, quæ constitueret homines in manifesto periculo peccandi mortaliter non posset esse iusta, sed si lex concederet marito facultatem occidendi uxorem, manifesto periculo illum exponeret, ut eam occideret ex affectu vindicandi iniuriam, maxime cum tunc flagraret calore iracundie. Ergo istum manifesto peccandi periculo exponeret.

8. Probaturs tertio: Quia nulli licet etiam ex publica auctoritate reum mortis pœnâ damnare, secundum Sacros Canones, & praxim totius Ecclesiæ, & Reipublicæ Christianæ negando ei tempus accipiendi Sacramentum Pœnitentiæ maxime si in actuali peccato mortali existeret, hoc enim regulariter loquendo impium esset, videlicet non solum ad mortem temporalem illum damnare, sed etiam ad mortem æternam: sed si liceret marito occidere uxorem, & adulterum in actuali culpa mortali, eos non solum ad temporalem mortem, sed etiam ad æternam condemnaret; imò cum effectu eas pœnas irrogaret. Ergo lex, quæ hoc concederet, nec lex, nec iusta esse posset. Hæc sententia propter sua fundamenta, & quia communis est, omnino tenenda est, nec contrarium vllatenus admittendum. Ad fundamenta contrariæ sententiæ respondetur, ta leges iuris communis, quâ nostræ Hispaniæ, nullatenus cõstituere maritum Ministrum iustitiæ auctoritate publica ad occidendum adulteram in adulterio comprehensam, in flagranti delicto, hoc enim esset, & maritum manifesto peccandi periculo exponere, & adulteros non solum morte temporali, sed etiam æterna damnare: quod nulla humana potestate licet, sed solum post cognitionem causæ, & latam sententiam, cum iam nec locus datur fraudibus, & insidijs maritorum contra exoras uxores, & cum iam transacto calore iracundiæ facile esse possunt Ministri iustitiæ publica auctoritate sine affectu vindictæ, sed solum iustitiæ affectu, & cum dato tempore reis recipiendi sacramenta, eisdem

non auferatur medium ad æternam salutem necessarium. Licet autem leges predictæ occisionem adulteri, & adulteræ in flagranti delicto comprehensorum marito permittant impune committere dolorem tante iniuriæ: id tamen licitè, & absque peccato fieri non cõcedunt. Nec contrarium ex earum tenore convinci potest. Quod sufficit ad hoc, ut veras leges, & iustas esse debeat omnes reputare.

9. Homini privato non licet occidere legitimum Principem, id est, legitimum titulo Regnum, seu Principatum possidentem, qui est tyrannus solo regimine, & administratione, hoc est, quando iniuste onerat subditos, discordias seminât, dedita opera, ut eos bonis possidet, ut ipse exalietur, & c. Et hæc veritas tanquam de fide tenenda est, ut patet ex Concilio Constantiensi sess. 15. quia Princeps, & si tyrannice regat, tamen adhuc verus superior manet, & Scriptura Sacra iunget nos parere, & subiectos esse, & reuereri superiores, & etiã Principes Ethnicos. Quando vero Princeps est tyrannus ratione tituli, id est, quando absque iullo titulo occupavit Regnũ, vel Principatum nempe si abiq; vlllo iure, atq; iis Principatũ innadat, vel occupet: talis potestas quolibet de Regno interfici. Modo istæ conditiones interueniant. Prima, ut non pateat recursus ad superiorem, vel superior non possit ab iniusta occupatione Principatus illum deiecere. Secunda, ut constet esse tyrannum, & sine iure, & iullo titulo in Principatu intrusum. Tertia, ut non sit contra expressam Reipublicæ voluntatem. Quarta, ut non timeantur maiora mala ab eius successoribus. Et ratio est. Quia talis non est Princeps, sed iniustus insuator, continè vim interendõ Reipublicæ, vnde etiam illi vim licet inferre, & vim vi repellere, illum occidendo. Ita Molina tom. 4. tractat. 3. disp. 6. Bannez 2. 2. quest. 64. art. 3. Emanuel Sa verb. Tyrannus, Malderus 2. 2. tract. 3. cap. 1. dub. 4. Bonacina de reilit. disp. 2. quest. 7. titim. section. 1. punct. 3. Salsus in Clavi Reg. cap. 10. n. 2. & sequent. Lælius lib. 2. cap. 9. deb. 4. Silvius 2. 2. q. 64. art. 3. concl. 1. & 2.

10. Non est licitum directe se ipsum occidere, id est, intendendo propriam mortem directe in eam operari, seu induere, ita communiter Doctores. Quia liber homo non est dominus vite

& membrorum suorum. Unde peccat mortaliter qui priuata auctoritate occidit aliquem etiam volentem, & consentientem, tamen licitum est, quando iusta causa subest, aliquid facere, vel consistere, unde certo scitur sequitur interitus, id est, licet aliquando cooperari ad propriam mortem, & id tripliciter. Primo indirecte, per accidens, & mediate, exponendo vitam periculo ob rationabilem causam, aut omitendo actiones ad vitam necessarias, v.g. si in bello iusto exponas multoties vitam periculo mortis. Vel pro iusta defensione Patrie, aut ex alia iusta causa, vel constitutus in extrema necessitate des panem, vel aliu cibum, quem solum habes ex charitate amico eadem necessitate laboranti, vel in naufragio tabulam, quam tu primum acceperas, te de Deo confidens vndis committendo. Secundo immediate, & directe, ex precepto, vel instinctu, seu ex motu Dei, vt fecit Sanson, & Sancta Apollonia. Tercio ex publica auctoritate, si quis conde sumit venenum, hac enim cooperatio non videtur contraria iuri naturae. Ita O. Thomas 2.2. quest. 64. art. 5. Nauarrus cap. 15. num. 11. Toletus lib. 5. cap. 6. Sairus in Clau Reg. lib. 7. cap. 9. Lasiur lib. 2. cap. 9. dub. 6. Sa vero. Iudiciales actus, num. 54. Aragon 2.2. q. 69. art. 4. Siluius 2.2. quest. 64. art. 5.

11 Regulariter tenetur quis sub peccato mortali vitam suam conseruare, quantum potest, & debet, tamen sunt multi casus, in quibus quamuis possit non tenetur homo vitam tueri. *Primo*, quando quis permittit se occidi, ne alter moriatur in peccato mortali, quod intelligendum est, de eo, qui non est persona publica, & Reipublicae, vel alijs multum utilis, si enim talis esset, & non alter, qui cum inuadit, teneretur, se defendere, etiam occidendo. *Secundo*, miles potest, sed non tenetur deserere stationem, in periculo communi, & si certus sit, se occidendum. *Tercio*, reus potest non fugere ex carcere, & si certo sciat se morte periclitandum. *Quarto*, damnatus ad mortem per sententiam, potest abstinere a cibo, & neuum oblati. *Quinto*, potest quis obijcere se solo ad conseruandam vitam Principis, & amici, imo si amicus sit damnatus ad mortem iniuste, potest se pro illo offerre occidendum. *Sexto*, licet multis de communi consensu, iniicere pulueri tormentario ignem, quo natus incendatur, vel dare se precipite in

mare, etiam cum aperto vitae periculo, ne nauis veniat simul cum ipsis in manus infidelium, seu hostium fidei. *Septimo*, excusari etiam possunt, qui sua corporis agilitate ambulant super fluuium, aut sunt videnti adhibito statim remedio, quibus enim haec sunt pericula, nihilominus pergitur periculum per applicationem sufficientis remedij. *Ratio est*: Quia non est prohibitum homini, ne vitam suam periculis iniquam exponat si adsit rationalis causa, & spe euadendi, sed tantum ne ex intentione, & effectus illam quae ex se iam sibi auferat. Ita Sairus in Clau Reg. lib. 7. cap. 9. num. 19. & sequent. Bonacina de res. it. disp. 2. quest. 17. punct. 5. num. 4. & sequent. Lasiur lib. 2. cap. 9. dub. 6. num. 27. & sequent. Sa vero. Homicidium, Toletus lib. 5. cap. 6. Siluius 2.2. quest. 64. art. 5. Malderus 2.2. tract. 3. cap. 1. dub. 19. Nauarra lib. 2. cap. 3. num. 73. 82. & seq. Marchant in Decal. cap. 5. quest. 8. ca. 4. su. 4. Rodriguez in sum. 1. part. cap. 137. num. 1. & 2. & Diana part. 5. tract. 4. res. fol. 26. 28. 31. 41. & 42. & part. 6. tract. 17. res. 48.

12 Qui ex intentione, vel etiam ad agnoscendum sine intentione vitam notabiliter ieiunijs, vigilijs, abstinentijs, Plalmodium decantatione abbreviat mortaliter peccat; ita Nauarrus cap. 15. num. 12. Nauarra no. 2. cap. 3. num. 88. Victoria de temper. num. 12. Azor. 1. part. lib. 5. cap. 6. quest. 7. Aragon 2.2. quest. 64. art. 5. ad 5. Diana part. 5. tract. 4. res. 33. Pasqualig. in praxi ieiun. Ecclesi. decisi. 27. Et probatur: Quia quilibet tenetur ex charitate se ipsum conseruare, & non habere affectum contrarium non tamen peccat, qui per moderatam abstinentiam, per ieiunia, per macerationes, & studia, prouidet, fore, vt vita abbreviatur; non intendens mortem, sed virtutem, hoc enim non repugnat rationi, cum haec opera sint laude digna: praecipue cum sunt ad reprimendam carnis petulantiam, & eius frequentes tentationes.

13 Sed rogabis: An liceat sibi mortem exoptare ad vitanda mala temporalia, vt agnitionem, internam afflictionem, paupertatem, &c? Respondetur affirmative: Quia prudenter quis censere potest maius malum aliquam afflictionem, quam mortem, non est ergo contra charitatem sibi debitam, velle mori potius, quam illud patiat extra calum magne calamitatis, aut afflictionis, huius-

iusmodi desiderium vix potest excusari a mortali: quia grauitur ledit charitatem sibi debitam, qui vult priuari, maximo bono naturali, cuius non est dominus absque vlla causa alicuius momenti, desiderium enim mortalis naturæ est, vt nisi sine honore, aut bono non leuis momenti cohonestetur, grauitur malum sit, sicut est graue malum occidere, vel infamare proximum. Ita Sorus in 4. dist. 5. quest. vnica, art. 5. post. 5. conclus. Granados 2. 2. controu. 3. tract. 6. dist. 2. sect. 4. n. 22. Ioan. Sanci in select. disp. 2. num. 9.

14 Non potest foemina se ipsam occidere, ne ab alio violetur, nam violatio non imputatur illi ad peccatum, nisi ad sit consensus, neque per hoc virtus castitatis, aut laureola amittitur. Cum potius dicatur pati, quam agere, secus dicendum est de viro, qui obmerum mortis fornicationem committit, hic enim non excusatur a peccato, cum actiue concurrat, & consentiat, ac velit illum actum agere, in eo autem casu, quo mors foeminae comminata est, nisi sinat se cognosci, potest se negatiue habere immota manens si periculum consensus absit, sed quia valde difficile est, ob vehementem naturæ inclinationem, ad hunc actum, & propter delectationem etiam vehementem, non consentire, licet poterit, id periculum praueniendo, resistere, etiam morte sprete, imolaudabiliter pro virtute moreretur. Ita Reginaldus lib. 21. num. 43. Nauarrus cap. 16. num. 1. Tollerius lib. 5. cap. 6. num. 4. & cap. 10. num. 10. Sairus in Clau. Regia lib. 7. cap. 9. num. 23. Diana part. 3. tract. 6. resol. 31. & alij. Ex ignorantia tamen inuincibili, posset quis excusari ab homicidio sui ipsius, puta ad vitandam ignominiam, vel seruandam castitatem. Non est enim improbabile, ignorantiam excusasse a culpa letali, a quo, Lueretia se ipsam interfecit, nam se occidere ob pudicitiae custodiam, non est ita euidentis causæ malum, vt non possit inculpabiliter ignorari, & putari licitum, & quamuis homicidium sit contra lumen naturæ, scilicet, contra principia secundaria lumine naturæ nota, seu contra conclusiones deductas ex primis principiis lumine naturæ notis, tamen potest eadere ignorantia in huiusmodi veritate, non solum apud Ethnicos, sed etiam apud multos Christianos, vt a multis excusatur factum S. Apollonie in calu, quo speciali diuino

instinctu, ad eum non fuisse mota, quod est verum simile. Ita Sorus de iust. lib. 5. c. 1. art. 5. Maldicrus 2. 2. tract. 3. c. 1. dub. 7. Molina de iust. tom. 4. tract. 3. disp. 9. Filiucius tract. 29. num. 67. Lessius lib. 2. cap. 9. num. 23.

15 Non licet directe occidere innocentem, quia cum nullus hominum habeat dominium vitæ alterius, non potest eam tollere, nisi ad necessariam defensionem, vel ob criminum punitionem, vnde si tyrannus persequeretur innocentem, & minaretur vbi excidium, nisi illum interimat, non posset illum interficere. Posset tamen Respublica cogere innocentem, vt tyrannum accedat, quod si re nollit, illum tyranno tradere, quia in eo casu teneretur mortem obire pro patria, & vltro se offerre tyranno morti se exponendo, si certus sit calamitatem communem euitandam se ipsum tradendo. Ergo etiam ad hoc potest cogi. Ita D. Thomas 2. 2. quest. 64. art. 6. & Siluius ibi. Molina to. 4. tract. 3. disp. 10. n. 4. Nauarra lib. 2. cap. 3. num. 120. Lessius lib. 2. cap. 9. dub. 7. Bonacina de restit. dist. 2. quest. vlt. sect. 1. punct. 7. num. 1. Imò, vt tenet Tannerus, Filiucius, Bannem, quos citat, & sequitur Diana part. 5. tract. 4. resol. 23. Talis si contumaciter resistat: potest à Republica occidi, quia re vera iam non est innocens, sed maxime nocens. Horum tamen sententiam impugnatur Siluius 2. 2. quest. 64. art. 6. & Bassus verb. Homicidium 1. num. 10. in fin. Qui punire innocentem est intrinsecè malum: nec fieri possunt mala, vt eueniant bona etiam totius Reipublicæ, & innocens habet ius ad tuendam suam vitam, nec tenetur eam perdere ob deprauatam malitiam Tyranni, qui si in eo euentu excidium Ciuitatis exequeretur, hoc ex sua malitia officeret, nec innocentius in propriam vitam conseruans, sed eiu tyrannidi tribuendum esset.

16 Velicetum sit occidere aliquem ad sui defensionem, plura requiruntur. Primo, vt vis ab altero inferatur, & inualor iniuste inuadat. Secundo, vt occisio fiat in ipso actu inuasionis, ita vt non praeniat iurimicus. Tercio, vt occisio non fiat post factum, quia alias esset vltio, & non defensio nisi tunc hoc fieret ad defensionem honoris immediate post factum. Quarto, vt facinus moderatum neincipiat in tutela, hoc est, quando efficitur à tyranno, quod expectat ad vitam

conservandam, seu quando adhibetur ea moderatio, & cautio, sine qua iniuria depelli non potest. Quinto, ut inuasus credat, se graviter laedendum, vel occidendum, si vim non repellat; vel inuasorem non occidat. His conditionibus positis, fas est occidere iniustum inuasorem ob defensionem vite sue, & integritatis membrorum. Quia vim vi repellere licet, & id concedunt leges, & omnia iura præcipue ius naturale. Ita Saurus in Clavi Regia lib. 7. cap. 10. num. 18. Nauarrus in Manuali cap. 15. num. 3. Sylvester verbo Bellum 2. num. 1. Rodericus 1. part. sum. cap. 135. Valentinus tom. 3. disp. 5. quest. 8. punct. 4. Læsius lib. 2. cap. 9. dub. 8. num. 41. Bannem 2. 2. quest. 64. art. 7. D. Antoninus 3. part. tit. 4. cap. 3. §. 1. Silvius 2. 2. quest. 64. art. 7. Diana part. 5. tract. 4. resol. 1. & 2. & decernit Alexander Papa 3. in cap. si vero, de sententia excom. Qua propter etiam Clericis, & Monachis hoc concessum est sicut Laicis, idque contra quoscunque etiam imperatores, Monacho contra Abbatem, filio contra patrem, seruo contra dominum, Bassillo contra Principem, & in quocunque officio sit quis occupatus, & ideo si quis celebret, & inuadatur, potest occidere inuasorem, si necesse sit, & postea sacrum continuare, docent vero Læsius vbi supra num. 42. & Molina disp. 14. conclus. 2. quod si ex morte Principis, sequeretur magnum Reipublice damnum, ut bella civilia ob successionem, teneretur persona vilis perpeti mortem. Durum tamen videtur, asserere innocentem debere mortem perpeti ab iniusto inuasore propter damnum, quæ per accidens sunt euentura sine culpa se cum iusto moderamine defendentis; cum pers. loquendo se defendens cum moderamine inculpatae tutelæ in eadem damna nullo modo influat.

17 Licite potest quis occidere furiosum, vel amentem, vel ebrium, vel dormientem, qui se iniuste inuadit, si aliter euadere non potest, qui autem iniuste inuasit à principio, sed postea voluit ab inuasionem desistere, suamque voluntatem inuasor indicauit, inuasus autem noluit à pugna desistere, non peccat peccato homicidij, qui prius inuasit, & desistit ab inuasionem inuasum occidendo. Si aliter non potest vitam suam defendere, quam illum occidendo. In foro tamen externo inuasor punietur tanquam homicida, & ad restitutionem damnorum

condemnabitur, quia incepit actionem periculofam, homicidij, ad quod præcauendum non adhibuit sufficientem cautionem. Ita Læsius vbi supra num. 42. Molina tom. 4. tract. 3. disp. 11. num. 2. & Bonacina de reffit. disp. 2. quest. vlt. lect. 1. punct. 8. num. 3. & 6.

18 Potest quis sine culpa occidere satellites, seu publicos Ministros, cum moderamine inculpatae tutelæ, quando iniuste conantur occidere innocentem, vel illum capere, ut iniuste occidatur. Si autem non constet eum esse innocentem, sed bona fide munus suum obeant non possunt occidi. Ratio prioris est: Quia vim, vi repellere licet, sed tunc satellites iniuste vim, faciunt, cum innocentem, occidere, vel capere ad occisionem conantur. Ergo tunc licite possunt occidi. Ratio posterioris est: Quia bonum commune postulat, ut Ministris bona fide publicum officium exercentibus, iniuria, aut damnum non inferatur. Ita Araga 2. 2. quest. 69. art. 4. Bassius verbo Homicidium 1. num. 13. Rodericus 1. part. sum. cap. 135. num. 9.

19 Licet licitum sit occidere iniustum inuasorem ad defensionem vite cuiuslibet, ad hoc tamen regulariter non tenetur: quia potest quis exponere vitam suam, pro vita temporali proximi ex charitate, imo sæpe laudabilius permittere se occidi, quam occidere. In aliquibus vero casibus tenemur occidere inuasorem, v.g. quando inuasus est valde utilis Reipublice, bonum enim commune priuato præferendum est: vel quando ex inuasi morte sequeretur maximum damnum familiæ, ut uxori, & filiis, quibus inuasus tenetur alimenta præstare: vel quando inuasus putat se esse in peccato mortali, & timet suam damnationem, si tunc temporis occidatur. Quilibet enim tenetur magis diligere salutem animæ suæ, quam proximi; ita Molina vbi supra disp. 14. num. 1. Læsius vbi supra num. 56. Toletus lib. 5. cap. 5. num. 10. Sa verbo Homicidium, num. 17. Rodericus vbi supra num. 17. Silvius vbi supra art. 7. quest. 1. Diana 5. part. tract. 4. resol. 14.

20 Inuasus si non possit ferri nisi cum periculo innocentis, quo inuasor se protegit, potest se tueri cum illo periculo. Ita Corduba lib. 1. quest. 38. dub. 2. Nauarra lib. 2. cap. 3. num. 47. Rodericus vbi supra num. 6. & 7. Bonacina vbi supra punct. 7. num. 1. Læsius vbi supra

pra dub. 9. Silvius 2.2. quest. 64. art. 7. quest. 3. Diana 5. part. tra. 4.4. resol. 34. Er probatur quia qui inuaditur ius habet seruendi, & defendendi, quo iure non priuatur per illam inuadentis interpositionem si autem fugere potest, tenetur saltem ex charitate, ne innocentem interficiat, idem dicendum est de illo, qui fugit hostem, & infanmem proteriti propter angustiam itineris: & ratio eadem est, quia iste ius habet ad fugam via publica, quo iure non potest priuari in tanto discrimine, ratione infantis ibi constituti, in casu autem quo infans esset mortuus, sine baptismo, lege charitatis teneretur potius se permittere occidi, quia salutem proximi spirituales, sua corporali anteponebat. Ita Doctores supra citati.

RESOLVTIO II.

An liceat occidere falsum, vel iniustum accusatorem, vel testem, propter cuius accusationem, vel testimonium, sit aliquis morti damnandus, vel honorem, aut famam amisurus?

SVMMARIVM.

1. *Negatiua sententia Soti, & Turriani proponitur.*
- 2.3. *Negatiua sententia probatur, & confirmatur.*
4. *Affirmatiua sententia Bañez, & Petri Nauarra proponitur.*
- 5.5. *Sententia affirmatiua probatur.*
7. *Sententia Ezidij Coninch, & Dianae docentium quod licet iure natura sit licitum occidere calumniosum accusatorem, vel falsum testem, iuste tamen prohiberi iure humano.*
- 8.9. *Sententia Coninch, & Dianae. Probatur, & num. 9. refutatur.*
10. *Secunda affirmatiua sententia approbatur. In casu in facti contingentia adducitur.*
- 11.12. *Ad argumenta sententiae negatiuae efficeret responderi.*

IN Hac difficultate negatiua sententiam tenent Soti 1.2. quest. 1. art. 8. Cordoba lib. 1. quest. 38. dub. 1. Turrianus 2.2. tom. 2. disp. 27. dub. 2. num. 10. Silvius 2.2. quest. 64. art. 7. quest. 3. Salsomus 2.2. quest. 64. art. 7. controu. 1. concl. 3. Malderus 2.2. tract. 3. cap. 1. dub. 7. Hac sententia

2. Probatur primo: Quia talis testis, vel accusator, non potest dici iniustus licet contra iustitiam falsum deponendo, vel calumniolose accusando, sed non contra ordinem iuris, est enim de ratione aggressionis, ut contra ordinem iuris, iniuriam inferat, id est, propria auctoritate, ille autem non propria auctoritate, nec ut priuata persona, sed per iudicem seruato iuris ordine, occidit, licet iniuste. Ergo cum non iniustus non potest dari contra eum extra iudicium iusta defensio.

3. Probatur secundo. Quia si contra ria opinio in praxi sequeretur ex ea posset oriri magna inconuenientia, & pateret additos multis iniustis homicidijs, cum enim litigantes communiter sibi perluadeant habere certum ius, quoties videretur esse periculum, ne causa caderent, facile sibi persuaderent, se aduersa partis machinationibus iniuste opprimi, sicque conarentur, clam aduersarium occidere, sicque infinitis occidibus daretur occasio. Ergo minime licet falsum testem, vel calumniolum accusatorem occidere.

4. Affirmatiua sententia in nihilo minus tenent Bannem 2.2. quest. 64. art. 7. dub. 4. concl. 2. & in respons. ad secundum, Petrus Nauarra de relict. lib. 2. num. 289. & 290. Sanchez in sum. tom. 1. lib. 2. cap. 39. num. 7. Gasp. Hurtado de iust. & iure, disp. 11. diff. 7. Ioan. Francisc. Suarez in inquirid. casuum conscient. lib. 7. verb. Homicidium, §. 13. Tannerus tom. 2. disp. 4. quest. 8. dub. 4. num. 83. Strouerdorf 2.2. D. Tho. quest. 64. art. 7. concl. 5. Reginaldas lib. 21. tom. 2. cap. 5. nu. 57. Marchonius de summar. resolut. Pastoral. ad Decal. cap. 5. question. 2. casu. 4. Molina de iust. tom. 4. tract. 7. disp. 12. num. 1. & idem docent Bannem de accusatore imponente verum crimen, sed occultum, & Hurtado de Mendoza 2.2. disp. 170. lect. 8. §. 62. Hec opinio.

5. Probatur primo. Quia in hoc casu qui iniustum testem, vel calumniolum

lum accusatorem occidit, quando alia via non potest tenueri, non dicitur iniustus occisor; sed potius se defendere cum moderamine inculpatae tutelae: sed defensio cum eo moderamine est licita. Ergo in eo eventu licet occidere iniustum testem, vel calumniosum accusatorem.

6 Probatur secundo. Quia per accidens est, ut quis inuadat aliquem ad ipsum occidendum, vel proprio gladio, vel alieno, vel illum iniustis calumnijs circumveniendo. Ergo si posset se defendere occidendo inuadentem, si illum gladio inuaderet, similiter idem poterit, cum moderamine inculpatae tutelae cum non suppetit alia via se defendendi.

7 Tertia sententiam tenent Egisdus Coninch de actib. supern. disp. 32. dub. 2. num. 2. quem sequitur Antoninus Diana 3. part. tract. 5. resol. 97. & part. 3. tract. 4. resol. 7. §. aduertit tamen. Qui tenent, quod, & si spectato solo iure naturae, non sit improbabile, quando inter duos lis agitur siue criminalis, siue civilis, modo haec sit magni momenti, & vnus conetur falsis instrumentis, aut testibus subornatis innocentem opprimere, hunc, si id ipsi certo constet, posse alium secreto interficere, si id commode facere possit, nec alia sit ratio euadendi periculum, quod ipsi ab alio iniuste imminet, quia haec occisio habet rationem iustae defensionis, contra iniustum inuadentem: quod spectato solo iure naturae, videtur iustum; at iure positio possit id prohiberi, atque adeo de facto esse prohibitum a lege prohibente homicidium, quae ad hunc casum extendi debet. Haec sententia.

8 Probatur. Quia vlt videtur receptum, ut in quavis republica bene constituta, talis occisor deprehensus morte puniatur, nec vbi admittitur excusatio, quod id, ob necessariam sui defensionem fecerit, & merito, nam si huiusmodi exceptio admitteretur: gravissimi inde sequerentur abusus, cum enim communiter litigantes sibi persuadent se habere certum ius, quoties viderent esse periculum, ne causa eaderent, ut dictum est, tamen sibi persuaderent, se aduersae partis machinationibus, iniuste opprimi, & aduersariam conarentur occidere, & sic infinitis caedibus daretur occasio, quare merito ius positium, huiusmodi caedes etiam in casu, quo forte iure naturae alias essent licitae prohibet, &

morte punit. Ergo nullatenus admittendum est, hoc licite fieri posse.

9 Sed re vera licet haec sententia loquendo in foro externo efficaciter probet, & conuincat suam intentum, praecipue, quia in eo foro esset valde difficile, eam probare exceptionem, imò nec admitti deberet praemissa exceptio etiam si probari posset, ne iniustis caedibus daretur occasio. Hoc tamen nullo modo conuincit, de foro interno, si supponamus, talem occisorem exiure naturae habuisse eum iustum defensionis, nam leges possunt homines non possunt in conscientia, & in foro interno derogare ius naturae, licet iusta defensionis cum moderamine inculpatae tutelae fiat. Et licet in foro externo admittatur exceptio defensionis iustae cum moderamine inculpatae tutelae in occisione iniusti inuadentis, difficiliter multoties probari potest, quare frequenter puniuntur praedicti occisores, non obstante, quod in foro interno licet hominem, seu inuadentem occiderint ob iustam sui defensionem, licet hoc in foro externo iustissimè obseruetur, nihil enim inus nullus dixit, quod occidens iniustum inuadentem iniuste egerit in foro conscientiae.

10 Quare si debitae circumstantiae concurrant, praecipue si quis iudicium suae iustae defensionis cum moderamine inculpatae tutelae, non sibi fidat; sed proposito casu cum omni veritate, & sincere viris doctis, & timoratis, si iudicent, litigantem habere ius eiusdem defensionis iustae, nec alia via suppetat medium ad euadendam mortem, vel infamiam, licet poterit occidere conantem iniustis calumnijs ipsum occidere, vel opprimere, & ideo mihi cum his circumstantijs secunda opinio verissima videtur. Quid enim interest quod me non occidat inuadens gladio, si me opprimit, & facit occidere iniustis calumnijs, & machinationibus. Et hic casus in facti contingentia mihi consultus est, nam cum iuuenis quidam nobilissimus, dum puer esset a quodam suo pedagogo minis, & terroribus cogeretur ad sodomiticum actum patiendum, iam iuuenis factus similiter volebat eum opprimere, multoties comminando, quod si nollet secum concubere, esset eum denunciaturus apud iudicem saecularem, vel apud S. Inquisitionis Tribunal, quasi cum alio crimen sodomiticum perpetrasset. Cum autem experuerit hominis genio, & in-

necitata malitia probabilissime timeri
posset, quod minus exequeretur, & se in
fugam daret, ex quo saltem iustus nobilif-
simi iuuenis, uno, & totius etiam ciui-
dem generis ex omni parte nobilissimi
infamia sequenda esset, & forte ex eius
testimonio torturæ esset subiiciendus,
cum in criminibus huiusmodi idem pos-
sit esse denunciator, & testis, perpendens
præfatus iuuenis suum periculum, tota
rem, ut ab initio euenit, eundem suum pa-
truo clare detexit, qui considerata pra-
ua hominis indole, & audacia, & pericu-
lo imminente infamie illius iuuenis, &
totius nobilissimi generis, se consulit,
an liceret, quod iuuenis simulator: se-
velle ad nefarium actum se accommoda-
re, & cum ad hoc ambo essent extra
Ciuitatem in loco secreto, incautum, &
improvisum turpem hominem pugione
transfoderet, & occideret, & cum tem-
pus ad deliberandum illi postuisset,
breuiter illi responsurus. Quia erat pe-
riculum in mora, tam magnam rem
meo iudicio non fideus aliquos viros do-
ctissimos, & Religiosos graues de hoc
casu consulvi. Et aliqui tenuerunt, præ-
fatum hominem turpissimum sine ulla
mora esse interficiendum, ne honor, &
fama illius, & suorum agnatorum, &
cognatorum, qui ex primis Hispaniæ
proceribus erant, periclitarentur. Alij
verò maturius procedendum esse affir-
marunt, adhibendos aliquos medijs, ut
turpis homo ante denuntiationem au-
fugeret. Quod si medijs adhibitis, con-
gruentibus in sua malitia ventisset, si-
ne mora interficeretur: cuiusque hoc mi-
nus consiliant mihi placuisset, missus
est quidam Religiosus gravis, qui illi quasi
eius bono prospiciens admoneret scire
ro, ut quanto magis fugam arriperet, quia
certò cognouerat, quod aliqui sui ini-
mici quorum nomina propalare non
poterat, eum per insidias volebant occi-
dere, & quod huiusmodi esset exequen-
dum. Et quod præterea nouerat, quod
magna sollicitudine a Ministris iustitiæ
quereretur, ut eum caperent, & in car-
cerem traderent, licet ipse neiret cau-
sam, & ut hoc verisimilius fieret, cum
ipse extra suam domum maneret immis-
si sunt duo Ministri iustitiæ, ut interro-
garent suos famulos, an domi esset, vel
ubi inuenirentur, ipsos instruendo, hoc fie-
ri per locum, ut ipse confusus, & pendu-
lus maneret, & postea de hac confusio-
ne, & timore illi illuderent. Quo facto,

tanto timore ex sua deprauata conscientia
corruptus est, ut ulla interposita uenia
clam ex illa Ciuitate fugam arripuerit;
neque plura in tota Hispania comparuit.
Ex hoc casu colliges, quod si media
adhibita non proficerent, sine ulla ex
consilio, & placito omnium illorum ci-
torum, grauium, & doctissimorum esset
interficiendus, iustissime iure naturali
defensionis id exigente.

11. Ad argumenta contraria sen-
tentia, & in primis ad primum respon-
detur: Negando iniustum, & falsum te-
stem, & calumniosum accusatorem non
esse inuacorem, quia contra ordinem iu-
ris non procedat ex eo, quia non priua-
ta autoritate, sed publica conatur oc-
cidere, vel infamare innocentem, quia
licet ex hac parte non procedat contra
iuris ordinem, videlicet, quia illum non
priuata, sed publica autoritate uult
opprimere: at ex multis alijs capitibus
contra ordinem iuris substantialiter
procedit. Nimirum imponendo crimen
falsum, & in iudicio falsum testimoniū
dicendo, & religionem, & veritatem iu-
ramenti violando, & contra iustitiam
non solum legalem, sed etiam distribu-
tiuam, & conmutatiuam, proximi vi-
tæ, honori, & famæ iniuriando. Quare
optimò iure dici debet inuacior, & con-
tra ipsum datur naturale ius iustæ de-
fensionis cum moderate inculpate tu-
telæ, & si alia via inuacior non potest
enadere potest illum licite occidere.

12. Ad secundum argumentum res-
pondet Bannez: Illa incommoda ad-
ducta in argumento, non prouenire ex
ipsa doctrina, quæ verissima est, & iure
naturæ fundata, & rectæ rationi confor-
ma; sed ex hominum litigantium malitia,
quando non prudenter examinant cir-
cunstancias, in quibus licitū est, falsum
testē, vel accusatorem calumniosum occide-
re: sed his passionibus ex cæcati prætex-
tu defensionis, illis, quos verè oderunt,
mortē machinantur. At hoc idē eueni-
re potest in omni alia materia defensionis,
si hoc moderamine inculpate tute-
læ executioni mandetur. Imò in omni-
bus rebus moribus, si ea, quæ iuste ne-
ci DD. determinant possitis debitis cir-
cunstantijs, illis non possitis, sed potius co-
trarijs concurrentibus, in iustis in praxi e-
xecutioni mandentur. Ob hoc autē sen-
tentia grauius mori DD. virtute, & do-
ctrina præstantia dici non poterunt, vel
improbabiles, vel aliqua nota dignæ.

falsæ. His tamen non obstantibus hæc sententia in praxim reduci non potest, quia post hæc scripta exiit decretum SS. D. N. Alexand. VII. editum mense Septemb. an. 1665. illam prohibentis.

RESOLVTIO III.

An liceat præuenire aggressorem, & cum priusquam invadat occideret?

SUMMARIUM.

1. *Negativa sententia Silvij, & Malderi proponitur.*
2. 3. 4. *Sententia negativa probatur.*
5. *Afirmativa sententia Molina, & Conarrubia proponitur.*
6. 7. 8. *Sententia affirmativa efficaciter probatur, & approbatur.*
9. *Ad primum argumentum negativæ sententiæ respondetur.*
10. *Secundo argumento negativæ sententiæ fit satis negando, hominem agrediendum, si illi certo constet futuram aggressionem non pati vim, & violentiam.*
11. *Ad tertium argumentum negativæ sententiæ efficaciter respondetur.*

Negativam sententiam in hac difficultate tenent Silvius 2. 2. D. Thom. quæst. 64. art. 7. quæst. 6. Malderus 2. 2. D. Thom. tract. 3. cap. 1. dub. 7. assert. 1. Nauarrus cap. 15. num. 2. Salonijs 2. 2. D. Thom. quæst. 64. art. 7. & Læsius libr. 2. cap. 9. dub. 8. numer. 46. Bassæus in floribus, verb. Homicidium 1. num. 16. qui docent, quod ad hoc ut quis possit se tueri titulo iustæ defensionis occidendo alium, esse necessarium, ut cum effectu prius sit aggressus, vel saltem, quod ex parte contrarij incoata sit actio aggressionis; vel per se, vel per alium puta per famulum, vel sicarium, & non antea. Hæc sententia negativa.

2. Probatur primò: Quia præuenire inimicum non invadentem, non est se defendere, nemini autem privato licet alium occidere, nisi in necessariam defensionem. Ergo non licet inimicum præueniendo; ipsum occidere. Maior patet. Quia defensio fit per repulsionem violentiæ, ubi autem nec dum infertur violentia ipsa non propriè repellitur. Ergo ipsum præuenire occidens

do non potest esse iusta defensio.

3. Probatur secundò: Quia qui præuenit inimicum dumtaxat paratum: nondum patitur vim: si ergo illum occidat, non dicetur vim vi repulisse, & per consequens si illum occidat, non occidet vim vi repellendo; & consequenter, nec se iustè defendendo; cum moderamine inculpatae tutelæ.

4. Probatur tertio: Quia qui præueniendo inimicum illum occidit excidit metas iustæ defensionis, nec procedit cum moderamine inculpatae tutelæ: quia solum concedit, ut solum inimicum offendant, sed damnicem, quantum est necessarium ad meam indemnitatem: sed dum nondum sum aggressus semper sum indemsus. Ergo dum non sum aggressus non possum occidere inimicum: quia talis occisio non est necessaria ad meam indemnitatem. Ergo talis præventio excidit moderamen inculpatae tutelæ, & per consequens iustæ defensionis.

5. Contrariam ratem affirmativam sententiam docent Molina tom. 4. de iustit. tractat. 3. disp. 12. numer. 2. & Conarrubias in Clementinâ furiosus par. 3. §. unico, num. 3. cum multis alijs, quos ipse citat, & sequitur Balthaz. secunda secunda, quæst. 64. artic. 7. conclus. 2. Iacobus Marchantibus in summat. 99. Pastoralium ad Decal. cap. 5. quæst. 2. casu 3. Reginaldus in praxi, tom. 1. libr. 21. cap. 5. num. 57. Joann. Francisc. Suarez in inchoitio casuum conscient. lib. 7. verb. Homicidium, §. 7. & Joann. de la Cruz in direct. conscient. par. 1. præcept. 5. quæst. 1. dub. 5. qui docent, quod quando quis nondum aggreditur homicidium, aggredi tamen, & exequi illud decreuit fas esse, illum interficere; antequam illud aggrediatur, quando nisi interficiatur periclitabitur vita eius, quæ aggredi decreuit, qui vel postea non effugere eam mortem, probabilissimum est, vel maximum est periculum, quod eam non effugiet. Itaque fas est interficere eum, qui nos interficere decreuit, quando aliter non patet via evadendi mortem, & graue periculum mortis, quod ex nequitia illius, & ex eius decreto nobis imminet, siue qui id ita decreuit, dicendus iam aggressor sit, siue non, hoc enim quæstio est de nomine. Hæc sententia.

6. Probatur primò: Quia violentia que id licet efficere iure naturæ, quod

alterius malitia, & nequitia est effectum medium necessarium, ad suam propriam vitam conseruationem, quamuis id sit, auferre ab alio vitam, eo, quod charitatis ordine, praeferre vnusquisque possit, conseruationem suae propriae vitae, vitae alterius, praesertim quando illius malitia, & nequitia factum est id medium necessarium, ad propriam vitam conseruandam, quo fit, vt quando iniusto alterius decreto, quo iniuste decreuit auferre ab alio vitam, factum est huic medium necessarium, ad suam vitam conseruandam, eam ve à veresimili mortis periculo erudendam occidere insidiantem, licitum eidem esse illum anteuertere, interficiendo ipsum, antequam decretum exequatur; siue qui mortem alterius decreuit, ob id occidendus sit aggressor, siue non; quia quocumque modo huncupetur suo iniquo decreto, occlusit omnem viam ad conseruandam vitam alterius, nisi ipsum, qui decreuit occidat. Ergo iure naturae licet periclitanti ipsum occidere, antequam exequatur decretum.

7 Probatur secundo: Quia posito decreto occidendi, v. g. Titium, quem Caius decreuit efficaciter occidere, videlicet ponendo media efficacia ad eius occisionem, Difficilime euadet Titius à morte nisi Caium occidat, quia cum insidiae ponantur ab inimico alium occidere conante, vbi minus praueiri, aut cognosci possit; si Titius expectet, vt Caius illum aggrediatur, vel vt incipiat aliqua actione aggressionem, prius occidetur à Caio, vel per se, vel per sicarium, quam videat, seu cognoscat se ab alio aggredi, praesertim cum sit impossibile Titium cognoscere, per quem eum velit Caius interficere, & se ab omnibus cauere, etiam moraliter loquendo impossibile sit. Ergo si Titio constet, Caium decreuisse ipsum occidere, poterit illum anteuertere, & occidere.

8 Probatur tertio: Quia (vt bene ait Ioannes de la Cruz) in hoc casu, qui efficaciter decreuit alium occidere moraliter loquendo, quamvis non inceperit physice aggressionem est inuador vitae alterius, & aggrediendus est defensor suae vitae illum occidendo. Ergo licite illum potest interficere. Hae sententia propter sua firma fundamenta, & auctoritatem Doctorum, illa

sequentium mihi videtur verior, & probabilior.

9 Ad argumenta contrariae sententiae, & in primis ad primum respondetur: Negando, eum inimicum, qui alterum decreuit occidere, non esse inuadorem vitae illius, quia licet forte physice non inceperit inuasionem; paratamen illam efficere, & si inuadendus expectet physice inuasionem per insidias inimici prius occidetur, quam possit se tueri, & qui decreuit efficaciter alium occidere, moraliter loquendo iam est inuador vitae illius, & ideo inuadendus, si illum praueinat, & occidat dicetur iustus defensor suae vitae, quia vt supponimus non habet aliud medium euadendi, nam cum insidiae parentur, vbi, & quando insidiatus minus cogitat, prius occidetur, quam possit se tueri, si expectet inuasionem physice, maxime cum in eo casu ignoret, a quo sit aggrediendus, scilicet, an ab inimico, an a sicario per eum conducto, quem inuadendus ignorat, & ideo necessarium illi erit ab omnibus cauere, quod moraliter est impossibile, & esset in continua anxietate, & timore viuere, & continuo mortis timore angi. Ad quod nullus teneretur, esset enim non tantum semel, sed multoties mori.

10 Ad secundum respondetur negando: Tunc aggrediendum non pativim, quae enim maior vis alicui inferri potest, quam eum in continuo mortis timore, & anxietate, atque eiusdem mortis periculo constituere. Quare hanc vim, illi licet vi, repellere inimicum anteuertendo, & occidendo.

11 Ad tertium respondetur: Nullatenus in praemisso casu inuadendum excedere metas iustae defensionis; nec moderamen in culpa tutelae: quia talis non suppetit aliud medium tuendi suam vitam, supposita malitia inimici vitae eius insidiantis, nisi illum praueinando occidere, quare cum non sit aliud medium euadendi, quod possit arripere ad securitatem suae vitae, nullatenus dici potest excedere moderamen in culpa tutelae, & iustae defensionis.

RESOLVTIO IV.

An liceat in foro conscientiae
occidere aliquem pro
defensione ho-
noris?

SUMMARIUM.

1. Negativa sententia Siluijs, & Baldi proponitur.
2. 3. 4. Sententia negativa rationibus probatur.
5. Sententia affirmatiua Sori, & Nauarri adducitur.
6. 7. 8. Affirmatiua sententia probatur efficaciter.
9. 10. 11. Ad argumenta contraria sententiae negativae respondetur.

IN Hac difficultate prima sententia negat, posse aliquem, alium occidere pro defensione honoris. Ita tenent Siluius 2. 2. quaest. 64. articul. 7. quaestio 9. conclus. 2. Baldus libr. 4. consil. 312. Binsfeldius in comment. de iniurijs, & damno dato, capita 1. quaest. 3. conclus. 8. Andreas Gail. obseruat. 100. num. 8. Malderus 2. 2. tract. 3. cap. 1. dub. 7. assert. 1. Ioanni. Maior. in 4. dist. 15. quaest. 20. & alij. Hae sententia.

2. Probatur primò: Quia defensio honoris cum occisione alterius non est iuris naturalis; nec ex eo iure descendit. Ergo eodem titulo, quo defensio vitae firmatur, non potest stabiliri. Ant. probatur. Si esset iuris naturalis, aut ab eo iure descenderet, & que Clericis, & Laicis conpereret, quia ea quae sunt iuris naturalis, conueniunt toti speciei humanae, ut patet, & ea est ratio, quare unicuique competat, contra quemcumque defensio vitae, cum occisione alterius, quia est iuris naturalis, vim vi, in tali casu repellere. Ergo ob defensionem honoris non licet alium occidere.

3. Probatur 2. Quia vita est bonum superioris ordinis, quam bonum honoris. Ergo propter defensionem boni ordinis inferioris non potest quis iuste ab alio bonum superioris ordinis, scilicet, vitam auferre.

4. Probatur tertio. Quia honor est quoddam bonum extrinsecum est enim reuerentia, quae ab alijs personae honoratae exhibetur propter suam excellentiam, qui etiam in perditus potest varijs modis recuperari, vel implorato iudicis officio, vel per condignam satisfactionem iniuriantis: sed vita est bonum, quod amissum recuperari non potest, quia est bonum intrinsecum, & irrecuperabile. Ergo ad defensionem honoris, non potest quis alium vitam priuare.

5. Sed affirmatiua in sententia tenent Sotus, Nauarrus, Valentia, Bannez, Nauarra, Salon, & Aragon, quos refert, & sequitur Tannerus tom. 3. disputat. 4. quaest. 8. dub. 4. nu. 73. & Turrianus 2. 2. tom. 2. disputat. 28. dub. 3. numer. 1. Et cobar de puritate, & nobilitate probanda, part. 1. quaest. 1. § 8. numer. 13. Azorius tom. 3. libr. 2. capit. 12. quaest. 14. Molina tom. 4. tractat. 3. disputat. 17. Antonius Gomez variar. resol. cap. 3. num. 23. & in hanc partem inclinat Couarubias in Clementi si furiosus, part. 3. §. vnic. num. 4. & communiter Doctores, quos sequuntur dict. Sotus de iust. quaest. 1. art. 3. & praefatus Nauarrus in Manual. cap. 5. num. 3. Hae sententia.

6. Probatur primò: Quia pro defensione bonorum externorum, licitum est occidere inuasorem, ut tenet communis opinio, quia vita cuiuslibet eisdem bonis conseruatur, & ea habere ad conseruationem vitae necessarium iudicatur: sed honor praeciosior est bonis externis. Ergo pro defensione honoris quando est notabilis momenti, neque aliter defendi potest, & sine dubio amitteretur, licitum est occidere iniustum aggressorem. Dictum est, quando notabilis est momenti habita ratione personarum, & circumstantiarum concurrentium. Quod si personae non sit de decori fugere, ut quia est persona Ecclesiastica, aut Religiosa, cui dedecus est arma sumere, tenetur fugiendo conseruare vitam suam, & proximi, si forte iniuria afficiendus esset, si non fugeret: item quando persona est de infima plebe, ac talis cui dedecus non sit fugere, non verò si inuasus sit ingenuus, cui dedecori sit fugere, quando alius eum aggreditur, vel illi alapam impingere intencat, aut eum fuste percutere, tunc esto

fugiendo, & vitam propriam, & aggressoris pisset conseruare, non tenetur fugere, sed defendendo propriam personam & proprium honorem, interficere potest iniustum aggressorem, quando aliter non potest utraque conseruare, at si sine proprio dedecore potest se in tutum recipere antequam aduersarius adueniat, tenetur etiam id efficere. Et ratio horum omnium est: Quia si cum modico suo detrimento possit mortem proximi denotare, tenetur id efficere. Inter milites esto inuasus humili loco sit natus, & aggreffiens sit ingenuus, regulariter non tenetur inuasus fugere, quia hoc magno illi esset de decore, attenta ratione iustitiae, militarisque disciplinae, qualem sequitur. Item non tenetur fugere, quando ex fugi magis periclitaretur inuasus, quam si non fugeret, quia aggressor maiores vires assumeret, aut attergo, ita fugiens facilius interficeretur, vel incidere in insidias ei paratas, esto esset persona Ecclesiastica, vel Religiosa, aut alia cui de decore non esset fugere.

7 Probatum secundo: Quia licet pretiosior sit vita, quam honor, at inter ingenuos maioris exultationis habetur honor, quam vita, frequenter enim vitam exponunt, & amittunt pro tuendo honore. Ergo habita ratione personarum, potest inuasus pro tuendo honore iniustum inuasorem interficere.

8 Probatum tertio. Quia si homo ingenuus non defenderet suum proprium honorem, necessarium illi esset in continuo dedecore, & tristitia vitam agere. Ergo pro defensione sui honoris, nec tantum detrimentum incurreret licet ei ex iure naturae, iniustum aggressorem occidere. Hae sententiae propter sua fundamenta, & auctoritatem Doctorum, & sequentium cum limitationibus supra positis est verior, & probabilior. Sed quaeres: Vtrum liceat ad honorem tuendum inuasorem post in pactam alapam sustinem, vel vulnus fugientem, insequi, & occidere? Negant Ioan. de la Cruz, Torrus, Rodriguez, Turrianus, Sotes, Banez, Salou, Malderus, quos refert, & fustocius citat Diana 2. part. tract. 15. resol. 15. Et docentur: Quia haec in secutio, & vulneratio transacta, seu facta iam iniuria non est defensio, sed vindicta. Ergo nullatenus licet contrariam tamen sententiam tenent Nauarrus in Manual. cap. 14. num. 4. Nauarra de rest. lib. 2. cap. 3. num. 383. qui citat Mercatum, &

Medina, Henriquez in sum. lib. 14. cap. 10. num. 3. in Glossa lit. Tab. et in Cordubam, Mancum, & alios, Fernandez in exam. part. 1. cap. 9. §. 1. num. 19. Gaspar Hurtado tract. de iust. & iure, lib. 2. tit. 1. diff. 11. Et ratio est. Quia quis potest persequi furem, & illata vi etiam occidendo, rapta recuperare: Ergo a fortiori si infamator, & ab eo raptum honorem recuperare, item, quia dum aduersarius fugit, & per se in sequitur moraliter adhuc durat congressus. Ergo non est vindicta, sed defensio honoris.

9 Ad argumenta contraria sententiae, & in primis ad primum respondetur, negando defensionem honoris non esse iuris naturalis, nec ex eo descendere. Pro ad confirmationem respondetur: Negando etiam hac defensionem non competere etiam aequaliter Clericis, ac Laicis: dato, quod Clericus ex tolerantia iniuriae amissurus esset honorem: at cum Clerico, & Religioso ex tali tolerantia, non diminuat, aut amittatur honor, sed potius accrescat, propter humilitatem, & vacillitiam, quam ex iusta causa profertur, non potest pro defensione honoris, quem re vera non amittit ex iniuria tolerata, sed potius augeat, aliam occidere. At homo ingenuus re vera, si honorem non defendat magnam dedecus incurreret, & in eo, & continua tristitia viveret.

10 Ad secundum respondetur: Quod licet communiter vita sit, & reputetur esse superioris ordinis & maioris exultationis, quam honor. At apud ingenuos honor reputatur esse maioris exultationis, quam vita, cum pro cotutando frequenter vitam exponant, & multoties amittant, & ideo iuste pro eius defensione, si aliud non suppetat medium, poterunt occidere iniustum inuasorem.

11 Ad tertium respondetur: Honor tem deperditum difficilem recuperant, tum, quia illum resarcire invocato iudicis officio inter ingenuos non admittitur, imo maioris est de decore; tum, quia frequenter, qui iniuriam iniunxit, nolit eam compensare; tum, quia talis actio iniusta inter nobiles maioris est de decore, quia supponit certam illatam iniuriam, quare inter ingenuos iniuria certo semel illa, & honor deperditus irreparabilis censetur. Et licet ante semel vita per occisionem sit ab iniunctoro irreparabilis, hoc damnum est

imputare debet iniustus invasor, qui voluntarie vim intulit, ac iniustus se defendendo, & vim vi repellendo usus est suo naturali iure defensionis, & licet damnum irreparabile intulerit, hoc fecit necessitate compulsus, & illud directe non intendens, sed solum suam defensionem, & ideo nemini fecit iniuriam,

RESOLUTIO V.

An liceat occidere invasorem, si ex eius morte sequatur notabile damnum Reipublicæ, qui est persona illi valde necessaria?

SUMMARY.

1. *Negativa sententia Molinae, & Læsij proponitur, & explicatur.*
2. 3. 4. *Sententia negativa rationibus stabilitur.*
5. *Affirmativa sententia Gabr. Vazq. & Marsilij adducitur.*
6. 7. 8. *Sententia affirmativa efficacibus rationibus, & firmis argumentis firmatur.*
9. 10. 11. *Ad argumenta sententiae Molinae, & Læsiij negativa, desumpta à ratione boni communis, efficacibus rationibus, & firmis fundamentis respondetur.*

IN Hac difficultate negativa sententiam tenent Molina tom. 4. tract. 3. disp. 14. concl. 2. Læsius lib. 2. cap. 9. dub. 8. num. 42. Bannez de iust. quest. 64. art. 7. concl. 2. & novissimè Diana part. 5. tract. 4. resol. 2. prope finem. Etenim communior sententia Doctorum, qui docent, quod quando ex morte aggressoris sequitur notabile damnum Reipublicæ, tunc tenetur homo potius pati mortem, quam occidere invasorem cum tanto damno boni communis. Hæc sententia,

2. Probatur primò: Quia commune bonum debet preferri particulari, quod ipsa natura nos docet, experimur enim, quod graviora elementa proprios

motus deorsum obliuiscuntur, & ascendunt sursum, ne detur vacuum, quod est maximum damnum universi. Ergo ne Respublica tantum damnum paciatur, & eius commune bonum, debet quis pati mortem, quam cum tanta iactura boni communis, occidere invasorem, ut si, v. g. invasor esset Princeps ex cuius morte pro successione Principatus, vel Regni si esset Rex sequenda essent bella, & alia damna gravia in Republica.

3. Probatur secundò: Quia ordine naturæ membrum debet perire, si necessarium est ad conservationem, & indemnitate capitis. Ergo in eo casu debet homo priuatus qui est membrum Reipublicæ pati mortem ne cum eius gravi damno periret Princeps, qui est eiusdem Reipublicæ caput.

4. Probatur tertio. Quia miles debet potius exponere, & perdere propriam vitam, quam imitationem relinquere ad defensionem patriæ sibi assignatam, quia tenetur potius bono communi prospicere, quam propriae vitæ. Ergo invasus a persona, quæ si occideretur magnum detrimentum afferret Reipublicæ, tenetur potius mortem pati, quàm illam occidere cum tanto damno boni communis.

5. Contrariam tamen sententiam tenent Vazquez libr. 1. illustr. controu. cap. 18. num. 8. Marsilius consil. 8. num. 6. Angelus verb. Defensio, in princip. 5. Antonin. 3. part. tit. 4. cap. 3. §. 1. Sylvest. verb. Bellum 2. quest. 5. Armilla verb. Defensio, num. 4. Cardinal. Zabarella in Clement. de poenis, Innocentius in capit. quanta, de sent. excomm. Binsfeldius de iniuriis, & damno dato, capit. 1. quest. 5. concl. 6. Paulus Comitulus in respons. moral. lib. 4. quest. 10. num. 15. Emanuel Rodericus in summ. tom. 1. cap. 20. num. 3. qui docent, quod licet actus heroicus sit permittere quem pius potius se occidi, quam occidere Principem in sui defensionem, si ab eo iniuste inuadatur, dicunt tamen, nulla tenus ad id teneri, durissimumque esse aliquem ad hoc obligare: & hanc sententiam communem esse asserunt.

6. Probatur primò: Quia lex naturalis, & omnia iura dicunt, & decernunt, vim vi repellere, licitum esse. Ergo si quis vim iniustam patiat a Principe, vel ab alio quo pius, eam repellere si licet, & si alia via non possit evadere.

edere, nisi illum occidendo, licebit illum occidere.

7 Probatur secundò, & confirmatur ratio præcedens: quia nec lex naturalis nec iura permittentia vim vi repellere distinguunt inter personam publicam, & priuatam, & ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus per legem de precio, ff. de pub. in rem action. & Glossa Bartholus, Albericus, & alij ibidem id docent: Ergo cum lex naturalis. Et iura id absolute permittant, contra quoscumque vim iniuste inferentes, vi eam repellere debent intelligi absolute, & sine vlla limitatione, tam contra personas priuatas, quam contra publicas, & Reipublicæ valde vtilis, & proficuas.

8 Probatur tertio: Quia defensio cum sit iuris naturalis est prior, & fortior qualibet institutione orta ex iure gentium sed auctoritas, & dignitas Principis sunt orta ex iure gentium. Ergo ea non debet præualere contra ius defensionis, quod nascitur ex iure naturæ, vel est idem cum illo. Et hæc sententia est verior, & probabilior.

9 Ad argumenta igitur contraria sententia, & in primis ad primum respondetur: Commune bonum semper præferri debere particulari, si per aliquem sit prospicere communi bono, & nullatenus posse quem ex intentione, & directe velle præferre bonum particulare, seu priuatum bono communi. At in nostro casu, qui se defendit non intendit per se præferre bonum priuatum communi bono, nec hoc directe vult, sed solum intendit vti, & de facto vitur suo iure defensionis, qui autem vitur iure suo nemini facit iniuriam, nec communi bono, nec alicui priuato, per accidens autem est, si ex iusta defensione sequatur iactura boni communis, dum tamen a se defendente non sit per se, & directe intentio, & tunc quidem hæc boni communis iactura non se defendenti, sed Principi voluntarie, & iniuste vi inferenti imputanda est; ipse enim est causa sui damni, & Reipublicæ: quia ex sua malitia, & iniusta inuassione innocentis; illud damnum euenit, nullo modo euenturum, si cessaret ab iniusta, & iniqua inuassione. Quod exemplo patet in Principe iniustum bellum gerente contra alium Principem, qui licet valde vtilis, & necessarius sit suo Regno, aut Reipublicæ potest in bello iuste occidi a Principe iu-

stum, & defensuum bellum gerente contra iniustum inuassorem, vel ab eius militibus. Licet per accidens sequenda sit iactura boni communis totius Regni, seu Principis iniuste inuadentis: quia Princeps gerens bellum iniustum defensuum vitur suo iure defensionis per accidens autem est, quod eueniat ex eius iusta defensione iactura boni communis alterius Regni, & hæc malitia Principis, iniuste inuadentis imputanda est: non vero ei, qui iusto bello vitur iure sua defensionis.

10 Ad secundum respondetur: Membra quidem corporis naturalis ex quadam sua inclinatione se exponere ad sui destructionem, & interitum pro conseruatione capitis, quia ab eo accipiunt influxum, & spiritus animales quibus conseruantur, & sentiunt, atque moventur. Et similiter: Quod in corpore mystico, seu politico membra eius, id est, homines priuati debent instante necessitate, conseruandi suum Principem, qui est caput Reipublicæ exponere vitam pro eius defensione, quia illi debent protectionem, conseruationem iniustitiæ, & pacis, & defensionem ab hostibus, & inimicis, & alia beneficia, quæ a Principe, tanquam a capite influente dimanant: at si Princeps inuerso ordine, & sine respectu ad suam obligationem voluntarie, & iniuste inuadat subditum, vitur occidat, ipse potest vti iure naturali sua defensionis, non intendendo directe, & per se eius mortem, & commune damnum Reipublicæ, quamuis per accidens, & indirecte sequatur, quod damnum sibi tanquam causa eius ex iniusta inuassione debet imputare Princeps, non vero ei, qui iuste se defendendo, cum moderamine inculpatae tutelæ vitur iure suo, naturali defensionis, cum illi aliud non superest medium euadendi.

11 Ad tertium respondetur: Militem teneri non delerere stationem suam, etiam si ob id exponat suam vitam, & forte occidendus sit: quia ex officio tenetur prospicere bono Reipublicæ, seu communi bono, quia ad hoc accipit stipendium a Republica, & a Principe, & ad ipsum conuersus est, & se ipsum deuouit, & saltem virtualiter se obligauit expacto. At priuatus quis licet teneatur in casu necessitatis exponere vitam pro legitimo Principe, cuius protectione, defensione & beneficiis vitur, & pro Patria, seu Republica periclitante. At non

tenetur neque ex officio, nec alio modo amittere vitam per conseruanda vita Principis, qui contra propriam Principis obligationem eum aggreditur iniuste, & voluntarie, quia tunc vititur suo iure naturali, si eum cum moderamine inculpatae tutelae occidat; cum sibi aliud non suppetat medium euadendi, licet indirecte, & per accidens sequatur danum commune Reipublicae, quod quidem se defendens directe non intendit, sed tantum se defendere, & ipsum damnum malitiae Principis impurandum est, qui voluntarie iniustam vim intulit, non vero ei, qui ex praecissa, & inuitabili necessitate vltus est iure naturali suae defensionis, per quod nulli facit iniuriam.

RESOLVTIO VI.

An liceat occidere eum, qui alteri mortem minatur?

SUMMARIVM.

2. Sententia negatiua Malderi, & Antonini Dianae proponitur.
- 2.3. Negatiua sententia rationibus fulciatur.
4. Afirmatiua sententia Ioannis Francisci Suarez, & Iulij Clari adducitur.
- 5.6.7. Sententia afirmatiua efficaciter probatur.
- 8.9. Ad argumenta negatiuae sententiae respondetur.

1. **I**N Hac difficultate prima sententia est Malderi 2. 2. tract. 3. cap. 1. dub. 7. & Antonini Dianae 5. part. tract. 4. resol. 10. qui negant, licere occidere eum, qui solis verbis minatur mortem. Hae sententiae.

2. Probatur primo: Quia nulla ratione potest dari legitima defensio, vbi non datur aggressio: sed qui minatur mortem solis verbis non aggreditur inimicum. Ergo non licet eum occidere praetextu iustae defensionis.

3. Probatur secundo: Quia ille cui alter minatur est mortem solis verbis nondum patitur vim. Ergo non licebit ei mortem inferre illi, qui mortem est minatus. Consequenter patet: Quia

ex defensionis iure, solum licet vim vi repellere, sed vbi non datur vis, non potest dari vis repulsa. Ergo nec iusta defensio.

4. Afirmatiua tamen sententia tenent Ioan. Franciscus Suarez in inquirid. casuum conscientiae lib. 7. verb. Homicidium §. 7. & Iulius Clarus, Mattheus de Afflictis, & alij quos idem clarus citat, & sequitur in praxi crimin. lib. 5. §. homicidium, num. 33. qui docent, licere illi, cui alter comminatus est mortem, illum occidere, si talis solitus sit minas executioni mandare. Et in facti contingencia obseruauit Iulius Clarus ibidem, absolutum fuisse quemdam nobilem, qui alium sibi minantem mortem interfecerat. Hae sententiae.

5. Probatur primo. Quia supposita resolutione, & decreto mortem alteri minantis, quo efficaciter vult occidere, illum, cui mortem minatus est, non prepetit medium efficax eidem euadendi mortem; nisi illum occidere, supposito, quod ille qui minatus est mortem; solitus sit minas exequi, praecipue si sit homo vindictae audax; sed unicuique licet pro tuenda propria vita cum moderamine inculpatae tutelae occidere, eum, qui ei vult eam auferre: Ergo ille cui quis minatur est mortem, poterit minantem occidere.

6. Probatur secundo. Quia posito decreto & minis efficacibus, v.g. Petri de occidendo Paulo difficile euadet Paulus a morte nisi Petrum occidat, quia cum insidiae ponantur ab inimico, vbi minus cognosci possint, & praueniri, & Paulus nesciat, an Petrus perse, vel per sicarium velit illum occidere, si expectet, ut Petrus, vel sicarius ipsum aggrediat, prius occidatur ipse Paulus, quam id possit cognoscere. Ergo ex iure naturalis defensionis, postquam illi comminatus est mortem poterit illum occidere.

7. Probatur tertio. Quia qui minatur alteri mortem, solitus minas exequi quamuis physice non inceperit aggressionem; moraliter tamen iam est aggressor vitae illius. Ergo licet pro defensione suae vitae si aliud non suppetat medium euadendi mortem, illum occidere. Hae sententiae supposito, quod ille, qui minatur mortem, sit homo vindictae cupidus, & solitus suas minas exequi, nec timoratae conscientiae. In utroque foro mihi videtur probabilior.

Ad

8 Ad argumenta contraria sententia respondetur negando in eo casu, in quo, quis minatus est alteri mortem; non dari aliquam aggressionem, seu iniuriam, ex parte minantis, contra eum cui mortem minatus est si solitus sit, qui minatus est exequi suas minas, & sit homo vindictæ cupidus, quia licet physicè forsitan non inceperit aggressionem, moraliter verò iam aggressus est inimicū, seu inceperit aggressionem, taliter, quod si ita moraliter aggressus negligat suam defensionem, prius occidetur a minante vel per se, vel per sicarium, quam eius insidias intelligat, & idè utens iure naturali defensionis potest eum occidere.

9 Ad secundum respondetur, negando, eum, cui alter minatus est mortem non pati vim, quæ enim maior vis esse potest, quam eum in continuo mortis timore, & periculo constituisse, atque in continua anxietate. Quare illi licet hanc vim vi repellere eum occidendo.

RESOLUTIO VII.

An liceat occidere contumeliosum, quando aliter ea iniuria arceri nequit?

SUMMARIVM.

1 Affirmativa sententia Petri Navarra, & Baldeli proponitur, & explicatur.

2, 3, 4 Sententia affirmativa firmis fundamentis fulcitur.

5 Sententia negativa Lassi, & Filicij adducitur.

6, 7 Negativa sententia rationibus probatur.

8 Hæ duæ sententiæ conciliantur sub ea distinctione, quando, scilicet, contumelia sine occasione conviciantis repellitur potest, tunc non licet eum occidere, si vero non possit, occidi poterit.

1 IN Hæ quaestione prima sententia est Petri Navarra de restit. lib. 2. cap. 3. num. 376. Baldeli in Theolog. Moral. lib. 3. disp. 24. num. 24. Henrici Strouersdorf 2, 2. de iust. & iure, q.

64. art. 7. concl. 3. Escobar part. 5. de purit. & nobilitate probanda, quest. 1. Glossa 4. num. 14. qui docent, posse interficere eum, qui virum aliquem honoratum convitijs, & maledictis afficit, quod intelligunt hi Doctores, quando contumeliae sunt atroces, & alia ratione vitari nequeunt. Hæc sententia

2 Probatur. Quia contumeliosus est inuador honoris contumeliantis: sed ad tuendum honorem licet occidere eius aggressorem, ut diximus supra resolut. 4. Ergo licitum est occidere hominem contumeliosum, si aliter honoris damnum, evitari non potest.

3 Probatur secundo. Quia ratio naturalis dicitur, licitam esse eam defensionem, quæ necessaria sit ad contumeliā repellendā, & reprimendū contumeliosum, alioquin daretur licet etiam improbitati, optimos viros contumelias vexandi. Ergo si aliter repelli non possit contumelia, nisi occidendo contumeliosum licebit eum occidere cum moderamine inculpatae tutelæ.

4 Probatur tertio. Quia contumeliae multo quam damna rei familiaris sunt acerbiora, & magis affligunt animum: sed pro defensione rei familiaris, seu bonorum fortunæ, si damnum futurum sit graue, licet occidere inuadorem ut in tradicemus. Ergo a fortiori pro defensione honoris.

5 Contrariam verò sententiam tenent Lassi lib. 2. cap. 9. dub. 12. num. 78. Filicius tom. 2. tract. 29. cap. 3. num. 49. Azorius tom. 3. lib. 2. cap. 17. Mollestinus tom. 1. tract. 11. cap. 19. num. 74. Hurtado de Mendoza 2. 2. disp. 170. sect. 15. §. 123. & Petrus Binsteldius de iniurijs, & damno dato, cap. 1. quest. 9. concl. 4. & alij. Hæc sententia.

6 Probatur primo. Quia verbales iniuriæ verbis repelli possunt, quæ est legitima defensio. Ergo si factis, & morte conviciantis repellatur non servabitur moderamen inculpatae tutelæ.

7 Probatur secundo. Quia iniuriæ verbales, verbis etiam apud viros honoratos repelluntur, & hanc reputant etiam nobiles sufficientem defensionem sui honoris. Ergo cum hæc sit sufficiens defensio, occidere conviciantem erit excessus contra moderamen debitum inculpatae tutelæ.

8 Sed si fallor hæ duæ sententiæ in re nullatenus opponuntur, quia Doctores primæ opinionis, eam sequuntur in

casu, quo contumelia aliter repelli, & tolli non possit, nisi interficiendo conuiciantem, quia id solum est vim vi repellere, & honorem tuum contra iniuriam, & violentum iniuriantem. Quod Authores secundæ sententiæ non abnuunt, nisi in casu, quo solis verbis repelli possit iniuria, quæ omnia verissima sunt, sufficienter enim defenditur vir etiam nobilis a conuictis sibi obiectis. Si respondeat conuictori, *mentiris*, vel si dicenti aliquid alter dicat, *mentiris*, sufficienter etiam defendetur conuictus si respondeat, *loquutus es ut homo infamis*, & *ut vilis nebulosus*, quod si casus occurreret, in quo re vera iniuria verbis repelli non posset, ad defensionem honoris liceret occidere conuiciantem.

RESOLVTIO VIII.

An in aliquo casu teneatur inuasus occidere inuasorem?

SVMMARIVM.

1. Prima sententia Petri Binsfeldij negatiua proponitur.
- 2.3. Sententia negatiua rationibus stabilizatur.
4. Affirmatiua sententia Molina, & Soti, quæ communis est, adducitur.
- 5.6.7. Sententia communis affirmatiua firmis argumentis, & rationibus fulcitur, & firmatur.
8. Ad argumenta, & fundamenta negatiue sententiæ efficaciter respondetur.
9. Ex premissa doctrina Molina, & Soti quoddam corollarium educitur, & sententia ad alios casus extenditur.

IN Hac difficultate prima sententia est Petri Binsfeldij de iniurijs, & damno dato, cap. 1. quest. 3. concl. 7. negantis, teneri aliquem in aliquo casu ad occidendum inuasorem, etiam si inuasus sit persona Reipublicæ valde necessaria, & utilis, ut si esset Princeps, vel insignis persona Reipublicæ valde utilis aut necessaria. Hæc sententia.

2. Probatum primo. Quia Scriptura Sacra, & Euangelium hortatur nos ad

ponendam vitam etiam pro inimicis. Ergo nullatenus dari potest præceptum, quod aliquem obliget, contra id, quod docet Scriptura, & Euangelium.

3. Probatum secundò. Quia eadem Scriptura, quando hortatur nos ad dilectionem inimicorum non distinguit inter publicam, & priuatam personam. Ergo cum de omnibus loquatur, de hac charitate non potest excipi persona publica, vel Reipublicæ necessaria: igitur contra præscriptum Scripturæ. Non potest dari præceptum obligans ad contrarium.

3. Communiter tamen contrariam sententiam tenent Doctores. Ita Molina de iust. to. 4. tract. 3. disp. 14. n. 1. Sotus de iust. lib. 5. q. 1. art. 8. Aragon 2.2. q. 64. art. 7. Silv. 2.2. q. 64. ar. 7. quæsit. 1. qui docent. Posse contingere casum, in quo teneatur inuasus sub pena peccati mortalis se defendere, ut si Princeps, aut quævis alia persona Reipublicæ valde utilis ab impio aliquo, & scelesto impetretur, tunc enim prodigus vitæ suæ esset, non se iniuria laesurum defendere addo ego quod etiam si sit priuata persona, etiam non multum utilis Reipublicæ, si esset in statu peccati mortalis, quia tunc ex charitate, quam sibi ipsi debet, tenetur, si aliter defendere suam vitam non possit aggressorem occidere, ne ipse incurrat æternam damnationem. Hæc sententia.

4. Probatum primo. Quia talis persona publica, vel priuata valde utilis Reipublicæ, tenetur præferre bonum publicum, & commune, bono cuiusvis particularis, sed vitæ personæ publicæ, vel ei valde utilis pertinet maxime ad bonum publicum. Ergo pro bono cuiusvis particularis, non potest illam prodigere, & deperdere.

5. Probatum secundò. Quia vita hominis publici, vel Reipublicæ utilis non est, sub eius, sed sub Dei dominio, nec sine facultate Dei saltem rationabiliter præsumpta, potest quisque disponere de vita sua, sed in casu præsentis rationabiliter præsumi non potest hæc Dei facultas contra bonum commune Reipublicæ. Ergo non licet personæ publicæ, vel Reipublicæ utilis vitam suam prodigere, & non defendere contra iniuriam inuasorem.

6. Probatum tercio. Quia dato, quod inuasus posset renunciare bonum suum par-

particulare, propriae vitae, non tamen potest renuntiare publicum bonum, & commune, quod pender ex eius vita. Ergo sine culpa lethali non potest illam prodigere.

7 Ad fundamenta contrariae sententiae respondetur: Scripturam Sacram, & Evangelium exortare, quidem, imò praecipere amorem inimicorum, id est, priuatorum nos odientium, aut persequentium, non vero autorem hostium, id est, inimicorum communium Reipublicae, quales censer debent, & vere sunt illi, qui procurant occidere Principem legitimum, vel hominem Reipublicae valde utilem, vel necessarium: & ideo si aggrediatur aliquis Principem, vel virum Reipublicae valde utilem, vel intemporalibus, vel in spiritualibus, non potest talis prodigere suam vitam, quae toti Reipublicae valde proficua est, sed tenetur se defendere cum moderamine inculpatae tutelae, & si necessarium sit ad propriam vitam tuendam inuaforem occidere totius Reipublicae bono, & utilitati communi prospiciendo.

8 Ex his colligit Soto idem dicendum esse, si ex alicuius morte sequenda esset maximum detrimentum familiae, uxori, ac filiis, teneretur: quamvis enim posset iuri suo cedere, permittendo se ab iniusto inuafore occidi: ne aggressor damnum mortis temporalis, & aeternae incurreret: non tamen posset cedere iuri suorum, quibus vita ipsius est necessaria, & quibus alimenta, & educationem debet, ac conseruationem, quae ex eius vita dependent. Et id est dicendum, si aggressus esset in statu peccati mortalis, quia tunc ex charitate propria teneretur, se defendere

etiam cum iactura vitae altius, ne damnum aeternae mortis incurreret.

RESOLUTIO IX.

An miles, qui certo scit bellum esse iniustum, licite possit militem contrarij exercitus iustum bellum gerentis occidere ad sui defensionem?

SVMMARIUM.

1. *Prima sententia Molinae negatiua proponitur.*
2. 3. 4. *Sententia negatiua rationibus, & argumentis probatur.*
5. *Affirmatiua sententia Soti, & Azorij adducitur, & explicatur.*
6. 7. 8. *Sententia affirmatiua firmis fundamentis stabilitur, & efficacibus rationibus fulcitur.*
9. *Ad argumenta contrariae negatiuae sententiae efficaciter respondetur, ex eo potissimum, quia miles, qui prius iniustum bellum gerebat, ab eo desistat, iam nullam vim, aut violentiam infert, quam alia vi liceat repellere.*

IN Hac difficili quaestione prima sententia docet, militem iniustum bellum gerentem, non posse licite in sui defensionem, militem iustum bellum gerentem occidere, licet possit ad tuendam suam vitam fugere. In qua sententiam videtur inclinare Molina tom. 4. de iustit. tract. 3. disput. 15. nu. 5. Hae sententia.

2 Probatur primò. Quia miles iustum bellum gerens habet ius interficiendi militem iniustum bellum gerentem, non secus, ac Ministri publici iustitiae ius habent ad malefactores publicos interficiendos, vel capiendos, sed malefactores licet possint fugere, non tamen possunt occidere Ministros iustitiae eos iniuste persequentes, & capere volentes, in sui defensionem. Ergo nec miles iniustum bellum gerens, potest occidere militem iustum bellum gerentem, in sui defensionem.

3. Probatur secundò. Quia similes iniustum bellum gerens posset occidere militem iustum bellum gerentem. In

lati defensionem posset, dari bellum ex utraque parte iustum absque ignorantia: sed hoc est absurdum. Ergo premissus miles iniuste militans scienter; non potest occidere, in sui defensionem militem iustum? Militantem.

4. Probatur tertio. Quia miles qui iustum bellum gerit habet causam iustam inuadendi, & occidendi iniuste militantem. Ergo iniuste militans non habet iustam causam occidendi iniuste militantem etiam praetextu defensionis, quia contra eum, qui habet iustam causam offendendi, non potest dari iusta causa defensionis, implicat enim, quod si nulli sit iusta causa offensionis, & defensionis, quaelibet enim ex illis causis esset iusta, & non iusta, quod omnino implicat.

5. Contrariam tamen sententiam tenent Soto lib. 3. de iust. quaest. 1. art. 7. Azorius 3. part. lib. 2. cap. 1. quaest. 5. quos citat, & sequitur Diana 5. part. tract. 14. resol. 15. Dummodo miles iniuste militans moneatur, & procuret, ut miles iuste militans eum aggrediens, desistat ab aggressionem, quod si nolit, tunc miles aggressus habet ad sui defensionem, etiam aggressorem occidendo. Haec sententia.

6. Probatur primo. Quia supposita monitione miles iniustus iuste ferietur. Ergo potest aggressorem occidere. Ant. pater. Quia tunc aggressor nullam vim facit aggressori. Ergo monitus si adhuc aggreditur nullam vim sibi inferentem poterit occidi ab eo, qui est aggressus.

7. Probatur secundo. Quia, si quis alicui iam vim non faciat etiam si prius fecerit, & vim ab eo patitur, illi vim vi repellere licet: sed miles iniustus licet suus Princeps iniustum bellum gerat cum ipse in particulari nulli vim inferat, & desistat ab aggressionem, nullus eum iuste occidere potest. Ergo si hoc non obstante aliquis velit eum occidere poterit se tueri occidendo iniustorem.

8. Probatur tertio. Quia si ob aliquam rationem posset miles aggressus occidi ab iniustore esset, quia talis iniustus iniustum bellum gerit, sed si miles prius iniuste militans, esset ab iniustione, & moneatur aggressorem de hoc ei tradens, ut cesset ab eius aggressionem, iam non profectur iniustum bellum sua ex parte. Ergo illi iniustum non licet occidere tunc si non obstante monitione nolit miles aggrediens cessare, poterit eam vim vi repel-

lere aggressus illum occidendo: Haec sententia cum his circumstantiis videatur verior, & probabilior.

9. Ad argumenta prioris sententiae, & in primis ad primum respondetur. Militem iustum bellum gerentem habere ius occidendi militem iniuste militantem, dum ipse iniuste vim inferat, at si desistat a vi inferenda, & moneatur militem iustum bellum gerentem, se iam non velle vim inferre, nec iniustam causam belli prosequi, nullatenus potest a milite iniuste militante occidi, quia cum iam non inferat vim, non potest dici, quod miles iniuste militans vim vi repellat, quod si adhuc non velit desistere miles, qui prius iniuste militauerat, & iam desistit a prosecutione iniustae causae poterit eum in sui defensionem occidere.

10. Ad secundum respondetur. Quod supposito, quod miles, qui iniuste bellum gerebat, desistat ab iniusta pretensione, & moneatur militem iusto militantem, se non velle prosequi iniustam causam, nec eum, nec alium iniuste bellum gerentem, vel aggredi, vel offendere, iam non datur bellum ex utraque parte iniustum. Quia supposito, quod miles, qui prius iniuste militabat, non vult iniustam causam defendere, sed cedit iustitiae belli contrariorum, iam declaratur sufficiens ex sua parte non fuisse bellum iniustum, & se non velle illud prosequi, quia cognoscit iniustum esse, ac per consequens non dari bellum ex utraque parte iniustum. Ad hoc non obstante impetatur, cum ipse nullam vim facit a milite iniuste militante, poterit ferre illum occidendo: quia vim vi repellere licet, maxime illi, qui nullam vim alteri facit, nec bellum iniustum prosequitur; licet prius sequeretur.

11. Ad 3. respondetur. Militem iniuste militantem habere iustam causam inuadendi, & occidendi eum, qui iniustum bellum gerit, dum ipse iniuste militat pro iniusta causa, at, si desistat a prosecutione belli iniusti, & iniustae causae, & moneatur militem iuste militantem, se non velle iniustam causam prosequi, iam non potest ab eo, qui iuste gerit bellum vel aggredi, vel occidi, quia iam iniustam causam non tueretur, quamvis eam prius subleuatus sit, quare si aggreditur a milite iniuste militante, iam non aggreditur pro defensione causae iustae; quam ille iam non impugnat, sed iniuste pro sua iniustitia, & iniqua voluntate, quare cum iam

non

non prosequatur iustam causam, dici non poterit, quod causa impugnatio- nis, & defensionis sit iusta, & non iusta; quia tunc cessante ex parte alterius, scilicet, qui prius iniuste militauerat impugnatione iustae causae si iste, scilicet, eius qui iuste militabat. Praetextu eiusdem causae iustae vellent alium impugnare, & occidere, iniuste aget, & non habebit iustam causam in impugnationis, & alter habebit causam iustae defensionis; quare non poterit dici causam esse iustam, & non iustam, nec dari implicationem contradictionis, quia causa impugnantis esset iniusta, & causa, se defendentis esset iusta. Per quod patet ad tertium argumentum.

RESOLUTIO X.

An sit licitum occidere in-
va-
forem pro defenden-
dis proprijs
bonis?

SUMMARIVM.

- 1 Sententia negativa Gersonis, & Abulensis adducitur.
- 2, 3, 4, 5 Negativa sententia rationibus, & argumentis probatur.
- 6 Afirmativa sententia Azorij, & Molinae, quae communis est proponitur.
- 7, 8, 9, 10 Sententia afirmativa firmis fundamentis fulcitur.
- 11 Afirmativa sententia habet locum etiam in Clericis, & Religiosis.
- 12, 13, 14 Deducuntur aliqua corollaria ex sententia afirmativa, & respon- detur sententiae contrariae.
- 15, 16 Quanti valoris debeat esse res pro qua occidere liceat aggressorem.
- 17, 18, 19 An liceat occidere inuasorem rerum externarum proximi? Et an teneatur ad hoc aliquis? Referuntur duae sententiae.

1 **I**N hac difficultate primam sen- tentiam tenent Gerson in tra- ctat. de Eucharistia, & Abulensis in cap. 15. Matth. Tabiena verb. Homicidium, quest. 7. & verb. Irregularitas 2. num. 25. Accursius, & alij quos citat Nauar- ras in Manual. cap. 15. Archidiaconus,

& Panormitanus, quos citat Sylvest. verb. Homicidium 1. quest. 4. & Augu- stin. de Ancona opuscul. de auctoritate Ecclesiae. Qui docent, non licere occi- dere inuasorem pro defensione bonorum temporalium, esseque peccatum mor- tale in conscientia, licet in foro externo permittatur iure humano hoc impune fieri. Haec sententia.

2 Probatur 1. Quia ordine charita- tis, & ex eius precepto vita proximi cor- poralis praeponi debet bonis nostris ex- ternis. Ergo pro illorum defensione ini- quum erit proximum occidere.

3 Probatur 2. Quia bona fortunae sunt inferioris ordinis, & estimationis res- pectu vitae corporalis, facile enim homi- nes ea despiciunt, & prodigunt pro con- seruanda vita. Ergo nulli licet pro eorum conseruatione, & defensione proximo vitam auferre.

4 Probatur 3. Quia vita hominis est quoddam bonum intrinsecum, & ma- ximum inter omnia alia bona tempora- lia, & quod semel amissum est irrecu- perabile; bona autem fortunae sunt bo- na extrinseca, quae etiam amissa recu- perari possunt. Ergo non licet auferre proximo bonum intrinsecum, & irrecu- perabile pro bonis extrinsecis, quae re- cuperari possunt.

5 Probatur 4. Quia si proximus sit in extrema necessitate debemus illi suc- currere, cum iactura bonorum nostro- rum externorum, necius vita pereat ex precepto charitatis. Ergo pro conser- uatione, & defensione eorundem bo- norum, nullus poterit alteri vitam au- ferre.

6 Contrariam tamen sententiam tenent communiter Doctores, eamque docet Azorius tom. 3. lib. 2. cap. 1. quest. 19. & Molina tom. 4. tract. 3. disp. 16. n. 1. Filiucius tom. 2. tract. 19. cap. 3. n. 36. Turrianus 2. 2. tom. 1. disp. 27. dub. 2. num. 15. Lajman lib. 3. sect. 5. tract. 3. p. 3. cap. 3. num. 4. Marchantius in sum- mario resol. Pastoral. ad Decal. cap. 5. q. 5. Petr. Binsfeldius comment. 4. in iuris, & damno dato, cap. 1. quest. 5. com. 1. 2. Baldellus tom. 1. lib. 3. disp. 26. num. 10. Sylvest. Petr. de Nauarra, Sotus, Va- lencia Aragon, Bannez, Lajus, quos ci- rat, & sequitur Tanderus tom. 3. disp. 4. quest. 8. dub. 4. num. 81. & nouissime Diana 3. part. tractat. 4. resolution. 17. Haec sententia, quae verior, & proba- lior est,

7 Probatur primò: Quia bona externa sunt media necessaria ad sustentationem vitæ, & ad status, honorisque conservationem. Ergo sicut pro defensione vitæ, licitum est occidere aggressorem, ita etiam licitum erit pro conservatione, & defensione bonorum externorum, quibus vita ipsa conservatur.

8 Probatur secundò: Quia bona externa dicuntur sanguis, & vita hominis, ut constat ex leg. Advocati, C. de Advocat. diuer. Iud. ubi id docet Gloss. Ergo quemadmodum licet occidere inuasorem vitæ pro eius defensione, sic etiam licet occidere inuasorem bonorum.

9 Probatur tertio. Quia multoties homines pro acquirendis eisdem bonis quibus postea quiete, & pacifice, & sine anxio labore viuunt, vitam suam mille periculis in terra, & in mari exponunt. Ergo pro illis conseruandis poterunt alterius vitam exponere, imò, & auterere, si bona sua inuadant.

10 Probatur quarto. Quia frequentissime fures, qui bona alterius inuadunt habent decretum efficax, & intentionem, occidendi Dominos bonorum, ne illis impedimento sint, & de fure nocturno, id præsumunt iura, & de publicarum viarum grassatoribus, & prædonibus semper præsumi potest. Ergo frequenter defensio bonorum externorum, & occisio furis necessaria est ad vitæ defensionem: igitur pro eis conseruandis licebit occidere inuasorem.

11 Sed quæres, an hæc opinio habeat locum non solum quoad sæculares, sed etiam quoad Clericos? In qua difficultate Panormitanus in capit. suscepimus, de homicidio, & Rosella verbo Homicidium, §. 3. docent, Clericos non posse occidere inuasorem pro defensione suorum bonorum. Contra, tamen sententiam tenent Molina ubi supra, & alij supra relati. Et patet ex capit. Olim primò de restitut. spoliat. ex quo constat, licitum esse etiam Clericis res suas defendere, & in earum defensionem occidere inuasorem, si necessarium sit, sed maior difficultas est, quoad Religiosos. Et in hac difficultate Diu. Antoninus, quem citat, & sequitur Petrus Binsfeldius ubi supra conclus. 4. negat, licere Religiosis in defensionem rerum externarum occidere inuasorem. Ducuntur: Quia Reli-

giosi non possunt habere proprium. Ergo non possunt gaudere iure defensionis rerum externarum sicut Laici, & Clerici. Oppositam vero sententiam tenent Tannerus tom. 3. disput. 4. dub. 4. num. 77. Silvius 2. 2. quæst. 64. articul. 7. quæstio 8. Læsus lib. 2. capit. 9. dub. 11. numer. 72. Mälderus 2. 2. Diu. Thom. tom. 2. quæst. 7. de homicidio, conclus. 2. num. 5. quos refert, & sequitur Diana 5. part. tractat. 4. resolut. 17. Et probatur. Quia licet Religiosus non habeat proprium, tamen vnusquisque habet ius defendendi non solum ea, quæ possidet propria, sed etiam, ea quæ possidet in communi, vel quorum usus, aut custodia est illi commissa. Ergo Religiosus in defensionem bonorum, quorum usum, & custodiam habet, si aliter non potest, poterit occidere inuasorem.

12 Ex dictis colligunt Doctores supra citati, & Diana ubi supra contra Couarrubiam in Clementina si furiosus, part. 3. §. vnic. numer. 6. Esse licitum occidere, vel sagitta, vel catapulta furem, si cum re furata fugiat, quia inuasio durat, donec se in tutum recipiat, & cum quiete incipiat possidere. Et confirmatur: Quia nisi id licitum esset, defensio rerum maxima ex parte esset inutilis, possent enim fures quodlibet rapere, & statim fugam arripere.

13 Aliqui verò ex Doctoribus supra citatis asserunt, quod ad hoc, ut ad defendendam rem propriam possit quis alium occidere, esse necessarium, ut res illa aliter recuperari non possit. At Henricus Strouersorff. de iustit. & iur. in secunda secunda Diu. Thom. quæst. 64. art. 7. conc. 3. probabilius putat, quod non possit aliter custodiri, etiam si possit postea recuperari: quia nemo videtur obligatus esse, pati rem sibi eripi, propterea solum, quod postea recuperari possit, quia non solum habet ius recuperandi, sed custodiendi, & retinendi, quod suum est. Quæ sententia videtur satis fundata quando erit difficilis, vel quæstiosa recuperatio, & quando est dubium an recuperari possit.

14 Ad fundamentum contrariæ sententiæ respondetur: Quod licet vita proximi præferenda sit bonis temporalibus, ex præcepto charitatis quando ex natura rei coniungit necessitas, scilicet

extremi interueniente, vel ocurrente, tamen si id proveniat ex iniuria, & ex libera, & prava voluntate iudicantis, non obligat præceptum christianis aliquem, ut bona sua amittat, ut alterius iniuria condiscendat, dum ipse sciens, & prudens suam vitam parvipendit, eam mortis periculo exponendo, ut subiciat bona alterius.

15 Pro coronide huius resolutionis quæres: Quantum valoris debere esse rem, pro cuius defensione occidere liceat? Ad hoc respondetur in primis: Pro defensione rei parvi momenti non licere occidere inuasorem. Ita communiter Theologi, & expresse Maldesius in secunda secunda tractat. 3. cap. 1. dub. 13. Sotus de iustit. libr. 5. quest. 1. artic. 8. Aragon 2. 2. quest. 64. artic. 7. & Binsfeldius de iniurijs, & damnis notato, cap. 6. quest. 6. conclus. 1. tenent pro re vii, ut pro ea, quæ solum sit valoris duorum, vel trium scuto, ubi non licet hominem; sed certe licet hi Doctores assignent quantitatem, & valorem illicitæ occisionis in defensione propriarum rerum, non assignant tamen quantitatem, pro qua licet inuasor occidi potest, quod proprie inquirimus.

16 Respondeo igitur, eam quantitatem, quæ attentis circumstantijs personarum, & rei familiaris notabiliter diminuet, statum, vel conservationem personarum, vel quæ notabilem adferat incommoditatem victui, & sustentatione personarum esse sufficientem, ut pro eius defensione occidatur inuasor. Quare si aliquis non habeat nisi quinquaginta aureos ex quibus tota eius victus ratio dependeat, vel quibus commerciando suum statum, vel familiam conservet, licet illi occidere inuasorem pro eorum defensione, si aliter illos tueri non possit. At homini diviti, cui similibus quantitas, vel etiam centum, aut ducentorum aureorum non diminuet statum, aut victum, nec notabilem, aut magnam afferet incommoditatem, nec pro victu, nec pro sua, aut familiæ sustentatione, nec pro dicta quantitate, immo nec pro maiore concurrentibus difficultatibus licet occidere inuasorem. Nam licet, quis se suæque tuendi ius habeat, conferendum tamen est damnum, quod sibi cauet, cum illo, quod

alteri dat, quamvis innocentis conitudo melior sit, itaque ut docent Sotus, Binsfeldius, & iur. in secunda secunda Dist. 7. a magist. 54. artic. 7. conclus. 5. & alij, res propter quam alteri nocendum est debere esse magni momenti, vel in suo periculo, vel in suo consequente, vel ex se ipsa, alioquin iniquum esse, valde pro re parva vitam homini auferre, ita optime Diana 5. part. tractat. 4. resolution. 17. in fine. Adde vero Sotus, quem citat, & sequitur Lessius libr. 2. cap. 6. dub. 1. numer. 68. Quod si alicui robro verteretur, nisi rem parvam fore extorqueat, tunc posse conari ad eam extorquendam, & si opus esset occidere tunc eum non tam rei, quam honoris esse defensor.

17 Sed quæres secundo: An liceat occidere inuasorem pro defensione rerum externarum proximi? Affirmative respondent Molina de iustit. tom. 4. tractat. 3. disput. 8. num. 1. Diana part. 5. tract. 4. resol. 20. & alij communiter. Quia in omnibus casibus, in quibus licet alicui occidere inuasorem pro defensione sua, vel suarum rerum, licet etiam occidere inuasorem pro defensione proximi, vel suarum rerum: quia propter unionem charitatis meus proximus reputatur, quasi sihi's cæcem persona, & cum debeat diligere sicut me ipsum ex primo Decalogi præcepto, quæ reidentius quod habes pro me, & meis rebus defendendis, habet pro proximo defendendo, & pro rebus ipsius tuis, si tu ille sit præsens, sibi absens.

18 Sed maior difficultas est, an reheat? In qua Philippus Faber de restitut. in 4. sent. dist. 15. quest. 3. disp. 52. capit. 1. num. 3. affirmativam sententiam tenet. Dicitur: Quia Sacra Scriptura obligat unumquemque ad defendendum proximum innocentem iuxta illud Eccl. 17. *Unicuique mandavit Deus de proximo suo*. Et Prov. 24. *Erui & s. qui ducuntur ad mortem, & eos, qui trahuntur ad interitum liberare non cesses*. Item, quia lex naturalis dicitur, quod quis eruat, & liberet innocentem si potest. Ergo pro liberandis bonis proximi innocentis tenetur occidere iniustum inuasorem, cum aliter non potest innocentem liberare.

19 Contrariam tamen sententiam tenet Molina ubi supra numer. 4. Quoniam lex charitatis non tam arcte videtur obligare, ut citantur in

toris detrimento teneatur quis conseruare bona proximi; longè inferioris ordinis, quam vita inuasoris, præsertim cum si inuasor tunc interficiatur, regulariter vna cum temporali vita amittere æternam. Quod intelligendum non est, vt aduertit idem Molina de his, qui tenentur ex officio, vel iustitiæ lege, defendere proximum. Vt ministri publici, &c. cuius sententia videtur valde probabilis. Afferit vero Philipus Faber vbi supra, teneri quempiam ex præcepto fraternæ correctionis, si videat aliquem surripientem bona proximi denunciare Principi, vel Iudici, vt proximo fiat restitutio. Quod æquissimum videtur.

RESOLVTIO XI.

An liceat pro defensione vitæ proximi occidere iniustum inuasorem?

SVMMARIVM.

1. *Licitum est pro defendenda vitæ proximi occidere iniustum inuasorem.*
2. *An teneatur quis pro defensione vitæ proximi occidere inuasorem iniustum? Refertur sententia Arctini, & Suarez negantium.*
3. *Sententia Molinae, & Fabri affirmatiua adducitur, & probatur cum limitatione. Opinio affirmatiua est vera, nisi iniustus, qui sit sui iuris renuntiet iuri defensionis, secus si non sit sui iuris.*
4. *Ad fundamentum sententiæ negatiuæ efficaciter respondetur.*

IN Hac difficultate conveniunt Doctores in affirmatiua sententia, ita Molina de iust. tom. 4. tract. 3. disp. 18. Filiucius tom. 2. tract. 29. capit. 4. num. 54. Azorius tom. 3. lib. 2. cap. 1. quest. 21. Malderus 2.2. tractat. 3. cap. 1. dub. 15. Diana 5. part. tract. 4. resol. 19. Philipus Faber de rest. in 4. sent. dist. 15. quest. 3. disp. 51. cap. 1. num. 34. Tannerus tom. 3. disp. 4. quest. 8. dub. 4. n. 80. & alij. Et probatur: Quia lege charita-

tis, licitum est pro alijs facere, quod pro se ipso quisque potest, ex vniione enim charitatis, & ex præcepto ipsius debet diligere proximum, sicut me ipsum, vt in primo Decalogi præcepto iubetur: ac pro se potest quis occidere inuasorem, vt supradictum est. Ergo poterit pro defensione proximi.

2. Sed difficultas est, an ad id teneatur? In qua difficultate Lasius lib. 2. cap. 9. dub. 13. num. 92. & Filiucius vbi supra, numer. 17. Arctinus, & Suarez, quos citat, & sequitur Malderus 2.2. tractat. 3. cap. 1. dub. 15. docent: quod priuatus non tenetur tueri vitam alterius, quando non potest sine occisione inuasoris. Et probatur: Quia nemo tenetur tueri vitam suam per mortem alterius. Ergo neque alienam. Arctinus vero Suarez, & Malderus limitant hanc sententiam, dummodo persona defendenda non esset valde necessaria Republicæ, vel Princeps, vel proprius pater, mater, frater, filius, vel vxor, nam pro his defendendis non solum liceret, sed etiam teneretur quis occidere inuasorem; & hoc etiam afferunt, quando ex officio, promisso, aut contractu obligatur quis ad custodiam proximi.

3. Contrariam tamen sententiam, scilicet, quemlibet teneri ad defensionem proximi, etiam occidendo si opus sit iniustum inuasorem. Tenent Molina de iust. tom. 4. tract. 3. disputa. 18. num. 3. & 4. Philipus Faber de restitution. in 4. distinct. 15. question. 3. disputa. ton. 52. capit. 1. numer. 34. Et probatur: Quia Sacra Scriptura obligat vnumquemque ad defendendum proximum innocentem, iuxta illud Ezechiel. 17. Vnicuique mandauit Deus de proximo suo. Et Prouerborum 24. Erue eos, qui ducuntur ad mortem, & eos, qui trahuntur ad interitum liberare non cesses. Ergo vnusquisque tenetur ex lege charitatis defendere suum proximum, etiam cum occisione iniusti inuasoris, si aliter fieri non potest. Quod tamen intelligendum est, vt præmissi etiam Doctores docent, si absque notabili damno sui ipsius præstare possit, vnusquisque enim tenetur magis se ipsum, & suam curare, quam ea quæ sunt proximi. Hæc tamen opinio intelligi debet, nisi inuasus dicat, se nolle defendi, sed velle potius mori, quam occidatur inuasus.

in peccato mortali. Ita Diana 3. part. tractat. 4. resolution. 19. in fine: licet Malderus ubi supra, & Tannerus tom. 3. disputation. 4. quest. 8. dub. 4. numer. 80. doceant. Possē adhuc occidi inuasorem proximi, cum enim non sit Dominus vitæ suæ, possum etiam eo invito velle custodire tanquam mandatarius Domini, qui unicuique mandauit de proximo suo. Sed revera quamvis nullus sit Dominus vitæ suæ, ita, ut se ipsum possit occidere, vel committere alteri, ut ipsum occidat, dum tamen ipse nihil agat contra vitam suam, nec cooperetur ad sui occisionem, bene potest renunciare iuri suæ defensionis, & pati mortem, ne anima inuasoris in æternum pereat. Opinio autem Malderi, & Tanneri: mihi placet quando inuasus non esset sui iuris, ut si esset pupillus, vel filius familias; tunc enim tutor, vel pater ipsius eo invito possent occidere inuasorem: quia in eo eventu pupillus, & filius sine voluntate tutoris, vel patris, non possent permitti se occidi. Igitur sententia secunda Molinæ, & Fabri verissima est cum limitationibus, & conditionibus supra positis ab eius aseculis.

4 Ad fundamentum primæ sententiæ respondetur: Quod licet quis si sit sui iuris non teneatur occidere iniustum inuasorem ad tuendam vitam suam, quia potest renunciare iuri suæ defensionis, ne inuasor auctoritatem vitæ temporalis, & æternæ incurrat. At non potest renunciare iuri defensionis proximi iniuste inuasus, nisi ille, illi renunciet, & ideo licet non teneatur se tueri occidendo inuasorem, tenetur tamen illum occidere pro defensione proximi, cuius iuri ipse renunciare non potest nisi inuasus renunciet ex quo pater

ad rationem pro contraria sententia adductam.

(4)

RESOLVTIO XII.

An liceat occidere Banitum extra territorium proscribentis?

S V M M A R I V M.

- 1 Sententia affirmativa Graffij, & Megalæ proponitur, & probatur.
- 2 Sententia negatiua Azorij, Laiman, Reginaldi, & aliorum adducitur, & firmo fundamento sumptum ex defectu iurisdictionis iudicis proscribentis stabilitur.
- 3 Adducitur quedam distinctio Banitorum, seu potius causæ propter quæ aliquis proscribi potest. Supposita distinctione datur vera resolutio huius casus, & iudicium Authoris exponitur.

1 **I**N Hæc difficultate prima sententia est Graffij part. 1. lib. 2. capit. 62. numer. 57. Megalæ tom. 1. variar. resol. resol. 60. numer. 5. Finellij de casibus referuat. casu 4. num. 41. qui affirmatiuam sententiam tenent. Et probatur: Quia Baniticus est proscriptus, ut a quolibet privato possit interfici tanquam hostis Reipublicæ. Ergo cum pro defensione Reipublicæ proscriptus sit, & ius naturale defensionis non sit alligatum territorio alicuius: in quocumque territorio etiam extra illud, quod est proprium proscribentis occidi poterit.

2 Contrariam tamen sententiam negatiuam tenent Azorius tom. 3. libr. 2. cap. 2. quest. 3. Laiman libr. 3. sect. 5. tractat. 3. capit. 2. numer. 3. Reginaldus tom. 2. lib. 2. cap. 2. num. 18. Homobonus in respons. casuum conscient. tom. 1. part. 2. resp. 118. Filiucius tom. 2. tractat. 28. cap. 2. numer. 24. Emanuel Sæverb. Homicidium, num. 10. Bonacina de contract. disput. 2. quest. vltima. sect. 1. punct. 2. numer. 2. & alij. Et probatur: Quia cum Baniticus est extra territorium proscribentis, est extra eius iurisdictionem: sed potestas proscribentis non extenditur ad locum ubi non habet iurisdictionem: Ergo nisi adsit licentia expressa, vel im-

interpretatiua, siue rationabiliter præsumpta Principis illius territorij in quo reperitur Bannitus, non poterit occidi.

3 Sed in hac difficultate ego distinguendum censeo: Nam Bannitus potest esse proscriptus ob aliquod delictum graue, vel grauiusimum, quod tamen directe non sit contra bonum commune Reipublicæ, vt si occiderit aliquem Magnatem, vel furtum graue, seu sacrilegium commiserit, vel aliquod simile facinus, quod licet indirecte resultet contra bonum commune, directe tamen solum opponitur bono alicuius particularis, vel potest esse proscriptus propter delicta, quæ directe tendunt contra commune bonum Reipublicæ, & contra communem ciuium salutem, & securitatem, vt si quis esset publicarum viarum grassator, vbi latrocinia, & homicidia exercent, vel si esset assassinus ex officio, propter pecuniam ciues occidens, vel si manu armata cum socijs solitus sit noctu ingredi Ciuitatem, ad patranda, & exercenda, latrocinia, vel ex publicis ararijs, vel ciues diuites, aut mercatores spoliando, si ergo quis Bannitus sit propter ea delicta, quæ directe contra commune bonum, & publicam salutem, non tendunt: iste proprie non potest dici hostis Reipublicæ, & contra eum non datur ius defensionis, & ideo extra territorium proferibentis, non potest occidi, nisi ex licentia tacita, vel expressa, seu rationabiliter præsumpta Principis illius territorij, ad quod confugit, quia in territorio alieno non potest aliquis exercere iurisdictionem contentiosam. At si Bannitus sit propter delicta, quæ tendunt contra commune bonum directe, & contra publicam salutem, vt in casibus supra positis, vel si Bannitus esset hærenicus prauis erroribus decipiens simplices Catholicos, tunc tales Banniti proprie sunt dicendi, & vere sunt hostes Reipublicæ, & possunt occidi, etiam extra territorium proferibentis, quia ius defensionis Reipublicæ cum sit naturale, præualet iuri positiuo iurisdictionis alterius Principis alieni territorij: defensio enim naturalis in quocumque territorio habet locum, siue territorium sit se, vel Rempublicam defendentis, vel alterius Principis, aut Domini ipsius territorij.

RESOLVTIO XIII.

An liceat occidere Bannitum proditorie, & per insidias?

S V M M A R I V M.

- 1 Negatiua sententia Bonacinae, & Homoboni proponitur, & probatur.
- 2 Sententia affirmatiua Molinae, Azorij, Filiurij, & aliorum adducitur, & stabilitur.
- 3 Distinctio supra in superiori resolutione adducta circa diuersitatem Eorum de nouo adducitur, & ex ea fit huius casus resolutio, & iudicium authoris adducitur.

1 **I**N Hac difficultate prima sententia est, Bonacinae de contract. disp. 2. quæst. vltim. sect. 1. punct. 2. num. 3. Homoboni in consult. calu. conscient. tom. 1. part. 2. respons. 118. Menochij de arbit. lib. 9. q. 90. n. 49. & aliorum Doctorum, quos citat Iulius Clarus in praxi ciu. in lib. 5. §. homicidium, num. 61. & eius additionator. litt. M M M. nec non plurimum aliorum, qui negatiuam sententiam tenent. Ducuntur: Quia si proditorie, & per insidias occidatur Bannitus exponitur manifestis periculo damnationis: Ergo eo modo eum occidere non licet.

2 Contrariam tamen sententiam tenent Molina de iust. tom. 4. tractat. 3. disput. 7. num. 1. Filiucius tom. 2. tract. 28. cap. 2. num. 25. Azorius tom. 3. libr. 2. cap. 2. quæst. 3. Megala tom. 1. resolut. 59. num. 7. quos refert, & sequitur Diana 5. part. tract. 4. resolut. 25. & alij. Et probatur: Quia Bannitus sua culpa cessare a peccatis non vult, maiorque ratio habenda est boni publici, quam particularis, illius, qui sibi prospicere potest, & non vult. Hinc colligunt hi Doctores, proscriptos posse se ipsos inuicem, etiam proditorie, & per insidias occidere, propter præmia Principe promissa, vel propter promissam libertatem.

3 Sed ego in distinctione adducta superiori resolutione persisto: Vel enim Bannitus proscriptus est propter graue de-

licitum directè toti reipublicæ, & bono communis non opposito, vel propter crimina, & posita directè cōmuni bono & toti Reipublicæ: qui igitur proscriptus est propter delicta cōmuni bono nō opposita non potest occidi per insidias; quia cōtra illū nō datur ius naturale defensionis Reipublicæ. At si aliquis sit proscriptus propter delicta directè Reipublicæ, & eius bono cōmuni opposita, & in illis persequat, poterit proditoriè, & per insidias occidi. Nec sufficit dicere, quod si proditoriè occidatur, exponetur periculo damnationis æternæ: nam cum ipse alios in iros exponat eidem periculo, cum sint innocentes, quia ob nullam culpam a grassatore, v.g. viarum publicarum, vel ab a latro occiduntur, repentinè interitu, non dato eis loco poenitendi, nec spatio iō ad Deum conuertendi, iustissimè ipse Bannitus exponitur periculo damnationis, expedit enim potius, ut unus homo iniquus, pro sua culpa moriatur etiam æterna morte, quam ut tota gens pereat, id est, expedit potius, ut unus sua culpa damnetur, quam multi, qui alias innocentes sunt in æternæ mortis baratrum ruant.

4 Ex his colligitur: Licitum esse, proponere præmium occidenti Bannitum directè bono cōmuni, & ciuium saluti contrarium, ut tenent Doctores secundæ sententiæ propter rationes supra allatas, qui etiam notant non esse facile, hanc facultatem concedendam: Et solum de Bannito, qui propriè sit Bannitus, & proscriptus intelligendam esse, scilicet, de illo, qui post causam legitimam, & iuridicam cognitionem, non solum proscriptus est, & ad mortem damnatus: sed per iuridicam sententiam, damnatus est, ut a quolibet priuato possit occidi.

5 Colligo secundo, cum Molina de iust. tom. 4. tract. 3. disp. 7. num. 1. & cum Diana part. 5. tract. 4. resol. 24. in fine, quod in lege 1. C. quando liceat vnicuique, sine iudice. Videtur cuiuslibet priuato concedi, occidere grassatorem, qui vias publicas occupat, exercendo homicidia, & latrocinia, quoniam id in defensionem suam, & aliorum, quibus ille mortem & alia damna parat, cuius priuato publica autoritate conceditur, & in vindictam publicam, & iustam Reipublicæ defensionem.

6 Sed quaerit: An liceat filio occidere patrem bannitum? In hac difficultate

te Bartholus, Antonius Gomez, & alij quos refert Diana 5. part. tract. 4. resol. 23. in fine, affirmatiua respondet: Quia cum cuiuslibet sine vlla exceptione commissa sit a Republica executio mortis Banniti propter commune bonum Reipublicæ: filius non censetur exclusus ab hac commissione: Ergo zelo boni communis poterit patrem occidere. Contrariam tamen sententiam tenent Iulius Clarus, & Bonacina ubi supra, nō enim in eo casu filius amittit obligationem naturalis pietatis, qua tenetur erga suum patrem.

RESOLVTIO XIV.

An liceat exponere propriam vitam pro conseruanda vita proximi, seu amici?

SVMMARIVM.

- 1 Negatiua sententia Scoti, & Ricardi proponitur.
- 2.3.4.5 Eadem sententia negatiua efficaciter probatur.
- 6 Affirmatiua sententia Soti, & Azorij adducitur.
- 7.8 Eadem sententia affirmatiua stabilitur.
- 9 Sententia Philippi Fabri, & Petri de Loea refertur exponitur, & approbatur. Et casum in facti contingentia euenisse Toleti tempore D. Petri Regis Castellæ refertur.
- 10 An liceat exponere propriam vitam pro honore, fama, vel bonis externis amici?
- 11 An aliquando excusari possit ex ignorantia inuincibili homicidium sui ipsius?

1 **I**N Hac difficultate negatiua sententiam tenent Scotus in 3. dist. 19. in argumento ad oppositum, Ricardus in 4. dist. 19. quest. 5. art. 2. Baludanus in 4. dist. 15. quest. 13. art. 2. Durandus in 4. dist. 17. quest. 6. Gabriel in 4. dist. 16. quest. 3. art. 1. Belarminus de bonis oper. tom. 3. lib. 3. cap. 8. & Hurtado de Mendoza 2. 2. disp. 144. sect. 4. §. 42. qui asserunt, de his quæ ad vitam inlicitationem necessaria sunt, non licere

eleemosynam facere extremè indigen-
ti. Hæc sententia.

2 Probatur primò. Ex D. Augusti-
no lib. de Mendacio, cap. 6. ubi sic ait: Si
quis vitam corporalem, pro vita corporali
amici perdat, non diligit proximum sicut se
ipsum, sed plusquam se ipsum, quod doctrina
regulam excedit.

3 Probatur secūdò ratione ab Sco-
to adducta: Quia mensura est perfectior
mensurato: sed dilectio tui est mensura
dilectionis proximi, iuxta illud Mat-
th. 22. *Diliges proximum tuum sicut te ip-
sum.* Ergo nemo potest ponere vitam
suam pro amico, vel pro alio pro-
ximo, quia poneret perfectius pro im-
perfectiori, quod repugnat rectæ ratio-
ni.

4 Probatur tertio. Quia nemo est
Dominus vitæ suæ. Ergo illam non po-
test exponere pro alio, hæc enim esset
summa prodigalitas.

5 Probatur quarto. Quia ordo cha-
ritatis postulat, ut potius sibi, & suis quis-
que prospiciat, quam alteri. Ergo nullus
potest prodigere vitam suam, pro vita
proximi, seu amici.

6 Secundâ sententiâ sequuntur So-
tus de iust. lib. 5. q. 1. art. 6. Corduba lib.
1. quest. 38. ad 4. Azorius to. 3. lib. 2. cap.
3. quest. 2. Victoria relect. de homici-
dio, num. 25. & alij, qui docent, posse
quem exponere vitam pro amico, & de
his, quæ ad sustentationem vitæ neces-
saria sunt, posse quem eleemosynam fa-
cere extremè indigenti. Hæc senten-
tia.

7 Probatur primò. Quia non est cõ-
tra ordinem charitatis ponere vitam
pro amico, nam ordo charitatis exigit,
ut bona gratiæ, vel virtutis prius velimus
nobis, quam proximo, non tamen exi-
git, ut cætera bona, videlicet, vel vitæ cor-
poralis, honoris, famæ, vel bonorum tẽ-
poralium prius velimus nobis, quàm pro-
ximo, hæc enim ut implurimum, non
sunt necessaria ad consequendam vitam
æternam, imo tẽpẽ obliunt. Ergo bene
potest quis pro amico vitam expone-
re.

8 Probatur secūdò. Ex epist. Ioan-
Apostoli. 1. cap. 3. dicentis: *In hoc cognovi-
mus charitatem Dei, quoniam ille animam suam
pro nobis posuit, & nos debemus pro fra-
tribus animas ponere.* Ergo bene potest ali-
quis pro amico, vel proximo animam
ponere, id est, propriam vitam.

9 Tertia sententia Philippi Fabri de

restit. in 4. dist. 15. quest. 3. disp. 2. cap. 1.
& Petri Lorca 2. 2. quest. 26. art. 5.
sect. 3. disp. 28. memb. 3. num. 55. qui do-
cent, quod ponere vitam pro alio, duo-
bus modis contingere potest: primo mo-
do accipiendo vitam corporalem, & bo-
na externa proximi præcisẽ, & tunc di-
cendum est, non licere exponere vitam
pro eis, quia sic ageretur contra ordinẽ
charitatis, & regula eius transgredere-
tur, quod sine dubio est malum, & illicitum.
Et hoc modo concludunt rationes
pro prima sententia. Secundò modo po-
test considerari vita proximi corporalis,
& alia eius bona simul cum alia virtutẽ,
pro qua seruanda simul cum corpore,
& bonis proximi vitæ corporalis expo-
nitur, ut pro seruanda iustitia simul cum
corporali vita proximi, ut si exponat vi-
tam ne occidatur iniuste proximus, vel
amicus, vel si eam exponat ex virtute
pietatis, pro patre, matre, fratre, vel foro-
re, vel pro Patria, aut Republica, vel pro
defendenda pudicitia alicuius honestæ
foeminae, ne vi opprimatur. Tunc con-
tingeret actum eximie fortitudinis,
exercendo simul affectum ad illam vir-
tutem, pro qua exponit vitam, simul cõ-
defensione vitæ, vel pudicitia, aut hono-
ris proximi præcipuẽ amici; & tunc sic
operans non faceret contra rectum or-
dinem charitatis, nec eius regula trans-
gredereetur: quia tunc non exponeret
quis vitam pro vita alterius priuari præ-
cisẽ, quod esset contra ordinem charita-
tis, diligẽdo proximu, non sicut me ipsu
sed plusquàm me ipsu, sed simul, & præci-
puẽ pro aliqua virtute tuẽda, quod esset
opus eximie fortitudinis. Hæc sententia
est verior, & probabilior, & optimẽ con-
ciliat utrâq; sententiâ supra positâ. Et hic
casus in proprijs terminis euenit Tolero,
ut referunt omnes ferẽ Hispani Historiæ
tempore D. Petri Regis Castellæ, quem
alij seuerum iustitiæ vindicem, alij eru-
delem vocant. Nam cum quidam faber
argentarius damnatus esset ad mortem,
secundum allegata, & probata iustẽ, ut
credetur, et in rei veritate iniustẽ: quidã
eius filius postquam, veniam patris, va-
rijs modis intentatam impetrare non
posset, se ipsum optulit occidendu, pro
patre, ne, scilicet, suus pater interficeretur:
acceptata igitur conditione fortitudo
pro pietate, & pro patre, mortem pertu-
lit. Cuius nomen historie non referunt,
dignus tamen pro tam insigni pietate, &
fortitudine memoria æterna, & vnamar-
mo-

moreis, & Encistabulis eius nomen sculperetur stylo ferreo, vel celte inscriberetur in Silice.

10 Sed quæres: An liceat exponere propriam vitam pro alio inferiori bono amici, vel proximi, videlicet pro honore, fama, vel bonis temporalibus? Negativè respondent Loresa 2.2. D. Th. sect. 3. disp. 28. memb. 3. num. 60. quia non licet exponere bonum superioris ordinis & proprium, ut est vita, pro bono alieno inferioris ordinis, hoc enim esset contra rectum ordinem charitatis, & plus diligere proximum, & eius bona, quam me ipsum. Quod esset omnino invertere rectum charitatis ordinem; Sorus vero de iust. lib. 5. quæst. 1. art. 6. affirmativam sententiam tenet absolutè: Quia sicut licitum est pro defensione proprii honoris, aut facultatum, vitam exponere, ita etiam licitum erit pro honore amici, quia hoc est diligere illum, sicut me ipsum. Ego vero indistinctione superioris numeri adductæ perlixto asserens, nullatenus esse licitum præcisè pro honore, & bonis amici, vel alterius proximi vitam exponere, bene verò: si simul non solum pro bonis amici, sed etiam pro defensione alicuius virtutis exponatur. Quod eisdem fundamentis supra positis efficaciter probatur.

11 Quæres secundo. An aliquis et ignorantia inuincibili excusari possit ab homicidio sui ipsius? Negativam sententiam tenet Caietanus 2. 2. quæst. 124. art. 5. quia lumine naturæ perspicuum est, esse malum occidere se ipsum. Ergo nulla ignorantia inuincibili excusari potest. Contrariam tamen sententiam tenent Molina de iust. tom. 4. tract. 3. disp. 9. nu. 5. Lessius lib. 2. cap. 9. dub. 6. num. 23. Filiucius to. 2. tract. 29. cap. 4. n. 67. Sorus de iust. lib. 5. quæst. 1. art. 5. in fine; Malderus. 2. 2. tract. 3. cap. 1. dub. 17. & alij. Et probatur: Quia licet homicidium sui ipsius sit contra lumen naturæ; non tamen est contra naturale lumen primum, sed secundum: quia quando aliquid est contra lumen naturæ, ita ut occidam, & non pernam, sed difficile, & subtilem habeat rationem, pertinet ad ipsum naturæ lumen secundum, & in id cadere potest ignorantia inuincibilis, maxime cum eliminatoribus huius mundi actus laude, & honore dignus communiter reputatur. Et ideo non est improbabile, ignorantia excusasse, a letali culpa actum, quo Lucretia se ip-

sam interfecit, & similes actus ab Ethnicis hominibus perpetratos. Ita Doctores supra relati, & optime.

RESOLUTIO XV.

An aliquando licitum sit se mutilare?

SUMMARIVM.

- 1 Sententia Sorii, & Sairi proponitur affirmativam si causa abscisionis sit ab intrinseco, negativam vero si ab extrinseco deat causa, & probatur.
- 2 Sententia Petri Navarra, & Malderi affirmativam siue causa abscisionis sit ab extrinseco, siue ab intrinseco adducitur.
- 3.4.5 Petri Navarra, & Malderi sententia similis rationibus stabilitur.
- 6 An teneatur quis se mutilare, vel id alij permittere si ab intrinseco illi imminet mors? Et quid si vehementes cruciatus sunt perferendi? Et quid si eius vita necessaria sit communi bono Reipublicæ?
- 7.8 An Cartusianus in periculo mortis teneatur abstinere a carnibus? Refertur duplex sententia, & negativam approbatur, & stabilitur.

IN Hac difficultate Sorus de iust. lib. 5. quæst. 2. art. 1. Sairus in Clau Regia lib. 7. cap. 9. num. 167. Salon, Aragon, & alij quos refert, & non sequitur Diana 5. part. tract. 4. resol. 32. ita distinguunt. Quia si salus totius corporis ex naturali causa dependet, licitum est, cuique se mutilare, ad conservacionem totius corporis, quia tunc salus totius hominis, & vita ab abscisione alicuius membri dependet ratio autem naturalis dicitur, melius esse, & congruentius deperdere unum membrum, quam vitam, & ideo si cancer aliquod membrum inuasit, vel vipera momordit, licitum erit membrum illud abscindere, ne totus homo pereat. At si damnum imminet a causa extrinseca, ut a tyranno cogente, ut aliquis se ipsum mulet, alioquin ipsum occisurus, vel si aliquis iuste, vel iniuste vinctum teneat, ad eum occidendum, negant præfati Doctores posse quem se ipsum mutilare ad evadendum

mortem, ratio differentis est, quia in priori casu membrum illud canceris infectum, quasi emittit caetera membra, ut ea occidat, quia propter datur in caeteris, membrum, & in homine, cui composita custodire, & regere ius defensionis, quo potest membrum illud, intradens mutilare, & abscindere. At quando necessitas mutilandi datur ab extrinseca, membrum illud, quod mutilandum est non inuadit totum corpus, nec alicui eius partem vim inferit. Ergo non licet illud abscindere.

2. Contrariam tamen sententiam siue damnum ab intrinseco, siue ab extrinseco imminet. Docent Petrus de Navarra de restit. lib. 2. cap. 3. num. 98. Malderus 2. 2. tract. 3. cap. 1. dub. 20. Mofesius in sum. tom. 1. tract. 11. cap. 19. num. 158. Petr. Hurtado de Mendoza de spe, & charit. tom. 2. disp. 170. sect. 3. §. 126. quos sequitur Diana part. 3. tract. 4. resol. 32. quid docent, in utroque euentu licere homini se mutilare ad euadendam mortem, siue ab intrinseco euentu, siue ab extrinseco irroganda. Hæc sententia est verissima.

3. Probatur primò. Quia homo qui cogitura tyranno, vel inimico, ut semetipsum, alioquin ipsum, occidat, per se non intendit sui mutilationem, per se namque solum intendit conseruationem, & defensionem suæ vitæ, & totius corporis, licet per accidens, quia aliter non potest eam ternare sibi membrum mutilaret. Ergo licet in eo euentu seipsum mutilare.

4. Probatur secundò. Quia ut diximus resol. 1. huius disputationis licitum est ad defensionem propriæ vitæ, si a litere fieri non potest, per accidens occidere innocentem, ut si te fugiente in aquo ad euadendam mortem, interponatur iufans, quem necesse est conculcare, & contere ad effugiendam ipsam mortem. Ergo licet membrum seipsum non inuadit alia membra, ad conseruanda illa si a litere non potest poterit, idem membrum sanum mutilare.

5. Probatur tertio. Quia recta ratio dicitur, ut custos, & gubernator totius ad conseruandum totum deperdat partem, si a litere totum conseruare non potest, sed homo est custos, & gubernator totius sui corporis. Ergo si illud non potest a litere conseruare, nisi mutilando partem poterit id licite facere. Et ex his patet ad fundamentum contrariæ

sententiæ, addunt vero Petr. Hurtado & Diana vbi supra, quod in dicto casu si Titius, non possit se fecare, aut non audeat, posse alium ex eius consensu se ipsum secare, quia quod Titius potest licite inferre ad vitandam mortem, potest alius facere ex eius consensu.

6. Sed quæres, an non solum possit se ipsum mutilare homo ex causa intrinseca mortis, si se ipsum non mutilaret, vel permittere se mutilare, sed ad id cogitur? In qua difficultate Doctores communiter docent teneri se fecare, vel id alij videlicet chirurgi permittere. Ratio est: Quia præceptum charitatis obligat quemlibet ad conseruandam propriam vitam, etiam cum lactura alicuius membri, taliter tamen non potest conseruare, recta enim ratio dicitur, quod expedit magis, ut pereat vnum membrum, quam totum corpus, & hominis vita pereat. Ergo tenetur perimere membrum mutilationem ad conseruationem totius. Ita Sorus, & Malderus vbi supra, & Silius 2. 2. quest. 63. art. 1. concl. 2. Læsius lib. 2. cap. 3. dub. 14. num. 96. Azorius tom. 3. lib. 2. cap. 3. quest. 3. & Diana vbi supra. Qui recte addunt, quod si ingentes dolores, & cruciatus essent tolerandi in abscissione membri, non teneri permittere, neque posse ad hoc cogi, etiam si esset Religiosus, & superior id ei præceperet. Et ratio est: Quia nemo tenetur eum tanto cruciati vitæ conseruare: quia non est tanto dolore digna salus. Excipiunt tamen Læsius, & Mofesius ille vbi supra, & hic loco citato num. 170. eam multis. Causam, scilicet, quando vita alicuius cessatur bono communi necessaria, tunc enim docet, quod teneretur subire cruciatus ad vitam conseruandam, & quod ad id posset cogi a Republica; sed immerito, quia cum in eo casu non sit certo futura salus, imò semper, vel ferè semper ex tam rigida curatione homines moriantur nullus etiam ille cuius vita bono communi est necessaria tenetur illam pati nec a Republica, vel a Principe, aut superiore potest ad id cogi.

7. Quæres secundò. An Cartusianus in periculo mortis teneatur abstinere ab esu carniū? Affirmatiue responderet Vazquez in 1. 2. D. Thom. disp. 162. Granados in 1. 2. controu. 7. tract. 3. p. 1. disp. 8. sect. 5. num. 27. quia conseruatio cartusianorum eos simpliciter, & absolute obligat etiam in periculo mortis, quia

quia illa obseruantia expectat ad magnum, & commune, spirituale bonum illius Religionis, potest autem aliquando lex humana ob commune bonum obligare etiam cum dispendio vitæ.

8. Contrariam tamen sententiam tenent Lorca part. 2. disp. 23. de leg. ad 4. exemplum, Montefinos tom. 2. in 1. 2. disp. 23. quæst. 10. num. 177. & Victoria relect. de temperantia num. 8. quos sequitur Diana 5. part. tract. 4. resol. 32. Quia illa obseruantia licet extra periculum mortis valde ad commune, & spirituale bonum illius Religionis conducatur, nullatenus aliquid de eius communi, & spirituali bono diminuit, quod aliquando aliquis eiusdem Religionis ad euitandam mortem, si hoc necessarium esse, iudicaretur a Medicis carnes comederet, illas enim comedere in tanto periculo non posset inducere exemplum, ut extra illud ab alio comederentur. Et si aliquis cogeret Cartasianum, ut aut carnes comederet, aut, illi mortem illaturum, sine dubio posse carnes comedere, si hæc violentia non inferretur in contemptum Religionis non obstante illa consuetudine. Ergo si ab intrinseco immineret mors si carnes non comederet, cur id non posset. Hæc sententia secluso scandalo, & contemptu est verissima. Et per eius fundamenta sufficienter respondetur fundamento contrariæ opinionis.

RESOLVTIO XVI.

An liceat occidere obsides, quando aduersarij non stant promissis?

SUMMARIVM.

1. Negatiua sententia Bonacinae proponitur, & probatur.
2. Affirmatiua sententia Azor, & aliorum adducitur, & probatur.
3. 4. Eadem sententia affirmatiua confirmatur.
5. Iudicium Authoris circa utramque sententiam adducitur, & ad eius mentem istæ duæ sententiæ optime conciliantur.

IN Hæc difficultate, negatiue respondet Bonacina de con-

tract. disp. 2. quæst. vlt. sect. 1. punct. 7. num. 2. Ducitur: Quia occidere innocentem est intrinsece malum, sed obsides non sunt inculpi in eo, quod aduersarij non seruent fidem. Ergo non licet eos occidere.

2. Contrariam tamen sententiam tenet Azor tom. 3. lib. 2. cap. 7. quæst. 16. & in eam videtur inclinari Diana part. 5. tract. 4. resol. 35. dum dicit Bonacina non probare, quod obsides sint innocentes. Hæc sententia probatur: Nam ea conditione dantur obsides, ut hostes fidem seruent. Ergo si non seruauerint in poenam fractæ fidei possunt occidi.

3. Probatur secundo. Quia aliter pax, & securitas ex bello haberi non posset, si facta conventionione cum hostibus ad securitatem, & ad seruandas pacis conditiones impune conditiones soluerent, seu non impleverint. Ergo si fides non seruatur ad hostibus, possunt occidi obsides.

4. Probatur tertio. Quia hostes semel devicti aliter in officio contineri non possent, & frustra retur labor, fructus, & expensæ factæ ad consequendam victoriam. Ergo si fides non steterint licebit obsides occidere.

5. Sed ego in hac difficultate media via procedendum cenleo, quia vel obsides sunt impuberes, ut solent esse filij alicuius Principis, vel Magnatis, dati obsides pro a securatione seruandæ fidei, qui nec virtualiter, nec formaliter se obligant ad seruandam fidem, sed a Principe, vel a patre ex eorum mera voluntate pro securitate seruandæ fidei dati sunt obsides; vel sunt homines iuratis, vel saltem puberes, qui ex ipsorum consensu, & pacto saltem implicito de seruandæ fidei obsides dati sunt. In primo ergo casu obsides sunt innocentes, & licet hostes non seruent fidem non possunt occidi, quia occidere innocentem est intrinsece malum. At in secundo cum saltem virtualiter ipsi obsides stant cum alijs hostibus promissis, se stare promissis ex communi consensu, & pacto, si fides frangatur, iam non debent innocentes iudicari, & propter fractam fidem licet possint occidi quia licet non constet per ipsos stare, quod fides ab hostibus frangatur: at cum ipsi de communi consensu cum hostibus, vel formaliter, vel saltem virtualiter se obligauerint ad fidem seruandam, præsumitur eos consensisse in frangitione fidei cum hostibus: & licet sit

in re ita non sit, sibi imputent, quod sine certa cognitione seruanda fidei, ad eam seruandam se obligauerint. Et hoc modo videntur recte conciliari hæc duæ oppositæ sententiæ.

RESOLVTIO XVII.

An si iudex desit, possit quis intrare in locum, vbi rem furatam, in pacifica possessione fur retinet, ad suam rem recuperandam, & si ab eo inuadatur illum occidere?

SVMMARIVM.

1. *Negatiua sententia Gerson, Abulensis, & aliorum proponitur assertentium pro rebus temporalibus, seu pro earum defensione non licere occidere hominem.*
2. *Afirmatiua sententia Lessij, Malderi, & aliorum adducitur, & approbatur, & firmo fundamento stabilitur.*

IN Hac difficultate negatiua sententia a fortiori tenent Gerson, Abulensis, Tabiena, Accursius, Archidiaconus, Panormitanus, & Augustinus de Ancona, quæ supra in resolutione 10. huius disputationis num. 1. retuli, & citauimus, qui docent, non licere occidere inuadentem pro defensione rerum temporalium in conscientia, licet in foro externo permittatur iure humano hoc impune fieri. Quam sententiam ibi confutauimus, eiusque fundamentis satisfecimus.

2. Contrariam vero sententiã in nostro casu tenent Tannerus tom. 3. disp. 4. quest. 3. dub. 4. num. 82. Lessius lib. 2. cap. 9. dub. 1. num. 75. & Malderus 2. 2. tract. 3. cap. 1. dub. 13. §. dico sexto, quos refert, & sequitur Diana 5. part. tract. 4. res. 37. Et proceditur: Quia vnusquisque si desit iudex per quem recuperare possit habere in rem suam recuperandi. Ergo si vtens iure suo ad suam rem recuperandam inuadatur, poterit vim vi repellere, & ad te tuendum occidere inuadentem. Hæc opinio est verissima, & optimè nititur fundamento.

RESOLVTIO XVIII.

Quæ poenitentia iniungenda sit a Confessario homini alium occidenti?

SVMMARIVM.

Hæc resolutio proponitur, vt Confessarij in administratione Sacramenti Poenitentiae facilius se expediant. Debet assignari pro poenitentia homicidæ, vt supplex poenitentiam petat a propinquis occisæ, & vt illis illata damna restituat, vt singulis hebdomadis pro occiso sacrificare faciat, & alia multa suffragia infra relata pro eo offerat.

Hæc difficultas, & eius resolutio deleruire poterit pro praxi, vt Confessarij in ea facilius se expediant, eam igitur poenitentiam assignat Comitulus in respons. Moral. lib. 4. quest. 11. num. 8. approbante Diana 5. part. tract. 4. res. 43. & Homobono de casib. reseru. part. 2. casu 3. vt ab interfecti propinquis supplex venia impetret, & vt eisdem illata damna restituat, vt pro salute occisæ singulis hebdomadis, vnũ saltem missæ sacrificium faciat offerri si ad sit possibilitas per annum integrũ, vt singulis hebdomadis pro occiso per totum annum aliquam elemosinam largiatur pauperibus, vt per eundem annum quodidie, vel litanias, vel rosarium, aut coronam pro eius anima recitet. Vt octauo quoque die per annum, toto illo anno poenitentia Sacramento peccata expiet, & singulis mensibus Sacramentum Eucharistiam recipiat. Vt per totam vitam semel quotidie flexis genibus orationem Dominicam, & salutationem Angelicam pro occisæ anima recitet. Hæc Comitulus. Ex quibus prudens Confessor poterit vel ea ipsa, vel alia similia pro poenitentia iniungenda homicidæ colligere potest.

RESOLUTIO XIX.

An si quis occidat inuasorem
excedendo moderamen
inculpatæ tutelæ.

Teneatur ad
restitutionem?

SUMMARIVM.

- 1 Qui occidit inuasorem cum moderamine inculpatæ tutelæ pro tuenda vita, vel honore, aut rebus familiaribus non tenetur ad restitutionem.
- 2 Prima sententia Vazquez, & Sanchez afferentium teneri inuasum excedentem moderamen iustæ tutelæ ad restitutionem in integrum totius damni proponitur.
- 3.4.5 Sententia Gabrielis Vazquez, & aliorum probatur.
- 6 Contraria sententia Silvij, & Comitoli adducitur, & explicatur.
- 7.8.9 Secunda sententia Silvij, & Comitoli efficaciter probatur, & approbatur.
- 10 Ad fundamenta primæ sententiæ respondetur.

Suppono ut certum, non teneri aliquem ad restitutionem aliquam, si occidat inuasorem cum moderamine inculpatæ tutelæ, ad tuendam vitam, libertatem, honorem, res familiares, vel pudicitiam, vel suas, vel proximorum innocentium, quod planum est, tunc enim suo utens iure nemini facit iniuriam qui vero iniuriam non infert ad nullam restitutionem tenetur. Ita communiter Doctores. Difficultas ergo solum procedit si in defensione dictarum rerum, non fuit servatum moderamen iustæ tutelæ, in qua difficultate.

2 Prima sententia est Gabriel. Vazquez opusc. de restit. cap. 2. §. 3. dub. 4. Tho. Sanch. tom. 1. consil. lib. 1. cap. 4. dub. 9. n. 3. Turrian. 2. 2. tom. 2. disp. 28. dub. 4. Manuel. Roderici in sum. tom. 1. cap. 123. n. 1. Perr. Nauarr. de rest. lib. 4. cap. 1. num. 91. Fausti de restit. disp. 2. q. 10. n. 4. Becani 2. 2. D. Thom. de iust. & iur. de rest. q. 9. & aliorum. Hæc senten-

tia docet, quod si inuasus occidat sine iusto moderamine tenebitur integrè restituere.

3 Probatur primò. Quia qui ita occidit facit alteri iniuriam, & est causa totius damni. Ergo tenetur totum damnum integrè restituere.

4 Probatur secundò. Quia qui dolo, vel lata culpa est causa damni alterius tenetur ad restitutionem totius damni in integrum: sed qui occidit inuasorem, vel dolo, vel saltim lata culpa excelsit moderamen inculpatæ tutelæ: Ergo tenetur ad restitutionem totius damni in integrum.

5 Probatur 3. Quia inuasus solum habebat ius iustæ defensionis cum iusto moderamine. Ergo in toto illo, quod excelsit, operatus est absque ullo iure contra iudiciam, & charitatem. Ergo cum propter excessum occiderit inuasorem, tenetur ad restitutionem totius damni occisionis. Neque dici potest, quod maior iniuria est illa, quam infert ille, qui alterum inuadit, & occidit, quam illa, quam infert inuasus occidendo per excessum iusti moderaminis: quia restitutio non est metienda ex iniuria, sed ex damno illato: cumque inuasus excedendo moderamen iustæ tutelæ irrogauerit mortem inuadenti, tantum damnum intulit, quantum inuasor occidens alium, & ideo sicut ille tenetur ad integram restitutionem, sic, & ille.

6 Contrariam tamen sententiam tenent Silvij. 2. 2. q. 62. art. 2. quæsit. 3. Comitoli in respons. moral. lib. 4. q. 11. n. 6. Celesti. in cõpend. The. Mor. tract. 10. c. 3. n. 3. & Strouersdorf. de iust. & iure, in 2. 2. D. Th. q. 68. q. vnic. memb. 2. concl. 5. quos sequitur Dian. 5. part. tract. 4. resol. 44. qui docent, inuasum excedentem moderamen inculpatæ tutelæ, teneri pro ratione excessus, & non ad integram restitutionem, sed solù prorata; si enim per leuem inaduerterentiam, vel aliam venialem culpam excelsit modum defensionis, quod præsumendum erit, quãdo non ex voluntate occidit, sed animo defendendi, vel iua, præsertim in defensione vitæ propriæ, cuius amittendæ timor strenuū quemque perturbare solet, tunc leuis quoque restitutio iniungenda erit, culpæ proportionata, v.g. vi præces, & sacrificia aliqua pro occiso offerri faciat, vel alia similia: quod si maior excelsus interuenerit, maior erit restitutio exhibenda, iuxta prudentis arbitrium,

ut si forte per culpam Theologicam, mortalem crasse inadvertentia hominem occidisset non servato moderamine; maior quidem non tamen integra restitutio facienda erit, ac si prudens, & sciens occiderit. Hæc sententia.

7. Probatur 1. Quia hæc restitutio solum debetur ex culpa excessus iusti moderaminis in defensione. Ergo quanto minor fuerit culpa, tanto minor debet esse restitutio: sed culpa se defendentis cum excessu est minor, quam culpa inuasoris ferio, & ex proposito occidentis hominem. Ergo non tenetur ille ad tantam restitutionem, sicut iste.

8. Probatur secundo: Quia restitutio fit tum in satisfactionem damni, tum in poenam pro delicto: sed ubi est minor culpa debet esse minor poena. Ergo minor satisfactio debetur ab inuasore excedente iustum moderamen, quam ab inuasore ex proposito occidente suum contrarium.

9. Probatur tertio: Quia in actu meritorio datur maius, vel minus premium, non præcisè propter actum merendi, sed attentis circumstantiis maioris, vel minoris perfectionis in ipso actu: ergo in actu demeritorio, seu peccaminoso debet dari poena non præcisè propter substantiam actus, sed attentis circumstantiis, aggravantibus, vel alleviantibus culpam: sed licet actus occisionis substantialiter sit idem in inuasore, & inuasore excedente iustum moderamen; in inuasore datur circumstantiæ valde aggravantes, in inuasore autem dantur alie alleviantes culpam. Ergo maior debet imponi poena inuasori occidenti, quam inuasore, qui occidit inuasorem excedendo moderamen iustæ defensionis. Et propter hæc fundamenta tenet hanc sententiam Rebellus de obligat. p. 2. lib. 3. q. 1. 2. n. 7. & probabilem esse docet Lati. lib. 2. c. 9. dub. 21. n. 135. Perez verò quæ refert, & sequitur Fernand. in examine Theol. Mor. p. 1. c. 14. §. 1. n. 7. docet duplo minorem esse imponendam restitutionem, illa quæ imponitur ei, qui dedita opera occidit: quia duplo est minor culpa. Prima igitur sententia probabilis est, sed secunda probabilior.

10. Ad fundamenta contrariæ sententiæ respondetur: Restitutionem non esse menturam nisi in præcisè ex actu occisionis secundum suam substantiam, & ex damno inde sequuto; sed etiam ex circumstantiis eiufdem actus aggravantibus, vel alleviantibus culpam. Cum er-

go in occidente data opera inuadendo contrarium fiat circumstantiæ valde aggravantes culpam, & in inuasore occidente cum excessu iusti moderaminis sint circumstantiæ valde alleviantes, non restitutio imponenda est inuasore, quam inuasori.

RESOLUTIO XX.

An si quis occidat inuasorem rerum suarum, etiam si eas recuperare iudicialiter posset,

teneatur ad restitutionem?

S Y M M A R I U M.

1. Prima sententia Bartholi negantis posse occidere inuasorem suarum rerum, si per iudicem eas recuperare possit, damniificatus proponitur.
2. 3. Sententia Bartholi probatur, & confirmatur ratione.
4. Sententia Caietani, & aliorum extreme contraria adducitur.
5. 6. 7. Caietani sententia probatur.
8. Tertia sententia Fernandez-Maure media inter duas extremas sententias proponitur, & explicatur, & pro ea iudicium Authoris defertur.

1. **I**N Hæc difficultate primam sententiam tenent Barth. in leg. furem, ff. de fidei iur. §. si vest. verb. Excommunicatio 6. nota 4. cas. 9. §. illa enim intelligi, Petr. de Nauart. de rell. lib. 2. cap. 3. n. 413. Comitoli. in resp. lib. 4. q. 10. n. 17. Hornobon. de casib. reseru. p. 2. cap. 3. qui docent, quod si ablatum per fatem, sit recuperabile per iudicem, non posse Dominum occidere inuasorem, quod si occidat, teneri ad integram restitutionem. Hæc sententia.

2. Probatur primo. Quia quando res, quæ inuaditur est recuperabilis per iudicem, revera non est amittenda. Ergo ad eius defensionem non licet occidere inuasorem.

3. Probatur secundo. Quia cum res recuperari potest per iudicem fur leve damnum infert Domino, quia etiam si res sit magni momenti, illa ad breue tempus carere non est graue damnum; sed pro damno leui, non licet hominem

ta priuare. Ergo si illum occidat peccabit grauiter, & tenebitur ad restitutionem.

4 Secunda sententia extremè contraria est Caeterani 2.2.q.64.art.7. Lessij libr.2.cap.9.dub.11.nu.71. & Rebelij p.1.lib.3.quæst.12.num.10.quos sequitur Diana 5.part.tract.4.resol.45. qui omnes affirmatiuam sententiam tenent.

5 Probatur primò. Quia qui utitur iure suo, nemini facit iniuriam: sed aggreffus habet ius defendendi res suas, etiam si recuperari possint. Ergo potest pro defensione rerum suarum occidere inuasorem.

6 Probatur secundò. Quia inuasor nullum ius iustitiæ habet, ut Domino inuito res eius accipiat. Ergo Dominus potest illas defendere etiam cum damno inuasoris iniuste inuadentis.

7 Probatur tertio. Quia inuasor iniuste, & contra iustitiam inuadit res alienas. Ergo Dominus cum iustitia, & siue eiusdem iustitiæ offensione. Paret eas defendit cum detrimento inuasoris consequentia: Quia inuasor in hoc casu facit iniustam vim. Ergo illius vim iniustam, vi repellere licet.

8 Tertiam sententiam mediam sequuntur Fernandez Moure in examine Theolog. Moral. part.1.cap.14. §.1. num.13. & Malderus secunda secunda tractat.3.cap.1.dub.13. §. dico quinto, & eam probabilem dicit Diana ubi supra, qui docent in hoc casu distinguendum esse: Vel enim res facilius recuperari potest per iudicem, vel difficiliter, & cum multa mora, aut expensis in primo. Ergo casu tenent non licere occidere inuasorem rei alienæ, quia non licet pro modico damno, inferre maximum proximo, & illud inferre esset contra iustitiam, eius officium est seruare æqualitatem in rebus. An si difficile recuperari posset res ablata, etiam inuocato iudicis officio, vel cum multa mora, aut expensis, tunc liceret cuique rem suam defendere, etiam occisso inuasore. Quia in eo euentu Dominus non leue, sed graue tantum pateretur ex inuisione, & ablatione rei suæ, sed vnicuique licet occidere iniustum inuasorem, qui ei graue damnum vult inferre, in sui, & rerum suarum defensionem, quia vim vi repellere licet. Ergo in tali euentu potest bona sua tueri etiam occidendo in-

uasore: & ex his sententijs hæc tertia mihi videtur probabilior. Et rationes primæ sententiæ solū efficaciter probant primam partem huius tertiæ sententiæ, & similiter argumenta secundæ opinionis solum secundam partem eiusdem tertiæ opinionis conuincunt, neque enim pro leui damno licet grauilissimum inferre decidendo hominem; nec pro graui, est illicita defensio, etiam cum graui detrimento inuasoris.

RESOLVTIO XXI.

An pro homicidio casuali debeat fieri restitutio?

SVMMARIVM.

1. Sententia Lessij, & Azorij, & aliorum grauium Doctorem proponitur, & explicatur, qui docent, quod si causa homicidij casualis non erat efficax, non tenetur de homicidio, etiam si ex accidenti ob aliam causam mors sit sequuta.

2. Ex qua nam culpa, seu ex qua negligentia oritur obligatio restitutionis in homicidio casuali? Refertur sententia Lessij, Azorij, & Dianæ.

3. An si homicidium casuale eueniat ex culpa mortali, sit facienda restitutio in integrum, ut quando homicidium est voluntarium? Refertur duplex sententia.

IN Hæc difficultate graues Doctores docent. Quod quando causa non erat efficax, ita ut ex ea non soleat, ut in plurimum, talis effectus sequi, sed aliunde, nempe ex eo, quod per accidens coniungitur, ut si aliquis alteri inflixit vulnus, non lethale, sed non ita sequuta est, vel malitia, aut negligentia Medici, seu Chirurgi, vel ex incuria, aut praua operatione infirmi, hæc occisio censenda erit fortuita ei, qui vulnus non lethale inflixit, unde non erit reus homicidij, nec tenebitur ad restitutionem, sed solum ut vulnerans, secus tamen si in eo loco non erant Medici, seu Chirurgi, & laesus debiram diligentiam adhibuit; tali enim loco, & tempore

vulnus illud censetur lethale secundo si dans operam non solum rei licitæ, sed etiam illicitæ adhibuit sufficientem cautionem, ne inde aliquid incommodi sequeretur, tunc enim si fortè sequuta sit mors alicuius, non illi imputanda est, quia nec in se, nec in causa, talis mors fuit volita. Nec obstat, quod causa fuerit periculosa, ac proinde mors illa videatur volita in causa; quia diligentia antea adhibita absterit omne periculum, & ideo in tali casu nulla adest culpa homicidij, vel obligatio restitutionis, hinc infertur Clericos chirurgos, & venatores; si fortè interficiant homines, post adhibitam in venatione, & curatione infirmi debitam diligentiam, non tene-ri aliquid restituere. Non enim peccauerunt peccato iniustitiæ, & homicidij. Ergo non tenentur ad restitutionem. Ita Læsius de iust. lib. 2. cap. 9. dub. 15. Azor. p. 3. lib. 5. cap. 3. q. 9. quos sequitur Antonin. Dian. 5. p. tract. 4. resol. 46.

2. Sed dubitauis: Ex qua nam culpa, siue ex qua negligentia oriatur obligatio restitutionis in homicidio casuali? In hac difficultate Læsius lib. 2. cap. 9. dub. 17. n. 115. & Azor p. 3. lib. 5. c. 3. q. 9. & Diana vbi supra, tenent obligationem restituendi in homicidio casuali oriri, non ex culpa leui, vel leuissima, sed ex culpa lata, quia valde durum esset, vel ex culpa non theologica, vt esse solet leuissima, quam ex fictione iuris culpam vocamus, vel ex leui culpa theologica, id est, veniali obligare hominem ad restitutionem homicidij. An vero in eo casu restitutio sit leuius facienda, quam si homicidium fuisset voluntariu? Questio est, in qua negat Azor vbi supra, q. 8. & Nauarr. in Manual. cap. 15. n. 27. quia putant restitutionem faciendam esse ad mensuram damni, supposita culpa mortali. Sed affirmatiua sententia tenent Sylvester verb. Restitutio 3. q. 2. & Angelus verb. Restitutio 1. qui docent restitutionem in eo casu, non in integrum, sed ex parte arbitrio boni, & prudentis vii faciendam esse ex eo, quia restitutio non ex damno, sed ex culpa mensuranda sit, sed culpa homicidij casualis est leuior culpa homicidij voluntarij. Ergo minor restitutio pro ea debetur, quam pro homicidio voluntario videtur circa hoc similem difficultatem supra resol. 19. huius disput.

tationis.

RESOLVTIO XXII.

An qui prouocauit alterum, iniuria, vel convicio, si ab eo invadatur possit, in sui defensionem illum occidere, & an si occidat teneatur ad restitutionem?

SVMMARIVM.

1. Licitum est occidere inuasorem ad defensionem vite, etiam si inuasus deduxerit causam inuasionis.
2. 3. 4. 5. 6. Sententia Nauarr. & Rebelij proponitur, & probatur, qui affirmatiue respondent.
7. 8. 9. 10. 11. Sententia Læsi, & Petr. de Nauarra negatiue proponitur, & probatur.
12. Ad argumenta Nauarr. & Rebelij, in effectiue respondetur.

1. **S**uppono in primis, licitum esse occidere inuasorem ad defensionem propriæ vite etiam si aggressus prius fuerit in culpa, vt inuasor illum aggrederetur, vt si fuerit adulter cum uxore aggressoris, vel convicio illum prouocasset: quia in eo casu adulter, vel conuiciator non amittit ius naturale defendendi propriam vitam. Et præterea inuasor iniuriam, & vim facit etiam si antea fuerit læsitus. Ita communiter DD. præcipue Petr. Nauarra de restit. lib. 3. cap. 3. n. 361. Molin. to. 4. tract. 3. disp. 15. Salon 2. 2. q. 64. art. 7. contra. 1. concl. 2. Bafiez de iust. q. 64. art. 7. concl. 3. Villalob. in sum. to. 2. tract. 12. disp. 10. n. 7. Vega in sum. to. 1. cap. 127. casu 11. sed questio est an inuasor occidens inuasorem teneatur ad restitutionem?

2. In hac difficultate Nauarr. in Manual. cap. 15. n. 7. & Rebel. de oblig. restit. p. 1. lib. 3. q. 12. n. 6. affirmatiue respondent. Hæc sententia.

3. Probatur primò. Quia licet adulter, vel conuiciator non peccauerit peccato homicidij defendendo se ipsum cum moderamine in culpata tute-
relæ, tamen causam efficacem dedit per iniuriam aggressori, ex qua subsecuta

fuit occisionis damnum. Ergo tenetur illud compensare.

4. Probatur secundò. Quia licet occisio cum moderamine iusto ob propriam defensionem non fuerit culpa, nec occisor culpabilis: prouocatio, vel per adulterium, vel per graue conuiciu: fuit grauis culpa, & adulter, vel conuicians grauitèr culpabilis: sed graui culpa debet correspondere grauis poena satisfationis. Ergo tenetur ad satisfationem.

5. Probatur tertio. Quia graue conuiciu, vel alia grauis iniuria est vehemens prouocatio conuiciati, vel iniuriati ad duellum ex quo secutum fuit homicidium. Ergo conuicians fuit saltem mediate causa homicidij, & totius damni ex illo secuti. Ergo tenetur ad restitutionem.

6. Probatur quarto. Ex regula iuris: *Qui causam damnidat, damnum fecisse videtur.* Sed conuicians, vel adulter dedit causam inuadendi conuiciato, vel marito ex quo secutum est homicidium. Ergo dedit causam homicidio, & damno ex eo secuto. Ergo tenetur ad restitutionem.

7. Contrariam vero sententiam tenent Læsus lib. 2. cap. 9. dub. 21. num. 137. Petrus de Nauarra de rest. lib. 2. cap. 3. num. 262. Becanus 2. 2. D. Thoma quæst. 9. de rest. concl. 4. quos secuntur Megala in 1. 2. lib. 3. cap. 1. quæst. 1. num. 10. & Diana 5. part. tract. 4. resol. 47. qui docent conuiciatorem, vel adulterum si post conuiciu, vel adulterium, agrediantur a conuiciato, vel marito adultera, & in sui defensionem factam cum moderamine inculpate tutelæ occidant, vel conuiciatū, vel maritū, hō teneri ad vllā restitutionē. Hæc sententia.

8. Probatur primò. Quia conuiciator, vel adulter in eò casu habuit ius se defendendi, & conuiciatus, vel maritus non habuit ius inuadendi. Ergo si illum occidat non tenebitur ad restitutionē, qui enim vitur suo iure nemini facit iniuriā.

9. Probatur secundò. Quia cum conuiciator, vel adulter habeat ius ad suam defensionem, si conuiciatus, vel maritus haberet ius agrediendi illum daretur bellum ex vtraque parte iustum, quod est falsum. Ergo cum occisus non haberet ius agrediendi, qui cum occidit vtens iure ius defensionis non tenetur ad restitutionem.

10. Probatur tertio. Quia talis occasio non est culpabilis in defensione, vt supponitur, neque est culpabilis in causa: quia conuiciu, vel adulterium solū est causa remota, & occasio dumtaxat. Ergo occisor non tenetur ad restitutionem.

11. Probatur quarto. Quia conuiciu non est via ad occisionem conuiciati, sed potius ad occisionem conuiciantis, neque adulterium est via ad occisionem mariti per se, sed ad occisionem adulteri, nam rarius mors mariti ex adulterio sequitur, & valde per accidens, & frequentius sequitur mors adulteri. Ergo occidens in hoc casu non tenetur ad restitutionem. Vtraque hæc sententia est valde probabilis, secūda vero probabilior. Propter sua fundamenta, & auctoritatem Doctorum, qui illam sequuntur.

12. Ad argumenta contrariæ sententiæ respondetur: Conuiciu, vel adulterium non esse causam per se, neque viam ad occisionem conuiciati, vel mariti, sed tantum per accidens, vel occasionem solum occisionis, neque esse viam per se tendentem ad occisionem conuiciati, vel mariti, sed potius ad occisionem conuiciantis, vel adulteri; quare mors conuiciati, vel mariti euenit per accidens, & non à conuiciatore, vel adultero per se influente, & ideo neuter tenetur ad restitutionem.

RESOLVTIO XXIII.

An si inuasus possit fugere, & occidit aggressorem, teneatur ad restitutionem?

SVMMARIVM.

1. Inuasus, si sit ingenuus, vel miles, si possit fugiendo euadere periculum non tenetur cum dedecore fugere, inuasorem; sed potest eum occidere pro defensione vitæ, & honoris.
2. Affirmatiua sententia Ioan. de Lugo Cardinalis, Vazquez, & aliorum proponitur, & probatur.
3. Negatiua sententia Læsi, Iulij Clari, Dianæ, & Becani, atq; aliorum adducitur, & efficaciter probatur, & ab

*authore probatur efficacie ratione
fulcitur.*

*Ad fundamentum affirmatiue senten-
tie Ioannis de Lugo efficaciter res-
pondetur.*

IN Hac difficultate suppono:
Quod si inuasus non possit fu-
gere sine amissione honoris, ut si sit ali-
quis secularis ingenuus, cui dedecori sit
fugere, posse occidere aggressorem, nec
teneri fugere. Etiam si possit: quia tunc
pro defensione honoris posset occidere
inuasorem. Ita Sotus, Granados, Valen-
cia, Banez, Nauarra, Salon, Tannerus,
Turrianus, Escobar, Azorius Molina,
Anton. Gomez, Couarrubias, quos se-
quitur sumi, & suis locis ciuitati supra
resol. 4. huius disputationis num. 5. Tota
ergo difficultas est de his qui sine infam-
ia, vel sine damno honoris possunt fu-
gere, ut contingit in Clericis, & Reli-
giosis, & in hominibus infimæ plebis, vel
non nobilibus. An si non fugiant, & oc-
cidant inuasorem peccent contra iusti-
tiam, & teneantur ad restitutionem.

2 Et in hac questione Ioannes de
Lugo Cardinalis ita scribit tom. 1. de ius-
tit. & iure, disp. 10. sect. 8. num. 170. du-
bitatur: An si Clericus, vel Religiosus
non fugiat, sed occidat inuasorem, pec-
cet contra iustitiam? Aliqui dicunt pec-
care solum contra charitatem, si alias
cum debita moderatione occidant, ita
Iulius Clarus de homicid. num. 32. La-
sius, dicto dubio 8. num. 44. Nescio ta-
men quo fundamento, id dixerint. Tunc
enim solum excusatur occisio inuaso-
ris ab iniustitia, quando necessaria est
ad sui defensionem, siue quando a se
non potest effugere illud malum. Ergo
quoties aliter, & absque graui damno
suo effugere potest, prout potest Cleri-
cus, vel Religiosus. Ut supponitur: Iam
exceditur moderamen inculpate tute-
læ, & per consequens remanebit occisio
iniusta, dum occisus suo iuri non re-
nunciavit. Quare merito alij agnoscunt
ibi militiam contra iustitiam. Ita ex-
presse Vazquez dub. 9. num. 35. Rodri-
guez, Nauarra, Syluester alij, quos re-
fert, & sequitur Bonacina, disp. 2. de res-
tit. quest. ult. sect. 1. punct. 10. num. 11.
Hæc Hugo Cardinalis, qui ut credo de-
bebatur citare Lassium, in lib. 2. cap. 9.
dub. 2. num. 80. in editione Antuerpiæ.
si anni 1612. nisi forte alia usus sit editio
ne. Et eandem sententiam tenet Rebe-

lius part. 1. lib. 3. quest. 12. numer. 6.

3 Contrariam tamen sententiam
præter Lassium, & Iulium Clarum, quos
citat Lugo tenet Molina tom. 4. tract.
3. disp. 8. & Diana 3. part. tract. 4. resol.
48. & Becanus in 2. 2. D. Thom. quest.
62. de restitution. questio. 9. conclus. 3.
Vbi sic ait: Qui inuasus ab altero po-
test fugere, vel aliter declinare, & si id
non faciat, sed debita moderatione, te
vel sua defendens occidat inuasorem,
non tenetur ad restitutionem. Ratio est:
Quia non peccauit contra iustitiam, sed
contra charitatem, non enim ex iustitia
tenebatur fugere, vel auia declinare. Cõ-
firmatur: Quia nemo ex sua malitia,
qua vult alterum inuadere, acquirit ius
in illum, quo illum obliget ad fugam, ita
ut nisi fugiat, vel paciatur, se interfici, cõ-
seatur ipsi facere iniuriam, sed solum te-
netur fugere ex charitate, si sine hono-
ris dispendio possit. Hæc Becanus, & op-
timè. Et eandem sententiam tenent Tan-
perus, tom. 3. disp. 4. quest. 8. dub. 4. nu-
78. Hurtado de Mendoza in 2. 2. vol. 1.
disp. 17. sect. 16. §. 135. & sect. 21. §. 162.
Vtraque hæc sententia est valde proba-
bilis, sed secunda probabilior. Fundame-
tum enim primæ sententiæ solum pro-
bat, aggressum si possit sine dedecore fu-
gere iniustum inuasorem, teneri id face-
re ex charitate, non vero ex iustitia: qui-
libet enim habet ius non solum ad effu-
giendam vim iniusti inuasoris, sed etiã
ad vim repellendam, quia ex iure naturæ
vim vi repellere licet. Ergo si repellen-
do vim iniusti inuasoris, illum occidat
cum moderamine inculpate tutelæ, nõ
facit illi iniuriam, nec operatur contra
iustitiam. Quia qui vitur tuo iure nemi-
ni facit iniuriam, & licet posset fugere
sine suo damno ad id ex iustitia non te-
nebatur, nam iniustus inuasor ex sua
malitia non ad qui hinc est in inuasum,
ut eum compellat ex iustitia, vel ad fu-
giendum, vel ad mortem tolerandam,
ex charitate tamen, qua quisque debet
diligere proximum, sicut semetipsum:
debetet fugere, cum sine damno suo, vel
dedecore posset evitare grauissimam
iniuriam damnum proximi, id est
mortem, & iniuriam.

RESOLVTIO XXIV.

An ex occisione facta ex
duello oriatur obli-
gatio restitu-
tionis?

SVMMA RIVM.

- 1 *Affirmatiua sententia Molinae, Tur-
riani, & aliorum proponitur.*
- 2, 3, 4 *Eadem affirmatiua sententia va-
rijs rationibus probatur.*
- 5 *Negatiua sententia Laiman, Sil-
uij, & aliorum, quae communis est
proponitur.*
- 6, 7, 8 *Sententia negatiua efficaciter pro-
batur.*
- 9, 10, 11 *Ad argumenta contrariae senten-
tiae efficaciter respondetur.*

IN Hac quaestione prima senten-
tia est Molinae de iustit. tom.
4. tractat. 3. disputat. 82. numer. 2. Tur-
riani in 2. 2. D. Thom. tom. 2. disput. 28.
dub. 4. num. 12. Peregrini tra. 2. de duel-
lo, quaest. 39. num. 4. Bonavent. Collo-
quens tract. de duello, cap. 12. & Megale
in 1. 2. lib. 3. cap. 1. quaest. 1. num. 13. Et
probabilem dicit Homobonus de casib.
referu. part. 1. casu 3. qui docent, occi-
dentem aliquem in duello teneri ad re-
stitutionem, etiam si ab occiso fuerit ad
duellum provocatus. Haec sententia.

2 Probatur primo. Quia duellans
dat operam rei illicitae, cum duellum sit
prohibitum. Ergo si ex duello sequitur
Lasio, vel mors alterius duellantis, tene-
tur refarcire quaecumque damna ex il-
lo secuta, quia danti operam rei illicitae im-
putantur iacturae aliorum, quae ex pra-
uo opere consequuntur.

3 Probatur secundo. Quia causa
causa est causa causati, sed duellum stuit
causa duelli, & duellum causa mortis al-
terius. Ergo duellans fuit causa mortis al-
terius, & perconsequens teneretur ad re-
stitutionem.

4 Probatur tertio. Quia duellum
est prohibitum non solum ex praecocepto
charitatis, sed etiam ex praecocepto iustitiae. Er-
go qui illud praecoceptum transgreditur,
non solum peccat contra charitatem,
sed etiam contra iustitiam. Ergo tene-

tur ex eadem iustitia ad restitutionem
damnorum.

5 Contrariam tamen sententiam
tenent communiter Doctores in casu,
quo quis fuit provocatus ad duellum ab
occiso, vel vulnerato in duello, ita Lai-
mam lib. 3. lect. 3. tract. 3. cap. 6. num. 5.
Silvius in 2. 2. D. Tho. quaest. 62. art. 2.
quaest. 3. conc. 1. Villalobos in iur. tom.
2. tract. 11. diff. 24. num. 1. Celestinus
in compen. Theol. Moral. tract. 10. cap.
3. num. 3. Azor part. 3. lib. 5. cap. 3. quaest.
7. Lelius lib. 2. cap. 9. dub. 21. num. 133.
Sanchez in consilijs tom. 1. lib. 1. cap. 4.
dub. 10. Filicinus tom. 2. tract. 32. cap. 8.
num. 212. Becanus de iust. & iure, quaest.
9. de rest. concl. 1. Fernandez, Moure,
Binnem, Strouersdorf, Tannerus, Salo,
quos citat, & sequitur Diana part. 5.
tract. 4. resol. 30. Haec sententia.

6 Probatur primo. Quia qui alie-
rum provocavit ad duellum, illum inui-
tauit ad sui occisionem, si forte alter su-
perior esset, sed scienti, & consentienti
non fit iniuria. Ergo si provocatus pro-
vocantem occidat, non tenebitur ad re-
stitutionem.

7 Probatur secundo. Quia provo-
cans ad duellum, (& idem est quando
duo se iniucem provocant) facit pactum
salutem implicitum, ut nihil occisor oc-
ciso debeat, si provocatus ipsum inter-
ficiat. Ergo tunc non tenebitur ad resti-
tutionem.

8 Probatur tertio. Quia quando al-
ter provocat alium ad duellum, provo-
catus censetur inuitus acceptare, ne vilis,
vel ignavus habeatur, & ne deperda ho-
norem nec intendit, aut vult renuncia-
re iuri ad suam vitam conservandam, &
ad damna evitanda, quae ex eius morte
sequerentur. Ergo si provocans illum
occidat tenebitur ad restitutionem. E-
contra vero provocans voluntarie ad
duellum, eo ipso censetur renunciare iuri
suo ad conservandam vitam, & suff-
ad evitanda damna, quae ex eius morte
sequerentur. Ergo si provocatus illum
occidat non tenebitur ad restitutionem.
Haec sententia tamen quia communis est,
tum quia firmis nititur fundamentis est
verior, & probabilior, & ideo ad funda-
menta contrariae sententiae respondetur,
& in primis.

9 Ad primum, respondeo. Dantem
cuiuslibet voluntarie operam rei illicitae,
per se influenti in homicidium, vel vul-
nerationem alterius, teneri ad restituen-

nom, quia homini taliter operanti imputantur damna per se sequuta ex illicita operatione, at quando quis prouocatus ad duellum praeliatur, iudicatur, seu censetur, id inuitus facere, & non voluntarie, sed solū ne vilis, & ignauus habeatur, & ne deperdat honorē, quare si occidat prouocantē, censetur inuitē illud fecisse, & quia retēto honorē nō poterat respuere duellum, quā propter non cēsetur causa voluntaria, & moralis mortis alterius duellantis, sed involuntaria, & inuita, ipse vero occisus sua prouocatione, voluntaria tunc causa sua mortis, & aliorum damnorum, & ideo sibi imputet mortem, & alia damna, & non prouocato, qui inuitus censetur exiit, scē ad pugnam: & licet prouocatus daret operam rei illicitae non tamen contra iustitiam, nec per se influenti contra iustitiam, quia prouocans implicitē renuntiauit iuri suo per prouocationem.

10 Ad secundum responderetur: Causam voluntariam causae esse causam voluntariam causati: at causam involuntariam, & inuitam causae esse causam inuitam, & involuntariam causati, & ideo non censetur causa moralis, & per consequens, nec prouocatus ad duellum censendus est causa voluntaria, sed inuita occisionis prouocantis, nec peccasse contra iustitiam cum ipse suo iuri renunciauerit, & sibi imputare debet suum damnum, non prouocato, qui nihil fecit contra iustitiam, nec acceptasset duellum, si posset sine dedecore.

11 Ad tertium responderetur: Duellum esse quidem prohibitum ex praeccepto iustitiae prouocanti, non prouocato, qui inuitus, & involuntarius ad illud procedit. Quare damna ex illo sequuta non illi, sed prouocanti imputanda sunt: quia qui inuis prouocatus absolute loquendo libere acceptauit, cum absolute potuisset non acceptare, & ideo grauiter peccauit contra charitatem exponendo se, & alium mortis periculo, at cum prouocans ex pacto implicito, & renuntiatione iuris, quod habebat ad suam vitam conseruandam, & ad euadenda damna ex sua morte oriunda, quod virtualiter fecit in illa prouocatione, se abdicauerit sciens, & prudens illo iure, illi nullatenus sit iniuria a prouocato, quia scienti, & consentienti nulla sit iniuria, & licet praecceptum de non duellando sit praecceptum non so-

lum charitatis, sed etiam iustitiae, dum alter non prouocat ad duellum: at post prouocationem, cum prouocans implicitē, & virtualiter renunciauerit iuri suo, iam praecceptum illud non est iustitiae, sed solum charitatis, & ideo prouocatus prouocantem occidens, non erit obnoxius restitutioni.

RESOLVTIO XXV.

Quid teneatur restituere homicida, vel mutilator?

SVMMARIVM.

1. Occidens, vel mutilans tenetur ad expensas factas incuratione morbi, vel vulneris, & ad omnia damna ex nece, vel vulnere sequuta, & ad lucrum cessans.

2. 3. An homicida teneatur restituere integrum lucrum cessans, vel solum ex parte? Refertur duplex sententia.

4. 1. Virum ex lucro deducenda sit estimatio molestiae, & laboris, quae in praestando officio, vel oppificio subiturus esset occisus? Refertur duplex sententia.

4. 2. Obligatio restitutionis ex homicidio, cum non solum sit personalis, sed etiam realis transsit ad heredes homicidae, qui tenentur restituere, quod homicida debebat ex homicidio.

1. **S**uppono in primis tamquam certum, cum, qui occidit, vel mutilauit, teneri ad expensas soluendas, factas in curatione morbi, siue vulneris. Deinde ad omnia damna ex nece, vel vulnere sequuta, & praeterea ad lucrum cessans. Ita communiter DD. Et ratio est: Quia iniustus occisor, vel mutilator fuit causa iniusta horum damnorum. Ergo ex iustitia tenetur ea resarcire.

2. Sed dubitari potest; an homicida teneatur restituere integrum lucrum cessans, aut solum ex parte? Et in hac difficultate prima sententia est Ioan. Maioris in 4. dist. 15. quaest. 9. dub. ult. & Nauarri in Manual. cap. 15. num. 26. Antonij Gomez variar. lib. 3. cap. 6. num. 9. Glossa in cap. 1. de iniurijs, verb. Operis, & ibi Parnormitanus num. 3. &

RESOLVTIO XXVI.

An pro vitæ, aut membri priuatione, deformitate, aut cicatrice, &c. aliqua restitutio faciendafit?

SVMMARIVM.

- 1 Sententia D. Thom. Ricardi, & aliorum affirmatiua proponitur.
- 2.3.4.5 Affirmatiua sententia D. Thomæ varijs argumentis probatur.
- 6 Sententia negatiua Lessij, Petri de Navarra, & aliorum proponitur.
- 7.8.9 Negatiua sententia efficaciter probatur.
- 10 Argumentis sententia affirmatiua responderetur.
- 11 Si resultet damnum temporale ex deformitate vulneris est restituendum.
- 12 Pro iniuria ex alapa, vel suspigatione nil est restituendum, nisi inde damnum sequatur.
- 13 Si vir nobilis sit occisus, cuius cognati nihili pendunt pecuniam nulla est faciendaresstitutio.
- 14.15 An homicida teneatur offerre Missas pro anima occisæ Reseruit duplex sententia.

IN Hac difficultate prima sententia est D. Thomæ 2.2. q. 62. art. 2. ad 1. Scoti, Gabr. elis, Ricardi, & Maioris in 4. dist. 15. Molina de iust. tom. 4. tract. 3. disp. 88. Adriani in 4. de restit. quest. vit. Siluij, Aragonis, Salomons, Valentia 2.2. D. Tho. quest. 62. art. 2. ad 1. Azorij tom. 3. lib. 3. cap. 3. quest. 4. Repelij part. 1. lib. 3. quest. 13. num. 12. Fernandez in exam. Theol. Mor. part. 1. cap. 14. §. 1. num. 17. & aliorum, qui tenent, tene ri homicidam facere restitutionem, non solum pro damno dato, & lucro cessante, sed etiam pro priuatione vitæ, vel membri, &c. Hæc sententia.

2 Probatur primò. Ratione D. Thomæ, quia quandoque non potest reddi æquiualens pro damno dato, debet dari, seu reddi possibile, quia impossibilitas excusat a tanto, sed non a toto. Ergo licet homicida non possit red-

dere æquiualens pro vita occisæ, tenebitur saltem compensare alijs bonis.

3 Probatur secundò. Quia absurdum videtur bouem, aut seruum alterius occidentem, teneri de damno vitæ eorum, bonis autem, aut serui Domini occidentem, de eius vita non teneri ad restitutionem.

4 Probatur tertio. Quia omnes Doctores admittunt, licitum esse de tali damno transigere, & saltem ex pacto aliquid pro ipso accipere. Ergo ex eo, quia occidens tenetur ad restitutionem.

5 Probatur quarto. Quia in lege Moysæ si meile damnum erat compensandum, vt constat Exodi 23. vbi pro anima, (id est, pro vita) iubetur dari pretium, & pro oculo, aut dente serui libertas. Ergo signum est, quod pro vita fieri debet restitutio.

6 Contrariam tamen sententiam tenent alij, qui docent, quod licet homicida teneatur ad restitutionem pro damno dato, & lucro cessante, & alijs iacturis ex morte occisæ sequentis, non tamen pro priuatione vitæ, aut membri, aut pro deformitate sequuta ex vulnere. Ita Lessius lib. 9. dub. 23. num. 147. Vazquez opusc. de restit. cap. 2. §. 3. dub. 6. Petr. Navarra de restit. lib. 4. cap. 1. num. 30. Laiman lib. 3. sect. 5. tract. 3. part. 3. cap. 6. num. 2. Ant. Gomez lib. 3. variar. cap. 6. Nauarrus in Manua. cap. 15. num. 22. Conatrubias lib. 2. variar. cap. 10. Tho. Sanchez in opusc. tom. 1. lib. 1. cap. 4. dub. 1. num. 7. Filiucius tom. 2. tract. 32. cap. 8. num. 200. Gordonus in Tho. Mor. tom. 1. lib. 5. quest. 4. cap. 4. num. 16. Becanus de iustit. & iure in 2.2. D. Tho. quest. 11. de rest. concl. 12. & sequent. & nouissimè Diana 5. part. tract. 4. resol. 54. Hæc sententia.

7 Probatur primò. Ex lege ex hac, scilicet quadrup. paup. fecisse dicatur. Vbi habetur, quod si percussus est homo liber agi potest, non, vt deformitatis ratio habeatur nam liberum corpus æstimationem non recipit, sed in pensarum, & operarum à missarum, &c. idem habetur in lege liber homo, scilicet ad leg. Aquilianam, & lege finali, scilicet de his, qui deiec. vel eiec. Ergo ex decisione iuris pro damno naturali vitæ, vel membri nihil est de necessitate restituendum.

8 Probatur secundò. Quia vita, & membra hominis liberi non sunt pretio æstimabilia, & pecunia tantum instituta est, vt pretium rerum eiusdem ordinis, quæ sunt pretio æstimabiles. Ergo pro dam-

damno naturali vite, vel membri hominis liberi non debetur restitutio.

9. Probitur tertio. Quia ladens in bonis temporalibus, quæ restituere non potest, non teneatur exhibendo honorem restituere, quia bona temporalia non sunt eiusdem ordinis cum honore. Ergo ladens in vita vel membris, cum hæc longe alterius, ac altioris ordinis sunt, quam ut pecunia compensari possint, non tenetur ladens in eis damnum hoc pecunia compensare. Prior sententia valde probabilis est, sed hæc secunda probabilior: & ideo præter Doctores supra citatos eam tenent Albericus, Panormitanus, Hostiensis, Aimo, Angles, quos refert, & sequitur Tho. Sanchez in opuscul. tom. 1. lib. 1. cap. 4. dub. 1. num. 7.

10. Ad argumenta adducta pro prima sententia responderetur: Quod licet verum sit, quod non potens æquivalens, teneatur, quod potest restituere, ut debens magnam pecuniæ quantitatem, nec potens soluere, si possit partem, teneatur eam saltem restituere, at hoc solum verum est in rebus eiusdem ordinis, & habentibus inter se proportionem; & ideo quia inter pecuniam magnam, & pecuniæ partem datur proportio, tenetur, qui non potest totam pecuniam, saltem partem restituere: inter vitam vero, & bona temporalia nulla est proportio, & ideo nulladatur obligatio restituendi pro vita, &c. & ideo etiam quia vita servit, vel animalis æstimari possunt pecunia, si auferatur pecunia compensari possunt, non vero vita, & membra liberi hominis, quia sunt inæstimabilia, & ordinis longe superioris.

11. Ex his colligitur: Nihil esse restituendum homini libero pro deformitate resultantæ ex vulnere, nisi inde damnum temporale resultet, tunc enim non ratione vulneris, & fæditatis, sed ratione damni temporalis teneretur illud refarcire. Ut si deformitas faciat in fœmina nubile, quæ ob id matrimonio copulari nequiret, vel ampliori indigeret dote. Similiter si deformitas facta esset in seruo, ob quam minus valeret.

12. Inferitur secundò. Quod si quis fustibus, vel alapa aliquem percuteret, non tenetur pro iniuria compensationem pecuniæ facere, sed tantum pro damnis temporalibus, si quæ inde sequantur.

13. Inferitur tertio: quod si vir nobilis, aut alius occisus sit, qui nihil pecuniam

faciebat, vel cuius hæredes nihil eam faciunt, nihil restituendum erit.

14. Sed quæres: An homicida ex iustitia teneatur pro anima defuncti a se occisio offerre Missas, præces, seu alia fragia? In qua difficultate multi affirmatiuam sententiam tenent, docentes satis factionem iustitiæ personalis fieri posse per suffragia oblata pro occisio, & ad hoc homicidam teneri non solum ex charitate, sed ex iustitia. Ita Molina to. 4. tract. 3. disp. 84. num. 11. Aragon 2. 2. quest. 62. art. 2. Iulius Clarus in praxi crimin. lib. 5. §. homicidium, verb. Teneatur etiam, Adrianus in 4. de restit. quest. vulg. Scotus in 4. dist. 15. quest. 3. Gabriel ibidem, quest. 15. art. 1. infine, Rolandus a Valle lib. 2. consil. 39. Fernandez Moure in exam. part. 1. cap. 14. §. 1. num. 19. Rebelius part. 1. lib. 3. quest. 14. num. 6. & alij.

15. Negatiuam tamen sententiam sustinent alij: Quia nemo tenetur damnum ex bonis diuersi generis refarcire, siue ex bonis diuersi ordinis, si in eodem ordine bonorum non possit, quia solum bona eiusdem generis, & ordinis inter se commensurari possunt secundum proportionem dati, & accepti in eo enim casu agitur de compensatione, siue restitutione damni per iustitiam commutatiuam, quæ proprie non respicit proportionem geometricam, sed arithmeticam, quæ fieri non potest nisi in bonis eiusdem ordinis. Ita Azorius part. 3. lib. 5. cap. 3. q. 12. Laiman in Theol. Moral. lib. 3. sect. 5. tractat. 3. part. 3. cap. 6. num. 2. Becanus de iustit. & iure in 2. 2. Diu. Thom. questio, 13. de restitut. conclus. 2. Filiucustom. 2. tractat. 32. cap. 8. num. 205. Strouersdorf de iust. & iure in 2. 2.

Diu. Thom. questio 78.

disp. vnica num. 29.

concl. 2.

RESOLVTIO XXVII.

De diuersis difficultatibus circa restitutionem homicidij?

SYMMARIVM:

1. *An si mancipium occidat aliquem absque Domini culpa teneatur Dominus ad restitutionem?*
- 2.3. *An homicida teneatur restituere damnum, quod per accidens cognatis, & amicis occisi, quos sua liberalitate sustentabat, secutum fuit? Refertur duplex sententia.*
- 4.5. *An si occisus habeat filios, & omnia interfectori remittat, teneatur ad hoc restituere? Refertur duplex sententia.*
- 6.7. *An haeres homicidae teneatur ad restitutionem damnorum, si ille capite damnatus est? Adducitur duplex sententia.*
8. *An inter nobiles ex homicidio, oriatur obligatio restituendi?*
- 9.10. *An homicida compellendus sit restituere, licet ex restitutione constituatur ingraui necessitate? Refertur duplex sententia.*
11. *An qui timore mortis personam aliquam demonstrauit, quae postea occisa fuit teneatur ad restitutionem?*
12. *An quicquid fuit homicidium, & postea reuocauit consilium teneatur ad restitutionem.*

Quaes primò. An si mancipium occidat aliquem absque Domini culpa teneatur Dominus ad aliquam restitutionem? Teneatur ad restitutionem constat ex lege si seruus, siue noxalis. act. & ex cap. si culpa de iniurijs, & damno dato. Sed hoc non obstat dicendum est, eas leges in foro conscientiae, non obligare ante sententiam iudicis, & solum pro foro externo latas esse, cur enim debet restituere; qui nihil contra iustitiam operatus est? Et à fortiori hoc est dicendum si alicuius animal sine eius culpa damnum inferat, & ideo ante sententiam poterit Dominus occultare tam seruum, quam animal ruz conscientia. Ita Petr. de Nauarra lib.

2. cap. 2. num. 38. & Lasius lib. 2. cap. 9. dub. 17. num. 119. quos refert, & sequitur Diana 3. part. tract. 4. resol. 52.

2. *Quaestio secunda. An homicida teneatur restituere damnum, quod per accidens cognatis, & amicis occisi, quos ex liberalitate sustentabat inquituit?* Affirmatiuam sententiam tueretur Vazq. opuscul. de rest. cap. 2. §. 3. dub. 7. nu. 24. Philipus Faber in 4. dist. 15. disp. 52. c. 2. num. 77. Azor part. 3. lib. 5. cap. 3. q. 11. & Petr. de Nauarra de restit. li. 4. cap. 1. num. 76. Et ratio est: Quia ille, qui per vim, vel fraudem impedit aliquem a consecutione alicuius boni, vel legati, v.g. quod probabiliter consequeretur, auocans animum illius, qui conferre decreuerat beneficium, vel legatum, vel quid simile tenetur ad restitutionem illius, secundum quod spes illa estimaretur arbitrio prudentis, quamvis ad illam non haberet ius quod illa sperabat, solum quia vi, aut fraude impeditus fuit. Ergo qui occidit aliquem, qui alimentum ex charitate, & liberalitate praestabat cognatis, vel decreuerat aliqua bona conferre amicis, cum vi iniusta impederit illud commodum, quod alij consequerentur ex defuncto tenetur ad restitutionem illius. Ant. est multorum in materia de beneficijs, praecipue Vazquez. Et consequentia legitima.

3. *Negatiuam tamen sententiam tenent Molina de iust. tom. 4. tract. 3. dist. 83. num. 6. Salonijs 2. 2. quaest. 62. art. 2. controu. 7. Lasius lib. 2. cap. 9. dub. 16. num. 154. Becano de iust. & iure in 2. 2. D. Tho. quaest. 14. de restit. concl. 2. Sotus de iust. lib. 4. quaest. 6. art. 3. circa tertium argumentum, Celeslinus in comp. Theol. Mor. tract. 10. cap. 3. num. 24. Strouersdorf de iust. & iure in 2. 2. D. Tho. quaest. 68. disp.onica, num. 4. concl. 1. & nouissimè Diana part. 5. tract. 4. 6. resol. 3. Et probatur: Quia talia bona, quae cognati vel amici praestabant ad oculum, illis non erant debita, quasi ius ad illa haberent, neque mors interfectio fuit illata animo periuand; huiusmodi homines enolumento quod ex occisione praerabant, verisimilitérque futurum per cepissent, sed priuatio haec accidit praeter intentionem interfectoris, & alia ea quae huiusmodi homines percepturi erant ab interfecto, connexionem non habent cum vita illius in ratione debiti, & per accidens sequutum est hoc damnum non fecus, ac si mors ex alia causa*

cue-

eueniret. Ergo homicida non tenetur ad restitutionem horum damnorum. Nequē est simile, quod assumunt Doctores contrarię sententię ad probandum suum intentum, de impediēte dolo, vel si collationem beneficii, vel legatum, nam ille id facit ex deprauata intentione priuandi illum beneficio, vel legato, & illa actio facta per vim, vel dolum, per se, & directē tendit in eam priuationem, & cum illa conexione habet. Et hęc sententia propter sua fundamenta videtur probabilior.

4. Quęres tertio. An si occissus habeat filios, & omnia interfectori remittat, teneatur adhuc restituere? Affirmatiuē respondent Faber in 4. distinct. 5. quęstion. 3. disputat. 52. capit. 2. num. 72. & Tannerus tom. 3. disputat. 4. quęstion. 6. dub. 4. numer. 116. & 121. Et ratio est: Quia cum damna emergentia, & lucra cessantia ex morte parentis pertineat ad legitimam filiorum, de qua pater disponere non videtur posse illa remittere.

5. Contrariam vero sententiam tenent Sotus de iustit. libr. 4. quęstion. 6. artic. 3. ad 3. Læsius libr. 2. cap. 9. dubio 26. numer. 159. Becanus de iustit. & iur. in secunda secundę Diu. Thom. quęstion. 14. de restitution. conclus. 4. Bannez in secunda secundę Diu. Thom. quęstion. 62. artic. 2. dub. 6. & alij. Et probatur: Quia filijs non fit iniuria per homicidam, in bonis fortunę, nisi quatenus læduntur in parente, contra ipsius voluntatem. Ergo quando parentes condonant omne damnum nullum ius eis remanet: sicut enim per eum ius adquireunt, ita etiam amittunt. Nihilominus non rectē faciet læsus si filijs valde egentibus condonet occissori omnem restitutionem, valebit tamen in conscientia nisi fortē lege positua prohibeatur stando in hac secunda sententia: sed ego primam tanquam probabiliorē amplector præcipuē stando in iure Castellę secundum quod pater non potest disponere nisi de tertio, & quinto inter proprios, & de quinto inter extraneos. Poterit igitur quintum remittere interfectori deductis prius funeris expensis, id est, quintam partem damni, & lucri cessantis, & non amplius.

6. Quęres quartō. An hæres homicidę ex euentu a restitutione, si ille capite damnatus est? Negatiuē respondent

Azor tom. 3. lib. 4. cap. 3. quęstion. 6. Co-
uarrubias libr. 2. variat. capit. 10. numer.
7. Anton. Gomez tom. 3. cap. 3. numer. 3.
Sanchez in opuscul. tom. 1. libr. 1. dub. 6.
Malderus de iustit. & iure in 2. 2. Diu.
Thom. tractat. 3. cap. 3. dub. 5. Mercatus
de contractib. lib. 6. cap. 6. Et probatur:
Quia homicida duobus est debitor, videlicet Reipublicę, quam offendit per homicidium, cui solum satisfacit per pœnam talionis ad vindictam publicam, & parti læsę per homicidium: sed per pœnam talionis solum satisfecit Reipublicę, & publicę vindictę, & non parti læsę. Ergo licet subierit pœnam talionis tenetur satisfacere parti læsę.

7. Contrariam tamen sententiam tenent Sotus in 4. distinct. 15. quęstion. 3. artic. 2. Adrianus quęst. vltim. de restitut. Gabriel in 4. distinct. 15. quęst. 15. artic. 2. Rosella verb. Restitutio 3. Angelus eodem verb. 1. §. homicida, Læsius libr. 2. cap. 9. dub. 22. numer. 139. Bannez de iustit. & iure, in secunda secundę Diu. Thom. quęst. 62. artic. 2. Et probatur: Quia capitis sententia compenstat omnem iniuriam, & damnum homicidij, addit vero Becanus, quod hęc sententia præsertim erit amplectenda, quando hæres occissi nihil pro satisfactione exigit, ira enim habet vltus, vt pœna talionis videatur requiescere, quod in eo euentu satis rationabile videtur. Ira ille de iustit. & iure, in secunda secundę Diu. Thom. quęst. 10. de restitut. concl. 2. Notant tamen Aragon 2. 2. quęst. 62. artic. 2. & Fernandez in exam. Theolog. Moral. part. 1. cap. 14. §. 1. num. 16. quos sequitur Diana 5. part. tract. 4. resol. 60. quod stando in prima opinione intelligenda est, quando bona damnati ad mortem præuenerunt ad hæredes, non successione hæreditaria, sed libera legatione, sed immerito, quia hæredes, qui succedunt non solum ex libera legatione, sed etiā successione hæreditaria, solum succedunt in hæreditatem deducto ære alieno: sed occissor tenebatur ex debito iustitię resarcire damna, & lucra cessantia ex debito iustitię. Ergo hæredes eius non succedunt in hæreditatem, nisi prius deducto ære, quod debebat ex damno, & lucro cessante. Quod pertinet ad hæredes occissi.

8. Quęres 5. An inter nobiles, ex homicidio oriatur obligatio restitutionis?

Negativam sententiam docent Salomius, & Mercatus, quos refert, & sequitur Thom. Sanchez in opuscul. som. 1. lib. 1. capit. 4. dub. 11. numer. 6. Quia nobiles, & divites ex communi usu videntur pepercisse, & renuntiasse huic iuri. Et ideo tacite videntur remittere. Adduntque Corduba lib. 1. quest. 31. artic. 3. Sotus lib. 4. de iustit. quest. 6. artic. 3. ad 3. & Ledesma in 2. part. 4. quest. 18. artic. 2. dub. 2. quod inter illustres hæc restitutio non petitur, nam damna facile condonant, solamque iniuriam in memoria tenent, & ideo hanc sententiam tenent Aragon in 2. 2. question. 62. artic. 2. ad 1. & Homobonus de casibus reservat. part. 2. casu 3. & alij.

9. Quæres sextò. An homicida compellendus sit restituere, licet ex restitutione constituatur in gravi necessitate? Affirmativam sententiam tenet Martinus de Ledesma in 2. part. 4. quest. 18. dub. 2. art. 2. ubi asserit, in eo euentu homicidam compellendum esse, ad restitutionem, modo non constituatur in extrema necessitate. Et ratio est: Quia homicida abstulit vitam occiso, quæ est bonum altiores ordinis, quam conservatio proprii status. Ergo tenetur restituere damna, & lucra cessantia, quæ ex morte occisi sequuntur, etiam cum iactura proprii status se constituendo in gravi necessitate, dum tamen non sit extrema.

10. Contrariam vero sententiam tuerentur Corduba lib. 1. q. 3. art. 3. Thom. Sanchez in opate. tom. 1. lib. 1. cap. 4. dub. 7. numer. 2. Soto de iust. lib. 4. quest. 6. art. 3. in solut. ad 3. quos sequitur Dian. part. 5. tract. 4. resol. 62. Et probatur: Quia nemo tenetur cum tanto dispendio restituere. Et confirmatur: Quia nullus debet restituere alia debita se sic constituendus in gravi necessitate, ut communiter tenent Doctores. Ergo nequesti, qui nascuntur ex homicidio, quod limitatur, nisi heredes occisi essent etiam in gravi necessitate.

11. Quæritur septimo. An qui timore mortis, personam aliquam demonstravit, quæ postea occisa fuit tenetur ad restitutionem? Casus accidere potest si fures, vel banditi aliquem hominem apprehendant, & ei mortem minentur, nisi eis domum alicuius demonstraret, quem volunt occidere, & eius domum succedere, si talis ab eis captus ostendat

domum, & illi hominem occidant, & domum succendant, quæritur, an demonstrans domum teneatur ad restitutionem. Affirmativè respondet Paul. Comitulus, quem refert, & sequitur Rodericus in summi. cap. 222. num. 16. pro foro externo, quia debebat potius mori, quam cooperari ad homicidium, & ideo in foro externo tenetur ad restitutionem. Negat vero illum teneri in foro interno, quem sequitur Diana 5. p. tract. 4. resol. 63. ex eo, quia demonstrans domum verè non fuit causa moralis huius damni. Hæc Rodriguez, & Dian. Sed pace eorum dixerim, nescio cur hic, nec in foro externo, nec interno cogendus sit restituere, si esset homo priuatus, & cui ex officio, non tenebatur custodire domum, & personam alterius, imò si probabiliter crederet, ut erat valde verisimile, quod si ipse non revelaret, alius tamen revelaturus esset, non tenebatur neque ex charitate, neque ex iustitia reticere cum tanto dispendio, & amissione vite. Quia siue revelaret domum, siue non tunc ille esset occidendus. Ergo revelatio nulla tenuserat causa mortis illius, & conflagrationis domus, nec moraliter villo modo revelans domum ad eam committere, & alioquin habebat ins ad conservanda sua cum vitam revelando domum, qui autem vivitur suo iure, nemini facit iniuriam.

12. Quæritur octavo. An qui consuluit homicidium, & postea revelavit consilium, sed non cessavit eum, cuius vitæ parabatur exilium, teneatur ad restitutionem? Respondetur negativè: quia consiliarius prius mortem alterius, post consilium fecit, quod potuit, ut consiliarius prius efferret, & ostendit omnibus consideratis esse iniquum, & non sequendum. Ergo licet non perit adeat executor, nec assequatur, ut debeat ab executione, non videtur executor ipsius consilii iniqui, sed sua iniuria. Ergo postquam fecit quod potuit, non tenetur ad restitutionem. Ita Bellus, quem citat, & sequitur Celestinus in comp. Theol. Moral. tract. 9. cap. 8. n. 13. Per de Navarra de restit. lib. 3. cap. 4. n. 27. Salomius 2. 2. q. 67. art. 7. contrarius, & novissimè Diana 5. p. tract. 4. resol. 64.

RE-

RESOLVTIO XXVIII.

An si homicidium, quod Tiri-
us commisit imputetur al-
teri innocenti, qui ob illud est
captus, vel damnatur teneat-
ur homicida aliquid satisfac-
cere illi innocenti, cui ipse ho-
micida nihil impossuit,
nec consuluit, vt
imponere-
tur?

SVMMARIVM:

- 1. *Homicida tenetur restituere innocenti, qui occasione sui homicidij patitur omnes expensas curationis occisi, & omnia damna, & lucra, quae inno- cens soluit, quod omnino certum est.*
- 2. *Quaestio hac agitur de alijs damnis, vt de pena pecuniaria, ex illi, & a- lijs.*
- 3.4. *An teneatur homicida restituere haec damna quando ea non praevidit? re- fertur duplex sententia.*
- 3.6. *An teneatur homicida haec damna re-stituere, quando ea praevidit? Adduci- tur duplex sententia.*
- 7.3. *An teneatur homicida praedicta damna restituere, quando commisit homi- cidium eo animo, vt alteri imputare- tur, extrinsecè autem nihil fecit, vt homicidium innocenti imputaretur? Refertur duplex sententia.*

IN Hac difficultate certum est, quod si innocens ille fecit ex- pensas in curatione, & damna ex morte sequuta, iniuriā, & lucrum cessans per- solvit, tenetur homicida tali innocenti, omnia restituere. Et ratio est manifesta: Quia homicida in conscientia teneba- tur ea omnia restituere occiso, & alter innocens pro eo illa soluit, & sic succe- dit iure damnificati. Ita Corduba in summa, quaest. 174. Nauarra libr. 2. de re- sit. cap. 1. num. 77. & 78. Pedraza 5. pra- cept. § 6. Ludou. Lop. p. 1. instruat. cap. 63. vers. In casu, quos sequitur Th. San-

ch. in opusc. lib. 1. cap. 4. dub. 3. num. 12. tom. 1.

2. Tota ergo difficultas est, de alijs damnis, qui passus est homo se inno- cens occasione homicidij, vt si damna- tus est ad penam pecuniariam, vel exi- lij, vel suspensus est? Et in hac quaestio- ne triplex potest esse difficultas: prima, an teneatur ad reparationem haec dam- na homicida, quando ea non praeui- dit? scilicet, quando non praevidit. Post suum homicidium illi imputari; secunda est, quando praevidit verisimili- ter alteri imputandum, non tamen eo animo homicidium fecit, vt alteri impu- taretur; tertia est, an teneatur restituere, quando eo malo animo fecit, vt alteri imputaretur.

3. Circa primam difficultatem pri- ma sententia est S. lv. stri verbo Causa, quaest. 8. & ibi Angelus numer. 1. & Glossa in capit. sicut, de testibus & attestat. versic. Dederunt. Et ra- tio est: Quia quotiescumque quis dat operam rei illicitae, tenetur ad omnia damna sua occasione inde sequuta, li- cet omnem adhibuerit diligentiam ne sequantur: quia culpa illa omnia damna se cum trahit.

4. Contrariam tamen sententiam tenet Petr. de Nauarra libr. 2. de resti- tut. cap. 1. num. 79. & 80. & multi gra- ues Doctores reprobant eam doctri- nam de dante operam rei illicitae in ma- teria de irregularitate, qui omnes do- cent in eo casu homicidam ad nullam teneri restitutionem, & idem tenet Tho- mas Sanch. in opusc. tom. 1. lib. 1. cap. 4. dub. 5. num. 5. Et probatur: Quia homi- cidam fuit involuntarius omnino respec- tu illius damni. Ergo per se non fuit cau- sa illius. Ergo non tenetur ad restitutio- nem. Quod adeo verum puta: Nauarra vbi supra, quod asserit, non teneri ad aliquam restitutionem, licet quando fe- cit, eo esset affectus animo, vt velle il- li imputari, non tamen cogitauit, ve- risimiliter esse imputandum, quia illa mala voluntas non est causa illius dam- ni, sed concomitantem te habuit, & ca- sualiter accidit. Et eandem sententiam tenent Lessius libr. 2. capit. 9. dub. 15. num. 111. & 112. & Diana 5. part. tra- ctat. 4. resoluit. 51. Haec sententia verissi- ma est.

5. Circa secundam difficultatem Azor. 3. part. libr. 5. capit. 3. quaest. 10. & Nauarra vbi supra, asserunt

quod si homicida advertit verisimiliter illud damnum euenturum innocenti ex sua occisione, siue ex homicidio a se patrato, tenetur ad restitutionem. Et ratio est: Quia causa efficacem illud damnum dedit voluntarie: Ergo cum fuerit causa efficax, & voluntaria damni, tenetur illud refarcire.

69 Nihilominus contrariam sententiam tenent Ludon. Lopez, & Pedraza ubi supra Cordubæ in summ. quest. 174. & lib. 1. questionar. quest. 31. art. 3. Soto lib. 4. de iust. quest. 6. art. 3. in solut. ad 4. Lesselma 2. part. 4. quest. 18. art. 2. dub. 4. Salon. 2. 2. quest. 62. artic. 2. controuersi. 16. Nauarrus in Manual. capit. 152. numer. 17. & Thom. Sanchez ubi supra numer. 7. Et probatur: Quia homicida non est verè causa illius falsi testimonij, quo homicidium innocenti imputatum est, cum id non imposuerit, nec consulerit, ut imponderetur, nec aliquem influxum habere respectu impositionis illius, quia actio iniusta per se tantum fuit causa illius homicidij. At quod sibi imponatur fuerunt causæ inditia, quæ ipse præbuit, & homicidium tantum fuit occasio, & non tenetur quis restituere damna sua occasione facta, quæ quædammodo ex aliqua actione sequitur damnum tertio, non ex natura actionis, vel ut in plurimum, sed ex malitia, vel ignorantia auctoris, quæ se immiscet, non censetur illa actio iniuriosa tertio, & quando damnum sequitur, non ex natura operis, sed per accidens, ut est in casu præsentis, non tenetur quis ex iniuria cauere, ne sequatur, sed solum ex charitate. Ergo homicida in hoc casu non tenetur ad restitutionem. Ex hoc sequitur, vendentem gladium, vel catapultam alicui, qui his male usurum putat, si cum eis postea emporum aliquem occidat, non teneri ad restitutionem, quamvis possit contra charitatem.

7 Circa tertiam difficultatem, an scilicet, qui eo animo committit homicidium, ut imputetur alteri, vel si vendat gladium eo animo, ut emporum illo occidat suum inimicum, prima sententia est, Soti de iustit. lib. 4. question. 6. artic. 3. ad 4. Cordubæ lib. 1. question. 31. artic. 3. La man lib. 3. section. 5. tractat. 3. part. 3. cap. 6. num. 3. Ludouic. Lopez, & Pedraza ubi supra asserentium, talem homicidam, vel venden-

tem gladium teneri ad restitutionem. Ducuntur: Quia actus humani ex intentione speciem accipiunt: sed illi habuerunt prauam intentionem contra iustitiam, volentes, ut homicidium alteri imputaretur, vel inimicus occideretur: Ergo tenentur ad restitutionem, si illi mali effectus sequantur ex sua praua actione & intentione.

8 Contrariam tamen sententiam tenet Sanchez ubi supra n. 9. Angles in floribus, 2. p. 4. quis teneatur restituere, fol. 165. & Lessus ubi supra. Et ratio est: quia intentio non facit, quod opus sit iniustum, & obliget ad restitutionem, nisi alias ex natura sua, & circumstantijs tale sit, quia mala illa voluntas interna nihil causalitatis potuit imprimere in actum externum, cum mala voluntas intus maneat. Ergo si actus externus sine illa mala voluntate non fuit causa, nec erit accedente mala voluntate.

RESOLVTIO XXIX.

Quibus hæredibus defuncti teneatur homicida restituere damnum, & lucrum cessans?

SVMMARIVM.

1. Duplices sunt hæredes occisi, alij necessarij, alij non necessarij; & quid iuris habeant, ad damna, & lucrum cessans ex homicidio?
2. Certum est, quod id, quod debetur titulo debiti realis cum occiso contra est ratione homicidij, debetur hæredibus quibuscunque legitime succedentibus in hereditate.
3. 4. 5. An homicida teneatur restituere titulo alimentorum hæredibus, quos ipse defunctus alobat? Refertur duplex sententia alia affirmatiua, negatiua alia.
6. 7. Negatiua sententia ratione prolata.
8. 9. 10. Proponuntur duo argumenta contra sententiam negatiuam, & quis sit satis? & iudicium Authoris adducitur.
11. 12. An homicida teneatur restituere damnum creditoribus occisi? Refertur duplex sententia.

1 IN hac difficultate primo supponendum est, dupplices esse hæredes, quidam sunt necessarii, ut filij parentes, & in eodem loco debet computari vxor respectu proprii mariti, quia licet propriè non sit hæres, pertinet tamen ad familiam necessario, & ex debito matrimonij a viro sustentanda, alij verò sunt non necessarii, ut fratres, & reliqui consanguinei, quos non tenebatur defunctus instituire, nec succedunt ei ab intestato, & alij quos voluntate sua defunctus in testamento instituit. Ita Salon. 2.2. quæst. 62. art. 2. controu. 7. & alij communiter possunt autem hæredes occisi habere ius ad restitutionem fiendam ab homicida duppliciter; aut, scilicet, titulo alimentorum, quia, scilicet defunctus aliquos alebat, aut titulo debiti realis contracti cum defuncto, & iuris successione hæreditarie.

2 His prælibatis in hac questione certum esse debet: Quod id quod debetur titulo debiti realis cum defuncto contracti, & iure successione hæreditarie, quibuscumque hæredibus est restituendum, id est, quando aliquid ratione homicidij debeat defuncto, ante obitum, ut si aliquid expendit in curatione, vel vixit aliquo tempore, post vulnus receptum, quo ei lucrum, quod suo labore adquirebat cessauit, vel si conuenit cum occisore de aliqua pecunia soluenda, eo, quod illi remisit iniuriam, & hoc non est solum defuncto ante obitum, vel si incurrit aliquod damnum. Hoc (inquam) debitum est restituendum, quibuscumque hæredibus defuncti, v.g. necessarijs, si eos reliquit, vel hæredibus ab intestato, si non erat necessarij, nec testamentum fecit, vel si fecit testamentum. Hæredibus, quos in testamento reliquit. Et ratio est: Quia hoc est debitum reale, quod debebatur ipsi defuncto, & hæres, quicumque sit, succedit in omni debito defuncti, sicut succederet proprius filius si extaret, ita Salon, & docti recentiores quos sequitur Thom. Sanchez in opusculo. tom. 1. lib. 1. cap. 4. dub. 3. num. 3. qui id tenent tanquam certissimum, & indubitabile.

3 Sed difficultas est: An titulo alimentorum teneatur homicida restituere tam hæredibus necessarijs, quos defunctus alere tenebatur, quam quibuscumque alijs, quos idem defunctus ex sua liberalitate alebat? Et de hac secunda difficultate iam egimus supra in resolutione 27. huius disputationis, num. 2. & 3. circa primam vero.

4 Prima sententia est Mercado lib. 6. de contract. cap. 6. Assensentis, teneri homicidam restituere solis hæredibus necessarijs, vxori, & fratribus titulo alimentorum. Hæc sententia probatur: Quia defunctus debebat alimenta hæredibus necessarijs, & vxori: sed propter homicidium tam dicti hæredes necessarii, quam vxor defuncti manserunt hoc iure, & proprio remedio privati. Ergo ex iustitia tenetur homicida hoc damnum refarcire. De fratribus autem probatur: Quia licet fratres hæredes necessarij non sint, in iure datur actio fratribus ad petendam satisfactionem pro fratris homicidio, præcipue si eos alebat. Ergo tenetur homicida eis restituere damna titulo alimentorum. Et hanc sententiã a fortiori tenent Scotus, Adrianus, Speculator, Panormitanus, Rosela, Nauarrus, Angelus, Capua Nauarra, quos refert, & suis locis citat Thom. Sanchez lib. 1. opusculo. cap. 4. dub. 3. num. 3. tom. 1. qui docent, teneri homicidam restituere titulo alimentorum, etiam his, quos defunctus ex pura liberalitate alebat, seu alimenta praebebat.

5 Secundam sententiam tenent Salon dicta controuersia 7. Soto lib. 4. de iust. quæst. 6. art. 3. ad 3. versic. Restat autem, Ledesma 2. part. 4. quæst. 18. art. 2. dub. 2. Corduba in questiona. lib. 1. quæst. 3. art. 3. Aragon 2.2. quæst. 62. art. 2. circa solutionem. D. Thomæ ad primũ. Angles in floribus, 2. part. quæst. de restitutione bonorum corporis, fol. 333. Ludou. Lopez 1. part. instructori noui, cap. 72. & alij docti recentiores, quos suppresso nomine refert, & sequitur Tho. Sánchez ubi supra num. 7. qui docent: Quod homicida tantum hæredibus necessarijs tenetur restituere, ut parentibus, filijs, & vxori. Dando illis alimenta, quæ occisus per totam vitam illis praeberet. Et lucraretur considerando illud lucrum esse in spe, & ideo non tanti esse estimandum, ac si esset in re iuxta hominis prudentis arbitrium. Hæc sententia.

6 Probatur primò. Quia parentes, filij, & vxor per mortem occisi laeduntur in proprijs bonis, quia filius est aliquid patris, & vxor viri, & pater est quoddam totum respectu filiorum, & ita bonũ vnus reputatur bonũ alterius. Ergo omnes isti in morte defuncti fuerunt grauiter laesi, & illis debet fieri restitutio.

7 Probatur secundo. Quia defunctus tenebatur hos alere, si egerent. Ergo homicida tenetur ad idem, quod defunctus agere debebat, & culpa occisoris non potuit.

8 Contradices: Obligatio alendi, quam habet pater erga filium, & filius erga patrem; non est obligatio iustitiæ, sed pietatis, & ideo non tenetur restituere, quando in præstandis alimentis negligentes sunt obligatio enim restituendi ex sola iustitiæ violatione oritur. Ergo cum pater ipse, vel filius occisus non teneretur ex iustitia dare alimenta, nec pater filio, nec filius patri: occisor non tenebitur ex iustitia eisdem restituere. Respondetur cum Salonio dicta controuersia 7. Hanc obligationem pietatis, fortius esse, vinculo, seu obligatione iustitiæ, & sic præfertur debito iustitiæ, ita ut non teneatur pater solvere debita, ex bonis, quibus indiget ad alendos filios vel uxorem.

9 Contradices secundo. Si quis per fraudem, vel vim extrahat Monachum nondum professum a Monasterio, qui si prolireretur ex sua industria valde utilis esset eidem Monasterio, illique multa bona sine dubio acquireret, non teneretur restituere Monasterio illa bona, quibus ipsum Monasterium defraudauit, per vim, vel fraudem extrahendo Monachum a Monasterio. Ergo neq; occidens patrem tenetur dare alimenta filijs, & lucra, quæ pater posset acquirere. Respondet Salonius ubi supra negando consequentiam: Quia non est casus similis, imò sunt valde diuersa, quia bona, quæ Monachus suo Monasterio parare poterat, non sunt propria Monasterij donec actu, & reuera essent acquisita, at filij, & uxor in bonis proprijs damnificantur.

10 Vtrique hæc sententia valde probabilis est, sed secunda probabilior; aduertendum tamen est cum Sorus ubi supra, & alijs doctis recentioribus, quos suppresso nomine refert, & sequitur Thom. Sanchez ubi supra num. 9. contra Maiorem teneri homicidam restituere his hereditatis necessarijs, dictum hereditatem etiam si sint diuites, & aliunde habeant victum; quia iustitia commutativa non respicit, an damnificatus sit diues, vel pauper, sed tantum, ut restituatur, quantum ablatum est, seu damnificatum. Addunt etiam præmissi Doctores, quod si occisus non habeat heredes necessarios, pro luero, quod cessauit a tempore mortis occisus, nil teneatur homicida illis restituere, quia id non erat debitum reale defuncti. Deinde aduertunt Ludouicus Lopez, Sorus, Ledesma, & alij, quos suppresso nomine refert, & sequitur Thom. Sanchez ubi supra num. 10. Quod cognati, quibus datur actio in foro externo ad procedendum contra homicidam, possunt pecuniam recipere, ut ius hoc remittant. Pater: Quia hoc ius est pretio æstimabile.

11 Sed quæres: An homicida teneatur restituere damnum creditoribus occisi? In hac difficultate Molina de iust. tom. 4. tract. 3. disp. 83. num. 3. Laiman lib. 3. lect. 5. tract. 3. p. 3. cap. 6. n. 4. & alij multi, quos suppresso nomine refert Thom. Sanchez to. 1. opusc. libr. 1. cap. 4. dub. 4. Affirmatiuam sententiam tenent, & probatur: Quia tenetur occisor restituere alimenta, quæ perdunt filij, quia occisus tenebatur illos alere; sed etiam tenebatur vinculo iustitiæ solvere creditoribus debita. Ergo tenetur eis ea restituere.

12 Contrariam tamen sententiam tenent Salon 2. 2. D. Thom. quest. 62. art. 2. controuers. 8. Sorus de iust. libr. 4. quest. 6. art. 3. ad 4. Lessius libr. 2. cap. 9. dub. 26. num. 151. Filiucius tom. 2. tractat. 3. cap. 8. num. 209. Becanus de iust. & iur. in 2. 2. D. Thom. quest. 14. de rest. concl. 2. Celestinus in comp. Theol. Moral. tract. 10. cap. 3. num. 2. & nouissime Diana 5. part. tract. 4. resol. 57. Et probatur: Quia plane per accidens obuenit illud damnum creditoribus ex morte occisi, non enim ut implurium illa actio per se est illis damnofa, cum eorum damnum non intendatur ab occisore, imò fortè nec præuideatur. Ergo non est illis iniuriola, nec obnoxia restitutio. Item, quia creditor non habet ius in debitorem, nisi in quantum se extendit bona, quæ habet actualiter, vel ad quæ habet certum ius, sed homicida restituit hereditatis defuncti damna, & lacra cessantia. Ergo creditores non habent ius nisi in illa, quæcumque illa sint, & non ut illis debita soluantur. Denique, quia non videtur hæc obligatio uti recepta; imò communis hominum iudicio, non tenetur homicida creditoribus obligatus nisi forte ex intentione occiderit, ut eis obsequeretur. Hæc secunda sententia est verior, & probabilior.

RESOLVTIO XXX.

An ex homicidio voluntario
omnino occulto nasca-
tur irregulari-
tas?

SUMMARIUM.

1. 2. Certum est homicidium voluntarium occultum, eo quod non est deductum ad iudicium causare irregularitatem. Et omnes cōcurrentes moraliter sunt etiam irregulares, & dubitatur.

3. An ex homicidio omnino occulto nascatur irregularitas refertur sententia negativa.

4. 5. 6. 7. 8. 9. Negativa sententia efficaciter probatur multis argumentis.

10. Afirmativa sententia Enriquez, Nauarrus, Sairi, Cobarruias, quæ communis est inter Doctores proponitur, & efficaciter auctoritate, & ratione stabilitur.

1. **S**uppono in primis tanquam certum, homicidium voluntarium, etiam occultum, taliter, quod non sit deductum in iudicium, vel de quo non sit infamatus homicida inducere irregularitatem, ita definitur in cap. 1. de homicidio, & in Tridentino sess. 14. cap. 7. de reformat. ex quibus colligunt communiter Doctores, tanquam certum, esse irregularia res omnes iniuste voluntarie occidentes, aut mutilantes aliquem. Videantur Nauarrus cap. 27. num. 219. Sairus in clag. Regia lib. 7. cap. 1. Molina de iust. tom. 4. tract. 3. disp. 76.

2. **S**uppono secundo. Non solum homicidam voluntarium, qui physice committit ad homicidium, vel mutilationem, sed etiam omnes cooperantes ad idem homicidium voluntarium, licet non physice, sed moraliter cōcurrant, eandem irregularitatem homicidij voluntarij incurrent. Ita expressè decernitur in iure. In quo hæc irregularitas extenditur ad causas morales. Nam de mandante, & consensiente expressè indicant textus in cap. si quis casti, & cap. si quis viduam, ceterosq. de homicidio, & cap. si quis viduam, ceterosq. in 6. & cap. si quis viduam, ceterosq. sic tenent communiter Docto-

res. Et ratio est, quia mandantes, & consulentes verè influunt voluntarie in homicidium, & sunt causæ illius. Ergo incurrunt poenam irregularitatis impositam homicidæ voluntario. Ita Sylvester, Nauarrus, Maiolus, Enriquez, Sairus, Auila, Molina, Antonius Gomez, Vgolinus, Azorius, Reginaldus, Tolemus, Filiucius, Bonacina, Gaspar Hurta-do, Turrianus, Gibalinus, Palaus, Lugo, Dicastillo, Coninch, Villalobos, Machado, Portel, quos refert, & suis locis citat, & sequitur Leatider à Sanctissimo Sacramento tom. 5. de irregular. tract. 2. disp. 10. §. 1. q. 14.

3. Sed difficultas est de homicidio omnino occulto, quod probari non potest aliter nisi ex ipsius homicidæ confessione, an, scilicet, propter illud incurrat homicida irregularitatem? In hac questione prima sententia negativa est Alfonso de Castro lib. 2. de lege poenali, cap. ult. concl. 3. quæ etiam tenent omnes illi, qui asserunt occultum in præsentimateria, & in hoc decreto Concilij Tridentini intelligendum esse secundum terminos iuris, videlicet, quod non potest probari. Ita Gufierrez qq. Canonice lib. 1. cap. 15. num. 27. Angles in florib. 1. par. de confes. q. 4. art. 5. diff. 6. Rodrig. in bull. Cruciat. §. 9. num. 69. Grassus tom. 2. conf. de homicidio, concl. 2. Garciade benet. p. 7. cap. 1. num. 46. Arinédariz in addit. ad recop. leg. Nauarra, lib. 1. tit. 18. l. 7. de irregular. in declarat. num. 25. Sola in aphorismis lib. 3. cap. 4. n. 6. & 3. & a fortiori hæc sententiam tenent qui asserunt occultum in hoc decreto intelligi illud quod probari potest, quia notum, sed tam paucis, quod nec est vulgare, neque in iudicium deductum. Ita Nauarrus, Sanchez, Suarez, Fagundes, Azorius, Lessus, & alij decem, quos citat, & sequitur Diamas 7. tract. 2. resol. 15. & consequenter eam tenet Ciprianus de Contris, siue de Antuerpia, in lectione paronenica tract. cap. 7. Regularis S. Francheti, dum hinc restrictionem Concilij Trident. sess. 24. cap. 6. de reformatione, quæ restringit facultatem datam Episcopis circa absolutionem & dispensationem de casibus occultis Papa reservatis, ne possint dispensare in irregularitate procedente ex homicidio voluntario occulto, debet intelligi solum de homicidio, quod solum est occultum, ex eo, quod non est deductum ad forum contentiosum, & patet ex illis

verbis: *Exceptis alijs deductis ad forum contentiosum*, nec alias omnino occultum non fit, ex quibus verbis colligitur, concilium solum loqui de illo homicidio, quod est occultum, quia non est deductum ad forum contentiosum, quia exceptio firmat regulam in contrarium, non vero de homicidio occultissimo, quod nec est deductum, nec est deducibile ad forum contentiosum de quo videtur supponere non egere dispensatione, quia ob illud non incurritur irregularitas & eandem sententiam tamquam probabilem defendit Manuel Rodericus, quem citat, & sequitur Pelizarius in Manuali Regul. tom. 2. tract. 9. cap. 3. sect. 4. quest. 23. 24. & 27. num. 27. Hec sententia.

4 Probatur primò. Ex cap. ex tenore de temp. ordin. ubi ait Alexander Tertius: *Verumtamen, quia peccatum occultum est, si promoueri voluerit, non debet aliqua ratione prohiberi.* (est autem ibi sermo de delicto digno degradatione) Ergo quādo casus est occultus, ita ut non sit deducibilis. Ita ratione ad forum contentiosum ob illam non incurritur irregularitas.

5 Nec sufficit dicere cum Petro Cornejo de irregul. disp. 1. dub. 1. quest. 3. quod licet ex dict. cap. ex tenore non excipiat ab illa generali propositione qui vniuersaliter delinquens occultus liberatur ab incuria irregularitatis, homicidium voluntarium excipitur tamen in cap. si. eodem titulo; quod est ius posterius, & correctorium prioris, sed in hoc iudicio non sufficit, quia caput finale præmissum non loquitur de homicidio occultissimo, quod deduci non possit ad iudicium. Nec tunc urgentissima necessitate correctio iurium admittenda est. Ut tenent communiter DD.

6 Probatur secundò prædicta sententia: Quia irregularitas solum incurritur in casibus in iure expressis, in nullo autem iure expressum est, quod per delictum omnino occultum incurritur irregularitas, nam iura, quæ dicunt, irregularitatem incurri ob delictum occultum, non loquuntur de delicto, quod sit omnino occultum; imò Concilium Tridentinum sess. 14. de reformat. cap. 7. quod posset adduci in contrarium aperte loquitur de homicidio occulto, quod, scilicet, non sit probatum in iudicio, nec sit publicum, non vero de homicidio, quod ita occultum sit, quod nulla

ratione sit deducibile ad iudicium, ut patet ex eius verbis, quæ talia sunt: *Etiam si crimen id nec ordine iudiciario probatum, nec alia ratione publicum, sed occultum fuerit.*

7 Probatur tertio: Quia excommunicatus, vel suspensus ex delicto omnino occulto, non tenetur abstinere ab usu ordinum, ne se prodat, ut docent omnes teste Nauarro cap. 27. nu. 239. Ergo constat Ecclesiam nolle poenam externam infligere ob delictum omnino occultum, nec hucusque ullam intulisse contra talia delicta. Dicit enim excommunicatio incurritur statim ob delictum omnino occultum, exterius commissum, quoad priuationem suffragiorum, & bonorum, communium omnibus fidelibus, quæ est occulta, & secreta. At non incurritur quo ad communicationem exteriorem, & participationem Sacramentorum, cum in tali casu excommunicatus possit se ingerere, ne se prodat, ac infamet.

8 Probatur quarto: Quia Canones imponentes poenā irregularitatis propter homicidium voluntarium occultum sunt leges penales, & per consequens sunt strictissime interpretandæ, ita ut minus cedant, quantum sit possibile. Ergo non debent ampliari extra casum de quo disponunt, sed prædicti Canones solum expresse imponunt irregularitatem propter homicidium occultum, scilicet, quod non sit probatum in iudicio, nec sit publicum, aut deductum ad forum contentiosum: & nullatenus propter homicidium occultissimum, quod non sit deducibile ad forum contentiosum. Ergo non sunt extendendi ad homicidium occultissimum.

9 Probatur quinto. Quia cum iura expresse solum imponant irregularitatem homicidæ voluntario quando homicidium est occultum, vel quia non est publicum, vel quia non est probatum, vel deductum ad forum contentiosum; & hæc sit materia penalis, & odiosa, & ideo restringenda; magnum dubium est an extendi debeat ad casus non expressos in lege, ut ad homicidium voluntarium omnino occultum, quod non est deducibile ad iudicium, sed in dubio iuris nullus censendus est irregularis, ut tenet communis opinio. Ergo homicidæ voluntarius quando crimen est omnino occultum non debet censi irregularis. Hanc sententiam Alfonso de Castro,

& aliorum quos supra retulimus, non esse probabilem asserit Diana part. 10. tract. 13. resol. 38. contra id, quod docuerat part. 7. tract. 2. resol. 15. sed immerito cum graues, & doctissimos habeat patronos, & non leuibus rationibus, & fundamentis sit stabilita: vel dicat, Diana quid aliud amplius requiratur ad probabilitatem alicuius opinionis, nisi solum, quod ad contraria argumenta probabiliter respondeat: quod etiam facile præstant Authores huius sententiae: quia ad caput finale de tempor. ordin. & ad Concilium Tridentinum, in quibus præcipue fundantur contrarii sufficienter respondent, non loqui de homicidio omnino occulto, sed de non proprio, non publico, & non deducto in iudicium, ut clare ex eorum contextibus constat. Et licet pro contraria sit stilus curiæ, hæc solum fundatur in opinione probabili, quare cum non fundetur in certa decisione Pontificis, quilibet poterit sequi opinionem contrariam etiam probabilem.

10. Contrariam tamen sententiam tenent communiter Doctores. Ita Nauarrus cap. 27. num. 194. Enriquez lib. 14. cap. 3. §. 2. Salsus lib. 7. cap. 1. num. 6. Conarubias in Clement. si furiosus, de homic. part. 2. §. 3. num. 4. Diana, & Cornejo vbi supra, Corduba, D. Antoninus, Martinus de Ledesma, Gibelinus, & alij quos refert, & sequitur Leander a Sanctissimo Sacramento to. 5. de irregular. 2. disp. 10. quæst. 5. & probatur ex dicto cap. final. de temp. ordin. & ex Concilio Tridentino sess. 14. de reformat. cap. 7. vbi imponitur poena irregularitatis indefinite homicidio voluntario etiam occulto. Ergo quolibet homicidio voluntario etiam occulto incurretur prædicta poena consequentia probatur: quia ut sapé a libi probaui, iniure indefinita æquiualeat vniuersali. Et confirmatur: Quia teste Diana vbi supra, ita censetur stilus omnium Tribunalium Romanæ Curie, sed stilus Curie facit legem, cum sit consuetudo recepta, & approbata. Ergo talis homicida etiam occultissimus censendus est irregularis, & per hæc patet responsio ad argumenta contrariæ sententiæ. Nam caput ex tenore de temp. ordin. videtur derogatum per caput finale eiusdem tituli, & per contrarium stilum Curie Romanæ. Ad alias autem rationes responderetur verbum occultum in definitio-

sumptum æquiualeere ad vniuersale, & ideo comprehendere in iure omnia homicidia quomodo libet occulta voluntaria, & per consequens illud, quod non est deducibile ad iudicium. Hæc sententia secunda verior, & probabilior est, tum propter sua fundamenta, tum quia communis sit, & stile Curie in praxi recepta.

RESOLUTIO XXXI.

An qui commisit homicidium voluntarium possit ab irregularitate ex eo contracta absolui virtute bullæ Cruciatæ, vel Iubilei concedentis absolutionem ab omnibus censuris Papæ

reservatis?

SUMMARY.

1. Status huius questionis exponitur, quæ deinde ex alijs duabus ibidem occurrentibus proponitur.
2. Hæc quæstio solum agitur pro foro conscientie, & in foro externo non habet locum.
3. An possit quis absolui virtute bullæ Cruciatæ ab omni irregularitate proveniente ex delicto? proponitur sententia negatiua Molina, & Enriquez.
4. 5. 6. Sententia negatiua rationibus probatur.
7. Sententia affirmatiua Soti, Nagni, Salas, & aliorum proponitur.
8. 9. 10. Sententia affirmatiua efficaciter probatur.
11. 12. 13. Iudicium Authoris adducitur, & argumentis sententiæ negatiue respondetur.
14. 15. Sententia Alexole, & Dianæ proponitur, asserentium homicidam voluntarium incurere irregularitatem ex defectu leuitatis, & efficaci ratione probatur.
16. 17. 18. Negatiua sententia Portel, & aliorum proponitur, & probatur.
19. 20. 21. Argumentis sententiæ affirmatiue respondetur, & iudicium Authoris adducitur.

Hæc

Hæc quæstio præcipue dependet ex duabus quæstionibus, ex quarum resolutione venanda est vera de istius difficultatis, nempe exprima, in qua quæritur, in per bullam Cruciatam possit quis dispensari, seu potius absolui ab omni irregularitate proveniente ex delicto? Et ex secunda in qua quæritur: An omnis homicida voluntarius incurret irregularitatem indecentem ex defectu lenitatis? Si enim ex una parte homicida voluntarius possit absolui virtute Cruciatæ ab irregularitate, tamquam a censura proveniente ex delicto: & ex alia non sit irregularis irregularitate proveniente ex defectu lenitatis, plane sequitur, quod ab irregularitate proveniente ex homicidio voluntario possit absolui virtute bullæ Cruciatæ, vel Iubilæi concedentis absolutionem ab omni censura etiam Summo Pontifici reservata. Et hoc supposito.

2. Suppono secundo. Hanc quæstionem solum agitari pro foro conscientie, quia tam bulla Cruciatæ, quam Iubilæi tantum concedunt facultatem absolvendi ab omni censura etiam Papæ reservata pro foro conscientie. Quare voluntarius homicida, pro foro externo, solum a Summo Pontifice dispensari potest in irregularitate contracta ex homicidio voluntario. His prælibatis.

3. Circa primam quæstionem; an, scilicet, possit aliquis absolui ab omni irregularitate proveniente ex delicto virtute bullæ Cruciatæ, vel Iubilæi? negativam sententiam tenent Molina de iust. tom. 4. tract. 3. disp. 8. Henriquez lib. 24. cap. 17. num. 4. in Glossa littera L. Suarez tom. 5. lib. 3. part. disp. 40. sect. 3. num. 3. Regina dust tom. 2. lib. 30. tract. 2. cap. 3. sect. 3. num. 24. Filiucius tom. 1. tract. 11. cap. 1. num. 9. Toletus lib. 1. cap. 81. num. 7. Gaspar Hurtado de irregularit. disp. 2. difficult. 20. Faber, Homobonus, Caieranus, Nauaricus, Maiolus, Sotus, Villalobos, Sarus, Anna, Villadiego, Ludou. Lopez, Martinus de Ledesma, Villalobos, Acosta, Antonucius, Sanchez, Miranda, Parisius, Zerola, Llamas, Beia, Zechius, Graßius, Santarenius, Chiapiailla, quos refert, & ius loci citat Antonin. Diana 1. part. tract. 11. res. 27. Hæc sententia.

4. Probatur primo. Quia irregularitas non est censura: ut patet ex cap. quærentide verb. significat. Ergo non includitur sub nomine censura, neque in

bullæ Cruciatæ neque in Iubilæo. Ergo licet bulla, & Iubilæum concedant absolutionem ab omni censura, non tamen ab irregularitate.

5. Probatur secundo. Quia bulla virtute his verbis: *Ut possint absolvi a censuris*: Sed irregularitas non absoluitur, sed dispensatur. Ergo concessio bullæ pro irregularitate nihil prodest.

6. Probatur tertio. Quia ita habet stilus Curie, qui nunquam sub nomine censuræ includit irregularitatem. Ergo irregularitas non est censura.

7. Secunda sententia deest. Confessorium per bullam Cruciatam posse dispensare in omnibus irregularitatibus, seu potius ab illis absolvi, si proveniat ex delicto. Ita Sotus in 4. dist. 22. quæst. 3. art. 1. Nugnes in 3. part. tom. 2. tract. 1. de bulla Cruciatæ, §. vii. Salas de legibus tract. 3. sect. 17. concl. 2. num. 16. Salom. Aragon, & Bannem in 2. 2. quæst. 64. art. 8. Ledesma in iur. tom. 1. tract. de censur. cap. 1. concl. 3. Corduba de indulg. lib. 5. quæst. 43. dub. 4. Gutierrez in qq. Canon. lib. 1. cap. 37. num. 6. Naldus in iur. verb. Irregularitas, num. 25. Canis. Orellana, Medina, Fernandez, Vega Ludouicus Carbo, Carrillo, quos refert Antonin. Diana 1. part. tract. 11. res. 27. affirmatque, hanc opinionem esse probabilem, & tutam in præxi, & idem tenent Rodericus in bulla, §. 9. num. 29. & Iuan. de la Cruz indirect. consilii. part. 2. tract. de irregul. dub. 15. concl. 2. asserens, hanc sententiam esse communem in Schola D. Thomæ.

8. Probatur primo. Quia talis irregularitas verè est censura. Ergo cum bulla Cruciatæ, vel Iubilæum concedat absolutionem ab omnibus censuris, virtute illius poterit quis absolui ab illa. Anteprobatur: Quia secundum omnes, censura est poena Ecclesiastica, seu a potestate Ecclesiastica imposita priuans hominem baptizatum usu aliquorum bonorum spiritualium propter aliquam culpam. Sed hæc irregularitas proveniens ex delicto est eiusmodi. Ergo est censurata: & per consequens potest absolui virtute Cruciatæ, aut Iubilæi concedentis absolutionem ab omnibus censuris.

9. Probatur secundo. Quia Pius V. in bulla Cruciatæ edita anno 1571. concedit facultatem Confessoribus absolvendi ab excommunicatione, suspensione, & interdicto, & postea subdit: *Et*

ab omni alia censura, & pœna Ecclesiastica. Ergo præter illa tria datur alia censura, & pœna, a qua virtute bullæ potest Confessarius absolueret; alias enim superflue adderentur illa alia verba, scilicet, & ab omni alia censura, & pœna.

10 Probatur tertio. Quia in multis bullis Summi Pontificis, & impluribus eius indultis datur Confessoribus facultas, ut absolvere possint ab omni censura, & pœna, & statim subditur: *Excepta irregularitate homicidij voluntarij, & bigamie*. Ergo cum exceptio firmet regulam in contrariu, virtute illarum bullarum, seu indultorum poterunt Confessores absolvere ab omni alia irregularitate, & pœna exceptis irregularitate homicidij voluntarij, & bigamie. Et si in bulla, vel indulto nulla detur exceptio poterunt absolvere ab omni irregularitate.

11 Hæc sententia est valde probabilis, & tuta in praxi propter sua fundamenta, & auctoritatem Doctorum illarum sequentium, quibus adde novissimè Texedam in Theolog. Moral. tom. 2. lib. 3. tract. 3. num. 178. Aduertendum tamen in ea concessione bullæ Cruciatæ absoluenti ab omnibus censuris, non includi potestatem absoluenti ab irregularitate contracta ex hæresi, vel apostasia, quia bulla expressè excipit ab hac facultate crimen hæresis illis verbis excepto hæresis crimine, & cum apostasia includat hæresim manifestè videtur excepta.

12 Ad argumenta contrariæ sententiæ responderetur. Ad primum negando irregularitatem non esse censuram. Imo ut supra probauimus est propriissima censura. Et supposito, quod sit censura, negamus non tolli per absolutionem, sed per dispensationem a censura enim propriissime quis absolui potest, non semper illa tollitur per absolutionem, per quod patet ad secundum argumentum. Et ad tertium, responderetur, ita. Quia in his dispensationibus obsequium pro foro externo, non vero pro interno, de quo modo disputamus.

Ex his colligitur, quod stando in oppositione affirmatiua supraposita, poterit quis absolui virtute bullæ Cruciatæ ab irregularitate contracta ex homicidio voluntario, præterea ratione, quia dicta irregularitas est censura, & pœna pro foro externo, nisi aliunde obstat alia irregularitas contracta simili ob indecentiam, & contumaciam. Restat ergo vi-

dendum an homicida voluntarius incurrat aliam irregularitatem præter illam quam contrahit ex delicto, videlicet ex defectu lenitatis.

14 Et in hac difficultate Merola in disputat. Theolog. tom. 1. disput. 1. cap. 2. num. 49. & num. 87. quem refert, & sequitur Diana 4. part. tract. 2. resol. 85. vers. Verum his non obstantibus, & Gaspar Hurtado tract. de irregularitat. disp. 1. difficult. 8. & alij docent. Homicidam voluntarium, non solum contrahere irregularitatem ex delicto, sed etiam ex defectu lenitatis: & Diana part. 9. tract. 7. resol. 9. Eandem repetit sententiam contra Castrum Palatum, asserens ibidè in vers. Sed habeo magnam difficultatem contrariam opinionem esse contra communem Doctorum, & contra communem praxim. Et probatur: Quia hæc irregularitas non contrahitur propter contumaciam, sed propter indecentiam, & turpitudinem, & maculam culpæ. Ergo non solum propter delictum, sed etiam ob defectum lenitatis incurritur, & per consequens cum sit irregularitas ex defectu non est censura, nec potest absolui, aut dispensari per bullam.

15 Et confirmatur: Quia iudex, iussit eam morti tradens incurrit irregularitatem, quia actio voluntario occidens hominem non iniuriatur mansuetudinem Christi, non valde dissimilis sit ei, sed occidens voluntarie iniuste plus opponitur Christi quam iniuriæ. Et o remanet irregularitas non solum ex delicto, sed etiam ex defectu lenitatis. Et ideo hæc sententia tenent omnes illi, qui asserunt homicidam voluntarium incurrit irregularitatem, etiam si ignoret legem Ecclesiasticam imponentem pœnam irregularitatis, quia ignorantia talis legis, & pœnæ licet liberet ab irregularitate pœnalis, non est irregularitas ex delicto, sed non vult irregularitas ex defectu lenitatis, Azor, Córdoba, Aluarez, Anaya, Sorus, Martinus de Ledesma quos ego cituli, & suis locis cituli in prima parte huius tractatus. Mol. lib. 2. disp. 4. resol. 17. n. 1.

16 Contrariam tamen sententiam tenet Laurentius Portellus ubi regul. verb. Ignorantia, nam. 19. inter omnes huius exus, quem refert, & non sequitur Antonin. Diana 4. part. tract. 2. resol. 85. quod debet irregularitatem ortam ex homicidio voluntario esse quidem irregularitatem ex delicto, non vero ex de-

fectu lenitatis; & eandem sententiam tenet Gabriel Vazquez quem referunt, & sequuntur Grisar Hart. de irregul. disp. 2. diff. 11. & Turrianos de centur. lib. 9. disp. 66. dub. 3. quos citatos sequitur idem Diana part. 3. tract. 5. resol. 79. qui asserunt, nullumius imponere irregularitatem ex defectu lenitatis priuatis personis, & quod iura, in quibus imponitur hæc irregularitas locuntur tantum de ministris iustitiæ, & his, qui concurrunt ad causæ probationem, vel pœnæ executionem, ut sunt iudex ferens sententiam sanguinis contra reum, fiscalis, testes deponentes contra ipsum, advocatus faciens allegationes contra ipsum, scriba, ministri iustitiæ ipsum in carcerantes, vel ducentes ad supplicium tanquam executores sententiæ, & alij concurrentes ex officio ad inferendam pœnam reo. Ex quo sequitur homicidam voluntarium tanquam priuatam personam occidentem alium, & si contrahat irregularitatem ex delicto, non tamen irregularitatem ex defectu lenitatis, & eandem sententiam tenent omnes illi Doctores, qui asserunt, ad irregularitatem, & alias pœnas Ecclesiasticas non incurrendas sufficere ignorantiam, vel legis eam imponentis, vel solius pœnæ etiam vincibilem, dum tamen non sit crassa, & lupina ex latissima culpa, etiam in casu homicidij voluntarij, & consequenter asserunt, irregularitatem homicidij voluntarij solum esse irregularitatem ex delicto, & non ex defectu lenitatis: irregularitas enim ex defectu propter ignorantiam evitari non potest, quia non est culpa, quæ excusatur per ignorantiam causantem inuoluntarium saltem secundum quid; sed est quedam inhabilitas canonica, quæ siue scienter, siue ignoranter ex defectu, vel lenitatis, vel alterius requisitæ qualitatibus a iure incurritur, & ideo non incurrere irregularitatem etiam homicidam voluntarium ignorantem legem Ecclesiasticam imponentem talem pœnam, vel solum ipsam pœnam. Tenent Nauarrus, Enriquez Nauarra, Sylvester, Speculator, Ioan. Andreas, quos refert, & sequitur Thomas Sanchez lib. 9. de matrim. disp. 32. num. 31. & 34. & ego omnes citans, 1. part. harum disquis. lib. 2. resol. 17. num. 4. hæc igitur secunda sententia Laurentij Portei, Vazquez, & aliorum est verissima.

17 Probatur quia omnia iura imponentia irregularitatem ex defectu leni-

tatis solum loquuntur de ministris publicis, vel de concurrentibus ex officio ad causæ probationem, vel pœnæ executionem contra reum, non vero de priuatis personis. Ergo licet homo priuatus sit homicida voluntarius non incurrat hæc irregularitatem, ex defectu lenitatis, sed solum aliam ex delicto. Antecedens constat manifestè ex iure in cap. Clericis, & cap. sententiam sanguinis, ne Clerici, vel Monachi, & cap. penult. de homic. & cap. minor. & cap. Clericum, & cap. de his Clericis dist. 50. & in alijs similibus. Consequentia vero patet: Quia nunquam irregularitas censetur imposita, nisi expressè imponatur iniure, ut communiter docent Doctores: sed hæc irregularitas expressè non habetur iniure. Ergo nullatenus censetur imposita.

18 Probatur secundò. Quia communis sententia quam supra retulimus tenet homicidam voluntarium excusari ab irregularitate ob ignorantiam: sed ignorantia non excusat ab irregularitate ex defectu ob rationem supra allatam. Ergo irregularitas homicidij voluntarij non est ex defectu: sed ex delicto.

19 Authores verò huius sententiæ respondent: Ad argumenta contrariæ opinionis, & in primis ad primum irregularitatem homicidij voluntarij, imponi quidem ob scditatem, grauitatem, & maculam culpæ. Negatur tamen imponi ob defectum lenitatis, quod erat probandum, nec tamen probatur a contrarijs.

20 Ad secundum ingenuè fatentur ob rationem in eodem argumento allatam, in homicidio voluntario hominis priuati dari æqualem, vel fortio rem rationem, vel causam imponendi propter ipsum, irregularitatem ex defectu lenitatis, quia magis videtur repugnare Christi mansuetudini homicidium voluntarium iniustum, quam iustum homicidium. At cum nihilominus in iure defecto non sit imposita talis irregularitas ex defectu expressè, sed solum irregularitas ex delicto non est censendus talis homicida irregularis ex defectu, licet dederit causam sufficientem imponendi illi talem irregularitatem. Nec sufficit, quod detur eadem, vel maior ratio, vel malitia, quia lex pœnalis, vel quasi pœnalis, non est extendenda ex identitate, vel maiori ratione, ut tenent Doctores communiter præcipue Salas, & alij, quos refert, & sequitur Diana part.

1. tractat. 10. resolut. 26. Cum ergo de facto in iure talis irregularitas non sit imposita homicidæ voluntario priuato, nullatenus censendus est irregularis ex defectu.

21. Vtraque hæc sententia valde probabilis est, tum propter graues patronos, quos habet, tum propter firma fundamenta, quibus nititur, & stando in secunda sententia sequitur, quod homicida voluntarius in foro conscientiae

possit virtute bullæ Cruciatæ, vel Iubilæi concedentis absolutionem ab omnibus censuris, absolui ab irregularitate contracta ex dicto homicidio voluntario. His tamen non obstantibus licet ambæ opiniones valde probabiles sint, in praxi nullatenus recedendum censeo a prima: quia sic habet stilus Romanæ Curie, cui omnino semper standum est in utroque foro.

DISPUTATIO DECIMA.

DE SEXTO, ET NONO DECALOGI PRÆCEPTO, scilicet, non fornicabis, & non concupisces.

RESOLVTIO PRIMA.

Quid sit luxuria? Et quæ sint eius species?

SVMMARIVM.

2.3. Luxuria à luxu et himon habet, & generaliter significat excessum non solum in re venerea, sed in alijs delicijs, propriè autem est excessus in venere, & de præcipuis eius difficultatibus egimus prima parte huius operis, nunc vero etiam de alijs. Et quamvis in hoc præcepto prohibeatur non solum opus externum, sed etiam internum, ne quis erraret ductus passione venerea, additum est novum præceptum. Est autem luxuria ex suo genere non solum peccatum mortale, sed etiam vitium capitale.

4. Communiter enumerantur octo filie luxurie, quibus addit Isidorus alias quatuor.

5.6.7. Species luxurie naturalis sunt sex, & contra naturalistres esse vero probabile contra naturalia vitia specie non distingui docent multi, & esse distinctas species luxurie probatur.

8. An in rebus venereis detur paruitas materia? Resertur sententia affirmatiua, & eius fundamentum adstruitur.

9. Negatiua sententia proponitur, & efficaciter firmis rationibus probatur.

Leues tactus, ut manus, vel pedis fuerint, &c. sine periculo, & praua intentione non sunt mortales, nec peccata luxurie, sed peccata leuitatis, vel contra virtutem caropolie.

1. Luxuria a luxu dicitur, & generaliter significat omnem excessum non solum in rebus venereis, sed etiam in epulis, vestitu, & in similibus delicijs. Strictè autem accipitur luxuria pro excessu in rebus venereis, nam luxuriosus dicitur, quasi luxatus, & solutus in voluptates, maxime enim dissolunt animum venerea voluptates, vnde luxuria sic poterit distinguere: actus venereus inordinatus, quæ huius vitij materia est res venerea, seu delectatio, & concupiscentia carnis castitati opposita. Ita D. Thomas secunda secundæ, quæst. 153. art. 1. Lælius lib. 4. cap. 3. dub. 5. nu. 39. Siluius 2.2. quæst. 153. art. 1. Laiman lib. 3. sect. 4. num. 9.

2. De varijs difficultatibus circa peccatum luxurie, & delectationem morosam. Latè egimus prima parte lib. 2. vbi multa, quæ selectiora, & difficiliora sunt pertractauimus, hic autem ne mutilus remaneat tractatus de præceptis Decalogi etiam de his

que communiora sunt breuiter differemus. Luxuria ergo ex suo genere peccatum est mortiferum, & simul vitium est capitale, vt constat ex Apostolo ad Galat. 5. recensente luxuriam, inter opera carnis, de quibus dicit: *Quod qui talia agunt, Regnum Dei non possidebunt.* Ita Divus Thomas vbi supra articulo 4. & 5. & communiter Doctores. Dicitur autem vitium capitale; quia ab eo alia multa peccata exoriuntur tamquam a capite, & principio. Vt docet D. Gregorius lib. 3. 1. moral. cap. 3. 1. & Theologi communiter.

3 Et quamvis verum sit, hoc sexto praecepto, non solum prohiberi actum externum luxuriae, sed etiam actum internum, desiderium, scilicet, affectum, & voluntatem inordinatam rei venereae, nihilominus, cum verum sit, id quod ait Tertulianus, nimirum: *Quod facile impossitum facit, quidquid delectat.* Hoc peccatum adeo praeue, intellectum, & voluntatem affecerat, vt multi ex Iudeis, & fortè ex male instructis Christianis falso existimauerint, solum externum actum luxuriae esse peccatum. Proinde Deus, vt homines ab hoc errore auerteret, expressè docuit actum internum luxuriae esse peccatum, illum prohibens nono praecepto Decalogi. Attamen, quia nonum praeceptum in sexto includitur; omnia, quae ad nonum pertinent, hic exactè tractabimus.

4 Cum autem luxuria sit vitium capitale, & principium multorum vitiorum, habet multa alia tanquam effectus, & communiter numerantur octo filiae luxuriae; prima, est cecitas mentis; secunda, est praecipitatio; tertia, est inconsideratio; quarta, est inconstantia; quinta, est amor sui; sexta, est odium Dei in quantum prohibet delectationem concupiscentiam, licet hoc propriè, & rigorosè odium Dei non sit, quia solum luxuriosus prohibitionem venerorū odit; septima, est affectus praesentis saeculi; octaua, est horror futuris aeterni. Et praeter has filias luxuriae, quae internae sunt, ponuntur ab Ildoro quatuor externae. Quae sunt, turpilocus, ludicritas, quae quis quasi ludit, & oblectatur verbis ludicris, ea in delectationem carnalem ordinando, scurrilitas, ea, quae in iocis, & satellijs ita excedit, vt admisceantur lasciuia ad risum excitatio, & denique stultiloquium, quo quis fatuas, & ineptas fabu-

las loquitur ad obcenitatem pertinentes.

5 Species luxuriae secundum Gratianum cap. lex illa 33. quæst. 1. & D. Thomam 2. 2. q. 154. art. 1. Caietanum ibi, & communiter Doctores sunt septem, nempe; simplex fornicatio, adulterium, incestus, stuprum, sacrilegium, raptus, & vitium contra naturam, quod etiam in alias tres species diuiditur secundum communiorē sententiam, nempe in mollicitē, seu pollutionem voluntariam, sodomiam, & bestialitatem, ad quam reducitur concubitus cum demone. Quamvis multi probabile esse opinentur solum dari vnicam speciem infamam vitij contra naturam, & pollutionem, sodomiam, & bestialitatem esse eiusdem speciei infamæ, & nulla tenuisiter se specie distingui. De quo lategimus in p. lib. 2. disp. 2. res. 7.

6 Quod autem, hæc septem peccata constituant diuersas species probatur a D. Thoma: Nam ibi constituntur distinctæ species luxuriae vbi reperitur specialis deformitas, & deordinatio in actu venereae, hoc autem contingit septem modis. Ergo per ipsos constituantur diuersae species luxuriae. Nam vel deordinatio est circa principalem actum; ita vt non possit sequi generatio, & sic est peccatum contra naturam; aut quia ita fit, vt non possit sequi commoda restitutio, & promotio prolis, vsque ad statum perfectum; & ita est simplex fornicatio, quæ est soluti, cum soluta; aut quia fit cum persona in congrua, idque quadrupliciter. Primo, quia persona est propinqua, & sic est incestus. Secundo, quando alteri iuncta, & obligata per matrimonium, & sic est adulterium. Tercio, quia est virgo, & circa violationem est invita, vel est sub potestate parentis, & sic est stuprum. 4. quia non consentit, siue sit virgo sine nō, & sic est raptus. Denique, quia persona est Deo dicata per votum castitatis, aut Religionis, vel per sacros Ordines, & sic est sacrilegium, quamvis sacrilegium ipsum a D. Thoma reducitur ad adulterium, non quia ab eo specie non distinguitur, vt rectè Caietanus; sed quia personæ sacratae, quoddam connubio spiritali Deo sunt coniunctæ. Ita Lessus vbi supra dub. 6.

7 Hæc sunt præcipuè luxuriæ species, ad quas omnes luxuriæ, & impudicitiae modi reduci possunt, copula enim fidelis cum infideli, si censetur diuersa specie reducitur ad sacrilegium. Similiter oscula, & tactus im-

impudici reducuntur ad speciem luxuriae ad quam disponunt. Vicia autem contra naturalia esse eiusdem speciei infirmo docent multi esse probabile.

8 Sed dubitauis: An in rebus venereis detur paruitas materiae? Hanc questionem late tractauimus p. 1. lib. 2. disp. 1. resol. 4. pro nunc vero breuiter dico: Affirmatiuam sententiam tenere Sanchez lib. 9. de matrim. disp. 43. n. 9. 27. & 40. Salas 1. 2. disp. 6. sect. 21. n. 149. Villalob. p. 2. tract. 40. diff. 9. num. 8. Caramuel in Theol. fundam. fundam. 38. Zenardus, Malderus, Freitas, Miranda, Marchantius, Bascus, pro ea citans Nauarrum, Sarum, Vazquez, Petrum de Soto, & alij multi, quos ibi ego dict. resol. 4. citauimus. Ducuntur. Quia in ceteris praeceptis datur paruitas materiae. Ergo etiam in castitatis praecepto.

9 Negatiuam vero sententiam tenent Tannerus p. 2. disp. 4. q. 8. dub. 6. n. 109. Castr. Palasin opere morali. tom. 1. tract. 2. disp. 2. punct. 10. §. 2. n. 4. Basilus Pontius de matrim. lib. 10. cap. 16. §. 2. n. 8. Lessius lib. 4. cap. 3. dub. 15. num. 109. Rebellus p. 2. lib. 3. q. 19. sect. 3. Antonin. Diana 3. p. tract. 3. resol. 1. Celestinus, Leone, Possevinus, Gordonus, & alij multi quos dict. resol. 4. retuli, & citauimus. Haec sententia probatur: Quia nulla est tam exigua fornicatio, quae non sit peccatum mortale; sed delectatio sortitur morem, & naturam actus. Ergo omnis delectatio venerea est peccatum mortale. Et confirmatur: Quia omnis delectatio venerea secundum Galenum est incoercitio quaedam pollutionis. Ergo sicut incoercitio actus pollutionis est mortale; ita similiter erit mortalis qualibet huiusmodi delectatio. Haec sententia est securior in praxi, & probabilior. Non tamen ideo leues tactus, ut tactus manus, vel pedis fornicariae, aut illius digitos interquere, vel pedem premere, & similes sunt peccata mortalia, sed tantum venialia, quia hi actus seculi praui intentione, aut periculo cordis suscipiuntur in fornicationem, vel pollutionem non sunt proprie venerei, sed peccata leuitatis, aut excessus honestae recreationis contra virtutem eutropelias, qui non excusantur peccatum veniale.

RESOLVTIO II.

An fornicatio simplex sit peccatum? Et an possit dari ignorantia inuincibilis?

SUMMARIVM.

1. 2 Fornicatio à fornice sumit ethimologiam. Est de fide esse peccatum mortale, & non solum est prohibita iure diuino positio, sed etiam naturali, explicatur locus Osse 1.

3 Potest dari ignorantia inuincibilis de malitia fornicationis, non tamen est admittenda inter Christianos, qui degunt in ciuitatibus, ubi frequenter traditur doctrina fidei, & ad bonos mores instituendos.

4 In duobus casibus potest dari fornicatio absque peccato mortali, & quales sint? Virginitas est habitus virtuosus existens in voluntate, & dum hac non consentit in actum venereum non amittitur, etiam si violenter violatur vas naturale non tenetur virgo, quae violenter violatur, iniicere violentas manus in iniuriantem, nec clamare cum periculo vitae, aut honoris.

5 Qui committit tria fornicationis, vel adulterij peccata cum tribus feminis distinctis, non tenetur fateri in confessione, quod illa commiserit cum tribus feminis, sed sufficit, si dicat commissi tres fornicationes, vel tria adulteria.

Fornicatio à fornice sumit ethimologiam, significat autem fornix loca quaedam concauerata ad modum arcus, vulgo, bebedas, in quibus meretrices se prosternere solebant, unde fornicari nihil aliud est, quam rem cum meretricibus habere. Solet autem sumi frequentius pro quocumque actu carnali soluti cum soluta.

De fide certum est, simplicem fornicationem esse peccatum mortale, licet Haeretici Anabaptistae, & alij, tam antiqui, quam moderni impudenter contradicant. De quibus vide Epiphaniu

hæres. 26. & constat ex Clementin. ad nostram, de hæren. Ita omnes Theolog. cum Sanct. Thom. secunda secunda, quæstion. 154. articul. 2. & omnes Canonistæ, & Iuristæ Catholici in dicta Clementina ad nostram. Et constat ex Sacra pagina Tobia 4. *Attende tibi ab omni fornicatione; & præter uxorem tuam, ne patiaris crimen scire.* Et Actor. 15. *Abstine te vos ab omni fornicatione.* 1. Corinth. 6. *Fugite fornicationem.* Et infra: *Nolite errare, neque fornicarij, neque idolis seruientes, &c. Regnum Dei possidebunt.* Et in multis alijs locis perspicue hoc patet in Sacra Scriptura. Est autem fornicatio prohibita non solū iure diuino, vt aliqui falso cum Durando in 4. distinct. 33. quæst. 2. autumant, sed etiam iure naturali. Et probatur: Quia fornicatio contradicit fini perfectæ generationis humanæ: quia finis generationis humanæ est proles perfecta, & eiusdem bona educatio, ac proinde institutum est matrimonium, vt per legitimos parentes, recte educationi prolis prouideatur, sed in simplici fornicatione prætermittitur finis generationis naturalis, imò ab eo deordinat, ipsi contradicit, & magnum infert damnum proli, cum ex natura sua tendat in prauam eius educationem, & institutionem in ordine ad vitam spiritualem, & corporalem, non enim per incertos parentes educari recte potest. Nec obstat, quod aliquando diuites parentes constituta pensione, vel alimentis, constituent viros probos, per quos proles educetur; nam hoc est per accidens, per se autem damnum prolis, & non ab eo, quod per accidens contingit pensandum est, nam in genere moris non ab obiecto per accidens, sed ab obiecto per se sumitur honestas, vel turpido actus. Imò ex hoc diuitibus daretur occasio liberos fornicandi. Nec refert, quod frequentius fornicarij præcipue foeminae sint heredes, nam actus ille de se tendit in malum prolis, sterilitas autem est per accidens, quare iure naturalis fornicatio interdicta, & prohibita est. Et si obiecias illud Oleea primo, scilicet: *Vade, & sume vobis uxorem fornicariam, & facite filios fornicationum.* Respondetur ex Diuo Hieronymo: Sumptisse ex Dei mandato Oleeam, eam, quæ antea fuerat fornicaria in uxorem, quam de impudica fecit ca-

stam per matrimonium. Quod licitum est etiam nunc, vt si quis meretricem volentem honeste viuere in uxorem ducit, cap. non culpand. 32. quæstion. 1. Dicuntur autem eius filij, filij fornicationum, quia suscepti sunt ex ea, quæ antea fuerat fornicaria, & quia erant representaturi filios Israel, qui sæpe per Idolatriam a Deo recesserunt. Ita Læsius lib. 4. cap. 3. dub. 7. n. 52. & alij.

3 Sed dubitabis, an possit dari ignorantia invincibilis de fornicatione simplici? Respondetur affirmatiue saltem apud eas gentes, quæ carent Doctoribus, & doctrina rerum moralium. Ita Azor tom. 1. lib. 1. cap. 13. quæst. 1. & tom. 3. libr. 3. cap. 4. quæst. 1. Filiucius tractat. 30. cap. 2. quæstion. 7. numer. 50. & 51. Trullene libr. 6. in Decalog. cap. vnico, dub. 2. numer. 5. & alij. Probatur: Quia quamvis peccatum fornicationis deducatur ex principijs naturalibus, nota tamen ex primis principijs naturæ, vt sunt illa malum esse fugiendum, & bonum amplectendum, & ideò difficilior eius malitia cognosci potest: Ergo bene poterit dari ignorantia eiusdem malitiæ invincibilis, quod enim fornicatio infert damnum proli futuræ, seu nascituræ, non ita facile ab omnibus clare cognoscitur. Hoc autem contingere potest apud gentes doctrina, & Doctoribus destitutas, nam apud Christianos de gentes in Ciuitatibus, vel Oppidis, in quibus sunt frequentes conciones, & pueri Doctrina Christiana instituuntur, & doctrina traditur de his, quæ pertinent ad fidem & bonos mores instituendos, vix admittendum est, posse dari huiusmodi ignorantiam invincibilem, ita Angelus, Syluester, Nauarrus, quos citat, & sequitur Azor vbi supra, & Egidius Trullene, etiam vbi supra, qui bene advertit; facilius posse ignorari fornicationem cum meretricibus expositis esse peccatum quam cum alia muliere soluta, quia multi vulgares homines sunt, qui nesciunt, distinguere inter peccata permessa, & non prohibita quoad penam, & inter ea, quæ non sunt licita, nec permessa, quoad culpam & ex eo, quod non punitur fornicatio simplex cum expositis, & impune permittuntur meretrices, putant enim non esse peccatū ad eas accedere: quod etiam in Ciuitatibus bene institutis in fide, & bonis moribus aliquoties potest contingere. Vt bene norunt Confessarij. Ita Trullene, & Filiuc. n. 31. vbi supra,

In duobus autem casibus potest dari fornicatio absque peccato mortali. Primus est, quando deficit usus rationis, unde amens non peccat fornicando, nec perfecte ebrius, nisi tale periculum præiiceret, nam si non præiudet, non peccat committendo fornicationem: quia caret omnino libertate necessaria ad peccandum. Secundus casus est, quando femina vi oppressa patitur fornicationem, sine consensu tamen in illam, quamvis naturaliter delectetur dum tamen voluntarie non assensuat delectationi, quia delectatio est involuntaria, & tantum naturalis, ita Nauarrus cap. 16. num. 1. Sotus libr. 5. quest. 1. artic. 5. in respons. ad tertium, Ludovic. Lopez part. 1. cap. 65. & 73. in principio, Petr. Navarra libr. 2. de restitution. cap. 3. numer. 97. & alij. Et ideo si virgo vi oppressa non consentiat, quamvis rumpatur claustrum virginale, non amittit virginitatem, non enim inquinatur corpus, nisi de consensu mentis, ut Beata Lucia dicebat, quam refert Sanctus Thomas secunda secunda questio. 64. artic. 3. ad 3. his verbis: *Si me feceris inuitam violari: castitas mihi duplicabitur ad coronam.* Et ratio est: Quia virginitas est habitus virtuosus existens in voluntate. Ergo dum illa non consentit in peccatum contrarium eidem virtuti: non amittitur virginitas per rumpionem corporis. Patet consequentia: Quia talis habitus solum potest corrumpi per actum contrarium, qui sit in eodem subiecto voluntatis. Ergo dum ille non datur non est aliquid contrarium, a quo corrumpatur, vel corrumpi possit. Et in hoc casu non tenetur virgo violentas manus iniicere iniuriantem, neque clamare, si ex hoc mors, vel infamia probabiliter sequenda sit, vel graue damnum in bonis suis, aut si nimia verecundia præmatur, quia paciendi sine consensu non cooperatur ad nefarium opus, nec coram Deo peccat. Quamvis in magna Ciuitate in foro externo censeatur consentisse. Dum poterat clamando se defendere, & non fecit. Ita Diana part. 2. tractat. 6. resolution. 31. & Doctores supra relati tenentur tamen ad actum obscenum non se componere, aut disponere, sed tantum illum inuiri pati. Ita etiam Sairus in Clau Regia libr. 7. capit. 9. num. 23. Nauarrus, & Trullenc vbi supra. Si autem

absque periculo vitæ, aut infamiae, vel graui detrimento in bonis, vel si graui verecundia non præmatur existimat Trullenc teneri clamare ad evitandum periculum consensus. Cum commode id facere possit, non vero si timetur mors, vel infamia, aut grauis infamia in bonis, aut si magna verecundia præmatur ut dictum est. Ita Sotus, quem sequitur Nauarrus vbi supra, & Bonacina tom. 2. disputat. 8. circa 6. & 9. præceptum, quest. vnica punct. 1. numer. 10.

5. Advertendum denique est, quod si quis committat tria fornicationis, vel adulterij peccata cum tribus foeminis, non tenetur in confessione fateri, se cum tribus foeminis deliquisse, sed sufficit, quod dicat se tres fornicationes, vel tria adulteria commisisse. Nam actus fornicationis, vel adulterij ceteris paribus eandem habet malitiam, siue committatur cum vna, siue cum pluribus foeminis, dum tamen numerus actuum fateatur, & idem dic de foemina si cum diuersis eiusdem rationis, & conditionis congregiatur. Ita Bonacina de Sacrament. disputat. 5. questio. 5. part. 2. §. 3. difficult. 4. num. 13. Diana 1. part. tractat. de circumst. resolut. 13. & Ioann. Sancius in seculo 2. disputat. 1. num. 14. Trullenc vbi supra, & alij communiter.

RESOLVTIO III.

Quid sit stuprum, & quando committatur?

SUMMARIVM.

1. Stuprum generaliter accipitur in iure pro omni venereo illicito congressu, specialiter tamen est concubitus viri cum femina virgine, quo eius integritas violatur, maxime si violenter fiat, requiriturque, ut fiat violatio claustris virginis.
2. Dubitant Doctores: An requiratur ad stuprum, quod violatio fiat per vim, vel sufficiat violatio claustris, etiam consentiente femina? Refertur duplex sententia. Et prima ratione probatur.
3. 4. 5. Secunda sententia Soti, Petr. de Navarra, Lessij, & aliorum proponitur,

Et efficaciter probatur.

6 Stando in qualibet harum opinionum
suprum habet distinctam specie ma-
litiæ si puella violatur iniuta.

7 Virgo se manibus poluens, vel instru-
mento interposito, vel confractione
cum alia femina, non peccat pec-
cato stupri, sed alio grauiori contra
naturam.

8 Vir, qui adhuc est virgo, non commit-
tit suprum per primum actum lu-
xuriæ.

9 Virgo, quæ delectationi morosa con-
sentit, non tenetur in confessione fa-
teri, se esse virginem, nec hoc ipsum
tenetur Confessor, illam interrogare.

Hæc vox stuprum in iure ge-
neraliter sumitur pro om-
ni congruo venereo illicito, unde adul-
terium, incestus, & sodomitia suprum vo-
cantur in iure, ut constat ex l. g. inter li-
beros, ff. de adulterijs. Strictè autem, &
proprie sumitur communiter Doctores
pro quadam specie determinata lu-
xuriæ. Et ut sic communiter definitur:
Concubitus viri cum femina virgine,
quo eius integritas violatur maxime si
violenter fiat. Difficultas vero est: In quo
huius peccati specialis deformitas con-
sistat? In qua difficultate conveniunt
Doctores, requiri ad suprum violatio-
nem claustrî virginalis, differunt tamen
in eo; an requiratur, quod hæc violatio
fiat per vim, iniuriam, vel auctori-
tatem claustrî virginalis ad suprum
etiam femina volente, & liber è consen-
tiente?

2 In hac difficultate prima senten-
tia est Suarez de peccat. disp. 22. sect. 4. n.
6. Azor 3 p. lib. 3. c. 11. q. 1. Filiuc. tract.
30. n. 61. & 66. Grassi 1. p. lib. 2. cap. 79.
Bonac. de matrim. q. 4. punct. 17. n. 2. Sil-
uij 2. 2. q. 154. art. 6. concl. 2. 3. & 4. qui
docent: Virginis consentientis deflorati-
onem esse distinctam luxuriæ specie,
quæ suprum appellatur, necessarioque
eam virginis circumstantiam esse ex-
plicandam in confessione. Et probatur:
Quia defloratio virginem dicitur specialem
deformitatem contra virtutem castita-
tis. Ergo cum habeat novam, & specia-
lem dissonantiam ad rectam rationem:
constituet distinctam speciem luxuriæ,
siue femina virgo consentiat, siue dis-
sentiat. Et confirmatur: Quia apud omnes
gentes, quid grauius cernitur, & eum
maiori horrore suscipitur, tamen quid

rationi rectæ dissonantius, quod quis vir-
ginem defloret, quam quod habeat con-
cubium cum soluta corrupta: Ergo hæc
dissonantia specialis a recta ratione con-
stituit distinctam speciem luxuriæ, præ-
terea, quia virgo non est domina sua in-
tegritatis naturalis, sicut non est domi-
na sua vitæ, & membrorum, non enim
ex mera sua voluntate se occidere po-
test, vel quodlibet membrum sui corpo-
ris abscindere, vel consentire, ut ab alio
abscindatur. Item quia S. Thomas, &
communiter Theologi constituunt tan-
quam distinctas species luxuriæ, stuprum
& raptum, sed si constitueretur stuprum
per vim illatam femina, vel parentibus
non distingueretur a rapto. Ergo per
hoc non constituitur, sed per novam, &
specialem dissonantiam ad rectam ra-
tionem. Hæc sententia est valde proba-
bilis.

3 Secundam sententiam tenent So-
tus in 4. dist. 18. quest. 2. art. 4. Perr. Na-
uarra lib. 2. de restit. cap. 3. num. 418. La-
sius lib. 2. ca. 10. dub. 1. n. 2. Sánchez lib. 7.
de matrim. disp. 14. nu. 5. Vazquez, Co-
ninch, Salas, quos citat, & sequitur Bo-
nac. tom. 1. q. 4. de matrim. punct. 17. n. 2.
& citatis multis Diana p. 1. tract. de cir-
cunt. resol. 11. & Trullenc in Decal. lib.
6. cap. vnic. dub. 3. n. 2. qui docent: Quod
puella non existens sub custodia paren-
tum, vel tutorum, vel si existat sub
eorum cura illis, & illa consentientibus
se patitur violari, illud peccatum non
continet specialem malitiam moralem
supra fornicationem. Immo, quod si pa-
rentes, & tutores, vel curatores dissen-
tiant, si illa consentit; non esse formaliter
stuprum, quantumvis reuera virgo sit, &
claustrum virginale rumpatur. Et pro-
batur: Quia factio formalis stupri est, vio-
latio claustrî virginalis cum iniuria, sed
in hoc casu nulla fit iniuria: quia scienti,
& consentienti nulla fit iniuria. Ergo
in eo actu non datur ratio formalis stu-
pri. Et confirmatur: Quia illa est domina
sui corporis quoad eius usum. Ergo si il-
lo abutatur nemini facit iniuriam.

4 Probatur secundo: Quia supponi-
to consensu puellæ illam violans non ta-
cit contra iustitiam, sed solum contra
castitatem. Ergo actus ille est simpliciter
fornicationis, & non habet aliam mali-
tiam specialem.

5 Probatur tertio. Quia peccata,
quæ sunt contra alias virtutes a castitate di-
stinctas non habent specialem de formi-

ratem ex eo, quod quælibet illarum violatur per primum actum, neque actus ille de prima violationis differt plusquam numero à cæteris actibus subsequenti-
bus, ut à secundo actu violationis, tertio, & cæteris. Ergo neque primus actus contra castitatem differt specie ab alijs. Et confirmatur: Quia in viro primus actus contra castitatem, quo eius virginitas violatur, non differt specie ab alijs subsequentibus. Ergo neque in foemina. Per quæ pater ad argumenta prioris tenentur. Et hæc sententia probabilior est: Quia probabilioribus, & firmiter niti-
tutur fundamentis. Et quia in ea stando si foemina se tactibus polluat, vel delecta-
tium efficax habeat concubendi cum aliquo viro, si forte sit corrupta, & in eo-
muni estimatione sit virgo non erit ne-
cessè eam interrogare in confessione an sit virgo, nec ne, nam ex hac interroga-
tionemultoties sequitur, ut præpudo-
re neget esse corruptam, & sacrilegam
confessionem faciat, quod periculum
stando in secunda opinione cessat, cum
necessarium non sit foeminas de illa cir-
cunstancia interrogare: ex eo quia pec-
catum eiusdem speciei est siue virgo sit,
siue non. Quod valde conducit ad sub-
ueniendum infirmitati, & nimio pudori
foeminarum, & ad consulendum, &
prospiciendum earum saluti spirituali:
quare secunda opinio videtur secusior
in praxi licet, ut dictum est prima opinio
etiam in praxi sit valde probabilis, &
tuta.

6. Ex his colligitur, quod stando in
qualibet harum opinionum stuprum
habet distinctam specie malitiam a for-
nicatione, quando puella violatur rea li-
tè ipsa omnino inuita, nam ut docet S.
Thomas, & communiter Doctores, ut
supra notauimus, stuprum est distincta
species luxurie, sed deformitas specifica
distincta a fornicatione non datur si foe-
mina voluntarie violatur. Ergo est solu
quando violatur per vim. Quare ad stu-
prum requiritur actualis violatio per
vim facta. Ita Doctores supra relati.

7. Secundo deducitur: Virginem,
se manibus, vel interposito instrumento,
vel per cōfricationem cum alia foemina
polluentē, nō peccare peccato stupri, sed
grauiori, peccando contra naturam. Ita
Læsius, Trullenc, & alij vbi supra; de-
perditur tamen virginitas per volunta-
riam pollutionem irreparabiliter, ut om-
nes tenent, & citatis alijs tenet Trullenc.

lib. 6. Decal. cap. vnico inprocemio, nu-
7. Nec a fortiori est stuprum cogitatio,
& delectatio morosa in virgine, sed si
efficaciter desiderat virum solum, erit
fornicatio, seu perinde ad speciem for-
nicationis, sicut quando vir virgo desi-
derat solutam, vel cum ea rem habet,
tantum habet peccatum illud malitiam
simplicis fornicationis, imo ipse vir desi-
derans violationem virginis voluntarie
consentientis, vel eam ea copulam ha-
bens, non committit stuprum, nisi talis
delectatio coniuncta sit cum voluntate
inferenda violentia. Ita Læsius num. 7.
& Trullenc vbi supra dub. 3. num. 4.
Quare vir qui sponte virginem consen-
tientem cogit, sufficit si in confessio-
ne dicit, se habuisse rem cum foemina
soluta. Ita Diana dicta resol. 11. & Trul-
lenc dicto dub. 3. in l. 4. & alij.

8. Deducitur tertio. Virum, qui ad
huc est virgo, per primum actum carna-
lem non committere stuprum, ut com-
muniter docent Doctores cum S. Tho.
2.2. quest. 64. art. 6. Quia quamuis vio-
letur castitas, nulla tamen, nulla sit ia-
ctura, & ruptio claustrī virginis, sicut
in foemina, nec in eo sequuntur incom-
moda, quæ sequuntur ex virginis violenta
violatione: amittet tamen aureolam
virginitatis: nam hæc per voluntariam
pollutionem amittitur irrecuperabili-
tè siue in viro, siue in foemina.

9. Deducitur quarto. Virginem,
quæ delectationi morosæ consentit, non
teneri in confessione, fateri, se virginem
esse, nec de hoc teneri Confessarium in-
terrogare; quia ut dictum est non mutat
speciem solus internus consensus, si qui-
dem obiectum stupri non est quacum-
que virginis violatio, sed requiritur vio-
latio realis cum iniuria, vel desiderium
taliter violandi, ut ex præmissis li-
quido patet.

RESOLUTIO III.

Quid sit raptus tertia species
luxuriæ?

SUMMARIUM.

1. Raptus est cum libidinis causa aliqua persona abducitur, nec sufficit ad raptum, quod in colloco, in quo erat violetur, sed requiritur abductio, & continet duplicem malitiam specie distinctam scilicet contra castitatem, & contra iustitiam.

2. Raptus propriè est species sub alterna luxuriæ, & non species infima licet impropriè dicatur species distincta luxuriæ.

3. Tam in iure civili, quam Canonico raptus grauius poenis punitur, & qual illa sine?

6. Sponsus propriam sponsam rapiens, non incurrit poenas raptorum: nec in iure vocatur hoc crimen raptus, eo, quod per desponsationem aliquod ius in eam adquirit.

7. Raptor siue matrimonium ineat, siue non, tenetur ad decenter dotandam raptam arbitrio iudicis.

Raptus secundum propriam, & genuinam acceptionem Doctorum dicitur, cum libidinis causa aliqua persona per vim, abducitur siue vis inferatur eidem personæ raptæ, siue parentibus, siue illis sub quarum potestate est, vt tutoribus, aut curatoribus, aut sub viri potestate si sit coniugata, siue vtriusque, & dicitur, & est raptus, siue persona quæ abducitur sit vir, siue foemina, siue nupta, siue inupta. Ex quibus patet ad raptum tria requiri necessario nimirum vis illata, abductio, hoc est, vt vulgari idiomate dicitur: *Sacra per fuerit a de vi loco a otro*, & vt fiat causa concubitus, aut alterius actus turpis. Et si quaeras qualiter differat raptus a stupro? Dico, quod raptus differt a stupro: quia raptus includit vim cum abductione, seu translatione de vno loco ad alium, & potest habere locum etiam in corrupta, stuprum verò quamvis vim includat, non tamen abductionem, seu translationem, & solum habet locum in virgine. Vnde si non transferatur puel-

la, sed in loco, in quo erat violetur, propriè non raptus, sed stuprum dicitur, quamvis generalitèr, id etiam raptus vocetur secundum D. Thomam 2.2. quæst. 154. art. 7. & Nauarrum cap. 16. num. 3. ex quo infert Tullene vbi supra dub. 4. num. 1. tales raptorum poenas incurere. Sed immerito, cum leges illæ sint poenales, & dum non datur translatio non sit propriè raptus, quare ad illum casum non sunt extendenda. At si nulla vis interueniat, sed puella sponte simul discedat cum a mafio, parentibus nescientibus, non erit propriè raptus, sed voluntaria fuga, imo nec stuprum cum ipsa libere, & sine vi consentiat, vt dictum est resolutione superiori, quare in hoc casu ipsa consentiente in rapto, & defloratione, non est necessario explicanda circumstantia virginittis, stando in sententia, quam sequuti sumus in superiore resolutione, at si parentes actualitèr repugnent, quia tunc eis sit manifesta iniuria debet talis circumstantia in confessione aperiri, itaque ad raptum requiritur, vel ipsi foemina, vel parentibus, aut eis sub cuius cura, & potestate est, vel vtriusque transferendo eam ipsis contradicentibus, & repugnantibus, quod si abducatur nõ causa libidinis, sed redigendi in seruitutem, & dominij vindicandi, dicitur plagium, & non raptus, est enim furtum homini nõ species luxuriæ, non vero requiritur ad raptum, vt re vera concubitus sit sequutus, sed sufficit, quod mulier capta sit eo fine, vt ex iure in multis textibus aparte colligitur, & docent Sanchez lib. 7. de matrim. disp. 14. Filiucius tract. 30. cap. 6. quæst. 1. & 2. Villa lobos tract. 60. diff. 11. num. 1. Tullene in decal. lib. 6. cap. vnico, dub. 4. num. 1. in fine, & Bonacina tom. 1. quæst. 4. de matrim. pñct. 18. num. 5.

2. Notandum vero est, cum Lasso lib. 4. cap. 3. dub. 9. num. 67. & alijs, dari in rapto duplicem malitiam, alteram contra iustitiam, quia inferitur iniuria mulieri raptæ, vel eis sub cuius potestate est, vel vtriusque, & idèd raptus est species iniustitiæ, alteram verò luxuriæ ratione scilicet, finis, & termini completi, qui per concubitum compleretur, sit enim illa iniuria ad consequendam actum libidinosum.

3. Si autem attendamus rigorem metaphysicum, licet propriissime sit species luxuriæ sub alterna, non tamen est species aliqua determinata, & in fima

luxuriæ, sed iniustitiæ; quia ratio illa specifica per quam contrahitur communis ratio luxuriæ in raptu non est contrahitatem, sed contra iustitiam; & ideo aliqui raptum non ponunt inter species luxuriæ: afferunt enim esse quid vagum, seu vagans per omnes luxuriæ species sicut concubinitus, quare si rapta est coniugata est adulterium; si virgo, stuprum; si monialis, sacrilegium. Et sic de reliquis: igitur nomen speciei luxuriæ sumitur in lata significatione.

4 Contra raptorem autem poenæ graves statutæ sunt tam iniure civili, quam Canonico. Nam in lege vnica, C. de raptu virginum statuitur poena capitis pro raptu puellæ, vel mulieris honestæ siue nuptæ, siue non, tam raptori, quàm illis, qui ipsi auxilium dederunt, & bona raptoris ad iudicanda sunt per iudicem, mulieri raptae, & deprehensus in flagranti crimine potest a coniunctis per totius, & a tutoribus, vel curatoribus raptae impune interfici, & si rapta fuerit serua etiam capitis poena decernitur, absque tamen bonorum additione.

5 Iniure autem Canonico raptores grauibz puniuntur, vt constat ex cap. raptor, & cap. statutum. Vbi decernitur, vt raptor alienæ sponsæ, publicam poenitentiam agat, & sine spe coniugij maneat: quod quidem absolutè non est impedimentum dirimens, sed impediens tantum ab omni coniugio, in quo potest Episcopus dispensare in illis locis, in quibus hoc impedimentum est in vfu, nam in pluribus locis prædictum impedimentum non est vfu receptum, vt aduertit Nauarrus cap. 27. num. 74. Præterea raptor alicuius puellæ, vel cuiuscumque mulieris, & omnes illi consilium, fauorem, vel auxilium dantes sunt excommunicati ipso iure, & perpetuo infames, & incapaces omnium dignitatum, & si sint Clerici sunt de proprio gradu deieciendi, illoque priuandi; ita decernit Concilium Tridentinum cap. 6. de reformatione matrimonij. Item inter raptorem, & raptam quândio in eius potestate manserit, nullum potest consistere matrimonium etiam si ipsa libere consenserit, & ideo pro eo tempore inter raptorem, & raptam est impedimentum dirimens, si tamen a raptore fuerit segregata, & in loco tuto, vbi libere possit de se disponere fuerit constituta, potest illi nubere, si velit. Vt decernit Tridentinum loco citato. An vero post matrimonium tollatur

in raptore infamia, & in capacitas ad dignitates, non est planè comperitum communis tamen sententia asserit eas poenas non euitare, imò nec omnes alias excepta poena capitis, & præcipue poenam amissionis bonorum incurrere nõ obstante matrimonio inito cum rapta, tenent Glossa in cap. cum secundum de hæret. verb. Certoque casu, Anton. de Butrio, Felinus, Decius, Salicetus, Palacios Rubios, Couarrubias, Iulius Clarus, Ioan. Vella, quos refert, & suis locis citat, & sequitur Antonius Cardoso in praxi Iudic. & Aduoc. verb. Raptus, num. 13. §. dubium tamen est. At Enriquez lib. 2. de matrim. cap. vlt. asserit tolli infamiam, & incapacitatem ad dignitates pro raptu, si raptor ineat matrimonium cum rapta, alioquin rapta cogèretur nubere infami, quod esset in ipsius grauamen, & contra fauorẽ matrimoni, quæ rationes satis probabiles, videntur. Sed nihilominus hæc sententia videtur expressè repugnare verbis Concilij Tridentini. Ita Læsius, Filiucius, & Trullenc vbi supra, num. 4. Nec cogitur rapta raptori nubere, & infami per matrimonij copulam, cum possit, si vellent à coniugio abstinere: sed hæc ratio mihi non arridet, quia licet absolute possit rapta à coniugio abstinere, a rex alio capite non potest ne subeat infamiam ob deflorationem, quam passa est, licet inuita, & ne maneat saltem absque spe coniugij, nullus enim, cum ea matrimonium ducere veller, sciens ab alio esse defloratam, vel cognatã ab alio si rapta non erat virgo, propter quod aliquomodo cogitur matrimonium inire cum raptore. Quare sententia Enriquez valde probabilem censeo stando iniure communis antiquæ, & in his Prouincijs vbi Concilium Tridentinum non est receptum, imò vbi receptum est si raptor cum rapuit puellam, non rapuit causa matrimonij, sed libionis, si postea mutato consilio velit cum ea nubere, non incurrat dictas poenas; quia Concilium solum eas imponit raptoribus causa matrimonij: ita Petr. de Ledesma, in sum. tom. 1. tract. de matr. cap. 76. qui de omni raptu loquitur quicquid in d. nos Canonistas, etiam vbi videt Tridentinum, & Couarrubias 2. part. de sponsal. cap. 7. §. 4. num. 10.

6 Notandum tamen has poenas nõ incurrere sponsum propriam sponfam rapientem: quia vt docet D. Thomas

2.2. quæst. 134. art. 6. ad 4. Læsius ubi supra num. 69. Trullenc ubi supra dicto num. 4 & alij. In iure non vocatur hoc crimen raptus, eo quod ex delponatione, aliquod ius in eam habeat, ita Læsius num. 69. Trullenc ubi supra, & alij, & idem dicendum de raptu ponia de præfentia fortiori, si illa consentiente transferatur ad consummandum matrimonium, etiam inuitis parentibus, vel tutoribus, aut alijs sub cuius cura est, non erit crimen raptus. Si verò intra bimestre non ad consummandum matrimonium illa cōsentiente, sed ad libidinē, ipsa, vel parentibus, remittentibus, aut his sub cuius cura est aliqui docent esse crimen raptus. Ita Filiucius tract. 30. cap. 6. quæst. 1. & 2. num. 115.

7 Denique notandum est, raptorē, siue matrimonium contrahat, siue non, teneri ad decenter dotandam raptam, arbitrio iudicis. Ratio est: Quia idem raptor per iniuriam vim intulit mulieri raptæ. Ergo tenetur illi restituere honorem, quem abstulit, per æquiualens. Ita Bonacina tom. 1. quæst. 4. de matrimonio puncto 18. numero 9. Trullenc libro 6. in Decalogum, cap. unico, duobus 4. num. 4. in fine, & alij.

RESOLUTIO V.

De adulterio quarta specie luxurie, & quid, & quale peccatum sit?

SYMMARIUM.

- 1 Adulterium est alieni tori violatio, & sufficit, ut alter concubentium sit coniugatus.
- 2 Adulterium est de fide esse peccatum mortale, & continet malitiam fornicationis, & aliam distinctam specie, scilicet, iniustitiam, est grave peccatum, & gravissime punitur.
- 3 Non desinit esse adulterium, & grave peccatum etiam si alter coniux in eo eurentiat.
- 4 Trius modis committi potest adulterium, scilicet, coniugati cum soluto, & coniugati cum soluto, & inter duos coniugatos, primum est grave, secundum gravius, tertium gravissimum.
- 5 An coniugatus, qui delectatur de copula imaginaria cum uxore aliena,

vel soluta non solum peccet contra castitatem, sed etiam contra iustitiam, refertur duplex sententia?

9 An adultera teneatur reuelare filium spurium, cum periculo vite, vel famam?

7.3.9 An si adulter dabitur, an proles sit sua debeat alere? & an si sponsus de futuro fornicetur committat adulterium?

10.11.12. An committat adulterium coniux si sodomitice copuletur cum alio, vel alia, vel propria uxore? & an adulterium sit g. aliud peccatum, quā incestus? & de penis criminis adulterij.

1 Sancto Thomas 2.2. quæst. 154. art. 8. refert adulterium dici: Quasi ad alienum torum accessio, quare optime diffiniri potest: alieni tori violatio. Et sufficit ad adulterium, quod alter ex duobus concubentibus sit coniugatus nam non coniugatus cooperatur peccato coniugati, vel contra non coniugata peccato coniugati.

2 Adulterium peccatum mortale esse, est de fide. Ut constat ex Sacra Scriptura Exod. 20. Non machaberis. Et Liuit. 20. Si machatus quis fuerit cum uxore alterius & adulterium perpetraverit, cum coniuge proximi sui, morte moriatur, & machus & adultera. Et Deuter. 22. Maledictus homo, qui dormierit cum uxore proximi sui. Et 1. Corint. 6. Nolite errare, neque fornicari, neque adulteri, neque molles Regnum Dei possidebunt. Et patet: Quia adulterium continet totam malitiam fornicationis, quæ ut supra diximus est mortalis, & aliam specialem, videlicet iniuriam in proximum contra iustitiam, & simul est contra statum conjugalem, & bonum Sacramenti, & fidei conjugalis, quæ alter coniugum alteri reddere debitum tenetur, & à persona extranea abstinere, & ideo duobus modis potest iniuria irrogari primo, si noli petenti debitum reddere; secundo, si alteri copuletur. Et quanta sit huius criminis gravitas patet, tum ex Sacra Scriptura ubi supra, & ex communi omnium gentium aimatione, & legum dispositione; nam leges civiles facultatem præbent marito adulteræ, ut si eam in flagranti delicto deprehendat possit illam impune occidere. & simul adulterum, & in lege veteri mortis poena puniebatur, & adultera lapidibus obruta moriebatur. Ut patet ex Leuitico in cap. 20.

Nec

3 Nec desinit esse adulterium, etiā si coniux cedat iuri suo, vel pro pretio fiat leno suæ vxoris, vt communiter tenent Doctores præcipuè Perr. de Ledelma in sum. tract. de matrim. cap. 12. Læsius lib. 4. cap. 3. dub. 10. num. 73. Trullenc vbi supra, dub. 5. num. 3. & omnes. Quia licet cedenti iuri suo nulla fiat iniuria nam scienti, & consentienti non fit iniuria irrogatur tamen grauis iniuria matrimoniali statui, sicut si Clericus cedat iuri essentionis non fit ei iniuria, vt persona priuata est, sed statuit Clericali, cui non potest renuntiare, similiter. Titius potest renuntiare iuri suo, vt persona priuata est; non vero, vt coniux est, & ideo tale peccatum est contra iustitiam, quia est contra ius coniugij, & cōiugis, vt coniux est, cui ille cedere efficaciter non potest, eo quod competat ipsi, non ad bonum priuatum, sed ratione boni communis illius status; ita omnes communiter præcipuè Læsius vbi supra, & Filiucius tract. 30. cap. 4. num. 84. & alij.

4 Quæres quot modis committatur adulterium? respondeo tribus modis posse committi adulterium: Primo, ex parte viri tantum; secundo, ex parte foeminae tantum; tertio, ex parte vtriusque, quorum grauitas ita pensanda est, vt minus graue sit soluta cum coniugato grauius vero coniugata cum soluto, propter periculum habendi filium adulterinum, & supposititium, & quia fieri potest iniuria filijs legitimis, introducendo extraneum mater in partitionem hereditatis; hæc autem damna non sequuntur ex adulterio coniugati cum soluta, & idcirco adulterium coniugatae mortis poena punitur, si maritus causam iuridicè prosequatur, non vero adulterium coniugati cum soluta licet in lege veteri, vterque adulter, scilicet, & adultera poena capitis punirentur, vt constat ex cap. 20. Leuit. & 22. Deuter. Et ideo hæc circumstantia, videlicet, quod adulterium commissum sit cum coniugata in confessione aperienda est propter specialem deformitatem, quam habet contra iustitiam ratione prolis intrusæ, vel periculi eiusdem prolis introducende, præter aliam, quam habet propter iniuriam marito factam: grauiissimum autem est adulterium ex vtraque parte, scilicet, coniugati cum coniugata, in illo enim reperitur duplex individualis malitia, nam duorum matrimoniorum iu-

ra violantur, & duobus coniugibus iniuria irrogatur; & idcirco in eo casu non sufficit in confessione fateri, in genere, quod poenitens commiserit adulterium, sed necessio explicare debet, quod tantum ipse, quam mulier sit coniugati, quia ratione huius circumstantiæ est duplex iniuria, nec ideo fatenda est, quia sit circumstantia aggravans, sed quia est duplex individualis malitia eiusdem speciei, sicut reperitur in eo, qui vno actu, vel actu duos homines interficit, licet enim physice vnus sit actus, at moraliter duo sunt homicidia in indiuiduo: sed numerus peccatorum est necessario confitendus. Ergo cum hic sit duplex adulterium in indiuiduo necessario fateri debet. Ita Læsius vbi supra num. 74. Sæ verb. Confessio, num. 30. Castro Palaus tract. 2. de peccatis, disp. 3. part. 3. num. 9. Trullenc lib. 6. in Decal. cap. vnico, dub. 5. num. 4. D. Thomas, Silvius, Pet. de Ledelma, Sairus, quos refert, & sequitur Bafens suisque locis citat, verb. Adulterium 1. 2. tertio est adulterium, nihilominus Læsius vbi supra reputat probabile quod coniugatus committens adulterium cum coniugata sufficienter satisfaciatur præcepto confessionis si dicat, se commississe adulterium non expressa circumstantia, quod sit cum coniugata. Ducitur Quia qui omisit Missam audire in die, v.g. S. Petri, quando incidit in Dominica sufficit si dicat in confessione omisit Missam in die festo, quia licet sit duplex præceptum, & Missam omittens videatur vna sola omissione physica duplaci numerica malitia morali peccare, tamen cum illa omisio sit contra vnicam virtutem Religionis sufficienter exponitur peccatum dicendo se omisisse Missam in die festo. Ergo cum duplex illud adulterium sit contra eandem virtutem iustitiæ sufficit dicere poenitentem se commississe adulterium. Hoc tamen non admittunt Palaus, & Trullenc vbi supra; dicentes esse disparem rationem, quia inquirunt hic non violatur duplex vinculum indiuiduale sicut in adulterio duplicato. Sed certè licet nostra sententia sit communis, & verissima, non videtur hæc sententia improbabilis, quia satis verò similis nititur fundamento, & ratione, & respondet Læsius, quod si in hoc casu de transgressione præcepti de audienda Missa, non violatur duplex vinculum indiuiduale licet illud festum sit duplex, & auditio Missæ debita ex duplici indiui-

dua;

quali præcepto Religionis. Ergo neque violabitur duplex vinculum indiuiduale in duplicato adulterio, licet detur duplex præceptum iustitiæ.

5 Quæres secundò. An coniugatus, qui delectatur de copula imaginaria cum vxore aliena, vel cum soluta, non solum peccet contra castitatem, sed etiam contra iustitiā? respondetur affirmatiuè. quia coniux per matrimonium, non tantum corpus, sed etiam affectus coniugi obligauit. Ita Vazquez, & alij, quos refert, & sequitur Antoninus Diana 3. part. tract. 6. resol. 73. & part. 5. tract. 13. resol. 99. & part. 10. tract. 11. resol. 61. contrarium tamen docet Hurtado, & alij apud eundem Dianam ibidem; quia per contractum externum matrimonij nullus remanet obligatus ad actus internos, quos reuera in illo contractu externo non promissit. Ergo solum in eo casu peccat contra castitatem, & nullatenus contra iustitiā. Ex quo sequitur a fortiori stando in hac secunda opinione, non peccare peccato adulterij, qui cogitatione alienæ vxoris, vel alterius soluta delectaretur, vt se excitaret ad cognoscendam suam, ita Garcias, quem etiam refert, & sequitur Diana vbi supra.

6 Quæres tertio. An adultera teneatur reuclare filium spurium cum periculo vitæ, vel famæ? Respondetur negatiue, vt communiter tenent Doctores præcipue Hurtado, Serra, & alij, quos refert, & sequitur Diana part. 11. tract. 2. resol. 33. & tract. 6. resol. 56. Et ratio est: Quia bona vitæ, honoris, & famæ sunt superioris ordinis bonis fortunæ. Ergo adultera non tenetur propter bona fortunæ, quæ sunt inferioris ordinis deperdere vitam, honorem, vel famam, quæ sunt ordinis superioris, potest tamen dari casus, in quo teneatur adultera reuclare filium spurium, etiam cum iactura vitæ, honoris, & famæ, v.g. quando hoc necessarium esset ad bonum commune, vt si spurium compelleret subdita fide apostatare. Ita Hurtado, & Serra, quos sequitur Diana vbi supra. Et ratio est: Quia bonum fidei, & commune bonum præponderat cuiuscumque alij bono priuato temporali cuiuscumque personæ. Sed spurium ordinariè, & regulariter loquendo non tenetur credere matri asserenti, etiam in articulo mortis, aut cum iuramento, se esse spurium: nisi afferantur probationes conuincentes. Ita Suarez, & alij, quos citat, & sequitur Antonin.

Diana part. 11. tract. 2. resol. 33. & tract. 6. resol. 56. Et ratio est: Quia dictum vnius testis, vel etiam plurius, si non probent per fundamenta conuincentia, non est sufficiens ad deturbandum aliquem a possessione pacifica: sed filius spurius est in pacifica possessione legitimitatis. Ergo per dictum matris, vel etiam aliorum testium non afferentium fundamenta conuincentia, ab illa non potest deturbari. Præterea: Quia contra præsumptionem iuris non admittitur probatio, sed quando aliquis natus est, & educatus in domo alicuius tamquam filius, vocando eum pater putatiuus filium, & filius eundem vocando patrem, & tamquam filius legitimus communiter habitus, est præsumptio iuris, quod filius legitimus sit. Ergo contra hoc regulariter non potest admitti probatio in contrarium.

7 Quæres quarto. Si adulter dubitet, an proles sit sua, an mariti, vtrum teneatur ad alimenta? Respondetur: Quod si adulter ita dubitet, & nullatenus possit aliquid certi deprehendere, ipsum non tenetur ad alimenta; ita Molina, & alij multi, quos citat, & sequitur Diana part. 11. tract. 5. resol. 27. Et ratio est: Quia maritus in eo casu est in possessione paternitatis respectu illius filij. sed indubijs obligatio licet pro possidente. Ergo maritus, & non adulter tenetur alimenta præstare.

8 Quæres quinto. An si sponsus defuturo, vel sponsa fornicentur, committant adulterium? Affirmatiuam sententiam tenet Petr. de Ledesma tom. 2. sum. tract. de matrim. ca. 12. qui docet, quod quamuis non sit adulterium perfectum, reduci tamen ad adulterium eo, quod sponsus aliquod ius habeat in corpus sponsæ. Contraria tamen sententia communis est inter Doctores, præcipue Enriquez citatis a ijs de matrim. lib. 1. cap. 13. num. 4. & Trullenc in Decalog. lib. 6. cap. vnico, dub. 5. num. 5. Et ratio est: Quia sponsi in ordine ad copulam, nullum habent ius. Ergo eorum fornicatio non erit adulterium. Et confirmatur: Quia, qui venit Religionem non tenetur ex vi voti ad castitatem, nec ad præcepta futuræ status. Ergo nec sponsi tenentur ad præcepta, & obligationes futuræ status.

9 Erit tamen adulterium si alter coniugum per matrimonium tantum ratum fornicetur, quia matrimonium ratum est verum matrimonium, & mulier vera

vxor,

uxor, sicut etiam ille qui contraxit matrimonium ratum est verus vir eius, seu verus maritus. Ergo si fornicantur committunt adulterium. Ita Azor to. 3. lib. 3. cap. 7. q. 3. Trullenc vbi supra, Filius tract. 30. cap. 4. q. 1. & 2. n. 86. & alij. Et ex his colliges: Sponsum, vel sponfam de futuro, & cum eis fornicantem non teneri in confessione hanc circumstantiam fateri: Ita Trullenc vbi supra, Enriquez, & alij, quos citat, & sequitur Dian. 1. p. tract. de circumstantiis resol. 5.

10 Quæres 6. An committat adulterium coniux, si sodomiticè iungatur cum mare, vel foemina? Respondeo affirmatiuè: Quia diuidendo carnem suam cum altero facit iniurià alteri coniugi, & violat fidem matrimonij alteri datam: quare semper erit adulterium, ideoque debet in confessione aperiri status coniugij. Ita Filius vbi supra, & alij quos sequitur Trullenc etiam vbi supra. Idcirco vir cognoscens sodomiticè uxorem suam præter nefandum peccatum, quod committit, committit formale adulterium, & tenetur in confessione aperire, sic suam uxorem cognouisse. Ita Sanch. lib. 9. de matr. disp. 28. Villalob. tra. 60. diff. 12. n. 4. & Trullenc vbi sup. n. 4. Et ratio est: Quia vxor non ad vsum contra naturam, sed ad naturalem actum tenetur, & ideo ad illam contra naturam accedere per inde est, ac si ad alienam accederet.

11 Quæres 7. An adulterium sit grauius peccatum, quam incestus, vel contra incestus sit grauius quam adulterium? Responderetur: absolute loquendo, incestus grauius peccatum esse, quam adulterium, vt si sit in primò gradu, v.g. cum matre, sorore, cum filia, locru, nuru, no-uerca, priuigna, aut in secundò gradu præsertim, cum ascendentibus. Quia valde repugnant pietati, & naturali vinculo sunt enim veluti parentes, possunt tamè aliqui incestus esse minus graues, adulterio; vt illi, qui solo iure humano prohibitis sunt, vt cum consobrina in tertio, vel quarto gradu, & cum similibus, & cum affinis excepto primo gradu, quia in his minor est respectus pietatis, iniustitia autem in adulterio grauis valde est; ita Filius. tr. 30. c. 4. n. 91. Trull. vbi sup.

12 Quæres 8. In quas pœnas incurrant adulteri? Responderetur: Adulterij pœnas, esse multas, & graues, quæ videri possunt apud Azor to. 3. lib. 3. cap. 8. & apud alios, quos citat Bonac. de matr.

q. 4. punct. 15. nu. 6. sed breuiter assero: Primam pœnam esse, vt vxor adultera amittat dotem, quæ adiudicari debet marito propter iniuriam, post sententiã iudicis Ecclesiastici, vt constat ex cap. plerumque, de donat. inter virum, & vxor. Præterea amittit arras, & munera propter nuptias, non tamè amittit paraphernalia, propter solos autem amplexus, & oscula, non amittit dotem, arras, & munera; ita communiter Doctores ex Comarrub. 2. par. cap. 7. §. 8. Secunda est, vt possit fieri diuortium a coniuge adultero. Vt diffusse Sanch. lib. 10. de matr. a disp. 1. vsque ad 10. & alij. Tertia est, vt adulter perdat ius petendi debitum, potest tamen a micè petere, sitra ex actionem. Ita Nauarr. cap. 2. Trullenc vbi supra nu. 8. & alij. Licet tamen exigere, quando nec à coniuge innocente, neque à iudice priuatus est eo iure. Ita Ciceron. opusc. 31. respons. 4. Sotus in 4. dist. 36. q. vltima, n. 3. & Trullenc vbi sup. n. 8. Et ratio est: Quia dum non est legitimè priuatus iure petendi debitum: illud retinet. Ergo potest suo iure vti, & exigere debitum. Item, quando alter qui prius erat innocens fornicatur, vel post cohabitum adulterium tolerauit, & cum adultero copulam habuit, Quia sic videtur dimisisse iniuriam, & se reconciliasse. Ita Nauarrus cap. 2. n. 29. Filius vbi sup. n. 87. Denique licet etiam adultero in conscientia exigere, quando adulterium est occultum, & ignotum coniugi innocenti, aut solum de illo suspicatur leuibus coniecturis nam dum adulterium latet adulter non perdit ius exigendi debitum. Et ratio est. Quia lex priuans adulterum petitione, & ex actione debiti, est pœnalis, & priuatiua, & petit ad actionem rei ad sui executionem: nulla autem lex si expressè id non imponat potest obligare, vt reus per propriam actionem, sibi ipsi pœnam imponat in foro conscientie, nec ad hoc, vt se prodatur cum occultum est delictum. Et ideo non perdere in exigendi debitum, adulterum dum delictum latet, late probat Sanch. lib. 1. de matrim. disp. 68. n. 4. Hæ sunt pœnæ de iure Canonico; sed per ius ciuile permittitur marito, quod impune potest vxore adultera, & cum adulterante insignitanti deprehensos occidere, & adultera eodem iure traditur marito, vt eam publicè supplicio suis manibus afficiat, & capitis pœna plectatur.

RESOLUTIO VI.

Quid sit incestus, & quale
peccatum sit?

SUMMARIUM

1. Quid sit incestus, & qui sint actus incestuosi.
2. An per copulam sodomiticam contrahatur affinitas.
3. 4. An copula sodomitica in primo, secundo, tertio, & quarto gradibus inter masculos habeat incestus malitiam.
5. Refertur duplex sententia.
6. An diversas gradus constituant diversam speciem in incestu. Refertur triplex sententia.
7. Copula inter Confessorem, & penitentem non est proprie incestus.
7. 8. Incestus cum consanguinea uxoris viuentis impedit petitionem debiti, & causat impedimentum ad aliud matrimonium, mortua uxore, hoc tamen non causat incestus cum propria consanguinea.
9. Ignorantia, vel affinitatis, vel poenitentis, excusat a beatitudine poenitentis.
10. Incestus cum consanguinea uxoris in tertio, & quarto gradibus non impedit petitionem debiti.
11. Episcopus potest dispensare in his impedimentis.
12. Incestus est actus carnalis cum consanguinea, vel affine intra gradus prohibitos, id est, in quibus non potest celebrari matrimonium, quales sunt omnes gradus consanguinitatis, & affinitatis, ex matrimonio contracti, usque ad quartum gradum, ex fornicatione autem, seu copula illicita usque ad secundum. Ita constat ex Concilio Tridentino sess. 24. de reformatione cap. 4. Scilicet cap. non debet, de consanguinitate. Et ideo, qui copulam habet cum persona descendente ab eodem stipite, a quo ipse descendit usque ad quartum, committit incestum propter consanguinitatem, si vero copulam quis habeat, cum consanguineis uxoris suae, etiam usque ad quartum gradum, committit incestum propter affinitatem, ex matrimonio consummatum, similiter si quis copulam illicitam habeat cum Ioanna contrahit affinitatem cum consanguineis eiusdem Ioan-

nae, usque ad primum, & secundum gradum, & ex hac copula illicita inducitur impedimentum impediens, & dirimens matrimonium usque ad secundum gradum post Tridentinum. Et ideo nomine incestus comprehenduntur omnes actus fornicarii sequentes, ut si quis coeatur fornicarie cum matre alicuius feminae, & postea cum eadem filia, aut cum duabus fororibus, aut cum duabus foeminis consanguinis, aut cum adia, & postea cum nepote, aut cum amita, & matertera, & postea cum nepte, filia ex patre, vel sorore, item si quis fornicarie copuletur cum ea quam frater suus, aut pater, aut avus, aut consobrinus, antea fornicarie cognoverat. Ita Lessius lib. 4. cap. 3. dub. 1. nu. 78. Filius tract. 30. cap. 5. quae 1. fin. Silvius 2. 2. q. 154. art. 9. Balens vero in incestus, n. 1. & alij.

¶ Sed quaeres: An per copulam sodomiticam contrahatur affinitas, cum cognatis illius, cum quo commissa est, ita ut cognoscente sodomitice quemlibet ipsum, vel mulierem cognatam ad gradum naturalem, sit incestus, vel impediat matrimonium cum illa? Respondetur: Per sodomitice nullam contrahi affinitatem, unde, & si quis illam cum duobus fratribus commisit, non committeret incestum, nec tenet hoc explicare in confessione. Ita Card. de Rom. 2. di. qu. 2. 4. ar. 23. dub. 24. quae 1. citat, & requiritur Dian. p. 9. tract. 9. re. 1. 20. vers. Nota insuper, & alij. Nec item contrahitur ipsa affinitas quantum ad matrimonium contrahendum impediendum, aut dirimendum, ita docent Azor. p. 3. cap. 18. q. 5. Grat. de arbitrio confessionis, lib. 2. cap. 34. Caiet. 2. 2. q. 154. art. 11. Silvius 2. 2. q. 154. art. 11. Et probatur. Quia per dictam commixtionem sodomiticam non commiscetur semina coeaturus, nec sunt una caro. Ergo per tale coeatum non contrahitur affinitas, & per consequens etiam ille, qui coeatur cum illa quo sodomitice non erit incestuosus, etiam si coeat, cum eiusdem fratre, hoc confirmatur: Quia nulla est lex specialis, qua eos coitus prohibeat, praeter de virginem naturalem, in genere prohibentem sodomitice peccatum. Ex quo etiam sequitur eum, qui sodomitice aliquem cognovit, posse contrahere matrimonium cum illius sorore, vel matre, nam cum ad hoc habet legitimam impedimentum, & a fortiori cum alijs feminis eius cognatis inferioris gradus, immo etiam, quod si illas cognoscat extra

matrimonium, talis actus carnalis naturalis non erit incestus.

3 Quæres præterea: An copula sodomitica inter masculos in primo, & secundo, tertio, & quarto gradibus habeat eandem incestus malitiam? In hac difficultate Dicastillus lib. 1. de iustit. disp. 3. dub. 18. num. 303. & sequentibus docet: Copulam sodomiticam inter masculos in primo, secundo, & tertio gradibus coniunctos, seu cognatos cognatione, seu affinitate orta ex copula licita, siue ex matrimonio esse incestum, & inter cognatos, seu affines cognatione, seu affinitate ex copula illicita esse incestum usque ad secundum gradum. Ducitur: Quia illi duo sunt verè affines affinitate inducta iure positivo: sed ea posita resultat pietas, & reuerentia seruanda erga affinem. Ergo si non seruetur erit incestus; sed ex Concilio Tridentino affinitas orta ex matrimonio, siue ex copula licita extenditur usque ad quartum gradum, & orta ex copula illicita usque ad secundum. Ergo affines coeuntes sodomitice in his gradibus committent incestum.

4 Sed his non obstantibus Diana 3. part. tract. 4. resolut. 101. Bellochius in praxi Theolog. Moral. part. quæst. 1. numer. 110. Homobonus tract. de casib. reserv. part. 2. casu 4. Floronus de casib. reserv. p. 2. casu 6. num. 31. & Finellius de casib. reserv. casu 10. n. 10. docent: Circumstantiam incestus in copula sodomitica non solum in tertio, & quarto (ut tenet Azor tom. 3. lib. 3. cap. 18. q. 5.) sed neque in primo, & secundo gradu habere locum, & affines etiam in primo, & secundo gradu sodomitice coeuntes nullatenus committere incestum. Et probatur: Quia omnes hi gradus solum sunt iure humano instituti ad impediendum matrimonium, loquendo de linea transversali, seu collaterali, & ipso iure tantummodo, prohibiti sunt concubitus ordinarij, qui sunt, servato sexu, & vase debito, non autem ipso iure positivo humano prohibentur concubitus extraordinarij, qui non impediunt matrimonium, quales sunt coitus sodomitici. Ergo cum de illis non detur specialis prohibitio ob pietatem, & reuerentiam, erga cognatos, nulla ratione dari poterit incestus. Et idè hanc sententiam præter citatos tenent Auerfa de Sacram. Penitent. quæst. 10. sect. 9. & nouissime Mazuchellus tract. de casib. reserv. disp. 2.

cap. 4. n. 28. & cap. 22. nn. 23. & probabilem dicit Machado tom. 1. lib. 2. part. 3. tract. 19. docum. 3. nu. 3. Et licet hætres sententia Dicastilli, scilicet, & Azor, atque Diana sint satis probabiles, vltima tamen Diana, & aliorum videtur probabilior propter sua fundamenta, & auctoritatem illam sequentium, sed de hac difficultate, & de illa, de qua egimus supra num. 2. huius resolutionis latè egimus 1. part. lib. 2. resol. 18. & 19. vbi extensius, & diffusius videri possunt.

5 Sed maior difficultas est: An diuersitas graduum faciat diuersitatem speciem in incestu, siue an omnes incestus sint eiusdem speciei? In qua difficultate Nauarrus in Manuali capit. 16. num. 3. & Valencia tom. 3. disputat. 9. quæstion. 3. punct. 3. asserunt: Omnes gradus consanguinitatis differre specie, non solum a gradibus affinitatis, & cognationis legalis, sed etiam inter se, & consequenter omnes incestus differre specie prout differunt gradus. Et ratio est: Quia existimant, quemlibet gradum includere specialem deformitatem, & dissonantiam a recta ratione, & a pietate, & reuerentia debita personis cuiuslibet gradus. Et idè hanc sententiam tenet etiam Vaquez apud Bonacinam vbi infra.

6 Secundam sententiam tenent Lessius lib. 4. cap. 3. dub. 11. num. 79. Azor 3. part. cap. 9. quæst. 1. Filiucius tract. 30. cap. 5. num. num. 96. & Bæsus in florib. verb. Incestus, nu. 3. qui docent: Gradus consanguinitatis differre specie a gradibus affinitatis, cognationis legalis, & spiritualis gradus vero consanguinitatis non differre specie inter se, sicut nec gradus affinitatis differunt specie inter se, & ceteri gradus, & secundum hanc sententiam incestus commissus cum consanguinea differt specie ab incestu commisso cum affine, vel cum cognata cognatione legali, vel spirituali. Et ratio est: Quia multo immanior, & dissonantior a recta ratione videtur, incestus cum matre, quam cum nouerca, cum sorore, quam cum vxore fratris, vel alia cognata legali, vel spirituali. Ergo signum est gradus consanguinitatis differre specie a gradibus affinitatis, & ab alijs gradibus introductis iure positivo. Idè, quia isti gradus constituuntur ex diuersis vinculis, nam gradus consanguinitatis nascitur ex vinculo naturali alij autem ex vinculo introducto per legem positiuam.

7 Tertiā sententiā tenent Caletanus 2.2. quæst. 154. art. 9. Bonacina de matrim. quæst. 4. punct. 16. num. 5. Ledesm. de matrim. cap. 13. & nouissimè Diana 1. part. de circumst. resol. 31. & p. 4. tract. 4. resol. 234. & alij moderni, & videtur esse sententiā D. Thom. 2.2. quæstion. 154. art. 9. qui docent: Omnes gradus siue contangunitatis, siue affinitatis, siue cognationis legalis, siue spiritualis, & omnes incestus esse eiusdē speciei, & gradum strictiorem in incestu solum esse circumstantiam aggrauantem intra eandem speciem. Ducuntur: Quia omnes incestus sunt contra eandem virtutē pietatis, & contra rectitudinem eiusdem virtutis. Ergo cum non opponantur alteri, virtuti specie diuersæ erunt eiusdem speciei: quia vt latè probauimus 1. part. lib. 2. disp. 2. resol. 2. distinctio specifica peccatorum sumitur ex oppositione ad diuersas virtutes, seu ad diuersas rectitudines virtutum specie distinctarum: sed in casu præsentī omnes incestus opponuntur ad rectitudinem eiusdem virtutis, & magis, & minus non variant speciem, licet magis, vel minus aggrauent peccatum. Ergo incestus nullatenus specie differunt secundum gradus diuersos. Omnes hæ tres sententiæ sunt satis probales, & graues patronos habent. Sed mihi probabilior videtur; hæc tertia sententiā D. Thomæ, & Caletani, quia firmiori nititur fundamento.

8 Copula inter Cōfessarium, & poenitentem non est incestus, nisi metaphorice quatenus mulier poenitens dicitur filia spiritualis. Ita Filucius tract. 30. num. 105. Emanuel Sā verbo Confessio, num. 25. Caspensis tom. 1. tractat. de peccat. disputat. 2. num. 56. quos sequitur Balesius in floribus, verb. Incestus, numer. 5. contra Sanchez, & alios. Et probatur: Quia actus carnalis, vt sit incestus debet committi inter cognatos, sed Sacramentum Poenitentiae propriè non inducit aliquam cognationem, nec legalem, nec spiritualem, cum in nullo iure expresse reperiatur. Ergo congressus cū filia confessionis non est incestus. Neque circumstantia necessario in confessione explicanda. Si tamen confessorius vratur Sacramento tanquam medio, ad sollicitandam poenitentem, vel eam sollicitauerit in confessione, vel propè actum confessionis ante, vel post, non committit quidem incestum, sed sacrilegium necessario in

confessione explicandum, ob grauis, finiam iniuriam, & irreuerentiā, quam irrogat tanto Sacramento. Et de hoc crimine cognoscunt Inquisitores hæreticæ prauitatis, quia talis incurrit vehementem suspicionem hæresis. Et in hac re fides præstatur testibus singularibus, quia difficilimum est, vel impossibile aliter crimen hoc probare. Et de hoc videndus est Diana 4. p. tract. 5. per tot.

9 Est etiam advertendum, quod incestus cum contanginea vxoris viuētis intra primum, & secundum gradum non tamen extra illos habet duplicem effectum, prior est, quod impedit petitionē debiti, eo quod cognoscendo consanguineam vxoris factus sit vxoris affinis eo gradu, quod consanguinea vxoris erat ei sanguine iuncta, ex hoc autē non remanet impeditus reddendi; & in hoc potest Episcopus dispensare, & regulares per sua priuilegia, secundus effectus est, quod mortua vxore non potest aliam ducere, quia cognoscendo consanguineam vxoris contraxit impedimentum impediens ad contrahendum cum alia, vt statuitur in iure in cap. transmissæ 1. & 2. de eo qui cognouit consanguineam vxoris. Potest tamen Episcopus in hoc impedimento etiam dispensare, & similiter regulares per dicta priuilegia, vt autem incestus impediat debet esse copula cum consanguinea intra secundum gradum tantum, debetque esse perfecta, & consummata apta ad causandam affinitatem, id est, intra vas naturale. Aliqui vero docent satis probabiliter ad consummationem, & affinitatem sufficere viri seminationem, licet femina non seminet, ita Syluester, Flaronus, & Basilius Pont. quos citat Diana 3. p. tract. 5. res. 19. nihilominus ad consummationem requiritur vt copula fiat cum seminatione vtriusque congređientis, aliter enim nō fiunt vna caro, nec contrahit vir per eam in eo casu affinitatem. Ita Sanchez lib. 7. de matr. disp. 83. Præposit. 3. p. de matr. lib. 9. num. 81. Diana 4. p. tract. 2. res. 43. Calet. 2.2. q. 154. art. 12. Casp. Hurt. de matr. disp. 20. diff. 1. & Syluest. verb. Matrimonium 8. q. 15. citat pro hac sententiā Hostiens. & Vgon. qui & alij seminationē vtriusque coeuntis asserunt esse necessariam, ad contrahendam quamcumque affinitatem: præterea nullatenus verum iudico, quod ait Lessius lib. 4. cap. 3. dub. 11. numer. 81. Nempe mortua vxore, si vir, qui cognouit vxoris consanguineam, etc.

iterum defacto nubat, non posse petere debitum, nam nulla impedimentum impediens ad contrahendum, post matrimonium contractum excepto voto castitatis impedit debiti petitionem. Vt bene Enriquez lib. 2. de matrim. cap. 2. num. 3. & Trullenc lib. 6. in Decal. cap. vnico dub. 6. num. 6. in fine. Dixeriſſam, quod ad cauſandum hoc impedimentum eſt neceſſarium, quod vir cognoſcat conſanguineam vxoris viuentis: nam ſi cognoſcat conſanguineam mortuæ vxoris nullo modo incurritur: quia hæc poena in dicto cap. tranſmiſſa, ſolum imponitur marito cognoſcenti conſanguineam vxoris viuentis, & cum lex poenalis ſit non eſt extendenda vltra caſum in ea contentum.

10 Sed quæres: An inceſtus cum conſanguinea propria inducat ſimile impedimentum? In hac difficultate Nauarrus, & alij multi Canoniſtæ indiſtis cap. tranſmiſſa 1. & 2. Affirmatiue reſpondēt, eoducti fundamento, quia ratio decidendi in illis textibus à fortiori habet locum in propria conſanguinea, ſed D. Thomas in 4. diſt. 34. quæſt. 1. art. vlt. quem ſequuntur Tho. Sanchez lib. 9. de matr. diſp. 27. & Laſius vbi ſupra, num. 82. atque communiter Theologi negatiuam ſententiam tenent. Ducuntur: Quia cum hæc ſit poena non eſt extendenda vltra caſum iniure expreſſos etiam ſi maior ratio ſit ſemper enim leges poenales reſtringendæ ſunt ad proprium caſum, & ita vt minus ledant, quantum ſit poſſibile. Vtraque hæc ſententia probabilis eſt, ſed opinio D. Thomæ, & Theologorum probabilior.

11 Notandum præterea, quod ignorantia aſſinitatis excuſat ab hac poena, ſcilicet, tam a poena non petendi debitum, quam ab impedimento non nubendi, & ſimiliter quando coniux habet tantum ignorantiam ſolius poenæ, licet ſciat per illam copulam contrahi aſſinitatem, & peccare contra præſcriptum legis Eccleſiaſtica, ignorat tamen illam poenam per eam eſſe conſtitutam: quia ſiſtæ, & ſimiles poenæ Eccleſiaſticae ſunt impoſitæ propter contumaciã, non cenſetur vero contumax qui ignorans legem contra eam facit, vel qui illam ignorat ſaltem, vt illatiuam poenæ. Ita Portel in addit. ad dubia regul. verò. Ignorantia, n. 29. Sanchez de matrim. lib. 9. de matr. diſp. 32. num. 20. & Diana part. 3. tract. 1. reſol. 12. & alij. Sed de hac quæſtione,

& poena, & de alijs Eccleſiaſticis poeniſ, & cenſuris, an excuſentur per ignorantiam vide in 1. part. harum diſquiſitiõũ, lib. 2. diſp. 4. reſol. 17. & 18. & quæ ignorantia ſufficiat, vide reſol. 19.

12 Quæres deinde, an ſiquis habeat copulam cum muliere in intertio, & quarto gradu coniuncta cum ſua vxore, ſibi quæ in eodem gradu affine impediatur a petitione debiti per talem inceſtum. Reſponderetur negatiue. Ita Baſilius Pontius de matrim. lib. 7. cap. 33. n. 6. qui citat Nauarrum quem ſequitur Diana part. 3. tract. 5. reſol. 19. Rodriguez tom. 1. qq. regul. quæſt. 63. art. 1. Gaſpar Hurtado diſp. 10. de matrim. diſſic. 7. & Baſeus verb. Inceſtus, num. 64. & probatur: quia huiusmodi impedimenta ſunt de iure Canonico, & Eccleſiaſtico, & nullum ius Canonicum ſtatuit, inceſtum in eo caſu impedire a petitione debiti. Ergo talis inceſtus non impedit debiti petitionem.

13 Notandum etiam, eſt Episcopum poſſe diſpenſare in impedimentis, quæ ſuperueniunt matrimonio, & impediunt debitum petitionem, vt quando matrimonio iam contracto ſuperuenit impedimentum aſſinitatis, vel cognationis ſpiritualis cuius ratione coniux, qui eſt effectus aſſinis, priuatur iure petendi, quia quamuis rigore iuris attento, neque ac in his Episcopus diſpenſare. At ratione conſuetudinis iam præſcriptæ id poteſt, atque praxiſiſ id teſtatur, palam enim Episcopi, in hoc diſpenſant, & hoc eſt verum, quamuis ad quocumque potentes diſpenſare facilis ſit additus. Ita Sanchez de matrim. lib. 8. diſp. 12. num. 13. & 15. Valentia tom. 4. diſp. 10. quæſt. 5. punct. 5. Fluctius tract. 10. part. 2. num. 308. Baſeus verb. Inceſtus num. 7. G. aduertendum. Et licet aliqui exiſtimet privilegium Pij. V. viuz vocis oraculo, in quo conceditur regularibus conſeſſoribus commiſſionem habentibus a ſuis Prouincialibus, vt poſſint diſpenſare eum inceſtuoſis, vt poſſint debitum petere, eſſe reuocatum per conſtitutionis Gregorij XV. & Vrbanij VIII. reuocantes omnia privilegia viuz vocis oraculo conſeſſa nihilominus pro foro conſcientiæ probabilis eſt, prædicta oracula viuz vocis non eſſe reuocata pro regularibus, quia cum a multis Pontificibus eadem ipſa viuz vocis oracula ſint per bullas conſeſſa non ſunt ſolum oracula viuz vocis, ſed bullata, vt late probaui in meis

questionibus selectis regularibus, & expositione regulari S. Francisci quæst. 20. selecta in cap. 6. regula præmissæ, Lezana vero in summa tom. 3. verb. Affinitas num. 4. & 5. obseruat non obitante dicta reuocatione oraculorum viuar vocis, posse regulares dispensare in dicto casu ex quodam priuilegio concessio Monachis S. Benedicti Congregationis Valisoletanæ a Iulio X. Iann. 1503. quod refert Rodriguez in suo bullario bulla 23. & cuius etiam meminit Sorbus notiter in compendio priuilegiolorum Mendicantium verb. Dispensatio, concurrentibus tamen aliquibus conditionibus. Primo, quod hi confessarii habeant specialem commissionem a superiore monasterii, & ad hoc generalis commissio seu deputatio ad audiendas confessiones non sufficit, & mortuo superiore, vel a moto, qui talem commissionem dedit, cessat commissio eo, quod illa est ad nutum concedentis reuocabilis. Secunda conditio, quod dicta dispensatio fiat in Sacramento Pœnitentiæ, & non extra Sacramentum. Et quod eadem dispensatio fiat in domibus, vel Ecclesijs Religionis, & non extra, quæ omnia nõ erant necessaria stante priuilegio viuar vocis oraculo concessio a Pio V.

RESOLVTIO VII.

Quid sit sacrilegium sexta species luxuriæ?

SYMMARIUM.

1. *Sacrilegium in quantum est species luxuriæ est violatio rei sacræ per actum venereum.*
2. 3. 4. *Sacrilegium quinque modis perpetrari potest, & qui illi sint.*
5. *An sit peccatum si coniuges petant vel reddant debitum in loco sacro.*
6. *Si quis deferat secum lignum Crucis, &c. vel sacram Eucharistiam, & fornicetur, peccat peccato sacrilegij.*
7. 8. *An concubitus sacris initiati cum muliere soluta pertineat ad speciem sacrilegij, vel ad speciem simplicis fornicationis solum? Refertur duplex sententia.*
9. *An Religiosus si sacularem tactibus polluat, faciat contra votum? Et an*

accessus carnalis fidelis, ad infidelem sit sacrilegium?

10. 11. 12. *An si is qui committit aliquod peccatum venereum, sit Religiosus sit mul., & Sacerdos committat duplex sacrilegium? Refertur duplex sententia, & exponitur, quid teneatur facere in confessione Sacramentali.*

13. *An qui habet votum simplex, & Jo. lemne de eadem reteneatur, utrumque exprimere in confessione, & contra ea delinquat? Refertur duplex sententia.*

14. *Qui existens in Ecclesia habet animum fornicandi extra illam non committit sacrilegium, & contra si existens extra Ecclesiam habet animum fornicandi in ea sacrilegium committit, non vero committitur per aspectus, & tactus libidinosos, bene vero per copulam, vel pollutionem? quod docent graues Doctores. De quo latè remissio.*

15. *Certum etiam haberi debet: peccatum venereum ex eo, quod committatur in die festo non addere actui speciem, sed malitiam sacrilegij.*

Sacrilegium in quantum species luxuriæ, est violatio rei sacræ per actum venereum. Per rem sacram intelligitur persona Deo dicata per votum castitatis, locus sacer, vel alia res consecrata, violatur autem res sacræ, cum aliquid agitur, quod specialiter repugnat eius sanctitati, vel reuerentiæ ipsi debita, cum, scilicet, illa res quantum est ex facto hominis, quodammodo, contaminatur, polluitur, & veluti prophana efficitur, & tractatur.

2. Sacrilegium igitur quinque modis perpetrari potest. Primo, si persona Deo dicata, siue sacra in opus venereum, siue externum, siue internum, id est, in delectatione contentatæ, violat enim suæ personæ sanctitatem, quæ in eo consistit, quod per votum castitatis sit Deo dicata. Secundo, si persona non sacra consentiat in opus venereum, circa personam sacram, quia actus sumit suam specificationem ab obiecto. Tertio, si vtraque persona, quæ exercet actum venereum sacra sufficiens est duplex adulterium, cum vtrique ex congregantibus est coniugatus, in quo casu est confitenda circumstantia sacrilegij ex vtraque parte. Ita Læsius lib. 4. cap. 3. dub. 12. num. 84. Ledesma tom. 2.

tra & 27. cap. 14. concl. 24. Trullenc in Decal. lib. 6. cap. unico dub. 7. num. 4. & Filiucius tract. 30. cap. 7. num. 128. Et ratio est: Quia licet ille actus physicé solum sit vnus, at moraliter ibi sunt duo sacrilegia in indiuiduo, nam quilibet ex congregantibus non solum violat suum proprium votum, sed concurrit ad violationem voti alterius, quod est distinctum numero sacrilegium. *Quarto*, cum actus veneris exercetur absque necessitate in loco sacro etiam si illum exercentes sint coniuges, nomine autem loci sacri intelligitur quilibet locus publicus auctoritate Episcopi consecratus, vel institutus, aut benedictus ad sacra peragenda, vt sunt Ecclesia, siue templum, cimiterium, & oratoria publica, & Hæremitoria auctoritate Episcopi constituta, & deputata ad diuinum cultum, & ad Diuina Officia peragenda, in dubio autem si in eo Diuina Officia celebrantur, præsumitur auctoritate Episcopi, erectum, vt bene Sanchez lib. 7. de matrim. disp. 13. Non intelliguntur vero ad hunc effectum nomine loci sacri ipsa monasteria, & cubicula, Religiosorum, nec refectoria, imo nec sacristia, nisi in ea esset altare ad celebrandum, nec oratoria priuata, etiam auctoritate Episcopi constituta, si vt priuata, & non vt publica instituta sint, item nec supra tectum Ecclesiæ, nec campanile, aut turris eiusdem Ecclesiæ, nec locus illius subterraneus, nisi sit sepultura, nec porta Ecclesiæ extra limen, id est, extra lineam, quam attingunt valvæ, modo limen non spectet ad cimiterium, nec Ecclesia diruta, nisi forté sit destructa, vt iterum reedificetur. In his ergo locis copula habita non habet malitiam sacrilegij, ita multi Doctores, quos refert, citat, & sequitur Bonacina de matrim. quest. 4. punct. 16. a num. 9. vsque ad 18. Secus verò si copula habeatur in Capella de nouo addita aut in aliqua parte secundum quam prior Ecclesia laxata est, & extensa, quia pars addita fit vnum corpus cum priori, & gaudet illius priuilegijs. De quo videndi sunt Bonacina vbi supra num. 18. & Filiucius sup. n. 134. & 135.

3 Ex his deduces: Non esse circumstantiam in confessione aperiendam, si quis habeat copulam in oratorio alicuius domus, in quo de licentia Episcopi celebratur Missa, neque si eam habeat in dormitorio Religiosorum, etiam si ibi sit altare ad celebrandum, & singu-

lis noctibus à superiore Cōuentus aqua intrall' aspergatur, quia reputatur tantquam Oratorium priuatum. Et ratio est: Quia Oratorium priuatum non deputatur ab Episcopo ad Diuina Officia peragenda. Ita Sanchez tom. 3. de matrim. lib. 9. disp. 25. num. 39. & Fagundez præcept. 2. lib. 4. cap. 4. num. 34. & 49. & probabiliter dicit Trullenc in Decal. lib. 6. cap. unico, dub. 7. num. 5. in fine, & nouissimè eam tenet Diana part. 1. tract. de circumstant. resol. 20.

4 *Quinto*, sit circa aliam rem sacram, vt si quis vestibus sacris, vel alijs rebus sacris, aut vasis vteretur ad aliquod turpe ministerium, seu ad opus aliquod turpe, vt si viri, & feminae sacris, & pretiosis vestibus se ornarent ad ducendas choreas in honestas, & ad alia turpia peragenda. Non tamen committit sacrilegium, qui habet copulam cum femina, quæ habet reliquias secum, vel ad collum appensas, quia non agit specialiter contra rem sacram, nisi daret rem sacram tanquam pretium actus turpis (teus si ob gratitudinem) & nisi res sacra abuteretur, vel illam pollueret in actu veneris. Ita Bonacina quæst. 4. de matrim. punct. vltim. numer. 3. & Trullenc vbi supra num. 6. Filiucius etiam supra num. 129. atque Diana part. 1. tract. de circumstant. resol. 18. Ex quibus patet gestationem reliquiarum in actu veneris, vel eas a matre dare non esse sacrilegium, nec circumstantiam necessario aperiendam in confessione, sicut etiam copulam habere cum nouitio, aut nouitia, aut cum initiato in Minoribus Ordinibus, quia non sunt adhuc Deo dicati per votum castitatis, Equites vero Militares S. Iacobi, Alcantaræ, Calatravæ, & Montese sacrilegium committunt aliam ab vxore carnaliter cognoscentes, similiter & mulieres cum eis congregatis, nam licet Doctores controuertant, an hi sint veri Religiosi de qua controuersia late agit Barbosa de officio, & potest. Episcopi, allegat. 12. num. 46. & Sanchez lib. 4. summi. cap. 16. num. 11. Trullenc de voto, dub. 18. num. 2. & alij multi cōueniunt tamen præfatos Equites emitte re votum castitatis non absolute, sed coniugalis tantum; per quod votum manent Deo dicati, & consequenter extraneam cognoscentes, illud violant, & committunt sacrilegium necessario in confessione explicandum.

5 Sed quæres, an sit peccatum, & sacramen-

crilegium si coniuges perant, aut reddant de vicum in loco sacro? Responde-
tur, quod si longo tempore maneat
conclusi in loco sacro ratione belli, vel
alterius causae in loco sacro, & immi-
near alteri, periculum incontinentiae, si
cet petere, & reddere debitum in eodem
loco sacro, si non est alius locus oppor-
tunus, ut iuxta illud non sit aliquod cu-
biculum, non enim censetur ab Ecclesia
in hoc casu id prohibitum, esset enim ni-
mis durum, nec satis congruum indul-
gentiae concessa ab Apostolo 1. ad Corint.
7. *Nolite fraudari invicem, nisi forte ex con-
sensu ad tempus, ut vacetis orationi, & ite-
rum revertimini in id ipsum, ne tentet vos Sa-
tanæ propter incontinentiam vestram.* Ita
Læsius ubi supra num. 85. Sylvestre ver-
bo debitum, num. 3. & verbo Consecra-
tio 2. num. 5. Trullenc ubi supra n. 7. &
alii. Per longum vero tempus attentata fragilis
humana, Suarez in 3. part. quest. 83. art.
3. disp. 81. sect. 4. ver. Tertiò violatur, &
Ledesma in sum. tom. 1. cap. 20. de Eu-
charistia, Diana 1. part. tract. 7. resol. 19.
intelligunt quatuor, vel quinque dies
conveniunt vero omnes quod ex causa
necessaria possint petere, & reddere de-
bitum in loco sacro, & Diana citat San-
chez, & 27. Auctores pro hac senten-
tia, part. 1. tract. 8. resol. 34. Imò proba-
bile est idem esse dicendum, & si coniu-
ges non sint conclusi, & id fiat sine neces-
sitate modo occulte. Ita Galpar Hurtado
de matrim. disp. 10. diff. 4. Vazquez
in 1. 2. tom. 1. disp. 98. cap. 3. num. 6. & no-
tissimè Basilus Pontius de matrim. lib.
10. cap. 10. cap. 15. & probabilem dicit
Diana 1. part. tract. 7. de circumst. resol.
19. Et ratio est: Quia ubi non est pecca-
tum non violatur Ecclesia, ut patet quan-
do quis effundit sanguinem pro defen-
sione propria: sed si copula coniuga-
lis occulte fiat non est peccatum. Ergo
peccatum non violatur Ecclesia.

6. Si quis occulte deferret, secum lig-
num Crucis, vel reliquias clauorum, vel
spicula coronae Christi Domini, vel quod
manus est sacram Eucharistiam, & com-
mitteret fornicationem, vel aliquid aliud
opus peccaret peccato sacrilegii, prop-
ter grauem irreuerentiam illatam illis
reliquiis, quae habuerunt contactum
physicum Domini nostri Iesu Christi,
& eius sanguinis, & propter realem
Christi praesentiam in Sacramento exis-
tentis. Ita Lugo, & Dicastrillus, quos ci-
tat, & sequitur Diana part. 1. tract. 7. res.

18. & part. 3. tract. 4. resol. 67. & part. 1. tra-
ct. 3. resol. 58. Similiter graue sacrile-
gium committeret si quis immediate
post sumptam Eucharistiam fornicaretur,
vel se ipsum pollueret, ita idem Lugo,
& alij, quos citat, & sequitur Diana
part. 1. tract. 8. resol. 39. Qui consequen-
ter docent in hoc, & praemissis casibus,
hanc sacrilegi circumstantiam esse ape-
riendam in confessione necessario. Quia
mutat speciem peccati.

7. Sed quaeritur: An concubitus sacris
initiati cum muliere soluta pertineat
ad speciem sacrilegii, vel solum ad spe-
ciem simplicis fornicationis? Respon-
deo affirmatiue, quia verior, probabilior
sententia tenet obligationem continen-
tiae in sacris initiato conjugere imme-
diatè non ex mera constitutione Eccle-
siae, sed ex voto castitatis, quod Ecclesia
suo praepcepto annexuit ordinibus sacris
cegitque eos, qui ordinem sacram assu-
mant, ut votum castitatis emittant, non
expressè, sed facto ipso, & tacite, licet
enim non voce voucant, at facto ipso, &
opere proficentur castitatem per sacro-
rum ordinum susceptionem, sicut per
delationem habitus professionis, & exer-
citiū actum illi soli competentium
in Religione approbata, inducitur taci-
ta solemnis professio, ex cap. vidua, de r-
gul. tra. D. Thomas, Ricardus, Capreo-
lus, Deza, Caietanus, Valdensis, S. An-
toninus, Clitoveus, Dominicus, & Petr-
de Soro, Castro, Michael de Medina,
Osandus, Viguerius, Palacios, Toledo,
Belarminus, Philarcus, Aragon, Enri-
quez, Sa. Bañez Azor, Vega, Petrus, &
Bartholomeus de Ledesma, Ludouicus
Lopez, Manuel Rodericus, & alij multi,
quos citat, & sequitur Thomas Sanchez
lib. 7. de impedim. matrim. disp. 27. nu-
10.

8. Negatiuam tamen sententiam
scilicet, sacris initiatos iure Ecclesiastico
immediate teneri ad dictam continen-
tiam, & non ex voto, & per consequens,
concubitus sacris initiati cum soluta
enim solum simplicem fornicationem, &
non sacrilegium, tenent Scotus, Immo-
la, Cardanus, Innocentius, Archidico-
nus, Hugo, Tarrecremata, Ioannes de
Lignano, Henricus, Paludanus, Ganda-
uo, Paleotus, Bonifacius Stunica, Gutie-
rrez, Valeria, Balthasar Magallon, quos
refert in suis locis Thomas Sanchez de
matrim. lib. 7. disp. 27. num. 9. & praeter
Doctores istos, Qui consequenter tenent
adus

actus venereos sacris initiati non pertinere ad speciem sacrilegij in proprijs, & formalibus terminis eam sequuntur Cardinalis, Immola Felinus, Decius, Bermondus, Paulus Grillam, Iulius Clarus, Bosius, Velazquez de Auendaño, Gutierrez, quos citatos suis locis vide apud me ipsum 1. part. libr. 2. disput. 2. resol. 15. num. 14. vbi latissimè hæc quaestio videri potest hæc igitur sententia est satis probabilis, quamvis prima sit communior, & probabilior.

9 Et notandum venit in præsentia quod aliqui docuerunt, loquendo de stricto voto castitatis, vt de voto Religiosi professi, ipsum non peccare contra votum, si sæcula rem tactibus polluat, dummodo ipsi tangenti voluntaria pollutio non accadat, nec eius periculum. Ita Nicolaus Moscinensis, in tirocinio S. Artis penitentiariæ, part. 2. §. de luxuria, num. 10. & Iesualdus in Theologia Morali tom. 1. tract. 27. cap. 10. num. 16. Iacobus de Graffis de casib. reservat. lib. 3. cap. 8. num. 39. & alij: Et ratio est: Quia qui tactibus polluit sæcularem etiam si sit Religiosus, dumtamen, nec impollutionem incidat, nec in eius periculum, & si committat peccatum scandali concurrendo ad peccatum sæcularis, non tamen infringit proprium votum castitatis, nec facit contra illud: Ergo non peccat peccato sacrilegij, sed scandali. Nam Religiosus non vult alienam castitatem, sed suam: hæc sententia supponit quid moraliter impossibile in praxi, scilicet, quod ille Religiosus polluat suis tactibus sæcularem: & quod ipse saltem non incidat in periculum pollutionis, vel consensus, in delectationem veneream. Et præterea vti instrumento sacro ad aliquod opus turpe est sacrilegium, vt supra dixi num. 4. Sed corpus Religiosi, & eius membra sunt Deo dicata, & sacra per votum castitatis. Ergo illis abuti ad opus turpe etiam alterius est sacrilegium, & circumstantia necessario in confessione aperienda. Et sententia Moscinensis, Iesualdi, & Graffij, quam prius docuerat Hieronymus de Llamas demandato Supremi Senatus S. Inquisitionis Hispaniæ expuncta fuit in expurgatorio anno 1640. Sed quaeres: An accellus carnalis Fidelis ad infidelem, v.g. Fidelis, ad Iudeam, Hæreticam, vel Mahumetanam mulierem, sit sacrilegium? Affirmatiue respondet Candidus tom. 2. disput. 24. artic. 23. quem sequuntur Cardinalis de Lugo

de poenit. disp. 16. sect. 6. num. 333. Leander a Sanctissimo Sacramento tom. 1. de Sacram. tract. 10. disp. 85. 3. quæst. 7. Naldus in sum. verb. Fornicatio, num. 2. & alij: quia talis fidelis maximum dedecus, & iniuriam irrogat Christianæ Religionis contrariam tamen sententiam tenet Siluius 2. 2. quæst. 154. art. 2. Fagundes in Decal. tom. 2. lib. 6. cap. 1. num. 14. Tamburinus, opusc. 1. lib. 2. cap. 7. §. 4. num. 20. & alij. Et probatur: Quia licet Ecclesia quando prohibet matrimonium cum infidelibus videatur prohibere omnem concubitum, quia est idem motuum tamen cum sit lex poenalis non debet extra suum casum extendi ad casus similes, vt tenent communiter Iuristæ. Et confirmatur: Quia adhuc est diuersa ratio in matrimonio, quia eius vinculum est maius, & peioris cōsequentia, quæ est in copula fornicaria. Vtrique hæc opinio est probabilis, sed prima probabilior.

10 Dubitabis, an si is, qui committit aliquod peccatum venereum sit Religiosus simul, & Sacerdos, committat duplex sacrilegium; alterum contra sanctitatem, ex voto, alterum contra sanctitatem ordinis? Ita vt vtrumque debeat in confessione explicari? In hac difficultate Petr. de Ledesma 1. tom. sum. tract. de confessione, cap. 19. concl. 1. dub. 1. & Coninhe. de Sacrament. Ordinis disp. 20. dub. 13. num. 131. & alij aiunt, esse necessario eam circumstantiam in confessione explicandam. Nam quamvis non mutet speciem, aggrauat tamen notabiliter. Sed licet hoc sit probabile. At communior, & verior sententia, tenet circumstantias aggrauantes, non esse necessario confitendas.

11 Contrariā tamen sententia, scilicet, talem Religiosum Sacerdotem, solum committere vnum peccatum, & non duplex, & sufficere, si dicat in confessione, vel se habere Ordinem sacrum, vel se esse Religiosum tenent Lælius lib. 4. cap. 3. dub. 12. num. 88. Rodriguez in summa cap. 53. concl. 4. Castro Palau tract. 2. de peccatis disp. 2. part. 3. num. 10. & alij, quos sequitur Diana 1. part. tract. 72. de circumst. resol. 3. Et probatur: Quia votum solemne professionis, non distinguitur, a voto solemni annexo ordini sacro, quia licet vnum expressum, & alterum tacitum: at taciti, & expressi eadem est natura. Ergo transgressio vtriusque cum sit idem votum vnicum peccatum erit, & vna transgressio. Probatur: Quia
duz

duæ illæ obligationes sunt eiusdem rationis, vel potius non sunt, nisi vnica obligatio, nam obligatio repetita, vel vetum repetitum de eadem re, non inducit nouam obligationem, & si postea fides violetur non est duplex in iustitia, vel si violetur votum pluries repetitum non est multiplex sacrilegium. Ergo nec in casu præfenti: Et ideo hanc sententiam tenent etiam Bonacina quæst. 4. de matrim. punct. ult. num. 28. & Filiucius tract. 30. cap. 7. num. 124. Medina in instruct. lib. 1. cap. 14. §. 18. Henriquez lib. 5. de poenit. cap. 5. num. 6. Sanchez citatis alijs lib. 7. de matrim. disp. 27. num. 28.

12 Ex his deducitur Religiosum professum, & simul Sacerdotem, vel saceris initiatum fornicantem sufficere si dicat in Confessione se emisisse votum castitatis, vel si fateatur solum se esse saceris initiatum, & mulier, quæ cum eo fornicauit sufficit si dicat in confessione se fornicasse cum homine voto castitatis adstricto, vel si dicat solum se habuisse rem cum saceris initiato; item Episcopus actum venereum faciens, satisfacit, si in confessione dicat se esse in saceris vel esse Sacerdotem, vel votum castitatis emisisse. Ita Sanchez vbi supra n. 27. vsq. ad 34. Filiuc. sup. n. 123. & Dian. tract. 7. de circumst. resol. 3. p. 1.

23 Sed quæres; An si quis simul habeat votum simplex, & solemne, v.g. castitatis si faciat actum venereum teneatur vtrumque votum exprimere in confessione? Affirmant Sorus lib. 7. quæst. 2. art. 5. Medina vbi supra num. 18. & alij ex eo, quia existimant votum simplex, & solemne distingui specie. Contrariam tamen sententiam cum alijs tenet Thomas Sanchez vbi supra num. 31. & Filiucius supra num. 127. Castro Palaut tract. 2. de peccat. disp. 2. part. 3. num. 11. Trullenc in Decal lib. 6. cap. vnico, dub. 7. num. 10. & alij docent, habentem simul votum simplex, & solemne satisfacere in confessione, si alterum ex ipsis exprimat, quia votum simplex, & solemne, v.g. castitatis non differunt specie, quia sunt de eadem re, & habeant idem motiui, seu obiectum formale, & quia solum differunt accidentaliter ex differentia solemnitatis constituta ab Ecclesia, quæ accidentaliter est, cum non mutet substantiam, & essentiam actus: & ideo mulier habens copulam cum Religioso sufficit, si dicat in confessione se illam habuisse cum homine habente votum castita-

tis, & idem est si eam habuit cum Sacerdote, vel saceris initiato, nec Sacerdos Clericus in saceris, Religiosus, aut Monialis tenentur exprimere votum solemne, vel statum suum, sed sufficere, quod dicant se esse voto castitatis adstrictos.

14 Ex his colliges: Eum, qui existens in Ecclesia habet animum fornicandi extra illam, non committere sacrilegium, quia actus interior non repugnat sanctitati loci sicut actus exterior, & contra vero si quis existens extra Ecclesiam habet animum intra illam fornicandi sacrilegium committit, quia actus voluntatis specificatur ab obiecto, nec est sacrilegium, quando absolute desideratur foemina in Templo, nec distinguitur, an copula desideretur in Templo, vel extra, quia desiderium illud iudicandum est, secundum communem, & ordinarium modum, concupiscentiæ qui quidem est, ut fiat extra Templum; ita Nauarrus in cap. 16. num. 5. Filiucius supra num. 133. Bonacina dicto punct. ult. num. 7. & Trullenc vbi supra num. 11. Similiter non est sacrilegium in Ecclesia verba in honesta loqui, nec se libidinosè intueri, quia ob hoc non irrogatur loco sacro maxima irreuerentia, & licet aliqui asserant, quod se tangere impudice in verendis in Ecclesia sit sacrilegium, ut etiam tenet Trullenc vbi supra num. 11. Quia tales tactus impudici repugnant debite reuerentia loci sacri, alij nihilominus tenent, nec per tactus impudicos in Ecclesia habitos, committi sacrilegium necessario in confessione exprimendum: dum tamen non adsit pollutio. Ita Suarez lib. 3. de Religione cap. 7. num. 10. Sanchez lib. 9. de matrim. disp. 15. num. 41. Filiucius supra num. 133. & cum multi Diana part. 1. tract. 3. resol. 33. & tract. 7. de circumst. resol. 22. Nam per tales actus, non violatur locus sacer, sicut violatur per pollutionem, cum pollutio directe repugnet sanctitati loci sacri, illumque violet, ac polluat. Fornicatio autem, & pollutio in loco sacro, etiam si sit occulta, habent malitiam sacrilegij, eo quod maxime repugnet sanctitati loci, non solum ex iure Ecclesiastico, sed etiam ex iure naturæ supposita enim consecratione, vel benedictione, qua locus sacer Deo dedicatur ex iure naturæ, & reuerentia rationis dictamine debetur ei reuerentia specialis, & illam non fœdare, & violare per actus inhonestos, qui maxime, illius sanctitati repugnant est graue sacrilegium

gium. Ita Suarez de Relig. tom. 1. lib. 3. cap. 7. num. 4. Sanchez de matrim. lib. 9. disp. 15. num. 11. Bonacina de matrim. quest. 4. punct. vir. num. 7. & communiter Doctores. & egoiple cum multis. 1. part. haru duquisit. lib. 2. disp. 2. res. 1. 16. at si hæc sint occulta Vazquez in 1. 2. D. Thom. quest. 72. art. 7. disp. 98. art. 3. num. 6. & Bassius Pontius de matrim. lib. 10. cap. 10. num. 25. Homobonus, Hurtado, Fagundez, Coninhe, Valencia, Enriquez, quos dicta resol. 16. num. 3. adduxi, & suis locis citando cent malitiam, & deformitatem sacrilegij commissi contra reuerentiam loci sacrilegi surgere non ex iure naturæ, sed ex Ecclesiæ statuto, quam sententiam nouissime tuctur Anton. Diana 1. part. tract. 7. de circumst. resol. 25. & 26. Et ideo si tactus impudici, & pollutio, aut fornicatio facta sint in Ecclesia occulte non habere circumstantiâ sacrilegij necessario in confessione aperienda: quia iure Ecclesiastico solum pollutur Ecclesia, cū pollutio, aut fornicatio facta in Ecclesia publice sunt. Hæc sententia est satis probabilis: sed ego sententiam Suariz, & aliorum tamquam probabiliorem amplectus sum dicta resol. 16. vbi latissime de hac egi quæstione. Certum præterea est, peccatum venereum non addere malitiâ sacrilegij ex eo, quod patretur in die festo, vel in aliquo die maioris hebdomadæ, vel eo die, quo quis ad confessionem, aut communionem accessit, nec esse circumstantiam mutantem speciem; imò nec notabiliter aggrauantem. Ita ut sit necessario in confessione aperienda. Ita Henriquez lib. 5. cap. 6. num. 6. Filiuciusto. 2. tract. 2. cap. 9. num. 347. Bonacina de Sacram. disp. 5. quest. 5. sect. 2. punct. 2. §. 3. diff. 3. num. 29. & multi, quos refert, & sequitur Diana p. 1. tract. 7. de circumst. res. 32. Et ratio est: Quia opus, quod Ecclesia prohibet in die festo, est opus seruale, & materiale, peccatū autem venereum siue solum spirituale sit per consensum deprauatæ voluntatis, siue simul sit opus externum, propriè non est opus seruale. Ergo non est contra præceptum de obseruatione festorum.

RESOLVTIO VIII.

Quid sit vitium contra naturam, & quomodo committatur?

SYMMARIUM.

1. Peccatum duobus modis dicitur contra naturam generaliter, & specialiter generaliter nomen peccatum est contra naturam dictam natura rationalis, specialiter est illud, quod est contra naturam, quæ in natura actus velerei postulat, ut sequitur generatio.
2. Quinque modis committi potest hoc peccatum contra naturam.
3. 4. 5. An omnes homines contra naturam differant speciebus Resertur duplex sententia, & utroque ratione subicitur.
6. 7. An pollutiones velutinae, & delectationes extrinsecæ inuicem differant speciebus, vel an sint omnes eiusdem speciei? Resertur duplex sententia.
8. An in actu sodomitico est contrarietas, quod quis sit agens, vel patiens sint eiusdem speciei, vel distincti, & debent sibi dari in confessione.

Peccatum contra naturam duobus modis accipi potest: Primo generaliter in quantum quoduis peccatum est contra rectum dictamen naturæ rationalis: & in hoc tantum omnia peccata dicuntur contra naturam: Secundo, specialiter in materia luxuriz, & dicitur illud, quod est contra ordinem, quem natura actus venerei postulat, ut sequi possit conceptus, seu generatio, actus igitur contra naturam est, actus luxuriz, ex quo sequi non potest humana generatio, nec enim actus venerei, ut ex eo fieri possit humana generatio, postulat quinque: Primo, duorum coniunctionem; secundo, ut coniunctio sit inter duos eiusdem naturæ. Tercio, ut coniungentes sint omnes sexus. Quarto, organa, seu vasa congrua; & id generatiue destinata a natura. Quinto, debiti in modum. Ex quo sequitur, quod in materia luxuriz quinque modis potest esse peccatum contra naturam.

1. Primo, si queratur voluptas carnis per sui corruptionem abique con-

iun-

in diore, procurande diuiciis, siue proprijs, siue a cunctis tactibus, vel aliter emissio nemine causa voluptatis, & vocatur mollietas, aut pollutio voluntaria: secundo, si voluptas queratur in coniunctione cum re alterius naturae, v.g. cum bruto, vel daemonem comparente in forma mulieris, vel bruti, v.g. hirci, vel hominis, vel alicuius Dei Gentilium, vt Iouis, Martis, Saturni, vt olim quibusdā feminis, & hoc vel in vase naturali, vel contra naturam. Et hoc peccatum dicitur bestialitas siue sit cum bruto, siue cum demone, quomodo libet apparet. Tercio, si in eodem sexu fiat coniunctio, vt maris cum mare, foeminae cum foemina per interpositum instrumentum, vel per immediatōe tactus, vel frictionem partium verendarum. Nam tam vasa, quam personae sunt per se generationi inepta. Quarto, si copula fiat in diuerso sexu eiusdem speciei, sed non in congruo vase, vel instrumento, vt hominis cum foemina per vas praeposterum. Quinto, si coniunctio quo ad cetera sit naturalis, sed in ordinatio sit in modo, vt si auerſe fiat, vel viro iucumbente, ita vt non possit sequi generatio, nimirum, quia semen non potest recipi, vel attrahi, vel si de industria alter in congressu feminis emissionem in debito vase impediat. Ita Læsius lib. 4. cap. 3. dub. 13. num. 98. Caietanus, & Thomista 2. 2. quaest. 154. art. 11. dub. 15. Primus modus, vt iam diximus, dicitur mollietas, seu voluntaria pollutio, secundus bestialitas, nam concubitus cum demone ad bestialitatem reducit, tertium, & quartum peccatum dicuntur sodomia; quantum denique in naturalis modus concubandi, & est valde notandum, quod quamuis in foro externo grauer puniatur concubitus foeminae cum foemina medio aliquo interposito instrumento non verò si sine illo fiat.

3. Circa hos tamen modos contra naturae difficultas praecipua est, an omnes differant specie, vel solo numero? Contra prior sententia docet specie differre. Ratio est: Quia vnusquisque ex his modis habet specialem deordinationem, & dissonantiam ad rectam rationem in genere luxuriae nullo enim magis habet dissonantiam cum recta ratione concubitus cum demone, vel cum bruto, quam concubitus cum personis eiusdem naturae, & sexus, & multo magis dissonat coniunctio personarum eiusdem sexus, quam coniunctio personarum diuersi se-

xus, licet in vase debito: & maior dissonantiam habent omnes istae coniunctiones, quam simplex pollutio voluntaria. Ergo isti modi non solum numero, sed specie differunt inter se. Ita communiter Doctores praecipue Petrus Quiedo, Ludovicus Crepi, Antoninus Diana, Ioannes Martinez, quos ego retuli, citauit, & sequutus sum in 1. part. harum disquisitionum lib. 2. disp. 2. resol. 17. num. 7.

4. Contrariam tamen sententiam tenent Filiucius, Armiſſa, Taciſſa, Altis, Mathias, Felisius, Grasis, Nauarrus, qui omnes tenent esse sententiam D. Thomae, Enriquez, Angelus, Fagundez, Ludouicus Carbo, Ioan. Nidel, Palanus Lahnam, Antonius Escobar, & eam mordicus defendit Ioan. Caramuel in Theol. fundam. fundamento 57. quaestione incidenti, num. 1183. & in Theol. Moral. num. 1607. refert viginti sex Auctiores pro hac sententia, & idem confirmat in Regul. S. Benedicti num. 983. & probabilem dicit Diana, Trullenc, Machado, Caietanus, Syluester, Rainerius Ludou. a Conceptione, quos, & omnes supra adductos in hoc numero ego ipse retuli, & suis locis citauit prima parte harum disquisitionum lib. 2. disputat. 2. resol. 17. num. 1. & praeterea alios multos, & ibi latissime tractauit hanc quaestionem in ea resol. 27. omnes igitur hi Doctores docent, omnia peccata contra naturam esse eiusdem speciei infima in genere luxuriae dixi in genere luxuriae: quia praedicti Auctores non negant, in peccatis contra naturam posse dari rationem scandalii, vel sacrilegii, &c. sed haec omnia affirmant ad extrinsecas species non ad intrinsecam luxuriae speciem pertinere. concedunt etiam praedicta peccata contra naturalia intra eandem speciem grauissima esse, & continere circumstantias notabiliter aggrauantes inter se ipsa comparata.

5. Probat igitur haec sententia: Quia ex eo praecise formaliter, & essentialiter peccata venerea contra naturalia peccatis conaturalibus distinguuntur, quia, scilicet, peccata contra naturam, siue contra ordinem debitum a natura institutum, & de generatione n. & habent specialem deordinationem generationem naturalem impediēte, quia quocumque modo contra naturali fiat vel per pollutionem, seu molliem, vel per sodomiam, vel per bestialitatem, impediunt omnino generationem, quia se-

men

semen non emittitur intra vas debitum, & a natura ordinatum, ad generationem proles; sed una quæque res per id formaliter, essentialiter, & specificè constituitur; per quod ab alijs distinguitur. Ergo peccata contra naturalia constituuntur in suo esse formali, & essentiali, atque specifico per negationem naturalis ordinationis, & modò a natura instituti ad habendam generationem; sed omnia peccata contra naturalia conveniunt in negatione prædictæ ordinationis, a natura institutæ ad generationem, & per eam differunt a peccatis venereis connaturalibus. Ergo omnia peccata contra naturalia habent eandem rationem formalem specificam, per quam, & conveniunt inter se, & differunt a peccatis connaturalibus, & per consequens sunt eiusdem speciei infimæ, licet individualiter habeant circumstantias minus, vel magis aggravantes, per quas quodlibet ipsorum, vel maius, vel minus peccatum sit. Hæc secunda sententia, tum propter sua fundamenta, tum propter tot, & tantos patronos, quos habet censui esse probabilè 1. par. harum disquisitionum, libr. 2. disput. 2. resol. 17. sed modo post decretum D. Alexand. VII. editum. 24. Septembr. anni 1665, sustineri non potest, nec defendi, si dictum decretum sit sufficienter publicatum. *dy. 24. reprobatum*

6 Sed quæres: An pollutiones voluntariæ, & delectationes externæ, quæ capiuntur ex diversis obiectis specie distinctis, v. g. mulieris conjugatæ, vel affinis, &c. distinguantur specie secundum diversitatem obiectorum ex quibus capiuntur? In qua difficultate suppono in primis: Quod si pollutiones, vel delectationes illæ extrinsecæ capiuntur ex desiderio, vel affectu efficaci habendi copulâ cum muliere conjugata, vel affine, &c. diversificatur specie ex diversitate, obiectorum specie distinctorum, quia desiderium, seu voluntas efficax sumit suam specificationem ab obiecto extrinseco omnibus suis qualitatibus vestito, & prout est in se a parte rei; & ideo necessario hæc circumstantia est explicanda in confessione tanquam mutans speciẽ. Et propriè loquendo non pertinet ad peccatũ pollutionis, sed est aliud peccatũ committens, seu quid committanter se habet cum pollutione. Hoc ergo supposito ad difficultatẽ deueniendo 1. sentent. docet: Pollutiones voluntarias distinguí specie secundum distinctionẽ obiectorum, quæ

habenti pollutionẽ representantur, committanter per cogitationẽ, simul cum affectu efficaci procurandi pollutionem ad veneream delectationẽ, caprandam. Hanc sententiam tenent D. Antonin. Soto, Motesin. Gregor. Martin. Arauj. Serra. Candid. Suar. Sanch. & alij, quos ego retuli, & suis locis citavi in 1. p. harum disquisitionum, libr. 2. disp. 3. resol. 4. nu. 2. ducuntur ex illo cõmuni fundamento, quod actus moralis sumit suam specificationẽ, & essentiali ab obiecto: sed efficax voluntas habet de pollutionẽ ad caprandã delectationẽ sensibile, quãdo capitur ex diversis obiectis specie distinctis respicit ipsa diversa obiecta specie distincta, prout distincta specie: Ergo erit specie distincta pro diversitate obiectorum specie distinctorum. Ex quo colligunt, pollutionem habitam cum obiecto conjugatã, pertinere ad speciem adulterij; solutã ad speciem simplicis fornicationis, & religiosã ad speciem sacrilegij.

7 Secunda sententia est Caietani, Dicastilli, Diana, Bassi, Navarri, Filiucij, Az. Toleri, Bonacini, Sairi, & citatis alijs Caramuellis 1. 1. Regul. Sancti. Benedicti, num. 1039. quos omnes ego retuli, & suis locis citavi dicta resolutione. quart. numeri tertio, qui tenent: omnes pollutiones voluntarias, si cum eis simul non adsit affectus efficax, seu desiderium alicuius concubitus, licet concurrat simul cum affectu efficaci procurandi pollutionem, delectatio inefficax, seu simplicis complacentiæ, & cogitatio de aliquo obiecto specie distincto, ut de conjugata, vel affine, esse eiusdem speciei, siue procuretur pollutio ex contrectatione membri alicuius pueri doli incapacis, siue per cogitationem intensam rerum venerearum, seu diversorum obiectorum, ex proposito, & intentione habendi pollutionem, siue per externam procuracionem, & tactum genitalium. Et probatur: Quia hæc omnia per accidens se habent, & materialiter concurrunt, ad voluntariam pollutionem, absque concubitu quocumque, & desiderio efficaci habendi illum, quia cogitatio rerum venerearum, seu diversorum obiectorum solum est medium, quo vivitur illa voluntas efficax ad habendã pollutionẽ, seu delectationẽ, quæ ex ipsa requiritur, scilicet, ut magis delectetur ex cogitatione illa, v. g. de conjugata, vel affine,

affine, vult enim ex puritate illius
fœminæ magis delectari: sed delectatio
maior venerea, vel minor sunt eiusdem
speciei. Ergo illa cogitatio non extra-
hit voluntatem efficacem habendi pol-
lutionem, & per eam delectationem sen-
sibilem ad aliud obiectum specie distin-
ctum, intensio enim delectationis solum
addit circumstantiam aggravantem in-
tra eandem speciem. Et confirmatur:
Quia medium, vt sic accipit totam suam
malitiam, a malitia finis, sed finis, ad quē
eligitur, vt medium illa cogitatio, v.g. de
coniugata, vel affine, est magis delecta-
ri; & delectari magis solum addit ad de-
lectationem veneream (quæ est obiectū
voluntatis efficacis habendi pollutionē)
quandam intensiōem ipsius delecta-
tionis. Ergo non extrahit illam ad aliud
obiectum specie distinctum, ex quo pos-
sit illa voluntas efficax habendi pollutio-
nem, & per eam delectationem sensibi-
lem, nouam speciem accipere. Alias ra-
tiones vide apud me ipsum vbi supra.
Hæc sententia propter sua fundamenta,
& auctoritatem Doctorum, illam se-
quentium est verior, & probabilior.

8 Quæres præterea: An in actu sodo-
mitico circumstantia, quod quis sit agēs,
vel patiens, mutet speciem, & sit necessa-
rio confitenda in sacramentali confessio-

ne. Negativam partem tenet Alphonsus
de Leone tract. de officio, & potestate
Cōfessarij, p. 1. recollect. 9. n. 216. & 218.
quem citat, & sequitur Antonin. Dian. 3.
p. tract. 4. rel. 159. & citatis alijs 5. p. 11.
14. rel. 56 & p. 6. tract. 6. rel. 35 & p. 9.
tract. 9. rel. 3. Erraticum est: Quia patiens
in hoc actu cooperatur suis tactibus ad
actum completum agētis, & ideo com-
mittit idem peccatum specie, & licet ip-
se non compleat actum sicut agens, scilicet
nando, nō ideo ex parte patientis est di-
uersus specie, quia actus non completus,
si habeat idem obiectum, quod habet
completus, ab illo specie non differt;
imò actus ille externus, vt sic, nec nume-
ro differt ex parte agentis, & patientis,
quia actio, & passio: ealiter non distin-
guuntur. Sunt tamen duo peccata nume-
ro ex parte consensus voluntatis: quia
tam agens, quam patiens eliciunt actū
consensus diuersum numero ab illo, quē
alter elicit. Et hæc dicta sufficiant pro
nunc de pollutione, & sodomia, & eate-
ris sordibus contra naturam; quia de ip-
sis egimus per varias resolutiones in mul-
tis questionibus ad eas pertinentibus in
prima parte harum disquisitionum lib. 2.
tota disput. 2. & 3. quibus etiam finem
impono disputationi circa sextum, &
nonum Decalogi præceptum.

DISPUTATIO VNDECIMA.

DE SEPTIMO, ET DECIMO DECALOGI PRÆCEPTO.

RESOLVTIO PRIMA.

Quid sit furtum, & quomodo differat à rapina?

SUMMARIVM.

1. 2. Furtum est rei alienæ acceptio, domino
rationaliter inuito, furtum vero,
& rapina distinguuntur specie in ra-
tione iniuriæ.

3. 4. Furtum ex genere suo est peccatum mor-
tale, potest tamen fieri veniale ex tri-
plici capite, & furtum veniale ex se
potest fieri mortale ratione dñi illati.

5. 6. 7. 8. Quæ quantitas requiratur in furto
vt sit peccatum mortale? Referuntur
sententiæ diuersæ.

9. An qui furatur manuscripta peccet mor-

taliter, & incidat in peccatum reservatum.

10. 11. Qui furatur minima à pluribus ci-
uitate perueniendi ad magnā quan-
tatem peccat mortaliter. Adducitur
opinio Ioan. Medinæ defurante paruo
à multis.

12. 13. 14. An qui furatur per minima fur-
ta, sine intentione perueniendi ad mag-
num peccet mortaliter, & quid sit ab-
tineatur restituere totam quantitatem
furatam sub mortali?

15. 16. In his furis paruis scilicet vel vni, vel
pluribus requiritur maior quantitas
ad

ad mortale, & quid de esculentibus, & poculentibus.

17.18 Non peccare mortaliter furantes parva, etiam si per veniant ad magnum docent multi.

19.20 An qui longo tempore non restituit committat multa peccata? Refertur duplex sententia.

21.22 An peccatum retentionis durante voluntate non restituendi multiplicetur, adducitur duplex sententia.

23.24.25.26.27 An quando multi ex condito, & simul furantur magnam quantitatem, teneantur singuli ad restitutionem in solidum? Refertur duplex sententia, & utraque probatur.

28 Quilibet in extrema necessitate constitutus potest accipere rem alienam.

29.30.31.32 An in gravi necessitate liceat subripere bona aliena? Refertur duplex sententia, & utraque probatur, & declaratur.

IN Hoc septimo præcepto, scilicet, non furaberis prohibetur realis acceptio bonorum proximi contra eius voluntatem iniuste eidem ablatorum in decimo autem, scilicet, non concupisces bona proximi tui, seu aliena. Prohibetur de fiderium, seu voluntas efficax auferendi proximo bona sua: de utroque. Ergo præcepto in præsentem agendum est, ac primò de essentia, & diffinitione furti.

Furtum igitur est, occulta rei alienæ acceptio, Domino rationabiliter invito. Dicitur, occulta, ut distinguatur furtum à rapina, & ab alijs iniustis acceptionibus, quæ fiunt per iniquos contractus, quæ fiunt domino sciente, & vidente. Dicitur, rei alienæ, quia acceptio rei suæ, quæ apud alium est, non est furtum, saltem ea ratione, quæ sua est, quamvis possit esse furtum, quatenus illa res est alteri commenda data in deposito, vel opignorata. Dicitur, Domino invito, quia si quis crederet, Dominum ratum habere, & non dissentire, non esset furtum. Dicitur, rationabiliter, ad denotandum non committi furtum, ab eo, qui aliquid aufert, quando Dominus est irrationabiliter invito, ut quando aliquid accipitur per modum iustæ compensationis, vel in extrema necessitate. Ita D. Thomas 2.2. quæstio. 66. artic. 3. Nauarrus cap. 17. num. 1. Læsius lib. 2. cap. 12. dub. 1. Reginaldus lib. 23. num. 10. Sylvius 2.2. quæstio. 66. artic. 3.

2 Notandum verò est: furtum, & rapinam distingui specie, in ratione iniustitæ, quia rapina includit violentiam, quæ fit Domino scienti, quam furtum excludit: ab iniuria autem, quæ fit per iniquos contractus furtum, & rapina differunt, quod facto, & rapina patitur Dominus dñum omnino involuntarie, nempe per ignorantiam, vel per vim, in contractibus vero iniustis patitur damnum involuntarie mixtum si sciat iniquitatem contractus, & eam non possit impedire. Ita Div. Thomas secunda secunda. quæst. 66. artic. 4. Sairus in Clavi Reg. lib. 9. cap. 13. n. 9. & 10. Medina, C. de rebus. q. 4. Sylvius 2.2. q. 66. art. 4.

3 Furtum ex genere suo est peccatum mortale; quia infert proximo nocumētum, sed hoc est contra charitatem, & iustitiam. Ergo si nocumētum sit notabile erit peccatum mortale. Potest tamen esse veniale ex in deliberatione, & ex parvitate materiæ, & quando dominus non est invitatus quoad substantiam rei acceptæ, sed solum quoad modum, ex quo fit, ut filius clam auferens aliquid a patre, vel auo, vxor à marito, nepos à patruo, & amicus ab amico liberali, & benigno, sapientius excusentur à mortali, quando verosimiliter ob istam causam creditur, Dominum cōcessurum, si peteretur. Ita D. Th. 2.2. q. 66. art. 6. Læsius lib. 2. cap. 12. dub. 6. nu. 27. & 28. Sairus lib. 9. cap. 14. Bonacina de contract. disput. 2. quæst. 3. punct. 1. num. 6. Sylvius 2.2. quæst. 66. artic. 6.

4 Furtum, quod est secundum se veniale, ratione parvitatæ materiæ: potest fieri mortale ratione notabilis damni, vel alterius causæ concurrentis, ut si quis furtori seras surripiat, vel sartori acum, nec possint aliud habere, sic si auferas alicui rem parvi momenti, quam tamen ille maximi facit, & propter quam valde conturbatur; hoc peccatum non est mortiferum in specie furti, sed in specie damnificationis iniustæ; quia huius damni causam, iniuste dedit. Si tamen sciat fur, talem solere, precari, imprecari, blasphemare, erit peccatum scandalii, pertinet ad eam peccati speciem, cuius sciebat suo furto, & si exiguo, tamen fore causam. Ita Valencia tom. 3. disput. 5. quæst. 10. punct. 5. Sotus de iust. libr. 5. quæst. 3. art. 3. Sairus lib. 9. cap. 14. num. 15. Ludou. Lopez 1. par. cap. 93. Nauarrus cap.

17. n. 22

KK 2

Sed

5 Sed quæres, quæ quantitas requiratur in furto, ut sit peccatum mortale? In hac difficultate ferè quot capita tot sunt sententiæ. Prima igitur opinio est Nauarri cap. 17. num. 4. qui putat, dimidium regalem esse quantitatem notabilem ad constituendum peccatum mortale, in materia furti Corduba verò in summa, quæst. 109. & Salon 2. 2. tom. 1. quæst. 66. art. 6. controuersi. 1. docent: Absolutè, & simpliciter vnum argenteum esse materiam sufficientem peccati mortalis in materia furti. Bartholom. autem de Medina in prima secundæ, quæstio. 88. artic. 8. cum multis alijs tenet, non esse furtum mortale, nisi ad summam duorum argenteorum perveniat. Sed certè omnes si opposi-ones, præcipuè sententia Nauarri, & Cordubæ nimis strictæ sunt, nec est verisimile, Deum ob tam leuia furti addicere homines æternis poenis inferni, valde enim alienum videtur ab infinita pietate, tam rigidam ferre sententiam in homines a se suo pretioso sanguine redemptos.

6 Quarta sententia est Manuelis Roderici in summa tom. 4. capit. 118. numer. 27. & 29. & Soti libr. 5. de iustit. q. 3. ar. 3. ad 3. & probabilem dicit Aragon 2. 2. quæstio. 66. artic. 6. conclus. 3. qui docent: Illam esse notabilem quantitatem, quæ excedit duos aureos, sed hæc sententia absolutè, & simpliciter pro omnibus nimis laxa est, & ideo eam rejciunt communiter DD. qui ut vidimus in superioribus opinionibus seu supra relatis, & in infra referendis nullas absolutè, & simpliciter admittit tantam quantitatem esse necessariam ad peccatum mortale in materia furti. Quia etiam vnum aureum infert graue nocuum homini non valde diuiti, & pauperi grauissimum. Ergo tanta quantitas non est necessaria ad constituendum peccatum mortale, & multo minor sufficit. Hanc tamen sententiam admittunt probabiliter Angelus verb. Furtum, n. 34. & Syluester eodem verbo, quæst. 2. nu. 5. respectu opulentorum.

7 Quinta sententia est Greg. de Valencia tom. 3. disp. 6. quæst. 19. punct. 16. Rebelli part. 1. lib. 3. quæst. 15. lect. 2. n. 22. Bartholomæa S. Fausto in speculo confess. disp. 2. quæst. 18. num. 16. & Gregorius Sairi in Clau Regia libr. 9. cap. 15. num. 9. & sequent. qui docent, quod seculo a se damno extrinseco trium re-

galium, vel trium Iuliorum summam etiam si a diuite auferantur, esse materiam peccati mortalis in futuro.

8 Sexta opinio est Alfonso de Vega in summa cap. 129. casu 12. Medina C. de restitut. quæst. 10. Petri Nauarra libr. 3. cap. 1. numer. 35. Lassi libr. 2. cap. 12. dub. 1. & 6. num. 29. & 30. Bonacina de contract. disput. 2. quæst. 8. punct. 1. numer. 7. Reginaldi tom. 2. libr. 23. num. 19. Silvij 2. 2. quæst. 66. artic. 6. conclus. 4. Diana 2. part. tractat. 17. resolut. 57. & part. 7. tractat. 6. resolut. 58. Vigiers de iustit. tractat. 3. cap. 1. dub. 2. Bassi in fior. verb. Furtum 1. num. 4. qui docent materiam peccati mortalis in furto generaliter loquendo pro omnibus personis etiam mediocriter diuitibus esse summam quatuor regalium, respectu vero personarum illustrium, quæ splendide alunt familiam, aureum, ut minimum, respectu personarum, quæ ex suo labore vivunt, & se suo sustentant artificio, duos regales esse materiam peccati mortalis, respectu vero pauperum, qui mendicando vivunt vnum regale. Hæc sententia videtur omnium probabilior: Quia hæc quantitas debet commensurari ex damno maiori, vel minori proximo illato maius autem damnum est parua quantitas respectu hominis pauperis, vel saltem non diuitis, quàm magna respectu hominis opulenti, & valde diuitis.

9 Sed quæres: An qui furatur manu scripta alicuius præcipuè si ea furatur, solum, ut transcribat, reddendo illa post transcriptionem Domino, seu vsuario peccet mortaliter, & incurrat casum reservatum, si deitur reservatio de furto in ea quantitate quæ sit peccatum mortale? Respondetur affirmatiuè, etiam si solum furetur, ut transcribat, præcipuè vero si ea furatus non reddidit originalia scripta Domino, seu vsuario, a quo illa furatus est. Ita Cyprianus de Couriens Angherpiensis lect. 15. part. 1. ad caput 7. Regul. Sanct. Francisci. & Coriolanus de casib. reservat. 2. part. casu 8. §. 10. num. 16. & Angelus, l. 1. C. vnde vi. Marchant. in expos. Regul. Sanct. Francisci, caput 7. quæst. 11. & Siguença in Regul. S. Francisci, cap. 7. Et probatur: Quia hoc furtum (ut inquit Angelus) est magnum quia in eo Dominus, vel vsuarius est magis involuntarius, & magis rationabiliter inuitus, quam in alijs furtis etiam grauis materiæ. Et

quia

quia ex eo sequitur in persona laesa maior dolor, & indignatio, quam si ei multa auri, vel magna pecuniae quantitas auferretur, imo multoties si laesus posset recuperare illud damnum redimeret, magna pecunia quantitate sua scripta. Ergo est peccatum mortale, & ubi furtum in quantitate peccati mortalis est reservatum erit peccatum reservatum.

10 Qui furatur minima a pluribus ea intentione, ut perveniat ad notabilem quantitatem, mortaliter peccat ea de prava, & iniusta intentione, & quovis externo furto ex eadem intentione procedente, eandem culpam mortalem incurrit, & tenetur ad restitutionem, siue pauper sit, siue dives, si inuitis Dominis id faciat. Ita Lessius lib. 2. cap. 12. dub. 7. Sairus in Clavi Regia lib. 9. cap. 13. num. 27. Valeria tom. 3. disp. 5. quaest. 10. punct. 5. Silvius 2. 2. quaest. 66. art. 6. quaest. 36. concl. 1. Salon 2. 2. quaest. 66. art. 6. Et probatur: Quia ablatio rei notabilis inuito Domino est peccatum mortale, & sub mortali debet restitui ei, a quo ablata est, etiam si non damnum inferat, cum a quo ablata est: sed qui furatur minima a multis cum intentione perveniendi ad notabilem, vel magnam quantitatem, & si non multum damnum inferat singulis furatur tamen notabilem quantitatem inuitis Dominis. Ergo peccat mortaliter, & tenetur ad restitutionem.

11 Circa hoc tamen notanda valde est doctrina Ioannis de Medina C. de restit. quaest. 10. Qui putat furantem per minuta furta amittis, non peccare mortaliter; si ille qui furatur id non faciat in fraudem praecipui de non furando: sed quia forte non habeat unde se, & familiam alere, seu sustentet. Bassius vero verb. Furtum 1. num. 7. docet. Hanc Medinae sententiam teneri posse, in casu, quo alij huic succurrere tenerentur, & si non essent hominis statum; non essent iniuri circa rei substantiam, etiam si iniuri essent circa modum: sed data suppositio ne Ioan. de Medina ille laboraret vel gravi, vel plus quam gravi necessitate, qui enim se, & familiam alere non potest, sufficienter convincitur esse ingratui necessitate, & si alias non operetur in fraudem legis, non video causam, cur mortaliter peccet, & ideo in casu proposito a Medina dicendum est, eiusdem sententiam esse verissimam sine illa limitatione a Basco posita scilicet, quod

si non essent illi, a quibus quantitas notabilis per parva furta ablata est statum illius hominis furantis non essent iniuri in eo enim casu gravis necessitas, si essent iniuri, essent irrationabiliter iniuri, praecipue cum singuli parvum damnum infererent, & ideo si non essent, siue non eius statum accipiens illas parvas quantitates a singulis ad subleuandam suam gravem necessitatem non peccaret mortaliter, imo nec venialiter.

12 Si aliquis per furta minima non habeat intentionem adquirendi rem, notabilem, sed ex occasione ea committit, non peccat mortaliter antequam perveniat ad tantam quantitatem, quae continuata cum praecedenti est notabilis. Requiritur autem ad hoc, ut furta parva continua moraliter continuentur, quod fiant, aut intentione furandi notabilem quantitatem, aut fiant in eodem genere negotij, & non per magna temporis intervalla, ut si post mensem, vel saltem post quindecim dies continuentur, nec fiant animo discedendi, ut docet Diana 1. part. tractat. 4. de paupert. resol. 34. §. dico secundum, & Filiucius tom. 2. tract. 31. cap. 10. num. 244. Nam tunc nullam continuationem moralem inter se habent, & quodlibet furtum iudicandum est per se, & singulatim minimum, nec connexionem cum alio habere. At si habeant continuationem moralem eo modo, quo dictum est, secundum communem sententiam Doctorum, ultimum furtum implens quantitatem, notabilem, sit peccatum mortale, quod ad restitutionem sub eodem mortali obligat. Et ratio est: Quia cum illa furta parva moraliter continuantur, & ad notabilem quantitatem pervenerint, iudicantur quasi unum furtum notabilis quantitatis: sed furtum unum notabilis quantitatis est peccatum mortale. Ergo, & illa minima, quae in unum notabile furtum coalescunt. Ita Azor 3. part. lib. 5. cap. 13. quaest. 4. Petr. Navarra lib. 3. de restit. cap. 1. d. 6. num. 51. Vazquez 1. 2. tom. 1. disp. 146. cap. 2. Silvius 2. 2. quaest. 63. art. 6. concl. 2. Valencia, Sanchez, Salas, Reginaldus, Rebellus, Filiucius, Sairus, Ledesma, Sotus, quos suis locis citat, & sequitur Antonin. Diana 1. part. tract. 4. dicta resol. 34. Et licet parva furta committens in alijs parvis furtis non habuerit animum amplius furandi, si in eo furto complente materiam gravem, recedatur praecedentium furorum, & nihilo-

minus illud committat peccabit mortaliter, & tenebitur ad restitutionem. Ut docent communiter præmissi Doctores.

13 Est vero notandum aliquos Doctores docere, furtum illud ultimum paruum complens notabilem quantitatem per se esse peccatum veniale, sed detentionem rei alienæ in notabili quantitate, quæ tunc voluntaria inchoatur, esse peccatum mortiferum, ex qua sententia sequitur, posse dari furta solum venialia, quæ obligent ad restitutionem sub peccato peccati mortalis: ita Nauarrus cap. 17. num. 139. Læsius lib. 2. cap. 12. dub. 8. num. 42, & alij, quos suppresso nomine refert Bæsius veb. Furtum 1. num. 8. in fine, quam sententiam probabiliter dicit, idem Bæsius ibidem. Et ratio est: Quia illud ultimum furtum per se leve est sicut alia præcedentia, & si furans habeat intentionem restituendi, non habet malitiam retentionis voluntariæ gravis, seu notabilis materiæ. Ergo solū erit peccatum veniale, sicut cætera parva furta præcedentia. Quare hæc opinio videtur satis probabilis.

14 Sed quæres. An paulatim furans modica, ita ut perveniret ad notabilem quantitatem, ac proinde mortaliter peccaverit (secundum communem sententiam) teneatur sub mortali totam summam restituere: an potius euitet mortale, retentionis peccatum, restituendo illud modicum complens notabilem quantitatem ad furtum mortale requisitum? In hac difficultate Aragon 2. 2. quæst. 66. art. 6. Rebellius part. 1. lib. 3. quæst. 15. sect. 4. nu. 29. Megala 2. 2. lib. 2. cap. 1. quæst. 3. num. 25. Navarra de restit. lib. 3. cap. 1. part. 10. dub. 8. num. 62. Filicius tom. 2. tract. 3. cap. 10. num. 247. & probabilem dicis Bæsius vbi supra, num. 8. in fine docent: Ita furantes non teneri sub peccato mortali ad restitutionem totius quantitatis furatæ, sed tantum ad illam partem, qua restituta, cessat notabilis quantitas ad furtum mortale requisita. Et probatur: Quia tantum teneretur quilibet sub mortali notabile damnum proximi auferre, sed restituta illa modica quantitate aufertur notabile damnum proximo illatum, quia illa modica quantitate non accepta non esset mortale furtum, ratione parvi damni proximo illati. Ergo neque ea restituta erit mortalis retentio, cum maneat idem met modicum damnum insufficiens ad

mortalem culpam. Hæc sententia propter sua fundamenta est verissima, & adeo novissimè eam tenet Diana 1. part. tract. 4. de pauper. restit. 34. in fin. contra Cordubam in sum. q. 70. & Medina. C. de restit. q. 10.

15 Notandum præterea, quod exiguitas maior quantitas ad mortale in his furtis minimis, & eo maior, quo plures sunt Domini, a quibus furatur, nam quo in plures damnum dividitur, eo minus cæteris parvis sunt inveni. Ita Sanchez in summa tom. 2. lib. 7. cap. 21. num. 174. Rebellius part. 1. lib. 3. quæst. 15. sect. 4. num. 43. Megala 2. 2. lib. 2. cap. 1. quæst. 3. num. 36. Læsius lib. 3. cap. 12. dub. 3. num. 46. quos refert, & sequitur Diana 1. part. tract. 4. de pauper. restit. 34. dist. 3. qui optime asserit in his casibus quantitatem ad mortale debere esse duplo maiorem, quam quantitas ordinariè requisita ad mortale in alijs furtis.

16 Advertunt autem præmissi Doctores communem sententiam sequentes, circa furta mixta de quibus asserunt in unum coalescere circa iniustam retentionem, & obligationem restitutionis, vbi ad quantitatem notabilem pervenerint; prædictam sententiam locum non habere, quoad exigua furta esculentorum, quæ committuntur a servis, vel ancillis, ex rebus dominorum suorum, & a fortiori a filiis, & a Religiosis de rebus Monasterij, non ut illas vendant, sed ut comedant, sintque ordinariæ, quæ non solent accuratè concludi. Et ratio est: Quia in his non censentur domini patres, vel superiores rationabiliter tam invitati, ut velint obligare servos, filios, & Religiosos ad mortale. Ita Nauarrus capit. 17. num. 138. Læsius vbi supra num. 48. Reginaldus tom. 2. lib. 23. cap. 1. numer. 22. Perr. de Navarra de restit. lib. 3. cap. 1. part. 5. dub. 6. num. 203. Megala vbi supra num. 43. Sa. us in Clavi Regia, lib. 9. cap. 15. num. 17. Bæñez 2. 2. quæstio. 66. art. 6. Caietanus in summa, verb. Furtum, notat. 1. & novissimè Diana vbi supra dicto. 4. quæ omnia intelligi debent stando in communis sententia.

17 Nihilominus tamen, illos committentes parva furta, sine intentione perveniendi ad notabilem quantitatem, aut discendi, sed ex occasione tantum non peccare mortaliter, nec illa in unum coalescere ad constituendam notabilem retentionem rei alienæ, quæ obliget ad restitutionem, tenent absolute humanum

Sa verbo Furtum, num. 8. Nauarrus libr. 3. consil. de statu Monachor. consil. 3. numer. 27. Berarducius in summ. Coron. part. 1. cap. 1. num. 28. in fin. & Fernandez in eximie Theolog. Moral. part. 1. cap. 6. §. 2. numer. 12. Rocaful libr. 1. de septimo præcepto, cap. 2. num. 27. & probabilem dicit Salas tractat. 12. disput. 16. sect. 27. num. 87. & ante hos omnes eam tenuit Augestus, quem refert Ludovic. Lopez 1. part. cap. 93. §. ad tertiam vero, & alij, quos suppresso nomine refert Emanuel Savbi supra, quam doctrinam (scilicet, quod parvæ materiæ, non coalescant inter se ad faciendum vnum grave peccatum in transgressionem præceptorum, si non fiant ex intentione perueniendi ad notabilem quantitatem, sed qualibet materia parva si vnico actu voluntatis ad illam solum terminato, & interciso ab alijs, sit volta) admittunt generaliter præmissi Doctores in omnibus præceptis, in quibus intentio præcipientis, seu Legislatoris non potest venari, seu colligi, nisi ex natura actus virtutis, quem præcipit, vt accidit in præceptis Decalogi, & in his, quæ sunt iuris naturalis, in quibus intentio Dei præcipientis semper ex natura actus præcepti, & ex iure naturæ, & dictamine rectæ rationis, venanda, & colligenda est, quod non videntur admittere præallegati Doctores in præceptis humanis, vt in præceptis Ecclesiæ, in quibus intentio Legislatoris optime venari, & colligi potest aliunde quam ex natura actus præcepti, ex multis videlicet alijs capitibus, tunc enim illæ parvæ materiæ transgressionis præcepti, moraliter coniungi possunt ad constituendum vnum mortale ex intentione Legislatoris, vt videre licet in præcepto ieiunij, in quo multæ parvæ transgressionis in eodem die ieiunij committuntur, si perueniant ad materiam notabilem, constituent vnam quandam transgressionem notabilem, seu grauem & idem est in præcepto obseruationis festorum, in quo qui eodem die festo, multoties opera seruilia facit, aut laborat, dum illi breues labores singillatim sumpti eo perueniunt, vt si collectiue sumantur, plus, quam duarum horarum spatium consumpserint, erit peccatum mortale, quia Ecclesia non solum intendit prohibere opera seruilia in die festo continuo, siue continuata actione facta, sed etiam interrupta, si notabiliter lædat, festi ob-

seruantiam; & ideo licet illæ actiones laboriosæ, in quarum singulis partibus temporis expenditur inter se non habeant physicam vnionem, habent tamen moralem vnionem, quatenus notabiliter similes, & collectiue considerate opponuntur præcepto ex mentione Legislatoris.

18 Hæc sententia supposita præmissa limitatione probatur. Quia multæ peccata venialia nunquam possunt facere vnum mortale quod vnumcumque simul coniungantur. Ergo huiusmodi parua furtiva (scilicet est in præceptis legis naturalis alterius generis) voluntate intercisæ, non faciunt, nec facere possunt vnum furtum notabile, & mortale. Probatque consequentia: Quia quolibet illorum vnum paruum furtum est, nec vlla ratione eum alio paruo fure coniungitur. Ergo nulla ratione possunt facere, vnum notabile, & graue furtum; quod si peccatum mortale, & quod ad restitutionem obliget. Antecedens patet. Quia illa parua furtiva, nec habent inter se vnionem physicam, vt per se patet, nec moralem, quia quodlibet illorum diuerso, & distincto voluntatis actu, terminato solum ad illam materiam paruum, quam pro illa vicefatur, commissum est, siue vili voluntate vteretur progrediendi. Ergo ille actus voluntatis, quo vnum quodque illorum furtorum parvorum committitur cum sitat in illa parua materia, quæ tunc furatur, non influit in aliud furtum a se distinctum, nec physicè, nec moralitèr. Ergo nunquam coalescit ad constituendum vnum furtum notabile graue obligans ad restitutionem. Et confirmatur. Quia vnio moralis debet procedere ab aliquo actu morali, & libero, seu humano, quod enim vel non est actus humanus, vel non procedit ab actu humano morale esse non potest, quis actus moralis, & actus humanus, & liber conuertuntur, & idem sunt, sed omnia illa furtiva parua procedunt a diuersis actibus intercisiss, & nullam vnionem inter se habentibus, quorum quodlibet ad solam paruum quantitatem terminatur, & non ab vno actu in quo vniantur, & collus effectus sint, vt supponitur. Ergo nullam vnionem habeant inter se, nec sufficit si dicatur vniti illos actus in vna notabili, & graui actione proximi. Nam propter rationes dictas illa non est vna notabilis, & grauis actio, sed multæ laues actiones, quæ nec physicè, nec moralitèr vniri possunt.

Quod

Quod si adhuc dicas: Saltem absolute loquendo, & sine respectu ad actus furtivos parua quantitas, lationem proximi esse notabilem, quae cum facta sit a furante, id sciente post illa furtiva commissa tenebitur ad restitutionem. Respondetur: Illam grauem lationem proximi sequutam fuisse per accidens, quia per quodlibet illorum furtorum paruorum solum parua latio proximo illata est, & cum inter se nullam vnionem, nec physicam, nec moralem habeant, nullam inuenietur furtum: quod totam illam lationem cauauerit, nec per se ut patet, nec cum alijs simul, quia numquam fuerunt vnita, nec vnibilia, sed inter se physice, & moraliter. Et ideo furans non tenetur ad restitutionem damni notabilis, quia illud ipse per se non intulit, sed per accidens sequutum fuit quod patet exemplo congruenti. Nam si multi non ex pacto, neque ex condito, sed ex occasione singuli duos racemos vbarum ex vinea alterius furentur: non ideo mortaliter peccabunt stando in communi sententia, nec manebunt obligati ad restitutionem totius damni, licet sit notabile: quia singuli, non graue damnum, sed leue intulerunt, nec illa parua furti singulorum habuerunt aliquam vnionem physicam, seu moralem. Damnum autem illud notabile singuli per se non intulerunt. Sed per accidens euenit: sic dicas in praesenti casu nam quod parua furti sint commissa ab vno, vel a pluribus per accidens se habet dum tamen sint inter se, & nec physicam, nec moralem inter se vnionem habeant. Haec opinio propter sua fundamenta, & graues patronos, quos habet probabilis est, & ego de ipsa, & de tota hac difficultate latissime egi l. p. mearum disquisit. lib. 2. disp. 1. resol. 5. per totam.

19 Sed quaeres: An qui longo tempore rem alienam non restituit, vnum tantum, vel plura peccata committat? In hac difficultate Caietanus 2. 2. quest. 66. art. 3. docet: Iniquum retentorem rei alienae solum esse in continuo actu habituali. Et probatur: Quia post furtum, & primam voluntatem retinendi, solum remanet in voluntate peccatum illud non retractatum: sed actus praeteritus non retractatus solum manet habitualiter in voluntate. Ergo iniquus retentor dum retinet alienum, & non retractat actum retinendi solum

est in peccato habituali.

20 Contrariam tamen sententiam tenent communiter Doctores, qui docent: Iniquum detentorem rei alienae non esse solum in peccato habituali, sed esse in continuo actu peccandi, dum non restituit, suumque peccatum extrinsecus augere, dum restitutionem voluntarie omittit. Ita Molina de iustit. tractat. 2. disput. 653. num. 5. Vazquez in 1. 2. tom. 1. disp. 75. cap. 2. Lessius lib. 2. c. 22. dub. 3. num. 11. & sequent. Rebellius de obligat. iust. part. 1. lib. 2. quest. 17. section. 24. Turrianus 2. 2. tom. 1. disput. 17. dub. 1. num. 3. 4. & 5. Et probatur: Quia non restituendo rem ablatam, laedit semper dominum rei, quia non restituendo illi, quod suum est, non potest possidere, nec vi re sua; sed ista laesio assidue procedit a libera voluntate non restituendis, vel ab omissione libera, & voluntaria voluntatis. Ergo est peccatum actuale, eo, scilicet, modo quo in omissione operis eterni qua alius laeditur est peccatum actuale.

21 Sed questio est: An peccatum retentionis rei alienae, & omissionis restituendi durante ipsa voluntaria retentione, & omissione restituendi multiplicetur ad multiplicationem actuum voluntatis, aduertenter, & liberè de nouo nolentis restituere, vel saltem, quoties voluntas ipsa retinendi alienum physice interruptitur? Aliqui Doctores tenent toties multiplicari peccatum iniustae retentionis, quoties iniustus retentor proponit non restituere, item quando deprauata voluntas non restituendi interruptitur per somnium, vel per inconsideratam naturalem, & obligationem obligationis restituendi. Ita Vazquez vbi supra, Gaspar Hurtado de iustitia, disp. 8. difficult. & Turrianus vbi supra, addunt vero Soras de iust. lib. 4. quest. 7. art. 4. & Nauarius cap. 17. num. 54. Peccare mortaliter iniustum retentorem, quando creditor petit ab eo debitum, & ipse non redat, & denique quando videt creditorem egere, & non soluit. Et ratio est: Quia quoties multiplicatur actus peccaminosi multiplicatur peccata numero, deinde quoties interruptitur per varios modos praemissos, cum postea redditur de nouo ad iniustam retentionem voluntariam, incipit aliud nouum peccatum in individuo. Ergo quoties, vel actus retentionis iniustae multiplicatur

tur, vel interruptuntur, & de nouo incipiunt multiplicantur peccata in individuo iniusta retentionis.

22. Contrariam tamen sententiam tenent Petr. de Navarra de restit. libr. 4. cap. 4. num. 9. Aragon, & Carbo, quos refert, citat, & sequitur Tannerus 2. 2. disp. 4. quæst. 6. dub. 14. num. 423. & tanquam probabilem sequitur Dian. 1. par. tract. 7. de circumstant. resol. 58. qui asserunt: Non committi plura peccata, sed tantum continuari antiquum, quamvis vno anno, vel plus retineatur res aliena, etiam si fortè saepius, interim offeratur occasio restituendi, aut etiam saepius renoueretur propositum non restituendi, dummodo tamen iniustus retentor poenitentia ductus non proponat restituere. Et postea mutato proposito habeat animum non restituendi. Et probatur: Quia quando quis habet intentionem prauam prosequendi aliquem prauum finem etiam si diuersis actibus physicis numero distinctis repetat eandem intentionem, dum non retractat prauam intentionem, & durat prauis finis prosecutio solum est vnum numero peccatum moraliter non interruptum, quia omnes illi actus physicè distincti sunt imperati ab intentione continuata, & non interrupta eiuidem prauis finis, & omnes illi actus physicè distincti imperati ab eadem praua intentione se habent velut materialiter respectu illius prauae intentionis imperantis, ita vt ex ipsis, veluti ex materia, & ex praua intentione tamquam ex forma coalescat vnum numero peccatum moraliter. Vt expresse docet D. Thomas in 2. dist. 42. quæst. 1. art. 1. quæ sequuntur plusquam decem, & septem Doctores, quos ego ipse retuli, & suis locis citavi 1. part. harum disquisit. lib. 2. disp. 2. resol. 8. num. 9. Sed qui decreuit non restituere, intendit retentionem rei alienae. Ergo licet faciat, vel etiam interruptat varios actus physicè distinctos in ordine ad eum prauum finem, dum durat prosecutio eiuidem prauis finis non committit nisi vnum numero peccatum, quod moraliter coalescit ex illis prauis actibus imperatis tamquam ex materia, & ex praua intentione imperante tamquam ex forma, qui vniuntur moraliter in eodem prauo fine, & in eius prosecutione. Et confirmatur: Quia actus moralis semper perseverat, & durat saltem moraliter, dum durat ipse actus, vel motus physicus in voluntate, vel in aliquo eius

effectu: sed actus prauus retinendi rei alienae, seu iactentio non restituendi, licet physicè interruptatur personarum, vel per inconsiderantiam naturalem, seu obliuionem, perseverat, & durat in suo effectui, nempe iniusta retentione rei alienae. Ergo perseverat idem moraliter, & non est distinctum numero peccatum. Hæc sententia propter sua fundamenta, & auctoritatem tot, & tam grauium Doctorum sequentium D. Thomam, quos ego retuli, & citavi 1. part. vbi supra est verior, & probabilior, & ex eius fundamentis manent solida argumenta primæ sententiæ, & hæc opinio est apulsissima ad amouendos multos scrupulos qui necessario tam confessorijs, quam poenitentibus ex contraria sententia confluent, sicut ostendit D. Thomas in 2. 2. dist. 42. quæst. 1. art. 1.

23. Quæres præterea: An quando multi ex condicto simul, & concomitantur committunt aliquod factum, vt magnam quantitatem fructuum vineæ, vel horti aut notabilem quantitatem pecuniae teneantur singuli ad restitutionem totius damni in totum, vel totum vni, quisque prout, in hac difficultate suppono, hanc questionem non habere locum in eo, qui in particulari, fuit causa totalis, vel principalis totius facti, & damni proximo illati, ita vt prout, & omnino ille solus alios ad patrationem mouerit, prouocauerit, ac dux, & caput, ita in totum factum influent, vt socios suos ad hoc induxerit adeo, vt sine illo, vt conditione sine qua non, non committeretur. Talis enim sine dubio teneatur ad integram restitutionem totius damni proximo illati, tam a se, quam ab alijs. Ceterum autem principaliter, & vt causa totalis concurrere, qui præcipuum damnum facit, sicut Dominus, seruos, eques famulo. Princeps, subdito, qui in tali re, & facto imperio tumens est, ut dicens, & indulgens ac primo mouens, & sollicitans alios pecunijs, consilijs, verbis, alijs ve actionibus ad factum, quod alias non erant committuri. Quæstio vero est: An alij, qui solum sunt paruales causa, etiam si alij locum, vel principalis restituere renuant, teneantur in totum ad restitutionem totius damni, vel potius an satisfaciatur vniquisque restituendo illud in quo participauit damnum, & in hac difficultate prima sententia est communis inter Theologos, & quam tenent Caietanus 2. 2. quæst. 62. art. 7. & ibi Bannez in commentario, Sanchez 2. 2. 7. in

Decal. cap. 21. num. 19. Petr. de Nauarra lib. 3. de restit. cap. 1. num. 413. Bonacina disp. 1. de rest. quest. 2. punct. 16. Trullenc lib. 7. in Decal. cap. 5. dub. 4. num. 7. Læsius lib. 2. cap. 19. dub. 9. Fagundez lib. 7. cap. 14. num. 2. Serra 2. 2. quest. 62. art. 7. concl. 6. & alij. Qui affirmant, eum: Qui dat opera, & communicato cōsilio cum alijs, simul cum ipsis graue furtum, committit, teneri ad restitutionem totius damni, & similiter quem liber ipsorum in solidum eodem modo adstrictum esse ad totius damni restitutionem, eo tamen pacto, vt si aliquis eorum totum damnum restituat, alij debent illi partem damni pro rata satisfacere, scilicet, illam partem, quæ cuiuslibet obligat ex furto. Hæc sententia eo fundamēto precipue nititur: Quia omnes isti, qui concurrerunt simul ad totum furtum, fuerunt causæ totius damni proximo illati: Ergo omnes in solidum tenentur ad reparandum totum damnum.

24 Secunda sententia negatiua est Henrici Strouersdorff. tract. de iust. & iure quest. 62. art. 8. disp. 4. concl. 2. quæ refert, nec impugnatur Diana 4. p. tract. 4. miscel. resol. 79. & idē Henricus Strouersdorff affirmat, hanc sententiam docuisse publicè in Academia Louaniensi anno 1615. Doctorem Alardum Vrichum in eadem Academia publicum professorem. Eam etiam tenet Nauarrus in summa Latina cap. 17. num. 20. pro eo adducens Innocencium, Hostiensem, Ricardum, Sylvestrum, & Adrianum. Eandem quæ satis probabilem esse censet Lugo Cardinalis tom. 1. de iust. disp. 19. sect. 2. num. 80. eandemque etiam probabilē censet Læsius de iust. lib. 2. cap. 13. dub. 2. num. 8. & alij, quos refert, & sequitur Rebellius 1. part. lib. 1. cap. 14. sect. 2. num. 3. & eandem sententiam tenet Enriquez Agustianus in summa, seu in quæstion. practic. sect. 101. quest. 8. & nouissime canitur Quintanaduenas 2. part. singular. tract. 2. ad secundum Ecclesiæ præceptum, singul. 20. 21. & 22. qui omnes docent, non teneri vnumquemque concurrentium ad furandam magnam quantitatē pecuniæ, vel fructuum, ad restitutionem in integrum, etiam si sciat alij, vel alios, non esse restitutos cum omnibus, vt socij, & æquales sponte concurrunt ad damnum, & nullus in particula ri fuit causa principalis, vel imperando, vel consulendo, siue persuadendo totum furtum fieri ab alijs, vel alio modo ex prærelatis num. 23.

25 Probat hæc sententia: Quia tota ratio obligationis restituendi est causalitas, & influxus in damnum proximo illatum: Ergo non debet esse maior obligatio, quam ipse influxus. Ergo, qui tantum partialiter concurret, & influit in damnum, solum partialiter obligabitur ad restitutionem.

26 Probat secundò: Quia sicut diminui potest causalitas ex parte effectus, propter minorem partem effectus, ad quem concurret, ita diminui potest magis, ac magis respectu ipsius causalitatis, quæ adeo potest extenuari, vt licet terminetur ad totum damnum, ita tamen diminutè, vt ferè non sit causa illius, propter debilitatissimam causalitatem, quæ concurret: vt patet exemplo, nam si quatuor hominibus portandis trabem ad iungatur puer ad eam portandam, unus causalitas licet terminetur ad totum effectum, erit ferè nulla: sed qui ex conditio, nullo alio mouente, vel consulente, aut præcipiente, sed ex proprio cum concurrunt ad furtum (vbi eodem tempore nullo alium vocante se inuenerint, vel cōcurrerint inuicem ex intentione furandi, & simul ex conditio furentur; etiam si forte ibi existentes ex præmissa intentione se ipse exortentur ad furtum) licet ad partem, quam quisque furatur concurrat efficaciter, siue ad damnum per illud furtum parziale proximo illatum, non concurret ad totum damnum, vel leuiter, ac valde tenuiter solum. Ergo non tenetur restituere totum damnum, sed solum partem, quem ipse abstulit.

27 Probat tertio. Quia id solum tenetur quisque restituere, in quo altera damnicauit; sed ille, qui solum partialiter concurret ad furtum, solum damnicauit in ea parte, quam ipse subripuit, & quæ sibi obligat ex furto: Ergo ad eam solum restituendam tenetur. Hæc sententia propter sua firma fundamenta, & authoritatem Doctorum, illam sententiam satis probabilis est, & de ea, ac de tota hac difficultate vide me ipsum 1. part. harum disquisitionum lib. 2. disp. 2. resol. 14.

28 Quilibet in extrema necessitate constitutus, potest accipere rem alienam ad subleuandam suam necessitatem; quia necessitas extrema facit eum communia, modò Dominus rei non sit in æquali necessitate, quia in pari causa melior est conditio possidentis, vnde talis acceptio non est furtum, quia non fit

Do-

Domino iure, & rationabilitér invito; imò si Dominus velit prohibere, & impedire, potest in extrema necessitate constitutus contra illum, se tueri tanquam, qui iniussè ab altero inuaderetur, & si necesse sit, seruatò ordine, & iusto modamine inculpata tutelæ, illum occidere. Ita D. Thomas 2. 2. quæst. 66. art. 7. Eolettus lib. 5. cap. 15. num. 5. Læsius lib. 2. cap. 12. dub. 12. Nanarrus cap. 17. num. 3. Sairus in Clau. Regia, lib. 9. cap. 14. num. 18. Siluius 2. 2. quæst. 66. art. 7. & alij communiter.

29 Quæres denique: An sit licitum in graui necessitate subripere aliena bona, ad eam subleuandam? In qua difficultate negatiuam sententiam tenent Caietanus 2. 2. quæst. 66. art. 7. Sotus de iust. lib. 5. quæst. 3. ar. 4. Conarrubias in regul. peccatum, part. 2. §. 2. num. 3. Azor part. 2. lib. 12. cap. 8. quæst. 8. Turrianus 2. 2. disp. 82. dub. 8. Valentia tom. 3. disp. 5. quæst. 6. punct. 5. Reginaldus tom. 1. lib. 4. cap. 20. num. 967. Salonijs 2. 2. quæst. 66. art. 7. concl. 2. & communiter Doctores. Et probatur hæc sententia: Quia grauis necessitas non facit res communes, vt facit extrema, nec tribuit ius in aliena. Ergo propter grauē necessitatem non licet aliena subripere. Et cōfirmatur: Quia si hæc libertas daretur egenis; pateret via furtis, & rapinis, nam facile vnusquisque putaret, se grauem pati necessitatem, & diuites superflua habere.

30 Contrariam tamen sententiam tenent Læsius lib. 2. de iust. cap. 12. dub. 12. num. 71. Pet. de Navarra lib. 3. de rest. part. 4. cap. 1. dub. 5. Angelus verb. Furtum num. 17. Emanuel Sa verb. Furtum num. 7. Gasp. Hurtado de charit. disp. 3. diff. 10. Maldertus 2. 2. quæst. 32. ar. 6. dub. 6. Medin. Siliester, Nauarrus, quos refert, & sequitur Antonij. Diana p. 2. tract. 17. res. 39. Hæc sententia eorū qui docent in graui necessitate licere subripere necessaria, a diuite ad eam subleuandam.

31 Probatur primò: Supponendo per grauem necessitatem in hoc casu intelligendam esse non quouis modo grauem, sed valde grauem; & si non extremam, vt si fuerit necessitas morbi, tæm, nuditatis, & similitum. Vt bene notat Diana vbi supra. Hoc supposito probatur hæc sententia: Quia in illo casu tenetur diues subleuare miseriam, & grauem necessitatem pauperis. Ergo, &

pauper potest eam subleuare ex bonis diuitis sine iniuria ipsius, nam facit id, ad quod ipse diues tenetur.

32 Probatur secundo. Quia tam grauis necessitas facit conueniunt in extremam. Ergo si pauper potest subripere in extrema poterit etiam hoc facere in graui necessitate cum enim grauis necessitas sit in proxima extrema, nō apparet cur hoc solum ad extremam necessitatem restringendum sit.

33 Probatur tercio. Quia diues in hoc casu non potest esse rationabilitér iniquus quoad instantiam si pauper accipiat, quod ipse tenetur dare, licet modus displicere possit, si accipiat ante quā petat, & inopiam suam demonstrat. Ergo hæc acceptio non est peccatū mortale, & si hic modus non seruatur. Notandum vero quod si diues succurrat alijs pauperibus in graui necessitate existentibus secundum suam possibilitatem; quod alius pauper nō poterit ab eo subripere, quia diues mori non tenetur, imò nec potest omnibus in graui necessitate beneuolentiam suam dare, quod si aliquibus subueniat ad amplius non tenetur, & cum electi pauperum subleuandorum compatiuntur, non habent ius ad eos alia subripienda, & hæc sententia cum hac limitatione est satis probabilis.

RESOLVTIO II.

An ordō iure, seu a legibus præscriptus pro debitis soluendis, quando bona debitoris non sufficiunt pro omnibus creditoribus obliget in

consecratia ante sententiam iudicis.

SVMMA RI VM.

Quando bona debitoris sufficiunt pro omnibus illis quibus tenetur, quis seruare iustitiam.

Hæc questio in iudicio ordinis seruandæ iustitiæ obseruari in debitis soluendis, hoc articulo in iudicio.

Tota difficultas in debitis soluendis.

libus. An debeat observari ordo a legibus datus?

4 Sententia affirmativa Caietani, & aliorum proponitur.

5. 6. 7. 8. 9. Affirmativa sententia quatuor argumentis fulcitur.

10. 11. 12. 13. 14. Sententia affirmativa declaratur, & limitatur, secundum dispositionem iuris, & placita Doctorum.

15 Negativa sententia proponitur, & explicatur.

16. 17. 18. 19. 20 Sententia negativa multis rationibus probatur, & firmis fundamentis fulcitur, atque illustratur.

21. 22. 23. 24. Ad quatuor argumenta sententiae affirmativae efficaciter, & per ordinem respondetur.

25 Iudicium Auctoris de utraque sententia adducitur.

Suppono imprimis, quod quod bona debitoris sufficiunt pro omnibus creditorum debitis solvendo, non esse opus aliquem ordinem servare, nam tunc integre satis fieri potest, & ideo nulli sit iniuria, si alicui prius solvatur, quam alteri, quia in hoc nullatenus violatur iustitia. Sed tunc solum ordo servandus est, quando vel bona debitoris non sufficiunt pro omnibus debitis, vel saltem dubium est, an sufficient?

2. Suppono secundò. Hanc questionem non procedere de ordine servando ex iure naturae in debitis solvendis, nam hic semper obligat in conscientia, & ideo prius debent solui debita certa, quam incerta, & ex certis alia alijs debent praferri, & primo loco sunt restituenda illa debita quorum dominium non est translatum in debitorem, seu, quae in propria specie extant, & sunt propria creditorum, & postea illa quae sunt magis necessaria, ut sunt illa, quae pro expensis faciliis pro sepultura & moderato, & tenui funere defuncti contracta sunt, quae debentur iure naturae, nam sepultura, & funus defuncti censentur extrema necessitate necessaria: vnde docet Sarrus lib. 10. tract. 2. cap. 7. num. 23. & Nauarra lib. 4. de rest. cap. final. num. 23. Villalobos tom. 2. tract. 11. diff. 24. num. 8. & cum alijs Bonacina de rest. disp. 1. quest. 8. punct. 3. num. 25. deinde etiam inter debita certa post expensas funeris prius solvenda sunt debita, quae hypothe-

cam specialem, aut pignus, id est, obligationem realem fundatam in aliqua re, ut infundo, domo, &c. vel in pignora quae supposito pacto, & obligatione eius obligant ex iure naturae, ut prius solvantur, quam personalia. Ita Læsius lib. 2. c. 15. dub. 4. num. 22. Villalobos tom. 2. tract. 11. diff. 24. num. 10. Bonacina citatis alijs ubi supra num. 15. & Trullenc lib. 7. in Decal. cap. 14. dub. 12. num. 5. nota tamen, quod sunt aliqui casus ex preiudicio iure, in quibus posterior, tempore praefertur priori habenti hypothecam expresse, vel tacite, de quibus vide Sarrum in Clavi Regia lib. 10. tract. 2. cap. 7. a num. 14. Villa lobos ubi supra num. 11. & Læsius lib. 2. cap. 15. dub. 4. a num. 26. & sequent. & denique Trullenc lib. 7. in Decal. cap. 14. dub. 12. a num. 6. & sequent.

3. Tota ergo difficultas est circa debita personalia; antequam, ordo praescriptus in iure, & legibus ad solvenda praedicta debita obliget in conscientia, aut sententiam iudicis debitores, ita ut debeat observari, & praeferrere ille, creditor, qui secundum ordinem iuris habet Praedilectionem, & praecedentiam? Et an compensatio, creditoris facta de bonis debitoris sit valida in foro interiori, si habeat creditores alios anteriores?

4. In hac difficultate prima sententia est Caietani in summa, verb. Restitutio, cap. 8. & Armilla eodem verbo num. 34. Sylvestri verb. Restitutio. 6. quest. 8. Petri de Ledesma 2. tom. summa, tract. 8. cap. 17. concl. 4. qui refert pro eadem sententia Medinam, Orellanum, & alios. Et dub. 1. eam vocat communem Thomistarum, Ioannis a Cruce praepositi septimo, quest. 7. art. 8. dub. 2. conclus. 3. Bannez 2. 2. quest. 62. art. 8. dub. 3. docum. 3. & ibi Salas fol. 968. & Aragon concl. ult. fol. 300 Læsi lib. 2. cap. 15. dub. 4. num. 36. Sarrus citatis alijs in Clavi Regia lib. 10. tract. 2. cap. 7. num. 33. item Molina, Nauarrus, Rodericus, Rebellus, Petrus de Navarra, quos refert, citat, & sequitur Bartholomaeus 8. Fausto disp. 4. quest. 275. Trullenc lib. 7. cap. 14. dub. 12. num. 22. Lugo disp. 20. lect. 4. num. 37. & citatis multis Thomae Hurtado tom. 2. tract. 8. cap. 1. rel. 37. num. 463. & novissime omnes citans Ioan. Martinez de Prado praecip. qq. tom. 2. cap. 17. quest. 9. §. 2. qui omnes affirmativam sententiam tenent.

5. Probatur primo. Quia leges tal-

ordinem statuentes non nituntur præsumptione, sed æquitate naturali, sed lex fundata in æquitate naturali, & non in præsumptione (qua cessante, cessat obligatio legis in conscientia) obligat non solum in foro externo, sed etiam in conscientia. Ergo prædictæ leges obligant ad servandum ordinem iuris, etiam in foro conscientia.

6 Probatur secundò: Quia si contra ordinem iuris aliquis præferretur alijs creditoribus, fieret illis iniuria, quia restitutio in integrum facta eidem cederet in damnum aliorum creditorum, quibus secundum ordinem iuris debetur prius restitutio, vel saltem prorata omnibus. Ergo ordo à legibus præscriptus obligat non solum in foro fori, post sententiam Iudicis, sed etiam in foro poli ante omnem sententiam.

7 Probatur tertio, ex regula iuris, qui prior est tempore potior est iure. Ergo qui præcedunt tempore, & iuris ordine habent melius, & præferendum alijs. Ergo cæteri non possunt illis præferri sine eorum iniuria, & damno contra iustitiam: igitur ordo à legibus præscriptus non solum obligat in foro externo, sed in interno.

8 Nec sufficit si dicas, præmissam iuris regulam intelligendam esse de creditoribus hypothecarijs non tamē de his, qui non habent hypothecas, quorum debita sunt purè personalia: nam præterquam, quod Glossa ibi non solum de debitis hypothecarijs, sed etiam de alijs multis intelligendam esse asserit, & quod locum habeat in multis alijs casibus, quos ipsa refert, expressè dicit eam esse servandam inter plures creditores, quando venduntur res debitoris, ut illis fatis fiat.

9 Probatur quarto: Nam quando prius debitum contrahitur debetur est magis solvendo, quam postea, quando nova debita accedunt. Ergo par est ut primus creditor non fraudetur propter debita posteriora, quæ secundum ordinem iuris debent posterius solui, siue sint ex contractu, siue ex delicto, non enim ipsi esse debent fraudandi ob debita posteriora, cum eo tempore, quo cum illo contraxit debitor, illa non habuerit.

10 Ex hac sententia sequitur: nec debitorem posse solvere in gratiam alicuius creditoris debitum anteposendo ipsius solutionem in damnum aliorum

creditorum contra ordinem iuris, nec creditores posse vii compensatione præferendo se ipsos alijs, qui secundum iuris ordinem & secundum leges de hoc disponentes habent præcedentiam, seu antelationem. Aliqui tamen ex his Doctoribus, qui hanc sequuntur sententiam tenent, quod si debitor chirographarius comparatur ad alios eiusdem ordinis, & tituli potest compensatione occulta vii, contra alios anteriores, quia omnes habent æquale ius, & maior diligentia, vel commoditas, seu opportunitas, quam habet ad prædictam compensationem, facit istum privilegium, & determinatio legum, quæ iuvant, quod isti creditores prorata dividant, (si quæ extant circa hoc intelligitur de bonis publicis, & notis debitoris; ita Thomas Hurtado tractat. 8. resol. 42. & Ioann. Martin. vbi supra num. 8. & alij.

11 Serra vero 2. 2. quæst. 62 artic. 8. dub. 4. concl. 4. quem sequitur Ioann. Martinez, & alij vbi sup. n. 17. iuxta præmissam sententiam tria aduertunt: primo, quod ordo statutus in iure communi Cæsareo, solum obligat, vbi, & quatenus tale ius receptum est, & in terris imperio subiectis: secundo, facile posse ignorantiam esse invincibilem in hominibus popularibus; ita ut non peccent, quando præoccupant debita, non servato ordine a iure præscripto. Ita, etiam citatis alijs Bonacina de restit. disp. 1. q. 8. punct. 2. n. 17. & Thom. Hart. vbi supra resol. 43. & Ioannes Martinez vbi supra num. 17.

12 Ut autem constet, quis ordo statutus sit in iure ad solvenda debita personalia creditoribus, illis videlicet, qui non habent ullam rem debitoris sibi immediate, siue in genere, siue in specie, sibi obligatam, sed solum personam debitoris ne erretur propter ignorantiam, illum hic referemus. Inter hos igitur creditores personales primo solvendum est his, qui habent personale privilegium prælationis absque hypotheca, quale habet sponsa de futuro, in bonis sponsi ratione dotis traditæ non sequuto matrimonio, ut docet Glossa in lege eos 9. C. qui prior in pignore; & qui depossuit pecunias apud nummularium non percipiens inde usuram, ut patet ex lege si hominem septima, §. finali, digest. de depositi, quod Doctores extendunt ad omnia deposita, & ad commodatum,

& ad pignus, si dolo, vel culpa debitoris perierit, item ad pecuniā decessitā in societate mercatorum ad negotiationem, si tamen extaret, & si mixta esset, ante hypothecam restituenda esset, quia in specie est aliena, nam quando talia voluntate dominorum commiscetur singulae partes sunt communes, ut habetur §. si duorum, instit. de rer. diuis. & lege Marcellus 3. §. Pomponius. ff. de rei vindicat. Secundo loco est solvendum ceteris creditoribus chyrographariis, ex titulo oneroso cuique prorata non habita ratione temporis prioris, vel posterioris, quo debitum est contractum. Ita Sylvester verb. Restitutio 6. quaest. 5. & Nauarrus cap. 17. num. 31. atque Lessius lib. 2. cap. 15. dub. 4. num. 34. Tertio loco solvendum creditoribus ex titulo gratuito, ut si defunctus alicui causa praestitit aliquid vouerat. Quarto reliqua erunt pro haeredibus, & legatariis. Ita tamen ut haeredes praecedant legatarios, ad hanc legitimam obtinendam, si sunt haeredes necessarii, vel ad quartam bonorum (quae dicitur falcidia) si non sunt necessarii, quae omnia docet Lessius voi supra ex iure Caesareo, & communi deducta.

13 Tertium, quod praemissi Doctores huius sententiae advertunt ex Sylvestro verb. Restitutio 6. quaest. 8. Villalobos ubi supra a nu. 18. & cum alijs Bonacina disp. 1. de rest. quaest. 8. punct. 2. nu. 20. & ex Trullenc lib. 7. in Decal. cap. 14. dub. 12. num. 10. est quod si sint plures creditores personales, & nullus habeat privilegium praedationis, & aliquis ipsorum exigat ante alios, siue in iudicio, siue extra, potest, & tenetur debitor ei integrè solvere, etiam si tempore esset posterior. Nam diligentia creditoris posterioris facit eum priorem, & facit hypothecam, vel privilegium, ut habetur in leg. Pupillus. ff. quae in fraudem credit.

14 Praeterea adhuc stando in hac opinione asserit Diana 3. part. tractat. 5. miscel. resolution. 10. quem sequuntur Ioann. de la Cruz in direct. part. 1. praecip. 7. artic. 8. dub. 2. conclus. 3. & Ioannes Martinez, & antea docuerat Molina de iustit. tom. 2. tractat. 2. disput. 36. num. 46. Quod quando debitor solvit posteriori creditori debitum, cum solvi debere priori, in tali casu creditor non tenetur ad restitutionem, sed potest retinere pecuniā illam, contra ordinem

restitutionis sibi solutam, quod intelligitur duas: est in debitis pure perfectis, & quorum creditores non sunt privilegiati, quia tunc habent omnes ius aequale, & pari aut eamta melior est conditio possidentis. Non potest autem hoc intelligi in debitis hypothecariis, aut quando creditores sunt privilegiati, quia tunc non est par causa, & aequale ius omnium creditorum, sed maior, & posterior causa, & ius est habentium hypothecam, vel privilegium, quam non habentium, sed licet aliquis istorum adquisierit possessionem, per solutionem anticipatam debitoris contra ordinem iuris, hanc possessionem contra iuris ordinem illi non suffragatur, cum alter habeat maius ius, quae possidens, possessio namque tunc facit solum possidentem melioris conditionis, quando est par causa, & ius aequale, non vero quando ius non possidentis est maius, & fortius. Et in hoc casu vera est sententia Fabri de Poenitent. in 4. distinct. 15. quaest. 2. disp. 30. cap. 7. v. 222. Turriani 2. 2. tom. 2. disp. 19. dub. 4. num. 6. & Azorij tom. 3. lib. 4. cap. 30. quaest. 8. Afferentium, praedictum creditorem, cui solutum est primo loco contra ordinem iuris non posse retinere pecuniā, sibi solutam ante alios creditores.

15 Secundam sententiam, quae affirmat, ordinem praescriptum a iure communi, vel a legibus municipalibus ad solvenda debita personalia non obligare in conscientia ante sententiam iudicis, neque debitorem, neque creditores, & ideo stando in foro conscientiae posse debitorem, solvere, & gratificare, prius citato, cui maluerit, & creditorem posse vi compensationis, & suum debitum recuperare ante alios creditores personales, etiam si ordine iuris posterior sit: tenet Gabriel in 4. dist. 15. q. 2. art. 3. dub. 6. & vlt. dicens: *Multa sunt distinctiones de quibus Canonistae late tractant, ad quos remittitur, quia magis respiciunt forum iudiciale, quam conscientiae.* Eundem tenet Marchantius in resol. Pastor. ad Decalo. cap. 7. q. 9. quem refert, & sequitur Diana p. 3. tract. 13. sen. ult. c. 1. resol. 79. Theophil. Baidandus de iur. i. p. cap. 2. q. 6. Paulus Comitulus lib. 3. resp. moral. q. 39. Homobonus in exam. Eccles. p. 2. tract. 10. cap. 3. q. 6. casu. 7. Machado tom. 1. lib. 2. p. 3. tract. 23. docum. 5. n. 9. & Samuel Lublinus in summi. verb. Pecunia, num. 17.

16 Probatur: Quia stando in iure naturæ, & præciso omni privilegio legali omnes creditores personales æqualiter habent obligatam personam debitoris: Ergo cum aliquis eorum sit præferendus, poterit præferre, quem maluerit, & qui præferatur poterit accipere prius satisfactionem sui debiti ante sententiam Iudicis.

17 Probatur secundò: Quia Iudex quando dantur opiniones æquæ probabiles circa ius partium potest ferre sententiam in favorem partis, quam maluerit, ut tenent Sorus, Medina, Salon, Valencia, Rodericus, Sairus, Salas, Petr. de Ledesma, quos refert, citat, & sequitur Thom. Sanchez tom. 1. sum. lib. 1. cap. 9 num. 45. quia cum æqualia sint iura partium potest gratificare cui maluerit: sed in hoc casu stando in iure naturæ (cui solum debet attendi ante sententiam Iudicis applicantis bona debitoris creditoribus) æqualia sunt iura creditorum: Ergo similiter poterit debitor gratificare cui maluerit.

18 Probatur tertio: Quia qui vitur suo iure nemini facit iniuriam; sed creditor ante sententiam Iudicis habet ius æquale cum omnibus creditoribus. Ergo utens suo iure nemini facit iniuriam: & debitor si illi faueat, ut suo iure vitur, nemini iniuriam facere dicendum est, quia qui alium adiuvat, aut cum eo cooperatur ad id, quod iustum est, nemini potest esse iniurius, nec quidquam contra legem Dei operatur.

19 Probatur quarto: Quia nemo tenetur adeò prospicere bono temporali aliorum, & eius commodò, ut propterea priuet se ipsum suo iure, & recuperatione sui debiti: Ergo si creditor potest illud recuperare, vel per compensationem, vel per restitutionem sibi factam a debitore, non tenetur illud amittere.

20 Probatur quinto a priori: Quia hæc leges sunt poenales: Ergo non obligant in conscientia ante sententiam Iudicis. Antec. probatur: Quia cum præciso omni privilegio legali omnes creditores habeant æquale ius ad recuperandum suum debitum per ipsas leges priuantur suo iure, quia fiunt deterioris conditionis, & graue damnum incurrunt sed lex quæ infert damnum, & incommodum est poenalis, etiam si alias prospiciat bono communi, aliter enim si ex eo solum, quod bonum commune, vel aliquorū respiceret esset favorabilis, vel non esset poe-

nalis, cum sit de intrinseca ratione legis, quod feratur in commune bonum, nulla esset lex poenalis, quod est contra omnes Doctores; quod bene docent Suarez lib. 5. de legibus, cap. 2. n. 5. Tiraque-llus in præfat. ad retract. n. 65. & Ioann. Andreas, & alij multi in cap. vii. de verbor. signif. circa Gloss. verb. Similibus. Per quod patet antecedens, & consequentia est valde probabilis eaque citatis multis tenet Nauarr. in cap. fraternitas 12. q. 1. n. 22. & in man. cap. 23. n. 55.

21 Ad argumenta prioris sententiæ, & in primis ad primum respondetur: Cōcedendo, prædictas leges fundari in æquitate naturali, & non in præsumptione, esse tamen poenales; & ideo non obligare in conscientia ante Iudicis sententiam, sicut alie leges poenales.

22 Ad Secundum respondetur: Quod stando in iure naturæ omnes creditores habent æquale ius ad recuperanda sua debita præciso, scilicet, omni privilegio legali; & ideo quilibet eorum utens suo iure nemini facit iniuriam, illud autem ius, quo nascitur ex ordine a iure, & legibus præscripto in favorem creditorum ex privilegio ipsius iuris, & legum concedentium antelationem, & præcedentiam aliquibus creditoribus præ alijs est eisdem, qui posponuntur odiosum, & poenale, quia propter privilegiati illud non acquirunt in foro conscientie ante sententiam Iudicis, nec obligat ceteros creditores in conscientia ante eandem sententiam, & ideo ante ipsam utendo suo iure, nullam faciunt iniuriam alijs creditoribus a iure privilegiatis.

23 Ad tertium respondetur: Regulam illam iuris: Qui prior est tempore prior est iure; intelligi de solis creditoribus hypothecarijs, & de illis, qui iure naturæ sunt priores, & in hoc sensu debet intelligi Glossa ibi, quando dicit: Quod regula illa debet intelligi inter plures creditores, quando venduntur res debitoris, ut illis satisfiat, id est, inter creditores, qui habent prælationem in re naturæ, vel hypothecas anteriores, non vero de debitoribus personali- bus, de quibus Glossa, nec verbum facit. Exempla autem quæ ibi adducit Glossa in quibus verificatur illa regula, ut est illud de præcedentia sedium in capitulis, & alia similia non sunt ad propositum, nec aliquid probant ad intentum, quia sunt in diverso ge-

nere, & in diuersa materia. Et quod di-
 cta regula non debeat intelligi de cre-
 ditoribus chyrografarijs, nec de alijs
 personalibus, sed solum de habentibus
 hypothecas super eandem rem, tenent
 expressé Lasius lib. 2. cap. 15. dub. 6. nu.
 44. Siluester verb. Restitutio §. 6. q. 3. Diu.
 Antonin. p. 2. tit. 2. cap. 7. §. 3. ex Baldo,
 & alijs passim, & colligitur ex leg. 1. ff.
 de separationibus, vbi dicitur: *Licet ali-*
cui adijciendo sibi creditorem, creditoris sui
deteriorem facere conditionem. Quæ om-
 nia ad intentum adducit Lasius vbi su-
 pra.

24 Ad quartum respondetur, quod quamvis cum prius debitum contrahitur debitor sit magis in solvendo. An cum ex concessione legis primæ, ff. de separationibus supra immediate adductæ liceat ei adijcere sibi alios creditores, etiam si faciat deteriore conditionem præcedentium, ex eo, quod primi creditores præcesserint alios, non ideo habent melius ius, quam posteriores, cum æqualiter habeant omnes obligatam personam debitoris: quare debitor poterit magis gratificare cui voluerit, & creditores poterunt sibi compensationem facere sine aliorum creditorum iniuria ante sententiam Iudicis.

25 Prima harum sententia commu-
nior est, & probabilior. Secunda autem
propter sua fundamenta, & propter au-
thoritatem Doctorum, qui eam in pro-
prijs terminis sequuntur est non parum
probabilis, quibus adde Nauarrum, &
omnes Doctores docentes, leges poenae
les non obligare ante sententiam Iudi-
cis. Ex quibus colliges, quam immerito
Thom. Hurtado vbi supra hanc secundam
sententiam incurrere nota improbabi-
litate, & contra Dianam inveni, eo quod
ipsam docuerit, quod bene notauit Ioan.
Martin. de Prado vbi supra, si enim tor-
graues habet patronos, & non leuibus
rationis fundamentis nititur, & non so-
lum sufficienter, sed superabundanter
respondet argumentis contrariae senten-
tiae: vellem doceri a Thom. Hurtado,

quid amplius requiratur ad proba-
bilitatem alicuius sen-
tentiae.

RESOLVTIO III.

An Ministri Iustitiæ peccent accipientes munera, & teneantur ad restitutionem eorum

quæ asseruntur

SUMMARY

1. *Tam leges iuris communis Canonici, quam Civilis, & Regni Castellae strictissime prohibent Ministris Iustitiae munera accipere, cum à litigantibus, quam ab alijs, durante tempore suorum officiorum.*
2. *In dictis legibus non solum prohibetur receptio munerum, sed etiam auferuntur potestas recipiendi.*
3. *Adducuntur aliae leges Castellae prohibentes Iudicibus munera accipere.*
4. *Est magna differentia inter ipsas leges respectu dines fori iudicium, & Ministrorum,*
5. *Qui Prima sententia affirmatiua docet Ministros Iustitiae peccare mortaliter accipiendo munera.*
6. 7. 8. *Sententia affirmatiua probatur varijs rationibus, quam tenent Petrus Navarra, Sanchez, & alij.*
9. 10. 11. *Secunda sententia negatiua Navarra, & aliorum probatur.*
12. *Ob iuramentum non peccare Ministros docent Auctores secundae sententiae, & alij.*
13. *An teneatur restituere, & soluere poenas? Status questionis proponitur.*
14. *Prima sententia Medice, & aliorum docentium, quod quando lex prohibet recipere, teneantur ad restitutionem proponitur, & probatur.*
15. *Secunda sententia negatiua Couarrubie & aliorum proponitur, & probatur.*
16. *Quando lex prohibet, quod non possint recipere, teneantur ad restitutionem, tenent Baexa, Baldus, & alij.*
17. usque ad 23. *Negatiua sententia, scilicet, non teneantur ad restitutionem Adolphi, & aliorum proponitur, & probatur, & proponitur, & explicatur, qualiter sit interpretanda lex 1. tit. 18. lib. 2. nouae Recopilationis.*
24. *An peccet qui dat munera Iudici etiam non petenti?*

IN Hac difficultate suppono: Tam leges iuris communis Canonici, & Casarei, quam leges Castellæ strictè prohibere omnibus Ministris Iustitiæ recipere munera, tam a litigantibus, quam a non litigantibus, & licet ius antiquum Digestorum permittebat præmissis Ministris recipere esculenta, & poculenta in parva quantitate. Vt patet in lege solent. §. final. ff. de officio Proconi. & leg. plebiscito, eodem titulo, & iure Canonico id permittebatur de legatis Iudicibus, cap. statutum. §. insuper, de rescript. in 6. quare id licere tenent Guillelmus, Baldus, Paris à Puteo, Silvester, Rosella, Armilla, Angelus, Aniles, Mandosius, Nauarra, & Perez, quos refert Thomas Sanchez, & suis locis citat tom. 1. consil. libr. 3. cap. vnic. dub. 1. num. 15. At leges Digestorum correctæ sunt per ius novum Authenticorum que prohibetur Iudicibus vniuersaliter munera recipere, §. scriptum est el. 2. Authent. vt iudicis fin. quoquo suffragio, & §. 1. Authent. iusiurandū, quod præstatur ab ijs. Et idè non possè accipere etiam esculenta, & poculenta, vel in minima quantitate, tenet ibi Glossa, vers. Annonis, & de iure communi, idem etiam tenent Gabriel. Rain. Albert. Angelus, Arcio, Immola, Alexander, Matth. de Alfiectis, quos omnes refert, & citat Matienço dialogo relatorū, 3. part. cap. 32. & in legibus Regni Castellæ vniuersaliter prohibetur omnibus iudicibus munera etiam esculenta, & poculenta, vel in minima quantitate accipere, etiam finita lite, & titulo gratitudinis. Vt patet in leg. 56. tit. 5. libr. 2. nouæ Recopil. & leg. 5. tit. 2. libr. 3. & leg. 6. tit. 4. part. 3. Vnde correctæ est lex antiqui ordinamenti, quam pro se adducit Perez (ipse enim antiquum ordinamentum commentatus est) & sic de iure Regni Castellæ, tenet Villa-Diego, & repertorium Inquisitorum, Simancas, Auedaño, Villalobos, Olanus, quos refert, citat, & sequitur Thom. Sanchez vbi supra num. 16. ex quibus omnibus patet, quod omnia munera recipere, etiam esculenta, & poculenta, vel in minima quantitate, & etiam finita lite prohibitum sit non solum ab actualiter litigantibus, & ab eis, qui de proximo sunt litigaturi, vel volunt mouere litem, sed etiam ab omnibus Regis subditis, vt expressè, & clarè prohibetur in præmissis legibus omnibus Senatoribus, seu Auditoribus cuius-

cunque Consilij, seu Senatus, aut Cancellariæ Regiæ Iudicibus Curiæ, id est, A los Alcaldes de Corte, Præsidentibus Senatuum, siue Consilio, um, Præfectis nobilium, id est, A los Alcaldes de los Hijosdalgo Iudici Cantabria, Relatoribus, Scribis, quos Vocant de Camera, & alijs Secretariis, Fiscalibus, Receptoribus, Assistentibus, Prætoribus Gubernatoribus, Præfectis ordinarijs Ciuitatum, vulgo, Alcaldes mayores, & Iudicibus ordinarijs Locorum, id est, A los Alcaldes ordinarios, Iudicibus delegatis, Secretarijs Regis, Alguacellis, & omnibus Iudicibus, siue ordinarijs, siue appellationum, siue delegatis, & carcerum custodibus, quæ omnia latius videri possunt apud Thom. Sanchez vbi supra dicto dub. 1. vbi adducit ad litteram verba legū Hispaniæ, & Castellæ. Quod autem nec dicta esculenta, & poculenta, etiam in minima quantitate, nec ante litem, nec lite durante, nec finita, etiam titulo gratitudinis possint recipere supradicti probatur præter leges expressas, quibus supra probatum est, quia vbi leges Hispaniæ talia esculenta, & poculenta permiserunt, vt in Alguacellis, quibus post finitam litem titulo gratitudinis in parua quantitate permittitur, leg. 2. tit. 23. libr. 4. nouæ Recopil. expressè id statuunt, excipientes etiam casum; sed exceptio firmat regulam in contrarium. Ergo alij præter exceptos non poterunt recipere poculenta, & esculenta.

2. Notandum etiam in prædictis legibus non solum prohiberi, receptio nem cuiuscunque muneris etiam minimi, sed etiam quod in eis decernitur, vt non possint omnes præmissi, illud recipere. Quod strictissimè specialiter prohibetur Secretarijs Regis in leg. 1. tit. 18. libr. 2. nouæ Recopilatio. per hæc verba: Mandamos, que ningun Secretario reciba dádivas, ni presente, ni a grado de miento de persona alguna, aunque sea de comer, y beber, dada de persona que aya de librar con ellos, aunque sean ofrecidas de grado despues de libradas las prouisiones; y dadas a los pleyteantes, y sin les vedir cosa alguna, diren etò, ni indirectè, por si, ni por otro, so pena que los tornen con el quatro tanto la primera vez, y por la segunda no usen del oficio, y q̄ juren de asilo guardar, y pagar las penas, en las quales los condenamos desde agora, por manera, que sean obligados a las pagar in foro conscientie, sin que mas sean condenados en ellas. Id etiam disponitur non solum circa prædictos, sed etiam, circa eorum vxores,

res, & filios, in dicta lege 56. titul. 5. lib. 2. nouæ Recopilat. vbi habentur, hæc verba: *Que el Presidente, Oidores, Alcaldes de Audiencias, o de Cortes, Alcaldes de los Hijosdalgo, Notarios, Iuez de Vizcaya, Relatores, Escriuanos de Camara, Procuradores Fiscales, y otros Escriuanos de los dichos juzgados, no puedan recibir por si, ni por interposita persona presente, ni dadiua alguna de qualquier valor que sea, ni cosas de comer, ni beber de Concejo, ni de Vniuersidad, ni de persona alguna, que tratare, o verisimilmente se espere, que tratara pleyto ante ellos, durante sus officios, ni lo puedan recibir mugeres, ni hijos, en poca, ni en mucha cantidad directè, o indirectè, ni los Letrados, o Procuradores de pobres.* De Quæstoribus ærarij vulgo Contadores, idem disponitur leg. 21. tit. 1. lib. 9. nouæ Recopil. & idem de Quæstoribus maioribus, hoc est, de los Contadores mayores, Auditoribus, & alijs officia libus ærarij, id est, de los Oidores de Hacienda, y de los demas oficiales del Consejo de Hacienda, & de metatis vulgo, de los aposentadores, disponitur leg. 14. titul. 15. lib. 3. eiusdæ nouæ Recopil. *No reciban dadiuas por escusar posada alguna, Aldea, ni Lugar.*

3 De alijs Iudicibus disponitur in leg. 3. titulo 5. lib. 3. nouæ Recopilationis, per hæc verba: *Mandamos, que los Alcaldes ordinarios, y los Alcaldes de las Alzadas, y los que huieren de librar los pleitos, por comission en nuestra Corte, Corregidores, Alcaldes, o Iuezes de Ciudad, Villa, o Lugar, assi los del fuero, como del salario, assi ordinarios, como delegados, no tomen por si, ni por otro, don alguno, aunque sea cosa de comer, de los que ante ellos huieren de venir, o viniere a pleyto.* Et leg. 6. titul. 4. parti. 3. dicitur: *En quanto tuuiere los officios, ni ellos, ni otros por ellos no reciban don, ni promissio, de ome ninguno, que aya mouido pleyto ante ellos, o que sepan que lo ha de mouer.*

4 Notanda vero est differentia inter has leges, nam quæ loquuntur de Præsidente, Auditoribus, Præfectis Prætorij Audiendarum, & Curia, Hispaniæ Alcaldes de Corte, y de las Audiencias, y Chancillerias, de Præfectis nobiliū, id est, de los Alcaldes de los Hijosdalgo, de Notarijs, de Præfecto Cantabrie, Relatoribus, Tabellionibus Cameræ, Procuratoribus Fiscalibus, & de omnibus Tabellionibus, Escribis, de Quæstoribus ærarij, siue maioribus, siue minoribus, & de eiusdem ærarij Auditoribus, & alijs officialibus, Hispaniæ De los Contadores mayores y menores, Oidores de Hacienda, y de mas oficiales

della. Et præcipue de Secretarijs Regis, disponunt non solum, vt non recipiant nec per se, nec per interpositam personam, munera etiam sponte oblata, vel in minima quantitate, etiam esculenta, & poculenta a quibusvis Regis subditis præcipue ab his, qui apud ipsos habent, vel sperant habere lites etiam titulo gratitudinis post finitam litem, sed quod non possint prædicta munera recipere, nec eorum vxores, & filij: de alijs vero iustitiæ Ministris, vel iuris de Assistentibus Hispaniæ, Prætoribus, Gubernatoribus, Præfecti Ciuitatum, Villarum, & Locorum, & Iudices appellationum, hoc est, los Alcaldes mayores y ordinarios de Ciudades, Villas, y Lugares y Iuezes, o Alcaldes de Alzadas; item Iudices delegati in Curia, & alijs Iudices delegati Alguacelli, metarij, id est, Aposentadores, & custodes carcerum, solum dicunt prædictas leges, quod nullo modo recipiant munera, etiam minima, nec per se, nec per interpositam personam, nec eorum vxores, aut filij, a quacunque persona, quæ apud ipsos, vel habet litem, vel habitura est, vel gerit, vel gestura est aliquod negotium, etiã sponte oblata, nec titulo gratitudinis post finitam litem, & solum Alguacellis permittitur, quod post finitam litem, & latam sententiam, & post datas omnes prouisiones circa eam possint titulo gratitudinis recipere aliqua minima munera sponte oblata esculenta, & poculenta. At in eisdem legibus licet prohibeantur dicta munera recipere omnes prædicti, scilicet, Assistentis Hispaniæ, Prætores, & alijs supra immediate collati, non tamen dicitur, quod non possint ea recipere, quæ est maxima differentia inter hos, & priores ministros, quos supra retulimus. Et præterea notandum venit, omnes has leges esse preceptiles, tum quia aliquæ ipsarum inhabilitant personas ad dominium rerum, quas recipiunt dicti ministri, vel imponunt poenam priuationis officij: tum quia omnes non solum iubent reddere, quod acceptum fuit a negotioribus, sed etiam simul duplum, vel quadruplum Fisco: quæ omnes, cum sint poenæ impositæ per ipsas leges, sine dubio faciunt exp.uales, nec illarum ne dici possunt conuentionales, et hoc ceter Bartholomæi Medina in institut. lib. 226. §. de Iudicibus. Et alij namque contra Medinam non esse conuentionales, docent communiter Doctores, præcipue Molina, Figuerdéz, Trullenc, quod

refert, citat, & sequitur Machadon tom. 2. lib. 6. part. 2. tra. 1. docum. 8. Leges enim illae non sunt latae per modum contractus, sed per modum statuti praecipientis. His positis.

5. Duplex questio hic agitata est. Alia an peccent graviter praedicti Ministri accipiendo munera? Alia vero an teneantur ad restitutionem eorum, quae recipiant & ad soluendas poenas a legibus impositas? Ad primam igitur difficultatem deueniendo prima, & communis sententia docet; praedictos omnes Ministros peccare mortaliter accipiendo munera per se, vel interpositam personam, nisi paruitas materiae excuset, licet sponte offerantur a negotiatoribus, vel etiam titulo gratitudinis. Ita in specie huius casus Petri de Navarra de restit. lib. 3. cap. 3. num. 14. & Thomas Sanchez citatis alijstom. 1. consil. lib. 3. cap. unico, dub. 1. num. 25. & omnes Doctores, qui asserunt leges mixtas, id est, illas, quae simul aliquid praecipiunt, Et simul imponunt poenam transgressoribus obligare in conscientia transgressoribus iuxta materiae gravitatem, vel leuitatem. Ita Enriqu. Angelus, Alfonso de Castro, Becanus, Malderus, Diana, Vazquez, item D. Thomas, Suar. Azor, Toletus, Saurus, Caspensis, quos refert, & sequitur, & suis locis citat Bases verb. Lex 4. num. 9. sententiam hanc latissimè, & efficaciter probavi 1. part. lib. 2. disp. 6. resol. 6. num. 7. & sequent.

6. Probatur primò. Quia praedicti Ministri transgrediuntur legem valde necessariam ad bonum commune, imo multas leges, quae eis praecipiunt non recipere munera quolibet titulo a negotiatoribus, & obligantes in conscientia: Ergo peccant mortaliter nisi materia paruitas excuset à mortali.

7. Probatur: Quia praedicti simul transgrediuntur iuramentum, quo se adstricti erunt ad servandas praedictas leges; sed iuramentum de re gravi obligat graviter ad sui observantiam: Ergo illi transgressores mortaliter peccant contra & legem.

8. Probatur tertio: Quia lex, simul imponens praecipium, & simul poenam, per additionem poenae non infirmat, sed potius confirmat ipsum praecipium, quod est in materia gravi, & valde necessaria ad bonum commune, graviter obligat leges, & transgressores peccant mortaliter.

Secunda sententia est Navarra in cap. si aternitas 12. q. 1. an. 22. & in sum. cap. 23. n. 55. & pro ea refert Matullanum, notabil. 78. quem etiam refert, & sequitur Decius in cap. nam concupiscentia, de constit. lect. 2. n. 7. ubi refert Hostientem, & Ioann. Andream in cap. relatione Clerici, vel Monachi & idem sentit Immola in cap. de maiorat. & obedi. & in cap. cum contingat, de iur. iur. quem refert, & sequitur Decius ubi supra, lect. 1. num. 3. refert etiam Navarra pro hac sententia Fesinam, & Caietanum, eamque prius docuerat Iason in leg. 2. Clarente emphiteut. numer. 143. & Ludou. Gomez in cap. 2. de constit. in 6. n. 7. qui omnes docent, has leges poenales, imò, & omnes poenales leges humanas, eo ipso, quod lanciantur temporalibus poenis, non obligare in conscientia ante sententia Iudicis de facto, & iuxta voluntatem praesumptam Legislatoris, nisi aliud ipsemet exprimat, quod raro fit, vel nunquam in legibus civilibus. Hac sententia.

Probatur primò: Quia lex poenalis est odiosa, & ideo interpretanda benignius, quam fieri possit. hac autem intelligentia est benignior, & confert multum ad tollendos iniquos, & pericula animarum, & potest sine inconveniunt fieri: Ergo ita interpretari debet.

Probatur secundo: Quia Legislator addens poenam temporalem, praesumitur excludere aeternam; quia qui ex duobus vult unum exprimere, & aliud tacite excludere, iuxta regulam textum in cap. nonne, de praesumpt. Ergo Legislator exprimens poenam temporalem, & tacens aeternam, praesumitur illam excludere, & ad illam non vellet obligare.

Probatur tertio: Quia leges humanae raro explicant in actu signato obligationem in conscientia, & praecipue illos civiles, tam in iudicibus Principes, qui pro nullo ipse, illas condiderunt, imò, quam de tali poena cogitant in animo, quando poenam temporalem expriment. Deinde allegat Navarra consuetudinem, testaturque communi consuetudinem receptam esse, ut ne leges in hoc sensu intelligantur. Tandem, quia quae leges poenales non obligant in conscientia: Ergo nulla, quia est eadem omnino ratio.

12. Circa peritiam, quod Ministri

Iustitiæ committunt propter iuramentum, quod faciunt de non recipiendis muneribus, advertit Machado cum alijs ubi supra, quod iuramentum ipsum, supposita hac secunda sententia, non obligat ipsos Ministros Iustitiæ ad mortales quia iuramenta, quæ accedunt ad aliquos actus sequuntur naturam eorum. dem actuum, quia illis sunt accessoria, accessorium autem sequitur naturam sui principalis: quia iuramentum, nec augeat consensum, nec obligationem, id autem solum causat: quod manentibus consensu, & obligatione intra suos limites, seu terminos, eisdem addit vinculum virtutis Religionis. Ita constat ex cap. accessorium, de reg. iur. in 6. leg. ultim. C. de non numer. pecun. leg. sed & si possessori, §. si iurauero, ff. de iure iur. capit. quemadmodum, de iure iur. leg. 27. tit. 11. partita 3. ex quibus communiter inferunt Doctores, quod quodlibet iuramentum, quod factum est ad maiorem confirmationem alicuius legis, seu ad magis firmandam obligationem, & obsequantiam legis poenalis, per se non obligare ad amplius, quam ad id, quod obligat lex poenalis. Ita Gutierrez de iurament. 1. part. cap. 37. & 38. Castros Palau tom. 3. tract. 14. disput. 2. part. 7. §. 5. per totum. Thom. Sanchez lib. 3. iurum. cap. 14. num. 4. Machado tom. 2. lib. 6. part. 2. tract. 1. document. 8. in fine, & alij communiter. Ex quibus deducitur: Quod stando in secunda opinione, prædicti Ministri Iustitiæ accipiendo munera sibi sponte oblata, præcipue vero titulo gratitudinis non peccat mortaliter, nec tenentur restituere munera, nec solvere poenam legis ante Iudicis sententiam. Ex his duabus sententijs prima est probabilior, secunda vero Nauarri, & aliorum communiter reputatur, probabilis etiam a Doctoribus contrariæ sententiæ.

13 Secunda difficultas difficilior est in qua quaeritur: an prædicti Ministri Iustitiæ teneantur ad restitutionem munerum, & ad solvendam poenam legis ante Iudicis sententiam? In qua primum agendum est de illis Ministris quibus solum prohibet lex recipere munera sub poenis ab ipsa assignatis, deinde de illis, quibus non solum prohibet recipere, sed addit, quod nullomodo recipere possint munera.

14 Ad primam igitur quaestionem deveniendo prima sententia docet, quod

quando lex prohibet aliquid recipere, acceptio est nulla, & accipiens tenetur restituere. Ita docet Medina C. de restit. quest. 2. sub finem, vers. Ad quartum dicendum, Corduba lib. 1. quaestionarij, quest. 36. sub finem, vers. Ideo ad septimum, Sylvester verb. Iudex 1. quest. 8. Arnilla verb. Iudex, num. 6. Angelus eodem verbo, num. 8. Alcozer lib. de ludo, cap. 13. vers. La quarta conclusion, Eranciscus Garcia lib. 1. de contra. et. cap. 42 Ludou. Lopez in instruat. conscien. 1. part. cap. 179. Iosephus Angles in floribus 2. part. materis de rest. fol. 177. Aragon 2. 2. quest. 11. art. 3. vers. Ad aliud fol. 351. Salon 2. 2. quest. 62. art. 3. controu. 1. fol. 732. & alij quos refert Tho. Sanchez tom. 1. consil. lib. 3. cap. unico dub. 1. num. 27. per totum. Ducuntur: Quia quoties receptio iniqua est, & lege reprobata, non potest datum recipienti adquiri: quia titulus acquisitionis, est nullus. Ergo tenetur illud restituere ante sententiam Iudicis. Antecedens probatur. Quia factum contra ius, siue contra legem, præcipue si lex prohibeat substantiam actus pro non facto habetur, cap. quæ contra ius 64. de regul. iur. in 6. lege iuuenimus, §. prædica, C. de Sacros. Eccle. id est, ad iuris effectum, actusque validitatem, quod est factum contra legem, & bono mores pro non facto à lege reputatur, leg. non dubium, C. de legibus, lege cum ea, C. de transact. lege 1. C. qui pro sua iurid. leg. creditor infine, C. de donat. inter vir. & vxor. Authent. de non alienan. reb. Ecclesie, §. 1. vers. Si vero minus, ubi Acursius Clement. 1. de Immanit. Eccles. & ibi Glossa, Tiralaques tract. de iure consil. num. 44. sequent. Thomas de Thoma. et. regul. 117. Alphonsus Moditi in §. lex est iustit. de iure natur. gent. & civili, dub. 100. num. 74 Ioan. Baptista Costa de facti scient. & ignorant. in spect. 12. num. 4. & in spect. 23. num. 5. & per tot. in spect. Azor in 1. in moral. part. 1. lib. 5. cap. 19. quest. 17. Ergo donatio facta Ministro Iustitiæ a negociante, seu litigante fuit nulla, & per consequens non fecit suum, id quod iuri donatum est: Ergo tenetur illud restituere.

15 Contrariam tamen sententiam tenet expressè Covarrubias in regul. peccatum, 2. par. §. 2. num. 7. ubi recedit a communi sententia docente, quoties receptio est illicita, quia lege prohibita teneri recipientem restituere, & concludit,

cludit hoc esse verum quoties contra-
ctus reprobat ex defectu solemnitate
iure requisita, vel ob defectum legitimi
consensus, ad dominij translationem ex
parte dantis, at in casu presenti constat,
non de esse consensum ex parte dantis,
nec etiam aliquam iure requisitam so-
lemnitate. Et idem tenet Sylvest. verb.
Excommunicatio 10. num. vlt. Alcozer
in sum. cap. 26. Caietan. verb. Iudicis
peccata, Angelus verb. Excommunicatio
7. num. vlt. ubi dicit hæc verba *nulla-
renus fiat*, non irritare actum, Gutierrez
lib. 1. part. 99. quest. vlt. num. 2. Nauar-
rus cap. 17. a num. 38. Angelus verb. Re-
stitutio, num. 1. §. turpe, & verb. Conces-
sio, Palacios in sum. verb. Restitutio,
num. 3. & 4. Monaldus verb. Restitutio
2. Enriquez, & alij, quos refert Thom.
Sanchez tom. 1. consil. lib. 3. cap. vnico,
dub. 1. num. 28. qui docent: Quod recep-
tio a lege prohibita, si ab eadem lege non
irritetur, valet in foro conscientie, dum
per sententiam Iudicis non annullatur.
Et probatur: Quia attento solo iure na-
tura, & seclusis legibus prohibentibus
Ministris Iustitiæ munera recipere, hæc
donationes sunt validæ, vt communiter
tenent Doctores præcipue Molina de
iust. tract. 2. disp. 88. num. 6. Fagundez in
præcept. Decal. lib. 8. cap. 27. nu. 3. Ma-
chado tom. 2. lib. 6. part. 2. tract. 1.
docum. 9. num. 1. & alij: Si non detur
defectus consensus, lea solemnitate, a
iure requisita, sed leges prohibentes ta-
les donationes, & receptiones licet illas
prohibeant, easdem non irritant expre-
sè, & cum sint poenales stricte interpre-
tandæ sunt: Ergo cum eiusdem non de-
ficiat consensus, vt supponitur, nec iuris
solemnitas, quia ad ipsas nulla assignatur
a iure, erunt validæ in foro conscientie;
dum per sententiam Iudicis non irriten-
tur: & per consequens Ministri Iustitiæ
non tenentur ad restitutionem. Confir-
matur: Quia prædictæ leges solum di-
cunt, quod *non recipiant*, non verò, quod
non possint recipere: Ergo non reddunt
inhabiles prædictos Ministros ad domi-
nij translationem: Ergo si defacto rece-
perint cum iure natura, nec sint prohibi-
ti ad recipiendum, nec inhabiles ad trans-
ferendum dominium donationes erunt
validæ dum per Iudicem non annullen-
tur. Denique probatur: Quia hæc leges
prohibentes Ministris Iustitiæ munera re-
cipere sunt poenales, & non obligant in
conscientia ante sententiam Iudicis: Er-

go si illa recipiant ante sententiam, ea,
quæ recipiunt sua facient, & non erunt
obligati ad restitutionem. Hanc senten-
tiam dicit Thomas Sanchez ubi supra
esse satis probabilem. Sed ego valde pro-
babilem esse censeo propter sua funda-
menta, & graues patronos, quos habet
loquendo de illis Iustitiæ Ministris, de
quibus leges solum dicant simpliciter,
quod munera non recipiant, & non asse-
runt, quod non possint ea recipere.

15 Sed maior difficultas est: An
quando lex dicit, non recipiant, nec pos-
sint recipere, si recipiant illi Ministri Iu-
stitiæ, quibus supra numero 4. diximus a
legibus prohiberi, non solum, vt non re-
cipiant: sed etiam, vt non possint recipere
teneantur ad restitutionem? In qua diffi-
cultate prima sententia affirmat, præ-
dictos Iustitiæ Ministros ad restitutionem
teneri. Ita Baeza, Baldus, Romanus, Ze-
pola, Alcozer, Soto, Ledesma, Gomez,
Mantua, plurimos referens, Couarrus-
bias, Gutierrez, Caldas de Pereira, Ne-
uo, Garcia, Paulus de Castro, Alexan-
der, Sylvest. Angelus, Laton, Comens,
Tiraquellus, & alij, quos refert, & suis lo-
cis citat, & sequitur Thom. Sanchez
tom. 1. consil. lib. 3. dub. 1. num. 26. Et
probatur: Quia verbum, *non possint recipere*,
redit actum ipso iure nullum, quia
verbum illud auferit potestatem, seu po-
tentiam, & reddit inhabilem, Ministrium
Iustitiæ ad recipiendum, & ad dominij,
eorum, quæ recipit: Ergo cum non pos-
sit summare, quod recipit: Acceptio
est nulla, & tenetur ad restitutionem. Et
confirmatur: Quia quoties datio, & ac-
ceptio sunt cum culpa tam dantis, quæ
accipientis sunt nullæ, & accipiens te-
netur ad restitutionem, quia cum datio,
& acceptio, sunt reprobata a iure, &
sunt iniuræ, titulus adquisitionis est nul-
lus, vt communiter tenent Doctores, &
tamquam communem sententiam, il-
lam docet Molina de iustit. tract. 2. disp.
83. in prin. Sanchez tom. 1. consil. lib. 3.
cap. vnico dubio 1. num. 27. ex D. Tho-
ma 2. 2. quest. 62. art. 3. ad 2. Sylvestro
verb. Restitutio 2. vers. Sed quod, Armil-
la verb. Restitutio, num. 17. & 19. D. An-
tonin. 2. part. tit. 2. cap. 7. §. 1. Caiet. 2. 2.
quest. 62. art. 3. vers. In responsione ad
secundum, Franco cap. statutum, de re-
cipi. in 6. §. notarium, num. 3. Domini-
co ibidem, §. quis autem, & alij: Sed in
casu presenti tam datio, quam acceptio
est nulla, & reprobata a iure: Ergo reci-
piens

Piensteneretur restituere. Et hanc sententiam citatis alijs tenet nominatim Ioann. Martinez de Prado tom. 2. precip. qq. cap. 17. quest. 5. §. 7. num. 50.

17 Contrariam tamen sententiam loquendo in specie de restitutione faciendā a Ministris Iustitiæ tenent Molina tom. 1. tract. 2. disp. 88. Villalobos tom. 2. tract. 18. diff. 5. num. 9. & 11. Diana part. 6. tract. 6. miscel. resol. 59. in fine citans Molinam, & Fagundez, & eandē tenet Lugo tom. 2. disp. 37. sect. 11. num. 134. Enriquez lib. 4. de Pontif. & legibus cap. 21. §. 6. Angles quest. de donationibus. diff. 7. in fine; Perez lib. 2. ordinamenti tit. 3. leg. 34. & tit. 15. leg. 3. Pet. de Navarra lib. 4. de restit. cap. 2. num. 207. Rebellus lib. 14. de donat. quest. ult. Salas disp. 15. de legibus. Et alij: Qui tenent, quod licet prædictæ leges obligent ad non recipienda munera non tamen obligant ad restituenda eadem gratis data, & accepta.

18 Hæc sententia probatur primo a Lugone asserente; ita esse praxim omnium Iudicum, etiā timoratorum, qui numquam ea munera restitunt, quando fuerunt liberaliter data, nec a Confessarijs ad id obligantur.

19 Secundo probatur: Quia non aliter tenentur ad restitutionem munerum, quam ad solutionem poenæ, imò ad relinquendum officium, quia leges æque de omnibus loquuntur: sed durissimum esset eos obligare ad relinquendum officium ante sententiam: Ergo, & ad restitutionem munerum.

20 Probatur tertio. Quia lex humana debet esse suavis, & accommodata fragilitati humanæ, lex autem obligans ad solutionem poenæ ante condemnationem, & similiter ad restitutionem durissima esset, & ad nihil aliud utilis nisi ad illaqueandas animas subditorum: Ergo non est credendum Christianum, & piū Principem in eo sententiā loquutum, cum dicit, quod non possint recipere, ut voluerit tollere omnimodam potentiam, & inhabilitare personas ad dominium rerum, quæ gratis offeruntur.

21 Probatur quarto efficaciter: Quia illa verba legum, quæ decernunt, Ministros Iustitiæ non posse recipere munera, sufficienter explicantur, si dicamus, quod decernunt, quod licite non possint ea recipere, non auferendo totā potentiam, nec reddendo actum, si de

facto fiat, nullū, quia verē solū id possumus, quod licite possumus; nā posse, quis nō dicitur quod contra ius potest, l. quarto §. inter locatorē, ff. locati, l. ne pos procul, ff. de verb. signif. cap. cautam, quæ de rescript. cap. cum directus, de consuet. Stephanus Gratianus March. decis. 13. num. 34. Ergo licet leges dicant, quod non possint recipere: non ideo tollunt omnimodam potentiam, & annullant actum recipiendi. Et confirmatur: Quia lex poenalis strictissime interpretari debet, ut minus lædat, quam possit sed hæc leges sunt poenales: Ergo cum possint interpretari congruē, & sine extorsione, asserendo, quod velint auferre potentiam licitam recipiendi, & non omnimodam ita ut reddant nullum actum, ita debent interpretari.

22 Probatur quinto. Quia ut bene docet, & probat Fagundez in præcepto Decal. lib. 8. cap. 27. num. 8. cum hæc leges sint poenales, quæ non obligant nisi post sententiam Iudicis ad poenas in eis impositas, propter eandem rationem nō possunt ante dictam sententiam inhabilitare personas ad dominium rerum, quas recipiunt, simpliciter, & absolute, quia hæc poena inhabilitatis, maior est, quam alia ab ipsis imposita: Ergo si ante Iudicis sententiam nō possunt obligare ad minores poenas, multo minus ad maiores ante prædictā sententiam; & ideo ipse Fagundez interpretatur legem non dubium, C. de legibus, asserentem esse nullā, quæ contra legē sunt; dicens debere intelligi in eis contractibus in quibus Legislator non apposuit poenam, non verò in illis quoslibet poena prohibuit, ut tenent Panormit. in Clement. 1. de rescript. & Siluest. verb. Lex, num. 28.

23 Et stando in hac sententia ex dictis colliges qualiter sit interpretanda lex 1. tit. 18. lib. 2. nouæ Recopilationis, quæ prohibet Secretarijs Regis recipere munera quamuis minima, & ultro oblata, vel titulo gratitudinis sub poena reddendi illa cum quadruplo pro prima vice, & pro secunda sub poena privationis officij, & quod iuret se soluturos præmissas poenas, & teneantur illas soluere, sine alia condemnatione in foro conscientiarum, ut videre est supra num. 2. ubi eius verba retuli. Nam licet prædicta lex obliget prædictos Secretarios in foro conscientiarum soluere poenas sine alia condemnatione, & ut iurens illas soluturos claresolum illos obligat ante sententiam Iudicis

cis condemnatoriam, non vero ante sententiam declaratoriam criminis, sed cum sit lex poenalis, & quantumvis rigida non excludat sententiam declaratoriam criminis, dum hæc non interuenierit, & ante sententiam declaratoriam eiusdem criminis non obligantur in conscientia restituere, nec soluere poenas, quia lex non inuenit illas soluere ante sententiam declaratoriam, nec quod de soluendo ante eandem sententiam declaratoriam a Secretarijs fiat iuramentum; lex autem poenalis non obligat ante sententiam iudicis in conscientia, quod si illa declararet, ut in præsentem velle obligate in conscientia ante sententiam condemnatoriam, saltem non obligabit ante sententiam declaratoriam, si eam expressè non excludat, quia tamquam odiosa strictissime interpretanda est, & ita hæc lex intelligenda est, sicut regulariter aliæ leges poenales, quæ eo modo intelliguntur, licet dicant, quod volunt obligare ante omnem condemnationem, quæ tamen non obligant ante sententiam criminis declaratoriam. Ita probabilis multorum sententia, quam sequitur latè Sanchez tom. 1. in Decal. lib. 2. cap. 2. num. 20. & eam amplectitur Lugo Cardinalis ubi supra, num. 35. verè. Secundo arguitur, qui etiam cum Molina d. disp. 88. & alijs supra adductis n. 2. interpretatur dictam legem non dubiè, C. delegibus ubi annullatur pacta, & contractus, & omnia alia, quæ fiunt contra legis prohibitionem, ita ut ille textus intelligatur quando lex prohibet aliquem contractum sistendo in mera prohibitione, non vero, quando simul imponit poenam, ut supra diximus. Vel ut alij dicunt, illa lex solum habet locum in foro externo, & post latam sententiam, nec aliter esse receptam, imò alio modo esset intolerabilis ad humanum commercium attenta multitudine legum prohibentium humanas actiones. Vtrique hæc sententia valde probabilis est, sed prima communior inter Doctores.

24 Sed quæres: An peccetis, qui dat huiusmodi munera Iudici, etiam non petenti? Respondetur: Si ea dat redimendam suam vexationem iniustam, non peccare, ut citatis multis, & firmis rationibus probaui r. p. lib. 2. disp. 5. resol. 13. a num. 8. & sequent. Quod verum est etiam si Iudex licitè recipere non possit. At si nulla iniusta vexatio intercedat, quando Iudex munera licitè recipere non

potest, litigans non potest illi ea offerre, vel dare: ita communiter Doctores. Et ratio est: Quia in eo casu dans, vel offerens munera cooperaretur Iudicis peccato: Ergo mortaliter peccaret. Si vero Iudex iusti causa exeat, te vel sequendo opinionem probabilem supra adductam num. 9. & sequentibus, recipiendo munera non peccaret, similiter ea dans culpam non incurreret, dummodo illa deprauata intentione scilicet, ut iustitiam conumperet, vel cum scandalo, non daret. Et ratio est: Quia tunc non cooperaretur alicuius peccato. Et alias stando iure naturæ libet licet facere donationem liberalem, nisi etiam alias sit incapax donandi.

RESOLUTIO IV.

De his quæ possunt Iudices, vel Ministri Iustitiæ licite recipere?

SUMMARIUM.

- 1 Status questionis proponitur, & explicatur.
- 2 Possunt recipere munera Ministri Iustitiæ a consanguineis intuitu sanguinis.
- 3 Item a amico non intuitu officij, sed a inimico, & remunerationis.
- 4 Item si meliori, & utiliori modo, quam tenentur sua officia exequantur.
- 5 Scribæ, siue Tabelliones finito negotio, possunt aliquæ munera recipere tituli gratitudinis, & remunerationis liberalis, dummodo non sint Scribæ Regalium redituum. Vulgo, Elcrianos de Rentas.
- 6 Donatio facta Ministris Iustitiæ raro præsumitur potest donatio liberalis, & gratuita. Nec iudicandum est, esse validam, sed a litigantibus, coacta voluntaria, & operatio iniuris facta.

In præcedenti resolutione retulimus leges prohibentes Iudicibus, & quibuscumque Iustitiæ Ministris munera recipere, & communis sententia, id docet, ut ibi iam diximus. Nihilominus adhuc itando in ea opinioe sunt

sunt aliqui casus, in quibus Iudices, vel alij Ministri Iustitiæ munera accipiendo, non peccant, videlicet, quos proximè referemus.

2 Primus est, quando munera dantur a consanguineis Iudicum, vel Ministrorum Iustitiæ intuitu sanguinis, seu cognationis, sine vlla alia fraude. Et ratio est: Quia in hoc casu cessat finis legis, ita Ioan. de Platea, Albertus, & Parisius de Puteo, quos citat, & refert, atque sequitur Auendaño de exequendis mandatis regum, cap. 2. num. 6. versic. Limitanda.

3 Secundus est: Si Iudici, vel Ministro Iustitiæ munera dantur, non ratione officij, sed alia ratione, vt si ab amico ob remunerationem; quia, scilicet, præcesserunt merita extra officium, vel obmeram, beneuolentiam, & amicitiam, quia cessat etiam ratio legis, ita Matienzo 3. part. cap. 3. r. Barthol. lege Aquilius, num. 1. ff. de donat. & ibi Romanus, & Alexander, num. 4. Iason. lege Principibus, ff. si certum peratur. Tiraquellus in lege si vñquam, vers. Donatione largitus, num. 49. C. de reuocanda donat. quos omnes refert, & sequitur Matienzo ibidem.

4 Tertius casus est, si omnes isti ministri iustitiæ, stipendia sibi præstita habentes, quæ mediocri modo officio fungentes, merentur; longe meliori, & vñiori modo, id facerent, scilicet eundo aliquo, monendo aliqua instando, rogando, & breuiori tempore, & diligentius, quam ex officio tenerentur, expediendo, possent aliquid amplius pro hoc recipere. Ita Nauarrus in extrauaganti Gregorij XIII. num. 48. Nauarra lib. 3. de restit. cap. 3. num. 19. & 20 quos refert, & sequitur Thom. Sanchez tom. 1. consil. lib. 3. cap. vnico dub. 1. num. 22.

5 Quartus est de scribis exceptistamen Scribis Regalium reddituū, Hilpane los Escriuanos de Rentas, quod illis absolute non prohibetur, via donationis liberalis accipere, quando ministerium suum impleuerunt, & stipendium iustitæ acceperunt, illoque contenti sunt, postea vero persona cuius negotium expedierunt, via gratitudinis, seu ex amicitia, & beneuolentia, mittit illis aliquod munus, præsertim, si nullum habeat negotium pendens in futurum, tunc enim non videntur peccare, neque ad restitutionem teneri, quia tunc non donatur eis, tanquam stipendium excelsium, quod so-

lum eis lex prohibet recipere, nec lex ipsa loquitur in illo casu, sed in illis, in quibus Scribæ recipiunt tanquam stipendium excelsium, quamuis gratis donetur, & donans dicat, se gratis donare. Ita Doctores recentiores, quos sequitur, & suppresso nomine refert Thom. Sánchez vbi supra num. 23.

6 Notat verò idem Sauch. & beno num. 24. raro præsumi, donationem, quæ sit Scribis, Iudicibus, & alijs Iustitiæ Ministris esse validam, quia non gratis, sed a litigantibus coacta voluntate, munera conferuntur, quia sciunt, quod aliter prædicti Ministri negligentèr, & remissè negotia expediunt, & quia varijs signis ostendunt difficultatem expediendi, nisi muneribus moueantur. Ita Sotus lib. 5. de iust. quest. 3. art. 4. vers. Quocirca, Sandobal lib. de pauperum vñctorum cura, cap. 15. Mercado, quos ibidem sequitur Thomas Sanchez.

RESOLVTIO V.

An Iudices Ecclesiastici possint dona sibi gratis oblata recipere, vel potius teneantur ad restitutionem?

S V M M A R I V M.

- 1 Inquisitores prohibiti sunt dona recipere sub excommunicationis lata sententia pœna.
- 2 Ancharranus docet, Iudicem ordinariū Ecclesiasticum non posse recipere munera etiam minima, neque esculenta, & poculenta, & si recipiat teneri ad restitutionem.
- 3 Refertur sententia Syluestri, & aliorum afferentium pess: recipere esculenta, & poculenta.
- 4 Iudex Ecclesiasticus delegatus potest recipere esculenta in parua quantitate non vers. alia, & si recipiat teneri ad restitutionem.
- 5 Quamuis pars, quæ donauit remittat iudici, quæ donauit nihil ei prodest.
- 6 Circa Iudices Ecclesiasticos tam ordinarios, quam delegatos habent loci sententiæ afferentes nō peccare, nec teneri ad restitutionem munerum ante sententiā.

Hec difficultas potest tractari, vel de Inquisitoribus, vel de Iudicibus Ecclesiasticis ordinariis, vel de Iudicibus delegatis. Et in primis loquendo de Inquisitoribus, eisdem prohibetur, ut dona recipere etiam ab officialibus sub poena excommunicationis lata sententia. Vt habetur instruct. 1. Hispanensi, cap. 25. & instruct. 2. cap. 1. & instruct. 4. cap. 15. & docet Simancas libr. instruct. titul. 34. numer. 46. Excommunicationem tamen hanc non incurrunt, si munera non sint notabilis momenti, quia tunc non incurrunt prædicti Inquisitores in peccatum lethale; excommunicatio vero maior non incurritur, quando operans non committit peccatum mortale. Præterea si dona dentur, etiam ab Officialibus Sancti Officii ratione consanguinitatis, vel amicitiae, & benevolentiae, sine fraude, non ratione officii Inquisitoris, vel ex gratitudine, ob beneficia accepta extra officium, non incurrunt prædicti Inquisitores excommunicationem ea accipiendo. Quia in his casibus cessat ratio legis prohibentis talia munera accipere.

2 Circa Iudices vero ordinarios, an possint talia munera recipere, Ancharranus in capit. Statutum, de rescript. in 6. §. insuper docet, Iudices Ecclesiasticos ordinarios non posse recipere munera, etiam esculenta, & poculenta, vel in minima quantitate, & si recipiant teneri ad restitutionem. Et ratio est: Quia in dicto capite statutum solum conceditur prædicti esculenta, & poculenta recipere in parva quantitate Iudicibus delegatis: Ergo alijs Iudicibus ordinariis censetur denegatum, & consequenter peccant recipiendo, & tenentur ad restitutionem.

3 Contrariam tamen sententiam tenent Sylvester verbo Index primo, question. 8. dicto. 2. & 3. Angelus eodem verbo, numer. 8. Armilla ibidem numer. 6. Rosella verbo Index primo, numer. 6. & Thomas Sanchez tom. 1. consil. libr. 3. capit. unico, dub. 2. numer. 3. qui docent, Iudicem ordinarium non posse recipere munera, etiam data ex mera liberalitate, & ultro oblata, & si recipiat teneri ad restitutionem, possit tamen recipere esculenta, & poculenta in parva quantitate. Probatur prima pars huius senten-

tiae: Quia licet dictum statutum prohibens Iudicibus recipere munera etiam sponte oblata, & eam donationem annullans tamen loquatur de Iudicibus Ecclesiasticis delegatis: ratio capitis, scilicet, neminem in his Iudex corrumptus, a iusto destitatur, a fortiori locum habet in Iudice ordinario: Ergo Iudex ordinarius non potest dona recipere, & si recipiat tenetur ad restitutionem. Secunda vero pars eiusdem sententiae probatur: Quia nullus invenitur textus id prohibens, nec leges civiles loquantur de Iudicibus Ecclesiasticis, sed de secularibus: Ergo prædicti Iudices possunt recipere prædicta esculenta, & poculenta in parva quantitate. Nec obstat etiam, quod dictum caput statutum, id solum concedat Iudicibus delegatis, cum ordinarios Iudices non excludat, & sit decretum favorabile, est extendendum ad Iudices ordinarios, in quibus militat eadem ratio, quæ reperitur in delegatis. Hæc secunda sententia est verissima, & tenenda.

4 Circa tertiam difficultatem videlicet de Iudicibus Ecclesiasticis delegatis, an possint recipere munera dicendum est, quod Iudex Ecclesiasticus delegatus potest recipere esculenta, & poculenta, quæ paucis diebus consumi possint; hoc est in parva quantitate, & hoc quando mera liberalitate sibi offeruntur. Si autem præter hæc aliquid aliud recipiat, etiam gratis oblatum, tenetur restituere, sic decernitur expresse in cap. Statutum, de rescript. in 6. §. si quid autem, & docet ibi Glossa verba Paucis, Ancharranus ibi, §. insuper, Dominicus ibi, dicto §. si quid autem, Francus dicto cap. Statutum, §. notarium, numer. 3. Sylvester verbo Index primo, quest. 8. dicto. 2. & 3. Angelus eodem verbo, numer. 8. Armilla numer. 6. Rosella verbo Index primo, numer. 6. Caietanus verbo Iudicis peccata in fine. Dixi ex mera liberalitate: quia munera debent esse non exacta, nec petita directe, nec indirecte: ita Sylvester, & Glossa ibi. Si autem quæras, quæ sit parva quantitas esculentorum, Respondetur: Hoc iudicio prudentis relinquendum esse attenta qualitate dantis, & recipientis, ut docent Sylvester, & Glossa, ibi.

5 Est tamen advertendum: Quod quamvis pars, quæ donavit, remittat Iudici, ea quæ donavit, talem remissionem

Iudici nihil prodesse, ad hoc, ut non teneatur restituere. Quod patet: Quia dictum caput statutum, §. si quid autem decernit; talem partis remissionem non valere, si tamen facta iam restitutione; per talem Iudicem delegatum, eius officio finito, sine fraude, & dolo, qui prius dederat, liberè ei reddere, quod prius donauerat posset retinere. Quia ius verat remissionem, non vero donationem rei, iam restituta, & cum sit poena non est extendenda; maxime, quia & si largo modo paria sint remittere, & donare, at propriè differunt, nam facilius est remittere, quam donare. Ita Glossa, & Dominicus d. §. si quid autem, vers. Remissionem, Navarra lib. 3. de restit. cap. 3. numer. 25. Sylvester, Angelus, Armilla ubi supra.

6. Norandum tamen est circa Iudices Ecclesiasticos, tam ordinarios, quam delegatos (exceptis Inquisitoribus, qui prohibentur recipere munera sub poena excommunicationis latae sententiae, quae ante omnem Iudicis sententiam ligat) quod in eis habent locum duae sententiae a nobis adductae supra resolutione 3. num. 9. & num. 15. quae docent, leges poenales non obligare in conscientia ante Iudicis sententiam saltem declarationem criminis, neque teneri in conscientia ante eandem sententiam ad restitutionem munerum, quae ultro eis data sunt, quia illae donationes stando solum in iure naturae, & seclusis eisdem legibus positivis humanis sunt validae dum tamen non absit liber consensus, & solemnitas à iure requisita: cum autem ius positivum illas prohibeat, ad eas nullam assignat solemnitatem, quare stando in illis sententijs solum requiritur liber consensus donantis, & accipientis, & quod personae sint sui iuris, scilicet, quod donans possit donare, & transferre dominium, & recipiens sit capax eiusdem domini, & acceptandi donationem si bi factam a donante.

RESOLUTIO VI.

An leges Civiles, & Canonicae admittentes in contractibus emptionis, & venditionis, locationis, & conductionis, & similibus laesionem infra, vel supra iustum pretium, dummodo dimidium iusti pretij non excedat sint iustae, & locum habeant in foro conscientiae?

SYMMARIUM.

1. Tam leges Civiles, quam Canonicae admittunt in contractibus laesionem ultra, vel citra iustum pretium si non excedit laesio dimidium iusti pretij.
2. Prima sententia D. Thomae, & communis negat in conscientia licere laesionem ultra, vel citra iustum pretium, etiam si non excedat dimidium iusti pretij.
3. 4. 5. 6. 7. 8. Sententia negativa multis probatur.
9. Secunda sententia absolute affirmativa Baldi, & Aretini atque aliorum proponitur.
10. usque ad 13. Eadem sententia absolute affirmativa rationibus fulcitur.
14. Tertia sententia Media Gersonis, Saliceti, & aliorum proponitur, & explicatur.
15. 16. 17. 18. 19. Tertia sententia rationibus probatur.
20. Quarta, & ultima sententia non omnino affirmativa Ioann. Escobar, & aliorum adducitur eandemque esse cum secunda asseritur.
21. usque ad 30. Quarta sententia efficaciter multis argumentis probatur.
31. Iudicium Authoris circa dictas sententias proponitur.
32. usque ad 37. Ad argumenta prima sententiae respondetur.
38. Argumentis tertiae sententiae fit satis.
39. Quaedam limitationes quartae sententiae adducuntur, & approbantur.

IN Hac difficultate suppono; tam leges Civiles, quam Canonicas, admittere in contractibus emptionis, & venditionis, locationis, & conductionis, & in alijs similibus lesionem infra, vel ultra, iustum pretium dummodo dimidium iusti pretij non excedat, ut patet ex leg. si voluntate 8. C. de rescind. vendit. leg. in causa 16. §. idem Pomponius 4. de minor. leg. si ea pactione 14. C. de viur. l. si olei 21. C. de locato, & ex iure Canonico, in cap. cum dilecti 3. capit. cum causa 6. de empr. & vendit. quærimus ergo, an prædictæ leges admittentes in prædictis contractibus lesionem intra dimidium iusti pretij, iustæ sint, & locum habeant in foro conscientiarum, ita ut læsus in conscientia non habeat ins contra lucrantem, nec lucrans teneatur aliquid læso restituere, in eodem conscientiarum foro?

2 In hac ergo questione prima sententia negat, posse quem in his contractibus in foro conscientiarum admittere lesionem alterius contrahentis infra, vel ultra iustum pretium, etiam si dimidium iusti pretij non excedat, & quod quamvis læsus in foro exteriori non habeat actionem contra lucrantem, habet tamen ius in foro conscientiarum ad suam indemnitatem, & lucrans in eodem foro tenetur illis restituere omne id, quod de iusto pretio dempsit, in emptione, vel quod ultra iustum pretium adquisivit in venditione. Hæc sententia est communis inter Theologos, & Canonicos, seu Iuristas. Ita D. Thomas 2. 2. quæst. 77. art. 1. ad 1. Soto libr. 6. de iustit. quæst. 1. artic. 1. Rebellus de obligat. iustit. libr. 9. quæst. 3. per totam, Caliro de potestat. leg. poenal. cap. 10. fallent. 3. Conradus de contract. quæst. 57. q. 1. Læsus libr. 2. de iustit. cap. 21. de empr. & vendit. dub. 4. numer. 26. & 21. Azor. tom. 3. iustit. moral. libr. 8. cap. 22. vers. At communis est Theologorum, Salas de empr. & vendit. dub. 26. num. 6. Valencia 2. 2. disput. 5. quæst. 20. punct. 2. §. 1. Molina de iust. & iure, libr. 2. disput. 350. num. 3. Ioann. Santius in select. disput. 48. num. 60. vers. Ob similem, Rodericus tom. 2. summ. cap. 47. n. 4. Trullene libr. 7. in Decal. cap. 20. dub. 6. num. 1. & alij apud Valerum in different. ad utrumque forum, verb. Contractus, differ. 1. vers. Quod est verum, & apud Bonacinam tom. 3. de contract. quæst. 24. punct. 4. num. 6. Diana 1. part. tractat. 8.

resol. 55. in princ. & ex iuris petiti pluribus apud Traqueillum leg. 9. communib. num. 7. Covarrub. 2. variat. cap. 4. n. 11. Nauarrus in cap. qualitas num. 26. de poenit. dist. 5. Lucou. Melia de taxa pænis, conclus. 1. litter. P. num. 125. & sequent. & alij apud Parlaorum 3. quotidian. dist. 12. §. 2. num. 13. quamvis ipse non sequatur, Ximez in concord. ad leg. in causa, §. idem Pomponius de minor. in 1. & 2. tom. Ferrar. cautela 4. n. 3. Gutier. Canon. qq. lib. 1. cap. 39. n. 12. Espino in speculo testam. rubr. 13. p. ex nu. 48. cum seq. Martha 3. de iurisd. cap. 8. n. 26. & 27. Azevedo in leg. 1. n. 9. tit. 1. lib. 5. Recop. Fachin. Matienço, Pinelus, Mantica, Auendaño, Gasp. Rodriguez, Felicianus, Scacia, Farinacius, Hermosilla, & alij apud August. Barb. in d. cap. cum dilecti, n. 3. de empr. & vend. & apud Velaleum axiomat. litt. C. n. 201. Hæc sententia negatiua.

3 Probatur primò: Quia æqualitas in omnibus contractibus requiritur, tam iure naturali, quam Diuino. Et tenet Arist. 3. ethic. cap. 5. & 1. Politic. cap. 6. Sed dum in pretio inuenitur plus, vel minus, quam est rei valor æqualitas deficit, & non seruat. Igitur nec iustitia contractus. De quo videndi sunt allegati à Barbola in d. cap. cum dilecti, n. 14. de empr. & vendit.

4 Probatur secundò: Quia prædictæ leges permissionem tantum continent, nec faciunt, aut facere possunt iustum, quod ex se iniustum est, at pluri vendere, vel minoris emere; ita prauum est, ut nequaquam liceat bono viro: ut ait Glossa in cap. semper in contract. de regul. iur. communiter recepta: igitur eisdem legibus extantibus prauum, & illicitum erit, minoris emere, & pluri vendere iusto pretio.

5 Probatur tertio: Quia dotis datio similis est emptioni, & venditioni; ut constat ex leg. plerumque cum sequentib. de iure dotum, leg. ex conventionione, C. de pactis. Et tamen ius nullam lesionem in æstimatione rerum dotalium admittit, quia hæc læsio bono, & æquo non convenit, ut in leg. fructusum 6. §. final. de iure dotum, & leg. 16. tit. 1. part. 4. igitur nec conveniet in emptione, & venditione, & in ceteris contractibus.

6 Probatur quarto: Quia omnium re non solum naturali, & Diuino, sed etiam civili prohibita est, locupletari ex

aliena iactura, ut probant vulgaria iura, quæ congerit Pichardus de nobilit. cōmunicat inter virum, & uxorem; num. 73. estque commune axioma apud Barbosaam 139. & apud Velaſcum litter. L. num. 81. Quod instantum procedit, ut lucrum scienter capiens cum iactura aliena in dolo esse dicatur; in leg. 1. §. an in pupillum, ff. de positi, leg. si quis mancipijs 17. §. proculus ait, de instir. aet. cum allegatis per Mari. Giurb. consuet. Senat. Mellanæ, cap. 1. Glossa 2. numer. 64. part. 1. sed attenda contraria sententia; vendens pluri, & emens minoris iusto pretio locupletaretur cum iactura, & damno alterius. Ergo peccaret contra iustitiam, & teneretur ad restitutionem.

7 Probatur quintò: Quia si deceptio in pretio liceret, etiam liceret in pondere, & mensura: quia eadem est ratio; sed hoc nullatenus licet, ut patet ex illo Levit. 19. 31. *Nolite facere iniquum aliquid in inditio, in regula, in pondere, in mensura, statera iusta, & aqua sint pondera, iustus modus, æquusque sextarius.* Et Deuteron. 10. 13. *Non habebis in sacculo diversa pondera, maius, & minus: Ergo nec primum.*

8 Probatur sexto: Quia si aliter qua ratione sustineri posset contraria sententia; esset propter conventionem, & consensum partium: sed hoc non sufficit, ubi quid reprobum invenitur, ut in hoc casu est deceptio proximi. Ergo illa sententia non est sustinenda. Minor patet, nam quia usura reprobata est omni iure, similiter reprobata iudicatur promissio quælibet, & conventio circa eam, igitur conventio, & consensus partium non potest facere iustum, quod in se iniustum, quod in se iniustum est, & reprobum.

9 Secunda sententia absolutè affirmat; prædictas leges locum habere non solum in foro externo, sed etiam in foro conscientie. Et non teneri vendentem plus, nec ementem minoris iusto pretio restituere, nec vlla ratione peccare; ita Baldus Authent. ad hæc, numer. 46. C. de usur. Arctinus in capit. cum causa, de testibus; Duenas regul. 148. Padilla in leg. secund. numer. 73. C. de rescindenda vendition. ubi alios refert. Quæ sententia: Ut ex contextu horum doctorum patet, procedit. Supposita cognitione utriusque partis iusti pre-

tij, & libero, utriusque consensu. Hæc sententia.

10 Probatur primò: Quia omnis lex humana legitime lata a superiore legitimo habente potestatem condendi leges obligat non solum in foro externo; sed etiam in foro conscientie. Ut tenet communis Doctorum sententia: sed prædictæ leges, legitime sunt latæ, & a legitimo superiore. Ergo obligant, & locum habent, non solum in foro externo, sed etiam in foro conscientie.

11 Probatur secundò: Quia præcipua causa contractus, & cuiusvis obligationis consistit in consensu, & voluntate contrahentium, qui quomodo-cumque, vel in se obligare, obligati manent, leg. 2. titul. 16. libr. 5. Recopilat. ubi communiter Doctores: sed in nostro casu adest voluntas, & consensus libere utriusque partis, & scientia sufficiens, ut supponimus: igitur legitimus est contractus, ita ut in conscientia legitimam retinendi lucrum causam præstet.

12 Probatur tertio: Quia scienti, & consentienti nulla fit iniuria: sed tam vendens, quam emens sciunt iustum pretium, & hoc non obstante, volunt, & libere consentiunt, ut supponitur illo modo contrahere. Ergo nulli eorum fit iniuria, etiam si detur quælibet læsio, dumtamen non excedat ultra dimidium eiusdem pretij iusti.

13 Probatur 4. Quia prædictæ leges dantes formam contractui emptionis, & venditionis concedunt partibus contrahentibus læsionem intra dimidium iusti pretij, & contractum annullant solum si excedat ultra dimidium iusti pretij. Ergo valet contractus cum læsione intra dimidium pretij iusti, sed contractus validus in utroque foro datus tum titulum possidendi ei, quæ quis ex eo lucratur. Ergo talis lucrans, nec peccat, nec tenetur ad restitutionem. Et confirmatur: Quia Legislator, Princeps, vel Respublica non recognoscens superiorem possunt statuere formam pro contractionibus servanda per suas leges: sed talis forma per Reges iustas statuta debet servari in utroque foro: Ergo, & forma assignata a legibus Civilibus, & Canonicis. In nostro casu in utroque foro servari debet, & locum habere. Et hoc

hanc tenent sententiam Calderinus, Abbas, Felinus, Salicetus, Decius, Antonius, & alij, apud Parladorium, qui eam tamquam vetiorem sequitur 3. quotid. differ. 12. §. 2. nu. 13. Ripa in leg. si vni. quam, nu. 18. C. de reuocat. donat. & Boerius decil. 142. num. 4. & ex Baldo, Alcharrano, Socino, & Barbatia, docet Padilla in leg. 2. num. 73. C. de reuocand. vendit.

14 Tertia sententia docet, quod qui plures vendit, vel minoris emit iusto pretio, etiam intra dimidium iusti pretij, peccat grauiter contra charitatem, non vero contra iustitiam, nec tenetur ad restitutionem. Ita Gerson tom. 2. Alphab. 31. tract. de contract. part. 2. proposit. 11. & Salicetus in Authent. ad hac, num. 18. C. de vsur. & hanc sententiam a fortiori tenent omnes illi, qui asserunt, contractum lege prohibitum, si per eam irriteretur, praebere iustum titulum dominij eorum, quae quis per talem contractum adquisiuit, ita ut in foro conscientiae teneatur alter contrahens solvere, ea illi, qui ex contractu illicito illa lucratus est, licet peccauerit contrahendo, seu contractum prohibitum celebrando, ut in ludo prohibito per leges, lucrans acquirit dominium eorum, quae lucratus est, & collusor, qui perdidit, tenetur ea quae perdidit solvere, quod etiam in alijs contractibus similibus dicendum est, & a fortiori in nostro casu, in quo contractus emptionis, vel venditionis, & similibus, cum laesione intra dimidium iusti pretij non est prohibitus a lege positua humana. Et ideo hanc sententiam, scilicet, quod quis adquisit dominium eorum, quae adquisiuit per contractum prohibitum, tenet Azor 3. part. libr. 5. cap. 24. quaest. 7. Baez 2. 2. q. 6. §. 2. art. 7. Rebellius part. 2. lib. 12. quaest. 8. num. 6. Valencia tom. 3. disp. 5. quaest. punct. 5. dub. 8. Salon 2. 2. quaest. 62. artic. 6. quaest. 5. de dominio, Garcia de contract. libr. 2. capit. 19. & alij, quos tacito nomine refert Diana 2. part. tractat. 17. resolut. 8. qui eandem sententiam dicunt esse probabilem. Qui eo nituntur fundamento: nam iure naturae promissio cum mutua est, obligat in conscientia, nisi iure positiuo irriteretur: sed in his contractibus licet sit prohibita, non irritatur. Ergo obligat in foro conscientiae.

15 Haec igitur tertia sententia, probatur primo: Quia contractus lege ap-

probatus, vel saltem non reprobatus tribuit iustum titulum ad acquiendum, & retinendum, leg. clauibus 74. de contrahend. emption. Sed hic contractus de quo, nunc agimus lege approbatus est, ut constat ex iuribus a nobis in principio huius resolutionis relatis: igitur tribuit iustum retentionis, etiam in foro conscientiae.

16 Probatur secundo: Quia quamuis quis peccet celebrando contractum reprobatum a lege, eius tamen virtute retinere potest in conscientia, quod sic accepit, vel adquisiuit, ut adquisitum ex ludo prohibito, vel alio simili contractu verito, ut dixit Summus Pontifex in cap. quia plerique 8. de immunitat. Eccles. igitur a fortiori, & adquisitum ex contractu non prohibito a lege, de quo loquimur.

17 Probatur 3. Qui sciens, & volens non fit iniuria, sed qui plus iusto procedat, sciens, & volens est, ut supponimus: Ergo ei nulla fit iniuria, vel iniustitia, quae obliget ad restitutionem.

18 Probatur quarto: Quia quamuis verum sit, ut reuera est, quod dictae leges permittentes laesionem intra dimidium iusti pretij fundentur iniusta causa, & fundentur iniustitia, at non potest negari, quod procedat contra charitatem qui cum possit sine suo incommodo vitare laesionem proximi, quam inferre est contra ius naturae. Ergo peccat grauiter, licet non teneatur ad restitutionem.

19 Probatur quinto: Quia si aliqua ratione possemus immunitatem a peccato admittere esset, quia praesumeretur, laesum excessum laedenti donare, sed haec praesumptio non procedit cum datur titulo pretij, ex quo donatio praesumi non potest: igitur non potest fieri sine peccato.

20 Quarta, & vltima sententia est Diu. Ioannis Escobar a Corro tractat. de vtroque foro, articul. 5. casu. 2. numer. 35. & per plures sequentes, qui de hac quaestione eruditam, & longissimam texnit disputationem, qui docet, leges civiles, & Pontificias, quae sustinent contractus emptionis, & venditionis, locationis, & conductionis, & similes, etiam si in pretio, vel in mercede, laesio interveniat, vel detur infra vel supra iustum pretium, vel mercedem, dummodo dimidium iusti pretij non excedant, iustas esse, & si accepti

sint, prout debent, nempe deficiente omni dolo, fraude, vel fallā assueuratione, quod etiam procedunt in foro conscientie, & venditor pro maiori, & emptor pro minori iusti pretij cum his conditionibus tunc manet in utroque foro. Et hanc suam sententiam, ex eo, quod asserit hos contractus celebrandos esse sine dolo, & fraude putat esse diuersam a secunda sententia supra a nobis relata numero 9. ex eo, quod asserat, Doctores illius sententie absolute, & sine hac conditione de non interveniendo dolo, vel fraude, illam tenere, sed immerito, quia, ut constat ex illorum Doctorum contextu supponunt, tales contractus cum scientia iusti pretij, & libera voluntate contrahentium celebrandos esse, & ita celebratos non continere iniustitiam, nec obligationem restituendi in utroque foro, ex quo manifeste patet, illam secundam sententiam omnino esse eandem cum sua, nec esse improbabilem, ut ipse ait, sed habere eandem probabilitatem, quam habet sua sententia, quia omnino eadem est, nec in ullo diuersa: ea tamen predictus Author multis rationibus, & iuris illustrat. Et præter Doctores supra pro ea citatos illam tenent multi alij Doctores quos ipse asserit, & citat videlicet Menchaca, 3. controu. vsufreq. 48. Didaus Perez in leg. 1. Gloss. unica, §. & est regula, vers. Ex quo inferri possit, column. col. 182. tit. 7. lib. 5. ordinam. Stracha de mercatura, 2. pars. tit. de statu mercatorum, num. 6. & 7. Tiber. Decianus 2. crimin. cap. 12. num. 4. Plaza 1. de delict. cap. 36. num. 17. vers. Quod si latio, Beronius consil. 169. num. 15. lib. 1. Francisc. Arctinus in cap. cum causam, de test. & in leg. si quis cum aliter. col. penult. de verb. Crocius in repet. textus in cap. vt animarum, de consil. lib. 6. Amaia in l. 1. ex num. 12. C. de conditis in public. Horreus lib. 10 & alij, quos refert, & laudat Zualllos commun. contra commun. quest. 308. num. 1. & 3. in fine, & apud Farinacium fragment. litter. D. num. 44. & 54. & apud Salas de emptor. & vendit. dub. 26. num. 4. & apud Hermosillam in leg. 50. Glossa 9. num. 22. tit. 5. part. 5. fol. 316. & idem tenuerunt doctissimi viri, & Cathedralici Vniuersitatis Salamantiae, Complutensis, Biacensis, & multi docti Advocati Granatenses, quos omnes in magno numero relatis eorum verbis, & approbationibus refert predictus Diu, Ioannes Escobar a

Corro ubi supra num. 205. & nu. 292. & seq. Hac sententia.

21 Probatur primo: Præter rationes pro ea adductas ad probandam secundam sententiam, quæ vi supra dixi eadem est cum ista: quia predictæ leges iustæ ex causa a Principibus fuerunt latæ, & a iustis, & timoratis iudicibus in praxi quotidie seruata, sed hoc efficere non possent, si contra dictus præmissi iniustitia continerentur: igitur dicendum est, dictas leges esse iustas, & earum dispositionem habere locum in foro conscientie.

22 Nec satisfaciet, qui dicat, predictas leges solum continere permissionem talium contractuum, non vero concessionem, vel dispositionem, quia tunc facerent contra iustitiam. Iudices vero timoratos illas obseruare permittendo, quod iura permittunt. Sed contra est: Quia inter permissionem, & concessionem, seu dispositionem magna est differentia, quia permissio nihil aliud est, quam taciturnitas, & omisio puniendi aliquod delictum ex causa aliqua iusta, merè passivè se habendo, quia ratione ex iusta causa permittitur lupanaria, concessio vero, seu dispositio est, quæ iubet obseruari, ea quæ lex disponit, & ad illud obseruandum cogit, & quia lex merè permittit lupanaria, & eorum turpe exercitium: ad illud nec cogit, nec cogere potest: sed predictæ leges iument obseruari contractus etiam cum læsione alterius contrahentis intra dimidium iusti pretij, & ad id cogunt predictos contrahentes: Ergo sunt dispositivæ, & non permissivæ, & in dictis contractibus nihil iniustum contineri dicendum est, aliter enim si iniustitiam continerent: predictæ leges ad eam cooperarentur: obligando læsum, ne reclamare possit contra suam læsionem, & ipsum cogendo ad obseruationem contractus, quod est absurdum dicere præcipue de legibus Canonicis, quæ in bonum, & salutem animarum latæ sunt, & idem dicendum est de Iudice, quia dum agnoscit, aliquem in foro conscientie non esse obstrictum ad restitutionem, non poterit tunc, & sine peccato ad restituendum cogere, his enim rationibus, non haberet se merè negativè, sed positiuè iument seruari contractum, qui si iniustus esset notoriam faceret iniustitiam. Quod de recto Iudice, & timorato nullatenus dici potest.

23 Probatur secundo, Quia contrahen-

hentes debent seruare naturam contractus, in utroque foro; quia iniustum esse non potest, quod natura actus conuentionalis admittit, nisi contrariopacto tollatur, leg. in emptionibus 43. ff. de pactis. Sed natura emptionis, & venditionis, locationis, & conductionis hæc est, vt liceat contrahentibus procurare suum commodum, etiam cum in commodum alterius contrahentis, quod lex vocat se ipsos circumuenire, dummodo non interueniat dolus, aut decipio ex proposito, & data opera, vt patet in l. in causa 16. §. si de pōponius, ff. de minoribus, illis in verbis: In pretio emptionis, & venditionis, naturaliter licere contrahentibus, se circumuenire. Et in leg. item si 22. §. quemadmodum 3. ff. locati: igitur hoc ipsum licebit in foro conscientie.

24. Et confirmatur expressius ostendendo naturam horum contractuum ex qua, quæ diximus recte interuntur, ex leg. si voluntate 8. C. de rescind. vend. ubi hæc verba habentur: Quod si videlicet contrahens emptionis, atque venditionis cogitasset substantiam, & quod emptor viliori copariendi, venditor latori distrahendi votum gerentes ad hunc contractum accedant; vixque post multas contentiones, paulatim venditore de eo, quod petierat detrahente, emptore autem huic, quod obrulerat addente, ad certum consentiant pretium, profecto perspiceres, neque bonam fidem, quæ emptionis, atque venditionis conuentionem tuetur, pati, neque ullam rationem concedere, rescindi propter hoc consensu finitum contractum, vel statim, vel post pretij quantitatis disceptationem, datum esset.

25. Ex qua lege notandum est, hanc esse substantiam, & naturam horum contractuum, vt conuentione augeri pretium possit, & minui, quia naturale est, quod conuenit rei secundum substantiam, vt probat D. Thomas 1. 2. quest. 10. art. 2. Sed secundum substantiam conuenit his contractibus, posse augeri, & minui pretium ex conuentione: igitur hoc naturale est eisdem contractibus.

26. Et ex hoc sic efficaciter arguitur pro hac sententia: Peccatum, & obligatio restituendi regulanda venit, secundum cuiusque contractus naturam, & qualitates, vt communiter docent omnes Theologi Nunnarius in Manual. cap. 17. num. 182. in fine, Emanuel Rodericus tom. 2. sum. cap. 39. sub. num. 4. Decius Cirillus in 7. Decal. num. 8. & alij

communiter: Sed natura, substantia, & qualitas horum contractuum emptionis, & venditionis, & similium admittit læsionem in pretio intra dimidium iusti pretij si ad fidem bona fides, & non ad fidem, vel de decipio ex proposito: vt expressissime patet ex dicta lege si voluntate. Ergo in utroque foro non obligatur contrahens ad restitutionem, etiam si detur læsio alterius contrahentis intra dimidium iusti pretij.

27. Probatum tertio. Quia nihil iuri naturali magis conuenit, quàm pacta, & conuentiones seruari lege ex empto 1. in principio, ibi: Nihil magis bona fidei congruit, quam ut præstetur, quod inter contrahentes actum est, de act. empt. leg. 1. §. 1. ff. de pactis, leg. non minorem 20. C. de transact. dicta leg. si voluntate, C. de rescind. vend. Sed ius conscientie in nihilo a naturali deuiat, vt communiter docent Doctores: igitur nihil erit, quod magis conscientie conueniat, quàm conuentiones seruari, etià si ex aliqua parte læsio interueniat, cum in primis habeant seruari placita, & consensus contrahentium.

28. Probatum quarto. Quia contractus ex conuentione partium legem accipiunt, leg. 1. §. si conueniat, ff. de positi, leg. contractus, ff. de regul. iur. leg. lege, ff. de pactis conuenit, leg. 1. C. de oper. libert. leg. 1. C. commodari, cap. contractus, de regul. iur. lib. 6. Surdus consil. 34. num. 24. & consil. 383. num. 6. Cald. Pereir. de renouat. emphit. quest. 11. num. 19. Cardoso in praxi Iudic. & Aduocat. verb. Contractus, num. 12. Cardinalis Tuscus littera C. conclus. 980. Cardinalis Seraphinus Rota Romana decisione 787. num. 2. Pichardus ad §. si quis a suo, instit. de inutili stipulat. Thomas de Thoma ser. in florib. legum, regul. 83. & alij, quos refert Anton. de Due nas in axiomat. iuris littera C. verb. Contractus, num. 283. Quod verum est, etià si ultra naturam contractus, vel præter illam conuentum sit, Rota Romana apud Farinacium decis. 415. nu. 4. tom. 1. part. 1. Ergo supposita conuentione libera partium, licet contractus sit cum læsione cuiuslibet partis seruari debet tam in foro conscientie, quàm in foro externo.

29. Probatum quinto. Quia huiusmodi contractus cum læsione intra dimidium iusti pretij iure Canonico, ex quo nihil peccaminosum admittitur, non rescinditur, vt constat ex cap. cum dile-

Et 3. cap. cum causa 6. de empto & vendit. Nec Pontifex approbaret talera contractum, si peccatum contineret: sed approbat, & illum obseruari iuvat. Ergo in foro conscientie licitus est, & nullam iniustitiam continet, aut obligationem restituendi. Probatum etiam: Quia ea, quae venduntur sub hasta licet plus valeant, quam est pretium pro quo venduntur, licet detur notabilis lesio iudicantur iusto pretio empti in utroque foro, quia disponente iure fit venditio, & emptio ex consensu libero partium pro illo pretio. Ergo idem dicendum est in nostro casu cum sit eadem ratio.

30. Probatum sexto. Quia communiter docent Doctores: Possesse leges humanas, modum praescribere ad transferendum rerum dominium, qui etiam obtineat in foro conscientie, ut patet in usucapione, & praescriptione. Ut bene Covarrubias in regula possessor. 3. part. In initio. num. 5. Egidius Trullenc in 7. Decal. cap. 4. dub. 1. num. 2. Sed praedictae leges id efficiunt in casu nostro ex iusta causa: igitur debent seruari etiam in foro conscientie.

31. Ex his sententijs prima negatiua valde probabilis est, & communior inter Doctores, tertia vero est satis probabilis propter sua fundamenta, & granes patrones, quos habet, secunda vero, & quarta, quae eadem omnino sunt, vel in idem recidunt, tum propter firmas rationes, quibus innititur, tum propter tot, & tam grauium Doctorum, qui eam defendunt, auctoritatem est valde probabilis.

32. Ad argumenta igitur primae sententiae respondetur, & in primis ad primum: Negando in his contractibus non seruari aequalitatem, nam vere aequalitas inter contrahentes seruatur a iusta eorum voluntate, & libero consensu, qui reciprocus, & necessario interuenire debet, & est causa proxima contractus, quae in primis attendi debet ad eius aequalitatem, & iustitiam, non maioritas, vel minoritas pretij, quae est causa remota, nam prauiam propter negotiationem, & conventionem contrahentium institutum est, & non est contra negotio, & conuentio propter pretium; ut patet ex lege eo tempore in fine, de peculio, leg. vniuersa, C. si seruus extero, leg. venditor. vers. Pretium, de haereditate vel act. vendita, ibi: Pretium enim hominis venditi, non ex re, sed propter negotiationem praecipitur. Vbi Glossa verb. Propter negotiationem, alia iura ad-

ducit, & docet Lasius lib. 20. de iusticia cap. 7. dub. 3. huiusmodi. ubi ait: Prescriptio rei emptae non debetur proprie ratione rei acceptae, sed ex contractu. Brunnus de augment. obiecti 16. num. 19. Sulaeus de substit. quest. 627. num. 6. Bertinarius lib. 107. num. 38. & 39. Rora apud B. in auctoritat. decis. 614. num. 6. tom. 1. de conuentione, & post eos Nogerol allegat. 8. num. 51. & sequens. quare cum in his contractibus voluntas, & liber omnino consensus interueniat, quae est causa proxima contractus, & aequalitatis, & iustitiae ipsius, nulla in aequalitas ad esse poterit, aut iniustitia.

33. Ad secundum negamus, dicta iura non esse dispositiua, sed permissiua: quia ut diximus supra num. 22. quando Legislator solum permittit, vitur taciturnitate, & desimulatione non puniendo delictum, & merè passivè se habendo, non tamen approbat actum, vel ad illum cogit. Leges vero tam Canonicae, quam Civiles approbant positivè contractus cum lesione intra dimidium iusti pretij, & positivè ad eorum obseruantiam cogunt, & ideo non permissivè, sed positivè, & dispositivè procedunt.

34. Ad tertium argumentum desumptum ex leg. iure succursum 6. §. final. ff. de iure dotium, & ex alijs iuribus ibi adductis. Respondetur, verum esse, quamcumque lesionem etiam intra dimidium iusti pretij esse resarciendam in dotis estimatione, hoc tamen esse quid speciale respectu dotis, & quoddam privilegium rerum dotalium; ut communiter tenent Doctores, non vero id admittendum est in alijs contractibus. Et ratio specialitatis est: Quod ita decisum sit propter maiorem coniunctionem, cuius respectu ratio boni, & aequi potentior est inter coniuges, quam inter ceteros, & quae non videretur sufficiens, quo ad extraneos, sufficiens, visa fuit, quo ad coniunctos in carne vna, & si propter negotiationem, inter extraneos simile lucrum capiatur, inter coniuges tamen negotiationis ratio deficere debet, nec lesio admitti, debet enim ratio coniunctionis prevaleare pro quo intellecta facit textus in leg. final. C. soluto matrim. praeter tradita per Pinellum in leg. 2. C. de contrah. vend. 1. part. cap. 1. num. 10. vbi accedat, quod amor coniugum, facile admitteret huiusmodi deceptiones, maxime tempore contrahendi, quo utriusque amor, & liberalitas magis relucet, & ostendit.

ostenditur, & sicut ob hanc causam quælibet donatio est prohibita in leg. 1. 2. & 3. & per totum titulum de donat. inter vir. & vxor. Ne mutuo amore, se spolient, maximè bono, & æquo vilum fuit expedire, nullam inter eos læsionem admitti.

35 Ad quartum respondetur: Quod licet verum sit, neminem debere locupletari cum aliena iactura inuito domino, negamus tamen id euenire, dum spontanea inuenitur conuentio, & iuris dispositio, qua fulcitur, vt in nostro casu, vt ait Glossa in leg. iure natur. 206. de regul. iur. vbi Decius num. 6. & cæteri Doctores.

36 Ad quintum responderetur: Negando consequentiam, nam aliud est decipere contrahentem præstando ei aliam mensuram, quam fuit conuētum diuersam ab illa in quam vterque consensit, cui ius, & contractus ipse repugnant; aliud capere pretium secundum voluntariam contentionem, & iuris dispositionem, sine fraude, aut alia actione liberæ voluntati contrahentium contraria, nam primum non potest fieri sine fraude, & dolo, & inuito contrahente in eo, in quo defraudatur: at secundum sine vlla fraude, vel dolo, & voluntarie concurrente læso fit.

37 Ad sextum responderetur, negando consequentiam. Et ratio est: Quia licet lex, & conuentio nihil efficiant, vel efficere possint in his, quæ sunt intrinsicè mala, vt in vltura, quæ iure naturali, & diuino est prohibita, & ideo per nullam legem, vel contractum, aut partium consensum honestari potest, imò contractus, & conuentiones circa eam factæ sunt ipso iure nullæ, quia eodem iure irritantur, at in his, quæ non sunt intrinsicè mala, lex, & liber consensus partium potestatem habent disponendi, nā lex ex iusta causa potest transferre dominium maximè supposita libera conuentione partium; & partes ipsæ possunt libere contentire in læsione intra dimidium iusti pretij lege approbante, & non irritante contractum.

38 Ad argumenta tertiæ sententiæ pro ea parte, qua contendit, quod licet, admitti læsionem intra dimidium iusti pretij non sit contra iustitiam, esse tamen contra charitatem. Facile responderetur: Quod sicut scienti, & consentienti nulla fit iniuria, vel iniustitia; ita etiam nullum infertur damnum contra cha-

ritatem cuiuslibet enim licet enim acceptare donationem sibi libere factam ab alio potente donare, etiam cum læsione liberæ donantis, sine offensione charitatis, id autem, in quo contrahens in nostro casu læditur intra dimidium iusti pretij præsumitur donare alteri contrahenti: & ideo nullatenus læsio illa est contra charitatem.

39 Pro coronide nota, prædictum D. Ioannem Escobar a Corro in hac sua sententia requirere aliquas conditiones, quæ si benè perpendantur omnes in idè recidunt, vt non interueniat ex proposito fraus, dolo, vel deceptio in his contractibus, & quod fiant cum plenaria scientia, & libero consensu partium, quod iam a nobis multoties animaduersum est. Addit etiam dictam suam sententiam non habere locum, quando datur pretium taxatum a lege saltem ex parte excessus pretij respectu venditoris, qui non poterit vendere pluris, quam est pretium taxatum a lege, benè vero minoris: quia taxa solum datur respectu excessus, ne venditor excedat pretium taxatum vendendo, non vero respectu defectus, quia non obstante taxa poterit minoris vendere si velit, quam est pretium taxatum per legem: quia lex præscribens taxam in pretio irritat contractus excedentes eandem taxam in pretio, quæ iunctio optima est, cum in tali casu contractus cum sit nullus ex lege illum irritante non potest dare iustum titulum retinendi id, quod excedit iustum pretium a lege taxatum.

RESOLUTIO VII.

An Prælati, vel Religiosi, qui expendit aliqua in vsus vanos, superfluos, aut turpes, & consequenter sine iusta causa peccant grauiter contra iustitiam, etiam si Religiosus habeat licentiam saltem generalem expendendi ea, vel peculium a Prælato concessum?

SYMMARTVM.

Prima sententia negatiua Ioan. An. dice,

- drea, Abbatis, & aliorum proponitur.
- 2.3.4.5 *Negativa probatur multis rationibus.*
- 6.7 *Duobus argumentis contra sententiam negativam factis respondetur.*
- 8 *Secunda sententia affirmativa Maioris, Rudorici, & aliorum proponitur.*
- 9.10 *Affirmativa sententia efficaciter probatur.*
- 11.12 *Argumentis sententiae affirmativae respondetur.*
- 13 *Iudicium Authoris adducitur, & secundam sententiam esse probabiliorē aseritur, primam vero esse probabilem, secundum quam, nec Praelati Religiosi, nec subditi expendentes bona sui speculij, vel suis usibus concessa in vana, superflua, & illicita, neque ea ab eis recipientes tenentur ad restitutionem, nec peccant contra iustitiam, quamvis peccent contra alias virtutes.*
- 14 *Prima tamen sententia non habet locum quo ad Fratres Minores, si expendant pecunias depositas apud substitutum in vana, superflua, aut illicita.*

IN Hac difficultate prima sententia docet, Religiosum expendentem aliqua in usus vanos, superfluos, aut turpes, si habeat licentiam Praelati, expendendi tales res, vel pecunias generaliter, in id, quod voluerit, vel etiā in praedictos usus superfluos, vanos, aut turpes, & a fortiori Praelatum, si idem faciat, nec contra votum paupertatis, nec contra iustitiam operari, ex quo sequitur, ab eis aliquid recipientes propter usus vanos, superfluos, vel turpes non teneri ad restitutionem. Hae sententia videtur esse Ioan. Andreae cap. cum ad Monasterium, num. 22. de statu Monach. & idem tenet ibi Abbas num. 8. Hostiensis num. 7. vers. Quod si proprietarius, Cardinalis ibi, num. 2. quaest. 3. §. prohibemus, & tenet Felix cap. cum M. num. 26. vers. Eadem resumi de constit. Tabiena in summa, verb. Religio, quaest. 44. num. 45. ad finem, Passarellus in comp. privileg. post cap. 43. de proprietate abdicanda paulo post principium. Et in proprijs terminis id tenet Voertus, quem refert, & sequitur Turris Cremata cap. non dicatis 32. quaest. 1.

art. 2. num. 4. & 5. D. Antoninus 3. part. titulo 16. cap. 1. §. 11. in fine, Sylvestre verb. Religio 6. quaest. 7. in fine, Tapia Authentica ingressi, verb. Ipso ingressu, cap. 3. num. 50. C. de Sacros. Eccles. Graffis 2. part. decisi. lib. 3. cap. 19. num. 30. & 1. part. lib. 3. cap. 5. num. 48. & 61. Azor tom. 1. inst. moral. lib. 12. cap. 12. quaest. 5. Lelius lib. 2. de iust. cap. 41. dub. 9. num. 78. in fine, ex modernis vero tenent tanquam probabilem hanc sententiam Diana 3. part. tract. 2. resol. 65. §. nota tertio, & resol. 98. & part. 7. tract. 11. resolut. 22. Ioannes Franciscus Suarez, Lugo Cardinalis, Ioan. Machado, & ex antiquis Bannem, Ludou. Lopez, Rebelus, quos refert, & suis locis citat idem Diana ubi supra, & idem tenet Bordonus in consil. Regul. resol. 43. quaest. 17.

2 Hae sententia probatur primò. Quia praedictus Religiosus nihil usurpat sine licentia Praelati, estque in ea dispositione, ut omnia relinquat, si haec sit determinata Praelati voluntas: igitur non committit culpam proprietatis, vel iniustitiae.

3 Probatur secundò. Quia Praelatus est administrator bonorum Monasterij: igitur, nec ipse facit contra iustitiam, & paupertatem, si illa expendat, etiam in usus vanos, & superfluos, vel turpes, neque si subditus de eius licentia idem faciat.

4 Probatur tertio. Quia licet maritus disperdat bona communia ipsius, & propria uxoris, de quibus administratio nem habet, licet contra alias virtutes peccet, v.g. vivendo luxuriose, vel in ludis prohibitis, vel in lautis, & superfluis convivijs, non tamen contra iustitiam, nec tenetur ad restitutionem neque ipsi neque illi, qui ab eo illa recipiunt, sunt enim illae donationes validae licet sint culpabiles. Ut docent Navarra in summa cap. 17. num. 33. & in additionibus ad idem, & ad cap. 26. num. 36. Corduba in tract. de casib. conscient. quaest. 125. Ludovicus Lopez lib. 2. de contract. cap. 4. §. 3. penult. vers. Tertio adijcimus, & apud Thomam Sanchez tom. 1. consil. lib. 1. cap. 6. dub. 7. num. 2. Antonius Gomez, Ancharanus, Casaneus, Boerius, Gomez Arias, & Alonced Praelatus est administrator bonorum Monasterij: Ergo licet ea fideiter non administraret expendendo ea in usus vanos, superfluos, vel turpes non faciet contra iustitiam, & paupertatem, licet peccet con.

Contra temperantiam, vel alias virtutes, neque subditus si de eius licentia eodem modo expendat, nec tenebitur, qui ea bona accipit ad restitutionem. Patet consequentia, quia Prælati non habet minorem auctoritatem, & potestatem ad expendenda ea bona, quorum est administrator, quam maritus in bona communia sui, & sue uxoris, quia sicut Prælati est solum administrator, & non dominus; ita etiam maritus est solum administrator, & non dominus bonorum sue uxoris.

5. Probatum quarto. Quia in alijs materijs licentia licet sit generaliter concessa non intelligitur limitata ad solos usus, vel casus aliunde non turpes, nec illicitos, sed in his etiam aufert malitiam, quam possent habere ex defectu talis licentia quamvis remaneat turpitudine, & malitia ex alio capite. Ergo cum Prælati concedit licentiam expendendi pro libito aliquid non est cur præsumamus limitare licentiam solum ad usus aliunde non illicitos, sed potius velle auferre impedimentum ex parte sua quantum potest. Antecedens patet. Nam si Religiosus petat a Prælato licentiam, ad eundem ad aliquem locum ex intentione ludendi, ludo prohibito, vel fornicandi, sub prætextu agendi aliquod licitum negotium, & Prælati ea concedat talis licentia, non intelligitur limitata ad actus honestos, ita, ut sit nulla, vel talis censeatur sine licentia egrediendi, & Monasterio, vel esse apostatam, si illa licentia abutatur ad usus turpes, & illicitos: quod etiam in similibus alijs materijs habet locum. Ergo idem dicendum est in nostro casu. Licet abutatur licentia ad expendenda aliqua, si ea utatur expendeudo in usus illicitos. Nam malitia proveniens ex aliqua circumstantia extrinseca non tollit valorem actus quo ad substantiam, ut si quis administret Sacramentum Baptismi cum debita materia, forma, & intentione conferendi Sacramentum ob captandum lucrum, vel si quis, cum eisdem circumstantiis, & vera intentione recipiendi Sacramentum; illud etiam ob lucrum recipiat, quia, & si vterque inique agent, Sacramentum tamen quo ad substantiam validum erit, & si quis det mulieri pauperi eleemosynam ob turpem finem, vel alteri pauperi ob vanam gloriam, & si ex fine vicietur ille actus, tamen quo ad substantiam illa donatio valida erit. Ergo licet petens, & ac-

ceptans licentiam generalem a Prælato, aliqua expendendi ea abutatur, & usus talis licentia, seu potius abusus sit illicitus, actus tamen ex ea factus, quo ad substantiam, & licentia ipsa validerunt. Ergo donationes factæ a Religioso habente eam licentiam licet aliunde sine culpabiles, & grave peccatum continent erunt tamen validæ, & per consequens recipientes, siue donatarii non manebunt adstricti ad restitutionem. Quæ omnia a fortiori locum habent in Prælato si ipse expendat res Monasterij in usus vanos, vel turpes.

6. Neque obstat si dicas, Prælatum Regularem dilapidantem bona Monasterij in usus vanos, & illicitos incurtere in poenas impositas per bullam Clementis VIII. de largitione munerum, nam ex hoc non sequitur facere contra iustitiam, & pauperem, licet ex alio capite peccet Prælati, faciendo contra dictam Constitutionem Clementis VIII. Et præterea hæc bulla non videtur vltra recepta, quo ad poenas, quæ in illa continentur, neque legitur quotiani in Capitulis Monasteriorum, ut apud Dianam docet Homobonus, & alij, neque edita est ad novam obligationem inducendam, sed ad ius commune restituendum, ut apud ipsam Dianam docet Valerius, & alij, ut videre est in Diana parte 1. tract. 6. resol. 1. & 2. deinde cum dicta lex sit poenalis, non obligat ad poenas subeundas ante sententiam iudicis, sed iam declaratoria. Ut diximus supra resol. 3. huius dissertationis.

7. Similiter non obstat contra Prælatos Fratrum Minorum, neque contra Fratres ipsos caput ex istis de verb. significat. §. de villis, ubi etiam prohibetur ne possint donare nisi villas, & parva causa devotionis, vel similia causa pietatis. Nam respondetur, Quod licet donationes a prædictis factæ sint illicitæ, utpote contra Pontificis prohibitiones, & etiam ex alijs capitulis, si tamen fiant de licentia Prælatorum, vel si eas faciat Prælati ipse, qui est generalis administrator bonorum Monasterij, non esse contra iustitiam: quia Pontifex ipse non irritat easdem donationes, & per consequens, licet sint illicitæ sunt tamen validæ, & recipientes, seu donatarii non tenentur ad restitutionem.

8. Secunda sententia est Maioriana 4. dist. 38. quæstio 19. in 3. concl. & Theodorici, quem refert, & sequitur Dionysius

opere de reformat. claustr. art. 5. Nauarri comment. 2. num. 21. de regul. Nauarra lib. 3. de restitu. cap. 1. in noua edit. part. 3. dub. 1. num. 168. corollario 3. Grañij (sibi ipsi contrarij, vt notauit Sanchez ubi infra) 1. part. decis. lib. 9. cap. 19. num. 15. 26. & 34. Tapia (etiam sibi ipsi contrarij) (vt notat idem Sanchez ibidem) in dicta Authent. in gressu, C. de Sacros. Eccles. in eodem verbo. Ipso ingressu, cap. 3. num. 54. Azoris (qui similiter videtur sibi contrarij, vt aduertit Sánchez in eodem loco) dicto cap. 12. quest. 2. in fine. Lessij eodem; dub. 9. num. 79. contradi, quod dixerat num. 73. in fine. Quos omnes refert, & sequitur Tho. Sanchez lib. 7. oper. moral. cap. 19. num. 21. qui omnes docent, tam Prælatus, quam subditum Religiosum, qui de eiusdem Prælati licentia aliquid expendit in usus vanos, superfluos, vel turpes, committere peccatum proprietatis, & iniustitiae, & consequenter tam ipsos, quam recipientes ea, quæ ipsi taliter expendunt, teneri ad restitutionem. Hæc sententia.

9. Probatur primò. Quia Prælatus Religionis non est dominus bonorum Monasterij, neque eorum, quæ subditus ad suum vtiū concessa habet, sed tantum administrator, & iurei non concedit facultatem expendendi ea in usus vanos, superfluos, & turpes, sed solum in usus necessarios, viles, & honestos: Ergo expendendo ipse, vel cōcedendo subdito, vt expendat prædicta bona in usus illicitos, excedit suam facultatem, & potestatem, & licentia ipsa data subdito est nulla irrita, & nullius valoris; vt docent Nauarrus lib. 3. consil. in 2. edit. tit. de statu Monach. consil. 3. num. 33. & Molina tom. 2. de iust. disp. 276. colum. 3. versic. Religiosus in Conuentu: Igitur talis licentia non excusat Religiosum subditum a peccato, & a transgressione paupertatis, & iustitiae; quia cum licentia nulla operari, idem est, ac sine vlla licentia operari, & eadem ratione Prælatus taliter bona Monasterij expendens facit cōtra iustitiam, & paupertatem.

10. Probatur secundò. Quia in eodem casu tam Prælatus, quam subditus expendunt prædicta bona, & illis vtuntur contra voluntatem, & præscriptum Summi Pontificis, qui est omnium Regularium Supremus Præsul; igitur non sufficit habere licentiam a Prælato inferiore, neque idem Prælatus ob eandem causam excusatur a transgressione voti

paupertatis, neque ab iniustitia.

11. Ad argumenta secundæ sententiæ respondent Authores primæ sententiæ: Quod Prælatus Religiosus ex iure ipso est generalis administrator bonorum Monasterij, & eo ipso habet facultatem transferendi eorum dominium, & faciendi donationes validas, etiam si aliunde sint prohibita, & ideo neque peccare contra iustitiam, neque contra paupertatem, licet ex alia parte sint contra temperantiam, vel alias virtutes; vt patet in marito, qui ex eo, quod est administrator bonorum communium sui, & iuxta uxoris non peccat contra iustitiam, si ea expendat in usus profanos, luperfluos, & turpes, vt in ludis, lauris conuiuijs, & cum meretricibus, licet peccet contra temperantiam, & alias virtutes, & donationes ab eo factæ ad hæc vana, & illicita sunt validæ, licet maritus non habeat dominium bonorum uxoris, vt tenent omnes illi Doctores, quos supra no. 4. retulimus a iter sequere; quod non daretur firmus aliquis contractus, per quemcumque administratorem celebratus, quia semper posset dubitari, an excederent, vel non suam facultatem. Quod nihil aliud esset, quam euertere commercium humanum, & tollere omnem securitatem, & bonam fidem inter contrahentes, & impossibilitate administratoris resita, vt etiam ad res viles, & necessarias suæ administrationis non possem celebrare contractus nullus enim vellet cum ipsis commerciar, aut contractum initiare sine securitate, & bona fide tam pro foro externo, quam interno: quod esset valde absurdum. Per quod patet ad præmum argumentum.

12. Ad secundum responderetur Summum Pontificem esse inuolutarium circa modum, & prauas circumstantias expendendi in prauos usus bona Monasterij, non tamen circa substantiam, valorem actus, quia non irritat tales donationes factas a legitimis administratoribus, licet illas prohibeat, & reprober, ne si illæ irritarentur euertetur humanum commercium, & tolleretur securitas, & bona fides a contrahentibus. Ex quo sequitur, præmissos Prælatos non facere contra iustitiam, nec subditum de eorum licentia male expendentem, neque recipientes teneri ad restitutionem.

13. Vtrique hæc sententia probabilis est propter sua fundamenta, & graues patronos eas sequentes, & quia præ-

ma de qua poterat esse maior difficultas satis probabiliter responderet argumentis contra se factis. Hæc tamen non obstantibus, secunda sententia verior longè est, & probabilior, a qua in præxi non est recedendum, nisi aliter suadeat necessitas adhibendi remedium animabus infirmis, vel charitas, & pietas exigant.

14 Pro calcetamen nota, quo ad Fratres Minores primam sententiam non habere locum in pecunia, quæ manet deposita, apud substitutum, ut expendatur in Fratrum necessitates secundum

præscriptum, & intentionem dantis, nã si Prælatus, vel subditus de eius licentia eam expendant in usus illicitos peccabunt contra iustitiam, & paupertatem, quia tam Prælatus Minorita, quàm subditus, neque habent, neque habere possunt administrationem, nec usum pecuniæ quare cum illius dominium sit dantis, illam expendere contra eius intentionem, & ipso iure erit furtum contra iustitiam, & paupertatem. Ita communiter Doctores, præcipue Expositores Regulæ S. Francisci.

DISPUTATIO DVODECIMA.

DE OCTAVO DECALOGI PRÆCEPTO.

RESOLVTIO PRIMA.

Quid prohibetur octauo præcepto Decalogi, & in primis de iudicio temerario, quid, & quale peccatum sit?

SVMMARIVM.

- 1 In octauo præcepto Decalogi prohibetur omnis iniustitia, seu iniuria illata proximo lingua, & sermone.
- 2 Quid significet iudicium generaliter, & propriè seu in rigore?
- 3 Iudicium aliud est temerarium, & aliud prudens, & rationale.
- 4 Tres actus concurrunt ad iudicium secundum Dñ. Thomam, & secundum communem modum explicandi quinque, & qui illi sint?
- 5 Certum est iudicium temerarium iudicis, siue sententiam temerariam esse peccatum mortale.
- 6 Iudicium temerarium internum, sine sufficientibus indicijs plene deliberatum est peccatum mortale.
- 7 Licet iudicium temerarium ex se sit mortale, potest esse veniale ex varijs causis, & quales sint?
- 8 Iudicare ex leuibus indicijs aliquem esse filium Hebræi, aut spurium si sit homo honoratus, est mortale. Et similiter iudicare temerè aliquem esse in Inferno. Non verò si temerè

indices de aliquibus defectibus naturalibus.

I IN Hoc octauo Decalogi præcepto prohibetur omnis iniustitia, seu iniuria illata proximo lingua, & sermone, ut constat ex illo Exodi 20. Non loquaris aduersus proximum tuum falsum testimonium: Quod in hunc sensum communiter explicant Doctores. Potest autem hæc iniuria committi contra proximum, vel in iudicio, vel extra iudicium; in iudicio potest committi, a quinque personis, videlicet a iudice, inique iudicando, a teste falso testificante, a reo iniuste negando, ab accusatore falso accusante, ab Advocato iniquam causam defendente, solent etiam in iudicio concurrere Assessor, Tabellio, Procurator; extra iudiciū fit multis modis, primo mendacio, secundo detractione, tertio cōiurijs, cōtumelia, & improprio, quarto falsificatione, quinto irrisione, sexto maledictione, septimo denique iudicio temerario. De quibus singulatim pertractabimus, & primo de iniustitia in iudicio in quantum ad forum conscientie

perinet, nam in quantum ad forum cō-
tentiosum atinet ad iuris peritos spe-
ciat.

2 In hac ergo difficultate: primo
supponendum est, iudicium generaliter
sumptum significare, quamlibet animi
sententiam, siue veram, siue falsam: secū-
do sumitur strictē pro determinatione
iuris facta per iudicem, id est, pro sentē-
tia iudicis exterioris pro lata in iudicio,
vel in aliqua causa, aut controuersia in-
ter partes, & hinc extenditur ad signifi-
candum totum illum actum, & causā
discussionem, quā in tribunalibus fieri
solet, & in hoc. Secundō sensu est actus
iustitiæ, quia iustitia inclinatur ad rectē
definiendum, ut unicuique suum ius tri-
buatur. Ita communiter Doctores cum
Lasio lib. 2. cap. 29. dub. 1.

3 Supponō secūdō. Iudicium aliud
esse temerarium, aliud vero prudens, &
secundam rectam rationem. Iudicium
temerarium est illud, quod ex leuibus
coniecturis, siue indicij, de alieno pec-
cato, vel de alio infami malo concipit-
ur; iudicium prudens, & secundum re-
ctam rationem est illud, quod ex iustis,
seu sufficientibus causis concipitur, ut si
Iudices illum inhonestum, qui frequen-
tē cū meretricibus in locis suspectis, &
occultis conuersatur. Hæreticum illum
qui Sacras Imagines conculcat, si iniu-
stum, qui latrocinia exercet, vel defrau-
daret, in iusto pretio, pondere, aut men-
sura iudicium hoc non est peccatum;
quia iudicare malum, quod re vera ma-
lū, est: non est actus imprudens, aut teme-
rarius, sed rationalis, & rectæ rationi
conformis, tota ergo difficultas est de iu-
dicio temerario, ut si Iudices, de muliere
iuuene, turpem esse, vel inhonestam,
quia pulchris, & pretiosis vestibus utitur,
vel de Sacerdote, aut Religioso secrete
loquente cum fœmina honesta; quod il-
lam sollicitet ad turpia.

4 Præterea aduertit S. Thomas 2.
2. q. 60. art. 3. tres actus cōcurrere ad iu-
diciū temerarium. Primo, cū aliquis
ex leuibus, & insufficientibus indicij, de
bonitate alterius incipit dubitare. Secun-
dō, cum ex eisdem leuibus indicij cer-
to, & sine dubitatione malitiam iudicat.
Tertiō, cum Iudex ex leuibus coniec-
turis procedit ad aliquem condemnandum.
Expressius vero aliqui Doctores id ex-
plicant præcipuē Læsius lib. 2. cap. 29.
dub. 2. num. 6. Filiucius tract. 40. cap.
1. quæst. 2. quos refero, & sequitur Legi-

dus Trullenc in Decal. lib. 8. cap. 1. dub.
1. num. 3. qui asserunt ad iudiciū teme-
rarium quinque actus frequentius con-
currere, nempe, dubitationem, suspicio-
nem, opinionem, iudiciū temera-
rium, & sententiam temerariam exte-
riam. Dubitatio est animus anceps in
neutram partem inclinans, suspitio
est, quando in alteram partem incli-
nat, nondum tamen assentitur abolu-
te. Opinio est assensus alterius partis, & iu-
diciū determinatum, sed infirmum,
& vacillans, habens coniunctam formi-
dinem de opposito, iudiciū firmum est
assensus sine formidine veritatis alte-
rius partis, seu veritas opposita alterius
partis. Sententia verò est iudicij interna
exterior patet actio. Licet autem suspi-
cio, & opinio in rigore metaphysico di-
stinguantur: quia vero in re morali parā
differunt; pro eodem a nobis asumen-
tur. Aduertendum item est, maiora indi-
cia requiri ad suspicionem, quam ad du-
bitandum, & maiora ad firmum iudiciū
quam ad suspicandum, vel opinandum,
& denique maiora ad sententiam exte-
riam, quam ad iudiciū internum. Ex
quo sequitur, quod ex eisdem indicij iu-
diciū externum, & sententia externa
sint temeraria, iudiciū verò internum
minimē nam ad ferendam sententiam
requiruntur duo testes omni exceptione
maiores, seu plena probatio: ad iudiciū
verò internum, ne sit temerarium totū
requiruntur indicia sufficientia.

5 Certissimum ergo est, iudiciū
temerarium iudicis, siue sententiam te-
merariam semper esse peccatum mor-
tale contra iustitiam, & per consequens
cum obligatione restituendi famam, &
omnia damna, seu illa refarciendi, irro-
gat enim Iudex per talem sententiam
reō grauem iniuriam contra obligatio-
nem sui muneris, & officij, ita commu-
niter Doctores, quos refert Læsius ubi
supra num. 8.

6 Præterea certum est, ut comma-
niter docent Doctores, iudiciū teme-
rarium internum, plene deliberatum,
seu cum aduertentia plena, in materia
grauide alieno peccato, vel de alio infami
malo si certo, & sine formidine ex le-
uibus indicij, seu coniecturis fiat, esse
peccatum mortale. Et probatur ex Sa-
cro Euangelio Matth. 7. *Nolite iudicare,
& non iudicabimini.* Et ex Paulo 1. Cor.
4. *Itaque nolite ante tempus iudicare.* Proba-
tur præterea ratione: Quia iudicio teme-

Tarior grauis proximo irrogatur iniuria dum sine causa reputatur impius, vel iniquus, & peccator, quod est idem, ac si falso illi imponeretur aliquod crimen; sed falsum crimen imponere in materia graui esset peccatum mortale: Ergo etiam temerarie iudicare in graui materia de proximo erit peccatum mortale. Quod autem sit contra iustitiam probatur: Quia temerarie iudicans de proximo offendit eius famam in mentem iudicantis depositam, contra ius, quod proximus habet ne de se habeatur praua existimatio, sine rationabili causa: sed qui laeditur alterius facit contra iustitiam: Ergo temerarie iudicans contra iustitiam facit. Nec obstat, quod hoc peccatum interiori mentis actu consumetur: nam etiam voluntas efficax occidendi, vel furandi interiori actu consumatur, & nihilominus est contra iustitiam; ergo idem dicendum est de iudicio temerario. Ita Doctores communiter, praecipue S. Thomas 2. 2. quaest. 60. art. 3. Salon ibi, dub. 1. Læsius vbi supra dicto dub. 2. a num. 9. Filiucius vbi supra, quaest. 3. Villalobos tom. 2. tract. 14. diff. 18. Diana part. 2. tractat. 5. resolutio. 31. & alij communiter.

7 Notandum verò est: Quod quamuis iudicium temerarium ex se sit peccatum mortale, fieri potest, vt mortale non sit. Primum, quando, & si indicia sufficientia omnino non sint, habent tamen maximam probabilitatem, & verò similitudinem, tunc enim iudicare solū erit veniale, quia quod parum distat; nihil distare videtur. Vt si inuenias iuuenē solum cum puella in cubiculo, & inde Indices, interte tractare turpia, vel si videas hominem ebrium, & iudices, illum esse in malo statu. Ita Læsius dict. dub. 3. & Filiucius vbi supra num. 6. Secundo, si desit plena aduertentia quod commune est id omnibus peccatis, vt non inducant peccatum mortale, nisi cum plenaria deliberatione admittantur voluntate. De quo agunt Doctores 1. 2. quaest. 74. art. 8. cum S. Thoma. Tercio, si materia sit leuis, vt si de aliquo iudices, commisisse aliquo veniale, quod esse verum quamuis iudicium fiat de quacumque persona, etiam graui docet Nanarra lib. 2. cap. 4. num. 205. contra Salonium 2. 2. quaest. 60. art. 3. Et probatur: Quia imponere peccatū veniale non est mortale: Ergo nec iudicare ex leuibus indicij, illud aliquem commisisse; nihilominus

probabilis est fieri mortale ratione circumstantiarum, & qualitatis personae, vt si de viro graui, & Religioso ex leuibus indicij iudicet aliquis esse mendacem, ex habitu, & nunquam dicere verum, vel esse vanum, & leuem in suis actionibus. Et ratio est. Quia tales actiones reddunt talem personam contemptibilem, & indignam muneribus Religionis, alioqui conuenientibus sui ordinis instituto. Ita Salon, Soto, Sarius, & alij, quos refert, & sequitur Filiucius vbi supra, quaest. 4. num. 18. Ita quod vt iudicium temerarium sit peccatum mortale, praeter plenam deliberationem, requiritur, vt materia sit grauis, dicitur autem materia grauis quodcumque peccatum mortale, hic, & nunc inducens infamiam; quia committens peccatū mortale eo ipso iudicatur infamis apud Deum, & homines, dignus poena aeterna, socius Daemonum, & dignus, vt a Deo, & hominibus contemnatur. Si verò peccator non verecundatur commisisse illud peccatum, vel hoc parui faciat, non erit mortale ex leuibus indicij iudicare. Vt si ex leuibus coniecturis iudices, militem prouocare ad duellum, vel iuuenem saecularem esse a moribus deditum, quare non omne peccatum mortale erit materia grauis ad hunc effectum, quia non omne peccatum mortale hic, & nunc infamat notabiliter, erit ergo grauis materia huius peccati, illud malum, quod hic, & nunc notabiliter infamat. Et causat malam existimationem, & efficit personam contemptibilem, & indignam aliquo bono, cuius priuatio notabile dampnum illi inferat: Ita multi cum Filiucio vbi supra, num. 17.

8 Non placet tamen quod docet Læsius lib. 2. cap. 29. dub. 2. num. 34. quem sequitur Trullenc vbi supra, num. 10. non esse mortale, ex leuibus indicij iudicare; aliquem esse filium Hebraei, vel spurium, si alioquin illum non contemnat, aut infamet, vel notabili bono priuet. Quia inquit haec caent omni vituperio apud sapientes cum non sint in hominum potestate, & culpa, sed haec ratio non multum praeuit, quia licet haec non sint in hominis potestate, & culpa, sunt tamen mala, quae valde infamant, viles, & contemptibiles faciunt homines, & quae si falso imponerentur alicui valde illum dehonesterent, & imponens; grauem iniuriam inferret illi, cui talia imponeret, & de ea valde

doleret, & augetetur latus: Ergo cum ius habeat ad bonam exstimationem cuiuscumque, etiam in mente reteram, si illo iure sine rationabili causa priuetur: eum eo prius, peccabit mortaliter contra iustitiam maxime si latus sit vir qualificatus, & honoratus. Ita Ioan. de Escobar tract. de puritate, & nobilitate probanda, part. i. quest. 3 §. 2. num. 33. & hanc sententiam probabilem dicit Diana 5. part. tract. 5. resol. 68. eam vero sequuntur Nauarra, Salon, & Salas, quos refert, & sequitur Filiucius num. 19. vbi supra. Similiter erit peccatum mortale, si ex leuibus indicijs, temere iudices, aliquem esse in inferno; ita Ledesma in sum. 2. part. tract. 8. cap. 2. post. 3. concl. dub. vlt. & Villalobos vbi supra diff. 18. num. 5. Si vero sermo sit de de; factibus naturalibus, vt iudicare ex leuibus aliquem esse parui ingenij, seu prudentie claudum, cecum, impertinentem, alijs in sua conuersatione onerosum in suis propositionibus nimis insistentem, seu improbum, ex se non est peccatum mortale, nisi ex hoc temere indicansillum contemneret, aut infamaret. Ita Filiucius supra num. 20. Trullenc etiam supra num. 10. & alij. Denique ad cognoscendum, quæ materia sit grauis, vel leuis in hac materia potest hæc regula constitui: videlicet; tunc materiam iudicij temerarij esse grauem, quando est grauis, & sufficiens ad peccatum mortale detractionis, & contra vero eam esse leuem in iudicio temerario, quam de est etiam leuis in materia detractionis. Quartò, nec erit mortale, si non certo, & sine formidine ex leuibus coniecturis iudices, sed tantum dubites, opineris, vel suspiceris, cum formidine alterius patris, quia tunc non est iudicium firmum de peccato, vel malo alterius. Ita omnes Doctores supra citati.

RESOLVTIO II.

An temere suspicari sit peccatum mortale?

SVMMARIVM.

- 1 Affirmatiua sententia Bañez, Aragon, & aliorum proponitur, & probatur ratione.
- 2 Negatiua sententia D. Thomæ, & aliorum proponitur, & probatur.
- 3 Affirmatiua sententia est probabilis maxime si suspicio sit de grauissimis criminibus sine indicijs sufficientibus.
- Indicium Authoris aduocatur de vtraque opinione.
- Si suspensionem habeat quis de viro graui, & honorato de aliquo grauissimo crimine, vt de hæresi, proditione, sodomia, & similibus, & eam exterius coram aliquo detegat, peccat mortaliter.
- Si suspicio sit merè interna raro contingit esse mortalem, quia ad hoc multa requiruntur.

IN Hac difficultate affirmatiua sententiam tenet Bañez, Aragon, & Salonius, quos citat, & sequitur Silcius 2.2. quest. 60. art. 3. & quando suspicio est de graui scelere, vt de hæresi, sodomia, proditione, & similibus, & de persona honesta, & honorata. Idem tenent Sotus de iust. lib. 3. quest. 4. art. 3. Molina de iustitia, tract. 4. disp. 17. num. 10. Medina de instruct. Confess. lib. 1. cap. 14 §. 37. Villalobos in sum. tom. 2. tract. 14. diff. 19. num. 3. Turrianus 2.2. to. 2. disp. 4. dub. 3. nu. 7. & alij. Hæc sententia probatur: Quia suspicio seu opinio mala de re graui contra proximum est iudicium temerarium, licet non certum, nec omnino sine formidine: sed per iudicium temerarium grauius læditur fama proximi si sit de malo graui, quia opinatur iudicans, illum esse vilipensione dignum cum assensu, & determinate excluso omni dubio, licet non omnino formidine: & hoc cum plena deliberatione, & aduertentia, vt supponitur: Ergo peccat mortaliter.

2 Secunda sententia est D. Thomæ 2.2. quest. 60. art. 3. & Caietani ibi, & Ioan.

Joann. de la Cruz indirect. p. 8. quaest. 1. dub. 2. concl. 2. qui citat dictum Caietanum, Rosellam, Armillam, & Lopez, id tenent Faber de restit. in 4. dist. 15. q. 3. disp. 54. cap. 1. nu. 10. Laiman in Theol. Moral. lib. 3. sect. 5. tract. 3. part. 2. cap. 2. num. 6. Nauarra de restit. lib. 2. cap. 4. num. 454. & dictus Caietanus in summa verb. Iudicium, Diana 3. part. tractat. 5. miscel. resol. 3. 1. & alij. Qui docent, opinionem, vel suspensionem de quocumque peccato, vel malo infamante proximum etiam graui non esse peccatum mortale. Et probatur: Quia nullum iudicium citra certitudinem; ut ait D. Thomas est peccatum mortale; sed ista certitudo tollitur, non solum per dubitationem, quæ in neutram partem declinat, sed etiam per suspensionem, & opinionem, quia etiam si suspicio, & opinio vni parti magis adhæreant, non tamen id fit sine formidine alterius partis: Ergo non est peccatum mortale. Patet consequentia: Quia suspicio, & opinio non habet assensum firmum de malo proximi: Ergo grauius non lædit proximum.

3. Hæc secunda sententia est verior, & probabilior, dum tamen suspicio, & opinio sint merè internæ, & nullatenus in actum externum prodeant, si autem suspicio, aut opinio prodeant per actum externum coram alio, vel alijs, tunc prima sententia est verior, & probabilior. Et ratio est: Quia si malum, quod suspicatur de proximo sit valde graue, ut si de illo suspiceris, quod sit hæreticus, proditor, vel sodomita, aut quid simile, & tuam suspensionem, vel opinionem alijs detegas grauius ledetur proximi fama, etiam si certo id non affirmes: Ergo erit peccatum mortale. Optimè autem aduertunt Diana vbi supra, & alij, quod si suspicio sit emerè interna; raro continget esse peccatum mortale, quia ad hoc, ut iudicium contra proximum sit mortale requiritur primo, quod sit sine sufficientibus, siue ex leuibus indicijs: secundo ex plena deliberatione; tertio certo, & sine vlla formidine: quæ

omnia simul raro contingant.

RESOLVTIO III.

An omnia iudicia temeraria sint eiusdem speciei, vel diuersæ, & an temere iudicans teneatur ad restitutionem?

SVMMA RIVM.

1. Prima sententia Nauarri, Sanchez, & aliorum negatiua adducitur, & probatur.
2. Secunda sententia affirmatiua Caietani, & Sæ, proponitur, & stabilitur.
3. Temerariè interiùs iudicans, non tenetur ad restitutionem vltimam; sed solum ad deponendum iudicium temerarium, quod propriè non est restitutorius, & biuult non tenetur.
4. An liceat ea quæ prudenter suspicamur, vel iudicamus alijs reuelare?
5. An quando de alterius probitate prudenter dubitamus, liceat ei officium, vel suffragium in electione denegare ad cautelam, præcipuè si alij æque digni concurrant ad eandem electionem.

IN Hæc difficultate Doctores qui tenent, contumelias, & detractiones esse diuersæ speciei, consequenter docent, iudicia temeraria esse diuersæ speciei. Ita Nauarrus cap. 6. nu. 182. Megala 1. part. instit. confess. lib. 3. cap. 12. num. 2. Enriquez lib. 5. cap. 8. num. 3. Thom. Sanch. in summa. lib. 1. cap. 3. num. 39. Joann. Sancius disp. 6. num. 1. Tannerus disp. 4. quaest. 2. dub. 4. nu. 55. in secunda secunda, Ioan. Iribarne tom. 2. in 4. sent. distinct. 17. disp. 15. sect. 8. Ducuntur: Quia si iudicia temeraria sint de diuersis peccatis in specie, ut si illum iudices esse furem, adulterum sacrilegum, &c. per quodlibet iudicium temerarium, illum lædis in diuersa specie infamiae (& idem dicunt de contumelia, & detractione:) Ergo iudicia temeraria distinguuntur specie ad distinctionem specificam peccatorum, de quibus temere iudicant.

2. Contrariâ tamen sententiâ tenent sicut de contumelia, & detractione; ita

de iudicijs temerarijs, esse, scilicet, omnia iudicia temeraria eiusdem speciei Caietanus secunda secunda, quest. 72. artic. 1. Sotus de iustit. libr. 5. quest. 9. artic. 1. Emanuel Sa verb. Contumelia, num. 1. Zecola in praxi poenit. capit. 12. quest. 48. Molina tom. 5. tractat. 4. disputat. 19. num. 3. Azor. 3. part. lib. 13. capit. 5. dub. 1. Gasp. Hurtado de restitut. disputat. 13. difficult. 3. Reginaldus tom. 2. libr. 24. cap. 9. nu. 102. & Diana part. 1. tractat. de circumstant. resolut. 28. Et probatur: Quia omnia iudicia temeraria conveniunt in una ratione proxima formali, lationis, scilicet, bonae estimationis, quam quis habere debet de suo proximo, sicut omnes detractiones conveniunt in proxima formali ratione lationis famae, & contumeliae in latione honoris. Ergo omnes sunt eiusdem speciei. Ita Trullenc lib. 8. in Decal. cap. 1. dub. 4. num. 1.

3. Quoad secundam partem resolutionis, an, scilicet, temerarie iudicans teneatur ad restitutionem? Aliqui docent. Teneri non aliquid exterius exhibendo, sed animum, & sententiam mutando: sed hoc vbi bene advertit Trullenc vbi supra num. 2. proprie non est restitutio, cum nihil externum proximo reddatur. Eo, quod efficaciter damnicatus non fuerit. Et ideo solum est depositio iudicii temerarij, quod procedit etiam si iudicium temerarium verbis externis proferatur dummodo alijs non manifestetur, quia adhuc exterius proximus non laeditur. At si iudicium alijs exterius manifestetur transit in detractionem, atque adeo tunc sicut detractor, & infamator tenetur ad restitutionem. Ita Villucius tract. 40. cap. 1. q. 44. n. 9. Nauarra lib. 2. cap. 4. n. 314. & Trullenc vbi supra.

4. Sed quares: An liceat ea, quae prudenter suspicamur, vel iudicamus alijs revelare si occulta sunt? Respondetur: Quod si res alijs sit manifesta, vel si habeant eadem suspicionem, nec notabiliter augenda sit eadem suspicio posse suspicantem, vel prudenter iudicantem, suam suspicionem, vel iudicium alijs revelare sine peccato mortali; si vero augenda sit, notabiliter suspicio de re gravi, & occulta; erit peccatum mortale, iudicium prudens, & suspicionem revelare, si vero res sit levis, vel notabiliter non sit augenda erit veniale peccatum. Et ratio est: Quia tunc illud iudicium,

vel suspicio em revelare, quando notabiliter augenda sunt, est idem ac peccatum occultum revelare. Ita Salom. secunda secunda, quest. 60. artic. 3. dub. 5. in fine, & Trullenc vbi supra num. 3.

5. Quares secundò: Quale iudicium facere possit qui audit malum, quod aliquis proferat proximo? Respondetur: Si is qui refert malum de altero sit vir honestus, & probus, ac timoratus conscientia, non verè ille, de quo malum dicitur audiens potest credere dicenti, si ne temeritate, si autem proferens non sit vir honestus, nec timoratus, & malum proferat de viro honesto, & probus, nulla fides ei adhibenda est. Quod etiam in foro externo servatur: quia vir honestus possidet suum bonum nomen, & bonam famam, vir vero turpis, seu improbus est contra illam non possidet, quare illi rectus Iudex non debet credere contra virtutem probam, imò nec viro honesto si sit male affectus, erga virum probum. Quod si uterque pares sint in moribus, & estimatione: tunc suspendendum est iudicium: quia quocumque me verum, & alteri, inferam injuriam, Ita Salom. vbi supra artic. 4. dub. ultim. imò in dubio favendum est recti licet tunc debeas credere: quod alter bono aliquo zelo moveatur ex aliquo errore intellectus. Ita Villalobos 2. part. tractat. 14. difficult. 19. num. 6.

6. Quares tertio: Quando de alterius probitate prudenter dubitamus ad cautelam, licebit ei officium, vel beneficium denegare? Vel suffragium? Respondetur non licere, si sit dignus, bene vero si sit indignus. Ita Caietanus verb. Iudicium temerarium, nisi forte tali digno non sequatur infamia, & sit alter aequè dignus, quia tunc nulla ei fit iniuria. Ita

Salom. & Trullenc vbi supra.

Trullenc vbi supra.

RESOLVTIO IV.

Qualiter sunt dubia interpretanda?

SVMMARYM.

1. *Dubia alia sunt de rebus, alia de personis, & dubia de rebus non sunt in meliorem partem interpretanda, sed suis estimanda momentis: dubia de personis sunt semper in partem meliorem inclinanda, est tamen difficultas, an negativè, vel positivè.*
2. *Sententia Lexij, & Filiucij, asserentium teneri dubitantem dubia de probitate personæ concurrentibus sufficientibus indicijs in meliorem partem positivè iudicare ex obligatione charitatis rejicitur.*
3. *Caletani, & Nauarræ sententia contraria probatur, & approbatur.*
4. *Dubitans ex sufficientibus indicijs ad dubitandum, si velit iudicare debet iudicare in meliorem partem.*
5. *Ex suppositione ad cautelam licet dubia in peiorem partem interpretari.*

IN Hac difficultate suppono imprimis: Dubium aliud esse de rebus aliud verò de personis, vt aduertunt Doctores de rebus est, quando dubitas an aliqua actio sit licita, vel non, vt an ex aliqua causa sit licitum, opus seruile facere, vel non in die festo, vel an sit, vel nō contractus usurarius? De personis id est, de bonitate, & honestate personæ, vel e contra de eius malitia, vel improbitate, vt si dubites, an illud delictum fecerit, vel non? Præterea dubium potest esse de re, & de persona, vt si quis aliquid affirmet cum iuramento, potest dubitari an iuramentum sit verum, vel falsum, & dato, quod sit falsum in re, an persona illud iurauerit credens esse verum, vel non; conueniunt itaque Doctores; quod dubia de rebus non sunt in meliorem partem interpretanda, sed iuxta estimationem pensanda, & ponderanda. Pater: Quia in hoc iudicio tantum agitur de re veritate, nec timetur, ne alicui iniuria irrogetur, ac proinde nulla sit iniuria in meliorem partem non interpretando. Ita Lexij lib. 2. cap. 29. dub. 4. num. 31. Trullene lib. 3. in Decal.

cap. 1. dub. 3. num. 2. & alij. Dubia verò de personis ad bonam, & malam estimationem pertinentia, sunt in meliorem partem interpretanda. Ita S. Thomas 2. 2. quæst. 60. art. 4. & ibi communiter Doctores præcipue Thomistæ. Dissident verò Authores, quomodo sit in meliorem partem interpretanda, vtum negativè tantum, id est, vt in dubio non iudicemus proximum esse malum, seu iniquum, vel Authorem alicuius delicti, aut peccasse, sed quod tunc suspendamus iudicium, an etiam actu positius dicendo, sed iudicando positivè esse probum, nec peccasse, sed habuisse bonam intentionem, & rectè obsequi? Hæc autem difficultas procedit, quando dantur indicia sufficientia ad dubitandum, non verò ad iudicandum.

2. In hac difficultate Lexij lib. 2. cap. 29. dub. 4. num. 35. & 38. & Filiucij tom. 2. tract. 26. quæst. 10. num. 29. docent: Quod in hoc casu licet dubitans cum sufficientibus indicijs ad dubitandum lege iustitiae non teneatur, dubium positivè in meliorem partem interpretari, & bonum reputare esse tamen, valde rationi consentaneum, & legi charitatis, vt semper actu positius practice proximum bonum, & probum iudicare, esseque peccatum veniale, illi actui positius probum non iudicare.

3. Contrariam tamen sententiam tenet Caletanus 2. 2. quæst. 60. art. 4. Nauarra lib. 2. cap. 4. num. 3. Trullene 2. 2. quæst. 60. art. 4. dub. 1. Salsus in Clau Regia lib. 12. cap. 3. num. 26. & Trullene lib. 3. in Decal. cap. 1. dub. 3. num. 3. atque alij, qui tenent, quod quando indicia sunt sufficientia ad dubitandum, non verò ad iudicandum, non teneri quenpiam neque lege iustitiae nec charitatis in meliorem partem positivè interpretari, iudicando esse bonum, sed sufficere negativè, nō reputando proximum improbum. Et probatur: Quia nemo tenetur positivè habere bonam opinionem de aliquo, si adsint indicia sufficientia ad dubitandum, sed sufficere non habere malam. Ergo non est contra iustitiam, aut charitatem non habere de ipso positivè bonam opinionem. Probatur auct. Quia habere bonam opinionem de aliquo positivè dum certo nō cōstat de sua probitate est 4. ad gratulandum maxime si adsint indicia sufficientia ad dubitandum: Ergo non facio illi iniuriā si positivè illam non habeo; sed iustitiam.

cit, si malam non habeam.

4. Aduertendum verò est, quod si dubitans ex sufficientibus indicijs ad dubitandum in sufficientibus tamen ad iudicandum, vel iudiciũ facere; tenetur tunc positivè bonum iudicare. Ita Caietanus & Doctores supra citati, & Villalobos 2. part. tract. 14. diff. 19. num. 4. Et probatur: Quia cum illa indicia solum sint sufficientia ad dubitandum, & non ad iudicandum; si iudicet quis proximum ex illis indicijs improbum, temere iudicabit, & per consequens faciet illi iniuriam, quia in dubijs melior est conditio possidentis bonam exultimationem, & fauendum est reo: sed ille possidet bonam famam, & est reus respectu mei iudicij: Ergo pro illo est iudicandum, & in hoc sententiã intelligenda est regula in cap. dubia, de regul. iur. in 6. scilicet: *Dubia in meliorem partem interpretari debent.*

5. At ex suppositione, scilicet ad cautelam, & remedium, licitum est, dubia in peiorem partem interpretari, non quidem iudicando proximum malum esse, nec ut malum reputandum, sed ferendo iudicium, ita exterius cautelam exhibendam esse, illique prospiciendum, & consulendum, ac si dubia esset eius bonitas. Quia hoc non est temere iudicare: sed prudenter timerè, siue vereri, & cauere, atque damno occurrere. De quo dubitatur. Ita S. Thomas vbi supra art. 4. ad 3. Salon vbi supra propos. ult. Sairus lib. 12. cap. 3. num. 25. Læsius supra num. 42. Filiuciustract. 40. cap. 1. quest. 11. num. 31. & Villalobos, tom. 2. tract. 14. diff. 19. num. 5. sic si videt aliquis hominem præferentem habitũ furis, potest illud dubium vertere in peiorem partem, ut sibi consulat, hoc modo etiam qui recipit hominem ignotum in domo sua, ita cauere potest, & rebus suis prospicere, ac si esset dubia eius probitas. Nullo tamen pacto habentes pro improbo ad huiusmodi timores, & cautelas tenentur Prælati erga subditos suos, patres, erga filios, & filias, & præcipuè matres, & patres familias, erga seruos, famulos, & famulas, quia propter eoru officium est vigilare, secundum illud Apostoli: *Ipsi enim inuigilant, quasi pro animabus vestris rationem reddituri.* Ideo frequenter parentes curantes de filiabus, occludunt eis fenestras, & ostia, attendentes diligenter, quos habeant familiares, & cum quibus conuersantur,

RESOLVTIO V.

Quid sit contumelia, & quale peccatum?

SUMMARIVM.

1. Quid sit contumelia, & quale peccatum.
2. Contumelia potest esse materialis, & quando sit peccatum mortale, & quando non.
3. 4. An omnes contumeliae sint eiusdem speciei referuntur duplici sententia.
5. Quod sit grauius peccatum contumeliae, vel detractio?
6. An qui alterius honorem lædit per contumelia irrisumem, vel alio modo tenetur ad restitutionem?
7. An qui omisit dare honorem, & reuerentiam Prælato, vel alijs, tenetur ad restitutionem?
8. Vnusquisque tenetur esse paratus tollere iniurias, aliquando vero prius tenetur repellere?
9. Non potest repelli iniuria armis, & percussione, si sufficienter verbis potest repelli.
10. Respondetur argumento pro parte asserente, non posse repelli iniuriam verbis contumeliosis, quando id necessarium est ad repellendam, & pro pulsandam iniuriam.
11. An liceat obijciendi vera crimina, occultata tamen, dicere, mentiris, ad propulsandam iniuriam?

1. **C**ontumelia est iniuria, qua quis alicui honorem aufert: Ita quæ propriè loquendo contumelia consistit in verbis iniurijs, in præsentia eius, cuius honori officit prolati, & impropriè consistere potest contumelia in factis, quatenus significant intentionem nostram de lædendo honorem alterius; ita D. Thomas 2. 2. quest. 72. art. 1. Azor 3. part. lib. 13. cap. 5. Nauarrus cap. 18. num. 10. 11. & 12. Sairus in Clau. Reg. lib. 12. cap. 4. num. 2. Silvius 2. 2. quest. 72. art. 1. Laiman lib. 3. tract. 3. part. 2. cap. 6. num. 2. Contumelia autem ex natura sua, siue ex suo genere peccatum est mortale, quia ex natura sua grauius lædit honorem proximi, qui est bonum melius diuini. Ratione tamen paritatis ante

rie,

rit, & nocuenti, quod infertur, potest esse veniale ut cum quis leue conuicium profert, ex intentione leuiter ladendi honorem proximi. Imo aliquando nullum est peccatum, ut quando quis per iocum, vel correctionem profert conuicium, aut quando inuincibiliter ignorat lationem in honore futuram. Ita Reginaldus lib. 24. cap. 5. num. 100. Filius eius tract. 40. num. 71. Bonacina de relict. disp. 2. quest. 5. punct. 1. num. 3. & D. Thomas supra art. 2. & ibi Siluius.

2. Contumelia autem potest esse solū materialis, & est quando quis profert verba sine intentione de honorandi, & ex se, & genere suo non est peccatum mortale, aliquando tamen est peccatum mortale, aliquando, veniale tantum, aliquando nullum: Mortale est, quamuis non intendatur honoris latio si ex ipsa prolatione verborum alter grauitur leditur in honore, siue ex ignorantia crassa, siue ex aliquo graui, & culpabili negligentia id proueniat. Veniale autem erit propter defectum cautelae, ut solet communiter euepire inter mulierculas, & pueros, atque inter homines vilis conditionis, qui solent se se contumelijs, & conuicijs aspergere, & ex animi irati promptitudine, dicendo, quidquid ad linguā venit. Ideo autē excusantur a mortali, quia illorum verbis non solet fides adhiberi, & parui aestimantur, nec multum leditur eorum honor, deestq; ut in plurimum intentio grauitur ladendi, seu nocendi si autem intendant, aut sciant lationem esse grauem a mortali non excusantur. Nullum peccatum erit regulariter loquendo in Prælatō, patre, maiore natu, ut si cum modératione aliquantulum acriter reprehendant inferiores suos, animo corripiendi. Dixi regulariter, & animo corripiendi, nam si animo iniuriandi, vel auferendi honorem illis dicant verba contumeliosa, vel in secreto, vel coram alijs peccabunt mortaliter. Ita Valencia 2. 2. disput. 5. question. 16. punct. 2. assert. 3. Molina, Reginaldus, Sairus, Bonacina, Siluius, Filius, quos refert, citat, & sequitur Bassus verb. Contumelia, num. 3.

3. Sed quæres: An omnes contumelie sint eiusdem, aut diuersæ speciei? In hac difficultate Nauarrus, Megala, Enriquez, Thomas Sanchez, Ioann. Sanchez, Tannerus, Ioannes de Iribarne, quos supra resoluit. 3. num. 1. adduxi, & citauimus affirmatiuam sententiam tenent

ex eo fundamento, quia si proximo obijcias esse furem, sacrilegum, adulterum in diuersis speciebus peccatorum laedis eius honorem: Ergo committis diuersa peccata specie distincta per diuersas contumelias.

4. Contrariam tamen sententiam tenent Emanuel Sa. verb. Contumelia, Caietanus 2. 2. quest. 72. art. 1. Azor 3. part. lib. 13. cap. 5. dub. 1. Sorus de iust. lib. 5. quest. 9. art. 1. Molina tract. 4. disp. 21. num. 6. Reginaldus lib. 24. num. 102. Filius supra quest. 6. & 7. & Bassus verb. Contumelia, num. 4. Et ratio est: Quia quamuis contumelia materialiter differant, conueniunt tamen omnes in vna ratione formali, quæ est intentio auferendi alteri suum honorem, sine iusta causa, ex quo sequitur: satis esse dicere in confessione totius contumelia affectum proximum, nec requiritur dicere, illum vocauit ebrium, mendacem, &c. quia hæc differentie solū materiales sunt, & non formales. Addunt verò aliqui, contumeliam tantum augeri posse, ut sit de necessitate confessionis, ut si quis hæreticus, aut patriæ proditor appellatur, quod intelligendum est stando in opinione probabiliter asserentium, circumstantias aggrauantes necessario esse confitendas. Stando vero in communiori, & probabiliori sententia, quæ docet solum circumstantias mutantes speciem esse de necessitate confessionis, illas iniurias exprimere nullo modo erit necessarium. Si autem iniuria sit illata parentibus, vel Prælati hæc circumstantia necessario est aperienda in confessione, quia est mutans speciem ex eo, quia contumelia dicta parentibus est contra virtutem pietatis, & dicta Prælatō est contra virtutem obseruantiae. Quod non eodem modo censendum est in detractione; ut diximus supra hoc libr. 4. disputat. 8. resol. 3. Quia detraçtio contra parentes est contra virtutem pietatis propter amorem, & affectum specialem, quæ eis debemus etiā absentibus natura ipsa dictate. At detraçtio contra Prælatū non est contra virtutē obseruantiae: quia ex ea solū illis debetur honor, & reuerentia, qui respicit personam præsentem, non verò specialis amor iure naturæ, etiam absentibus, ut debetur parentibus absentibus autem debemus illis exhibere illam charitatem, & iustitiam, quam alijs proximis debemus, non ladendo eorum famam, & bonam ex estimationem, non

verò specialem aliquem ex virtute obseruantia, quæ solum ex suo obiecto for mali respicit honorem, & reuerentiam præsentis Prælato debitam, vt dicta resolut. 3. diximus cum S. Thoma, & communi Thomistarum erit tamen valde graue peccatum intra eandem speciem de Prælato detrahere, & circumstantia valde aggrauans idem peccatum. Et ideo hanc sententiam præter D. Thomam, & Thomistas tenent Doctores in principio huius numeri citati.

5 Si verò petas, quod nam sit grauius peccatum, contumelia, an detractio? Respondetur, contumeliã grauius peccatum esse, quam detractio. Et probatur: Quia homines magis inuoluntarij sunt circa contumeliã, quam circa detractionem, & quia maius bonum illis aufertur per contumeliã, scilicet, honor, qui illis debetur in præsentia, quam fama, quæ leditur per detractionem, per quam persona læditur in eius absentia. Ita Bañez, 2. 2. quæst. 72. art. 2. Azor supra cap. 6. dub. 5. Filiucius supra num. 64. 67. & 87. atque Basseus verb. Contumelia num. 5.

6 Sed quæres: An qui alterius honorem læsit per contumeliã, irrisiõnem, vel alio simili modo teneatur ad satisfactionem? Respondetur affirmatiuè cum communi Doctorum sententia, siue id fecerit coram alijs, siue coram illo solum, quia fecit illi veram iniuriã contra iustitiã commutatiuam, varij autem sunt modi restituendi honorem, ex quibus tantum erit necessãrio adhibendus, quo iudicio prudentis sufficienter satis sit honori violato. *Primò*, restitui potest honor amica, & beneuola salutatione, atque honorifica reuerentia, & compellatione; & hic ferè semper iudicij Prælati, & superioribus, erga inferiores. *Secundò*, admittendo ad mentiam, dando locum honorificum, propinando, &c. Et hic modus solum solet esse sufficiens, inter eos, qui sunt parie conditionis. *Tertio*, petendo veniam, hoc modo debet vti inferiores erga superiores, & sæpè etiam æquales inter se, quando verò est atrox iniuria, tunc maior humiliatio exigì debet, sed qui iniuriã intulit, si eã satisfactione dedit, quæ sufficit in cõscientiæ foro, maiore pro foro externo, nõ debet præstare ante sententiam Iudicis. Ita Azor supra cap. 10. Bonac. de restit. disp. 2. punct. 2. Læsius lib. 2. cap. 11. dub. 27. num. 140. Reginaldus lib. 10.

cap. 23. num. 354. & 355. Sairus supra num. 8. & 11. Filiucius tract. 32. cap. 9. quæst. 11. Petr. de Nauarra lib. 2. cap. 4. num. 63. & sequent. & alij communiter.

7 Dubitabis: An omisio honoris, & reuerentia debita Prælati, & æqualibus obliget ad restitutionem? Respondetur, prædictam omisioem, non esse contra iustitiã commutatiuam, & ideo per se nõ obligare. Et ratio: Quia per omisioem non aufertur alicui honor possessus possitue, aliud enim est nõ honorare, aliud contumeliã facere, aut positiue despicere, licet autem hoc per se loquendo verum sit, per accidens tamè potest quis obligari ad restitutionem propter omisioem prædictam, quando, scilicet, interuenit aliqua contumelia, vel contemptus interpretatiuus, cum illa omisioe connexionem habens, maximè si omit tens illum intendat, vt si alijs assurgentibus, & caput aperiens Episcopo prætereunti, vel Prælato, aliquis sedeat, nec caput ex proposito aperiat, & illum impudenter aspiciat siue honore, vel villo reuerentiæ signo. Ita Basseus verb. Contumelia, n. 6. §. petes.

8 Vnusquisque præcipuè hominibus tenetur paratus esse ad ferendas iniurias quoties necessariũ sit secundũ Euãgelicũ præceptum, & dictamen rectæ rationis, & optimum sit consiliũ regulariter loquendo iniurias æquo, & miti animo tolerare, assignat tamen D. Thomas 2. 2. quæst. 72. art. 3. quem communiter Doctores sequuntur aliquos casus, in quibus priuatæ personæ contumelias repellere tenentur. *Primus*, est bonum eius, qui contumeliã intulit, cum enim aduertit quis, quod ex eius resistentia reprimetur is qui contumeliosa verba euomit, ita, vt de cætero talibus iniurijs non assuescat, tunc illi respondere debet, & blandè, ac leniter resistere, cum admonendo, & reprehendendo, sequendo Christi D. exemplum, qui percussus Ioan. 18. dixit percutienti: *Si male loquutus sum tibi: monium perhibe de malo; si autem bene cur me exdis?* *Secundus*, est propter bonum aliorum, tam præsentium, quam absentium, quorum profectus per huiusmodi contumelias nobis illatas, impediretur, si non responderemus. *Tertius* est, quando quis verba contumeliosa audit contra fidem, & religionis honorem, nam tunc audiens acriter reprehendere tenetur talia verba proferentem, etiam si scandalum in-

fide-

fideliū sequatur. Ita Alensis part. 2. quæst. 128. memb. 4. Sotus de iust. lib. 5. quæst. 9. art. 3. Valentia tom. 3. disp. 5. quæst. 16. punct. 3. Ioan. Sācius in select. disp. 46. num. 7. & alij.

9 Non potest repelli contumelia armis, & percussione, quia sufficienter repelli potest verbis, quare si quis armis, & percussione repelleret, excederet moderamen inculpatæ tutelæ, & excessus non esset defensio, sed vindicta contra Diuinum præceptum in Euangelio expressum. Sed queres: An qui iniuria afficitur, possit dicere contumelianti, *mentiris*? Respondetur affirmatiue. Ita Sairus in Clauī Regia, lib. 2. cap. 4. num. 14. Aragon 2. 2. quæst. 70. art. 3. concl. 3. Basseus verb. Cōtumelia, num. 8. Eman. Sa verb. Infamare, num. 4. & alij communiter. Et probatur: Quia non potest repelli iniuria, nisi verba infamantis, seu conuiciantis reiiciantur, vt falsa; & ostēdatur, falso nobis irrogari contumeliā, nam cum verba iniuriantis necessariō, aut sint vera, aut falsa, nisi reiiciantur, vt falsa, & falso, dicta, afficimur contumelia, quia remanent; vt vera, & veraciter dicta. Eo autem, ipso, quod reiiciuntur, vt falsa, declaramus contumeliosum fuisse mentitum, quocumque modo id fiat. Vnde necessarium est, illum tractare, vt mendacem, & vt talem declarare, vt depellatur cōtumelia. Quia contumeliosus per verba iniuriōsa mentitur, iniurens maculam in honore, quæ nō est, & præsumitur loqui, aliter, quam sentit, quia loquitur contra communem sensum, cui exterius tenetur se conformare; & idē non vult se conformare, vult loqui aliter, ac cognoscit se debere loqui in quo consistit mendacium. Deinde verbum *mentiris*, quando eo vtitur ad propulſandam iniuriā, non est ex sua natura iniuriōsum, sed defensivum honoris: sicut iactus adhibitus ad retundendum alium ictum aggressoris, non est de se ordinatus ad occisionem, sed tantum ad defensionem, & per accidens est, si occidat.

10 Sed dices: Posset quis dicere contumeliosus; quod fallatur, & fallum dicat; ostendendo non convenire illam contumeliam iniuriato, & iniuriantem quoque non mentiri, sed decipi: Ergo qui eum asserit mentiri videtur excedere moderamen inculpatæ tutelæ: cum sufficienter repelleretur iniuria ostēdēdo deceptionem, sine mendacio, Respon-

detur: Ad depellendam contumeliam hoc non iustificere, quia contumelia non solum continet verba iniuriōsa, sed pro- uenientia ex animo iniurandi, simul, per id autem quod dicatur, decipi, & fallum dicere iniuriantem, non depellitur completē iniuria, quia non declaratur, quod verba iniuriōsa proueniant ex animo iniuriōso, & idē non potest esse iniuria absque mendacio. Ita Diana part. 6. tractat. 6. resol. 16. Paqualigus in decis. moral. decis. 437. & alij. Non tamen liceret iniuriōso obijcere occulta crimina, cum sufficienter depellatur iniuria per verbū *mentiris*, quia obiectio criminum occultorum est infamatio proximi, quæ non est medium per se ordinatum ad depellendam iniuriā verbalem, quod intelligendum est, nisi crimina sint publica; ita vt iam iniuriōsus deperderit famam, communiar. Quia tunc si ei obijciatur non læditur in honore. Ita Sotus de iust. lib. 5. quæst. 9. artic. 3. Hurtado 2. 2. quæst. 170. sect. 14. §. 120. Paqualig. decis. moral. decis. 438. Si autem obiectio criminum occultorum esset necessaria, & utilis ad propulſandam iniuriā, liceret obijcere. Vt, v. g. si per hoc ostendatur, non esse habendam aliquam rationem illius; quod contumeliosus dicit. Quia vim vi repellere licet, quod intelligendum est secundum communem Doctorum sensum, non solum de vi reali, sed etiam verbali, ius enim naturale non minus concedit se defendere contra verba, quam contra facta.

11 Denique dubitabis: An liceat dicere contumeliosus, *mentiris*, si obijcit vera crimina occulta? Respondetur affirmatiue: Quia re vera talis mentitur; si non quo ad rem dictam, saltem quo ad modum dicendi, mendacium enim consistit, in eo, quod aliter loquamur, quam sentimus, in hoc autem casu obijciens vera crimina, sed occulta, aliter loquitur ac sentit, quia sentit non esse euulganda occulta crimina, & tamen ea euulgar. Ita Hurtad. tom. 2. disp. 170. sect. 14. §. 121. & Bañez, quos refert, & sequitur Paqualigus decisionum moralium decis. 440.

& denique Basseus noster in floribus Theologicis, verb.

Contumelia, n. 8. §.

ultimo.

RESOLVTIO VI.

Ad quam restitutionem te-
nearur qui alium contumelia
affecit obijciendo verum,
sed occultum
crimen?

SVMMARIVM.

- I *Prima sententia Pasqualigij, & Bas-
sci asserentium, eum, qui vera contu-
melia, sed occulta affecisse proximum
teneri se retractare dicendo se esse
mentitur adducitur, & probatur.*
- II *Secunda sententia Caietani, Soti, &
aliorum asserentium, eum qui vera
contumelia, sed occulta affecisse pro-
ximum sufficienter restituere, si eum
coram illis, ante quos infamauit, lau-
det, & eum familiariter tractet pro-
ponitur, & probatur.*
- III *Tertia sententia Laimam, Nauarra,
& aliorum docentium taliter proxi-
mum contumeliantem teneri retra-
ctare suum dictum, nec sufficere eum
laudare adducitur, & approbatur;
& traditur modus restituendi sine
infamia contumeliantis.*

IN Hac difficultate Pasqualis
citatis alijs in decis. moral. de-
cis. 443. quem etiam sequitur Bassus in
floribus Theol. verb. Contumelia, num.
6. docet: Eum, qui aliquem vera contu-
melia affecit, sed occulta, posse, & debe-
re illi honorem restituere, dicendo se es-
se mentitum. Nam re vera mentitus est
loquens cum discrepantia a proprio co-
ceptu, scilicet in quo ad modum, in quo con-
sistit mendacium, habebat enim con-
ceptum, quod non poterat obijci in con-
tumeliam aliquid occultum; imò, quod
si ei non creditur tenetur iurare se esse
mentitum, quia debet delere omnino cotu-
meliam, & iniuriam illatam, & non potest omni-
no delere iniuriam nisi fidem inueniat, quod
mentitus sit, unde, cum verè possit iura-
re, se fuisse mentitum, debet ad fidem ac-
quirendam adhibere medium iuramenti,
si sit necessarium.

2 Secunda sententia est Caietani 2.
2. quæst. 72. art. 2. Soti de iust. lib. 4. q. 9.
art. 3. ad 4. & Villa Jobos in summa. tom. 2.

tract. 11. dist. 37. num. 4. Tanneri 2. 2.
disp. 4. quæst. 6. dub. 4. num. 143. Valen-
cia tom. 3. disp. 3. quæst. 17. punct. 2. La-
fij lib. 2. cap. 11. dub. 10. Aragon 2. 2. q.
62. art. 2. Fausti in speculo confess. disp.
21. quæst. 74. numer. 6. & Diana 3. part.
tract. 5. resol. 30. qui docent: Eum, qui
alterum infamauit, obijciendo crimen
verum, sed occultum sufficienter resti-
tuere honorem, & satisfacere infamato,
si eum laudet, atque de eo honorifice
loquatur coram illis, apud quos eum
infamauit, & cum eo familiariter ali-
quando pertractet. Et ratio est: Quia ex-
hibendo ei hunc honorem, videtur suf-
ficienter reddere honorem ablatum, &
cū familiariter adhibendo, & pertractan-
do satis indicat, qui infamauit, eum non
esse indignum sua familiaritate, nec esse
vilem, & infamem; cum eum homo ho-
noratus familiariter admitat. Et confir-
matur: Quia qui dixit verum, licet oc-
cultum crimen; non potest dicere se esse
mentitum, hoc enim dicere esset men-
dacium, & intrinsecè malum: Ergo suf-
ficit illum laudare, & familiariter admit-
tere.

3 Tertia sententia docet hunc mo-
dum restituendi famam, per laudatio-
nem infamati in hoc casu esse insuffi-
cientem, sed teneri infamatorem retra-
ctare suum dictum. Et probatur: Quia
cū homines prout in plurimum sciunt,
detractorem teneri se retractare, dum
id non facit, licet alias laudet, non depo-
nent opinionem, & prauum concep-
tum, quod ex diffamatione fecerunt, si
infamans non retractetur: Ergo ille
modus restituendi per laudationem non
erit sufficiens; vt quis tantæ obligationi
iustitiæ satisfaciatur: & idem hanc senten-
tiam tenent Laimam in Theol. Moral. lib.
3. sect. 5. tract. 3. part. 2. cap. 7. num.
2. Nauarra lib. 2. cap. 4. num. 370. Faber
de rest. in 4. sent. dist. 15. quæst. 3. disp. 534
cap. 2. num. 46. Silvius 2. 2. quæst. 62. art.
2. quæst. 22. Filiucius tom. 2. tract. 32.
cap. 10. num. 246. & Rebellus 2. part. de
obligat. iust. lib. 4. quæst. 10. Qui optimè
hunc modum retractionis ponit, quæ
etiam approbat Bassus verb. Detractio,
num. 11. §. similem modum, scilicet:
*Quando hominem infamauit, putauit me ve-
rum dicere, re tamen diligentius considerata
inueni me deceptum fuisse, vel non bene infor-
matum.* Hæ tres sententiæ probabiles
sunt propter suâ fundamenta, & graues
patronos, quos habent. Mihi autem hæc
ter

tertia sententia adhibito modo restitue-
dia Rebellio adducto magis ardet, per
eum enim sufficienter prospicitur famæ
proximi per retractionem, & aliàs ille
modus retractandi non est in hono-
ris, nec infamatorius retractantis, &
ideo facilius & promptius adhiberi po-
test. Prima namque sententia valde rigi-
da est, & difficilime redduntur præci-
pius homines sæculi suum honorem ido-
losantes ad dicendum se esse menti-
ros. Secunda vero videtur non sufficiens
ad restituendum honorem proximo a-
blatum, eique congruè propiciendum.
Tertia vero, & rigorem primæ sententiæ
temperat, & insufficientiam restituendi
secundæ sententiæ supplet.

RESOLVTIO VII.

Quid sit detractio, & quale
peccatum?

SVMMARIVM.

1. Detractio est, aliena famæ occulta, &
iniusta denigratio, seu violatio.
2. Referuntur multi modi, quibus fama
proximi denigrari, & violari pos-
sit.
3. 4. Detractio alia formalis, alia mate-
rialis, & utraque est peccatum mor-
tale.
5. Manifestatio culpe etiam mortalis
proximi non est peccatum mortale si
per eam fama proximi non læditur.
6. Regulariter loquendo reuelare defe-
ctus naturales proximi, non est pec-
catum mortale.
7. Quando aliquis de aliquo crimine est
infamatus, non est mortalis culpa
deregere alia crimina, quæ sunt valde
affinia eidem crimini, vel deregere al-
lia peccata eiusdem speciei.
8. 9. An reuelare crimen occultum alterius
vni, vel duobus vniis probis, & pro-
dentibus, atque taciturnis sit pecca-
tum mortale? Refertur duplex sen-
tentia.
10. Qui detrahit Religionis statui in com-
muni præter peccatum mortale de-
tractionis incurrit, etiam hæresis sus-
picionem, & excommunicationem
maiorē latæ sententiæ.
11. 12. Qui iniuriam sibi ab altero illatam
alij refert, si id faciat affectu vini-

dictæ peccat mortaliter, non vero si
ob consolationem capta datur. Quod
de illo, qui dicit in tali Civitate tale
peccatum committitur.

13. 14. 15. An quando crimen alterius est pu-
blicum liceat illud reuelare in alio
loco ubi ignoratur? Et an referre au-
dita?
16. Reuelatio occulti criminis potest ho-
nestari propter iustas causas, & quæ
sunt?
17. 18. Quomodo peccet, qui detractorem
alterius audit? Et quid si non lata-
tur, nec refertur?
19. 20. An liceat reuelare crimen alterius
ad impediendum grave alicuius dam-
num? Vel se ipsum infamare?
21. 22. An possit quis sibi falsum crimen
imponere, vel reuelare alterius cri-
men ad evitanda tormenta?
23. 24. 25. An liceat secreta Principum, &
Reipublicæ reuelare ad vitanda gra-
via tormenta, vel alteri crimen im-
ponere?
26. An sit peccatum mortale infamare
eum, qui falsis virtutibus, famam
acquisivit?
27. An liceat mortuorum occulta peccata
referre?

Detractio proprie a Doctori-
bus diffinitur: *Aliena famæ
occulta, & iniusta denigratio, seu violatio.*
Itaque in detractioe duo concurrunt.
Primum, ut aliquid dicatur, vel taliter di-
catur, ut bonam exillimationem, seu re-
putationem, quam possidet in alterius
conceptu auferat, vel saltem diminuat.
Secundum, ut fiat, occulte, id est, clam, seu
in absentia infamari. Et ideo detractio
differt specie a contumelia, quia per de-
tractionem proximus in absentia, & cæcâ
læditur. Per contumeliam vero aperte,
& in præsentia offenditur. Deinde, quia
detractio directe lædit famam, contume-
lia vero honorem. Quare minor culpa
est detractio, si cætera sint paria, quam
contumelia, quia minus bonum auferit,
& in ea est minus invitus infamatus quàm
in contumelia, quia sit occulte, & infamato
ne sciente, & absente, contumelia
vero honorem auferit, scienti, & actu re-
nitenti. Ita D. Tho. 2. 2. q. 72. art. 1. Sait.
in Clau. Reg. lib. 1. cap. 3. n. 5. Bonacin.
de restit. disp. 1. q. 4. punct. 1. Filiuc. tract.
40. cap. 4. n. 87. & alij.

2. Varij autem sunt modi detrahendi,
quibus fama proximi violatur, & ideo a

Doctoribus communiter octo modi de tractionis assignantur, qui omnes per se loquendo sunt eiusdem speciei, quia conveniunt in eadem ratione formali lationis famæ proximi, & solum distinguuntur ex eo, quia alij magis, alij minus famam ledunt, magis autem, & minus non variant speciem. Eorum autem quatuor primi directe famam ledunt, alij autem quatuor solum indirecte. *Primo*, imponendo alteri crimen falsum scienter qui modus est omnium peioris lationis famæ proximi. *Secundo*, quando aliquis auget peccatum proximi verbis, vel alijs signis externis. *Tertio*, reuelando crimen occultum, quamvis verum. *Quarto*, explicando factum honestum alterius in sinistra parte. Indirecte autem alijs quatuor modis potest denigrari fama proximi. *Primo*, negando recte facta, vel virtutes alterius, vel eius laudes. *Secundo*, tacendo bona alterius eo loco, & tempore, quorum silentium ceteri capiunt pro occulta vituperatione, vel tacito opprobrio. *Tertio*, diminuendo recte facta, vel virtutes alterius. *Quarto*, simulatè, vel frigide laudando, quando credit in vituperium, & opprobrium laudari. Ita Reginaldus libr. 2. 4. numer. 69. Sylvester verb. Detraction, numer. 1. Lessius libr. 2. capit. 11. dub. 2. numer. 8. Molina tractat. 4. disputatio. 27. Silvius 2. 2. quest. 73. artic. 1. & alij. Sed quæres: an omnes detractiones sint eiusdem speciei? In hac difficultate Nauarrus capit. 6. num. 18. Megala 1. part. instit. confess. lib. 5. cap. 12. nu. 2. Enríquez libr. 5. cap. 8. num. 3. Thom. Sanchez in lum. tom. 1. libr. 1. cap. 3. numer. 3. Joann. Sancius in sel. disput. 6. num. 1. Tannerus disput. 4. questio. 2. dub. 4. num. 55. in 2. 2. D. Thom. & alij docent: Detractiones distinguui specie. Ducuntur: Quia si detractiones sint de diuersis peccatis specie distinctis, sunt iniuriæ distinctæ: ad distinctionem peccatorum: Ergo distinguuntur specie e contra vero esse eiusdem speciei, docent Caietanus 2. 2. quest. 72. artic. 1. Sotus de iust. lib. 4. quest. 9. artic. 1. & a verbo Contumelia, num. 1. Zerola in praxi, cap. 12. quest. 48. Molina tom. 5. tract. 4. disp. 19. num. 3. Gaspar Hurtado, Azor, Reginaldus, quoscitatur, & sequitur Diana part. 1. tract. de circumst. resol. 28. Et probatur: Quia omnes detractiones conveniunt in una ratione proxima formali, scilicet lationis famæ proximi. Ergo sunt eiusdem speciei. Si vero detra-

sit contra parentes erit distinctæ speciei, quia est contra virtutem pietatis, ob specialem amorem quem debent sibi parentibus, & idem est si sit contra fratres ob eadem rationem, non vero contra Praelatos, ut dixi hoc lib. sup. disp. 8. ref. 3.

3. Notandum vero est, detractionem esse duplicem: Alia est formalis, quæ peccatum, vel defectum naturalem infamantem alterius, manifestas intentione ledendi ipsum infamia; alia est materialis, quæ aliquid natura sua difamativum dicitur, sine intentione ledendi famam proximi, detrahitur igitur formalis ex genere, & sua natura, & per se loquendo, est peccatum mortale, quia ex natura sua damnum notabile infert proximo infamia, & bona existimatione, nihilominus tamen ratione indeliberationis siue defectu plenæ deliberationis, & plenaria advertentia, vel ratione parvitas materia potest esse peccatum veniale, si quis leuem defectum, aut peccatum veniale ex industria manifestet, vel gravem defectum, aut peccatum mortale narret ex inadvertentia. Nunquam enim actus humanus est peccatum mortale absq; plenâ deliberatione, aut absq; plenaria advertentia, & gravitate materia. Ita D. Thom. ubi sup. art. 2. Lessius sup. dub. 5. Sylvester verb. Detrahitur, n. 2. Reginald. sup. n. 71. Filiuc. sup. n. 89. Silv. etiam ubi sup. art. 1. & Dian. p. 3. tract. 5. ref. 69.

4. Præterea dicendum est, detractionem materiale esse etiâ peccatum mortale, si id quod narratur, graue infamiam proximo irroget, quâvis id non intendatur, sed ex quadâ loquacitate, peccata, vel defectus graves alterius narrentur, quia implicite, & si non expresse latio proximi intenditur, si tamen, quod narratur parâ ledat, erit veniale, advertendum tamen est, quando defectus veniales attenta conditione personæ, censentur magni momenti, ut si quis diceret de viro graui, & Religioso, esse mendacem, hoc est sæpè mentiri, esset peccatum mortale. Præsertim si hoc in faciem per contumeliam obijceretur, conviciandi causa. Ita Less. li. 2. ubi sup. dub. 3. n. 12. Azor. 3. lib. 13. cap. 7. dub. 4. Sarrus in Clau. Reg. lib. 11. cap. 6. n. 2. Silvius sup. art. 2. Diana sup. ref. 69.

5. Notandum etiam, quod quâvis materia sufficiens ad peccatum mortale detractionis sit manifestatio mortalis peccati, si per illâ fama proximi notabiliter leditur, si tamè ex huiusmodi narratione

si aliter notabiliter non ledatur; non erit sufficiens ad mortalem culpam: quia tunc parvitas materiae excusat a mortali: ut si quis dicat, militem commisit duellum, habere et casum, deceptum puellam, vel adolescentem esse pro digno, deest enim amoribus, tamquam rixari, nec sufficiens fragilis ieiunium, si militem non peccat mortaliter qui refert eadem de quibus ista, quoniam sola stare solent. Veluti si generalibus peccatorum nominibus aliquis infametur, ut si dicatur, illum esse, superbum, avarum, iracundum, ordinariè hæc dicere, non erit peccatum mortale, nisi ratione dignitatis persona accipienda sint pro gravibus vitiis, ordinariè vero accipiuntur pro inclinationibus naturalibus personæ, & solum veniales defectus denotant. Ita Nauarr. cap. 18. n. 24. Bonac. sup. punct. 2. n. 1. Læsius sup. n. 16. & 17. Sylvester verb. Detractio, n. 2. Sairus sup. n. 3. Reginaldus sup. n. 76. Silvius vbi sup. art. 2. Dian. vbi sup. res. 69.

6 Præterea non est de se regulariter loquendo culpa mortalis detractionis, reuelare alicuius naturalis defectus, ut quod sit spurius, aut ortus ex Iudæis, vel Mahometanis, vel ex patre Hæretico, aut infami, aut quod sit imprudens, ignarus, indiscretus, coecus, cæcus, claudus, gibosus, &c. siue defectus sit naturalium, siue animæ, aut corporis, quia hi defectus apud prudentes, non infamant, illis laborantes, & quia fere semper multi sunt noti, vel in eodẽ loco vbi narrantur, vel in alio. Consulto autẽ dixi, non peccare reuelantes præmissos defectus, & nõ imponentes illos eis, qui ipsis nõ laborant: quia imponere viro nobili, vel honorato esse ex Iudæis, vel Mauris oriundum, vel spurium, aut patre Hæretico natum, vel hoc de illo temerè iudicare esset graue peccatum, scilicet, mortale, ut supra resoluit. n. 3. dixi contra Læsum, & Trullenc: Quia viros nobiles, & honestos hi defectus, valde infamant, & contempnibiles faciunt, & circa hoc rationabiliter sunt vehementer iniuri. Nec sufficit si contra hoc dicas: Quod defectus, qui sine peccato mortalis possunt reuelari, etiam sine mortali imponuntur falso: si enim reuelata graniter non infamant. Ergo neque falso imposita. Quia responderetur: Præmissos defectus naturales, quando sunt veri, prout in plurimum a multis sciri, vel in ipso loco, vbi narrantur, vel in alio,

licet illos ignoret ille cui narrantur, nec ex eo, quod ab his eos ignorantibus reuelentur, possit rationabiliter illis laborantes esse vehementer iniuri. At quando falso imponuntur, illis qui ea infamia non laborant, nullo modo sciri a quo quam possant, cum re vera non dentur, & ideo etiam illis non laborantes rationabiliter vehementer sunt iniuri, quia illorum impositio viros nobiles, vel honoratos valde dehonorestat, & infamat. Est etiam mortale si notabile damnum ex tali reuelatione intendatur, aut illius sufficiens causa defuit reuelando præmissos defectus naturales, vel si in faciem obijcerentur cum periculo magnæ contristationis patientis, quando autem aliquis bonus, aut iustus finis mouet reuelantem huiusmodi defectus naturales, a peccato mortali potest excusari, & multoties ab omni quamvis alter damnum inde paciatur, vel bono aliquo priuetur: ut si forte reuclat amico volenti matrimonium ducere cum tali, qua foemina, illam esse ex Iudæis ortam, vel ex Mauris, vel esse spuriam, aut si cognato volenti collocare filiam cum aliquo in matrimonium illi reuclat ipsum esse ex patre Iudæo, vel infami, vel Hæretico, aut ex alia radice oriundum, licet ex hoc illi deperdat matrimonium sibi valde commodum, vel honorificum. Ita Petrus de Nauarra lib. 2. de res. cap. 4. n. 307. Sairus sup. n. 4. Reginaldus vbi sup. n. 79. Læsius sup. n. 14. Bonacina supra num. 8. Diana part. 5. tract. 5. resol. 69. & alij. Et idẽ est, si ad informationem de alicuius qualitate interrogaretur, & veritatẽ reuelaret. Et ideo ex circumstantiis personæ dicentis, & eius, cui dicitur defectus, vel in faciem obijcitur, & modi tolerandi perpendendum est, utrum peccatum mortale sit, vel non, si enim pater filium, fratrum, aut nebulonem appellaret ex ira, non esset mortale. Qui vero hominem litteratum, aut prudentem in faciem ex ira fatuum appellaret, peccaret mortaliter, quia notabilem causam contristationis præberet, ut verò communiter dicuntur ista nomina ex leuitate sine intentione notabiliter iniuriandi, non videntur esse mortale, talia verba de alio proferre. Quod arbitrio prudentis Confessarij relinquatur iudicandum, attentis circumstantiis concurrentibus.

7 Quando aliquis de aliquo crimine

infamis est, non est culpa mortalis detegere alia crimina, quæ sunt valde affinia, & ordinariè coniecta grauiori crimini, quod publicum est, vel de eo alia peccata eiusdem speciei referre, si vero illa crimina non habeant dictam connectionem, non solum est contra charitatem, sed etiam contra iustitiam illa reuelare, præsertim si sint alterius generis, quia qui infamis est, in vno genere vitij, non idèò amittit ius, quod habet in alijs virtutibus, & idèò non potest de alijs occultis infamari; ita Læsius supra dub. 4. Silvius 2. 2. q. 62. art. 2. quæst. 18. Reginald. supra n. 82. Nauarra etiam vbi supra n. 326.

8 Sed quæres: An reuelare crimen occultum alterius, vni, aut duobus viris probis, ac prudentibus, apud quos secretum manebit, ita vt si eis reuelatum non fuisset sit peccatum mortale? In qua difficultate communis sententia affirmata. Ita Læsius supra dub. 11. num. 7. Molina tractat. 4. disput. 29. num. 7. Sairus in Clau. Regiæ, supra num. 12. Malderus 2. tom. tractat. 7. cap. 1. d. 4. Azor. 3. par. libr. 5. cap. 9. quæst. 2. Silvius 2. 2. quæstion. 62. art. 2. quæst. 19. & alij affirmatiue respondent. Ducuntur: Quia huiusmodi reuelatio videtur grauiter lædere famam proximi, etiam si fiat apud vnũ, vel duos taciturnos, malent enim multi, vt peccatum eorum notum esset pluribus alijs hominibus plebeis, quam vni viro graui, præsertim superiori, a quo infamatus multum dependeat.

9 Contrariam tamen sententiam tenent Caietanus 2. 2. quæst. 73. artic. 2. ad primum, Reginaldus supra num. 75. Bonacina de restit. disp. 2. quæst. 4. punct. 3. nu. 2. Petr. Nauarra lib. 2. de rest. cap. 4. nu. 335. & alij qui docent, aut nullum damnum pati proximum ex tali infamia, vel valde paruum, & idèò vel nullũ peccatum esse, vel solum veniale. Vnde ex hac sententia excusari potest poenitens, qui complicem suũ delicti in confessione manifestat, quia vnus notitia infamiam non generat. Ita Dian. 3. par. tract. 3. misc. res. 22. quæ tamen sententia solum habet locum in confessione, & si extra confessionem reuelatur alicui probo viro sub sigillo naturali, & promissione, quod nulli alteri reuelabit secretum: & cum hac limitatione hæc opinio probabilis existimari potest, & non aliter; si enim liceat reuelare duobus viris probis, & prudentibus occultum fratris pecca-

tum, licebit etiam huic viro alteri, vel alij duobus probis reuelare, & hi alijs, & sic paulatim fiet publicum peccatum occultum proximi. Vnde hæc sententia ita intelligenda est, vt reuelans peccatum secretum vni, vel duobus viris probis a se ipso illud sciat, scilicet, quia illud vidit, vel alio sensu, aut quidèti ratione cognouerit non verò, quia ab alio illud audiuit, vel cognouit. Quod est maxime notandum.

10 Præterea advertendum est, quod qui de statu Religionis in communem detrahit, vltra peccatum detractionis, hæresis, etiam suspicionem incurrit, quasi male sentiens de statu Religionis, & excommunicationis poenam incurrit, qui libellos famosos, aut caninellas faciat, detinet, aut publicant in infamiam Ordinum Prædicatorum, aut Minorum, vt diffinit Alexander IV. in bulla quæ incipit ex alto apud Sylvestrum vbi infra, similiter peccatum mortale est, si quis totam aliquam Religionem, Monasterium, aut Domum Religiosam infamet, dicendo in tali Religione, vel Monasterio, observationem non esse, vel quod mortale viuatur. Nisi id alias euer notorium qui verò peccatũ alicuius de Collegio, vel Monasterio, seu Religione detegit, personam nominando, peccat etiam mortaliter graui peccato, cum infamiam non solum in ipsum delinquentem, sed etiam in totam Religionem, & Monasterium redundare soleat. Ita Sotus de iust. & iur. lib. 4. quæst. 6. artic. 3. Petr. de Nauarra de restitut. lib. 2. cap. 4. num. 355. Sylvester verb. Excommunicatio 7. num. 84. Sairus libr. 11. cap. 6. num. 20.

11 Quæres deinde: An qui iniuriam sibi ab altero illatam alteri refert peccet mortaliter? Respondetur: Si refert intentione detrahendi ad propriam vindictam peccare mortaliter, quia hæc esset detractio formalis, si autem quis iniuriã refert, vt consolationem capiat ab amico, vel consilium recipiat, vel vt dolorẽ mitiget nõ peccat, quia vitur iure suo, & per accidens est, quod detegitur alterius peccatum, hoc tamen ita intelligendũ est; ita vt nõ referat pluribus, quam opus sit ad capiendum solamen, vel consilium, &c. Ita Læsius lib. 2. cap. 11. dub. 12. Diana 3. par. tract. 8. miscel. res. sol. 32. Sairus in Clau. Reg. libr. 11. cap. 6. num. 10. Nauarra lib. 2. cap. 4. nu. 345. Molina tract. 4. disput. 29. n. 5. & Silvius 2. 2. q. 62. art. 2. quæst. 19.

12 Si aliquis non manifestando per
sonam in particulari, diceret in tali Op-
pido, vel in tali Ciuitate, vel in tali Uni-
uersitate ad sunt multi improbi homi-
nes, & unus ex illis commisit, adulte-
rium, vel homicidium non peccaret
mortaliter, si vero diceret, seu manife-
staret peccatum Religiosi, declarando
Monasterium lathaliter peccaret. Quia
in tanta hominum multitudine præci-
pue sæcularium, qui tantam peccatio-
nem non profitentur, nullus remaneret
infamatus, at Conventus Religiosorum,
tum quia pauciores sunt, tum quia spe-
cialem perfectionem profitentur, ma-
neret infamatus. Ita Azorius tom. 3. lib.
13. cap. 7. dub. 4. Bonacina de restit. disp.
2. quest. 4. punct. 2. num. 10. Nauarra
lib. 2. cap. 4. num. 358. Molina tractat. 4.
disputat. 27. & Saitus lib. 11. cap. 6. nu-
mer. 21.

13 Dubitabis: An quando crimen
alterius est publicum, liceat illud reue-
lare eo loco, ubi ignoratur? Responde-
tur: Quod tripliciter crimen potest esse
publicum, & qui illud commisit labo-
rare eius infama. Primo, si iudicet sit no-
torium, & reus sit infamis, ut si sit publi-
cum per iudicam sententiam, vel per
confessionem rei in iudicio factam, vel
per legitimam testium depositionem.
Secundo, si sit notorium notorietate fa-
cti, id est, si in præsentia multorum est
perpetratum. Tertio, si sit iam difama-
tum, id est, cuius fama ex sufficien-
tibus iudicijs orta ad multos pervenit;
ita ut maior pars Ciuitatis, vel Par-
rochie, vel viciniae, vel Congregatio-
nis, seu Collegij, illud nouerit, tunc si
quouis modo horum trium sit notoriū
illud reuelare, eo loco, ubi ignoratur, nō
est peccatum contra iustitiam. Quia cri-
men est hoc modo publicum delinquens
amissit ius ad famam, & ideo illud ma-
nifestans non facit illi iniuriam, & hoc
esse verum, quamuis per iniuriam factū
sit publicum, docent Læsius lib. 2. cap.
11. dub. 13. Banez 2. 2. quest. 73. art. 2.
dub. 3. Eman. Sa verb. Infamare, num. 5.
Nauarrus cap. 18. num. 26. & alij, licet
Azor 3. part. lib. 3. cap. 9. quest. 2. & Re-
ginaudus lib. 24. num. 84. contrarium
doceant, si per iniuriam sit infamatus eo
ducti fundamento, quod talis non amis-
sit ius ad suam famam: quia illam non
iure, sed iniuria amisit, alia autem id in-
telligunt quo ad ius ad illam recuperan-
dam, at quod amissum est semel, amif-

sum non esse, non est possibile, & alibi
reuelantes post amissionem famæ illam
non faciunt peioris conditionis, cum re-
vera absolute iam amisit. Hæc tamen
reuelatio in alio loco, ubi actū non sci-
tur si illæ fama in breui est per ventura
non est peccatum; at tamen potest esse
peccatum mortale contra charitatem,
scilicet, si referatur illud crimen publi-
cum proximi, eo loco, quo fama nō nisi
post longum tempus esset per ventura
& maxime si proximus erat iam ibi bo-
næ famæ: quia tunc sit læsio proximi in
re magni momenti, & quidem quæ mag-
no dolore afficitur ob sui peccati ma-
nifestationem: Ita Saitus in Clau. Reg.
lib. 11. cap. 6. num. 23. & 26. Silvius 2. 2.
quest. 62. art. 2. quest. 17. Bonacina de
rest. disp. 2. quest. 4. punct. 6. num. 24.
Maldetus 2. 2. tract. 7. cap. 1. d. 6. Petrus
Nauarra lib. 2. de restit. cap. 4. num. 288.
Fagundez verò, part. 2. lib. 3. cap. 3. num.
14. & Diana part. 3. tract. 5. misc. resol.
17. probabile putant sic detrahentes nō
peccare, neque contra iustitiam, neque
contra charitatem. Sed de hoc infra di-
sceremus, resol. 9.

14 Quæres præterea: An sit pecca-
tum mortale detractionis obligans ad
restitutionem, referre audita peccata
occulta alterius absque assensu? Respon-
detur negativè: Quia cum refe-
rens non affirmet esse verum, id quod ab
alio audiuit, nec eum, a quo audiuit no-
minet, vel asseueret esse hominem ve-
racem, qui audiuit, tenentur in dubio
nil finitrum credere de illo, de quo cri-
men narratur tanquam ab alio audi-
tum, quia talis est in possessione suæ bo-
næ estimationis, & in dubio melior est
conditio possidentis, nec videtur esse ali-
cuius momenti, quod referens dictum
alterius sit magnæ autoritatis, quia si
ipse illud nō asseuerat, nec auget, aut mi-
nuit, aut affirmat esse credibile magna
illius autoritas nihil nocet alterius fa-
mæ, nisi narret aliquibus, qui ea postea
narrabunt alijs, qui ex leuitate delictum
sint credituri. Insuper si crimina sint val-
de graua, ut hæresis, prodicionis, præpo-
steræ libidinis, & similia, & verisimile sit
auditoribus ex narratione malam sus-
picionem suborituram, criminis narra-
ti, esset peccatum mortale contra iusti-
tiam, quia talis suspicio videtur esse mag-
num damnum respectu honestæ perso-
næ, notandum etiam illum peccare
mortaliter contra charitatem, qui re-

feri audita coram his, quos iudicat ex sua leuitate, credituros, quamvis relata non sint fidedigna, quia quilibet tenetur ex charitate, quantum potest absque proprio detrimento cauere notabile proximi damnum, contra iustitiam vero non peccat talis audita referens, eum eius narratio ex se non sit nociua proximi, & si quæ lasso hinc proueniat, leuitati, & malitiæ audientium imputanda est. Ita Sairus in Clau Regia supra num. 14. Azor tom. 3. lib. 13. cap. 6. dub. 6. Læsius supra dub. 5. Nauarrus cap. 18. num. 36. Reginaldus supra num. 77. Aragon 2. 2. quæst. 62. art. 2. dub. 6. Bonacina supra punct. 5. nu. 2. Diana 3. part. tract. 5. misc. resol. 28. Silvius 2. 2. quæst. 62. art. 2. quæsit. 16.

15 Sed adhuc inquires: An saltem sit contra iustitiam, referre alicui delicta alterius propter, quæ alias fuit infamatus, maxime si nunc famam honeste viuendo recuperauerit? Respondetur negatiue, modo non detur occasio opinendi illum etiam nunc improbum esse, quia, & si ius habeat ad famam, quam ex eo tempore bene viuendo recuperauit, nihilominus ratione delicti, alias perpetrati fuit in famis, & numquam adquisiuit ius, ut dicatur probus pro eo tempore, quo fuit improbus, & in famis posset tamen esse contra charitatem, si ex relatione talis delicti, & præteritæ infamiae, illi aliquod graue damnum sequeretur; præter notitiam infamiae, & delicti præteriti. Ita Læsius ubi supra num. 82. Bonacina supra citatus numer. 4. Azor supra Silvius 2. 2. quæst. 62. art. 2. quæsit. 17. concl. 3. & alij.

16 Notandum tamen est: Quod cum manifestatio occulti criminis, non sit intrinsecè mala: poterit ex iustis causis honestari, v.g. propter utilitatem Reipublicæ, ut quando manifestatur crimen hæresis, vel prodicionis, vel propter utilitatem ipsius delinquentis, ut quando adhibentur testes concilij criminis coram toto Prelato ad correctionem canonicam ad amouendum illum ab occasione peccati, vel propter utilitatem tertiarum personarum, ut quando reuelatur alicui, quod paratur ei insidia: ita communiter Doctores.

17 Dubitabis: Quomodo peccet, qui detractionem astrictius audit? Respondetur: Quod is qui detractionem audit, & sua audientia est simul concausa detractionis alterius, iuuando, incitando, in-

terrogando, vel alio quouis modo, vel laudando, vel approbando, si eius audientia sit causa audicionis aliorum, vel credulitatis, non minus peccat mortaliter, quam ipse detractor, sed potius magis, quia est alteri causa detrahendi, detractor autem solum est causa, & author sui peccati, ille vero, & sui, & alterius, & ideo tenetur ad restitutionem, nisi ipse detractor restituat. Peccat etiam mortaliter, qui audiendo detractorem lætatur, non tamen inducit, nec animat ad contrahendum, non tamen tenetur ad restitutionem, si autem delectatio proueniat ex eloquentia detractoris, quia, scilicet, bene, id est, eloquentè malum dicit, vel ex curiosa cognitione factorum proximi, absque desiderio, ut alter detrahar, non erit peccatum mortale. Ita D. Thomas 2. 2. quæst. 73. art. 4. Caietanus verb. Detractio, Molina tract. 4. resol. 34. Diana 3. p. tract. 5. misc. resol. 25. Silvius 2. 2. quæst. 73. art. 4. concl. 1. & alij.

18 Sed adhuc inquires: Qualiter peccet, qui nec inducit detractorem, nec lætatur de detractione audit tamen eam, nec resistit detrahenti, cum possit? Respondetur talem audientem detractionem, & non resistentem, aliquando peccare venialiter, aliquando mortaliter, venialiter peccat: Primo, si detractio sit leuis: Secundo, etiam si sit de re graui, tamen solum dicitur apud vnum, vel ad summum apud duos viros probos, & timoratos, qui rem omnino tacebunt iuxta opinionem supra allatam. Tertio, si nimia verecundia, vel animi pusillanimitate, non audeat quis resistere. Quarto, si putet, detractorem sponte, & efficaciter esse retracturum, quæ dixit. Ita Toletus lib. 5. cap. 67. num. 2. 3. 4. & 5. Nauarrus cap. 18. num. 37. Filiucius tract. 40. cap. 4. q. 14. Silvius ubi supra art. 4. concl. 2. 3. & 4. & alij. Mortaliter autem peccat audiens detractionem, si infamia sit grauis, & facile possit eam impedire: unde si superior, qui ex officio tenebatur impedire infamiam proximi in defectum inferioris, non impeauit, obligabitur ad restitutionem; nullum tamen est peccatum detrahenti non resistere ob bonum finem, nempe ex necessitate, vel pietate, vel ex iusto timore, vel quia non expectatur fructus ex resistentia, sed potius timetur, quod detrahens fiat ex ea deterior. Ita Doctores immediate citati, & Læsius supra dub. 4. num. 21. Diana

2. part. tract. 5. misc. resol. 35. Reginaldus supra num. 95. Bonacina ubi supra punct. 11.

19 **Quæres præterea:** An sit licitum reuelare crimen alterius ad impediendum damnum notabile, vel spirituale, vel temporale? Respondetur affirmatiue: Vt si fiat ad consulendum bono illius, cuius crimen detegitur, vel alterius, modo reuelatio criminis ad id sit necessaria, quia damnificator non habet ius retinendi famam cum damno alterius. Et in his casibus sæpe fit, vt non solum liceat, sed etiam obligatio adsit ex charitate crimen alterius manifestare, nempe si graue damnum alijs imminet, & dampnum, quod ex reuelatione sequitur, non sit tantum, vt eius ratio præ alio haberi queat, in dubio autem, vtrum præponderet, inclinandum est in fauorem innocentis. Ita Sairus in Clau. Reg. lib. 11. cap. 6. num. 18. Nauarrus cap. 18. num. 31. Petr. Nauarra lib. 2. cap. 4. part. 2. dub. 1. num. 341. Sotus de iust. lib. 5. quest. 7. art. 1. Qui vero damnum alterius impedire potest sine reuelatione criminis alterius per correctionem fraternam, debet vt eadem correctione ad impediendum crimen, alias crimen reuelando secundum communem Doctorum sententiam, mortaliter peccat contra iustitiam, teneturque ad restitutionem, quamvis probabile sit, ex sententia aliquorum, solum peccare contra charitatem, quia delinquens, eo ipso, quo crimen ipsius alteri nocet, videtur a misse ius. Vt crimen suum reticeatur. Ita Lessius supra dub. 9. num. 60. & 61. Bonacina de rest. disp. 2. quest. 4. punct. 8. num. 2. & Basseus verb. Detrahi primo, numer. 23.

20 **Dubitabis deinde:** An sit peccatum mortale se ipsum infamare, hoc est defectus tuos, tam culpæ, quam naturæ propalare? Respondetur regulariter loquendo negatiue: Id enim ex suo genere mortale peccatum non est, neque contra iustitiam, neque contra propriam charitatem, quia homo est Dominus sue famæ, sicut suarum opum, & illam dissipando nulli facit iniuriam, imò si hoc fiat ex causa bona, & honesta, non solum peccatum, & malum non est, imò potest esse opus valde meritorium, vt testantur multa facta Sanctorum, qui ad maiorem humilitatem, & sui humiliationem, atque proximi edificationem, peccata sua, & proprios defectus non lo-

lum ore propalarunt, sed etiam scriptis suis descripta reliquerunt, vt fecit S. Augustinus in libro suarum confessionum & sæpe S. Hieronymus in suis scriptis, & alij. Ita Molina tract. 4. disp. 27. num. 13. Eman. Sa verb. Infamare, num. 1. Basseus 2.2. quest. 73. art. 2. d. 2. Nauarrus cap. 18. num. 27. & alij. Dixi, regulariter, quia ex aliqua circumstantia potest esse peccatum mortale, se ipsum infamare. *Primo*, quando homo exponens, seu referens sua peccata, de illis gloriatur, & sibi complacet. *Secundo*, quando infamat sedere turpi graui, & atroci crimine, & hoc siue verè, siue falsò, vt si se hereticum, sacrilegum, vel proditorem esse diceret, quia hæc crimina redundant, in scandalum, & damnum plurimorum. *Tertio*, quando est persona publica, cuius fama necessaria est, & maxime utilis, tum suæ salutis spirituali & corporali, tum salutis, & bono eorum, quorum curam gerit, scilicet filiorum, vxoris, &c. & bono communi, & Reipublicæ, & muneris sui exercitio. *Quarto*, quando vergit talis infamatio in damnum propriæ vitæ, vt si quis detegat peccatum sine rationabili causa, & extra tormenta, ob quod sua, vel aliorum damnatio ad mortem sequenda sit, aut membri mutilatio. *Quinto*, quando quis se infamat, & ex eius infamia alij sui status homines damnum sui honoris patiantur, vt si Religiosus, vel Monialis crimen suum detegat, ex quo Religioni, vel Monasterio notabilis infamia sequatur. *Sexto*, quando crimen falsum quis sibi imponeret cum iuramento, omne enim iuramentum falsum peccatum mortale est. Ita Sotus de iust. lib. 4. quest. 2. art. 3. Nauarrus cap. 18. num. 28. Lessius supra dub. 6. Azor. tom. 3. lib. 13. cap. 6. dub. 3. Lessius supra dub. 6. Petr. Nauarra lib. 2. cap. 4. part. 2. dub. 1. num. 126. Reginaldus supra numer. 89.

21 **Sed inquires:** An possit quis sibi falsum crimen imponere ad vitanda leuia tormenta, ob quod sit morte plectendus? Respondetur negatiue cum communi Doctorum sententia: Quia quisque tenetur suam vitam conservare & tueri etiam cum aliquo dolore, & incommodo, maxime quando mortem non meretur, non erit tamen peccatum mortale ob huiusmodi tormenta, oculum suum delictum manifestare, quamvis ob illud mors sibi offerat intelligenda. Nisi forte peraccidens ratione alicuius magis.

magis damni, inde secutari, ut est infamia familiae, vel publicum scandalum imponere autem sibi falsum crimen ad evitanda graua tormenta, non est peccatum mortale, etiam si mors inde sequatur, secluso periurio, quia non tenetur homo cum tanto cruciatu, vitam suam tueri, secluso periurio, ut dictum est, imò non tenetur, id postea reuocare, quamvis periurio illud confirmasset, si prudenter timet, se postea ad tormenta reuocandum; sed potest sine peccato mortali in eo persistere, & mori, de periurio autem debet coram Deo poenitere, sed si religioni, vel familiae ex confessione falsi criminis sequeretur grauis infamia, prudenter esset expendendum, utrum tormenta ipsi infamiae praeponderent, an contra, nam in pari causa meliore est conditio innocentis. Ita Sotus lib. 5. quest. 10. art. 2. Petr. de Navarra ubi supra num. 134. Sairus in Clau. Reg. lib. 11. cap. 3. num. 41. Nauarrus cap. 18. num. 29. Tolerus lib. 5. cap. 66. Bonacina supra num. 6. & 7. Sylvester verb. De tractio, quest. 5. Et tunc quidem nec peccare venialiter, etiam si iuramento praestito sibi crimen imponat utendo amphibologia, scilicet, equiuocatione in mentem retenta, scilicet, crimen commississe, non re, sed solum confessione, id est, ut fateatur iudici ad evitanda tormenta, quia non est tanto dolore digna salus. Ita Ioannes Saneius in selectis, disput. 46. num. 16. & Diana 3. part. tract. 5. misc. resol. 7. contra Lessum lib. 2. cap. 11. dub. 7 num. 4. & alios. Afferentes peccare venialiter.

22. Sed adhuc queres: An peccatum occultum alterius, vel aliud secretum liceat reuelare ad vitanda graua tormenta? Respondetur affirmatiue, si nullum aliud incommodum alteri, quam infamiae immineat: Quia nulla datur obligatio conseruandi tamen alterius cum tanto suo incommodo, & ob eandem causam licet manifestare quoduis secretum alterius, etiam si inde alteri esset periculum mortis, modo illud sine vi, & fraude, & extra confessionem acceptum fuerit, imò probabile est, tale secretum vi, vel fraude extortum licere aperire, quauis id sit alteri vitae periculum. Primum probatur: Quia si secretum, ex cuius reuelatione mihi imminet vitae periculum, vel damnum non teneor seruare cum tanto dolore: Ergo multo minus tenebor seruare secretum alterius etiam si illi immi-

neat periculum suae vitae. Item, quia non teneor seruare vitam, vel vitam proximi cum tanto meo incommodo praeterea, quia illud secretum est, velut quodam depositum proximi: sed nemo tenetur cum graui damno seruare depositum alterius. Ergo nec secretum secundum verò. Probatur: Quia licet vi, aut fraude acceptum sit alicuius, & tam apud me retinere non esset obligatus, cum gratissimo meo damno & periculo illam seruare: sed etiam si essetum est velut res alicuius in me, & a me custodita: Ergo non teneor illam seruare cum tanto damno meo. Deinde: Quia in hoc casu reuelans tale secretum, non est verè causa damni, sed si quod sequitur ex alterius malitia sequitur, quod non iuste torquet. Ita Nauarrus cap. 18. num. 34. Sotus supra lib. 5. quest. 10. art. 2. Reginaldus supra num. 91. Bonacina supra punct. 10. num. 9. Lessus supra lib. 2. cap. 11. Petr. de Navarra supra num. 134. Finaeius tract. 40. cap. 4. quest. 14. & Bafides in floribus, verb. De tractio primo, num. 21.

23. Sed inquires: An secreta Principum, Reipublicae, & exercitus sit licitum reuelare ad evitanda graua tormenta, & in hac vita? Respondetur negatiue: Quia bonum publicum naturae ipsa dictante praecipue magni momenti praefendum est patriae. Et ideo miles captus in bello a contrariis, siue ab hostibus non potest etiam propter graua tormenta, & in hac vita reuelare hostibus secreta sui Principis, vel exercitus, ex quibus bonum publicum & eiusdem exercitus salus pender. Ita Navarra de rest. lib. 2. cap. 4. num. 130. Malderus de iust. tract. 7. cap. 1. dub. 10. & 11. & alij, quos citat, & sequitur Fagundez in praecip. Decal. tom. 2. lib. 8. cap. 6. dub. 11. & Diana part. 6. tract. 6. miscel. resol. 60.

24. Queres praeterea: An vi tormentorum liceat, alteri crimen falsum imponere? In hac difficultate communiter negant Doctores: Quia qui patitur tormenta non est dominus famae alterius, secundo, quia est mendacium perniciosum. Ita Lessus lib. 2. cap. 11. dub. 7. num. 47. Qui addit non fore mortale, si illi constet, non esse contra alterius voluntatem, ut si procul ab esset, & nihil illi periculi immineret, essetque tanta amicitia alteri coniunctus, ut non sit dubium, id a quo animo esse toleraturum. Ni-

25 Nihilominus Petr. de Nauarra lib. 2. cap. 4. num. 23. & Syluester, verb. Detraçtio, quæst. 3. docent, non peccare mortaliter quem, si in tormentis, vel proximè ad illa, quando constat de firma iudicis voluntate, de aliquo criminali sum confiteri: modo tamen, quod post tormenta reuocet dictum: quod putant Lessius vbi supra dub. 8. num. 56. & Bartholomæus à S. Fausto disp. 21. quæst. 9. probabile, quando sola infamia infamatio sequeretur. Quia talis confessio verè non inducit infamiam, quando postea reuocatur. Peccat tamen mortaliter si postea extra tormenta ratificet. Peccaret etiam mortaliter, si mors, vel aliud damnum graue præter infamiam illi imponderet, quamuis talis confessio, si Iudex legitimè procedat, nihil mali inferre possit. Et licet possit esse occasio damni, damnum iudicis malitiæ tribuendum est, at nihilominus videtur per illam confessio nem per iniuriam causam damni dedisse, quia saltem aperit viam nocendi iniquo iudici: hoc tamen in rigore, non est data causam, sed occasionem, quod non improbabiler ex vehementia doloris excusari posse videtur, dum tamen postea dictum retractet, quod si infamatus sit absens, vel intuto positus, supposita retractione postea scienda mihi satis probabile videtur.

26 Dubitabit: An sit peccatum mortale infamare eum, qui falsis virtutibus, & ficta sanctitate per hypocrisis, & falsas imposturas tantam virtutum moralium, aut intellectualium, in Populo, siue in Republica est consequutus, quando talis est noxijs, vel perniciosus Populo, vel Reipublicæ? Vt si quis se fingeret Medicum doctum, aut Theologum famosum. Respondetur: Quod talem infamare non sit peccatum detractionis, nec contra iustitiam, aut charitatem, quando scio illum esse ignarum, aut falsum docere cum damno Reipublicæ, vel aliorum: si autem per talem famam inique adquisitam, ille alijs minimè nocet, aut lateat eum infamare licebit, sicut nec alium occultum peccatorem. Ita Saloni 2. 2. quæst. 73. art. 2. Sotus de iust. lib. 5. quæst. 10. art. 2. Valencia 2. 2. disp. 5. q. 17. punct. 2. nu. dub. 3. Lessius supra dub. 10. Silvius 2. 2. quæst. 62. art. 2. quæst. 14. & alij.

27 Denique si inquiras: An liceat mortuorum occulta peccata referre? Respondetur negatiue. Et ratio est:

Quia fama etiam post mortem possidetur: si enim defunctorum memoria defunctorum honorari potest, certum est, quod etiam detractioni obnoxia sit, neque enim sufficit, quod ex infamia temporali damnum mortui non sentiant, verè enim patiuntur damnum infamiae intrinsecum. Detraçtor enim mortui, quodammodo occidit mortuum, in eo, in quo adhuc viuit, viuit enim apud homines in bona sua fama, quam ei detraçtor tollit. Minus autem peccatum est infamare mortuum, quam viuum, quãvis ipsa infamatio mortuorum mortalis esse possit, etiam si in viuos ei propinquo infamia non reducat, & ad restitutionem obligare, nisi constet esse damnatos. Quia tunc, iam non sunt amplius proximi nostri. Propterea non omnino excusandi sunt historici, qui valde infamia mortuorum crimina occulta omnino, scriptis divulgant. Quamvis propter integritatem historiae, publicam utilitatem, & communem eruditionem, & terrorem, amplius quam par est illis indulgeant aliqui Doctores. Ita Sotus de iust. lib. 3. quæst. 10. art. 3. Molina tract. 4. disp. 28. Filiucius tract. 40. supra num. 119. & sequent.

RESOLVTIO VIII.

An detur obligatio restituendi famam, & quando?

SVMMARIVM.

1. Restitutio honoris est, ablati honoris per infamationem iniustam proximi satisfactio.
2. 3. An qui famam abstulit teneatur tam ad restitutionem fame ablate, quã aliorum damnorum, quæ ex infamia consequuta sunt? Et an in integrum, vel solum ex parte?
4. An qui famam abstulit teneatur cum damno, aut periculo vite, aut mutilationis membrorum, illam restituere?
5. An qui famam abstulit, si ex infamia sequutum sit aliud grauius damnum, teneatur infamator, etiam cum periculo vite restituere?
6. An quando infamatus suis bonis actibus famam recuperauit, teneatur nihilominus infamatur ratione in-

- fama aliquid restituere?
- 7 An infirmus teneatur statim ante mortem famam restituere, & qualiter?
- 8, 9 An quando infamia est antiqua, & obliuioni tradita teneatur nihilominus infamator, famam restituere? Refertur duplex sententia.
- 10, 11 An qui non potest famam restituere, vel propter periculum vita, vel ob aliam causam teneatur illam pecunia compensare? Refertur duplex sententia.
- 12 An heres infamatoris defuncti teneatur ad restitutionem fama pro defuncto?
- 13, 14, 15 Quomodo fama sit restituenda? Et an teneatur infamator adhibere testes ad probandam veritatem suae retractionis? Refertur duplex sententia; & affertur quadam limitatio primae rigidae sententiae.
- 16 An qui crimen verum, sed occultum proximo reuelauit, teneatur dicere, se esse mentitum?
- 17 Quae sint causae excusantes à restitutione?
- 18 Compensatio est iusta causa excusans à restitutione, eam tamen esse iustam, & sufficientem negant aliqui Doctores.
- 19 An restitutio fieri possit in alio genere bonorum, ut dando pecuniam pro fama, quando fama, in suo genere restituere non potest.
- Iusta causa est à restitutione excusans si non possit fieri restitutio honoris sine iactura aut periculo vite infamatoris.
- Praeterea est iusta causa excusans à restitutione fama, quando restitutio non potest fieri sine iactura propriae fama, quae sit longe maioris momenti, quam fama ablata.
- Item, est causa iusta excusans si restitutio reddatur impossibilis, vel si infamia abiit in obliuionem.
- Item, quando crimen iniuste reuelatum alia ratione sit publicum, vel si infamia fuit inficax, vel fama, si reueretur restituere.

Restitutio fama nihil aliud est, quam ablato honoris, per infamationem iniustam proximi satisfactio. Ex qua diffinitione colligitur tria necessario requiri, ut infamatio proximi obliget ad restitutionem: Primum est, ut fama verè fuerit ablata, quod exprimitur illis

verbis: *Ablati honoris*, quoniam si non sunt ablata infamatoria, & restitutio non potest fieri, si verè, & realiter infamatio non sequatur, vel quia non creditur extrahiendi eo, quod persona debet esse, vel quia id, quod dicitur, licet esse de diffamatorium, & laesum sit, tamen tunc non est respectu personae de qua loquitur, in quo casu nullum locum habet restitutio, ut si de iuvene fabula dicitur esse infamatoris decessum. Dicitur deinde in diffinitione: *per infamationem iniustam*, in qua includitur secundum requiritum, scilicet, ut fama auctoritate iniuste, nisi auctoritate sit, nulla est obligatio restitutionis, cum sola ea peccata inducant obligationem restitutionis, in hac materia, quibus sunt congruentia. Unde, qui bona fide proximum infamauit, narrando illius peccatum, quod non solum sciebat esse verum, sed putabat esse publicum, statim, ut cognouit esse alienam famam laesionem incertis, ad restitutionem teneatur, non tamen cum propria infamia, vel in magno summi faciliatam damnosius tenetur, qui infamauit cum mortali culpa iniuste. Denique dicitur in diffinitione: *satisfactio*, scilicet, facienda ab eo, qui laesum infamam, & non restituit. Ex quo sequitur tertium requiritum, scilicet, quod fama ablata nondum recuperata sit, nam si omnino fama ablata sit recuperata, aut condonata, ad nihil tenetur, qui eam abstulit. Si autem ex parte sit condonata, & non extoto, ut si infamauit coram multis, infamatus sit contentus, ut illi restituat famam coram duobus, vel tribus personis grauioribus ex illis coram quibus infamauit condonando restitutionem respectu aliorum: tenebitur, quod deest condonationi, restituendo supplere. Ita Silius in Clau. Reg. lib. 1. cap. 6. num. 16. Siluius 2. 2. quest. 62. art. 2. quest. 9. Valenciana 2. 2. disp. 5. quest. 6. punct. 5. Molina de iust. tract. 4. disp. 40. Reginaldus lib. 10. cap. 23. num. 337. Aragon 2. 2. quest. 62. art. 2. dub. 5. & alij.

2 Sed quæres: An qui famam abstulit, teneatur sub mortali ad restitutionem, tamen eiusdem fama ablata, quam aliorum damnorum, quæ consequuta sunt ex infamia? Respondeo affirmatiue: Quia qui causam damni dat, damnum seculè videtur, quod verum est, non solum si infamauit, falsum crimen imponendo, sed etiam occultum peccatum aperiendo: quia eadem militat ratio: cum ex utraque infamatione idem damnum sequatur infamia.

fero. Ita Læsius lib. 2. cap. 11. dub. 19. Ferr. Nauarrus lib. 2. cap. 4. num. 373. Nauarrus cap. 18. num. 43. Bonacina vbi supra p. 16. num. 1. & 2. Sairus in Clau. Reg. suprac. 3. n. 17. dub. 20. & seq. Bafieus verb. Detraçtio 2. num. 2. Trullenc tom. 2. in Decal. lib. 7. cap. 10. Aduerunt tamen prædi Doctores, quod ille, qui per infamiationem alterius iniuste fuit causa, ne altere de se sequeretur aliquod bonum, puta, officium, vel beneficium, non tenetur ad restitutionem, totius valoris officij, vel beneficij, sed ad restituendum, quod valebat spes obtinendi illa, quia bonum in spe minus valet, quam in re, si autem detractor fuit causa, quod alter fuerit priuatus officio, vel beneficio, iam obtento, tenetur ad integram restitutionem, eius, quod reuera valebat, officium, vel aliud bonum, quia restitutio facienda est ad æqualitatem pro damno illato proximo.

3 Verum tamen est, quod Sorus lib. 4. de iust. quest. 6. art. 3. ad 4. & alij probabiliter tenent, reuelantem occultum crimen, sed verum proximi, non teneri ad integram restitutionem damni, sed ad partem arbitrio boni, & prudentis viri definiendam: quia infamatus de vero crimine non habebat tantum ius ad suam famam, quam videtur non per se, sed accidentaliter possidere ex occultatione, cum ex delicto meruerit illam perdere; sicut innocens, cui crimen falso imponitur. Sed certe fama non dependet ex merito, vel demerito delinquentis, nec ius ad illam; sed ex possessione boni nominis, quam habet, meritum enim vel de merito occultum iudicare, ad solum Deum pertinet, non ad homines, neque ad Ecclesiam, quia Ecclesia non iudicat de occultis. Aliiter Index iuste posset punire reum ex sciencia ipsius priuata, licet secundum allegata, & probata esset immunis a culpa, quod est contra communem D. Thomæ, & omnium Theologorum, & Iuristarum sententiam quare communis sententia contra Sorum omnino tenenda est. Dixi: *iniuste reuelauerit* nam si bono, & iusto zelo rem detulit, ut mala vita reuerteretur, non tenetur restituere. Vt bene Nauarrus num. 237. & Trullenc vbi supra.

4 Quæres secundo: An quis teneatur restituere honorem, vel famam se alteri ablata cum damno, aut periculo vite suæ, aut mutilationis membro-

tuor sunt bonorum ordines secundum Nauarrum, Caietanum, & communem Doctorum sententiam. Videlicet, anime corporis, honoris, siue famæ, & fortune; & bona primi ordinis sunt potiora bonis secundi, & bona secundi bonis tertij ordinis, & tertij bonis quarti. Vnde sequitur, quod quando ex infamia illata non euenit alteri damnum in bonis superioris ordinis, nempe in bonis anime, vel corporis, nulla est obligatio restituendi cum periculo vite: quia non tenetur cum damno bonorum superioris ordinis ad restitutionem bonorum ordinis inferioris, vita autem est bonum ordinis superioris, quam fama: Ergo non tenetur cum tanto damno restituere. Ita Nauarrus cap. 18. num. 47. Caietanus 2. 2. quest. 62. art. 3. Petr. de Navarra supra num. 405. Læsius supra dub. 15. Rebelus de restit. lib. 4. quest. 13. num. 1. Bafieus verb. Detraçtio 2. nu. 3.

5 Quæres tertio: An si ex detractioe præter infamiam sequatur aliud grauius damnum infamatio, teneatur infamans ad illud resarciendum etiam cum periculo vite? Respondetur: Quod iustitia commutatus postulat, ut fiat restitutio in bonis, in quibus alterum lesisti iniuste nimirum, ut vitam exponas pro vita alterius, si eam in periculum per iniuriam coniecisti, si ma pro fama, pecuniam pro pecunia, quia per illa tantum fit æqualitas, quod si hæc æqualitas per te fieri nequeat, sine iactura boni superioris ordinis, restitutio cõtetur impossibilis, vnde quando ex infamia, quam intulisti vni, vel pluribus, periculum vite illis imminet, vel aliud graue malum etiam cum periculo vite reparare teneris, non ratione solius infamiae, sed ratione damni illati, quod ex ea sequitur. Ita Læsius supra num. 87. & 91. Siluius 2. 2. quest. 62. art. 6. quest. 6. Sairus in Clau. Reg. lib. 11. cap. 7. num. 4.

6 Quæres quarto: An quando infamatus suis bonis a debuita fama recuperauit, nihilominus teneatur infamator ratione infamiae aliquid restituere? Respondetur negatiue: Si præcisè loquamur ratione eiusdem infamiae. Et ratio est: Quia iam infamatus nullam patitur infamiam, seu infamiae damnum. Si autem ex infamia aliquid aliud damnum subsequatur sit certum est ad illius reparationem teneri, cui ex iniusta illius infamiatione obuenerit pro medio vero tempore, quod intercecidit inter famæ ablationem,

nem, & illius recuperationem, aliqua satisfactio adhibenda est, videlicet significatio doloris, & aliquando infamati laudatio apud viros probos, & honorarios, si cum infamatus postulet, vel desiderant de illa ostendat, alias non est conferendum hanc satisfactionem offerre. Ita Molina tract. 4. disp. 42. num. 3. Læsius supra dub. 17. Reginaldus lib. 10. supra num. 340. Sæ verb. Restitutio, num. 31. & alij.

7 Quæres quintò: An infirmus debeat statim ante mortem, restituere famam proximo ablata? Respondetur affirmatiuè, & si noluerit restituere nisi post mortem non est absolueudus. Ita Diana 3. part. tract. 3. resol. 104. Et ratio est: Quia restitutio famæ obligat statim si sine inconuenienti fieri potest, sed nullum impedimentum est, ad hoc vt se infirmus retractet coram illis, apud quos infamauit suum proximum si commodè potest eos ad se vocare: Ergo tenetur ante mortem restituere famam, & aliter non est dispositus ad absolutionem. At licet hæc sententia sit vera, & omnino teneada, acrius, quam exigit, illam propugnat Diana contra Ioannem Baptistam de Poza, & ideo de illa specialitèr differemus infra resol. 10. huius disputationis.

8 Quæres sextò. An quando infamia est tam antiquata, vt iam tradita sit obliuioni, nihilominus teneatur infamator ad restitutionem? In hac difficultate prima sententia est Caietani 2. 2. quæst. 61. art. 2. Salon ibidem controu. 17. Nauarricæ cap. 18. num. 47. Affertentium in eo casu infamatorè teneri ad restitutionem, siue falsum crimen imposuerit siue verum inique reuelauerit. Dummodo alter reuera famæ suæ detrimentum passus sit. Ducuntur: Quia certo constat de iniuria per infamationem, & moralitèr certò non constat, auditores esse obliuatos: Ergo detractor tenetur ad restitutionem.

9 Contrariam tamen sententiam tenet Læsius cap. 11. lib. 2. dub. 18. Bonacina de restit. disp. 2. quæst. 4. punct. 13. Molina tract. 4. disp. 41. num. 2. Petr. de Nauarra supra num. 413. Sairus in Clau. Regl. lib. 1. cap. 7. num. 28. & 29. Silvius 2. 2. quæst. 61. art. 2. quæst. 9. & alij, qui docent, quod quando infamia est antiqua, & probabiliter creditur obliuioni esse traditam, amplius in memoriam hominum non reuersuram, non teneri

infamatorè famam restituere. Hæc sententia probatur: Quia omne damnum, & infamia cessat apud auctores, qui de crimine, nullatenus recordantur, & in hoc casu se ipsum retractare esset potius reducere in memoriam, cuius in tractis oblitum, & hæc satisfactio infamæ esset potius renovatio infamæ. Hæc sententia videtur probabilior præcisè quò ad restitutionem infamæ. Si autem alia damna fuerint sequuta præter infamiam, tenebitur detractor illa restituere prout supra dictum est.

10 Quæres septimò. An qui nò potest famam restituere, vel propter periculum vitæ, vel propter alias causas iustas teneatur ex iustitia, illam pecunia compensare? Respondetur negatiuè: Si infamia retractione dictorū tolli nequit. Et ratio est: Quia iustitia commutatiua postulat, quod restituatur, quod ablatum est, vel æquiualens, quod si neutrum possit cessat obligatio restituendi: sed in hoc casu infamator non potest restituere famam, vt supponitur, nec pecunia est aliud quid æquiualens, cum sit bonum inferioris ordinis: Ergo nullo modo tenetur ad restitutionem. Ita Læsius lib. 2. cap. 11. dub. 16. Reginaldus lib. 10. num. 342. Petr. de Nauarra lib. 2. cap. 4. num. 416. Azor tom. 3. lib. 3. cap. 9. Sæ verb. Restitutio, num. 56. Laimam, Filiucius, Turrianus, Faber, Malderus, Bañez, & Syluester, quos refert, & suis locis citat, & sequitur Diana 3. part. tract. 3. miscel. resol. 30.

11 Contrariam tamen sententiã tenent Villalobos in sum. tom. 2. tract. 1. diff. 39. num. 5. Sotus de iust. lib. 4. quæst. 6. art. 3. ad 4. Aragon 2. 2. quæst. 62. art. 2. Valencia tom. 3. disp. 5. quæst. 6. punct. 5. Couarrubias libr. 1. variat. cap. 2. num. 8. Molina tract. 4. disp. 45. num. 3. Silvius, Rebellus, Ricardus, Adrianus, quos refert idem Diana vbi supra, qui eandem sententiam probabilem dicunt. Et probatur: Quia ex vi iustitiæ commutatiuæ, quando aliquis debet magnam aliquam quantitatem, videlicet pecuniã, vel alterius rei, vt triticum, ordeum, &c. Et licet nò possit soluere totum debitum, tamen si habeat partem, quam soluere potest tenetur ad soluendum partem: Ergo licet quis non possit satisfacere pro honore, siue fama ablata in eodem genere restituendo eandem famam, saltem tenebitur restituere in bonis inferioris ordinis, vt in pecunia si potest per eã restitutionem.

ne facere. Hæc opinio est valde probabilis, & ea supposita, si infamatus non potest consequi, quod ei fiat restitutio honoris, seu famæ potest per occultam pecuniæ compensationem, sibi satisfactionem querere in ea quantitate, quæ arbitrio boni, & prudentis viri æstimari debet ablata famæ. Quod si infamator per sententiam sit condemnatus ad multum aliquam pecuniæ pro honore, vel famâ ablata restituendam infamato tenebitur ex iustitia illam solvere.

12 *Quæres 8.* An hæres infamatoris defuncti teneatur ad restitutionem famæ pro defuncto? Respondetur negativè, quia obligatio restituendi famam est personalis, & cum persona extinguitur, nec transit ad hæredes defuncti infamatoris; si verò præter infamiam, sequuta sint alia damna infamato ex infamatione, cum hæc obligatio restituendi damna ex infamia sequuta sit partim personalis, & partim realis, id est, mixta. Pro parte, quæ est realis transit ad hæredem defuncti qui tenetur prædicta damna restituere, & restitutionem facere. Ita Reginaldus supra num. 342. Læsius lib. 2. cap. 11. dub. 21. Sairus in Clavi Regia supra cap. 7. num. 36. Petr. Navarra lib. 2. cap. 4. num. 496. & alij.

13 *Quæres 9.* Quomodo fama sit restituenda? Respondetur, varios modos esse restituendi famam, correspondentes varijs modis infamandi. Nam si quis alterum infamavit imponendo crimen falsum tenetur retractare, quod dixit, & omnem industriam adhibere, ut falsa illa opinio animis hominum impressa aboleatur, imò addito iuramento ad famam restituendam, si rei gravitas postulet, unde tenetur dicere, se fuisse mentitum, vel falsum dixisse, vel ad minus se deceptum fuisse. Et si hæc non sufficiant ad famæ restitutionem aliqui Doctores asserunt, infamatorem teneri, præter iuramentum adhibere testes: sed alij merito contrarium sentiunt. Et ratio est: Quia id non est in viâ, deinde si auditores, nec iuranti contra se ipsum credere velint, id ex malitia eorum proveniet, unde mala opinio, quam retinent de altero, non amplius preveniet ex dicto infamatoris, sed ex eorum malitia, (cum illud longe efficacius, nempe cum iuramento retractaverit, quàm illud ipsum antea protulerat) qui sine legitima causa malè volunt sentire de proximo. Affirmatiuè tamen sententiæ volunt aliqui, ut Bassus verb.

Detractio secundo, n. 9. & Nauarrus in man. cap. 18. n. 45, si adhuc esset suspicio, infamatorem ad Palinodiam indictum fuisse non conscientia, sed præcibus, aut pretio. Tunc enim asserunt iustitiam obligare ad testes adhibendos: sed ego non video qualiter hoc fieri possit, nisi rarissime, quia cum probare aliquem non commississe aliquod crimen, sit negativa directæ, nullatenus probari potest, ut communiter docent Iuristæ. Indirectè autè rarissime poterit probari, nisi per coartatam, ut vocat, vel similem probationem. Doctores, ergo qui primam sententiam tenent, scilicet, quod infamator, qui falsum crimen imposuit tenetur se retractare etiam cum iuramento si opus, sit non admittunt infamatorem probare id, quod iurat per testes etiam si malitia auditorum non credatur. Ita Caietanus, & Aragon 2.2. q. 62. art. 2. Scotus de iust. li. 4. de iust. quest. 6. ar. 3. Faustus in speculo confess. disp. 21. quest. 21. Silvius 2.2. quest. 62. art. 2. quest. 22. Turrian. 2.2. tom. 2. disp. 53. dub. 1. num. 9. Gasp. Hurtado de rest. disp. 13. diff. 18. num. 45. Petr. de Navarra lib. 2. cap. 4. num. 137. Salonijs de iust. tom. 1. quest. 62. art. 2. controu. 13. Carbo de rest. q. 18. Villa lob. in sum. tom. 2. tract. 11. diff. 32. num. 2. & Tannerus 2.2. disp. 4. quest. 6. dub. 6. num. 141. quod verò si opus sit teneatur infamator non solum iuramento confirmare retractionem; sed etiam testes adhibere ad illam probandam, docent Molina to. 5. dif. 41. Ioan. de la Cruz in director. par. 1. præcep. 7. & ex præcatis Doctoribus, Scotus, Aragon, Salonijs, & Gasp. Hur.

14 Sed D. Thomas 2.2. quest. 62. art. 2. ad. 2. Alensis 2. part. q. 129. mem. 6. Scotus in 4. dist. 15. quest. 3. quos refert, & sequitur Philipus Faber de rest. in 4. dist. 15. quest. 3. contrariam sententiam docent, asserentes, sufficere in conscientia ad restitutionem famæ, solum, quod infamator se retractet seriò, & efficaciter coram illis, apud quos proximum infamavit absq; iuramento, & multo magis absq; testibus, & alijs sumptibus, ad faciendum, ut hi qui ex causa detractionis, malam opinionem conceperunt illam deponant; & Philip. Faber addit Doctores antiquos nihil aliud requirere, & multis rationibus probat hæc sententiam: sed eam potissimum indico, quia secundum iustitiam commutativam, nullus tenetur restituere plusquam læsit proximum: sed sufficit, quod reddat æquale: sed qui infamans

imposuit crimen infamato sine iuramento, & sine testium probatione: Ergo solum tenetur retractare suum dictum sine iuramento, & testium probatione.

15 Limitant tamen Doctores primæ sententiæ, Eandem suam opinionem; & inter illos Silvius 2.2. quæst. 62. art. 2. quæstio 10. & Villalobos in summa tom. 2. tract. 11. diff. 37. num. 3. asserentes, non esse intelligendam de viris magnæ authoritatis; ut si detractor fuisset Episcopus, vel Prælati, aut æques nobilissimus, nam hi non tenentur retractare suum dictum cum iactura sui honoris, sed sufficere, ut personam infamatam laudent apud quos eam infamarunt, & illam honorent, & aliquoties familiariter adhibeant, sicut quando aliquis detexit crimen verum, sed occultum proximi. Sed certe ego credo eos teneri ad retractandum suum dictum, eo modo, quo supra diximus supra resol. 6. huius disputationis, cum id fieri possit sine dedecore dicendo, vere se deceptos esse, & male informatos, nam postea re bene examinata, & inquisita, inuenisse, se deceptos fuisse.

16 Quæres 10. An qui crimen verum, sed occultum sui proximi reuelavit, eum infamando, teneatur dicere, se mentitum esse, & falsum dixisse? Respondetur, talē infamatorem non teneri dicere esse mentitum; cum re veram mentitus non sit, & nisi amphibologia utatur, mentiretur dicendo se esse mentitum; quod est intrinsecè malum, non tamen sufficit ad restitutionem honoris proximo ablatis, illi laudare, ut multi volunt, sed requiritur dictum suum retractare dicendo, se fuisse deceptum, vel male informatum in eo, quod de proximo dixerat, re tamen bene examinata, & inquisita inuenisse se fuisse deceptum. Hac enim ratione, & retractat suum dictum, ut proximo famam restituat, & suo honori prospicit, non fatendo se esse mentitum, sed deceptum. Sed quia de hac difficultate egimus supra tota resolutione sexta huius disputationis illam consulere oportebit. Quia licet ibi præmissa difficultas tractatur de contumelioso verum crimen, sed occultum obijciere, idē omnino dicendum est de trahere, quia est eadē omnino ratio, quæ versatur in utroque.

17 Quæres undecimō. Andetur aliquæ causæ excusantes a restitutione famæ? Respondetur affirmatiuē, est ergo prima causā excusans a dicta restitutione iusta condonatio, quia cum infamatus sit Dominus suæ famæ, quæ in

iustē illi ablata est, potest debitū restitutio di eandem famā infamatori remittere. Ita Læsius cap. 11. lib. 2. dub. 24. Reginaldus lib. 10. cap. 23. num. 338. Perr. Nauarra lib. 2. cap. 4. num. 385. Sa verb. Infamare nu. 3. Nauarrus cap. 18. num. 46. Toletus lib. 3. cap. 68. num. 2. Siluius 2.2. quæst. 62. art. 2. quæstio 9. dixi autem debere esse iustam condonationem, quod euenit quando fama infamari est sua, id est, quando ipse solus est dominus suæ famæ, & ex eius infamia alij non sint læsi; nam si alij sui honoris iacturam fecerint ex infamia alicuius, ipse solus non poterit remittere suæ famæ restitutionem, quia tunc talis condonatio esset contra iustitiam, & inualida, quia esset condonatio rei non suæ, ut accidit quando infamia condonantis redundat posituē in alium, qualis est quæ facta est vni Religioso redundans in Monasterium, siue in Religionē, vel infamia filij redundans in patrem. Et ratio est: Quia huiusmodi condonatio redundat in damnum innocentis, cuius iuri non potest alter cedere cum ipse, ut dictum est, non sit Dominus famæ alterius, quod etiam euenit quando infamatus est persona publicæ, ut Prælati, tunc enim condonatio non solum esset contra claritatem, ut aliqui volunt, ut est Bassæus verb. Detractio secundo, num. 11. & alij, sed etiam contra iustitiam, vere enim illa iniuria irrogatur non solum personæ, sed etiam Reipublicæ, cuius dignitas, & authoritas in Prælato, vel Gubernatore, qui caput Reipublicæ est violatur.

18 Secunda causā excusans a restitutione est iusta compensatio hæc adfertur est contra Turrianum 2.2. tom. 2. disp. 52. dub. 5. n. 7. Tanner. 2.2. disp. 4. quæst. 6. dub. 6. num. 155. & alios. Eam tamen tenent Salon 2.2. quæst. 62. art. 2. controu. 23. concl. 2. Bonacina de restit. disp. 2. quæst. 4. punct. 17. numer. 1. Toletus lib. 5. cap. 70. Angles in 4. de rest. famæ dub. 3. Sa verb. Testis, nu. 33. Silvius 2.2. quæst. 62. art. 2. quæst. 10. Malderus 2.2. tract. 7. cap. 2. dub. 14. Diana 3. part. tract. 5. resol. 30. qui omnes docent, iustam compensationem esse causam excusantem a restitutione. Ex hoc autem non sequitur (ut bene aduertit Bassæus verb. Detractio 2. num. 12. qui eandē sententiam tenet, & Diana ubi supra) quod si alius te infamauerit, possis tu vltimū illum infamare. Quia hæc esset manifesta vindicta, quam nemo prima

authoritate potest facere. Sed si quis te infamit, nec tu possis infamiam alia ratione auertere, licebit aliquos defectus illius occultos aperire ne ipsi fides adhibeatur. In casu tamen quo alium iniuste infamaueris, qui te antea infamauerat, non teneris ei ad restitutionem, nisi forte ipse tibi restituere velit, sed potest uti compensatione seruata tamen æqualitate, quantum fieri possit, quia compensatio fieri non potest cum maiori damno alterius, vnde, qui multo maiorem infamiam intulit, diuisibilem tamen detengendo plura crimina, tenetur ad restitutionem, donec damnum à se illatum sit æquale damno, quod alter intulit, si verò infamia non possit per partes restitui, quia est indiuisibilis, ut si illum de grauiori crimine infamasti, quam ille te tunc instar pignoris, eam detinere potes, ut illum restituere compellas, ita Basseus, vbi supra, & alij contra Nauarrum dicto cap. 18. nu. 46. & alios.

19 Addita autem Basseus ex D. Thoma 2. 2. quæst. 62 articulo 2. ad 2. compensationem iustam posse fieri in alio genere bonorum, ut per pecuniam, vel alterius beneficij æquiualentis damno famæ exhibitionem, aut bonorum spiritualem, orationum; scilicet, aut satisfactionum propriarum; aut sacrificiorum, aut similibus oblationum pro infamato, putat autem ipse Basseus, hoc locum habere, & in obligatione esse; quando nec remissio obtinetur, neque in proprio genere satisfactio famæ fieri potest. Nisi forte hunc potius modum restitutionis velle infamatum, verosimiliter creditur. Quod raro continget si inter viuos adhuc sit, secus verò si sit defunctus. Tertia causa excusans restitutionem est, si non possit restitutor fieri, nisi cum periculo vitæ, vel alterius boni superioris ordinis, ut supra dictum est. Quarta est, quando restitutio alienæ famæ fieri non potest absque notabili iactura propriæ famæ, quæ sit longè maioris momenti quam fama ablata. Vnde si vir illustris infamauit plebeium, non tenetur cum iactura sui honoris reuocare, quod dixit, si aliter non possit, at ut supra dixi raro eueniet, ut vir illustris non possit dicere sine suo decore, se fuisse deceptum, aut male informatum, quod si id non possit sine tali damno debet aliter compensare si possit, vel obtinere cōdonationem. Quinta causa est quando restitutio famæ facta est impossibilis. Sexta, quando crimen occultum

iniuste reuelatum, alia ratione sit publicum, tunc enim infamatus per publicitatem criminis, amisit ius ad famam. Septima quando infamia iam prudenter exultimatur ab ipso in oblivionem. Octaua, quando fama iam bonis actibus est recuperata. Nona, quando detractio fuit inefficax, & nulla fuit inde infamia sequuta eo, quod infamator sit nullius fidei, vel quia illi apud quos infamauit sciebant similia ita Nauarrus, cap. 17. num. 89. Syluester verb. Detractio, q. 4. Bonacina de restit. disp. 2. quæst. 4. punct. vlt. a nu. 5. ad 14. Læsius lib. 2. cap. 11. dub. 26. Siluarius 2. 2. quæst. 62. art. 2. quæstio 10.

RESOLVTIO IX.

An sit peccatum mortale, saltem contra charitatem detegere peccatum notorium facti, vel iuris in alio loco vbi ignorabatur, & in quem facile eius fama non esset peruentura?

S Y M M A R I V M.

- 1 Prima sententia affirmatiua Læsi, Soli, & aliorum, quæ communis est proponitur.
2. 3. 4. 5 Sententia affirmatiua rationibus, & argumentis probatur.
6. 7. 8. 9 Secunda sententia Fagundez, Diana, & aliorum asserit infamatum in fama iuris per sententiam posse alibi vbi non pericula erat eius infamia infamari proponitur, & probatur.
10. 11. 12. 13 Tertia sententia extreme negatiua Caietani, Nauarri, maioris, Azoris, & aliorum adducitur.
14. 15. Negatiua sententia probatur varijs rationibus, & argumentis.
- 16 Ad argumenta primæ sententiæ efficaciter respondetur.
- 17 Tres prædictas sententias valde probabiles esse asseritur, & circa easdem indicium authoris adducitur.

1 **I**N Hac difficultate primā sententiam affirmatiuam tenent communiter Doctores. Ita Læsius lib. 2. cap. 11. dub. 13. num. 78. Sotus de iust. lib. 5. quæst. 10. art. 2. Villalobos in sum. tom. 2. tract. 11. diffi. 36. nu. 13. Philipus Faber de restit. in 4. sentent. dist. 15. quæst. 3. disp. 53. cap. 4. num. 130. Salon 2. 2. quæst. 63. art. 2. controu. 18. Petr. de Nauarra de restit. lib. 2. cap. 4. num. 288. Sairus in Clau. Reg. lib. 1. cap. 11. num. 25. & 26. Malder 2. 2. tract. 7. cap. 1. dub. 6. & alij communiter, quos ipsi citant, & sequuntur: qui docent detegentem crimen notorium iuris, vel facti, præcipue facti, alicuius in alio loco vbi nec erat notoriū, nec ad eum facile fama esset peruentura peccare mortaliter contra charitatem, licet non peccet contra iustitiam, nec si obnoxius restitutioni. Hæc sententia.

2 Probatur primò. Quia in eo casu læditur proximus in re magni momenti, quo i merito quisque ægerrime toleraret sibi fieri: Ergo illum diffamans vbi eius peccatum ignoratur peccat mortaliter contra charitatem saltem.

3 Probatur secundò. Quia proximus in illo loco distanti, vbi res difficile erat peruentura erat in possessione suæ bonæ famæ sine damno, aut præiudicio alicuius: Ergo ab illa non potuit deturbari, sine graui ipsius præiudicio, & damno: sed inferre graue damnum proximo sine causa est peccatum mortale saltem contra charitatem: Ergo in tali casu illum diffamans peccat mortaliter contra eandem charitatem.

4 Probatur tertio. Quia fama est bonum quoddā diuisibile, & quod potest deperdi in parte, & in parte retineri: sed in loco vbi fama infamæ proximi non peruenit, retinet bonam famam: Ergo licet eam alibi perdiderit, in tali loco non potest ea sine graui culpa contra charitatem priuari.

5 Probatur quarto. Quia licet aliquis deperdat bonam famam circa aliquam virtutem non potest circa aliam diuersam, contra quam non est diffamatus infamari, vt si, v.g. sit infamis contra castitatem, siue in materia castitatis non ex eo poterit infamari in materia iustitiæ, dicendo, illum esse furem, vel quid simile diuersum ab illa specie peccati de quo est infamatus: Quia circa illam retinet suam bonam estimationem: sed similiter diffamatus in vno loco, vel infamia

iuris, vel facti, in alio loco vbi res difficile est peruentura tetinet suam bonā famam in eo: Ergo ibi infamari sine graui peccato ad minus contra charitatem, non poterit.

6 Secunda sententia est eiusdem Læsijs lib. 2. cap. 11. dub. 13. num. 78. & Trullenc in Decal. lib. 7. cap. 10. dub. 12. num. 71 & aliorum necnon Fagundes, Dianæ, & aliorum, quos infra referemus, & citabimus pro tertia sententia, qui a fortiori hanc secundam sententiam Læsijs, & Trullenc sequuntur, docentium, quod si aliquis de graui crimine infamia iuris per publicā sententiam fuerit infamatus, posse eius crimen, & supplicium in alio loco, vbi eius fama seu infamia raro, vel nūquā esset peruentura, detegi, & publicari, quin infamans peccet, nec contra iustitiam, nec contra charitatem.

7 Hæc sententia probatur: Quia taliter infamatus deperdit ius per sententiam ad suam famam, in eo siue damnatur, & supplicio afficitur, vt maneat infamis, nec illi aliqua iniuria, aut nouum damnum irrogatur per infamationem in alio loco: Ergo, qui illum infamat nec facit contra iustitiam, nec contra charitatem proximi.

8 Probatur secundò. Quia maxime conuenit ad bonum commune, & ad exemplum, & terrorem aliorum, vt talia crimina publicentur, & supplicia sciuntur: sed bonum commune præponderat particulari damno, quod sequitur infamato: Ergo illum infamans nec facit contra iustitiam, nec contra charitatem.

9 Probatur tertio. Quia Iudex ob graue delictum potest reum non solum respectiue, id est, respectu illius loci, in quo crimen commissum est, sed etiam absolute pro omni loco sua fama priuare iuste: sed per sententiam, quæ inducit absolute publicitatem iuris censetur, reum absolute sua fama priuare: Ergo in omni loco potest infamari sine incurſu peccati, vel contra iustitiam, vel contra charitatem: hanc autem Doctores, Læsius, scilicet, & Trullenc docent, quod si infamia solum sit facti de genere, & crimen alicubi peccat contra charitatem.

10 Tertiā sententiam tenent Gaspar Hurtad. de restit. disp. 13. diffi. 7. Fagundes præcept. 2. lib. 5. cap. 3. n. 14. Ietanus tom. 2. opuscul. 31. resp. 9. Nauarrus in summa cap. 18. n. 26. Maior in 4. dist.

dist. 21. q. 12. l. 2. Azor part. 3. lib. 13. dub. 8. Flaccius rom. 2. tract. 32. cap. 9. nam. 239. & illam prohiberi censet Nazarius rom. 1. in 3. part. quest. 80. art. 6. dist. 3. Hæc difficultas, quos citat, & sequitur Diana 3. part. tract. 5. mile. resol. 17. qui docent. Non esse peccatum mortale, neque contra charitatem, neque contra iustitiam detegere notorium crimentum facti, vel iuris, hoc est, vel per rumores, & famam publicam, vel per sententiam iudicis in alio loco, & regione ubi ignorabatur, & personis, qui nihil de illo sciebant, si se fama illuc breui, siue per longum tempus, siue nunquam per vltura sit. Hæc sententia est etiam Man. Sa verb. Infamare, num. 5. & Samuelis Lumbini in sum. verb. 8. fama, num. 28.

11. Probatur primò de crimine, quòd est publicum publicitate iuris eisdem rationibus, quibus probata est supra sententia. Deinde quando est publicum crimen publicitate facti. Probatur: Quia si delictum publicum est evidenter factum, vel indiciorum, iam infamatur videtur sponte cessisse iuri suo, quod habet ad famam absolutè, & in omni loco, nam eo ipso, quod non est veritas in publico crimen admittere, vel eius indicia manifestare dare, non videtur curasse quis sciat, vel nò sciat, siue in hoc, siue in alio loco; cum compo se exponat, ad hoc ut nò solum in hoc loco, sed in pluribus alijs delictum suum publicetur, cum eo loco, & modo fecerit, ut qui vis videre posset: Ergo illum infamam in alio loco nò facit nec contra iustitiam, nec charitatem, quia nihil ab eo aufert, nisi quod ipse suo actu publico, & voluntario delinquerat.

12. Probatur secundò. Quia scienti, & volenti nulla sit iniuria: sed non obstante, quod publice crimen committens sciat frequentèr accidere, quod talia crimina publicentur, & detengan- tur, non solum in loco ubi publice fiunt: sed etiam in alijs locis distantibus, vult illa committere in publico, vel dare de eis publica indicia: Ergo consequenter vult infamationem in omni alio loco, & renuntiat iuri suæ famæ.

13. Probatur tertio. Quia quod fama divulgavit in vno loco, præcipuè si sit in aliqua Civitate alienius nominis, & notabilis viciniae absolutè est publicum: quia natura famæ ea est, ut sit velocissima, & brevissimo tempore omnia loca percurrat, secundum illud *Posta: Fama*

nilum quo non aliud velocius ullum: Ergo tanquam absolute publicum non potest cumque se divulgari sine iniuria infamati contra iustitiam, vel nono aliquo damno contra charitatem, quod enim absolute publicum est per accidens est, quod hic, aut ibi ignoretur.

14. Probatur quarto: Quia hoc videtur confirmatum consuetudine totius orbis nullquam enim putant homines se iniuriam facere, aut damnum inferre, si publica crimina alibi referant, vel in suis litteris alijs nuncient: Ergo nulla ratione dicendum est esse contra iustitiam, vel charitatem.

15. Probatur quinto. Quia si crimina publica, in vno loco, vel Prouincia aut Regno non esset licitum manifestare in alio Regno, Prouincia, aut Regione, sequeretur, quod historici, qui eas litteris mandant, & per totum orbem diffundunt, quando in aliquo loco, Regno, vel Prouincia sunt publica, peccare mortaliter, quod est contra communem omnium sententiam, & historicorum timoratorum, & contra praxim totius orbis: Ergo talia crimina publica alibi detegere, neque est contra iustitiam, nec contra charitatem proximi.

16. Ad fundamenta primæ sententiæ respondetur: Eum qui in vno loco est infamatus, vel infamia iuris, vel infamia facti absolute deperdisse omne ius ad suam famam pro omni loco, quia commisit crimen publicè, vel dedit clara indicia sui criminis, ex quo vilis est absolute renunciare suæ famæ non solum in loco illo, sed in alijs valde distantibus, quia non obstante, quod sciret, quod crimen publicè factum, vel per sufficientia indicia publicandum causaret, atque produceret infamiam, non solum ubi commissam est, sed in locis valde distantibus propter naturam famæ, quæ celeritèr volat, & omnia percurrit, sciens, & prudens, vel scire deo voluit illud crimen publicè patrare, vel dare indicia sufficientia ad publicitatem, & licet alicubi retineat suam famam, hoc est per accidens, & defecto, & non de iure, nam post quàm delictum factum est publicum, vel publicitate iuris per sententiam, cum sua fama prius intem, vel per publicitatem facti, ad quam sciens, & volens dedit causam, amisit ius ad famam, ita ut ex iustitia nemo teneatur de illo bonam estimationem habere, nec ex charitate, quia in illo modo publicè peccandi, vel

formaliter, vel virtualiter sibi intulit damnum infamiae absolute, ita, ut illum infamare alibi non sit novum graue damnum illi inferre, cum per accidens sit, quod illuc fama non peruenierit, & ideo talis infamatio non est contra charitatem.

17 Hæ tres sententiae supra adductae propter sua fundamenta, & Doctorum eas sequentium auctoritatem, sunt valde probabiles, sed prima, & secunda commaniores, & aliquem modum effrenatius linguis imponentes. Tertia vero pro fragilibus, & ad se dando scrupulos, ut ait Diana ubi supra aprior. Et ideo eam iterum sequitur, & confirmat 4. part. tract. 4. resol. 128. licet pro eam utroque loco nulla rationis fundamenta adducat, sed ad alios remittat lectorum. Quod pluries facit, ex studio breuitatis.

RESOLUTIO X.

An infirmus debeat statim ante mortem restituere famam ablata?

SUMMARIVM.

1. Prima sententia affirmativa Antonii Diana refertur, & eius fundamenta adducuntur contra Poza.
2. Secunda sententia Ioannis Baptiste Poza tenet adducitur proprijs, & formalibus eiusdem Poza verbis.
3. Sententia Antonii Diana nimis rigida videtur in assignando modo restitutionis famae pro infirmis.
- Modus restituendi famam ab infirmis assignatus a Ioanne Baptista Poza approbatur, & sufficiens esse asseritur, & fundatur.
- Fundamentis in contrarium adductis a Diana, non solum sufficienter, sed etiam efficaciter respondetur.

1. **I**N hac difficultate Antoninus Diana 3. par. tract. 3. resol. 104. docet contra Ioannem Baptistam Poza, infirmum teneri restituere famam ablata, nec sufficere si per scripturam authenticam retractet suam dictam, & dicat se falsum crimen impoluisse alteri. Et hanc suam sententiam probat: Quia ut docet Villalobos in summa 2. tom.

tract. 3. diff. 37. num. 3. & Leo de officio confessor. 1. colle. 26. num. 103. citans Gutierrez, Azorium, Reginaldum, & Sairum, infirmus tenetur ante mortem, si sine graui detrimeto possit statim soluere debita, quae in vita contraxit, quod enim per se potest facere, imò, & debet non potest, haeredibus, vel testamentarijs, relinquere faciendum: sed similiter potest, & tenetur statim ante mortem famam restituere: Ergo tenetur non scripto authentico, sed clavis verbis restituere, & aliter non est absolueendus.

2. Contrariam sententiam tenet Ioann. Baptista Poza in practica bene moriendi, in proemio, Mandam. 8. § 6. verbis a Diana relatis in hunc modum: Po: que ordinariamente acontece a los enfermos, que infamaron, o injuriar, o falsamente assignaron en delitos infames, o calidad de linages, que antes se dexarán condenar para siempre, que desdexarse, y reparar el ageno honor; deben se les proponer los tormentos y infamia mayor, a que para siempre se obligan, y juntamente se les facilitará esta satisfacción, diciendoles, que por lo menos satisfagan el honor quitado por escrito autentico, y secreto, dexandosele al Confessor, o otra persona de confianza, para que le escriba a la parte interesada, despues de aver muerto de la presente enfermedad, y porque estando ya fuera de la republica de los vivos, no se avergonzará de los dichos de los hombres, ni tendrá empacho de la region de los vivos de estos rumores, y fama que tan presto se olvidan y desvanecen. Hæc Poza: post quæ addit Diana sed, ut dixi hæc opinio non est admittenda, quia restitutio famae ex communi Doctorum opinione, statim est facienda: Ergo qui illam sine iusta causa vult differre est in statu peccati mortalis, nec potest absolui, & infirmus, qui post mortem vult famam a Confessorio nomine suo restituendam, signum est, non esse bene dispositum, qui non vult satisfacere præcepto restitutionis famae, restituendo statim, ac habet commoditatem. Hæc Diana ubi supra.

3. Sed certè nimis rigide, & contra solemnem eius consuetudinem, qui ferè semper benigniores sententias amplectitur, & ideo sententiam Ioan. Baptiste Poza (quid quid sit de alijs eius, & sententijs a fidei centonibus, vel correctis, vel prohibitis) in hæc ab eadem centonibus fidei non prohibito verior, & probabilior est. Quia licet libenter admittamus, infirmum teneri ante mor-

sem restituere, & soluere debita, & famam iniuste ablatam, si possit abique gravi detrimento negamus tamen, quod Diana supponit, scilicet, se retractantem ante mortem de imposito crimine alterius, vel iniuste detecto per scriptum, vel instrumentum authenticum non restituere famam iniuste ablatam ante mortem. Nisi forte Diana laboret in aequivo- co in intelligentia authentici instrumē- ti nam ad illud requiritur, quod retractatio fiat coram notario, & duobus, vel tribus testibus per authentica scripturam. Si autem ita fiat ante mortem, non solum infirmus restituit sufficienter, sed in opinione multorum super abundanter, qui tenent, detrahentem solum teneri ad simplicem retractationem, coram eis, apud quos alterum infamavit, nec vlla ratione teneri ad adhibendos testes, at qui se per scripturam authenticam se retractat non solum simpliciter retractat suum dictum simpliciter, & tali modo, vt vestigium non remaneat suae retractationis, sed publice publicitate iuris, quam inducit authenticum instrumentum, quod magis magis est, quam solum se retractare coram illis, apud quos alterum infamavit quia illud priuātē fit, hoc publice publicitate iuris, & permanenter, vt semper authenticū de sua retractatione consistere possit, per dictum instrumentum, & per fidem notarii publici, & testes ad id adhibitos, quae est satisfactio superabundans exhibitā viuente infamatore. Nec hoc est per Confessarium, vel per alium suo nomine se retractare, seu satisfacere, sed per se ipsum, praecipue quia ad id instrumentum relinquitur Confessario, vel alij confidenti, vt post mortem infamatoris, instrumentum traddat infamato, vt per illud possit seruari in iudicio, & extra iudicialiter. Per quae patet ad fundamentum Diana. Non satisficit, quod supponit.

RESOLVTIO XI.

An accusatus, vel denunciatus de aliquo delicto, de quo est infamatus possit promoueri ad dignitates, officia, vel beneficia pendente causa accusationis, vel denuntiationis, siue sit Regularis, siue secularis?

SYMMARIVM.

- 1 Infamia est laes dignitatis status, & qualitas reprobata.
- 2 Infamia duplex est alia iuris, & alia facti. Et quae sint?
- 3.4 Infamia etiam facti duplex est, alia meri facti, & alia legalis.
- 5.6 Ad infamiam iuris requiritur, vt incuratur, aut iudicis sententia legitime pronuntiata, iuris ordine seruato, aut confessio rei facta in legitimo iudicio iuris ordine seruato, & ideo non incurritur ante citationem rei, & antequam detur ei copia processus, & sufficiens terminus ad suam defensionem, vbi curando omnia iuris requisita vsque ad sententiam inclusive.
- 7 Legitime condemnatus iuris ordine seruato si interponat appellationem, non incurrit infamiam poenitentiam.
- 8 Propter solam accusationem, vel denuntiationem, n si simul concurrat infamia iuris, vel infamia legalis facti, post sententiam iudicis definitiuam declarantem reum se infamum, iuris ordine seruato nullus est repellendus ab officiis, dignitatibus, vel a concursu actiuo, & passiuo in electionibus.
- 9.10 Infamia meri facti etiam si reus sit accusatus, vel denunciatus si sit emendatus, vel legit poenitentiam, non est sufficiens ad excludendum ipsum ab officiis beneficiis, vel a concursu actiuo, aut passiuo in electionibus.
- 11.12 Infamia facti legalis, si reus post accusationem, & alia iuris requisita, sit legitime conuictus excludit

infamem à dignitatibus, officijs, beneficijs, & alijs honoribus obtinendis non verò ab eisdem iam obtentis, & possessis.

13 Infamia facti legalis non inducitur ex eo, quod homines habeant notitiam alicuius delicti infamantis reum, nisi simul sit facta à iure, vel à aliqua lege imponente poenam infamiae committentiale delictum.

14 Respondetur cuidam argumento in contrarium.

15 Instante iam electione, cum non est tempus, quo reus se posse tueri, & defendi, etiam si sit infamatus, & accusatus non potest excludi à concursu in electione actus, & passivo ad officia, & honores.

Adhuc quæstionis clariorè intelligentiam, necessariū est aliqua supponere, ex quorum intelligentia eadem quæstio maximè dependet. Et in primis suppono: Quod infamia est: *Lesà dignitatis sitius, & qualitas reprobata, quo ad vitam, & mores, id est, lesà fama*, cap. infames § porro, vbi Glossa verb. Infamia, & §. item in Evangelio 3. quæst. 7. Abbas in cap. testimonium, nu. 6. Baldus, & Immoia vterque colum. 2. Felinus a num. 9. de testibus. Beronius in cap. 1. num. 14. de accusat. Lambert. de iure patronat. part. 2. quæst. 9. art. 16. nu. 8. repe rtor. inquisit. verb. Infamia, & ibi eius additionator, litt. A. Summisit verb. Infamia.

2 Suppono secundò. Infamiam duplicem esse secundum communem Doctorum sententiam, scilicet, *iuris*, & *facti*, cap. infames, § porro, vbi communiter Doctores 3. q. 7. præcipuè omnes supra citati n. 1. Infamia facti oritur ex aliquo delicto graui, & publico ex quo delinquens manet infamatus apud viros probos, & honestos, dicto cap. infames 3. q. 7. vbi per Doctores, & cap. infamibus, de regul. iur. in 6. vbi etiam communiter Doctores maximè Couarrub. in pract. cap. 18. num. 1. infamia *iuris* est illa, quæ incurrit, qui aliquod crimen commisit, cui ius poenam infamiae imponit, id est, ob quod, de eodem crimine conuictus, ius imponit infamiae poenam, si autem ius imponens infamiae poenam est Canonicum, dicitur infamia Canonica, si autem illam ponat ius ciuile; infamia ciuilis dicitur cap. omnes vero 6. quæst. 1. & plures Doctores, quos adducit Bar-

bosa de officio Episcop. part. 2. allegat. 43. num. 1. hæc autem sententia incurritur, quando delictum declaratum est per legitimam iudicis sententiam, qui legitime in causa processerit aut per confessionem rei in legitimo iudicio facta, cap. testimonium de testata Suarez tom. 5. in 3. part. disp. 48. sect. 1. num. 6. Filiucius tract. 19. cap. 8. num. 204 Sirus de censur. lib. 7. cap. 11. num. 3. Barbosa de officio Episcop. part. 2. allegat. 43. num. 9. Sigismundus de Bononia, Syluester, Aulila, quos refert, & sequitur Peirinis tom. 2. de Prælato, quæst. 11. cap. 3 §. 4. num. 50. & similiter est, & dicitur infamia *iuris*, quæ imponitur per sententiam legitimam diffinitiuam iudicis ob aliquod delictum, cap. infames 6. quæst. 1. cap. infamibus, de regul. iur. in 6. vbi Doctores rescommunitur.

3 Præterea notandum est infamiam facti posse esse duplicem; prima est illa, quæ appellatur *merita*, quæ incurritur ex eo, quod aliquis commiserit, quodlibet delictum, ex quo delinquens infamatus manet apud viros graues, & honestos, licet tale delictum, non habeat impositam infamiae poenam iniure. Ita Sigismundus de Bononia in impressione Bononiensi anni 1626. §. de infamibus, dub. 86. Suarez, Garcia, Filiucius, & alij, quos refert, & sequitur Bonacina de censur. disp. 7. quæst. 3. punct. 1. num. 2.

4 Aduertendum verò est, tam infamiam *iuris*, quam infamiam *facti*, pertonas inō inhabilitare ad honores, & dignitates, nisi eis suffragetur aliquod ius, vel lex aliqua quod, vel quæ infamiae poenam imponat, taliter infamato. Ita Suarez tom. 5. in 3. part. disp. 48. sect. 1. num. 11. Garcia de Benefic. part. 7. cap. 8. nu. 64. & part. 2. cap. 3. num. 118. Filiucius tract. 19. cap. 8. num. 204. tom. 1. Sigismundus de Bononia §. de infamibus, dub. 86. num. 4. & alij multi, quos refert Bonacina de censur. disp. 7. quæst. 3. punct. 1. num. 5. ex quo sequitur dari aliam secundam infamiam *facti*, & est illa, quam Doctores vocant, *infamiam legale*; videlicet, quæ incurritur ab eo, qui aliquo delictum committit, cui per ius, seu per legem imposita est infamiae poena. Ita Sigismundus, & alij proximè citati. Quibus suppositis ad quæstionem deueniendo.

5 Sic prima conclusio: ad incurrendam infamiam *iuris* requiritur, vel iudicis sententia legitimè pronuntiata iuris

ordine seruato, aut confelsio rei facta in legitimo iudicio, iuris ordine seruato. Ita communiter Doctores maximè Suarez tom. 5. in 3. part. disp. 48. sect. 1. num. 8. & 9. Filiucius tom. 1. tract. 19. cap. 8. num. 206. Sairus de censur. lib. 7. cap. 11. num. 3. Barbosa de officio Episc. part. 2. allegat. 43. num. 13. Vivaldus, Baldus, & Mascardus, quos citat, & sequitur Farinacius de test. lib. 2. quæst. 36. num. 5. & 18. & Sigismundus de Bononia dicto dub. 86. num. 2. Et probatur: Quia infamia iuris est, quæ incurritur ex eo, quod quis commiserit aliquod crimen, cuius poenam infamiae imponit, decernendo esse infamen, qui illud commisit, vt supra probatum est: igitur iuridicè, constare debet, reum illud commisisse, sed ante iudicis sententiam, licet alias constet, vel ex publicitate facti, vel alia via reum illud commisisse, non constat iuridicè: Ergo sententia iudicis est necessaria, vt iuridicè constet, tale delictum ab eo fuisse commissum, & quod ex eo poenam infamiae a iure impositam incurritur.

6 Ex dictis sequitur, poenam infamiae iuris non incurri ante citationem rei, & ante quam ei detur copia processus, & sufficiens terminus ad suam defensionem, & ante quam precesserint omnia à iure requisita iuris ordine seruato vsque ad sententiam diffinitiuam inclusiue, nec sufficere, quod reus fuerit denunciatus, seu delatus de crimine, imò, nec sufficit ad incurrendam infamiam iuris, reum fuisse conuictum, & per sententiam condemnatus, si cōtra reum processit index per viam denuntiationis, quia ad incurrendam prædictam poenam infamiae iuris, necessarium est, vt procedatur contra reum per viam accusationis. Ita Suarez de censur. disp. 48. sect. 1. num. 11. qui pro eadem sententia citat Abbatem ibidem; & idem docet Villalobos in l. 1. r. part. tract. 21 diff. 30. num. 2. & alij. Et ratio est: Quia ita expresse decernitur in iure canonico in cap. Inquisitionis de accusat. vbi Abbas num. 2. & idèò omnino necessariū est, vt procedatur per viam accusationis ad incurrendam infamiam iuris, si infamia ipsa est canonica.

7 Sit secunda conclusio: si quis fuerit legitime condemnatus, iuris ordine seruato, etiam si index contra ipsum processerit per viam accusationis, si appellauit de sententia contra se pronuntia-

ta: pendente appellatione non incurrit poenam infamiae iuris. Ita Ioan. Andreas, & alij in leg. vnica, §. integer, & §. si quis deportatus, ff. de his, qui notantur infamia furti, leg. 2. §. vlt. ff. de poenis Glossa in cap. non debet final. de test. cap. appellatione interposita 2. quæst. 6. cap. memoria nostra, cap. laudabilem, cap. dilectus, vt lre pendente nihil innotentur, leg. prima in fine, ff. ad turp. Glossa in cap. Artaldus in fine 8. quæst. 3. Et ratio est: Quia dampnetur appellatio, nō potest reus dici condemnatus, & adhuc integer est status eius, quia appellatio habet effectum suspensiuum poenarū per sententiam impositarum, & deuolutiuū ad superiorem, ad quem est appellatum; igitur pendente appellatione, non incurrit infamiae poenam, quam iuris vocant.

8 Sit tertia conclusio: propter solā accusationem, vel denuntiationem nisi simul concurrat infamia iuris, vel infamia legalis facti, post sententiam iudicis diffinitiuam declarantem reum esse infamem aliqua ex his duabus infamijs iuris ordine seruato, & datis ei legitimis defensionibus nullus est priuandus, repellendus, vel excludendus, imò nec potest priuari repelli, vel excludi ab officijs, dignitatibus, beneficijs, honoribus, vel voce actiua, aut passiva in electionibus. Ita communiter DD. qui docent, quod licet aliquis fuerit accusatus, vel denunciatus, nisi sit infamis aliqua vera infamia ex dictis, nō potest excludi, vt dictum est a dictis officijs, & beneficijs, siue a voce actiua, & passiva in electionibus. Licet sit sparsus rumor inter maleuolos, inimicos, seu inter vulgares, quod delictum commiserit, de quo eum infamare volunt, & de quo est denunciatus, vel accusatus. Ita Hostiensis, & Ioannes Andreas in cap. meminimus de accusat. Felinus in cap. omni potens de accusat. b. i. indirect. elect. part. 2. cap. 23 in fine. Nauarrus lib. 5. consil. consil. 2. in antiquis, & consil. 6. in nouissimis de accusat. Cuchus in l. 1. maior. lib. 4. tit. de elect. num. 154. Azor part. 2. lib. 6. cap. 7. quæst. 4. §. ceterum Garcia de benef. part. 7. cap. 8. num. 6. & 7. & constat ex cap. qualiter, & quando el. 2. de accusat. vbi Glossa communiter recepta verb. Ad inquirendum, teste Navarro lib. 5. consil. consil. 3. num. 7. de accusat. Rota decis. 677. num. 3. part. 4. diuers. penes Gateciam in addit. ad di. num. 7. & Barbosa de offic. Episc. part.

2. allegat. 33. num. 14. Et ratio est clara: Quia si accusare, vel denunciare non concurrente infamia probata sufficeret ad excludendum ab electionibus. Eset in potestate maleuolorum, seu inimicorum, & hominum non timorata conscientia excludere homines plus beneficiis, & digniores ab electionibus cum graui reipublice detrimento, & boni communis, & hominum digniorum: Ergo accusatio, vel denunciatio sine infamia legitime probata iuris ordine seruato non sufficiunt ad excludendum accusatum, vel denuntiatum ab officio, beneficio, vel electione.

9 Sit quarta conclusio: Infamia merita, id est, purificata etiam si concurrat cum accusatione rei, si reus accusatus, vel denuntiatus fecit poenitentiam, aut sit emendatus, vel ad meliorem frugem reuersus (sicut in dubio semper praesumitur, quia in dubio semper quis praesumitur bonus) non est sufficiens ad excludendum accusatum, ab officio, vel beneficio, seu a qualibet dignitate, aut honore, neque a concursu actiuo, & passiuo in electionibus. Et ratio est: Quia haec infamia aboletur per poenitentiam, vel per uitae emendationem: Ergo si haec ad sit, non remanebit infamia merita, & consequenter accusatus, vel denuntiatus non permanebit infamis: sed denunciatio, vel accusatio sine infamia non sufficiunt ad excludendum accusatum, vel denuntiatum ab officio, beneficio, dignitate, vel ab electione: ut supra probatum est num. 8. Igitur infamia merita, & purificata, si ad fuit poenitentia, vel emendatio non sufficit ad excludendum accusatum, vel denuntiatum a praemissis honoribus, & dignitatibus. Ita expressè Sigismundus a Bononia dub. 86. num. 6. & dub. 87. num. 7. Tolerus lib. 1. cap. 17. num. 4. Basseus verb. Electio, num. 9. §. intames quocumque modo, Relinus in cap. omnipotens de accusat. Azor 2. part. lib. 6. cap. 7. quest. 4. §. ceterum Nauarrus lib. 5. consil. consil. 3. num. 7. de accusat. Barbosa de offic. Episc. part. 2. allegat. 43. num. 14. Et quod poenitentia, aut emendatio aboleat omnino infamiam merita, facti docent idem Sigismundus dub. 87. num. 7. Panormitanus in cap. cum te num. 9. de re iudicata, Nauarrus cap. 27. num. 204. in manuali, Suarez de censur. disp. 48. sect. 1. n. 8. Filiucius supra n. 222, Reginaldus lib. 30. tract. 2. num.

195. Bonacina de censur. disp. 7. quest. 3. punct. 1. numer. 5. Barbosa de officio Episc. part. 2. allegat. 43. num. 31. & alij communiter.

10 Ex dictis colligitur: Quod si delictum, de quo quis est accusatus, vel denuntiatus non habet poenam infamiae expressam in iure, si iam de illo poenituit (videlicet, si fecit actum contritionis, vel de illo confessus est sacramentaliter, vel si sit emendatus sicut praesumitur de illo, quia iam confessus est sacramentaliter, vel Sacrificium Missae celebrauit, aut, recepit Sacramentum Eucharistiam post delictum) non remanet infamis, nec propter tale delictum potest excludi ab officio, beneficio, dignitate, aut a concursu actiuo, & passiuo in electione canonica, quia sicut dictum est infamia merita, non excludit emendatum, vel eum, qui fecit poenitentiam ab honoribus, & dignitatibus: Quia omnino aboletur per poenitentiam, vel emendationem.

11 Sit quinta conclusio: Infamia facti, quam vocant legalem, seu infamia facti fori, & facta a iure, quia, scilicet, fauetur, vel fouetur aliqua lege imponente poenam infamiae committeri aliquod crimen, si sit legitime probata iuris ordine seruato, & reus sit legitime convictus, & per sententiam legitimam infamis declaratus praecedente accusatione legitima excludit infamem tali infamia ab officio, beneficio, vel dignitate non dum obrenta, siue ab honoribus, & dignitatibus, quas in futurum obtinere poterat, non vero a iam obrentis, & possessis. Secunda pars huius conclusionis, scilicet, quod infamia legalis non excludat reum a dignitatibus iam obrentis, & possessis. Probatur: Quia ita constat ex iure, & expressè decernitur in cap. scilicet citantibus, §. qui rursus 15. quest. 8. ubi Glossa, assignat autem ibi textus rationem: Quia non statim qui accusatur reus est, sed qui conuincitur criminofus. Et praecipit, quod non priuetur quidam Parochus, vel Sacerdos, qui fuit deprehensus in adulterio, vel saltem erat de illo crimine infamatus, ut dicit ibi textus, cap. non ne 8. quest. 4. ubi etiam Glossa cap. multorum 35. quest. 3. cap. eorum 11. quest. 3. cap. laudabilem, & lite pendente, ubi communiter Doctores, & cap. olim, de accusat. Et ratio clara est: Quia in dubio causa pendente melior est conditio possidentis, igitur praedicta infamia, & accusatio non sunt sufficientes ad priuandum

dum accusatum, & infamatum ab honoribus iam obventis, & possedis, nec eo iure, vel iuribus, quæ per eos possidet.

12 Prima verò pars conclusionis, scilicet, quod infamis infamia facti legalis, non possit promoueri ad dignitates, & honores, quos nondum obtinet, seu, quos nondum possidet. Est communis Doctorum sententia, & constat ex iure in cap. illi qui, & cap. infames 6. quæst. 1. cap. qui in aliquo, dist. 51. cap. infamias voi G ossa de regul. iur. in 6. Gemianus consil. 12. in principio relatus a Tuscho litt. L. conc. 114. num. 6. Biaz in direct. elect. part. 2. cap. 16. Suarez de censur. disp. 48. sect. 1. num. 11. Garcia de benef. part. 7. cap. 8. num. 64. & Marchesius part. 1. tit. de Sanctis. D. N. Papæ referent. cap. 7. num. 36. ubi alios refer. Et ratio est: Quia infamis infamia facti legalis non habet integram suam opinionem, nec bonum nomen, & tamam. Ergo non est promouendus ad dignitates, & honores, quos nondum obtinet, nec possidet. Consequentia probatur: Quia tales honores, & dignitates ex sua natura exigunt bonam, & integram famam, ad conseruandam auctoritatem necessariam ad easdem dignitates, aliter enim, sine auctoritate necessaria nullatenus recte poterunt administrari: igitur infamis, qui integram suam bonam ex estimationem non habet non est aptus ad easdem dignitates.

13 Sit sexta conclusio: Infamia facti ad hoc, vt sit legalis, non inducitur ex eo solum, quod homines habeant notitiam alicuius delicti, nisi simul interueniat aliquod auxilium, seu adiutorium iuris, id est, quod detur aliquod ius, seu lex aliqua, quæ iubeat, seu statuatur, quod tale delictum faciat infames, eos, qui illud commiserint, quia hæc infamia est poena legalis quæ non incurritur, nisi in casibus a iure expressis, & præterea requiritur iudicis sententia, qua legitime declaratur reum incurrisse poenam infamiae prius iuris ordine seruato, etiam si factum sit evidens, & valde publicum. Ita Suarez de censur. disp. 48. sect. 1. num. 11. Villalobos i. tract. 21. diff. 30. n. 3. Et probatur: Quia prædicta infamia est poena per legem imposita: igitur necessarium est, ad hoc, vt incuratur, quod interueniat legitima sententia iuris ordine prius seruato. Et confirmatur: Quia leges poenales non obligant ad poenam ante sententiam iudicis, vt communiter

docent Doctores, etiam si sit poena priuationis, & lex illam im. o. ar ipso facto, & ante aliam declarationem, quod debet intelligi ante aliam declarationem poenæ, non culpæ. Ita docent Covarrubias, Mexia, Ludou. Lopez, Graffis, Enriquez Man. Rodericus, Sotus, Acevedo, Matienço, Nauarrus, Simancas, & Molina, quos suis locis citat, & sequitur Thom. Sanchez in sum. lib. 2. cap. 22. num. 20. per totum. Et nos citatis multis, & efficacibus rationibus probauimus in 1. p. lib. 2. disp. 6. res. 3. n. 4 per totum, & per numeros sequentes: Ergo cum hæc poena infamiae imponatur per legem poenalem: non poterit obligare ad eius incursum ante legitimam iudicis sententiam iuris prius ordine seruato. Verum tamen est, quod etiam ante sententiam, quando delicta sunt publica remanent homines ea committentes infamati. Sed hic loquimur per viam poenæ legalis, & canonici impedimenti, quæ maiorem exigunt probationem infamiae.

14 Nec contra hoc obijci potest, quo ex dictis sequitur, non dari infamiam facti, sed solum infamiam iuris. Quia ad hoc respondetur, dari triplicem infamiam, videlicet, infamiam *meri facti*, infamiam *meri iuris*, & infamiam *mixta* ex infamia iuris, & facti, & est illa, quæ vocant *facti legalis*. Quæ licet pro ea parte qua est infamia facti, non requirat sententiam ad hoc, vt incuratur, pro ea tamen parte, qua est infamia iuris, seu a iure statuta requirit legitimam iudicis sententiam ad hoc, vt incuratur. Et ita semper firma permanet illa distinctio triplicis infamiae, scilicet *meri facti*, & *meri iuris*, & *mixta*, quæ dicitur facti legalis, quæ in hunc modum communiter a Doctoribus distinguuntur, & explicantur.

15 Ex his colligitur declaratio doctrinæ, quam tradidi in meis selectis quæstionibus regularibus, & exposui regul. S. Francisci in cap. 12. super. 8. regulæ, num. 10. ubi asserui, accusatum, vel denuntiatum de aliquo delicto, licet de illo sit infamatus, vel infamia iuris, vel infamia facti non esse incapacem in electione concurrendi actiue, & passiue, etiam si tale delictum habeat ex iure poenam inhabilitatis, vel priuationis, dum accusatus, vel infamatus non fuerit condemnatus, seu declaratus infamis per legitimam iudicis sententiam, prius iuris ordine seruato, & datis ei legi-

gitimis defensionibus. Quæ doctrina nō solum non est singularis (ut aliquis dixit,) sed est communis Doctorum sententia iuxta id quod probaui nam. 13. quia infamia facti legalis non incurritur ante sententiam legitimam iuris ordine seruato.

16. Si septima conclusio: Etiam rationibus, & requisitis ad infamiam legalem num. 13. additis cessantibus in stante iam electione, cum, scilicet, iam non est tempus, quo possit se purgare accusatus, vel denunciatus de aliquo crimine, atque de eo infamatus, nec in quo se defendere, & tueri possit non potest excludi a voce actiua, & passiuā, neque a dignitatibus, officijs, vel beneficijs, seu honoribus, ad quos sit electio, neque per viam priuationis, neque per viam exclusionis. Ita expressē Emanuel Rodericus tom. 2. qq. regul. quæst. 31. artic. 12. Miranda in manuali Prælat. tom. 2. quæst. 10. art. 22. concl. 3. §. vnde, & §. hæc inquam. Qui clare loquuntur etiam de exclusionē, Peirinis de subdito to. 1. quæst. 1. cap. 31. §. 10. dicto. 1. Menochius de arbit. lib. 1. quæst. 17. num. 8. Beroius in quæst. famil. 23. num. 6. Rebusfus ad leg. Galic. de sent. excom. art. 9. Glos. 2. num. 31. Hieron. Rodriguez in compend. ad Manuelem vbi supra. Et probatur: Quia nullus in auditus potest condemnari, quia defensio est de iure naturæ. Quod ad eo certum est, ut etiam si in capitulo præsideat legatus autoritate Apostolica cum commissione expressa, & potestate excludendi, vel priuandi

quemcumque voce actiua, & passiuā, ut docet communis Doctorum sententia, quos refert Emanuel Rodericus vbi supra debet interpretari, & intelligi iuris ordine seruato eo, quod ad substantiam, & essentiam ipsius iuris expectat. Et idē dicendum est, etiam, si commissio, & facultas, sit ad procedendum omni appellatione postposita. Quia defensio est de iure naturali, & diuino, & idē strictissime eam obseruari præcipit ius canonicum, illamque reuocandi ex actissimē statuit, quare Summus Pontifex in cap. 1. de causa posset. & prop. dicit: *Nec nos contra inauditam partem aliquid possumus diffinire.* Dicere autem, quod non poterit priuare preses accusatum, & infamatum, sed quod, nihilominus poterit illum excludere ab electione. Est euasio friuola, & ridicula: & solum ludere verbis, quia in rei veritate idē omnino est priuare, & excludere, & eandem iniuriam, & iniustum damnum inferre denūtiato, vel accusato priuatio siquidem nihil est, quam carentia dignitatis, officijs, vel beneficijs seu vocis actiue, & passiuæ in subiecto alias apto addictos honores, sed exclusio est etiam prædictorum honorum carentia in subiecto apto: Ergo est priuatio. Nec in re tanti momenti vbi agitur de graui iniuria, & præiudicio proximi, & de honoris eius latione recurrendum est ad vanas, & inutiles vocum differentias; sed omnino standum est rei veritati, & realitati. Quod totum docent supra allegati, & adducti Doctores,

LIBER QVINTVS

DE IVRE DIVINO, SIVE DE LEGE DIVINA POSITIVA;
atque de eius præceptis.

DISPVATIO PRIMA.

DE ESSENTIA, & NATVRA LEGIS DIVINÆ POSITIVÆ

RESOLVTIO PRIMA.

Quid, & quottuplex, sit lex diuina positiua?

SVMMARIVM.

1 *communiter diuidunt Theologi legem, in legem æternam, naturalem, & positiuam.*

2 *Lex naturalis est illa, quæ humanæ menti infuset ad discernendum honestum a turpi, siue dictamen practicum rectæ rationis.*

3 *Lex positiua ea est, & dicitur, quæ non est indita cum natura, sed ultra illam, ab aliquo principio extrinseco habente potestatem posita est, quæ diuiditur in Diuinam, & humanam, & vtræque differt a naturali.*

4 *Lex Diuina positiua est duplex, scilicet, lex veteris testamenti, siue Moysæica, quæ cessauit per promulgationem Euangelij, & lex noui testamenti, seu Euangelica data a Christo Domino.*

Quamuis Deus fuit Author vtriusque legis Moysæicæ, scilicet, & Euangelicæ, neutram tamen per se ipsum immediate promulgauit, sed veterem per Moysen, nouam verò, seu Euangelicam per Apostolos Christi.

Apostolus Paulus comparat inter se vtramque legem Moysæicam, & Euangelicam, & affirmat illam per Angelos traditam esse Moysi, & per Moysen populo Iudeorum, illam verò, scilicet, Euangelicam per Christum toti mundo.

1 **C**OMMUNITER diuidunt Theologi legem, in legem æternam, naturalem, & positiuam. Lex æterna potest sumi duobus modis. *Primò*, pro quavis regula practica necessaria, & æternæ veritatis, ad quam naturaliter obligamur, vt Deum esse colendum, parentes honorandos, nemini faciendam iniuriam, &c. Hæc enim regulæ sunt leges omnino immutabiles, ac proinde æternæ, ideòque rectè dicimus in hoc sensu multas esse leges æternas. *Secundò*, pro actu diuinæ mentis, quo concipit, & iudicat, illas regulas seruandas esse a creatura, cum voluntate eam obligandi. Ita D. Thomas 1. 2. quæst. 93. art. 1. qui ait: Legem æternam nihil aliud esse, quàm rationem diuinæ sapientiæ, secundum quam dirigit omnium creaturarum motus, & actiones in suos fines. Sicut enim in Deo est ratio creandarum rerum, quæ dicitur idea, sic etiam est ratio rerum gubernandarum, quæ dicitur lex æterna. Rursum sicut ratio rerum creandarum nihil est aliud, quam conceptus diuinæ mentis, quo concipit rem, & iudicat, quomodo res sit facienda; sic ratio rerum gubernandarum, quæ vocamus legem æternam, nihil aliud est, nisi conceptus diuinæ mentis, quo concipit, & iudicat, quomodo vna quæque creatura debeat suas functiones obire, adiuncta simul voluntate eam obligandi, vel imprimendi inclinationem ad suam regulam seruandam.

2 Lex verò naturalis est illa, quæ humanæ menti infuset, ad discernendam

honestum a turpi, seu dictamen practicum recte rationis, quo unusquisque iudicat, honestum, & bonum esse faciendum, turpe verò, seu malum esse fugiendum. Iuxta illud Psalmi. 4. *Quis ostendit nobis bona? Signatum est super nos lumen vultus tui Domine.* Ita D. Th. 1. 2. q. 91. ar. 2. ubi concludit, legem naturalem esse participationem legis aeternae in rationabili creatura. Quia illud ipsum dictamen, seu conceptum Divinae mentis, quo concipit, & iudicat bonum esse faciendum, & malum fugiendum, inditum, & insitum humanae menti, seu intellectui hominis dicitur, & est lex naturalis, itaque illud dictamen Divini intellectus prout est in Deo cum voluntate obligandi creaturam ad faciendum bonum, & fugiendum malum dicitur, & est lex aeterna, & prout est insitum, & inditum humanae menti dicitur lex naturalis, & dicitur naturalis, quia lex illa est veluti proprietas quaedam naturae, & quia Deus ipse illam naturae interfuit, & ex hac parte etiam haec lex est Divina, tanquam a Deo immediate lata, & intimata homini. Ut docet D. Th. d. q. 91. & q. 94. ar. 4.

3 Tertium membrum divisionis est lex positiva; & sciendum est, illam legem vocari, & esse positivam, quae non est indita cum natura, sed ultra illam ab aliquo principio extrinseco habente potestatem, posita est, inde enim positiva dicta est, quasi addita naturali legi, non ex illa necessario manans, unde ab aliquibus, *ius positivum* vocatur, ut videri potest in Conan. lib. 1. Comm. Jur. Civil. capit. 8. atque hinc traditur a Theologis alia divisio legis, in divinam, & humanam; lex positiva divina dicitur, quae ab ipso Deo immediate lata est, & toti legi naturali addita. De humana postea dicemus lib. sequenti, lex itaque divina positiva in praesenti, non dicitur lex in Deo existens, sed a Deo manans speciali quodammodo, non enim significat legem conceptam, sed exhibitam, & ex hoc differt a lege aeterna, & naturali. Deinde differt haec lex a naturali, quia lex naturalis non additur a Deo specialiter ipsi naturae, haec autem lex specialiter ponitur, & additur, ultra illam, unde lex naturalis non confertur per se, ut speciale donum legis, sed censetur idem donum cum ipsa natura, nam qui dat formam dat consequentia ad formam, & ideo Deus datus naturam rationalem, dedit etiam naturalem legem, qua gubernatur

retur rationabiliter, tanquam quid consequens ad ipsam naturam rationalem. Haec autem lex positiva per se datur, tanquam donum additum naturae. Et hinc factum est, ut haec soleat appellari simpliciter lex, ut patet ex tota epistola ad Rom. & ex alijs Scripturae locis, atque ideo lex Divina simpliciter dicta solet de hac positiva intelligi.

4 Quoad secundam partem resolutionis, quod duplex, scilicet, sit lex positiva Divina? Certum est esse duplicem, scilicet, veteris testamenti, seu Mosayca, quae cessavit per promulgationem Evangelij & novi testamenti, seu Evangelica, utriusque autem Author fuit Deus, & Pater Domini nostri Iesu Christi; ita Concilium Trident. sess. 4. & aperte colligitur ex Scriptura, nam Christus Matth. 23. 6. loquens de lege Mosayca, illam appellat mandatum Dei, dicens: *Et irritum fecistis mandatum Dei propter traditiones vestras.* Et Apostolus Paulus ad Rom. 1. 1. & ad Hebr. 1. 1. vocat Patrem Domini nostri Iesu Christi Authorem veteris legis, & novae. Ut videre est in citato loco epist. ad Hebr. ubi inquit: *Multifariam multisque modis olim Dominus loquens Patribus, in Prophetis, nonissimè diebus istis loquutus est nobis in Filio, quem constituit heredem universorum, per quem fecit, & saecula.* Quamvis autem Deus sit Author utriusque legis, neutram per se immediate promulgavit, sed veteris ministerium Angelorum proposuit Moysi, & per Moysen populo Iudaeorum, novam vero per Christum, Deum hominem, proposuit Apostolis, & per Apostolos toti mundo, ita D. August. lib. 3. de Trinit. cap. vlt. & D. Thom. 1. 2. q. 98. art. 3. & aperte colligitur ex Apostolo Hebr. 2. 2. ubi confert inter se legem Mosaycam, & Evangelicam, & affirmat, hanc per Christum, illam per Angelos traditam esse. Dicens: *Si enim, qui per Angelos dictus est sermo factus est firmus, & omnis praevaricatio, & inobedientia accepit iustam mercedis retributionem quomodo nos effugiemus, si tantam neglexerimus salutem, quae cum initium accepisset enarrari per Dominum, ab ijs qui audierunt in nos confirmata est.*

RESOLVTIO II.

An lex positua Diuina necessaria fuerit?

SUMMARIVM.

1 D. Thomas quatuor affert rationes, ob quas fuit necessaria lex positua Diuina, & quæ illæ sint.

2 Lex Diuina positua non fuit necessaria simpliciter, & absolute, neque in ordine ad præcipiendos actus bonos, vel prohibendos malos, sed ex suppositione institutionis Sinagogæ, & Ecclesiæ ad eas congruè gubernandas, neque necessaria fuit absolute, & simpliciter ad consequendum finem supernaturalem.

Eadē lex Diuina positua ex suppositione institutionis Sinagogæ, vel Ecclesiæ simpliciter, & absolute necessaria fuit.

Lex positua Diuina necessaria fuit, nō obstante, quod esset lex naturalis, quia illa nō videtur satis determinata ad casus particulares, pro quorum determinatione fuit necessarium dari aliam legem, scilicet, Diuinam posituam.

IN Hac difficultate D. Th. 1. 2. q. 1. ar. 4. quatuor affert rationes, ob quas asserit, fuisse necessariā legē Diuinā posituam. Prima ratio est, vt dirigat hominē ad supernaturālē finem, quia lex naturalis per se sola non potest hominē ad beatitudinē supernaturālē dirigere. Secunda, vt iuuet hominē etiam in naturalibus ne erret. Tertia, vt etiam de interioribus actibus possit præcipere, & ordinare. Quarta, vt omne malū prohiberet, quod lex humana non potest. Sed vt bene advertit Suar. lib. 1. de leg. cap. 3. n. 15 Prima, & secunda solū probant, fuisse hominibus necessariā fidem, & gratiam supernaturālē ad consecutionē gloriæ, ad quā ipsos præordinauit, Deus tanquā ad finem vltimū, & perfectam beatitudinē, & ad quā eosdē homines creauit: tertia vero, & quarta ratio etiā in pura lege naturali locū habent, quia illa etiā nō extēte lege positua, & iubeat fieri actus bonos internos, & prohibebat omnes malos, siue internos, siue externos. Ergo propter has rationes non videtur fuisse simpliciter necessariā legē Dei posituā

quare interpretandus est S. Thom. nō de necessitate simpliciter, sed secūdu quid.

2 Sit ergo conclusio: Necessitas legis Diuinæ posituæ non fuit necessitas simpliciter, & absoluta, neque in ordine ad finem supernaturalem, neque in ordine ad præcipiendos actus internos bonos, & prohibendos malos, quia illos etiam lex naturalis præcipit, & prohibet neque, vt omne malum prohiberet, quia etiam lex naturalis omnes actus malos prohibet: sed est necessitas ex suppositione institutionis Sinagogæ, vel Ecclesiæ, respectu quarum censeri potest necessitas simpliciter: licet respectu finis supernaturalis, & aliorum, supra expressorū, sit potius ad melius esse, & ad maiorem hominū instructionem, vel propter eorū nimiam cecitātē, & deprauatos mores ad cohibendos illos, vel propter maiore perfectionem, & lumen ad perfectionē virtutis assequendam, & maiore sanctitatem. Ita Suar. de leg. lib. 1. cap. 3. n. 16. Ratio est: quia licet aliqua supernaturalis cognitio, & ordinatio ad finē supernaturālē fuerit necessaria ad ipsū, consequendū, & beatitudinē obtinendā: sufficere poterat illa, quæ ex fide, & gratia supernaturali datur homini ad cōsequendā beatitudinē supernaturālē, ad quā directus est ex ordinatione diuina tanquā ad vltimū suū finē: Ergo si sufficeret cognitio orta, ex fide, & gratia cōcessa homini ad cōsequendā vitā eternā, & suā vltimā beatitudinē, ad quā a Deo tanquā ad suū vltimū finē est ordinatus: ad hunc finē lex positua diuina non fuit necessaria. Quod verò, neq; absolute, & simpliciter sit necessaria ad præcipiendos actus bonos internos, & ad prohibendos malos, neq; vt omnes actus malos prohiberet probatur ex ratione supra adducta, quia hæc omnia per legē naturālē fiunt sufficienter quæ actus bonos necessarios iuuēt esse faciendos, & omnes actus malos prohibet siue sint interni, siue externi. Ergo ad hæc non fuit necessaria lex positua diuina. Necessitas ergo addendæ alteræ legem posituā orta est ex peculiari institutione corporis mistici, scilicet, Sinagogæ, vel Ecclesiæ. Quia institutio e supposita possunt optimē applicari rationes D. Th. ad probandā necessitatem huius legis posituæ Diuinæ. Cui addi potest alia ratio huius necessitatis, quam adducit Becanus in primam secundæ D. Th. tract. 3. de leg. c. 4. in princ. Quia lex naturalis non videtur satis determinata ad

casus particulares, & ideo saltem ad hoc videtur fuisse necessariam aliquam legem positivam Divinam, quæ ad casus prædictos particulares esset determinata, & eis specialiter prouideret, & iungeret, quid in eis esset faciendum, seu observandum, & quid omittendum.

RESOLVTIO III.

De præceptis legis Divinæ positivæ, & qualiter vim habeant obligandi?

SVMMARIVM.

- 1 Status questionis huius proponitur, cum præceptorum legum Mosaycæ, & Evangelicæ distinctione.
- 2 Triplicia fuerunt præcepta veteris legis, scilicet, moralia, ceremonialia, & iudicialia.
- 3 Præcepta moralia summam continentur in præceptis Decalogi, vel ad illa reducuntur.
- 4 Præcepta ceremonialia sunt, quæ præscribunt certas ceremonias, ad Cultum Dei pertinentes, & quot, & qualia sint.
- 5 Præcepta iudicialia sunt, quæ præscribunt certam formam seruandæ iustitiæ inter homines.
- 6 Triplex differentia est inter præcepta ceremonialia, & iudicialia.
- 7, 8 Præcepta moralia veteris legis absolute loquendo non sunt abrogata per legem Evangelicam, sed an sint abrogata prout tradita sunt à Moyse, quæstio est inter Theologos refertur duplex sententia.
- 9 Lex vetus abrogata est, quoad præcepta ceremonialia, & iudicialia.
- 10 Lex noua, & Evangelica, quæ à Christo data est, continet triplicia præcepta, scilicet, moralia Sacramentalia, & fidei, & ad hæc ultima reducuntur illa, quæ pertinent ad Monarchiam Ecclesiæ, seu Ecclesiasticam.

Diximus iam in superioribus, duplicem esse legem Divinam positivam, alteram veteris testamenti, siue Mosaycæ, quæ iam cessauit, alteram noui testamenti, seu Evangelicæ, à Christo Dño traditæ, & per Apostolos totum

do promulgatâ; superest modo videndum quæ præcepta sint virtute legis, & quæ sint abrogata, & quæ habeant vim obligandi, & primo de præceptis veteris legis erit sermo, postea vero de præceptis legis nouæ, seu Evangelicæ.

2 Sit prima conclusio: Triplicia fuerunt præcepta legis veteris, seu Mosaycæ scilicet, moralia, ceremonialia, & iudicialia. Ita D. Th. 1. 2. q. 99. vbi communiter Theologi. Et probatur ex illo Deut. 5. 3. *Loquar tibi omnia mandata mea, & ceremonias, atq; iudicia.* Et Deut. 6. 1. *Hæc sunt præcepta, & ceremonie, atq; iudicia, quæ dñs dñs dñs vestris, ut loqueretur vobis.* Hæc autem est differentia inter hæc præcepta, scilicet, quod omnia præcepta moralia sunt iuris naturalis, reliqua iuris positivi. Et probatur: quia omnia præcepta moralia iubeant, Deū esse amandū, & colendū, & proximū diligendū, atque illi non esse faciendā iniuriā. Iuxta illud Evangelicæ: *Diliges Dñm tuū, &c. & proximū tuū sicut te ipsum; in his duobus mandatis vniuersa lex pender, & Prophetæ.* Sed recta ratio, seu dictamen rectæ rationis dicit, hæc esse ab omnibus observanda: Ergo illa sunt præcepta iuris naturalis. Sed præcepta iuris naturalis sunt immutabilia, quia nunquā mutari, & abrogari possunt: Ergo præcepta moralia veteris legis, quoad substantiā semper durāt, & permanent. At quibus ceremonijs colendus sit Deus quod pertinet ad præcepta ceremonialia, & quibus modis iniuria proximi sit coercenda, quod pertinet ad præcepta iudicialia pendent ex arbitrio, & voluntate Legislatoris. Hinc sequitur, præcepta moralia ab omnibus sæpe observanda esse. Reliqua vero non, nisi eo tempore, quo Legislator vult, & ab his, quos ipse obligauit ad eorum observationem.

3 Sit 2. concl. Præcepta moralia summam continentur in decem præceptis Decalogi, vel ad illa reducuntur. Ita D. Th. 1. 2. q. 100. ar. 3. & communiter Theologi. Et patet, quia tria prima præcepta respiciunt Divinū amorem, & cultū Dñi, reliqua iustitiā cū proximo seruandā. Deus enim colitur tribus modis; primo, per fidelitatem, & amorē; secundo, per reuerentiā; tertio, per famulatum. Et ita constituitur prima tria præcepta Decalogi. Cū proximo vero servatur iustitia, & se pariter honoremus, & alios non ledamus, neque ore, neq; opere, neq; corde, & hæc est summa præceptorū Decalogi. Quod si dicas, quod in Decalogo habetur præ-

ceptum de Sabbato sanctificando, & quod hoc præceptum non est morale, sed ceremoniale. Respondetur, hoc præceptum esse morale, quoad substantiam, ceremoniale verò quoad determinationem certi temporis, nam ratio naturalis dicitur Deo deberi aliquem simulatum, cum ipse sit Dominus vniuersorum, quando autem hic simulatus illi exhibendus sit, hoc pendet ex libera ipsius voluntate.

4 Sit tertia conclusio: Præcepta ceremonialia sunt, quæ præscribunt certas ceremonias, quæ pertinent ad Cultum Diuinum, ac proinde sunt determinationes quædam eorum præceptorum Decalogi, quæ ad Diuinum Cultum referuntur. Ita D. Thom. quæst. 10. art. 1. Unde sequitur tot esse genera præceptorum ceremonialium, quot sunt genera eorum, quæ ad Diuinum Cultum pertinent. Sunt autem quadruplicia, nam quædam sunt circa Sacrificia, quæ in Diuinum Cultum offerebantur Deo. Quædam circa instrumenta Diuini Cultus, vt Tabernaculum, Templum, Arca Fœderis, Propitiatorium, Candelabrum, Mensa panum propositionis, &c. quædam circa Sacramenta, vt Circumcisionis, esus Agni Paschalis, Purificationes, a quibusdam exterioribus inmunditijs, expiationes à peccatis, quæ omnibus erant communia, alia particularia, vt consecratio Sacerdotum, quæ ad ipsos pertinebat, & esus panum propositionis. Quædam denique circa observantias legales, quibus ex decreto Dei Populus Iudeorum discernebatur ab alijs gentibus, scilicet, discretio ciborum mundorum ab immundis, abstinencia a sanguine, & adipe, ieiunia nazæeorum, vota, festorum solemnitates, & denique certus vsus vestium qui præscribitur Leuit. 19. 19. & Deuter. 22. 17.

5 Sit quarta conclusio: Præcepta iudicialia sunt, quæ præscribunt certam formam conservandæ iustitiæ inter homines, ac proinde sunt quædam determinationes eorum præceptorum Decalogi, quæ ad iustitiam humanam conferuandam spectant. Ita D. Thomas 1. 2. quæst. 101. art. 1. & quæst. 104. art. 1. Unde sequitur tot esse genera præceptorum iudicialium, quot sunt genera hominum, inter quos iustitia observari debet, & ideo quadruplicia sunt præcepta iudicialia, vt docet S. Thomas prima secundæ q. 104. Nam quædam præscribunt

certum ordinem iustitiæ inter Principes, & Populum, quædam inter ipsos populares inter se, quædam inter Populum, & extraneos, quædam denique inter domesticos eiusdem familiæ, vt inter parentes & filios, inter virum, & uxorem, inter servum, & dominum. Exempla passim sunt in Scriptura Sacra, v. g. pro Principe dantur præcepta quomodo creandus sit, quomodo se gerere debeat erga populum, & vicissim populus erga illum, similiter pro popularibus dantur præcepta emptio- nis, & vëditionis, & aliorum contractuum ite erga extraneos, vt de bello gerendo contra hostes, de susceptione peregrinorum, & advenarum denique erga domesticos de servis, de vxoribus, & filiis.

6 Sit 5. conclusio. Triplex differentia est inter præcepta ceremonialia, & iudicialia. Ita D. Tho. 1. 2. q. 104. art. 1. & 2. Primū est, quod ceremonialia pertinent ad cultum Dei, iudicialia ad iustitiam cum proximo seruandam. Secundum, quod ceremonialia primario instituta sunt ad figurandū Christū, non autē iudicialia: quia cū ceremonialia pertineant ad cultū Dei, Deus autē non poterat coli recte a Iudæis nisi per fidē in Christū conueniens fuit, vt omnes ceremoniæ pertinentes ad cultum Diuinum essent figuræ quædam, & prognostica Christi venturi. Tertiū discriminē est, quod ceremonialia, non solū sint mortua, sed etiā mortifera, iudicialia verò sint mortua quidē non tamē mortifera. Unde est, vt ceremonialia, sine peccato repeti non possint, iudicialia vero possint. Et ratio est: quæ sequitur ex dictis, quia ceremonialia erāt figuræ, & prognostica Christi venturi: Ergo præsentē Christo, nō possunt repeti, quia essent prognostica falsa & mendacia, significarent enim venturum esse Christum, qui iam præsens est. At iudicialia, cum non sint per se figuræ Christi venturi, sine vilo mendacio possunt repeti, præsentē Christo.

7 Sit 6. conclusio. Præcepta moralia, nullo modo sunt abrogata per nouam legem, Noui Testamenti, seu per Euangelium. Ita D. Thom. 1. 2. q. 100. art. 3. & cōmuniter Theologi. Et ratio est: quā iam supra tetigimus, quia præcepta moralia sunt iuris naturalis. Præcepta autē iuris naturalis sunt immutabilia, & semper firma, & stabilia permanent: Ergo præcepta moralia non sunt abrogata absolutē loquendo, dixi absolutē loquendo, quia an sint abrogata quatenus a

Moyse concripta sunt in veteri testamento quaestio est inter Theologos in qua quaeritur an praedicta praecepta moralia obligent nos Christianos, non solum quatenus in nostris cordibus, & in Evangelio scripta sunt; sed etiam quatenus tradita in lege Moysaica? In qua difficultate negant Domin. Soto lib. 1. de iust. quaest. 5. art. 4. Medina in 1. 2. quaest. 103. art. 3. Greg. de Valencia quaest. 7. de legib. punct. 7. & alij. Et probatur 1. ex ipsis verbis Decalogi Exodi. 20. 2. *Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti: At nos Christiani numquam fuimus serui in Aegypto: Ergo illa verba, & illa praecepta ad nos non spectant. Secundò ex illo Lucæ 16. 16. Lex, & Prophetæ usque ad Ioannem.* Vbi Christus loquitur de tota lege Moysaica, quam dicit durasse solum usque ad Ioannem Baptistam, 3. constat ex Apostolo ad Rom. 7. & ad Hebr. 7. vbi videtur absolute dicere, totam legem Moysaicam esse sublatam.

8 Contrariam tamen sententiam tenet Belarminus lib. 4. de iustificatione, cap. 6. asserens legem moralem, etiam quatenus per Moysen datam, & in veteri testamento scriptam obligare Christianos. Et probatur 1. ex cap. 5. 6. & 7. Matth. vbi Christus explicat legem Moysaicam asserens: *Se non venisse solvere legem, sed adimplere*, 2. ex Apostolo Rom. 3. 31. vbi ait: *Legem ergo destrimus per fidem? Absit, sed legem statuimus.* Tertio: Quia Apostoli semper allegant verba veteris testamenti, cum docent praecepta moralia seruanda esse, vt ad Rom. 13. 9. ad Ephes. 6. 2. & Iacobi 2. 8. & idem faciunt Sancti, sed friuolum esset ea allegare, si iam non obligarent: Ergo obligant Christianos adhuc, vt tradita in veteri testamento. Vtraque hæc opinio satis probabilis est.

9 Sic septima conclusio: Lex vetus abrogata est, quo ad ceremonias, & iudicia, siue quo ad praecepta ceremonialia, & iudicialia. Ita omnes Catholici. Vt patet ex scriptura, Luc. 16. 17. *Lex, & Prophetæ usque ad Ioannem.* Et ad Galat. 3. 24. *Lex pedagogus noster fuit in Christo, at vbi venit fides, iam non sumus sub pedagogo.* Et ad Hebr. 7. 12. *Translatio Sacerdotio, nec esse est, vt, & legis translatio fiat.* Est autem abrogata propter has causas. Primo, quia erat imperfecta. Hebr. 7. 18. *Reprobatio fit praecedentis mandati propter infirmitatem eius, & in utilitatem.* Secundo, quia erat

grauē iugū, quod Iudæi vix poterant portare, Act. 15. 10. *Quod neque nos neque Patres nostri portare potuimus.* Tertio, quia continebat figuras, quæ per Christum impletae sunt. Vt docet D. Augustinus lib. 19. contra Faustum cap. 13. Quarto, quia sicut maius lumen offuscat minus; sic lumen Euangelij, & Sol Iustitiæ Christus obscurauit caeremonias legales; vt notat Hieronimus in Coment. ad Galat. 4.

10 Sit octaua conclusio: Lex noua, seu Euangelica, quæ a Christo Domino data est, continet triplicia praecepta, nempe, moralia, sacramentalia, & fidei, & ad hæc duo vltima reducuntur illa, quæ pertinent ad Monarchiam Ecclesiæ, seu Ecclesiasticam, ita etiam omnes Catholici. De moralibus constat Matth. 5. 6. & 7. vbi Christus explicat, & perficit praecepta Decalogi, quæ proprie ad mores pertinent. Et Matth. 19. 6. vbi prohibet diuortium per libellum repudiij ac discernit, vt vinculum Matrimonij deinceps non dissoluatur. De sacramentalibus patet ex illo Ioan. 3. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei.* Et ex illo eiusdem Ioan. 5. 3. *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem non habebitis vitam in vobis.* Et ex illo Lucæ 13. 3. 5. *Nisi penitentiam egeritis omnes similiter peribitis.* Denique de praeceptis fidei ex illo Marci 16. 16. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit saluus erit, qui vero non crediderit condemnabitur.* Et Ioan. 8. 24. *Si non credideritis, quia ego sum; moriemini in peccato vestro.* Hæc tamen inter est inter hæc triplicia praecepta: quod sacramentalia sint verè, & propria Christo instituta. Reliqua verò non tam instituta, quam aucta, vel explicata. Et quidem moralia cum sint iuris naturalis, non egebant institutione, sed explicatione; praeceptum verò fidei aliquo modo auctum est, nam Christi natiuitas, passio, & mors, & reliqua Mystera, quæ a Iudeis implicite, & obscure credebantur, iam expresse, & distincte creduntur a Christianis de praeceptis igitur moralibus Decalogi, & de praecepto fidei iam egimus in libro superiori: modo de aliquibus pertinentibus ad praecepta Sacramentorum differemus in sequentibus resolutionibus.

DISPUTATIO SECVNDA:

DE PRÆCEPTIS, QUÆ PERTINENT AD SACRAMENTA nouæ legis.

RESOLVTIO PRIMA.

Quæ intentio requiratur in Ministro Sacramenta ministrante?

SVMMARIVM.

1. Sacramenta, vt diffinit Concilium Tridentinum tribus perficiuntur, scilicet, materia, forma, & intentione Ministri.
2. Triplex datur intentio, actualis, virtualis, & habitualis prima est optima, sed non necessaria, secunda sufficit, tertia vero non.
3. Inquiritur, quæ sit proprie intentio virtualis, & refertur, ac probatur sententia Suarez, & aliorum, quæ communis est.
4. Sententia secunda Valentia, & Enriquez adducitur circa virtualem intentionem.
5. Adducitur sententia Scoti, & aliorum, & probatur, & tanquam probabilius approbatur.
6. Quarta opinio Reginaldi, quam vt probabilem trahit Diana refertur, & explicatur, & probabilem esse asseritur.
7. Opinio Catherini refertur, & explicatur.
8. Catherini sententia tanquam erronea, & communiter reprobata a Catholicis reuocatur.
9. Sententia Reginaldi, & Diana valde distant à sententia Catherini, & ab errore Luteti, & aliorum Hæreticorum.
10. Doctores, qui asserunt, sacris iniciatis, eo ipso, quo formaliter intendit, scilicet per se, & ordinem, virtualiter velle velle castitatem si consequentiam sequentem necessario debent assentiri sententia Reginaldi circa intentionem virtualem.

I D. Hac questione latè egi. I. Resol. 4. resol. 3. nunc verò videtur mihi aliquid addendum.

& ideo iterum ad illam redeo. Et in primis suppono tanquam certum ex Concilio Trident. sess. 13. Can. 7. Sacramenta tribus perfici, scilicet, materia, forma, & intentione Ministri intendentis saltem facere ea, quæ facit Ecclesia.

2. Deinde suppono ex communis Doctorum sententia triplicem esse intentionem, habitualem, scilicet, virtua-lem, & actualem, de quibus asserunt, actualem esse quidem omnium optimam, sed non esse necessariam, virtua-lem sufficere, & habitua-lem non esse sufficientem: disident tamen in assignando, quænam intentio virtualis sufficiat?

3. In hac difficultate communior, & receptissima sententia est Saurez tom. 3. in 3. part. disput. 13. sect. 3. Vazquez tom. 2. in 3. part. disp. 138. cap. 6. Coninhe de Sacrament. quest. 64. art. 8. dub. 2. num. 71. Gasp. Hurtado de Sacram. disp. 4. diff. 5. Cabrera de Sacrament. quest. 64. art. 8. Pelantij in 3. part. quest. 64. art. 8. disp. 2. Fernandez in exam. Theol. Mor. part. 3. cap. 1. §. 4. num. 6. Bonacinz de Sacrament. disp. 1. quest. 3. punct. 2. §. 3. num. 11. & eam tenent Nugnus, Molfesius, Camerota, Summa Corona, Anton. de Litterarijs, quos refert, & suis locis citat Antonin. Diana 2. part. tract. 17. resol. 32 & alij multi. Qui docent intentionem virtualem ad Sacramentum necessariam, illam esse, quando post actua-lem voluntatem conficiendi Sacramentum, præter esse morale, quod remanet post tractatum morum voluntatis physicum, ex eo, quod ille prior actus voluntatis non est retractatus, physicè relinquit aliquem effectum in potentij externis, & in phantasia, & appetitu sensitivo, quia cum ex vi illius actus intentionis, si non detur interruptio, potentia externæ, & phantasia, atque appetitus sensitivus mancant applicati ad con-

confectionem Sacramenti, postea ipsa potentia externae, phantasia etiam, & appetitus continuant suos actus, usque ad perfectam confectionem finis, seu Sacramenti confectionem, ex vi. & virtute, prioris applicationis, & hac ratione prior ille actus intentionis dicitur influere physice in confectionem Sacramenti, & manere non formaliter cum iam transierit, sed virtualiter in suo effectu, & proprie habere rationem intentionis virtualis, aliter enim, si non influat, per praemissum influxum in potestates externas, vel etiam in phantasia, & appetitum sensitivum, quibus frequenter illae potentiae externae moventur, non sufficere totam non retractationem, primae intentionis, & moralis influentiam, & existentiam ipsius actus, ad confectionem Sacramenti, ad hoc ut esse, & dici possit intentio virtualis, quia ille actus intentionis, si non datur ille physicus influxus, nec manet in se, ut perspicuum est, quia supponimus iam cessasse motum intellectus, & voluntatis, ex distractione superueniente, neque in aliquo suo effectu. Haec sententia optima est, ut dixi dict. disp. 4. resol. 3. libri secundi primae partis. Sed multo plus exigit, quam sit necessarium ad veram intentionem virtuales necessarias ad conficienda Sacramenta.

4. Secunda sententia est Valentiae tom. 4. disp. 3. quaest. 3. punct. 3. versic. Intentio autem implicita, & Henriquez in sum. lib. 1. cap. 10. num. 2. afferentium, intentionem virtuales etiam dicendam esse illam, quae quamvis non videatur fluxisse ex efficaci vi, vel motu primae intentionis, aut quia licet, nunquam habuit intentionem sic explicitam, scilicet, voluificere, quod Ecclesia Romana intendit, aut Christus instituit, habuit tamen confusam, ut si quis ordines sacros suscipiat, ut fiat Sacerdos, & Minister Ecclesiae & absque alia forma intentionis, (si nunquam habuit contrariam) consuevit celebrare, & ministrare Sacramenta, etiam cum distractione mentis, hic conficiunt Sacramenta, & Eucharistiam. Sed haec intentio confusa supposita distractione mentis in opere, nec manet in se, ut perspicuum est, nec in aliquo suo effectu physico, aut morali influente in confectionem Sacramentorum, quia ex vi illius non manet applicata, & determinata voluntas, nec alia potentia externae, vel interioris magis ad confectionem Sacramen-

torum, quam ad alia quaeque officia, & exercitia pertinentia ad Cultum Divinum, & ad ministerium Sacerdotale. Ergo non potest dici intentio virtualis necessaria ad confectionem Sacramentorum, quare communiter rejicitur a Doctoribus. Praedicta sententia, ut non firmo fundamento suffulta, praecipue, quia haec intentio confusa potius est quaedam intentio habitualis, seu interpretativa, quae qui Sacros Ordines vult recipere, eo ipso censetur velle esse Minister Ecclesiae, & est in ea animi dispositione, & praeparatione, ut ministerijs Sacerdotalibus & Ecclesiasticis assistat, & suo officio fungatur; haec autem animi praeparatio, & dispositio proprie nihil aliud est quam quaedam intentio habitualis, & interpretativa, quae etiam in dormiente, & sensibus destituito reperitur, quare non potest esse actus liber, & humanus, qualis ad intentionem virtuales necessarias ad conficienda Sacramenta requiritur. Et praeterea videtur, talem non habere intentionem expressam requisitam a Concilio cum praemissi huius sententiae Auctores dicant, istum non habere intentionem faciendi, quod facit Ecclesia, & quod Christus instituit, cum Concilium clarè asserat requiri ad Sacramenta conficienda habere intentionem, *saltem faciendi, quod facit Ecclesia*, sed solum habet quandam confusam intentionem dedicandi se Divino Cultui, & sacris ministerijs interueniendi, quae ut diximus in praedicta resol. 31. solum est intentio habitualis, & non virtualis.

5. Tertia sententia est Scoti in 4. dist. 6. quaest. 6. §. & vers. Distinguitur, quem ibi sequuntur Scotistae, & Delgadillo de Sacrament. cap. 3. dub. 23. num. 77. eamque sequitur Enriquez lib. 1. de Sacram. in genere, cap. 10. num. 2. per totum, alios citans (secundam namque opinionem, quam praecedenti numero retulimus, tanquam probabilem, amplectitur, docens illam confusam intentionem esse sufficientem ad conficienda Sacramenta) qui asserunt, ad intentionem virtuales necessariam ad Sacramenta conficienda, solum requiri, quod prius praecedat intentio actualis, & actus voluntatis formalis intendentis conficere Sacramentum, & quod postea ea intentio non sit reuocata, licet quis post elictum actum formalem intentionis, sit distractus, & ad alia se diuertat, vel dormiat, & licet multum tempus intercedat,

dat, vel interponatur inter actum formalem, & executionem, vel confectionem Sacramenti. Quia ex communi hominum usu, & humano modo operandi illa volitio efficax conficiendi Sacramentum permanet moraliter, & reputatur actualiter permanere usque ad confectionem, & perfectionem sui finis, siue usque ad confectionem perfectam Sacramenti; dum non retractatur, ut constat in omnibus alijs moralibus, & liberis actionibus, ut in pactis, contractibus, & votis, & in alijs similibus, quæ durante transactione ipsius actionibus in solo effectu aliquo morali, & ex hoc solum dicuntur moraliter permanere, & obligare nam post emissam votum, si quis mente vagetur, vel ad alia negotia se diuertat, nec remanet formaliter voluntas, quæ vouere voluit, nec votum ipsum, aut voluntas vouens, nec aliquis earum effectus physicus, & tamen semper permanent moraliter usque ad expletionem, & executionem rei votæ, & idè patet in contractibus, & alijs similibus, quia licet transferint illorum actus formales permanent tamen moraliter in suo effectu morali, scilicet, in obligatione, seu debito morali quod ex ipsis relinquitur, usque ad executionem, & impletionem perfectam, eorumque, quæ vouentes promiserunt, vel contrahentes pati sunt. Ergo similiter voluntas formalis, seu intentio conficiendi Sacramentum, licet physice transferat, post transactionem motum voluntatis, manet in suo effectu morali, scilicet, in determinatione, & applicatione voluntatis, & in ordinatione ad finem conficiendi Sacramentum, dum non retractatur, nec peruenit ad perfectam executionem, nam intendens efficaciter voluntas conficere Sacramentum, quasi se ad strinxit, & deuotus ad illud conficiendum cum effectu, & contraxit quoddam debitum morale ad faciendum id, quod facit Ecclesia & quod instituit Christus, & eo ritu, quo instituit Ecclesia, & ad ponendum in re effectum, quem intendit, scilicet, confectionem Sacramenti, quod debitum perseverat moraliter usque ad confectionem finis efficaciter intenti post transactionem enim, actum voluntatis formalem, seu motum voluntatis intendentis conficere Sacramentum virtute ipsius manet voluntas quasi prædeterminata, affecta, & inclinata, & ordinata ad confectionem Sacramenti, si ille

actus non retractetur, & usque ad confectionem, & perfectionem, atque executionem finis, quæ est confectio Sacramenti. Hæc sententia est verior, & probabilior, & eam sequuti sumus 1. part. lib. 2. disp. 4. resol. 31. supra dicta, eamque late explicuimus, & efficaciter probauimus ibidem. Vbi eam vide, nec poenitebit.

6 Quarta opinio est Reginaldi 2. lib. 26. cap. 3. num. 38. quam etiam probabilem esse asserit Diana 2. part. tract. 17. resol. 32. §. tertia opinio, Reginaldus ergo ponit duplicem intentionem virtuales sufficientem ad conficienda Sacramenta. Primam, quam ex Suario, & alijs supra num. 3. tradidimus. Secundam, verò sic explicat, dicens, quod intentio virtualis dicitur, quæ ex natura sua, vel ex Ecclesiæ institutione comprehenditur sub alia intentione, cum qua sic coniuncta est, ut ea præsentem censetur ipsa quoque ad esse, illa, scilicet, ratione, qua votum castitatis comprehenditur sub Ordine Sacro, ut sub Subdiaconatu, Diaconatu, aut Sacerdotio in Ecclesia Latina, ut eo ipso, quo, quis vult ad hunc promoueri, censetur vel se emitte re votum castitatis, vel se obligare ad celibatum seruandum, sic igitur eo ipso, quod Sacerdos vult secundum Sacerdotum consuetudinem induere se vestibus sacris, seu Sacerdotalibus, habet virtuale intentionem celebrandi Missam, quia enim induere se vestibus Sacerdotalibus est medium ab Ecclesia institutum ad Missæ celebrationem sit, ut in tali actione induendi, comprehendatur virtualiter actio celebrandi, & in intentione induendi, intentio celebrandi, nisi adhibeatur actus contrarius, per quem hæc tollatur. Atque huiusmodi quoque intentionem virtuales sufficere dicendum est, alioquin asserendum erit multos Sacerdotes non consecrare, nec alia Sacramenta conficere. Hæc opinio Reginaldi & Dianæ satis probabilis est, & firmo nititur fundamento, propter, quod mihi valde aridet ad tollendos, multorum scrupulos. Ex ea enim sequitur, quod quoties Sacerdos sacris indutus in altari profert verba consecrationis, eo ipso habet intentionem virtuales consecrandi, si non efficiat actum contrarium. Et quod quoties auditis peccatis poenitentis profert verba, seu formam absolutionis, habet intentionem virtuales absolvendi, & idem est de alijs Sacramentis, quia

quia formæ Sacramentorum supposita legitima materia institutæ sunt a Christo ad conficienda Sacramenta, & ab Ecclesia, in hunc finem fidelibus, & præcipue Ministris Sacramentorum tradidit, tanquam a Christo institutæ, nam si intentio virtualis (stando in hac opinione) est illa, quæ vel ex natura sua, vel ex Ecclesiæ, & a fortiori ex Christi institutione, comprehenditur sub alia intentione, cum qua sic coniuncta est, ut ea præsentate censetur ipsa quoque adesse, sequitur, quod intentio proferendi formas Sacramentorum, seu voluntas pronuntiandi ipsas sub debita, & legitima materia, sit virtualis intentio conficiendi Sacramenta, quia prolatio illarum formarum sub debita materia est instituta a Christo ad conficienda Sacramenta: Ergo cum voluntas, & intentio, seu actus proferendi formam sub debita materia cuiuslibet Sacramenti, ita coniunctus sit cum voluntate, & intentione conficiendi Sacramentum ex institutione Christi, ut præsentate illa prima intentione, scilicet, proferendi verba formæ sub legitima materia, censetur intentio conficiendi Sacramentum præsens, quia sub illa comprehenditur, quoties quis sub debita materia verba formæ cuiuslibet Sacramenti protulerit, habebit intentionem virtuales, illud conficiendi, dum tamen sit legitimus Minister Sacramenti, & non faciat actum contrarium quo nolit habere intentionem illud conficiendi, vel quo nolit illud conficere, vel quo velit conficere illud ex ioco, vel irrisione, vel sine fide, quod per illud conferatur gratia, vel excludens finem conferendi gratiam, propter quem Sacramenta a Christo instituta sunt, nec credendo, seu opinando non esse necessariam intentionem Ministris, sed sufficere intentionem Ecclesiæ, licet Minister non habeat intentionem internam faciendi, quod facit Ecclesia, quæ omnia contraria sunt rectæ intentioni conficiendi Sacramentum requisitæ ab Ecclesia, nam debet esse Minister in ea animi præparatione, & prompta dispositione, ut velit conferre Sacramentum, & facere, quod facit Ecclesia, & Christus instituit interius, & exterius, ita ut si interrogaretur an velit conferre Sacramentum, faciendo, quod facit Ecclesia, & Christus instituit, responderet, se id facere velle, nam licet hæc intentio, ut sic sit solum habitualis, & interpretativa,

ut infradicemus, accedente tamen postea intentione proferendi verba formæ, sub legitima materia, quæ habet connectionem cum intentione conficiendi Sacramentum ex institutione Christi redditur intentio virtualis, & iam non sinit in esse habituali, & interpretativo, cum quo solo, non esset sufficiens ad conficiendum Sacramentum.

7 Dixi verò: *Dummodo non faciat actum contrarium, & cetera, quæ sequuntur.* Ad excludendam opinionem Catharini in opusculo de intentione Ministri, & Adriani in 4. de Baptismo, quest. 3. art. 3. quam etiam ex parte censuit probabilem Paludanus in 4. dist. 6. quest. 2. art. 3. illamque explicat, & latissime defendit Alphonsus de Salmeron tom. 13. in Epist. Pauli lib. 1. part. 3. disp. 2. fol. 185. Qui docet duplicem esse intentionem, alteram, scilicet, publicam, & Ecclesiæ, quæ satis exprimitur in ipsis formis Sacramentorum, quæ significant, si recte proferantur, & non viciantur consecrationem Sacramentorum, secundam verò privatam ipsius Ministri, & particularem, qui aut nihil credit eorum, quæ facit, aut derisorie facit, aut contrariam habet intentionem, scilicet, non conferendi Sacramentum, aut eius effectum, etiam si Sacramentum informæ Ecclesiæ consueta administret, doceretque, quod hæc intentio privata, & si necessaria sit, ne Minister peccet, ut conformetur intentioni Ecclesiæ, non tam tam fortem & efficacem esse, ut viciare Sacramentum possit, si alias velit exterius facere, quod facit Ecclesia. Quod multis argumentis latissime probare intendit quæ fusè adducit Diana part. 10. tract. 11. resol. 57.

8 Sed hæc sententia merito ab omnibus Theologis rejicitur tanquam erronea, & proxima hæresi, & errori Luteri, & aliorum Hæreticorum illamque omnino falsam, & erroneam iudicant Tannerus, Dicastillus, Serra, Fraciscus, Lugo, Ochagavia, Suarez, Vazquez, Hurtado, quos refert, & suis locis citat, & sequitur Diana ubi supra, & alij præcipue Cardinalis de Lugo de Sacram. tom. 1. disp. 8. sect. 2. num. 15. ubi ait: Ego quidem fateor hanc sententiam cuiusque sit, non ita aperte comprehendam esse definitionibus Conciliorum adductis, sicut comprehenditur Luteri, & aliorum Hæreticorum error, nam hæretici nullam prorsus intentionem exigebant.

faciendi, quod facit Ecclesia, sed dice-
bant, validum esse Sacramentum, qua-
tomvis Minister affirmaret, se non serio
sed iocose, & irrisorie operari; hi autem
Auctores exigunt non solum intentionem
faciendi illum actum externum,
& proferendi illa verba (quæ intentio, ne-
que etiam ab Hæreticis excludi pote-
ret.) sed etiam intentionem faciendi il-
lum actum, & proferendi illa verba illo
modo, quo ab Ecclesia fieri, & proferri,
solent, hoc est cum tali modo externo,
ostendente rem serio agi, & non iocan-
di gratia, qua intentione posita dicunt,
licet interius habeat intentionem illu-
dendi, & non conficiendi verum Sacra-
mentum, eam intentionem mentē con-
ceptam, & exterius non proditam, non
viciare, aut ob esse quidquam, valori Sa-
cramenti, iam enim habetur intentio faci-
cienpi, quod facit Ecclesia. Cæterum li-
cet hæc sententia differat ab errore Hæ-
reticorum, aductam tamen ex mente Conci-
liorum, & ex fundamentis, quibus con-
tra Hæreticorum dogma istud definitum
est, ita clarè colligi potest etiam falsitas
huius alterius sententiæ, ut merito cen-
suratur ab errore damnato non multum di-
stare, & idèò meritissimè ab omnibus
Theologis reiecta sit. Hæc Cardinalis de
Lugo, ex quibus patet longissimè distare
hanc quarram opinionem non solum
ab Hæresi Luteri, & aliorum Hæretico-
rum, sed etiam a erronea sententia Catha-
rini, & aliorum, quia illi nullam inten-
tionem internam requirunt ad confi-
cienda Sacramenta faciendi, quod facit
Ecclesia, nec efficiendi Sacramenta, nec
veram fidem eorum, aut suorum effe-
ctum, & asserunt iocose, & irrisorie
posse ea conferri, dummodo exterius
Minister velit dicere formas, & verba
ipsa, quibus, Ecclesia utitur; at Reginal-
dus, & Diana exigunt veram internam
intentionem Ministri faciendi, quod fa-
cit Ecclesia, & veram fidem Sacramen-
torum, & effectum eorum, & animum
sincerum, serio operandi, scilicet, quod
sit in ea interna, seria, fidelis, & sincera
dispositio, & animi præparatione fa-
ciendi, quod facit Ecclesia, ita ut si inter-
rogaretur, an vellet conficere Sacramen-
tum, & facere quod facit Ecclesia, dice-
ret, se illud velle, quamvis non præcesse-
rit actus formalis intentionis faciendi
quod Ecclesia facit, vel conficiendi Sa-
cramentum; dum tamen velit profer-
re, & proferat verba formæ consueta ab

Ecclesia, & eo ritu, quo utitur Ecclesia;
quia hæc intentio habet connexionem,
cum intentione eiusdem Ecclesiæ, & cū
institutione Christi, quia ea verba insti-
tuit ad conficiendum Sacramentum, si
dicantur a legitimè Ministro, & sub le-
gitima materia, & idèò intentio, & vo-
luntas ea proferendi cum dictis circun-
stantiis est intentio virtualis sufficiens
ad conficienda Sacramenta, & hanc sen-
tentiam sic explicatam tenent D. Tho-
mas in 4. dist. 5. quæst. 2. art. 2. quæst. 1.
in corp. D. Bonau. in 4. dist. 3. quæst. 2.
art. 2. & Aureolus, quos refert Sylveste-
r verb. Baptismus, tertio, quæst. 12. num.
11. per totum. Qui cum sibi obiecerint
quod cum Baptismus sit Sacramentum
necessarium necessitate mediæ ad salu-
tem, non videtur sufficenter prouisum,
à Christo, si dependeat ab intentione Mi-
nistri, in quo licet non præsumatur ma-
litia saltem si sit vir Catholicus, potest ta-
men ex in curia, & negligentia non ha-
bere intentionem, nec actualem, nec vir-
tualem, & per consequens non confice-
re Sacramentum. Respondet, quod cum
ex institutione Christi forma Baptismi
dicat connexionem, cum confusione
eiusdem Baptismi eo ipso, quod Minister
sincero animo, & ritu, quo utitur Eccle-
sia, & cum vera fide eiusdem Sacramen-
ti, & effectus ipsius, vult dicere formam
sub debita materia, vult virtualiter con-
ficere Sacramentum Baptismi, & con-
ferre omnes eius effectus suscipienti il-
lud. Ex quo argumento, & eius respon-
sione satis patet Divos Thomam, & Bo-
nauenturam, atque Aureolum eam te-
nuisse sententiam.

9 Ex dictis colliges: Omnes illos
Doctores, qui asserunt, sacris initiatum
eo ipso, quo vult recipere Ordinem Sa-
crum, simul velle implicite, & virtuali-
tèr vouere castitatem, quia ex inten-
tione Ecclesiæ habent connexionem Or-
do Sacer, & votum castitatis, & intentio
formalis recipiendi Sacros Ordines, cum
intentione virtuali vouendi castitatem.
si consequentiam seruent, debere huic
quartæ sententiæ morem gerere, & as-
sentiri, imò videtur, suam, & hanc sen-
tentiam eandem omnino esse formaliter,
licet materialiter differant, quia ver-
santur circa diueras materias, altera
circa votum castitatis sacris initiati, al-
tera circa confederationem Sacramen-
torum; nam illa ex intentione for-
mali recipiendi Sacros Ordines, quia vo-
tum

rum castitatis ex institutione Ecclesie est illis a nexum colligit, quod qui vult, & intendit formaliter illos recipere vult, & intendit implicitè, & virtualiter vouere castitatem; nō obstante, quod votum ex sua natura exigit actum humanū, & liberum. Et hæc ex intentione formali proferendi verba formarum Sacramentorum sub debita materia, & ritu ab Ecclesia instituto, quæ ex institutione Christi habent connexionem cum confectione Sacramentorum colligit, quod qui vult formaliter illa verba formarum Sacramentorum proferre; vult virtualiter conferre Sacramenta: licet intentio requisita ad confectionem Sacramentum debeat esse actus humanus, & liber. Et idem in utraque sententia eadem omnino ratio formalis militat: illam verò sententiam, quæ asserit, intentionem formalem recipiendi Sacros Ordines includere virtuale intentionem vouendi castitatem; tenent D. Thom. in 4. dist. 37. quæst. 1. art. 1. in corpore, ubi Caietanus, Ricardus, Capreolus, & communiter Thomistæ. Necnon Coninch, Rebellus, Castrus Palaus, Deza, D. Antoninus, Clitoveus, Vvaldensis, Dominicus, & Petrus de Soto, Casto, Michael de Medina, Vignerius, Ouando, Palacios, Toletus, Belarminus, Philareus, Aragon, Enriquez, Eman. Sà, Banez, Azor, Vega, Petrus, & Bartholomæus de Ledesma, Ludouic. Lopez, Manuel Rodericus, quos suis locis citat, & sequitur Thom. Sanchez lib. 3. de imped. matrim. disp. 27. num. 10. & alij.

RESOLVTIO II.

Quæ intentio requiritur in recipiente aliquod Sacramentum, ad eius valorem?

SVMMARIVM.

1. Prima sententia Caietani, & Ledesma asserit in adultis non requiri positum consensus ad valorem Sacramenti, in recipiente ipsum sed sufficere, quod non resistat.
2. 3. 4. Sententia Caietani, & Ledesma rationibus, & argumentis stabilitur.
5. Communis sententia D. Thomæ, &

aliorum tenet, requiri ad valorem Sacramenti, in recipiente adulto positum consensus in eo sufficere solam non resistantiam.

6. Communis sententia D. Thomæ, & Theologorum rationibus firmis probatur.
7. 8. In recipiente adulto Sacramentum non requiritur intentio virtualis sed sufficit habitualis, & interpretatiua.
9. Adducitur sententia Suarez, & aliorum asserentium actum formalem recipiendi Sacramentum non retractum, si non maneat aliquis eius effectus physicus esse intentionem habitualem.
10. 11. Intentio non retractata licet non insuat in aliquam actionem physicam est vera intentio virtualis.
12. 13. 14. Respondetur argumentis factis pro sententia Suarez, & aliorum.
15. Sententia Enriquez circa intentionem habitualem refertur, & approbatur.
16. 17. 18. Argumentis pro sententia Caietani, & Ledesma adductis respondetur.

IN Hac difficultate prima sententia est Caietani 3. part. q. 68. art. 7. & Ledesma in 4. part. 1. quæst. 9. art. 7. asserentium; in adultis non requiri positum consensus ad recipiendæ Sacramenta, ad eorum valorem, sed sufficere, quod adulti non resistant. Hæc sententia.

Probatur primò. Ex cap. maiore de Baptismo ubi Innocentius 3. videtur clare id diffinire his verbis: *Quod Sacramentalis operatio imprimat charactere, cum obicem voluntatis contrarie non inuenit obfistentem*: Ergo Pontifex non requirit ad validam receptionem Sacramentorum in adultis positivus actus, seu consensus, sed solum non resistantia.

2. Probatur secundò. Ex Eugenio 4. in suo decreto fidei, dum ait. *Sacramenta tribus perficiuntur rebus tanquam materia verbis, tanquam forma, & persona* Ministri conferentis Sacramentum, cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia. Ergo cum Pontifex nihil aliud exigit ad perfectionem Sacramenti, nisi materia, forma, & intentio Ministri: consensus adulti positivus recipiendi Sacramentum nullatenus erit necessarius ad eius valorem.

3. Probatur tertio. Quia in parvulis, & perpetuo amentibus non requiritur consensus ad validam receptionem Sacramentorum, quibus sine illo consue-

uit Ecclesia conferre Sacramenta: Ergo neque in adultis necessarius erit positivus consensus; sed sufficiet, quod non resistant.

4. Contrariam autem sententiam tenent communiter Doctores asserentes, ad valorem Sacramentorum requiri in adulto suscipiente consensum positivum, nec sufficere solum, quod non resistat. Ita D. Th. 3. p. q. 68. art. 7. quæ ibi communiter sequuntur Theologi præcipue Thomista, Scotus in 4. dist. 4. q. 4. vbi etiam Scotista, item Vazq. de Sacram. disp. 133 n. 65. Suar. de Sacram. disp. 14. sect. 2. Bassus verb. Baptismus 4. n. 4. Coninch de Sacram. q. 64. art. 8. dub. 5. Gaip. Hurt. de Sacram. in genere, disp. 4. diff. 13. & alij, qui tenent, ad valorem Sacramentorum requiri in adultis positivum consensum.

5. Probatur 1. Quia Sacramenta sunt a Christo instituta in gratiam, & favorem hominum, ut per ea salutem consequantur: Ergo saltem requiritur in adultis acceptatio positivum eiusdem gratiæ; quia regulariter concessio gratiæ alicui facta, si non acceptetur positivum non habet valorem.

6. Probatur 2. Quia valde indecens esset, ut quis adultus fieret Christianus per Baptismum, si ipse positivum consensum, non vellet esse Christianus, & professionem Christianitatis positivum acceptaret.

Probatur 3. Quia per Sacramenta, homines initiuntur, & consecrantur Deo, ut in eius Ecclesia, & cultu stabiles perseverent: Ergo valde congruum est, ut proprio consensu id fiat, si eius sunt capaces.

7. Dubitant tamen DD. quis nam consensus positivus requiratur in adulto ad valorem Sacramenti, cum illud recipit? An, scilicet, requiratur intentio actualis, vel virtualis, vel sufficiat solum habitualis, vel interpretativa? Et licet in hac questione Diana 5. part. tract. 13. resol. 32. asserat sufficere intentionem habitualement, vocat tamen intentionem habitualement actum formalem intentionis præteritum non retractatum, & idem asserunt Bassus, & Hurtado vbi supra; sed hic actus, ut probavi resolutione præcedenti, & 1. part. lib. 2. disp. 4. resol. 31. non est intentio habitualis, sed virtualis, & ideo necessario non requiritur in adulto suscipiente Sacramentum ad eius valorem.

8. Sit igitur conclusio: Ad recipiendum valide Sacramentum sufficit si adultus habeat intentionem habitualement, vel interpretativa. Ita idem Diana vbi supra, & Gaip. Hurtado dicta disp. 4. diff. 13. Sylvester verb. Baptismus 4. quest. 14. num. 10. Delgadillo de Sacram. cap. 3. dub. 23. num. 78. Bassus verb. Baptismus 4. num. 4. Silvius 3. part. quest. 68. art. 3. & alij. Hæc sententia probatur. Quia hoc supponitur, & asseritur in dicto cap. Maiores de Baptismo. Item, quia suscipiens Sacramentum, non se habet, ut agens, & operans, ut se habet Minister, sed ut patiens, & ideo non est necessarius consensus neque actualis, neque virtualis, ut ex eo tanquam ex efficiente derivetur, & fiat Sacramentum, non enim tantus conatus, & vis requiritur in patiente ad paciendum, sicut in agente ad agendum, & operandum, ut per se patet, sed sufficit, ut suscipiens aliquomodo consentiat in susceptionem Sacramenti, ad quod sufficit consensus, seu intentio habitualis, vel interpretativa, & etiam sufficit consensus ex metu coactus, ut supponitur in d. cap. Maiores, & in Concilio 4. Toletano Canon. 55. quia consensus ille est simpliciter, & absolute voluntarius, & liber, quamvis aliquid involuntarij habeat ad mixtum, imò non est necessarius consensus specialis, & particularis, sed sufficit generalis, quo quilibet suscipiens dicitur in susceptionem Sacramenti consentire. Ut consensus, quo quis Catholicè vivens desiderat aliquando uti medijs Ecclesiæ, vel ea sibi conferre, quando ea sibi sint necessaria, vel ipsis indigeat, & patet ex consuetudine, & praxi totius Ecclesiæ, in moribundo sensibus destituito, cui confertur Sacramentum Extremæ Unctionis, quamvis antea illud non petierit, quia præsumit Ecclesia, quod si interrogaretur, an vellet illud suscipere? Si posset, responderet se velle idem suscipere Sacramentum. At vero parvuli, & perpetuo amentes cum propriam, & liberam voluntatem non habeant, nec possint consensum præbere ad suscipienda Sacramenta, ea suscipiunt in fide, & voluntate Ecclesiæ, ac Christi, ne si Sacramentorum incapaces essent, omnino perirent. Ita Div. Thomas, Div. Bonaventura, Scotus, Silvius, Diana, Bassus vbi supra. Si autem adultus sine vlllo consensu, & cum repugnancia

ita ut sciperet, violenter aliquod Sacramentum, ut Eucharistiam, vel aliud quodpiam illa receptio esset materialis, non vero sacramentalis; nec in eo aliquem haberet effectum supernaturalem. Ita omnes praemissi Doctores.

9 Sed pro maiori huius questionis elucidatione querendum est, quae intentio proprie dicatur habitualis, vel interpretativa? In qua difficultate Suarez tom. 3. in 3. part. Dis. Thom. disputat. 13. sectio. 3. dicto. 2. quem sequuntur Gaspar Hurtado, & Diana ubi supra docet intentionem habitualem cam esse, quando praecessit voluntas faciendi Sacramentum, & postea nullo modo insluit in effectum, siue in actionem externam, quia neque villo modo est postea in memoria, seu cogitatione hominis, nec per se, nec per aliquem effectum, seu virtutem relictam ex causa talis actionis, seu actus, quia censetur, solum habitu manere, & concomitanter solum se habet, unde (inquit) sicut ratione illius non potest dici actio bona, aut mala, ita nec humana, & per consequens insufficientis ad effectum, nem Sacramenti: itaque illam primam voluntatem, si de ea, quis actu non cogitet, vel non detur aliquis effectus extrinsecus eius, ut actio aliqua externa; censet, esse habitualement intentionem, quia dum non retractatur, dicitur manere habitualiter, sicut peccatum non retractatum dicitur manere habitualiter.

10 Sed tanti Doctoris pace, ille actus intentionis non retractatus, licet non insluat physicè in aliquam actionem externam, seu in confectionem Sacramenti quia physicè non existit, postquam cessauit ille motus voluntatis, & desijt esse in actu, manet tamen moraliter, & insluit moraliter in ipsam, quia dum actus ille intentionis non retractatur, perseverat voluntas ex vi eiusdem actus determinata, & applicata ad confectionem Sacramenti, vel sacrificij, manetque moraliter ordinata ad ipsam Sacramentum, utque dum confectionem, itaque licet applicatio, & ordinatio physica, atque determinatio, quae fit per ordine in physicum, quem illi actus dicitur ad Sacramentum, vel sacrificium, quod intendit, ita quam ad suum obiectum, seu finem intentum per ipsum, non perseverat cessante actuali motu voluntatis, perseverat vero deter-

minatio moraliter, dum non retractatur, vique dum executioni mandatur Sacramentum ipsum, vel sacrificium, tanquam effectus moralis illius actus intentionis. Sicut enim in alijs moralibus, & liberis actionibus, ut in pactis, contractibus, & votis, dicimus, quod durant, transiunt ipsi actionibus in solo effectu aliquo morali, nempe in obligatione ad implendi, promissum, vel votum, quae est quoddam vinculum debitum morale, similiter, qui aliqui efficaciter intendit, vel intendit, eo ipso contrahit quoddam debitum morale faciendi id, quod intendit efficaciter precipue, si non reuocet actum intentionis interveniente aliquo motivo rationabili, utili, vel alia ratione sibi convenienti; quod debitum durat moraliter (cum non retractatur) tanquam effectus moralis illius actus intentionis, vique ad confectionem finis intenti, & ideo intentio efficax confectionis Sacramenti durat moraliter in effectu illo morali siue morali debito, vique ad perfectam confectionem Sacramenti, vel sacrificij. Ergo cum intentio illa, seu actus formalis intentionis transacto motu physico, licet non duret in se physice, vel in aliqua actione externa; quae sit effectus physicus illius; duret, virtualiter in aliquo effectu morali ipsius, scilicet, in debito illo morali supra dicto, & quia ex vi illius actus formalis, voluntas permanet applicata, determinata, & ordinata saltem moraliter ad finem intentum, scilicet, ad confectionem Sacramenti, dicetur, & erit vera intentio virtualis, & non habitualis, & interpretativa solum.

11 Quod ut clarius pateat, ita explico: qui efficaciter vult, seu intendit, rite confectionem aliquotus Sacramenti, seu Missae sacrificij celebrare; eo ipso contrahit debitum morale, seu obligationem faciendi, quod Christus instituit, & quod facit Ecclesia, & eorundem, quo facit Ecclesia, quod debitum perseverat moraliter usque ad confectionem Sacramenti, vel sacrificij, si ille actus non retractetur, etiam transacto motu voluntatis, seu actu formali efficiendi confectionem Sacramenti, & licet intendat alia se distorret illum efficiens, non remaneat ille actus formalis physicè, neque in se, neque in aliquo effectu physico, manet tamen in illo debito morali, virtualiter, vique ad confectionem Sacramenti, tanquam in iurisdictione actu morali, sicut votum, seu voluntas vouens manet moraliter, & virtualiter.

rer transacti actione, seu actu vouendi in obligatione, & debito morali illud adimplendi, ex illo resultante, tanquam in effectu morali.

12 Sed dices: Esse disparem rationem, nam votum ex sua natura est irrevocabile. Et idem non potest revocari, & similiter obligatio, seu debitum morale ex illo resultans, quia est illi anexa, semper perseverat moraliter transactio motu voluntatis, ac propositum, seu actus liber efficax conficiendi Sacramentum, est revocabilis, & libere potest revocari, & cum obligatio, seu debitum morale resultans ex illo sit illi anexum, solum durat durante eodem motu voluntatis efficiens efficiendi Sacramentum, cumque si ad alia diuertat, qui tale propositum fecit, iam non durat ille motus, similiter neque durat illud debitum morale illi anexum. Et idem est, si revocetur idem actus efficax efficiendi Sacramentum. Respondetur in primis annuendo ad hoc ultimum, scilicet, quod si revocetur actus efficax, non durat illud debitum illi anexum, quia iam actus ille formalis, neque physicus, neque moraliter durat, neque in se, neque in aliquo eius effectu, physico, vel morali. Si tamen non revocetur, cum actus ille sit efficax ex sua natura perseverat, usque ad executionem, vel positionem effectus, scilicet, usque ad consecrationem Sacramenti, ad quam ex sua natura moraliter est determinatus, & ordinatus, & saltem moraliter durat, transactio motu voluntatis in suo effectu morali, scilicet, in obligatione, & debito morali faciendi, quod facit Ecclesia, & Christus instituit, supposito, quod efficaciter voluit conficere Sacramentum, & quod ea voluntas efficax non sit revocata, sicut votum, quia ex sua natura, nec revocari potest, nec valide unquam revocatur, transactio motu voluntatis vouentis manet, virtualiter, & moraliter, non in se, sed in debito morali, & obligatione ex ea resultante usque ad eiusdem voti adimplerionem: Ergo voluntas efficax conficiendi Sacramentum, si non revocetur, semper manebit virtualiter, & moraliter in debito, & obligatione morali efficiendi, quod facit Ecclesia, usque ad consecrationem Sacramenti, supposita eadem voluntate efficaci conficiendi Sacramentum, & per consequens illa intentio efficax non revocata non est habitualis, sed virtualis.

13 Sed adhuc dices: Quod votum (& idem est de alijs actionibus humanis, & liberis, ut de peccatis, & contrariis.) Non manet virtualiter in debito, & obligatione morali illud adimplendi, sed solum habitualiter, quod sufficit, ut illud emittens teneatur ad adimplerionem: Ergo etiam voluntas efficax conficiendi Sacramentum, solum manebit habitualiter in illo debito morali praemisso, & non virtualiter. Sed contra est, quia in omnium sententia causa virtualis est illa, quae licet non maneat in se formaliter, manet tamen virtualiter in aliquo suo effectu a se relicto, qui si sit physicus est causa virtualis physica, & si effectus sit moralis, erit causa virtualis moralis. Sed votum, seu voluntas vouens manet in obligatione, & debito morali, adimplendi rem votam, quod ex ea resultat, tanquam in suo effectu morali: Ergo non est habitualis, sed virtualis causa: igitur idem dicendum est, de voluntate efficaci conficiendi Sacramentum, quae manet dum non est revocata in debito morali, & obligatione faciendi, quod facit Ecclesia, & durat usque ad consecrationem perfectam Sacramenti.

14 Nec contra hoc facit exemplum, quod adducit Suarez de peccato non retractato, quod dicitur habitualiter permanere in peccatore, non vero virtualiter, quia peccatum non retractatum dicitur manere in anima habitualiter, quia in peccatore remanet macula, quae est privatio gratiae cum ordine ad peccatum praeteritum non retractatum permanentem, admodum habitus, quod non dicitur proprie, sed per quandam appropriationem ex similitudine permanentiae, quia privatio gratiae permanens seu macula proprie non est habitus, nec aliquid positivum, sed carentia, & aliquid negativum, nec ut sic consideratum peccatum, ut causa, scilicet, illius maculae, seu privationis gratiae habet aliquem effectum positivum, nec physicum, nec moralem, in quo tanquam in proprio effectu dici possit virtualiter permanere, si autem consideretur peccatum mortale, in quantum est causa reatus poenae aeternae, qui ex illo resultat, & in quo tanquam in effectu morali ipse permanet moraliter peccatum ipsum quia ex eo resultat, quoddam debitum morale, seu obligatio ad poenam aeternam, quid dicitur reatus, cuius est causa peccatum, ut sic non remanet habitualiter, sed virtualiter, tanquam causa moralis ipsius reatus,

in suo effectu morali. Et ideo illud ex-
tremum potius fauet nostrae sententiae, quam
oppositae.

15. Enríquez vero lib. 1. de Sacram-
entis in genere, cap. 10. n. 2. tenet, habitualem
intentionem esse, quae in homine
ratione utente, nunquam exiit in actum
seu ad quam nunquam praecelsit aliquis
actus formalis, voluntatis, quo voluerit
conficere Sacramentum, est tamen ope-
rans in ea animi preparatione, ut quan-
do celebret, vel baptizet, si ab eo petere-
tur. An velle conficere Sacramentum,
se velle illud conficere responderet; &
idem dicendum est in suscipiente Sacra-
mentum, qui tunc habere dicitur inten-
tionem habitualem, quando est in ea ani-
mi preparatione, & dispositione, ut si
interrogaretur, an vellent suscipere Sacra-
mentum responderet si posset, se velle
illud suscipere, quae intentio etiam inter-
pretativa dicitur. Ex quibus pater, quod
haec intentio potest esse in homine sensi-
bus destituto, ut frequenter contingit in
moribundis, quibus ex communi praxi
Ecclesiae datur extrema unctio, licet illa
non petierint, quia praesumit Ecclesia de
quolibet fidei Catholice vivente, quod
si interrogaretur, an velit in articulo
mortis suscipere Sacramentum Extre-
mae Unctionis responderet, si posset se
velle illud suscipere; & ideo dicta inten-
tio potest esse in homine dormiente, vel
omnino distracto, & nihil cogitante de
susceptione Sacramenti, etiam si in eo
non praecesserit aliquis actus quo forma-
liter, vel virtualiter voluerit, vel petierit
Sacramentum sibi conferri, itaque in-
tentio habitualis est illa, quam quidam
habet per modum habitus, nulla praece-
dente actuali, seu formali intentione fi-
nis, vel si forte praecesserit iam est retra-
cta per contrarium actum, & consistit
in quadam dispositione, seu habitu per-
manente, ut velle illud, & debito mo-
do Sacramenta conficere, vel sacrifici-
um celebrare, aut Sacramentum
suscipere: licet neque antea praecesserit
aliquis actus voluntatis formaliter inten-
dens conficere, vel recipere Sacramen-
ta, neque etiam in ipso homine detur
aliquis effectus, in quo virtualiter, & sal-
tem moraliter permaneat aliquis actus
formalis, quia cum nullus talis actus
praecesserit, seu extiterit, nullus dari po-
test effectus eiusdem moralis: quod
bene explicuit Delgadillo de Sacram-
entis, cap. 2. dub. 23. num. 72. dicens, quod ha-

bitualis intentio est, habitus, seu consue-
tudo habendi intentionem celebrandi,
seu conficiendi Sacramenta, vel ea sus-
cipiendi, seu facilitas relicta ex multipli-
catis intentionibus ultionis iam habi-
tis, celebrandi, conficiendi, aut recipien-
di Sacramenta in alijs occasionibus.
Haec sententia est verissima, quia sicut
multiplicatis actibus alienius virtutis, ve-
g. humilitatis, generatur habitus humi-
litalis, qui est quaedam facilitas faciendi
tales actus; ita ex multiplicatis actibus
intentionis generatur habitus intente-
nis, seu intentio habitualis, quae est qua-
dam facilitas faciendi actus intentio-
nis, & potest reperiri (ut diximus) in
homine sensibus destituto, vel dor-
miente, quia propter eum non sit actus
omnino humanus, seu liber non po-
test esse sufficiens intentio ad confi-
cienda Sacramenta, bene vero ad ea
suscipienda, cum sit liber interpre-
tativus, quo ad susceptionem Sacra-
mentorum sufficit, ut supra probatum est.

16. Super est ergo ad argumen-
ta Caietani, & Ledesmae respondere.
Et in primis ad primum desumptum
ex Innocentio Tertio in capit. Maiores
de Baptismo, ibi enim ait: *Quod
Sacramentalis operatio imprimis caracte-
rem, cum obicem voluntatis contraria non
invenit obfistentem.* Per contrariam
enim voluntatem, intelligit etiam pri-
vativam, illam, scilicet, quae privatur
quo actu voluntatis positivo, talis in-
terpretatio, quo quis vult recipere Sa-
cramenta.

17. Ad secundum respondetur
Eugenium Quartum quando ait, Sa-
cramenta tribus perfici, materia, for-
ma, & intentione Ministri, tantum
loquitur de his, quae sunt necessa-
ria omnibus generaliter ad ipsorum
valorem, & perfectionem, & suscep-
tis, a quibuscumque, siue adultis, si-
ue non adultis, & ideo non fecit men-
tionem, consentus susipientis, quia
iste non est generaliter necessarius,
quia necessarius non est ad perfectio-
nem, seu valorem Eucharistiae, ne-
que ad valorem Sacramentorum, quae
susciuntur a parvulis, & a perpetuo
amentibus.

18. Ad tertium: Respondetur
esse disparem rationem de adultis ac pa-
vulis; quia pro istis, & perpetuo amentibus
supplet fides, & voluntas Eccle-
siae, ex institutione Christi, ne isti essent

sine remedio ad salutem, & ne sine culpa perirent: at adulti possunt se disponere per proprium actum voluntatis saltem interpretatiuum volentis recipere Sacramentum, & idem congruum fuit, ut per talem actum positivum se disponerent, nec congruum fuit, ut quis Christianæ Religionis se devoueret, seu initiaretur sine proprio positivo contentu.

RESOLUTIO III.

An Minister consecratus, & deputatus ad ministranda Sacramenta, si ea in peccato mortali administret peccet mortaliter?

SUMMARY.

1. Minister non deputatus, nec consecratus, si in necessitate Sacramenta administret, non peccat mortaliter.
2. Minister etiam deputatus, & consecratus, si in necessitate administret non solemniter Sacramenta non tenetur actum contritionis elicere si sic in peccato mortali.
3. Prima sententia Hieronymi Llamas, Cipryani Coursens, Marci Vidal, & aliorum afferentium Ministrum deputatum, & consecratum non peccare mortaliter & ministrando Sacramenta in peccato mortali proponitur.
4. vsq; ad 11. Sententia Llamas, Coursens, Vidal, & aliorum multis rationibus, & argumentis, stabilitur.
- 12-13. Afferuntur duæ responsiones pro sententia Coursens, & Vidal pro tunc da probabilitate suæ sententia.
14. vsq; ad 18. Contraria sententia communitatis S. Thomæ, & aliorum afferentium Ministrum deputatum, & consecratum in peccato mortali ministrantem Sacramenta solemniter extra casum necessitatis peccare mortaliter adducitur rationibus firmis probatur, & approbatur.
19. Responsiones adductæ pro tuenda probabilitate sententia Coursens, & Vidal perpenduntur, & excluduntur.

Suppono in primis, Ministrum non deputatum, nec conse-

cratum ad ministranda Sacramenta, si ea in necessitate administret sine solemnitate, ut quando Laicus, vel Clericus non Sacerdos baptizat in necessitate, non peccare mortaliter illa in peccato mortali ministrando. Et ratio est: quia talis non est ad administrationem Sacramentorum deputatus, nec consecratus, neque ad id specialem gratiam accepit. Ergo cum Sacramenta non ex officio, sed causa necessitatis administret sine solemnitate non tenetur ad ea ministranda se disponere constituendo se in statu gratiæ. Ita D. Thomas 3. par. quæst. 64. art. 6. ad 3. & Caceranus ibidem Sylvest. verb. Baptismus 3. num. 5. Sotus dist. 14. quæst. 5. art. 5. Scotus in 4. dist. 5. quæst. 2. ad 2. Suarez de Sacram. disp. 16. sect. 3. Enriquez lib. 1. cap. 29. Valencia tom. 4. disp. 3. quæst. 5. punct. 3. Sanchez lib. 2. de matrim. disp. 6. num. 4. Laiman lib. 5. cap. 5. num. 9. Bonacin. disp. 1. quæst. 3. punct. 2. num. 11. & 12. Coninch, Sæ. Becanus, Granados, Montefinos, Filiuc. Sairus, Ioannes de la Cruz, Ludou. de S. Iuan, Diana, quos refert suis locis citat, & sequitur Leander a Ss. Sacrament. tom. 1. de Sacram. tract. 1. disp. 4. q. 5. & licet Vazquez disp. 136. cap. 3. Reginal. lib. 26. num. 38. Ochagavia q. 19. nu. 6. Gasp. Hurt. de Sacram. in genere, disp. 4. dist. 9. Lug. disp. 8. n. 10. & alij teneant: Ministrum Sacramentorum non deputatum ex officio, nec consecratum in necessitate ministrantem teneri, se constituere in statu gratiæ per contritionem, quia id exigit sanctitas illius ministerij, conveniunt tamen in eo, quod si necessitas, ita urgeat, ut mortaliter non vacaret elicere actum contritionis, ad id non obligari.

2. Suppono secundò: Adhuc Ministrum deputatum, & consecratum, ut Sacerdotem, si in casu necessitatis existens in peccato mortali ad ministrare baptismum, vel poenitentiam non teneri elicere actum contritionis. Ita Doctores supra num. præcedenti citati, & alij multi: Quia in dicto casu Sacerdos, baptizat, ac si esset Laicus: sed iste non peccat mortaliter. Ergo nec ille. Tota ergo difficultas est: An Minister Sacramentorum, ad illa ministranda ex officio consecratus, & deputatus ministrans in mortali extra casum necessitatis peccet mortaliter?

3. In hac difficultate sententiam negantem tenet Hieron. Llamas 1. p. Me-

rhodi, cap. 1. §. 5. pag. 4. & 2. part. cap. 2. §. 12. pag. 260. & ex parte Ludouicus de S. Iuan in sum. quæst. 8. de pœnit. art. 1. dub. 1. cõcl. 1. pag. 28. dum asserit: Quod licet Sacerdos existens habitualiter in peccato mortali, vt in concubinato, vel in actuali complacentia peccati mortalis, peccet mortaliter administrando Sacramenta, non vero si existat in peccato mortali non retractato, & eam tenuit vir quidam doctus, quem suppresso nomine refert Nauarrus de pœnit. dist. 6. §. Sacerdos, num. 10. Ledesma p. 4. quæst. 6. art. 6. Enricus Gandauensis quodlibet. 6. quæst. 10. & aliqui recentiores, quos suppresso nomine refert Turrianus in select. centur. 7. dub. 34. & 76 & tanquam probabilem acriter tuctur Cipryanus Courters in Regul. S. Francisci cap. 7. lect. 21. & Marcus Vidal in Arca Theolog. Moral. tit. de Ministr. Sacrament. inquisit. vnica, num. 69. & 75. & nonnulli Theologi recentiores, quos Leander a Sanctissimo Sacramento affirmat, se legisse in suis manuscriptis. Et nullam dari rationem convincentem, quæ ab intrinseco probet esse improbabilem hanc sententiam docet Granad. tractat. 5. disp. 3. num. 6. licet iam ex auctoritate extrinseca doceat contrariam esse certam.

4 Hæc igitur sententia probatur primò: Quia nec iura, nec concilia obligant Ministrum administrantem Sacramenta si sit in peccato mortali ad confessionem, vel contritionem eliciendâ, vt concedit Nauarrus de pœnit. dist. 6. num. 10. §. ad sextum, & ex contrario aperiretur Ministris via ad multos scrupulos, & anxietates, propter difficultatem, & solemnitatem eiusdem actus contritionis, quem cognoscere se, verè eliciuissè difficilissimum est: Ergo ad illud nullatenus tenentur, quia concilia licet obligent recipientem Eucharistiam ad confessionem, vel ad contritionem, si illi desit copia Confessoris, non tamen id exprimant de administrante Sacramenta.

5 Probaturs secundò: Quia sanctitas Sacramenti in eo consistit, quod sit causa efficax gratiæ; sed qui administrat Sacramentum non ponit obicem Sacramento, neque eius efficaciam impedit ad causandam gratiam: Ergo non violat sanctitatem ipsius substantialiter, & per consequens, quanvis committat irreuerentiam contra sanctitatem Sa-

cramenti non tamen substantialem, aut grauem, quæ inducat peccatum mortale, sed tantum veniale.

6 Probaturs tertio: Quia Minister non consecratus non peccat mortaliter conficiens Sacramentum in mortali, vt supra num. 1. iam diximus cū communiore sententia Doctorum. Ergo nec cõsecratus. Consequenter probatur: quia obligatio, qua Minister tenetur ministrare Sacramentum in gratia non oritur ex cõsecratione Ministri principaliter; sed ex sanctitate Sacramenti, & Christi principalis agentis, & ex reuerentia illi debita, ex quibus videtur obligatū esse administrantē ad se constituendū in statu gratiæ: sed eam reuerentiam non minus debet exhibere Minister non consecratus, quam consecratus: Ergo si primus in opinione communiore, & probabiliori, quam num. 1. tradidimus non peccat mortaliter in mortali ad ministrando Sacramenta, neque secundus mortaliter peccabit.

7 Probaturs quarto. Quia si ob aliquam rationem esset peccatum mortalem ministrare Sacramenta in statu peccati mortalis maxime, quia ita illa administrare esset sacrilegium, quod ex genere suo est mortale: sed hæc ratio non sufficit: Ergo, &c. Minor probatur: Quia sacrilegium est violatio rei sacra in eo, quod sacra est, vt docet D. Thomas ab omnibus receptus 2. 2. quæst. 99. art. 3. quare percussio Virginis Deo sacræ per votum simplex castitatis non est sacrilegium, quia per percussione non violatur in eo quod virgo sacra est, sed solum per violationem eius castitatis: sed per Ministrum ministrantem in peccato non violatur Sacramentum in eo, quod sacrum est: Ergo non est peccatum saltem mortale. Minor probatur: Quia actio Sacramentalis in eo tantum est sacra, quia recipientem Deo consecratus: sed huiusmodi consecratio non laeditur ex mala conscientia Ministri saltem occultata: modo alias actiones Sacramentales ritè peragat, iuxta institutionem Christi: Ergo non est sacrilegium saltem mortale.

8 Probaturs quinto. Ex D. Thoma 2. 2. part. q. 64. art. 3. ad 3. vbi docet: Quod bona conscientia Ministri non est debita ad esse Sacramento, nisi secundum quidam decentiam, & art. 6. in corpore docet: conueniens esse, vt Ministri Sacramentorum sint iusti, quia Ministri de-

bent se Domino principali causa gratiæ conformari: Ergo secundum D. Thomam per malam conscientiam Ministri non violatur actio Sacramentalis substantialiter in eo, quo sacra est. Paret consequentia: Quia S. Doctor non requirit bonam conscientiam ad administranda Sacramenta, nisi ex quadam decentia, & conuenientia: Ergo consequenter non potest mala conscientia Ministri substantialiter poni actioni Sacramentali prout sacra est: Ergo nec erit sacrilegium mortale.

9. Probatur sexto. Quia si esset mortale sacrilegium administrare Sacramentum cum mala conscientia præcipue esset, quia Minister tractat rem sacram, sicut profanam: sed hoc non constat: Ergo non peccat mortaliter. Minor probatur: Quia cum mala conscientia potest habere debitam estimationem de actione illa sacra, quam non habet de profana, potest etiam illam exercere cum timore reuerentiali interno, & debita reuerentia externa, profanam vero actionem non sic exerceat: Ergo sufficienter discernit rem sacram a profana saltem ad euitandū peccatum mortale. Nec poterit dici tractare rem sacram, sicut profanam, nisi secundū aliquid, quod ex decentia requiratur ad exercendam actionem illam sacram.

10. Probatur septimo. Quia communis opinio docet ex duplici causa oriri administrationem Sacramenti in mortali, esse mortalem, scilicet, quia sic administrans ex suo officio, & consecratione ad id est deputatus, & quia solemniter administrat Sacramenta: sed ex neutra illarum est peccatum mortale, sic administrare: Ergo, &c. Minor probatur: Quia ex his duabus conditionibus non accedit minor sanctitas, & dignitas Sacramento, vel Sacramentali actioni: Ergo irreuerentia malæ conscientie ministrantis, quæ alias mortalis non est, non potest esse mortalis, etiam si utraque conditio concurrat, quod si dicas ex illis conditionibus non adquiri nouam dignitatem Sacramento, adquiri verò Ministro, responderetur hanc dignitatem in Ministro non esse essentialiter, seu substantialiter requisitam, sed ex quadam decentia, cuius defectus non potest esse mortalis.

11. Probatur octauo. Quia dato, quod irreuerentia ad ministrantis Sacramenta in mortali sit sacrilegium ex suo

genere mortale: tamen illam rationem sacrilegij non participat ad æquatē, & totaliter; sed inadæquatē, & secundum quid: Ergo non est mortalis: nam etiam securitas, vel locutio de rebus profanis, imò, & tactus, & oscula in honesta in Ecclesia habita, licet alias sint mortalia, in genere tamen sacrilegij, si occulte fiant non sunt mortalia: quia in eogenerere, solum secundum quid, & non ad æquare participant rationem sacrilegij: sed administratio Sacramenti in mortali solum secundum quid ex quadam indecentia, & non conuenientia participat rationem sacrilegij, & non substantialiter: Ergo non est mortalis. Et quævis inter res sacras Sacramenta sint sacratissima, eorum tamen sanctitas non videtur grauiter violari per Ministrum nisi peccantem contra substantiam Sacramentorum, aut Sacramento abutentem ad finem, qui sit peccatum mortale, sicut qui ministraret mulieri Sacramentum poenitentiae, ut illam ad libidinem prouocaret.

12. Quod si Doctoribus huius sententiae obijcias: Quod hæc sententia ad minus tãquã improbabilis delere iussa sit a fidei censoribus S. Inquisitionis Hispaniæ in Expurgatorio edito anno 1640. in summa Hieronymi Llamas. Respondent, sententiam Llamas, quæ expungi iussa est a sacro Inquisitionis Tribunali, esse longe diuersam ab hac sua sententia, ille enim expresse docet in sua methodo ubi supra, quod administrare Sacramenta in peccato, non sit aliqua noua culpa, quod sine dubio est fallum, & improbabile: hæc autem sententia asserit, esse quidem peccatum, & veram culpam propter indecentiam, & irreuerentiam contra sanctitatem Sacramenti, non verò mortalem. Hoc autem usque modo a fidei censoribus non esse damnatum, aut improbatum.

13. Et secundò respondet ex Carazmuele in Theologia fundamentali part. 1. fol. 17. in Epistola dedicatoria ad Innocentium X. dicentes: Scio communi Theologorum iudicio, has inhibitiones habere tantum vim opinionis probabilis, aut probabilioris, ut plurimum. Et 2. part. Theologiæ fundam. fol. 5. num. 12. inquit: Quando liber, vel sententia interdicitur, nõ asseritur esse improbabilis, sed iussa manere in gradu probabilitatis, in qua antea erat, ob bonū publicū, vel priuatum, nec dictari, nec defendi præcipitur. Quod confirmat exemplo opiniononi.

asserentis, Beatam Virginem concep-
tam fuisse in originali, quæ licet prohi-
bita, sita Summis Pontificibus ab ali-
quo vel doceri, vel defendi etiam in pri-
uatis colloquijs, & mandata expungi a
libris impressis, eam tamen relinquunt
in sua probabilitate, nec eidem proba-
bilitati, se derogare velle declarant. Et
1. part. Theol. fund. num. 182. & 259. &
285. totis viribus suadere contendit:
*Quod non datur in mundo visibili auctoritas
condemnandi opiniones probabiles.* Vnde in-
ferunt probabilitatem suæ opinionis,
nec ablatam esse, nec potuisse auferri,
per decretum S. Inquisitionis. Sed quid
de hoc sentiendum sit infra dicemus.

14. Contraria tamen sententia est
communissima vera, & omnino tenen-
da, quæ asserit quod minister deputatus,
& consecratus ad ministranda Sacra-
menta, si extra casum necessitatis ea so-
lemniter administret existens in peccato
mortali, & non eligit actum contritionis
peccat mortaliter, & contrariam sen-
tentiam alij improbabilem, alij falsam
omnino, vocant. Ita S. Thomas quæst.
64. art. 4. & 6. & ibi Caietanus, Nugnus,
Ægidius, Sorus in 4. dist. 1. quæst. 5. art. 6.
Sorus dist. 3. quæst. 3. ad 2. Henriquez
lib. 1. cap. 29. Et apud ipsam Ricardus,
Ledesma, Gabriel, Durandus, Paluda-
nus, Adrianus, Sylvester, & alij Nauar-
tus vbi supra, & in Manual. cap. 22. nu.
3. Suarez disp. 16. sect. 3. Vazquez disp.
136. Valencia disp. 3. quæst. 5. punct. 3.
Bonacina disp. 1. quæst. 3. punct. 2. §. 1.
num. 2. & apud ipsum Saitus, Chamero-
ta, Reginaldus, Pitigianus, Vivaldus, An-
gles, Pesantius, & alij. Et Granados, Lu-
go, Gasp. Hurtado, Ellencius, Torreblan-
ca, Ochagavia, Laiman, Villalobos, Ve-
ga, Bilschidius, summa confessorum,
Moure, Petr. de Ledesma, Turrianus,
Ioannes de la Cruz, Philibertus, & Vi-
ctoria, & alij multi, quos refert, & suis lo-
cis citat, & sequitur Leander a SS. Sacra-
mēt. to. 1. tract. 1. de Sacram. ingen. disp.
4. quæst. 8. & 9. Hæc sententia efficaci-
tèr probatur 1.

15. Quia obligatio administrandi in
gratia Sacramentum primo, & per se
oritur ex dignitate, & sanctitate Sacra-
menti ipsius, & actionis quæ ad ministra-
tur, Sacramenta enim continent in se
virtualiter merita, & sanguinem Chri-
sti, & eorum Minister merita, & sangui-
nem Christi administrat, & dispensat,
idque in persona Christi operatur, quam

immediatè sustinet: Ergo et in peccato
administrando facit contra dignitatem
Christi, & Sacramentorum, & percon-
sequens peccat mortaliter.

16. Probatur secundo: Quia pecca-
tor existens in mortali est hostis Christi,
& mancipium diaboli. Ergo omnino de-
decet, quod tam immediatè personam
Christi sostineat, administrando Sacra-
menta, Christoque, & ipsis Sacramen-
tis iniuriam facit. Sicut esset contra dig-
nitatem Regis, illique iniuriam faceret,
si aliquis in eius menta, manibus luto in-
fectis, convivijs pretiosissimos cibos di-
stribueret, & generetia vinâ infunde-
ret.

17. Probatur tertio: Quia secunda-
rio hæc obligatio oritur multumq; au-
gerur ex eo, quod Minister ad tale mu-
nus, sit singulariter per Sacramentum
aliquod consecratus, & deputatus, quia
eo ipso, quo quis ad aliquod munus per
Sacramenti susceptionem se dedicat,
suscipit particularem obligationem, il-
lud rectè, decetè, & iuxta ministerij
dignitatem obeundi, præsertim, si ad
hoc singularem gratiam, quasi quoddam
pignus, aut honorarium munus recipiat
quæ simul ad legitimam functionem ex-
citet, eamque faciliat. Ergo cum Mini-
ster Sacramenti his omnibus vinculis, sit
adstrictus, si legitimè non obeat suum
munus mortaliter peccabit.

18. Probatur quarto. Quia si hostis
alicuius Principis abutendo eius au-
thoritatem eius nomine eiusdem Princi-
pis bona dispensaret, vel dignitates, & of-
ficia honoraria distribueret, magnam
Principi iniuriam irrogaret: sed Mini-
ster Sacramentorum bona gratiæ præ-
tiosissima, & honorariam dignitatem
filiationis Dei, & æternæ hereditatis, cū
sit Dei hostis administrat, & dispensat.
Ergo grauem iniuriam Deo irrogat, &
mortaliter peccat. Et idè hanc senten-
tiam præter citatos sustinet tâquam ve-
rissimam Antonia. Diana 6. part. tract.
6. resol. 53. & part. 10. tract. 16. resol. 23.
quam, & ego tanquam firmissimam, &
communi Doctorum calculo receptam
libentissimè amplector; nec contrariam
esse admittendam post decretum, & re-
ctissimum iudicium S. Generalis Inque-
sitionis Hispaniæ omnino censeo.

19. Ad ea autem, quæ ad ipsum de-
cretum Authores contrariæ sententiæ
ex Caramuele respondent optime oc-
currit doctissimus M. Ioannes Marti-

nez de Prado Primarie Cathedre Vni-
uersitatis insignis Complutensis mode-
rator qui contra eorum responsionem
in appendice contra Caramuelem, quæst.
2. §. 3. num. 22. in tom. 2. præcip. q. q. in-
fratigit vbi distinguens probabilitatem in-
trinsecam, ab extrinseca, quæ ex autho-
ritate docentis deducitur, Caramuelis
positionem de prima probabilitate, id
est, intrinseca verissimam putat, de secun-
da verò fallissimam esse demonstrat, his
verbis: Si ergo opus sit intrinsece pro-
babilis, sicut nulla humana autoritate
fieri potest, quod bonum sit malum, &
quod lux sit tenebræ; ita nec fieri potest
quod probabile sit improbabile, quando
autem probabilitas est extrinseca, & ap-
parens, quamvis per accidens deferuire
possit, ut operantes, & errantes inuinci-
bilitèr excusentur a peccato, tamen per
se loquendo ad Papam primario, & au-
thoritatiuè, & ad Dominos Cardinales,
& supremos fidei Iudices pertinet decla-
rare, quid tenendum ad fidei, & morum
Integritatem, & quid operandum, & hæc
via videmus innumeras propositiones
antiquitus existimatas probabiles, hodie
declaratas improbabiles. Hactenus M.
Ioannes Martínez de Prado, cuius verba
refert, & laudat Doctissimus Amadeus
Giménez in singularibus Theolog. Mo-
ralis questionibus, tract. de opinione pro-
babili propositio. i. num. 4. ex quibus pa-
tet, quam firmum, & constans sit S. Ge-
neralis Inquisitionis decretum, & quod
nulla tergiversatione, vel fraude violari
possit.

RESOLUTIO IV.

**An peccata legitimè confes-
sa, & absoluta sint mate-
ria sufficiens nouæ
confessionis?**

SUMMARIVM.

1. *Communis Doctorum sententia tenet
peccata semel ritè confessa, esse quidè
materiam sufficientem Sacramenti
Pœnitentiæ, huc nouæ confessionis,
non verò necessariam.*
2. *Proponuntur rationes dubitandi con-
tra communem sententiam.*
3. *Sententiam Scoti, & Gabrielis, negat.*

*ritum confessionem de confessis semel
ritè habet effectum saltem remissio-
nis, hæc proponitur, & contraria
D. Thomæ, & communis Theologo-
rum probatur, & approbatur.*

4. 5. *Adducuntur rationes, adductæ a
quibus pro fundamento communis
sententiæ, & confutantur.*

6. 7. 8. *Traditur vera ratio à priori commu-
nis sententiæ, & exponitur, & argu-
defenditur.*

9. *Ad rationes dubitandi efficaciter res-
pondetur.*

1. **H**æc difficultas satis communis
& trita est: Sed quia quidam
vir doctus, & pius valde iustit, ut de ea
per tractarem, propter rationes, quæ in-
fra adducuntur, quæ non paruum inge-
runt difficultatem, & rationem dubitan-
di de ea agere decreui.

Et in primis suppono cum commu-
ni Theologorum, peccata semel ritè
confessa esse sufficientem materiam
nouæ confessionis, non verò necessariam,
quod verò materia sufficiens sit (licet de
hoc non nulli dubitauerint, ut patet ex
Ricardo dist. 18. art. 2. quæst. 4. & refert
Guillelmus de Rubion. dist. 15. quæst. 2.
dicens de peccatis semel ritè confessis,
præsertim solis, non esse licitum confes-
sionem facere) tanquam certam senten-
tiam tenet communis opinio Doctorum,
si quis velit ea iterum confiteri. Ita docet
Benedictus XI. in Extrauaganti i. de pri-
uilegijs. Diceas esse salutem talenti con-
fessionem, & confirmat hoc etiam Ca-
tholicorum, & piorum omnium con-
suetudo.

2. Sed nihilominus pro parte con-
traria sunt aliquæ rationes dubitandi.
Prima: Quia in nullo Sacramento po-
test forma sapius cadere super eandem
materiam. Secunda: Quia si idem pecca-
tum iterum in confessione exprimitur,
non possunt verba formæ verè proferri
circa tale peccatum, nec suum habere
effectum, quia, quod semel remissum est
non potest iterum remitti, sicut in natu-
ralibus, quod semel destructum est non
potest iterum destrui, & cum peccatum
iam sit destructum, quo ad culpam, non
est iam culpa, quæ remittatur. Et in mora-
libus sententia semel prolata, & execu-
tioni mandata, non potest super eandem
causam iuste iterari, & idèd tanquam legi-
tima admittitur in iure exceptio rei iu-
dicatæ.

3 Ex his fundamentis dixerunt aliqui, in huiusmodi materia verum confici Sacramentum, illud tamen non habere effectum, quia inuenit factum quid facere posset, quod saltem de effectui remissionis poenae, affirmat Scotus dist. 19. ad primum, & sequitur Gabriel quest. 1. art. 3. & dub. 2. opposita tamen sententia omnino vera est, quam tenet D. Thomas dist. 18. q. 1. ad 3. question. 2. ad 4. Durandus quest. 2. Soto quest. 4. art. 3. in fine. Paludanus dist. 19. quest. 1. & 2. Enricus Gandau. quodlib. 7. quest. 22. & 24. Caietanus tom. 1. opusc. tract. 5. de confessione, quest. 4. Medina tract. 2. de fructu iterandi confessionem. Et ratio est: Quia Sacramenta, dant effectum infallibiliter non ponentibus obicem, sed confitens peccata confessa iam semel, non ponit obicem (supponimus enim confiteri cum vera attritione, & proposito) nec aliud est incapax talis effectus, quia potest in gratia crescere: Ergo Sacramentum cum dicta materia susceptum dat illi verum gratiae effectum. Item quia si non praeberet effectum, magis vrgeret hoc argumentum contra oppositam sententiam, si enim effectum non praeberet, significatio formae falla esset, ac propterea non solum superfluum, sed etiam illicitum esset, tale suscipere Sacramentum, quod non posset habere effectum. Licet haec ratio non vrgeat contra Scotum, & Gabrielem supra citatos, quia illi concedunt, Sacramentum illud habiturum effectum gratiae, non verò remissionis poenae, quod si intelligatur de poena aeterna satis probabile videtur, de ea que videntur intellexisse idem Scotus, & Gabriel. Denique, qui dicunt Sacramentum illud nullum habere effectum, quia iam inuenit factum, quod facere poterat fere idem dicere debent de homine contrito, cum primum confiteretur peccatum, quia iam est peccatum destructum, & gratia comparata. Quod omnino falsum est.

4 Tota autem difficultas consistit in assignanda ratione a priori. Communis sententiae asserentis, peccata rite confessa, & absoluta esse materiam sufficientem Sacramenti poenitentiae? Et in hac difficultate, Theologus quidam dicebat ex eo peccata confessa, & rite absoluta esse sufficientem materiam, quia licet, ut remissa, & destructa per primam absolutionem non possint esse materia huius Sacramenti; possunt tamen esse illius

materia, ut componentia, id est, quatenus, ut partes materiales component hoc Sacramentum simul cum actibus poenitentis, scilicet attritionis, & confessionis, & cum forma huius Sacramenti. Sed haec positio nullius momenti est, & nullatenus difficultati satisfacta. Nam si peccata, ut remissa, primam absolutionem sunt destructa, & iam non habent esse in ratione culpae, ergo nec in ratione componentium, nam compositum imponit partes componentes in suo esse institutas, nam quod non est non potest videri, ut pars cum alia comparte, nec vili ratione totum componere, quia non entis, nullae sunt qualitates, & quod non est non potest esse alterius causa, quia causa debet existere, in rerum natura, prius enim est esse quam operari: sed peccata confessa, & remissa, ut ipse fatetur sunt destructa, & non habent esse: Ergo nec possunt esse partes in composito, nec illud causare, ut vere causant partes componentes. Praeterea haec positio nullum habet fundamentum: quia peccata non sunt materia componentia simul cum actibus poenitentis, tanquam materia ex qua sicut lignum est materia statuae, sed quia sunt materia circa quam, Sacramentum hoc versatur, ut docent communiter Theologi, & Suarez de poenitentia, disp. 18. sect. 1. num. 2. Sicut causa de qua in aliquo iudicio agitur dicitur materia eius, sic enim totum negotium in huius Sacramentalis iudicii circa peccato post Baptismum commissum versatur, & ad illa tollenda institutum est: Ergo cum peccata sint quid valde extrinsecum respectu Sacramenti, (ideo namque remota materia dicuntur) non possunt existere post primam absolutionem, & remissionem, ut componentia.

5 Alij verò conantur probare, quod licet peccata remissa, & semel rite absoluta non existant, ut remissa, vel ut destructa per poenitentiam, & infusionem gratiae factam per primam absolutionem, existant tamen detestabilia, seu ut detestanda, & per consequens possunt absolui, & remitti per secundam absolutionem, seu per iteratum Sacramentum, & remitti de facto. Sed hic modus dicendi, nec est verus, neque euacuat difficultatem, quia licet peccata, ut detestanda, seu detestabilia possint esse obiectum materiale, virtutis poenitentiae etiam si iam sint destructa per primam absolutionem, & omnino remissa: Quia peccata etiam remissa pos-

sunt delectari per actum delectationis, qui est proprius actus virtutis poenitentiae licet iam non existant, potest namque peccatum etiam praeiteritum delectari a poenitente per propriam virtutis poenitentiae actum, attamen peccatum praeiteritum, & quod iam non est non potest esse materia Sacramenti sicut potest esse obiectum virtutis eiusdem poenitentiae peccata siquidem praeiterita supponendo, quod iam sunt omnino remissa, & destructa per primam absolutionem, per secundam non possunt remitti, & destrui: quia destructio supponit aliquid quod destruat, & quod prius sit, & destruat esse per destructionem, & remissio supponit esse culpa, vel offensam Dei, quae remittatur: sed peccatum semel destructum, & remissum non manet in esse culpa, vel offensae Dei: Ergo non remanet aliquid quod possit absolui, aut remitti per secundam absolutionem, seu per secundum Sacramentum, & per consequens, nec materia sufficiens eiusdem Sacramenti. Quod si contendant, quod licet peccata remissa, & destructa per primam absolutionem non permaneant actu in suo esse, existunt tamen obiectivae, & quod hoc sufficit, ut possint remitti, & absolui, per alias absolutiones subsequentes praemittendo actus delectationis, & doloris cum proposito emendae, & iteratam confessionem in hoc sensu vera est praedicta sententia, ut infra dicemus.

6 Ratio igitur a priori, cur peccata semel confessa, & remissa, si iterum poenitens illa velit subijcere clauibus Ecclesiae per novam confessionem, sint materia sufficiens nouae confessionis, & absolutionis est haec: ex institutione Christi iuxta Sacramenti, qui illud instituit ad remittenda peccata, etiam remissa toties, quoties poenitens de nouo illa per iteratam confessionem Ecclesiae clauibus subijcet. Ita Suarez de poenit. disp. 18. sect. 2. num. 6. Et constat: Quia Christus concedens hanc potestatem, non limitauit illam ad unum actum remissionis, ut patet ex verbis, quibus ipsum Sacramentum instituit, videlicet, *quorum remiseritis peccata remittantur eis*, &c. Quae aequivalent, & idem sonant, ac si dixisset, *quoties remiseritis peccata hominum, toties remittantur eis*, alioquin verum conentaneum, & congruum est, finis huius Sacramenti, verita fuerit institutum, tum propter vilitatem, & ma-

iorem securitatem animarum, tum etiam, quia virtus poenitentiae iterum, atque iterum potest exercere suos actus erga eadem peccata: ergo, & hoc Sacramentum, nam iuuat quodammodo illam virtutem, & ideo debuit esse eodem modo iterabile. Et hinc inferitur, huiusmodi peccata iam confessa non solum coniuncta cum alijs non confessis, sed etiam per se sola sufficere posse ad conficiendum hoc Sacramentum, propter eandem rationem. Quod bene docuerunt Caietanus tom. 1. opuscul. tract. 5. de confessione, quae est 4. & Medina tract. 2. quae de fructu iterandi confessionem, & ex ipsis Suarez vbi supra.

7 Quod autem Sacramentum Poenitentiae ex institutione Christi possit remittere, & absoluere etiam peccata remissa ex principiis fidei congrue colligitur. Nam de fide est, homini verè, & legitime contrito, etiam ante confessionem primam peccata remitti ipsum peccatum iuxta illud Ezeq. 18. *Si impius egerit poenitentiam ab omnibus peccatis suis omnino iniquitatem eius non recordabor*. Et de fide etiam est, ut decernit Concilium Tridentinum sess. 14. cap. 5. teneri peccatorem confiteri omnia peccata mortalia post baptismum commissa tam quo ad speciem, quam quo ad numerum: ad consequendam remissionem illorum: Ergo licet peccata iam remissa per contritionem sint, tenetur poenitens illa confiteri ad peccatorum veniam, & remissionem de nouo obijciendam: quare optime colligitur ex dictis principijs, de Sacramenti in poenitenti, etiam institutum a Christo ad remittenda, & absoluenda peccata, etiam ante confessionem, remissa, si quis remissionem peccata iam remissa per contritionem obijciat confiteri, ut de nouo remittantur. Neque implicat, peccatum semel remissum per novam confessionem iterum remitti, & remissionem, semel factam, iterum fieri, & iterum iterari, & de nouo concedi eandem remissionem gratia gratia siquidem semel concessa alio actu, vel iuramento non potest multoties concedi, & iterari, ut patet in confirmatione praestegit, quae de nouo ius iam semel acquisitum per priuilegium conceditur per aliquem. Quia licet, ut constat ex iure non novum ius addit confirmatio, nec vetus tollit. Concedit de nouo illud ipsum ius ad ipsum per priuilegium, nouo titulo, & nouo actu confirmationis, illudque firmius corroborat.

& fortius stabilit; quod operatur, toties quoties datur noua confirmatio: Ergo similiter gratia remissionis potest dari, & de factodatur de nouo, nouo alio actu & titulo per iteratam absolutionem, & nouum aliud Sacramentum.

8 Neque aliquid inter est, quod peccatum iam non remaneat, vel iam sit abolitum, & destructum per primam absolutionem, & remissionem, quia per secundam fortius stabilitur corroboratur, & firmatur eius destructio, ut patet in eadem confirmatione priuilegij: Nā si alicui concedatur ius nobilium per priuilegium, & auferatur ab eo obligatio soluendi tributa: etiam si illa obligatio sit extincta, & destructa iam per priuilegium, per confirmationem eiusdem magis roboratur, & stabilitur, & fortius firmatur extinctio, & destructio illius obligationis, seu debiti morales, & ciuilibus soluendi tributa. Et idem patet in priuilegio exemptionis, & in eius confirmatione, quia quavis subiectio prius debita iudici ordinatio extincta, & abolita sit per priuilegium exemptionis, & iam non existat; per confirmationem eiusdem extinctio, & abolitio illius primæ subiectionis magis roboratur, & firmitus, ac fortius stabilitur.

9 Ad rationes igitur dubitandi supra num. 2. adductas responderetur: Ad primam, quæ asserit, in nullo Sacramento posse formam cadere super eadem materia distinguo: supra materiam remotā nego; supra proximam concedo. Nam ex eadem numero aqua possunt multa Baptismata confici: quia licet aqua, quæ est materia remota sit eadem, tamen ablutio, quæ est materia proxima potest esse diuersa; sic etiam in proposito, licet peccatum, quod est materia remota sit idem, tamen confessio, & accusatio, quæ sunt materia proxima sunt diuersæ. Ad secundam rationem: Negamus non posse verba formæ iterum verificari in iteratis Sacramentis, ex eo, quod non inueniant, quod absoluant, aut remittant, tum, quia quod semel absolutum est, & remissum potest iterum absolui, & remitti, ut supra probauimus ex institutione ipsius huius Sacramenti; tum, quia hæc remissio peccati sit per gratiæ infusionem, & satisfactionem animæ, quem effectum habet semper absolutio ritè data, & remoto obice suscipientis, & ideo talis forma habet

hunc verum sensum: Ego tibi confero gratiam remissionis, in peccati quantum est ex se; neque ad hanc verificationem impedendam aliquid refert, quod prior absolutio semper manet rata, & firma; quia licet posterior habeat suum effectum, nihil de rogar priori; sed vna quæque potest habere suum effectum iuxta dispositionem suscipientis. Neque oportet seruari in omnibus similitudinem inter hoc iudicium, & iudicium humanum in externo foro, in qua proportionem, vel similitudinem fundatur Scotus: quia in humano iudicio solum intenditur liberatio ab externa pœna, & expeditio litis iuxta probationes externas. At verò in hoc iudicio intenditur fructus animæ, & sanitas eius, quæ potest crescere iuxta dispositionem poenitentis.

RESOLVTIO V.

An peccatum oblitum in confessione ex ignorantia, vel in aduertentia inuincibili maneat absolutum directè, vel solum indirectè ex vi absolutionis eiusdem Sacramenti?

SVMMARIVM:

- 1 De hac questione actum est prima parte ubi infra, & de nouo agitur propter nouas difficultates.
- 2 Sententia communis Diana, Bonacinae, & aliorum negantium peccata oblita etiam inculpabiliter manere directè absoluta, & directè subiecta clauibus proponitur, & probatur.
- 3.4. Eadem communis sententia alijs rationibus firmatur, & roboratur.
- 5.6.7.8 Sententia Ioan. Valeri asserentis peccata inculpabiliter oblita, in confessione manere directè absoluta, & directè subiecta clauibus Balthasæ proponitur, & eam tenere Enriquez, Cordubam, & D. Thomam cum communis antiquorum ostenditur, & eadem sententia argumento efficaci & Corduba adducto probatur.
- 9.10.11.12 Sententia Valeri, Enriquez, & Corduba firmis rationibus probatur.

tar, & efficacibus argumentis stabilizatur.

14. Primo argumento facto pro communi sententia efficaciter respondetur.

15. 16. Duobus ultimis argumentis contra sententiam Valeri fit satis.

DE Confessione peccati obliti inculpabiliter post praemissum de bitu conscientiae examen egi 1. p. libr. 2. disp. 4. res. 25. ubi adduxi opinionem multorum Theologorum asserentium, non teneri quem peccata invincibiliter oblita, dum postea memoriae occurrunt illa confiteri, quam, & si non levia argumenta pro se habet, non tenui; tum, quia est contra communem DD. sententiam, tum propter alias rationes a me ibi adductas; in resol. vero seq. scilicet 26. praesentem quaest. agitaui, quam propter aliquorum instantiam iterum pertractari decreui.

2. In hac ergo difficultate prima sententia, quae communis est inter DD. docet, peccatum oblitum in confessione, etiam invincibiliter, & inculpabiliter, manere quidem absolutum, & remissum in eadem confessione, non tamen directe, sed indirecte, neque etiam directe subiectum clauibus Ecclesiae, sed solum indirecte, & eam tenent Dian. Bonac. Leand. a SS. Sacram. Nugnus, Machado, quos ego in ea res. 26. adduxi, & alij multi qui suam sententiam non probant, sed supponunt, Suar. vero, to. 4. in 3. p. vel de poenit. disp. 31. sect. 2. per tot. eam sentent. multoties repetit precipue n. 13. quem sequitur Sanch. lib. 8. de matr. disp. 15. eamque probat eo n. 13. quia peccatum oblitum non est deductum in iudiciu Sacramenti Poenitentiae: quia non est confessum: Ergo nec est directe subiectum clauibus, neque directe absolutum.

3. Probatur 2. quia voluntas, & intentio absolventis non potest directe ferri, & intendere, quod ignorat, nihil enim directe, & formaliter est volitum, quia sit praecognitum, sed absolvens peccata in confessione expressa, ignorat peccatum oblitum, quia in tali confessione non est expressum. Ergo non potest illud absolvere directe, nec id ipsum intendere per absolutionem directam.

4. Probatur 3. quia peccatum oblitum inculpabiliter, ideo manet absolutum, & remissum; quia alia peccata mortalia expressa in confessione non possunt absolvi, sine obliti absolutione propter necessariam connexionem, quae peccata habent inter se in ordine ad obtinendam

gratiam, & remissionem, non enim potest remissio obtineri de uno, quin de alio obtineatur: aliter enim poenitens simul remaneret in gratia, & in peccato mortali, quod est absurdum, loquendo de lege ordinaria: & forte etiam id implicat de potentia absoluta. De quo modo non disputamus: Ergo peccata oblita, non manent absoluta in se directe, sed solum indirecte in expressis ratione connexionis. Hac sententia, tum quia est communis, tum etiam propter sua firma fundamenta est probabilissima.

5. Contrariam tamen sententiam asserentem, peccatum oblitum invincibiliter, & inculpabiliter manere in eadem confessione directe absolutum, & directe clauibus Ecclesiae subiectum, docet Ioan. Valer. in differ. ad utrumque forum verb. Nullitas, differ. 5. §. nono fallit. Cuius haec sunt verba: Non fallit, quo ad peccata venialia, & mortalia semel rite confessi, vel etiam oblita, quia talia peccata possunt postea confiteri non approbati, ut de venialibus docent omnes, & plures refert Vinald. in suo Candelabro aureo de absolutione, n. 22. De mortalibus semel rite confessis docet Nauarrus cap. 4. n. 1. & alij adducti a Vinaldo loco supra citato. De oblitis, quidam tribunt Adriano post Ledes. 2. p. q. 8. art. 2. dub. 8. Sed Enriq. de poenit. lib. 3. cap. 16. §. 54. in Gloss. D. Dicit falso ipsi tribui, cum tantum dicat a non Praelato. Sed quidquid sit ego puto probabile esse, talia peccata (cum sint directe absoluta in prima confessione) posse postea absolvi a quocunque, etiam non exposito, seu approbato. Huc usque Valerius. Cuius verba fideliter refert Leander a SS. Sacram. tom. 1. tract. 5. de poenit. Sacram. disp. 11. q. 13. quamvis eius opinionem non sequatur, at Dian. 2. p. tract. 16. resol. 46. eiusdem verba refert, sed non fideliter errore Typographi, ut credo, ubi enim Valer. dixit: *Cum iam sint directe absoluta in prima confessione: pro directe possunt indirecte*, quod manifeste textui Valeri repugnat, ut videre est in ipso impressionis Maioricensis apud Manuelem Rodriguez.

6. Eteandem sententiam tenent Enriq. in summa libr. 4. seu de poenit. Sacram. mento, libr. 1. cap. 13. n. 8. cuius haec sunt verba: Absolutio non solum peccata, quae quis expresse confitetur, tollit, sed ea, quorum post diligens conscientiae examen homo oblitus est, vel quae causa excusante sinit, ut ne proximum infamet, & tamen po-

stea, cum oblatorum fuit memor, aut cessat causa confitenda sunt hæc Enriq. qui explicans suam sententiam in Glos. litt. C. & D. reddit rationem cur absolutio non solum peccata, quæ confessus est tollit, sed etiam oblita, inquit: *Quia humano modo sub alijs intelliguntur, & absolvitur formaliter ab oblitis*. Huc usque idem Enriq. qui postea subdit: *Quare ne addat in absolute a peccatis confessis*. Quod etiam eisdem verbis advertit Navar. cap. 26, n. 11, in quibus verbis Enriq. clarè patet, quod expressè asserit, quod peccatum oblitum absolvitur in eadem confessione formaliter, id est, directè, & non consequenter, nec indirectè. Quando, scilicet, absolvens habet etiam iurisdictionem in peccatum oblitum. Nam si aliquis absolvat peccata siue expressa, siue oblita in quæ non habet iurisdictionem, ut quædo urgente causa inferior simul cum peccatis non reservatis absolvit, reservata superiori, tunc quidè non reservata directè absolvit, reservata verò solu indirectè; quod docuit ipse Enriq. ibid. in verbis sequentibus.

7 Præterea eadem sententiam tenet Antonius de Corduba expressè lib. 3. de indulg. q. 39. in qua quærit: An absolutio sacramentalis cadere possit super peccata viventium oblita, & ignorata generaliter tantum confessâ, aut etiâ super omnino inculpabiliter omisâ, & nec generaliter confessâ? id est, an peccata mortalia oblita, vel inculpabiliter omisâ sint propriè, & formaliter materia confessionis? Refert duplicè sententiâ aliam Abulens. Medinæ, & aliorum negantium, alterâ communè DD. in 4. dist. 17. & 21. quæ etiam sequitur D. Th. in 4. sent. ad Anibal. dist. 21. q. 3. ad 3. quem falso, errore Typographi, ut credo, citat Cord. in q. 2. ad 2. & etiâ Gabriel, Ricard. Palud. Gerson, quos ibidè affert, asserentes peccata oblita, & omisâ inculpabiliter, etiâ mortalia, & solum generaliter confessâ esse materiam confessionis propriâ Sacramenti Pœnitentiæ, & denique suâ tertiâ sententiâ affert, addēs esse materiâ confessionis propriæ non solum peccata oblita, & omisâ generaliter confessâ tantum, sed etiâ illa, quæ quis nec generaliter potest exprimere, sed tantum per nutus, & signa, ut contingit in moribundo sensibus destituto, quæ ex communi sententia, & D. Th. docet esse materiâ directam Sacramenti Pœnitentiæ, ut ex eius contextu clarè constat. Quod probat his verbis: Secundo probatur hæc secunda, & tertia opinio; quia absolutio sacramentalis ex opere operato præstat primam gratiâ ipsi confitenti, ut supponitur secundum communem opinionem, ut lib. 1. superius in questionario, q. 1. latius egimus, & illa gratia sacramentalis de lege æquè repugnat tã peccatis oblitis, & ignorantis, & inculpabiliter omisâ, etiâ in confessione, quam etiâ specialiter confessis, ut patet, quia non potest unum mortale a Deo sine alio remitti. Ergo huiusmodi absolutio sacramentalis omnia prædicta peccata, tã specialiter, quam non specialiter confessâ, per gratiam sacramentalem, remitti, quoad culpâ, & poenâ æternâ, & temporalem. Huc usque Cordub. qui ex communi opinione DD. & D. Th. hoc præmissum argumento probat peccata oblita, & inculpabiliter omisâ esse propriè, & directè materiâ Sacramenti Pœnitentiæ, ex eo, scilicet, quia absolutio sacramentalis per se, & directè præstat ex opere operato primam gratiâ sacramentalem, quæ non minus repugnat peccato oblito, & omisâ, inculpabiliter, quàm expresso peccato mortali. Eo solo pacto, ut in generali quis confiteatur peccata a se commissâ, quod semper sit regulariter in omni confessione, in qua ante expressionem peccatorum in speciali, & individuo dicitur generalis confessio, & post expressa peccata in fine ex consuetudine fidelium, & piorum hominum iterum repetitur dicendo de his, & de omnibus alijs in quibus Deum offendi me accuso, seu fateor meâ culpa quod verò loquatur de absolute directâ, idem Corduba ex seqq. manifestè patet nam cum respondisset, seu potius refutasset quandam responsionem Medinæ ad præmissum argumentum post hæc sequentia verba subdit.

Neque secundo valet alia aliorum evasio dicentium, quod sicut prius sit absolutio sacramentalis super non reservatis duraxat per Sacerdotem, qui non nisi de illis non reservatis absolvere potest, & tamen ex consequenti per gratiâ sacramentalem omnia mortalia, etiâ reservata simul remittuntur Deo, licet non remittantur a Sacerdote non habente potestatem super illa, ita etiâ contingit in oblitis, & alijs non specialiter confessis, quod, scilicet, gratia, effectusque sacramentalis indirectè, aut ex consequenti se extendit ad illa remittenda, non autem absolutio sacramentalis (directâ scilicet) quæ respectu eorum non est, quia materia huius Sacramenti non sunt (scilicet propriè, & directè) contra hæc evasionem arguitur quia non est simile, illic enim in reservatis

tionem reservatorum non est materia Sacramenti ex quo poenitens, etiam confitens non est subditus illius Sacerdotis, quo ad illa reservata, hic autem in absolutione obliatorum, & inculpabiliter omissorum, est materia, quia poenitens supponitur subditus, quo ad omnia, quae aliquomodo generaliter tantum confitetur, quod sufficit, dum amplius fieri non potest. Ut sit materia huius Sacramenti, ut probatum est, & probabitur amplius. Haec omnia Corduba ubi supra, qui ut clare patet quaest. a se proposita in hoc sensu agitant scilicet peccata mortalia oblita, vel inculpabiliter ommissa sunt per se, & directe materia confessionis Sacramentalis eaque in eodem sensu pertractat D. Th. & communis DD. opinio supra relata, quae tenet dicta peccata esse per se, & directe materia huius Sacramenti. Nam de eo, quod sint saltem materia indirecta, & quod per consequens absolvantur, & remittantur. Nullus unquam dubitavit Catholicorum, ex decreto Concil. Trid. sess. 14. cap. 5. Et ne consentiant cum haereticis asserentibus, Deum, & Ecclesiam Catholicam obligare ad impossibilia dum omnia peccata specie, & numero distincta obligant confiteri cum oblita impossibile sit exprimere contra, quos declaravit Concilium, quod peccata oblita, quae post diligentem conscientiae discussionem memoriae non occurrunt, in eadem confessione inclusa intelliguntur. Ergo Corduba cum communi sententia S. Th. & aliorum supra allatorum expressissime docet peccata inculpabiliter oblita, & inculpabiliter ommissa esse per se, & directe materia confessionis, & directe, & formaliter in confessione absolvi, & ideo ego in d. res. 26. pro hac sententia adduxi Nauarr. Palud. Gabriel. Adrian. Canu. Ledesm. Angles. S. Antonin. Sylvest. Armill. Angel. Gers. Couarr. Cord. Pen. Gallu. Guevara, Rosell. & Manuel. Roder. quos refert, & citat Enriq. lib. 6. seu de Sac. Poen. lib. 3. c. 16. n. 5. & ibi in comment. lit. D. quia licet ipse expressè ibi solum loquatur de absolutione directa ab excommunicatione, & reservatione, praedicti DD. ut in plurimum de absolutione directa a peccato oblito loquuntur, ut videre est in Cordub. Ledes. Gabri. & alijs, qui communem sententiam, quam supra adducit Cordub. sequuntur. Et praeterea, quia ibi Enriq. expressè loquitur de absolutione, quae fit a delegato virtute Iubilaei, vel bullae Cruciae casuum reservatorum, seu peccatorum reservatorum obliatorum, quae dicit esse directam, non vero

de absolutione reservatorum, quae fit a Praelatis potestate ordinaria: illa vero, scilicet, delegata, secundum communem, & veram sententiam, quam etiam tenet Suar. de poenit. to. 4. in 3. p. disp. 21. sect. 4. n. 22. Necessario debet esse Sacramentalis, & per consequens non solum ab excommunicatione, sed etiam a peccatis oblitis: quia absolutio fit da a delegato virtute Iubilaei, aut Bullae Cruciae conceditur poenitenti per modum indulgentiae, & fauoris, & una ex conditionibus requisitis ad talem gratiam obtinendam est, ut quispiam confiteatur Sacramentaliter, quod saltem intelligi debet de confessione valida, licet forte sit informis quia alia non est sacramentalis, & ideo per illam, nec remittitur culpa, nec tollitur reservatio, quando vero confessio fit superiori qui potestate ordinaria potest tollere reservationem, licet confessio sit nulla vel defectu doloris, vel integritatis tollitur reservatio, quia per illam satis fit superiori, & impletur totum id, quod per reservationem intenditur, & ita quasi ordinario iure, ut sic dicam tollitur reservatio, etiam ab oblitis, praecipue si confessio fiat aliorum reservatorum, quia Praelatus intendit tollere omnem reservationem, & praesentatione subditi pro reservatis, de quibus meminit est contentus pro omnibus peccatis reservatis.

8 Ex quibus colliges: quod cum Enriq. & omnes alij, quos ipse citat loquantur de absolutione fita per delegatum virtute Iubilaei, vel Bullae Cruciae, quam dicunt esse directam, tam expressorum, quam obliatorum, & cum illa debeat esse Sacramentalis, & valida, necessario simul dicunt, absolutionem peccati obliti esse directam non solum a reservatione, sed etiam a culpa: quapropter idem Enriq. licet asserat illam confessionem, & absolutionem tollere reservationem, etiam si in contritis, vel dimidiatis aduertenter fiat, addita principio. Supponens ante absolutionem poenitentem revocaturum primum illam voluntatem dolendo de peccatis, & integre confitendo, & bona fide accipiendo absolutionem, ut sit valida confessio, licet forte sit informis, quia id integre, & perfecte non praestet. Et ideo ego in illa resol. 26. merito ipsum Enriq. & alios a se citatos pro hac secunda opinione retuli. Haec autem dicta intelligenda sunt de casibus reservatis, seu de peccatis reservatis, tam expressis, quam oblitis quae non sunt reservata ratione excommunicationis annexae, ut sunt Papales, quia isti casus, & peccata in eis reservata sine absolutione sacramentali, absolven-

do ab excommunicatione reservata, desinunt esse reservata stando in opinione probabili, etiam si per delegatum fiat absolutio, quamvis verior, & probabilior opinio teneat, etiam illam absolutionem ab excommunicatione debere impertiri in ordine ad confessionem sacramentalē, quia sub ea cōditione, scilicet, quod sacramentaliter confiteantur, concedit Pontifex illam gratiam absolventi a sibi reservatis. Præterea ego vidi tredecim subscriptiones hominum grauiū, & Doctorum sacre Theologiæ, qui huic secundæ sententiæ subscripserunt, & valde probabilem esse asserbant. Et hæc sufficiat pro probabilitate extrinseca eiusdem sententiæ, ratione verò:

9. Probatur 1. Præter argumētū supra adductū ex Cordubensi, quod valde efficax est: argumētis ab Enriq. adductis: Quia illa verba formæ Sacramenti Pœnitentiæ, scilicet, *absoluo te a peccatis tuis*; humano modo intelligenda sunt indefinitē, scilicet, ut idē sit dicēte, *a peccatis tuis*; ac dicere, *ab omnibus peccatis tuis*. Quia humano modo indefinita propositio sumitur pro vniuersali, ut si quis dicat, quod nobiles sunt exēpti a gabellis, est idem, quod dicere, quod omnes nobiles exēpti sunt. Et si quis dicat, quod Clerici sacris iniuncti tenentur ad coelibatū, est idē, quod dicere, quod omnes sacris iniuncti tenentur ad coelibatū. Imò in rigore iuris verū est, quod indefinita propositio æquiualeat vniuersali, l. si seruitus 22. ff. de seruit. vrb. præd. l. si ita relictū, & l. si pluribus 44. ff. de legat. 3. l. si plures 98. ff. eodē, vbi Legistæ, cap. solitæ, de maior. & obed. cap. quia circa, de priuileg. Menoch. conf. 97. a n. 154. Mascard. de probat. cōcl. 1181. n. 38. cū seq. Pichard. ad 9. si eadē res instit. delegat. n. 43. Surd. Couarrub. Mench. Cardin. Mant. & alij quos retuli, & suis locis citauimus, resol. 26. Ergo intentio cōfessoris, & actus ipse absoluedi directē, & per se dirigitur ad omnia peccata, & per consequens ad oblita.

10. Probatur etiam alia ratione ab Enriq. adducta, vbi supra: Quia verba absolutionis, quæ sunt forma Sacramenti Pœnitentiæ non sunt illa, *absoluo te a peccatis confessis*. Quia tunc benē intelligeretur, si forma esset huiusmodi, quod absolutio directē respiceret peccata cōfessa, & ratione eorū propter connexionē necessariā, quæ habent non cōfessa, & oblita cū confessis in ordine ad remissionē (quia illa sine istis, neq. absolvi, ne-

que remitti possunt) remitti, & absolvi in directē, etiā oblita in ipsis cōfessis, sed forma est, *absoluo te a peccatis tuis*, nā illa limitatio, *absoluo te a peccatis confessis*, & alia similes, ut hæc, *absoluo te a peccatis de quibus es contritus*, sunt contra institutionem Sacramenti a Christo factā, & ab Ecclesia traditā, & cōtra bonū pœnitentis, & in damnū spirituale illius cedunt. Vt notant Enriq. sup. lib. 4. seu de pœnit. Sacram. lib. 1. c. 13. n. 8. in Gloss. lit. D. ibi: *Quare nō addat a peccatis confessis*, & Nauarr. in manual. c. 16. n. 11. & Ledes. 2. p. q. 8. art. 2. dub. 1. & Medin. q. de contēd. iteranda. Ergo absolutio directē, & immediatē tendit in omnia peccata pœnitentis, & eo ipso manent directē absoluta, & subiecta clauibus etiam oblita.

11. Probatur 3. Quia ad hoc ut absolutio sit indirecta requiritur, quod peccatū non in se, sed in alio, & ratione eius absoluat, ita ut primo aliud peccatū directē absoluat, & ratione eius propter connexionē absoluat aliud, vbi fit, quādo in casu necessitatis, cōmunicādi, vel celebrādi habens reservata, & non habens copiam Confessoris habentis potestatem in eadem reservata, cōfiteatur illas simul cū non reservatis, cōfessario, qui solū habet iurisdictionē ordinariā, vel delegatā, in peccata mortalia nō reservata. Tunc enim cū Confessor non habeat potestatem in reservata, absolutio solū respicit directē non reservata, & propter connexionē absoluedo directē a nō reservatis, indirectē a reservatis absoluit. Quia tunc absolutio non potest attingere immediatē, & in se ipsis peccata reservata, sed mediātē, & in alio, scilicet, in peccato nō reservato, ratione cuius indirectē absoluit reservatū, sed quando quis confiteatur aliquā peccata mortalia, & ex obliuione omittit aliqua, absolutio tendit immediatē, & in se respicit peccata oblita, quia est absolutio omniū peccatorū, & non solū expressorū, & alioquin cōfessor habet iurisdictionē ad oblita, & expressa, (ut supponitur,) & illa absolutio non limitatur ad solā expressa ex defectu iurisdictionis, circa oblita, cū ex suppositione illā habeat, & ad ea directē se possit extendere. Ergo peccata omittā in confessione ex inadvertentiā, vel obliuione, manent directē absoluta, & in eadem cōfessione directē absoluta, & subiecta clauibus, licet ut in 1. p. lib. 2. disp. 4. retin. 26. docuimus dum in memoriam venerint, teneatur illa confiteri, ex præcepto integritatis confessionis.

12. Probatur quarto. Quia Confessor debite absolvens intendit directe absolueri quantum potest, sed potest absolueri peccatum oblitum, quia ut supponimus habet in illud iurisdictionem, vel ordinariam, vel delegatam: Ergo illud directe absoluit.

13. Probatur quinto. Quia quando moribundus sensibus destitutus ostendit per nutus, & signa dolorem peccatorum, absoluitur directe a peccatis, quia cum tunc nulla possit exprimere non potest dici, quod ab expressis directe, & a non expressis indirecte absoluitur: & licet talis ex omnium sententia, si fiat sensum compos teneatur peccata omnia mortalia, quæ per impotentiam non potuit fateri, in confessione exprimere, tamen Doctores non asserunt, ex eo, quod per primam absolutionem peccata illa non fuerint directe absoluta, & subiecta clauibus, ad id teneri: sed propter præceptum integritatis confessionis: sed qui omittit aliquod mortale ex inaduertentia, vel obliuione inuincibili omittit eius expressionem ex impotentia similiter inuincibili: Ergo similiter ab eo absoluitur directe. Probatur consequentia: Quia peccata in moribundo sensibus destituta expressè, & formaliter non adducuntur in iudicium propter impotentiam, & hoc non obstante directe ab ipsis absoluitur: Ergo idem dicendum est de peccato inuincibiliter oblito, propter eandem impotentiam, licet expressè, & formaliter non adducatur in iudicium.

14. Ad argumenta primæ sententiæ, & in primis ad primum respondetur: negando peccatum oblitum, quod diligenter cogitanti non occurrat, non esse deductum in iudicium, quia illa peccata, quæ quis ex obliuione inuincibiliter omisit, ut expressè declarat Concilium Trid. in eadem confessione inclusa intelliguntur. Vbi notandum venit, quod Concilium non dixit, in eadem absolutione inclusa intelliguntur ne forte quis prætenderet, quod licet eadem absolutione absoluta, & remissa essent indirecte, non tamen vllatenus deducta ad iudicium confessionis, idè ait Concilium peccata oblita in eadem confessione intelligi inclusa, ut intelligantur deducta ad iudicium confessionis, simul cum peccatis expressis illa includentibus: Ergo ex mente Concilij peccata oblita inculpabiliter simul cum expressis directe absoluantur: quia absolvens debito mo-

do; vult directe adsoluere quantum potest: sed potest etiam oblita, ut supponitur, quia in ea habet iurisdictionem ordinariam vel delegatam: Ergo illa directe absoluit. Præterea responderetur cū communi D. Thomæ, & aliorum supra asserentium, peccata inculpabiliter oblita, vel omissa solum generaliter confessæ, esse propriam, & directam materiam huius Sacramenti: quia iam satis per illam generalem confessionem, deducuntur in iudicium, cum ex totali impotentia aliter fieri non possit, alioquin dicendum esset, Deum obligare ad impossibilia, quod absurdissimum est, & hæreticorum error contra veritatem huius Sacramenti, & veram eiusdem institutionem. Et idè D. Thomas in 4. ad Anibaldu dist. 21. dicta quæst. 3. cū in tertio argumento sibi obieciisset, quod si sola confessio generalis sufficeret ad abolenda mortalia oblita, sequeretur: quod si postea reddeant ad memoriam, non teneretur homo illa confiteri responderet, his verbis: *Ad tertium dicendum, quod ratio, quæ in confessione generali, peccata oblita dimittuntur, est, quia Deus non requirit ab homine plus, quam possit: peccata autem oblita confiteri specialiter non est in potestate hominis sed generaliter tantum, idè per confessionem generalem Deus peccata oblita dimittit, cessante autem impotentia, requiritur specialis confessio: in eo vero, qui reducit ad memoriam cessat iam impotentia, & idè requiritur specialis confessio.* Hæc D. Thomas ex quibus patet D. Thomam non exigere confessionem obliuorum, postquam in memoriam redeunt, ex eo, quod directe remissa nō sint, neque ex eo, quod sufficienter non sint deducta in iudiciū supposita impotentia, ea specialiter confitendi: sed ex diuino præcepto integritatis confessionis. Quod cessante impotentia, quia peccata oblita sunt reducta in memoriam specialiter, obligat prædicta peccata integre confiteri.

15. Ad secundum respondetur, intentionem absoluentis non posse directe ferri in ea, quæ omnino, & totaliter ignorat, quia nihil volitum, quin præcognitum: posse tamen velle, & intendere directe id absolueri, quod solum in generali, & non in speciali cognoscit, & quod in confuso, & obscure agnoscit, sicut cognoscit peccata oblita. Aliiter nemo posset dum est viator directe, & formaliter per actum charitatis Deum diligere, quia non expressè,

& clarè prout in se est illum cognoscit, sed solum, obscure, per solam fidei cognitionem. Quod dicere est omnino falsum, & contra certum, & commune Theologorum placitum, & in dubitatam veritatem.

16 Ad tertium respondetur, negando peccata oblita directè in solis expressis absolui, præcisè ratione connexionis, quam habent cum eisdem expressis in ordine ad remissionem, quia, scilicet, vnum mortale non potest remitti sine alio: sed idè directè remittuntur, & absoluantur, quia verba absolutiones directè, & formaliter redunt in omnia peccata poenitentis, & non solum in expressa, quia verba formæ Sacramenti poenitentiae non sunt; *absolute a peccatis confessis. Sed absolute a peccatis tuis*, & idè non in peccatis expressis in directè, sed in seipsis directè remittuntur, & absoluantur. Tamen si postea in memoriam veniant tenebitur poenitens, ea specialiter, & in individuo confiteri, ad adimplendum præceptum Divinum integritatis confessionis licet enim peccata oblita directè sint deducta in iudicium confessionis, quia ut ait Concilium Tridentinum in eadem confessione inclusa intelliguntur, non tamen sunt in eadem confessione expressa, seu expressè deducta in iudicium, & præceptum integritatis confessionis obligat ad illa expressè deducere in iudicium confessionis.

RESOLUTIO VI.

An omnia Sacramenta habeant effectum, recedente fictione?

SUMMARIVM.

- 1 Prima sententia Soti, & Hurtado negantium hoc privilegium ceteris Sacramentis præter Baptismum proponitur. Et primo probatur.
- 2.3 Sententia Soti, & Hurtado rationibus stabilitur, & fortius roboratur.
- 4.5 Affirmativa sententia D. Thomae, Paludani, Covarrubiae, & aliorum proponitur, qui hoc privilegium non omnibus Sacramentis, sed imprimèntibus characterè cõcedunt, & probatur.

6 Tertia sententia absolutè, & sine limitatione affirmativa Caietani, & aliorum proponitur.

7.8.9 Sententia Caietani firmis rationibus firmatur, & roboratur.

10 Ad argumenta primæ sententiæ efficaciter respondetur.

1 **I**N Hac difficultate prima sententia est Soti in 4. dist. 6. q. 1. art. 8. qui asserit hoc privilegium solum ad Sacramentum Baptismi pertinere. Quem sequitur Galp. Hurtado de Sacrament. disp. 3. dist. 8. Hac sententia,

Probatür primò. Quia ratio, & necessitas Baptismi est in hac parte singularis: Ergo solum ad ipsum pertinet hoc privilegium, & non ad alia Sacramenta. Ant. probatur: quia Baptismus est Sacramentum; quod iterari non potest, & eius effectus est simpliciter necessarius ad salutem, & ad tollendam peccatum originale; quæ duo non reperiuntur simul convenire alièi aliorum Sacramentorum: Ergo non est ratio cur hoc privilegium alicui aliorum Sacramentorum tribuatur. Quia si iterari potest subsequens Sacramentorum sufficit ad effectum, & ita non oportebit, ut Sacramentum prius fide susceptum operetur. Si autem iterari non potest, tamen non est Sacramentum necessarium ad salutem, neque eius effectus erit necessarius: Ergo neque oportebit dari recedente fictione.

2 Probatür secundò. Quia Baptismus singulari modo est opus Dei, quod nec clauës Ecclesiæ requirit, neque dispositionem in suscipiente, per se loquendo, nam institutum est ad remedium originalis peccati, & ad plenissimam indulgentiam, & regenerationem filiorum Dei, & ob hæc omnia illi est concessa hæc singularis prærogativa: Sed hæc non conveniunt alijs Sacramentis: Ergo nec hoc privilegium.

3 Probatür tertio. Quia S. Augustinus soli Baptismo cõcedit hoc privilegium: Ergo non est extendendum alijs Sacramentis.

4 Secunda sententia videtur esse D. Thomae in 4. dist. 4. q. 3. art. 2. quæstione 3. ad 3. & illam tenet ibi Paludanus q. 5. art. 4. & alij, quos refert, & sequitur Covarrubias in cap. Alma mater, l. p. § 4. n. 13. Suarez de Sacram. disp. 28. sect. 6. § 1. Silvius in 3. p. quæst. 69 art. 10. ubi

tat Canum, Sylvestrum, Gabrielem, & alios: qui docent omnia Sacramenta imprimere characterem, quæ reiterari non possunt habere hoc privilegium, ut si cum fictione suscipiantur remoto obice, & recedente fictione, reddunt suum effectum. Hac sententia.

5. Probatur: Nam qui ordinatur, v. g. recipit characterem, quasi formam, qua constituitur Sacerdos, ad quam consequitur gratia necessaria ad illud munus convenienter obeundum; sed omnis forma remoto impedimento consequitur suum effectum, seu proprietatem sibi consentaneam: & connaturalem; neque in hoc opus gratia est minus efficax, quam opus naturæ: Ergo a nullo impedimento character dabit gratiam sacramentalem, convenientem ad rectè munus Sacerdotis obeundum. Atque eadem proportione potest formari ratio de Sacramento Confirmationis: hac enim ratione id probat D. Thomas, probat characterem baptismalem recedente fictione reddere suos effectus, quæ æque probat de alijs Sacramentis imprimere characterem.

6. Tertia sententia est Caietani to. 1. opusculi tract. 5. quæst. 5. de confess. informi, & eam tenet Cabrera de Sacramento. quæst. 69. art. 10. disp. 4. num. 9. & alij, quos suppresso nomine refert, & sequitur Diana 3. part. tract. 4. resolut. 15. qui absolute docent, omnia Sacramenta si cum fictione suscipiantur, dum tamen valide fiant, dare suos effectus gratia habitualis, & sacramentalis remoto obice, & recedente fictione quæ sententia videtur esse: D. Thom. in 4. dist. 17. quæst. 3. art. 4. quæstion. 1. ubi illam tenent Paludanus quæst. 8. & Capreolus quæstion. 2. Petr. de Soto lection. 4. de Baptismo.

7. Probatur primò: Quia omnium Sacramentorum institutio, & causalitas eiusdem rationis est: sed constat aliqua Sacramenta habere effectum recedente fictione. Ergo idem dicendum est de omnibus. Sed dices in aliquibus Sacramentis esse specialem necessitatē, ut in Baptismo, & poenitentia. Sed contra est: Quia per actum contritionis cum ordine ad Sacramentum futurum posset homo consequi gratiam ex opere operantis, licet ei nulla daretur gratia ex opere operato ex vi Sacramenti Baptismi, vel Poenitentia præteriti. Ergo illa gratia, quæ datur tanquam effectus prioris Sacra-

menti recepti ex opere operato recedente fictione non conceditur propter necessitatē, sed propter maiorem utilitatē recipientis, & ob magnam efficaciam passionis, & meritorum Christi, quæ illi applicantur per Sacramentum. Sed adhuc dices per illum actum contritionis ex opere operantis recuperari quidem posse gratiam habitualement, sed non characterem: Ergo ad illum consequendum necessaria est gratia ex opere operato ad quam consequitur character ex vi præteriti Sacramenti, quæ datur remoto obice, & fictione. Respondetur characterem non esse necessarium ad salutē, ut patet in eo, qui suscipit Sacramentum Baptismi in voto solum propter impotentiam recipiendi illud in re, & moritur, sine Baptismo in re suscepto, & sine characterē baptismali.

8. Probatur secundo: Quia per usum Sacramenti applicantur Christi merita quantum est ex parte Dei, & Christi. Ergo per Sacramentum receptum manet Christi merita applicata, & acceptata a Deo, ut quovis tempore ablatus fuerit impedimentum, statim habeant suum effectum, nam sicut gratia prius collata per Sacramentum, & deinde per peccatum amissa, postea per poenitentiam reparatur, quia ad illum effectum, iam semel fuerunt applicata Christi merita, quæ semper manent in Divina acceptatione, ita etiam gratia, quæ danda erat per Sacramentum, quando optime suscepta fuit, si nullum invenisset impedimentum, reuiuiscet postea ablato impedimento, quia merita Christi fuerunt applicata, & acceptata a Deo ad illum effectum. Ergo quodlibet Sacramentum a moto obice reddit suos effectus.

9. Probatur tertio. Quia opera mortificata reuiuiscunt postea quo ad effectum gratia: Ergo etiam effectus cuiuslibet Sacramenti a moto obice. Probatur consequentia: Quia Sacramentum etiam si in peccato suscipiatur licet, ut est opus hominis recipientis illud, sit opus mortuum; tamen, ut est opus Christi non est opus mortuum; sed vivum, quamvis quo ad effectum sit veluti mortificatum ex in dispositione operantis. Ergo sicut alia opera mortificata recedente peccato, reuiuiscunt, & habent suum præmium, ita, & Sacramentum fide susceptum recedente fictione habebit effectum suum. Hæc tres sententiæ propter

er sua fundamenta, & suos graues patronos valde probabiles sunt, sed mihi hæc tertia magis placet, quia magis exal-
at virtutem Sacramentorum, & effica-
ciam meritorum Christi.

10 Ad argumenta, ergo primæ sen-
tentia responderetur, & in primis ad pri-
mum: Ex eo enim solum probatur, in
alijs Sacramentis, non esse tantam ne-
cessitatem, quanta est in Baptismo, non
tamen non esse sufficientem rationem,
& necessitatem eo modo, quo dicitur
moraliter necessarium, quod est valde
vile, vel conueniens, nam licet gratia
horum Sacramentorum, non sit ad sa-
lutem simpliciter necessaria, tamen ad
finem horum Sacramentorum est quo-
dammodo necessaria moraliter prædi-
cto necessitatis modo. Præter quam,
quod hoc privilegium, vt supra num. 7.
probauimus, non competit Baptismo,
quia eius effectus ex opere operato sit
simpliciter necessarius ad salutem. Ad
secundum dicimus nullius esse momen-
ti, quia nihil probatur, quæ assumit
nulla enim ratione probatur, quod Bap-
tismus respectu aliorum Sacramento-
rum esse singulare opus Dei, nec adhuc
si esset ex eo probatur debitum illi esse
hoc privilegium. Ad tertium respon-
detur: Quod argumentum ab authori-
tate negatiua Augustini, nullam habet
efficaciam.

RESOLUTIO VII.

An si quis applicet Sacrificium
Missæ pro aliquo existente in
statu peccati mortalis, reced-
ente obice, seu impedimen-
to mortalis culpæ per contri-
tionem, vel per aliquod Sacra-
mentum debite susceptum;
Sacrificium Missæ det illi
suos effectus impetratio-
nis, & satisfactio-
nis?

SUMMARIUM.

8 Sententia negatiua communis Sua-

rez & aliorum proponitur, & pro-
batur.

2.3. Eadem sententia negatiua amplius ra-
tionibus roboratur.

Afirmatiua sententia Nauarri, &
Granados proponitur.

4.5.6 Eadem afirmatiua sententia Nane-
ri, Granados, & Henriquez firmis
rationibus scilicet roboratur, &
confirmatur.

7 Primo argumento a Suarez adducto
pro sua, & communi sententia effi-
caciter respondetur.

8 Secundo argumento pro sententia co-
muni negatiua Suarez, & aliorum
fit satis.

9 Tertium argumentum pro sententia
negatiua communi diluitur, & affir-
matiua sententia clarius explica-
tur.

1 IN Hac difficultate communis
sententia, quam sequitur Sua-
rez tom. 3. in 3. part. de Sacrament. disp.
29. lect. 13. 5. tertio inquiri potest, & Dia-
na part. 11. tra. 6. 5. resol. 40. & alij com-
muniter docet effectum Sacrificij Mis-
sæ non dari remoto obice, seu impedi-
mento. Hæc sententia.

Probatur primò. Quia non est ra-
tioni consonum, vt ei, qui in peccato
mortalis perdurat iam sit remissa poena,
temporalis talis peccato debita, quantum
est ex parte acceptationis diuine, veluti
sub ea conditione, si aliquando talis cul-
pa veniam consequatur, quia homo in
statu peccati constitutus est indignus
tanto fauore: Ergo ablato obice, seu im-
pedimento illi Sacrificium non dat
hunc, & alios effectus.

2 Probatur secundò. Quia sola illa
Sacramenta dant suum effectum, reced-
ente fictione, quæ iterari non possunt,
quia illorum effectus ex vna parte sunt
valde necessarij saltem ad consequendū
finem ipsorum, & ex alia parte non pos-
sunt iterari; sed Sacrificium Missæ faci-
lius iterari potest, & ex vi iterati Sacri-
ficij, possunt consequi tales effectus: Er-
go nulla est ratio cur primum Sacri-
ficiū recedente fictione det suum effe-
ctum, nec vlla necessitas ob quam illi
detur hoc privilegium.

3 Probatur tertio. Quia hoc sacri-
ficiū oblatum pro iusto tunc non in-
digente satisfactione, non acceptatur, &
quasi conseruatur illi, vt quando postea
indiguerit recipiat fructum illius: Ergo
mul-

multo minus acceptabitur illo modo, respectu peccatoris. Non ergo reddit postea hic effectus, sed manet in Thesaurio Ecclesiæ.

4 Contrariam tamen sententiam tenent Nauarrus in cap. 1. num. 45. de poenit. dist. 6. Enriquez, & Granados, quos refert, & citat Diana part. 1. tract. 6. resol. 40. & nouissimè Leander à Sanctissimo Sacramento 3. part. tract. 8. de Sacrifi. Missæ, disp. 3. quæst. 3. qui asserunt, hoc Sacrificium remoto obice reddere suum effectum ex opere operato præcipue quo ad satisfactionem poenæ temporalis. Hæc sententia.

5 Probat: quia hoc Sacrificium reddit suos effectus ex opere operato ad instar Sacramentorum: sed ut præcedenti resolutione probauimus omnia Sacramenta recedente fictione reduunt suum effectum ex opere operato: Ergo, & hoc Sacrificium.

6 Probat: secundo. Quia per hoc Sacrificium applicantur Christi merita, quantum est ex parte Dei, & Christi: Ergo per applicationem sacrificij manent Christi merita applicata, & acceptata a Deo, ut quotiescunque ablatum fuerit impedimentum, statim habeant suum effectum; ergo ablato obice, Sacrificium reddet suum effectum ex opere operato.

7 Probat: tertio. Quia gratia prius collata per Sacramentum, & deinde per peccatum amissa postea per poenitentiam reparatur, quia ad illum effectum iam semel fuerunt applicata Christi merita, quæ semper manent inditina acceptatione: Ergo satisfactio, seu remissio poenæ temporalis, quæ danda erat per Sacrificium, quando primo applicatum fuit, si nullum inuenisset impedimentum reuiuifcet postea ablato illo impedimento, quia merita Christi fuerunt applicata, & acceptata a Deo ad illum effectum, quia licet ex parte hominis existens in peccato applicatio fructus Sacrificij sit velut opus mortuum, quod reuiuifcere non potest: at ex parte Christi, seu ut est opus Christi non est opus mortuum, sed viuum, licet quoad effectum, sit quodammodo mortificatum; quod etiam dici potest respectu Sacerdotis applicantis, nam si debita dispositione celebret, illa applicatio non est opus mortuum, sed mortificatum quo ad effectum. Et confirmatur, quia opera iustorum, scilicet, in statu gratiæ facta, si postea per

subsequens peccatum, maneat mortificata, amoto tamen illo obice, seu impedimento reuiuifcunt, ad consequutionem gloriæ, & remissionem poenæ temporalis Purgatorij, quam prius meruerant, quia ad hos effectus merita Christi, illis fuerant iam semel applicata: sed sic est in præsentibus: Ergo ablato obice, vel peccati impedimento merita Christi semel applicata per Sacrificium, reddent suum effectum satisfactorium pro poenis temporalibus Purgatorij debitum ex prioribus peccatis, quo ad culpam iam remissis.

8 Ad argumenta contrariæ sententiæ, & in primis ad primum respondetur: Negando assumptum: quia illa remissio poenæ, quæ ex parte Diuinæ acceptationis conceditur in futurum peccatori, sub conditione si resipiscat, non conceditur ei ob eius dignitatem, cum sit ea omnino indignus, sed ob applicationem meritum Christi, quæ sit per Sacrificium, quæ semel applicata dignissima sunt, sortiri suum effectum, ad quæ sunt applicata, & ideo remoto impedimento peccati, statim suum effectum reddunt, nec hoc dici potest rationi non consonum: sed potius eidem rationi conuenientissimum, cum ex hoc valde exaltetur dignitas, & efficacia meritum eiusdem Christi Domini.

9 Ad secundum negamus: sola Sacramenta, quæ iterari non possunt habere priuilegium dandi suum effectum recedente fictione, illud enim simul habent omnia alia Sacramenta licet possint iterari: quia priuilegium hoc non est datum propter necessitatem, ut præcedenti resol. num. 7. probaui, sed ob maiorem utilitatem animarum, & propter efficaciam meritum Christi, quæ iam semel applicata per Sacramentum, ex parte ipsius semper debent sortiri suum effectum, si non impediuntur per obicem peccati, vel si ablato obice cesset impedimentum, & idem dicendum est si applicentur per Sacrificium.

10 Ad tertium respondetur: Negando consequentiam: quia tam Sacramenta, quam Sacrificium operantur admodum causæ naturalis, quæ conuenienter applicata, si passum, sit dispositum statim producit suum effectum, si verò subiectum dispositum non sit, & ideo dum durat prohibens, non possit suum producere effectum, remoto prohibente, seu impediante, statim illum producit,

cit, si verò inueniat productum effectum, non potest reservare suam efficaciam pro alio tempore, ut videre est in igne qui si debite applicetur passo ultimo disposito statim producit suum effectum introducendo formam ignis; si verò passum non sit dispositum, non producit effectum; usque dum remoto prohibente, scilicet, humiditate, & frigiditate, immediate producit seu introducit formam ignis in subiecto, seu passo ultimo disposito. At si ignis applicetur passo, iam informato ignis forma, nec potest aliam formam ignis producere, & introducere in subiectum, nec reservare, producendam ad aliud tempus. Similiter idem dicendum est in Sacrificio Missæ, quia cum operetur instar causæ naturalis, si inuenit dispositionem, in subiecto, cui applicatur, statim producit suum effectum, si verò inuenit in subiecto obicem, seu impedimentum, dum illud durat, suspendit suam efficaciam, illo verò amoto, statim dat suum effectum: at si iam inueniat in subiecto effectum, qui a se erat producendus, si non inuenisset productum, nihil operatur; & cum sit instar causæ necessariæ, non potest reservare efficaciam suam in tempus futurum, hoc enim solum est proprium causæ liberæ, quæ positis omnibus requisitis ad operandum potest operari, & non operari, & reservare, seu differre suam operationem in aliud tempus. Et idem licet Sacrificiū amoto obice, seu impedimento, possit dare effectum subiecto cui applicatur, non tamen potest illum ipsum effectum reservare pro iusto, qui illo non indiget, quando illi applicatum fuit Sacrificiū. Prior sententia est communis, & probabilior, hæc tamen secunda probabilis mihi videtur.

RESOLUTIO VIII.

An Sacrificium Missæ remittat pœnam debitam pro prioribus peccatis remissis existenti in peccato mortali, si pro eo offeratur?

SUMMARY M.

Communis negativa sententia D. Tho-

mae, Thomistarum, & aliorum Theologorum proponitur, & probatur.

2. Affirmativa sententia Navarri, Soti, & aliorum proponitur, atque explicatur.

3. Sententia affirmativa Navarri, & Soti probatur, atque ex eius fundamentis fit satis argumento pro contraria sententia facta.

1. **I**N Hac difficultate D. Thomas 3. part. quæst. 79. art. 7. ad 2. & communiter ibi omnes Thomistæ docent, existentem in peccato mortali, nullatenus remitti pœnam debitam pro prioribus peccatis remissis quo ad culpam, etiam si aliquis iustus pro eo offerat suas satisfactiones, vel si aliquis pro eo offerat Missæ Sacrificium. Hæc sententia quæ communis est etiam Theologorum, quam etiā tenet Suarez tom. 3. in 3. part. de Sacram. disp. 79. sect. 10. §. Tertiò requiritur. Probatur efficaciter, ex illo generali fundamento: quia is qui est in peccato mortali non est capax satisfactionis pro pœna temporali, imo nec satis passionis, quia hæc beneficia sunt amicorum Dei, & in gratia existentium: Ergo nulla datur ratio, cur ad inimicos ipsius Dei extendantur.

2. Contrariam tamen sententiam tenet Navarrus cum Soto, & alijs, quos ipse citat, & sequitur in cap. 1. num. 45. de pœnit. dist. 6. & in speciali loquens de hoc Sacrificio lib. de orat. cap. 19. num. 73. & hanc sententiam tanquam probabilē refert Suarez ubi supra, qui docent, pœnam temporalem pro peccatis prioribus iam remissis, posse remitti homini existenti in peccato mortali habituali, imò, & actuali, si aliquis iustus pro eo offerat suas satisfactiones, vel aliquis Sacerdos pro eo offerat Sacrificium Missæ. Hæc sententia.

3. Probatur primò. Quia licet, ut alicui remittatur culpa, sit necessarium, ut mediante Divino auxilio, sit debite dispositus ad receptionem gratiæ habituales, tamen ad hoc, ut remittatur pœna temporalis debita pro prioribus peccatis iam remissis quo ad culpam nulla dispositio requiritur in recipiente hoc beneficium, sed sola voluntas in iusto applicante suas satisfactiones, pro homine constituto in statu peccati mortalis, vel Sacerdotis applicantis hoc Sacrificium ad hunc effectum pro eodem: Ergo licet,

cet, sit in statu peccati mortalis erit capax huius beneficij. Ant. patet: Quia ad valorem donationis nihil requiritur, seu nulla dispositio est necessaria ex parte donatarij, sed sola voluntas donandi ex parte donantis, & licet requiratur acceptatio ex parte donatarij hæc tamen sufficit, quod sit interpretatiua, vt omnes docent, & in hoc casu semper ad est interpretatiua acceptatio omnes enim si interrogentur an velint liberaria pœnis Purgatorij, & acceptare beneficium, quo ab illis liberentur, respondebunt, se illud acceptare velle, vt bene aduertit Suarez: Ergo cum nulla dispositio requiratur ex parte accipientis hoc bene-

ficiū, licet sit in statu peccati mortalis actualis, si tamen ad sit efficax voluntas in eo, qui illud confert applicandi illi suas satisfactiones, vel eam, quam confert Sacrificium ex opere operato, eidem proderunt. Neque ad hoc vlla dignitas, vel amicitia Dei requiritur, in recipiente, sed voluntas efficax indonante, & interpretatiua acceptatio, in eodem recipiente, quæ semper ad est. Per quod sufficienter responderetur ad fundamentum primæ sententiæ. Quare hæc secunda probabilis est; sed prima communis Theologorum præcipue Thomistarū, & probabilior.

LIBER SEXTVS.

DE LEGE POSITIVA HUMANA:

DISPVATIO PRIMA.

DE NATVRA, NECESSITATE, & DIVISIONE LEGIS positivæ humanæ.

RESOLVTIO PRIMA.

Quid sit lex positiva humana, & cur sic dicta?

SVMMARIVM.

1.22 Lex positiva humana dicitur positiva, quia est apposta, & addita legi diuinæ naturali, & dicitur humana a proximo eius principio, vnde manat, scilicet, ab homine, & quia ab hominibus sit inuenta, non vero quia hominibus datur, nec a materia, quæ est rerum humanarum.

3 Plutarchus docet, in Principe requiri, doctrinam, atque iustitiam, & qualiter sit intelligendus.

D. Augustinus asserit conditorem legis, si vir bonus, & iustus est, debere consilium ad ferendam legem temporalem, legem æternam.

Lex positiva humana est quedam regula, & mensura actuum a Principe, siue ab homine, qui curam habet

communitatis constituta in bonum commune, per quam inducitur quis, & obligatur ad agendum, vel ab agendo retrahitur.

1 **E**GI mus in præcedentibus libris de lege in communi, deinde de lege æterna, atque de lege diuina tam naturali, quam positiva, solum ergo restat agere de lege positiva humana, diximus verò tam legem diuinam, quam humanam vocari positivas, quia sunt quasi appositæ, & aditæ legi naturali, humana verò, ita denominatur a proximo principio, vnde manat, non enim dicitur lex humana, quia hominibus imposita sit, nec quia in illis sit, vel in his, qui per illam gubernandi sunt, quia licet hoc re vera conueniat huic legi, non est hoc proprium

prium eius, sed commune est omni legi de qua tractamus, siue diuina, siue naturalis sit, unde secundum illam denominationem, distingueretur potius lex humana ab Angelica, id est, a lege Angelis imposita, de qua non tractamus.

2 Item non dicitur lex humana ex materia, quia videlicet de rebus humanis, & non diuinis feratur, nam quamvis fortasse hæc denominatio cadere posset in legem, quam Philosophi humanam nominarunt, re vera non est ab eis intentata, nec est adæquata, quia lex humana latius patet, ut videbimus. Dicitur ergo humana lex positiva, quia proximè ab hominibus inuenta, & posita est. Dixi autem proximè, quia primordialiter omnis lex humana, deriuatur aliquomodo a lege æterna, iuxta illud Prouerb. 8. *Per me Reges regnant, & legum conditores iuxta decernunt.* Et quoad vim obligandi manat a potestate a Deo data, quia *non est potestas nisi a Deo.* Nihilominus tamen lex ipsa, quæ humana dicitur, actus est hominis, & ita ab illo proximè fertur, & inde humana vocatur, & hac ratione ab alijs distinguitur.

3 Et propterea Plutarcus in comment. dixit in Principe requiri doctrinam, & iustitiam: *Iustitia, legis est finis; lex autem Principis opus, Princeps vero Dei simulacrum administrantis vniuersa.* Et Augustinus lib. de vera Religione cap. 31. *Conditor (inquit) legum temporalium, si vir bonus est, & sapiens, legem æternam consulit, ut secundum eius immutabiles regulas, quid sit pro tempore iuendum, vetandumque decernat.* Et tract. 6. in Ioan. dicit; Deum per Imperatores distribuisse humano generi iura humana. Est ergo lex humana opus hominis, ab eius potestate, & prudentia proximè manans, & tanquam regula, & mensura operationum subditis posita. Et ideo illi rectè conuenit definitio legis, quam tradidit D. Thomas quæst. 98. art. 1. cum aliqua necessaria restrictione, hoc modo: *Lex positiva humana est quedam regula, & mensura actuum a Principe, seu ab homine, qui curam habet communis constituta, per quam inducitur aliquis, & obligatur ad agendum, vel ab agendo retrahitur.* Et etiam alia, quam tradidit ibidem art. 4. *Lex humana positiva est, quedam rationis ordinatio ad bonum commune ab homine, qui curam habet communis promulgata, cum intentione obligandi.* Dicitur, quedam rationis ordinatio, quia lex humana, sicut alia qualibet lex de-

bet esse rationalis, id est, recta rationi consona, dicitur: *Ad bonum commune,* quia lex est commune præceptum, ex quo distinguitur a præcepto, quod solum aliquem, vel aliquos obligat, & non omnes, item, quia debet respicere tanquam finem bonum, non solum alicuius particularis, sed totius communis; dicitur: *Ab homine, qui curam habet communis,* Quia lex humana debet esse proximè actus hominis, & debet condici ab homine habente publicam, & supremam auctoritatem. Et tandem dicitur, *promulgata,* quia de essentia legis humanæ ad hoc, ut possit obligare est promulgatio, vel saltem conditio necessaria, & essentialiter requisita.

RESOLUTIO II.

An lex positiva humana, sit necessaria?

SVMMARIVM.

- 1 Proponitur ratio dubitandi circa necessitatem legis humanæ ex sufficientia legis naturalis, & diuinæ positivæ.
- 2 Non obstante dispositione legis naturalis, & legis positivæ diuinæ fuit valde utilis lex humana positiva, & simul valde necessaria ad gubernandam & conseruandam Reipublicam humanam.
- 3 Homo est animal sociabile, & ex natura sua postulat vitam civilem, & communicationem cum alijs, & ad vitam civilem omnino necessaria est lex positiva humana.

1 **I**N Hac difficultate ratio dubitandi esse potest, quia ad rectam, & iustam hominum gubernationem, & Reipublicam conuenientem constitutionem, & conseruationem, videtur, legem naturalem, & diuinam positivam esse omnino sufficientes: Ergo lex humana positiva nullatenus videtur necessaria patet, quia lex naturalis sufficienter dirigit hominem ad rectè operandum naturaliter, & moraliter, scilicet, ad efficienda bona opera moralia ad consequendum Deum tanquam finem naturalem, seu tanquam authenticam naturam, & lex positiva diuina similiter

sufficienter illum dirigere potest ad efficienda opera supernaturalia, & ad Deum tanquam ad finem ultimum hominis supernaturalē, & ad aeternam, & supernaturalem beatitudinem consequendam. Ergo lex humana positiua non videtur esse necessaria.

2 Sed his non obstantibus dicendum est, legem positiuā humanam valde vtilem, & necessariam esse, ut enim notauit D. Thomas quæst. 91. artic. 3. necessitas manat ex eo, quod lex naturalis, vel diuina generalis est, & solum completitur quædam principia morum, per se nota, & ad summum extenditur ad ea, quæ necessaria, & euidenter illatione ex illis principiis consequuntur, præter illa autem multa alia sunt necessaria in Republica humana, ad eius rectam gubernationem, & conseruationem, & ideo necessarium fuit, ut per humanam rationem, aliqua magis in particulari determinarentur circa ea, quæ per solam rationem naturalem diffiniri non possunt, & hoc fit per legem humanam, & ideo fuit valde necessaria; unde Plato libr. 9. de legibus, non longe a fine: *Necessè est (inquit) leges hominibus ponere, ut secundum leges uiuant, nam si absque his vixerint, nihil à feris atrocissimis discreparint.* Et simili modo dixit Aristoteles libr. 1. Politic. capit. 2. *Ut perfectione suscepta optimum omnium animalium est homo, ita si alienus fiat à lege, & à iudicijs, pessimum est omnium animalium.*

3 Et ex utroque licet amplius rationem explicare, quæ in hoc fundatur: Quod homo est animal sociabile, natura sua postulans vitam ciuilem, & communicationem cum alijs hominibus, & ideo necessè est, ut rectè uiuat, non solum, ut priuata persona est; sed etiam, ut est pars communis, quod ex legibus vniuersi cuiusque communis maximè pendet, deinde oportet, ut unusquisque non solum sibi, sed etiam alijs consulat, pacem, & iustitiam seruando, quod sine convenientibus legibus fieri non potest. Item necessè est, ut ea, quæ ad commune bonum hominum, seu Reipublicæ spectant, præcipue custodiantur, & obseruentur, singuli autem homines, & difficile cognoscunt id, quod expedit ad commune bonum hominū, & raro illud per se intendunt, & ideo necessariae fuerunt leges humane, quæ communi bono conuincerent, ostendendo, quid agen-

dum sit propter tale bonum, & cogendo ut fiat. Vnde Aristot. libr. 10. Polit. cap. 9. *Publicas (inquit) diligencias, atque curas, per leges fieri conuenit, bonas autem per sanctos.* Propter quod ait Cyprianus libr. 3. contra Iulian. non longe ab initio: *Neque dubium est, quin leges dirigant ad bonum, & a deterius reuocant, unde nemo, qui mente præditus est, vedat, uenit, vel leges, vel Legislatores.* Fuerunt ergo leges positiue humane, & utiles, & necessariae, unde olim quando leges inanimatae conditæ non fuerant, Principes erant quasi animatae leges, quorum arbitrio populi regerentur, ut ex Iustino refert D. August. lib. 4. de Ciuit. Dei, cap. 6.

RESOLVTIO III.

Quotplex sit lex positiua humana?

SUMMARIVM.

- 1 Lex humana est multiplex, & primo diuiditur eadem lex humana positiua in ciuilem, & Ecclesiasticam, quam diuisionem Philosophi Gentiles non agnouerunt.
- 2 Præterea eadem lex humana positiua diuiditur in affirmatiuam, & negatiuam.
- 3 Diuiditur etiā lex positiua humana in poenale, & non poenale, & quæ leges dicantur poenales, & quæ non.
- 4 Vltimo diuiditur lex humana positiua in prohibentē solum, & in prohibentem, & irritantem simul.

1 **L**ex positiua humana multiplex est, & ideo primò diuiditur. In ciuilem, & Ecclesiasticam; quā diuisionem Philosophi non agnouerunt, quia super naturalem finē, & specialem potestatem supernaturalem ignorauerunt, & ideo apud illos idē est lex humana, quæ ciuilis, quæ temporalē solet Augustinus appellare, est enim illa, quæ ad Ciuitatis Politicam gubernationē, & ad temporalia iura tuenda, & in pace, & iustitia Republicā conseruandam, ordinatur, unde leges ciuiles circa hæc temporalia bona, seu corporalia versantur. Præter has autē Christiana Religio recognoscit leges Ecclesiasticas, seu Canonicas, quæ in Sacris Canonibus, & decretis Pontificum continentur, quas

quas aliqui non humanas, sed Diuinas vocant, eo quod ab speciali potestate, a Deo specialiter lata deriuentur, & ad supernaturalem finem, & Diuinum Cultum, & ad salutem animarum, potissimè referantur. Retamen vera humanæ sunt, vt docuit Ioan. Andreas, quem refert, & sequitur Panormitanus in cap. 1. de iure calum. num. 7. & sumimitur apertè ex cap. non debet, de consanguinit. & affinitat. Et ratio est: Quia per voluntatem humanam proximè constituuntur. Licet à ciuilibus differant in potestate, a qua proximè manant, & in fine, & materia, vt supra diximus, ratio autem, & necessitas eadem cum proportionem fuit; quia Deus (vt supponimus) specialem congregationem Fidei-
 1. **lium**, quæ esset vnum corpus, quod Ecclesiam nunc vocamus, instituit, & per legem a se latam, non disposuit in particulari, de omnibus, quæ ad spirituale regimen Ecclesiæ, convenientia esse poterant, sed solum quædam substantialia fundamenta huius spiritualis Reipublicæ instituit, reliqua verò per suos Ministros, & Ecclesiæ Pastores, disponenda reliquit, tum, vt suauiter, & modo hominibus accommodato, omnia ordinarentur; tum quia non poterant omnia, ita in particulari determinari, vt essent immutabilia; hæc ergo determinatio fit per leges Canonicas, & ideo tam fuerunt necessariae in spirituali Republica Ecclesiæ, sicut ciuiles in temporali.

2. Deinde diuiditur lex humana potestatiua in affirmatiuam, & negatiuam; lex

affirmatiua dicitur, quæ præcipit, quod agendum est: Negatiua verò est illa, quæ verat, & prohibet, quod cauendum est, quæ duo præstant omnes leges neoin-
 3. **ratæ**, quia solum differunt in materia præcepta, quæ est agere, vel non agere, & inde habent aliquam differentiam in modo obligandi, leges enim, & præcepta affirmatiua obligant semper, currente, scilicet, tempore, & occasione adimplendi præceptum: negatiua verò leges obligant semper, & pro temper, id est, in omni tempore, & occasione.

3. Diuiditur etià lex humana in poenalem, & non poenalem, seu directiuam; lex poenalis est, quæ obligat, seu cogit per aliquam poenam, ad sui adimplentionem, & pertinet ad vim, seu potestatem coactiuam: lex non poenalis est illa, quæ præcipit non imponendo poenam, & pertinet ad vim, & potestatem directiuam.

4. Denique lex humana diuiditur in prohibentem, solum, & in prohibentem, & irritantem: lex solum prohibens est illa, quæ ita prohibet actum, vt tamen factum teneat, & validum sit: lex verò prohibens, & irritans est illa, quæ ita actum prohibet, vt si de facto fiat, sit irritus, & nullius valoris, vt patet in legibus irritantibus contractus, & in alijs similibus. Aliqui alias diuisiones legis humanæ adducunt; sed hæc vel in dictis includuntur, vel parum referunt præcipue ad materiam morum, pro-

pter quod, eas consulo
 omittimus.

DISPVATIO SECVNDA.

DE VI, ET POTESTATE LEGVM HVMANARVM
ad obligandum.

RESOLVTIO PRIMA.

An vt leges humanæ, tam Ciuiles, quàm Pontificiæ obligent;
requiratur consensus, & acceptatio
populi?

SVMMARIVM.

- 1 Negatiua sententia Suarez, Vazq.
& aliorum proponitur.
- 2 Sententia affirmatiua Valentia, Nauarri, & aliorum adducitur.
- 3 Hac difficultas sub distinctione tractanda est, scilicet, vel de absoluta potestate Legislatorum, vel de eorum intentione ad obligandum, scilicet, qualiter obligent leges de iure, & qualiter de facto.
- 4 Stando præcisè in potestate legislatiua, & absoluta, Legislatores, & eorum leges non dependent a consensu populi, & Principes possunt si vellent obligare subditos, vellent nollint, & tenentur obedire.
- 5.6.7.8 Quod independenter a consensu subditorum possint obligare Principes per suas leges probatur.
- 9 Leges humanæ prout de facto feruntur non obligant sine consensu, & acceptatione populi.
- 10.11.12.13.14 Humanas leges non obligare de facto sine consensu populi efficaciter rationibus probatur.
- 15 Inquiritur quando lex dici possit vsu non recepta.

IN Hac difficultate, non requiritur consensus, nec acceptationem populi ad hoc, vt leges humanæ obligent, docent Suarez de legibus, libr. 3. cap. 19. & libr. 4. cap. 16. Vazquez in primam secundam D. Thom. tom. 2. disp. 156. cap. 3. num. 36. Lorca in primam secundam tractat. de legibus, disput. 20. Basilii Pontius de Matrimon. libr. 5. cap. 7. num. 2. Malderus in primam secundam quæst. 90. art. 3. dub. 2. Berti in exposit.

bullæ Clementis VIII. de largit. munera part. 7. principali. Puteanus in primam secundam D. Thom. quæst. 95. art. 3. dub. vnico, conclus. 2. & alij, quia absolute negant talem consensum populi requiri vt leges obligent.

2 Secundam sententiam affirmatiuam tenent Valencia to. 2. disp. 7. quæstione 5. punct. 2. Nauarrus in Manuali, cap. 23. num. 41. Reginaldus tom. 1. lib. 15. cap. 16. num. 160. Lessius libr. 2. cap. 22. dub. 13. numer. 98. Becanus in summ. Theolog. part. 2. tractat. 3. cap. it. 6. quæst. 8. num. 2. Filiucius tom. 2. tract. 21. cap. ult. num. 429. Sancta rel. tract. de hæresi, cap. 13. nu. 21. Emanuel. Sa verb. Lex, num. 1. Mirand. in Manual. Prælat. tom. 2. quæst. 25. art. 21. conclus. 1. Homobonus de examin. Eccles. part. 2. tractat. 11. cap. 7. quæst. 17. Quæ sententia procedit non solum quoad leges Principum secularium, seu purè Ciuiles, sed etiam quoad leges Pontificias, vt notat Azorius 1. par. lib. 5. cap. 4. quæst. 1. Becanus, & Reginaldus vbi supra Villalobos in sum. tom. 1. tract. 2. iuo. 16. num. 64 (licet contrarium teneant, quoad leges Pontificias Ruardus in Bulla Coenæ, lib. 1. cap. 3. quæst. 6. num. 9. & alij) qui absolute docent, omnes leges humanas non obligare sine acceptatione, & consensu populi.

3 Sed mihi in hac re subdistinctione videtur procedendum, hæc enim quæstio potest tractari, vel de iure, id est, an prædictæ leges obligent sine consensu populi stando in rigore iuris, & hæbita solum ratione ad potestatem Legislatiuam, quam habent Legislatores, alij immediatè a Deo, vt Summus Pontifex, alij mediatè supposita electione,

vel iure hereditario, aut alio simili, per quod illa potestas illis confertur a communitate. Vel potest hæc quaestio tractari de facto, an, scilicet, Pontifex, & Principes ferentes leges, prout de facto eas ferunt, & observari præcipiunt, velint per eas obligare subditos, absque eorum, seu populi consensu: quibus positis.

4 Sit 1. conclusio. Stando in rigore iuris & attenta præcisè potestate legislativa, quam habent Legislatores siue immediate, siue mediata a Deo eorum leges possunt obligare, si ita ipsi Principes velint, sine consensu, & acceptatione populi, imo in eo casu subditi velint nollint, tenentur obedire. Ita DD. i. sententia.

5 Probatur 1. Quia Legislatores leges ferunt iure superioritatis, & dominij politici, quem in subditos habent, & obligatio servandæ legis nascitur ex subiectione, qua subditi superioribus sub sunt & ex obedientia, quam illis præstare tenentur; obedientia autem vis non oritur, subditorum acceptatione; sed ex iure superioritatis, & si liberum esset populo dissentire, & leges superiorum respuere, non essent subditi, quia tunc actus obedientia esset pure voluntarius, & liber, atque potestatis respectu subditi, id est, esset in potestate, & libera dispositione subditi obedire, vel non obedire, & non esset actus necessarius, sed fieret, quasi quidam contractus inter subditum, & prælatum de observanda lege, & nullum esset obedientia vinculum: sed hoc est contra naturam superioritatis, & subiectionis: Ergo subditi ex necessitate, & præcisè obligatione tenentur acceptare & obedire legibus superiorum.

6 Probatur secundo: Quia nisi lex haberet vim coactivam, & induceret obligationem absque dependentia ab eorum approbatione, & acceptatione, subditi possent dissentire, & resistere, esset bellum ex utraque parte iustum nam Legislator iuste exigit obedientiam ad observationem legis, & subditus iuste resistit, si acceptatio legis eius arbitrio commissa sit: Ergo daretur bellum ex utraque parte iustum; quod est absurdum.

7 Probatur tertio: Quia præceptum actuale obligat nullo expectato consensu eius, cui imponitur, aliter enim non distingueretur præceptum a consensu. Ergo, & lex, maior enim, & non minor est vis legis ad obligandum, quam simplicis præcepti, quia lex fertur a Princi-

pe non recognoscente superiore, vel ex eius autoritate, præceptum vero potest imponi a quolibet legitimo Prælatore, & illa generaliter obligat, hoc vero in particulari, illa non finitur morte statuentis, præceptum vero eius morte finitur.

8 Probatur quarto: Quia alias nullus esset vere superior, nec haberet verum ius superioritatis, sed solus titulus sine substantia, & veritate: quia vere non est superior, cui nullus ex iure, & ex necessitate subest, nec tenetur obedire: Ergo, ut superior verè, superior sit subditus tenetur ex præcisè obligatione, & ex iure superioritatis exigente subiectionem, & obedientiam in subdito ei obedire, eiusque leges, & præcepta observare.

Probatur quinto. Specialiter de legibus Pontificijs, quia Summus Pontifex habet immediate a Deo potestatem legislativam, & superioritatem in omnes fideles, independenter ab ipsis. Ergo potest ferre leges obligantes illos, sine eorum consensu, & acceptatione. Et hæc dicta sunt loquendo de hac quaestione prout de iure, & attenta potestate superioris, & absoluta voluntate obligandi subditos absolute, & sine eorum consensu. Sed loquendo de hac quaestione de facto, id est, de modo, quo de facto leges feruntur a Principibus, etiam a Summo Pontifice.

9 Sit secunda conclusio: Leges humanae non obligant, si non interveniat acceptatio, & consensus populi. Ita Doctores secunda sententia: qui expresse loquuntur de legibus humanis, prout de facto feruntur, & non de eis prout ex iure rigorofo, & absoluta potestate Legislatorum possunt ferri ab eisdem Legislatoribus. Hæc sententia in hoc sensu explicata est verissima.

10 Probatur primo: Quia leges humanae promulgantur de facto sub tacta conditione, si a populo acceptentur, hoc enim videtur conforme benignæ Principum, & Legislatorum voluntati, ne nimis suis subditis onerosi, & molesti videantur: Ergo si prædictæ leges a populo non acceptentur ex benignæ intentionis Principum interpretatione non obligant.

11 Probatur 2. Quia ita videtur expresse decretum in lege de quibus, si de legibus, his verbis: *Leges nulla alia de causa nos tenent, quam, quod iustitiam*

populi acceptæ sunt; quæ ratio etiam in legibus Pontificijs habet locum. Ergo leges humanæ, ut de facto feruntur non obligant sine consensu, & acceptance populi.

12 Probatur tertio: Quia si lex non acceptata a populo, obligaret, daretur subditis maxima peccandi occasio: sed benigna, & recta intentio Legislatorum, eo semper tēdere credenda est, ut velint per suas leges bonos facere subditos, ut omnes asserunt, & auferre ab eis omnes occasiones peccandi: Ergo leges sine populi consensu, & acceptance non obligant prout de facto feruntur.

13 Probatur quarto ex D. Paulo 2. ad Corinth. 13. asserentis, Christum de disse hanc potestatem Legislativam Prælati Ecclesiæ non in destructionem, sed in ædificationem. Ergo præsumendum est, Prælatos non velle ut ea potestate contra communem populorum consensum, hoc enim esset illa uti in destructionem, non in ædificationem.

14 Probatur quinto: Quia etiam si leges præcipue Pontificiæ semper sunt, & præsumi debent iuste, possunt habere gravia inconvenientia, in earum observatione, in aliqua, vel in aliquibus Prouincijs, ob varias consuetudines, & dispositiones earundem Prouinciarum, vel propter iura in illis longo temporis tractu, & usu firmata, quæ cum sint restituta, vel iuris municipalis, potest latere summum Pontificem, vel alium quem Legislatorem. Ergo ut eisdem Prouincijs non fiat iniuria; & detur illis occasio scandali, necesse est, ut leges non obligent sine consensu, & acceptance populi, habentis iustam causam non consentiendi, vel non acceptandi legem: post hæc scripta edidit decretum Sanctissimi Alexandri VII. damnantis, & prohibentis hanc opinionem secundam Valentiz, & Nauarri tamquam scandalosam cuius dispositioni omnino standum est, si subditi non habeant causam legitimam non acceptandi legem præcipue Pontificiam. Ut patet ex ipso decreto edito die 24. Septembris anni 1665.

15 Sed quæres: Quando lex non dicatur usu recepta? Responderetur, tunc intelligi legem usu non receptam, quando maior pars populi prosequitur facere, quod facere consueuerat ante legis promulgationem; non obstante, quod lex sit promulgata. Ita DD. citati supra pro secunda sententia,

RESOLVTIO II.

An peccent subditi, si non acceptent legem a Principe legitimo promulgatam, si non habeant causam eam non acceptandi?

SUMMARIUM.

- 1 Prima sententia affirmatiua Suarez, & aliorum proponitur, & probatur.
- 2 Secunda sententia negatiua Valentiz, & Bonacina, proponitur, & probatur.
- 3 Tertia sententia Nauarri, Reginaldi, Lessij, & aliorum asserentium, non teneri subditos acceptare legem, nisi expressè Princeps id præcipiat adducitur, & probatur.
- 4 Quis numerus hominum popularium constituat populum? Et qualis conditionis debeat esse?
An si quis particularis non acceptauit legem, hoc non obstante teneatur ad observationem legis in particulari cessante scandalor?

1 **I**N Hac difficultate Suarez de legibus lib. 13. cap. 19. num. 8. & alij. Nec non Doctores in superiori resolutione adducti num. 1. pro prima sententia affirmatiuam sententiam tenent. Et ratio est: Quia Princeps habet potestatem legislatiuam independentem a populo iure superioritatis, & subditi obligatione subiectionis tenentur obedire legi latæ a Principe legitimo, nisi rationabilis causa eodem excuset: sed hæc causa (ut supponitur) non datur: Ergo peccant grauiter non acceptando legem.

2 Secundam sententiam tenent Valencia tom. 2. disp. 7. quæst. 5. punct. 5. & alij, apud ipsum, & probabilem censet Bonacina tract. de legib. disp. 1. quæst. 1. punct. 4. num. 29. qui docent, legem latam a Principe independentem ab acceptance populi, & cum expressa intentione illum obligandi, non esse validam. Et probatur: Quia huiusmodi lex magnam perturbationem excitare posset in populo, & ideo consequenter non

esset iusta, nec ad bonum commune la-
ta. Ergo, &c.

3 Tertia sententia est Nauarr. Regin.
Læsi, Becan. Filiuc. Sanctar. Eman. Sa,
Villalobos, & aliorum, quos superiori
resolutione num. 2. citauimus Megalæ
in 2. 2. lib. 2. cap. 6. quæst. 3. num. 115, &
117. & Dianæ 1. part. tract. 10. resol. 2.
5. *Sed quid quid sit*, qui docent; quod si ex-
presse Princeps non dicat, velle per suâ
legem sine populi consensu, seu accep-
tatione obligare, vel ex coniecturis id
clare constet, Principes semper promul-
gare leges, dependentes ab acceptatione
subditorum. Neque illos intendere obli-
gare, sine illorum consensu, & ideo eum,
qui sine sufficienti causa legem non ac-
ceptat, non incurrere aliquam culpam,
nisi graue incommodum Reipublicæ,
inde proueniat, quod ita intelligendum
putant, si non solus ipse, sed etiam alij
cum ipso, qui eo sint numero, ut possint
populum constituere, eam non accep-
tent. Et probatur: Quia acceptatio est
conditio ad legis obligationem de facto
inducendam, ut superiori resolutione
probaui: Ergo, qui illam non acceptat,
non peccat. Pater consequ. Quia conditio
illa requisita ad hoc, ut lex obliget non-
dum est purificata, nec in re posita ante
legis acceptationem; ergo ante illam non
obligat, sed tantum post illam iam in re
positam: sed quando, quis legem non ac-
ceptat nondum posita est illa conditio,
nec lex acceptata: Ergo non tenetur il-
lam acceptare, nec peccat non accep-
tando legem. Hæc sententia loquendo
de facto, & secundum regularem mo-
dum condendi leges humanas, secun-
dum, quem Legislatores, non intendunt
viri sua absoluta potestate, Legislatiua, &
absoluto iure superioritatis, sed suauis, &
minus oneroso esse verissimam, & in
praxi tam docent præmissi Doctores,
sed iam post decretum D. Alexandri
VII. de quo egimus, in præcedenti reso-
lutione non habet locum, nec admitti,
aut defendi potest, si dictum decretum suf-
ficienter promulgatum sit.

4 Sed quæres, quis numerus homi-
num popularium constituat populum.
Respondet: quod decem viri constituunt
populum. Ut patet ex cap. vñico 5. quæst.
3. ubi Glossa, & expresse docet Sylvester
verb. Populus. Ex quo colligitur, quod
si alicui constet decem viros prudentes,
& cordatos, (non enim quilibet homi-
nones de plebe ad tam graue negotium

admittendi sunt) non acceptasse legem;
quod in foro conscientie cessante scan-
dalo, & graui incommodo Reipublicæ
posse iudicare, se non teneri legi, quia il-
la non est a populo acceptata addit verò
Ioannes Caramuel in Regul. S. Benedi-
cti disp. 52. num. 744. Quod quando lex
est acceptata a communitate obligari
totam communitatem, & tam accep-
tantes, quam non acceptantes posse cogi
in communi ad observationem legis ta-
litér acceptatæ. Post quæ inquit addo si
aliquis ex non acceptantibus frangeret
hanc legem in particulari, scilicet scan-
dalo, non peccaret: Ratio est: quia ille ac-
ceptauit legem in communi non in par-
ticulari; ad illud enim sufficit, quod ea
recipiant plures, ad hoc opus est, ut ab
ipso met, in indiuiduo recipiatur. Ita Ca-
ramuel. sed hæc opinio non placet Dia-
næ par. 7. tract. 11. resol. 23. nam (inquit)
dato, & non concessio, quod obligatio le-
gis penderet ab acceptatione populi, ta-
men eo ipso, quod lex a maiori parte
fuerit vsu recepta, obligat omnes, & sin-
gulos, ut communitate asserunt Docto-
res. Hæc Diana. Sed quid quid, sit de
hoc, nolo enim me inter ipsos iudicem
constituere. Certè in eo, quod affuit, se-
dare, & non concedere, suæ sententiæ
oblitus est, quam expressissimè tenet 1.
part. tract. 10. resol. 2. §. *sed quid quid sit*
ubi docuit, legem ad hoc, ut obliget re-
quirere tanquam conditionem necessa-
riam, quod a populo acceptetur, nec
sine consensu populi Principes inten-
dere obligare, nisi contrarium ex conie-
cturis constet. Sed non miror hunc do-
ctissimum virum, & mihi amicissimum,
de tota Catholica Ecclesia valde bene-
meritum, inter innumeras sententiæ, a
se vel defensas, vel relatas, aliquam me-
moriam excidisse: labilis enim, & in firma
est hominum memoria, nec ex hoc mi-
nus laude digni sunt doctissimi viri, quod
aliquando, vel varietate rerum occupa-
ti, vel certe naturali obliuione, in aliquo
memoria excidant, in hac tamen diffi-
cultate illud semper tanquam firmum
tenendum est, sine iusta causa populum
non posse non acceptare legem a Legis-
latore absolute promulgatam non ad
obhibita conditione, si populus accep-
tare illam velit.

RESOLVTIO III.

An quando dubium est, an lex,
sic vsu recepta, vel non,
præsumendum sit
esse accepta-
tam?

SVMMARIVM.

- 1 Affirmatiua sententia Decij, Thomæ Sanchez, & aliorum proponitur.
- 2.3.4 Sententia affirmatiua rationibus probatur.
- 5 Sententia negatiua Salas, Azor, & aliorum proponitur.
- 6.7.8 Negatiua firmis fundamentis stabilitur.
- 9 Primo argumento facto pro prima sententia affirmatiua efficaciter respondetur.
- 10 Secundo argumento adducto ab authoribus sententia affirmatiue pro ea fit satis.
- 11 Tertium argumentum affirmatiue sententia diluitur.

IN Hac difficultate affirmatiuam sententiam tenent Decius cō fil. 28. num. 8. volum. 1. & cap. super eo el. 2. num. 2. de appellat. Et ibi Beroius num. 2. Alciatus consil. 433. num. 8. Nenizanus in silua nuptiali lib. 6. num. 47. vers. Indubio Appellatio, Surdus consil. 334. num. 15. & 16. volum. 3. Thomas Sanchez in sum. lib. 1. cap. 10. num. 34. Francus, Salicetus, Tiraquellus alios citans, Euerardus multis exornans, Abbas, Couarrub. Gonzalez, Medina, quos ibidem citatos refert, & sequitur Sanchez. Hæc sententia.

2 Probatur primò. In hoc casu lex, & eius promulgatio est certa priuans hominem libertate non obseruandam eam, & alioquin est dubium, an sit non recepta: Ergo possessio stat pro lege, sed in dubio melior est conditio possidentis: Ergo tenetur illam obseruare.

3 Probatur secundò. Quia, quando lex est certa, & est certum fuisse acceptatam, & dubium est, an consuetudine sit abrogata, obligatur, quis lege non obstante antiqua libertatis voluntatis

possessione, quam ante promulgationem, & acceptionem legis habebat: Ergo idem est censendum, quoties dubitatur de exemptione a lege, ob quamvis aliam causam, nihil enim refert, siue exculatio a certa lege, sit ratione consuetudinis, siue cuiuslibet alterius circumstantiæ, cum in omnibus his casibus lex, & præceptum sint certa, exculatio autem dubia.

4 Probatur tertio. Quia idem iudicium est in vtroque foro, quando eodem modo, in vtroque res est dubia: (vt probat Sanchez vbi supra num. 11.) sed in hoc dubio forum externum cogit ad obseruandum, vt ex se constat, & ex multis Doctoribus ex supra allegatis, qui docent reijci in contrarium obligationem probandæ exceptionis, eo, quod præsumptio stat pro lege certa, pro qua stat possessio: Ergo similiter forum internum obligat.

5 Contrariam tamen sententiam tenet Salas in 1. 2. quæst. 21. tract. 8. disp. vnica, sect. 18. num. 169. & Azor part. 1. lib. 2. cap. 19. quæst. 12. & non minus probabilem quam contrariam reputat Diana 1. part. tract. 10. resol. 3. eamque, vt talem ibidem defendit, & eam docent Suarez 5. tom. in 3. part. q. est, de censur. disp. 40. sect. 5. nu. 15. Enriq. lib. 8. de Eucharist. cap. 45. num. 3. Eman. Sain sum. verb. Dubium, num. 2. qui tenent, quod quando datur dubium, an sit lex aliqua, vel an sit sufficienter promulgata subditos non obligari tali lege: nam cum superior resolut. dixerimus, legem humanam de facto, & prout regulariter fertur, ferri sub conditione acceptionis populi, tanquam necessario requisita: idem est dubitare, an detur lex, vel an sit acceptata, quia sine conditione illa necessaria ad obligandum, non est lex. Et idem tenentur dicere multi, & graues Doctores, quos refert, citat, & sequitur Sanchez vbi supr. num. 36. qui asserunt, dubium de voto a lege missò, non teneri voto. Nam votum est lex priuata, qua vouens, se ligat, & idem iudicium debet fieri de ea, & de lege cōmuni. Hæc igitur sententia docet, quod quando dubium est, an lex sit acceptata a populo, vel an sit vsu recepta, non teneri subditos ad obseruationem legis, & potiori iure hoc ipsum dicendum esse, quando sunt opiniones contrariæ probabiles ex vtraque parte, vna, scilicet, asserens esse acceptatam, seu vsu receptam, & alia id negans.

Hæc

Hæc sententia est verior, & probabilior.

6 Probatur primò: Quia lex nō acceptata non est lex (vt supponimus ex assertis superiori resolutione) & quando est dubium an sit, vel non sit acceptata, etiam est dubium, an sit vera lex obligans, vel non sit: Ergo cum dubium sit de existentia legis, eius ius ad obligandum est dubium, & incertum, ē contra vero ius voluntatis pro sua libertate est certum, & indubitabile: Ergo ius libertatis certum debet prævalere iuri incerto, & dubio prædictæ legis, & per consequens in eo casu illa lex non habet vim obligandi subditos.

7 Probatur secundò: Quia in pari causa, vel dubio melior est conditio possidentis, non solum in materia iustitiæ, sed etiam in materia omnium virtutum, vt cum communiori, & probabiliori sententia Suarez, & aliorum contra Vazquez tenuimus 1. part. lib. 1. disp. vnica, resol. 7. num. 7. Sed in hoc casu existentia legis, & ius illius ad obligandum est dubium, & incertum, & voluntas est in possessione certa suæ libertatis. Ergo eius conditio est melior, & per consequens potest suæ libertatis possessione vti, & legi non obedire.

8 Probatur tertio: Quia possessio est retentio rei vel iuris, rectæ rationis, vel iuris adminiculo interveniente, vt ex D. Antonino, communiter recepto probavi 1. part. lib. 1. disp. vnica, dict. resol. 7. Sed in hoc casu voluntas retinet ius suæ libertatis, rectæ rationis adminiculo interveniente; quia recta ratio dicitur, quod ius certum libertatis prævaleat iuri in certo legis ad obligandum: Ergo possessio stat pro libertate voluntatis, & eius conditio est potior, & melior: Ergo non tenetur ad observantiam legis.

9 Ad argumenta contrariæ sententiæ respondetur, & in primis ad primum: Negando suppositum, scilicet, legem esse certam, nam cum acceptatio populi sit conditio necessario requisita ad valorem legis (vt sæpe dictum est) & dubium sit, an lex sit acceptata, vel non, etiam est dubium, an sit vera lex obligans subditos ad sui adimplentionem, & an sit valida: Ergo cum existentia legis sit dubia, & ius libertatis certum nullatenus obligare poterit subditos ad suam observantiam.

10 Ad secundum respondemus cō-

cedendo antecedens, & negando sequentiam: Nam quando constat legem latam esse promulgatam, & a populo acceptatam, possessio stat pro lege, quia nullus dubitare potest, legem validam esse, & habere vim obligandi, præcipue cum aliquando fuerit in viridi observantia, quæ omnia clare demonstrant, legem esse in possessione obligandi; ē contra verò est dubium an per contrariam consuetudinem abrogata sit; & per consequens talis consuetudo nō est in possessione: qua propter ius obligandi, quod lex certo possidet, debet prævalere iuri incerto, & dubio consuetudinis, donec contrarium probetur, & de eo constat in utroque foro. At in nostro casu existentia legis, & eius valor est incertus, & dubius, & contra ius, & possessio libertatis certa. Ergo ius legis incertum debet cedere iuri certo libertatis, pro qua stat certa possessio.

11 Ad tertium respondetur concedendo totum argumentum, scilicet, quod quando res est dubia in utroque foro de ea in utroque foro idem esse ferendum iudicium: negamus tamen suppositum: scilicet, quod possessio, & ius libertatis in aliquo foro, sit dubium, & quod lex sit certa, & sit in possessione obligandi: cum enim existentia, & valor legis dependeat, (vt sæpe dictum est) tanquam a conditione necessario requisita ab acceptance populi, & dubium sit, an lex sit accepta, existentia, & valor legis sunt dubia: ē contra verò ius, & possessio libertatis certa: Ergo in utroque foro de lege, & eius valore iudicandum est tanquam de re incerta, & de iure, & possessione libertatis, tanquam de re certa, & per consequens eius ius certum in

utroque foro debet prævalere iuri in certo legis ad obligandum.

RESOLUTIO IV.

An ut lex non obliget, sit necessarius consensus tacitus Principis, scilicet, ut noscat usu legem non recipi, & tamen, quod toleret?

SUMMARIVM.

- 1 *Affirmativa sententia Reginaldi, Sylvestri, & aliorum adducitur.*
- 2.3.4 *Eadem sententia affirmativa rationibus fulcitur.*
- 5 *Negativa sententia Azor, Filiucij, Salas, & aliorum proponitur.*
- 6.7.8.9 *Sententia negativa firmis fundamentis stabilitur.*
- 10 *Quando lex acceptata a populo abiit in defuetudinem ex contraria consuetudine non obligat, si consuetudo sit legitime praescripta.*
- 11 *Quanto lex acceptata a populo abiit in defuetudinem ex contraria consuetudine non tamen legitime praescripta, potius est corruptela, & lex acceptata obligat.*

IN Hac difficultate Reginaldus in praxi tom. 1. libr. 13. capit. 16. num. 162. Sylvester verb. Lex, quest. 6. Manuel Rodericus, & alij, quos refert, & non sequitur Salas de legib. disp. 13. sect. 2. num. 14. Suarez, Vazquez Maldertus, Basilias Pontius, Berti, Puteanus, Granados, Lorea, quos adduxi, & citavi supra resol. 1. huius disp. num. 1. affirmatiuam sententiam tenent; hac sententia.

Probatur primo, Quia res per quas cumque causas nascitur, per easdem dissoluitur iuxta regulam iuris ab omnibus receptam: sed lex, & eius obligatio ortum habuit, à voluntate Principis; quia, quod Principi placuit legis habet imperium: Ergo, ut obligatio legis dissoluatur, necessarius erit consensus Principis: tam tacitus, scientis, non obseruari legem, & tacite consentientis.

2 Probatur secundo. Quia post legem latam, & legitime promulgatam, statim sequitur obligatio illam obseruandi in

subditis, quæ semper perseverat, dum lex non reuocatur: Ergo ad hoc, ut non obliget erit necessaria reuocatio, saltem tacita, per tacitum Principis consentium.

3 Probatur tertio. Quia obligatio legis pendet a Principe non solum in fieri, sed etiam in esse, & conseruari, atque ab eius potestate Legislativa, & voluntate, tanquam a causa totali efficiente legis, & nullatenus a populo, quippe, qui eam Legislatiuam potestatem, & publicam authoritatem non habet: Ergo legis obligatio, non potest tolli a populi voluntate: sed solum a Principis voluntate saltem tacita tanquam a causa conseruante prius, & nolente amplius conseruare: Ergo si saltem tacite nollit eam obligationem tollere, ex eius voluntate, tanquam ex causa conseruante obligatio legis permanebit.

4 Contrariam tamen sententiam tenent Azor 1. part. lib. 5. cap. 4. quest. 2. Filiucius tom. 2. tract. 21. cap. ult. num. 429. Salas de legib. disp. 13. sect. 2. num. 12. Diana tom. 1. tract. 10. 4. & alij Valencia, Tannerus, Becanus, Santarellus, Lassus, Reginaldus, Homobonus, Narrus, Eman. Sa, & Miranda, quos citavi, & citavi supra resol. 1. huius disp. num. 2. hac sententia verissima est, & tenenda quando lex nec fuit acceptata, nec est in vtu recepta.

5 Probatur primo. Quia leges pro vt de facto, & regulariter feruntur a Principibus sub ea conditione, ut eas populus acceptet, ut satis probauimus dicta resol. 1. Ergo si lex non est acceptata a populo, ut supponitur, neque est in vtu, nec est lex, nec habet valorem: Ergo si constat non esse acceptatam, licet Principis hoc ignoret, nec nudo consensu tacito, vel expresso illud approbet, lex non habet vim obligandi.

6 Probatur secundo. Quia quando votum ab initio, seu in eius emissione fuit nullum, non indiget, neq. irritatione neq. dispositione, neq. aliquo tacito, vel expresso consensu superioris ad hoc, ut non obliget: sed lex non acceptata a principio fuit nulla: Ergo licet postea non sit in vtu, nec obseruetur; licite id fieri potest etiam nesciente Legislatore, & suum consensum, tacitum, vel expressum non dante.

7 Probatur tertio. Quia, quod ab initio nullum est, tractu temporis non conualefcit, cap. quod ab initio, de rei

regulatur. in 6. ubi communiter Doctores sed lex, & eius obligatio ab initio nulla fuit, quia a populo non est acceptata: Ergo tractu temporis non conualefcit, nec possunt habere vim obligandi, & per consequens ad tollendam obligationem, cum revera nulla sit non erit necessarius consensus Principis, nec tacitus, nec expressus.

8 Probat quatuor. Quia lex ab initio nulla, quia non fuit acceptata a populo, numquam habuit possessionem, nec ius obligandi, & contra verò populus semper fuit in possessione suæ libertatis, & ius eiusdem libertatis conservavit: Ergo etiam nesciente Principe, & non consentiente tacite, vel expresse populus erit liber ab obligatione legis.

9 Sed maior difficultas est, quando lex iam semel fuit acceptata a populo, & postea in desuetudinem abiit, & usu non recepta sit? In qua difficultate dicendum est, quod si consuetudo non observandi legem sit legitime præscripta, etiam nesciente Principe, lex non obligat. Et ratio est: Quia ut communiter docent Theologi, & Canonistæ, atque Legistæ consuetudo legitime præscripta post latam, & acceptatam legem contraria eidem legi, habet vim legis novioris: sed lex novior contraria legi antiquiori etiam si expresse illam non deroget, eam tamen absolute derogat, & irritat: Ergo, cum detur nova lex derogans priorem etiam ignorante Principe, non erunt obligati subditi ad observationem legis prioris.

10 Si autem consuetudo non observandi legem non sit legitime præscripta iam non est dicenda consuetudo, & nova lex, sed corruptela, & abusus, & tunc quidem lex prius promulgata a Principe, & semel acceptata conservat vim legis, & vim obligandi: quia lex, & Princeps per eam sunt in possessione obligandi, & idem Princeps circa observationem dictæ legis est in possessione iuris superioritatis omnino independenti a populo, quia supposita prima acceptance, & consensu eiusdem populi iure mansit subiectus, & obligatus ad legis observationem. Ex quo clare sequitur, quod ad hoc, ut non obliget dicta lex semel accepta non existente legitima præscriptione, & consuetudine contra ipsam, requiritur consensus Principis expressus, vel saltem tacitus, & rationabiliter præsumptus. Et in hoc casu etiam

caciter conuincunt rationes prioris sententia, & ut verissima tenenda est. Nam lex a principio non fuit acceptata non conuincunt, quia licet Principes habeant potestatem Legislativam independentem a populo stando in rigore iure tamen de facto, sine consensu populi uti nollunt, ne graves, & onerosæ a subditis habeantur, & ut libentius, & alacrius eorum leges seruentur, & ideo de facto lex non solum nascitur a Principe, sed etiam simul a populo acceptante, & consensiente, & ab utroque dependet legis vis ad obligandum ex quibus patet ad argumenta contraria sententia: quia cum lex ad inducendam obligationem acceperit vim a populi consensu, ad eam tollendam consensus Principis tacitus, vel expressus non erit necessarius. Nam cum Principes pro ut de facto, & regulariter nollint vii sua potestate absoluta Legislativa, & solum velint obligare sub ea conditione, si populus eas acceperit, tota obligatio legis, supposita hac Principum voluntate ab acceptance populi nascitur, & ab ea etiam dissolvitur: si a principio non fuit acceptata. Quia licet Legislatio, & promulgatio a Principe ortum habeat, ut dictum est, & ut sic radicaliter non solum a populo, sed etiam ab ipso Principe oriatur vis obligandi in lege, supposita tamen voluntate Principis non obligandi per suam legem, nisi populus acceperit, proximè, & immediatè tota legis obligatio a populi acceptance, & consensu oritur, & dependet.

RESOLUTIO V.

An Episcopi, & Principes teneantur promulgare leges Pontificias, & curare, ut recipiantur, & observentur?

SUMMARIVM.

Si lex Pontificia feratur absoluta potestate, & cum expressa intentione obligandi subditos, atque præcipiatur, ut publicetur, tenentur Episcopi, & Principes eam acceptare, & promulgare.

- 2 Si Pontifex expressè non declarat se velle uti absoluta sua potestate, non tenentur Episcopi, nec Principes legem Pontificiam acceptare, nec promulgare.
- 3 Si lex Pontificia absoluta potestate feratur, & tamen de facto Episcopi, vel Principes qui tunc viuunt non acceptent, nec publicent peccant quidem ipsi mortaliter, ab eorum successoribus, & subditi non tenentur acceptare, nec observare talem legem.

HÆc difficultas dependet ex dictis in superioribus resolutionibus, & ideo sub distinctione resolvenda est: nam si Pontifex per suam legem, velit uti sua absoluta potestate Legislativa, quam immediate habet a Deo independentem a subditorum acceptatione, & consensu, & hac intentione, in suis bullis, seu rescriptis exprimat, expressè præcipiendo Episcopis, vel Principibus, ut eas promulgare, & acceptare faciant, & observare, cogentes subditos ad earum observationem, & materia legum sit ad rectam, & convenientem Ecclesiæ gubernationem in his, quæ ad salutem animarum, & ad Ecclesiæ, & commune bonum spectant: tenentur eadem leges promulgare, & cogere subditos ad earum observationem, nisi afferant aliquam legitimam causam, cur Pontificis præcepto, seu mandato non obediant. Et ratio est: Quia Pontifex habet potestatem Legislativam immediate a Deo in his quæ pertinet ad rectam gubernationem Ecclesiæ, & commune bonum ipsius ad ædificationem fidelium independentem ab ipsius: Ergo si ea uti velit absolute, sine eorum consensu, & acceptatione tenentur obedire. Ita omnes Doctores, quos supra resol. 1. num. 1. adduximus, & inter ceteros Beccanus in sum. Theol. part. 2. tract. 3. cap. 6. quest. 8. num. 4. quem citat, & sequitur Diana 1. part. tract. 10. resol. 5.

2 Si verò Pontifex nollit uti sua absoluta potestate, nec expressè independentem a subditorum acceptatione, & consensu aliquam legem ferat, sed solū prout de facto regulariter leges feruntur sub ea, scilicet, tacita conditione si eas subditi acceptent, quæ semper sub intelligitur in omnibus legibus, quæ promulgantur a Principibus, & etiam a Summo Pontifice, si contrarium ex-

pressè in eisdem legibus non declaratur tunc Episcopi, & Principes, perinde se habent, sicut alij subditi, qui non tenentur eas acceptare, nec peccat mortaliter etiam sine causa eas non acceptando, ut supra resol. 2. diximus ob rationes ibi allatas; ita Reginaldus, Nauarrus, Læsius Filiucius, Santarellus, Villalobos, & alij ibidem citati. Quia cum Pontifex in eo casu nollit obligare sua lege subditos, nisi sub ea conditione, si eam acceptent, dum conditio in re non ponitur, non datur obligatio ad observationem legis: sed ante acceptationem, in re non est posita conditio: Ergo non obligat prout tunc subditos, neque ad eam acceptandam, neque ad observationem eiusdem legis.

3 Si verò lex Pontificia absoluta potestate feratur expressè, & tamen Episcopi, Principes, qui tunc viuunt de facto illam non acceptent, nec sequuntur, peccant quidem mortaliter: at eorum successoribus, postquam lex in consuetudinem abiit, quia neque promulgata, neque recepta est, a prædecessoribus, excusantur a legis observatione, quia lex non promulgata, & non recepta, non obligat. Hinc patet: Episcopos, Principes, & subditos, qui hoc tempore viuunt & quorum prædecessores non receperunt Concilium Tridentinum, & bullam Cœnæ Domini, liberos esse in conscientia, nec teneri ea observare. Ita Becanus, Diana, & alij supra relati.

RESOLUTIO VI.

An liceat supplicationem super aliqua lege interponere, & interim suspendere eius executionem, & observationem?

SUMMARY:

- 1 Sententia Gabrielis Vazquez, & Ioan. de la Cruz negativa proponitur.
2. 3. 4 Negativa sententia rationibus fulciatur.
- 5 Affirmativa sententia Suarez, Salas, & aliorum, quæ communis est, proponitur.

Com:

- 6.7.8 *Communis sententia firmis fundamentis stabilitur, & argumentis a ratione desumptis confirmatur.*
 9 *Argumentis negativa sententia Gabrielis Vazquez, & Ioan. de la Cruz efficaciter respondetur.*

1 **I**N Hac difficultate, videtur, quod appellatio contra leges, vel Canones interposita, non sit admit-tenda, nec suspendi debere executionem legis, & eius obligationem, & obseruationem propter supplicationem interpositam, & videtur colligi ex cap. consuluit 27. de appellat. vbi Doctores: & in terminis docet Vazquez in 1.2. tom. 2. quæst. 94. art. 3. disp. 156. cap. 7. num. 43. & Ioan. de la Cruz indirect. conscient. part. 1. præcept. 7. quæst. 6. dub. 4. concl. 2.

2 Probatur primò. Quia appellatio fuit principaliter inuenta, vt reparetur grauamen inflictum, & ne iustitia illius deprimatur leg. 1. vbi communiter Doctores, ff. de appellat. & Glossa in cap. ad nostram de appellat. Glossa in verb. De-ferendum, in cap. cum appellationibus eodem tit. lib. 6. Abbas in cap. suggestu eodem titulo num. 3. non tamen debet esse præsidium iniquitatis, cap. cum sit Romana, cap. peruenit, & cap. consuluit, & cap. reprehensibilis de appellat: sed appellatio a lege non potest esse ad reparandum grauamen inflictum, cum tale non fuerit: & potius esset præsidium iniquitatis impediendo iustæ legis executionem, & obseruationem: Ergo contra legem, & eius executionem, & obseruantiam non est admittenda appellatio, nec supplicatio.

3 Probatur secundò. Quia appellatio, vel supplicatio in iure concessa est contra sententiam; & numquam contra legem concessa reperitur: Ergo nulla ratione potes interponi nec appellatio contra legem.

4 Probatur tertio. Quia appellatio supponit iam fuisse formatum iudicium formatum, & causæ discussionem: sed hoc non habet locum in lege, vel in eius promulgatione, executione, & obseruantia: Ergo a lege neque appellare, neque supplicare, quisquam potest.

5 Contrariam tamen sententiam tenet communiter Doctores ita Suarez de legib. lib. 4. cap. 16. num. 6. Salas de legib. disp. 13. sect. 4. num. 20. Felinus, & alij quos citat, & sequitur Villalobos in sum. tom. 1. tract. 2. dist. 16. num. 6;

Granados in 1.2. tract. 7. part. 1. disp. 72 num. 9. Malderus in 1.2. quæst. 90. art. 3. dub. 2. & nouissime Diana 1. part. tra. 10. resol. 6. qui docent, posse quidem supplicari a legibus Pontificijs, & interim suspendi earum executionem: Hac sententia verissima est.

6 Probatur primò. Ex praxi, & consuetudine in omnibus Regnis, & Provincijs introducta, & obseruata, in quibus multoties supplicatur a legibus Pontificijs, suspendendo interim executionem legis: Ergo cum hac consuetudo iusta sit, & a Pontifice non reprobata licitum erit supplicationem super legem interponere, & suspendere eius executionem.

7 Probatur secundò. Quia interueniente iusta causa, rationi consonum est, & iusta recta intentionem Legislatoris rationabiliter præsumpta, vt subditi habeant recursum ad Legislatorem, si aliqua ratione per legem grauentur: & contrarium esset contra ius naturale, & dictamen rectæ rationis: Ergo a legibus etiam Pontificijs potest licite supplicari.

8 Probatur tertio. Quia a futuro grauamine tam iudiciali, quam extrajudiciali potest appellari exprimendo causam, appellans, in qua time grauari cap. consuluit 18. vbi Abbas num. 4. de appellat. & clement. sicut vbi communiter Doctores eodem titulo: Ergo licet futurum grauamen per legem inducendum, sit extrajudiciale ab eo licet appellare, vel supplicare, recurriendo ad Legislatorem, & interim suspendendo executionem, & obseruantiam legis, aliter enim frustra nec esset appellatio, si subditi non obstante appellatione, per executionem, & obseruantiam legis grauarentur.

9 Ad argumenta contrariæ sententiæ. Respondetur: negando numquam in iure concedi appellationem a lege, sed solum a sententia: quia cum in iure in dictis cap. consuluit, & in clement. sicut concedatur appellatio a grauamine futuro extrajudiciali generaliter, & & absolute, eo ipso conceditur appellatio a futuro grauamine inducendo per legem, licet sit extrajudiciale, nec sit per sententiam inductum, & licet appellatio inuenta sit ad reparandum grauamen inductum per sententiam ne iustitia appellantis deprimatur: hoc tamen intelligitur de appellatione iudiciali, & de iudici-

diciali grauamine: non vero de appellatione extraiudiciali: quæ non solum potest interponi ad reparandum grauamen iam inductum: sed etiam ad præueniendum, & euitandum grauamen futurum: & quamvis appellatio iudicialis, supponat iam formatum iudicium, & inductum grauamen per sententiam: at appellatio extraiudicialis, nec requirit iudicium formatum, nec grauamen inductum per sententiam, idè enim dicitur, & est extraiudicialis, & propriè concessa, & inuenta est a iure ad præcauendum grauamen futurum extraiudiciale, siue per legem, siue per aliud quodcumque medium inducendum, & inferendum sit.

RESOLVTIO VII.

An leges Ecclesiasticæ obligent sub peccato mortali?

SVMMARIVM.

- 1 De fide est, semper esse, & fuisse in Ecclesia potestatem ad ipsam Ecclesiam gubernandam.
- 2 Lex Ecclesiastica etiam absolutè lata non semper obligat sub mortali.
- 3.4.5 Ad hoc ut lex obliget sub mortali requiritur materia grauitas, verba præceptiua, & intentio obligandi Legislatoris.
- 6 Leges Ecclesiasticas non obligare per se ad mortale, sed solum ratione contemptus formalis, docent Felinus, Caietanus, & alij.
- 7 Secunda sententia Angeli, & Ricardi, docet requiri saltem contemptum virtuale ad hoc, ut transgressio legis Ecclesiasticæ sit mortalis.
- 8.9.10.11.12 Sententia Angeli firmis fundamentis stabilitur.
- 13.14.15.16 Ad argumenta contra sententiam Angeli, & Ricardi facta respondetur.
- 17.18 Iudicium Suarez, & Authoris adducitur circa primam, & secundam sententiam.
- 19 Tertia communis sententia docet, leges Ecclesiasticas præciso omni contemptu ex se supposita materia gra-

uitate obligare ad mortale, & verissima est.

20.21 An Religiosus, qui ex præcepto suæ Regule tenetur recitare secundum ordinem Ecclesiæ Romanæ supposita probabilitate opinionis, Angeli, & Ricardi peccet mortaliter omittendo officium?

22.23 Quis dicatur peccare ex consuetudine, seu habere consuetudinem peccandi? Et quid sit dicendum, loquendo in foro exteriori, quid vero in interno foro?

IN Hac difficultate suppono in primis tanquam certum de fide esse, & fuisse semper in Ecclesia potestatem, ad regendam, & gubernandam illam, & per consequens ad leges ferendas ad eandem gubernationem convenientes, seu necessarias, obligantes in conscientia, ut constat ex verbis Christi Domini dictis D. Petro Matth. 16. *Tibi dabo clauis Regni Cælorum, & quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum, & in Cælo.* Et Ioann. 21. *Pasce oues meas.* Quod latè probat Suarez ex Sacra Scriptura, & Patribus de legib. cap. 1. lib. 4. n. 3. & sequent. usque ad 6. inclusiue.

2 Suppono 2. Legem Ecclesiasticam etiam absolutè latam, non semper obligare sub mortali culpa, sed interdum sub veniali, quia in materia cuiuscumque virtutis, potest esse grauis, & levis obligatio, iuxta materiam capacitatem. Ergo idem dicendum est in materia legis Ecclesiasticæ.

3 Suppono 3. tres condiciones requiri, ad hoc, ut lex Ecclesiastica obliget sub mortali, scilicet, materiam, grauitatè, verba, seu signa præceptiua, & intentio nem præcipientis, ut docet Suarez libr. 4. de legibus, cap. 18. & Latius libr. 3. capit. 25. ac 26. & 27. Na in primis materiam grauitas saltem in ordine ad finem intentionis a Legislatore, esse necessariam ad hoc, ut lex obliget ad mortale, omnes admittunt, ita ut non sit in potestate Legislatoris humani, obligare sub mortali in materia leui; ita idem Suarez citatis alijs dicto libr. 3. de legibus capit. 25. num. 2. & Vazquez prima secundæ disputat. 158. cap. 4. benè tamen posse Legislatorem, si velit, in materia graui, obligare ad solum veniale, docet idem Suarez dicto libr. 3. capit. 27. num. 6. & 7. contra Vazquez dicta disput. 158. cap. 4. n. 32. quia hæc obligatio

est effectus moralis dependens a voluntate Legislatoris; ergo quamvis materia legis grauis sit, si Legislator sufficienter declaret nolle obligare sub mortali, talis lex sub mortali non obligabit.

4 Similiter etiam requiruntur signa, & verba praeceptiua, sufficienter declarantia, intentionem Legislatoris esse, obligare ad mortale, ut quando adduntur verba, quae vel expresse, vel implicite continent comminationem aeternae poenae; huiusmodi sunt, quando additur: *Sub interminatione mortis aeternae, vel diuini iudicii. Vel qui hoc fecerit diuinam indignationem incurrat, aut indignationem Sanctorum Petri, & Pauli.* Item quando praecipitur in virtute Sanctae obedientiae, vel in virtute Spiritus Sancti. Non tamen sufficit, ut verbis imperatiuis solum, ut praecipimus, mandamus. Ut docet idem Suarez dicto lib. 4. cap. 18. numer. 14. & citatis alijs lib. 3. de legibus cap. 26. numer. 5. quia hoc verbum praecipio indifferens est ad praecipienda grauius, & leuius, & quamvis idem Suarez dicat, quod si ad verbum praecipio addatur *stricte*, vel quid simile, indicare obligationem grauem, Caietanus, & alij id non limitant, quia etiam leuia possunt stricte a Legislatore prohiberi, vel praecipiri, forte vta leuibus sub districto prohibiti, a grauibusterreantur, vel alia simili causa.

5 Item, requiritur intentio Legislatoris ad obligandum ad mortale, ad hoc, ut lex ad culpam grauem obliget, quia ut supra probauimus ex Suariorum, si Legislator non intendat sua lege ad mortale obligare, etiam si materia sit grauis ad lethale peccatum non obligauit. His positis tota difficultas est, posita materia sufficienti, an leges Ecclesiasticae semper obligent ad mortale? vel an potius aliquando ex benigna intentione Legislatoris, non obligent ad lethale peccatum, sed solum ad veniale?

6 In hac difficultate prima sententia asserit, transgressionem legis Ecclesiasticae non esse peccatum mortale per se loquendo, sed solum quando fit ex contemptu formali eiusdem legis. Ita Colectarius, quem refert Angelus verbo Inobedientia, idemque tenet Felinus cap. 1. de sponsal. nu-

mer. 19. Caietanus in summa. verbo Clericus, §. ultimo, & verbo Ieiunium, §. 4. & videtur fauere huic sententiae Diu. Bernardus de praecepto, & dispensatione, cap. 11. quamvis, (ut postea videbimus) minus sit interpretandus, ut loquatur de contemptu virtuali, seu interpretatiuo, & non de formali. Hae sententia potest fundari: quia iugum Christi suaue est, & onus eius, quod imponit Ecclesia per suas leges leue, & Ecclesia debet intelligi, quod semper segerat erga fideles; sicut Mater piissima erga filios: Ergo suis legibus, dum ab ipsis non contemnitur, non vult, nec intendit eos obligare ad peccatum mortale, alioquin iugum Christi non suaue, sed durum, & asperum, & onus eius non leue, sed graue essent.

7 Secunda sententia est aliorum, qui docent, leges Ecclesiasticas, tunc solum obligare ad mortale, quando ex contemptu virtuali, vel interpretatiuo, licet non adsit formalis contemptus, violantur, videlicet ex consuetudine, quae contemptum virtuale includit, quando vero non ex consuetudine, sed ex negligentia, radio, desidia, & torpore, vel ex alia passione, aut causa transgrediuntur; non esse peccatum mortale: quia licet peccare ex consuetudine, non sit peccare ex contemptu, neque formali, neque ex virtuali proprie loquendo, ut probant Bassi. verbo Contemptus, n. 5. & Suarez lib. 3. de legib. cap. 28. numer. 7. quia multiplicatio actuum, qui efficiunt consuetudinem potest oriri ex negligentia, passione, seu deprauata inclinatione, vel ex nimia fragilitate, & non ex contemptu, tamen qui peccat ex consuetudine, dicitur peccare quodammodo ex contemptu virtuali, seu interpretatiuo, quia ex frequentia transgressionum legis, colligitur aliqua despicientia, seu contemptus legis, & Legislatoris. Hanc sententiam tenent Angelus verbo Inobedientia, & Ricardus quodlibet. 1. questio. 19. Enricus quodlibet. 3. questio. 22. in fine, & pro hac sententia refert idem Angelus Panormitanum, eamque constare ex pluribus iuribus ibidem a se allegatis, affirmat, ite Geminianus in cap. generali, de elect. in 6. eamque expresse tenet S. Bernardus de praecepto, & dispens. cap. 11. ubi loquens, de praeceptis politiciis Praetorum, quae *factitia* vocat, ait: inferre

inferre necessitatem longē disparem a præceptis naturalibus, cum tamen (inquit) nec sine offensa negligi, nec contemni sine crimine queant. Et infra mandatum peccato ob noxium facit, non magno tamen, si contemptus de fuerit. Quæ verba si temperatē intelligantur, & non in rigore, ut par est, de contemptu virtuali, & interpretatiuo, & non de formali, intelligi debent. Ex quibus perspicuē patet, Bernardum hanc tenuisse sententiam, & expressē eam docuisse. Et loquendo in specie de aliquibus præceptis, ut de præcepto audiendi Missam in diebus Festis, tenent expressē hanc sententiam Angelus verb. Feriæ, numer. 42. Rossella verb. Missa num. 18. Tabiena eodem verbo, §. 43. Añensis lib. 4. titul. 16. cap. 1. quest. 1. & præfatus Ricardus lib. 1. quest. 17. Glossa in cap. omnes de consecrat. dist. 1. Turrecrēmata in Canon. Missas eadem dist. & ratione.

8 Probatur primò. Quia non est verisimile, intentionem Summi Pontificis, seu aliorum Prælatorum esse, obligare sub mortali ad adimplerionem suarum legum, siue præceptorum, quādo ex consuetudine non violantur, cum per vnam, vel alteram transgressionem, ex toto non frustratur finis earundem legum; ergo licet violentur leges Ecclesiasticæ, si non sit ex consuetudine, non erit peccatum mortale talis transgressio. Ant. probatur: Quia in obseruatione, vel violatione legis, ut docent communiter Doctores, maximē Suarez lib. 3. de legib. cap. 26. numer. 11, est maximē consideranda proportio mediij, ad finem, lege intentum, oportet enim, ut multum conferat ad finem, & quod eius defectus multum illum impediat, aut diminuat, ut defectus grauis sit, nam si leuiter illum impediat, aut diminuat, aut non integrē, & complete, quamvis finis in se grauis sit, læsio eius, per læsionem talis mediij, non potest grauis reputari, sed si transgressio legis Ecclesiasticæ non sit continuata, neque ex consuetudine; non integrē, & completē, nec ex toto frustratur finis dictæ legis; ergo quamvis finis grauis sit, ex transgressione præfata non incurretur peccatum mortale. E conuerso autem consuetudo transgrediendi legem, potest multum officere, & valde

impedire, ut finis Legislatoris consequatur, & ut idem finis intentus a lege grauitur violetur, vel in totum frustretur; ergo fieri potest, ut propter consuetudinem peccatum sit mortale, quod alias non esset.

9 Probatur secundò. Ex illo Lucas cap. 10. ubi Christus loquens cum Apostolis, inquit: Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit. Vbi notandum venit, quod non dixit, qui vos audit, me audit, & qui vos non audit me spernit; ergo violatio præcepti Ecclesiastici, si non ad sit contemptus, saltem virtualis, seu interpretatiuus, non est contemptus, seu iniuria Christi & per consequens, nec peccatum mortale. Patet consequentia, quia Christus non dixit, se esse contemptum, ex eo præcisē, quod quis non audiat, id est, non obediatur præceptum Prælatorum, sed requirit, ad hoc, ut dicatur Christus contemptus; quod Prælati, seu eorum præcepta contemnantur.

10 Probatur tertio. Quia quando lex canonica imponit poenam excommunicationis non latæ sententiæ, sed ferendæ, si non asserat, quod sit ferenda sine noua adinentione, non obligat ad peccatum mortale, quia ante contumaciam non iudicatur transgressor excommunicatione dignus, multum enim augetur culpa ex inobedientia, & contumacia contra Prælati monitionem, includit enim contemptum non solum legis, sed etiam superioris, per quem completur causa talis excommunicationis, ut tenet Suarez lib. 4. de legib. cap. 18. a num. 16. usque ad 18. inclusiue, ex sententia D. Antonini, Armillæ Caletani, Driedonis, & aliorum, idemque docet de alijs duabus censuris, suspensione, scilicet, & interdicto, ex sententia Castri, & Medina ibidem num. 19. Ergo lex canonica, si non ad sit contemptus saltem virtualis, & interpretatiuus non obligat ad mortale. Quia Summus Pontifex, vel alius superior Ecclesiasticus legem ferens, non creditur habere intentionem per eam ad lethale obligare, licet materia grauis sit; ergo a fortiori, quando lex Ecclesiastica non imponit aliquam poenam, etiam si disponat, in graui materia, non censetur obligare ad mortale, si non ad sit contemptus saltem virtualis, & interpretatiuus.

11 Probatur 4. Quia vltima, & maior

poena, quam Ecclesia imponere potest ob transgressionem suarum legum, est poena aeterna, quam consequenter imponit, quando per suam legem obligat ad peccatum mortale: sed ex benigna, & rationabili interpretatione intentionis eiusdem Ecclesiae potest, & debet iudicari, quod illam non vult imponere; nisi ob maiorem, & grauiorem culpam, quae consistit in contemptu, & inobedientia formali, vel saltem virtuali: Ergo si in transgressionem legis Ecclesiasticae non adfit contemptus saltem virtualis non censetur velle obligare ad peccatum mortale.

12 Probatur quinto: Quia obligare sub peccato mortali, & consequenter imponere poenam aeternam contra delinquentem est proprium suppleturium contemptus, vel formalis, vel virtualis saltem, & inobedientiae, vel formalis, vel virtualis, ut est textus expressus in cap. reprehensibilis de appellat. quae textum, & si frequentius Doctores interpretentur de poena excommunicationis, non solum de omnibus censuris, sed de omnibus alijs grauib. poenis, non solum aeternis, sed temporalibus, intelligunt ibi Hostiensis verb. Excommunicationis, vel interdicti, Ioann. Andreas nu. 2. Ancharr. n. 1. Abbas n. 3. & 4. Alexander de Neuo n. 7. & 8. Decius n. 4. Innocentius, Cardinalis, Sylvester, Armilla, Nauarrus, Bernardus Diaz, Enriquez, Manuel Rodericus, Filiarcus, Ludou. Lopez, Vivaldus quos refert, citat, & sequitur Thom. Sanchez lib. 9. de matrim. disp. 32. n. 17. Sed qui violat legem Ecclesiasticam ex desidia, negligentia, torpore, aut ex aliqua passione, vel nimia fragilitate sine consuetudine delinquendi non peccat ex contemptu formali, ut per se patet, neque ex virtuali, quia non habet consuetudinem transgrediendi legem (ut supponitur:) Ergo non incurrit culpam, nec poenam peccati mortalis.

13 Ad argumenta autem, quae fieri solent contra istam sententiam respondent Doctores illam sequentes in hunc modum, ut sequitur. Primo, contra eam arguitur ex verbis Christi supra relatis ex Luca 10. *Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit.* Ergo quoties subditi non audiunt, id est, non obediunt Praelatorum Ecclesiae verbis, seu praeceptis, contemnitur Christus, licet non adfit consuetudo: sed contemptus Christi est grauis iniuria Christo

illata: Ergo qui non obediit praeceptis Ecclesiae, peccat mortaliter. Respondetur: Illa verba Christi, potius efficaciter probare hanc sententiam, quam illam impugnare, quia Christus non dixit, qui vos audit, me audit; & qui vos non audit, id est, non obedit, me spernit, sed qui vos spernit, me spernit: Ergo licet quis non audiat, id est, non obediat praeceptis Praelatorum Ecclesiae: si illos, non spernat, vel contemnat, neque eorum praecepta, neque formaliter, neque virtualiter non dicit Christus se esse contemptum, nec iniuriatum, & per consequens, simpliciter non obedire, sine contemptu non erit peccatum mortale.

14 Secundo, arguitur contra eandem sententiam: Quia leges Ecclesiasticae saepe feruntur sub excommunicatione maiori latae sententiae, ipso facto incurrenda: sed non potest talis excommunicationis incurri, nisi per culpam mortalem, ut ex propria materia excommunicationis supponitur: Ergo certum est, tales leges obligare ad mortale. Respondetur: Concedendo antecedens, & negando consequentiam respectu illarum legum, quae non feruntur sub poena excommunicationis maioris latae sententiae: quae vero feruntur sub poena excommunicationis, id est obligant sub mortali, quia ad earum transgressionem, & poenam incurrendam, requiritur, ut praecedat contumacia, & inobedientia formalis, ut supponitur etiam ex materia excommunicationis, ratio autem contemptus formalis consistit in inobedientia formali. Ut docet D. Thom. 2. 2. quae. 186. artic. 9. ad 3. & ibi communiter Theologi quos refert, & sequitur Thom. Sanchez in sum. lib. 1. cap. 5. num. 8. 9. & sequenti, idemque asserunt Vazquez 1. 2. quae. 96. art. 4. disp. 158. cap. 4. num. 37. Valencía, & alij plurimi. Libenter ergo conceditur transgressionem earum legum, quae feruntur sub poena excommunicationis maioris latae sententiae esse peccatum mortale, quia includit inobedientiam, & contemptum formalem legis, & Legislatoris propter contumaciam Authores vero huius sententiae solum dicunt, transgressionem legum Ecclesiasticarum non esse peccatum mortale, quando non transgrediuntur ex contemptu formali, vel virtuali; & id est praemissum argumentum contra hanc sententiam nihil probat, aut vincit.

15 Arguitur 3. contra eandem sen-

tenentiam ex illo Actor. cap. 15. Vbi Apostolicum præceptum abstinendi a sanguine, & suffocato, & alia similia præcepta vocantur necessaria, utique ad salutem. Vt Chrysostomus homil. 23. & alij declarant. Præceptum autem cuius obseruantia est ad salutem necessaria, sub mortali obligat: Ergo leges Ecclesiasticæ, etiam si absit contemptus, vel formalis, vel virtualis sub mortali obligant. Respondetur: Illud præceptum etiam præcisso omni contemptu, obligare sub mortali, non tamen ex præcissi ratione præcepti Ecclesiastici, sed propter scandalum, quod ex eius transgressione sequebatur, quod evitare obligamur ex lege diuina, & naturali charitatis proximi, tunc enim datum est Christianis Primitiua Ecclesiæ illud præceptum de abstinendo a sanguine, & suffocato, ne si illa manducarent, scandalizarentur Iudæi nouiter conuersi ad fidem; & ideo præceptum illud positivum, fuisse illi temporis accomdatum: tenet D. Th. q. 103. art. 4. cum Augustinus, 3. contra Faustum, cap. 13. ex quo efficaciter nihil concluditur contra præmissam sententiam.

16 Arguitur 4. contra præmissam sententiam: Quia præceptum Ecclesiæ per se inducit obligationem grauem supposita materiæ capacitate: Ergo transgressio eius deliberata sufficit ad culpam mortalem absque alio contemptu. Respondetur: Ecclesiæ præceptum per se inducere obligationem grauem, non tamen solum supposita materiæ capacitate, sed requirit etiam verba præceptiua sufficienter declarantia intentionem Legislatoris esse obligare ad peccatum mortale, & præterea præter materiæ grauitatem, & signa præceptiua requiritur intentio Legislatoris volentis obligare ad mortale; ut diximus supra numer. 3. 4. & 5. Licet enim materia grauis sit, si Legislator non intendat obligare ad mortale, eadem lex solum ad veniale adstringet, ut ibidem diximus, cum vero per vnā, vel aliam transgressionem, non ex toto, integrè, & completè frustreretur finis intentus a Legislatore, non videtur velle grauiter, & ad peccatum mortale obligare; ut enim supradiximus considerata est proportio medijs ad finem lege intentum: oportet enim, ut multum conferat ad illud, & quod defectus multum impediatur, aut diminuat consecutionem finis, nam si leuiter, vel non ex toto, & integrè,

seu cōpletè illā impediatur, aut diminuat, quamvis finis in se grauis sit, læsio eius per læsionem talis medijs, non potest grauis reputari, cumque per vnā, vel aliam transgressionem non ex toto, vel integrè, & completè laedatur finis intentus a Legislatore Ecclesiastico, non videtur, transgressionem esse grauem, nec sub culpa lethali prohibitam, neque Legislatorem ad mortale velle obligare, si absit contemptus formalis, vel virtualis.

17 Ex his duabus sententijs, primam, quæ asserit requiri contemptum formalem, in transgressione legis Ecclesiasticæ ad incurrendum peccatum mortale; improbabilem iudicat Suarez libr. 4. de legibus, cap. 17. numer. 8. versic. Verum tamen. Et merito, quia nullo, vel ferè nullo nititur fundamento, & communiter reijcitur a Doctoribus, non enim est contra suauitatem legis Euangelicæ, & iugi Christi suauis, aliquando compellere homines ad efficiendum ea, quæ ad consequendam eorum æternam salutem, & æternam beatitudinem spectant, nec hoc est alienum a munere Matris Ecclesiæ, imò maximè ad hoc conducit, tunc enim melius Patres munere Patrum funguntur; cum filios noxia fugere compellunt, & amplecti salutaria, & sibi convenientia, atque ad suum bonum expectantia.

18 Secundam vero sententiam, quæ asserit, ad incurrendum peccatum mortale in transgressione legum Ecclesiasticarum, requiri saltem virtuale contemptum, siue consuetudinem transgrediendi in transgressore, tacite probabilem reputat Suarez, vbi supra: Dum illam nulla improbabilitatis, vel alia nota inurit, postquam primam improbabilem center eo, vel maximè, quia præmissa sententia non continendis rationibus, & multorum Doctorum grauium autoritate nititur, & satis efficaciter argumentis contrarijs respondet.

19 Tertia sententia est comunis, eamque citatis multis docet, & tueretur Suarez di. lib. 4. de legib. cap. 17. per totum, quæ asserit, leges Ecclesiasticas, præcisso omni contemptu, siue formali, siue virtuali, obligare ad peccatum mortale, supposita materiæ grauitate. Et probatur: Quia Summus Pontifex, & alij legitimi

Legislatores Ecclesiastici habent potestatem Legislatiuam a Christo Domino concessam immediatē, vt Pontifex, vel mediatē ab ipso Pontifice deriuatam, si sine Papae inferiores, & iuuent in materia graui ex intentione finis grauis, scilicet, finis super naturalis, vel saltem ad illum, directē, vel indirectē spectante, & cum verbis sufficienter exprimentibus, se velle obligare ad mortale, & ex grauitate materiae, & finis intenti, ad id ipsum determinatis: Ergo obligant praeciso omni contemptu, siue formali, siue virtuali ad peccatum mortale. Consequentia patet: Quia ad hoc, vt lex obliget ad mortale, vt supra diximus ex consensu communi Doctorum, nil aliud requiritur, nisi materiae grauitas, & grauis finis, atque intentio Legislatoris intendentis grauius obligare, & verba praeciptiua, seu signa eandem intentionem significantia, sed haec omnia, vt patet, in praedictis legibus concurrunt: Ergo praeciso omni contemptu obligant ad mortale. Haec sententia, tum propter sua firma fundamenta, tum, quia communiter amplectitur a Doctoribus esse verissima, & omnino tenenda omnibus in contrarium non obstantibus.

20 Sed supposita probabilitate secundae sententiae dubitari potest, an Religiosus, qui ex praecipto suae Regulae tenetur ad recitandum Diuinum Officiū, v.g. Frater Minor, si vna, vel altera vice illud omittat, fundatus in probabilitate secundae sententiae peccet mortaliter? Ratio dubitandi est: quia licet talis stando praecisse in praemissa sententia ex praecipto Ecclesiae, non peccet mortaliter Diuinum Officiū omittendo, siue formali, aut virtuali contemptu; ex praecipto tamen suae Regulae obligante ad mortale, videtur mortaliter peccare, quia praeciptum Regulae, ex declaratione Nicolai III in cap. exijt, de verb. sign. & Clement. V. in Clement. exiui, eodem tit. praeciso omni contemptu, siue formali, siue virtuali obligat Fratrem Minorem Clericum ad mortale: Ergo quoties dimittit Diuinum Officiū, peccat mortaliter, licet non omittat ex aliquo contemptu.

21 Sed his non obstantibus respondeo: Non peccare mortaliter; quia Regula S. Francisci iuvat: quod Fratres faciant Diuinum Officiū secundum ordinem Sanctae Romanae Ecclesiae, ex quo sequitur, illos teneri ad sequendum or-

dinem Romanae Ecclesiae non solum in eo, quod praecipitur, sed etiam in modo, & ordine praecipendi, & obligandi vtrūque enim pertinet ad ordinem praescriptum ab Ecclesia Romana, & in ipso ordine, & Ecclesiae dispositione includitur. Ergo ex praecipto Regulae, & ex vi eius nulla maiori obligatione adstringitur Minorita, quam ea, quam imponit Ecclesia Romana ceteris Clericis Sacro Ordine iniciatis, sed supposita praemissa opinione, Ecclesia alios Clericos non obligat ad recitandum Diuinum Officiū sub mortali, si non adsit contemptus, vel formalis, vel virtualis: Ergo nec Regula S. Francisci. Si enim quando Ecclesia non obligat ad mortale, obligaret Regula Minorum, non obligaret secundum ordinem Ecclesiae, sed secundum proprium ordinē a se praescriptū: quod esset contra intentionē expressam eiusdem Regulae, & Sancti Legislatoris, qui expresse solum voluit obligare suos alumnos ad id, ad quod obligat Ecclesia, & non ad amplius, & eo modo, & ordine obligationis, quo eadem Ecclesia obligat, obligare autem ad peccatum mortale, quando Ecclesia ad mortale non obligat esset obligare ad amplius, quam in Ecclesia. Quod omnino ab eius intentione, & a verbis quibus praecipit alienum est.

22 Dubitabis praeterea, quando censetur quis peccare ex consuetudine? Vel ex virtuali contemptu? Vt dignoscipossit, quando in transgressione legis Ecclesiasticae committatur peccatum mortale, stando in secunda sententia. Ad hanc difficultatem respondeo: quod in foro exteriori in criminalibus consuetudo inducitur ex duobus, vel tribus actibus, peccaminosis, seu vicibus, vt homodicitur consuetus delinquere, vt constat ex cap. 25. quaest. 1. & leg. ne modoinceps, vbi Gloss. verb. Consuetudine, & communiter Doctores, cap. de Episcop. audient. Et Gloss. verb. Tertia, & Abbas num. 41 in cap. cum Ecclesia Suintina, de caus. possess. & propr. Iason in l. an Prati 1. §. iurari, n. 14. ff. de iur. iur. Bartholus in leg. de quibus, n. 12. de test. 2. ff. de leg.

23 Sed loquendo in foro conscientiae, ille proprie dicitur habere consuetudinem peccandi, vel transgrediendi legem, qui habet habitum viciosum contrarium virtuti per legem praeciptae ex multis actibus generatum; habi-

res autem, siue virtuosus, siue vicius definitur communiter a Philosophis, & Theologis, quod sit, qualitas facilitans potentiam ad operandum, ex qua definitio ne colligitur, illi proprie habere habitum vicius, seu consuetudinem peccandi, & transgrediendi aliquam legem, qui habet facilitatem ad eius transgressionem, seu ad peccandum contra ipsam, id est, quando ex leuibus causis, sine vlla difficultate, & facilius quis operatur frequenter contra legem, seu committit peccatum contra illam, & ex hac regula, manifeste colligi potest, quando quis dicatur ex consuetudine transgredi legem Ecclesiasticam, quod tunc eueniet, quando quis facilius, & sine difficultate, ex leuibus causis, semouet frequenter ad transgrediendam legem, si autem vna vel altera vice, & cum difficultate legem transgrediatur, non dicetur, illam transgredi ex consuetudine, & habitu vicio-

RESOLVTIO VIII.

**An potio chocolate frangar
ieiunium Ecclesiasti-
cum?**

SVMMARIVM.

1. *Opinio asserens portionem chocolaticam non frangere ieiunium per principia intrinseca non est vera, & olim a grauissimis Theologis fuit reprobata.*
2. *Eadem opinio etiam a viris doctis postea fuit admissa, & probabilis reputata, & eam Author per principia practica tanquam probabilem admittit.*
- Ludouicus a Conceptionem contra mentem Authoris, & contra eius expressa verba illi attribuit, quod dixerit, non posse dari consuetudinem contra precepta Ecclesie si sit legitime prescripta.*
- Authorum sententia licet non sint Canones, nec Sanctorum dicta non possunt retorqueri nec interpretari contra eorum sensum.*

1. **D**E Hac difficultate late egi in meis qq. select. regul. & ex

positione Regulæ S. Francisci quæst. 15. select. ad cap. 3. regul. fol. 191. & sequenti. vbi late probaui prædictam portionem esse cibum, & ex sua natura ieiunium frangere: quod, & nunc iterum teneo. Sed quia post illa scripta opinio contraria valde inualuit, & a multis viris doctis sustinetur, mihi visum est, hanc quaestio- nem iterum in trutinam adducere, aen. enim 1631. cum essem Salmanticæ, & ibidem nostri Conuentus Guardiani officio fungerer, illa opinio a viris doctis- simis, quibus, tunc illa insignis Vniuersitas, vt semper solet, florebat examina- da, fuit proposita, quam tunc me teste oculato, nullus tuncorum Magistrorum, & Cathedras Vniuersitatis regentium, probabilem dicere, vel vti talè approbare ausus est, quibus tunc ego de eadem re consultus subscripsi, eodemque post paucos annos in dicta quæst. 15. selecta sequutus sum.

2. Pro nunc verò prædicta opinio negativa diuersum statum adepta est, vt in multis alijs opinionibus euenit, quæ ab initio parum, vel nihil probabiles visæ sunt, postea verò non solum ab aliquibus, sed etiam communiter sunt receptæ. Itaque cum nunc eam multi, & graues Doctores teneant, & non contemnendis rationibus stabiliant, & satis probabiliter ad argumenta contraria respondendant, tanquam probabilem amplecti, præcipue in praxi non abnuimus qua propter in eadem praxi, quilibet tuto eam sequi poterit. Et ego quidem per principia practica circa hoc nullatenus dubito, tam quia quilibet potest, supposita eius probabilitate efficere iudicium practicum, quod sibi liceat, sumere in die ieiunii præmissam portionem, quo in- nixus prudenter, & licite operabitur, tū quia quoties dantur diuersæ opiniones circa qualitatem ciborum, ad ieiunium requisitam videtur iam in Ecclesia obtinuisse consuetudinē, quod fideles benigniori opinione vtantur. Ex qua consue- tudine iam non tanquam probabilem solum, sed tanquam certam moraliter, benigniorem sententiam sequuntur, & illa tanquam certa vtuntur, quod patet in testudine, & innutria, & in alijs simili- bus cibis, de quibus olim quaestio fuit, an sint aquatiles, vel terrestres, & an tan- quā pisces maducari possint in die ieiunii. An verò, ē contra tanquam carnes in eo die vesci non possint? Et cum probabile esse vtrumque, nihilominus opinio ne-
gans

gans esse carnes, ita obtinuit in Ecclesia, quia benignior est. Vt in praxi tanquam certa habeatur, non obstant, quod contraria opinio speculativa, sit probabilis, & idem de portione chokolatica dici potest, scilicet, quod stantibus duabus opinionibus probabilibus speculativis, in praxi per principia practica, tuto semper poterit, quis operari ex iudicio practico, quod sibi liceat sumere praemissam portionem, in die ieiunii, praecipue cum in Ecclesia recepta sit consuetudo utendi in praxi opinionibus benignioribus circa qualitate ciborum, ad ieiunium requisitam. Ego autem, licet practice, ita contendam, iudicem, at speculativè, & stando in rigore Metaphysico, chokolatum esse cibum, & in ipsa portione rationem cibi conservare semper auctum, & cenleo, nec consuetudinem legitimam, & legitimè introductam esse iumentum chokolatum in die ieiunii contra praceptum Ecclesiae assero non quia contra pracepta Ecclesiae non possit dari aliquando consuetudo legitime praescripta, si habeat omnia requisita ad legitimè praescribendum, ut si sit rationabilis, & bona fide introducta, & iam a viris prudentibus, & timoratis usu recepta, nec sit contra ius divinum, aut naturale quae omnia. Ego requiri auctori in dicta quaest. 15. selecta num. 15. & quia omnia haec nullatenus concurrunt in usu sumendi chokolatum in die ieiunii, dixi praedictum usum non esse consuetudinem, sed corruptelam, non verò, ex eo, quod concurrentibus legitimis requisitis, non possit dari praescriptio, & consuetudo contra pracepta Ecclesiae. Quare miror. Ludovicum a Conceptione, virum alioquin eruditum in examine veritatis moral. traet. 4. quaest. 6. num. 21. mihi attribuisse, quod dicta quaest. 15. select. num. 15. dixerim praceptum Ecclesiae absolute non posse praescribi, nec contra ipsum posse dari legitimam consuetudinem, cum ego solum dixerim, contra praceptum Ecclesiae non posse dari consuetudinem, si legitimè non sit praescripta, ut si sit irrationabilis, seu contradicta, tamen recte rationis, & contra bonos mores, vel si sit temere, & mala fide introducta ab hominibus signaris, & illiteratis, & non timoratis, & tunc non consuetudinem, sed corruptelam dicendam esse. Vt patet ex verbis meis eodem num. 15. in quo ipse me citat a me adductis, quae sic se habent integre relata: *Prueba-*

*se lo quinto, porque en este caso no se puede alegar legitima costumbre que derogue al precepto de la Iglesia: Luego por ella no se puede justificar ser licita la bebida del chocolate en dias de ayuno. Pruebase el antecedente, porque, o el dicho chocolate, es bebida, o comida, si es bebida, no ay necesidad de alegar costumbre para tomarle en dia de ayuno, porque esta de su naturaleza a no le quebrantado es comida; y si lo es, la costumbre contraria contra el precepto de la Iglesia, no es costumbre sino corruptela: Luego no puede escusar de la ley del ayuno. Huc usque refert verba mea praedictus Ludovicus a Conceptione, omisit verò verba immediata in quibus Ego satis superque meam explicui sententiam, immediate subnectens, quae sequuntur: *Pruebase tambien el antecedente, porque la costumbre debe ser razonable y justa; esta no lo es, pues es contra un precepto Ecclesiastico introducida temerariamente por la gente sin letras, y no por los teólogos de Dios, ni Letrados pues todos en esta parte han estado muy timidos, y sin resol. se: Luego no es costumbre, sino corruptela. Ex his manifestè patet, me non ideo praescribere licitè esse corruptelam vium chokolaticae portionis, quia est contra praceptum Ecclesiae, quis enim, vel parum instructus in re morali, dubitare potest, posse multoties dari legitimam praescriptionem, & consuetudinem contra leges humanas, etiam Ecclesiasticas, sed ideo asserui praedictum usum esse corruptelam, quia est introductus contra praceptum Ecclesiae sine legitimis requisitis, id est, sine causa iusta, & rationabili, contra bonos mores, a viris illiteratis, & parum timoratis, temerè operantibus contra sensum, & exemplum timoratorum, & sapientum, & licet ex prioribus verbis a praedicto Ludovico adductis in ipsis sistendo, aliquoties dubitari posset de mea sententia cum in sequentibus immediate, illam clare explicem, nullatenus ea in debium verti potuit, nec contrarium contra meum sensum mihi attribui: nam verba sequentia declarant praecedentia, & praecedentia sequentia, ut constat ex iure in lege si servus plurium 50. §. final. ff. de legat. 1. & docet Surdus decis. 288. num. 30. cum sequent. Farinacius in praxi crimin. part. 4. consil. 30. num. 115. & consil. 65. num. 110. Mari. Antonin. variar. lib. 3. resol. 7. num. 60. noluit autem praemissus Author sensum meorum verborum inquirere, quia relatis primis verbis meis inquit: *Hec praedictus pater, quae***

*cum non sint Canones, nec Sanctorum dicta explicanda non sunt, sed omnino reprobanda. Verba a me adducta integre, & non ea detruncando consideranda: maiori explicatione, quam illa, quæ ipsa verba præse-
terebant non indigebant. Et licet verba Authorum, seu scriptorum non sint Canones, nec Sanctorum dicta, non ideo illorum sensum licet retorquere, & illis falsum sensum tribuere, & ipsos im-
ritos ex falso sibi attributis, carpere, & reprobare. Hoc enim nihil aliud est, quàm nodum in scirpo quærere, quod valde alienum est a viris pijs, & doctrina, ac virtute conspicuis.*

RESOLVTIO IX.

An si quis quantitatem, quæ sumi potest in collatione serotina ita distribuat, vt mane quatuor vncias, & duabus, vel tribus horis post prandium, alias duas, & sero alias duasumat, frangat ieiunium Ecclesiasticum?

SVMMARIVM.

- 1 Primus modus dicendi, negat frangere ieiunium distribuendo collatiumculam in multas sumptiones.
- 2.3.4.5 Negatiuus modus dicendi rationibus fuleitur.
- 6 Secundus modus dicendi affirmat, sic distribuentem collatiumculam peccare mortaliter.
- 7.8.9.10.11 Modus asserens sic distribuentem collatiumculam ieiunium frangere firmis rationibus, & argumētis stabilitur, & confirmatur. Atque approbatur, & primus modus dicendi, qui negat taliter distribuentem collatiumculam tanquam falsum reficitur.
- 12 Ad primum argumentum primi modi dicendi respondetur.
- 13 Ad secundam rationem pro primo modo dicendi fit satis.
- 14 Tertium argumentum pro eodem primo modo diluitur.

15 Ad quartum argumentum eiusdem modi respondetur.

1 **D**E Hac difficultate, neminem vidi ex proposito in terminis pertractasse, & ideo non tam ex Doctorum auctoritate, quam ex Principijs moralibus venanda est huius quæstionis resolutio. circa eam igitur primus modus dicendi esse potest, negando, eum, qui vt dictum est distribueret, & iumeret collationem serotinam frangere ieiunium Ecclesiasticum, vel peccare mortaliter, quauis si sine aliqua causa rationabili id efficeret, venialiter peccaret. Hic modus dicendi.

2 Probatur primo. Quia qui sic distribuere collationem secundum substantiam, nihil amplius cibi sumeret, quam id, quod secundum formam ieiunij ab Ecclesia instituti illi concessum est: sed qui seruat formam ieiunij Ecclesiastici, quo ad substantiam adimplet præceptum Ecclesiæ substantialiter: Ergo non peccat mortaliter.

3 Probatur secundo. Quia licet quis inuertat ordinem diuini officij, non solum anteponendo, vel postponendo tempus recitandi, sed etiam recitando horas minores ante Matutinum etiam Completorium, vel etiam in Matutino omnes Psalmos simul, & postea lectiones sine Psalmis recitet, vel in qualibet hora minori, prius capitulum, responsoria breuia, & orationem, & postea initium horæ Hymnum, & Psalmos recitet dum tamen intra tempus præscriptum ante mediam noctem, substantialiter omnia in diuino officio contenta recitet, non peccat mortaliter, & adimplet præceptum recitandi quo ad substantiam, licet non adimpleat quoad modum: & ideo peccet venialiter: sed qui distribueret quantitatem cibi in collatione sumendum diuersis horis, quo ad substantiam nihil sumit amplius, quam sibi concessum est: licet in modo distribuendi excedat: Ergo non peccat mortaliter.

4 Probatur tertio. Quia si quis sine legitima causa anteponat, seu præueniat horam prandij in die ieiunij, vel sine eadem legitima causaumat collationem serotinam mane non peccat mortaliter secundum probabiliorem, & communem opinionem: quia non frangit ieiunium, quo ad substantiam, sed solum, quo ad circumstantiam extrinsecam temporis: sed qui distribueret per diuer-

diuersas horas quantitatem collationis solum peccat contra ieiunandi formam ab Ecclesia institutam in circumstantia continuationis in sumptione collationis, & incircumstantia extrinseca temporis: Ergo non peccaret mortaliter.

5 Probatur quartò. Quia si quis in die festo laboret mane, seu faciat opera seruilia per spacium vnus horæ, & immediate ante prandium per spacium alterius dimidiæ horæ laboret, & serò per spacium alterius dimidiæ, non peccat mortaliter, quia omnia illa spacia non excedunt spacium duarum horarum, quod est materia parua in præcepto nõ faciendi opera seruilia, seu in eius transgressione: & quia sic laborans, habebat quodammodo ius ad laborandum per spacium continuum duarum horarum sine peccato mortali, & sine graui transgressione præcepti: & per accidens est, quod illud spacium duarum horarum sumat per partes, & sine continuatione: sed quilibet habet ius faciendam collationem in quantitate octo vnciarum, secundum probabiliorē, & communiorē opinionem totam quantitatem simul sumendo: Ergo, & habet ius ad sumendum eam per partes, & sine continuatione. Per accidens enim videtur se habere ad substantiam præcepti, & ad simul, & continuato actu illam peccare; vel sine continuatione, dum tamen non excedat quantitatem octo vnciarum.

6 Secundus modus dicendi esse potest, primò omnino contrarius, asserendo eum, qui ita distribueret collationem mortaliter peccare, & non adimplere præceptum ieiunandi, & hic modus dicendi. Probatur 1. quia, qui eo modo distribueret collationem, maximè fraudaret ieiunium ab Ecclesia institutum, & finem ab Ecclesia intentum per præceptum ieiunij, & grauitèr diminueret, & impediret consequutionem eiusdem finis: Ergo violaret grauitèr Ecclesiæ præceptum. Ant. probatur: Quia Ecclesia intendit per illud præceptum macerationem carnis per abstinentiam cibi, quæ abstinentia si continua sit, vsque ad vnicam comætionem, & postea vsque ad serotinam collationem vere est carnis afflictiva, & non parum eius vires, & motus in ordinatos reprimat, & dimittit, si autem quis distribuatur collatione eo modo, quo dictum est supra mane quodam percipit ientaculum, & postea

per diuersa tempora, naturæ def. Aus ita succunt, vt caro nullā sentiat afflictionem: Ergo grauitèr operatur infraudandū ieiunij, & in diminutionem consequutionis finis ab Ecclesia intenti, & per consequens frangit præceptum ieiunij.

7 Probatur secundo. Quia quilibet potest seruando formam ieiunij sumere in vnico prandio, quod sibi conueniens fuerit, id est, eam quantitatem cibi, quā iudicauerit sibi conuenire, ad constituendum vnicum prandium sibi ab Ecclesia concessum in die ieiunij, v.g. duas vel tres libras obsonij: ad hoc enim habet ius ex forma ieiunij ab Ecclesia instituti, & tamen nulli licet prandium illud diuidere, ita, vt si sumenda erant ab eo tres libræ in vnico prandio, illud diuidat, sumendo libram, & dimidiam pro vna vice, & alteram libram, & dimidiam pro altera post aliquas horas, non obstante quod continuando vnicū prandium posset peruenire, ad sumendam quantitatem trium librarum: quia tunc non sumeret vnicum, sed duo prandia contra formam ieiunij ab Ecclesia instituti. Ergo similiter licet in collatione serotina habeat quis ius ad sumendas octo vncias, non potest, illam quantitatem diuidere, sumendo mane quatuor, & sero alias quatuor, quia hoc esset facere duas collationes contra institutionem Ecclesiæ.

8 Probatur tertio. Quia collatio serotina ex eo præcise licet, quia legitima consuetudine introducta est, & recepta communiter: Ergo eo solum modo licet quo consuetudine ipsa recepta, & vsitata est: sed solum est recepta, & vsitata in diuisibiliter, & continue, & non, ita vt fiat per partes discontinuas, & multis vicibus discretas: Ergo solum continuo, & non discreto tempore sumi poterit.

9 Probatur quartò. Quia accessorium sequitur naturam sui principalis: sed collatio serotina est quid accessorium ad vnicum prandium concessum in die ieiunij: Ergo debet sequi eius naturam: sed prandium, seu quantitas cibi, qui in eo sumi potest, nequit diuidi sumendo medietatem, vel tertiam partem in alijs horis, vt dictum est supra: Ergo nec collatio serotina, seu quantitas in ea sumenda non poterit diuidi, & in diuersis horis sumi.

10 Probatur quinto. Quia privilegium introductum, vel concessum contra ius commune strictissime

me est interpretandum, ut tenet communis opinio iuristarum sed collatio ferotina est privilegium introductum per consuetudinem contra ius commune, vnicam tantum comestionem concedens in die ieiunij: Ergo strictissime debet interpretari, ita ut id solum iuris habeat, quod ex ipsa consuetudine conceditur, & eo modo, & non alio, quo communiter omnes eo utuntur: sed communiter fideles semper quantitatem integram collationis simul, & vna vice sumunt, & non in pluribus eam diuidendo: Ergo, qui illam diuideret violaret præceptum ieiunij. Hæc sunt, quæ pro hac questione ex cogitare breuiter potui, ex principiis moralibus deducta: & licet primus modus dicendi, forte alicui videri possit probabilis: Ego secundum modum dicendi, tanquam verissimum amplector, fundamenta enim eius valde urgent, & efficaciter probant.

11 Ad argumenta igitur contraria, & in primis ad primum respondetur, cum qui, ut dictum est distribueret collationem ferotinam, sumendo in varijs vicibus distributionis quantitatem octo vnciarum, quo ad substantiam cibi, nihil amplius iungere, quam si simul eandem octo vncias sumeret, at nihilominus violare substantiam, & formam præcepti, quæ consistit in vnica comestione, & vnica collatiuncula, tunc enim, faceret non vnam sed multas collatiunculas, sicut, qui diuideret quantitatem prandi in duas vices, non amplius sumeret in illis cibi quo ad substantiam quam si totam quantitatem sumeret in vnico prandio, & tamen frangeret præceptum, & formam ieiunij, quia faceret, seu sumeret duo prandia, cum ex forma ieiunij, ab Ecclesia constituta vnicum tantum sumi possit.

12 Ad secundum respondetur concedendo antecedens, & negando consequentiam: quia inuertendo diuinum officium eo modo, quo dicitur in alump to, non violatur substantialiter, nec præceptum, nec forma præcepti, quæ quo ad substantiam solum consistit in recitando intra tempus præscriptum, id quod Ecclesia præcipit, quod præstat, qui inuertendo diuinum officium, illud integre recitat, licet peccet venialiter, quia violat præceptum, quoadmodum. At qui diuersis horis distribueret collationem, violaret præceptum ieiunij, quo ad substantiam, quia violaret illud, quo

ad eius formam essentialem, quæ consistit in sumendo solo vnico prandio, & vnica collatiuncula, tunc autem, non solum vnam, sed plures sumeret collatiunculas, licet substantia cibi esset eadem. Non tamen collationis forma.

13 Ad tertio, respondetur: antici-
pationem, vel postpositionem horæ præ-
dij, vel collationis, non tollere formam
ieiunij, quo ad substantiam: sed quo ad
quandam circumstantiam extrinsecam
temporis: quia tunc non fit, nisi vnica
comestio, vel vnica collatio, si simul to-
ta quantitas, vel prandij, vel collationis
simul sumatur: at si diuidatur, vel quan-
titas prandij, vel collationis, licet sit eadē
substantia cibi, quæ sumitur: erit tamen,
vel multiplex prandium, vel multiplex
collatio, quod est contra formam essen-
tialē ieiunij.

14 Ad quartum respondetur: Esse
disparem rationem, de opere seruili
facto in die festo, & diuisione collatiun-
culæ: nam cum opus seruile prohibea-
tur ab Ecclesia ob cultum Dei, licet,
quis diuersis vicibus laboret in ipso
die festiui, cum tamen non peruenit
ad tempus, quod notabiliter oppone-
retur diuino cultui, non violat præcep-
tum notabiliter, nec quo ad substantiam,
& ideo ob paruitatem materię trans-
gressionis non peccat mortaliter, sed
solum venialiter. At quando diuidit col-
latiunculam, violat præceptum ieiunij,
quo ad eius substantiam, quia violat
formam præcepti faciendū duas colla-
tiunculas, cum ex forma dicti præ-
cepti, vnicum tantum prandium, & vni-
ca collatiuncula fieri possit, ut dictum
est.

RESOLVTIO X.

An quis priuata autoritate
possit suam indulgentiam
Deo pro defunctis offerre per
modum suffragij, ut po-
test ieiunia, & alia
opera pia?

SVMMARIVM.

Affirmatiua sententia Georgij Gobat
adducitur, & eius fundamenta pro-
ponuntur.

- 5** *Negativa sententia Quintana due-
nas, Diana, & omnia communiter
proponitur, & approbatur.*
- 6.4.5** *Communis sententia rationibus mu-
nitor.*
- 6** *Sententia Georgij Gobat tanquam
probabilis admittitur, & proba-
tur.*
- 7.8.9.10** *Argumentis factis contra sen-
tentiam affirmatiuam responde-
tur.*
- 11.12** *Affirmatiua sententia Georgij Gobat
alijs rationibus confirmatur.*
- 13.14** *Eadem affirmatiua sententia, vt cla-
rius pateat exponitur, & exemplis
illustratur.*
- 15** *An regulares possint per sua privilegia
applicare suas indulgentias per mo-
dum suffragij pro defunctis?*
- 16. vsq; ad 23** *Adducuntur privilegia pro in-
firmis, & aliud magnum privile-
gium Clementis VII. & plura no-
tantur circa eadem privilegia.*

Quamvis materia indulgen-
tiarum non pertineat pro-
prie ad materiam de legibus, cum tamē
concessio indulgentiæ, habeat rationem
privilegij a Papa concessi alicui, vel ali-
quibus personis, & materiam de privile-
gijs omnes tractent in materia de legi-
bus, quia privilegia sunt quasi quædam
privatæ leges, quæ eximunt privilegia-
tos a legibus communibus: non abs re
est hanc questionem in præsentī dispu-
tatione inferere in qua Pater Gobat in
Thesaurō Indulgentiarum part. 2. cap.
21. quæst. 61. num. 466. quem refert, &
cuius pietatem in animas existentes in
Purgatorio laudat, & non sequitur Dia-
na part. 10. tract. 16. resol. 12. docet, pos-
se aliquem privata auctoritate, suam in-
dulgentiam Deo offerre pro animabus
Purgatorij per modum suffragij eo mo-
do, quo potest alia opera pietatis offerre.
Quod probat: quia nullum ius diuinum,
& humanam vetat hanc sententiam in
praxim redigi. Et quod intelligantur
concessa, quæ non sunt expressè prohi-
bita, vt ait Glossa in cap. 2. de Transl.
Epit. versicul. Non inveniunt, commu-
niter recepta. Item quia vtiliter practi-
catur, nam Ioan. 16. generaliter promit-
titur: *Si quid petieritis Patrem in nomine
meo dabit vobis.* Tum quia nullum incō-
ueniens apparet in applicatione propriæ
indulgentiæ animabus Purgatorij. Nec
est, quod nullus Doctor classicus hanc

doctrinam tradat, cum multa alia di-
gna etiam accuratè tractantes de indul-
gentijs prætermiserint. Præter quam,
quod communis doctrina negans posse
applicari illæ indulgentias pro defunctis, ni-
si Pontifex expressè concesserit non ob-
stat nam illa doctrina intelligitur de ap-
plicatione infallibili (ex ordinaria Dei
lege) effectū habente, & fundata in pote-
state Pastoralī, seu clauī, non autem de
applicatione fundata in sola Dei liberali-
tate, seu liberali acceptatione, & quæ pē-
deat etiam ab his conditionibus, a qui-
bus efficaciam orationis pendere, tradi-
dunt Doctores post S. Thomam 2. 2. q.
quæst. 83. nec obstat, quod hinc sequa-
tur, posse eodem modo ab vno viuo, al-
teri viuo donari indulgentiam suam.
Responderet enim, id non videri absurdū,
quamvis longe vtiq; difficilior, & ra-
rius Deus admittat pro viuis, quam pro
defunctis, quia illi possunt se iuuare, hi
verò nequeunt. Vnde respectu viuorum
habet quodammodo locum, illud pro,
nuntiatum iuridicum: indignus est alie-
na ope, qui sibi non vult opitulari, cum
possit. Dices: quid si Deus non admittat
talē donationem, aut applicationem? Res-
pondetur, tunc indulgentiarum fructus
remanet penes illum, qui donare vole-
bat, etenim ob eius interpretatiuam vo-
luntatem imitetur in eo, illud Psalmistæ.
Oratio mea in sinu meo conuertetur. Et illud
Christi Domini Pax vestris reuerteretur ad
vos. Matth. 10. huc vsque Pater Gobat,
fideliter a Diana relatus.

2 Contrariam tamen sententiam
tenent communiter Doctores, vt obser-
uant Quirina dueñas tom. 1. singul. in
apendice tract. 1. dub. 14. num. 1. & ex
eo, & alijs Diana part. 10. tract. 16. resol.
12. §. sed laudo: qui docent, neminem
privata auctoritate, sine expressa con-
cessione Pontificis, posse applicare in-
dulgentias per modum suffragij pro ani-
mabus Purgatorij. Hæc sententia est ve-
rissima.

3 Probatur primò. Quia concessio
indulgentiarum est dependens ex volū-
tate concedentis legitima auctoritate:
atque adeo tantum se extendit ad eos,
pro quibus fit: Ergo nisi concessio se ex-
tendat ad defunctos non poterit pro ip-
sis applicari.

4 Probatur secundò. Quia forma
concessionis indulgentiarum pro viuis,
excludit defunctos, quia fit per modum
absolutionis, quæ non habet locum, quo
da

ad defunctos, cum tantum sint capaces indulgentiarum per modum suffragij, ex eo, quia in eos non potest directè exerceri actus iurisdictionis, quia non sunt subditi Summi Pontificis: Ergo, cum indulgentiæ concedantur vivos per modum absolutionis, non poterunt applicari defunctis.

5 Probatum tertio. Quia concessio indulgentiarum facta pro vivos est privilegium personale: sed privilegium personæ, non potest applicari distinctæ personæ ab ea cui conceditur: quia necessario sequitur personam ipsam privilegiam, & non aliam; Ergo indulgentia concessa vivos non potest applicari defunctis. Hæc sententia, tum quia communis, tum quia firmis nititur fundamentis omnino tenenda est.

6 Sed nihilominus sententiam Patris Gobat, mihi non solum pia valde, sed probabilis, mihi videtur. Quod probatur: Quia possunt viuentes applicare suas satisfactiones pro defunctis: Ergo postquam Pontifex eis concessit iubilæum, poterunt postquam illud acceptarunt applicare defunctis. Respondet Diana ubi supra, negando consequentiam: Quia non possunt illud applicare, aut donare, nisi prius faciant suum, eo autem ipso, quod illud faciant suum non est amplius applicabile, nam consistit in remissione poenæ per modum absolutionis, remissio autem poenæ per modum absolutionis, postquam est facta non est applicabilis alteri, quia est ita personalis, ut sit a persona inseparabilis omnino.

7 Sed contra est: Quia persona vivens cui conceditur indulgentia potest acceptare istam gratiam cum onere faciendi, quod statuit Pontifex tanquam conditionem ad lucranda illam, ut, v. g. faciendi eleemosynam, vel certam orationem. Et post acceptationem adquisivit ius, non quidem in re, cum nondum purificata, seu posita sit conditio, sed ad rem, seu ad illam indulgentiam sibi concessam: Ergo cum illud ius ad rem fecerit suum poterit illud transferre in aliquam Animam Purgatorii, retinendo in se onus seu obligationem faciendi opus præscriptum a Pontifice. Ergo ubi primam vivus exequatur opus præscriptum, consequetur Anima Purgatorii illam indulgentiam, quia iam adquisierat ius ad illam per donationem factam a vivo assumente super illud opus præscrip-

tum a Pontifice concedente indulgentiam.

8 Sed contradices: Pontifex solum concessit illam indulgentiam vivo sub conditione illius operis, vel orationis fundendæ: sed concessio facta viventi, intelligitur facta illi per modum absolutionis: quæ ita personalis est, ut non possit transferri in aliam personam: Ergo vivens non poterit illam applicare defuncto. Respondetur: Pontificem absolvi è concedere illam indulgentiam viventi sub conditione illius operis, id est, non exprimendo determinatè, quod illam concedat solum per modum absolutionis, & nullatenus per modum suffragij, potest enim Pontifex per utrumque modum concedere indulgentiam vivo, non solum, ut possit illam applicare pro defuncto: sed etiam pro altero vivente per modum suffragij, ut si concedat alicui, ut possit applicare suam indulgentiam pro alio vivente, ipso etiam nesciente, nam tunc ille pro quo applicatur indulgentia non potest se ad illam disponere, vel ad illam cooperari, cum totaliter ignoret indulgentiam sibi applicari, & ita illa indulgentia non daretur illi per modum absolutionis, cum merè passivè se haberet ad illam, sicut se habet Anima Purgatorii, & tunc talis indulgentia concederetur illi per modum suffragij, quod valde probabile esse, docet Suarez tomo 4. in 3. part. disputat. 53. section. 3. num. 9. ad hoc enim nulla alia requiritur dispositio, nisi non ponere obicem, cum sola illa interpretativa voluntate, qua omnes censentur velle acceptare spirituale beneficiū sibi sponte oblatum. Quod tamen solum non sufficit ad lucranda indulgentia per modum absolutionis, ad hoc enim, exigitur, quod saltem lucrans intendat aliquo modo lucrari indulgentiam, & quod ad hanc finem, moraliter operetur saltem impetrando, vel saltem consentiendo, & quibus colligit Suarez ibidem n. 7. Indulgentiam per modum suffragij non esse propriam defunctorum, sed posse etiam habere locum in viventibus, differentiamque esse, quod animabus defunctorum sola indulgentia per modum suffragij locum habet in viventibus utraq; vel per modum absolutionis, vel per modum suffragij. Vt etiam doceat D. Thom. & Gabriel, quos ibidem citatos sequitur idem Suarez,

ex eo igitur quod Pontifex concedat indulgentiam viuo absolute, non excludere expresse applicari pro defunctis per modum suffragij, non sequitur, quod illam vellent solum per modum abolitionis pro viuis concedere excludendo modum suffragij pro mortuis; imò, quia talis modus non invenitur expresse prohibitus, intelligitur concessus, vt diximus supra ex Gloss. communiter recepta in cap. 2. de transl. Episc. posset ergo ille cui concessa est indulgentia, illam acceptare subonere faciendi opus prescriptum, & ipsam statim applicare pro defuncto, qui etiam statim acquireret ius non in ea, sed ad eam, ita vbi primū viuens exequatur opus iniunctum pro indulgentia, statim illam consequatur defunctus.

9 Sed adhuc contradices: Ad hoc vt quis conferat defuncto indulgentiam sibi concessam, necessariū est, vt illam prius faciat suā eam luctando, nemo enim potest dare alteri, quod nō habet, vel, quod suū non est, sed in eodem instanti, quo indulgentiam posse lucratur, illamque suam facit habere in lucrante suum effectum, auferendo ab eo reatum pœnæ, quod semel ablatum non potest in ipsum hominem reddere: Ergo si indulgentia applicet pro Anima Purgatorij postquam iam fecit suam, necessario dicendum est, quod lucratur vnam indulgentiam pro se, quia eam iam fecit suam irrevocabiler, & aliam pro Anima Purgatorij, quod est absurdum, quia Pontifex vnam tantum concessit. Vel necessario est asserendum pro se tantum, & non pro Anima Purgatorij, tunc esse indulgentiam lucraturum. Responderetur, eum, qui vult applicare indulgentiam per modum suffragij defuncto, posse acceptare gratiam sibi a Pontifice concessam sub onere faciendi opus iniunctum, ex quo licet non adquisierit ius in re, seu in indulgentia, adquisivit tamen ius ad rem, id est, ad indulgentiam acceptando obligationem faciendi opus iniunctum, cum autem retinendo in se illud onus adquisierit ius ad rem, illud ipsum ius fecit suū, & ipsum potest donare per modum suffragij Animæ Purgatorij, cum tamen opus iniunctum non sit executum, indulgentia non habet effectum, donec illud executioni mandetur. Vbi primum autem fuerit executum anima defuncti in eodem instanti consequitur indulgentiam, quia ex voluntaria, & gratuita donatione exequentis op-

pus, adquisierat ius ad ipsam indulgentiam, & donans, se illo iure abdicavit, transferendo illud in defunctum; quare perfecto opere iniuncto, indulgentia non obvenit facienti opus, sed defuncto. Quod idem evenit in eo, qui offert aliquid, quod opus suum satisfactorium pro defuncto, nā si talis offerat illud opus postquam factum est pro illa Anima Purgatorij, nullum habet effectum ad satisfaciendum pro ea, quia in instanti, quo opus perficitur, eius satisfactio habet effectum in operante ipso, vel remanet reservata in Thesauro Ecclesiæ si operans nec formaliter, nec virtualiter, nec saltem interpretatiue sibi applicuit eam satisfactionem. Quare si post factum opus applicetur Animæ Purgatorij eidem nihil prodest; tum, quia vt dictum est iam habuit suum effectum, quod reuocari non potest; tum, quia si cuique liceret reservare pro tempore futuro suas satisfactiones, vel sibi quando indigeret, vel alteri applicandas posset unusquisque habere particularem Thesaurum suarum satisfactionum, præter Thesaurum commune Ecclesiæ. Quod dicere absurdum est: si autem aliquis ante opus satisfactorium factum, vel dum sit applicet illam satisfactionem pro defuncto, illi prodest, quia operans potest se abdicare sua satisfactione, & concedere ius in illam animæ Purgatorij, vt vbi primum opus perficiatur eius fructus illi obueniat. Ita Sorbus in compen. priuil. verb. Indulgentia quo ad seculares 4. in annot. Capucini 8. iterio dicitur. Ex Diu. Bonaventura, & alijs in quarto distinct. 20. question. 3. Et idem dicendum est, de lucrante indulgentiam pro defuncto per modum suffragij: Nam si post perfectum a se opus iniunctum ad lucrandam indulgentiam, illam applicet pro defuncto, nihil faciet, quia perfecto opere statim habuit effectum irrevocabilem in operante, vel si pro se, nec formaliter, nec saltem interpretatiue indulgentiam applicuit, remanet fructus illius in Thesauro Ecclesiæ. Ac si ante perfectum opus iniunctum, postquam acceptavit gratiam indulgentiæ a Pontifice factam, illam applicet pro Anima Purgatorij, abdicando se iure adquisito ad indulgentiam, & illud concedendo defuncto, vbi primum opus iniunctum perfectum sit, statim

tim indulgentiam lucrabitur defunctus.

10. Contradices ultimo: si unusquisque posset applicare indulgentias viuis concessas pro defunctis per modum suffragij sequeretur, superflue Pontificē, quoniam concedit indulgentiam pro defunctis addere eandē particulā, scilicet, per modum suffragij, unusquisque enim sine hac speciali concessione posset indulgentiam lucrari per modum suffragij pro defunctis: Ergo signū est, illam particulā addere, ut possit indulgentia lucrari pro defunctis, & quod aliter non possit. Respondetur: Illam particulam addi a Summis Pontificibus, ut per eam concedant illam indulgentiam per modum suffragij animabus Purgatorij. Auctoritate publica, & Pastoralis clauium Ecclesię, ex qua sequitur effectus infallibilis in Anima Purgatorij, si viuens cui conceditur, quod posset applicare illam indulgentiam per modum suffragij, perficiat debitū opus iniunctum, & illam applicet alicui anime defuncti: at quando quis priuata auctoritate applicat indulgentiam, non habet, securitatem, quod infallibiliter consequetur effectum illius indulgentię Anima Purgatorij pro qua priuata auctoritate applicat, sed solum quandā moralem probabilitatem: & ideo Pontifices ad tollendam omnem ambiguitatem auctoritate publica clauium Ecclesię concedunt indulgentiam per modum suffragij pro defunctis.

11. Probatur præterea sententia Gobat: Quia donans aliquid, nisi expressē limitet donationem, asserendo se ita donare donatario; ut ipse non possit rem datam alteri donare, eo ipso concedit facultatem eidem donatario, licet id expressē non asserat, ut possit illam alteri donare, vel si res est vendibilis, aut commutabilis, ut possit eam, vel vendere, vel commutare. Ergo Pontifex eo ipso, quod concedit alicui viuenti indulgentiam, etiam si non exprimat, se illam taliter concedere, ut possit lucrans defuncto donare, dum tamen expressē illud non prohibeat, poterit acceptans indulgentiam dare, seu applicare illam per modum suffragij alicui defuncto.

12. Probatur denique prædicta sententia: Quia facta perfecta, & absoluta donatione sine limitatione, & acceptata: Donatarius acquirit ius, in illam eodem modo, quo illud do-

nans habebat ante donationem; sed Pontifex donans absolute viuo indulgentiam, ante donationem posset illam applicare cuilibet defuncto. Ergo donatarius, seu acceptans indulgentiam poterit illam donare, seu applicare per modum suffragij defuncto cui voluerit.

13. Et ut hæc sententia clarius pateat, notandum est cum Diana part. 10. tractat. 12. resolution. 17. §. Nota primo. Ius ad aliquid certo tempore agendum, vel recipiendum, &c. posse acquiri, & haberi multo tempore ante illud; ita ut quamvis ego non habeam hodie, v.g. ius agendi, vel recipiendi hodie, sed agendi, vel recipiendi cras, hodie nihilominus possum habere illud ius pro crastina die. Sic beneficiarius, v.g. hodie habet ius percipiendi in posterum statutis temporibus fructus annuos. Hinc est, ut censatur possidere ius ad illos. Hæc ergo ratione potest intelligi, quod homo viuens postquam acceptauit gratiam a Pontifice factam illi concedente, quid si opus iniunctum faciat lucratur indulgentiam, acceptando simul illud onus, & se obligando ad opus iniunctum perficiendum, statim acquirit ius ad lucrandam indulgentiam, illudque verē possidet, licet illam non lucratur vique dum opus iniunctum perficiatur: cum ergo ante executionem operis ius adquisierit ad lucrandam indulgentiam, illudque verē possideat, retinendo tamen in se obligationem, & onus, operis iniuncti suo tempore perficiendi, & exequendi: potest illud in Animam Purgatorij transferre, & se ipsum illo iure abdicare. Et ideo cum Anima Purgatorij illud adquisierit, ubi primum opus iniunctum executum, & perfectum sit per viucentem, qui illud se abdicauit, Anima Purgatorij consequetur indulgentiam. Et hæc dicta sunt in fauorem Pij P. Georgij Gobat, & eius præsentis, & in gratiam benedictarum Animarum Purgatorij.

14. Et ad maiorem huius sententię probationem non ignobilibus exemplis, ex historijs Ecclesiasticis deductis illustrari potest, quorum multa adducit Marcus Vlisponensis Episcopus Portuensis vir pius, & valde eruditus tom. 1. libr. 2. Chronicorum Ordinis Minorum in tertio, & sequētibz capitibus de

multis Animabus Purgatorii, quæ ab eius pœnis fuerunt liberatæ per applicationem plenariæ indulgentiæ, S. Mariæ de Angelis, siuæ Porciunculæ ab amicis pro eis lucrati priuata autoritate, quia indulgentia illa pro uiuis, & non pro defunctis per modum suffragij expressè concessa est, ut patet ex cap. 1. & 2. eiusdem 2. libr. Chronicorum Marci Vliisponensis, inter quæ illud in primis memorandum venit de quodam Presbytero Veneto, qui iam morti proximus ab amico quodam suo enixè petijt ut adueniente tempore lucrâdi præmissam indulgentiam, visitans Ecclesiam Sanct. Mariæ Angelorum, illam pro ipso Presbytero lucraretur: eidem amico omnes itineris expensas præbens, ut libentius ipsi illud beneficium imperirer, amicus tamen quamvis eidem Presbytero, de lucranda pro ipso prædicta indulgentia suam fidem obtestasset, adueniente tempore, cæterisque peregrinis se ad iter accingentibus, arripere negligebat, qua propter Presbyteri anima illi apparens, de fide, & promissione facta grauiter conuictus, eum, quam citius, iter arripere cum cæteris peregrinis compulit, cui postquam pro eo indulgentiam lucrasset, iterum apparens Presbyter; gratias egit, eo, quod per indulgentiam pro se lucrata a pœnis Purgatorii liber, transiret ad Cœlum. Quod exemplū, & alia, quæ ibi adducit Episcopus Portuensis valde conferunt ad huius piæ sententiæ Georgij Gobat comprobationem, quæ cum non contemnendis rationis fulcris nitatur, & ad argumenta contraria efficaciter respondeat mihi valde probabilis videtur, quam si non oblatet cōmunis P.D. sensus, cui contraire non audeo, libentissimè amplecterer.

15 Sed quæres: An saltem Regulares, possint per sua priuilegia applicare omnes indulgentias per modum suffragij pro defunctis. Respondeo: Quod Leo Decimus, ut constat ex compendio priuilegiorum Mendicantium a Casarrubios concinatus verb. Indulgentiæ non plenariæ quoad Fratres, num. 2. priuilegium Minoribus concessit tenoris sequentis: *Concessit quod indulgentias à Sanctitate sua concessas pro uiuis, scilicet, de Corona Domini, & B. Mariæ Virginis, ac de orationibus S. Gregorij ad pietatem, & de Psalmis nominis Iesu, & alias similes, etiam ab alijs Sanctitatis suæ predecessori-*

bus datas, possint Fratres Minores & Conuentus ad animas defunctorum extendere, & pro illarum redemptione, sicut pro uiuis lucrari; & hoc per modum suffragij. Ex tenore, & forma huius priuilegij (ut benè aduertit Diana ubi supra) constat, posse quidem Regulares applicare per modum suffragij omnes indulgentias pro uiuis concessas defunctis; eas, scilicet, quæ usque ad tempus huius concessionis, ab eodem Leone X. & a predecessoribus eius concessæ erant; non tamen eas quæ postea, vel ab ipso, vel ab alijs eius successoribus sunt concessæ. Illud tamen notandum est, quod indulgentia plenaria concessa Fratribus Minoribus recitantibus quinquies Pater noster, & Ave Maria in suis Ecclesijs, fuit concessa ante ipsum Leonem X. per Sixtum IV. ut constat ex dicto compendio priuilegiorum verb. Indulgentiæ stationum quoad Fratres, n. 3. Et idè poterit applicari pro defunctis per modum suffragij ex vi concessionis eiusdem Leonis X. supra positæ. Et similiter notandum venit, quod hæc indulgentia plenaria concessa Minoribus recitantibus quinquies Pater, & Ave in suis Ecclesijs non fuit reuocata in reuocatione generali indulgentiarum quibus antea gaudebant omnes Ordines Regulares, quam fecit Paulus V. anno 1606. imò reuadata, & de nouo concessa toties quoties suas Ecclesias visitauerint, & prout dictum est in eis quinquies Pater, & Ave dixerint omnium Ordinum Regulares.

16 Quæres præterea: An Fratres infirmi in lectulis decumbentes, qui non possint visitare, vel suam, vel alias Ecclesias, quas visitantibus indulgentiæ præcipuè plenariæ conceduntur, possint eas in suis lectulis lucrari? Respondeo circa hoc extare priuilegium quoddam ab Innocentio VIII. Minoribus concessum, quod adducit Casarrubios in compendio priuileg. Mendic. verb. Indulgentiæ stationum, quoad Fratres, n. 9. quod sic se habet: *Concessit, quod Fratres Minores, Prædicatores, & alij, qui per obedientiam reperiuntur extra Conuentus, & loca possint pro mere indulgentias stationum, & alios eisdem Fratribus concessas, in suis Ecclesijs, uic. do quinquies Pater noster, & Ave Maria in quacunque Ecclesia, & loco ea dixerint pro intentione, & proposito illius indulgentiæ. Prout illi, qui in prædictis suis locis dicunt, ac etiam infirmi in suis infirmarijs, & cellis, & etiam in lectulis, quando commode attiter dicere*

non possunt. Et quamvis prima fronte hoc privilegium videatur solum concessum ad lucrandas indulgentias concessas in Ecclesijs Fratrum seu in earum visitatione. Re vera non est ita; quia illa verba, *possint pro mereri indulgentias stationum*, indefinita sunt, & generalibus æquivalent, & per eas conceditur, quod Fratres Prædicatores, & alij occupari per obedientiam, vel infirmi possint lucrari indulgentias stationum quarumcumque; & non solum stationes suarum Ecclesiarum, & illa verba, *& alijs eiusdem, &c.* sunt ampliatiua.

17 Et nota, quod licet omnes indulgentia concessæ Regularibus per generalem reuocationem a Paulo V. facta anno 1606. reuocata fuerint, præter illas, quas ipse de nouo concessit, in eadē bulla reuocationis, hoc tamen privilegium non esse reuocatum: quia hoc idē privilegium non est concessio alicuius indulgentiæ, quoad substantiam, sed commutatio quædam quoad modum, & locum, quo possint lucrari indulgentiæ iam semel concessæ. Et cum reuocatio indulgentiarum sit odiosa, strictissime interpretanda est, ut minus lædat, quantum fieri possit, cum ergo concessio, permutandi locum, & modum lucrandi indulgentiæ non sit quoad substantiam indulgentiæ, per generalem reuocationem indulgentiarum non censetur reuocata.

18 Extat præterea aliud privilegiū Eratribus Congregationis S. Mariæ Fuliensis per Paulū V. concessum anno 1609. pro infirmis in bulla, quæ incipit, *splendor*, q. 14. in eorū privilegijs impressis Antuerpiæ anno 1610. quod ita se habet: ut quicumque Regulares Congregationis huiusmodi infirmi, & senio cōfecti, qui pro consequendis indulgentijs, peccatorum remissionibus, & poenitentiarum relaxationibus, sibi, & eorū Congregationi hæcenus concessas, Ecclesias, seu Capellas visitare, sanctissimum Eucharistiæ sacramentum sumere, eo die, quo sumendum præscribitur, orationes fundere, capitulum adire, ac alia præscripta facere, & adimplere, infirmitatis, & senij huiusmodi causa, nequiverint, omnes, & singulas indulgentias, & peccatorū remissiones, ac poenitentiarum relaxationes, illis, ut præfertur concessas, & in posterum concedendas, aliqua tamen pia opera arbitrio eorum confessariorum, diebus, & temporibus ad illas consequendas, statutis per agendo, consequi valeant, perinde ac si

diebus, & temporibus huiusmodi Ecclesias, & Capellas prædictas personaliter visitarent, cæteraque omnia ad id præscripta facerent, & adimplerent, Apostolica autoritate tenore præsentium perpetuò concedimus, & indulgemus.

19 Circa quod privilegium duo notantur veniunt. Primum est, quod quamvis Pontifex dicat illud concedere infirmis, & senio cōfectis, ad gaudendum eius favore non requiritur utrumque, scilicet, infirmitas, & senectus; sed earum quælibet, dum tamen impediatur facultatem faciendi opera iniuncta pro lucrands indulgentijs; tum, quia ita colligitur ex mente Pontificis, volentis succurre impotentiæ non solum infirmorum senio cōfectorum, sed etiam, infirmis non senibus, & senibus non infirmis alia infirmitate, quam senectute ipsa; tum, quia saepe particula *&*, tam in iure, quam in bullis Pontificijs ponitur loco illius disiunctivæ *vel*, præcipue, quia illa verba: *Ut quicumque Regulares Congregationis huiusmodi infirmi, & senio cōfecti.* Hanc sententiam reddunt, quicumque Regulares infirmi, & quicumque Regulares senio cōfecti, vel hunc quicumque Regulares infirmi, & quicumque sunt senio cōfecti itaque coniunctio illorum verborum non est restrictiva ad eos, qui, & infirmi, & senio cōfecti sunt, sed ampliatiua non solum ad infirmos, sed etiam ad senio cōfectos. Secundum, quod notandum venit est, quod Pontifex non solum concedit prædictis, quod lucrari possint in suis ecclesijs, vel lectulis indulgentias concessas eorum Congregationi, seu Religioni cōcessas, sed etiam sibi concessas, id est, eorum personis, & ideo lucrari possunt indulgentias, quæ omnibus, & singulis Christi fidelibus visitantibus aliquam, vel aliquas Ecclesias sunt concessæ: quia cum hæc indulgentiæ sint personales, sub illa particula, *sibi concessas*, intelliguntur.

20 Denique pro coronide huius resolutionis est advertendum: Quod Clemens Septimus anno Domini 1529. concessit omnibus Fratribus Canonicis, oblatibus, & novitijs qui visitaverint ad hunc, vel alium effectum quamlibet Ecclesiam, aut Oratorium, Heremitorium, vel alterius loci ipsi Fratribus, tunc vel in futurum subiecti, recitando semel Psalmum: *Exaudi te Dominus.*

Vel ter Pater noster, & ter Ave Maria, rogando pro felicitate status suae Sanctitatis, dum viveret, & post mortem, pro suae animae salute, omnes indulgentias, quae a Sede Apostolica in generali, aut particulari, aut quouis alio modo, ad illud usque tempus erant concessae, & quae in posterum essent concedendae, sub quavis forma verborum, tam Ecclesijs intra Urbem Romam consistentibus, quam extra, & in omnibus mundi partibus, fabricatis, ita, & eo modo, ac si in specie praedicti Haeremitarum in propria persona statutis temporibus Ecclesias, & loca illa visitassent, ac ea, quae pro illis consequendis essent necessaria fecissent, nisi per si quis eorum legitimo impedimento impeditus, ut praedictae eorum Ecclesias, aut Oratoria visitare non possit, tunc sufficiat, ut dicat dictum Psalmum exaudiat, vel ter Pater noster, & Ave Maria, quocumque in loco, se invenerit, & si quis omnino ea dicere non possit, sufficiat, illud dicere, sola mente, & intentione, & insuper concessit, quod consequantur omnes indulgentias, & peccatorum remissiones, quas consequerentur, si recitassent Rosarium, vel Coronam Dominae nostrae secundum ordinem dicendi Rosarium, pro consequendis indulgentiis a B. Dominico instituto, concessis. Huius privilegii viuae vocis oraculo concessi, authenticum testimonium datur a Laurentio Episcopo Praenestiniensi, ac S. R. E. Cardinale, & ipsorum Camaldulensium tunc Protectore, quam concessio nem adducit Sorbus noster in compendio privilegiorum verb. Indulgentiarum plenariae, quo ad Fratres in ipsius annotatione in titulo pro Fratribus Camaldulensibus, §. 1. de qua aquae principaliter participamus nos Capuccini per amplissimas communicationes privilegiorum omnium Ordinum, tam Mendicantium, quam non Mendicantium nobis factas per ipsam Clementem VII. Pium IV. & Paulum III. quas ego adduxi in meis qq. select. regul. & exposit. Regul. S. Francisci q. 18. select. ad cap. 6. regul. n. 1. & idem privilegium participant omnes Religiosi Ordinum Mendicantium, & aliorum privilegiorum communicationis habentium.

21. Super quod privilegium illud in primis advertere necessarium est, quod licet viuae vocis oraculo sit concessum, & quod omnia privilegia viuae vocis or-

aculo concessa sint reuocata per Gregorium XV. & Urbanum VIII. at omnia illa oracula viuae vocis nobis Minoribus concessa; alias etiam nobis per bullas authenticas, esse multoties a Pontificibus praestita, & concessa, quare, tam ista, quam aliae similes concessionis viuae vocis oraculo factae saltem in foro conscientiae non sunt reuocatae, ut late probavi in dictis meis qq. selectis, ubi supra q. 20. select. ad cap. 6. Regulae quod non solum de nobis Minoritis, sed etiam de omnibus Religiosis privilegium communicationis habentibus intelligendum est.

22. Praeterea est advertendum, quod licet Paulus V. anno 1606. reuocaverit omnes indulgentias hactenus omnibus Ordinibus concessas; postea tamen revalidavit easdem pro Fratribus Minoribus, confirmando eorum privilegia antiqua, & concedendo omnia indulgentias, & gratias prius illis concessas, sub quibus verbis se intellexisse indulgentias omnes, quas habebant ante revocationem generalema se factam exposuit, quod sibi verbo facto cum eodem Pontifice, ab eodem declaratum esse testatur Ludovicus de S. Iuan in summ. ad finem brevis Pauli V.

23. Ex his ergo colligo, quod cum Clemens VII. concederet per praemissum privilegium omnes, & singulas indulgentias, tam concessas; quam concedendas sub quacumque forma verborum omnibus Ecclesijs, tam intra Urbem, quam extra in omnibus mundi partibus fabricatis, Camaldulensibus visitantibus suas Ecclesias, vel Oratoria, & ibi recitantibus Psalmum exaudiat, vel ter Pater noster, & Ave Maria. Et ipso illis, & omnibus eorum privilegia participantibus concessas esse indulgentias S. Ioan. Later. Ecclesiae in Roma constitutae, videlicet, ut quoties quis eam Ecclesiam visitaverit indulgentiam plenaria consequatur, & quod si velle possit lucrari pro defunctis per modum suffragij ex quo sequitur, quod quilibet Camaldulensis, vel eorum privilegia participas visitans, vel sua Ecclesia, vel aliqua Capella, vel Oratorium sui Conventus, & ibi recitans Psalmum exaudiat, vel ter Pater N. & Ave Maria toties quoties visitaverit, poterit pro se indulgentiam plenariam lucrari, & si velle pro aliquo defuncto per modum suffragij applicare, toties quoties visitaverit, & recitaverit pro dicto est pro defuncto lucrabitur eodem pacto, ut quando pro se lucratur, id est, generaliter.

si unum vellet lucrari pro defuncto, & quando applicat defuncto per modum suffragij pro se non velit lucrari, Quæ omnia dicta esse voluit in gratiam benedictarum Animarum Purgatorii.

RESOLVTIO XI.

An præcepta primæ Regulæ S. Claræ per Innocentiū Quartum confirmatæ obligent ad aliquam culpam eiusdem Regulæ professoras?

SUMMARY.

1. Quæstio non procedit de varijs obseruantijs, quæ traduntur in Regula per modum consilij, & monitionis.
2. Quatuor vota obedientiæ, castitatis, paupertatis, clausuræ, & quæ pertinent ad electionem Canonicam Abbatisæ, & eius depositionem, obligant sub peccato mortali.
3. 4. 5. Probabilior sententia docet, adhuc post declarationem Eugenij IV. præcepta Regulæ S. Claræ obligare sub mortali, quod firmis rationibus probatur, & stabilitur.
6. Moniales Disalciatæ sub cura PP. de Obseruantia existentes, non tenentur sub mortali nisi ad quatuor vota, & ad ea quæ pertinent ad electionem, & depositionem Abbatisæ.
7. vsq; ad 13. P. Delgadillo docet Moniales profitentes primam Regulam S. Claræ non teneri, etiam sub veniali obseruare præcepta eiusdem Regulæ, & eius sententia multis rationibus probatur.
14. Communis sententia docet præmissa præcepta obligare Moniales saltem sub peccato veniali.
15. vsq; ad 24. Communis sententia firmis fundamentis stabilitur, & ad obiecta contra ea efficaciter respondetur.
25. vsq; ad 31. Ad argumenta adducta pro sententia P. Christophori Delgadilla efficaciter, & firmiter respondetur.

1. **S**uppono in primis, hic non esse quæstionem de multis obseruantijs, quæ in hac regula traduntur, per modum consilij, monitionis, seu exortationis, vt obseruantia silentij, & alijs similibus, nec de his, quas libertates vocant eiusdem regulæ Expositores, quæ sunt illa, quæ in libera voluntate Monialium agenda, vel non agenda dimittuntur in eadem regula, data eis libera facultas, vt si velint ea faciant, si autem nolint ad ea peragenda non teneantur, sed solum de his, quæ per modum præcepti, vel verbis præcepto æquipolentibus in ea regula continentur, vt quando regula dicit, quod Moniales ad aliquid teneantur, vel sint obligatæ, quæ, quot, & qualia sint ego in expositione eiusdem regulæ latè exposui in capit. 1. eiusdem expositionis.

2. Suppono secundò. Quod quatuor vota obedientiæ, scilicet, castitatis, paupertatis, & perpetuæ clausuræ, nec non illa, quæ pertinent ad canonicam electionem Abbatisæ, vel ad eius depositionem si in sufficiens sit, obligare easdem Moniales hanc regulam profitentes sub peccato mortali. Quia ita expressè declarauit Eugenius IV. in bulla quæ incipit ordinis tui directæ ad P. Iacobum de Primadinis, Regularis Obseruantia tunc Vicariam Generalem, data Romæ in S. Petro 5. die Februarij anni Dñi millesimi quadringentesimi quadragessimi septimi Pontificatus sui anno sexto decimo: de qua fit mentio in monumentis nostri Ordinis primæ editionis fol. 46. & 2. fol. 42. concess. 47. & in cõpendio apud Casarrubies verb. Moniales. Et apud Laertium Cherubinum in Eugenio IV. fol. 279. quæ data est anno 1447. non anno 1446. vt aliqui referunt forte Typographorum errore. Cuius hæc sunt formalia verba: *Insuper cum dilectus filius Ioannes de Capistrano, tuus in Vicariatus officio prædecessor, declarauerit, quod in regula prima B. Claræ continentur centum, & tria præcepta regularia, in quorum transgressione moniales, siue sorores professæ peccatum mortale incurrunt, idque nimis durum, & scrupulosum iudicemus, auctoritate, & tenore presentium declaramus, & volumus, quod in nullius prædictorum transgressione, præterquam eorum quatuor, quæ concernunt principalia vota, obedientiæ, scilicet, paupertatis, castitatis, & clausuræ, & super electione Abbatisæ, & positione, peccatum mortale incurrant.*

3 Suppono tertio. Probaliorem sententiam tenere, quod adhuc post præmissam declarationem Eugenij IV. prædicta præcepta regulæ primæ S. Claræ obligant eius professoras sub culpa mortali, quod autoritate Apostolica P. Guilelmus de Casal Ordinis Minorum Observantiæ Minister generalis declaravit, in explicatione dictæ regulæ constitutionibus, & statutis quæ ad instantiam B. Collectæ eadem autoritate Apostolica dedit præmissis primæ regulæ observatricibus, anno 1434. quam declarationem, & simul eius constitutiones, & statuta, Nicolaus V. qui fuit successor Eugenij IV. post declarationem eiusdem Eugenij per quandam bullam confirmavit, quæ etiam fuerunt approbatæ per quoddam Capitulum Generale totius Regularis Observantiæ, ut testatur Ludovicus de Miranda in cap. 1. expositionis huius regulæ, nec non fuerunt simul approbatæ, & confirmatæ post declarationem Eugenij IV. per Cardinalem Sanctæ Crucis, & per Cardinalem S. Angeli autoritate Apostolica, tanquam Legatis a latere illis concessa, postquam reuulsæ, & approbatæ fuissent a pluribus Doctoribus, & Theologis vita, & doctrina conspicuis, & a multis Sacræ Theologiæ doctissimis Magistris, ut ipsæ constitutiones, & declarationes asserunt in suo prohemio, & etiam ab alijs Summis Pontificibus Eugenij IV. successoribus, ut a Pio II. & a Sixto IV. in bulla quæ incipit: *Eternæ beatitudinis amatrice*, sub data Romæ apud S. Petrum a. n. 1472. quinto idus Iulij Pontificatus sui anno primo fuerunt confirmatæ, quæ bulla reperitur in firmamento trium ordinum 2. part. de priuil. fol. 55. pag. 2. & denique Urbanus VIII. in bulla, quæ incipit inter innumeras curas, sub data Romæ apud S. Mariam Maiorem a. n. 1627. die 28. Augusti in quinto anno sui Pontificatus approbavit, & confirmavit dictam declarationem Guillelmi de Casal, quæ asserit, prædictas Moniales teneri sub peccato mortali observare omnia consilia Evangelica, quæ in earum regula sub præcepto, vel verbis præcepto æquipolentibus continentur. Et præcipit strictissime prædictis Monialibus, ut nunquam in perpetuum eis liceat ab ea declaratione, & præceptorum observatione discedere, & reuocat omnes constitutiones Apostolicas, & Religionis, eiusque contrarias consuetudines etiam

iuramento firmatas, vel autoritate Apostolica confirmatas non obstantibus contrarias quibuscumque. Ex quibus patet, quod cum hæ declarationes, & constitutiones Pontificiæ sint posteriores, & illæ reuocent declarationem, seu potius dispensationem Eugenij IV. eam non posse subsistere, dicendumque esse prædicta præcepta obligare sub mortali.

4 Præterea probatur hæc sententia: Quia regula Fratrum Minorum, & regula prima Sanctæ sunt adeo similes, ut non solum conueniant, in substantia, materia, & fine; sed etiam in ipsi verbis formalibus, ut in ipsis videre est: sed Nicolaus Tertius in cap. exijt de verb. sign. & Clemens V. in clement. exiui eodem titulo in suis declarationibus in iure insertis, declarant, & decernunt, quæ in regula Fratrum Minorum sunt posita sub verbis præcepti expressi, scilicet, mandati, vel prohibitionis, aut illis æquivalentibus; aut quæ vim præcepti habent, ad peccatum mortale obligare: Ergo idem dicendum est, de illis, quæ eodem modo in regula prima S. Claræ continentur. Patet consequentia, quia non datur maior ratio in præceptis regulæ Minorum, ad obligandos ipsos, quam in præceptis primæ regulæ S. Claræ ad obligandas Moniales. Cum sint eadem formalia verba præceptiua, idem Legislator, scilicet, S. Franciscus, qui utramque regulam instituit, eadem materia, & idem finis. Dicere autem, quod his non obstantis non fuit eadem intentio in Legislatore obligandi Fratres, & Moniales, & quod voluit Fratres obligare ad culpam mortalem, moniales, verò ad nullam est plusquam voluntariæ, & libere dictum, & sine vllò rationis fundamento, quia cum Legislator suam mentem exposuerit esse diuersam, vel intentionem, circa Moniales, ac Fratres hoc non potest cum fundamento colligi, nisi ex eius verbis, vel ex materia, aut fine: sed verba formalia præceptiua, aut prohibitiua sunt eadem, materia item eadem est, & finis idem: Ergo eadem obligatio.

5 Probatur tertio. Quia in hoc casu non potest allegari consuetudo in contrariam legitimam præscripta, tum quia contra propriam professionem non potest dari legitima præscriptio, tum quia dato quod contra præcepta regulæ, quæ non pertinent ad vota essentialia possit dari

legitima præscriptio, & consuetudo Urbanus VIII. derogat expressè tali consuetudini, etiam iuramento firmatæ, vel Apostolica authoritate confirmatæ indicta bulla *inter innumerabiles Curas*, supra relata: Ergo prædicta præcepta nihil horum obstante ad peccatum mortale dictas Moniales obligant.

6 Licet autem hæc vera sint existimo: Moniales Discalceatas, quæ primam Regulam S. Claræ profitentur non obligari sub peccato mortali ad obseruanda præcepta ipsius regulæ præter quatuor vota, & ea, quæ pertinent ad electionem canonicam Abbatisæ, & ad eius depositionem; quia a principio tam ipsæ, quam ipsarum Prælati acceptarunt priuilegiū supra adductum, siue declarationem Eugenij IV. contentam in bulla *ordinis sui*, quæ semper vlsæ sunt, & prædictarum Prælati, ex hac iusta causa non acceptarunt renocationes Pij II. Sixti IV. nec Urbani VIII. & quia hac doctrina, & ea expositione educatæ sunt, & nutritæ in nouiciatu, & sub ea professionem emisserunt, & profiteri intenderunt, cumque votum non se extendat vitra intentionem vouentis, nullatenus ad illa præcepta, videntur obligari. Quare Capitulum Generale celebratum Romæ die vndecimo Iunij anni 1639. in Constitutionibus Generalibus in eo, factis pro prædictis Monialibus a Patribus Regularis Obseruantia; in quadam constitutione declaratum est, prædicta omnia, quæ in prima Regula S. Claræ, quam Discalceatæ profitentur, continentur, non obligare ad mortalem culpam præter quatuor vota solemnia, & ea, quæ ad electionem, & depositionem Abbatisæ, si necessaria sit, spectant. His ergo suppositis, dubitari potest, an prædictis Monialibus Discalceatis, & alijs profitentibus primam Regulam S. Claræ, quæ admittunt, & obseruant eandem regulam secundum declarationem Eugenij IV. liceat alia præcepta eiusdem regulæ præter illa quinque ab ipso Eugenio excepta, transgredi non solum sine peccato mortali incurfu, verum etiam sine veniali; id est: An ea præcepta obligent sub peccato veniali, vel potius ad nullam culpam obligent?

7 In hac difficultate Reuerendissimus Pater Christophorus Delgadillo in quadam questione, quam edidit Hispano, & vulgari idiomate Compluti, apud Typographum Vniuersitatis anno 1659,

docuit prædictas Moniales nullatenus obligari ad præmissa præcepta obseruanda sub aliqua culpa, etiam veniali: & licet huc vsque nullus Doctorum Classicorum, qui sua opera typis mandarunt præter ipsum, vel etiam Expositorum eiusdem Regulæ hanc tenuerit sententiam, illi tamen subscribere multi Doctores, & Magistri Complutenses, licet aliqui eorum mihi testari sint, eam quæstionem, nec examinasse, nec vidisse; sed solâ extrinseca authoritate aliorum, quæ subscripserant, eos etiam subscripsisse, eam ergo sententiam varijs documentis, & argumentis probare intendit quæ sequuntur.

8 Et primò probatur: Quia nihil eorum, quæ continentur in prima Regula S. Claræ præter illa quinque, quæ expressit Eugenius IV. proponitur sub præcepto, seu mandato, sed vbi non datur præceptum, non potest dari transgressio culpabilis, seu aliquod peccatum quia vt docet S. Augustinus contra Paulinum lib. 22. cap. 27. *Peccatum est dictum, factum, vel concupitum contra legem*: Ergo si non est præceptum, vel lex præcipiens, vel vetans, non poterit dari peccatum vllum, nec mortale, nec veniale.

9 Probaturs secundo: Quia Eugenius Quartus declarauit, esse nimis durum sententiam B. Ioannis de Capistrano obligantem ad peccatum mortale in centum, & tribus præceptis eiusdem regulæ, & solum obligare ad mortale quinque præcepta, vt dictum est, nec declarauit alia ad peccatum vllum obligare: Ergo nimis durum esset, in his, quæ Pontifex non expressit obligare ad veniale, easdem Moniales obligare.

10 Probaturs tertio: Quia dum non constat de mente Legislatoris lex in benigniorem partem est interpretanda: sed in hoc casu non constat de mente Legislatoris, quia S. Franciscus Legislator non expressit, se velle obligare ad aliquam culpam in sua dispositione: Ergo dicendum est ad nullam vultisse obligare.

Probur quarto: Quia dicere, quod prædicta regula in tot ordinationibus obligat ad peccatū veniale, est affirmare dictarum Monialium statum esse valde periculosum, quia esset expositum ad committenda innumera peccata venialia, & cum, hæc ad peccatum mortale

disponant esset, eorum status valde periculosus, & onerosus, ac timoratis conscientia afflicti, nec iugum Christi esset suave, & onus eius leue, sed potius graue, & intolerabile.

11 Probatur quintò: Quia Regula S. Augustini nō obligat ad aliquam culpam (exceptis tribus votis essentialibus,) vt tenent Vbertinus, & Thomas Sanchez non obstante, quod in fine dicatur: *Hæc sunt, quæ vt obseruetis præcipimus*: Ergo fortiori, nec Regula S. Claræ, quæ nulla verba præceptiua continent.

12 Probatur sextò. Quia vt docet Suarez potest Vbertinum hoc nomen *Regula Ecclesiastica*, non inducit ex sua natura rigorosum præceptum: Ergo quamvis forma viuendi data a S. Francisco Monialibus profitentibus primam Regulam S. Claræ sit Regula Ecclesiastica, non idè erit præceptiua, vel obligans ad aliquam culpam.

13 Probatur septimò. Quia Leo X. in regula, quam dedit Religiosis vtriusque sexus Tertiarij S. Francisci de poenitentia nuncupatis, vtitur verbis præceptiuis, & tamen in ultimo capite eiusdem regulæ declarat, quod omnia illa, quæ in dicta regula continentur, sunt solum consilia, vt facilius suam possint consequi salutem, & nihil eorum, ad peccatum mortale, vel veniale obligare: & præterea in Religionibus licet dentur statuta, & constitutiones præceptiua, seu quæ verbis præceptiuis vtuntur, non tamen obligant ad illam culpam, vt ipsæ constitutiones, seu statuta ipsa declarant: Ergo licet in præmissa regula sint aliqua quæ sub verbis imperatiuis, vel præcepto æquipollentibus proponantur, non idè ad culpam aliquam obligabunt.

14 Contrariam tamen sententiam tenent in primis omnes illi Doctores Theologi, & Iuristæ vita, & doctrina conspicui, quos supra num. 3. diximus: ex commissione, & mandato Dominorum Cardinalium S. Crucis & S. Angeli Legatorum alacere examinarunt, & reuiderunt constitutionem, & expositionem factam a Reuerendissimo Guillelmo de Casali, autoritate Apostolica, quam post mortem Eugenij IV. tempore Nicolai V. sui successoris, de nouo examinare, & reuideri mandarunt præmissi Cardinales legati a latere eiusdem, Pontificis, & ex eorum, scilicet, tot, & tantorum Doctorum, Theologorum & Iuristarum sententia prædicti Cardinales non obstante expositione, seu

dispensatione Eugenij Quarti Apostolica autoritate approbarunt, & confirmarunt dictam expositionem Guillelmi de Casali asserentem præcepta Regulæ Sanctæ Claræ non solum obligare sub veniali, sed potius sub mortali culpa vt in proximo literarum Apostolicarum, authenticè declaratur, & dicitur, in quibus prædicta Guillelmi declaratio, & statuta continentur, & confirmantur. Et præterea Nicolaus V. Pius II. Sixtus IV. & Urbanus VIII. per suas bullas, quarum tenores Hispanè, & Latine ego aduxi in mea expositione huius regulæ cap. 2. approbarunt, confirmarunt dictam expositionem Guillelmi de Casali reuocantes, & annullantes expositionem, seu dispensationem Eugenij IV. præcipientes strictè obseruari expositionem, & statuta Guillelmi prædicti non obstantibus consuetudinibus, & alijs quibuscumque in contrarium easdem consuetudines, & alia quæcumque contraria annullantes, & abrogantes, quæ omnia ex diametro contraria sunt opinioni asserenti post declarationem Eugenij IV. præmissa præcepta huius regulæ ad nullum obligare peccatum, neque mortale, neque veniale. Obligare autem ad peccatum veniale, expressè docet D. Thomas secunda secundæ, quæstion. 186. articul. 9. in corpore, & quodlibet. 1. articul. 20. dum asserit, quæ continentur in Regulis Religionum esse in duplici differētia: nam alia sunt quasi finis earundem Regularum, & institutorum, quia ad ea ordinantur omnia alia in ipsis regulis contenta, & huius generis sunt tria vota essentialia, obedientiæ, scilicet, castitatis, & paupertatis, quæ idè dicuntur essentialiter pertinere ad statum Religiosorum, & de his asserit, esse indubitabile ad peccatum mortale obligare; alia vero sunt in eisdem regulis contenta, quæ sunt media ad prædictum finem ordinata, & ad consecutionem eius præscripta in eisdem regulis, vt sunt oratio, ieiunium, assistentia in choro, quando causa legitima non adest, non assistendi, & alia similes obseruantia regulares, de quibus asserit earum obseruantiam ad peccatum veniale obligare; quem ibi communiter sequuntur Theologi, & Canonistæ in capit. nam concupiscentiam de constit. & Abbas in capit. relat. ne Clerici, vel Monachi, & D. Antonia. 3. part. tit. 16. §. 5. 6. & 7. qui omnes cum de omnibus Regulis Religionum loquantur, sine exceptione huius

Regulæ S. Clare, idem de illa manifeste, tenent, & idem in dicta mea expositione cap. 4. dixi, hanc sententiam esse communem Theologorum, & Iuristarum, quod verissimè est, doctrina enim, quæ de essentia specifica alicuius rei traditur, de omnibus individuis nullo excepto intelligenda est, aliter namque posset aliquis dicere, verum esse hominem esse rationalem, non tamen Petrum, ex quo patet, quam immerito, quemdam Authorem, mihi tribuisse, non esse verum, quod dixi, scilicet, hanc sententiam circa præcepta Regulæ S. Clare esse communem, quia (inquit) solus ipse, & Miranda de hac questione in individuo egerunt; formaliter vero in individuo obligare præcepta dictæ regulæ ad veniale, tenet interminis idem Ludovicus de Miranda in cap. 3. expositionis eiusdem regulæ, & ego in dicta mea expositione cap. 4. quo, & nunc similiter assero, & hæc sententia.

15 Probatur primò. Quia vi expressè docet D. Thomas, ubi supra ea, quæ præscribuntur observanda in regulis Religionum, & per se ordinantur tantquam media ad finem observationis votorum obligant sub peccato veniali: sed dicta præcepta Regulæ S. Clare præscribuntur ad finem observationis votorum præcipue trium essentialium: Ergo obligant sub peccato veniali. Respondet P. Delgadillo, hoc esse intelligendum, quando media illa præscribuntur in regula, sub præcepto riguroso, & non aliter. Sed hæc responsio parum efficax est; nam supposita materia sufficiente: si illa media suberentur observari sub præcepto riguroso obligarent non ad veniale, sed ad mortale, ut ibidem asserit D. Thomas ab omnibus receptus: Ergo ad hoc, ut obligent ad veniale non est necessarium præceptum rigosum, & expressum.

16 Probatur secundò. Quia Regula Sanctæ Clare est similima regulæ Fratrum Minorum non solum in substantia, sed etiam in verbis, quia eisdem formalibus verbis traduntur præcepta in utraque regula, & sunt ab eodem Legislatore, circa eandem materiam individuam, & in ordine ad eundem finem: Ergo cum ex declaratione Nicolai III. in cap. exijt, & Clementis V. in clement. exijt de verbor. signi. præcepta regulæ Minorum obligent sub mortali præcepta Regulæ S. Clare obligabunt saltem

sub veniale. Respondet idem P. Delgadillo, quod si hoc argumentum esset efficax nimium probaret, convinceret enim, quod sicut præcepta regulæ Minorum obligant ad mortale, similiter obligarent ad mortale præcepta Regulæ S. Clare. Sed hoc non est verum, quia Eug. IV. declaravit non obligare ad mortale: Ergo ad nullam culpam obligat. Sed hæc responsio non satisfacit: stando enim in vi regulæ (ut bene probat argumentum,) & per se præcepta Regulæ S. Clare ob rationem supra tactam ad mortale peccatum obligant, idem tamen ea stricta obligatione peccati mortalis, non adstringunt Moniales, quæ declarationem Eugenij observant, quia Pontifex compatendo fragilitati sexus noluit eas obligari tam rigida obligatione: Et cum ad Pontificem spectet instituisse, confirmare, mitigare, & abrogare si velit Religionum regulas, & instituta, posuit, & voluit præmissa præcepta mitigare, quo ad obligationem utrigam peccati mortalis; ad quam dixit, nolle prædictas Moniales obligari, non vero quo ad omnem obligationem etiam peccati venialis, quia si hoc voluisset facile sibi erat dicere per prædicta præcepta nolle, ut ad culpam nullo modo adstringerentur, & cum solam obligationem culpæ mortalis excluderet, clarum signum est, noluisse excludere venialis obligationem, quod verò ex vi regulæ Moniales ad mortale tenerentur in observatione præceptorum patet, quia Pontifex non dixit solum declaramus, eas non teneri sub mortali ad observanda ea, quæ in præmissa regula continentur præter illa quinque a se expressa, sed dixit *declaramus, ac volumus*, cum autem declaratio, sit actus intellectus, cuius obiectum est obiectura propalare, & non voluntatis, signum est clarum in eo privilegio non tantum declarasse, ea ad quæ ex vi regulæ tenebantur Moniales, sed addendo, & *volumus*, compatendo dictam regulam mitigasse ex compatiua voluntate, quo abstractam obligationem peccati mortalis.

17 Respondet secundò. Prædictus Author, non est novum eundem Legislatorem eisdem verbis, velle aliquando graviter, aliquando minus graviter obligare. Quia Ioann. 3. dixit Christus: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto non potest videre Regnum Dei.* Ioann. 6. *Nisi manducaverit*

eis carnem filij hominis non habebitis vitam in vobis. Et tamen strictius obligat ad Baptismum, quam ad receptionem Eucharistiae. sed hoc non ita est, quia Christus Dominus strictioribus verbis obligavit ad Baptismum, quam ad receptionem Eucharistiae in illis enim verbis, Ioan. 3. non dixit solum, cum qui non esset renatus ex aqua, & Spiritu Sancto, non visurum esse Regnum Dei, sed non posse videre Regnum, compertum autem est apud omnes, strictiorem legis obligationem esse, eius, quae tollit poenitentiam, quam eius, quae tollit actum: Ergo Baptismus non eisdem verbis praecipitur, ac praecipitur Eucharistia, sed strictioribus, & magis praementibus. Preterea in dictis locis non agit Christus de qualitate praeccepti circa haec Sacramenta, sed praecipue de necessitate medij, quae non facit ad rem praesentem. Preterea ex hoc exemplo adhuc dato, quod de qualitate praecceptorum ageretur, nihil probaret praedictus pater: quia finis proximus praeccepti recipiendi Baptismum est magis necessarius, quam finis proximus recipiendi Eucharistiam; quia finis proximus recipiendi Baptismum est profiteri fidem Christi, & militiam Christianam se ad scribere, atque in professione Christiana se initiare, & ostium ad alia Sacramenta recipienda aperire, & primam gratiam, & vitam animae acquirere, finis vero proximus praeccepti Eucharistiae est, vitam spiritualem nutrire, & gratiam augere, qui non est tam necessarius, nec eiusdem rationis, cum fine proximo Baptismi, & ideo possent forte eisdem verbis praecipi, & tamen ex diversitate finis diverso modo obligare. At in casu nostro Legislator est idem, & ea formalia similiter, materia praecceptorum, & finis eadem: Ergo, & obligatio eiusdem rationis.

18 Probatur tertio. Quia verba praecceptiva, seu imperativa, licet si non declarantur a Legislatore, tanquam obligantia sub mortali, aut veniali ex sua natura indifferentia sint ad utrumque, negari tamen non potest, quod si in forma praeccepti ponantur, obligant, vel sub mortali, vel sub veniali, si quidem significant realiter, & verè decretum voluntatis superioris subditis propositum, & intimatum, ut illud adimpleant, quod pertinet ad obedientiae virtutem; cuius obiectum est praecceptum, & voluntas expressa, & intimata, ac declarata superio-

ris, & ex parte subditi, voluntas se subijciendi eidem praeccepto, eidemque obediendi: Ergo dato, quod praemissa praeccepta regulae primae S. Clarae non obligent ob declarationem Eugenij sub mortali, talium obligant sub veniali.

19 Probatur quarto. Ex declaratione ipsa Eugenij IV. contenta in dicta bulla ordinis sui, asserentis: *Declaramus, & volumus, quod in nullius praedictorum transgressionem, praeterquam eorum quatuor, quae concernunt principalia nota obedientiae scilicet, castitatis, & clausurae, & super elevatione Abbatise, & depositione, peccatum mortale incurrant.* Quia communis regula est ab omnibus utriusque iuris Doctoribus recepta: quod exceptio firmat regulam in contrarium: sed Summus Pontifex ab obligatione dictorum praecceptorum solum excipit obligationem peccati mortalis: Ergo ea ipsa exceptio ne declarat, obligare sub peccato veniali, quia si vellet praemissa praeccepta non obligare ad veniale, facillimum illi erat declarare, se in omnibus praecceptis regulae primae Sanctae Clarae nolle ad ullam culpam meriam venialem obligare: Ergo ideo hoc non exprimit, quia illa voluit obligare sub veniali.

20 Sed respondet P. Delgadillo, illam iuristarum regulam fallere in hoc, & similibus casibus, ut patet in regula Tertiariorum siue fratrum de poenitentia in qua Leo Decimus declarat, omnia in ea praescripta non obligare sub mortali, & tamen, nec sub veniali obligare ab omnibus est receptum, & communis praxi omnium illius regulae professorum observata. Sed certe miror hanc fallentiam huius regulae Tertiariorum a doctissimo viro potuisse adduci cum praedicta regula tradita, & confirmata a Leone X. quae ex tribus a ipso eis datis tertia, & ultima est, & acceptata, & in praxi exequi mandata a Reverendissimo Generali Regularis Observantiae, quam nunc observant omnes Tertiarii etiam in Congregatione viuentes, & tria vota essentialia emittentes, nullam contineat exceptionem, sed clarissimam expositionem sine exceptione aliqua prout continetur in bulla Leonis X. quae incipit inter cetera nostro regimini credita sub data Romae apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die 20. Ianuarij anni 1521. Pontificatus sui anno octavo. Inquitigitur in cap. 10. eiusdem regulae, quod est ipse ultimus hoc, quod sequitur

tur verbis formalibus: Omnia, & singula; in hac regula contenta sunt consilia ad faci-
lius saluandas animas viatorum, & nulla
sunt obligatoria ad peccatum mortale, vel ve-
niale, nisi humano; vel diuino iure; aliquis
alias esset obligatus. Obligantur tamen fra-
tres, & sorores facere pœnitentias sibi a su-
perioribus impositas, quando super hoc re-
quiruntur. Hæc Leo X. in ultimo Regule
Tertiariorum Capitulo, vbi eum citat
Pater Delgadillo. Ex quibus verbis cla-
rissimè patet Leonem Decimum de-
clarasse omnia, & singula præscripta in
dicta Regula Tertiariorum (præter tria
vota pro viventibus in communitate)
esse pure consilia ad facilius saluandas
animas, & nulla esse obligatoria ad
peccatum mortale; vel veniale, quare
cum in tam clara expositione nulla sit
exceptio, extra nostrum casum est, hoc
exemplum adducere pro fallentia illius
Regulæ generalis iuristatum, quod ex-
ceptio firmat regulam in contrarium, quia
propter sine formidine auderem affir-
mare prædictam bullam Leonis Deci-
mi nullo modo fuisse vitam a Pater Del-
gadillo, in hoc enim potius deferrem
reuerentiæ, & authoritati eiusdem,
quam asserendo præmissam bullam
vidisse, & extra casum, & propositum
adduxisse.

21 Probatur quintò. Quia commu-
nior, & probabilior opinio tenet Regu-
lam S. Augustini, siue ea, quæ in ipsa
præscribuntur præter tria vota essentia-
lia obligare ad peccatum veniale ex eo
solum, quod in principio ipsius regulæ
dicitur: *Hæc sunt, quæ ut obserues præci-
pinus.* Ita D. Thomas secunda secundæ
quæstion. 186. articuli 9. in solut. ad
primum, & Caietanus ibi in solut. seu
respons. ad secundam. Hugo de S. Victore
in exposit. huius Regulæ. Ioan. Domini-
cus, & Vmbertus in expositione huius
regulæ. quem vitimum non benedicat P.
Delgadillo pro sua sententia Henriquez
quodlibet. 6. quæst. 17. cum tamen nul-
lus Pontifex unquam declarauerit, præ-
scripta in illa regula habere rationem
præcepti etiam venialis: quia cum ver-
bum præceptum sit in differens ad signifi-
candam obligationem peccati morta-
lis, & venialis ad minus obligationem
sub veniali significare docent prædicti
Authores: sed præcepta Regulæ San-
ctæ Claræ, de qua loquimur multi, &
grauissimi viri tenuerunt obligare ad
mortale, & multi Pontifices in suis bul-

lis, quas supra retulimus declarant
etiam sub mortali obligare. Ergo ad mi-
nus admissa declaratione, seu dispensa-
tione Eugenij IV. auferentis obligatio-
nem sub mortali, ad veniale obliga-
bunt.

22 Probatur sextò. Quia leges Ec-
clesiasticæ quæcumque illæ sint, si non
sunt puræ pœnales, vel si Legislator ex-
pressè non declarat: se ad nullam cul-
pam velle per eas obligare obligant in
conscientia; nam effectus legis, seu pro-
prietas necessaria legis est obligare in
conscientia, vel mortaliter, vel venialiter
iuxta intentionem Legislatoris, & ma-
teriæ qualitatem; & ideo verior opinio
docet, leges pure pœnales non esse pro-
prie leges; sed analogice, & aliæ leges,
seu præcepta, quæ neque ad culpam, ne-
que ad pœnam ex intentione expressa,
& declarata Legislatoris obligant, nec
quidem analogice leges, vel præcepta
esse possunt; sed tantum consilia, vel mo-
nitiones: sed prædicta, quæ in prima Re-
gula S. Claræ, non vt consilia, nec vt mo-
nitiones traduntur, (quæ enim, vel ad-
monenda, vel consiliando in ea conti-
nentur libenter concedimus non esse
præcepta, & ab expositioribus eiusdem
regulæ, & a me in mea expositione cap-
ta notantur,) sed per modum præcepti
vel æquipollentium ad præceptum, non
proponuntur, vt consilia, vel monitio-
nes, sed verbis obligationem imponenti-
bus, vt *teneantur*, vel *sint obligantes*. Er-
go sunt verè leges, & veræ præcepta, quæ
in rigore obligant in conscientia: sed
non ad mortale, (vt supponimus.) Ergo
saltem ad veniale.

23 Probatur septimò. Quia illa, quæ
in Regulis Religionum continentur,
vel sunt vota, vel præcepta, vel consilia,
& vota obligant, vt vota, præcepta, vt
præcepta, & consilia, nullatenus obli-
gant, vt expressè definiunt Nicolai III.
in cap. exiij, & Clemens V. in clement.
exiij de verborum significat. Quod pro
omnibus Religionum regulis admit-
tunt communiter Doctores, vt docet
Thom. Sanchez tom. 2. in præc. Decal.
lib. 6. cap. 4. sed ea, quæ in regula prima
S. Claræ continentur sub his verbis; *te-
neantur sint obligata*, & sub alijs simili-
bus, non obligant, vt vota, quia vota non
sunt, neque omnino non obligant, quia
non sunt consilia quæ nullam obligatio-
nem imponunt, de illis autem dicitur:
quod ad illa teneantur, vel obligare sint

Mortales, vel aliud simile: Ergo obligant ut præcepta: sed non sub mortali, ut supponitur: Ergo saltem sub veniali.

24 Denique probatur argumento, quod sibi obijcit prædictus Pater Delgadillo: quia affirmare, prædicta præcepta non obligare, neque etiam ad veniale, est pandere ostium, ut introducantur relaxationes, & ut sine timore alii, quo transgrediantur Observantiam Regulares. Sed responderet non esse licitum mentiri asserendo dari obligationem peccati, ubi obligatio nulla est, ad evitanda præmissa inconuenientia. Sed hæc responsio sine rationabili fundamento asseritur: ex ea enim sequeretur doctissimos, & Sanctissimos viros, imo Summos Pontifices, qui non solum obligare prædicta præcepta ad veniale decernunt mentitos esse, quod absurdissimum est, & præterea omnes Doctores qui in moralibus strictiores sententias sequuntur, relictis laxioribus, mentitos esse, quia dicunt esse obligationem, ubi obligatio non est. Imo potius si cum verè iudicent, illa præcepta obligare dicerent, nullam obligationem inducere mentirentur: quia mendacium est, dicere aliquid contrarium, quod mente retinetur: mentiri enim est contra mentem ire, & ego quidem ex hoc colligo Reuerendissimum Patrem Delgadillo magni animi esse virum cum sine timore tollat obligationem horum præceptorum, quia Sacrum hoc, & Evangelicum institutum. Muto in expugnabili obligationis peccati mortalis prius cingebatur, & tuebatur, a tot tantisque Sanctissimis, & doctissimis viris, & a Summis Pontificibus erecto, & conservato: posse a verò post declarationem Eugenij Quarti illo destructo sola quadam ispicula obligationis peccati venialis tuebatur, & conservabatur, ita: Ergo destructa, quid dicendum erit nisi illud Itaque: *Destruam materiam eius, & erit indirectionem.* Paucissimi enim sunt, qui ita perfectè operentur, ut studiose imperfectiones quæ sine peccato veniali fieri possunt evitare studeant, cum tamen animæ timorata etiam peccata minima venialia abhorreant, & tota diligentia evitare contendant.

25 Ad argumenta igitur pro parte contraria facta, & in primis ad primum respondetur negando sup-

positum: quia præter illa quæque præcepta ab Eugenio Quarto, ut talia declarata, continentur in ipsa regula multa, quæ sub verbis præceptiuis, seu imperatiuis, vel sub æquipollentibus præcepto proponuntur, sub illis verbis, *teneantur*, *sine obligate*, & similia, quæ eo ipso, ut declarantur Nicolaus Tertius, & Clemens Quintus in cap. exiit, & in clement. exiit, ut præcepta debent interpretari quia cum non sint vota, nec consilia, quia imponunt obligationem, dicendo, *sine obligate*, vel *teneantur*. Neque, ut vota obligant, neque ut consilia de obligant; sed obligant, ut præcepta suo peccato veniali.

26 Ad secundum respondetur: Eugenium Quartum declarasse esse nimis durum centum, & tria præcepta contineri in ipsa regula, cum re vera solum viginti septem præcepta inveniuntur tredecim eminentia, & quatuordecim æquipollentia, quæ ego adduxi in mea expositione, cap. primo, hic vero numerus præceptorum obligantium ad veniale, nec nimis durus, nec nimis onerosus est, cum Pontifices viginti septem præcepta sub peccato mortali obligantia, quæ reducta ad 25. reducantur in Regula Minorum, nec nimis dura, nec nimis gravia iudicant, cur ergo totidem præcepta ad solum veniale obligantia nimis dura, aut gravia iudicabunt, Eugenius verò Quartus excipiendo solum obligationem peccati mortalis, sufficienter firmavit prædicta præcepta obligare suo veniali.

27 Ad tertium respondetur, in nostro casu sufficienter constare de mente Legislatoris, tum ex verbis ipsis, quæ præceptum, & obligationem imponunt, tum quia Eugenius quartus solum obligationem peccati mortalis exclusit relinquendo circa aliam obligationem præcepta in suo robore, & firmitate, & ideo non est locus ad benigniorem interpretationem; cum satis benigna sit interpretatio, & declaratio ab ipso facta.

28 Ad quartum respondetur negando sequellam; quia si dicere viginti quinque præcepta esse obligantia ad mortale posita in Regula Minorum, non est dicere eorum statum

tum esse periculosum, imo si quis dicat, illam regulam esse in observabilem erit hæreticus, ut definiunt dicti Pontifices Nicolaus III. & Clemens V. ubi supra, cur dicere dari in regula prima S. Claræ totidem præcepta ad veniale obligantia erit dicere earum monialium statum esse valde periculosum. Imo etiam hac ratione posset dici præcepta Decalogi, & Ecclesiæ facere Christianorum statum valde periculosum: quia ex ipsis consequuntur multo plura præcepta obligantia ad veniale, quia præcipiunt res, quæ proximè disponunt ad eorum observationem, vel prohibent, quæ proximè disponunt ad eorum transgressionem. Quod est absurdissimum.

29 Ad quintum respondetur negando suppositum. Iam enim supra probatum est ex communiore, & probabiliori opinione regulam Sancti Augustini in his, in quibus datur sufficiens materia obligare ad veniale, & adhuc fortio rem rationem dari huius obligationis in Regula S. Claræ.

30 Ad sextum respondetur Regu-

lam Ecclesiasticam, ut sic non esse legem, si non sit præceptiva, sed consiliativa, ut supradiximus de Regula Tertiariorum, & constat ex verbis claris Leonis X. si autem sit præceptiva, vel aliquam obligationem suis verbis exprimat esse veram legem, & obligare ad aliquam saltem culpam: Verba verò Regulae Sanctæ Claræ non sunt consiliativa, sed expresse aliquam obligationem imponunt, imò ex se, & ex vi ipsarum gravem; licet ex voluntate Eugenij III. benigne illam obligationem temperantis solum obligent ad veniale.

31 Ad septimum, & ultimum factis superque responsum est, num. 20. Et hæc dicta sufficiant de hac questione, in qua utinam sicut charitatis, & voluntatis affectu Reuerendissimus P. Christophorus Delgadillo, & ego uniti sumus, ita non essemus, intellectus, & sententia uni contrarietate discreti. Attamen dum charitas Christi abundet in nobis: Vnusquisque in suo sensu abundet.

LAVS DEO.

IN.

INDEX RERVM ET VERBORVM IN HOC SECVN- do Tomo contentorum.

A

Absolutio.

QVI Possint absolvere ab Hæresi, & a casibus Papæ reservatis, libr. 4. Disput. 1. Resol. 5. pag. 67. & per decem resolutiones sequentes.

An hæreticus occultus impeditus adire Papam, impedimento perpetuo, vel diuturno; possit absolvi ab Episcopo, vel a Legato Summi Pontificis? libr. 4. dis. 1. resol. 17 pag. 110.

An qui longissimè distat a Roma, licet non habeat aliud impedimentum, nisi multorum tumultuum, & pericula itineris; possit pro absolutione ab hæresi recurrere per Procuratorem, seu per Confessarium per literas ad Papam, vel ad maiorem poenitentiarium? ibid. resol. 18. p. 113.

An legitimè impeditus propter impedimentum perpetuum, vel diuturnum; teneatur recurrere ad Papam, vel ad Poenitentiarium maiorem per procuratorem? ibid. ref. 19. p. 116.

An teneatur impeditus impedimento perpetuo addire Legatum, vel Nuntium ad id privilegio munitum pro absolutione ab hæresi, vel ab alijs criminibus reservatis, ibid. ref. 20. pag. 118.

Quanti temporis debeat esse impedimentum, ut dicatur esse diuturnum, & excuset impedimentum addire Romam pro absolutione ab hæresi? ibid. ref. 21. p. 119.

An excommunicatus excommunicatione Papæ reservata si non pateat aditus ad habentem potestatem absolvendi licet non sit impeditus ad eundi Romam pro absolutione, & licet sit citramontanus, v. g. Italus, & velit quam totius arripere iteri possit absolvi ab Episcopo sub cautione iuratoria se presentandi Summo Pontifici, & standi eius mandatis, interim dum proficiscitur, & iter per agit? ibid. resol. 22. pag. 120.

An post Decretum Alexandri Septimi editum die 24. Septembris anni 1665. possint absolvi a casibus Pontifici reservatis, præcipue in bulla Cœnæ, criminosi in illis cõprehensi, sine autoritate speciali eisdem Pontificis: si sint omnino occulti? ibid. dem resol. 23. pag. 123. Deis qui possunt absolvere ab hæresi, & alijs casibus reservatis Papæ, vide verb. *Fides*, per totum.

An peccatum oblitum in confessione ex ignorantia, vel inadvertentia invincibilis: maneatur absolutum directè, vel solumin directè? libr. 5. disp. 2. ref. 5. p. 480.

Accusatio, & accusatus.

An accusatus, vel denunciatus de aliquo delicto, de quo est infamatus possit promoveri ad dignitates officia, vel beneficia pendente causa accusationis, vel denuntiationis, siue sit regularis, siue secularis? libr. 4. disp. 12. ref. 11. p. 451.

Adulterium.

Quid, & quotuplex sit adulterium, & quale peccatum? libr. 4. disp. 10. ref. 5. p. 370.

C

Charitas.

Quid sit charitas virtus Theologica? Et quod eius obiectum? libr. 4. disput. 3. resol. 1. pag. 166.

An charitas sit excellentissima inter omnes virtutes? ibid. ref. 2. p. 167.

An sit præceptum de diligendo Deo explicitè? ibid. ref. 3. p. 170.

Quando obliget præceptum dilectionis Dei? ibid. ref. 4. p. 177.

An præceptum charitatis Dei obliget statim a tate adulta adveniente? ibid. ref. 5. p. 179.

An præceptum dilectionis Dei obliget in alijs temporibus præter supra assignat.

ibid. resol. 7. pag. 187.

An detur præceptum de diligendo proximo, & quale sit? ibid. ref. 8. p. 189.

An detur præceptum diligendi inimicos? Et an sit naturale, vel solum Diuinum a Christo Domino imposuit, & ad quid obliget? ibid. ref. 9. p. 192.

An possit quis excludere inimicum a dilectione, & communibus beneficijs, alijs proximis liberaliter impensis? ibid. ref. 10. p. 193.

An teneatur quis salutare, & resalutare inimicum, illique remittere iniuriam? ibid. resol. 11. p. 195.

An præceptum diligendi proximum, vel inimicum: possit impleri ab eo qui est in statu peccati mortalis? ibid. ref. 12. p. 196

Chocolateæ.

An potio chocolate frangat ieiunium Ecclesiasticum? lib. 6. disp. 2. ref. 8. p. 511.

Confessio.

An peccata legitimè confessa, & absoluta sint materia sufficiens nouæ confessionis? lib. 5. disp. 2. ref. 4. p. 477.

An peccatum oblitum in confessione ex ignorantia, vel in advertentia invincibili maneat absolutum directè, vel solum indirectè, ex vi absolutionis eiusdem Sacramenti, lib. 5. disp. 2. ref. 5. p. 480.

Contractus.

An leges civiles, & Canonice permitteant in contractibus emptionis, & venditionis, locationis, & conductionis, & similibus læsionem infra, vel supra iustum pretium, quando dimidium iusti pretij non excedant locum habeant in foro conscientie, lib. 4. disp. 11. ref. 6. p. 410.

Contumelia.

Quid sit contumelia, & quale peccatum? lib. 4. disp. 12. ref. 5. p. 428.

Ad quam restitutionem teneatur, qui alium contumelia affecit, obijciendo verum, sed occultum crimen? ibidem resol. 6. p. 432.

D

Debitum.

An ordo a iure, seu a legibus præscrip-

tus pro debitis solvendis, quando bona debitoris non sufficiunt pro omnibus creditoribus obliget in conscientia, ante sententiam iudicis? lib. 4. disp. 11. ref. 2. p. 395.

Denuntiatio.

An denunciatus, & infamatus de aliquo delicto maneat inhabilis ad officia, dignitates, vel ad concurrendum ad iurē, & passivē, lib. 4. disp. 12. ref. 11. p. 451.

Desperatio.

An desperatio sit semper coniuncta cum hæresi, lib. 4. disp. 3. ref. 8. p. 159.

Detractio.

Quid sit detractio, quale peccatum? lib. 4. disp. 12. ref. 7. p. 433.

An detur obligatio restituendi famam, & quando? ibid. ref. 8. p. 441.

An sit peccatum mortale saltem contra charitatem detegere peccatum notorium facti, vel iuris in alio loco ubi ignorabatur, & in quem facile eas fama non esset per ventura? ibid. ref. 9. p. 447.

An infirmus debeat statim ante mortem restituere famam ablata? ibidem, resol. 10. pag. 450.

Dubium.

Qualiter sunt dubia interpretanda? lib. 4. disp. 12. resol. 4. pag. 247.

F

Festum.

An post bullam Urbani Octavi de celebratione festorum editam Romæ idibus Septembris anni 1642. ablata sit Episcopis potestas instituendi dies festos, vel Civitatibus, aut Communitatibus eos vouendi, ita ut ex obligatione serventur? lib. 4. disput. 5. ref. 1. p. 219.

An quis possit laborare in loco exempto, in diebus festis in dictis ex præcepto Episcopi? ibid. ref. 2. p. 222.

Actio scribendi quomodo libet fiat non est servilis? ibid. ref. 4. n. 1. p. 224.

Venatio, & piscatio sunt opera servilia, sunt tamen licita, ex legitima consuetudine, ibidem.

Actio ipsa vellandi, servile opus est, regere

gere vero militiam, & disponere necessaria ad bellum est opus liberale, ibid.

Probabile est actum pingendi, & recamandi esse servilem, sed probabilius esse liberalem, ibid. n. 5. & 6.

Iter agere quocumque modo fiat non est opus servile, ibid. n. 7.

Placitum iudicium ad mortem, vel poenam mercatus, & iuramentum licet sint liberales actiones prohibentur in iure in die festo, ibid. n. 10.

Emptiones, & venditiones, quæ ex causa necessitatis introductæ sunt, ex legitima consuetudine, licite fiunt, ibid. n. 11.

Omnes actiones forentes quæ pertinent ad extirpationem iudicij prohibentur in die festo, & quid intelligatur in iure nomine placiti, ibid. n. 12.

In Ferijs festiuitatum non possunt partes ex conventionione renuntiare iuri festiuitatis, in alijs vero possunt, ibid. n. 13.

Iudicium iudicis arbitri est prohibitum in diebus festis, ibid. n. 14.

Iuramentum solemne in iudicio prohibitum est diebus festis, & similiter iuramenta extrajudicialia quæ solemniter fiunt ad confirmanda pacta, ibid. n. 15.

Adentur aliqua opera, nec servilia, nec liberalia, & quomodo ad præceptum observandi festa comparentur, ibid. ref. 5. p. 230.

An omne opus mercenarium servile sit, & prohibitum in die festo, ibid. refol. 6. pag. 231.

De operibus naturalibus, & Religionis in diebus festis non prohibitis, ibid. refol. 7. pag. 233.

An opera pietatis, & misericordiarum liceant in die festo, ibid. ref. 8. p. 234.

Fides.

Quid sit fides, & quæ requirantur ad asserendum fidem, lib. 4. disput. 1. refol. 1. pag. 35.

Quæ sint vitia fidei contraria, lib. 4. disput. 1. refolut. 2. pag. 56.

Quid proprie sit hæresis, & qui proprie dicendi sunt hæretici, & peccare contra fidem, ibidem refol. 3. pag. 58.

An fides explicita de Misterijs Trinitatis, & Incarnationis, sit medium necessarium ad salutem a duobus, post promulgationem Evangelij, ibidem refol. 4. pag. 61.

An Episcopi possint absolvere ab hæresi occulta suos subditos vigore Concilij Tridentini, nec non ab alijs casibus in bulla Cœnæ contentis, ibid. refol. 5. pag. 67.

An Prælati Regulares habeant potestatem a iure concessam absolvendi suos subditos, a casibus Summo Pontifici reservatis, ibid. refol. 6. pag. 70.

An Prælati Regulares virtute suorum privilegiorum, possint absolvere suos subditos, a casibus Summo Pontifici reservatis, ibid. refol. 7. pag. 79.

An prædicta privilegia Prælatorum, & Confessarij Regularibus concessa absolvendi Religiosos, & Sæculares a casibus Papæ, vel Ordinario reservatis: sint reuocata per decretum Urbani VIII. editum 17. Nouembrijs anni 1628. ibid. refol. 8. pag. 81.

An dicta Regularium privilegia, sint reuocata, quo ad absolutionem ab hæresi, vel suspensa per aliquod privilegium S. Inquisitionis Hispanæ Tribunali concessum, ibidem refol. 9. pag. 86.

An virtute bullæ Cruciatæ possit poenitentem absolui ab vno quoque caso Pontifici reservato semel, licet per diuersas numero absolutiones intra publicationis annu eiusdem bullæ, ibid. refol. 10. pag. 88.

An virtute bullarum præteritarum possit quis absolui semel a casibus Papæ reservatis bullis illis in ordine ad hunc effectum non sit usus, ibid. refol. 11. pag. 93.

An Confessarius possit absolvere hærentem bullam Cruciatam a casibus Papæ reservatis: non solum semel in vita, & semel in morte, sed etiam toties quoties ea commiserit, dum tamen sint occulta, ibid. refol. 12. pag. 95.

An in Regnis, & Prouincijs in quibus S. Inquisitionis Tribunal reperitur, seu in locis eius ditionis, possit Confessarius virtute bullæ electus absolvere poenitentem a crimine hæresis occultæ, ibid. refol. 13. pag. 99.

An virtute bullæ Cruciatæ possint absolui semel in vita, & semel in morte, qui publicè deliquerunt in criminibus reservatis Summo Pontifici contentis in primo Canone bullæ Cœnæ excepta hæresi, ibid. refol. 14. pag. 103.

An Confessarius virtute bullæ Cruciatæ possit absolvere eum, qui culpabiliter omisit dinuntiare Confessarium in confessione solicitantem, vel de rebus turpibus loquentem, ibidem refol. 15. pag. 106.

Adentur præceptum fidei diuina, quo simplex sit, & ad quid obliget, lib. 4. disput. 1. refol. 24. pag. 127.

An fideles teneantur ex præcepto adfingere, & habere memoriter Symbolum, aut Articulos Fidei, & alia præcepta, non solum

lum quo ad res ipsas; sed etiam, quo ad verba, & co ordine, quo sunt in Catechismo, lib. 4. disp. 1. resol. 26. pag. 133.

An mutare aliquam circumstantiam leuem, in historia Sacrae Scripturae, sit peccatum mortale? ibid. resol. 27. pag. 135.

An aliquando possit quis fidem negare, aut habitum infidelium assumere? ibid. resol. 28. pag. 139.

An qui fidei Articulus crederet, & Sacramenta Ecclesiae creuendo in mortis Articulo susceperet a Sacerdote Catholico: cum errore putans, illum Sacerdotem esse praedicantem Luteranum, vel Calbianum, & sic decederet: moreretur in statu saluationis, vel potius decessisset in damnationis statu credendum sit? ibid. resol. 29. pag. 144.

Filius.

Quam obligationem habeant filii erga parentes, ex vi quarti praeccepti Decalogi? lib. 4. disp. 8. resol. 1. pag. 291.

An possint filii ex ire de Religione ad subueniendum parentibus in necessitate constitutis? lib. 4. disp. 8. resol. 4. pag. 258, & in sequente resol.

Furtum.

Quid sit furtum? Et quomodo distinguatur a rapina, lib. 4. disp. 11. resolut. 1. pag. 386.

Fornicatio.

An fornicatio simplex sit peccatum? Et an possit de ea dari ignorantia invincibilis? lib. 4. disp. 10. resol. 2. pag. 363.

H

Hæresis.

Qui possint absolueri ab hæresi, & a censibus Papæ reservatis, lib. 4. disp. 1. resol. 5. pag. 67. & praecipue per decem resolutiones sequentes: & per alias multas quæ subsequuntur, vide etiam verb. *Absolutio.*

Horæ Canonicae.

An omittens, vel non potens recitare Horam Canonicam tempore debito: teneatur intra eundem diem recitare illam; siue praeposponendo, siue postposponendo? lib. 4. disp. 6. resol. 1. pag. 237.

An infirmitas excuset a recitando Dis-

crucino Officio, & qualis esse debeat? ibid. resol. 2. pag. 239.

An sit peccatum mortale recitare Officium de Resurrectione, quando quis teneatur recitare Officium de Sancto, de Dominica, aut de Feria? ibid. resol. 3. pag. 241.

An si quis citra contemptum vna die omittat horas canonicas: peccet mortaliter? ibid. resol. 4. pag. 245.

An possit quis assumere Officium, cum quo nequit consistere Diuini Officii recitatio: si ad illud sit obligatus, vel si iam assumpsit illud teneatur ipsum dimittere, ibid. resol. 5. pag. 248.

An vna communitas satisfaciatur obligationi recitandi: si recitet de Sancto in die Dominica, vel Feriali, & an peccet si mutet tempus, vel inuertat ordinem horarum in Choro? ibid. resol. 6. pag. 249.

An si contingat Canonicum grossam Canoniciatus prius legitime lucrari, & postea non recitet Diuinum Officium teneatur ad restitutionem fructuum quos ex grossa suscepit? ibid. resol. 7. pag. 251.

An Beneficiarius non recitans teneatur fructus Beneficii integre restituere, vel tantum fructus, qui respondent recitationi, deductis fructibus, quos propter alia Beneficii munera meretur? ibid. resol. 8. pag. 253.

An Beneficiarius, qui aliqua die non recitauit excusetur a restitutione fructuum, si alterodie recitat, vel alia opera spiritualia faciat? ibid. resol. 9. pag. 254.

Quomodo tempus mediae noctis ad adimplendum praecceptum recitandi, & alia praeccepta Ecclesiastica delumendum sit, seu mensurandum? ibidem resol. 10. pag. 257.

An adimpleat praecceptum recitandi ille qui in cepit recitare officium odiernum paulo ante mediam noctem dici sequentis, si illud prosequatur post Completam mediam noctem? ibid. resol. 11. pag. 260.

An qui Matutinum, & Laudes, Vesperas, id est post occasum Solis recitat: duorum dierum obligatione satisfaciatur? ibid. resol. 12. pag. 263.

De varijs difficultatibus circa obligationem recitandi Diuinum Officium, vide ibid. resol. 13. per totam pag. 265.

I

Ieiunium.

An si quis quantitatem quæ summi potest in colatione serotina ita distribuat, ut mane quatuor vntias, & duabus, vel tribus ho-

horis post prandium alias duas, & tero alias duas summat; frangat ieiunium Ecclesiasticum? lib. 6. disp. 2. ref. 9. pag. 513.

Incessus

Vide verbo *Luxuria*, pagin. 374.

Indulgentia

An quis priuata auctoritate possit suam indulgentiam Deo pro defunctis offerre per modum suffragij, vt potest ieiunia, & alia opera pia? lib. 6. disp. 1. ref. 10. p. 515.

Intentio

Quæ intentio requiratur in Ministro Sacramenta ministrante? lib. 5. disp. 2. ref. 1. pag. 463.

Quæ intentio requiratur in recipiente aliquod Sacramentum ad eius valorem? ibid. ref. 2. pag. 468.

Irregularitas

De irregularitate orta ex homicidio voluntario, & de eius absolutione, vide verbo *Occisio*, lib. 4. disp. 9. ref. 30. & 31. p. 355. & seq.

Iudicium

Quid sit iudicium temerarium, & quale peccatum sit? lib. 4. disp. 12. ref. 1. p. 421.

An temere suspicere sit peccatum mortale? ibid. ref. 2. p. 424.

An omnia iudicia temeraria sint eiusdem speciei, vel diuersæ? Et an temerè iudicans teneatur ad restitutionem? ibid. ref. 3. p. 425.

Iuramentum

Quid, & quotuplex sit iuramentum? lib. 4. disp. 4. ref. 1. p. 198.

An sit de essentia iuramenti intentio iurandi, & qualiter peccet iurans extrinsecè sine intentione iurandi? ibid. ref. 2. pag. 203.

Qualis culpa sit iurare, vtendo amphibologijs, sine necessitate? ibid. ref. 3. pag. 206.

An non legitimè interrogatus in iudicio, possit amphibologijs vti, quando alia via patet defensio? ibid. ref. 4. p. 208.

An quando quis iurat cum intentione iurandi, & se obligandi iuramento, & deest sola intentio adimplendæ rei promissæ, quia intendit illam non implere: illud iu-

ramentum obliget iurantem? ibid. ref. 5. pag. 211.

An quando iurans habet animum iurandi, non vero iuramento se obligandi obliget iuramentum? ibid. ref. 6. p. 214.

An proponens aliquid facere in futurum, cum iuramento factò homini, vel Deo sine vlla ramen promissione, obligetur ad eius adimplentionem? ibid. ref. 7. pag. 216.

L

Lex

An Episcopi, & Principes teneantur promulgare leges Pontificias, & curare, vt recipiantur, & obseruentur? lib. 6. disp. 2. ref. 5. p. 502.

An liceat supplicationem super aliqua lege interponere: & interim suspendere eius executionem, & obseruationem? ibid. ref. 6. p. 503.

An leges Ecclesiasticæ obliget sub peccato mortali? ibid. ref. 7. p. 505.

Nomen, & etimologiam legis Auctores Sacri, & prophani varie interpretantur & qualiter, lib. 1. disp. 1. ref. 1. n. 1. p. 18.

Legis duæ proponuntur definitiones, ibid.

An lex sit actus intellectus, vel voluntatis? ibid. ref. 2. per tot. p. 2.

Quæ sint requisita ad constitutionem legis? ibid. ref. 3. per tot. p. 4.

Quomodo differant lex, & præceptum? ibid. ref. 4. p. 7.

An si superior ferat legem, quam ex nulla iusta causa, ipse, & sui familiares, & amici, ipsi scientes, & consentientes transgrediantur: sit vera lex, & obliget alios subditos? ibid. ref. 5. per tot. p. 9.

Quid sit subiectum, & obiectum legis? ibid. ref. 6. pag. 12.

Qui sint effectus legis, & qualiter ius a lege differat? ibid. ref. 7. p. 13.

Quotuplex sit lex? lib. 3. disput. 2. ref. 1. pag. 16.

Quid sit lex æterna, & an ab ideis distinguatur? lib. 3. disp. 2. ref. 2. p. 19.

An lex æterna sit actus liber Diuinæ voluntatis? Vel solus actus Diuini intellectus? ibid. ref. 3. p. 18.

Quid sit lex naturalis, & an sit recta ratio naturalis? ibid. ref. 4. p. 23.

An lex positua diuina distinguatur a naturali, & aliqua prohibeat, quia mala, vel è contra sint mala, quia prohibita? ibid. ref. 5. p. 27.

An Deus dispensare possit in lege naturali

rali, talim de potentia absoluta? ibid. ref. 6. pag. 39.

Differitur de is actionibus, in quibus Deus videtur dispensasse in præceptis legis naturalis, & qualiter non fuerint dispensationes; ostenditur, ibid. ref. 7. p. 45.

An circa legem naturalem possit dari epij Kia, vel legis interpretatio? ibid. ref. 8. p. 50.

Quid, & quodplex sit lex divina positiua, lib. 3. disp. 1. refol. 1. pag. 457.

An lex positiua diuina necessaria fuerit? ibid. refol. 2. pag. 459.

De præceptis legis diuinæ positiuæ, & quam vim habeant obligandi? ibid. refol. 3. pag. 460.

An leges ciuiles, & Canonicae admittentes in contractibus emptionis, & venditionis locationis, & cōductionis, & similibus læssione infra, vel supra iustum pretiū, dum modo dimidium iusti pretij nō excedat sint iustæ, & locum habeant in foro conscientia? lib. 4. disp. 11. ref. 6. p. 410.

Quid sit lex positiua humana, & cur sic dicatur? lib. 6. disp. 1. ref. 1. p. 491.

An lex positiua humana sit necessaria? ibid. ref. 2. p. 492.

Quodplex sit lex positiua humana, ibid. refol. 3. p. 493.

An vt leges humanae, tam ciuiles, quam Pontificiae obligent, requiratur consensus, & acceptatio populi? lib. 6. disp. 2. ref. 1. p. 495.

An peccent subditi si non acceptent legem, a Principe legitimo promulgatam si non habeant causam eam non acceptandi? ibid. ref. 1. p. 497.

An quando dubium est: an lex sit vsu recepta, vel non, præsumendum sit esse acceptatam? ibid. ref. 3. p. 499.

An vt lex non obliget sit necessarius tacitus consensus Principis, scilicet, vt nōscatur vsu lege non recipi, & tamen quod tolleretur? ibid. ref. 4. p. 501.

Luxuria.

Quid sit luxuria? Et quæ sint eius species? lib. 4. disp. 10. refol. 1. pag. 361.

Quid sit thupum? species luxuriæ? ibid. refol. 3. pag. 363. Et quando committatur, ibidem.

An fornicatio simplex sit peccatum? Et an possit de ea dari ignorantia inuincibilis? ibid. refol. 2. pag. 363.

Quid sit raptus? tertia species luxuriæ? ibid. refol. 4. pag. 368.

Quid, & quodplex sit adulterium quarta species luxuriæ, & quale peccatum sit?

ibidem refol. 5. pag. 370.

Quid sit inuestus quinta species luxuriæ, & quale peccatum? ibid. refol. 6. pag. 374.

Quid sit sacrilegium sexta species luxuriæ? ibidem refol. 7. pag. 378.

Quid sit vitium cōtra naturam, & quomodo committatur, & comparatur ad species luxuriæ? ibidem refol. 8. pag. 383.

M

Ministri.

An Ministri iustitiæ peccent accipientes munera, & teneantur ad restitutionem, eorum quæ acceperunt? lib. 4. disp. 11. refol. 3. pag. 400.

Deis quæ possunt, Iudices, vel Ministri iustitiæ licite recipere? ibid. refol. 4. pag. 407. vide verb. Munus.

An Minuter consecratus, & deputatus administranda Sacramenta si ea in peccato mortali administret: peccet mortaliter? lib. 5. disp. 2. refol. 3. pag. 473.

Munus.

An Ministri iustitiæ peccent accipientes munera, & teneantur ad restitutionem, eorum, quæ acceperunt? lib. 4. disp. 11. refol. 3. pag. 400.

An Iudices Ecclesiastici possint dona seu munera sibi gratis oblata recipere, vel potius teneantur ad restitutionem? ibid. refol. 5. pag. 408.

Mutilare.

An aliquādo licitum sit se mutilare? lib. 4. disp. 9. refol. 1. pag. 333.

O

Occisio.

Quid sit occisio, & quæ occisio prohibita sit per quintum præceptum Decalogi? lib. 4. disp. 9. refol. 1. pag. 305.

An liceat occidere fallum, vel iniustum accusatorem, vel testem, propter cuius accusationem, vel testimonium sit aliquis morte damnandus, vel honorem, aut famam amissurus? ibid. refol. 2. pag. 311.

An liceat prauenire aggressorem, & eum priusquam inuadat occidere? ibidem refol. 3. pag. 314.

An liceat in foro conscientia occidere aliquem pro defensione honoris? ibid. refol. 4. pag. 316.

An liceat occidere iniussorem, si ex eius morte, sequatur notabile damnum Reipublicæ: quia est persona illi valde

re-

necessaria, ibidem resol. 5. pag. 318.

An liceat occidere cum qui alteri mortem minatur? ibid. resol. 6. pag. 320.

An liceat occidere contumeliosum; quid aliter ea iniuria arceri nequit? ibid. resol. 7. pag. 321.

An in aliquo casu teneatur invassus occidere invassorem? ibid. resol. 8. pag. 322.

An miles qui certo scit bellum esse iniustum: licite possit militem contrarii exercitus iustum bellum gerentis occidere, ad sui defensionem? ibid. resol. 9. p. 323.

An liceat invassore occidere pro defensione? ibid. resol. 10. pag. 325.

An liceat pro defensione vitæ proximi occidere iniustum invassorem? ibid. resol. 11. pag. 328.

An liceat occidere Bannitum extra territorium proferentis? ibidem resol. 12. pag. 329.

An liceat occidere Bannitum proditori & per insidias? ibid. resol. 13. pag. 330.

An liceat occidere obsides quando adversarij non stant promissis? ibid. resol. 16. pag. 335.

An si iudex desit possit quis intrare in locum, ubi rem furatam in pacifica possessione fur retinet; ad suam rem recuperandam, & si ab eo inuadatur illum occidere? ibid. resol. 17. pag. 336.

Quæ poenitentia iniungenda sit a Confessione homini alium occidenti? ibid. resol. 13. pag. 336.

An si quis occidat invassorem, excedendo moderamen inculpate tutelæ teneatur ad restitutionem? ibid. resol. 19. pag. 337.

An si quis occidat invassorem rerum suarum, etiam si eas recuperare iudicialiter possit teneatur ad restitutionem? ibid. resol. 20. pag. 338.

An pro homicidio casuali debeat fieri restitutio? ibidem resol. 21. pag. 339.

An qui provocavit alterum iniuria, vel convitio, si ab eo inuadatur, possit in sui defensionem illum occidere, & an si occidat teneatur ad restitutionem? ibid. resol. 22. pag. 340.

An si invassus possit fugere, & occidit aggressorem teneatur ad restitutionem? ibid. resol. 23. pag. 341.

An ex occisione facta ex duello: oriatur obligatio restitutionis? ibidem resol. 24. pag. 343.

Quid teneatur restituere homicida, vel mutilator? ibid. resol. 25. pag. 344.

An pro vitæ, aut membri privatione, de formitate, aut cicatrice aliqua restitutio facienda sit? ibid. resol. 26. pag. 346.

De diversis difficultatibus circa restitutionem homicidij, vide ibidem resol. 27. pag. 348.

An si homicidium, quod Titius commisit imputetur alteri innocenti, qui ob illud est captus, vel damnatur teneatur homicida aliquid satisfacere illi innocenti, cui ipse homicida nihil imposuit; ne consulat, ut imponeretur? ibid. resol. 28. pag. 351.

Quibus heredibus defuncti teneatur homicida restituere damnum, & lucrum cessans? ibid. resol. 29. pag. 352.

An ex homicidio voluntario omnino occulto nascatur irregularitas? ibid. resol. 30. pag. 355.

An qui commisit homicidium voluntarium possit ab irregularitate ex eo contracta absolui, virtute bullæ Cruciatæ, vel Iubilæi concedentis absolutionem, ab omnibus censuris Papæ reservatis? ibid. resol. 31. pag. 357.

Officium Divinum.

Vide verb. *Hora Canonica.*

P

Pater.

Quam obligationem habeant patentes erga filios, lib. 4. disp. 8. resol. 2. pag. 293.

Peccatum.

An possit consistere in adulto peccatum veniale, cum solo originali? lib. 4. disp. 3. resol. 6. pag. 182.

An peccata legitimè confessi, & absoluta sint materia sufficiens novæ confessionis? lib. 5. disp. 2. resol. 4. pag. 477.

Præceptum.

An præcepta primæ Regulæ Sanctæ Clare per Innocentium Quartum confirmata: obligent ad aliquam culpam eiusdem Regulæ profitentes? lib. 6. disp. 2. resol. 11. pag. 523.

Præsumptio.

Vide verb. *Contractus.*

Prelatus.

An qui detrahit de suis Prelatis, vel superioribus peccet specialiter contra pietatem, vel observantiam: & an debeat hæc circumstantia exprimi in confessione? lib. 4. disp. 3. resol. 3. pag. 295.

Præsumptio.

Quid sit præsumptio: Et an sit grave peccatum contra spem? lib. 4. disp. 2. resol. 11. pag. 164.

Proximus.

An liceat exponere propriam vitam pro conservanda vita proximi, seu amici? lib. 4. disp. 9. resol. 14. pag. 331.

Re-

R

Religiosus.

An teneatur Religiosus professus exire de Religione, ad subueniendum parentibus in necessitate constitutis? lib. 4. disp. 8. resol. 4. pag. 298.

An stante decreto Clementis Octavi de Reformatione Regularium possint odie Religiosorum superiores dare licentiam subditis ex causa subueniendi parentibus, vel ex alia iusta extra claustra permanendi absque licentia Summi Pontificis? ibid. resol. 5. pag. 303.

An Prælati, vel Religiosi, qui expendit aliqua in usus vanos, superfluos, aut turpes, & consequenter sine iusta causa peccet grauius contra iustitiam etiam si Religiosus habeant licentiam saltem generalem expendendi ea, vel peculium a Prælato concessum? lib. 4. disp. 11. resol. 7. pag. 417.

Restitutio.

De restitutione facienda ex homicidio, vide verb. *Occisio per totum.*

An infirmus debeat statim ante mortem restituere famam ablata mibi. pa. 450.

De restitutione ob homicidium, vide verb. *Occisio.* De restitutione famæ, vide verb. *Detractio.*

Reuelatio.

An Deus de potentia ordinaria, vel absoluta possit alicui suam damnationem reuelare, reuelatione absoluta, quam teneatur credere? lib. 4. disp. 2. ref. 9. pag. 160.

An ille cui absolute esset reuelata sua damnatio; posset licite desperare de misericordia Dei? ibid. resol. 10. pag. 161.

S

Sacramentum.

De Ministro Sacramentorum, vide p. 463 quæ in illo intentio requiratur. Et de recipiente quam debeat habere intentionem, vide p. 468.

An omnia Sacramenta habeant effectum recedente fictione, lib. 5. disp. 2. ref. 6. p. 436

Sacrificium.

An si quis applicet Sacrificiū Missæ pro aliquo existente in statu peccati mortalis, recedente obice, seu impedimento mortalis culpæ, per contritionem, vel per aliquod Sacramentum debite susceptum, Sacrificiū Missæ det illi suos effectus impetrationis, & satisfactionis? lib. 5. disp. 2. ref. 7. p. 488.

An sacrificiū Missæ remittat penam debitam pro prioribus peccatis remissis existenti in peccato mortali si pro eo offeratur? ibid. ref. 8. p. 490.

Sacrilegium.

Quid sit sacrilegium sexa species luxu-

rie, & de varijs difficultatibus circa hoc peccatum, lib. 4. disp. 10. ref. 7. p. 378.

Sodomia.

Quid sit vitium contra naturam, & quomodo committitur, & qualiter cōpareretur ad species luxuriæ? lib. 4. disp. 10. ref. 8. p. 383.

Spes.

Quid sit spes Theologica explicatur eius natura, & essentia, li. 4. disp. 2. ref. 1. p. 149

Quod sit obiectum primum, & secundarium materiale virtutis spei Theologiæ? ibid. ref. 2. p. 150.

Quod sit obiectum formale spei Theologiæ? ibid. ref. 3. p. 151.

De necessitate virtutis spei, ibid. ref. 4. p. 152.

An detur speciale præceptum virtutis spei affirmativum, obligans ad eliciendum actum specialem, proprium per se, virtutis spei? ibid. ref. 5. p. 153.

An detur præceptum speciale timoris Dei, siue filialis, siue servilis, pertinet ad virtutem spei? ibid. ref. 6. p. 155.

Quando obliget præceptum possituum spei? ibid. ref. 7. p. 157.

An desperatio sit semper cōiuncta cum hæretici? ibid. ref. 8. p. 159.

Suspectio.

An temere suspicari sit peccatum mortale? lib. 4. disp. 11. ref. 2. p. 424.

V

Votum.

Quid, & quotuplex sit votum, lib. 4. disp. 7. ref. 1. p. 271.

An ad voti naturam requiratur non solum plena, sed matura deliberatio, & consensus? ibid. ref. 2. p. 273.

An in dubio, an votum factum sit, vel fuerit cum plena deliberatione, vel non; obliget ad sui adimplentionem? ibid. ref. 3. p. 276.

An qui vouet animo promittendi, non tamen se obligandi, vel animo se obligandi, non tamen adimplendi: maneat obligatus ad adimplentionem voti? ibid. ref. 4. p. 278.

An ad inducendam obligationem voti, vel ab ea eximendum; sit spectandum, quod vouens faceret, vel non faceret si prauideret substantiam vel circumstantias rei vote, ibid. ref. 5. p. 281.

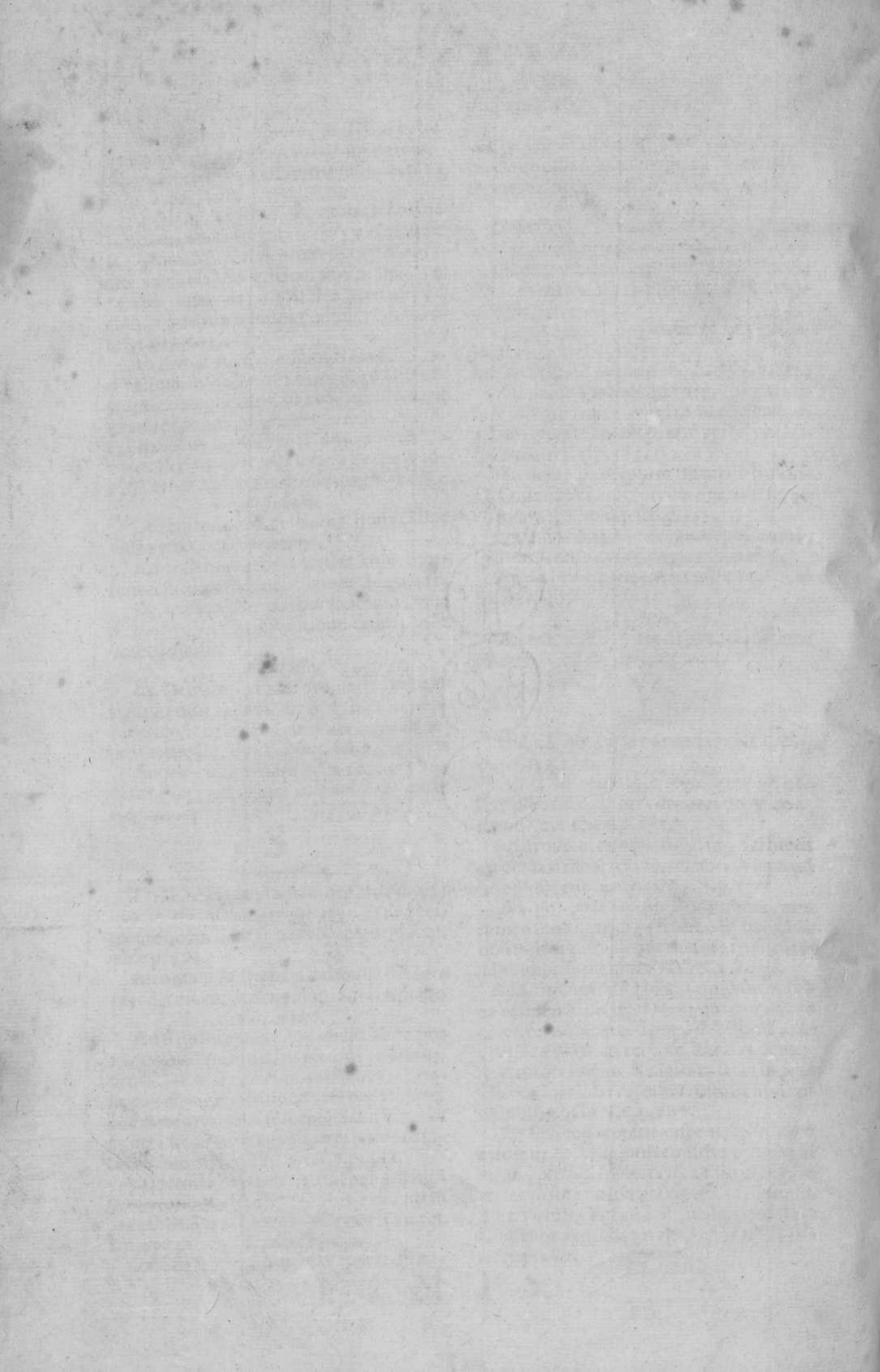
An vota solēnia Religionis facta in professione invalida: valeant saltem sicut vota simplicita? ibid. ref. 6. p. 287.

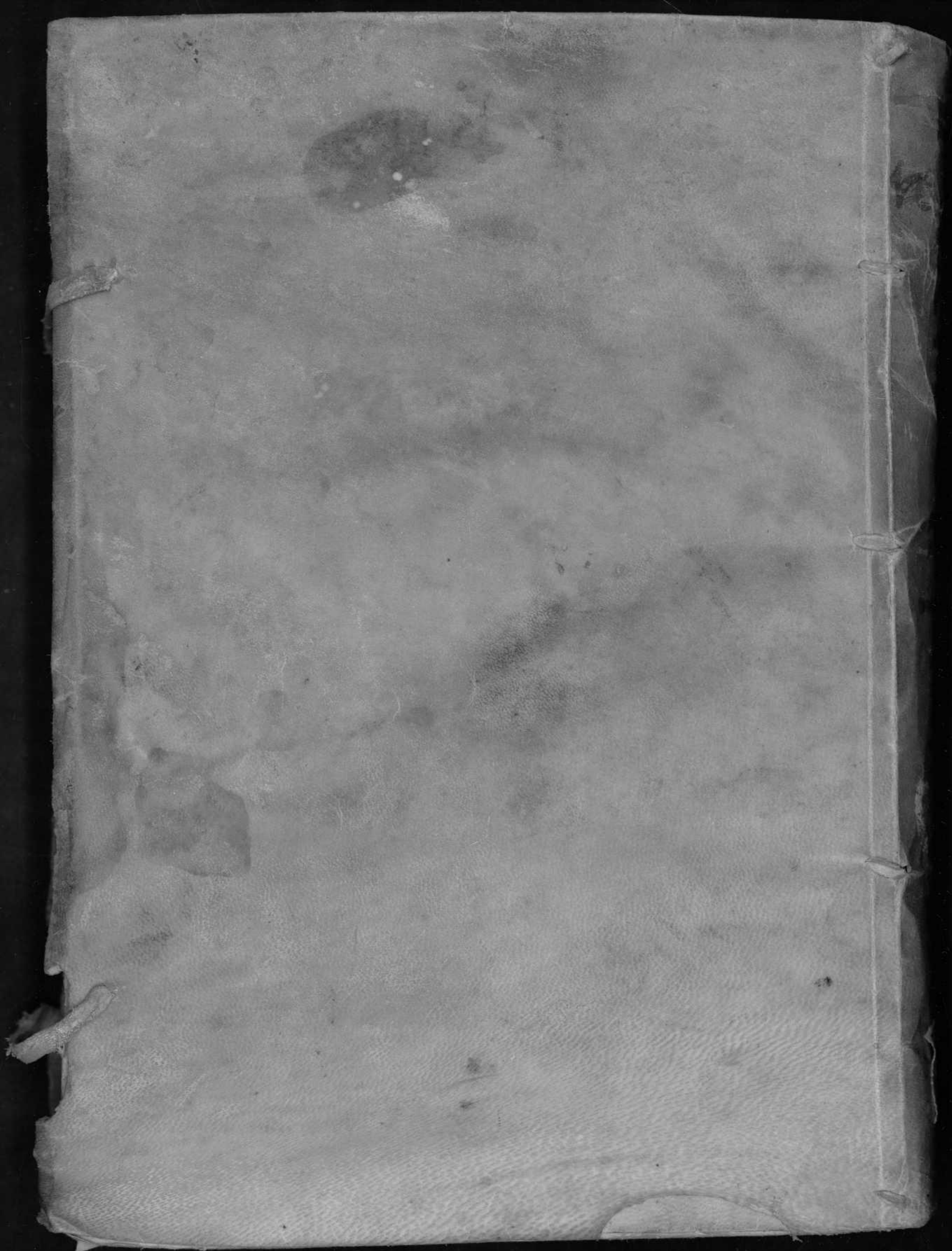
An Episcopus possit dispensare in votis castitatis, & Religionis emissis a persona alterius potestati subiecta, ut a filio, cōiugata vel seruo sine licentia patris, viri, vel domini, & an virtute Cruciatæ possit illa cōmutare Confessor approbatus ab Ordinario? ibid. ref. 7. p. 289.

F I N I S.

2890

2890

2890

2890
2890